OPERA QUAEDAM BEATI BASILII CAESARIENSIS EPISCOPI TRACTATUS...

Basilius : Magnus santo (santo)

Digitized by Google

Digitized by Google

γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ· ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης· εἰ δὲ τῇ θειότητι, παυσάμενος τῆς βλασφημίας, ἐπίγνωθι τοῦ πνεύματος τὴν ἀξίαν· οὕτως ἀσύνετος εἶ, ὡς μὴ δὲ ὑπ' αὐτῆς προσαχθῆναι τῆς φωνῆς, εἰς τὰς ἀξίας ἐννοίας περὶ τοῦ πνεύματος; αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

τέλος.

* α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ

Omnes ſunt quaterniones preter * & ρ qui ſunt terniones & vltimum quinternionem.

X X V.

VENETIIS PER STEPHANVM DE SABIO SVMPTV EXPENSIS VERO D. DAMIANI DE SANCTA MARIA MDXXXV. MENSIS OCTOBRIS.

X X V

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EM.

θεοῦ, κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν· δουλεύει ταπεινώσει· διακονίαι λειτουργικαί, ἁγιασμοῦ δι-
ἔκοψις, τῆς κατὰ φύσιν οὐ προσόντος· καὶ προσγίνεται τῷ πνεύματι· οὕτω μετέχειν, ἁ-
γιασμοῦ ἐκ τῆς κατὰ χάριν διανομῆς, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἔχει ὅσα ἡγίασται. καὶ ὥσπερ
δίδοται ἡμῖν ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον· καὶ ὡς ἐμερίσθη ἑκά-
στῳ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, οὕτως ἔσται καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἁγιασμοῦ μέτοχον· ἅ-
περ ὄντος κτιστόν, κατὰ τὴν πνευματομάχον ὑπόληψιν. ἀλλὰ γὰρ μὴ συγχωρήσωμεν
τὴν ἄνοιαν αὐτῶν ἀνέλεγκτον τῶν οἰομένων πάντα τῇ ἑαυτῶν διανοίᾳ κατειληφέναι·
ἀποκρινάσθωσαν τοίνυν ἡμῖν. τί ποτε ἄρα ἡ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου οὐσία· πότερον ἕν τι
τῶν τεσσάρων ἐστίν, ἢ σύνθετός ἐστιν ἐκ τῶν τεσσάρων· ἀλλὰ μὴν οὔτε γῆ ἐστίν, οὔτε ἀήρ·
οὔτε ὕδωρ ἐστίν, οὔτε πῦρ. ταῦτα γὰρ ἐπ' εὐθείας κινεῖται· τὰ μέν, ἄνω φερόμενα· τὰ
δέ, κάτω· γῆ μὲν γὰρ καὶ ὕδωρ, κατωφερῆ ἐστι διὰ τὸ βάρος· ἀὴρ δὲ καὶ πῦρ τὴν ἄνω φο-
ρὰν κινεῖται διὰ τὴν κουφότητα· τοῦ δὲ ἡλίου κυκλοφορική ἐστιν ἡ κίνησις. οὐ τοίνυν ἐστὶν
ἓν τῶν τεσσάρων, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ σύνθετός ἐστιν ἐκ τούτων· διότι τὰ σύνθετα, καὶ μά-
λιστα συνέχεται· ἐκ μὲν τῶν ἐναντίων τὴν σύστασιν ἔχοντα· ἀντιπασχόντων δὲ ἀλλήλοις τῶν
ἐναντίων κατὰ τὴν κίνησιν· ἀκάματος δὲ τοῦ ἡλίου ἡ κίνησις, διὰ τοῦτο καὶ ἄπαυστος·
ὥστε οὐ σύνθετος· ἀλλὰ μὴν ἐν τοῖς σώμασιν, ἢ ἁπλοῦν τί ἐστιν, ἢ σύνθετον· οὔτε δὲ
ἁπλοῦν σῶμα ὁ ἥλιος· οὐ γὰρ ἐπ' εὐθείας κινεῖται, οὔτε σύνθετον· οὐ γὰρ κάμνει κινού-
μενος· οὐκ ἄρα ἐστὶν ὁ ἥλιος. τοιαῦται ὑμῶν αἱ σφοδραὶ διαιρέσεις· ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
μοὺς ἐχόντων, καταγελώμεναι. πάλιν πῶς ὁρῶμεν οἱ ἄνθρωποι. πότερον εἰσδεχόμε-
νοι τοὺς τύπους τῶν ὁρατῶν, ἢ ἀφιέντες δύναμιν ἐξ ἑαυτῶν· ἀλλὰ μήν, οὔτε δεχόμεθα
τῶν ὁρατῶν τὰς εἰκόνας· πῶς γὰρ τὸ ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ· τῷ μικρῷ πόρῳ τῆς κό-
ρης ἐμφύεται, οὔτε μὴν ἀφίεμέν τι παρ' ἑαυτῶν· πῶς γὰρ πάλιν τὸ ἐκπεμπόμενον ἐξαρ-
κεῖ τῷ οὐρανῷ ἐφαπλοῦσθαι· εἰ δὲ μήτε δεχόμεθα τῶν ὁρατῶν τὰς εἰκόνας, μήτε τινὰ
δύναμιν ἐξ ἑαυτῶν ἀποπέμπομεν, οὐκ ἄρα ὁρῶμεν· τί οὖν· ἐλέγξω ὑμῶν τοὺς συλλογι-
σμούς, ἢ ἐπιδέξομαι ὑμῖν ἀληθῆ εἶναι τὰ συμπεράσματα· τί διαφέρει τῶν τοιούτων λόγων,
καὶ ἡ περὶ τοῦ πνεύματος ὑμῶν τεχνολογία. ἢ τοῖς γυναικείοις ἀθλίοις, ἢ τοῖς γείτοσι τῶν
γυναικῶν ἀνεσύχαις ἐνεπιδείκνυσθε· μὴ δὴ ἐπηρεαστικῶς ἄκουε· εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦ-
μα, πῶς ὑπὸ τὴν κτίσιν ἄγεις. οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνο ἐρεῖς, ὅτι καὶ τὰ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ·
ὥσπερ γὰρ ὁ Χριστός, θεοῦ λέγεται· οὐχὶ δὲ καὶ κτίσμα ὡς καὶ ἡμεῖς· ἡμεῖς γὰρ Χριστοῦ· Χριστὸς δὲ θεοῦ· ἀλ-
λ' ἄλλως μὲν ἡμεῖς Χριστοῦ λεγόμεθα ὡς δοῦλοι δεσπότου· ἄλλως δὲ Χριστός, θεοῦ λέγεται· ὡς υἱὸς
τοῦ πατρός, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα· οὐκ ἐπειδὴ τὰ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸ ὡς τὰ πάν-
τα. οὐ γὰρ ἐπειδὴ καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα, ἤδη καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅμοιον αὐτοῖς,
διὰ τὴν προσηγορίαν· οὐ γάρ ἐστι τὸ ἀληθινῶς πνεῦμα. ὡς γὰρ πολλοὶ μὲν υἱοί· εἷς δὲ ὁ ἀ-
ληθινὸς υἱός· οὕτω καὶ πάντα λέγεται ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ κυρίως ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ θεοῦ. καὶ
τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὁ υἱός, παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθε· καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς
ἐκπορεύεται· ἀλλ' ὁ μὲν υἱός, ἐκ τοῦ πατρὸς γεννητῶς, τὸ δὲ πνεῦμα ἀρρήτως ἐκ τοῦ θεοῦ.
ὅρα οὖν ἡλίκος ὁ κίνδυνος, κατασμικρύνειν τὴν δόξαν τοῦ παρακλήτου· οὐ δέχεται τὴν
εἰς αὐτὸν τιμὴν ὁ υἱὸς ἀθετουμένου τοῦ πνεύματος· ἐκεῖνος γάρ φησιν ἐμὲ δοξάσει· οὐχ ὡς δοῦλον,
μετὰ τῆς κτίσεως· εἰ γὰρ μετὰ πάντων ἐδόξαζεν, οὐκ ἂν ἐρρέθη ἐκεῖνος. νῦν δὲ ἡ ἐπὶ τὸ
ἐναντίον ἀναφορά, τὴν καθυπεροχὴν τῶν ἄλλων προσαγομένην δόξαν παρίστησιν. οὐ
γὰρ ὡς οἱ λέγοντες, δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ· ἀλλ' ὡς ὁ εἰπὼν ἐγώ σε ἐδόξασα· τὸ ἔργον ὃ δέδω-
κας ἐτελείωσα· καὶ ὡς πατὴρ δοξάζει υἱὸν λέγων· καὶ ἐδόξασά τε καὶ πάλιν δοξάσω, οὕ-
τω καὶ ὁ υἱός· τὸ πνεῦμα ἀεὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ πατρὸς κοινωνίαν παραλαμβάνει. ἢ δειξάτω
μοί τις, μείζονα ταύτης δόξαν· καὶ πάντα δίδωμι ὁ λαθεύων, τοὺς ἀντιλέγοντας. ὁ ὑμᾶς
ἀθετῶν, ἐμὲ ἀθετεῖ· διότι διὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτοῖς δηλονότι· ὥστε ὁ μὴ τιμῶν
τὸ πνεῦμα, οὐ τιμᾷ τὸν υἱόν· ὁ δὲ μὴ τιμῶν τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα· οὕτως ἄρα ἡ περὶ ἕν
τι τῶν πιστευομένων ἀγνωμοσύνη, ὅλης ἐστὶ τῆς θεότητος ἄρνησις. εἰ κτιστόν ἐστι τὸ πνεῦμα, οὐ
θεῖον· ἀλλὰ μὴν πνεῦμα φησὶ θεῖον τὸ ποιῆσάν με. καὶ ἐνέπλησεν ὁ θεὸς φησὶ τὸν Βεσελεήλ,
πνεῦμα θεῖον σοφίας καὶ συνέσεως· ποῦ τοίνυν εὑρίσκεις προσεγγίζον τὸ θεῖον, τῇ κτίσει,
ἢ τῇ θεότητι. εἰ μὲν γὰρ τῇ κτίσει, καὶ τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κτίσμα ἐρεῖς·

τα, δύο καὶ οὗτος λέγει θεούς· διὰ τὴν τῆς οὐσίας ἀνομοιότητα, τὸ πολύθεον παρεισάγων·
εἰ γὰρ μία μὲν θεότης ἀγέννητος· μία δὲ γεννητὴ, σὺ εἶ ὁ τὴν πολυθεΐαν κηρύσσων· ἐναν-
τίον μὲν λέγων εἶναι τὸ ἀγέννητον τῷ γεννητῷ, ἐναντίας δηλονότι καὶ τὰς οὐσίας τιθέμε-
νος· εἴπερ οὐσία μὲν τοῦ πατρὸς, ἡ ἀγεννησία· οὐσία δὲ τοῦ υἱοῦ, ἡ γέννησις· ὥστε οὐ
δύο μόνον θεοὺς, ἀλλὰ καὶ μαχομένους ἀλλήλοις, λέγεις· καὶ τὸ δεινότατον, οὐ προαι-
ρέσει διδοὺς τὴν ἔχθραν, ἀλλὰ φυσικῇ διαστάσει, μηδέποτε ἐλθεῖν εἰς εἰρήνην καὶ σύμβασιν
δυναμένην· ἀλλ' ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ἑκατέρωθεν τὰ ἐναντιώματα διαπέφευγεν·
ὅπου γὰρ μία μὲν ἡ ἀρχή· ἓν δὲ τὸ ἐξ αὐτῆς, καὶ ἓν μὲν τὸ ἀρχέτυπον· μία δὲ ἡ εἰκὼν ὁ
τῆς ἑνότητος λόγος οὐ διαφθείρεται· διότι γεννητῶς ὑπάρχων ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱός· καὶ
φυσικῶς ἐκτυπῶν ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα· ὡς μὲν εἰκὼν, τὸ ἀπαράλλακτον ἔχει· ὡς δὲ
γέννημα, τὸ ὁμοούσιον διασώζει· οὐδὲ γὰρ ὁ κατὰ τὴν ἀγορὰν τῇ βασιλικῇ εἰκόνι ἐνατενί-
ζων, καὶ βασιλέα λέγων τὸν ἐν τῷ πίνακι, δύο βασιλέας ὁμολογεῖ· τήν τε εἰκόνα, καὶ
τὸν οὗ ἐστιν ἡ εἰκὼν, οὔτε ἐὰν δείξας τὸν ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένον, εἴπῃ οὗτός ἐστιν ὁ βασι-
λεὺς, ἀπεστέρησε τὸν πρωτότυπον τῆς τοῦ βασιλέως προσηγορίας· μᾶλλον μὲν οὖν ἐκεί-
νῳ τὴν τιμὴν ἐβεβαίωσε, διὰ τῆς τούτου ὁμολογίας· εἰ γὰρ ἡ εἰκὼν βασιλεὺς, πολλῷ
δήπου εἰκὸς βασιλέα εἶναι, τὸν τῇ εἰκόνι παρασχόμενον τὴν αἰτίαν· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν,
ξύλα καὶ κηρὸς, καὶ ζωγράφου τέχνη τὴν εἰκόνα ποιεῖ· φθαρτὴν φθαρτοῦ μίμημα, καὶ
τεχνητὴν τοῦ ποιηθέντος· ἐκεῖ δὲ ὅταν ἀκούσῃς εἰκόνα, ἀπαύγασμα νόει τῆς δόξης· τί
δὲ τὸ ἀπαύγασμα καὶ τίς ἡ δόξα, αὐτὸς εὐθὺς ἡρμήνευσεν ὁ ἀπόστολος· ἐπάγων, καὶ χαρα-
κτὴρ τῆς ὑποστάσεως· ταὐτὸν οὖν ἐστι, τῇ δόξῃ μὲν ἡ ὑπόστασις· τῷ ἀπαυγάσματι δὲ,
ὁ χαρακτήρ· ὥστε τελείας μὲν οὔσης, καὶ μηδὲν μειουμένης τῆς δόξης, τέλειον πρόει-
σι τὸ ἀπαύγασμα· καὶ οὗτος ὁ τῆς εἰκόνος λόγος θεοπρεπῶς παραδεχθεὶς, τὴν ἑνότητα
ἡμῖν παρίστησι τῆς θεότητος· οὗτος γὰρ ἐν ἐκείνῳ, κἀκεῖνος ἐν τούτῳ· ὅτι καὶ οὗτος, τοιοῦ-
τός ἐστιν οἷος ἐκεῖνος· κἀκεῖνος, οἷος οὗτος· οὕτως ἕν εἰσι τὰ δύο, τὸ μὴ διαλλάττειν, μὴ
δὲ καθ' ἕτερον εἶδος καὶ ξένον χαρακτῆρα νοεῖσθαι τὸν υἱόν· πάλιν οὖν λέγω εἷς καὶ εἷς·
ἀλλ' ἡ φύσις ἀμέριστος, καὶ ἡ θεότης ἀνελλιπής· εἷς οὖν θεὸς, ἐπειδὴ δι' ἀμφοτέρων, ἓν εἶ-
δος θεωρεῖται, ὁλοκλήρως ἐν ἀμφοτέροις δεικνύμενον· ἀλλὰ γὰρ πάλαι ὁρῶ δυσχεραίνον-
τας ὑμᾶς πρὸς τὸν λόγον, καὶ μονονουχὶ ἀκούειν δοκῶ, ὅτι τοῖς ὁμολογουμένοις ἐν-
διατρίβων, τῶν πολυθρυλλήτων ζητημάτων οὐχ ἅπτομαι· πᾶσα γὰρ ἀκοὴ νῦν, πρὸς τὴν
ἀκρόασιν τῶν λόγων τῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀνηρτῆσθαι· ἐγὼ δὲ μάλιστα ἐβουλόμην ὡς
παρέλαβον ἁπλοϊκῶς· ὡς συνεθέμην ἀνεπιτηδεύτως, οὕτω παραδιδόναι τοῖς ἀκούου-
σι μὴ ἀεὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἀπαιτούμενος τὰς εὐθύνας, ἀλλ' ἐκ μιᾶς ὁμολογίας, πε-
πεισμένους ἔχειν τοὺς διδαχθέντας· ἐπειδὴ δὲ περιεστήκατε ἡμᾶς δικασταὶ μᾶλλον ἢ μα-
θηταὶ, ἡμᾶς δοκιμάσαι βουλόμενοι· οὐκ αὐτοί τι λαβεῖν ἐπιζητοῦντες, ἀνάγκη ἡμᾶς
ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ τὴν ἀντιλογίαν προτείνεσθαι· καὶ ἀεὶ μὲν ἀνακρίνεσθαι, ἀεὶ δὲ λέ-
γειν ἃ παρειλήφαμεν· ὑμᾶς δὲ παρακαλοῦμεν, μὴ ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν τὸ ὑμῖν ἀρέ-
σκον παρ' ἡμῶν ἀκοῦσαι, ἀλλ' ὃ τῷ κυρίῳ ἀρεστόν ἐστι καὶ σύμφωνον ταῖς γραφαῖς, καὶ
μὴ μαχόμενον τοῖς πατράσιν· ἃ τοίνυν ἐλέγομεν περὶ τοῦ υἱοῦ· ὅτι δεῖ ὁμολογεῖν ἴδιον
αὐτοῦ πρόσωπον, ταῦτ' ἔχομεν λέγειν καὶ περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου· οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστι τῷ
πατρὶ τὸ πνεῦμα, διὰ τὸ γεγράφθαι ὅτι πνεῦμα ὁ θεός· οὐδὲ πάλιν υἱοῦ καὶ πνεύματος ἓν πρόσωπόν ἐστιν·
ἐπειδὴ εἴρηται· εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ· εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν· ἐντεῦθεν γὰρ
ἠπατήθησάν τινες, πνεῦμα καὶ χριστὸν τὸν αὐτὸν εἶναι· ἀλλὰ τί φαμέν, ὅτι τὸ τῆς φύσεως οἰ-
κεῖον, ἐντεῦθεν ἐμφαίνεται, οὐχὶ προσώπων σύγχυσις· ἔστι μὲν γὰρ ὁ πατὴρ, τέλειον ἔχων
τὸ εἶναι καὶ ἀνενδεής· ῥίζα καὶ πηγὴ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἔστι δὲ ὁ υἱὸς,
ἐν πλήρει τῇ θεότητι· ζῶν λόγος καὶ γέννημα τοῦ πατρὸς ἀνενδεές· πλῆρες δὲ καὶ τὸ
πνεῦμα· οὐ μέρος ἑτέρου, ἀλλὰ τέλειον καὶ ὁλόκληρον ἐφ' ἑαυτοῦ θεωρούμενον· καὶ
συνῆπται μὲν ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, ἀδιαστάτως· συνῆπται δὲ τῷ υἱῷ τὸ πνεῦμα· τὸ γὰρ διο-
ρίζον, οὐκ ἔστιν οὐδὲ τὸ διατέμνον τὴν ἐξ ἀϊδίου συνάφειαν· αἰὼν γὰρ οὐδεὶς μεταξὺ
παρεμπίπτει· οὐδὲ μὴν δέχεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐπίνοιαν χωρισμοῦ· ὡς ἢ τοῦ μονογε-
νοῦς μὴ συνόντος ἀεὶ τῷ πατρὶ, ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος, μὴ συνυπάρχοντος τῷ υἱῷ·

» ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ, ἕν ἐσμεν. ἄκουε καὶ σὺ ὁ σαβίλλιος. ἐγὼ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ πρὸς αὐ-
» τὸν ὑπάγω. καὶ ἑκάτερος ὑμῶν τὸ ἴδιον τραῦμα, ἐκ τοῦ εὐαγγελικοῦ διδασκαλείου θε-
ραπευέσθω. καὶ σὺ μὲν τὴν ἑνότητα λάμβανε ἐπὶ τὸ τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον.
σὺ δὲ τὸ ἀπ' αὐτοῦ ἐξῆλθον καὶ πρὸς αὐτὸν πορεύομαι, ἐπὶ τὸ τῶν προσώπων διάφορον.
συμβῶμεν οὖν ἐπὶ τούτοις, καὶ εἰρηνεύσωμεν, καὶ καταθώμεθα τὸν μακρὸν κατὰ τῆς
εὐσεβείας πόλεμον. ῥίψαντες μὲν τὰ ἠκονημένα ταῦτα τῆς ἀσεβείας ὅπλα. καὶ με-
ταχαλκεύσαντες τὰς ζιβύνας, εἰς ἄροτρα. καὶ τὰς μαχαίρας, εἰς δρέπανα. μήτε
σὺ λέγε μόνον, ἀλλ' ἀκολούθει τῷ λέγοντι. οὐκ εἰμὶ μόνος. ὅτι ὁ πέμψας με πατὴρ, με-
τ' ἐμοῦ ἐστιν. ἄλλος οὖν ὁ πέμψας πατὴρ, καὶ ἄλλος ὁ πεμφθεὶς υἱός. καὶ πάλιν.
ἐγώ φησι μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν
τῷ νόμῳ δέ φησι τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται. ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία, ἀληθής ἐστιν.
ἀρίθμησον εἰ βούλει τὰ πρόσωπα. ἐγώ φησιν εἰμὶ ὁ μαρτυρῶν εἷς, καὶ μαρτυρεῖ περὶ
ἐμοῦ ὁ πέμψας με. δύο καὶ οὐκ ἐγὼ οὕτω τολμηρῶς ἀριθμῶ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἐδίδαξεν εἰ-
πών. ἐν τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται. ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία, ἀληθής ἐστι.
καὶ σὺ δὲ ὁ κατ' ἄλλο εἶδος τῆς ἀσεβείας θεομαχῶν. ὁ ἀνόμοιον εἶναι λέγων τῇ φύσει, τὸν
υἱὸν τῷ θεῷ. ὁ τὴν ἰσότητα μὴ διδούς, ὁ διάστασιν ζωῆς ἐμποιῶν, δυσωπήθητι παῦλον
λέγοντα. ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου. καὶ δὸς τῇ ζώσῃ εἰκόνι, ἀπαραλλάκτως ἔ-
χειν πρὸς τὴν ζωὴν τὴν ἀρχέτυπον. ὁμολόγει, πατέρα υἱοῦ, μὴ κτίσματος δημιουργόν.
καὶ ἐν τῇ ἀληθινῇ τοῦ πατρὸς ὁμολογίᾳ, δὸς τὴν τοῦ γεννηθέντος πρὸς αὐτὸν ὁμοτιμίαν.
μνησθεὶς τῆς τοῦ εὐαγγελιστοῦ μαρτυρίας. ὅτι πατέρα ἔλεγεν ἑαυτοῦ τὸν θεὸν, ἴσον ἑαυ-
τὸν ποιῶν τῷ θεῷ. τὸ δὲ ἰσάζειν τῷ γεγεννηκότι, κατὰ φύσιν νοεῖται, οὐ κατὰ μεγέθους
σωματικοῦ παραμέτρησιν. πῶς δὲ οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο εἶναι ἴσα θεῷ, εἰ ὡς σὺ βλα-
σφημεῖς. οὐδέποτε ἴσος. πῶς δὲ καὶ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπῆρχεν, ὁ κατὰ τὸν σὸν λόγον μη-
δέποτε ὅμοιος. ἀλλ' ὁ μὲν πόλεμος, ἑκατέρωθεν ἡμῖν τοιοῦτος. ἡ δὲ ἀλήθεια. τῆς μήτε
σὺ φοβοῦ τὴν τῶν προσώπων ὁμολογίαν, ἀλλὰ λέγε πατέρα, λέγε καὶ υἱόν. μὴ ἐν ἑνὶ πρά-
γματι, δύο ὀνόματα ἐπιφθεγγόμενος. ἀλλ' ἐξ ἑκατέρας τῆς προσηγορίας, ἰδίαν ἔννοιαν
διδασκόμενος. δεινὴ γὰρ ἀγνωμοσύνη, μὴ καταδέχεσθαι τὰ διδάγματα τοῦ κυρίου. ἀκριβῶς
διϊστῶντος ἡμῖν τῶν προσώπων τὴν ἑτερότητα. ἐὰν γὰρ ἀπέλθω φησὶ, παρακαλέσω τὸν
πατέρα, καὶ ἄλλον πέμψει παράκλητον ὑμῖν. οὐκοῦν υἱὸς μὲν ὁ παρακαλῶν, πατὴρ δὲ
ὁ παρακαλούμενος, παράκλητος δὲ ὁ ἀποστελλόμενος. ἆρα οὖν οὐ φανερῶς ἀναισχυν-
τεῖς, ἀκούων ἐγὼ περὶ τοῦ υἱοῦ. ἐκεῖνος δὲ περὶ τοῦ πατρός. ἄλλος περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ
ἁγίου καὶ πάντα φύρων, καὶ πάντα συγχέων, καὶ ἑνὶ πράγματι τὰς πάσας προσηγορίας
περιτιθείς; μὴ μέντοι μηδὲ σὺ ἅρπαγμα πρὸς τὴν ἀσέβειαν λάβῃς, τὴν τῶν προσώ-
πων διαίρεσιν. εἰ γὰρ καὶ δύο τῷ ἀριθμῷ, ἀλλὰ τῇ φύσει οὐ διΐσταται. οὐδὲ ὁ τὰ δύο
λέγων, ἀλλοτρίωσιν ἐπεισάγει. εἷς θεὸς ὅτι καὶ πατήρ. εἷς θεὸς δὲ καὶ ὁ υἱὸς, καὶ οὐ δύο
θεοί. ἐπειδὴ ταυτότητα ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα. οὐ γὰρ ἄλλην ἐν πατρὶ καθορῶ
θεότητα, καὶ ἄλλην ἐν υἱῷ. οὐδὲ ἑτέραν φύσιν ἐκείνην, καὶ ἑτέραν ταύτην. ἵνα μὲν
οὖν γνωρισθῇ σοι τῶν προσώπων ἡ ἰδιότης, ἀρίθμει ἰδίᾳ πατέρα, καὶ ἰδίᾳ υἱόν. ἵνα δὲ μὴ
εἰς πολυθεΐαν ἀποσχισθῇς, μίαν ὁμολόγει ἐπ' ἀμφοῖν τὴν οὐσίαν. οὕτω καὶ σαβέλλιος
πέπτωκε, καὶ ὁ ἀνόμοιος συντετρίβεται. ὅταν δὲ εἴπω μίαν οὐσίαν, μὴ δύο ἐξ ἑνὸς μερι-
σθέντα νόει, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ πατρὸς, τὸν υἱὸν ὑποστάντα. οὐ πατέρα καὶ υἱὸν, ἐκ
τῆς μιᾶς οὐσίας ὑπερκειμένης. οὐ γὰρ ἀδελφὰ λέγομεν, ἀλλὰ πατέρα καὶ υἱὸν ὁμολογοῦ-
μεν. τὸ δὲ τῆς οὐσίας ταυτὸν, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, οὐ προστάγματι ποιηθεὶς, ἀλ-
λ' ἐκ τῆς φύσεως γεννηθείς. οὐκ ἀπομερισθεὶς τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ μένοντος, τελείου τέ-
λειος ἀπολάμψας. καὶ μή μοι παραδραμόντες, ὅσοι ἢ μὴ τελείως τοῖς λεγομέ-
νοις ἠκολουθήσατε. ἢ πρὸς ἐπήρειαν ἡμᾶς περιεστήκατε. οὐ λαβεῖν τι παρ' ἡμῶν ὠ-
φέλιμον ἐπιζητοῦντες, ἀλλὰ λαβέσθαι τινὸς τῶν λεγομένων ἐπιτηροῦντες, εἴπητε.
δύο θεοὺς κηρύσσει. πολυθεΐαν καταγγέλλει. οὐ δύο θεοί. οὐδὲ γὰρ δύο πατέρες. ὁ μὲν
ἀρχὰς εἰσάγων δύο, δύο κηρύττει θεούς. τοιοῦτος δέ ἐστι μαρκίων, καὶ εἴ τις ἐκείνῳ τὴν ἀσέ-
βειαν παραπλήσιος. καὶ πάλιν. ὁ ἑτερούσιον λέγων τὸν γεγεννημένον πρὸς τὸν γεννήσαντα

τοῦ αὐτοῦ κατὰ σαβελλιανῶν καὶ ἀρείου καὶ τῶν ἀνομοίων.

Μάχεται ἰουδαϊσμὸς, ἑλληνισμῷ, καὶ ἀμφότεροι χριστιανισμῷ· ὥσπερ αἰγύπτιοι καὶ ἀσ-
σύριοι, καὶ ἀλλήλοις εἰσὶ πολέμιοι, καὶ τῷ ἰσραήλ· ὡς καὶ ἐπὶ τῆς κακίας δὲ εἰσκο-
μον, δειλίαν καὶ θράσος καὶ ἀλλήλοις ἀντικείμενα, καὶ τῇ ἀνδρείᾳ· τοιαύτη τίς ἐστι
καὶ πρὸς τὴν ὀρθότητα τῆς ὁμολογίας, ἑκατέρωθεν παρακειμένη μάχη· ἐντεῦθεν μὲν
σαβελλίου, ἑτέρωθεν δὲ τῶν τὸ ἀνόμοιον κηρυττόντων. ἡμεῖς δὲ ὥσπερ ἀπεφύγομεν ἕλ-
ληνας, καὶ τὴν πονηρὰν εἰδωλολατρείαν ἐξετράπημεν, καὶ τὸ πολύθεον αὐτῶν,
ἄθεον εἶναι κατέγνωμεν, οὕτως ἀπεφύγομεν καὶ τὴν τῶν ἰουδαίων βλασφημίαν τῶν
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀρνουμένων. φοβηθέντες ἐκείνην τὴν ἀπειλήν· ὃς ἂν ἀρνήσηταί με
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς· φεύγομεν δὴ οὖν ὡς τὸ εἰκὸς, καὶ τοὺς τὰ συγγενῆ τούτοις κατὰ τοῦ λόγου
τῆς ἀληθείας ἐπεξευρίσκοντας. ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν ὁ σοφὸς τοῦ κακοποιῆσαι διάβολος,
τὴν πρὸς ἕλληνας καὶ ἰουδαίους τῶν χριστιανῶν ἀλλοτρίωσιν, καὶ ὅτι εὐθὺς ἐκ τῶν ὀ-
νομάτων ἔχομεν πρὸς αὐτοὺς πολεμίως, τὸ ἡμέτερον ἐπιθεὶς ἑκατέροις ὄνομα, οὕτως ἐπει-
σάγειν ἐπιχειρεῖ πάλιν τὴν ἰουδαϊκὴν ἄρνησιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν πολυθεΐαν. οἱ μὲν
γὰρ ἔργον θεοῦ εἶναι λέγοντες τὸν μονογενῆ καὶ ποίημα· εἶτα προσκυνοῦντες καὶ θεο-
λογοῦντες, ἐκ τοῦ λατρεύειν τῇ κτίσει, καὶ μὴ τῷ κτίσαντι, τὰ τῶν ἑλλήνων ἄντι-
κρυς ἐπεισάγουσιν. οἱ δὲ τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν ἀρνούμενοι· καὶ ὀνόματι μὲν ὁμολογοῦντες
υἱόν· ἔργῳ δὲ καὶ ἀληθείᾳ τὴν ὕπαρξιν ἀθετοῦντες, τὸν ἰουδαϊσμὸν πάλιν ἀνανεοῦν-
ται. καὶ γὰρ ὅταν ὁμολογῶσι λόγον, τῷ ἐνδιαθέτῳ αὐτὸν παρεικάζουσι, καὶ σοφίαν λέ-
γοντες, ὁμοίαν εἶναι λέγουσι τῇ ἕξει τῇ ἐν ψυχῇ τῶν παιδευομένων συνισταμένῃ.
καὶ διὰ τοῦτο πρόσωπον ἓν πατρὸς καὶ υἱοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἄνθρωπος εἷς λέγεται, οὐ διαι-
ρούμενος ἀπὸ τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ λόγου καὶ τῆς σοφίας. καίτοιγε ὁ εὐαγγελιστὴς
εὐθὺς ἐκ προοιμίων, βοᾷ· καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, ἰδίαν ὕπαρξιν διδοὺς τῷ υἱῷ. εἰ γὰρ ἐν
καρδίᾳ ἦν ὁ λόγος, πῶς ἂν ἐνοήθη θεός. πῶς δὲ ἂν ἦν πρὸς τὸν θεόν. ἐπειδὴ ὁ ἐν ἀνθρώπῳ λόγος,
οὔτε πρὸς αὐτὸν εἶναι λέγεται, ἀλλ᾽ ἐν αὐτῷ· οὔτε ζῶν ἐστιν, οὔτε ὑφεστώς. ὁ δὲ τοῦ θεοῦ
λόγος, ζωή ἐστι καὶ ἀλήθεια. καὶ ὁ μὲν λόγος ὁ ἡμέτερος, ὁμοῦ τε ἐλέχθη, καὶ οὐκ ἔστι. περὶ
δὲ τοῦ θεοῦ λόγου, τί φησιν ὁ ψαλμὸς, εἰς τὸν αἰῶνα κύριε ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐ-
ρανῷ. καὶ ἐντεῦθεν μὲν, οὗτος ὁ πόλεμος. ἑτέρωθεν δὲ, τίς καὶ ποῖος ἐστὶν ὁ κατὰ τῆς ἀλη-
θείας ἀγών. τὴν μὲν ὕπαρξιν συγχωροῦσι, καὶ ἴδιον εἶναι πρόσωπον υἱοῦ καὶ ἴδιον πατρὸς,
συντίθενται. ἀνομοιότητα δὲ τῆς φύσεως παρεισάγουσι. καὶ τὸ τοῦ υἱοῦ ὄνομα, μέχρι
φωνῆς συγχωροῦντες. τῇ δὲ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν κτίσιν αὐτὸν κατάγουσιν. οὐ δυσωπούμε-
νοι τὴν φωνὴν τοῦ κυρίου. ἑαυτὸν προδεικνύντος, τῷ πρὸς τὴν τοῦ πνεύματος θεωρίαν ἐ-
πειγομένῳ. ὁ ἑωρακὼς γὰρ ἐμὲ φησὶν ἑώρακε τὸν πατέρα. αὕτη δὲ ἡ φωνὴ ὀρθῶς λο-
γιζομένοις, ἀμφοτέρων ἐμφράττει τὰς βλασφημίας. οὔτε γὰρ ἑαυτὸν εἶναι τὸν πατέρα
φάσκει. ὅσγε διαιρεῖ τὰ πρόσωπα φανερῶς, ἐν τῷ λέγειν ὁ ἑωρακὼς ἐμέ. δείκνυσι γὰρ
ἐκ τούτου τὸ ἴδιον αὐτοῦ πρόσωπον, ἑώρακε τὸν πατέρα. ἀναφέρων ἐπὶ τὸ πατρικὸν
πρόσωπον καὶ διαιρῶν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ προδήλως. καὶ ἐν τῷ λέγειν, εἰ ἐγνώκειτέ με,
καὶ τὸν πατέρα μου ἂν ᾔδειτε. οὐ γὰρ σύγχυσιν τῶν προσώπων ἐμφαίνει ταῦτα, ἀλ-
λὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς θεότητος παρίστησιν. ἀκουέτωσαν δὲ τῶν αὐτῶν λόγων καὶ
οἱ ἐναντίοι. ὅτι ὁ τῆς τοῦ υἱοῦ κατηξιωμένος κοινωνίας, οὐκ ἀπεστέρηται τοῦ πατρός.
οὐ γὰρ ἀλλοῖον ὁ γεννήτωρ ἐγέννα, ἀλλὰ τοιοῦτον, οἷος αὐτός ἐστιν. ἄκουε ὁ ἀνόμοιος.

ἔξω παντελῶς ἐστὶ τοῦ φρονεῖν, ὥστε τολμῆσαι ἕτερον πλὴν τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων προσα-
γορεῦσαι. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ υἱόν, τῷ ἕνα εἶναι τὸν μονογενῆ. τί οὖν αὐτὸ χρὴ καλεῖν. πνεῦ-
μα ἅγιον, καὶ πνεῦμα θεοῦ. καὶ πνεῦμα ἀληθείας, ἀποστελλόμενον παρὰ θεοῦ, διὰ
υἱοῦ χορηγούμενον. οὐ δοῦλον, ἀλλ' ἅγιον, ἀγαθόν, ἡγεμονικόν. πνεῦμα ζωοποιοῦν, πνεῦ-
μα υἱοθεσίας, ἐπιστάμενον πάντα τὰ τοῦ θεοῦ. οὕτω δ' ἂν καὶ ἐν τῇ τριάδι, ὁ τῆς μονάδος
διασωθήσεται λόγος. ἕνα μὲν πατέρα ὁμολογούντων, καὶ ἕνα υἱόν, καὶ ἓν πνεῦμα ἅ-
γιον. κομίζουσι δὲ ἀποδείξεις πρὸς τὸ κτίσμα εἰρῆσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μίαν μὲν ἐκ τοῦ
προφήτου λέγοντος, ὁ στερεῶν βροντὴν καὶ κτίζων πνεῦμα. ἑτέραν δέ, τὴν ἐκ τοῦ εὐαγγε-
λίου. ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. ἡμεῖς δὲ τὸν προφητικὸν λόγον, οὐκ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, ἀλλ' εἰς τὴν κοινὴν ταύτην πνοὴν τὸ τοῦ ἀέρος πνεῦμα πεπείσμεθα φέρειν. δῆλον
δὲ ἐκεῖθεν. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κτίσας πνεῦμα, ἀλλ' ὁ κτίζων πνεῦμα. ὡς γὰρ ἡ βροντὴ οὐκ ἐν
ὑποστάσει τινί ἐστι σωματικῇ ἅπαξ κτισθεῖσα, ἀλλ' ἀεὶ πρὸς τὸ τοῦ θεοῦ βούλημα ἐπὶ
φόβῳ τῶν ἀνθρώπων ἐνεργουμένη, γίνεσθαι καὶ διαλύεσθαι πέφυκεν, οὕτω καὶ τὸ πνεῦ-
μα. νῦν μὲν γίνεται δίκην ποταμοῦ ῥέοντος τοῦ ἀέρος. πάλιν δὲ παύεται ἀτρεμοῦντος τοῦ
πρότερον κινουμένου, κατὰ βούλημα τοῦ τὰ πάντα ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ συστάσει τῶν ὅλων
οἰκονομοῦντος. ὥστε διὰ πάσης τῆς κτίσεως. ἔκ τε βροντῶν καὶ ἀνέμων καὶ τῆς λοιπῆς
δημιουργίας, τὸν δημιουργὸν ἀναγγέλλεσθαι. διόπερ μετὰ τὸ εἰπεῖν ὁ στερεῶν βροντὴν
καὶ κτίζων πνεῦμα φησίν, καὶ ἀπαγγέλλων τοῖς ἀνθρώποις τὸν χριστὸν αὐτοῦ. ὡς γὰρ οἱ οὐ-
ρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ, τοῖς δυναμένοις ἐξ αὐτῶν τὴν τοῦ δημιουργοῦ τέχνην ἀνα-
λογίζεσθαι, οὕτω καὶ βροντῆς ἦχοι, καὶ πνευμάτων κινήσεις, τὸν δημιουργὸν αὐτῶν ἀνα-
κηρύττουσι. τάχα δ' ἂν τοῦτο καὶ προφητεία εἴη, πρὸς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ κυρίου φέ-
ρουσα. ὅτι ἡ μὲν φωνὴ ἡ γενομένη ἐξ οὐρανοῦ, βροντὴ ἐδόκει τοῖς ἀκούουσιν εἶναι, ἥντι-
να ἀφῆκεν ὁ θεὸς καὶ πατήρ. ὥστε δι' αὐτῆς ἀναγγεῖλαι τὸν χριστὸν τοῖς ἀνθρώποις.
τὰ δὲ πνεύματα τὰ κινούμενα, καὶ τὴν θάλασσαν συνταράσσοντα. εἶτα κο-
πάσαντα τῷ προστάγματι τοῦ κυρίου, σαφῶς καὶ αὐτὰ ἀνήγγελλε τοῖς
ἀνθρώποις. τὸν χριστὸν αὐτοῦ. τὸ δὲ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, οὐδα-
μῶς ἡμῖν κτιστὸν εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρίστησιν, ὡς συ-
ναριθμουμένου τοῖς πᾶσι τοῦ πνεύματος. εἰ γὰρ ἓν
πνεῦμα ἅγιον καὶ μόνον, πῶς ὃ τῆς μοναδικῆς
ἐστι φύσεως, τοῖς πᾶσι συμπαραλαμ-
βάνεσθαι δύναται; καὶ μηδεὶς
οἰέσθω ἀθέτησιν εἶναι τῆς
ὑποστάσεως, τὴν ἄρ-
νησιν τοῦ κτίσμα
εἶναι τὸ
πνεῦμα. εὐσε-
βοῦς γάρ ἐστι διανοίας
τὰ ἀποσιωπηθέντα ἐν ταῖς
ἁγίαις γραφαῖς, εὐλαβεῖσθαι ἐπι-
φημίζειν τῷ ἁγίῳ πνεύμα-
τι. πεπεῖσθαι δὲ τὴν
ἐμπειρίαν αὐ-
τοῦ καὶ ἀ-
κριβῆ κατάλη-
ψιν, εἰς τὸν ὕστερον
ἡμῖν ἀποκεῖσθαι αἰῶνα.
ὅταν διαβάντες τὸ δι' ἐσόπτρου
καὶ αἰνίγματος ὁρᾶν τὴν ἀλήθειαν,
τῆς πρὸς πρόσωπον θεωρίας ἀξιωθῶμεν.

ὃν αὐτῆς· σὺ δὲ ξένον διερευνᾷ καὶ τὰ βάθη τῶν κριμάτων τοῦ θεοῦ δύνασαι. εἶτα καὶ ἡ ζωὴ
ἡμῶν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι χορηγεῖται. ζωοποιεῖ μὲν γὰρ ὁ θεὸς ὥς φη-
σι παῦλος. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα. ζωὴν δὲ δίδω-
» σιν ὁ Χριστός. τὰ πρόβατα γάρ φησι τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι. καὶ ἐγὼ ζωὴν αἰώνιον
» δίδωμι αὐτοῖς. ζωοποιούμεθα διὰ πνεύματος ὥς φησι παῦλος. ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νε-
» κρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν
» ὑμῖν. ἀλλ' ὁ πάντα τολμηρὸς οὗτος καὶ μὴ ὑποπτήσσων τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῖς
τολμῶσι βλάσφημόν τι ῥῆμα εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπορρίψαι, ἀμέτοχον αὐτὸ θεότητος
» ἀποφαίνεται. γράφων οὕτω περὶ τοῦ πνεύματος. τρίτον τάξει καὶ φύσει, καὶ προσ-

Εὐνόμιος

» τάγματι μὲν τοῦ πατρός. ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ υἱοῦ γενόμενον. τρίτῃ χώρᾳ τιμώμενον, ὡς πρῶ-
» τον καὶ μεῖζον ἁπάντων. καὶ μόνον τοιοῦτον τοῦ μονογενοῦς ποίημα. θεότητος καὶ δη-
» μιουργικῆς δυνάμεως, ἀπολειπόμενον. ὁ δὲ τοῦτο λέγων, ἔοικε μὴ δὲ τὴν θεότητα πε-

Εὐνόμιος

» πιστευκέναι ἐν ἡμῖν, τοῦ ἰωάννου λέγοντος περὶ θεοῦ. ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστιν,
» ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκε. καὶ τοῦ ἀποστόλου, οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστὲ καὶ τὸ
» πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; καὶ πάλιν. ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔ-
» ξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον θεοῦ ἐν πνεύμα-
τι. εἰ τοίνυν ἐν ἡμῖν ὁ θεὸς ἐνοικεῖν λέγεται διὰ τοῦ πνεύματος, πῶς οὐχὶ φανερᾶς ἀσε-
βείας ἐστὶν, αὐτὸ τὸ πνεῦμα λέγειν ἀμέτοχον τῆς θεότητος. καὶ εἰ θεοὺς ὀνομάζομεν τοὺς κα-
τ' ἀρετὴν τελείους, ἡ δὲ τελείωσις δι' αὐτοῦ πνεύματος, πῶς τὸ ἑτέρους θεοποιοῦν, αὐτὸ τῆς
θεότητος ἀπολείπεται; ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ἐπὶ
τοῦ πνεύματος, μαθητὴν λέγειν αὐτοῦ τὴν θεότητα τετιμῆσθαι. καὶ οὐχὶ φύσει αὐτῷ
συνυπάρχειν. ὁ γὰρ χάριτι θεοποιούμενος, τῆς μεταπτωτῆς ἐστι φύσεως. ὡς ἀπροσεξίας
ποτὲ, καὶ ἀποῤῥιούσης τοῦ κρείττονος. τοῦτο δὲ σαφῶς μάχεται τῇ παραδόσει τοῦ σωτη-
» ρίου βαπτίσματος. πορευθέντες φησὶ βαπτίζετε εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύ-
» ματος. ἔστι γὰρ τὸ βάπτισμα, σφραγὶς τῆς πίστεως, ἡ δὲ πίστις, θεότητος συγκατάθεσις. πι-
στεῦσαι γὰρ δεῖ πρότερον, εἶτα τῷ βαπτίσματι ἐπισφραγίσασθαι. τὸ δὲ βάπτισμα ἡ-
μῶν ἐστι κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ κυρίου παράδοσιν, εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος.
οὐδενὸς κτίσματος, οὐ δὲ δούλου πατρὶ καὶ υἱῷ συντεταγμένου, ὡς τῆς θεότητος ἐν
τριάδι συμπληρουμένης. τὸ δὲ ἔξω τούτων, ὁμόδουλον ἅπαν ἐστί. κἂν τὰ μάλιστα ὑπερ-
βολαῖς ἀξιωμάτων ἄλλα ἄλλων προτετιμημένα τυγχάνῃ. καὶ μή μοι πάλιν τὰ σο-
» φὰ ταῦτα. εἰ οὖν μὴ κτίσμα ἐστὶν, ἤγουν γέννημα ἢ ἀγέννητον. εἷς δὲ ἄναρχος θεὸς καὶ

Βασίλειος

» ἀγέννητος, οὔτε μὴν γέννημα. λείπεται οὖν κτίσμα καὶ ποίημα αὐτὸ ὀνομάζεσθαι.
» ἐγὼ δὲ εἰ μὲν πάντα διωρισμένα καταληπτὰ ἡμῶν εἶναι τῇ γνώσει, ᾐσχύνθην ἂν ἴσως ὁ-

Βασίλειος

μολογῆσαι τὴν ἄγνοιαν. νῦν δὲ μυρία οὐ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀποκειμένων ἡμῖν
μόνον, οὔτε τῶν νῦν ὄντων ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποκέκρυπται, ἀλλ' οὔτε τῶν ὑπαρχόντων
ἡμῖν ἐν τῷ σώματι τεχνὴ καὶ ἀναντίῤῥητός ἐστιν ἡ κατάληψις. οἷον ἀμέλει περὶ τῆς ὄψεως
πρότερον εἰσδεχόμενοι τὰς εἰκόνας τῶν ὁρατῶν, οὕτω τὰς ἀντιλήψεις ποιούμεθα. καὶ
πῶς ὀρῶν τε παμμεγέθων γῆς τε ἀπλέτου, καὶ ἀπείρου θαλάσσης, ἔτι δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ
οὐρανοῦ ἡ εἰκὼν, τῷ βραχεῖ μέτρῳ τῆς κόρης ἡμῶν ἐνσημαίνεται. ἢ ἐκπέμποντες ὅτι πα-
ρ' ἑαυτῶν. καὶ προσπλεονάζοντες τούτου τοῖς ὁρατοῖς, οὕτως αὐτῶν, τὴν αἴσθησιν ἴσχο-
μεν. καὶ τί ἐστι τοῦτο καὶ πόσον. ὥστε γῆ καὶ θαλάσσῃ ἐξαρκεῖν ἐφαπλούμενον. καὶ πε-
ραιοῦν μὲν τὸν μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ τόπον, αὐτῷ τε προσβάλλειν τῷ οὐρανῷ τοσούτῳ
τάχει κινούμενον, ὥστε ἐν ἴσῳ χρόνῳ τό, τε περικείμενον σῶμα, καὶ τοὺς ἐν οὐρανῷ ἀστέ-
ρας καταμανθάνεσθαι. καὶ τί δεῖ τ' ἄλλα λέγειν. ἀλλ' αὐτὰ τὰ τοῦ νοῦ κινήματα, πότε-
ρον κτίζειν ἢ γεννᾶν πέφυκεν ἡ ψυχὴ, τίς ἂν ἀκριβῶς εἴποι; τί οὖν θαυμαστὸν. εἰ καὶ περὶ
τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀνεπαισχύντως ἡμᾶς τὴν ἄγνοιαν ὁμολογεῖν; τὴν μέντοι ἀναντιῤ-
ῥήτως αὐτῷ προσμαρτυρουμένην δοξολογίαν ἀποδιδόναι. ὅτι μὲν γὰρ ὑπὲρ τὴν κτίσιν
ἐστὶν, ἱκανῶς ἡμῖν παρίστησι τὰ διὰ τῶν γραφῶν παραδιδόμενα. ἐπειδή γε ἀδύνατον
τῆς αὐτῆς εἶναι φύσεως τό τε ἁγιάζον καὶ τὰ ἁγιαζόμενα, τὸ διδάσκον, καὶ τὰ διδασκόμε-
να, τὸ ἀποκαλύπτον, καὶ τὰ τῆς ἀποκαλύψεως προσδεόμενα, ἀγέννητον δέ. οὐδεὶς οὕτως

ἀνεπίδεκτος. πῶς οὖν οὐκ ἀσεβὲς τῇ κτίσει αὐτὸ συντάττειν, τοσούτῳ μέτρῳ διωρισμένον
τῆς κτίσεως. ἡ μὲν γὰρ κτίσις πέφυκεν ἆθλον προκοπῆς καὶ τῆς πρὸς τὸ διαρεστήσεως
τὸν ἁγιασμὸν ἔχουσα· φύσει τε κεχρημένη αὐτεξουσίῳ, καὶ μεταρρέπειν ἐφ' ἑκάτερα δυ-
ναμένη πρὸς ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ χείρονος. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πηγὴ ἁγιασμοῦ.
καὶ ὥσπερ φύσει ἅγιος ὁ πατὴρ, καὶ φύσει ἅγιος ὁ υἱὸς, οὕτω φύσει ἅγιον, καὶ τὸ πνεῦμα
τὸ τῆς ἀληθείας. διὸ καὶ ἐξαιρέτου καὶ ἰδιαζούσης τῆς τοῦ ἁγίου προσηγορίας ἠξίωται.
εἰ οὖν φύσις αὐτῷ ὁ ἁγιασμός ἐστιν ὥσπερ πατρὶ καὶ υἱῷ, πῶς τρίτον ἐστὶ, καὶ ἀλλοτρίας
φύσεως. διὰ τοῦτο γὰρ οἶμαι καὶ παρὰ τῷ ἡσαΐᾳ τὰ σεραφὶμ τρίτον ἐκ βοῶντα τὸ ἅγιος
ἀναγέγραπται, ὅτι ἐν τρισὶ ταῖς ὑποστάσεσιν ὁ κατὰ φύσιν ἁγιασμὸς θεωρεῖται. οὐ τοῦ-
το δὲ μόνον αὐτῷ κοινὸν πρὸς πατέρα καὶ υἱὸν τὸ τῆς ἁγιωσύνης ὄνομα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
ἡ τοῦ πνεύματος προσηγορία. πνεῦμα γὰρ ὁ θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύμα-
τι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. καὶ ὁ προφήτης φησὶ, πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν, χριστὸς κύριος.
οὗ εἴπαμεν ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερύγων αὐτοῦ ζησόμεθα. καὶ ὁ ἀπόστολος τὴν τοῦ πνεύμα-
τος προσηγορίαν ἐπὶ τὸν κύριον ἀναφέρει λέγων. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. ἐκ δὲ τούτων παν-
τὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἀλλοτρίωσιν τῆς φύσεως, ἀλλ' οἰκείωσιν πρὸς τὸν πατέρα καὶ υἱὸν, ἡ κοι-
νωνία τῶν ὀνομάτων παρίστησι. καὶ ἀγαθὸς ὁ θεὸς εἴρηται, καὶ ἔστιν. ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐπισκιαστὴν ἔχον τὴν ἀγαθότητα, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ συνυπάρχου-
σαν. ἢ πάντων ἂν εἴη ἀλογώτατον, τὸ φύσει ἅγιον, μὴ φύσει λέγειν τὴν ἀγαθότητα ἔχειν.
ἀλλ' ἐπιγεννηματικὴν καὶ ἔξωθεν προσγεγενημένην αὐτῷ. ἐν ᾧ δὲ εἶπεν ὁ κύριος ὅτι ἐγὼ ἐρω-
τήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, καὶ αὐτὸς εἶναι παράκλητος ἡμῶν ἐν-
δείκνυται. ὥστε καὶ ἡ τοῦ παρακλήτου προσηγορία, οὐ μικρὸν εἰς ἀπόδειξιν τῆς δόξης
τοῦ ἁγίου πνεύματος συντελεῖ. καὶ τὰ μὲν ὀνόματα τοιαῦτα τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως ἐνδεικτι-
» κά. αἱ δὲ ἐνέργειαι τοῦ πνεύματος οἷαι. τῷ λόγῳ κυρίου φησὶν οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ
» στόματος αὐτοῦ, πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. ὡς τοίνυν ὁ θεὸς λόγος δημιουργός ἐστι τῶν οὐρανῶν, οὕ-
τω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ στερεὸν καὶ πάγιον παρέχεται ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι. καὶ πάλιν
ὁ ἰώβ. πνεῦμα κυρίου τὸ ποιῆσάν με. οὐκ ἐπὶ τῆς δημιουργίας ὡς οἶμαι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν
ἀνθρωπείαν ἀρετὴν τελειώσεως λέγων. ὁ δὲ ἡσαΐας ἐκ προσώπου κυρίου διαλεγόμενος
» κατὰ τὸ ἀνθρώπειον αὐτοῦ δηλονότι. κύριος ἀπέσταλκέ με φησὶ, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. καὶ πάλιν ὁ
» ψαλμὸς δι' ὅλων κεχωρηκυῖαν τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος παριστάς. ποῦ πορευθῶ φησιν ἀπὸ τοῦ
» πνεύματός σου; καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; αἱ δὲ εἰς ἡμᾶς ἀπ' αὐτοῦ φθάνουσαι εὐερ-
γεσίαι, ὁποῖαί τινές εἰσι καὶ ἡλίκαι. ὥσπερ αὐτὸς ὁ κύριος ἔδωκεν ἐξουσίαν τοῖς δεξαμένοις αὐ-
τὸν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πνεῦμα υἱοθεσίας ἐστί. καὶ ὥσπερ διδάσκαλός
» ἐστιν ἀληθινὸς ὁ κύριος ἡμῶν κατὰ τὸ εἰρημένον. ὑμεῖς δὲ μὴ καλέσητε διδάσκαλον ὑμῶν ἐπὶ
» τῆς γῆς. εἷς γὰρ καθηγητὴς ὑμῶν ἐστιν ὁ χριστός. οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διδάσκειν πάντας τοὺς
εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου πεπιστευκότας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου μεμαρτύρηται, εἰπόντος. ὁ δὲ παρά-
κλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὃ πέμψει ὁ πατὴρ, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα. καὶ ὥσπερ διαιρεῖν
τὰ ἐνεργήματα εἰς τοὺς ἀξίους τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἐνεργημάτων ὁ πατὴρ λέγεται, καὶ διαι-
ρεῖν τὰς διακονίας ὁ υἱὸς ἐν τοῖς τῆς διακονίας ἀξιώμασιν, οὕτω διαιρεῖν καὶ τὰ χαρίσμα-
τα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τοὺς ἀξίους τῆς τῶν χαρισμάτων ὑποδοχῆς, μαρτυρεῖται. διαι-
» ρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσί. τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσί. δὲ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ
» διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν. ὁ δὲ αὐτὸς θεός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ὁρᾷς πῶς
καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνέργεια συντεταγμένη ἐστὶ τῇ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐνερ-
γείᾳ. εἶτα καὶ ἐκ τοῦ ἐπαγομένου, μειζόνως τὸ θεῖον τῆς φύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος φανεροῦται.
τί γάρ φησι. ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ αὐτὸ πνεῦμα. διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς
βούλεται. οὐδὲν ἕτερον, ἢ αὐθεντικὴν καὶ δεσποτικὴν ἐξουσίαν αὐτῷ μαρτυρεῖ. διόπερ ἐν
τῇ καινῇ διαθήκῃ οἱ προφῆται κεκράγασι, τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὸ δὲ ἐρευνᾶν τὰ
βάθη τοῦ θεοῦ, πόθεν τῷ πνεύματι πρόσεστιν, ὥσπερ φησὶν οὐδεὶς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώ-
που εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ. οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ὡς γὰρ οὐδεὶς ἀλλότριος οὐδὲ ξένος τοὺς ἔνδον λογισμοὺς ἐπιγνῶναι δύνα-
ται τῆς ψυχῆς, οὕτω δηλονότι, καὶ ἐπὶ τῶν ἀπορρήτων κοινωνεῖ τῷ θεῷ, οὐκ ἀλλότριον

χον φύσεως, καὶ τὸ ἀκόλουθον ἐκεῖθεν δῆλον. ἄγγελοι πάντες ὥσπερ προσηγορίας μιᾶς, οὕτω καὶ φύσεως πάντως τῆς αὐτῆς τυγχάνουσιν. ἀλλ᾽ ὅμως οἱ μὲν, αὐτῶν ἐθνῶν προεστήκασιν· οἱ δὲ, ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν πιστῶν εἰσὶ παρεπόμενοι. ὅσῳ μέντοι προτιμότερον ἔθνος ὅλον ἑνὸς ἀνδρὸς, τοσούτῳ δήπου μεῖζον ὑπάρχειν ἀνάγκη τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐθνάρχου ἀγγέλου, παρὰ τὸ τοῦ ἑνὸς ἑκάστου τὴν προστασίαν πεπιστευμένου. τὸ δὲ συνεῖναι ἑκάστῳ τῶν πιστῶν ἀγγέλους, οἷον παιδαγωγόν τινα καὶ νομέα τὴν ζωὴν διεξάγοντα, οὐδεὶς
» ἀντερεῖ· μεμνημένος τοῦ τοῦ κυρίου λόγον εἰπόντος, μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν ἐλαχί-
» στων τούτων, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ
» ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὁ ψαλμῳδὸς φησὶ, παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβου-
» μένων αὐτόν. καὶ ὁ ἄγγελος ὁ ῥυσάμενός με ἐκ νεότητός μου, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὅτι δὲ πάλιν
» εἰσί τινες ἄγγελοι, καὶ ὅλων ἐθνῶν προεστῶτες, μωσῆς ἡμᾶς διδάσκει διὰ τῆς ᾠδῆς λέγων,
» ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς ἀδὰμ ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγ-
» γέλων αὐτοῦ. καὶ ὁ σοφὸς δανιὴλ ἐν τῇ τοῦ ἀγγέλου ἐπιστασίᾳ, ἤκουσεν αὐτοῦ λέγοντος,
» ὅτι ἄρχων βασιλείας περσῶν εἱστήκει ἐξεναντίας μου. καὶ ἰδοὺ μιχαὴλ εἷς τῶν ἀρχόν-
» των τῶν πρώτων, ἦλθε βοηθῆσαί μοι. καὶ αὐτὸν κατέλιπον ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἄρχοντος βα-
» σιλείας περσῶν. καὶ μετ᾽ ὀλίγα φησὶν ὁ αὐτός. καὶ ἄρχων τῶν ἑλλήνων ἤρχετο. ἀλλὰ καὶ ἀρχιστράτηγός τις τῆς δυνάμεως κυρίου λέγεταί τις. ὁ ἰησοῦ τῷ τοῦ ναυῆ ἐπὶ τοῦ ἰορδάνου φανερωθείς. καὶ πάλιν τινὲς λέγονται λεγεῶνες τῶν ἀγγέλων, τοῦ κυρίου εἰπόντος τοῖς μα-
» θηταῖς, ἢ δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου καὶ παραστήσει μοι ὧδε
» πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; ὁ τοίνυν ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν ταῖς λεγεῶσι κατατεταγμένων ἀγγέλων, ἄρχων ἐστὶ δηλονότι. πρὸς τί οὖν ὁ λόγος ἡμῖν φέρει; ὅτι οὐ πάντως εἴ τι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι δεύτερόν ἐστι καὶ τρίτον, τοῦτο καὶ τὴν φύσιν ἑτέραν ἔχει. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἀγγέλων, ὁ μέν τις αὐτῶν ἄρχων, ὁ δὲ ὑπήκοος. ἄγγελοι δὲ ὅμως τῇ φύσει πάντες. καὶ κατὰ μὲν τὸ ἀξίωμα, ἡ διαφορὰ, κατὰ δὲ τὴν φύσιν ἡ κοινωνία. καὶ γὰρ ἀστὴρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ, φύσις δὲ πάντων ἀστέρων μία. καὶ πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ πατρὶ, τουτέστιν ἀξιωμάτων διαφοραὶ, φύσις δ᾽ ὁμοία τῶν δοξαζομένων, οὕτω δηλονότι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἰ καὶ ἀξιώματι καὶ τάξει ὑποβέβηκεν ὡς λέγουσι. παρειλήφαμεν γὰρ αὐτό φησι τρίτον ἀπὸ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀριθμούμενον. αὐτοῦ τοῦ κυρίου
» ἐν τῇ παραδόσει τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος παραδεδωκότος τὴν τάξιν, ἐν οἷς εἶπε. πορευ-
» θέντες βαπτίζετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀλλ᾽ εἰς φύσιν τινὰ τρίτην ἀπὸ υἱοῦ καὶ πατρὸς ἐκβαλλόμενον, οὐδαμοῦ μεμαθήκαμεν. δύο γὰρ λεγομένων πραγμάτων, θεότητος καὶ κτίσεως, καὶ δεσποτείας καὶ δουλείας, καὶ ἁγιαστικῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἁγιαζομένης, τῆς τε ἐκ φύσεως ἐχούσης τὴν ἀρετὴν, καὶ τῆς ἐκ προαιρέσεως κατορθούσης, ἐν ποίᾳ μερίδι τὸ πνεῦμα τάξομεν; ἐν τοῖς ἁγιαζομένοις; ἀλλ᾽ αὐτό ἐστιν ἁγιασμός. ἀλλὰ ἐν τοῖς δι᾽ ἀνδραγαθημάτων τὴν ἀρετὴν κτωμένοις; ἀλλὰ φύσει ἐστὶν ἀγαθόν. ἀλλ᾽ ἐν τοῖς λειτουργικοῖς; ἀλλ᾽ ἕτερά εἰσι λειτουργικὰ πνεύματα πρὸς διακονίαν ἀποστελλόμενα. οὐ τοίνυν ὁμόδουλον ἡμῖν λέγειν αὐτὸ θεμιτὸν, τὸ ἡγεμονικὸν τῇ φύσει. οὔτε τῇ κτίσει συναριθμεῖν, τὸ τῇ θείᾳ καὶ μακαρίᾳ τριάδι συναριθμούμενον. ἀρχαὶ μὲν γὰρ καὶ ἐξουσίαι, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κτίσις, ἐκ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας τὸν ἁγιασμὸν ἔχουσαι, οὐκ ἂν εἰκότως φύσει ἅγιαι εἶναι λέγοιντο. ἐπορεγόμεναι γὰρ τοῦ καλοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπης, καὶ τοῦ μέτρου τῆς ἁγιωσύνης μεταλαμβάνουσι. καὶ ὥσπερ ὁ σίδηρος ἐν μέσῳ τῷ πυρὶ κείμενος, τὸ μὲν σίδηρος εἶναι, οὐκ ἀποβέβληκε, τῇ δὲ σφοδροτάτῃ πρὸς τὸ πῦρ ὁμιλίᾳ ἐκπυρακτωθεὶς, καὶ πᾶσαν εἰς ἑαυτὸν τὴν τοῦ πυρὸς φύσιν ὑποδεξάμενος, καὶ χρώματι καὶ ἐνεργείᾳ πρὸς τὸ πῦρ μεταβέβηκεν, οὕτω καὶ αἱ ἅγιαι δυνάμεις, ἐκ τῆς πρὸς τὸ φύσει ἅγιον κοινωνίας, δι᾽ ὅλης τῆς ἑαυτῶν ὑποστάσεως κεχωρηκότα ἤδη καὶ συμπεφυσιωμένον τὸν ἁγιασμὸν ἔχουσι. διαφορὰ δὲ αὐταῖς πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὕτη. ὅτι τῷ μὲν φύσις ἡ ἁγιωσύνη. ταῖς δὲ, ἐκ μετουσίας ὑπάρχει τὸ ἁγιάζεσθαι. οἷς δὲ ἐπίκτητόν ἐστιν καὶ ἑτέρωθεν ἐπιδεδομένον ὑπάρχει τὸ ἀγαθὸν, τῆς μεταπτωτῆς εἰσὶ φύσεως. οὐ γὰρ ἂν ἐξέπεσεν ὁ ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων, οὔτε συνετρίβη ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ φύσει ὑπῆρχε τοῦ χείρονος

τίς οὕτω περιφανῶς εἰς τὸ ἄφυκτον κρίμα τῆς εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίας κατέ-
πεσε; Μοντανοῦ ἦν μόνου τοσοῦτον μανῆναι κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ ὀνόμασί τε αὐτὸ
ταπεινοῖς καθυβρίσαι, καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ τοσοῦτον ἐλαττῶσαι, ὥστε ἀδοξίαν εἰ-
πεῖν τῷ πεποιηκότι προστρίβεσθαι. μᾶλλον δὲ κἀκεῖνος ἔφυγεν ἂν ταπεινῶς εἰπεῖν τι
περὶ τοῦ πνεύματος, ὡς ἂν μὴ τὸν τῦφον ἑαυτοῦ καταβάλλοι. καὶ περὶ μὲν τούτου κα-
τὰ χολὴν ἐρρῶμεν. ἐκεῖνο δὲ τίνι τῶν πάντων ἄδηλος ὅτι οὐδεμία ἐνέργεια τοῦ υἱοῦ ἀπο-
τετμημένη ἐστὶ τοῦ πατρός. οὐδὲ ἔστι τι ἐν τοῖς οὖσι τῷ υἱῷ ὑπάρχον, ὃ τοῦ πατρὸς ἠλλο-
τρίωται. πάντα γάρ φησι τὰ ἐμὰ, σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά. πῶς οὖν τοῦ πνεύματος τὴν
αἰτίαν, τῷ μονογενεῖ μόνῳ προστίθησι, καὶ κατηγόρημα τῆς φύσεως αὐτοῦ, τὴν τού-
του λαμβάνει δημιουργίαν; εἰ μὲν οὖν δύο ἀρχὰς ἀντιπαρεξάγων ἀλλήλαις ταῦτά φη-
σι, μετὰ Μαννιχαίου καὶ Μαρκίωνος συντριβήσεται. εἰ δὲ μιᾶς ἐξάπτει τὰ ὄντα, τὸ παρὰ
τοῦ υἱοῦ γεγενῆσθαι λεγόμενον, πρὸς τὴν πρώτην αἰτίαν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ὥστε καὶ
πάντα εἰς τὸ εἶναι παρῆχθαι διὰ τοῦ θεοῦ λόγου πιστεύομεν, ἀλλὰ τὸ πάντων αἴτιον εἶναι
τὸν θεὸν τῶν ὅλων, οὐκ ἀφαιρούμεθα. πῶς δὲ οὐ φανερὸν ἔχει τὸν κίνδυνον, διαιρεῖν ἀπὸ
τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα; τοῦτο μὲν τοῦ ἀποστόλου συνημμένως ἡμῖν παραδιδόντος, καὶ νῦν μὲν
Χριστοῦ λέγοντος, νῦν δὲ τοῦ θεοῦ. ἐν οἷς γράφει, εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐ-
τοῦ. καὶ πάλιν. ὑμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβετε, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θε-
οῦ. τοῦτο δὲ, τοῦ κυρίου τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας λέγοντος. ἐπειδὴ αὐτὸς ἡ ἀλήθεια. καὶ παρὰ τοῦ
πατρὸς ἐκπορεύεται. ἀλλ' οὗτος εἰς καθαίρεσιν τῆς δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφαι-
ρεῖ μὲν αὐτὸ τοῦ πνεύματος. τῷ μονογενεῖ δὲ διαφερόντως, ἐπὶ καθαιρέσει τῆς δόξης προσ-
τίθησιν ἐφυβρίζων ὡς οἴεται οὐδεμίαν ἐκδίκησιν ἐπὶ τοῖς πονηροῖς δόγμασιν ἐν τῇ ἡμέ-
ρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως ἀναμένων.

τοῦ αὐτοῦ κατ' Ἀνομίου, περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. λόγος τρίτος.

Μόλις δέ ποτε κορεσθεὶς τῶν εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν βλασφημιῶν, ἐπὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μετε-
λήλυθεν. ἀκόλουθα τῇ ὅλῃ αὐτοῦ προαιρέσει καὶ περὶ τούτου διαλεγόμενος. γράφει δὲ
Εὐνόμιος — οὕτως. Ἀρκούντων δ' ἡμῖν τοσούτων περὶ τοῦ μονογενοῦς, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ πε-
ρὶ τοῦ παρακλήτου λοιπὸν εἰπεῖν. οὐ ταῖς ἀνεξετάστοις τῶν πολλῶν ἀκολουθοῦντας δό-
» ξαις, τὴν δὲ τῶν ἁγίων ἐν ἅπασι φυλάσσοντας διδασκαλίαν παρ' ὧν τρίτον αὐτὸ ἀξιώμα-
Βασίλειος » τι καὶ τάξει μαθόντες, τρίτον εἶναι καὶ τῇ φύσει πεπιστεύκαμεν. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ οἴε-
ται δεῖν τῇ ἁπλῇ καὶ ἀνεπιτηδεύτῳ πίστει τῶν πολλῶν ἐμμένειν, ἀλλὰ τεχνικοῖς τισὶ
καὶ σεσοφισμένοις λόγοις, πάλιν πρὸς τὸ δοκοῦν ἑαυτῷ παρακρούεσθαι τὴν ἀλήθειαν,
ἱκανῶς δι' ὧν εἶπεν ἐδήλωσεν, ἀτιμάζων γὰρ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, ἣ δοξάζουσι τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον, προσποιεῖται τὴν τῶν ἁγίων φυλάσσειν διδασκαλίαν, καὶ τοὺς ταύτην αὐτῷ πα-
ραδεδωκότας, σιωπᾷ. καὶ νῦν ὥσπερ κἀν τοῖς περὶ τοῦ μονογενοῦς λόγοις, ποιῶν ἀπελέγ-
χει. εἶτά φησι παρὰ μὲν τῶν ἁγίων μεμαθηκέναι τὸ τρίτον εἶναι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώ-
ματι παρ' ἑαυτοῦ δὲ πεπιστευκέναι καὶ τρίτον εἶναι τῇ φύσει. τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, καὶ ἐν ποίοις
λόγοις τὴν διδασκαλίαν πεποίηνται. ἄρα γέγονεν οὕτω τολμηρὸς ἄνθρωπος, τὰς περὶ
τῶν θείων δογμάτων καινοτομίας εἰσηγούμενος; τίς γὰρ ἀνάγκη εἰ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ
τάξει τρίτον ὑπάρχει τὸ πνεῦμα, τρίτον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει. ἀξιώματι μὲν γὰρ δευ-
τερεύειν τοῦ υἱοῦ παραδίδωσιν ἴσως ὁ τῆς εὐσεβείας λόγος. φύσει δὲ τῇ τρίτῃ κεχρῆσθαι,
οὔτε παρὰ τῶν ἁγίων γραφῶν δεδιδάγμεθα, οὔτε ἐκ τῶν προειρημένων κατὰ τὸ ἀκόλου-
θον δυνατὸν συλλογίσασθαι. ὡς μὲν γὰρ υἱὸς, τάξει μὲν δεύτερος τοῦ πατρὸς, ὅτι ἀπ' ἐκεί-
νου, καὶ ἀξιώματι, ὅτι ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ εἶναι αὐτοῦ πατέρα, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ πρόσο-
δος καὶ προσαγωγὴ πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα. φύσει δὲ οὐκέτι δεύτερος, διότι ἡ θεότης
ἐν ἑκατέρῳ μία, οὕτω δηλονότι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ ὑποβέβηκε τὸν υἱὸν τῇ τε τά-
ξει καὶ τῷ ἀξιώματι, ἵν' ὅλως καὶ συγχωρήσωμεν οὐκέτ' ἂν εἰκότως ὡς ἀλλοτρίας ὑπάρ-

" τητον λαμβάνει καὶ τῆς κατ' οὐσίαν παραλλαγῆς τὴν ἀπόδειξιν. Πρῶτον μὲν οὖν πῶς δυ- βασίλειος
νατὸν ἐκ τῶν δημιουργημάτων τὰς οὐσίας ἀναλογίζεσθαι. ἐγὼ μὲν οὐχ ὁρῶ, δυνάμεως
γὰρ καὶ σοφίας καὶ τέχνης, οὐχὶ δὲ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐνδεικτικά ἐστι τὰ ποιήματα. καὶ
οὐδὲ αὐτὴν πᾶσαν τοῦ δημιουργοῦ τὴν δύναμιν ἀναγκαίως παρίστησιν. ἐνδεχομένου πο
τὲ τὸν τεχνίτην μὴ πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ἰσχὺν ἐναποτίθεσθαι ταῖς ἐνεργείαις. ἀλλ' ὑφει-
μένοις πολλάκις ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης τοῖς τόνοις χρῆσθαι. εἰ δὲ καὶ ὅλην τὴν
δύναμιν ἐπὶ τὸ ἔργον ἀνακινήσειε, καὶ οὕτως ἂν ὑπάρχοι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ διὰ τῶν ἔργων
ἀναμετρεῖσθαι, οὐχὶ δὲ τὴν οὐσίαν ἥτις ποτέ ἐστι καταλαμβάνεσθαι. εἰ δὲ διὰ τὸ ἁπλοῦν
καὶ ἀσύνθετον τῆς θείας φύσεως, τῇ μὲν δυνάμει σύνδρομον τίθεται τὴν οὐσίαν, καὶ διὰ
τὴν προσοῦσαν ἀγαθότητα τῷ θεῷ, ὅλην μὲν κεκινῆσθαι λέγοι τὴν τοῦ πατρὸς δύνα-
μιν εἰς τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ. ὅλην δὲ πάλιν τὴν τοῦ μονογενοῦς εἰς τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἁγίου
πνεύματος. ὥστε ἐκ μὲν τοῦ πνεύματος τὴν τοῦ μονογενοῦς δύναμιν θεωρεῖσθαι. ὁμοῦ
δὲ καὶ τὴν οὐσίαν. ἐκ δὲ τοῦ μονογενοῦς πάλιν, τὴν τοῦ πατρὸς δύναμίν τε καὶ οὐσίαν
καταλαμβάνεσθαι, σκοπεῖτε τὸ συναγόμενον. ὃ γὰρ ἐπεχείρησε τὸ ἀνόμοιον συστῆσαι
τῆς οὐσίας, ἐκ τούτων ἐφάνη κατασκευάζων τὴν ὁμοιότητα. εἰ μὲν οὐδὲν ἔχει κοινὸν
ἡ δύναμις πρὸς τὴν οὐσίαν, πῶς ἐκ τῶν δημιουργημάτων ἃ τῆς δυνάμεώς ἐστιν ἀποτε-
λέσματα, πρὸς τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὡδηγήθη; εἰ δὲ ταυτόν ἐστιν οὐσία τε καὶ δύναμις,
τὸ τὴν δύναμιν χαρακτηρίζον, χαρακτηρίσει πάντως καὶ τὴν οὐσίαν. ὥστε τὰ δημιουρ-
γήματα ὡς σὺ φής, οὐ πρὸς τὸ ἀνόμοιον τῆς οὐσίας, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ὁ-
μοιότητος φέρει. πάλιν μέντοι καὶ τοῦτο τὸ ἐγχείρημα, τὸν ἡμέτερον μᾶλλον, ἢ τὸν αὐτοῦ
λόγον συνίστησιν. ἢ γὰρ οὐδαμόθεν ἔχει παράγεσθαι τῶν εἰρημένων τὰς ἀποδείξεις, ἢ εἴπερ
ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων τὰς εἰκόνας λαμβάνοι, δεήσει οὐκ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ τεχνίτου, ἐν πε-
ρινοίᾳ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γινομένους ἡμᾶς, ἀλλ' ἐκ τοῦ γεννηθέντος τὴν τοῦ γεγεννηκότος φύ-
σιν ἐπιγινώσκοντας. οὐ γὰρ ἐκ τῆς οἰκίας, τὴν οὐσίαν τοῦ οἰκοδόμου καταλαβεῖν δυνα-
τόν, ἐκ μέντοι τοῦ γεννήματος, νοῆσαι ῥᾴδιον τοῦ γεγεννηκότος τὴν φύσιν. ὥστε εἰ μὲν δη-
μιούργημα ὁ μονογενής, οὐ παρίστησιν ἡμῖν τοῦ πατρὸς τὴν οὐσίαν. εἰ δὲ γνωρίζει ἡμῖν δι' ἑαυ-
τοῦ τὸν πατέρα, οὐχὶ δημιούργημα, ἀλλὰ υἱὸς ἀληθὴς καὶ εἰκὼν τοῦ θεοῦ, καὶ ὑποστάσεως
χαρακτήρ. καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα. ἡ δὲ παρενθήκη τῆς βλασφημίας, ὅση, καταφρο-
νήσας τῆς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἀπειλῆς, ἣν ὁ κύριος τοῖς εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημοῦ-
σι φοβερωτάτην ἐπανετείνατο. δημιούργημα τὸ πνεῦμα λέγει τὸ ἅγιον, μικροῦ μὴ δὲ ζῶον
αὐτὸ εἶναι διδούς, τοῖς ἀψύχοις ὡς τὰ πολλὰ τῆς προσηγορίας ταύτης ἐφαρμοζούσης.
οὐ γὰρ διότι προσέλαβε τῇ βλασφημίᾳ ταύτῃ τὸν κύριον, καθυφεῖναί τι ἡμᾶς τῆς ἀγανα-
κτήσεως, ἄξιον. οὐ γὰρ παραμυθία τοῦτο τῆς ἀσεβείας, ἀλλὰ προσθήκη τῆς κατακρί-
σεως. ἐπεὶ καὶ ὁ κύριος τὴν μὲν εἰς αὐτὸν βλασφημίαν, δι' ἀγαθότητα συνεχώρησε. τὴν δὲ εἰς τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀναπόδραστον εἶναι τοῖς τολμήσασιν ἀπεφήνατο. πρῶτος τοίνυν τῶν
ἀφ' οὗ τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας εὐαγγελίζεται ἐπιφυόντων τῇ ἀληθείᾳ, ταύτην ἐτόλ-
μησε τὴν φωνὴν ἀφεῖναι περὶ τοῦ πνεύματος. οὐκοῦν τινὸς μέχρι σήμερον ἀκηκόαμεν
δημιούργημα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προσειπόντος, ἢ ἐν τοῖς καταλειφθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν λό-
" γοις τὴν προσηγορίαν ταύτην εὑρήκαμεν. εἶτα φησίν. Εἰ ἐκ τῶν δημιουργημάτων δεῖ εὐνόμιος
" ἀνάγοιτό τις πρὸς τὴν τῆς οὐσίας κατάληψιν, δεήσει τοῦ μὲν ἀγεννήτου, τὸν υἱὸν ποίη-
" μα. τοῦ δὲ μονογενοῦς τὸ παράκλητον. Ἄλλος οὗτος τρόπος τῆς ἀσεβείας. διπλῆ βασίλειος
βλασφημῶν ἐν ἑνὶ ῥήματι, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξουδένωσιν ὡς ὁμολογουμένην
λαβόντα ἐντεῦθεν ὁρμῆσαι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐλαττώσεως. καὶ ὡς
ἔοικεν, οἱ μὲν οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν τῆς δόξης ἐλάτ-
τωσιν τοῦ μονογενοῦς ἀναγγέλλει. καὶ ὁ μὲν κύριος περὶ τοῦ παρακλήτου λέγων, ἐκεῖνος ἐμὲ
δοξάσει φησίν. ἡ δὲ κατήγορος γλῶττα, ἐμπόδιον εἶναι τῷ υἱῷ τῆς πρὸς τὸν πατέρα συγκρί-
σεως ἀποφαίνεται. ἐπειδὴ γὰρ τοῦ πνεύματος φησὶ ποιητὴς ὁ υἱός. ἵλεως δὲ ἡμῖν κύριε τοῖς
λαλουμένοις εἴης. τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς μηδεμίαν σεμνότητα τῷ δημιουργήσαντι προσ-
θεῖναι, διὰ τοῦτο οὐδὲ συγκρίνεσθαι τῷ πατρὶ ἄξιος ἐκ τῆς ὧν ἐποίησεν εὐτελείας τὸ ὁ-
μότιμον τῆς ἀξίας ἀφῃρημένος. ἆρα ἀκηκόατε ποτὲ βλασφημίας χαλεπωτέρας; ἆρα

πατέρα, νόμῳ φύσεως ἠλλοτριωμένην ἔχειν πρὸς τὸν υἱὸν τὴν οὐσίαν. καίτοιγε οἱ τῆς
φύσεως νόμοι, οὐχὶ διάστασιν ἀπ' ἀλλήλων υἱῷ πρὸς πατέρα, ἀλλ' ἀναγκαίαν καὶ ἄῤῥη-
κτον τὴν κοινωνίαν τῆς φύσεως ὑποβάλλουσιν. εἰ μὲν γὰρ βουλήσει ἔλεγε τὸ πρὸς ἑαυ-
τὸν ἀκοινώνητον κατασκευάζειν ἐκεῖνον τὸν θεὸν τῶν ὅλων, οὐδ' οὕτω μὲν ἂν ὁ τῆς ἀγαθότητος τοῦ
θεοῦ συνεχώρει λόγος, πιθανὸν εἶναι τὸν λέγοντα ἀκοινώνητον εἶναι τὸν πατέρα, τῶν αὐ-
τῷ παρόντων, πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ. εἶχε δ' ἂν ὅμως ἀκολουθίαν τὰ εἰρημένα. νόμῳ δὲ φύ-
σεως λέγειν ὑπάρχειν τὴν ἀλλοτρίωσιν, οὐδὲ τὴν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐστι φύσιν ἐπεσκεμ-
μένου. καθ' ἣν οὐχὶ τὰ ἀλλότρια, οὐδὲ τὰ ἐναντία, τὰ οἰκεῖα δὲ μᾶλλον καὶ τὰ προσήκον-
τα ἀπογεννᾶσθαι πέφυκεν ὑφ' ἑκάστου. πάλιν οὖν καὶ ἐνταῦθα, οὐ συνεῖδε τὴν πρὸς
ἑαυτὰ τῶν εἰρημένων ἐναντιότητα. ἐν γὰρ τοῖς κατόπιν ἀγανακτῶν, πρὸς τοὺς ὅμοιον κα-

Εὐνόμιος » τ' οὐσίαν τὸν μονογενῆ τῷ πατρὶ λέγοντας, ἔγραφεν οὕτως. τὴν ἀρχὴν δὲ δοκοῦσί μοι οἱ
» τὴν ἀδέσποτον καὶ πάσης μὲν αἰτίας κρείττονα, πάντων δὲ νόμων ἐλευθέραν οὐσίαν τῷ
» γεννητῷ καὶ νόμοις πατρικοῖς δουλευούσῃ, συγκρίνειν τολμήσαντες, ἢ μὴ δὲ ὅλως τὴν τῶν
» ὅλων φύσιν ἐπεσκέφθαι, ἢ μὴ καθαρᾷ τῇ διανοίᾳ τὰς περὶ τούτων ποιεῖσθαι κρίσεις.

Βασίλειος » Πῶς οὖν ἡ ἀδέσποτος, καὶ πάντων νόμων ἐλευθέρα, ἀνεφάνη νῦν οὐχ ἑκούσιον ἔχουσα τὸ
ἀσύγκριτον, ἀλλὰ νόμῳ φύσεως περιειλημμένη. καὶ ἀπροαιρέτως τῆς πρὸς ἑαυτὸ κοινω-
νίας τὸ γεννητὸν ἀπελαύνουσα. ὥστε διὰ τοῦτο καὶ αὐτῷ τυγχάνειν τῷ μονογενεῖ ἀπροσ-
πέλαστος. τοσοῦτον μὲν οὖν ἐν τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ τὸ ἀσύμφωνον. τὸ δὲ ἀσεβὲς
ὅσον, ἀδέσποτον μὲν καὶ ἐλευθέραν τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν προσαγορεύει. ἆρα οὖν ἀ-
δέσποτος ἡ τῷ νόμῳ τῆς φύσεως μὴ ὑποκύπτουσα; δουλικὴν δὲ εἶναι ἐξ ἀντιθέτου τὴν
τοῦ μονογενοῦς ἀποφαίνεται, καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὁμότιμον τῆς φύσεως ἀφαιρούμενος. δύο
γὰρ ὄντων πραγμάτων, κτίσεώς τε καὶ θεότητος, καὶ τῆς μὲν κτίσεως, ἐν δουλείᾳ καὶ ὑ-
πακοῇ τεταγμένης, ἀρχικῆς δὲ οὔσης καὶ δεσποτικῆς τῆς θεότητος, ὁ ἀφαιρούμενος τῆς
δεσποτείας τὸ ἀξίωμα, καὶ εἰς τὸ τῆς δουλείας ταπεινὸν καταβάλλων, οὐχὶ δῆλός ἐστιν
καὶ διὰ τοῦτο συστοιχοῦντα αὐτὸν τῇ πάσῃ κτίσει δεικνύς; οὐ γὰρ δὴ τοῦτο σεμνὸν αὐτῷ εἰ τῶν
ὁμοδούλων περιέξει. ἀλλ' εἰ μὴ βασιλεὺς καὶ δεσπότης ὁμολογοῖτο. οὐ τῇ τῆς φύσεως ἐ-
λαττώσει, τῇ ἀγαθότητι δὲ τῆς προαιρέσεως καταδεχόμενος τὸ ὑπήκοον, τοῦτο χαλεπὸν

Εὐνόμιος » καὶ φρικτὸν καὶ ὄλεθρον φέρον τοῖς ἀρνουμένοις. ὁ δὲ προστίθησιν, ὅτι τοῖς νόμοις τῆς
» φύσεως ἑπομένη ἡ τοῦ θεοῦ οὐσία, οὔτε τὴν πρὸς ἕτερον σύγκρισιν ἐπιδέχεται, καὶ πα-
» ρέχει ἡμῖν ἀκόλουθον καὶ προσήκουσαν τῷ ἰδίῳ ἀξιώματι νοεῖν αὐτῆς τὴν ἐνέργειαν.

Βασίλειος » τοῦτο εἴρηται μὲν εἰς ἀπόδειξιν ἐκείνου τῆς ἀλλοτριώσεως τοῦ μονογενοῦς πρὸς τὸν πατέ-
ρα. συνίστησι δὲ τὸν ἡμέτερον λόγον. εἰ γὰρ ἀκόλουθον καὶ προσήκουσαν τῷ ἰδίῳ ἀξιώ-
ματι παρέχει νοεῖν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἡ τοῦ θεοῦ οὐσία, ἀξίωμα μέν ἐστιν ἡ ἀγεννησία ὡς Εὐ-
νομίῳ δοκεῖ. τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ οὐσία κατὰ τὸν τούτων λόγον. ἐνέργεια δὲ τοῦ θεοῦ ὁ μο-
νογενής, ἡ ἐνεργείας εἰκών. καὶ τοῦτο κατὰ τὸν τούτων λόγον. ὥστε τούτοις ἀντιλέγειν πα-
ρέλκον ἂν εἴη οὐδὲν ἔχουσιν, ἢ πολλοῦ ἂν τιμησαίμην ἀρνεῖσθαι αὐτοὺς τὴν βλασφημίαν
ταύτην. πλὴν ἐπειδήπερ εἰρήκασιν, ἐξ αὐτῶν τούτοις εἰρημένων συλλογισόμεθα, ὅτι εἰ
ἀξίωμα μὲν θεοῦ ἀγεννησία. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ οὐσία, ἀκόλουθος δὲ καὶ προσήκουσα τῷ ἀξιώ-
ματι τοῦ θεοῦ ἐνέργεια, αὕτη δέ ἐστιν ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν τούτων ὑπόληψιν, οἰκεῖος ἄρα καὶ προσήκων
τῇ οὐσίᾳ ἔσται τοῦ θεοῦ. καὶ τούτων οὐδέν ἐστιν ἡμέτερον. αὐτὰ γὰρ τὰ τούτων συνθέτους
ῥήματα, ἐπ' αὐτῶν τὴν λέξιν ποιούμεθα, τῇ οὐσίᾳ φησὶ τοῦ θεοῦ ἀκολουθεῖ τὸ ἀξίωμα.
τῷ ἀξιώματι ἀναλογοῦσά ἐστιν ἡ ἐνέργεια. τῆς ἐνεργείας εἰκών, ὁ μονογενής. καὶ ἀνάπα-
λιν. εἰ τῆς ἐνεργείας ὁ μονογενὴς εἰκών, ἡ δὲ ἐνέργεια τοῦ ἀξιώματος, τὸ δὲ ἀξίωμα τῆς οὐ-
σίας ὁ μονογενὴς ἔσται τῆς οὐσίας εἰκών. οὕτω καὶ αὐτοὶ πολλάκις οἱ ἐργάται τοῦ ψεύ-
δους ὑπὸ τῆς ἐνεργείας ἀγχόμενοι μαρτυροῦσι τῇ ἀληθείᾳ καὶ μὴ βουλόμενοι ἐπεὶ καὶ οἱ δαί-
μονες, οὐχὶ εὐαγγελιστῶν ἐποίουν ἔργον, ἀλλ' αὐτὶ βλέπειν μὴ δυνάμενοι τῷ τῆς ἀλη-
θείας φωτὶ ἐβόων, οἴδαμέν σε τίς εἶ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

Εὐνόμιος » Εἴτε γάρ φησιν ἐκ τῶν δημιουργημάτων σκοπούμενός τις ἐκ τούτων ἀναβαίνων τὰς οὐσίας ἀνέ-
» γοιτο. τῆς μὲν ἀγεννήτου τὸν υἱὸν εὑρίσκων ποίημα. τῆς δὲ μονογενοῦς τὸν παράκλητον.
» κἀκ τῆς τοῦ μονογενοῦς ὑπεροχῆς, τὴν τῆς ἐνεργείας διαφορὰν πιστούμενος, ἀναμφισβή-

ἐπιθεωρουμένης τῆς ἀντιθέσεως· αὕτη γὰρ τῶν ἰδιωμάτων ἡ φύσις, ἐν τῇ τῆς οὐσίας
ταυτότητι, δεικνύναι τὴν ἑτερότητα· καὶ αὐτὰ μὲν πρὸς ἄλληλα ἀντιδιαιρούμενα πολ-
λάκις τὰ ἰδιώματα, πρὸς τὸ ἐναντίον διΐστασθαι· τήν γε μὴν ἑνότητα τῆς οὐσίας μὴ
διασπᾶν· ὡς τὸ πτηνὸν καὶ τὸ πεζὸν καὶ τὸ ἔνυδρον καὶ τὸ χερσαῖον, καὶ λογικὸν, καὶ τὸ ἄλο-
γον· μιᾶς γὰρ οὐσίας τοῖς πᾶσιν ὑποκειμένης, τὰ ἰδιώματα ταῦτα, οὐκ ἀλλοτριοῖ τὴν
οὐσίαν· οὐδὲ οἱονεὶ στασιάζειν ἑαυτοῖς ἀναπείθει· τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τῶν γνωρισμάτων,
οἷόν τι φῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐντεθέντα, πρὸς τὴν ἐφικτὴν ταῖς διανοίαις σύνεσιν ὁδη-
γεῖ· ἀλλ᾽ οὗτος τὴν τῶν ἰδιωμάτων ἀντίθεσιν, πρὸς τὴν οὐσίαν μετακομίσας, ἐντεῦ-
θεν τὴν ἀφορμὴν τῆς ἀσεβείας ἐφέλκεται· ὥσπερ παῖδας ἡμᾶς μορμολυττόμενος τοῖς
σοφίσμασιν· ὅτι εἴπερ ἕτερόν τι εἴη τὸ φῶς παρὰ τὸ ἀγέννητον, ἀναγκαίως ἡμῖν σύνθε-
τος ὁ θεὸς ἀποδειχθήσεται· ἐγὼ δὲ τί φημι· ὅτι εἰ μὴ ἕτερόν τι εἴη τοῦ ἀγεννήτου τὸ φῶς, οὐ-
κέτι τῷ υἱῷ δυνατὸν ἐπιλέγεσθαι· ὥσπερ οὐδὲ αὐτῷ τὸ ἀγέννητον· μάθοι δ᾽ ἄν τις κἀ-
κεῖθεν τῶν σημαινομένων ἀπὸ τῶν φωνῶν τὸ διάφορον· φῶς οἰκεῖν εἴρηται ὁ θεός· καὶ ἀνα-
βάλλεσθαι φῶς· οὐδήπου ἐνοικεῖν αὐτὸν τῇ ἑαυτοῦ ἀγεννησίᾳ, οὐδὲ ἔξωθεν ἑαυτῷ περικει-
μένην ἔχειν, τοῦ λόγου λέγοντος· ἢ ταῦτα μὲν καταγέλαστα, τὸ δὲ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον,
γνωριστικαί τινές εἰσιν ἰδιότητες· εἰ γὰρ μηδὲν εἴη τὸ τὴν οὐσίαν χαρακτηρίζον, οὐδενὶ ἂν
τρόπῳ πρὸς τὴν σύνεσιν ἡμῶν διϊκνοῖτο· μιᾶς γὰρ οὔσης θεότητος, ἀμήχανον ἔννοιαν
ἰδιάζουσαν πατρὸς λαβεῖν, ἢ υἱοῦ, μὴ τῇ τῶν ἰδιωμάτων προσθήκῃ τῆς διανοίας διαρ-
θρουμένης, ἀλλὰ μὴν πρός γε τὸ σύνθετον ἀναφαίνεσθαι τὸν θεόν· εἰ μὴ ταυτὸν ληφθείη
τῷ ἀγεννήτῳ τὸ φῶς, ἐκεῖνο εἰπεῖν ἔχομεν· ὅτι εἰ μὲν ὡς μέρος τῆς οὐσίας τὸ ἀγέννητον
ἐλαμβάνομεν, εἶχεν ἂν αὐτῷ χώραν ὁ λόγος σύνθετον εἶναι λέγων τὸ ἐκ διαφόρων συγκεί-
μενον· εἰ δὲ οὐσίαν μὲν θεοῦ τὸ φῶς τιθέμεθα τὴν ζωὴν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ὅλον, ὅπερ ἐστὶ
ζωὴν ὄντα καὶ ὅλον φῶς, καὶ ὅλον ἀγαθὸν, παρεπόμενον δὲ ἔχει ἡ ζωὴ τὸ ἀγέννητον, πῶς
οὐκ ἀσύνθετος ὁ κατὰ τὴν οὐσίαν ἁπλοῦς· οὐ γὰρ δὴ οἱ δεικτικοὶ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ τρό-
ποι, τὸν τῆς ἁπλότητός λόγον παραλυπήσουσιν, ἢ οὕτω γε πάντα ὅσα περὶ θεοῦ λέγε-
ται σύνθετον τὸν θεὸν ἡμῖν ἀναδείξει· καὶ ὡς ἔοικεν εἰ μέλλοιμεν τὴν τοῦ ἁπλοῦ καὶ ἀμε-
ροῦς ἔννοιαν διασώζειν, ἢ οὐδὲν ἐροῦμεν περὶ θεοῦ πλὴν τὸ ἀγέννητον, καὶ παραιτησόμε-
θα αὐτὸν ὀνομάζειν, ἀόρατον, ἄφθαρτον, ἀναλλοίωτον, δημιουργὸν, κριτὴν, καὶ πάντα
ὅσα νῦν εἰς δοξολογίαν παραλαμβάνομεν, ἢ δεχόμενοι τὰ ὀνόματα ταῦτα, τί καὶ ποιή-
σομεν; πότερον εἰς τὴν οὐσίαν ἅπαντα φέροντες καταθήσομεν; οὐκοῦν οὐχὶ μόνον
σύνθετον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν αὐτὸν συγκείμενον ἀποδείξομεν, διὰ τὸ ἄλλο καὶ
ἄλλο ὑφ᾽ ἑκάστου τῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι· ἀλλ᾽ ἔξω τῆς οὐσίας ἐκληψόμεθα;
οὐκοῦν ὅνπερ ἂν ἐπ᾽ ἐκείνων ἑκάστου λόγον ἐπινοήσωσι, τοῦτον καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀγεννήτου
προσηγορίας καταδεξάσθωσαν· ἐμπλήσας δὲ τὸν λόγον φλυαρίας κενῆς καὶ πάντων
ὁμοῦ τῶν πώποτε περὶ τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν ἐσχολακότων καταπαρθείς, ὡς αὐτὸς ὁδόν τι-
να καινὴν καὶ πρόσφατον τετμηκὼς πρὸς τὸν θεὸν φέρουσαν ἣν οὐδεὶς τῶν προτέρων ἐξεῦρε,
τελευταῖον ἐπάγει, ὡς παρ᾽ αὐτῆς δεδιδαγμένος τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας, τὴν κατὰ τοῦ υἱοῦ
» βλασφημίαν· ὅτι ἡ μὲν ἀνωτέρω βασιλείας καὶ πάσης γενέσεως ἀνεπίδεκτος, τούτοις Εὐνόμιος
» που διδοῦσα τὴν μετ᾽ ἐννοίας προσιοῦσαν διάνοιαν, ἀπωθεῖν ὡς πορρωτάτω παρακα-
» λεῖται νόμῳ φύσεως τὴν πρὸς ἑτέραν σύγκρισιν· ἆρα οὐχὶ σαφῶς ἐνδείκνυται, ὅτι αὐ- Βασίλειος
τὸς ἠξιώθη τῆς τῶν ἀπορρήτων ἀποκαλύψεως μετ᾽ ἐννοίας τὴν διάνοιαν προσαγαγὼν
τῷ θεῷ; καὶ διὰ τοῦτο ἀπωθεῖται ὡς πορρωτάτω τὸν μονογενῆ τῆς τοῦ πατρὸς κοινωνίας
μὴ δὲ σύγκρισιν αὐτῶν ἀξιῶν παραδέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ νόμῳ φύσεως τὴν τοῦ μονογε-
νοῦς οὐσίαν ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς διαιρεῖσθαι φησί· τί τοῦτο λέγων; ὅτι ὁ θεὸς τῶν ὅλων,
οὐ δὲ βουλόμενος ἐδύνατο πρὸς τὴν τῆς οὐσίας οἰκειότητα τὸν μονογενῆ παραδέξασθαι νό-
μῳ φύσεως, τῆς συναφείας τῆς πρὸς αὐτὸν διειργόμενος· οὐκ ὢν, ὡς ἔοικεν αὐτὸς ἑαυτοῦ κύ-
ριος, ἀλλὰ τοῖς τῆς ἀνάγκης ὅροις ὑποζευγνύμενος· τοιαῦτα γάρ ἐστι τὰ τῷ τῆς φύ-
σεως νόμῳ κατειλημμένα· ἀπροαίρετως εἰς τὸ τῇ φύσει δοκοῦν ὑπαγόμενα· ὡς γὰρ τῷ
πυρὶ φύσει τὸ θερμαίνειν, οὐ προαιρέσει, καὶ ἀναγκαίως ἀνεπίδεκτόν ἐστι τῆς ψυχρότητος
τῷ τῆς φύσεως νόμῳ τὴν πρὸς αὐτὸ κοινωνίαν ἀφῃρημένον, οὕτω βούλεται καὶ τὸν θεὸν καὶ

πάγει εἰπών· ὅσον παρήλλακται τὸ γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλ-
λάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς, καὶ τὴν ζωὴν πρὸς τὴν ζωήν, καὶ τὴν δύναμιν πρὸς τὴν
δύναμιν. οὐκοῦν, οὔτε ζωὴ κατὰ σὲ οὔτε δύναμις ὁ μονογενής. ἀλλὰ παραγράφῃ μὲν
αὐτὸν τὸν κύριον λέγοντα, ἐγώ εἰμι ἡ ζωή, παραγράφῃ δὲ Παῦλον τὸν εἰπόντα· Χριστὸς θεοῦ δύναμις·
ἃ γὰρ ἐν τοῖς κατόπιν ἐδείκνυτο, ταῦτα καὶ τοῖς νῦν ἐφαρμόσει· οὔτε γὰρ τὴν ζωήν, οὔτε
δύναμιν, τῇ ζωῇ καὶ τῇ δυνάμει ἀντικεῖσθαι φαίης ἄν· ἀλλὰ θάνατον καὶ ἀδυναμίαν,
τὴν τελειοτάτην ἀντίθεσιν ἐκπληροῦν. ἅπερ οὗτος ἐν πανουργίᾳ τὸν δόλον λόγων ἀπο-
κρυψάμενος, βαθέως καὶ περικεκαλυμμένως τὸ κρυπτὸν τῆς ἀσεβείας κατασκευάζει. καὶ
τοῖς τῶν λόγων τεχνάσμασι, πρὸς τὸ ἐναντίον τῷ πατρὶ τὴν φύσιν τοῦ μονογενοῦς ἀποστή-
σας, μόνην καταλείπει τὴν ὁμωνυμίαν τῶν ὀνομάτων. τί οὖν ἡμεῖς· πῶς καὶ ἀγέννητον τὸν
πατέρα, καὶ γεννητὸν τὸν υἱὸν ὁμολογοῦντες, τὴν κατ' αὐτὸ τὸ εἶναι διαφύγοιμεν ἐναντίωσιν;
τί λέγοντες, ὅτι ἀγαθοῦ μὲν πατρὸς, ἀγαθὸς ὁ υἱός· φωτὸς δὲ τοῦ ἀγεννήτου, φῶς ἐξέλαμψε
τὸ ἀΐδιον· καὶ ἐκ τῆς ὄντως ζωῆς, ἡ ζωοποιὸς προῆλθε πηγή· καὶ ἐκ τῆς αὐτοδυνάμεως
ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις ἐξεφάνη· σκότος δὲ καὶ θάνατος καὶ ἀσθένεια, τῷ ἄρχοντι τοῦ κόσμου
τούτου, καὶ τοῖς κοσμοκράτορσι τοῦ σκότους· καὶ τοῖς πνευματικοῖς τῆς πονηρίας, καὶ
πάσῃ τῇ ἐχθρᾷ τῆς θείας φύσεως δυνάμει συντέτακται. οὐ δὲ τούτοις κατ' αὐτὴν τὴν
οὐσίαν πρὸς τὸ ἀγαθὸν, λαχοῦσι τὴν ἐναντίωσιν· οὕτω γὰρ ἂν ἡ μέμψις ἐπὶ τὸν δημιουρ-
γὸν ἐπανίοι. ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ἐν τῇ τοῦ καλοῦ στερήσει πρὸς τὴν κακίαν
ἀπορρυεῖσιν. ἀλλ' ὅμως εἰς ταύτην τὴν τάξιν ἡ θεομάχος γλῶσσα τὴν φύσιν τοῦ μονο-
γενοῦς περιαγαγεῖν ἐπιχείρησεν. οὐ γὰρ δήπου ἐκεῖνο εἰπεῖν ἔχει, ὅτι τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν
φῶς εἶναι τιθέμενος ὑπερβάλλον δόξῃ τε καὶ λαμπρότητι, τὴν τοῦ μονογενοῦς φῶς καὶ
αὐτήν· ἀμαυρότερον δέ πως καὶ ὥσπερ τεθολωμένον οἴεται. ἀσεβοῦς μὲν γὰρ δια-
νοίας, οὐ δὲ ταῦτα τὰ τῆς εἰκόνος ἐν τῇ ἀμαυρότητι παραιρεῖσθαι τὴν ὁμοιότητα·
πλὴν ἀλλ' ἀνάγκης ἦν ἄξιον ταῦτα αὐτὸν ἔχειν αἰτιᾶσθαι. οὐ πολλοῦ γὰρ ἂν ἔδει τὸν ἀγῶνος
ἡμῖν εἰς διόρθωσιν. νυνὶ δὲ τῷ ἀγεννήτῳ πρὸς τὸ γεννητὸν οὐχὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον
ἡ διαφορά, ὡς τῷ ἐλάττονι φωτὶ πρὸς τὸ πλεῖον, ἀλλ' ὅση ἡ τῶν πάντῃ ἀλλήλοις ἀσυν-
υπάρκτων διάστασις. ἀμήχανον γὰρ ὃ τὰ θατέρου συνυπάρχει ἐκ μεταβολῆς αὖ ποτε πρὸς
τὸ ἀντικείμενον μεταβῆναι· ὥστε ἢ ἐξ ἀγεννήτου γεννητὸν γενέσθαι, ἢ ἀνάπαλιν, ἀπὸ τοῦ γεν-
νητοῦ μεταβαλεῖν πρὸς τὸ ἀγέννητον. τῷ τοίνυν ἅπαξ ἀποφηναμένῳ, ὅτι ὅσον παρήλλακ-
ται τὸ γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς· οὐ-
δ' οὗτος ὁ λόγος πρὸς ἀποφυγὴν ἀπολείπεται. φῶς μὲν γὰρ τὸ ἀκραιφνὲς, τοῦ οἷον ἐξιτή-
λου φωτὸς καὶ ἀμαυροτέρου, τῷ γένει ταυτὸν ὑπάρχειν τῇ ἐπιτάσει διενήνοχε μόνῃ. τὸ
δὲ γεννητὸν, οὐχὶ ἐπίτασίς ἐστι τοῦ γεννητοῦ. οὐδὲ ἀνάπαλιν τὸ γεννητὸν ὕφεσίς τίς ἐστι τοῦ ἀ-
γεννήτου· ἀλλ' οἱονεὶ κατὰ διάμετρον τούτων ἐστὶν ἡ ἀπόστασις. τοῖς μὲν οὖν οὐσίᾳ τιθε-
μένοις τὸ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον, ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τούτων ἀκολουθήσει τὰ ἄτοπα.
ἔσται γὰρ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον γεγεννημένον· καὶ ἀντὶ τῆς φυσικῆς οἰκειώσεως, ἀναγ-
καία τις αὐτοῖς καὶ κατὰ ταύτην τὴν οὐσίαν ἡ στάσις ἀναφανήσεται. τοῦτο δὲ καὶ πλείω
τῆς ἀσεβείας τὴν ἀμαθίαν ἔχει, τὴν οὐσίαν λέγειν, καὶ ᾡτινιοῦν τῶν ἁπάντων ἐναν-
τίαν εἶναι τῇ οὐσίᾳ πάλαι διωμολογημένου καὶ παρὰ τοῖς ἔξω σοφοῖς, οὓς ὅταν μὲν ὁρῶ-
σιν οὗτοι συναγωνιζομένους ταῖς βλασφημίαις αὐτῶν, ὡς οὐδενὸς ἀξίους παραλογίζον-
ται, ἀμήχανον ὑπάρχειν ἐν οὐσίᾳ τὴν ἐναντίωσιν. εἰ δ' ὅπερ ἐστὶν ἀληθὲς γνωριστικάς τι-
νας ἰδιότητας ἐπιθεωρουμένας τῇ οὐσίᾳ δέχοιτό τις εἶναι τὸ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον·
πρὸς τὴν τρανὴν καὶ ἀσύγχυτον πατρὸς καὶ υἱοῦ χειραγωγούσας ἔννοιαν· τὸν τῆς ἀσε-
βείας διαφεύξεται κίνδυνον, καὶ τὸ ἐν τοῖς λογισμοῖς ἀκόλουθον διασώσει. αἱ γάρ τοι
ἰδιότητες χαρακτῆρες καὶ μορφαὶ ἐπιθεωρούμεναι τῇ οὐσίᾳ· διαιροῦσι μὲν τὸ κοινὸν τοῖς
ἰδιάζουσι χαρακτῆρσι· τὸ δὲ ὁμοφυὲς τῆς οὐσίας οὐ διακόπτουσιν. οἷον κοινὴ μὲν ἡ θεό-
της· ἰδιώματα δέ τινα πατρότης καὶ υἱότης. ἐκ δὲ τῆς ἑκατέρου συμπλοκῆς, τοῦ τε κοινοῦ
καὶ τοῦ ἰδίου, ἡ κατάληψις ἡμῖν τῆς ἀληθείας ἐγγίνεται. ὥστε ἀγέννητον μὲν φῶς ἀκού-
σαντας, τὸν πατέρα νοεῖν· γεννητὸν δὲ φῶς, τὴν τοῦ υἱοῦ λαμβάνειν ἔννοιαν· καθὸ μὲν φῶς
καὶ φῶς, οὐδεμιᾶς ἐν αὐτοῖς ἐναντιότητος ὑπαρχούσης· καθὸ δὲ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον,

" ζωὴν καὶ τὴν δύναμιν πρὸς τὴν δύναμιν. Ὁρᾶτε καὶ συνίετε τὸ τῆς ἀσεβείας φρικτόν; ὅσον φησὶ τὸ ἀγέννητον τοῦ γεννητοῦ διενήνοχε, τοσοῦτον διοίσει τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἡ ζωὴ πρὸς τὴν ζωήν, καὶ ἡ δύναμις πρὸς τὴν δύναμιν. ἐρωτήσωμεν τοίνυν αὐτόν, τὸ δὲ ἀγέννητον τοῦ γεννητοῦ, πόσῳ μέτρῳ διαφέρεται; ἆρα μικρῷ τινι καὶ τοσούτῳ ὥστε δύνασθαί ποτε καὶ εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις συμβῆναι; ἢ τοῦτο παντελῶς ἀμήχανον, καὶ πλέον ἀδυνατώτερον, τοῦ τὸν αὐτὸν ζῆν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τεθνάναι, καὶ ὑγιαίνειν κατ' αὐτὸν καὶ νοσεῖν, καὶ ἐγρηγορέναι ὁμοῦ καὶ καθεύδειν. τοιαῦτα γὰρ ὅσα κατὰ τὴν ἄκραν ἀντίθεσιν, ἀλλήλοις ἀντικαθέστηκεν, ὥστε παρόντος τοῦ ἑτέρου, ἀναγκαίως ἀπεῖναι θάτερον, ἃ καὶ ἀσυνύπαρκτα παντελῶς καὶ ἀσύμβατα εἶναι πέφυκε. κατὰ δὴ οὖν τοῦτον τὸν τρόπον πρὸς τὸ γεννητὸν τῷ ἀγεννήτῳ τῆς ἀντιθέσεως οὔσης ὁ τὸν πατέρα φῶς ὀνομάζων, φῶς δὲ καὶ τὸν υἱόν. τοσοῦτον δὲ τοῦτο τὸ φῶς ἐκείνου τοῦ φωτὸς διαφέρεσθαι λέγων, ὅσον τὸ γεννητὸν ἀπὸ τοῦ ἀγεννήτου διαφέρεται, οὐχὶ δῆλός ἐστι κἂν τῷ ῥήματι προσποιεῖται φιλανθρωπεύεσθαι, φῶς ὀνομάζων δῆθεν καὶ τὸν υἱόν, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῶν λεγομένων πρὸς τὸ ἐναντίον ἀπάγων τὴν ἔννοιαν; σκοπεῖτε γὰρ τί ἀντίκειται τῷ ἀγεννήτῳ, ἄλλο ἀγέννητον, ἢ τὸ γεννητόν. τὸ γεννητὸν δηλονότι. τί δὲ ἀντίκειται τῷ φωτί. φῶς ἕτερον, ἢ τὸ σκότος, τὸ σκότος πάντως. εἰ τοίνυν ὅσον παρήλλακται τὸ γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς, τίνι τῶν ἁπάντων ἄδηλος ἡ ἀσέβεια, ὅτι ἐν προσηγορίᾳ φωτὸς τὸ ἀντικείμενον τῷ φωτὶ παρεισάγων, ἐναντίαν εἶναι τῇ τοῦ φωτὸς φύσει τὴν οὐσίαν τοῦ μονογενοῦς ἀποβάλλει. ἢ δεικνύτω ἡμῖν φῶς ἀντικείμενον τῷ φωτί, κἀκεῖνο τὸ μέτρον τῆς ἀντιθέσεως ἔχον, ὃ τῷ γεννητῷ πρὸς τὸ ἀγέννητόν ἐστιν. εἰ δὲ τοῦτο οὔτε ἔστιν, οὔτ' ἂν αὐτὸς ἐπινοήσειε, μὴ ἀγνοείσθω ἡ τέχνη μεθ' ἧς βεβαίως κατασκευάζει τὸ βλάσφημον. ἐπειδὴ γὰρ οἴεται τῷ ἀγεννήτῳ τὸ γεννητὸν κατ' ἐναντίωσιν ἀντικεῖσθαι, τὴν αὐτὴν τῷ φωτὶ πρὸς τὸ φῶς ἀντίθεσιν ἐφαρμόζει. ἵνα διὰ πάντων τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν ἀντίπαλον καὶ πολεμίαν τῇ τοῦ μονογενοῦς ἐπιδείξῃ. διὰ ταῦτα ἡ καινὴ αὕτη τῶν δογμάτων νομοθεσία, ὅσον παρήλλακται τὸ γεννητὸν τοῦ ἀγεννήτου, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς. καίτοι τῷ μὲν ἀγεννήτῳ πρὸς τὸ γεννητόν, ἔστι τις κατὰ τὴν θέσιν τῶν ῥημάτων, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀντίθεσις, ὅπερ οὗτοι κατασκευάζουσι. φωτὶ δὲ πρὸς τὸ φῶς, οὔτε κατὰ τὴν προφοράν, οὔτε κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἐπινοῆσαί τινα δυνατὸν ἐναντίωσιν. ἀλλὰ γὰρ ἔοικε σοφίσμασιν ἀπατηλοῖς ἑαυτὸν παρακρούεσθαι. οἴεται γὰρ ὅτι τὰ τοῖς ἐναντίοις ἑπόμενα, τὴν αὐτὴν ἔχει πρὸς ἄλληλα μάχην ἥνπερ ἂν ἔχῃ καὶ τὰ ἡγούμενα. καὶ ὅταν τῷ ἑτέρῳ τῶν ἐναντίων τὸ ἐναντίον ὑπάρχῃ, καὶ τῷ ἑτέρῳ πάντως τὸ ἐναντίον ἀκολουθήσει. οἷον εἰ τῇ ὁράσει τὸ φῶς ἕπεται, τῇ τυφλότητι σκότος. εἰ τῷ ζῆν τὸ αἰσθάνεσθαι, τῷ τεθνηκέναι τὸ ἀναισθητεῖν. τοῦτο δὲ ὡς ἀσθενὲς καὶ διαπῖπτον τὸ παρατήρημα, παντὶ γνώριμον τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήσαντι. οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῷ ἐγρηγορέναι τὸ ζῆν ἕπεται, τῷ καθεύδειν ἀκολουθεῖ πάντως, τὸ τεθνάναι. ἀλλ' οὔτε ἐναντίως ἔχει τὸ γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον. εἰ γὰρ ἐναντία καὶ φθαρτικὰ ἀλλήλων. ὅπερ εἰς κεφαλὴν τοῖς βλασφημοῦσι τρέποιτο. ἀλλ' οὔτε τῇ φύσει πολέμια, οὔτε μὴν τὰ ἑπόμενα τούτοις τὴν αὐτὴν διάστασιν ἀναγκαίως ἕξει, ἣν ἐδείκνυτο ἔχειν καὶ τὰ ἡγούμενα. ἢ τοίνυν ἀπάλειψόν σου τὰ ῥήματα, ἢ μὴ ἀρνοῦ τὴν ἀσέβειαν. σὴ γάρ ἐστιν ἡ βλασφημία τοῦ εἰπόντος, ὅσον παρήλλακται τοῦ γεννητοῦ τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς. οὐκοῦν ὡς οὐδέποτε μεθέξει τῆς ἀγεννησίας ὁ γεννητός, οὕτως οὐδέποτε αὐτῷ τοῦ φωτὸς μεταδώσει. καὶ ἔσται κατὰ σὲ ἡ οὐσία τοῦ μονογενοῦς, ἴσον ἀπέχουσα τοῦ γε ἀγέννητος εἶναι, καὶ τοῦ φῶς νοεῖσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι. ἀλλὰ Ἰωάννης μὲν τῇ μεγαλοφωνίᾳ τοῦ πνεύματος, ἐμβοᾷ σοι λέγων, ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. σοὶ δὲ οὐκ ἔστιν ὦτα τοῦ ἀκούειν, οὐδὲ καρδία τοῦ συνιέναι. ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀντίπαλον φύσιν, καὶ ἀσυνύπαρκτον τῷ φωτὶ τὴν οὐσίαν τοῦ μονογενοῦς, τοῖς σοφίσμασιν ἀπελαύνεις. οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνο ὡς ἰσχυρὸν ἐρεῖς, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς τὴν προσηγορίαν τοῦ φωτός, οὐκ ἀφεῖλον. οὐ γὰρ ἐν ψόφοις ἀέρος, ἀλλ' ἐν τῇ δυνάμει τῶν σημαινομένων τὸ ἀσεβές. ὁ δέ, οὐκ ἐπὶ τούτων ἔστη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δύναμιν τῷ αὐτῷ μέτρῳ τῆς εἰς τὸ ἐναντίον ἀποστάσεως συνα-

ὁ γάρ τοι κ̅ς ἡμῶν ἰησοῦς χ̅ς, πρὸς τὴν πάντων ἀρχὴν καὶ τὴν ἀληθῆ τῶν ὄντων αἰτίαν
» ἐπανάγων ἡμᾶς. ὑμεῖς δὲ μὴ καλέσητέ φησι πατέρα ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ
» πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. πῶς οὖν ὡς σαρκικῶν παθῶν προηγουμένως ἐνδεικτικὰς ταύ-
τας ἡμᾶς ἀξιοῖ τὰς φωνὰς ἀποπέμπεσθαι, ἃς ὁ κ̅ς ἡμῶν ὡς τῇ ἀπαθείᾳ τοῦ θεοῦ πρε-
πούσας, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἑαυτὸν μετατίθησιν. εἰ δὲ καὶ τῶν κτισμάτων πα-
τὴρ ὀνομάζεται, οὔπω τούτῳ τῷ λόγῳ τῷ ἡμετέρῳ μάχεται. ὁ γὰρ τετοκὼς βώλους δρό-
σου κατὰ τὸν τοῦ ἰὼβ λόγον, οὐχ ὁμοίως τάς τε βώλους καὶ τὸν υἱὸν ἐτεκνώσατο. ἢ εἰ τοῦ-
το λέγειν τολμήσουσιν, ὥστε ἐν ἴσῃ τάξει καὶ τὴν οὐσίαν τῆς δρόσου υἱὸν ὀνομάζειν, παν-
τὸς ἡμᾶς τοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀπαλλάξουσι λόγου, εἰς τοσοῦτο φανερὰν τὴν ἀναισχυντίαν τὴν βλα-
σφημίαν προαγαγόντες. οὐδὲ γὰρ ὅτι ὢν πατὴρ πάντων ἡμῶν λέγεται ὁ θ̅ς, κατὰ τὸν
αὐτὸν τρόπον ἡμῶν τε καὶ τοῦ μονογενοῦς ἐστὶ π̅ρ. εἰ δὲ ὅτι πρωτότοκος πάσης κτίσεως
καὶ πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ὁ κ̅ς προσηγόρευται, τοῦτο αὐτοὺς παρατρίβει πρὸς
ἀσέβειαν, διδασκέσθωσαν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι καὶ μητέρα ἑαυτοῦ καὶ ἀδελφοὺς ὁ κ̅ς, τοὺς
ἐκ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς οἰκειωθέντας προσαγορεύει. τίς γάρ ἐστι φησὶν ἡ μήτηρ μου καὶ τί-
νες οἱ ἀδελφοί μου. ἀλλ' οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ π̅ρς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς; ὥστε π̅ηρ
ἡμῶν ὁ θ̅ς, οὐ καταχρηστικῶς οὐδ' ἐκ μεταφορᾶς, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρώτως, καὶ ἀληθινῶς ὀ-
νομάζεται. διὰ τῶν σωματικῶν γονέων, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παράγων, καὶ
ταῖς κηδεμονίαις προσοικειούμενος. εἰ δὲ ἡμῶν τῶν χάριτι τῆς υἱοθεσίας ἠξιωμένων ἀ-
ληθῶς κέκληται π̅ηρ ὁ θεός, τίς ἀφαιρήσεται λόγος τοῦ κατὰ φύσιν υἱοῦ καὶ ἐκ τῆς οὐ-
σίας αὐτοῦ προελθόντος, μὴ οὐχὶ πρεπόντως αὐτὸν πατέρα προσαγορεύεσθαι. οὐ χρή
φησι διὰ τὴν π̅ρς καὶ υἱοῦ προσηγορίαν, ἀνθρωπίνην τὴν τοῦ υἱοῦ γέννησιν ἐννοεῖν. φημὶ
κἀγώ. θείαν μέντοι καὶ ἀπαθῆ, τί κωλύει πιστεύειν τοὺς ἀσεβεῖς. ἀλλ' οἶμαι οὐχ ἵνα, ἀ-
παθῶς γεγεννηκότα τὸν θ̅ν ἐπιδείξῃ, χρῆται τοῖς λόγοις τούτοις, ἀλλ' ἵνα μὴ δὲ γεννή-
σαντα ὅλως. πῶς οὖν ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις ὦ βέλτιστε, γέννημα εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ μο-
νογενοῦς ἀπεφαίνου. εἰ γὰρ μὴ γεγέννηται, πόθεν αὐτῷ τὸ γέννημα εἶναι κατὰ τὸν σὸν λό-
γον προσῆν. ἀλλὰ διὰ μὲν τὴν τοῦ γεννητοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον ἐναντίωσιν, γέννημα εἶναι
δεικνύναι τὴν οὐσίαν ἐφιλονείκει. νυνὶ δὲ πάλιν τὴν τῆς οὐσίας οἰκείωσιν διὰ τῆς φωνῆς
ταύτης σημαινομένην ὁρῶν, τὸ γεγεννῆσθαι τοῦ γεννήματος ἀφαιρεῖται. καὶ μὴν εἰ τοῦ-
το ὡς πάθους δηλωτικὸν παραιτεῖται, τί κωλύει καὶ τὸ δημιουργὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τὰς αὐ-
τὰς αἰτίας μὴ παραδέχεσθαι. διότι πάσαις ταῖς σωματικαῖς ἐνεργείαις ἢ πλείων τίς
πάντως, ἢ ἐλάττων κόπος συνέζευκται κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς τοῦ ποιοῦντος δυνάμεως,
καὶ τῆς πρὸς τὰ μεγέθη τῶν ἐνεργουμένων διαφορᾶς. τήν γε μὴν θείαν καὶ μακαρίαν φύ-
σιν καμάτῳ λέγειν συνέχεσθαι, οὐχ ἧττον ἀσεβὲς, ἢ τοῖς αἰσχροῖς αὐτὴν πάθεσιν ὑπο-
βάλλειν. εἰ δὲ ἀπαθῶς κτίζει, ἀπαθῆ εἶναι δεξάσθω καὶ τὴν γέννησιν. ὡς μὲν οὖν κυρίως
καὶ προσηκόντως π̅ηρ λέγεται ὁ θ̅ς, καὶ ὡς οὐχὶ πάθους, ἀλλ' οἰκειώσεως ἐστὶν ὄνομα ἢ τῆς
κατὰ χάριν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἢ τῆς κατὰ φύσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς, ἱκανῶς εἴρη-
ται. δῆλον δὲ εἶναι τροπικὴν καὶ ἐκ μεταφορᾶς εἰρῆσθαι, ὥσπερ καὶ ἄλλας μυρίας,
καὶ τὴν φωνὴν ταύτην. ὡς τοίνυν ὀργιζόμενον καὶ ὑπνοῦντα, καὶ πετόμενον ἀκούοντες
τὸν θ̅ν, καὶ ἄλλων τοιούτων ἀπρεπεῖς κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν τὰς ἐμφάσεις παρεχομέ-
νων, οὔτε τὰς φωνὰς τοῦ πν̅ματος διαγράφομεν, οὔτε σωματικῶς τῶν λεγομένων ἀκούο-
μεν, τί δήποτε οὐχὶ καὶ τῆς φωνῆς ταύτης οὕτω συνεχῶς παραληφθείσης ἀπὸ τοῦ πν̅-
ματος, τὰς θεοπρεπεῖς αὐτῆς ἐννοίας διερευνώμεθα, ἢ μόνην ταύτην τῆς γραφῆς ἀπα-
λείφομεν ἐκ τῆς αὐτῶν χρήσεως, συκοφαντοῦντες αὐτήν; οὑτωσὶ δὲ σκοπῶμεν. δύο ση-
μαινομένων ἐκ τῆς τοῦ γεννᾶν προσηγορίας κατὰ τὴν ὧδε συνήθειαν, πάθους τε τοῦ γεν-
νῶντος, καὶ τῆς πρὸς τὸ γεννώμενον οἰκειώσεως. ὅταν παρὰ τοῦ πατρὸς τῷ μονογενεῖ λέ-
» γηται τὸ ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε. καὶ τὸ υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννη-
» κά σε, πότερον τούτῳ παρίστασθαι φῶμεν διὰ τοῦ ῥήματος. τὸ ἐμπαθὲς τῶν γεννών-
των, ἢ τὴν τῆς φύσεως οἰκειότητα. ἐγὼ μὲν γὰρ τοῦτο φημί. καὶ σὺ δὲ τούτου ἡγοῦμαί πο-
τε μὴ οὐχὶ εἰς λαμπρὰν μελαγχολίαν παρεχούσας ἐναπώσεσθαι. ὥστε εἰ μὲν οἰκεία
τῷ θεῷ ἡ φωνὴ τί ἀτιμάζεις ὡς ἀλλοτρίαν; εἰ δὲ ἐκ τῶν ἀνθρώπων μετακεκόμισται, τὸ ὑμεῖς

καὶ ὑπουργίας δέοιτο ὁ θελήματι μόνον δημιουργῶν, ὁμοῦ τῇ βουλήσει συνυφισταμένης τῆς κτίσεως. ἀλλὰ τί πῶς καὶ καθ᾽ ἡμᾶς διὰ τοῦ υἱοῦ τὰ πάντα. ὅτι τὸ θεῖον βούλημα οἷον πηγῆς τινος τῆς πρώτης αἰτίας ἀφορμηθὲν, διὰ τῆς οἰκείας εἰκόνος τοῦ θεοῦ λόγου πρόεισιν εἰς ἐνέργειαν. ὁ δὲ, τὸν μονογενῆ υἱὸν ὑπουργὸν προσηγόρευσε. τοῦτο δὲ αὐτῷ προστιθεὶς μέγα, ὅτι ἄριστος περὶ τὴν διακονίαν τῶν ἐπιτασσομένων ἐστίν. εἰ γὰρ οὐχ ἐν τῷ θεὸς εἶναι τέλειος τὴν δόξαν κέκτηται, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὑπουργὸς ἀκριβὴς, τί διοίσει τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων ἀμέμπτως τὸ ἔργον τῆς διακονίας ἐπιτελούντων. διὰ ταῦτα τῷ γεννηθέντι τὸ κτισθὲν συνῆψεν, ἵνα κἀντεῦθεν μηδεμίαν οὖσαν υἱοῦ καὶ κτίσματος διαφορὰν ἐπιδείξῃ. ἄξιον δὲ ἀκοῦσαι καὶ τῆς παραινέσεως.

Εὐνόμιος » οὐ χρὴ φησὶ τῇ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
» υἱοῦ προσέχοντας προσηγορίᾳ, ἀνθρωπίνην αὐτοῦ τὴν γέννησιν ἐννοεῖν κἀκ τῶν ἐν ἀν-
» θρώποις γνωρίσεων ἀναγομένους, τοῖς τῆς μετουσίας ὀνόμασι καὶ πάθεσιν ὑπάγειν τὸν
Βασίλειος » θεόν.

Ἡ μὲν παραίνεσις, μὴ δεῖν τὴν κατ᾽ οὐσίαν υἱοῦ καὶ πατρὸς ὁμοιότητα ἐννοεῖν. τοῦτο γὰρ αὐτῷ βούλεται ἡ τῆς μετουσίας ἀπαγόρευσις, ὡς ἀκοινωνήτου τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας πρὸς τὴν τοῦ μονογενοῦς ὑπαρχούσης. διὰ τοῦτο αἱ σεμναὶ ἐκεῖναι τῶν ὀνομάτων διαστολαὶ, ὧν τὸν ὄχλον ἡμεῖς ὑπερέβημεν. ὡς οὐχὶ ἴσαι αἱ ἐκφωνήσεις οὐδ᾽ αὐταί. ταῦτα καὶ τῷ σημαινομένῳ ἤδη ταυτά, ἵνα τὸ πατέρα εἶναι τοῦ υἱοῦ τὸν θεὸν, διὰ τοὺς ἐπὶ γῆς πατέρας ὀνομαζομένους ἀφέληται. ἐγὼ δὲ πολλῶν ὄντων, ἃ τὸν χριστιανισμὸν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς πλάνης, καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀγνωσίας διίστησιν, οὐδὲν ἡγοῦμαι κυριώτερον δόγμα τῆς εἰς πατέρα καὶ υἱὸν πίστεως τῷ εὐαγγελίῳ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὑπάρχειν. ἐπεὶ τό γε κτίστην εἶναι, καὶ δημιουργὸν τὸν θεὸν, καὶ οἱ καθ᾽ ὁποιανδήποτε πλάνην ἀπεσχισμένοι συντίθενται. ὁ δὲ πατέρα ψιλῶς ὀνομάζων, καὶ υἱὸν μέχρι προσηγορίας ψιλῆς καταγγέλλων, καὶ οὐδὲν ἡγούμενος διαφέρειν, ἢ πατέρα ὁμολογεῖν ἢ κτίστην καὶ ἤτοι υἱὸν λέγειν ἢ ποίημα, ποῦ τετάξεται παρ᾽ ἡμῶν; ἢ τῆς ποίας μερίδος συναριθμηθήσεται. τῆς ἰουδαίων, ἢ τῆς ἑλλήνων; οὐ γὰρ δὴ χριστιανοῖς ἑαυτὸν εἰσποιήσει, ὁ τὴν δύναμιν τῆς εὐσεβείας, καὶ τὸν οἱονεὶ χαρακτῆρα τῆς λατρείας ἡμῶν ἀρνησάμενος. οὐ γὰρ εἰς δημιουργὸν καὶ ποίημα ἐπιστεύσαμεν, ἀλλ᾽ εἰς πατέρα καὶ υἱὸν διὰ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι χάριτος ἐσφραγίσθημεν. ὥστε ὁ ταύτας τολμῶν ἀθετεῖν τὰς φωνὰς, πόσον ἐμοῦ τῶν εὐαγγελίων παραγράφει τὴν δύναμιν, πατέρα μὴ γεννήσαντα, καὶ υἱὸν μὴ γεννηθέντα κηρύσσων. ἀλλὰ ταῦτα λέγων φησὶ, τὴν τοῦ πάθους ἔννοιαν τὴν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς φωνῆς ἐγγινομένην ἐκκλίνω. ἐχρῆν δὲ δήπου τόν γε εὐσεβεῖν ἐγνωκότα, τὸ ἀπεμφαῖνον τῆς ἐν τοῖς ῥήμασι τούτοις διανοίας εἴ τι ἄρα καὶ ἐνυπῆρχε παραιτησάμενον, μὴ πᾶσαν ἀθρόως τὴν φωνὴν ἀθετεῖν, μηδὲ προφάσει τοῦ ἀπρεποῦς, καὶ τὸ ὅσον ἀπ᾽ αὐτῆς χρήσιμον συνεκβάλλειν. ἀλλ᾽ ἀπὸ μὲν τῶν ταπεινῶν καὶ σαρκικῶν νοημάτων, ἐν τοῖς περὶ θεοῦ δόγμασι καθαρεύειν. γέννησιν δὲ τῇ ἁγιωσύνῃ καὶ τῇ ἀπαθείᾳ τοῦ θεοῦ πρέπουσαν ἐννοεῖν. τὸν μὲν τρόπον καθ᾽ ὃν ἐγέννησεν ὁ θεὸς, ὡς ἄρρητον καὶ ἀπερινόητον ἀφιέντα. πρὸς δὲ τὴν κατ᾽ οὐσίαν ὁμοιότητα, ἐκ τῆς τοῦ γεννᾶν προσηγορίας ὁδηγούμενον. καίτοι γε φανερὸν σκοπουμένῳ, ὅτι οὐ σωματικῶν παθῶν κυρίως καὶ πρώτως ἔννοιαν ἐμποιεῖν ταυτὶ πέφυκε τὰ ὀνόματα, ὁ πατὴρ λέγω καὶ ὁ υἱός. ἀλλὰ καθ᾽ ἑαυτὰ μὲν λεγόμενα, τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν ἐνδείκνυται μόνην. πατὴρ μὲν γάρ ἐστιν, ὁ ἑτέρῳ τοῦ εἶναι κατὰ τὴν ὁμοίαν ἑαυτῷ φύσιν τὴν ἀρχὴν παρασχών. υἱὸς δὲ ὁ ἐξ ἑτέρου γεννητῶς τοῦ εἶναι τὴν ἀρχὴν ἐσχηκώς. ὅταν μὲν οὖν ἀκούσωμεν ἄνθρωπος πατὴρ, τότε καὶ τὴν τοῦ πάθους ἔννοιαν προσλαμβάνομεν. ὅταν δὲ ὅτι ὁ θεὸς πατὴρ, ἐπὶ τὴν ἀπαθῆ αἰτίαν τοῖς λογισμοῖς ἀνατρέχομεν. ὁ δὲ, ἐπὶ τῆς ἐμπαθοῦς φύσεως τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ συνεθισθεὶς, τὸ ὑπὲρ τὴν κατάληψιν τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν ὡς ἀδύνατον ἀπαρνεῖται. οὐ γὰρ τῷ πάθει τῶν φθαρτῶν προσέχοντα, τῇ ἀπαθείᾳ τοῦ θεοῦ ἀπιστεῖν προσῆκεν, οὐδὲ τῇ ῥευστῇ φύσει καὶ μυρίαις ὑποκειμένῃ μεταβολαῖς, τὴν ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον οὐσίαν παρατιθέντα. μηδὲ ὅτι τὰ θνητὰ ζῶα διὰ πάθους γεννᾷ, καὶ τὸν θεὸν ἐχρῆν οὕτως οἴεσθαι. ἀλλ᾽ ἐντεῦθεν μᾶλλον ὁδηγεῖσθαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. ὅτι ἐπειδὴ τὰ φθαρτὰ οὕτως, ὁ ἄφθαρτος ἐναντίως. καὶ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο γε ἂν εἴποι ὡς κυρίως καὶ πρώτως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τεταγμένων τῶν ὀνομάτων τούτων καταχρηστικῶς ἡμεῖς ἐπιλέγομεν τῷ θεῷ.

τῶν ἰδίων ποιημάτων τὸν ποιητήν, οὐκ ἔστι κατειλήφαμεν ἢ δοξάζομεν ὡς [illegible] τοῦ πε-
[illegible] ἦν, ἀλλὰ νέμομεν· ὡς αὐτὸς τοῦ μέτρου τῆς διανομῆς κατάρχων. πόσην δὲ καὶ δί-
δωσι τὴν ὑπεροχήν, ὅσην ὑπερέχειν φησὶν ἀναγκαῖον τῶν ἰδίων ποιημάτων τὸν ποιητήν,
οὔπω τοῦτο τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν διαφορᾶς μαρτυρίαν ἔχει. ἄνθρωποι γὰρ τέχνῃ μὲν ὑ-
περέχουσι τῶν οἰκείων ἔργων, ὁμοούσιοι δὲ ὅμως αὐτοῖς καθεστήκασιν. ὡς ὁ κεραμεὺς τῷ
πηλῷ, καὶ ὁ ναυπηγὸς τοῖς ξύλοις. σώματα γὰρ ὁμοίως ἀμφότερα, καὶ αἰσθητὰ ὁμοίως,
καὶ γήϊνα. τοσοῦτον δὲ τῷ υἱῷ πρὸς τὴν κτίσιν τὸ διάφορον συγχωρῶν, ἤδη καὶ περὶ αὐτὴν
» τὴν ἔννοιαν τοῦ μονογενοῦς κακουργεῖ. Διὰ τοῦτο γάρ φησι μονογενής, ἐπειδὴ μόνος πα- Εὐνόμιος
» ρὰ μόνου τῇ τοῦ ἀγεννήτου δυνάμει γεννηθεὶς καὶ κτισθείς, τελειότατος γέγονεν ὑπουργός.
οὐκ οἶδα πρὸς ὅ τι χρὴ τῶν εἰρημένων πλέον ἀγανακτῆσαι. πότερον διὰ τὴν πανουργίαν, Βασίλειος
ἣν περὶ τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς ἐκακούργησε, παρά τε τὴν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν, καὶ
παρὰ τὴν εὐσεβῆ τῶν γραφῶν παράδοσιν ἐκλαμβάνων αὐτοῦ τὴν διάνοιαν· μονογενὴς γὰρ
οὐχ ὁ παρὰ μόνου γενόμενος, ἀλλ᾽ ὁ μόνος γεννηθεὶς ἐν τῇ κοινῇ χρήσει προσαγορεύεται, ἢ
περὶ τῆς τοῦ κτίσματος βλασφημίας, ἣν ἐξεπίτηδες συνῆψε τῷ γεννηθείς. ἵνα δείξῃ ὅτι
οὐδὲν διαφερόντως παρὰ τὰ κτίσματα τῆς τοῦ γεγεννῆσθαι προσηγορίας μετέστι τῷ κυρίῳ.
ἀλλ᾽ ὥσπερ τὸ υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, καὶ τὸ υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ, οὕτω καὶ τὸν
τοῦ θεοῦ υἱὸν ὀνομάζεσθαι. οὐχὶ ἔχοντα τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἀλλὰ ἐξ ἴσου τοῖς ἄλλοις
τῆς προσηγορίας ἀξιωθέντα. οἱ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Σολομῶντος καταφεύγουσι λέξιν. κα-
θάπερ ὥσπερ ἐξ ὁρμητηρίου τινὸς τῆς πίστεως κατατρέχουσι. διὰ γὰρ τὸ ἐκ προσώπου τῆς σο-
φίας εἰρῆσθαι τὸ, κύριος ἔκτισέ με, ἐξεῖναι αὐτοῖς κτίσμα λέγειν τὸν κύριον ὑπειλήφασιν. ἐγὼ δὲ πολ-
λὰ ἔχων εἰπεῖν περὶ τῆς φωνῆς ταύτης. πρῶτον μὲν ὅτι ἅπαξ ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς εἴ-
ρηται, εἶθ᾽ ὅτι ἐν βίβλῳ πολὺ τὸ κεκρυμμένον τῆς διανοίας ἐχούσῃ, καὶ διὰ παροιμιῶν τε,
καὶ παραβολῶν, καὶ σκοτεινῶν λόγων καὶ αἰνιγμάτων ὡς τὰ πολλὰ προηγουμένῃ. ὥστε
μηδὲν ἀναμφισβήτητον μηδὲ τηλαυγὲς ἀπ᾽ αὐτῆς εἶναι λαβεῖν, παρίημι λέγειν ἵνα μὴ
μακροτέροις ἐπεισοδίοις τὸν λόγον ἀπομηκύναιμι. ἀλλ᾽ ὥστε καὶ ἐν ἰδίῳ τόπῳ τῆς πε-
ρὶ τῶν κακῶς αὐτοῖς νοηθέντων ἐξετάσεως ἡμῖν ὑπερτεθείσης, ἐν ᾧ καὶ τοῦτο τὸ μέρος θεοῦ
διδόντος διασαφηνισθήσεται. καὶ οἶμαί γε ὅτι σὺν θεῷ δὲ εἰρήσθω, πολλῷ ἀκολουθοτέραν
τὴν ἔννοιαν τῆς προκειμένης λέξεως, καὶ μηδένα κίνδυνον φέρουσαν, ἀναφανήσεται τῇ ἐξετά-
σει. τέως γε μὴν, μηδὲ ἐκεῖνο ἀπαρασήμαντον καταλίπωμεν. ὅτι ἄλλοι τῶν ἑρμηνέων,
οἱ κυριώτερον τῆς σημασίας τῶν ἑβραϊκῶν καθικόμενοι, ἐκτήσατό με ἀντὶ τοῦ ἔκτι-
σεν ἐκδεδώκασιν. ὅπερ μέγιστον αὐτοῖς ἐμπόδιον ἔσται πρὸς τὴν βλασφημίαν τοῦ κτίσ-
ματος. ὁ γὰρ εἰπὼν ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ θεοῦ, οὐχὶ κτίσας τὸν Κάϊν, ἀλλὰ γεν-
νήσας, ταύτῃ φαίνεται χρησάμενος τῇ φωνῇ. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανίωμεν. διὰ
τοῦτο φησὶ μονογενής, ἐπειδὴ παρὰ μόνου γεννηθεὶς καὶ κτισθεὶς τελειότατος γέγονεν ὑπουρ-
γός. εἰ τοίνυν μὴ παρὰ τὸ μόνος γεγεννῆσθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ παρὰ μόνου μονογενὴς εἴρηται,
ταὐτὸ δὲ ἐστι κατὰ σὲ τὸ ἐκτίσθαι τῷ γεγεννῆσθαι· τί οὐχὶ καὶ μονόκτιστον αὐτὸν ὀνομάζεις,
ὦ πάντα σὺ ῥᾳδίως καὶ διανοούμενος καὶ ἐκφέρων; μονογενὴς δὲ ὡς ἔοικεν, ἀνθρώπων
οὐδεὶς κατά γε τὸν ὑμέτερον λόγον, διὰ τὸ ἐκ συνδυασμοῦ πᾶσιν ὑπάρχειν τὴν γένε-
σιν. οὐδὲ ἡ Σάρρα μήτηρ μονογενοῦς ἦν παιδός. διότι οὐχὶ μόνη αὐτὸν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Ἀ-
βραὰμ ἐτεκνώσατο. καὶ ἐάν γε κρατῇ τὰ ὑμέτερα, ἀνάγκη ὅλον τὸν βίον μεταμαθεῖν,
μὴ μονώσεως ἀδελφῶν, ἀλλ᾽ ἐρημίας τῶν συντικτόντων δηλωτικὸν εἶναι τοὔνομα. ἤδη
δὲ καὶ ἡ κτίσις παρὰ τὴν αἰτίαν τοῦ θεοῦ λόγου πρὸς τὴν ἀξίαν ἠλάττωται· παρὰ τοσοῦ-
τον τοῦ καὶ αὐτὴ μονογενὴς εἶναι διαμαρτοῦσα, παρ᾽ ὅσον ὁ υἱὸς τῆς δημιουργίας τῷ πα-
τρὶ συνεφήψατο. καίτοι γε οὐδὲ τοῦτο παρ᾽ αὐτῶν συγχωρεῖται. ὑπουργὸν αὐτὸν γὰρ τε-
λειότατον ὀνομάζουσι. πῶς οὖν οὐχὶ παρὰ μόνου καὶ ἡ κτίσις γέγονε καθ᾽ ὑμᾶς, οἷόν τι ὄρ-
γανον ἄψυχον τὸν τοῦ θεοῦ λόγον τῷ πατρὶ προστιθέντας; εἰ μὴ καὶ τὸν ναυπηγὸν ἀφαιρήσε-
ταί τις μόνον τὸ πεποιηκέναι τὴν ναῦν, ὅτι δι᾽ ὀργάνοις πρὸς τὴν κατασκευὴν συνεχρήσα-
το. ὥστε μονογενὴς καὶ ἡ κτίσις, καὶ τὰ μέρη ταύτης. οὐ μόνον αἱ ἀόρατοι δυνάμεις,
ἀλλὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ σώματα καὶ τούτων τὰ εὐτελέστατα, σκνῖπες, καὶ ἀκρίδες, καὶ βά-
τραχοι. αὐτὸς γὰρ εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν. αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. τίνος γὰρ ἂν

θείοις καὶ ἀϊδίοις μετὰ ἀκριβείας ἁρμόζειν, ἀλλ' ὅσον ἐλέγξαι τὴν εἰρωνείαν, τῶν οὐ δυ-
ναμένων διὰ γένεσιν ἀπαθῆ λαβεῖν τῇ διανοίᾳ. εἰκὼν δὲ εἴρηται καὶ ἔστιν ὁ υἱὸς γεννητὴ, καὶ
ἀπαύγασμα ἐστὶ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ σοφία, καὶ δύναμις, καὶ δικαιοσύνη θεοῦ. οὐχ ὡς ἕ-
ξις, οὐδὲ ὡς ἐπιτηδειότητος, ἀλλ' οὐσία ζῶσα καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀπαύγασμα ἐστὶ τῆς δό-
ξης τοῦ θεοῦ. διόπερ καὶ ὅλον ἐν ἑαυτῷ δείκνυσι τὸν πατέρα, ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς δόξης ἀ-
παυγασθείς. τὴν τοίνυν δόξαν τοῦ θεοῦ μὴ ἔχειν ἀπαύγασμα λέγειν, ἢ τὴν σοφίαν τοῦ
θεοῦ μὴ συνεῖναί ποτε τῷ θεῷ, πόσης τῆς ἀτοπίας. ἀλλ' εἰ ἦν φησὶν, οὐ γεγέννηται.
ἀποκρινόμεθα τοίνυν, ὅτι ἐπειδὴ γεγέννηται ἦν. οὐκ ἀγέννητον ἔχων τὸ εἶναι, ὢν δὲ ἀεὶ
καὶ συνὼν τῷ πατρί. ἐξ οὗ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως ἔχει. πότε οὖν εἰς τὸ εἶναι πα
ρὰ τοῦ πατρὸς παρήχθη. ἀφ' οὗ ἐστὶν ὁ πατήρ. ἀλλ' ἐξ ἀϊδίου φησὶν ὁ πατήρ. ἐξ ἀϊδίου
τοίνυν καὶ ὁ υἱὸς, γεννητῶς τῇ ἀγεννησίᾳ τοῦ πατρὸς συναπτόμενος. ὅτι δὲ οὗτος οὐχ ἡ-
μέτερος ὁ λόγος, αὐτὰς τὰς τοῦ ἁγίου πνεύματος φωνὰς αὐτοῖς παρεξόμεθα. ἐκ μὲν
τοῦ εὐαγγελίου λάβωμεν, τὸ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. ἐκ δὲ τοῦ ψαλμοῦ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ
πατρὸς εἰρημένον, τὸ ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καὶ συνθέντες
ἀμφότερα, εἴπωμεν, ὅτι καὶ ἦν καὶ γεγέννηται. ἀλλὰ τὸ μὲν γεγέννηκα, τὴν αἰτίαν ἀφ' ἧς
ἔχει τὴν ἀρχὴν, τοῦ εἶναι σημαίνει. τὸ δὲ ἦν, τὴν ἄχρονον αὐτοῦ καὶ προαιώνιον ὕπαρ-
ξιν. ὁ δὲ, ἐπαγωνιζόμενος τῇ ἑαυτοῦ ἀπάτῃ, εἰς ἄτοπον τὸν λόγον ἀπάγειν οἴεται. εἰ γάρ
φησι πρὸ τῆς γεννήσεως ἦν τῆς ἑαυτοῦ ὁ υἱὸς, ἀγέννητος ἦν. ἀλλὰ τὸ πρὸ τῆς γεννήσεως
τοῦτο ὦ μάταιε, ἤτοι ἀνύπαρκτόν ἐστι παντελῶς καὶ διανοίας ἀναπλασμὸς οὐδενὶ ἐρειδο
μένης ὑποκειμένῳ, καὶ τί δεῖ ἀντιλέγειν τοῖς ἀνοήτοις. παραπλήσιον γὰρ τοῦτο, ὥσπερ
ἂν, εἰ καὶ τῷ τὸν λογισμὸν ἐκ φρενίτιδος παρενεχθέντι διαμαχόμεθα, ἢ εἰ πρός τι τῶν ὄν-
των φέρεται, καὶ πρὸς τὴν τῶν αἰώνων ἔννοιαν ἐγχρίσεται. ἀλλ' ἅπερ αἰῶνες πάν
τως κάτω που τῆς γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς νοοῦνται, αὐτοῦ ἐκείνου ὄντες ποιήματα, μά-
ταιος ὁ ὑποζητῶν τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ τὰ πρεσβύτερα. οὐδὲν γὰρ ἀλλοιότερον ἐρω
τᾷ, ἢ εἰ καὶ ὧδε τοῦ πατρὸς ἐπυνθάνετο, πότερον ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως,
ἢ οὐχί. ὡς γὰρ ἐκεῖ ἀνόητον τὸ ἐρώτημα, ἐπὶ τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀγεννήτου ζητεῖν τὸ ἀνώτε
ρον, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀϊδίου τῷ πατρὶ συνόντος, καὶ οὐδὲν ἔχοντος μέσον
ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ γεννήσαντος, χρονικὰς ποιεῖσθαι τοῦ προτέρου τὰς ἐρωτήσεις, τῆς ἴσης
οὔσης ἀνοίας. παραπλήσιον γὰρ ἐρωτᾶν, τί ἔσται μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀθανάτου, καὶ
ἐπιζητεῖν τί ὑπῆρχε πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀϊδίου. οἱ δὲ ἐπειδὴ τὸ ἄναρχον τοῦ πατρὸς ἀΐ-
διον ὀνομάζεται, ταυτὸν τῷ ἀνάρχῳ τὸ ἀΐδιον ἀποφαίνουσι. καὶ ἐπειδὴ μὴ ἀγέννητος
ὁ υἱὸς, οὐδὲ ἀΐδιον εἶναι ὁμολογοῦσι. πλεῖστον δὲ διαφέρει κατὰ τὴν ἔννοιαν. ἀγέννητον
μὲν γὰρ λέγεται, τὸ μηδεμίαν ἀρχὴν ἑαυτοῦ μηδὲ αἰτίαν ἔχον τοῦ εἶναι. ἀΐδιον δὲ, τὸ χρό
νου παντὸς καὶ αἰῶνος κατὰ τὸ εἶναι πρεσβύτερον. ὅθεν καὶ ὁ υἱὸς, καὶ οὐκ ἀγέννητος, καὶ
ἀΐδιος. ἤδη δὲ καὶ τὸ αἰῶνας ἀξιοῦσί τινες τῆς ἀϊδίου προσηγορίας, ὡς ἐκ τοῦ ἀεὶ εἶναι τῆς
κλήσεως ταύτης τετυχηκότας. ἡμεῖς δὲ τῆς αὐτῆς λογιζόμεθα παρανοίας, καὶ τῇ κτί
σει προσμαρτυρεῖν τὸ ἀΐδιον, καὶ τὸν δεσπότην τῆς κτίσεως τῆς ὁμολογίας ταύτης ἀπο-
" στερεῖν. ὁ δὲ, πρὸς τὸ ἀναίσχυντον ἐκφέρων τὸν λόγον, τί φησίν; Ἡμεῖς δὲ τοῖς τε ὑπὸ — Εὐνόμιος
" τῶν ἁγίων καὶ πάλαι καὶ νῦν ὑφ' ἡμῶν ἀποδεδειγμένοις ἐμμένοντες, μήτε τῆς οὐσίας
" τοῦ θεοῦ προσιεμένης γέννησιν, μήτε μὴν ἑτέρας τινὸς ὑποκειμένης εἰς υἱοῦ γέννησιν, μὴ ἔν
" τα φαμὲν τὸν υἱὸν γεγεννῆσθαι. τίς οὕτως ἐπ' ἀσεβείᾳ φιλότιμος, τίς ἐπὶ τῷ φιλόχρι- — Βασίλειος
στος εἶναι τοσοῦτον ἐκαλλωπίσατο, ὅσον οὗτοι τοῖς τῆς ὕβρεως καὶ ἀτιμίας ῥήμασι καὶ
καθαιρετικοῖς τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς ἐπαγάλλονται; οὐ παύσῃ μὴ ὄντα προσαγορεύων
ὦ ἄθεε, τὸν ὄντως ὄντα, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς, τὸν πᾶσι τοῖς οὖσι τοῦ εἶναι παρεκτικόν; ὃς
οἰκείαν ἑαυτῷ καὶ πρέπουσαν τῇ ἑαυτοῦ ἀϊδιότητι ἐν τῷ πρὸς τὸν ἴδιον θεράποντα μωϋ
σέα χρηματισμῷ προσηγορίαν ἐξεῦρεν, ὄντα ἑαυτὸν ὀνομάσας; ἐγὼ γάρ εἰμι φησὶν ὁ ὤν.
καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ. μὴ οὐχὶ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ εἰρῆσθαι οὐκ ἄν ὅστις γε μὴ
τὸ ἰουδαϊκὸν κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει μωσέως, κατὰ τῆς αὐτοῦ καρδίας ἐπικείμενον
ἔχει. γέγραπται γὰρ, ὅτι ὤφθη τῷ μωσεῖ ἄγγελος κυρίου ἐπὶ τῆς βάτου ἐν πυρὶ φλογός;
ἄγγελον τοίνυν προτάξασα τῆς διηγήσεως ἡ γραφὴ, θεοῦ ἐπάγει τὴν φωνήν. ὅτι γάρ

ἐλθὼν εἰς τὴν γραφὴν, παντὸς αἰσθητοῦ καὶ χρόνου τοῦ τοῖς τοιούτοις παρεπομένου τὴν
διάνοιαν ὑπεράρας, μᾶλλον δὲ ὑψωθεὶς τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, αὐτῷ προσέβη τῷ πάν-
των ἐπέκεινα. μονονουχὶ διαμαρτυρόμενος καὶ αὐτὸς, ὅτι εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα
χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν. λαβόμενος γὰρ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, καὶ πάσας τὰς σωμα-
τικάς τε καὶ χρονικὰς ἐννοίας κατωτέρας τῆς ἑαυτοῦ θεολογίας ἀπολιπὼν, ὑπερφω-
νήσας τὰ προλαβόντα κηρύγματα τῇ μεγαλοφυΐᾳ τῆς γνώσεως. οὐκ ἀπὸ μαρίας φη-
σὶν ἡ ἀρχὴ, οὐδὲ ἀπὸ τῶν δὲ τῶν χρόνων. ἀλλὰ τί; ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. καὶ ὁ λόγος ἦν
πρὸς τὸν θεόν. καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. τὴν δὲ ἀΐδιον ὕπαρξιν, τὴν ἀπαθῆ γέννησιν, τὸ συμ-
φυὲς τῷ πατρὶ, τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, πάντα ἐν τοῖς ὀλίγοις ῥήμασι συλλαβὼν
καὶ τῇ προσθήκῃ τοῦ ἦν, ἀναγαγὼν εἰς τὴν ἀρχήν. ὥσπερ ἀποφράττων τὰ στόματα
τῶν, ὅτι οὐκ ἦν βλασφημούντων. καὶ πόρρωθεν τὰς τῶν τοιούτων σοφισμάτων παρεν-
δύσεις ἀποτεμνόμενος. εἶτα διὰ τῆς θεολογίας ἀπογραφήν τινα ἐναργῆ τῆς φύσεως τοῦ
μονογενοῦς ἐντυπώσας, ὡς ἤδη γνωρίζουσιν ὑποδεικνύει τῇ φωνῇ λέγων. οὗτος ἦν ἐν
ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάλιν ἐνταῦθα τῇ προσθήκῃ τοῦ ἦν, τῇ ἀϊδιότητι τοῦ πατρὸς, τοῦ μονογε-
νοῦς συνάπτων τὴν γέννησιν. καὶ πάλιν ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἦν τὸ φῶς τὸ
ἀληθινόν. ἀλλ' ὅμως οὕτω πανταχόθεν τοῦ λόγου τοῦ ἀϊδίου προσθήκαις ἠσφαλισμένου,
πάσας παρωσάμενος τὰς μαρτυρίας τοῦ πνεύματος, οὐδὲ ἀκούειν δοκῶν. οὗτος ἡμῖν τοιαῦτα ἐμ-
βοῶντος τὸ ἦν, οὐκ ὢν φησὶν ἐγεννήθη. οὐκ ὢν ὕστερον προσεγένετο. εἰ δὲ τοῦτο ἐν ἀρ-
χῇ οὐκ ἦν, ὥς φατε, τίνα περιφανεστέραν μάχην ἐπιδείξειέ τις πρὸς τὰς φωνὰς τῶν εὐαγ-
γελίων αἷς πεπιστεύκαμεν. καὶ μὴν ἐκεῖνό γε, τίνι οὐκ ἂν τῶν εὐγνωμόνων συνδόξειεν.
ὅτι ὥσπερ ὀφθαλμὸς τῶν περιλαμπομένων τόπων ἐκπεσὼν, ἀναγκαίως δι' ἐρημίαν τοῦ
φωτὸς, τῆς ἐνεργείας ἵσταται, οὕτω δὲ καὶ ὁ νοῦς ὑπὲρ τὸ ἔξω τοῦ ὄντος ταῖς φαντασίαις
εἰς βιαζόμενος, οἷόν τινος φωτὸς τῆς ἀληθείας ἐπιλιπούσης, συγχυθεὶς καὶ ἀνοηταίνων,
τῆς νοήσεως ἀπολήγει. οὔτε οὖν ὀφθαλμὸς ἔξω τοῦ φωτὸς τῷ ὁρᾶν χρῆσθαι δύναιτο οὔτε
ψυχὴ, τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐννοίας παρενεχθεῖσα, τῇ νοήσει κεχρῆσθαι. ἡ γὰρ τῆς ἀληθείας
ἀπόπτωσις, ἀορασία ἐστὶ διανοίας καὶ τύφλωσις. ὥστε μάταιός ἐστι νοῦς, καὶ τετύφλωται
μηδὲν ἐπιστάμενος τῷ ὄντι, ὁ τὰ τοῦ μονογενοῦς πρεσβύτερα κατειληφέναι φρονῶν. ὥσ-
περ ἂν εἰ καὶ ὀφθαλμῷ τις ὀξυωπίαν προσμαρτυροίη, τοῖς ἐσκοτισμένοις ἐνατενίζοντι. ἐν
τῷ φωτί σου γάρ φησιν ὀψόμεθα φῶς. ὁ δὲ ἐν καταλήψει τοῦ ὅτε οὔπω ἦν τὸ φῶς γεγονέναι
φάσκων, παραπλήσιον πέπονθε τοῖς ἐν ἐκστάσει φρενιτικῇ ὁρᾶν φανταζομένοις τὰ μὴ πα-
ρόντα. τὰ γὰρ ὑπὲρ τὸν υἱὸν οὐ νοεῖται. ἐπειδὴ ὅπερ ὀφθαλμῷ τὸ αἰσθητόν ἐστι φῶς, τοῦ-
το ψυχῆς ὁ θεός ἐστι λόγος. ἦν γάρ φησι τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον
ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ὥστε ἀφώτιστος ψυχὴ, ἀδύνατός ἐστι πρὸς νόησιν. πῶς ἂν
οὖν τὰ ὑπεράνω τῆς γενέσεως τοῦ φωτὸς καταληφθείη, χρὴ δὲ οἶμαι τοὺς καὶ μικρὸν
γοῦν τῆς ἀληθείας πεφροντικότας, ἀφιεμένους τῶν σωματικῶν ὁμοιώσεων, καὶ ταῖς
ὑλικαῖς φαντασίαις τὰς περὶ θεοῦ ἐννοίας, καταρρυπαίνειν, ταῖς παρὰ τοῦ ἁγίου
πνεύματος παραδοθείσαις ἡμῖν θεολογίαις ἀκολουθεῖν. καὶ ἀντὶ τῶν ἐρωτημάτων
τούτων, ἃ τῶν γραφῶν οὐδὲν ἀπολείπεται, τὴν ἐφ' ἑκάτερα ὑπόληψιν ἐπικίνδυνον
ἔχοντα, νοεῖν μὲν ἀξιοῦν τοῦ θεοῦ γέννησιν ἀπαθῆ, ἀμέριστον, ἀδιαίρετον, ἄχρονον, κα-
τὰ τὴν ἀπολάμπουσαν τοῦ φωτὸς αὐγὴν τῇ θείᾳ γεννήσει προσαγομένους. νοεῖν δὲ
εἰκόνα τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, οὐ κατὰ τὰς τεχνητὰς ταύτας ὕστερον ἀπεργασθεῖσαν
πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, ἀλλὰ συνυπάρχουσαν καὶ παρυφεστηκυῖαν τῷ πρωτοτύπῳ ὑ-
ποστήσαντι, τῷ εἶναι τὸ ἀρχέτυπον, οὖσαν. οὐκ ἐκτυπωθεῖσαν διὰ μιμήσεως, καὶ
ὥσπερ ἐν σφραγῖδι τινὶ τῆς ὅλης φύσεως τοῦ πατρὸς ἐναποσημανθείσης τῷ υἱῷ. εἰ δὲ
βούλει, ὁποία τῶν τεχνῶν ἡ ὑπόστασις ἐκ τῶν διδασκόντων ὅλη τοῖς μαθητευομένοις
ἐγγινομένη. οὔτε λείποντός τινος τοῖς διδάσκουσι, καὶ τῆς τελειώσεως τῆς ἐν μανθάνου-
σι προσγινομένης. ἢ τοῦτο μὲν οὐκ ἀκριβὲς πρὸς ὁμοίωσιν, διὰ τὴν τοῦ χρόνου παράτα-
σιν. οἰκειότερον δὲ εἰπεῖν. ὅτι ὁποία τῶν νοημάτων ἡ φύσις τοῖς τοῦ νοῦ κινήμασιν ἀχρό-
νως συνυφισταμένη. καὶ μηδείς μοι συκοφαντείτω τὸν λόγον, εἰ τι τῶν ὑποδειγμάτων
μὴ πάντη συμβαίνοι τοῖς προκειμένοις. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν τὰ μικρὰ καὶ φαῦλα, τοῖς

τῆς κτίσεως, καὶ τῶν ποιημάτων αὐτὸν τῷ ἑαυτοῦ προϋπάρχειν, ἀρκοῦν εἰς δόξαν τῷ δημιουργῷ τῶν ὅλων τιθέμενος, τῶν κτισμάτων αὐτὸν τῷ ἑαυτοῦ προτετάχθαι. τῆς γὰρ πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα κοινωνίας, τὸ εἰς αὐτὸν ἧκον ἀλλοτριώσας, ἐν τῇ τῶν κτισμάτων προτιμήσει τὴν δόξαν αὐτῷ μαρτυρεῖ. εἶτα πρὸς τὸ ἀναίσχυντον τὴν βλασφημίαν ἐκφέρων, ταῖς ἀφύκτοις ἡμᾶς ὡς οἴεται τῶν λογισμῶν ἀνάγκαις περιστοιχίζεται.

Εὐνόμιος Ἤτοι γὰρ ὄντα φησὶν ἐγέννησεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν, ἢ οὐκ ὄντα. ἀλλ' εἰ μὲν οὐκ ὄντα, μηδεὶς φησὶ τόλμαν ἐγκαλείτω. εἰ δὲ ὄντα, οὐκ ἀτοπίας μόνον καὶ βλασφημίας ἀλλὰ πάσης εὐηθείας ὑπερβολὴν ὁ λόγος ἔχει. τῷ γὰρ ὄντι, οὐ δεῖ γενέσεως.

Βασίλειος Τὸ μὲν οὖν πολυθρύλλητον σόφισμα. τὸ πάλαι μὲν διαβεβοημένον παρ' ἑτέρων, τελείως δὲ νῦν ἐν ταῖς ἀπηρυθριασμέναις καὶ ἀναισχύντοις γλώσσαις ἀπὸ τούτων ἐξειργασμένον, τοῦτό ἐστιν. ἡμεῖς δὲ πρῶτον ἐκεῖνο τοὺς ἀκροατὰς ὑπομνήσομεν. ὅτι οὗτός ἐστιν, ὁ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἄγνοιαν ἀνθρωπικῶς ἐξακουόντων τῆς γεννήσεως τοῦ υἱοῦ, εἰς ἀνάγκην ἐληλυθὼς τῶν λόγων τούτων. οὗτος ὁ ἀπὸ τῶν σωματικῶν ἐννοιῶν, ἐπὶ τὴν πνευματικὴν θεωρίαν τὰς ἀπαιδεύτους ψυχὰς ἐπανάγων. ὃς ἐπειδὴ τὰ γεννώμενα ζῶα οὐκ ὄντα πρότερον, εἶτα γεννᾶται. καὶ ὁ σήμερον γεννηθεὶς χθὲς οὐχ ὑπῆρχε, ταύτην ἐπὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως τὴν ἔννοιαν μεταφέρει. καὶ ἐπειδὴ γεγέννηται φησὶν, οὐχ ὑπῆρχε πρὸ τῆς γεννήσεως. οὕτω μεγαλοφυῶς τὴν γέννησιν ἡμῖν τοῦ μονογενοῦς θεολογεῖ. καὶ διὰ τοιούτων λόγων, τὰ ἀρρωστήματα τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπανορθοῦται. ἄξιος ὢν εἴπερ τις, ἀκοῦσαι τῆς παροιμίας. ὅτι ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν. τίνα μέντοι καὶ παραμυθίαν τῆς ἀτόπου ταύτης νόσου τῶν λογισμῶν αὐτῷ προσενέγκωμεν. ἢ τὰ παρὰ τῆς ἁγίου πνεύματος διὰ τοῦ μακαρίου ἰωάννου λαληθέντα ἡμῖν. ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. διὰ τούτων τῶν δύο ῥήσεων ἀπέκλεισεν ὁ εὐαγγελιστὴς μιᾶς ἄνω ὑπερβάτου καὶ ἑτέρας ἀνεκβάτου. οὔτε γὰρ ἀρχῆς ἐστὶν ἐπινοῆσαι πρεσβύτερον. οὔτε γὰρ ἂν ἔτι εἴη ἀρχὴ, εἴπερ ἔχοι τι ἑαυτῆς ἐξώτερον. οὔτε τὸ ἦν διαβαίνειν τῷ λογισμῷ, εἰς τὸ ὅτε οὐκ ἦν δυνατὸν ὑπερκύψαι. ἀθέτησις γάρ ἐστι τοῦ ἦν, ἡ τοῦ ὅτι οὐκ ἦν ἐπίνοια. εἰ μὲν γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν πρὸς ἕτερον λεγομένων ἦν, ὡς τὸ ἀρχὴ σοφίας, καὶ ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς, καὶ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς, ἦν ἂν τυχὸν τοῦ ἐκ τοιαύτης ἀρχῆς ὑφεστῶτος, δι' ἐνθυμήσεως ὑπερβῆναι τὴν γέννησιν. ἐπειδὴ δὲ τὸ σημαινόμενον τοῦτο τῆς ἀρχῆς ἀπολελυμένον καὶ ἄσχετον, τὴν ἀνωτάτω φύσιν δηλοῖ, πῶς οὐ καταγέλαστος ὁ τὰ ἐξωτέρω ταύτης ἐπινοῶν; ἢ ἐπιχειρῶν αὐτὴν τοῖς λογισμοῖς ὑπερβάλλειν; συμπαρεκτείνεται δὲ, καὶ τὸ ἦν τῷ, ἀνυπερθέτῳ τῆς ἀρχῆς ταύτης. οὐ γὰρ τὴν ἀπὸ χρόνου ὕπαρξιν τὸ ἦν ἀποφαίνει, ὡς τὸ ἄνθρωπος ἦν ἐν χώρᾳ τῇ αὐσίτιδι. καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐξ ἀρμαθαΐμ. καὶ τὸ ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος, ἀλλ' αὐτὸς ἡμῖν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν ἑτέρῳ λόγῳ τοῦ τοιούτου ἦν τὸ σημαινόμενον ἔδειξεν, εἰπών. ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ παντοκράτωρ. οἷον γὰρ τὸ ὢν τοιοῦτον καὶ τὸ ἦν. ἀΐδιον ὁμοίως καὶ ἄχρονον. οὐκ ὄντα δὲ λέγειν τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα, οὔτε διασῴζοντός ἐστι τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρχῆς, οὔτε συνάπτοντος αὐτῇ τὴν ὕπαρξιν τοῦ μονογενοῦς. ἀνεπινόητον μὲν γὰρ τῆς ἀρχῆς, τὸ πρεσβύτερον. ἀχώριστον δὲ ταύτης, τοῦ θεοῦ λόγου τὸ εἶναι. ὥστε ἐφ' ὅσον ἂν βουληθῇς ταῖς τοῦ νοῦ πολυπραγμοσύναις ἀναδραμεῖν, ὑπερβῆναι τὸ ἦν, καὶ ἔξω τούτου γενέσθαι τοῖς λογισμοῖς, οὐ δυνήσῃ. ἀντερωτάσθω τοίνυν καὶ παρ' ἡμῶν. πότερον ἐν ἀρχῇ ἦν πρὸς τὸν θεὸν ὁ θεὸς λόγος, ἢ ὕστερον προσεγένετο. εἰ μὲν γὰρ ἦν, παῦσον τὴν γλῶσσαν σου ἀπὸ κακοῦ, τῆς τοῦ ὅτι οὐκ ἦν, βλασφημίας. εἰ δὲ ὅπερ οὐδὲ θέμις εἰπεῖν, τοῖς σοῖς οἰκειότερον πρὸς σὲ χρήσομαι ῥήμασιν. ὅτι οὐ βλασφημίας μόνον, ἀλλὰ καὶ παρανοίας ὑπερβολὴν ὁ λόγος ἔχει ἀνθρώποις ἀπαιτεῖν τῶν λόγων τοῦ πνεύματος τὰς εὐθύνας. καὶ μαθητὴν μὲν εἶναι τῶν εὐαγγελίων ὁμολογεῖν. αὐτῶν δὲ τούτων κατεξανίστασθαι. σκόπει γὰρ τὰς θείας φωνὰς, ὡς ἀκριβῶς καὶ σαφῶς τῇ πρὸ αἰώνων γενέσει τοῦ υἱοῦ μαρτυροῦσιν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν ματθαῖος τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως ἐξηγητὴς γέγονεν ὡς αὐτός φησι. βίβλος γενέσεως ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ δαβίδ. ὁ δὲ μάρκος, ἀρχὴν τοῦ εὐαγγελίου τὸ ἰωάννου πεποίηκε κήρυγμα εἰπών. ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ καθὼς γέγραπται ἐν ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. ὁ δὲ λουκᾶς, καὶ αὐτὸς διὰ τῶν σωματικῶν ἀρχῶν τῇ θεολογίᾳ προσέβη, ἀναγκαίως ὁ εὐαγγελιστὴς ἰωάννης τελευταῖος

δεύτερον τίθεται. εἰ δὲ βούλει καὶ αἰώνων τὸν ποιητὴν τῶν αἰώνων δεύτερον εἶναι. ἔπει-
τα μέντοι ἀκολουθῶν ταῖς αὐτοῦ βλασφημίαις, καὶ τὸν πατέρα φύσει οὐκ ὄντα πατέρα
τὸ ἐξ ἀρχῆς. εἶτα ὕστερον γεγονέναι. καίτοι εἰ μὲν καλὸν καὶ πρέπον τῇ μακαριότητι τοῦ
θεοῦ τὸ εἶναι πατέρα, πῶς οὐκ ἐξ ἀρχῆς τὸ πρέπον αὐτῷ παρῆν; ἢ γὰρ ἀγνοίᾳ τοῦ βελ-
τίονος, ἢ ἀδυναμίᾳ πάντως λογιοῦνται τὴν ἔλλειψιν. ἀγνοίᾳ μέν, εἴπερ ὕστερον ἐξεῦρε
τὸ βέλτιον, ἀδυναμίᾳ δέ, εἴπερ εἰδὼς καὶ συνιείς, ἀπετύγχανε τοῦ καλλίστου. εἰ δέ, ὃ μὴ
θέμις εἰπεῖν, οὐ καλὸν αὐτῷ τὸ εἶναι πατέρα, τίνος οὕνεκεν ἐκ μεταβολῆς τὸ χεῖρον προεί-
λετο. ἀλλὰ τρέποιτο μὲν πρὸς τοὺς αἰτίους ἡ βλασφημία. ὁ δὲ θεὸς τῶν ὅλων, ἐξ ἀπεί-
ρου ἐστὶ πατήρ. οὐκ ἀρξάμενός ποτε τοῦ εἶναι πατήρ. οὔτε γὰρ τῇ τῆς δυνάμεως ἐνδείᾳ,
πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματος ἐκωλύετο, οὔτε αἰώνων τινῶν περιόδους ἀνέμενεν.
ἵνα ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων μετὰ τὴν τῆς ἡλικίας συμπλήρω-
σιν τῆς εἰς τὸ γεννᾶν αὐτῷ δυνάμεως προελθούσης, τὸ σπουδαζόμενον περαίνηται. μαι-
νομένων γάρ, ταῦτα καὶ ἐννοῆσαι καὶ φθέγξασθαι. ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ ἀϊδιότητι συμπα-
ρεκτεινομένην ἔχει τὴν ἵν᾽ οὕτως ὀνομάσω πατρότητα. οὐκοῦν καὶ ὁ υἱὸς πρὸ αἰῶνος ὤν, καὶ
ἀεὶ ὤν, οὐκ ἤρξατο τοῦ εἶναί ποτε, ἀλλ᾽ ἀφ᾽ οὗ πατήρ, καὶ υἱός. καὶ εὐθὺς τῇ τοῦ πατρὸς
ἐννοίᾳ, ἡ τοῦ υἱοῦ συνεισέρχεται. ὁ γὰρ πατήρ, υἱοῦ πατὴρ δηλονότι. ἀρχὴ μὲν οὖν πα-
τρὸς οὐδεμία, ἀρχὴ δὲ τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ. μέσον δὲ τούτων, οὐδέν. πῶς οὖν οὐκ ἦν τὸ ἐξ ἀρ-
χῆς. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως ἐν σοφίσματι λεγόμενον παρὰ τούτων, ὃ
μηδὲν ἔχον προεπινοούμενον ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τὸν ἐξ οὗ ἔχει τὸ εἶναι. οὐ διαστήματι ὑπερέ-
χοντα, ἀλλὰ τῇ αἰτίᾳ προστεταγμένον. εἰ τοίνυν ἀΐδιος ἡ τοῦ υἱοῦ κοινωνία πρὸς τὸν θεὸν
καὶ πατέρα ἀναπέφανται, τῆς διανοίας ἡμῶν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, δι᾽ οὐδενὸς κοινοῦ πρὸς τὸν
πατέρα χωρούσης, ἀλλ᾽ ἀδιαστάτως τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ συναπτούσης, ὁ μηδενὶ μέσῳ διορι-
ζόμενος, τίνα ἔτι παρείσδυσιν καταλείπει τῇ πονηρᾷ βλασφημίᾳ τῶν λεγόντων ἐκ τοῦ
μὴ ὄντος αὐτὸν εἰς τὸ εἶναι παρῆχθαι; ἔπειτα μέντοι καὶ τῆς ἀνοίας αὐτοὺς θαυμάσαι ἄ-
ξιον. οὐ συνιέντας, ὅτι ἐκ μὴ ὄντων λέγοντες τὸν υἱόν, οὐ τοῦ πατρὸς μόνον νεώτερον ἀ-
ποφαίνουσιν, ἀλλὰ καὶ τούτῳ τὸν μονογενῆ ἀπὸ τοῦ πατρὸς διορίζουσιν. ἀνάγκη γὰρ εἴ-
περ τι εἴη μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, πρεσβύτερον εἶναι τοῦτο τῆς ὑπάρξεως τοῦ υἱοῦ. τί οὖν
ἂν εἴη τοῦτο, τί ἄλλογε, ἢ αἰὼν πάντως ἢ χρόνος; ὁ γάρ τοι περαιτέραν τὴν τοῦ πατρὸς
ζωὴν τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐπινοῶν, τίνι γε ἄλλο παραμετρῶν, διεγνωκέναι ἂν εἴποι τὸ περισ-
σόν. ἢ οὐχὶ αἰώνων ἢ χρόνων τινῶν διαστήματι; εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ψευδὴς ἡ λέγουσα γρα-
φὴ τοὺς αἰῶνας δι᾽ αὐτοῦ γεγενῆσθαι. καὶ ἡ διδάσκουσα ὅτι πάντα δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο. τοῖς
πᾶσι δηλονότι ἐμπεριειλημμένων καὶ τῶν αἰώνων. εἰ δὲ φήσουσι μὴ ἀπαρνεῖσθαι πρὸ τῶν
αἰώνων τὸν υἱὸν γεγενῆσθαι, μὴ λανθανέτωσαν ὃ τῷ λόγῳ συγχωροῦσι κατὰ ἀλήθειαν
ἀφαιρούμενοι. ἐρωτήσωμεν γὰρ αὐτοὺς τοὺς ἐκ μὴ ὄντων παράγοντας τοῦ μονογενοῦς τὴν
οὐσίαν. ὅτε οὐκ ἦν ὥς φατε, τί ἦν ἐκεῖνο τὸ διάστημα. τίνα αὐτῷ προσηγορίαν ἐπινοήσε-
τε. ἡ μὲν γὰρ κοινὴ συνήθεια, ἢ χρόνοις ἢ αἰῶσιν ἅπαν διάστημα ὑποβάλλει. ἐπειδὴ ὅπερ
ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὁ χρόνος, τοῦτο ἐν τοῖς ὑπερκοσμίοις ἡ τοῦ αἰῶνος φύσις ἐστίν. οὗτοι δέ,
εἴ τι τρίτον ἐκ τῆς ἑαυτῶν σοφίας ἐπινοοῦσι, λεγέτωσαν. ἕως δ᾽ ἂν σιωπῶσι, μὴ λαν-
θανέτωσαν δευτέραν αἰώνων τὴν τοῦ μονογενοῦς οὐσίαν τιθέμενοι. εἴπερ γὰρ ἦν τι διά-
στημα πρεσβύτερον τοῦ υἱοῦ. συμπαρεκτεινόμενον τῇ ζωῇ τοῦ πατρὸς ἐν ᾧ τι τοῦτο ἦν δηλονότι.
ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἔστιν, οὔτε μὴ γένηται ἔννοια πρεσβυτέρα τῆς τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως. παν-
τὸς γὰρ τοῦ δυναμένου εἰς ἀρχαιότητος λόγον ἐπινοεῖσθαι, ἀνωτέρα ἡ ὕπαρξις τοῦ θεοῦ λό-
γου τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος πρὸς τὸν θεόν, εὑρεθήσεται, κἂν μυρίαις φαντασίαις ἑαυτὸν ἐξαπα-
τήσας ὁ νοῦς. καὶ τοῖς τῶν ἀνυπάρκτων ἀναπλασμοῖς ἐπιβάλλων τὰ μὴ ὄντα περινοῇ,
οὐδεμίαν τῶν πασῶν μηχανὴν ἐξευρήσει, δι᾽ ἧς δυνήσεται τῆς ἀρχῆς τοῦ μονογενοῦς ἑαυ-
τὸν ὑπερβῆναι. καὶ κατωτέραν τοῦ ἰδίου κινήματος τὴν ζωὴν καταλιπεῖν τῆς αὐτοῦ ζωῆς.
καὶ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τοῦ θεοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν ὑπερβῆναι. καὶ αἰῶνας ἀποπλάσαι ἐρή-
μους τοῦ θεοῦ τῶν αἰώνων. ἀφαιρούμενος δὲ τὴν ὀφειλομένην τῷ μονογενεῖ δόξαν, σκοπεῖτε
εὐνόμιος " ποίοις αὐτὸν ἀποσεμνύνει λόγοις. Ἐστὶ δέ φησιν ἡ οὐσία τοῦ υἱοῦ γεννηθεῖσα πρὸ πάν-
βασίλειος " των γνώμῃ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Τοῦτο μέγα προστίθησι τῷ υἱῷ. τό, πρεσβύτερον εἶναι

τῆς κτίσεως,

γέννημα. ὃ μέντοι οὐχ ὑποστάσεώς τινος ἔννοιαν ἐμποιεῖ. ἀλλὰ μόνην τὴν πρὸς ἕτερον σχέσιν ἀποσημαίνει τοῦτο οὐσίαν εἶναι νομοθετεῖν, πῶς οὐ τῆς ἀνωτάτω παραπληξίας ἐστί; καίτοι μικρὸν ἔμπροσθεν ἀπεδείκνυτο παρ' ἡμῶν ὅτι καὶ τὰ ἀπολελυμένα τῶν ὀνομάτων, κἂν τὰ μάλιστα δοκῇ ὑποκείμενόν τι δηλοῦν, οὐκ αὐτὴν παρίστησι τὴν οὐσίαν. ἰδιώματα δέ τινα περὶ αὐτὴν ἀφορίζει. ἀλλ' ὁ σοφώτατος, καὶ ταῖς ματαιοτεχνίαις ἅπαντα τὸν βίον ἐσχολακὼς, οὐκ ἐρυθριᾷ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ μονογενοῦς σημαίνειν λέγων γέννημα. τοῦτο δὲ ὅσην τὴν ἀτοπίαν ἔχει, σκοπεῖτε. εἰ γὰρ ἡ οὐσία γέννημα, καὶ ἀνάπαλιν. ἔτι γέννημα τοῦτο οὐσία, ὁμοούσια τὰ γεννήματα πάντα ἀλλήλοις ἔσται. ἐκ δὴ τούτου, τί συμβήσεται κατὰ τὸν τούτου λόγον ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων, πᾶσι τοῖς γεννήσεως μετειληφόσι, τὴν αὐτὴν ἔχων οὐσίαν ἀναφανήσεται. οὐ γὰρ δὴ ἐπὶ μὲν τοῦ υἱοῦ οὐσίαν φύσει σημαίνει τὸ γέννημα, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν τῶν μετεχόντων γενέσεως, οὐκέτι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἀποσώζειν. ἐπεὶ λεγέτω τινὰ αἰτίαν σαφῆ καὶ ἀναντίρρητον τοῦ τὴν αὐτὴν προσηγορίαν, μὴ ἐπὶ πάντων ὁμοίως τὸ ἴσον δύνασθαι. ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι. ὃν γὰρ ἂν ἐπινοήσῃ, γεννήματος λόγον, οὗτος πᾶσιν ὁμοίως τοῖς γεννητοῖς ἐφαρμόσει. μέγιστον δὲ τεκμήριον τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου, ἡ αὐτοῦ ἑκάστου τῶν ἀκουόντων διάνοια. ἐρωτάτω γὰρ ἕκαστος ἑαυτὸν, ἐπὰν ἀκούσῃ ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος γέννημα, τίνα ἔννοιαν ἐν τῷ τούτῳ ται. ἆρα ὅτι ὁ γεννηθεὶς οὐσία τοῦ γεγεννηκότος ἐστίν; ἢ τοῦτο μὲν καταγέλαστον, ἐκεῖνο δὲ ἀληθὲς ὅτι παρ' αὐτοῦ γεννητῶς εἰς τὸ εἶναι παρήχθη. τοῦτο τοίνυν ὁμοίως ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς καὶ ἐφ' οὑτινοσοῦν τῶν γεννηθέντων ἁρμόσει λέγεσθαι. καὶ μηδεὶς ἐπειδὴ κοινὸν τὸ τῆς κλήσεως, καθαίρεσιν εἶναι τῆς ἀξίας τοῦ μονογενοῦς νομιζέτω. οὐ γὰρ ἐν τῷ πρός τι πῶς ἔχειν ἡ διαφορὰ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὰ ἄλλα, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδιότητι τῆς οὐσίας ἡ ὑπεροχὴ, τοῦ θεοῦ πρὸς τὰ θνητὰ διαφαίνεται. σκοπεῖτε μέντοι ποῦ τῆς ἀτοπίας ὁ τούτων λόγος ἐκφέρει. εἰ τὸ γέννημα ἑτέρου λέγεται γέννημα, ὡς ἥ τε κοινὴ συνήθεια βεβαιοῖ, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ. τουτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ οὐσίαν σημαίνει κατὰ τὸν τούτων λόγον, ἐκείνου ἔσται οὐσία, οὗ καὶ γέννημα λέγεται. ἔσται τοίνυν ἐκ τῆς ἀκολουθίας ταύτης, οὐκέτι τοῦ μονογενοῦς τὴν οὐσίαν ἡ τοῦ γεννήματος προσηγορία σημαίνουσα, ὅπερ οὗτοι βιάζονται, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων. εἰ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἕτερον μέν τι τὴν οὐσίαν νοεῖν, ἕτερον δέ τι παρ' αὐτὴν τὸ γέννημα, ἴσον δύναται, οὐσίαν τε εἰπεῖν, καὶ γέννημα. εἰ τοῦ θεοῦ δὲ ἐστὶ γέννημα ὁ υἱὸς, τοῦ θεοῦ ἔσται οὐσία. εἴπερ τὸ γέννημα τὴν οὐσίαν δηλοῖ καὶ οὕτω τὸ γέννημα, οὐσία τοῦ γεννητοῦ, κατὰ τὸν τούτου λόγον ἀναφανήσεται. εἰ δὲ γελοῖον τὸ συναγόμενον, ὁ θεὶς τὰ λήμματα τῆς αἰσχύνης κληρονομείτω. ἔοικε γάρ πως ὁ λόγος, ἐπειδὰν ἅπαξ τῆς ἀληθείας παρενεχθῇ, εἰς πολλὰς καὶ ἐπικινδύνους ἀτοπίας ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν πλάνην ἀκολουθίας ἐκφέρεσθαι. ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ προαγώνιά τινες καὶ κατασκευαὶ τῆς βλασφημίας εἰσί. τὸ δὲ κεφάλαιον τοῦ κακοῦ, ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπιφέρει λέγων.

" τὴν οὐσίαν τοῦ υἱοῦ γεγενῆσθαι μὲν οὐκ οὖσαν πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως, εἶναι
" δὲ γεννηθεῖσαν πρὸ πάντων γνώμῃ τοῦ πατρός. — Εὐνόμιος

Ἔτι τῶν αὐτῶν ἔχεται τεχνασμάτων. — Βασίλειος

περὶ τῆς οὐσίας ἡμῖν τοῦ υἱοῦ διαλέγεται, ὡς δή τι ἕτερον λέγων παρ' αὐτὸν τὸν υἱόν. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, προσημεροῖ τῇ βλασφημίᾳ τὴν ἀκοήν. οὐκ ἐκ τοῦ προφανοῦς λέγων ἐκ μὴ ὄντων γεγενῆσθαι τὸν υἱὸν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ γεγενῆσθαι οὐκ οὖσαν. πρὸ τίνος οὐκ οὖσαν εἰπέ. θεωρεῖτε αὐτοῦ τὸ σόφισμα; αὐτὴν ἑαυτῇ συγκρίνει, ἵνα πᾶσι δὴ ἀνεκτὰ δόξῃ λέγειν. οὐχὶ πρὸ τῶν αἰώνων λέγων αὐτὴν μὴ εἶναι, οὐδὲ ἁπλῶς μὴ εἶναι, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως. τὴν δὲ τοῦ πατρὸς οὐσίαν εἰπέ μοι, πρεσβυτέραν εἶναι σὺ φὴς τῆς ἰδίας συστάσεως; εἰ μὲν γὰρ οὐχ ὑποβάλλει χρόνοις τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν, οὐδὲ τὸ πρότερον κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐπινοεῖ. μάταιος μὲν αὐτῷ καὶ ἀργὸς ὁ λόγος, διόπερ, οὐδὲ ἀποκρίσεως ἄξιος. οὐχ ἧττον μέντοι καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων ὑπορύξει, τοῖς βουλομένοις μετακομίζειν τὴν ματαιότητα. τότε γὰρ οὐκ εἶναι λέγειν τὸν θεὸν πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως καὶ τὸ εἶναι λέγειν πρὸ ἑαυτοῦ, τῆς αὐτῆς ἔσται ἀφροσύνης. εἰ δὲ χρονικῶς ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ τὸ πρότερον δέχεται. καὶ ἐκ μὴ ὄντων φήσει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ γεγενῆσθαι, μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν υἱόν. καὶ οὐδὲν γὰρ διαφέρει πρός γε αὐτὴν τὴν διάνοιαν, οὕτως ἢ οὑτωσὶ λέγειν. πρῶτον μὲν χρόνους

τὴν δοξολογίαν ἀποπληροῦν. εἰ γὰρ οἱ ἐξ ἀρχῆς τὴν ἑβραίων διάλεκτον εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶσσαν μεταβαλόντες, τινῶν ὀνομάτων τῆς ἑρμηνείας οὐ κατετόλμησαν. ἀλλ᾽ αὐτὴν τὴν ἑβραϊκὴν ἐκφώνησιν μετεκόμισαν. ὡς τὸ σαβαὼθ, καὶ τὸ ἀδωναΐ, καὶ τὸ ἐλωΐ, καὶ ἔτι τοιοῦτον οὐκ ἐπὶ τῶν θείων ὀνομάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων πλειόνων τὴν εὐλάβειαν ταύτην ἐπιδεικνύμενοι, πόσον τινὰ προσῆκον ἡμᾶς περὶ τῶν τοῦ κυρίου ὀνομάτων τὸν φόβον ἔχειν. καί τοι πότε ἂν ἐκεῖνοι παρ᾽ ἑαυτῶν τινὰ πλάσαι τῶν ὀνομάτων ἠνέσχοντο, οἵγε μηδὲ τῆς ἑρμηνείας τινῶν καταθαρρήσαντες. ὡς ἂν μὴ τὸ ἐναργὲς τῆς ἐμφάσεως τῇ ἀκαταλλήλῳ τῶν σημαινομένων ἐκλύσειαν.

εὐνόμιος » ἀλλ᾽ εἰ ἐγέννησε φησὶν ὁ θεὸς, πῶς οὐ χρὴ τὸν γεννηθέντα προσαγορεύειν γέννημα.

βασίλειος » ὅτι φοβερὸν ἡμῖν ἡμετέροις αὐτὸν ὀνόμασι προσφωνεῖν, ᾧ ἐχαρίσατο ὁ θεὸς ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. υἱός μου εἶ σύ φησιν, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καί τοι ἀκολουθότερον ἦν κατὰ τὸν τούτου λόγον, διὰ τὸ γεγενῆσθαι, γέννημα προσαγορευθῆναι καὶ οὐχ υἱόν. ἀλλ᾽ οὐκ εἴρηται. διόπερ χρὴ τὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντα τὸ τοῦ χριστοῦ δικαστήριον, καὶ εἰδότα ὅσος ὁ κίνδυνος, ἀφελεῖν τι ἢ προσθεῖναι τοῖς παραδεδομένοις ὑπὸ τοῦ πνεύματος, μὴ παρ᾽ ἑαυτοῦ φιλοτιμεῖσθαι καινοτομεῖν, ἀλλὰ τοῖς προκατηγγελμένοις παρὰ τῶν ἁγίων ἐφησυχάζειν. ὃ τοίνυν οὔτε ἡ κοινὴ συνήθεια, οὔτε ἡ τῶν γραφῶν χρῆσις παραδέδεκται τούτου κατατολμᾶν, πῶς οὐχὶ τῆς ἐσχάτης ἀπονοίας ἐστί. τίς γὰρ πατὴρ, ἢ μήτηρ ἀνθρώπων καὶ ἡμέρως πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ διακείμενος, ἀφεὶς τὸ προσαγορεύειν υἱὸν ἢ τέκνον, γέννημα ἂν προσείποι; τέκνον γάρ φησιν ὕπαγε εἰς τὸν ἀμπελῶνα. καὶ ὁ θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς σφαγὴν τέκνον. καὶ πάλιν ὁ ἰσαάκ. τίς εἶ τέκνον. καὶ υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου. καὶ υἱὸς σοφὸς εὐφραίνει πατέρα. καὶ ἔτι τοιοῦτον. οὐδαμοῦ δὲ γέννημα τὸν ἐξ αὐτοῦ ἕκαστος προσειπὼν ἐπιδείκνυται. καὶ ἡ αἰτία σαφής. ὅτι ὁ μὲν υἱὸς καὶ τὸ τέκνον, ἐμψύχων εἰσὶν ὀνόματα, τὸ γέννημα δὲ, οὐ πάντως. γέννημα μὲν γὰρ δύναται λέγεσθαι, καὶ τὸ πρὸ τοῦ ἐξεικονισθῆναι ἐν τοῖς ἀμβλώσεσιν ἐκβαλλόμενον. οὐ μὴν καὶ τῆς τοῦ τέκνου προσηγορίας ἄξιον τὸ τοιοῦτον. καὶ γεννήματα μὲν οἱ καρποὶ τῆς γῆς. τέκνα δὲ ταῦτα οὐκέτι. οὐ γὰρ μὴ πίω φησὶν ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ταύτης. σπανίως δὲ ἐπὶ ἐμψύχου τὴν προσηγορίαν ταύτην μεταληφθεῖσαν εὕρομεν. καὶ ὅπουγε εἴρηται, ἐπὶ ζώου κατηγορουμένου, καὶ εἰς εἰκόνα πονηρίας παραληφθέντος ἐστὶν ἰδεῖν. ὄφεις γὰρ φησὶ γεννήματα ἐχιδνῶν. διὰ τοῦτο οἶμαι, ἥτε κοινὴ συνήθεια, τὴν προσηγορίαν ταύτην ἠτίμασε. καὶ ἡ θεία γραφὴ παραιτουμένη φαίνεται. καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ τέκνου προσηγορίαν, ὡς πολὺ τὸ ἀνθρώπινον ἔχουσαν, οὐ προσήκατο. δηλοῖ δὲ ὁ ἀπόστολος, υἱὸν μὲν αὐτὸν καὶ κάτω τὸν κύριον ἀποκαλῶν. καὶ ἄλλαις ποικίλαις προσηγορίαις αὐτὸν ἀνυμνεῖν. πρωτότοκον, καὶ εἰκόνα καὶ ἀπαύγασμα. τὴν δὲ τοῦ γεννήματος προσηγορίαν, ἀποφυγών. εἰ δέ φησιν οὗτος, δειξάτω ἢ ἄλλος τις τῶν προϊσταμένων τοῦ λόγου, καὶ πάντα αὐτοῖς δώσομεν ἀπαλεῖψαι. ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἔχοι. εἰ μὴ ἄρα μιμούμενος τὸν ἀσεβῆ μαρκίωνα, τὰ μὲν ἐξαίροι τῶν θείων λογίων. τὰ δὲ, παρεγγράφοι. οὕτω μὲν οὖν ἀλλοτρία τῆς τε κοινῆς συνηθείας, καὶ τῆς τῶν γραφῶν χρήσεως, ἡ φωνὴ τοῦ γεννήματος ἀπελήλεγκται. ἴδωμεν δὲ λοιπὸν εἰ δυνατὸν τὸ ὄνομα τοῦτο, κατ᾽ αὐτῆς τετάχθαι τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ.

εὐνόμιος » φησὶ γὰρ αὐτὸς, ἀδύνατον εἶναι ἕτερον μέν τι τὴν οὐσίαν νοεῖν. ἕτερον δέ τι παρ᾽ αὐτὴν τὸ σημαινόμενον. ἀλλ᾽ αὐτὴν εἶναι τὴν ὑπόστασιν ἣν σημαίνει τοὔνομα. ἐπαληθευούσης τῇ οὐσίᾳ τῆς προσηγορίας.

βασίλειος » ἄξιάγε ὡς ἀληθῶς τῶν δικαστῶν οὓς ἀνέπλασας, ταυτίσου τὰ δόγματα. ὡς γὰρ ἐν ὀνείρων λόγοις, ἢ ἐκκλησίᾳ μεθυόντων, καὶ οὐδενὸς οὔτε ἀκούοντος οὔτε συνιέντος τῶν λεγομένων, ἐπὶ πολλῆς τῆς ἀδείας νομοθετεῖς, ἀντὶ πάσης ἀποδείξεως ἐξαρκεῖν ἡγούμενος, τὸ αὐτὸς εἰρηκέναι. ἐπεὶ τίς οὐκ οἶδεν ὅτι τῶν ὀνομάτων, τὰ μὲν ἀπολελυμένως καὶ καθ᾽ ἑαυτὰ προφερόμενα, τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς πραγμάτων ἐστὶ σημαντικά. τὰ δὲ, πρὸς ἕτερα λεγόμενα, τὴν σχέσιν μόνην ἐμφαίνει τὴν πρὸς ἃ λέγεται. οἷον ἄνθρωπος μὲν καὶ ἵππος καὶ βοῦς αὐτὸ τὸ ἕκαστον τῶν ὀνομαζομένων παρίστησιν. υἱὸς δὲ, ἢ δοῦλος, ἢ φίλος, μόνης τῆς πρὸς τὸ συνεζευγμένον ὄνομα συναφείας ἐστὶ δηλωτικά. ὁ τοίνυν ἀκούσας γεννήματος, οὐκ ἐπί τινα οὐσίαν τῇ διανοίᾳ φέρεται. ἀλλ᾽ ὅτι ἑτέρῳ ἐστὶ συνημμένον, ἐννοεῖ. τὸ γὰρ γέννημα, τινὸς λέγεται

» καὶ ταῖς ὁμωνυμίαις προσπταίοντας, ἀναγκαῖον αὐτῷ καὶ περὶ τούτων εἶναι διὰ βρα-
» χέων εἰπεῖν.

Βασίλειος

Καίτοι τί ἐκώλυε ταῖς ἐκ τῶν γραφῶν μαρτυρίαις τὸν λόγον ἑαυτοῦ πιστωσάμενον, οὕτως ἐπὶ τὴν διόρθωσιν τῶν ἀσθενεστέρων ἐλθεῖν· καὶ τὴν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας βλάβην παραμυθήσασθαι, εἴ τις ἄρα γέγονέ ποτε τισὶν ἢ γενήσεται. τίς γὰρ οὕτω παντελῶς σάρκινος τὴν διάνοιαν καὶ θείων λογίων ἄπειρος, ὥστε ἀκούων θείας γεννήσεως, πρὸς τὰς σωματικὰς καταφέρεσθαι φαντασίας· ἐν αἷς συμπλοκὴ μὲν ἄρρενος πρὸς τὸ θῆλυ, κύησις δὲ ἐν μήτρᾳ καὶ διάπλασις καὶ μόρφωσις· καὶ τοῖς καθήκουσι χρόνοις πρόοδος εἰς τὰ ἔξω. τίς οὕτω κτηνώδης, ὥστε ἀκούων τὸν λόγον ἐκ θεοῦ προελθόντα, ἀκούων δὲ σοφίαν ἐκ θεοῦ γεννηθεῖσαν, πρὸς τὰ σώματος πάθη τοῖς λογισμοῖς καταπίπτειν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, σχῆμα εὐπρόσωπον αὐτῷ τοῦ λόγου ἐπινενόηται. ὡς τῆς περὶ τοὺς ἀσυνέτους τῶν ἀδελφῶν εὐσπλαγχνίας ἕνεκεν τὸν κόπον τῆς διδασκαλίας δεῖν καταδέχεσθαι. καὶ τὰς μὲν σωματικὰς ὑπονοίας τὰς ἐπὶ τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ ἐγγινομένας, ἐπανορθοῦται δῆθεν. τὰς δὲ ἐκ τοῦ ποίημα τὸν υἱὸν ὀνομάζεσθαι βλάβας, οὐ παραιτεῖται. καίτοιγε ὁ σωματικὴν εἶναι τὴν γέννησιν φανταζόμενος, οὗτος ἂν καὶ ἐπὶ τοὺς ὑλικοὺς τῆς ποιήσεως τρόπους ὑπηνέχθη. οὐ γὰρ δήπου μερισμὸν μέν τινα καὶ μετάστασιν καὶ ῥύσιν τῆς τοῦ γεννῶντος οὐσίας, ἐκ τῆς φωνῆς τοῦ γεννᾶν, ὁ ἀσθενὴς ἐννοήσει, ὕλην δὲ ἔξωθεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰσενεχθεῖσαν εἰς τὴν ὡς ὑμεῖς φατε τοῦ ποιήματος ὑπόστασιν, ὑπολαμβάνειν, οὐκ ἐναχθήσεται. τίνος οὖν ἕνεκεν τὰ ἀρρωστήματα τῶν λογισμῶν τῶν ἀδελφῶν δι' ἡμισείας ἰᾶται. καὶ τῶν σωματικὴν γέννησιν ὑπολαμβανόντων ἐπιμελούμενος, τοὺς τῇ προσηγορίᾳ τοῦ ποιήματος περιπταίοντας παρορᾷ. ὅτι τὸ μὲν γεγεννῆσθαι, πολέμιον οἶδε τοῖς δόγμασιν ἑαυτοῦ, τοῦ γεννηθέντος, οἰκείως ἔχειν ὀφείλοντος πάντως καὶ ἀπαραλλάκτως πρὸς τὸν γεννήσαντα. τὸ δὲ πεποιῆσθαι φίλον καὶ σύμμαχον ταῖς ἑαυτοῦ ὑποθέσεσι. διὰ τὸ ἀλλοτρίου καὶ ξένου, καὶ πάντῃ ἀνοικείου πρὸς τὸν ποιήσαντα τὴν ἔννοιαν παριστᾶν. εἶ-
» τα τούτοις ἐπισυνάπτει λέγων.

Εὐνόμιος

» Γέννημα τοίνυν τὸν υἱὸν φαμὲν, κατὰ τὴν τῶν γραφῶν
» διδασκαλίαν. οὐχ ἕτερον μέν τι τὴν οὐσίαν νοοῦντες. ἕτερον δέ τι παρ' αὐτὴν τὸ σημαι-
» νόμενον. ἀλλ' αὐτὴν εἶναι τὴν ὑπόστασιν ἣν σημαίνει τοὔνομα. ἐπαληθευούσης τῇ οὐσίᾳ τῆς
» προσηγορίας.

Βασίλειος

Καὶ ἐν τούτοις τοίνυν, τῇ μὲν ἀληθείᾳ, φανερῶς διαμάχεται. ἑαυτῷ δὲ ὅμως ἀκόλουθα λέγει. ὡς γὰρ ἐν τοῖς ἄνω λόγοις τὸ ἀγέννητον ἐπὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων, τῆς οὐσίας αὐτοῦ διωρίζετο εἶναι σημαντικὸν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. τὸ γέννημα τὴν οὐσίαν τοῦ υἱοῦ σημαίνειν λέγει. ἵν' ἐν τῇ τοῦ γεννητοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον ἀντιθέσει, ἐναντίως ἔχοντα τῷ πατρὶ τὸν μονογενῆ, κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτὴν, ἐπιδείξῃ. διὰ ταῦτα νομοθετεῖ ῥήματα ἔξω τῆς χρήσεως ὄντα τοῦ θείου πνεύματος, γέννημα τὸν υἱὸν ὀνομάζων. πόθεν λαβὼν, ἐκ ποίας διδασκαλίας. τίνος προφήτου, τίνος τῶν ἀποστόλων, ταύτην αὐτῷ τὴν προσωνυμίαν ἐπιφημίσαντος. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδαμοῦ τῆς γραφῆς κειμένην οὕτω τὴν φωνὴν ταύτην εὗρον, καίτοι οὐδαμόθεν οὗτος, ἢ ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος διδασκαλίας εἰληφέναι τὰς προσηγορίας ταύτας ἀλαζονεύεται. μικρὸν γὰρ αὐτῷ τοῖς ἐννοίαις ἀγῶνα παρέχειν. εἰ μὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος κατατολμήσειε. γεγεννηκέναι μὲν γὰρ τὸν πατέρα, πολλαχοῦ δεδιδάγμεθα. γέννημα δὲ εἶναι τὸν υἱὸν
» οὐδέπω καὶ τήμερον ἀκηκόαμεν. παιδίον γάρ φησιν ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς, καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ
» ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ. καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οὐχὶ γέννημα. ἀλλὰ μεγάλης βου-
» λῆς ἄγγελος. καίτοι εἴπερ τὸ γέννημα οὐσίας ὑπῆρχε σημαντικὸν, οὐκ ἂν ἕτερον ὄνομα παρὰ τοῦ πνεύματος ἐδιδάχθημεν. ἢ ὅπερ ἐμφανῶς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ παριστᾶν ἔμελλε. καὶ πάλιν ὁ Πέτρος, ὁ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, τῶν μακαρισμῶν ἐκείνων ἀξιωθεὶς, οὐκ εἶ-
» πε σὺ εἶ τὸ γέννημα. ἀλλὰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ὁ Παῦλος πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν γραφὴν, τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας καταπληρώσας, οὐδαμοῦ φανήσεται γεννήματος μνημονεύσας, ὅπερ οὗτος ἐκ πολλῆς τῆς πεποιθήσεως, ὡς ἐκ τῆς θείας λαβὼν διδασκαλίας, προφέρει. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα συγχωρητέον αὐτῷ τὴν ἐγέννησε φωνὴν ἐπὶ τοῦ πατρὸς κειμένην μετασχηματίζοντι καὶ μεταπλάσσοντι, γέννημα προσαγορεύειν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ὅπερ ἂν, ἐκ τῆς τῶν ῥημάτων ἀκολουθίας ἀποφαίνηται εὐκόλως ἐπιπηδᾶν τούτῳ, τόν γε τῷ θείῳ φόβῳ πεπαιδευμένον προσήκει. ἀλλ' ἀγαπᾶν τοῖς ἐν τῇ γραφῇ κειμένοις ὀνόμασιν ἐπιμένοντα διὰ τούτων θεοπρεπῶς

ἀντιπίπτοντι τῆς ἀποστολικῆς λέξεως τῷ βουλήματι· ὅτι οὐχὶ θεολογίας ἡμῖν παραδιδόναι τρόπον, ἀλλὰ τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους παραδηλοῖ· κύριον γάρ φησι καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε τοῦτον τὸν ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε· τῇ δεικτικῇ φωνῇ, μονονουχὶ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ καὶ ὁρώμενον πᾶσι προδήλως ἐπερειδόμενος· ὁ δὲ, τὴν ἐποίησε φωνὴν, εἰς τὴν ἄχρονον γέννησιν τοῦ μονογενοῦς μεταφέρει· καὶ οὐ δὲ ἐκεῖνο αὐτὸν δυσωπεῖ, ὅτι τὸ κύριος, οὐκ οὐσίας ἐστὶν ἀλλ' ἐξουσίας ὄνομα· ὥστε ὁ εἰπὼν κύριον αὐτὸν καὶ χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν καὶ δεσποτείαν λέγει τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιτραπεῖσαν αὐτῷ· οὐ τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον αὐτοῦ διηγεῖται· ταῦτα μὲν οὖν μικρὸν ὕστερον ἐπιδείξομεν, ὅταν ἐλέγχωμεν αὐτὸν παρὰ τὸ βούλημα τοῦ πνεύματος τὰς ἐκ τῆς γραφῆς μαρτυρίας παρατιθέμενον· νυνὶ δὲ ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου προΐωμεν· τί οὖν αὐτῷ βούλεται τὸ ὄνομα τοῦτο· καὶ τί δήποτε ποίημα προσαγορεύειν τὸν ποιητὴν τῶν ὅλων ἐπιχειρεῖ· σοφίσματι κιβδήλῳ παρακρουσάμενος ἑαυτὸν, οἴεται ταῖς τῶν ὀνομάτων διαφοραῖς, καὶ τὴν τῆς οὐσίας παραλλαγὴν συνεκφαίνεσθαι· καίτοι τίς ἂν τῷ λόγῳ τούτῳ σωφρονῶν προσθοῖτο· ὅτι ὧν τὰ ὀνόματα ἐστὶ διάφορα, τούτων παρηλλάχθαι καὶ τὰς οὐσίας ἀνάγκη· πέτρου γὰρ καὶ παύλου· καὶ ἁπαξαπλῶς ἀνθρώπων πάντων προσηγορίαι μὲν διάφοροι· οὐσία δὲ πάντων μία· διόπερ ἐν τοῖς πλείστοις, οἱ αὐτοὶ ἀλλήλοις ἐσμέν· τοῖς δὲ ἰδιώμασι μόνον τοῖς περὶ ἕκαστον θεωρουμένοις, ἕτερος ἑτέρου διενηνόχαμεν· ὅθεν καὶ αἱ προσηγορίαι, οὐχὶ τῶν οὐσιῶν εἰσι σημαντικαὶ, ἀλλὰ τῶν ἰδιοτήτων αἳ τὸν καθ' ἕνα χαρακτηρίζουσιν· ὅταν γοῦν ἀκούσωμεν πέτρον, οὐ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ νοοῦμεν ἐκ τοῦ ὀνόματος· οὐσίαν δὲ λέγω νῦν, τὸ ὑλικὸν ὑποκείμενον· ὅπερ οὐδαμῶς σημαίνει τοὔνομα· ἀλλὰ τῶν ἰδιωμάτων ἃ περὶ αὐτὸν θεωρεῖται, τὴν ἔννοιαν ἐντυπούμεθα· εὐθὺς γὰρ ἐκ τῆς φωνῆς ταύτης νοοῦμεν πέτρον, τὸν τοῦ ἰωνᾶ· τὸν ἐκ βηθσαϊδᾶ· τὸν ἀδελφὸν ἀνδρέου, τὸν ἀπὸ ἁλιέων εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἀποστολῆς προσκληθέντα· τὸν διὰ πίστεως ὑπεροχὴν, ἐφ' ἑαυτὸν τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας δεξάμενον· ὧν οὐδέν ἐστιν οὐσία, ὡς ἡ ὑπόστασις νοουμένη· ὥστε τὸ ὄνομα, τὸν χαρακτῆρα μὲν ἡμῖν ἀφορίζει τοῦ πέτρου· αὐτὴν δὲ οὐδαμοῦ παρίστησι τὴν οὐσίαν· πάλιν ἀκούσαντες παῦλον, ἑτέρων ἰδιωμάτων συνδρομὴν ἐνοήσαμεν· τὸν ταρσέα, τὸν ἑβραῖον τὸν κατὰ νόμον φαρισαῖον, τὸν μαθητὴν γαμαλιὴλ, τὸν κατὰ ζῆλον διώκτην τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ· τὸν ἐκ τῆς φοβερᾶς ὀπτασίας, εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ἐναχθέντα· τὸν ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν· ταῦτα γὰρ πάντα ἐκ μιᾶς φωνῆς τῆς παῦλος περιορίζεται· καίτοιγε εἴπερ ἀληθὲς ἦν· ὅτι ὧν τὰ ὀνόματα διενήνοχεν, ἐναντίως ἔχουσιν αἱ οὐσίαι· ἐχρῆν δήπου καὶ παῦλον καὶ πέτρον καὶ ἁπαξαπλῶς ἀνθρώπους ἅπαντας, ἑτεροουσίους ἀλλήλοις εἶναι· ἐπεὶ δὲ τοῦτο, οὐδεὶς οὕτως ἀμαθὴς καὶ τῆς κοινῆς φύσεως ἀνεπίσκεπτος, ὥστ' ἂν εἰπεῖν προαχθῆναι· ἐκ πηλοῦ γάρ φησι διήρτισαι σὺ, ὡς καὶ ἐγώ· οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ ὁμοούσιον πάντων ἀνθρώπων ἀποσημαίνοντος τοῦ λόγου, ὥστε ψευδὴς ὁ τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων, τὸ τῆς οὐσίας διάφορον ἕπεσθαι στοιχιζόμενος· οὐ γὰρ τοῖς ὀνόμασιν ἡ τῶν πραγμάτων φύσις ἀκολουθεῖ, ἀλλ' ὕστερα τῶν πραγμάτων εὕρηται τὰ ὀνόματα· εἰ γὰρ τοῦτο ἦν ἀληθὲς, ἔδει καὶ ὧν αἱ προσηγορίαι εἰσὶν αἱ αὐταὶ, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν εἶναι· οὐκοῦν ἐπειδὴ οἱ κατ' ἀρετὴν τέλειοι, τῆς τοῦ θεοῦ προσηγορίας ἠξίωνται, ὁμοούσιοι ἂν εἶεν τῷ θεῷ τῶν ὅλων οἱ ἄνθρωποι· ἀλλ' ὥσπερ τοῦτο λέγειν μανία σαφὴς οὕτω κἀκεῖνος ὁ λόγος, τῆς ἴσης ἔχεται παρανοίας, φανερὸν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι καὶ ἐπὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ, οὐχὶ οὐσίας παρίστησι τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ τῶν ἰδιωμάτων ἐστὶ δηλωτικά· ὥστε μηδεμίαν εἶναι χώραν τῷ λόγῳ ἐκ τῆς τῶν ὀνομάτων παραλλαγῆς, τὴν τῶν οὐσιῶν ἐναντίωσιν παρεισάγοντι· οὕτω δ' ἂν πρὸ πάντων ἑαυτὸν καταβάλοι· εἰ γὰρ διαφέρει ποίημά τε καὶ γέννημα, διάφοροι ἔσονται αἱ τοῦ μονογενοῦς αἱ οὐσίαι, τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων ἑπόμεναι· εἰ δὲ τοῦτο παραφρονούντων εἰπεῖν, οὐ δὲ ἐκεῖνο καθεστηκότων· ὁ δὲ καὶ προσποιεῖται μὴ μυρίας ἔχειν τὰς ἀποδείξεις τοῦ παρὰ τῶν ἁγίων ποίημα τὸν υἱὸν προσειρῆσθαι· ὡς δὲ ἐφ' ἕτερά τινα προηγούμενα σπεύδων, ὑπερτίθεται δῆθεν ἐν τῷ παρόντι τὴν μνήμην· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο τεχνικὸν τὸ κακούργημα· ἐν οἷς ἀπορεῖ λόγων, τὴν σιωπὴν προτιμᾷ· εἰ γὰρ σκιὰν μαρτυρίας εἶχε τῆς τὸν μονογενῆ λεγούσης ποίημα, οὐκ ἂν ἐκεκώφωτο ἡμῶν ἤδη τὰ ὦτα περιθρυλλούμενα; εἶτά φησί·

εὐνόμιος · Διὰ τοὺς σωματικὴν τὴν γέννησιν ὑπολαμβάνοντας τοῦ κυρίου

τὸ ἀνόμοιον, πῶς ἀσύγκριτον ὁ τοιοῦτος. εἰ δὲ οὐδὲ συγκρίνεται τὴν ἀρχήν, πῶς ἐπιγνῶναι τὸ διάφορον ἠδυνήθη. οὕτως ἔοικε τὸ κακὸν οὐ τῷ ἀγαθῷ ἐναντιοῦσθαι μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ.

Τοῦ αὐτοῦ κατ' Ἀνομίου τοῦ δυσσεβοῦς. Λόγος β', περὶ υἱοῦ.

Ἐπεὶ τοίνυν τοῖς περὶ θεοῦ τῶν ὅλων λόγοις προκατασκευάσας ὅσον ἠδύνατο τὰς εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ βλασφημίας, αὐτῷ λοιπὸν ἐπαφίησι τῷ μονογενεῖ θεῷ τὴν γλῶσσαν.

Εὐνόμιος

Τί γάρ φησι· καὶ εἷς υἱὸς μονογενὴς γάρ. περὶ οὗ οὐ λίαν μὲν τὰς τῶν ἁγίων φωνὰς παραθέμενον, δι' ὧν υἱὸν καὶ γέννημα καὶ ποίημα καταγγέλλουσι, ταῖς τῶν ὀνομάτων διαφοραῖς καὶ τὴν τῆς οὐσίας παραλλαγὴν ἐμφανίσαντας, ἀπηλλάχθαι φροντίδων καὶ πραγμάτων. διὰ δὲ τοὺς σωματικὴν τὴν γέννησιν ὑπολαμβάνοντας, καὶ ταῖς ὁμωνυμίαις προσπταίοντας, ἀναγκαῖον ἴσως καὶ περὶ τούτων διὰ βραχέων εἰπεῖν. Ταῦτα μὲν ὁ Ἀνόμιος.

Βασίλειος

ἐγὼ δὲ εἰ μὲν οὕτω χρὴ διανοεῖσθαι περὶ τοῦ λόγου παντὸς ὡς πλάσματος, οἷα ἐν τοῖς διδασκαλείοις τῆς ματαιότητος, εἰς μελέτην τὴν ἐν τῷ ψεύσματι πιθανοῦ τοῖς μειρακίοις προβάλλεται. ἐπειδὴ καὶ παραπλησίως ἐκείνοις, πάντα σκιαμαχίᾳ προσέοικε. πρὸς κατηγορίαν τε μάχη μὴ ὑφεστῶσα. καὶ ἀπολογία, πρὸς κατηγορίαν οὐ προρρηθεῖσαν καὶ λόγος πρὸς δικαστὰς τοὺς οὐδαμοῦ φαινομένους. εἰ οὕτω χρὴ καὶ τοῦτον ἀκούειν, αὐτός τε ἀφίημι τὴν ἐξέτασιν καὶ παντὶ παραινῶ μηδὲν τῶν εἰρημένων περιεργάζεσθαι. εἰ δὲ μεῖζόν ἐστι τὸ ἐπάγγελμα, καὶ πολλοῖς γέγονεν ὑπόνοια εἶναί τινα παρ' αὐτῷ τῆς ἀληθείας φροντίδα, ἀνάγκη πᾶσα τῶν εἰρημένων ἕκαστον διελθεῖν εἰς δύναμιν. τίς ἂν οὖν τρόπος τῆς ἐξετάσεως δικαιότερος γένοιτο, ἢ τοῖς διδάγμασι τοῖς παρὰ τοῦ πνεύματος ἡμῖν δεδομένοις τὸν λόγον συγκρίνοντας, ὃ μὲν ἂν ἐκείνοις συμφωνοῦν εὕρωμεν, καταδέχεσθαι. τῷ δὲ ἐναντίως ἔχοντι, ἀπειπεῖν καὶ ὡς ἐχθρὸν ἀποφεύγειν. πρῶτον τοίνυν ἐκεῖνο δεικνύτω, τίνες τῶν ἁγίων γέννημα καὶ ποίημα τὸν Χριστὸν προσειρήκασι. ποίας ἔχει φωνὰς τῶν γραφῶν εἰς ἀπόδειξιν. εἰ γὰρ τὴν τοῦ μακαρίου Πέτρου φωνὴν τὴν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀναγεγραμμένην ἐπισκήπτοιτο. οὐδέ φησι, γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραήλ, ὅτι κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. πρῶτον μὲν οὐδὲν οἰκεῖον ἔχει τῷ ζητουμένῳ ἡ μαρτυρία. ἐπαγγειλάμενος γὰρ δείξειν παρὰ τῶν ἁγίων εἰρῆσθαι ποίημα τὸν υἱόν, τὴν μαρτυρίαν παρέχεται περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὅτι ἐποίησεν. οὐ γὰρ ἐκεῖνό γε ἂν εἴποι, ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ ἐν τοῖς περὶ τῶν τηλικούτων λόγοις, παραγωγάς τινας καὶ παρασχηματισμοὺς τῶν ὀνομάτων ἐπινοεῖν. εἰ γὰρ καὶ ἀργοῦ λόγου εὐθύνας ὑφέξομεν ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. ἦπου γε τὸ περὶ τῶν τηλικούτων καινοτομεῖν, ἀνεύθυνον ἡμῖν ἀφεθήσεται; τάχα γὰρ τοῦτο μέν, ὡς πρέπον ἐπὶ θεοῦ καὶ πατρὸς λέγεσθαι παρὰ τοῦ θείου δεδιδάγμεθα λόγου. τοῦτο δὲ οὐχ ἁρμόζειν τῷ μονογενεῖ, δι' ὧν ἀποσιωπῆσαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνεδείξατο. πῶς οὖν ἀσφαλὲς τὴν ἐποίησε φωνὴν μεταρρυθμίζοντα, ποίημα λέγειν τὸν ποιητὴν τῶν ὅλων. εἰ γὰρ ἔπρεπεν αὐτῷ προσηγορία τοιαύτη, οὐκ ἂν ἐσιωπήθη παρὰ τοῦ πνεύματος. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῆς κτίσεως, εὕρομεν ἀπὸ τοῦ ἐποίησε, τὴν τοῦ ποιήματος προσηγορίαν μεταληφθεῖσαν. ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, οὐκέτι. ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ πάλιν. ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων. καὶ πάλιν. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. οὕτως ἐφ' ὧν ἐστι χρήσιμον τὸ ὄνομα παραλαμβάνουσα ἡ γραφή. ἐπὶ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὡς οὐ πρέπον τῇ μεγαλειότητι τῆς δόξης, παρεσιώπησε. νῦν δὲ ἀξίνην μὲν καὶ λίθον ἀκρογωνιαῖον. καὶ λίθον προσκόμματος. καὶ πέτραν σκανδάλου καὶ τὰ τοιαῦτα ἕτερα, ἐν οἷς οὐ πολὺ δοκεῖ τὸ εὔφημον εἶναι τοῖς μὴ καθικνουμένοις τῆς σημασίας τῶν ὀνομάτων, τὸν κύριον τῆς δόξης προσαγορεύειν οὐκ ἐπαισχύνεται. ποίημα δέ, οὐδαμοῦ τὸ παράπαν ὠνόμασε. καίτοιγε οὗτος παρ' αὐτῶν εἰληφέναι τῶν ἁγίων τὸ ὄνομα τοῦτο φησίν. ἵνα ταῖς συκοφαντίαις μὴ μόνον τοὺς κατ' αὐτὸν περιβάλλῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάλαι ποτὲ γενομένους ἁγίους. ἔδει δὲ τοῦ μὴ χρῆναι διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τοῖς τοιούτοις ἐπιτολμᾶν, κατὰ τοῦ κυρίου ὀνόματα παρ' ἑαυτοῦ μεταπλάττειν, ἔτι οὐδὲ ἡ τοῦ ἀποστόλου διάνοια, τὴν πρὸ αἰώνων ὑπόστασιν τοῦ μονογενοῦς ἡμῖν παρίστησι περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τῷ παρόντι. οὐ δὲ γὰρ περὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ θεοῦ λόγου τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος πρὸς τὸν θεόν. ἀλλὰ περὶ τοῦ κενώσαντος ἑαυτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ. καὶ γενομένου συμμόρφου τῷ σώματι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, καὶ σταυρωθέντος ἐξ ἀσθενείας, σαφῶς διαλέγεται. καὶ τοῦτο παντὶ γνώριμον, τῷ καὶ μικρὸν ἐ-

καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, οὐδενὶ ἂν τρόπῳ τὴν κατ' οὐσίαν ὑπεροχὴν ὁ προκείμενος
λόγος τοῦ μείζονος ἐμφαίνοι. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατ' ὄγκον φαίη ἂν αὐτὸς οὗτος μείζονα τὸν
πατέρα, ὅ γε ἀποφαινόμενος, μὴ χρῆναι ποσὲ τὸν θεὸν ἐννοεῖν πηλικότητα. ὑπόλει-
πος οὖν ἐστιν ὁ παρ' ἡμῶν λεχθεὶς τοῦ μείζονος τρόπος, ὁ τῆς ἀρχῆς λέγω καὶ τῆς αἰτίας.
ἡ μὲν οὖν κατὰ τὸ μεῖζον ἐπιχείρησις αὐτοῦ τῆς βλασφημίας, τοιαύτη. ἐκεῖνο δὲ θαυ-
μάσαι ἄξιον. ὅτι οὕτως ἐν βραχεῖ πρὸς τοὺς ἐναντιωτάτους λόγους ὧδε τρεπόμενος, κα-
θάπερ ἀορασίᾳ τινὶ τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς πεπληγμένος, συνιδεῖν ἐν τοῖς λεχθεῖ-
σι μάχην οὐκ ἠδυνήθη. ἵνα φανῇ τοσοῦτον ξένος ὢν τῆς τοῦ θεοῦ εἰρήνης, ἣν ὁ κύριος ἡμῶν
τοῖς γνησίως καὶ ἀδόλως εἰς αὐτὸν πεπιστευκόσιν, ἀφῆκεν, εἰπών. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν,
εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, ὥστε οὐχὶ τοῖς ἄλλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ δια-
μάχεται. μείζονα γὰρ εἰπὼν τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ. καὶ τοῖς τὸ ἴσον λέγουσι
μανίαν ἐπικαλέσας ὡς αὐτὸς ἀναντιρρήτους ἔχων τούτους τὰς ἀποδείξεις, μικρὸν ὑπο-

εὐνόμιος » βὰς σκέψασθε οἷα γράφει. Ἀλλ' ὅτι μὲν εἷς ὁ τῶν ὅλων θεὸς ἀγέννητος καὶ ἀσύγκριτος,
» πλειόνων ὄντων τῶν παραλελειμμένων, ἀποχρῆν ἡγοῦμαι καὶ τὰ ἐκτεθέντα, πρὸς ἀπόδειξιν.

βασίλειος » ἐρωτάσθω τοίνυν, εἰ ἀσύγκριτος ὁ θεός, πόθεν αὐτοῦ ἡ ὑπεροχὴ κατελήφθη. τὸ γὰρ μεῖ-
ζον, ἐκ τῆς πρὸς τὰ ὑπερεχόμενα παραθέσεως θεωρεῖται. πῶς οὖν ὁ αὐτὸς καὶ μείζων
ἐστὶ καὶ ἀπαράθετος. ἀλλ' ἵνα μὲν παρηλλαγμένην τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν πρὸς τὴν τοῦ μο-
νογενοῦς ἐπιδείξῃ, συγκριτικῶς λεγόμενον τὸ μεῖζον, εἰς τὴν τῆς οὐσίας διαφορὰν ἐξεδέ-
ξατο. ἵνα δὲ πάλιν εἰς τὸ ὁμότιμον τῇ κτίσει τὸν μονογενῆ καταγάγῃ, ἀσύγκριτον εἶναι τὸν
πατέρα νομοθετεῖ. καινήν τινα καὶ ἀσύγκριτον ἐντεῦθεν τὴν ὁδὸν τῆς βλασφημίας ἐπι-
νοῶν. ἐν προσποιήσει δὴ τοῦ ὕψους καὶ ἐξαίρειν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καὶ
θεοῦ τὴν δόξαν κατασμικρύνων. τοῦ κυρίου διαμαρτυρομένου καὶ λέγοντος, ὁ μὴ τιμῶν
τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα. καὶ ὁ ἀθετῶν ἐμέ, οὐκ ἐμὲ ἀθετεῖ. ἀλλὰ τὸν πέμψαντά με.
ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας ὁ ἐνεργῶν τὰ τοιαῦτα λέγειν καὶ γράφειν αὐτοῖς, εἶδεν ἐκεῖνο,
ὅτι εἰ πρὸς τὴν σύνεσιν αὐτοὺς τῆς τοῦ μονογενοῦς δόξης ἀποτυφλώσειε, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ
θεοῦ καὶ πατρὸς γνῶσιν συναφαιρήσεται. ὥστε εἰ καὶ δοκοῦσιν ὑπερβολάς τινας νέμειν τῷ
θεῷ καὶ πατρί, μηδὲν αὐτοῖς ὄφελος εἶναι τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγούσης ὁδοῦ τῆς γνώσεως ἀφῃρημέ-
νοις. ἐπειδὴ καὶ ἰουδαῖοι δοξάζειν τὸν θεὸν οἴονται. καὶ ἑλλήνων τις ἀκούσεται βουλομένων τι
μέγα περὶ θεοῦ λέγειν. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἂν τις εἴποι μεγαλύνειν αὐτοὺς τὸν θεόν, αὐτὰ τῆς εἰς Χριστὸν
πίστεως. δι' οὗ ἡ προσαγωγὴ τῆς γνώσεώς ἐστιν. ἀσύγκριτον οὖν τὸν θεὸν λέγει, ἵνα δείξῃ τὸν
υἱὸν ἴσον ὄντα τῇ κτίσει, ἐν τῷ ὁμοίως τῆς δόξης τοῦ πατρὸς ἀπολείπεσθαι. διότι τὰ ἴσῳ μέ-
τρῳ ὑπερεχόμενα, ἴσα ἀλλήλοις ἀναγκαίως ἐστί. τοσοῦτον δὲ ὑπερέχεται κατὰ τὸν τούτου
λόγον ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὁ μονογενὴς υἱός, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. τοιοῦτον γάρ
ἐστι τὸ ἀσύγκριτον. ὃ πᾶσιν ὁμοίως ἐστὶν ἀπρόσιτον καὶ ἀνέφικτον, εἰ δὲ τὸ ἴσον τοῖς
ἄλλοις τοῦ πατρὸς ἀπολείπεται, ἴσος ἐκείνοις ἐστὶ μεθ' ὧν ἀπολείπεται. τί οὖν τῆς βλα-
σφημίας ταύτης χεῖρον ἂν εἴποιεν ἰουδαῖοι. τί δὲ τῶν ἐθνῶν λεγόντων ἐστὶν ἀκούειν, καὶ
οὐκ ἐρυθριῶσιν οἱ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον πρεσβεύειν σχηματιζόμενοι, ἰουδαίοις καὶ ἕλλησι φί-
λα καὶ προσήγορα διδάγματα προτεινόμενοι. εἰ γὰρ μὴ συγκρίνοιτο τῷ πατρί. ὥσπερ
οὔτε ἄγγελοι, οὔτε οὐρανὸς οὔτε ἥλιος, οὔτε γῆ, οὔτε τῶν ἐν αὐτῇ ζώων τε καὶ φυτῶν ἕκα-
στον. πῶς μὲν τὴν διαφορὰν ἕξει πρὸς τὰ οἰκεῖα κτίσματα. πόθεν δὲ αὐτῷ πρὸς τὸν γεννή-
σαντα ἡ οἰκειότης. ἐγώ φησι καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. πάλιν γὰρ τοῦ αὐτοῦ μνημονεύσομεν.
τοῦτο εἰπέ μοι οὐχὶ συγκρίνοντος ἑαυτόν ἐστι τὸ ῥῆμα; τί λέγω συγκρίνοντος. ἑνοῦντος μὲν
οὖν ὡς εἰπεῖν, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον παριστῶντος ἐντεῦθεν; ὁ δέ, ἀσύγκριτον
εἶναι τὸν θεὸν ἀποφαίνεται. καὶ ἡ μὲν ἀγαθότης τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ Χριστοῦ, τοὺς
ἀνθρώπους καθόσον ἐστὶ χωρητικοὶ διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀγαθῶν
ἔργων, τῇ πρὸς τὸν θεὸν τῶν ὅλων ὁμοιώσει προσάγει. ἐν οἷς φησί, γίνεσθε τέλειοι. καθὼς
καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν. οὗτος δὲ τὴν μονογενῆ τὴν ἐκ φύσεως αὐτῷ ὑπάρχουσαν
πρὸς τὸν γεννήσαντα οἰκειότητα, τὸ εἰς αὐτὸν εἰκόνι ἀποστερεῖ. καίτοι καὶ οὗτος αὐτῷ εἰς τὸ ἐναν-
τίον ὁ λόγος περιτέτραπται. εἰ γὰρ ἀσύγκριτος ὁ πατήρ, πόθεν λαβὼν τῆς ἀνομοιότητος τοῦ υἱοῦ
τὰς ἀποδείξεις παρέξεται. εἰ μὴ γὰρ ἀντιπαρεξετάζοι τὰς οὐσίας ἀλλήλαις. διενηνοχέναι φύσει

τῆτα σαφῶς ἀπεργάζεται. πῶς οὐδεμίαν διαφορὰν καταλείπει. οὐδὲ τὴν τοῖς αἰτίοις πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν ἐνυπάρχουσαν; εἶτα ἐπάγει, τίς δὲ οὕτως ἀνόητος, ἢ πρὸς ἀσέβειαν τολμηρός, ὥστε ἴσον εἰπεῖν τὸν υἱὸν τῷ πατρί. εἴπωμεν αὐτῷ τὰ τοῦ προφήτου πρὸς ταῦτα. ὅτι ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι. ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τὰ ἑαυτῶν ὀνείδη τοῖς σεμνῶς βεβιωκόσι προστρίβονται. καὶ οὗτος γοῦν τὴν δόξαν τοῦ μονογενοῦς μεγαλύνειν ἐπιθυμοῦντας, ἀνοήτους ἀποκαλεῖ καὶ πρὸς ἀσέβειαν τολμηρούς, ὑπὲρ τοῖς αὐτοῖς χαλεπαίνων, ἐφ' οἷς καὶ ἰουδαῖοι παρωξύνοντο τηνικαῦτα λέγοντες, ὅτι ἴσον ἑαυτὸν ποιεῖ τῷ θεῷ. καίτοιγε μηδενὶ παράδοξον τὸ λεγόμενον δόξῃ, μᾶλλόν πως ἐδόκουν ἐκεῖνοι τὸ ἀκόλουθον ἐπιβλέπειν. ἠγανάκτουν γὰρ ὅτι πατέρα ἴδιον (?) ἑαυτοῦ ἔλεγε τὸν θεόν. τὸ ἐφεξῆς ἀφ' ἑαυτῶν συλλογιζόμενοι. ὅτι διὰ τούτου, ἴσον ἑαυτὸν ἐποίει τῷ θεῷ. ὡς ἀναγκαίως ἑπομένου τῷ πατέρα ἔχειν τὸν θεόν, τὸ ἴσον ὑπάρχειν αὐτῷ. ὁ δὲ, τὸ πρῶτον συγχωρῶν δῆθεν, πρὸς τὸ δεύτερον ἀνανεύει. καὶ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν ἡμῖν προβάλλεται εἰπόντος, ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με μείζων μού ἐστι. τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος οὐκ ἀκούει. ὅτι οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ. καίτοι εἰ κατὰ τὸν σὸν λόγον ἡ ἀγεννησία οὐσία ἦν. ἐβούλετο δὲ τὴν κατ' οὐσίαν ὑπεροχὴν ἐπιδεῖξαι, εἶπεν ἂν ὁ ἀγέννητος μείζων μού ἐστιν. ὑμέτερος δέ ἐστιν ὁ λόγος. ὅτι ἡ τοῦ πατρὸς προσηγορία, ἐνεργείας ἐστί. καὶ οὐκ οὐσίας σημαντική. μείζονα οὖν λέγοντες τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα, μείζονα τοῦ ἔργου φατὲ τὴν ἐνέργειαν. πᾶσα γὰρ δήπου ἐνέργεια, συμβαίνει τῷ μέτρῳ τοῖς ἐξ αὐτῆς γινομένοις. καὶ μεγάλη μὲν, τῶν μεγάλων ἔργων ἐστί. σμικρὰ δὲ τῶν σμικροτέρων. τὸ οὖν μείζονα τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ὁμολογεῖν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἀσύμμετρον τῷ ἔργῳ τίθεσθαι τὴν ἐνέργειαν. καὶ μάτην φάσκειν πρὸς τὸ τῆς ἐνεργείας μέγεθος τὸν θεὸν κεκινῆσθαι. οὐ δυνηθέντα τῇ ἐνεργείᾳ παρισῶσαι τὸ τέλος. ὥστε τὸ ἕτερον τοῖν δυοῖν ἀναγκαίως διαπιστεῖται. ἢ μὴ δηλοῦν ἐνέργειαν τὸν πατέρα, ἀλλὰ οὐσίαν. καὶ οὕτως αὐτοῖς ὁ σεσοφισμένος τῆς ὁμοιότητος λόγος διαγράφεται, ὅμοιον τῷ πατρὶ τιθεμένων τὸν υἱόν, τουτέστιν ἐνεργείᾳ. οἷον γὰρ ἠθέλησεν ὁ πατήρ φησι, τοιοῦτον ἐποίησε καθὸ καὶ εἰκόνα βουλήσεως ὀνομάζουσιν, ἢ τοῦτο φυλάσσοντας, μὴ εἶναι λέγειν μείζονα τὸν πατέρα. ἐπειδήπερ πᾶσα ἐνέργεια μηδενὸς ἀνθισταμένου τῶν ἔξωθεν, σύμμετρός ἐστι τοῖς οἰκείοις ἀποτελέσμασι. ταῦτα μὲν οὖν πρὸς ἔλεγχον τῆς ἐν τοῖς δόγμασιν αὐτῶν συμφωνίας εἰρήσθω. ἐκεῖνο δὲ τίνι τῶν πάντων ἄδηλον, ὅτι τὸ μεῖζον, ἢ κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον, ἢ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς δυνάμεως πλεονασμόν. ἢ κατὰ τὴν τοῦ ἀξιώματος ὑπεροχὴν, ἢ κατὰ τὴν τῶν ὄγκων περιουσίαν λέγεται. κατὰ μὲν οὖν τὸν ὄγκον μὴ εἰλῆφθαι τὸ μείζονα. αὐτός τε οὗτος προλαβὼν ἔφησε, καὶ τὸ εἰκὸς οὕτως ἔχει. ἐπειδήπερ τὸ μεῖζον ἐν τοῖς μεγέθεσι τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον καὶ τὸ ἔλαττον, καὶ ἔτι. τὰ δὲ ἀπερίληπτα τῷ μεγέθει. μᾶλλον δὲ ἀμεγέθη καὶ ἄποσα παντελῶς, τίς ἂν ἀλλήλοις παραμετρήσειεν. ὧν δὲ ἀμήχανος ἡ παράθεσις, τίνι ἂν τρόπῳ ἐν τούτοις τὸ ὑπερβάλλον ἐπιγνωσθείη. δυνάμει δὲ λέγειν ἐλλείπειν τὸν χριστὸν τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν, κομιδῇ νηπίων. καὶ οὐδὲ κατακουόντων τῆς φωνῆς τοῦ κυρίου λέγοντος. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. καὶ τὸ ἓν, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν δύναμιν ἴσου παραλαμβάνοντος, ὡς ἐξ αὐτῶν δείξομεν τοῦ εὐαγγελίου τῶν ῥημάτων. εἰπὼν γὰρ περὶ τῶν πεπιστευκότων ὅτι οὐ μή τις ἁρπάσῃ ἐκ τῆς χειρός μου. καὶ ὅτι ὁ πατήρ ὃς δέδωκέ μοι μείζων πάντων ἐστί. καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάσαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου, ἐπήγαγεν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, σαφῶς τὸ ἓν ἀντὶ τοῦ ἴσου καὶ ταυτοῦ κατὰ δύναμιν παραλαμβάνων. ἀλλὰ μὴν εἴγε καὶ ὁ θρόνος ὁ τοῦ θεοῦ ὥσπερ οὖν ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν. ἀξιώματός ἐστιν ὄνομα, ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς ἀφωρισμένη τῷ υἱῷ καθέδρα, τί ποτε ἕτερον, καὶ οὐχὶ τὸ ὁμότιμον τῆς ἀξίας ἀποσημαίνει. ἀλλὰ καὶ ἥξειν ὁ κύριος ἐπαγγέλλεται ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρός. λείπεται τοίνυν κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον ἐνταῦθα τὸ μεῖζον λέγεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἡ ἀρχὴ τῷ υἱῷ, κατὰ τοῦτο μείζων ὁ πατὴρ, ὡς αἴτιος καὶ ἀρχή. διὸ καὶ ὁ κύριος οὕτως εἶπεν, ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι, καθὸ πατὴρ δηλονότι. τὸ δὲ πατὴρ τί ἄλλο σημαίνει. ἢ οὐχὶ τὸ αἰτία εἶναι καὶ ἀρχὴ τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος. ὅλως δὲ οὐσία οὐσίας καὶ κατὰ τὴν ὑμετέραν σοφίαν, μείζων καὶ ἐλάττων, οὐ λέγεται. ὥστε καὶ κατὰ τούτους

μέρος περισαγορεύειν· τίνα τῆς ἀνοίας ὑπερβολὴν ἀπολείπει· ἀλλ' ἔοικεν ἐκ πολλῆς ἀγχινοίας, ἡμέραν μὲν καὶ νύκτα ἐν τῇ τῶν ἀστέρων κινήσει νομίζειν γίνεσθαι· ταῦτα δὲ εἶναι τοῦ χρόνου μέρη· ὅθεν τὸν χρόνον ἀστέρων ἀπεφήνατο ποιάν τινα κίνησιν οὐ δὲ αὐτὸ τοῦτο συνεὶς ὅτι λέγει. οὐ γὰρ ποιάν, ἀλλ' εἴπερ ἄρα ποσὴν μᾶλλον ἂν εἰπεῖν οἰκειότερον· ἀλλὰ τίς οὕτω παῖς παντελῶς τὴν διάνοιαν, ὥστε ἀγνοεῖν, ὅτι ἡμέραι μὲν καὶ ὧραι· καὶ μῆνες, καὶ ἐνιαυτοί, μέτρα τοῦ χρόνου ἐστίν, οὐχὶ μέρη· χρόνος δέ ἐστι τὸ συμπαρεκτεινόμενον τῇ συστάσει τοῦ κόσμου διάστημα· ᾧ πᾶσα παραμετρεῖται κίνησις εἴτε ἀστέρων, εἴτε ζώων ἢ οὗτινοσοῦν τῶν κινουμένων καθὸ λέγομεν ταχύτερον ἢ βραδύτερόν τι ἕτερον ἑτέρου· ταχύτερον μέν, τὸ ἐλάττονι χρόνῳ πλεῖον διάστημα μεταβαῖνον· βραδύτερον δὲ τὸ ἔλαττον ἐν πλείονι χρόνῳ κινούμενον· ὁ δὲ ἐπειδὴ ἐν χρόνῳ οἱ ἀστέρες κινοῦνται, χρόνου αὐτοὺς εἶναι δημιουργοὺς ἀποφαίνεται· οὐκοῦν κατὰ τὸν τοῦ σοφωτάτου λόγον, ἐπειδὴ καὶ οἱ κάνθαροι ἐν χρόνῳ κινοῦνται, ὁρισόμεθα τὸν χρόνον εἶναι ποιάν τινα κανθάρων κίνησιν· οὐδὲν γὰρ τούτου τὸ παρ' αὐτοῦ λεχθὲν διαφέρει· πλὴν τῆς σεμνότητος, τῶν νοημάτων· καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα, σκέψασθε δὲ τὰ ἐφεξῆς·

Εὐνόμιος

» ἀλλὰ μὴν φησίν, οὐδὲ ἐνυπάρχειν τῇ οὐσίᾳ τοῦ θεοῦ δυνατόν, οἷον εἶδος· ἢ ὄγκον, ἢ πηλικότητα· διὰ τὸ πάντη συνθήκης ἐλεύθερον εἶναι τὸν θεόν· εἰ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων μήτε ἐστι, μήποτε γένοιτ' ἂν χωρὶς ἐπινοῆσαι συμπεπλεγμένον τῇ οὐσίᾳ τοῦ θεοῦ· ποῖος ἔτι συγχωρήσει λόγος πρὸς τὴν ἀγέννητον ὁμοιοῦν τὴν γεννητήν, τῆς κατ' οὐσίαν ὁμοιότητος· ἢ συγκρίσεως, ἢ κοινωνίας, μηδεμίαν ὑπεροχὴν ἢ διαφορὰν καταλιπούσης· ἰσότητα δὲ σαφῶς ἐργαζομένης· μιᾶς δὲ τῆς ἰσότητος, ἀγέννητον ἀποφαινούσης τὸν ὁμοιούμενον· ἢ συγκρινόμενον· οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἀνόητος, καὶ πρὸς ἀσέβειαν τολμηρός, ὥστε ἴσον εἰπεῖν τῷ πατρὶ τὸν υἱόν· αὐτοῦ τοῦ κυρίου διαρρήδην εἰπόντος, ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με, μείζων μού ἐστι· καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα· ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ τῶν πάντων θεὸς ἀγέννητος καὶ ἀσύγκριτος, πλειόνων ὄντων τῶν παραλελειμμένων, ἀποχρῆν ἡγοῦμαι καὶ τὰ ῥηθέντα πρὸς ἀπόδειξιν·

Βασίλειος

» ὅταν τινὸς ἅπτεσθαι μέλλῃ πονηροῦ λόγου, προσλαμβάνει τινὰ συγχωρούμενα παρὰ πάντων· ἵνα διὰ τοῖς ἐν τούτοις ἀγνωμοσύνης, μὴ δὲ τῶν λοιπῶν ἀπιστῆται· οὐδέν φησιν οἷόν τε ἐνυπάρχειν τῇ θεοῦ τῇ οὐσίᾳ, οὔτε εἶδος, οὔτε ὄγκον, οὔτε πηλικότητα, διὰ τὸ πάντη συνθήκης ἐλεύθερον εἶναι τὸν θεόν· μέχρι τούτων ἐστὶν ἀγνώμων· ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς, εἰς ἑαυτὸν ἐπανῆλθεν· ὡς γὰρ ἀναγκαίως τοῖς προεκτεθεῖσιν ἑπομένην τὴν βλασφημίαν ἐπισυνάπτει λέγων, εἰ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων μηδέποτ' ἂν γένοιτο χωρὶς ἐπινοῆσαι συμπεπλεγμένον τῇ οὐσίᾳ, τίς χωρήσει λόγος πρὸς τὴν ἀγέννητον ὁμοιοῦν τὴν γεννητήν· ποίαν ἀκολουθίαν ἔχει ταῦτα πρὸς ἄλληλα, εἰ ἀσύνθετός ἐστιν ὁ θεός, ἀνεπίδεκτον εἶναι τὸν υἱὸν τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητος· εἰπὲ γάρ· οὐχὶ δὲ καὶ σὺ τὸν υἱὸν παραπλησίως ἐρεῖς μήτε εἶδος, μήτε ὄγκον, μήτε πηλικότητα ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· καὶ πάντη συνθήκης ἐλεύθερον εἶναι; ἐγὼ μὲν γάρ, οὐδὲ μανέντα σε ἡγοῦμαι ποτὲ τολμήσειν ἄλλο τι εἰπεῖν τὸν υἱὸν ἢ ἀσώματον καὶ ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον· καὶ πάντα ὅσαπερ ἂν ἐπὶ τοῦ πατρὸς εἴποις· πῶς οὖν οὐκ ἀσεβεῖς, τὸν μὴ ἔχοντα εἶδος, τῷ εἶδος μὴ ἔχοντι παραβάλλειν· καὶ τὸν μὴ ἔχοντα πηλικότητα, τῷ μὴ ἔχοντι ταύτην· καὶ τὸν ἀσύνθετον, ὅλως τῷ ἀσυνθέτῳ· ὁ δέ, τὸ ὅμοιον ἐν τῷ εἴδει τίθεται· καὶ τὸ ἴσον ἐν τῷ ὄγκῳ· τὴν δὲ πηλικότητα, ὅτι καὶ αἴτεται· παρὰ τὸν ὄγκον εἶναι, αὐτὸς ἂν οἰκειότερον ἐξηγήσαιτο· διὰ τοῦτο οὔτε ἴσος φησίν, οὔτε ὅμοιος· ἐπειδὴ καὶ ἄποσός ἐστι καὶ ἀνείδεος· ἐγὼ δὲ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὴν ὁμοιότητα τίθεμαι· ἐπειδὴ ὥσπερ ὁ πατὴρ συνθήκης ἐστὶ πάσης ἐλεύθερος, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς ἁπλοῦς παντελῶς καὶ ἀσύνθετος καὶ τὸ ὅμοιον, μὴ κατὰ τὴν τοῦ εἴδους ταυτότητα θεωρεῖσθαι, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν· ὅσοις μὲν γὰρ μορφὴ καὶ σχῆμα περίκειται, τούτοις κατὰ τὴν ταυτότητα τοῦ εἴδους ἡ ὁμοιότης· τὴν δὲ ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον φύσιν, ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ λείπεται ἔχειν τὴν ὁμοιότητα· καὶ τὸ ἴσον, μὴ ἐν τῇ τῶν ὄγκων παραμετρήσει ἀλλ' ἐν τῇ ταυτότητι τῆς δυνάμεως· Χριστός φησι θεοῦ δύναμις, καὶ θεοῦ σοφία· ὅλης τῆς πατρικῆς δυνάμεως ἐν ἀποκειμένης αὐτῷ δηλονότι· ὅθεν ὅσαπερ ἂν βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ· ἀλλ' ἡ κατ' οὐσίαν φησὶν ὁμοιότης, ἢ σύγκρισις, ἢ κοινωνία· μηδεμίαν ὑπεροχὴν ἢ διαφορὰν καταλείπουσα, ἰσότητα σαφῶς

ΤΗΤΑ ΣΑΦΩΣ

σία· τάξει δὲ καὶ τοῖς ἐν χρόνου πρεσβείοις, ὁ μέν ἐστι πρῶτος, ὁ δὲ δεύτερος· εἰ μὲν οὖν
τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας οὕτω νοήσας εἶπεν, ὡς ἐξ ὕλης προϋπαρχούσης, διανομήν τινα κα-
τὰ διαίρεσιν εἰς τὰ ἀπ' αὐτῆς νοεῖν, οὔτ' ἂν αὐτοὶ καταδεξαίμεθα τὴν διάνοιαν ταύτην
μὴ γένοιτο, καὶ τοὺς λέγοντας εἴ τινες καὶ εἰσὶν, οὐδὲν ἔλαττον ἀσεβεῖν τῶν τὸ ἀνόμοιον λε-
γόντων ἀποφαινόμεθα· εἰ δὲ οὕτω τὶς ἐκλαμβάνοι τὸ τῆς οὐσίας κοινὸν ὡς τὸν τοῦ εἶ-
ναι λόγον ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπ' ἀμφοῖν θεωρεῖσθαι· ὥστε καὶ εἰ καθ' ὑπόθεσιν φῶς ὁ πα-
τὴρ τῷ ὑποκειμένῳ νοοῖτο, φῶς καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς οὐσίαν ὁμολογεῖσθαι· καὶ ὅνπερ
αὖ τις ἀποδῷ ἐπὶ τοῦ πατρὸς τὸν τοῦ εἶναι λόγον, τὸν αὐτὸν τοῦτον καὶ τῷ υἱῷ ἐφαρμόζειν,
εἰ οὕτω τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας λαμβάνοιτο, δεχόμεθα· καὶ ἡμέτερον εἶναι τὸ δόγμα φήσο-
μεν· κατὰ τοῦτο γὰρ καὶ θεότης μία· δηλονότι κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον τῆς ἑνότητος
νοουμένης· ὥστε ἀριθμῷ μὲν τὴν διαφορὰν ὑπάρχειν, καὶ ταῖς ἰδιότησι ταῖς χαρακτη-
ριζούσαις ἑκάτερον· ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῆς θεότητος, τὴν ἑνότητα θεωρεῖσθαι· διωρισμέ-
νου τοίνυν πῶς χρὴ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας ἐκδέχεσθαι, τὰ ἐφεξῆς ἐξετάσωμεν, τίνα συνά-
φειαν ἔχει πρὸς τὰ προάγοντα· τάξει δὲ φησὶ καὶ τοῖς ἐν χρόνου πρεσβείοις, ὁ μέν ἐστι
πρῶτος ὁ δὲ δεύτερος· τίς ἡ ἀνάγκη ἐφ' ὧν ἡ οὐσία κοινὴ, τάξει τε ὑποβεβλῆσθαι ταῦ-
τα, καὶ χρόνῳ εἶναι δεύτερα· οὐ γὰρ δυνατὸν τῇ ἑαυτοῦ εἰκόνι ἀχρόνως ἀπαυγασθείσῃ,
τὸν θεὸν τῶν ὅλων, μὴ ἐξ ἀϊδίου συνεῖναι· καὶ μὴ χρόνων μόνον αἰώνων δὲ πάντων ἐπέκει-
να τὴν συνάφειαν ἔχειν· διὰ τοῦτο γὰρ ἀπαύγασμα εἴρηται, ἵνα τὸ συνημμένον νοήσωμεν·
καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως, ἵνα τὸ ὁμοούσιον ἐκμανθάνωμεν· ἀλλὰ καὶ τάξις, ἡ μὲν,
φυσική τίς ἐστιν· ἡ δὲ κατ' ἐπιτήδευσιν· φυσικὴ μὲν, ὡς ἡ τῶν κτισμάτων κατὰ τοὺς δημιουρ-
γικοὺς λόγους ταχθεῖσα· καὶ ὡς ἡ τῶν ἀριθμητῶν θέσις· καὶ ἡ τῶν αἰτίων πρὸς τὰ αἰ-
τιατὰ σχέσις ἐκείνου προδιωμολογημένου τοῦ καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ποιητὴν εἶναι καὶ δη-
μιουργὸν τὸν θεὸν, ἐπιτετηδευμένη δὲ καὶ τεχνικὴ, ὡς ἡ ἐν τοῖς κατασκευάσμασι καὶ μα-
θήμασι καὶ ἀξιώμασι καὶ ἀριθμῷ καὶ τοῖς τοιούτοις· τούτων τοίνυν τὸ πρότερον ἀπο-
κρυψάμενος οὗτος, τοῦ δευτέρου εἴδους τῆς τάξεως ἐμνήσθη καὶ φησὶ μὴ χρῆναι λέγειν
ἐπὶ θεοῦ τάξιν· ἐπείπερ ἡ τάξις δευτέρα τοῦ τάττοντος· ἐκεῖνο δὲ ἢ οὐ συνεῖδεν ἢ ἑκὼν
ἀπεκρύψατο, ὅτι ἐστὶ τάξεως εἶδος, οὐκ ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν θέσεως συνιστάμενον, ἀλλ' αὐ-
τῇ τῇ κατὰ φύσιν ἀκολουθίᾳ συμβαῖνον, ὡς τῷ πυρὶ πρὸς τὸ φῶς ἐστὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ· ἐν
τούτοις γὰρ πρότερον τὸ αἴτιον λέγομεν· δεύτερον δὲ τὸ ἐξ αὐτοῦ· οὐ διαστήματι χωρίζον-
τες ἀπ' ἀλλήλων ταῦτα· ἀλλὰ τῷ λογισμῷ τοῦ αἰτιατοῦ, προεπινοοῦντες τὸ αἴτιον· πῶς
οὖν ἄλογον ἀρνεῖσθαι τὴν τάξιν, ἐφ' ὧν ἐστὶ πρότερον καὶ δεύτερον, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέ-
ραν θέσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἐνυπαρχούσης ἀκολουθίας· τίνος οὖν ἕνε-
κεν ἀθετεῖ τὴν τάξιν ἐπὶ θεοῦ λαμβάνεσθαι, ἡγεῖται εἰ ἐπιδείξει μηδαμῶς ἄλλως τὸ
πρότερον ἐπὶ θεοῦ νοεῖσθαι, λειπόμενον ἔξειν κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν τὴν ὑπεροχὴν ἐπι-
δείκνυσθαι· ἡμεῖς δὲ κατὰ μὲν τὴν τῶν αἰτίων πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν σχέσιν, προτετάχθαι
τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα φαμέν· κατὰ δὲ τὴν τῆς φύσεως διαφορὰν, οὐκέτι· οὐδὲ κατὰ τὴν
τοῦ χρόνου ὑπεροχήν· ἢ οὕτω γε καὶ αὐτὸ τὸ πατέρα εἶναι τὸν θεὸν ἀθετήσομεν· τῆς κα-
τὰ τὴν οὐσίαν ἀλλοτριότητος, τὴν φυσικὴν συνάφειαν ἀθετούσης· ἐπεὶ μέντοι ἀφο-
ρίσασθαι ἡμῖν τοῦ χρόνου τὴν φύσιν, ὁ σοφὸς τὰ πάντα προὔχει, καὶ ἐντεῦθεν αὐτοῦ τὸ
βέβαιον καὶ ἀπερισκεμμένον τῆς διανοίας ἴδωμεν· χρόνον τοίνυν εἶ φησὶ, ποιάν τινα κί-
νησιν ἀστέρων· ἡλίου δηλονότι καὶ σελήνης καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσοις καθ' ἑαυτὰ κινεῖσθαι δύ-
ναμίς ἐστι· τὸ τοίνυν ἀπὸ γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς μέχρι τῆς ποιήσεως τῶν ἀστέρων διά-
στημα, τί ποτε ἄρα εἶναι ὁ δεινὸς τὰ μετέωρα οὗτος ἀποφανεῖται· σαφῶς γὰρ ὁ τὴν κοσ-
μογένειαν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος ἀναγράψας, τῇ τε τετάρτῃ ἡμέρᾳ τοὺς μεγάλους φω-
στῆρας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας γεγενῆσθαι φησί· χρόνος οὐκ ἦν ὡς ἔοικεν ἐν ταῖς κατό-
πιν ἡμέραις· οὐ γὰρ ἐκινοῦντό πως οἱ ἀστέρες· πῶς γὰρ οἵ γε μηδ' ἐγεγόνεισαν τὴν ἀρ-
χήν· καὶ πάλιν ὅτε ἐπολέμει τοῖς γαβαωνίταις ὁ τοῦ ναυῆ ἰησοῦς· ἐπειδὴ ἀκίνητος ὁ ἥ-
λιος ἔμενε τῷ προστάγματι πεισθεὶς, καὶ ἡ σελήνη κατὰ χώραν εἱστήκει, χρόνος οὐκ ἦν τη-
νικαῦτα· τί ἐκεῖνο οὖν τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἴπωμεν· τίνα προσηγορίαν ἐπινεύσεις·
εἰ γὰρ τοῦ χρόνου φύσις ἐπιλελοίπει, αἰὼν ἀντεισῆλθε δηλονότι· αἰῶνα δὲ μικρὸν ἡμέρας

σαντος φύσεως. εἶτα ἐπαγωνίζεται αὐτὸς ἑαυτῷ κοινὴν τῆς βλασφημίας τὴν πα-
ραμυθίαν ἐπινοῶν. οὐ τῷ εἰπεῖν τι μετανοίας ἐχόμενον, ἀλλὰ τοῖς δευτέροις φιλονεικῶν
ἀποκρύψαι τὰ φθάσαντα. τί γὰρ ὑπέμεινε φθέγξασθαι. ἐκ φύγοιτε ἂν πᾶσαν σύγ-
κρισιν καὶ κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸ γεννητόν. εἰ δὲ μὴ σύγκρισίς ἐστι τῷ υἱῷ πρὸς τὸν πατέ-
ρα, μὴ δὲ κοινωνία πρὸς τὸν γεννήσαντα, ψεύδεται μὲν οἱ ἀπόστολοι. ψεύδεται δὲ τὰ εὐαγ-
γέλια. αὐτή τε ἡ ἀλήθεια ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστός. ἀλλ' ἐγὼ μὲν πάλιν φρίσσω τὴν βλα-
σφημίαν. παντὶ δὲ συνιδεῖν ῥᾴδιον. εἰ γὰρ μηδεμίαν σύγκρισιν ἔχει πρὸς τὸν πατέρα,
πῶς ἔλεγε τῷ φιλίππῳ. τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμὶ καὶ οὐχ ἑώρακάς με φίλιππε;
καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. τὸν γὰρ μήτε σύγκρισιν ἐπιδεχόμενον. μή-
τε κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτὸν κεκτημένον, πῶς ἂν ἔδειξεν ἑαυτῷ ὁ υἱός. οὐ γὰρ διὰ τοῦ
ἀνομοίου καὶ ἀλλοτρίου καταληπτόν ἐστι τὸ ἀγνοούμενον. ἀλλὰ τῷ οἰκείῳ πέφυκε τὸ οἰ-
κεῖον ἐπιγινώσκεσθαι. οὕτως ἐν μέσῳ τῷ ἀποσφραγίσματι, ὁ τοῦ τυπώσαντος χαρα-
κτὴρ καθορᾶται. δι' εἰκόνος δὲ, ἡ γνῶσις τοῦ ἀρχετύπου γίνεται. συγκρινόντων ἡμῶν
δηλονότι τὴν ἐν ἑκατέρῳ ταυτότητα. ὥστε διὰ μιᾶς ταύτης βλασφημίας, πάσας ἀθε-
τεῖσθαι τὰς φωνὰς τὰς παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τὴν τοῦ μονογενοῦς δοξολογίαν πα-
ραδοθείσας. τοῦ μὲν εὐαγγελίου διδάσκοντος, ὅτι τοῦτον ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός.
τοῦ δὲ ἀποστόλου, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου. εἰκὼν, οὐχ ἄψυχος. οὐ δὲ χειρόμηκτος,
οὐ δὲ τέχνης ἔργον καὶ ἐπινοίας. ἀλλὰ εἰκὼν ζῶσα. μᾶλλον δὲ αὐτοουσα ζωὴ, οὐκ ἐν
σχήματος ὁμοιότητι, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ τὸ ἀπαράλλακτον αὐτὴ διασῴζουσα. ἐγὼ γὰρ
καὶ τὸ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν ἴσον δύνασθαι τῷ ἐν οὐσίᾳ θεοῦ ὑπάρχειν φημί. ὡς γὰρ
τὸ μορφὴν ἀνειληφέναι δούλου, οὐ τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν κύριον ἡμῶν γεγενῆσθαι
σημαίνει, οὕτω λέγων τὸ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν τῆς θείας οὐσίας παρίστησι πάντως
τὴν ἰδιότητα. ὁ ἑωρακὼς ἐμέ φησιν, ἑώρακε τὸν πατέρα. οὗτος δὲ ἀλλοτριῶν τοῦ πα-
τρὸς τὸν μονογενῆ, καὶ παντελῶς ἀποσχίζων τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας τὴν δι' αὐτοῦ γι-
νομένην τῆς γνώσεως ἄνοδον, τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, διακόπτει. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ,
ἐμά ἐστιν ὁ κύριος φησίν. εὐνόμιος δὲ οὐδεμίαν λέγει κοινωνίαν εἶναι τῷ πατρὶ πρὸς τὸν υἱὸν
αὐτοῦ. καὶ ὥσπερ ὁ πατὴρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν
ἑαυτῷ. τοῦτο παρ' αὐτοῦ δεδιδάγμεθα τοῦ κυρίου. παρὰ δὲ εὐνομίου, τί; μηδεμίαν εἶναι
σύγκρισιν τῷ γεννηθέντι πρὸς τὸν γεννήσαντα. καὶ ἁπαξαπλῶς διὰ μιᾶς ταύτης φωνῆς,
ἀναιρεῖ μὲν τὸν τῆς εἰκόνος λόγον, ἀθετεῖ δὲ τὸ ἀπαύγασμα εἶναι καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑ-
ποστάσεως. οὔτε γὰρ εἰκόνα δυνατὸν τοῦ ἀσυγκρίτου νοεῖσθαι, οὔτε ἀπαύγασμα εἶναι τῆς
ἀκοινωνήτου κατὰ τὴν φύσιν. τῷ δὲ αὐτῷ ἔδει πάλιν τοῦ τεχνάσματος ἐπιμένει τῷ ἀ-
γεννήτῳ λέγων μὴ εἶναι πρὸς τὸ γεννητὸν σύγκρισιν οὐχὶ τῷ πατρὶ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ἵνα
ἤνπερ ἂν ταῖς φωναῖς ταύταις ὑπάρχουσαν ἀντίθεσιν ἐπιδείξῃ, ταύτην ἐπ' αὐτῆς τῆς
οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ μετενέγκῃ. ὅπως δὲ μὴ πάσαις αὐτῷ κατακολουθοῦντες
ταῖς βλασφημίαις, καὶ ἕκαστον εὐθύνειν τῶν εἰρημένων ἐπιχειροῦντες, εἰς πολὺ μῆκος
τὸν λόγον ἐκτείνωμεν. ὅσα μὲν καὶ πρόχειρον ἔχει τὴν ἀσέβειαν καὶ αὐτόθεν φανερὰ τοῖς
ἐντυγχάνουσιν ἐπιπαρήσομεν. ἃ δὲ λόγου τινὸς πρὸς τὸν ἔλεγχον δεῖται, ταῦτα παρα-
θησόμεθα. ποικίλως γὰρ τὸ πρὸς τὸν υἱὸν ἀκοινώνητον τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας κατασκευά-

εὐνόμιος » σας, καὶ πανταχόθεν ὡς οἴεται τὸ ἄτοπον ἐπιδείξας, ἐπάγει. οὐ γὰρ δὴ τοῦτο ἂν εἴποι-
» μεν ὡς κοινὴ μὲν ἀμφοῖν ἡ οὐσία. τάξει δὲ καὶ τοῖς ἐκείνου πρεσβείοις, ὁ μέν ἐστι πρῶ-
» τος ὁ δὲ, δεύτερος. ἐπειδή γε δεῖ προσεῖναι ἐν τοῖς ὑπάρχουσι, τὸ τῆς ὑπεροχῆς αἴτιον,
» οὐ συνέζευκται δὲ τῇ οὐσίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐ χρόνος. οὐκ αἰὼν, οὐ τάξις. εἴτε γὰρ τάξις, δευ-
» τέρα τοῦ τάττοντος. οὐδὲν δὲ τῶν τοῦ θεοῦ ὑφ' ἑτέρου τέτακται. ὅτε χρόνος ἀστέρων ποιά
» τίς ἐστι κίνησις, ἀστέρες δὲ οὐ τῆς ἀγεννήτου μόνον οὐσίας, καὶ νοητῶν ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ
» τῶν πρώτων σωμάτων γεγόνασι δεύτεροι. περὶ δὲ αἰώνων, τί δεῖ καὶ λέγειν, τῆς γραφῆς

βασίλειος » σαφῶς διαγορευούσης, πρὸ τῶν αἰώνων ὑπάρχειν τὸν θεόν. ὑποθέμενος ἑαυτῷ κα-
τὰ τὸν λόγον ἅπερ ἐβούλετο. καὶ τὰ ἀκόλουθα λαβὼν ταῖς ὑποθέσεσιν εἶτα ἐκ τῆς ἀτό-
που ἐννοίας ἑαυτὸν ἐξελαύνων, ἀναγκαῖον ἐντεῦθεν οἴεται τὴν παραδοχὴν τῶν ἰδίων δο-
γμάτων ἐπιδεικνύναι. φησὶ γὰρ, ὅτι οὐκ ἂν τοῦτο εἴποιμεν, ὡς κοινὴ μὲν ἀμφοῖν ἡ οὐ-

ἆρ' οὐχὶ πρόχειρόν ἐστιν ἐν τῇ ἑκάστου διανοίᾳ ὅτι ἐξ οὐδενός; τὸ δὲ ἐξ οὐδενός, τὸ ἄναρχόν ἐστι
δηλονότι· τὸ δὲ ἄναρχον, τὸ ἀγέννητον. ὡς οὖν ἐπὶ ἀνθρώπων οὐκ ἦν οὐσία τὸ ἔκ τινος, οὕτως οὐδὲ
ἐπὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων οὐσίαν ἐστὶν εἰπεῖν τὸ ἀγέννητον. ὅπερ ἴσον ἐστὶ τὸ ἐξ οὐδενός. ὁ δὲ τὸ ἄ-
ναρχον οὐσίαν εἶναι λέγων, παραπλήσιον ποιεῖ, ὥσπερ ἄν, εἴ τις ἐρωτώμενος τίς ἡ τοῦ Ἀ-
δὰμ οὐσία. καὶ τίς ἡ φύσις αὐτῷ, ὁ δέ, ἀποκρίνοιτο μὴ ἐκ συνδυασμοῦ ἀνδρὸς καὶ
γυναικός, ἀλλ' ἐκ θείας χειρὸς διαπλασθῆναι. ἀλλ' οὐχὶ τὸν τρόπον τῆς ὑποστάσεως
ἐπιζητῶ φήσειεν ἄν τις, ἀλλ' αὐτὸ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὑλικὸν ὑποκείμενον· ὃ πολλοῦ δέω
μανθάνειν διὰ τῆς ἀποκρίσεως. τοῦτο δὲ καὶ ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τῆς τοῦ ἀγεννήτου φω-
νῆς. τὸ ὅπως τοῦ θεοῦ μᾶλλον, ἢ αὐτὴν τὴν φύσιν διδασκομένοις. ὅλως δὲ εἴ τις βούλοιτο, τὴν
ἀλήθειαν παρ' ἡμῶν λεγομένων καταμαθεῖν, ἑαυτὸν ἀνερευνάτω. ὅταν τί νοῆσαι τῶν πε-
ρὶ θεοῦ βουληθῇ, εἰς τὸ σημαινόμενον τοῦ ἀγεννήτου χωρεῖ. ἐγὼ μὲν γὰρ ὁρῶ ὅτι ὥσπερ
τοῖς ἐπερχομένοις αἰῶσι τὴν διάνοιαν ἐπεκτείνοντες, ἀτελεύτητον λέγομεν τὸν οὐδενὶ
πέρατι τὴν ζωὴν ὁριζόμενον, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἄνω τῶν αἰώνων τοῖς λογισμοῖς ἀναβαίνον-
τες, καὶ οἷον εἴς τι πέλαγος ἀχανὲς ἐπὶ τὸ ἄπειρον τῆς τοῦ θεοῦ ζωῆς διακύπτοντες, οὐ-
δεμιᾶς ἀρχῆς ἀφ' ἧς γέγονε λαβέσθαι δυνάμενοι, ἀλλὰ τοῦ νοουμένου ἐξωτέραν ἀεὶ καὶ
ὑπερεκπίπτουσαν τὴν τοῦ θεοῦ τὴν ζωὴν ἐννοοῦντες, τοῦτο τὸ ἄναρχον τῆς ζωῆς, ἀγέννητον
προσειρήκαμεν. αὕτη γὰρ τοῦ ἀγεννήτου ἡ ἔννοια, τὸ μὴ ἔχειν ἑτέρωθεν τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶ-
ναι. ὁ δέ, ἐπειδὴ ὡσεὶ μόνον τὸν θεὸν τῶν ὅλων τὸ ἀγέννητον θεωρεῖται. κακουργότατα πάν-
τως εἰς τὴν κατὰ τοῦ μονογενοῦς ἥρπασεν αὐτὸ βλασφημίαν. τί γὰρ φησὶ προϊών.

» Ἀγέννητος δὲ ὢν κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἀπόδειξιν, οὐκ ἄν ποτε πρόσοιτο γέννησιν, — Εὐνόμιος
» ὥστε τῆς ἰδίας μεταδοῦναι τῷ γεννωμένῳ φύσεως ἐκφύγοι τε ἂν πᾶσαν σύγκρισιν
» καὶ κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸ γεννητόν.

Βασίλειος — ὢ τῆς ἀναισχύντου καὶ πονηρᾶς βλασφημίας,
ὢ τοῦ κεκρυμμένου δόλου καὶ τῆς ποικίλης ῥᾳδιουργίας. ὡς ἀκριβῶς ἐξ αὐτῆς τοῦ δια-
βόλου τῆς μεθοδείας φθέγγεται. ἀνόμοιον γὰρ βουλόμενος τῷ πατρὶ καὶ θεῷ τὸν μονο-
γενῆ υἱὸν καὶ θεὸν ἐπιδεῖξαι, τὸ μὲν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ὄνομα, σιωπᾷ. ἁπλῶς δὲ πε-
ρὶ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ διαλέγεται. καὶ τὰ τῆς σωτηρίου πίστεως ὀνόματα κρύπτων,
ψιλὰ παραδίδωσι τῆς βλασφημίας τὰ δόγματα. ἵνα τῆς ἀσεβείας ἐν τοῖς πράγμασι
γυμνωθείσης, εἶτα τῆς μεταβάσεως ἐπὶ τὰ πρόσωπα γινομένης, αὐτὸς μέν, μηδὲν δό-
ξῃ δύσφημον εἰρηκέναι. τῇ δὲ τοῦ λόγου ἀκολουθίᾳ κατεσκευασμένην ἔχῃ τὴν βλασφη-
μίαν. ἀγέννητος δὲ ὤν φησιν, ἐκφύγοι ἂν πᾶσαν σύγκρισιν καὶ κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸ γεν-
νητόν. οὐκ εἶπεν ὅτι πατὴρ καὶ υἱός, ἀλλ' ἀγέννητος καὶ γεννητός. ἓν μὲν δὴ αὐτοῦ τοῦτο
τοιοῦτον κακούργημα. ἕτερον δὲ ποῖον, σκοπεῖτε. ἀγέννητος δὲ ὤν φησιν, οὐκ ἄν ποτε
πρόσοιτο γέννησιν, καὶ ἐπάγει. ὥστε τῆς ἰδίας μεταδοῦναι τῷ γεννωμένῳ φύσεως, τὸ
οὐκ ἄν ποτε πρόσοιτο γέννησιν, δύο σημαίνει. ἓν μὲν ὅτι τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει, οὐκ ἐφαρ-
μόσει γέννησις. ἀδύνατον γὰρ ὑπὸ γέννησιν ἐλθεῖν τὴν ἀγέννητον φύσιν. ἕτερον δέ, ὅτι
γεννῆσαι οὐ καταδέχεται. οὗτος μὲν οὖν κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον ἐχρήσατο τῇ
φωνῇ. συναρπάζει δὲ τοὺς πολλοὺς ἐκ τῆς προτέρας ἐννοίας. ἐπεὶ ὅτι γε τοῦτο ἐστὶ τὸ
κατασκευαζόμενον, σαφῶς τὸ ἐπιφερόμενον δείκνυσιν. εἰπὼν γὰρ ὅτι οὐκ ἄν ποτε πρό-
σοιτο γέννησιν, ἐπήγαγεν, ὥστε τῆς ἰδίας μεταδοῦναι τῷ γεννωμένῳ φύσεως. τῇ γὰρ
δευτέρᾳ ἐννοίᾳ τοῦτό ἐστιν ἀκόλουθον, ὅτι οὐ καταδέχεται γενέσθαι πατήρ, ἵνα μὴ μετα-
δῷ τῆς ἰδίας φύσεως τῷ γεννωμένῳ. τίς ἂν γένοιτο τῆς ἀσεβείας ταύτης χαλεπω-
τέρα. τίς ἐλάλησε τοσαύτην ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ποτέ. ἐγὼ μὲν γὰρ φοβοῦμαι, μὴ καὶ
ἡμεῖς ἐν τῷ τὰς ἀλλοτρίας ἀναλαμβάνειν βλασφημίας διὰ τοῦ στόματος μολύνωμεν ἑαυ-
τῶν τὴν διάνοιαν καὶ τῆς κατακρίσεως αὐτοῖς κοινωνήσωμεν. παραμυθεῖταί δέ με τὸ ἐν
τοῖς εὐαγγελίοις. ὅτι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν τῶν ἰουδαίων εἰς τὸν κύριον βλασφημίαν
ἔγγραφον τοῖς μετὰ ταῦτα παραδοῦναι οὐ παρῃτήσατο. ἐκείνων στηλιτεῦον εἰς ἅπαν-
τα χρόνον τὴν βλασφημίαν, οὐχὶ τῇ ἀχράντῳ δόξῃ τοῦ μονογενοῦς προστριβόμενόν τινα
βλασφημίαν. εἰ τοίνυν οὐκ ἄν ποτε πρόσοιτο γέννησιν. ὥστε τῆς ἰδίας μεταδοῦναι τῷ
γεννωμένῳ φύσεως, οὐκ ἔστι μὲν πατὴρ ὁ θεός. οὐκ ἔστι δέ, ἀλλ' ἄμεινον ἡμῖν ἀφεῖναι ἀτε-
λὲς τὸ βλάσφημον. ὁ μὲν γὰρ οὐ προσήκατο γέννησιν. ὁ δέ, οὐ μετέλαβε τῆς τοῦ γεννή-

υἱόν. καὶ τὸ τοσοῦτον ἀπόρρητον, ὃ μηδενὶ τῶν ἁγίων ἐφανερώθη, αὐτὸς ἐν βίβλοις γρά-
φων, δημοσιεύει καὶ ἐκλαλεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπερισκέπτως. καὶ τὰ μὲν ἐν ἐπαγγελίαις
ἀποκείμενα ἡμῖν, ὑπὲρ πᾶσαν γνῶσιν ἐστὶν ἀνθρωπίνην. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ὑπερέχει
πάντα νοῦν. αὐτὴν δὲ τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, οὐ καταδέχεται ὑπὲρ πάντα νοῦν καὶ ὑ-
πὲρ πᾶσαν γνῶσιν ἀνθρώπων. οἶμαι δὲ οὐκ ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λογι-
κὴν φύσιν ὑπερβαίνειν αὐτῆς τὴν κατάληψιν. λογικὴν δὲ νῦν, τὴν ἐν τῇ κτίσει λέγω.
υἱῷ γὰρ μόνῳ γνωστὸς ὁ πατὴρ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ὅτι οὐδεὶς οἶδε τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ
υἱός. καὶ τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. οὐδεὶς γὰρ οἶδε φησὶ τὰ τοῦ
ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ. καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν,
εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ ἐξ αὐτοῦ. τί οὖν ἐξαίρετον τῇ γνώσει τοῦ μονογενοῦς ἢ τοῦ
ἁγίου πνεύματος καταλείψουσιν, εἴπερ αὐτοὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἔχουσι τὴν κατάληψιν.
οὐ γὰρ δὴ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς σοφίας τοῦ θεοῦ. τῷ μονογενεῖ τὴν
θεωρίαν προσνέμοντες, σύμμετρον ἑαυτοῖς θήσονται τῆς οὐσίας τὴν κατανόησιν. πᾶν
γάρ που τὸ ἐναντίον, εἰκὸς αὐτὴν μὲν τὴν οὐσίαν ἀπερίοπτον εἶναι παντὶ, πλὴν ἢ τῷ μο-
νογενεῖ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ἐκ δὲ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ θεοῦ ἀναγομένους ἡμᾶς, καὶ διὰ τῶν
ποιημάτων τὸν ποιητὴν ἐννοοῦντας, τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ λαμ-
βάνειν τὴν σύνεσιν. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, ὃ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐφανέρωσεν.
ἐπεί γε ὅσα παρὰ τοῖς θεολόγοις περὶ οὐσίας θεοῦ ἀναγεγράφθαι δοκεῖ, τροπολογίαις
τισὶν ἢ καὶ ἀλληγορίαις, πρὸς ἑτέρας ἐννοίας οἱ λόγοι φέρουσιν. ὥστε εἴ τις ἀβασανί-
στως κατὰ τὴν πρόχειρον ἐκδοχὴν ψιλῷ παρίστασθαι φιλονεικοίη τῷ γράμματι, πρὸς
ἰουδαϊκοὺς καὶ γραώδεις μύθους ἐκτραπεὶς, πτωχὸς παντελῶς τῶν ἀξίων περὶ θεοῦ νοη-
μάτων καταγηράσει. πρὸς γὰρ τῷ ὑλικήν τινα ἐννοεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ. καὶ κατὰ τοῦτο τοῖς
ἀθέοις τῶν ἑλλήνων συμφέρεσθαι, ἔτι καὶ ποικίλην καὶ σύνθετον ὑπολήψεται ταύ-
την. ἠλέκτρινον μὲν, τὸ ἀπὸ ὀσφύος ἕως ἄνω τὸν θεὸν εἶναι τοῦ προφήτου διηγουμένου. ἐκ
πυρὸς δὲ, συμβεβλῆσθαι τὰ κάτω. ὁ δὲ μὴ πρὸς ὑψηλοτέρας ἐννοίας ἀναβαίνων διὰ τοῦ
γράμματος. ἀλλ' αὐτοῦ που ταῖς σωματικαῖς ἐγκαταμένων ὑπογραφαῖς. καὶ τοιαύ-
την τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν παρὰ τοῦ ἰεζεκιὴλ διδαχθεὶς, πάλιν πῦρ εἶναι τὸν θεὸν παρὰ τοῦ μωυ-
σέως ἀκούσεται. καὶ παρὰ τοῦ σοφοῦ δανιὴλ, πρὸς ἄλλας ὑπολήψεις ἀπενεχθήσεται.
καὶ οὕτως οὐ ψευδεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ μαχομένας ἀλλήλαις ἐκ τῶν γραμμάτων ἀθροισθή-
σεται τὰς φαντασίας ἀναλεγόμενος. ἀφειμένοις οὖν τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν πολυπρα-
γμοσύνης ὡς ἀνεφίκτου, τῇ ἁπλῇ παραινέσει τοῦ ἀποστόλου λέγοντος πιστευτέον. πιστεῦ-
σαι γὰρ δεῖ πρῶτον, ὅτι ἔστι θεὸς, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν, μισθαποδότης γίνεται. οὐ
γὰρ ἡ τοῦ τί ἐστιν ἐξερεύνησις. ἀλλ' ἡ τοῦ ὅτι ἐστὶν ὁμολογία, τὴν σωτηρίαν ἡμῖν παρασκευά-
ζει. ἐπεὶ οὖν ἀπερινόητος ἀνθρώπου φύσει καὶ ἄρρητος παντελῶς ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ ἀ-
ποδέδεικται, λοιπὸν μόνον ἐστὶ περὶ τῆς ἀγεννησίας αὐτῆς τί τέ ἐστι, καὶ πῶς ἐπιθεωρεῖται
τῷ θεῷ τῶν ὅλων διεξελθεῖν. εὑρίσκομεν οὖν λογιζόμενοι, ὅτι οὐκ ἐν τῇ τοῦ τί ἐστιν ἀνερευνή-
σει, ἡ τοῦ ἀγεννήτου ἡμῖν ἔννοια ὑποπίπτει. ἀλλὰ μᾶλλον ἵνα βιασάμενος εἴπω τὸν λό-
γον, ἐν τῇ τοῦ ὅπως ἐστίν. ἐξετάζων γὰρ ἡμῶν ὁ νοῦς. εἰ ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς, ἑαυτοῦ τινὰ αἰ-
τίαν ὑπερκειμένην ἔχει. εἶτα οὐ δυνάμενος ἐπινοεῖν οὐδεμίαν, τὸ ἄναρχον αὐτοῦ τῆς ζωῆς,
ἀγέννητον προσηγόρευσεν. ὡς γὰρ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἀνθρώπων λόγοις. ὅταν λέγωμεν
ὅτι ὁ δεῖνα ἐκ τοῦδε γέγονεν. οὐ τὸ τί ἐστιν ἑκάστου, ἀλλὰ τὸ ὅθεν γέγονε διηγούμεθα, οὕτω καὶ
ἐν τοῖς περὶ θεοῦ, ἡ ἀγέννητος φωνὴ, οὐ τὸ τί. ἀλλὰ τὸ μηδαμόθεν αὐτοῦ σημαίνει. οὑτωσὶ
δ' ἂν σαφέστερον ὁ λόγος γένοιτο. ὁ εὐαγγελιστὴς λουκᾶς τὴν κατὰ σάρκα γενεαλο-
γίαν τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐκτιθέμενος, καὶ ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐπὶ τοὺς πρώ-
τους ἀναποδίζων, ἤρξατο μὲν ἀπὸ τοῦ ἰωσήφ. εἰπὼν δὲ τοῦτον μὲν τοῦ ἡλεί. τὸν δὲ τοῦ
ματθάν. καὶ οὕτω κατὰ ἀνάλυσιν πρὸς τὸν ἀδὰμ τὴν ἐξήγησιν ἐπανάγων. εἶτα ἐλθὼν
ἐπὶ τοὺς ἄνω. καὶ εἰπὼν ὅτι ὁ σὴθ ἐκ τοῦ ἀδὰμ, ὁ δὲ ἀδὰμ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἐνταῦθα τῆς ἀνα-
βάσεως ἔληξεν. οὐχὶ τὰς οὐσίας τῶν ἀπηριθμημένων δηλῶν ἐν τῇ διηγήσει τῆς ἑκάστου
γενέσεως. ἀλλὰ τὰς προσεχεῖς ἀρχὰς ἀφ' ἧς ἕκαστος γέγονεν ἐκτιθέμενος. ὥσπερ οὖν ἐκεῖ-
νος εἶπεν. ὅτι ὁ ἀδὰμ ἐκ τοῦ θεοῦ, οὕτως ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἐρωτήσωμεν. ὁ δὲ θεὸς ἐκ τίνος.

ἆρ' ἐκ τῆς κοινῆς ἐννοίας; ἀλλ' αὕτη τὸ εἶναι τὸν θεόν, οὐ τὸ τί εἶναι ἡμῖν ὑποβάλλει. ἀλ-
λ' ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ πνεύματος; ποίας; ἢ τῆς ποῦ κειμένης; οὐχ ὁ μὲν μέγας
Δαβίδ, ᾧ τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς ἑαυτοῦ σοφίας ἐδήλωσεν ὁ θεός, φανερῶς ὁμο-
» λογεῖ τῆς γνώσεως τὸ ἀπρόσιτον λέγων· ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ· ἐκραταιώ-
» θη, οὐ μὴ δυνήσωμαι πρὸς αὐτήν. Ἡσαΐας δὲ ὁ ἐν θεωρίᾳ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ γενόμενος, τί
περὶ τῆς θείας οὐσίας ἐδήλωσεν ἡμῖν; ὅς γε ἐν τῇ περὶ Χριστοῦ προφητείᾳ διαμαρτύρεται λέ-
» γων, τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; τί δὲ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς Παῦλος, ὁ λαλοῦντα
ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστόν, ὁ ἕως τρίτου ἁρπαγεὶς οὐρανοῦ, ὁ τὰ ἄρρητα ἀκούσας ῥήματα,
ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι, τίνα ἡμῖν περὶ οὐσίας θεοῦ διδασκαλίαν ἀφῆκεν; ὅς
γε ὅτε εἰς τοὺς μερικοὺς τῆς οἰκονομίας διέκυψε λόγους, οἷον, ἰλιγγιάσας πρὸς τὸ τῆς θεω-
» ρίας ἀδιεξόδευτον, ἐκείνην ἐξεβόησε τὴν φωνήν· ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ
» γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. εἰ
δὲ ταῦτα τοῖς εἰς τὸ τῆς Παύλου γνώσεως μέτρον πεφθακόσιν ἀνέφικτα, πόσος ὁ τῦ-
φος τῶν ἐπαγγελλομένων εἰδέναι τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν; οὓς ἡδέως ἂν ἐρωτήσαιμι περὶ
τῆς γῆς ἐφ' ἧς ἑστᾶσι καὶ ἀφ' ἧς γεγόνασι, τί ποτε λέγουσι, τίνα αὐτῆς τὴν οὐσίαν ἀπαγ-
γέλλουσιν ἡμῖν· ἵνα ἐὰν ἄρα περὶ τῶν χαμαὶ καὶ ὑπὸ τοῖς ποσὶ κειμένων ἀναντιρρήτως
ἡμῖν διαλεχθῶσι, τότε αὐτοῖς καὶ περὶ τῶν ἐπέκεινα πάσης ἐννοίας διατεινομένοις πι-
στεύσωμεν. τίς οὖν τῆς γῆς ἡ οὐσία; ποῖος τρόπος τῆς καταλήψεως; ἀποκρινάσθω-
σαν ἡμῖν πότερον λόγος ἐφίκετο ταύτης, ἢ αἴσθησις. καὶ εἰ μὲν τὴν αἴσθησιν φήσουσι,
ποίᾳ τῶν αἰσθήσεων ἐστὶ καταληπτή; ὁράσει; ἀλλὰ χρωμάτων ἐστὶν ἀντιληπτικὴ αὕτη·
ἀλλὰ ἁφῇ; καὶ αὐτὴ σκληρότητος καὶ ἁπαλότητος, καὶ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τῶν
τοιούτων ἐστὶ διακριτική· ὧν οὐδὲν αὐτῆς οὐσίαν εἴποι, μὴ εἰς ἔσχατον παρανοίας ὑπενε-
χθείς. περὶ γεύσεως δὲ καὶ ὀσφρήσεως, τί χρὴ καὶ λέγειν; ὧν ἡ μέν, χυμῶν, ἡ δὲ ἑτέ-
ρα, τῶν ἀτμῶν τὴν ἀντίληψιν ἔχει. ἀκοὴ δέ, ψόφων ἐστὶ καὶ φωνῶν αἰσθητική, τῶν
οὐδεμίαν ἐχόντων πρὸς τὴν γῆν οἰκειότητα. λείπεται οὖν τῷ λόγῳ φάσκειν αὐτοὺς τὴν
οὐσίαν αὐτῆς ἀνευρηκέναι. ποίῳ τούτῳ; ποῦ τῆς γραφῆς κειμένῳ; ὑπὸ τίνος τῶν ἁ-
» γίων παραδοθέντι; ὁ μέν γε περὶ τῆς κτίσεως ἡμῖν διαλεχθείς, τοσοῦτον ἡμᾶς ἐδίδαξεν·
» ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύ-
» αστος· ἐξαρκεῖν ἡγούμενος τὸν ποιήσαντα αὐτὴν καὶ διακοσμήσαντα διαγγεῖλαι. τίς δὲ ἡ
οὐσία ταύτης περιεργάζεσθαι, ὡς μάταιον καὶ ἀνωφελὲς τοῖς ἀκούουσι παρῃτήσατο.
εἰ τοίνυν μήτε τῇ ἐκ τῆς αἰσθήσεως μαρτυρίᾳ, μήτε τῇ ἐκ τοῦ λόγου διδασκαλίᾳ, ἡ
γνῶσις αὐτῆς βεβαιοῦται, πόθεν ἔτι φήσουσι τὴν κατάληψιν αὐτῆς ἐσχηκέναι; τὸ μὲν
γὰρ ὅσον αὐτῆς αἰσθητόν, ἢ χρῶμά ἐστιν, ἢ ὄγκος, ἢ κουφότης, ἢ βάρος, ἢ πυκνότης, ἢ
χαυνότης, ἢ ἀντιτυπία, ἢ ἁπλότης, ἢ ψυχρότης, ἢ θερμότης, ἢ αἱ κατὰ τοὺς χυμοὺς ποιό-
τητες, ἢ αἱ κατὰ σχῆμα διαφοραί, ἢ μέγεθος· ὧν οὐδὲν οὐσίαν εἴποιεν οὗτοι, οὐδ' εἰ πάν-
τα ῥᾳδίως λέγοιεν. λόγῳ δὲ πάλιν οὐδενὶ γέγονε θεωρητὴ τῶν σοφῶν καὶ μακαρίων
ἀνδρῶν. ποῖος οὖν ἔτι τρόπος τῆς γνώσεως ὑπολείπεται; ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν οἱ
περιφρονοῦντες τὰ πάντα τὰ ἐν ποσί, διαβαίνοντες δὲ τὸν οὐρανόν, καὶ πάσας τὰς ὑ-
περκοσμίους δυνάμεις, αὐτῇ δὲ τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ διὰ τοῦ νοῦ συναπτόμενοι. ἀλλ' ἔοικεν
ὁ τῦφος, πάντων εἶναι τῶν ἐν ἀνθρώποις παθῶν χαλεπώτατον. καὶ ὄντως τῷ τοῦ δια-
βόλου κρίματι περιβάλλειν, οἷς ἂν προσγένηται. ὅθεν καὶ οὗτοι οὐδὲ τῆς γῆς ἧς κατα-
πατοῦσι τὴν φύσιν ἥτις ἐστὶν ἐπιστάμενοι, αὐτὴν ἐμβατεύειν τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ τῶν
ὅλων ἀλαζονεύονται. καὶ τοῖς μὲν ἁγίοις αὐτοῦ ὁ θεός, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῷ
Ἰακώβ, ὧν διὰ τὸ εἰς πᾶσαν ἀρετὴν τέλειον, καὶ τὸ θεὸς ὀνομάζεσθαι, ὡς τι ἐξαίρετον
καὶ πρέπον τῇ ἑαυτοῦ μεγαλειότητι προετίμησε, λέγων ἑαυτόν, θεὸν Ἀβραάμ, καὶ θεὸν Ἰσαάκ,
καὶ θεὸν Ἰακώβ. τοῦτο γάρ μου ὄνομα αἰώνιον φησὶ καὶ μνημόσυνον γενεῶν γενεαῖς. τού-
τοις τοίνυν οὐδὲ τὸ ὄνομα ἑαυτοῦ ἐδήλωσεν ὁ θεός· ἦπου γε τὴν οὐσίαν ἥτις ἐστὶν ἀπεκάλυ-
ψεν. ἐγὼ γάρ φησι κύριος, καὶ ὤφθην τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, θεὸς ὢν αὐτῶν, καὶ τὸ
ὄνομά μου οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς· ὡς μεῖζον δηλονότι, ἢ ὥστε ἀνθρωπίνῃ ἀκοῇ χωρηθῆναι.
Εὐνομίῳ δὲ ὡς ἔοικεν, οὐ τὸ ὄνομα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν ὁ θεὸς ἐκφά-

ἀκηκόασιν οὐ τῶν φθαρτῶν, ἢ οὐ τῶν ὁρατῶν· ἢ οὐ τῶν γεννητῶν, τὸν θεὸν ὑπάρχειν οἱ ἄνθρωποι. ὥστε διὰ τούτων γε ἁπάντων τῶν ἀπηγορευμένων ὀνομάτων, οἱονεὶ ἀπάρνησίς τίς ἐστι τῶν ἀλλοτρίων· διαρθρουμένης ἡμῖν τῆς διανοίας, καὶ τὰς περὶ τῶν μὴ προσόντων αὐτῷ ὑπολήψεις ἀποτιθεμένης. πάλιν ἀγαθὸν λέγομεν τὸν θεὸν, καὶ δίκαιον, καὶ δημιουργὸν, καὶ κριτὴν, καὶ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα. ὡς οὖν ἐπ' ἐκείνων ἀθέτησίν τινα καὶ ἀπαγόρευσιν τῶν ἀλλοτρίων τοῦ θεοῦ ἐσήμαινον αἱ φωναὶ, οὕτως ἐνταῦθα θέσιν καὶ ὕπαρξιν τῶν οἰκείων τῷ θεῷ καὶ πρεπόντως περὶ αὐτὸν θεωρουμένων ἀποσημαίνουσιν. ἐκ τοίνυν ἑκατέρου τοῦ εἴδους τῶν προσηγοριῶν διδασκόμεθα. ἢ περὶ τῶν προσόντων, ὅτι πρόσεστιν, ἢ περὶ τῶν μὴ προσόντων ὅτι μὴ πρόσεστι. τό γε μὴν ἀγέννητον, τῶν μὴ προσόντων ἐστὶ σημαντικόν. δηλοῖ γὰρ τὸ μὴ προσεῖναι γέννησιν τῷ θεῷ. τοῦτο δὲ εἴτε ἀφαιρετικὸν, εἴτε ἀπαγορευτικόν. ἢ ἀρνητικὸν, ἢ τί τοιοῦτον βούλοιτό τις προσαγορεύειν, οὐ διοισόμεθα. ὅτι δὲ οὐ τῶν ὑπαρχόντων τῷ θεῷ σημαντικόν ἐστι τὸ ἀγέννητον, ἀρκούντως οἶμαι δηλοῦσθαι τοῖς εἰρημένοις. ἡ δὲ οὐσία, οὐχ ἕν τι τῶν μὴ προσόντων ἐστίν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ εἶναι τοῦ θεοῦ, ὅπερ ἐν τοῖς μὴ οὖσι καταριθμεῖν, παρανοίας ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω. εἰ γὰρ ἡ οὐσία ἐν τοῖς μὴ οὖσι, σχολῇ γ' ἂν ἄλλο τι τῶν λεγομένων εἴη. δέδεικται δὲ ἄρα τὸ ἀγέννητον, τοῖς μὴ προσοῦσι τεταγμένον. ὥστε ψευδὴς ὁ τιθέμενος τῆς οὐσίας αὐτῆς εἶναι, τὴν φωνὴν ταύτην δηλωτικήν. ὁ δὲ, ὡς ἐπ' ἀτόπῳ τῷ κατὰ στέρησιν τι λέγεσθαι περὶ θεοῦ δυσχεραίνων μετὰ τὸ ἀσεβέστερον δῆθεν καταφεύγει, τῷ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τίθεσθαι τὸ ἀγέννητον, καὶ συνάγων ἑαυτῷ τὸν λόγον πρὸς τὸ κεφάλαιον, οὕτω γράφει.

Εὐνόμιος

οὐκοῦν εἰ μήτε κατ' ἐπίνοιαν, μήτε κατὰ στέρησιν, μήτε ἐν μέρει· ἀμερὴς γὰρ, μήτε ἐν αὐτῷ ὡς ἕτερον, ἁπλοῦς γὰρ, μήτε παρ' αὐτὸν ἕτερον· εἷς γὰρ καὶ μόνος ἀγέννητος, αὐτὸ ἂν εἴη οὐσία ἀγέννητος.

Βασίλειος

ἤγαγε τὸν λόγον ἐφ' ὃ ἐβούλετο. καὶ πανταχόθεν τὸ ἀγέννητον ἀποσπάσας, εἰς αὐτὴν συνήλασεν ὡς ᾤετο τὴν οὐσίαν. εἰπὼν περὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων, ὅτι αὐτὸ ἂν εἴη οὐσία ἀγέννητος. ἐγὼ δὲ τὴν μὲν οὐσίαν τοῦ θεοῦ ἀγέννητον εἶναι, καὶ αὐτὸς ἂν φαίην· οὐ μὴν τὸ ἀγέννητον τὴν οὐσίαν. ἔπειτα μέντοι κἀκεῖνο προσέχειν ἄξιον, ὅτι τὸ ἀμερὲς καὶ τὸ ἁπλοῦν, τῷ τὸν θεὸν ὑπάρχειν κατὰ τὴν ἔννοιαν. ἀμερὲς γάρ ἐστι τὸ μὴ ἐκ μερῶν συγκείμενον· καὶ ἁπλοῦν ὡσαύτως τὸ μὴ ἐκ πλειόνων τὴν σύστασιν ἔχον, οὕτως ὡς διαφέροντα τῷ ὑποκειμένῳ, διέστησιν ἀπ' ἀλλήλων. εἶτα ἀπαγορεύει, μὴ δεῖν καταμερίζειν τὸν θεόν. μὴ δὲ τὸ μέν τι αὐτοῦ ἀγέννητον, τὸ δὲ γεννητὸν ὑποτίθεσθαι. μὴ δ' αὖ ἐγκεῖσθαι ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ νομίζειν αὐτῷ τὸ ἀγέννητον. τούτων δὲ τὸ μάταιον, ἀπόκνω διελέγχειν. ἔοικε γάρ πως συνεξομοιοῦσθαι τῷ ματαιολογοῦντι ὁ ἀντιλέγων. διόπερ οἶμαι ὁ σοφὸς, παρεγγυᾷ Σολομῶν, μὴ ἀποκρίνασθαι τῷ ἄφρονι κατὰ τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην. οὔτε γὰρ μήτε εἰρημένους μήτε λεχθέντας ποτὲ λόγους, ὑπὸ διαίρεσιν ἤγαγεν. ἵνα δόξῃ ἐν πολλοῖς τοῖς ἀπηριθμημένοις, καθ' ἕνα μόνον τρόπον οἰκείως ἐξευρηκέναι λεγόμενον τὸ ἀγέννητον. ἡμῖν δὲ ἴσως πλείονος ἔδει λόγου πρὸς τὴν τοῦ ψεύδους παράστασιν, καὶ πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι περ οὐκ οὐσία θεοῦ τὸ ἀγέννητον, εἴ περ τὰ ἐν τῇ διαιρέσει παρ' αὐτοῦ ἀπαριθμημένα μὴ σαφῶς ἐξελήλεγκτο. εἰ γὰρ ἰσχυρῶς εἶχεν ὁ λόγος αὐτῷ, ὅτι οὔτε κατὰ στέρησιν, οὔτε κατ' ἐπίνοιαν λαμβάνεται τὸ ἀγέννητον, οὐδ' οὕτω μὲν ἂν, πάντως ἀκολουθίαν εἶχε τὸ συναγόμενον. τίς γὰρ ἡ ἀνάγκη, ὑπὸ ἓν τῶν ἀπηριθμημένων τὴν ἀγεννησίαν ποιεῖν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ὡς ἀναγκαίως συνημμένον τοῖς προάγουσιν ἐπιφέρει. τὸ οὐκοῦν εἰ μήτε κατ' ἐπίνοιαν, μήτε κατὰ στέρησιν, μήτε κατὰ ἄλλον τινὰ τῶν ἀπηριθμημένων τρόπον, αὐτὸ ἂν εἴη οὐσία ἀγέννητος. οὕτως ἡμεῖς ἀντιστρέψαντες, τὸ ἑπόμενον, ὅτι οὐκοῦν ἐπειδὴ κατ' ἐπίνοιαν θεωρεῖται. καὶ στερητικόν ἐστι τὸ ὄνομα, οὐχὶ οὐσία θεοῦ τὸ ἀγέννητον. ἕως γὰρ ἐλέγχει τὰ εἰρημένα, οὐδὲ ταῖς προτάσεσιν ἑαυτοῦ τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν, οὐδεμίαν αὐτῷ χώραν ἕξει τὸ συναγόμενον. ὅλως δὲ τὸ οἴεσθαι τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ, αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἐξευρηκέναι, πόσης ὑπερηφανίας ἐστὶ καὶ φυσιώσεως. σχεδὸν γὰρ καὶ αὐτὸν ἀποκρύπτουσι τῇ μεγαληγορίᾳ, τὸν εἰπόντα· ἐπάνω τῶν ἄστρων θήσομαι τὸν θρόνον μου. οἵ γε οὐχὶ ἀστέρων, ἢ οὐρανοῦ κατατολμῶσιν, ἀλλ' αὐτὴν ἐμβατεύειν τὴν θεοῦ τῶν ὅλων τὴν οὐσίαν ἀλαζονεύονται. ἐξετάσωμεν γὰρ αὐτὸν, πόθεν αὐτός φησιν ἐν περινοίᾳ γεγενῆσθαι.

ἀντεγνωκότας εἴποιεν ἄν, ἐν ταῖς ἐπιγραφομέναις αὐτοῦ κατηγορίαις, οἱ περὶ ἕξεως καὶ
στερήσεως λόγοι· δευτέρας εἶναι λέγοντος τῶν ἕξεων τὰς στερήσεις. ἡμῖν δὲ ἐξήρκει δεῖξαι
σιν αὐτὸν οὐκ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ πνεύματος, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς σοφίας τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος
» τούτου λαλοῦντα, τὸ τοῦ ψαλμοῦ πρὸς αὐτὸν ἐπιφθέγξασθαι· ὅτι διηγήσαντό μοι πα-
» ράνομοι ἀδολεσχίας· ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ὁ νόμος σου κύριε. καὶ μαθόντας ὅτι οὐκ ἐκ τῶν θείων
καὶ ἀνθρωπίνων διδαγμάτων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ εἰσὶ τὰ λεγόμενα, τῆς αὐτοῦ φωνῆς ὑπο
μνησθῆναι, ὅτι ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τοὺς
πολλοὺς τῶν λόγων ἑαυτοῖς συντεμεῖν, ἐντεῦθεν πᾶσι καταφανὲς ποιήσαντας, ὅτι οὐ
» δεμία ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς κοινωνία. τίς γὰρ συμφώνησις, χριστῷ πρὸς βελίαρ. ἢ τίς μερὶς
» πιστῷ μετὰ ἀπίστου. ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν δι᾽ ἀπορίαν ἐλέγχων, εἰς τὴν σιωπὴν καταφεύ-
γειν, φέρε καὶ περὶ τούτων βραχέα διαλεχθῶμεν. πολλὰ ὦ εὐνόμιε τῶν περὶ θεοῦ λε
γομένων, κατὰ τὸν ὅμοιον ὁρῶμεν ἐκφερόμενα τύπον. οἷον ὁ ἄφθαρτος. ὁ ἀόρατος, ὁ
ἀθάνατος. τοῦ δὲ αὐτοῦ τύπου τιθέμεθα εἶναι, καὶ τὸ ἀγέννητος. εἰ μὲν οὖν στερητικὰ
τινὲς ὀνομάζουσι τὰ τοιαῦτα, οὐ πρὸς ἡμᾶς ὁ λόγος. οὔτε γὰρ ἴσμεν τεχνολογίας λέ-
ξεων, οὔτε τοὺς εἰδότας ζηλοῦμεν. πλήν γε δὴ ὅτι οὕτως ἂν τεθῶσιν αἱ λοιπαὶ φωναὶ
ἃς ἀπηριθμησάμεθα, τοῦ αὐτοῦ εἶναι φήσομεν καὶ τὴν τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίαν. ὡς
τοίνυν τὸ ἄφθαρτον, τὸ μὴ προσεῖναι τῷ θεῷ φθορὰν σημαίνει. καὶ τὸ ἀόρατον, τὸ ὑ-
περβαίνειν αὐτὸν πᾶσαν τὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν κατάληψιν. καὶ τὸ ἀσώματον, τὸ μὴ
ὑπάρχειν αὐτοῦ τριχῆ διαστατὴν τὴν οὐσίαν. καὶ τὸ ἀθάνατον τὸ μηδέποτε διάλυσιν αὐ
τῷ προσγενήσεσθαι, οὕτω φαμὲν καὶ τὸ ἀγέννητον δηλοῦν τὸ γέννησιν αὐτῷ μὴ προσεῖ-
ναι. εἰ μὲν οὖν μηδὲν τούτων στερητικὸν τῶν ὀνομάτων, οὐδὲ ἐκεῖνο. εἰ δὲ ἐπ᾽ ἐκείνων
δίδως τὸ κατὰ στέρησιν λέγεσθαι, ἐπὶ τῆς τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίας οὐ συγχωρεῖς, εἰπὲ
τίνος μὲν ἕξεως προλαβούσης, στέρησιν ἐμφαίνει τὸ ἄφθαρτον. πῶς δὲ οὐχὶ τὸ ἴσον αὐ-
τῷ δύναιτ᾽ ἂν τὸ ἀγέννητον. ἀλλὰ περὶ μόνην τὴν λέξιν ταύτην κακοτεχνεῖ, διότι
ἐντεῦθεν αὐτῷ αἱ ἀφορμαὶ τῆς ἀσεβείας, ἤρτηνται. ἵνα δὲ σαφὲς αὐτοῦ τὸ τέχνασμα
γένηται, οὕτω ποιήσατε. οὓς ἐπὶ τοῦ ἀγεννήτου γυμνάζει λόγους. ὅτι οὔτε κατ᾽ ἐπί-
νοιαν ἀνθρωπίνην, οὔτε κατὰ στέρησιν ἄλογόν ἐστι περὶ θεοῦ λέγεσθαι, τούτους μετε-
νηνοχότες ἐπ᾽ ἄλλου τινὸς τῶν περὶ θεοῦ λεγομένων, σκοπεῖτε. ἀρέσετε γὰρ ἑκάστῳ
ἀκριβῶς ἐφαρμόζοντας. καὶ εἰ βούλεσθε, ἐπὶ τοῦ ἀφθάρτου ταῦτα λέγωμεν. αὐτὴν
» αὐτοῦ τὴν λέξιν μετακομίσαντες. τὸ ἄφθαρτον δὲ λέγοντες, οὐ κατ᾽ ἐπίνοιαν ἀνθρωπί-
» νην σεμνύνειν οἰόμεθα δεῖν· ἀποτιννύναι δὲ αὐτῷ τὸ πάντων ἀναγκαιότατον ὄφλημα.
» τὴν τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίαν. ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ κατὰ τὴν στέρησιν. εἴ γε τῶν κατὰ φύ-
» σιν αἱ στερήσεις εἰσὶ στερήσεις, καὶ τῶν ἕξεων δεύτεραι. τί μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἀγεννήτου πρέ-
πει ταῦτα φιλοσοφεῖν, ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀφθάρτου. καὶ ὅλως ἐφ᾽ ἑκάστης φωνῆς τῆς κατὰ
τὸν αὐτὸν τύπον ἐκφερομένης. ἀλλ᾽ οὐδὲν τῶν ἄλλων αὐτῷ πρὸς τὴν ἀσέβειαν συνερ-
γεῖ, διὸ τῶν λοιπῶν οὐδὲ μέμνηται. καίτοι μυρίων ὄντων τῶν περὶ θεοῦ λεγομένων,
ἔχει δὲ οὕτως. ἓν μὲν οὐδέν ἐστιν ὄνομα, ὃ πᾶσαν ἐξαρκεῖ τὴν τοῦ θεοῦ φύσιν περιλαβὸν,
ἱκανῶς ἐξαγγεῖλαι. πλείω δὲ καὶ ποικίλα κατ᾽ ἰδίαν ἕκαστον σημασίαν, ἀμυδρὰν μὲν
παντελῶς καὶ μικροτάτην ὡς πρὸς τὸ ὅλον. ἡμῖν γε μὴν ἐξαρκοῦσαν τὴν ἔννοιαν
συναθροίζει. ἐν τοίνυν τοῖς περὶ θεοῦ λεγομένοις ὀνόμασι, τὰ μὲν, τῶν προσόντων
τῷ θεῷ δηλωτικά ἐστι. τὰ δὲ, τὸ ἐναντίον τῶν μὴ προσόντων. ἐκ δύο γὰρ τούτων, οἱονεὶ
χαρακτήρ τις ἡμῖν ἐγγίνεται τοῦ θεοῦ. ἔκ τε τῆς τῶν ἀπεμφαινόντων ἀρνήσεως, καὶ ἐκ
τῆς τῶν ὑπαρχόντων ὁμολογίας. οἷον ὅταν ἄφθαρτον ὀνομάζωμεν, δυνάμει λέγο-
μεν ἑαυτοῖς ἢ τοῖς ἀκούουσιν, ὅτι μὴ οἴου τὸν θεὸν ὑποκεῖσθαι φθορᾶς. καὶ ὅταν ἀόρατον,
ὅτι μὴ ὑπολάβῃς αὐτὸν τῇ διὰ τῶν ὄψεων αἰσθήσει καταλαμβάνεσθαι. καὶ ὅταν
ἀθάνατον ὅτι μήποτε οἰηθῇς θάνατον προσγίνεσθαι τῷ θεῷ. οὕτω δὴ καὶ ὅταν ἀγέν
νητον, ὅτι μηδεμιᾶς αἰτίας μήτε ἀρχῆς ἐξῆφθαι τὸ εἶναι τοῦ θεοῦ νομίσῃς. καὶ ὅλως ἐξ
ἑκάστου τούτων διδασκόμεθα, μὴ εἰς ἀπρεπεῖς ἐννοίας ἐν ταῖς περὶ θεοῦ ὑπολήψεσι κα
ταπίπτειν. οὐκοῦν ἵνα τὸ ἐξαίρετον ἰδίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνῶμεν, ἀπαγορεύομεν ἀλλή-
λοις ἐν τοῖς περὶ θεοῦ λόγοις, μὴ καταφέρειν τὰς διανοίας εἰς ἃ μὴ δεῖ. ἵνα μήποτε

Εὐνόμιος

Βασίλειος

καὶ γὰρ οὐ μὴν δὲ τοῦτο παρέλθωμεν. οἷον αὐτῷ τῆς εὐλαβείας τὸ σχῆμα ἐπὶ καταστρο-
φῇ τῶν ἀκουόντων ἐπινενόηται, ἐν τῷ λέγειν μὴ κατ᾽ ἐπίνοιαν ἀνθρωπίνην σεμνύνεσθαι
τὸν θεὸν τῇ τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίᾳ. ἐκτιννύναι δὲ αὐτῷ τὸ πάντων ἀναγκαιότατον
ὄφλημα, ἐν τῇ τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίᾳ. τίς ἂν λόγος ἀξίως τῆς σκολιότητος ταύτης
τῶν τεχνασμάτων ἐφίκοιτο. ἐκφοβεῖν γὰρ τοὺς ἁπλουστέρους ἐπιχειρεῖ, ὡς οὐκ ἀποδιδόντας
τὰ ὀφειλόμενα τῷ θεῷ εἰ μὴ οὐσίαν εἶναι ὁμολογήσειαν τὸ ἀγέννητον. καὶ ὀφλήματος
ἔκτισιν τὴν ἰδίαν ἀσέβειαν ὀνομάζει. ἵνα μὴ δόξῃ παρ᾽ ἑαυτοῦ τι λέγειν, ἀλλὰ τὸ ἀναγκαίως
τῷ θεῷ ὀφειλόμενον ἐκπληροῦν. καὶ τοῖς λοιποῖς ἐνδείκνυται, ὅτι ἐὰν μὲν τῇ οὐσίᾳ
προστιθέμενοι τὸ ἀγέννητον, ἀνεύθυνοι ἀφεθήσονται. εἰ δὲ ἑτέρως κατὰ τὸν ἀσεβῆ τρόπον
ὑπολαμβάνοιεν, ὡς ἐλλελοιπότες τὸ πάντων χρεῶν πρεσβύτατον καὶ ἀναγκαιό-
τατον ἔκτισμα, ἀπαραίτητον τὴν ὀργὴν ἐκδέξονται. ἡδέως οὖν αὐτὸν ἐξετάσαιμι. τὴν
εὐγνωμοσύνην ταύτην ἐπὶ πάντων ὁμοίως τῶν περὶ θεοῦ λεγομένων φυλάσσει ἢ κα-
τὰ τοῦτο μόνον τὸ ῥῆμα. εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν ὅλως κατ᾽ ἐπίνοιαν θεωρεῖ. ἵνα μὴ δόξῃ ἀνθρω-
πίναις τὸν θεὸν σεμνύνειν προσηγορίαις πάντα ὁμοίως οὐσίαν ὁμολογήσει τὰ ἐπιλεγόμε-
να τῷ θεῷ. πῶς οὖν οὐ καταγέλαστον τὸ δημιουργικὸν οὐσίαν εἶναι λέγειν. ἢ τὸ προνοη-
τικὸν πάλιν οὐσίαν. ἢ τὸ προγνωστικὸν πάλιν ὡσαύτως. καὶ ἁπαξαπλῶς, πᾶσαν ἐνέρ-
γειαν, οὐσίαν τίθεσθαι. καὶ εἰ πάντα ταῦτα πρὸς ἓν σημαινόμενον τείνει, ἀνάγκη πά-
σας ταὐτὸν ἀλλήλοις δύνασθαι τὰ ὀνόματα. ὡς ἐπὶ τῶν πολυωνύμων. ὅταν Σίμωνα
καὶ Πέτρον καὶ Κηφᾶν, τὸν αὐτὸν λέγομεν. οὐκοῦν ὁ ἀκούσας τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ θεοῦ,
πρὸς τὸ ἀγέννητον ὑπαχθήσεται. καὶ ὁ ἀκούσας τὸ ἀμερὲς, πρὸς τὸ δημιουργὸν ἀποφέ-
ρεται. καὶ ταύτης τί ἂν γένοιτο τῆς συγχύσεως ἀτοπώτερον. ἀφελόμενος τὴν ἰδίαν
σημασίαν ἑκάστου τῶν ὀνομάτων, ἀντινομοθετεῖν τῇ τε κοινῇ χρήσει καὶ τῇ διδασκαλίᾳ
τοῦ πνεύματος. καίτοι ὅταν μὲν ἀκούσωμεν περὶ τοῦ θεοῦ. ὅτι πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε,
τὴν δημιουργικὴν τέχνην αὐτοῦ διδασκόμεθα. ὅταν δὲ ὅτι ἀνοίγει τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ
ἐμπιπλᾷ πᾶν ζῷον εὐδοκίας, τὴν διὰ πάντων κεχωρηκυῖαν πρόνοιαν. ὅταν δὲ ὅτι ἔθε-
το σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, τὸ ἀόρατον τῆς αὐτοῦ φύσεως παιδευόμεθα. πάλιν δὲ τὸ
ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ λεγόμενον. ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι, τὸ ἀεὶ ταὐτὸν καὶ ἄτρε-
πτον τῆς θείας οὐσίας μανθάνομεν. πῶς οὖν οὐχὶ μανία σαφὴς, μὴ ἴδιον σημαινόμε-
νον ἑκάστῳ τῶν ὀνομάτων ἀποβεβλῆσθαι λέγειν. ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐνάργειαν, πάντα
ταὐτὸν δύνασθαι, ἀλλήλοις διορίζεσθαι τὰ ὀνόματα. ἔπειτα ἐὰν καὶ δῶμεν τοῦτο,
οὐδ᾽ οὕτω πλέον αὐτοῖς οὐδὲν εἰς τὸν σκοπὸν περιέσται. εἰ γὰρ πάντα ταῦτα ἐπὶ τοῦ θεοῦ
καὶ προσλαμβανόμενα τὴν οὐσίαν αὐτοῦ σημαίνει, τὸ ἀναλλοίωτον λέγω. καὶ τὸ ἀόρα-
τον. καὶ τὸ ἄφθαρτον. παραπλησίως δηλονότι καὶ ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καὶ θεοῦ, οὐ-
σίας ἔσται δηλωτικά. ἀόρατον γὰρ ἀναλλοίωτον, καὶ ἄφθαρτον, καὶ ἀμερῆ, καὶ τὰ
τοιαῦτα πάντα, καὶ τὸν μονογενῆ υἱὸν ὀνομάζομεν. καὶ οὕτω τὸ σοφὸν αὐτοῖς, εἰς τὸ ἐναν-
τίον περιελάσεται. οὐ γὰρ μᾶλλον διὰ τὸ ἐν μιᾷ προσηγορίᾳ διάφορον, ἀνόμοιον κατὰ
τὴν οὐσίαν ἀποδεικνύειν ἕξουσιν, ἢ διὰ τὴν ἐν τοῖς πλείοσι κοινωνίαν, ὅμοιον ὁμολογεῖν
ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀνάγκης τῶν δεδομένων, ἐκβιασθήσονται. εἰ δὲ λέγοι ἐπὶ μόνης τῆς τοῦ
ἀγεννήτου φωνῆς τῇ εὐλαβείᾳ ταύτῃ κεχρῆσθαι. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀφυλάκτως ἔ-
χειν, πάλιν αὐτὸν ἐρωτήσομεν. τίς ἡ ἀποκλήρωσις τοσούτων ὄντων τῶν περὶ θεοῦ λε-
γομένων ἐν ἑνὶ τούτῳ μόνῳ τὴν ἀκρίβειαν ἐπιδείκνυσθαι. καὶ ἐν τούτῳ ἀποπληροῦν-
τα αὐτῷ τὴν τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίαν, ἐν ἑτέροις παμπληθέσιν ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις,
σεμνύνειν μὴ παραιτεῖσθαι. ὁ γὰρ πλειόνων ὀφειλέτης, οὐ μᾶλλον εὐγνώμων ἐν τῇ τοῦ
ἑνὸς ἀποδόσει, ἢ ὑπερβάλλων ἀγνωμοσύνῃ, ἐν τῇ τῶν πλειόνων ἀποστερήσει. οὕτω
μὲν οὖν ὡς τὰ πανοῦργα τῶν θηρίων τοῖς ἑαυτοῦ τέχναις ἁλίσκεται. οἷς λανθάνειν ἐπι-
χειρεῖ, τούτοις πλέον διελεγχόμενος. τίνα δέ ἐστι τὰ ἑξῆς τοῦ λόγου σκοπεῖτε. δείξας

Εὐνόμιος » ὡς οἴεται ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἐπινοίᾳ λαβεῖν τὸ ἀγέννητον, ἐπάγει. ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ κατὰ
» στέρησιν. εἴγε τῶν κατὰ φύσιν αἱ στερήσεις εἰσὶ στερήσεις, καὶ τῶν ἕξεων δεύτεραι.

Βασίλειος Ταῦτα δὲ ὅτι ἐκ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας περιλαλεῖ, ὑφ᾽ ἧς ἐκτραχηλισθεὶς, τοὺς τοιού-
τους τῶν λόγων ἐπέθετο καινοτομίας οὐ χαλεπὸν ἐπιδεῖξαι. ἀριστοτέλους γάρ εἰσιν ὡς οἱ

ἀνεγνωκότες

θεωρητὰ ἀπὸ τῆς συνηθείας λέγεται, ὧν οὐδενὸς ἐπιμνησθεὶς αὐτὸς, ἢ ἀμαθῶς ἢ κακούργως, περὶ τῆς τῶν ἀνυπάρκτων ἐπινοίας μόνης ἡμῖν ἐφιλοσόφησε. καὶ οὐδὲ ταύτην ὡς ἔχει φύσεως ἐξηγούμενος. οὐ γὰρ σημαίνειν μέν τι τὴν ἐπίνοιαν, ψευδῆ δὲ τοῦτο φησίν. ἀλλὰ παντελῶς ἄσημον εἶναι τὸ ὄνομα, καὶ ἐν μόνῃ τῇ ἐκφωνήσει, τὴν ὑπόστασιν ἔχειν· καίτοι τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ κατὰ τῶν ματαίων μόνων καὶ ἀνυποστάτων φαντασμάτων, τὸ ὄνομα τοῦτο τῆς ἐπινοίας κεῖσθαι, ὥστε μετὰ τὸ πρῶτον ἡμῖν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἐγγινόμενον νόημα, τὴν λεπτοτέραν καὶ ἀκριβεστέραν τοῦ νοηθέντος ἐπενθύμησιν, ἐπίνοιαν ὀνομάζεσθαι. ὅθεν ἡ συνήθεια καλεῖ ἐπιλογισμὸν εἰ καὶ μὴ οἰκείως. οἷον τοῦ σίτου νόημα μὲν ἁπλοῦν ἐνυπάρχει πᾶσι, καθ' ὃ φανέντα γνωρίζομεν. ἐν δὲ τῇ ἀκριβεῖ περὶ αὐτοῦ ἐξετάσει, θεωρία τε πλειόνων προσέρχεται. καὶ προσηγορίαι διάφοροι τῶν νοηθέντων σημαντικαί. τὸν γὰρ αὐτὸν σῖτον, νῦν μὲν καρπὸν λέγομεν. νῦν δὲ σπέρμα. καὶ πάλιν τροφήν, καρπὸν μὲν, ὡς τέλος τῆς παρελθούσης γεωργίας. σπέρμα δὲ, ὡς ἀρχὴν τῆς μελλούσης. τροφὴν δὲ, ὡς κατάλληλον εἰς προσθήκην τῷ τοῦ προσφερομένου σώματι. τούτων οὖν ἕκαστον τῶν λεγομένων, καὶ κατ' ἐπίνοιαν θεωρεῖται, καὶ τῷ ψόφῳ τῆς γλώσσης οὐ συναπέρχεται. ἀλλὰ τῇ ψυχῇ τοῦ νενοηκότος ἐνίδρυται τὰ νοήματα. καὶ ἁπαξαπλῶς, πάντα τῇ αἰσθήσει γνώριμα, καὶ ἁπλᾶ μὲν εἶναι τῷ ὑποκειμένῳ δοκοῦντα. ποικίλον δὲ λόγον κατὰ τὴν θεωρίαν ἐπιδεχόμενα, ἐπινοίᾳ θεωρητὰ λέγεται. ἴσμεν δὲ τοῦ τοιούτου τρόπου, τῆς ἐπινοίας τὴν χρῆσιν, καὶ παρὰ τοῦ θείου δεδιδάγμεθα λόγου. τὰ μὲν οὖν ἄλλα παρήσω, πολλὰ ἔχων εἰπεῖν. ἑνὸς δὲ μόνου τοῦ καιριωτάτου μνησθήσομαι. ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ λόγοις, τὴν φιλανθρωπίαν τῆς θεότητος καὶ τὴν ἐκ τῆς οἰκονομίας χάριν τοῖς ἀνθρώποις παραδηλῶν. ἰδιώμασί τισι τοῖς περὶ αὐτὸν θεωρουμένοις, ἀποσημαίνει ταύτην. θύραν ἑαυτὸν λέγων, καὶ ὁδὸν, καὶ ἄρτον, καὶ ἄμπελον, καὶ ποιμένα, καὶ φῶς. οὐ πολυώνυμός τις ὤν. οὐ γὰρ πάντα τὰ ὀνόματα, εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις φέρει. ἄλλο γὰρ τὸ σημαινόμενον τοῦ φωτός. καὶ ἄλλο ἀμπέλου, καὶ ἄλλο ὁδοῦ, καὶ ἄλλο ποιμένος. ἀλλ' ἓν ὢν κατὰ τὸ ὑποκείμενον. καὶ μία οὐσία καὶ ἁπλῆ καὶ ἀσύνθετος, ἄλλοτε ἄλλως ἑαυτὸν ὀνομάζει. ταῖς ἐπινοίαις διαφερούσας ἀλλήλων τὰς προσηγορίας μεθαρμοζόμενος. κατὰ γὰρ τὴν τῶν ἐνεργειῶν διαφορὰν, καὶ τὴν πρὸς τὰ εὐεργετούμενα σχέσιν, διάφορα ἑαυτῷ καὶ τὰ ὀνόματα τίθεται. φῶς μὲν γὰρ ἑαυτὸν τοῦ κόσμου λέγει. τό τε ἀπρόσιτον τῆς ἐν τῇ θεότητι δόξης τῷ ὀνόματι τούτῳ διασημαίνων. καὶ ὡς τῇ λαμπρότητι τῆς γνώσεως, τοὺς κεκαθαρμένους τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς καταυγάζων. ἄμπελον δὲ, ὡς τοὺς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν πίστιν ἐρριζωμένους, ἐπ' ἔργων ἀγαθῶν καρποφορίαις ἐκτρέφων. ἄρτον δὲ, ὡς οἰκειοτάτη τροφὴ, λογικοῦ τυγχάνων τῷ διακρατεῖν τὴν σύστασιν τῆς ψυχῆς. καὶ τὸ ἰδίωμα αὐτῆς διασώζειν ἀναπληρῶν ἀεὶ παρ' ἑαυτοῦ τὸ ἐνδέον. καὶ πρὸς τὴν ἐξ ἀλογίας ἐγγινομένην ἀρρωστίαν, οὐκ ἐῶν ἀποφέρεσθαι. καὶ οὕτως ἄν τις τῶν ὀνομάτων ἕκαστον ἐφοδεύων, ποικίλας εὕροι τὰς ἐπινοίας. ἑνὸς τοῦ κατὰ τὴν οὐσίαν τοῖς πᾶσιν ὑποκειμένου. τίς οὖν οὕτω τὴν γλῶσσαν πρὸς βλασφημίαν ἠκόνηται, ὥστε τολμῆσαι εἰπεῖν ταῖς φωναῖς, τὰς ἐπινοίας ταύτας συνδιαλύεσθαι. τί οὖν ἄτοπον οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων λαμβάνεσθαί τινα κατ' ἐπίνοιαν, καὶ αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, περὶ οὗ ὁ σύμπας ἡμῖν κεκίνηται λόγος. εὑρήσομεν γὰρ οὐδαμῶς ἑτέρως λεγόμενον τὸ ἀγέννητον. ἄφθαρτον γὰρ καὶ ἀγέννητον εἶναι τὸν θεὸν τῶν ὅλων λέγομεν. κατὰ διαφόρους ἐπιβολὰς τοῖς ὀνόμασι τούτοις προσαγορεύοντες. ὅταν μὲν γὰρ εἰς τοὺς κατόπιν αἰῶνας ἀποβλέψωμεν, ὑπερεκπίπτουσαν πάσης ἀρχῆς εὑρίσκοντες τὴν ζωὴν τοῦ θεοῦ, ἀγέννητον αὐτὸν λέγομεν. ὅταν δὲ τοῖς ἐπερχομένοις αἰῶσι τὸν νοῦν ἐπεκτείνωμεν, τὸ ἀόριστον καὶ ἄπειρον. καὶ οὐδενὶ τέλει καταληπτὸν, προσαγορεύομεν ἄφθαρτον. ὡς οὖν τὸ ἀτελεύτητον τῆς ζωῆς ἄφθαρτον, οὕτω τὸ ἄναρχον αὐτῷ, ἀγέννητον ὠνομάσθη. τῇ ἐπινοίᾳ ἐπιθεωρούντων ἡμῶν ἑκάτερα. τίς οὖν ἀντερεῖ λόγος, καὶ ἐπινοεῖσθαι τῶν ὀνομάτων τούτων ἑκάτερον. καὶ ὁμολογίαν εἶναι τοῦ κατ' ἀλήθειαν τῷ θεῷ προσόντος. ὁ δὲ ὡς μαχόμενα ταῦτα καὶ ἀσύμβατα παντελῶς, ἀπ' ἀλλήλων διΐστησι. τό τε κατ' ἐπίνοιάν τι λέγεσθαι. καὶ τὸ ἀποπληροῦν τῷ θεῷ τὴν τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίαν.

εἰπών. μᾶλλον δὲ αὐτό ἐστιν οὐσία ἀγέννητος. τοῦτο δὲ, οὐδὲ μίαν μὲν ἔχει ὁμολογίαν πρὸς τὰ προάγοντα. πῶς γὰρ καὶ ἑπόμενον αὐτὸ τὸ ἀγέννητον ὁ θεὸς ἔχει, καὶ πάλιν οὐχ ἑπόμενον, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ περιεχόμενον. ὅμως γε μὴν οὐκ ἐᾷ παντελῶς αὐτῷ διαφθαρῆναι τὸ σόφισμα. εἰ γὰρ εἰπὼν ὅτι ἀκολουθεῖ αὐτῷ τὸ ἀγέ[…]ν ἐνταῦθα τὸν λόγον ἔστησεν, οὐκ ἂν εἶχεν ὅπως ἢ τὴν ἀγεννησίαν οὐσίαν λέγῃ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων, ἢ […]λλοτρίως ἔχοντα κατὰ τὴν οὐσίαν τὸν μονογενῆ υἱὸν ἐπιδείξῃ, οὐδενὸς δυναμένου τῶν ἰδίων ἑπομένων, πατρὸς καὶ υἱοῦ τὴν κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν οἰκειότητα διϊστᾶν. νῦν δὲ τῷ [πρ]οσταγαγεῖν, μᾶλλον δὲ αὐτό ἐστιν οὐσία ἀγέννητος, ἐνεδείξατο ὅτι αὐτὸ ὅπερ ἐστὶν ὁ θεὸς ἀγεννησία ἐστί. τοῦτο δὲ αὐτῷ ὅσον δρᾶμα πρὸς τὴν ἐγχείρησιν τῆς ἀσεβείας περατείνει, μικρὸν τοῦ λόγου προσελθόντες ἐπιδείξομεν. ἔστι δ' ἄρα, ὁ μὲν ἐξ ἀρχῆς εἶπεν, ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῶν δεδομένων ἀναφανέν. ὃ δὲ πλάττων ἐπέθηκεν, ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ φρονήματος προσερρίφη ἀναισχυντότατα πάντων τοῦ λογογράφου πρὸς τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ λόγου μεταπηδήσαντος. πῶς γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ ἀκολουθεῖ τῷ θεῷ, καὶ ταὐτόν ἐστιν αὐτῷ, πᾶσιν ὄντος προδήλου, ὅτι τὸ ἀκολουθοῦν, ἕτερόν ἐστι, παρὰ τὸ οὗ ἐστιν ἐπακολούθημα. ὁ δὲ, ὥσπερ ὁδοῦ τινος λαβόμενος ἐκ τοῦ καθ' ὑφαρπαγὴν αὐτῷ προσληφθέντος λόγου, πρὸς τὴν κατασκευὴν ἐντεῦθεν χωρεῖ τοῦ τὴν ἀγεννησίαν οὐσίαν εἶναι τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων. ἵνα τούτου δεχθέντος, ὁμολογούμενον ἔχῃ τὸ ἀνόμοιον κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι τὸν μονογενῆ τῷ πατρί. σκόπει τε δὴ ἅ φησιν.

εὐνόμιος

» Ἀγέννητον δὲ λέγοντες, οὐκ ὀνόματι μόνον κατ' ἐπίνοιαν ἀνθρωπίνην σεμνύνειν οἰόμεθα δεῖν, ἐκτιννύναι δὲ αὐτῷ τὸ πάντων ἀναγκαιότατον ὄφλημα τῷ θεῷ, τὴν τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίαν. τὰ γάρ τοι κατ' ἐπίνοιαν λεγόμενα, ἐν ὀνόμασι μόνοις καὶ προφορᾷ τὸ εἶναι ἔχοντα, ταῖς φωναῖς συνδιαλύεσθαι πέφυκεν.

βασίλειος

Ἀναιρεῖ τὸ κατ' ἐπίνοιαν θεωρεῖσθαι ἐπὶ τοῦ θεοῦ τὸ ἀγέννητον, ἡγούμενος ἐντεῦθεν ῥᾳδίαν αὐτῷ τὴν ἐπιχείρησιν ἔσεσθαι, τοῦ τὴν ἀγεννησίαν οὐσίαν εἶναι. ἐκ τούτου δὲ ἀναπορρήτως δείξειν, ἀνόμοιον εἶναι κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν τὸν μονογενῆ τῷ πατρί. διὰ τοῦτο προσπλέκεται τῷ ῥήματι τῆς ἐπινοίας. ὡς οὐδὲν σημαίνοντι τὸ παράπαν. ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ προφορᾷ τὴν ὑπόστασιν κεκτημένης καὶ ἀνάξιον εἶναι θεοῦ προσποιεῖται, ταῖς ἐπινοίαις αὐτὸν ἀποσεμνύνειν. ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἐπινοίᾳ θεωρητὸν ἢ μὴ, τὸ ἀγέννητον οὔπω διϊσχυρίζομαι πρὶν ἂν ὑπ' αὐτῆς τοῦ λόγου τῆς ἐξετάσεως διδαχθῶμεν. αὐτὸ δὲ τοῦτο τί ποτέ ἐστιν ἡ ἐπίνοια, ἡδέως ἂν αὐτὸν ἐρωτήσαιμι. ἆρ' οὐδὲν παντάπασι σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ψόφος ἄλλως ἐστὶ διὰ τῆς γλώττης ἐκπίπτων; ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον οὐχὶ ἐπίνοια. παράνοια δ' ἂν μᾶλλον καὶ φλυαρία προσαγορεύοιτο. εἰ δὲ συγχωροίη σημαίνειν μέν τι τὴν ἐπίνοιαν. ψευδὲς δὲ τοῦτο παντελῶς καὶ ἀνύπαρκτον ὡς ἐν ταῖς μυθοποιΐαις κενταύρων δή τινας ἀναπλασμοὺς καὶ χιμαίρας, πῶς τὸ σημαῖνον ψευδὲς τῷ ψόφῳ τῆς γλώττης συναφανίζεται. τῆς μὲν φωνῆς πάντως εἰς ἀέρα προχεομένης τῶν δὲ ψευδῶν ὀνομάτων ἐναπομενόντων τῇ διανοίᾳ. οὐ δὲ γὰρ ἐπειδάν ποτε ψευδῶν παντελῶς καὶ διακένων ἀναπλασμῶν. ἢ ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαντασίαις, ἢ ἄλλως ἐν ματαίοις τοῦ νοῦ κινήμασιν ἡ ψυχὴ πληρωθεῖσα παρακατάσχῃ τῇ μνήμῃ εἶτα διὰ τῆς φωνῆς ἐξαγγεῖλαι προέληται, ὁμοῦ τῷ προενεχθέντι λόγῳ, συνηφανίσθη καὶ τὰ φαντάσματα. πολλοῦ γὰρ ἂν ἄξιον ἦν τὰ ψευδῆ λέγειν, εἴπερ ἡ φύσις τῶν ψευδῶν, τοῖς λαλουμένοις συνδιεφθείρετο. ἀλλ' οὐκ ἔχον ἐστὶ φύσιν τοῦτό γε. ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη δεικνύναι, πῶς μὲν ἡ συνήθεια καὶ ἐπὶ ποίων πραγμάτων τῇ ἐπινοίᾳ χρῆται. πῶς δὲ τὰ θεῖα λόγια τὴν χρῆσιν αὐτῆς παρεδέξατο. ὁρῶμεν τοίνυν ὅτι ἐν μὲν τῇ κοινῇ χρήσει, τὰ ταῖς ἀθρόαις ἐπιβολαῖς τοῦ νοῦ ἁπλᾶ δοκοῦντα εἶναι καὶ μοναχά. ταῖς δὲ κατὰ λεπτὸν ἐξετάσεσι ποικίλα φαινόμενα. καὶ πολλὰ ταῦτα τῷ νῷ διαιρούμενα, ἐπινοίᾳ μόνῃ διαιρετὰ λέγεται. οἷον τὸ σῶμα. ἁπλοῦν εἶναί φησιν ἡ πρώτη ἔντευξις. ποικίλον δὲ ὁ λόγος ἐπιὼν δείκνυσι τῇ ἐπινοίᾳ αὐτὸ, εἰς τὰ ἐξ ὧν σύγκειται διαλύων. καὶ σχῆμα καὶ χρῶμα, καὶ ἀντιτυπίαν, καὶ μέγεθος καὶ τὰ λοιπά. πάλιν τὰ ἀνυπόστατα μὲν παντελῶς. κατὰ δὲ ἀναζωγράφησίν τινα τῆς ἐννοίας. καὶ φαντασίαν μόνην ἀνατυπούμενα. ὡς ὅσα οἱ μυθοποιοὶ καὶ ζωγράφοι πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ἔκπληξιν τερατεύονται κατ' ἐπίνοιαν, καὶ ταῦτα

» τῶν ἐπίσης ἀδύνατον. ἐπειδήγε δεῖ κατὰ ἀλήθειαν τὸ ποιοῦν, τοῦ γινομένου προϋ-
» πάρχειν καὶ τὸ ποιούμενον, τοῦ ποιοῦντος εἶναι δεύτερον. μήτε δὲ αὐτὸ ἑαυτοῦ πρότερον
» ἢ ὕστερον εἶναι δύνασθαι, μήτε ἕτερόν τι πρὸ τοῦ θεοῦ. ἢ γὰρ ἂν ἐκεῖνο πρὸ τοῦ δευτέρου,
» τὸ τῆς θεότη[illegible]ν ἀξίωμα.

Βασίλειος

Τίνος οὖν ἕνεκεν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτην παρεθέμην τὴν λέξιν, ἵνα γ[illegible] σαφὴς ἡ ἀδολεσχία τοῦ ἀνδρὸς, ᾗ χρῆται παρὰ πάντα τὸν λόγον γένηται. εἰ ποιεῖ γὰρ αὐτὸς ἐναργὲς ὑπάρχειν ταῖς κοιναῖς πάντων ἐννοίαις τὸ εἶναι τὸν θεὸν ἀγέννητον, ἀποδείξεις τούτου κομίζειν ἡμῖν ἐπιχειρεῖ παραπλήσιον ποιῶν. ὥσπερ ἂν, εἴ τις ἐν αἰθρίᾳ μεσημβρίας τοὺς ἐρρωμένους τὰς ὄψεις λόγον διδάσκειν βούλοιτο, φανότατον εἶναι τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων τὸν ἥλιον. εἰ δὲ ὁ τὰ τῇ αἰσθήσει, γνώριμα λόγῳ δεικνὺς καταγέλαστος, ὁ τὰ ταῖς κοιναῖς προλήψεσιν ὡμολογημένα διδάσκων, πῶς οὐχὶ τῆς ἴσης παρανοίας ὑπεύθυνος. πολλῷ γὰρ δήπου ταῦτα τῶν διὰ τῆς ὄψεως φαινομένων τοῖς σωφρονοῦσι πιστότερα. εἰ μὲν οὖν ἦν τίς ὁ κατὰ τῆς ἀληθείας ταύτης ἀναισχυντῶν, καὶ τὸν ἀγέννητον ἢ παρ' ἑαυτοῦ ἢ παρ' ἑτέρου γεγεννῆσθαι διατεινόμενος, εἶχεν ἄν τινα συγγνώμην τυχὸν ἡ ματαιότης τῶν λεγομένων. εἰ δὲ οὐδεὶς μέχρι σήμερον οὔτε τῶν ἔξω τοῦ λόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς, οὔτε τῶν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας ἐπανισταμένων τῇ ἀληθείᾳ, εἰς τοσοῦτον ἦλθεν ἀποπληξίας ὡς διαμφισβητεῖν περὶ τῆς ἀγεννησίας τοῦ ἀγεννήτου, τί κέρδος ἐκ τῶν λόγων τούτων οὐ συνορῶ. ἢ τῶν ἀριστοτέλους ὄντως ἡμῖν καὶ χρυσίππου συλλογισμῶν ἔδει πρὸς τὸ μαθεῖν ὅτι ὁ ἀγέννητος οὐ γεγέννηται, οὔτε αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ, οὔτε ὑφ' ἑτέρου. καὶ οὔτε πρεσβύτερος, οὔτε νεώτερος αὐτός ἐστιν ἑαυτοῦ. τί οὖν αὐτῷ ταῦτα βούλεται, δοκεῖ μοι, ὁμοῦ μὲν τοῖς ἀκολούθοις ἐγκαλλωπίζεσθαι, ὡς δὴ πυκνός τις καὶ περιττὸς τὴν διάνοιαν. καὶ ὀξὺς μὲν ὑπιδέσθαι τὸ ἄτοπον. ὀξύτερος δὲ διαλῦσαι τὸ φωραθὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐναβρύνεσθαι τῇ τῶν λόγων στροφῇ καὶ περὶ τὴν ἀπόδειξιν λεπτουργεῖν, τοῦ μήτε ὑφ' ἑαυτοῦ μήτε ὑφ' ἑτέρου τὸν ἀγέννητον γεγεννῆσθαι. ἔπειτα μέντοι, οὐδὲ ἐνταῦθα τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἐπιλανθάνεται. ἀλλ' ἐν τῇ τῶν ὁμολογουμένων διατριβῇ, ὥσπερ στοιχεῖά τινα πρὸς τοὺς ἑξῆς λόγους ἑαυτῷ παρεμβάλλει. οὐ γὰρ ἀργῶς αὐτῷ ἐκεῖνο ἔχει ὅτι δεῖ κατὰ ἀλήθειαν τὸ ποιοῦν, τοῦ γινομένου προϋπάρχειν. ἀλλ' ἵνα ἐν τοῖς περὶ υἱοῦ λόγοις, προδιωμολογημένον ἔχῃ τὸ, ὕστερον προσγεγεννῆσθαι τῷ πατρὶ τὸν υἱόν. εἴπερ τὸ ποιοῦν ἐστι τοῦ γινομένου πρεσβύτερον. τούτῳ δὲ ὡς ἑπόμενον λάβῃ, τὸ ἐκ μὴ ὄντων τὸν υἱὸν γεγεννῆσθαι. ἀλλ' ὁ μὲν τῆς εἰς τὸν υἱὸν ἀσεβείας ἔλεγχος, ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ἀναμενέτω. ἐγὼ δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίαν, κἂν τὰ μάλιστα δοκῇ ταῖς ἐννοίαις ἡμῶν συμβαίνειν, ἀλλ' οὖν ὡς οὐδαμοῦ τῆς γραφῆς κειμένην, καὶ πρῶτον στοιχεῖον οὖσαν τῆς βλασφημίας αὐτῶν, σιωπᾶσθαι ἂν δικαίως ἀξίαν εἶναι φήσαιμι, τῆς πατρὸς φωνῆς, ἴσον δυναμένης τῷ ἀγεννήτῳ, πρὸς τῷ καὶ τὴν περὶ τοῦ υἱοῦ ἔννοιαν συνημμένην ἑαυτῇ διὰ τῆς σχέσεως συνάγειν. ὁ γὰρ ὄντως πατὴρ καὶ μόνος, ἀπ' οὐδενός ἐστιν ἑτέρου. τὸ δὲ ἀπ' οὐδενὸς, ταυτόν ἐστι τῷ ἀγέννητος. οὐ τοίνυν ἀγέννητον προσαγορευτέον μᾶλλον ἡμῖν, ἢ πατέρα. εἴγε μὴ μέλλοιμεν εἶναι σοφώτεροι τῶν διδαγμάτων τοῦ σωτῆρος, εἰπόντος. πορευθέντες βαπτίζετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς. ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ἀγεννήτου. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. ἡμεῖς δὲ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου σκεψώμεθα. ὀλίγον γὰρ προελθὼν, καὶ οἷον συγκεφαλαιούμενος ἑαυτῷ τὰ εἰρημένα, οὕτω γράφει.

Εὐνόμιος

» π' ρ' οὖν, εἰ μήτε αὐτὸς ἑαυτοῦ,
» μήτε ἕτερόν τι αὐτοῦ προϋπάρχειν δέδεικται, πρὸ δὲ πάντων αὐτὸς, ἀκολουθεῖ τούτῳ τὸ ἀγέν-
» νητον. μᾶλλον δὲ αὐτό ἐστιν οὐσία ἀγέννητος.

Βασίλειος

Ἣν τοίνυν ἐν τούτοις ἐφωράσαμεν κακουργίαν. συνιδεῖν μὲν οἶμαι καὶ πάνυ ῥᾴδιον τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστάντι, ἐμφανῆ δὲ ποιῆσαι τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐμαρές. πλὴν ἀλλὰ πειρατέον, τὴν ἐλπίδα θεμένους ἐπὶ τὸν διδόντα ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. εἰπὼν ὅτι εἰ μήτε αὐτὸς ἑαυτοῦ μήτε ἕτερόν τι ἑαυτοῦ προϋπάρχειν, ἀκολουθεῖ αὐτῷ τὸ ἀγέννητον. εἶτα συνιδὼν ὅτι ἐκ τῆς τῶν τεθέντων ἀκολουθίας, πρὸς τὸ ἐναντίον αὐτῷ περιῆλθεν ὁ λόγος. εἰ γὰρ ἀκολουθεῖ τῷ θεῷ τὸ ἀγέννητον, ἔξωθεν αὐτῷ παρέπεται δηλονότι. τὸ δὲ ἔξωθεν τοῦ θεοῦ, οὐκ οὐσία αὐτοῦ ἐστιν. ἐκ δὴ τούτων οἰχήσεται διαρρυὲν αὐτῷ τὸ σκαιώρημα. ἵνα μὴ τοῦτο πάθῃ, τί ποιεῖ, βραχὺ φροντίσας βραχὺ τοῦ γέλωτος. ὃν ἐπὶ τῷ τὰ ἀνακόλουθα λέγειν ὑπέχειν ἤμελλε. τῇ ἐπιδιορθώσει ἀπήγαγε τὸν λόγον πρὸς ἃ ἐβούλετο,

σω. καὶ πρῶτόν γε τὴν πίστιν ἣν προτείνεται καταμάθωμεν, αὐτὰς τὰς ἐκείνου φωνὰς

Εὐνόμιος » παραθέμενοι. Τὴν δὲ κρατοῦσαν φησὶν ἄνωθεν παρὰ τῶν πατέρων εὐσεβῆ παράδοσιν. ὥς
» περ τινὰ γνώμονα καὶ κανόνα προϋποθέμενοι, ἀκριβεῖ τούτῳ χρησόμεθα κριτηρίῳ πρὸς τὴν
» τῶν λεγομένων ἐπίκρισιν. τούτοις ἐπάγει τὴν πίστιν ἔχουσαν οὕτω. πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πα
» τέρα παντοκράτορα, ἐξ οὗ τὰ πάντα. καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ θεὸν λόγον, τὸν κύριον ἡμῶν
» ἰησοῦν χριστὸν, δι' οὗ τὰ πάντα. καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον, τὸ παράκλητον. εἶτα εὐθὺς ἐπισυνάπτει, ἡ μὲν
» οὖν ἁπλουστέρα καὶ κοινὴ πίστις πάντων, ὅσοις τὸ δοκεῖν ἢ τὸ εἶναι χριστιανοῖς ἐπιμελὲς, ὡς ἐν

Βασίλειος » ἐπιδρομῇ κεφαλαιωδέστερον εἰπεῖν αὕτη. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν οἷς εἶπεν ἐναντιότητος καὶ
τῆς ἀναισχύντου μάχης τῶν εἰρημένων πρὸς ἄλληλα, μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν. ἐκεῖνο δὲ πρό-
τερον ἑαυτοὺς ὑπομνήσωμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἐν τοῖς ἄνω λόγοις πάνυ σοβαρῶς ἡμῖν ἐπαγ-
γελλόμενος, γυμνὴν παντὸς προκαλύμματος ἐκθήσεσθαι τὴν ἀλήθειαν. ἐνταῦθα τοίνυν
ποῦ γέγραπται πιστεύομεν τὴν ἀγεννησίαν οὐσίαν εἶναι τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων. ἢ πιστεύομεν ἀνόμοιον
κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι τὸν μονογενῆ τῷ πατρί. ταῦτα γὰρ ἔγραψεν ἂν, εἴπερ ὡς ὑπέσχετο μηδε-
νὶ παραπετάσματι δολερῷ τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα συνεσκίαζεν. ἀλλ' οἶμαι πᾶσιν ἐπιβούλως
τοῖς λόγοις χρώμενος. τὰ μὲν παρ' ἑαυτοῦ σιωπᾷ, ἵνα μὴ ἀγυμνάστοις ταῖς ἀκοαῖς προσ-
βαλὼν, ἀπίθανον ἑαυτὸν καὶ δυσπαράδεκτον καταστήσῃ. τὴν δὲ τῶν πατέρων πίστιν προβάλλεται.
ἣ διὰ τὴν μεσότητα τῶν ἐν αὐτῇ ῥημάτων, οὐκέτι ἐναντίωμα πρὸς τὴν ὅλην τοῦ λόγου αὐτῷ
κατασκευὴν παρέξειν ἔμελλεν. καὶ ἀκολουθήσειν ῥᾳδίως ἐν ἐξηγήσεσιν ὡς ἔδει μεταγομένη τῷ
λόγῳ ἐφ' ἃ προείρηται. ὡς δὲ ἀληθῆ ταῦτα, δῆλον αὐτόθεν. ἐκθέμενος γὰρ αὐτὴν, εὐθὺς
ἐπιπηδᾷ τῇ ἐξηγήσει. προφάσει χρώμενος, ἄλλῃ τέ τινι, καὶ ὅτι οὐκ ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν διάλυ-
σιν τοῦ ἐγκλήματος. τίνος οὖν ἕνεκεν αὐτὴν προεβάλλου, ἀλλ' οὐκ εὐθὺς ἐπ' ἐκείνους ἦλθες
τοὺς λόγους, οἳ καὶ τὸ ἀκριβὲς εἶχον. καὶ ἐξαιρεῖσθαί σε τῶν ἐγκλημάτων ἔμελλον. νῦν δὲ
προτείνεται μὲν ὡς ἀσφαλὲς κριτήριον. διορθοῦται δὲ πάλιν ὡς οὐδὲν ὑγιὲς ἔχουσαν. τοῦ-
το δὲ παντὶ γνώριμον, ὅτι ὥσπερ ἀγκίστρῳ πρὸς θάνατον ἕλκοντι τῷ ἑαυτοῦ φρονήματι,
τὸ ἁπλοῦν τῆς ἐπιστάσεως οἱονεί τι δέλεαρ περιβάλλει. ἵνα τῷ φαινομένῳ ἐπιδραμόντες
οἱ ἀπειρότεροι, ἀφυλάκτως τῷ κακῷ τῆς ἀσεβείας περιπαρῶσιν. ὡς ἂν δὲ μὴ δόξειεν αὐτὸς
ἀνάγκης τῇ ἐπιδιορθώσει τῆς πίστεως ἐγχειρεῖν, ἣν αὐτὸς ἀποσεμνύνει ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν ἐ-
παίνων, ταύτην ὥσπερ ἐπιλανθανόμενος τῶν ἑαυτοῦ λόγων, σκέψασθε πῶς διασύρει.

Εὐνόμιος » Ἡ μὲν οὖν ἁπλουστέρα καὶ κοινὴ πάντων πίστις ὅσοις τὸ δοκεῖν ἢ τὸ εἶναι χριστιανοῖς ἐπιμελὲς,

Βασίλειος » ὡς ἐν ἐπιδρομῇ κεφαλαιωδέστερον εἰπεῖν αὕτη. Εἰπέ μοι, ἡ εὐσεβὴς τῶν πατέρων παράδοσις,
καὶ ὁ κανὼν ὡς αὐτὸς ὠνόμασας καὶ ὁ γνώμων. καὶ τὸ ἀσφαλὲς κριτήριον, νῦν ὄργανον ἀπά-
της καὶ τέχνη σχηματισμοῦ. καὶ τὰ τοιαῦτα πάλιν προσαγορεύεται; εἰ γὰρ οὐχὶ τοῖς ὄντως
οὖσι χριστιανοῖς ἐφαρμόζει, ἀλλὰ τοῖς τὸ δοκεῖν περὶ τοῦ εἶναι τετιμηκόσι, τί ἄλλο περὶ αὐτῆς
ὑπολαμβάνειν, ἢ ταῦτα προσήκει; τίς ἂν οὖν μὴ παντελῶς παραπαίων, τὸν κανόνα τῆς
εὐθύτητος, τοῖς τὴν ψυχὴν ἐν διαστρόφοις ἁρμόζειν εἴποι καὶ τὸν γνώμονα τῆς ἀληθείας. οἱ
γὰρ τὸ ὀνομάζεσθαι χριστιανοὶ πρὸ τοῦ ἀληθῶς εἶναι τετιμηκότες, ἐπὶ τῇ τῶν πολλῶν
ἀπάτῃ τὸν σχηματισμὸν τοῦτον ὑποδυόμενοι, πόρρω πάσης εὐθύτητος καὶ ἀληθείας εἰ-
σίν. οὔτε οὖν διεφθαρμένον κατευθυνθήσεται ὡς ὁ τοῦ ἐκκλησιαστοῦ λόγος, οὔτε τὰ τῆς
ἀληθείας κριτήρια, τοῖς τὸ ψεῦδος κατὰ τὸν βίον ᾑρημένοις ἁρμόσει, ὅπερ τούτῳ δοκεῖ.
ἀλλὰ δι' ἃς εἴπομεν αἰτίας, εἰς οὕτω περιδήλους ἐναντιότητας ὑπηνέχθη. ἵνα οἷς μὲν ἐ-
παινεῖ τὴν πίστιν κοινωνεῖν τοῖς πατράσι τῆς εὐσεβείας δόξῃ. οἷς δὲ λαμβάνεται πάλιν αὐ-
τῆς, ὁδὸν ἑαυτῷ πρὸς τὴν ἐξήγησιν ὑπανοίξῃ. διὰ τοῦτο τὴν αὐτὴν καὶ κανόνα λέγει, καὶ
προσθήκης φησὶν ἀκριβεστέρας δεῖσθαι. τοῦτο δὲ αὐτῷ καὶ τῆς ἐσχάτης ἀμαθίας ση-
μεῖον ἔστω εἴπως καὶ τοῦτο φίλον παρεξετάζειν. ὁ γάρ τοι κανὼν ὦ σοφώτατε καὶ ὁ γνώμων,
ἕως ἂν μηδὲν ἐνδέῃ τοῦ κανὼν εἶναι καὶ γνώμων, οὐδεμίαν προσθήκην εἰς ἀκρίβειαν ἐπιδέ-
χεται. κατὰ γὰρ τὸ ἐλλεῖπον ἡ πρόσθεσις. ἀτελεῖς δὲ ὑπάρχοντες, οὐδὲ τῶν προση-
γοριῶν τούτων ὑμᾶς ἂν ἔτι τυγχάνοιεν. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. ἤδη δὲ καὶ οὓς ἐκ-
τίθεται περὶ θεοῦ λόγους ἐπισκεψώμεθα.

Εὐνόμιος » Εἷς τοίνυν φησὶ κατά τε φυσικὴν ἔννοιαν καὶ κατὰ τὴν τῶν πατέρων διδασκαλίαν ἡ-
» μῖν ὡμολόγηται θεός. μήτε παρ' ἑαυτοῦ, μήτε παρ' ἑτέρου γενόμενος. ἑκάτερον γὰρ αὐ-

» τας· μήτε μὴν ἀξιώμασι προσέχοντας, ἀμαυροῦσθαι τὴν διάνοιαν· ἢ τῇ τάξει τῶν προ-
» λαβόντων τὸ πλεῖον νέμοντας, ἀποφράττειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ὑστέροις. Τί λέγεις; μὴ νέ- *Βασίλε*
μωμεν τὸ πλέον τοῖς προλαβοῦσι; μηδὲ αἰδεσθῶμεν τὸ πλῆθος τῶν τε νῦν ὄντων χριστια-
νῶν καὶ τῶν ὅσοι γεγόνασιν ἀφ' οὗ κατηγγέλη τὸ εὐαγγέλιον; μὴ λογισώμεθα τὸ ἀξίω-
μα τῶν ἐν παντοίοις χαρίσμασι διαφανέντων, οἷς ἅπασιν ἐχθρὰν καὶ πολεμίαν
τὴν ὁδὸν ταύτην τῆς ἀσεβείας ἐκαινοτόμησας. ἀλλὰ μύσαντες ἅπαξ ἁπλῶς τοὺς τῆς
ψυχῆς ὀφθαλμούς, καὶ παντὸς ἁγίου μνήμην τῆς διανοίας ὑπερορίσαντες, χαλάσαν-
τες καὶ σεσαρωμένην τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἕκαστος ταῖς παραγωγαῖς σου καὶ τοῖς σοφίσ-
μασι φέροντες ἀποθῶμεν; μεγάλης μεντἂν εἴη τῆς δυναστείας ἐπειλημμένος, εἴπερ
ὧν τοῖς ποικίλοις ἑαυτοῦ μεθοδείαις ὁ διάβολος οὐκ ἐπέτυχε, τούτων σοὶ τυχεῖν διὰ ἐπι-
τάγματος περιέσται, ἐάνπερ πεισθέντες σοι, τὴν ἐν παντὶ τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἀπὸ
τοσούτων ἁγίων κεκρατηκυῖαν παράδοσιν, ἀτιμοτέραν κρίνωμεν τῆς δυσσεβοῦς ὑμῶν
ἐπινοίας. Τῷ δὲ, οὐκ ἐξαρκεῖ μόνον τῶν νῦν ἀκουόντων τοὺς λογισμοὺς ὑφελέσθαι, ἀλλ' ἀ-
ξιοῖ καὶ τοὺς ὕστερόν ποτε συνεσομένους τῷ λόγῳ, τὴν αὐτὴν ἔχειν γνώμην. ὢ τῆς ἀλα-
ζονείας· τὸ καὶ ὕστερον οἴεσθαι αὐτῷ διαρκέσειν τὸν λόγον, καὶ ἀθάνατον εἰς τὸν ἐπιόντα
χρόνον τὴν μνήμην αὐτοῦ φυλαχθήσεσθαι. καὶ ταῦτα νῦν ἀπαυθαδιάζεται, μετ' ὀλί-
γα πρὸς τοὺς ἀκροωμένους διαθρυπτόμενος ὡς τῦφον παντὸς ἀμελῶν, οὑτωσὶ λέγων τοῖς
» ἐν τῷ δράματι δικασταῖς. Πρὸς δὲ τούτοις, μηδὲ ἡμῖν χαλεπαίνειν, εἰ τύφου μὲν ἀ- *Εὐνόμιος*
» μελήσαντες καὶ φόβου. τῆς δὲ παραυτίκα χάριτος καὶ ἀσφαλείας, τὴν ὑπὲρ τῶν
» μελλόντων ἄδειαν προτιμήσαντες. καὶ πάσης ἐπιγείου κακοπαθείας θανάτου τε πρὸς
» καιροῦ, φοβερωτέραν τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ὡρισμένην ἀπειλὴν εἶναι κρίναντες, παν-
» τὸς ἐπικαλύμματος γυμνὴν ἐκτιθέμεθα τὴν ἀλήθειαν. Ποίας ἀλαζονείας ὑπερβο- *Βασίλειος*
λὴν ὁ κόμπος οὗτος τῶν λόγων οὐχ ὑπεραίρει. καὶ πρόσεστι, τῇ εἰρωνείᾳ, καὶ ὕβρις
κατὰ τῶν δικαζόντων. εἴπερ τῷ πρὸς τὰ καλὰ δυσχερῶς ἔχειν, μόλις κατέχονται χα-
λεπαίνοντες. ἀμελοῦντι μὲν αὐθαδείας καὶ τύφου. τῆς δὲ ἐν τῷ παρόντι ἀσφαλείας,
τὴν ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἄδειαν προτιμῶντι. καὶ τοῦ πρὸς καιροῦ θανάτου, φοβερωτέ-
» ραν κρίνοντι τὴν ὕστερον κόλασιν. τοῦτο δέ ἐστι τοιοῦτον. Τί δὴ χαλεπαίνετέ μοι ὦ ἄν- *Εὐνόμιος*
» δρες πρὸς αὐτὸ τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς ἀνελθόντι, καὶ ὑπερβαίνοντι μὲν τὰ γήϊνα. πᾶ-
» σαν δὲ τὴν πολιτείαν εἰς οὐρανὸν μεταθέντι. Καινὸς οὗτος ἀλαζονείας τρόπος. δι' ὧν *Βασίλειος*
γὰρ ἀμελεῖν προσποιεῖται τοῦ τύφου, πρὸς τὴν ἐσχάτην φυσίωσιν ἑαυτὸν ὑπεραίρει. εἰ γὰρ
ἐφ' οἷς ἐνδείκνυται συγγνώμης ἀξίως πράσσειν, τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας ἐπὶ τὰ κε-
φάλαια, εἰκάζειν ἀφίησιν ὁποῖόν τινα αὐτὸν ἐν τοῖς κατορθωμένοις ἡγεῖσθαι προσήκει.
ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ χαρακτῆρα τῆς ὅλης αὐτοῦ προαιρέσεως ἔχοντα, πολλῶν ἀπο-
σιωπηθέντων, ἱκανῶς εἴρηται. ἵνα δι' ὧν μὲν ἐψεύσατο, τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους ἐν αὐτῷ
λαλοῦντα γνωρίσωμεν. ἐκ δὲ τῶν ἀλαζονευμάτων, τίνι συγκατακέκριται, διδαχθῶ-
μεν. σαφῶς τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, τὸν τυφωθέντα εἰς κρίμα ἐμπίπτειν τοῦ διαβόλου.
ἐπ' αὐτοὺς δὲ λοιπὸν τοὺς ἐλέγχους τῆς ἀσεβείας ἔλθωμεν. πίστιν ἐκτίθεται πρῶτον διὰ
ἁπλῶν καὶ ἀδιορίστων λέξεων συγκειμένην, ᾗ ἐχρήσαντο καί τινες τῶν πατέρων. οὐχὶ πρὸς
ζητήσεις ἀποκειμένας ἀποτεινόμενοι. ἀλλ' ἁπλῶς οὕτως ἐφ' ἑαυτῶν ἐν ἁπλότητι καρ-
δίας διαλεγόμενοι. εἴτε καὶ ἄρειος ὥς φασι σοφιζόμενος τὸν ἀλέξανδρον ταύτην αὐτῷ
προτείνατο. καὶ γὰρ τοῦτο λέγουσιν, ἀλλ' ὅμως μὲν ταύτην ὡς ὁμολογοῦσαν τῇ ἑαυτοῦ
γνώμῃ προΐσχεται διὰ δύο προφάσεις. μίαν μέν, ὥστε τὴν τῆς καινοτομίας ὑπόνοιαν ἐκ-
φυγεῖν, ἐν τῷ τὴν τῶν πατέρων πίστιν ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν ἀποδέχεσθαι. ἑτέραν δέ, τοῦ πάντας
ἀπροοράτους τοὺς πάγους αὐτοῦ τῶν σοφισμάτων περιπεσεῖν. τῇ ἁπλότητι τῶν ῥημάτων
τούτων καταπιστεύσαντας. ὁμοῦ δὲ κἀκεῖνο συνεῖδεν ὅτι καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐκ προσώ-
που αὐτῷ παρεισαγαγεῖν ὑπουργεῖ. ἐξηγουμένῳ δῆθεν τὰ τῶν πατέρων καὶ μάλιστα μέν, λύε-
σθαι ἀσεβῶν. εἰ δ' ἄρα καὶ φωραθείη, ἀναίτιος εἶναι δόξειν ὡς οὐδὲν οἴκοθεν οὐδὲ παρ' ἑαυτοῦ
τι λέγων. ἀλλ' ἀλλοτρίας γενόμενος διανοίας ἐξηγητής, ἐν ᾧ δὴ καὶ γελοιότατόν τι παθὼν,
οὐκ ᾔσθετο. ἐπαινέσας γὰρ αὐτὴν πολλὰ καὶ μεγάλα, μικρὸν ὑποβάς, τοῖς αἰσχίστοις πάλιν
ὀνείδεσι περιβάλλει. ἀλλ' ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, κατὰ μέρη τὸν λόγον διελόμενος ἐξετά-

λου συνείλαβε καὶ ὤδινε βλασφημίαν· ἑώρα δέ, ὅτι τὸ μὲν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐν διδασκάλου τάξει προκαθεσθῆναι, πρὸς τῷ λίαν φορτικῷ καὶ προσάντει τοῖς ἀκούουσιν, ἔτι καὶ ἀπίθανον ἑαυτὸν καὶ ὕποπτον τοῖς πολλοῖς καταστήσει, ὡς δόξης ἐπιθυμίᾳ ἐπὶ τὸ νεωτερίζειν ἐληλυθότα· εἰ δὲ ἐν ἀπολογίας πλάσματι τοὺς λόγους ποιοῖτο, τῆς γε καινοτομίας τὸ ὕποπτον διαφεύξεσθαι, καὶ μᾶλλόν τι τούτῳ προσάξεσθαι τοὺς ἀκ[illegible]· φύσει πάντων ἀνθρώπων ταῖς εὐνοίαις εἰωθότων τοῖς ἐλαττουμένοις προστίθεσθαι. διὰ τοῦτο [illegible]τηγόρους ἀναπλάττει καὶ συκοφάντας· κἀκείνοις τοῦ λόγου τὴν αἰτίαν προσάπτει. ὥστε δὲ π[illegible] αὐτοῦ γενέσθαι τὴν τέχνην καταφανῆ, οὐδὲν χεῖρον αὐτῆς ἀκοῦσαι τοῦ προοιμίου τῆς λέ-

εὐνόμιος » ξεως· ἔχει δὲ οὕτω· Τὸ μὲν συκοφαντεῖν καὶ διαβάλλειν τινὰς διὰ ἀκολάστου γλώττης ἢ
» γνώμης ἀγνώμονος, μοχθηρῶν καὶ φιλαπεχθημόνων ἔργον εἰδότες· τὸ δὲ τοὺς ἐκ διαβολῆς
» εἶναι δόξαντας πονηρούς, πάσῃ προθυμίᾳ πειρᾶσθαι τὸ ψεῦδος τοῖς ἐλέγχοις ἀποτρέ-
» πειν, ἀνδρῶν σωφρόνων καὶ μετὰ τῆς ἰδίας εὐβουλίας τὴν τῶν πολλῶν ἀσφάλειαν περὶ πολ-

βασίλειος » λοῦ ποιουμένων. Τὸ μὲν οὖν σχῆμα τοῦ λόγου, τοιοῦτον, οἷον ἂν γένοιτο τοῦ μηδὲν ἁπλῶς μηδὲ ἀδόλως ποιοῦντος. τότε γὰρ τὸ περὶ τὴν καινοτομίαν ὕποπτον, τῷ τῆς ἀπολογίας προκαλύμματι συσκιάζει· καὶ εὔνοιαν θηρᾶται παρὰ τῶν ἀκουόντων, ὡς τῇ ἀνάγκῃ τῆς διαβολῆς ἐπὶ τοὺς λόγους τούτους ἐλθών. ἐλέγχεται δὲ αὐτοῦ ἡ περὶ τὴν ἀπολογίαν σκηνή, ὅτι τοῦ ἐγκλήματος ἐφ' ᾧ διαγωνίζεσθαι προσποιεῖται κατήγορον εἰπεῖν οὐκ ἔχων ἀπρόσωπον τὸ τῆς ἀπολογίας ὑπεισέρχεται δρᾶμα. οὐ διὰ μακροθυμίαν ὀνόματι μηνυθῆναι τὸν λελυπηκότα ἀπεχόμενος. πῶς γάρ, ὅς γε τοσαύταις λοιδορίαις πλύνει τοὺς ἀντιλέγοντας, ἀλλὰ τοῦ ψεύδους τὸ περιφανὲς ὑφορώμενος, ἐπιφημίζειν ἑαυτῷ ὡρισμένα πρόσωπα κατηγόρων αἰσχύνεται. εἰ γὰρ εἶχεν ὀνομάσαι τινάς, εἶπεν ἂν πάντως καὶ διεβόησεν. εἰ καὶ μὴ τὴν ἑαυτοῦ ὀργὴν ἐκπληρῶν, ἀλλὰ τήν γε τῶν πολλῶν ἀσφάλειαν διοικούμενος. ὧν δὴ καὶ μάλιστα προνοεῖν ἐπαγγέλλεται. λανθάνουσα γὰρ πονηρία, τῆς προκεκηρυγμένης βλαβερωτέρα. ὥστε εἴπερ ἔγνωμεν τοὺς συκοφάντας, ῥᾷον ἂν διεφύγομεν τὰς ἀκολάστους γλώσσας αὐτῶν, καὶ τὰς ἀγνώμονας γνώμας. αὐτοῖς γὰρ χρήσομαι τοῦ σοφωτάτου τοῖς ῥήμασιν. ἀλλ' ἐπειδὴ τότε δι' ἣν δήποτε αἰτίαν ἀπεσιώπησε, νῦν ἐρωτάσθω· νῦν ἀποκρινάσθω, τίνες οἱ κατήγοροι οἱ τῷ προλαβεῖν ταῖς διαβολαῖς, ἀναγκαίαν αὐτῷ τὴν ἀπολογίαν κατασκευάζοντες. ἐκ ποίας οἰκουμένης ἐλθόντες. τίνες οἱ δικασταί, ἐφ' ὧν διατίθεται τὸν ἀγῶνα. ἐν ποίῳ δικαστηρίῳ τὴν γραφὴν ταύτην ὑπεισῆλθε ποῖ γῆς ἢ θαλάττης συγκροτηθέντι. τί γὰρ ἂν καὶ ἐποίουν ἐν [illegible], ἀλλὰ σιωπῶντες ἑάλωσαν, οἵ γε προκαλουμένων πολλάκις τῶν συνεληλυθότων εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν ἐπιφερομένων εὐθύνας, οὐκ ἀπήντησαν· ἐφ' οἷς δὴ καὶ κατεκρίθησαν τηνικαῦτα. κοινὸς γάρ μοι ὁ λόγος πρὸς ἅπαν ὁμοῦ τὸ σύνταγμα, τὸ διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς ἀσεβείας, ὥσπερ τι μέλος νενοσηκὸς τοῦ ὑγιαίνοντος σώματος τῆς ἐκκλησίας ἀπορραγέν. ἀλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει; ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖ ἀπολογίας ἔδει καὶ λόγων. τοὺς γὰρ ἐκ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, καὶ τῶν λοιπῶν τοὺς τὰ μέγιστα δυναμένους ἑαυτῶν ποιησάμενοι, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τοῖς πράγμασι προσεφέροντο. αὐτοὶ καὶ κατήγοροι, καὶ δικασταί, καὶ δήμιοι, καὶ πάντα ὄντες ὅσα ἐβούλοντο. ὅτε τῶν ἐπισκόπων τοὺς μέν, ἐκβάλλοντες· τοὺς δέ, ἐγκαθιστῶντες· τοῖς δὲ τὸν περὶ τῆς ζωῆς ἐπικρεμαννύντες κίνδυνον, αὐτοὶ τὰς πόλεις ἀλλήλοις κατ' ἐξουσίαν πολλὴν διελάγχανον. καὶ ὁ μέν τις τῶν ἐν Συρίᾳ πόλεων ἐκ πασῶν, τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς ἐπὶ τυραννίδι κατέλαβεν. αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ ἄμαχος καὶ δεινὸς λογογράφος, ἆθλον τῆς ἀσεβείας, τὴν Κύζικον ἀπηνέγκατο. Θεοσεβίῳ δὲ μετὰ τοὺς ἐπὶ ταῖς ἀρρήτοις βλασφημίαις ἐλέγχους, ἡ ἐκκλησία Σάρδεων προετέθη· καὶ σιωπῶ Βιθυνούς, καὶ Παφλαγόνας καὶ Κίλικας, καὶ πάντας ὅσους ἐν κύκλῳ φερόμενον τὸ κακὸν ἐπενείματο. ποίας οὖν ἀπολογίας ἔτι καιρὸς ἦν τότε. ἀλλ' οἶμαι οὐδὲ βουλομένῳ δυνατὸν ψεύσασθαι. ὥστε παντὸς ἀληθέστερον, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ λόγου, μηχάνημα αὐτῷ πρὸς τὴν ἀπάτην ἐστί. καὶ ταῦτα μὲν καὶ τοσοῦτον. ὁ δὲ μικρὸν προελθών, σκέψασθε οἷα γράφει. οὐδὲ γὰρ ἄχρηστον ἴσως

εὐνόμιος » πρὸ τῶν ἐλέγχων τῆς ἀσεβείας, ὀλίγα τοῦ περὶ αὐτὸν τύφου παραδηλῶσαι. Αἰτοῦμεν
» δὲ πρὸ πάντων ὑμᾶς, τούτους τε νῦν ἀκουσομένους, καὶ τοὺς ὕστερον ἐντευξομένους, μὴ
» τῷ πλήθει διακρίνειν ἐθέλειν τῆς ἀληθείας τὸ ψεῦδος, τῇ πλείονι μοίρᾳ τὸ κρεῖττον συνάπτον

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας τοῦ μεγάλου. ἀνατρεπτικὸς τοῦ ἀπολογητικοῦ εὐνομίου, α.

Εἰ μὲν ἐβούλοντο πάντες ἐφ' οὓς τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐπικέκληται, μηδὲν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ εὐαγγελίου παρεγχειρεῖν, τῇ δὲ παραδόσει τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ ἁπλότητι τῆς πίστεως ἐξαρκεῖσθαι, οὐδὲν ἂν ἡμῖν ἔδει λόγων ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ καὶ νῦν ἂν πάντως ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐτιμήσαμεν σιωπήν, ἠσπασάμεθα. ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας προσθήκαις ἀεὶ τὸ κακὸν πλεονάζων, πρὸς οἷς ἐξ ἀρχῆς ἐπέσπειρε ζιζανίοις τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ νῦν δι' ἑαυτῶν ὄργανα πᾶσαν αὐτοῦ ἀθρόως τὴν τέχνην ὑποδεχόμενα, ἐν προσχήματι χριστιανισμοῦ τὴν ἄρνησιν τῆς θεότητος τοῦ μονογενοῦς παρεισάγει, τῇ ἔξωθεν ταύτῃ καὶ ματαίᾳ σοφίᾳ τὸ καθαρὸν καὶ ἁπλοῦν τῆς διδασκαλίας τοῦ θείου πνεύματος συνταράσσων, καὶ ἐν πιθανολογίᾳ τοὺς ἀκεραιοτέρους παρακρουόμενος. ἀναγκαίως καὶ ἡμεῖς διά τε τὴν ὑμετέραν τῶν ἐπιταξάντων ἀγάπην, καὶ τὸ ἡμῶν ἀσφαλές, ἐν τούτῳ τῆς ἀσθενείας ὑποδύντες. καίτοι παντελῶς ἀγύμναστοι τοῦ τοιούτου εἴδους τῶν λόγων ὄντες, κατὰ τὸ ἐπιμετρηθὲν ἡμῖν παρὰ τοῦ κυρίου τῆς γνώσεως μέτρον, τῇ τε ἀληθείᾳ συνίστασθαι, καὶ ἀπελέγχειν τὸ ψεῦδος ὑπεδεξάμεθα, ἡγούμενοι τελείων ἀγαθῶν, ἑνός γε πάντως μὴ ἁμαρτήσεσθαι. ἢ γὰρ τοῖς ἤδη προειλημμένοις ἀλεξιτήριον τοῦ κακοῦ τὸν ἔλεγχον δώσειν, ἢ φυλακὴν μετρίαν παρέξειν τοῖς ὑγιαίνουσιν· ἢ πάντως γε αὐτοὶ τῶν ἀπὸ τοῦ προειλέσθαι τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν τὰ βέλτιστα, μισθῶν ἐπιτεύξεσθαι. ἔστι δὲ ὁ μὲν πρῶτος εἰπεῖν φανερῶς, καὶ διδάξαι τολμήσας, ἀνόμοιον εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν, τὸν μονογενῆ υἱὸν τῷ θεῷ καὶ πατρί, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, ἀέτιος ὁ σύρος, ὃν οὐκ ἐρῶ ποταποῖς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐντεθραμμένος ἐπιτηδεύμασι, ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ προσιὼν εἰσεφθάρη, ἵνα μὴ δόξω λοιδορεῖν τὸν ἔλεγχον ἀφέμενος. ὁ δὲ, ἐκδεξάμενος τὴν ἀσέβειαν καὶ τελεώσας αὐτήν, εὐνόμιος οὗτος ὁ γαλάτης, ὃς ἐκ τῶν αἰσχίστων ἴσως τῶν περιφάνειαν κτώμενος, ἡ γὰρ δόξα φησὶν ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, τὴν ἐκ τοῦ γράψαι ἃ μηδεὶς ἄλλος τετόλμηκε πώποτε φιλοτιμίαν, τῶν ἀποκειμένων τοῖς εὐσεβέσιν ἀγαθῶν προτιμήσας, ὑποδύντα τέως λαλουμένην τὴν βλασφημίαν, ἐπήρθη δημοσιεῦσαι τῷ λαμπρῷ τούτῳ συντάγματι, ἀρχηγὸς καὶ προστάτης ὅλης αἱρέσεως ἀναρρηθῆναι φιλοτιμούμενος. ἐνπερ οὖν καὶ εὐθύνειν πρόκειται ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι. ἑνὸς δὲ κακοῦ ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχοντος, δῆλον ὡς ἐν τῷ μαθητῇ τῷ κατηρτισμένῳ, καὶ ὁ διδάσκαλος συναπελεγχθήσεται ὁ τὰ σπέρματα τῆς ἀσεβείας καταβαλλόμενος. εἴπερ δὲ ὑπάρξειεν ἡμῖν διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, τοσαύτην λαβεῖν τοῦ λόγου δύναμιν, ὥστε κατὰ τὸν ζηλωτὴν φινεὲς, τῇ μιᾷ πληγῇ τοῦ ἐλέγχου, ἀμφοτέρων ὁμοῦ καθικέσθαι τῶν κατὰ τὴν ἀσέβειαν συμπεπλεγμένων ἀλλήλοις. πολλὰ τοίνυν ἔχων αὐτὸν ἐν τούτῳ διελέγξαι τῷ λόγῳ ψεύστην, ἀμαθῆ, ὑβριστήν, εἴρωνα, βλάσφημον· τὴν μὲν ἄλλων τὴν μνήμην, ἐν παρέργῳ θήσομαι, τὴν δὲ βλασφημίαν, ἣν εἰς τὸ ὕψος τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς ἐλάλησε, τῶν ἐκ τῆς τέχνης προκαλυμμάτων ἀπογυμνώσας, ἐμφανῆ πᾶσι καταστῆσαι πειράσομαι. ἤδη δὲ βαδιοῦμαι πρὸς τοὺς ἐλέγχους, ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτῷ πάντων κακούργημα, τὸ σχῆμα τοῦτο τῶν λόγων ἐπινενόηται, ἐν ἀπολογίας εἴδει τὴν διδασκαλίαν συνθεῖναι, ἵνα μὴ δόξῃ προηγουμένως ποιεῖσθαι τῶν δογμάτων τῆς ἀσεβείας τὴν ἔκθεσιν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοὺς λόγους τούτους ἐληλυθέναι. ἐβούλετο μὲν γὰρ ἐκ παντὸς τρόπου τὸ πονηρὸν τοῦτο καὶ ἄθεον εὐαγγελίσασθαι κήρυγμα, καὶ εἰς μέσον ἐνεγκεῖν, ἣν πά-

τὰ κάλλη. ὥς τις ἐν τοῖς ἑξῆς λέγεται ποταμὸς ὁ παρεκπορευόμενος ἐξ ἐδὲμ ποτίζειν τὸν πα-
ράδεισον. ἐν μὲν οὖν τοῖς κατόπιν ἐλέγετο, ὅτι πρότερον τὴν κτίσιν πληρώσας. οὕτως
ἐπεισήγαγεν εἰς ἀρχὴν καὶ δεσποτείαν τὸν ἄνθρωπον. νῦν δὲ τὸ ἐναντίον πρότερον ἔ-
πλασε τὸν ἄνθρωπον, τότε ἐφύτευσε τὸν παράδεισον. ἡ δὲ αἰτία ὅτι ἐκεῖ μὲν ἵνα πλή-
ρει τῷ οἴκῳ τὸν οἰκοδεσπότην ἐπεισαγάγῃ. καὶ μὴ πένητα κτίσας, ὕστερον αὐτῷ τὴν ἀ-
πορίαν χαρ[illegible] [illegible] τοῦ δὲ τὴν ἐκ προκοπῆς τελείωσιν χαρισάμενος, ἀλλαχοῦ
ἔντιστ[illegible] [illegible] ἐγκατοικίζει τῷ παραδείσῳ. ἵνα τὴν διαφορὰν καταμαθὼν, τῆς τε
ἔξω [illegible]ς, καὶ τῆς ἐν παραδείσῳ διαγωγῆς ἐκ τῆς συγκρίσεως ἑκατέρων. γνωρίσῃ μὲν τὴν
κ[illegible]ους τὴν ὑπεροχὴν, φοβηθῇ δὲ τῆς ἐκπτώσεως αὐτοῦ τὴν ζημίαν. ἵνα δὲ νοήσῃς
[illegible]τείαν ἀξίαν τῆς τοῦ θεοῦ χειρὸς, μνήσθητι τῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παρὰ τοῦ κυρίου εἰρημέ-
νων πρὸς τοὺς μαθητὰς, ὅτι ὑμεῖς ἐστὲ τὰ κλήματα καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. δηλο-
νότι ὡς παρ' αὐτοῦ φυτευθέντες. οἱ γὰρ ἐκείνης εἰσὶ τῆς φυτείας οἱ πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴ-
κῳ τοῦ κυρίου, καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ κυρίου ἐξανθοῦντες. καὶ πάλιν ἐν τῷ προφήτῃ. ἐγὼ ἐ-
φύτευσα ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν. ἀποτολμᾷ καὶ λέγει ὁ μιμητὴς τοῦ
χριστοῦ, ὅτι συνεργοὶ ἐσμέν. θεοῦ γεώργιον ἐστέ. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλῶς ἐπότισεν, ὁ δὲ
θεὸς ηὔξανε. καὶ ὁ δίκαιος ὡμοίωται τῷ ξύλῳ τῷ πεφυτευμένῳ παρὰ τὰς διεξόδους τῶν
ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀποῤῥυήσε-
ται. καὶ δίκαιος ὡς φοίνιξ ἀνθήσει, καὶ ἄμπελον ἐξ αἰγύπτου μετῆρας. ἐξέβαλας
[illegible] καὶ κατεφύτευσας αὐτήν. πειράθητι τοίνυν διὰ τῶν τοιούτων διδαγμάτων ἐν προ-
νοίᾳ γενέσθαι ἐκείνου. ἵνα γένῃ κατὰ τὰς αὐγὰς τοῦ θείου φωτὸς, ἐν οἷς τὸ φῶς τῆς γνώ-
σεως ἀνατέλλει. ὡς ὁ παράδεισος τῆς τρυφῆς φυτευόμενος. κἂν χωρίον δέ τι νοῇς διαιτη-
κὸν τῶν ἁγίων, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἐπὶ γῆς διαλάμψαντες ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς ἀπολαύοντες
τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος, καὶ τῆς ἀληθινῆς, καὶ νοητῆς τερπνότητος διαιτῶνται, οὐκ ἀπο-
πίπτεις τῆς πρεπούσης περὶ αὐτοῦ εἰκασίας. ἐκεῖ οὖν ἐῤῥιζωμέναι τινὲς, καὶ παγίως ἐρη-
ρεισμέναι αἱ ἀγαθαὶ δυνάμεις, λειτουργοὶ τῶν ἁγίων αἷς ὁ ἄνθρωπος παρεδόθη ἀρτι-
γενὴς ὢν καὶ πολλῆς δεόμενος συγγυμνασίας πρὸς τὴν τελείωσιν. ἐν ᾧ τὸ σύστημα τῶν
ἁγίων, ἐν ᾧ αἱ ἀνατολαὶ τοῦ φωτὸς, ἐν ᾧ ἡ τρυφὴ τῆς ψυχῆς, ἐκεῖ ἔθετο ὁ θεὸς τὸν ἄν-
θρωπον. εἰ σάρκινος εἶ, ἔχεις τὴν ἱστοριογραφίαν τοῦ σωματικοῦ ἐκείνου, καὶ τὴν
ἡδίστην ἐμφέρησιν. εἰ μεγάλην ποιῇ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσθητῶν, ἐπεί-
γου πρὸς αὐτήν. ἐκεῖ χορηγία τρυφῆς ἀδιάλειπτος. εἰ πνευματικὸς εἶ
καὶ ὑψηλότερα φρονεῖς τῶν σωματικῶν ἀπολαύσεων, ἀνάβα
τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ κάλλη τῶν ἀγγέλων. κατάμαθε τοὺς
ἐν αὐτοῖς τῆς δικαιοσύνης καρπούς. θέασαι τὸν πο-
ταμὸν τοῦ θεοῦ τὸν πεπληρωμένον ὑδάτων. οὗ
τὰ ὁρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν
τοῦ θεοῦ. ἧς τεχνίτης καὶ δημιουρ-
γὸς ὁ θεός. ἐκείνην τὴν πό-
λιν διαῤῥεῖ ὁ ποτα-
μὸς τοῦ θεοῦ οὗ-
τος ὁ ἐρ-
χόμενος ἐξ ἐ-
δὲμ ποτίζων τὸν πα-
ράδεισον. πάντα ταῦτα τῇ
διανοίᾳ καταμαθὼν,
δόξαζε τὸν θεὸν
ὅτι αὐ-
τῷ πρέπει πᾶ-
σα δόξα τῷ πατρὶ
καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύ-
ματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

φυτείας τοῦ κτίσαντος. ἔστι φρυγανικά, καὶ ὅσα ἐνθάμνα. τὰ μονοστέλεχα, τὰ πολύκλαδα, τὰ ὑψίκομα, τὰ ἀμφιθαλῆ, τὰ φυλλοβόλα, τὰ ἀείφυλλα, τὰ γυμνούμενα, τὰ ἀειθαλῆ, τὰ κάρπιμα, τὰ ἄκαρπα, τὰ μὲν τῆς χρείας ὁρώμενα, τὰ δὲ πρὸς ἀπόλαυσιν συμβαλλόμενα. πάντα μεγέθει καὶ κάλλει διαφέροντα. κατάσκια τοῖς κλάδοις, ἀμφιθαλῆ τοῖς κόμαις, βρύοντα τοῖς καρποῖς. ἄλλοις ὁμοῦ καὶ ἄλλην χρείαν καὶ τέρψιν πεποίημαι. ἑκάστου γὰρ τῶν καρπῶν πολὺ μὲν τὸ χάριεν, ... δὲ πάλιν τοῦ τερπνοῦ τὸ χρειῶδες. πῶς σοι παραστήσω τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τὸ ὑπερβάλλον, ἢ τῷ συγκρίνω τοῖς ὧδε, καὶ ἐνδείξω μᾶλλον τῇ παραθέσει. ἢ τίνα σοι ἐνέργειαν ἐκ τῆς ..όνος παρίστημι; πάντα τέλεια, πάντα ὥριμα, οὐ κατὰ μικρὸν αὐξηθέντα. οὐ γὰρ ἀπὸ ..δοις ἐπὶ τὴν ἀκμὴν αὔξεται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀκμῆς ἐκφυέντα φύσεως ἀποτελέσματα, οὐκ ἀνθρωπίνης ἐπιτεχνήσεως. ἐκεῖ καὶ ὀρνίθων παντοδαπῶν γένη τῷ τε τῶν πτερῶν αὐτῶν, καὶ τῇ ἐκ φύσεως μουσικῇ ἀπόλαυσίν τινα θαυμαστὴν δι' ἑαυτῶν προσετίθει τοῖς ὁρωμένοις. ὥστε διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ἀναχεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον. τὰ μὲν ὁρῶντα, τὰ δὲ ἀκούοντα. ἄλλων ἁπτόμενον, ἄλλων ὀσφραινόμενον. ἑτέρων ἀπογευόμενον. καὶ ζώων ποικίλων θεάματα. πάντων ἡμέρων, πάντων ὁμοηθῶν ἀλλήλοις καὶ ἀκουόντων, καὶ φθεγγομένων ἀσύνετα. οὐ φρικτὸς ὁ ὄφις τότε, ἀλλὰ προσηνὴς καὶ ἥμερος. οὐχὶ φοβερὸν ἐπὶ κυμαίνων τῇ γῇ, καὶ ἐφέρπων, ἀλλ' ὑψηλὸς ἐπὶ ποδῶν βεβηκώς. ἐκεῖ ἔθετο τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασεν. ἀλλαχοῦ ἔπλασεν, καὶ ἐκεῖ εἰσήγαγεν. ὡς τοὺς φωστῆρας ἐποίησεν ὁ θεὸς καὶ ἔθετο ἐν τῷ στερεώματι, οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασε μὲν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς. ἔθετο δὲ ἐν τῷ παραδείσῳ. σημείωσαι δὲ ὅτι οὐκ εἴρηται, ὃν ἐποίησεν, ἀλλ' ὃν ἔπλασεν. ὃν μὲν γὰρ ἐποίησε, τὸ κατ' εἰκόνα ἐστίν. οὗτος δὲ ἀσώματος. τὸ δὲ ἀσώματον, τόπῳ οὐ περιγράφεται. ἀκολουθεῖ μὲν γὰρ τῷ πλάσματι τὸ ποίημα τουτέστι τῷ πλάσματι ἡ ψυχή. ὁμοῦ γάρ ἐστι τὸ σύνθετον, ἀλλὰ προηγούμενος μὲν τῶν σωμάτων ὁ τόπος. ἡ δὲ ψυχή, κατὰ παρακολούθημα ἐστὶν ἐν τόπῳ διὰ τῆς πρὸς τὸ σῶμα σχέσεως. οὐκ ἐκ τῆς οἰκείας φύσεως ἐμπεριγραφομένη τόποις τῷ σώματι. ἆρα σὲ εὔφρανα ἐκ τῶν τοῦ παραδείσου τερπνῶν, ἢ ἐλύπησα πλέον τῇ τῶν φθαρτῶν παραθέσει; πάντως γάρ που ἡ διάνοια ὑψηλὰ καὶ μετέωρα, καὶ ὑπερκόσμια φρονοῦσα, οἷα δὴ τὸ πολίτευμα ἔχουσα ἐν οὐρανοῖς, καὶ πρὸς τὴν ἄνω βλέπουσα ἀξίαν τῶν ἐπηγγελμένων, ἐννοεῖ, καὶ περισκοπεῖ ἀκοῦσαί τι τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἡμῖν ἀγαθῶν. ἃ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη. εἰ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, τίς ὁ διηγούμενος; εἰ οὖς οὐκ ἤκουσε, ποῦ τὸ σὸν ἀποδέξεται; εἰ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, πῶς ἡ διάνοια ἡμῶν χωρήσει; οὔτε τὰ σωματικὰ ἐκβάλλομεν, καὶ τὰ πνευματικὰ ἐπιζητοῦμεν. ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ νόμου τὴν μὲν καὶ τὸ αἰσθητόν, ἀλλὰ τύπον ἐποίει τοῦ νοητοῦ, οὕτω καὶ τὸν παράδεισον. νοοῦμεν μὲν σωματικῶς, ἀλληγοροῦμεν δὲ πνευματικῶς. ἐφύτευσεν οὖν ὁ θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς, τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν σεσιώπηται. ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ ἐφύτευσε, παραδέδοται. ἐν Ἐδὲμ φησὶν ἐφύτευσεν, τουτέστιν, ἐν τῇ τρυφῇ. Ἐδὲμ γὰρ τρυφὴ ὀνομάζεται. ἆρα οὖν τρυφὴν τὴν διὰ στόματος ὀνομάζει τῇ κοιλίᾳ παραδιδομένην, καὶ ἧς τέλος ὁ ἀφεδρὼν καὶ τρυφὴν παραδέδωκε τὴν ἀπολλυμένην; καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ παρὰ θεοῦ χάρις, γαστρὸς πλήρωσις, καὶ εὐπάθεια σώματος, καὶ διάχυσις ἡδονὴν ἐμποιοῦσα; ἢ τοῦτο μὲν οὐδὲ εἰπεῖν εὐσεβές. ἀκολασίας γάρ που καὶ ὕβρεως καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀπηγορευμένων ἐφόδιον ὑπερπιαίνειν τὸ σῶμα, καὶ καταβαπτίζειν τὴν ψυχήν. εὐκατάφορον ποιοῦντα πρὸς ἁμαρτίαν. οὐκοῦν τρυφὴν νοήσωμεν ἀξίαν θεοῦ, ἵνα καὶ τὴν φυτείαν πρέπουσαν τῇ γεωργίᾳ τοῦ θεοῦ διδαχθῶμεν. τίς οὖν δύναται γενέσθαι τρυφὴ ἁγίοις ἁρμόττουσα. κατατρύφησον τοῦ κυρίου, καὶ δώσει σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου. ἐπεὶ οὖν ἄπειρον τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τῆς πολυποικίλου σοφίας τὴν ἀρχὴν ἔχον. διὰ τοῦτο γέγραπται, ὅτι ἐφύτευσεν ὁ θεὸς παράδεισον, οὐχὶ κατὰ ἀνατολήν, ἀλλὰ κατὰ ἀνατολάς. ἕκαστον γὰρ τῶν πεφυτευμένων παρὰ τοῦ κυρίου φυτῶν ἐν ἰδίῳ φωτὶ κεκαλλωπισμένον διαστράπτον. ἐκεῖ τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα τοῦ εὐφραίνοντος τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ. ἀλλαχοῦ χειμάρρους τρυφῆς ὀνομάζεται τρέφων καὶ αὔξων τῶν νοητῶν ἐκείνων φυτῶν

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν παράδεισον.

Ἐφύτευσεν ὁ [illegible] παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασεν [illegible]σωμον ἀξίαν θεοῦ φυτείαν, καὶ παράδεισον πρέποντα τῇ φιλοκαλίᾳ τοῦ τοιού[illegible], καὶ τηλικούτου δημιουργοῦ ἐν τοῖς κατόπιν εἴρηται. ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνη[illegible], χόρτου, καὶ ξύλον κάρπιμον σπεῖρον σπέρμα ποιοῦν καρπόν. εἰ ἐκ τῶν κοινῶν ξύλων ὁ παράδεισος, ἐμπεριείχετο δηλονότι τῇ πρώτῃ γενέσει τῶν φυτῶν. καὶ οὐδὲν δεῖ τὸ ἐξαιρέτου φυτείας τοῦ θεοῦ τὰ νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ φυτευθέντα δένδρα. νῦν μέντοι ὡς διάφορα παρὰ τὰ ἤδη ὑπάρχοντα γένη φυτῶν, τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ φιλοτεχνηθέντα συστήματα δένδρων ἀπὸ τοῦ λόγου δείκνυται. ὥσπερ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἐξαιρέτου τῆς πλάσεως παρὰ τὰ λοιπὰ ζῷα ἠξίωσεν, οὕτω καὶ τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς ἔργον ἐποίησε. τόπον ὑπερφέροντα τῆς ὅλης κτίσεως, θαυμαστὸν τῷ κάλλει, ἐν περιόπτῳ κείμενον, ἀνεπισκότιστον διὰ ὕψος πάσαις ταῖς τῶν ἄστρων ἀνατολαῖς καταλαμπόμενον, πεφωτισμένον πάντοθεν, τὴν ἐκ τῶν ὡρῶν εὐκρασίαν ἡδίστην ἔχοντα, ἀέρι διαυγεστάτῳ περιειλημμένον. ἐκεῖ οὖν ἐφύτευσεν ὁ θεὸς, ὅπου οὐκ ἀνέμων βία, οὐχ ὡρῶν ἀμετρία, οὐ χάλαζα, οὐ πρηστῆρες, οὐ λαίλαπες, οὐ σκηπτοὶ, οὐ χειμερινὴ πῆξις, οὐχ ὑγρότης ἦρος, οὐ θερινὴ πύρωσις, οὐ φθινοπωρινὴ ξηρότης, ἀλλ' εὔκρατος, καὶ εἰρηνικὴ συμφωνία τῶν ὡρῶν πρὸς ἀλλήλας ἑκάστης αὐτῶν ἰδίῳ κάλλει κεκοσμημένης, καὶ μὴ ἐπιβουλευομένης παρὰ τῆς γείτονος. οὔτε τοῖς ἠρινοῖς κάλλεσι τοῦ θέρους λυμαινομένου, οὔτε τῶν θερινῶν, ἢ τῶν μετοπωρινῶν καρπῶν καταρρυομένων ἀπὸ τοῦ γήρως, ἄλλη ἄλις γὰρ τὸν τόπον ἐκεῖνον αἱ ὧραι περιεχόρευον. ἀλλ' ὁμοῦ καὶ τοῖς παρ' ἑαυτοῖς ἐξαιρέτοις δορυφοροῦσαι, συνέτρεχον τοῦ ἀέρος τὰ τερπνὰ, τοῦ θέρους τὰ τρόφιμα, ἡ μετοπωρινὴ εὐφροσύνη, ἡ χειμερινὴ ἀνάπαυσις, ἡ γῆ πίων, μαλακὴ, ὄντως ῥέουσα γάλα καὶ μέλι, πρὸς καρπογονίαν ἐπιτηδεία, κατάρρυτος πᾶσα ὕδασι γονιμωτάτοις. τῷ ὄντι κάλλος ἀμήχανον παρεχομένοις. λεπτὰ γὰρ καὶ διαφανῆ τὰ ὕδατα. πολὺ μὲν τῇ ὄψει τὸ τερπνὸν ἔχοντα. πλέον δὲ τοῦ τερπνοῦ τὸ ὠφέλιμον παρεχόμενα. πρότερον οὖν αὐτὸν ἐδημιούργησε τὸν τόπον ἄξιον τῆς ὑποδοχῆς τῶν τοῦ θεοῦ φυτευμάτων. ἔπειτα ἐνεφύτευσεν ἐν αὐτῷ παντοδαπὰ κάλλη τῶν δένδρων, ὄψιν τε χαριεστάτην, καὶ ἀπόλαυσιν ἡδίστην δι' αὐτῶν χαριζόμενα. πῶς σοι δυνηθῶ ὑπ' ὄψιν ἐναργῶς ἀγαγεῖν τὴν πατρίδα, ἵνα σεαυτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνακαλέσῃ. οἱ λειμῶνες ἐπανθεῖς ἥδιστον θέαμα. τούτων χαριέστερον τῇ διανοίᾳ φαντάσθητι. ἐνταῦθα τὸ ῥόδον μετὰ τῆς ἀκάνθης ἐστὶ κεκρυμμένον ἔχον τὴν ἀηδίαν τῇ χάριτι μονονουχὶ διαμαρτυρόμενον ἡμῖν, ὅτι τὰ τερπνὰ ὑμῖν ὦ ἄνθρωποι τοῖς λυπηροῖς ἀναμέμικται. τῷ ὄντι γὰρ, οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἀκραιφνές, ἀλλ' εὐθὺς αἱ λῦπαι ταῖς εὐφροσύναις παραπεπήγασι. τῷ γάμῳ αἱ χηρεῖαι, τῇ παιδοτροφίᾳ ἡ μέριμνα. τῇ εὐπαιδίᾳ ἡ ἀποβολή, ταῖς περιφανείαις αἱ ἀτιμίαι. ταῖς εὐημερίαις αἱ ζημίαι, ταῖς τρυφαῖς αἱ πλησμοναί. ταῖς ὑγιείαις αἱ ἀρρωστίαι. ἀνθηρὸν τὸ ῥόδον, ἀλλ' ἐμοὶ κατήφειαν ἐμποιεῖ. ὁσάκις γὰρ ἂν ἴδω τὸ ἄνθος, τῆς ἁμαρτίας ὑπομιμνήσκομαι τῆς ἐμῆς. δι' ἣν ἀκάνθας ἡ γῆ καὶ τριβόλους ἀνατέλλειν κατεδικάσθη. καὶ ἐνταῦθα μὲν ὀλιγοχρόνιος τῶν ἠρινῶν ἀνθῶν ἡ χάρις ἐστὶ ποθοῦντας ἡμᾶς ἐπιλείπουσα. οὐ γὰρ ἔφθημεν δρεψάμενοι, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν ἀπεμαράνθη. ἐκεῖ μέντοι τὸ ἄνθος οὐ πρὸς βραχὺ διαλάμπον, ἀλλὰ διαρκὲς τὸ τερπνὸν ἔχον, χαριεστάτην τὴν ὄψιν, ἀτέλεστον τὴν ἀπόλαυσιν. τὴν εὐωδίαν ἀκόρεστον, καὶ τὴν εὐχροιαν ἐξαστράπτουσαν. οὐ βίαι ἀνέμων παραλυποῦσιν, οὐ νουμηνίαι ἀπομαραίνουσιν, οὐ παγετὸς ἀποπήγνυσιν, οὐχ ἡλίου φλόγωσις καταφρύγει, ἀλλὰ πνεῦμα μέτριον λεπτὴν καὶ ἡδεῖαν ἀναπνοὴν παρεχόμενον. κούφως αὐτοῖς καὶ προσηνῶς ἐπιπνέον, ἀδάμαστον χρόνῳ τὴν χάριν αὐτῶν διασώζει. τὰ δὲ τῶν φυτῶν κάλλη, ἄξια καὶ αὐτὰ τῆς δημιουργίας καὶ τῆς

ἤδη δὲ βίου ἀσκεῖν· δεῖ γὰρ ἁπάντων ἐν πάσῃ σοφίᾳ παιδευομένους, προσήκει πρός τε
τὴν ὅλην ἡδονὴν ὥσπερ πρὸς τὴν πολυκέφαλον ὕδραν ἱσταμένους σοφῶς· οὐ σχήματι
τῷ ἐκτέμνειν, τὰς δὲ τῶν αἰσθήσεων ἐκκυπτούσας ἀεὶ κεφαλὰς πρὸς τὴν τῶν πλειό-
νων βλάστην ἀεὶ αὐταῖς ἐρεθίζειν, ἀλλὰ τῇ καρτερίᾳ καὶ ἐπιτεταμένῃ ἐγκρατείᾳ
στερρῶς [illegible]ιεν· τά τε σώματα ἡμῶν θυσίαν ἁγίαν εὐάρεστον τῷ θεῷ κα-
[illegible]ορ μόσχον ὑπὲρ ἱερωσύνης προσφέροντας· ὅπου μὲν τὴν μα-
χαιραν ἐπιθυμίαν ὥσπερ λοβόν· ὅπου δὲ τὸ [illegible] τῆς τρο-
φῆς, ὡς στέαρ τὴν κοιλίαν καλύπτον· ὅπου δὲ ὅλην ἑ-
αυτοῦ τὴν πρὸς γαμικὰς μίξεις ἐπιθυμίαν· ὥσπερ νε-
φροὺς μετὰ τοῦ χορηγοῦντος τούτοις τὰ σπέρ-
ματα στέατος, τῷ θείῳ τῆς ἐγκρατείας
πυρὶ ἀναλίσκειν· ἵνα κατὰ τὸν
προσήκοντα τῆς παρθενίας
σκοπόν· πάσης μὲν
φαύλης ἐπι-
θυμίας·
πάσης δὲ ἡδο-
νῆς ἀσκητικῶς κράτο-
νες ὑποφθάντες, τοῦ περικει-
μένου τοῖς ἄθλοις
βραβείου καὶ τοῦ
τῆς ἀφ-
θαρσίας στεφά-
νου ἄξιοι εὑρεθῶμεν
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι᾽ οὗ ἡ δόξα τῷ
πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ

νος τρέχουσαι· πᾶσαι δὲ αἱ δι' ἧς δήποτε ὁδοῦ ἐπὶ ταύτην ἐλαύνουσαι, τῆς ἀμώμου
ἴσως ἐν τῇ ὁδῷ περινοείτωσαν, ἵνα πάσης κηλῖδος καθαρὰν τὴν νύμφην τῷ νυμφίῳ ἁρ-
μόσασαι, τῶν παρ' αὐτοῦ χαρίτων ἐνδοξότερον κατ' οὐρανὸν ἀπολαύσωσι. ταῦτά
σοι ὦ ἱερὰ κεφαλὴ εἰς κατανόησιν τοῦ ὄντως ἐν παρθενίᾳ κάλλους, ὡς ὁ καιρὸς ἐνεδίδου
ὑπέγραψα. οὐκ ἀπὸ τῶν θείων μόνον, ἀλλὰ κατὰ τὸν σοφώτατον τ[illegible] αἰχμαλωτί-
ζειν ἡμᾶς πᾶν νόημα βουλόμενος εἰς ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν [illegible] τὸν Χριστοῦ
μαθητὴν πρὸς ἐγκράτειαν δυσωπεῖσθαι βουλόμενος. καὶ τῶν Ἑλλήνων γὰρ οἱ σ[illegible]οὶ τό
τε πολυειδὲς τῆς ἡδονῆς καὶ τὴν πρὸς τοῦτο μάχην ἡμῖν διὰ μυθικοῦ πλάσματος αἰν[illegible]ό-
μενοι, ὕδραν τὴν γενικὴν ἐν τῷ σώματι ἡδονὴν ἕρποντι πολύμορφον, ἐν ἕλει φωλ[illegible]
φυσιολογοῦντες ἀνέπλασαν. καὶ ταύτης τὴν μὲν ἁπλῶς τεμνομένην κεφαλὴν, τ[illegible]
πλείονας ἀντὶ τῆς μιᾶς ἐκφύειν παρέδοσαν. τὴν δὲ καυτῆρι τεμνομένην, ἀναιρεῖσθαι
καθάπαξ φιλοσόφως ὑπέδειξαν. ὅτι τῆς καθόλου ἡδονῆς, ἐν μὲν τῆς σαρκὸς ὑλικῇ φύ-
σει ὥσπερ ἐν ἕλει δεινοῦ τινος ἑρπετοῦ ἀεὶ φωλευούσης. δι' ἑκάστης δὲ αἰσθήσεως καθάπερ
τινα μίαν κεφαλὴν ἐκβαλλούσης τὴν ἰδικὴν διά τε ὄψεως καὶ γεύσεως καὶ τῶν λοιπῶν πο-
λυμόρφων ἡδονῶν ἀνισχούσης. ἐὰν ἐν ἀπολαύσει τε καὶ κόρῳ φασὶ τοῦ καθ' αὐτὴν ἡδέος
ἑκάστην κεφαλὴν ἐθελήσωμεν τέμνειν, οὐ μᾶλλον τὴν φανεῖσαν τεμοῦμεν, ἢ πλείονας
ἀντὶ τῆς μιᾶς τούτῳ τῆς τομῆς τῷ τρόπῳ βλαστῆσαι ποιήσομεν. ἐὰν δὲ καθάπερ καυ-
τῆρι τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ἀναφανεῖσαν ἐκτέμωμεν, ἀβλάστητον αὐτὴν εἰς ἅπαξ σοφῶς
ἀναιρήσομεν. ὁ μὲν γὰρ τὴν ἐν τῇ γεύσει φασὶν ἡδονὴν φέρε τῷ παραχεῖν τῷ κατ' αὐτὴν
ἡδεῖ κόρῳ ἀνελεῖν βουληθεὶς, οὐ μᾶλλον ταύτην ἀνεῖλον, ἢ διὰ τῆς ἀπολαύσεως ἀκολαστο-
τέραν πρὸς τὸ ἐπιθυμούμενον ἀεὶ παρεσκεύασεν. ὁ δὲ τῷ μὴ δοῦναι τὸ ἡδὺ ὥσπερ πυρὶ
τῇ ἐγκρατείᾳ ταύτην κολάσας, ὡς ἂν μὴ τυγχάνουσαν ὧν ποθεῖ ἀνενέργητόν τε καὶ τετμη-
μένην καθάπαξ ὑπέδειξε. καὶ ἀριστοτέλης φασὶ μᾶλλον δὲ ἀδηλῶν εἰς ἄσκησιν ἐκεῖνος ὁ λόγος
ὁ καθάπαξ ἀποφαινόμενος· ὅτι τὸ ἕτοιμον εἰς ἐξουσίαν ἀργὸν εἰς ἐπιθυμίαν. ἀργεῖ μὲν γὰρ
ἡ ἐν τῇ γεύσει φέρε εἰπεῖν ἡδονὴ πρὸς ἐκεῖνο οὗ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀπολαύσεως ἔχει. ἐξουσιά-
ζειν δὲ ἀκρατῶς ὧν βούλεται ἀπολαύειν ἀεὶ διδαχθεῖσα, ἀκόλαστος εἰς ἐξουσίαν πρὸς πᾶν τὸ
ἐπιθυμηθὲν πολυμόρφως ἐξάγεται. διό φησιν οὐχ οὕτω τέμνειν ἑκάστην τῆς ἡδονῆς κεφα-
λὴν, ἀλλὰ τῷ μὴ χαρίζεσθαι τὸ ἡδὺ διὰ καρτερίας προσήκει. ὁ δὲ θεῖος λόγος τὸν ὑπὲρ
ἱερωσύνης μόσχον παρὰ τῷ σοφωτάτῳ μωϋσῇ σφαγιάζων, διὰ τῶν ὁλοκαυτουμένων μα-
λῶν τὸν τῆς ἀσκήσεως τρόπον φυσικῶς ὑπέδειξε. τοῦ μὲν ἥπατος τὸν λοβὸν, καὶ οὐχ
ὅλον τὸ ἧπαρ, καὶ τῆς κοιλίας τὸ καλύπτον ταύτην στέαρ καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν κοιλίαν.
τῶν δὲ νεφρῶν οὐ τὸ στέαρ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς σὺν τῷ στέατι τοὺς νεφροὺς ὁλοκαυτοῦσθαι
προστάσσων. ὅτι τοῦ μὲν ἥπατος ὀργάνου ἐπιθυμίας ὑπάρχοντος, καθ' ὃ καὶ ὑπὲρ τοῦ
κακῶς πρὸς ἐπιθυμίαν βληθέντος ἀνήρηται. ὅτι ἴση ὡς ἔλαφος τοξεύματι πεπληγὼς εἰς
τὸ ἧπαρ, καθάπερ λοβὸν τὴν ἰδικὴν πρὸς ἁμαρτίαν ἐπιθυμίαν μόνην ἐν ᾗ καὶ ἡ χο-
λὴ ἀφαιρεῖται ὁλοκαυτεῖν. τὴν δὲ λοιπὴν καθαρὰν χολῆς καὶ μοχθηρᾶς ἐπιθυμίας, εἰς
τὴν τῶν καλῶν ἐπιθυμίαν τηρεῖν κατὰ φύσιν προσήκει. τῆς δὲ κοιλίας τὸ περιττὸν ὅ-
θεν πρὸς ἀλογίαν κινούμεθα ἀφαιροῦντας, τὸ ἀναγκαῖον μόνον φυλάττειν. ἐπὶ δὲ τῶν
νεφρῶν, οὐ τὸ στέαρ μόνον πολὺ πλῆθος εἰς ἀκολασίαν ἐξαφρίζον γονῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
τοὺς νεφροὺς καθαγιάζειν φυσικώτατα φημὶ, περί τε τοῦ ἀναγκαίου πρὸς ζωὴν καὶ τοῦ
φιλοκάλου περὶ τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τοῦ πρὸς σωφροσύνην καθαροῦ αἰνιξάμενος. ἐπει-
δὴ γὰρ ἀδύνατον χωρὶς τροφῆς ἐν σώματι ζῆν, τὸ ὄργανον τῆς τροφῆς τὴν κοιλίαν φημὶ
γυμνὴν αὐτὰ πάσης γαστριμαργίας καταλιπὼν, τὸ ἐπικαλύπτον στέαρ αὐτοῦ καλῶς ἀφαι-
ρεῖται. πάλιν δὲ ἐπειδὴ ἀμήχανόν τι τῶν καλῶν ἡμᾶς ἔχειν μὴ ἐπιθυμίας δύναμιν φυ-
σικὴν πρὸς αὐτὸν κεκτημένους. τὸ μὲν φαῦλον εἶδος φημὶ τῆς ἐπιθυμίας, καθάπερ
λοβὸν μετὰ τῆς χολῆς ἀποτέμνει. τὸ δὲ καλὸν γένος τῆς πρὸς τὰς ἀρετὰς ἐπιθυμίας,
καθαρὸν ἀπολείπει. ἐπὶ δὲ τῶν νεφρῶν, οὔτε πρὸς ζωὴν ὡς ἡ κοιλία, οὔτε πρὸς ἐπι-
θυμίαν ἀναγκαῖοι ὁρῶνται τὴν μερικὴν πρὸς τὰς συνουσίας, μόνην ἐπιθυμίαν ἀποδε-
ξάμενοι. οὐ τὸ στέαρ φημὶ μόνον τούτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς πυρὶ παραδιδόασιν. ὅτι θανα-
τοῦν αὐτὰ νεφρῶν τουτέστιν αὐτὰ γάμων ζῶντε, καὶ τὸν παρθενίας βίον ἰσάγγελον ἐντεῦθεν

ἐνέργειαν τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ διὰ ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας κολάζει. καὶ ἄγνοιαν ἴσως
αὐτῆς ἔποι τῆς φυσικῆς πράξεως τέως προσεῖναι τοῖς μέλεσιν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα αὐ-
τομάτως ἡ φύσις πρὸς τὸ οἰκεῖον βαδίζει, ὡς ἐπὶ τῶν ἀλόγων ἔστιν ἰδεῖν, αὐτοδιδάκτῳ
τῇ φύσει ἀποχωρούντων εὐθὺς πρὸς τὰς μίξεις. καὶ παιδία δὲ ἐφωράθη ἐν τῇ ἀωρίᾳ
τῶν μελῶν τ[illegible]ρικὴν μίξιν μιμούμενα, ἐπειδὰν δὲ ἡβήσῃ ταῦτα καὶ ἐπιτήδεια
πρὸς ἣν [illegible]υκε χρῆσιν ὀφθῇ, εὐθὺς ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας εἰσῆλθε. νομοθετῶν μὲν ἑκά-
στῳ μ[illegible]α τὴν πρᾶξιν, ἀντιστρατεύων δὲ τὰ μέλη τοῦ νόμου τῷ νῷ, καὶ αἰχμαλωτίζων
τ[illegible]αμφ τῆς ἁμαρτίας διὰ τῶν μελῶν ἕκαστον ἄνθρωπον, καὶ οὐκ αὐτῆς τῶν μελῶν
μον ἔχοντα διδάσκαλον, τῆς πρὸς ὃ πέφυκεν ἁμαρτίας ἄγνοιαν προφασίσαιτο. ἀλ-
λὰ τά τε χείλη οἶδεν ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς πρὸς ἣν πέφυκε χρείαν. καὶ ἕκαστον τῶν μελῶν το-
σοῦτον τὸ τῆς ἑτερογενοῦς μέλος γνωρίζει, ὅσον ἑαυτὸ κατὰ φύσιν ἐπίσταται. ἐπεὶ οὐκ ἂν
οὔτε ἐπεθύμησε τὴν τοῦ μέλους ἐνέργειαν, εἰ ἠγνόει τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν χρείαν. ὥστε
οὐκ εὐθύνης ἄξιοι, τὸ γινωσκόμενον παρὰ ταῖς παρθένοις, σιωπώμενον δὲ διὰ τὸ ἀναγ-
καῖον ἐν καιρῷ ἀναπτύξαντες. ἐπειδ' ὅτι εἰ καὶ ἀγνοοῦσι τὴν τοῦ ἄρρενος φύσιν, ὡς ἂν
μὴ αὕτη ἡ ἄγνοια δέλεαρ γένηται αὐταῖς ἁμαρτίας, οὐκ ἀλόγως εἰς ἀσφάλειαν αὐταῖς
τὴν φύσιν ὡς ἔχει ἐθεωρήσαμεν. ἵν' ὥσπερ ἀκέραιοι εἰσὶν ὡσεὶ περιστεραί, οὕτω καὶ ὡς
ὄφις φρόνιμοι οὖσαι, πᾶσαν τὴν κατὰ τῆς ἀφθορίας αὐτῶν ἀδικίαν ἐκ τῆς ἐγκειμένης
διδασκαλίας ἀποφαινούμεναι προφυλάσσονται. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς κοινῆς παρ-
θενίας καθηγετήριον τὸν λόγον ποιούμενοι ὡς ταῖς παρθένοις εἰς ἔννοιαν, οὕτω καὶ τοῖς
ἄρρεσιν ὀφειλόμεθα. καὶ ἔτι ὡς ἐκείναις τότε βλάπτον καὶ ὠφελοῦν ὑπεδείξαμεν, οὕ-
τω καὶ τούτοις ἀποδεῖξαι. ἵνα μὴ ὀνόματι ἡσυχίας προσέχοντες, εἰς τὸ ἐναντίον
ἐκπίπτωσιν, ἀλλ' ἐγνωκότες τὸ ἁμάρτημα ἐκ τῆς παρανόμου ἀποκοπῆς τῶν μορίων
καὶ τὸν ἀποδοχῆς ἀξιούμενον παρὰ τοῦ κυρίου εὐνοῦχον, ὠφεληθῶσι μὲν πρὸς τὴν ἀληθῆ
ἡσυχίαν τὸν νοῦν, τῆς δὲ ἀλόγου πρὸς τὴν ἀποκοπὴν τῶν μορίων ὁρμῆς πλείονες τῷ
χρόνῳ ἀτόπως γινόμενοι, ἀπὸ τοῦ λόγου συφόμενοι φρονίμως ἀναστέλλωσιν. εἰ οὖν το-
σαύτη ἡ ὄντως παρθένος συζήσεται ἀκρίβεια, ἀπάσης μὲν ἄρρενος ἁφῆς καθαρὰν ἑαυ-
τὴν δι' ὅλου φυλάξει, καὶ μηδὲ θηλειῶν δὲ καθάδουσα, πρὸς ἑαυτὴν ἐστραμμένη ἐν οὐ-
ρανῷ ἕξει τὸν νοῦν ἔξω τοῦ σώματος ὅλον τοῦτον παντελῶς ποιήσασα, τὰ αὐτὰ ἐρεῖ τῷ
εἰπόντι. οἶδα ἐμαυτὴν εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα. ὁ θεὸς
οἶδεν ὅτι ἡρπάγην εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσα ἄρρητα ῥήματα. πάντως γὰρ ἄγρυπνον
τὸν περὶ αὐτὸν κἀν τῆς ἔρωτα ἄνωθεν ἐξ οὐρανῶν ὁ νυμφίος ὁρῶν, καὶ ὅτι τὸ σκότος τῆς νυ-
κτὸς οὐκ ἐφόδιον ἁμαρτίας ἀλλὰ σχολῆς θείας τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας ποιεῖται. περι-
βεβλημένη μὲν τῷ τῆς νυκτὸς σκότῳ εἰς τὸ μὴ τὰς αἰσθήσεις παρὰ τῶν ἔξωθεν ἐνοχλεῖ-
σθαι. πεφωτισμένη δὲ τῷ τοῦ νυμφίου φωτὶ ὅλον τὸν νοῦν καὶ τὴν ἐκείνου λαμπάδα δι' ὅ-
λης νυκτὸς φιλοκάλως ἐν ἀποκρύφῳ κοσμοῦσα, ἁρπάσει καὶ ταύτην δικαίως ἕως τρί-
του οὐρανοῦ εἰς τὸν παράδεισον, καὶ λαλήσει αὐτῇ τοιαῦτα, ἃ τοῖς μὲν ἐν σώμασιν ἔτι
ζῶσιν ἄρρητα ἀποπέφανται. ἐκείνῃ δὲ τοσοῦτον προκοψάσῃ ὡς μὴ εἰδέναι λοιπὸν εἴτε
ἐν σώματι εἴτε ἐκτὸς τούτου ἔχει τὸ ζῆν, ῥητὰ ἐν μυστηρίῳ γενήσεται, οὗ δὴ καὶ πάντα τὸν
τῶν παρθένων χορὸν ἀξιωθῆναι βουλόμενός τε καὶ εὐχόμενος, εἰς προφυλακὴν τῶν τὸ
τῆς παρθενίας κάλλος χραινόντων διεξῆλθον τὰ εἰρημένα. οὐχ ἵνα τῇ τούτων θεωρίᾳ
μάθωμεν πῶς χρὴ πρὸς τὰ βλάπτοντα ὀλισθαίνειν, ἀλλ' ἵνα τὸν τρόπον τῶν ὀλισθων
μαθόντες, ἴδωμεν πῶς δεῖ τούτων ἀποπηδῶντας ἐκκλίνειν. οὐδὲ γὰρ τοῖς τὴν ἰα-
τρικὴν μετιοῦσι, τὰ δηλητήρια καὶ πάντα συνόλως τὰ νοσοποιὰ οἱ διδάσκαλοι θεω-
ροῦντες ἐπὶ τὴν χρῆσιν τούτων αὐτοῖς παρακελεύονται, ἵνα τῇ γνώσει τῶν βλαπτόν-
των πρὸς κακίαν ἐφοδιασθέντες τὸν νοῦν, ἀντὶ ἰατρῶν λυμεῶνες τοῦ βίου δειχθῶσιν,
ἀλλ' ἵνα τὰ φθοροποιὰ τῆς φυσικῆς ἡμῶν δυνάμεως μαθόντες προφυλάττωνται μὲν
ταῦτα ἀντιθέτοις δυνάμεσιν. ἐπισυμβαίνει δέ που τοῖς σώμασι, διὰ τῆς ἐπιστήμης ἀνέ-
λωσι. τριῶν οὖν κατὰ τὸν τρίτον τῆς ἡσυχίας τρόπον ὁδῶν ἃς ὁ κύριος ἡμῶν ὑπέδειξεν,
ἐπὶ παρθενίαν ἡμᾶς ἀγουσῶν, δι' ἧς βούλεται φησὶν ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω. ἀπο-
δεκτὴ μὲν γὰρ καὶ ἡ διὰ μιᾶς τῶν δύο τούτων ὁδεύουσα. μακαριωτέρα δὲ ἡ διὰ τῆς κρείττο-

ἀλλ' ἔτι βοῦς ἐστὶ κἂν μὴ ἔχῃ τὰ κέρατα, οὕτω καὶ ὁ ἄρσης ἀποκοψάμενος πάντα τὰ μό-
ρια, οὐ τῇ ἀφαιρέσει τούτων γυνὴ ἐγένετο αὐτός. ἀλλ' ἔτι ἄρσης ἐστὶ τὴν φύσιν, κἂν μὴ
ἔχῃ μόρια. καὶ ὡς ὁ κερατιστὴς ἀποκεκομμένος τὰ κέρατα κερατιστὴς ὅμως ἐστὶ τὸν θυμόν.
παρεγκλίνων γοῦν τὸν αὐχένα, καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν ὁρμὴν σχηματίζων, τὴν ἀπει-
λὴν ἀσμένως ἐνδείκνυται. ἀλλὰ καὶ ἔπληξε πολλάκις ἐπελθὼν τῷ μέρει τῆς κεφαλῆς
καθ' ὃ τῷ κέρατι ὥπλιστο, πληροφορῶν τὸν θυμὸν τῇ φαντασίᾳ τῆς ἐνεργείας. οὕτω γὰρ
διατίθεται ὑπὸ τῆς ὁρμῆς συναρπαζόμενος, οὐχ ὡς πλήσσων ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς τὸ πρὶν
τῷ κέρατι διαιρῶν, οὕτω καὶ ὁ ἄρσης ἀποκεκομμένος τὰ μόρια, ἄρσης ὅμως ἐστὶ τῷ ἐπι-
θυμίᾳ τοῦ πάθους. διὸ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ὅμοιον σχηματισάμενος πρὸς τὴν πρᾶξιν,
τὸ πνεῖ καὶ ἐκ τόπου μανίας. ἀλλὰ καὶ ὁρμῶν πρὸς τὴν συμπλοκὴν, κἂν μὴ φθεί-
ρῃ τῷ μέρει ἐκείνῳ ἐνοχλῶν τῇ θηλείᾳ, ὅμως αὐτὸς μὲν ὡς φθείρας τὴν ἐπιθυμίαν, οὕ-
τως ὑπὸ τῆς φαντασίας διάκειται. τὴν δὲ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν πικρότερον ἐρεθίζων,
φθείρει μὲν ὅλον τὸν νοῦν, καὶ τὸ σῶμα δὲ πρὸς τὴν τῆς φθορᾶς πρᾶξιν οἰστρεῖ. διὸ ἀ-
πορ σκοπός ἐστι τῇ παρθένῳ ἄφθορον ἑαυτῆς τὴν ἔνδον παρθενίαν φυλάξαι, ἀκριβοῦ-
ται καὶ τὰς πρὸς τούτοις ἀεὶ ὁμιλίας. εἰ γὰρ καὶ τὴν τοῦ στρατιώτου παραίνεσιν συμβαλλο-
μένην εἰς τὸ ἄχραντον τῆς παρθένου δεχόμεθα, ὡς εὐνοῦχος φησὶ περιλαμβάνων παρ-
θένον καὶ στενάζων, πάντως δὲ ὅτι οὐ δύναται ὃ βούλεται πρᾶξαι, καὶ ἐπιθυμίᾳ εὐ-
νούχου ἀποπαρθενῶσαι νεάνιδα, εἰ καὶ μητέρα γάρ φησι διὰ τὸ ἄγονον οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἀπο-
παρθενῶσαι αὐτήν. οὐ τοίνυν ἐπὶ σωφροσύνῃ ἐπαινεῖσθαι προσήκει τοὺς ἀπο-
κοπτομένους τὰ μόρια. οὐδὲ γὰρ τοὺς ἵππους ὡς μὴ κερατίζοντας ἐπαινοῦμεν, ἀλλὰ
τούτους μὲν εἰ μὴ λακτίζουσιν ἐπαινέσομεν. τοῖς δὲ βουσὶ μὴ κερατίζουσι τῆς ἡμερότητος
κατὰ λόγον ἀποδεξόμεθα. οὐ γὰρ ἐν ᾧ μὴ δύναταί τις, ἀλλ' ἐν ᾧ δυνάμενος οὐκ εἰς ἀδι-
κίαν κέχρηται τῇ δυνάμει θαυμάζεται. εἰ δὲ οἴονταί τι τὴν ἀποκοπὴν τῶν μορίων εἰς
τὴν τῆς ψυχῆς ἀναμαρτησίαν συμβάλλεσθαι, ἐκκοψάτωσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πολ-
λὰ παρὰ λόγον βλέποντας. ἀκρωτηριασάτωσαν δὲ τὰς χεῖρας ὁμοῦ καὶ τοὺς πόδας.
ἐπιβυσάτωσαν δὲ καὶ τὴν ἀκοὴν, ἵνα μηδὲν τούτων ὄργανον γένηται ἁμαρτίας. ἢ τοῦ-
το μὲν ἄλογον ἅμα καὶ μανιῶδες ὅλα τὰ μέλη πανταχόθεν περικόψαντα τὸ δὴ λεγόμε-
νον, κορμοῦ δίκην τὸ λοιπὸν σῶμα ἀχρεῖον ἁπλῶς ἀπορρίψαι μετὰ τῆς αἰτίου, ὅμως ταῖς
προλαβούσαις διὰ τῶν μελῶν φαντασίαις τὴν διάνοιαν ἁμαρτάνειν. ἐάσαντας δὲ ὡς
ἐπλάσθη κατὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον σώφρονι λογισμῷ ἡνιοχεῖν πάντα τὰ μέλη, οὐκ ἀνάγ-
κης, ἀλλὰ προαιρέσεως ἡμετέρας τὸ κατόρθωμα τὸ καλὸν ποιησαμένους. οὐ περὶ πάν-
των δὲ καθόλου εὐνούχων τὰ προεκτεθέντα εἰρήκαμεν, ἀλλὰ περὶ τῶν τὴν ἐξουσίαν ἑαυ-
τοῖς πραγματευσάντων, ὡς θέλουσιν ὁμιλεῖν γυναιξὶ ἀποκοψαμένων ἀτόπως, καὶ κα-
θόλου περὶ τῶν τὰς πρὸς τὸ θῆλυ διατριβὰς μετὰ διωκόντων ταῦτα φαμέν. οἴδαμεν
γὰρ ὅτι ὡς ἁγίως ἅπτονται ἄνδρες γυναικῶν, οὕτω καὶ οἱ εὐνοῦχοι τῷ ἐξ ἀκουσίας συμβε-
βηκότι αὐτοῖς κατὰ τὸ σῶμα εὐνουχισμῷ τὸν ἑκούσιον τῆς ψυχῆς εὐνουχισμῷ σώφρονι
λογισμῷ ἑαυτοὺς εὐνουχίσαντας, καθαρῶς γυναιξὶν ὁμιλοῦσι. τοῦ δὲ ἀκριβοῦς ἅμα καὶ ἀ-
χράντου οὕνεκα μαρτυρόμεθα. ὅτι ὡς ἄνδρες ἤδιον συναναστρεφόμενοι γυναιξὶ, δικαίως
καθ' ἑαυτῶν αἰσχρὰς ὑπονοίας κινοῦσιν, οὕτω καὶ οἱ εὐνοῦχοι τοὺς τῶν γυναικῶν δια-
τριβὰς ἐμφωλεύειν σπουδάζοντας, οὐ καθαροὺς ἑαυτοὺς ὑπονοιῶν ἀπολύουσιν, οἱ γὰρ
τὴν πρὸς τὸ θῆλυ ὁμιλίαν οὐκ ἀδιάφορον ἀλλὰ προθυμοτέραν ποιούμενοι. οὐκ ἀτό-
πως ἂν ὑπὸ τῶν προειρημένων τῆς φύσεως λογισμῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀνδρῶν σηλιτεύοιν-
το. ὅτι ἐπ' ἐκείνων μὲν ἡ ἐξουσία τοῦ δύνασθαι πρὸ ὀφθαλμῶν τιθεῖσα αὐτοῖς τὸ ἀποτέ-
λεσμα τοῦ ἁμαρτήματος, φόβῳ τοῦ πτώματος, τῆς κατὰ τὴν βούλησιν αὐτοῖς ἁμαρ-
τίας ἀναστέλλει. ἐνταῦθα δὲ ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀποτελέσαι ὃ βούλονται τολμηροὺς αὐ-
τοὺς πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἐπιθυμίας ποιοῦσα, τὴν ἐκ τῆς βουλήσεως ἁμαρτίαν ἐν
ἑαυτοῖς ἔτι μᾶλλον ἐξάπτει. μηδεὶς δὲ ἐπισκηπτέτω τῷ λόγῳ ὡς παρὰ τὸ πρέπον τῷ
παρθενικῷ ἤθει εἰς τὴν θεωρίαν τῆς φύσεως τοῦ ἄρρενος ἐμβαθύνοντι. πρῶτον μὲν, ὅτι
οὐδεμία οὕτω νηπία ἐστὶ παρθένος ἡβῶσα τῷ σώματι, ὡς ἀγνοεῖν τι τῶν ἐν τῇ φύσει ἐ-
κείνου οὗ τῆς πλευρᾶς ἀπεσχίσθη. ἕως μὲν γὰρ ἁπλῆ τε καὶ ἀωρά ἐστι πρὸς τὴν φυσικὴν

ἐνέργειαν

περόν τι καὶ ἄσχετον πρὸς τὰς συνουσίας οἰστροῦσθαι· καὶ οὐκ οἰστροῦσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς αὐτοῖς δοκεῖ ἀκινδύνως φθείρειν τὰς προστυχούσας. φασὶ γὰρ ὅτι ἀποκοπέντων ὡς κάτωθεν τῶν διδύμων οἱ τῆς γονῆς ἀπὸ ὀσφύος καὶ φρενῶν ἐπὶ τὸ λοιπὸν πόρον διάκονοι γίνονται· μύουσι μὲν μετὰ τὴν τομὴν αὐτῶν οἱ πόροι· ζεούσης δὲ ἐν τοῖς νεφροῖς τῆς ἐπιθυμίας καὶ [illegible] τὴν οὕτως ἐξαφανιζούσης· οἰστροῦνται μὲν πρὸς καταβολὴν τῆς γονῆς ὁ ἀν[illegible], καὶ τὸ βρασσόμενον ἀποχετεῦσαι σπέρμα οὐκ ἔχον· ὁπλίζεται μὲν τούτῳ ὁ ἑαυ[illegible] πρὸς τὰς συνουσίας ἐφύλαξε πρὸς τὴν πρᾶξιν· δέλεαρ δὲ τὴν τῶν διδύμων [illegible]ίαν τῇ γυναικὶ εἰς ἀπάτην ἀδείας ποιησάμενος, ἀκολαστότερον μίγνυται. ὁ μὲν κατὰ φύσιν ἔχων ἀνήρ, διαδεξαμένων τῶν διδύμων αὐτόθεν τὴν γονὴν καὶ πρὸς σπορὰν ἐντεῦθεν παραπεμψάντων, ἐξ ἧς ἐμπίπτοντος τοῦ σπόρου, διαφορηθεὶς τὴν ἐπιθυμίαν καταμαραίνεται. ὁ δὲ οὐκ ἔχων ὅθεν γαργαλίζον κενώσῃ, μόγις τοῦ τοιούτου ὑφίησιν, ἄχρις ἂν κάματος τοῦτον φασὶ λυσσῶντα ἐκλύσῃ. ταῦτα οὐχ ὁ τῆς φύσεως λόγος μόνος, ἀλλὰ καὶ ἡ πεῖρα δὲ πρὸς τὸν βίον ἡμῶν ἐμαρτύρατο, ὡς πρὸς ἐμέ τις τῶν αἰδεσίμων καὶ πολιᾷ καὶ βίῳ παλαιὸς ἀνὴρ ἐξομολογησαμένης πρὸς αὐτὸν γυναικὸς ἀπεφθέγξατο. ἔφασκε γὰρ τὴν γυναῖκα πρὸς αὐτὸν εἰρηκέναι, ὅτι ὁ πιστευόμενος αὐτὴν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὅτε δεσπότου εὐνοῦχος, ὡς ἀνὴρ αὐτῇ ἀκολάστως ἐμίγνυτο. καὶ κατετόλμα φησὶ πλέον διὰ τῆς πράξεως, διὰ τὸ ἄγονον αὐτοῦ τῷ ἀτοκίῳ θαρσῶν. οὐχ οὗτος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ [illegible]ρός τις τῶν ὁμοψύχων ἡμῖν οὐκ ἂν ταχέως ψευσάμενος εἴρηκεν· ὅτι παρθένος τις τῆς ἐκκλησίας κανονικὴ πρὸς αὐτὸν ἀπωδύρετο, καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτῆς γενόμενός τις εὐνοῦχος, περιεπλέκετο μὲν αὐτὴν ἐμπαθῶς, καὶ ἐμφὺς ὅλος ὅλῃ. ἐπεὶ μὴ εἶχεν ὅπως τὰ τῆς ἐπιθυμίας ἐργάσηται, τοῖς ὀδοῦσιν ἐκέχρητο· ζέουσαν ἐν τῇ σαρκὶ τῆς μίξεως τὴν λύσσαν τοῖς δήγμασιν ἀγρίως ἐμφαίνων. ὡς δὲ λίαν ἀπὸ τῆς εὐνουχίας διὰ τὸ ἀπειρόκακον ἐμπλακεῖσαν τὴν παρθένον τῷ πειρασμῷ μετὰ τὴν πεῖραν ἀποστραφῆναί τε τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὐ πρὸς τοῦτον μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς πλείονας τὰ μολύσματα τῆς ἐκείνου κατ' αὐτῆς ἐπιθυμίας ὀδύρεσθαι. καὶ δύο δὲ ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν, ἵνα μὴ καὶ ἑτέρους πλείονας καταλέγοντες, παρὰ τὸ ἀρέσκον ἡμῖν μηκύνωμεν. συγγνώμης οὐκ ἄξιοι ὡς οἶμαι ἡμεῖς. οὐκ εἰς τὸ ἄχραντον τῆς παρθένου μόνης προφυλακῆς χάριν ἐνθέμενοι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀναστεῖλαι πολλοὺς ἤδη τοιούτους ἐπιπολάσαντας τῇ ἐκκλησίᾳ εὐνούχους σπουδάσαντες. φανερὸν γὰρ ὅτι δαίμονος μεθοδεία τὸ ἔργον. διότι ὁ μὲν πάλαι βίος παρ' Ἕλλησι τούτοις, νυνὶ δὲ παρ' ἡμῖν ἀτόπως ἐπέδειξε. καὶ σωφροσύνης μὲν ὄνομα κἀκεῖ τὴν τομήν, κἀνταῦθα τὸ αὐτὸ κατὰ τῆς φύσεως ἐναπετέλεσε. δεινὸς γὰρ ἐστὶν ὁ μεθοδεύων ἡμῶν τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν διὰ τοῦ πιστευθέντος καλοῦ κακίαν ἐργάσασθαι. τὸ αὐτὸ δέ ἐστι μαθεῖν ἐκ τῶν παρελθόντων. ὡς γὰρ δι' ὧν ἐδόκει θεὸν γνῶναι διὰ τούτων ἀγνοῆσαι θεὸν παρ' Ἕλλησι παρεσκεύασεν. ὁ μὲν γὰρ κόσμος τοῦ κοσμήσαντος πρόκειται μήνυμα. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ κάλλους τῶν ὁρωμένων οὐχὶ ἀναλόγως τὸ κάλλος τοῦ ποιητοῦ τούτου ἐδόξασαν, ἀλλ' ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. καὶ ὡς δι' ὧν ἔδει γνῶναι Χριστόν, δι' ἐκείνων ἀγνοῆσαι παρασκευάζει, διὰ τῶν κηρυσσουσῶν φημὶ γραφῶν τὸν Χριστὸν αἱρετικαῖς ἐννοίαις τὴν ἄγνοιαν τούτου δεινῶς μηχανώμενος. καὶ ὡς τῷ πεπιστευμένῳ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἀπιστίαν τε καὶ ἄρνησιν τοῦ Χριστοῦ πανοῦργος ἐνσπείρει, οὕτω καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς μυστικῆς εὐνουχίας, ὀνόματι σωφροσύνης ἀποκόπους καὶ ἀκολάστους ἐργάζεται. οὐκοῦν οὐδὲ τούτοις ἀδιαφόρως συναγελάζεσθαι τὴν παρθένον προσήκει. εἰ γὰρ θήλειαι θηλείαις ἐπὶ τῆς αὐτῆς κοίτης ἐνδιαθέτως περιπλεκόμεναι, ζεούσης αὐτῶν ἔνδοθεν τῆς ἀκμῆς πολλάκις ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα τῶν σωμάτων ἁφῆς πρὸς ἃ ἐπλάσθησαν ἔχειν σώματα σχέσιν, τὴν μνήμην διερεθίζονται. ἱκανὸς γάρ ἐστιν ὁ νομοθέτης τῶν ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν τὴν ἁμαρτίαν μάσσων τῶν σαρκῶν λαθραίως χαρίσας ἐκ τῆς φιλικῆς πρὸς ἄλληλα τῶν θηλειῶν καὶ φιλόφρονος ἡδονῆς. ἀποκλείσαι μὲν τὴν φιλόφρονα· τὴν δὲ τῶν σαρκῶν ἄρρενα πανοῦργος ἐνσπείραι, πόσον πλέον δεῖ τὰ ἄρρενα σώματα κἂν εὐνοῦχον ἢ τὴν παρθένον φυλάττεσθαι, κἂν εὐνοῦχος γὰρ ᾖ, ἀλλ' ἀνήρ ἐστι τὴν φύσιν. ὡς γὰρ ὁ βοῦς ὁ κερατιστὴς ἀποτμηθεὶς τὰ κέρατα, οὐχὶ τῇ ἀφαιρέσει τῶν κεράτων ἵππος ἐγένετο.

που ἔχειν ἐν τοῖς ἀγγέλοις ἐπισημότατον, καὶ ὄνομα διὰ τὴν τοῦ κατορθώματος ὑπερ-
φάνειαν ἀνεξάλειπτον. ἀσφαλιζέσθωσαν δὲ μὴ ὡς ἐξ ἀνθρώπων καὶ γῆς εἰς οὐρανοὺς
ἀξίαν ἀνέβησαν, οὕτως ἀπὸ ἀγγέλων καὶ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν τὸ μέγιστον καταπέσωσι
» πτῶμα. εἶδον γάρ φησι τὸν ἐν οὐρανοῖς ποτὲ διαστράπτοντα, ὡς ἀστραπὴν πεσόντα ἐκ
» τοῦ οὐρανοῦ. ὅπερ ἀκούοντας, ἀσφαλίζεσθαι αὐτοὺς παντοίως [illegible]. τοιούτους
μὲν οὖν ἄξιοι γερῶν ἀξιωθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ, οἱ κατὰ νοῦν θεῖοι εὐνοῦ[χοι]. οὐκ ἀπο-
τεύξονται δὲ τῶν ὁμοίων. οὔτε οἱ τυραννικῇ χειρὶ ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ βιαίως εὐ[νου]χισθέν-
τες, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ἀκουσίῳ τῆς κατὰ σῶμα συμβάσεως αὐτοῖς εὐνουχίας, τὸν ἑκούσ[ιον κα]-
τὰ νοῦν εὐνουχισμὸν ἑαυτοὺς εὐνουχίσωσιν, ὡς σαββατίζειν μὲν πρὸς πᾶσαν κακίαν, [ἐκ]-
λέγεσθαι δὲ ἃ θέλει ὁ θεός, καὶ ἀντέχεσθαι τῆς διαθήκης τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, οὐκ ἄγον
ἀρετῆς κατὰ ψυχὴν εὑρεθέντες, τόπον ἕξουσιν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ κυρίου. κρείττονα υἱῶν καὶ
θυγατέρων. οὐκέτι μὲν ὡς ξύλον ξηρὸν διὰ τὴν κατὰ σάρκα ἀπαιδίαν ὁρώμενοι, ὡς δὲ
» εὐθαλῆ φυτὰ πολλοῖς τοῖς τῆς δικαιοσύνης καρποῖς πανταχόθεν κοσμούμενοι. πε-
» φυτευμένοι γάρ φησιν ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου ὀφθήσονται ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐξανθή-
» σουσιν. οὐκοῦν πάλιν ἐρῶ, οὐκ ἐνομοθέτησε παρθενίαν, ἀλλὰ τῇ ἐξουσίᾳ ἀφεὶς τίνος
ἄξιοί εἰσιν οἱ ὑπερακοντίσαντες τὴν φύσιν, τῷ τρόπῳ τῆς μυστικῆς εὐνουχίας ὑπέδει-
ξεν. οἱ δὲ μὴ νοήσαντες τὸ καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες ἑαυτοὺς εὐνούχισαν διὰ τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν, ἑαυτοὺς ἀτόπως ἠκρωτηρίασαν αὐτῷ τῷ ἔργῳ ἀκολασίαν ἑαυτῶν
μακρόθεν κατηγοροῦντες. οἱ γὰρ τὸ ὅπλον τοῦ σαρκικοῦ ἔρωτος ἵνα μὴ παρὸν ἐνεργῇ ἀ-
πορρίψαντες, δῆλοί εἰσιν. ὅτι ὁρμῶσι μὲν πρὸς τὴν μῖξιν. ἀφοπλίσαντες δὲ ἑαυτούς,
οὐ τῷ μὴ βούλεσθαι ἀλλὰ τῷ μὴ δύνασθαι δὲ παρθενεύουσιν. ὁ δὲ θεῖος νόμος, οὐ τὴν
πρᾶξιν, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν κρίνει. ὅτι πᾶς οὐχ ὁ μοιχεύσας τῷ ἔργῳ, ἀλλ᾽ ὁ ἰδὼν
πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν. ἡ δὲ ἀποκοπὴ τῶν μορίων, πλέονα τῆς ἐν τῷ
ὀφθαλμῷ ἐπιθυμίας τὴν μοιχείαν τοῦ ἀποτεμνομένου κατηγορεῖ. ὅτι ἀπιστῶν ἑαυ-
τῷ εἰ τῆς ἀκολασίας κρατήσει, ἀπέτεμεν τοῦτο ᾧ τὴν τῆς ἐπιθυμίας πρᾶξιν ἐργά-
σεται. μᾶλλον δὲ πεπεισμένος ὅτι πάντως ἀκρατῶς ἐνεργήσει, ἀφώπλισε μὲν τῇ
τομῇ τῆς ἀκολασίας τὸ ὄργανον. ἵνα μὴ δοκῇ ἀκολασταίνειν διὰ τοῦ σώματος, ἀκολα-
σταίνει δὲ ὅμως τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἀκρατῶς πάσαις μοιχᾶται. βοᾷ γὰρ καὶ κατὰ τῆς ἀ-
κρασίας αὐτοῦ πόρρωθεν τὸ ἐγχείρημα. διὸ μετὰ τὴν τομὴν, ἀκολαστοτέρους αὖτις ἔ-
ποι γίνεσθαι τούτους, οὐ δυνάμενοι γὰρ κρατεῖν ἑαυτῶν. εἶτα φοβούμενοι φωραθῆ-
ναι ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἵνα ἐξῇ αὐτοῖς ὡς βούλονται τῇ ἐπιθυμίᾳ κεχρῆσθαι. δοῦλοι ὄντες
τῆς ἡδονῆς οὐ θέλοντες δὲ κώλυμα τῆς εἰς ἑξῆς καὶ ἀεὶ ἀπολαύσεως αὐτοῖς τὸ ἀποτέ-
λεσμα τοῦ ἔργου γενέσθαι. ἀποκόψαντες τὸν ἔλεγχον τῆς ἐνεργείας, ἐλευθεριάζουσιν
ἀκρατῶς πρὸς τὰς μίξεις. εἰ δὲ ὁ ξίφος ἐπενεγκὼν τεθωρακισμένῳ τινί, κἂν ὁ θώ-
ραξ κωλύσῃ τήν τε πληγὴν καὶ τὸν φόνον γενέσθαι, ὡς φονεὺς ὅμως τὴν δίκην ὑφίσταται.
καὶ ὁ γυμνῷ δὲ ἐπενεγκεῖν θέλων τὸ ξίφος. εἶτα διὰ περίστασιν τὸ ξίφος τῆς χειρὸς ἐκ-
βαλὼν ὡς φονεὺς κατὰ τὸ δίκαιον κρίνεται. ὅτι οὐ τὸ ἔργον ἀλλὰ τὴν βούλησιν κρίνει ὁ
νόμος, καὶ ὁ ὡπλισμένος ἄρα τῷ παιδογόνῳ μορίῳ κἂν μὴ δυνηθῆναι ἐγχειρήσας τὴν
τῇ πίστει τεθωρακισμένην ὡς βούλεται φθεῖραι, ὡς φθείρας κολάσεως ἄξιος. ὥσπερ
οὖν καὶ ὁ γυμνὴν εὑρὼν πρὸς φθορὰν, εἶτα ὁρμήσας μὲν πρὸς τὸ ἔργον, ἐκβαλὼν δὲ
τῇ τομῇ τὸ ὅπλον καὶ μὴ γινομένης τῆς φθορᾶς, ὡς τὴν φθορὰν ἐργασάμενος κατὰ τὸ
δίκαιον κρίνεται. ἐν ᾧ λοιπὸν κἀκείνη τούτῳ ἐπὶ τῇ ἀκολασίᾳ, οὐκ ἀλόγως κατηγο-
ρουμένη εὑρίσκεται. πῶς γὰρ πιστεύσομεν αὐτῇ ὅτι ἀπώσατο ἂν τὴν τῆς φθορᾶς πα-
ρὰ τοῦ ἀκολάστου ἐπιφερομένην πληγὴν, μὴ παρόντος τοῦ ὅπλου. ἔνθα μὲν γὰρ πρὸς τὸν
ἐκ φύσεως ὡπλισμένον ὑπὲρ τῆς ἀφθορίας καρτερῶς ἀπομάχεται, φανερὸν τὸ ἆθλον
τῆς σωφροσύνης. ἔνθα δὲ ἄοπλος μὲν ὁ ἀνὴρ, ἀδιάφορος δὲ ἡ πρὸς τοῦτον, μᾶλλον δὲ ἐκ
τῆς προσπαθείας πρὸς ἡδονὴν ῥέουσα τοῖς πᾶσιν ἡ ὁμιλία. ἄδηλος μὲν ἡ σωφροσύνη,
πλείστας δὲ τὰς ψήφους ἡ ἀκολασία παρὰ πάντων κατ᾽ αὐτῆς ἀποφέρεται. ἀλλὰ ταῦτα
μὲν, ἐπὶ τῶν ὅλα ὁμοῦ μετὰ τῶν διδύμων ἀποκοψαμένων τὰ μόρια. τοὺς γὰρ μετὰ τὸ ἀνδρωθῆ-
ναι πρὸς συνουσίαν τὰ παιδογόνα μόρια μόνοις τοῖς διδύμοις ἀποτεμόντας, φασὶ δριμύ-

φὸς λογισθήσεται· πῶς δὲ καθάπαξ τὸ τρωθὲν ἐπιθυμίᾳ τε καὶ ἡδονῇ καὶ πάθει, ὡς
ἄτρωτον ἐπιγνώσεται, τῶν σημαντέρων τῆς φθορᾶς ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι δι᾽ ὅλου
μενόντων· μετάνοια μὲν γὰρ, ἀφίησιν ἁμαρτίαν· τὴν δὲ ἐφθαρμένην ὡς μὴ ἐφθαρ-
μένην ποιῆσαι πάλιν ἀδυνατοῦσα, διὰ βίου ὀδύρεται· διὸ ἐπειδὴ μέγιστον τὸ κτῆμα καὶ
τὸ ἔπαθλον τ[...]ρθοῦσιν αὐτὸ ἐνδοξότατον, τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Χριστοῦ πειθομένοις σαβ-
βατίσω[...]ούτως, ὡς ὁ λόγος ἀπ᾽ ἀρχῆς ἕως τέλους ὑπέβαλεν· ἄχραντόν τε καὶ ἀνέπα-
φον [...]ης κηλῖδος τὸ φυσικὸν κάλλος τοῦ θείου ἀγάλματος δι᾽ ὅλου τηροῦσι· μὴ μόνον
δ[ὲ σα]ββατιζέτω φησὶν ἡ παρθένος, ἀλλὰ καὶ ἐκλεγέσθω ἃ ἐγὼ θέλω· τί δὲ ἄλλο, ἢ ἀφθο-
[ρί]αν ὁ κύριος θέλει· ἣν μετὰ τοῦ σαββατίζειν ἐκ συγκρίσεως τῆς ἐν τῷ γάμῳ φθορᾶς ἐν τῇ
παρθενίᾳ ἐκλεξαμένη καὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἐπὶ ταῖς ἐντολαῖς διαθήκης ἀντεχομένη, λή-
ψεται παρ᾽ αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ τείχει αὐτοῦ τόπον ὀνομαστὸν τὸν κρείττονα υἱῶν καὶ
θυγατέρων· οὐ γὰρ μόνον τοῖς φυλάσσουσι τὰ σάββατά μου εὐνούχοις καὶ ἐκλεγομέ-
νοις ἃ ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ καὶ ἀντεχομένοις τῆς διαθήκης μου δώσω τὰ εἰρημένα· μεμνῆσθαι
οὖν τῆς διαθήκης τοῦ νυμφίου ἡ παρθένος νύκτωρ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν ὀφείλει· διαθήκης ἣν
ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθνήσκων ὑπὲρ ἀφθαρσίας αὐτῆς ἐγγράφως διέθετο, καὶ μεμνημένη τῆς
ἐν τῷ δι᾽ αὐτὴν θανάτῳ αὐτοῦ διαθήκης· ὅτι παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἑαυτῆς ἵνα αὐτὴν
ἁγιάσῃ, παρὰ πάντα τὸν βίον ἀντεχέσθω τῆς διαθήκης αὐτοῦ τουτέστι, μὴ ἀθετείτω τὴν
[ἐπ]ὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῆς τελεσθεῖσαν οἰκονομίαν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἀ-
πεμπωλήσασαν τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν, αὐτὴν τῷ ἑαυτοῦ αἵματι ἐξηγόρασε· καὶ ἐξαγο-
ράσας οὐκ ἐλευθερίᾳ μόνον τετίμηκεν ἀλλὰ καὶ νύμφην ἑαυτῷ ἁρμόσας βασιλίδα ποιῆ-
σαι ὑπερβαλλούσῃ χάριτι κατηξίωσε, διὰ τοῦτο ἀντεχέσθω τῆς διαθήκης αὐτοῦ· του-
τέστιν ἵνα κοινότερον εἴπω· ὥσπερ τινὸς προικώου τῆς πρὸς αὐτὴν διαθήκης αὐτοῦ ἐγ-
γράφως καὶ νομίμως συστάντος τοῦ γάμου· ἀεὶ ἀντεχέσθω πρὸς τὰ ἐπερωτήματα καὶ
τὰς συνθήκας τῆς συμβιώσεως, ἑαυτὴν αὐτῷ ἄμωμον ἐν πᾶσι παρέχουσα· ὡς ἂν ἀ-
ξίως αὐτοῦ ἐνταῦθα συζήσασα, καὶ τῶν ἐκεῖ παρ᾽ αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπολαύσειε· τοῖς γὰρ
φυλασσομένοις τὰ σάββατά μου πάλιν ἐρῶ φησὶ καὶ τοῖς ἐκλεγομένοις ἃ ἐγὼ θέλω καὶ
ἀντεχομένοις τῆς διαθήκης μου· δώσω ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῷ τείχει μου τόπον ὀνομα-
στὸν, κρείττονα υἱῶν καὶ θυγατέρων· ὡς γὰρ ἂν μὴ δοκοῖεν ὡς ἄσπερμοί τε καὶ ἄγονοι ἐπο-
νείδιστοι εἶναι, οὕτω μέν φησιν οἰκεῖοί τε καὶ φίλοι μου ἔσονται ὡς ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῷ
τῷ τείχει μου μένειν· τοσαύτης δὲ τιμῆς παρ᾽ ἐμοὶ κριθήσονται ἄξιοι, ὡς πᾶσαν εὐγέ-
νειαν παίδων μὴ δύνασθαι τῷ τόπῳ τῶν ἀξιωμάτων αὐτῶν ἁμιλλᾶσθαι· δώσω γὰρ αὐ-
τοῖς τόπον φησὶν οὐκ οἰκήσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ περισκοπῆς καὶ ἀξίας ὡς πᾶσι περίβλε-
πτον ὄντα, ὑπὲρ τὴν τῶν παίδων διαδοχὴν αὐτοὺς τῇ τοῦ ἀξιώματος εὐγενείᾳ σεμνύνων·
καὶ τί πλέον φησὶ περὶ τῶν μυστικῶν εὐνούχων ἔχω λέγειν, ὄνομα αἰώνιον δώσω αὐτοῖς,
ὃ ὑπὲρ τὴν διαδοχὴν αὐτοῖς τῶν ἐκγόνων ἀρκέσει καὶ οὐκ ἐκλείψει· ἐνταῦθα μὲν γὰρ
οἱ τῶν σωμάτων παῖδες τὸ τῶν πατέρων ἀποδιδόμενοι ὄνομα, ὥσπερ σβεννυμένην τῷ
γήρᾳ τούτων διαδέχονται τὴν ζωὴν, οὕτω καὶ τὸ ὄνομα τῶν πρὸς θάνατον φερομένων
πατέρων ἐκλεῖπον, ὑπεισιόντες ἐν αὐτοῖς ζωπυροῦσιν· εἶτ᾽ ἐπ᾽ ὀλίγον οὗτοι τήν τε
ζωὴν τοῦ τῶν προπατόρων γένους καὶ τὸ ὄνομα τῷ τρόπῳ παραμυθούμενοι· ὅμως ὑ-
πὸ τῆς θνητῆς φύσεως διαφθειρόμενοι καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ παντελὲς περιιόντος τοῦ χρόνου ἐκ-
λείψουσιν ἀνώνυμον καταλιπόντες τὸ γένος· τὸ δὲ παρ᾽ ἐμοῦ μετὰ τῆς ἐν πρωτείοις τό-
ποις τοῖς εὐνούχοις διδόμενον ὄνομα, ἀντὶ πάσης γένους διαδοχῆς πάλιν ἐρῶ δι᾽ ὅλου ἀρ-
κέσει· ὥστε αὐτούς τε καὶ πάντας τοὺς ὁρῶντας αὐτοὺς ἐκ τῆς ἐκβάσεως τὴν ὑπερβο-
λὴν ἀποφήνασθαι ὡς κρεῖττον ὄντως ἐστὶν υἱῶν καὶ θυγατέρων τῶν πολλάκις καὶ
ἐπίψογον τὸ γένος καὶ τόπῳ αἰσχύνης καὶ ὀνόματι ἁμαρτίας ποιούντων· ὄνομα γὰρ
φησιν ἀντὶ τοῦ ἀνθρωπείου τὸ τῶν ἀθανάτων ἀγγέλων δώσω αὐτοῖς καὶ οὐκ ἐκλεί-
ψει· ὥστε οὐρανὸν μὲν καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ κάλλιστον ἔχειν αὐτοὺς ἐν διαίτημα· ἐν δὲ τῷ
καλλίστῳ τοῦ οὐρανοῦ τουτέστιν ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἐμῷ ἐν τοῖς περιβόλοις οἰκοῦντας οὐκ ἀγ-
γέλων μόνον φύσιν λοιπὸν καὶ ἀξίωμα ἀθάνατον ἔχειν ὡς μὴ δὲ χρείαν ἔχειν διαδοχῆς·
ἀεὶ αὐτοὺς ἐν ἑαυτοῖς ἐν ἀειζώῳ βίῳ ἀντιδιαδόχων δι᾽ αἰῶνος ἀρκοῦντας, ἀλλὰ καὶ τό-

ἀνώτερον ἐκ πειθοῦς τὰ εἰρημένα. οὐ γὰρ εὐνούχοις νομοθετεῖ ἢ ἐστὶ τὰ πλεῖ ἐν τῷ ἠσαΐᾳ.
ἀλλὰ τίνων ἄξιοι γερῶν εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ εὐνοῦχοι κηρύττει. καλῶς δὲ ἔχει αὐτῷ τὰ ῥη-
» τὰ ἐπισκέψασθαι. τάδε λέγει κύριος τοῖς εὐνούχοις τοῖς φυλασσομένοις τὰ σάββατά μου
» καὶ ἐκλεγομένοις ἃ ἐγὼ θέλω. καὶ ἀντεχομένοις τῆς διαθήκης μου. δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ
» οἴκῳ μου, καὶ ἐν τῷ τείχει μου τόπον ὀνομαστὸν, κρείττω υἱῶν καὶ θυγατέρων, ὄνομα
» αἰώνιον δώσω αὐτοῖς καὶ οὐκ ἐκλείψει. οὐκοῦν οὐχὶ τοῖς κατὰ πᾶ[illegible]ν καὶ ἁπλῶς
εὐνούχοις τὰ εἰρημένα ἀγαθὰ ὑπισχνεῖται, ἀλλὰ τοῖς φυλασσομένοις, φησὶ [illegible] σάββα-
τά μου. καὶ ἐκλεγομένοις ἃ ἐγὼ θέλω. σάββατον δὲ οὐκ ἐν ἔργῳ ἀλλ' ἐν πε[illegible]ς ἀρ-
γίᾳ νοεῖται. σαββατίζειν γὰρ βούλεται τὴν παρθένον, οὐκ ἐν τῷ ἐνεργεῖν τὴν π[illegible]θε-
νίαν φυλάττουσαν, ἀλλ' ἐν τῷ ἀκίνητον πρὸς ἐνέργειαν μεῖναι τὴν ἀφθορίαν τηρ[οῦ]-
σαν. οἷον ἄγαλμα φησὶ θεοῦ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἡ παρθένος ἐστὶ γῆς ἐπλάσθη. μ[υ]-
στικῶς αὕτη σαββατιζέτω, μὴ χεῖρα, μὴ πόδα, μὴ ὀφθαλμὸν, μήτ' ἄλλο τι τῶν με-
λῶν. ἀλλὰ μὴ δὲ νοῦν φθοροποιὸν τοῦ φυσικοῦ κάλλους κινοῦσα. ἀλλ' ἐν στηκέτω ὡς
ἀγαθὸν γλύμμα θεοῦ ἀκίνητον πρὸς πᾶσαν φαντασίαν τε καὶ ἐπαφὴν, δι' ὅλου ἐπὶ τῆς
πέτρας ἑστῶσα. μήτι καὶ δι' ὀφθαλμῶν ἢ δι' ἀκοῆς, ἢ δι' ἄλλης τινὸς μιᾶς αἰσθήσεως
λαθραίως παρεικρυεὶς, ἢ παρακινήσει τοὺς κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐν ψυχῇ χαρακτῆρας, ἢ καὶ
συγχέας τοὺς ἀρχετύποις ἰδίους πού κακῶς ἐγχαράξῃ. καὶ τὸ μὲν τῆς ψυχῆς κάλλος οὔ-
πω λυμαίνεται. τὸ δὲ σῶμα ὑλικὸν ὑπάρχον φθοραίοις τισὶν ἐπαφαῖς κηλῖδων καὶ μώ-
μων ἀπανταχοῦ ἀναπλήσῃ. ἑστηκέτω οὖν πάγιον φημὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἄγαλμα σαββατί-
ζον δι' ὅλου. ἵνα μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενον παρακινήσῃ που. ἢ ἐν τῇ κινήσει τισὶ πρὸς
προσαπτόμενον παραθραύσῃ τινὰς τῶν φυσικῶν χαρακτήρων. μήτε παρὰ τῆς ἔξωθεν
χειρὸς σαλευόμενον ἀποσυληθῇ τὸ τῆς φύσεως κάλλος. τάχα δὲ διὰ τοῦ σαββατισμοῦ
καὶ τὸ πῶς δεῖ κτήσασθαι παρθενίαν φυσικῶς τε ἅμα καὶ παραδόξως αἰνίττεται. ὡς
» γὰρ τὸν ὅρον τῆς σωτηρίας ἡμῖν ἐκτιθέμενος φησί. μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου τίς ἀνα-
» βήσεται εἰς τὸν οὐρανὸν τουτέστι χριστὸν καταγαγεῖν. ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον, του-
» τέστι χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει. ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου
» καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. καὶ οὐ χρείαν ἔχεις τὰ οὕτω σου μακρὰν οὐρανὸν ἢ ἀβύσσους πε-
» ριεργάζεσθαι. ἀλλὰ τῷ ἐγγὺς καὶ σοῦ χρῆσαι δεξιῷ βοηθήματι. ἐὰν γὰρ ὁμολογήσῃς
» ἐν τῷ στόματί σου ἰησοῦν χριστὸν. καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ
» νεκρῶν σωθήσῃ. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς παρθενίας φησὶ, μὴ εἴπῃς πῶς ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρα-
νόν. ἐκεῖθεν τὴν τῆς παρθενίας μου ἀφθορίαν καταγαγεῖν. ἢ πῶς καταβήσομαι εἰς
τὴν ἄβυσσον ἵνα ταύτην πάλαι παρὰ διαβόλου φθαρεῖσαν ἐμαυτῇ ἀνακτήσωμαι.
ἀλλὰ τί λέγει. ἐγγύς σου ἐστὶ φησὶ καὶ κατὰ φύσιν σοι συγγίνεται ἡ παρθενία. οὔτε
οὖν πελάγη εἰς τὴν κτῆσιν αὐτῆς χρείαν ἔχεις περάσαι. οὔτ' ἀέρα που ἄπειρον διαπτῆ-
ναι. οὔτε γῆς περιόδους ἰχνηλατοῦσα ταύτην ἀναμετρήσασθαι. ἢ οὐρανὸν ἐκ γῆς ἀ-
ναπτᾶσα, εἰς ἔρευσιν αὐτῆς ἐμβατεῦσαι, ἀλλ' ὅπερ εἴρηκα, ἀφεῖσα τὰ μήκη περιεργά-
ζεσθαι σαυτὴν ὡς ἔχεις ἐπίσκεψαι, καὶ ἐν σαυτῇ κατὰ φύσιν ταύτην κρυπτομένην εὑρή-
σεις. καὶ εἰ βούλει ταύτην παρὰ σοὶ ἄσυλον μένειν, διὰ βίου σαββάτιζε. τουτέστι μέ-
νε ὃ ἐγεννήθης. μὴ κινήσῃς χεῖρα πρὸς ἁφὴν ἀνδρὸς, μήτε πλέξῃς τὰ ἄπλεκτα. μὴ
δὲ τὰ λελυμένα συνδήσῃς. μὴ δὲ τὰ ἄφθορα μέλη ἑτερογενέσι συμπλέκουσα μάλιστα
φθείρῃς. ἀλλὰ μένε ἐπὶ τῆς κοίτης ὃ εἶ, μηδὲν πλέον περιεργάζου, σαββάτιζε καθ' ἑαυ-
τήν. μηδὲν ἐνεργοῦσα τὸ παραλῦον τὸ κατὰ φύσιν. οὐκ ἔχεις τοίχους καὶ περιβόλους
ὑπερβάλλεσθαι ἵνα τὴν παρθενίαν θηράσῃς. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πράττουσα, καὶ ἀπο-
λέσεις ἴσως τὴν παρθενίαν. ἐπὶ τῆς κοίτης δὲ σαββατίζουσα, καθαρὰν αὐτὴν φυλά-
ξεις. καὶ οὕτω μὲν ἀκόλως φησὶ τὴν παρθενίαν κτῆμα τιμιώτατον ἕξεις. οὐ γὰρ ἐκ φύ-
σεως ἔστι ἢ ἐργασαμένη τί καινὸν, ταύτην περιποιήσεις σαυτῇ. ἀλλὰ μείνασα ἅπερ ἦς
ὃ ἐκ γαστρὸς ἐγεννήθης παρθένος, ἀεὶ ἀγαθὴ τοῖς πᾶσιν ὀφθήσῃ. ἀπολέσασα δὲ τοῦτο
τῆς παρθενίας τὸ κτῆμα, κἂν ἐκεῖνα πάντα ποιήσῃς ἃ εἴρηκα, οὐρανόν τε καὶ γῆν, θάλασ-
σάν τε καὶ ἄβυσσον καὶ ἀέρα ὅλον διαπεράσῃς, οὐδενὶ τρόπῳ τοῦτο ἀνακτήσασθαι ἔτι δυνή-
σῃ. πῶς γὰρ τὸ φθαρὲν ἔτι ἄφθορον γενήσεται. πῶς δὲ τὸ γνῶσιν ἀνδρὸς εἰληφὸς, ὡς μὴ εἰλη-

διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι. δέδεσαι γυναικί, καὶ
ἔφθης τῷ δεσμῷ τούτῳ πρὸ τῆς γνώσεως τοῦ κατὰ τὴν παρθενίαν καλοῦ προλη-
φθῆναι, μὴ ζήτει λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός, μὴ ζήτει γυναῖκα. ἀντὶ τοῦ μὴ
ζήτει δεσμὸν δεθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ γαμήσῃς, οὐχ ἥμαρτες. καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος
οὐχ ἥμαρτε. θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀνοίγοντες ἑαυτοῖς διὰ τοῦ γά-
μου ὀδυνῶν ἐ[illegible]ον. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὁ καιρὸς
συνεστα[illegible]νος ἐστὶ τὸ λοιπόν. αἱ γὰρ χῶραι λευκαί, καὶ ἤδη εἰσὶ πρὸς θερισμὸν λοι-
πόν. ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν, οὐχ οἱ μὴ ἔχοντες ὡς οἱ ἔχον-
τες. ὥσπερ οὖν οὗτοι μὴ ἔχοντες διὰ παρθενίαν ὑπόσχεσιν ὡς ἔχοντες τὴν παρθε-
[illegible] ἐνυβρίζουσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ
χαίροντες. καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τού-
τῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς
ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῇ γυναικί. καὶ μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ ἡ γαμή-
σασα καὶ ἡ παρθένος, ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύ-
ματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσῃ τῷ ἀνδρί. τοῦτο δέ, πρὸς
τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω. οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον
καὶ εὐπάρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως. εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον ἑαυτοῦ νο-
μίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι. ὃ θέλει ποιείτω, οὐχ ἁμαρτάνει.
γαμείτωσαν. γινωσκέτω μέντοι ὡς ἀνδρὶ θνητῷ μᾶλλον καὶ κόσμῳ ἢ τῷ κυρίῳ ἀρέ-
σκειν δι' ἡδονῆς ἀπόλαυσιν ἐπελέξατο. ὃς δὲ ἕστηκεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἑδραῖος μὴ ἔ-
χων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος. καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιήσει. ὥστε καὶ ὁ γαμίζων τὴν
ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιήσει. κρεῖσσον γὰρ γαμίζειν ἢ πυροῦσθαι. καὶ ὁ μὴ γαμίζων
κρεῖσσον ποιήσει. ἀντὶ θνητοῦ ἀνδρός, τῷ κυρίῳ ταύτην νυμφεύων. ὁ δὲ κύριος πρὸς τοὺς τὰς
ἐκ τῶν γάμων ἀηδίας καταμαθόντας. καὶ πρὸς τὸ δύσλυτον τοῦ πρὸς γυναῖκας δε-
σμοῦ [illegible]άσαντας. καὶ τὸ οὐ συμφέρει γαμῆσαι εἰπόντας, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν
λόγον τοῦτον φησίν. ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννή-
θησαν οὕτως. ὅσοι φύσεως πλεονεκτήματι τὸ πρὸς τὰς συνουσίας ἐρεθίζειν ἐκτετμη-
μένοι, καταφρονοῦσι τῶν γάμων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων. διδασκαλίᾳ καὶ τηρήσει παρθενεύειν πεισθέντες. ὥσπερ οὖν καὶ ἡ παρὰ
τοῦ πατρὸς τηρουμένη παρθένος, περὶ οὗ εἴρηται. ὃς δὲ κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τη-
ρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιήσει. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς
διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οἳ καὶ κάλλιστοι τῶν ἄλλων ὑπάρχοντες. διότι οὔ-
τε ἐκ τῆς φύσεως πρὸς σωφροσύνης ἐφόδιον ἔχοντες. οὔτε παρὰ ἀνθρώπων κρατού-
μενοι, αὐτοὶ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρὸς τὴν παρθενίαν ἀσκοῦσι γά-
μου μὲν καὶ βίου διὰ τοῦτον καταφρονοῦντες. τὸ δ' ὅλον τῆς βασιλείας μετὰ ἀθλητικοῦ
ἱδρῶτος ἐχόμενοι. ὁ μὲν γὰρ ἐκ κοιλίας μητρὸς εὐνοῦχος. φύσει σώφρων ὑπάρχων, οὐδὲν
ἴδιον ἔργον ἐν τῷ τῆς παρθενίας κάλλει ἐπιδείξασθαι ἔχει. φύσεως ὅπερ ἔφη πλεονε-
κτήματι, καὶ οὐχὶ τῇ πρὸς τὴν παρθενίαν διαθέσει τὸν γάμον ἀπογραφείς. ὥσπερ οὖν καὶ
ὁ παρ' ἀνθρώπων εὐνουχισθεὶς τηρήσει τὴν παρθενίαν ἀσκεῖν βιαζόμενος, οὐκ ἴδιον κα-
τόρθωμα τὴν ἀφθορίαν τῆς παρθενίας, ἀλλὰ τῶν τηρούντων δεικνύει. ὁ δὲ ἑαυτὸν εὐ-
νουχίσας, ἐξαίρετον ἔργον διὰ τῆς ἐγκρατείας τε καὶ πρὸς πάντα ἀσκήσεως τὸ τῆς παρ-
θενίας κάλλος ποιούμενος. ἰδίοις καὶ οὐκ ἀλλοτρίοις κατορθώμασιν ἐν τῇ βασιλείᾳ σε-
μνύνεται. ἐπισημαίνουσι δὲ ὅτι τὸν ἐν τῷ ἠσαΐᾳ πρὸς τοὺς εὐνούχους λόγον ἀναλαμ-
βάνων, τὴν διαφορὰν παραδίδωσι τῆς εὐνουχίας, ἐπιμένων τῆς διδασκαλίας τῷ τρό-
πῳ. ὡς γὰρ διὰ μωϋσέως μὲν τὸ μὴ μοιχᾶσαι ἁπλῶς, δι' εὐαγγελίου δὲ τὸ πῶς μὴ μοιχᾶ-
σαι καὶ τὸν τρόπον ἀνέπτυξεν, οὕτω καὶ διὰ ἠσαΐου μὲν τὸ εὐνουχεῖσθαι, ἐν εὐαγγελίῳ δὲ τὸ
πῶς. καὶ ὅτι οὐ μονοειδὴς ἡ εὐνουχία, ἀλλὰ τρίτον ταύτης εἶδος νοεῖται ὑπέδειξεν. ὥστε ἐκεῖ
μὲν γενικῶς τὸν εὐνοῦχον, ἐνταῦθα δέ, καὶ ἰδικῶς μὲν χαρακτηρίζεσθαι. καὶ οὐ μάχεται τοῖς

μὲν, ἀλλὰ τοῖς τὸν κατ' αὐτὴν πολυτίμητον μαργαρίτην ἐμπορεύεσθαι προθεμένοις, τὸ ἄσυλον τούτου πανταχόθεν ὑποδείκνυσι τοῖς· περὶ δὲ τῶν παρθένων, ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι φησὶν ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου. ἐπεὶ μὴ δὲ ὁ δεσπότης ἡμῶν τῆς φύσεως, ἐν νόμῳ ἢ ἐν εὐαγγελίῳ παρθενίαν ἐνομοθέτησεν. ὁ γὰρ τοιαύτην τότε ἄρρενι πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ ἀνάπαλιν τῷ θήλει πρὸς τὸ ἄρρεν οἵαν περ ἐν ἀρχῇ ὁ λόγος ὑποδείξει τὴν σχέσιν διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ γάμου μηχανησάμενος. τοῖς δὲ ἐξ ἀθανά[των θνη]τοῖς γινομένοις τὴν διαδοχὴν τοῦ γένους ἐπισκευάσας τὴν ὡς εἴρηταί που ἀθανασίαν ἀ[…]μενος, καὶ διὰ τοῦτο αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι εἰρηκὼς, πῶς οἷόν τε ἦν παρθενίαν τότε νο[μοθε]τεῖν καὶ μάλιστα, ὅτι εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐν τοῖς πολέμοις διὰ τὴν οἰκείαν μοχθηρίαν δαπανουμένων πληθὺν ἀναγκαίαν ἑώρα. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ διὰ μωϋσέως νόμῳ καὶ εὐλογίας ἄξιον παιδοποιῆσαι ἐνομίζετο. ἐπειδὴ δὲ ἤνθησε μὲν τοῖς οἰκείοις καρποῖς πανταχόσε ὁ κόσμος. καὶ τοσαύτῃ πληθύϊ ἀνθρώπων κατεσπάρη ἡ γῆ ὡς μὴ δὲ χωρεῖν λοιπὸν τὸ ἐπιγεννωμένων τὸ πλῆθος. ἐνέστη δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν προφητευόμενον ὅτι οἱ τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ φρονίμως πεισθέντες συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα· καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα. καὶ οὐ μὴ λάβωσιν ἔτι ἔθνος ἐπ' ἔθνος μάχαιραν καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν. καλῶς ἡ παρθενία ἀντιστρόφως τοῖς διὰ σώματος φθειρομένοις ἐκ σωμάτων τὴν ἀφθαρσίαν βλαστάνει. οὐ νομοθετεῖ δὲ ὅμως ὅπερ ἔφην, οὔτε διὰ μωϋσέως παρθενίαν ὁ π̄ς̄ τῆς τῶν ἀρρένων καὶ θηλειῶν σωμάτων φύσεως στοχαζόμενος, οὔτε ἐν εὐαγγελίῳ ταύτην ἐντέλλεται. ἀλλὰ τὸν μὲν μωϋσέως νόμον ἀνειληφώς. τὸ λεῖπον τῇ ἀκριβεῖ ἀρετὴν ἐκδιδάσκει λέγων· ἐρρέθη οὐ μοιχάσεις. ἐγὼ δέ σοι λέγω μὴ δὲ ἐπιθυμήσῃς, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ καθίσας μὲν ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἀπὸ μακαρισμῶν ἀνοίγει τὸ στόμα. ἐπιλαθὼν δὲ τοῖς μωϋσέως καὶ ἅπαντα πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀρετὴν ἐπιτείνας. καὶ τὰς πρὸς σωτηρίαν συντεινούσας ἀρετὰς ἐκδιδάξας. πληροῖ τὴν διδασκαλίαν καὶ καταβαίνει ἀπὸ τοῦ ὄρους. οὐδαμοῦ ἐν ταῖς ἐντολαῖς παρθενίαν. οὔτ' ἐν παλαιᾷ οὔτε ἐν καινῇ διαθήκῃ νομοθετήσας. ἐβούλετο γὰρ μὴ ἐπίταγμα εἶναι τὸ κατόρθωμα τῆς παρθενίας, ἀλλὰ πλεονέκτημα φιλαρέτου ψυχῆς, ἀπὸ αὐτεξουσίου αὐθεντίας τὸ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν ἀφ' ἑαυτῆς κατορθούσης. ὁ μὲν γὰρ γάμος, τῆς φύσεως ὤν· διὰ καὶ ὁ νόμος διατάττεται τῇ φύσει τὸ πρόσφορον. ἡ δὲ παρθενία ὑπερβᾶσα τὴν φύσιν ἀδούλωτος νόμῳ ἐστὶν, ὑπὲρ τὸν νόμον τῆς ἀφθαρσίας τὸ κατόρθωμα, τῷ ποιητῇ τε καὶ νομοθέτῃ προσφέρουσα. διὰ τοῦτο οὖν ὁ μὲν π̄ς̄ ἐρῶ πάλιν· οὐδαμοῦ ἐνομοθέτησε παρθενίαν. εἴασε δὲ ἵνα ὥσπερ ἀπὸ ἀφθαρσίας εἰς φθορὰν παρὰ φύσιν ἀμέτρῳ τῇ ἐξουσίᾳ χρησάμενος ἐβιάσθη ὁ ἄνθρωπος, οὕτως ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν τὴν ἑαυτοῦ φύσιν κρείττονι τῆς φύσεως προαιρέσει βιάσηται. καὶ οὐ νομοθετεῖ μὲν φημι οὐδὲ ἐπιτάττει τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἐξαίρετόν τι καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον φιλαρέτου ψυχῆς εἶναι γινώσκων. ἀκούσας δὲ τοῦ πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος οὐ συμφέρει γαμῆσαι, τὸ ὑπερφυὲς ἐνδεικνύμενος τῆς παρθενίας, φησίν· οὐ πάντες χωροῦσιν. ὡς καὶ ὁ θειότατος ἀπόστολος κατ' ἴχνος ἑπόμενος. τὰ μὲν ἀναγκαῖα πρὸς ζωὴν, ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς διατάττεται. καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἑκάστῳ τάγματι ὡς οὖν σῶμα. ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ἄκρων ὡς αὐτίς εἴποι ὀνύχων κοσμεῖ. περὶ δὲ τῶν παρθένων οὐδὲν μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποφαίνεται. ἐρωτώμενος δὲ, μιμεῖται τὸν κύριον καὶ φησί· περὶ δὲ τῶν παρθένων, ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω. οὐδαμοῦ γὰρ εὑρίσκω οὔτε ἐν νόμῳ οὔτ' ἐν εὐαγγελίῳ τοῦτο τὸ μέγιστον κτῆμα τῆς φιλαρέτου ψυχῆς τὸν κύριον ἐπιτάξαντα. ὡς δὲ ὁ π̄ς̄ ἐρωτηθεὶς τὸ μὲν οὐ πάντες χωροῦσι τοῖς ἐρωτήσασιν ἀπεκρίνατο. οὐκ ἔκρυψε δὲ οὔτε τὸ μέγεθος οὔτε τὸν τρόπον ᾧ αὐτίς κατορθώσειε παρθενίαν. ἀλλ' ἐπινίγμασι τὸ τρίτον εἶδος τῆς εὐνουχίας ὑπέδειξεν. οὕτω κἀγὼ εἰ καὶ ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, ἀλλὰ γνώμην δίδωμι. ὅπου γὰρ ὑπὲρ τὴν φύσιν μέλλει γίνεσθαι τοῦτο τὸ κατόρθωμα, ἐκεῖ ἐκβάλλεται μὲν ἅπαν δουλοπρεπὲς ἐπίταγμα. ἐλευθέρα δὲ συμβουλὴ ὑποφωνοῦσα πῶς χρὴ τὸν ἐλεύθερον παντὸς ἐπιτάγματος κρείττονα ἀπὸ ἐξουσίας γενόμενον πρὸς ἀφθαρσίαν παραδόξως τὴν φύσιν βιάσασθαι, καιρίως εἰσάγεται. ὡς οὖν ὁ π̄ς̄ τοὺς τρόπους τῆς κατὰ τὴν παρθενίαν εὐνουχίας ἐρωτηθεὶς, οὕτως ὁ μαθητὴς τῆς παρθενίας τὴν συμβουλὴν εἰσηγήσατο λέγων· περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν

ἀ τοῦ ταχὺ καὶ ἡ τοιαύτη φρονίμως νηφέτω· μήποτε ἀπολομένη συνεχῶς κατὰ βραχὺ
ἕρψῃ ἐκ σαρκῶν εἰς αὐτὴν λαθραίως ἡδονὴ, καὶ συμβῇ αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ἰοῦ ταύτης δηχθεῖ-
σαν ὃ μὴ γένοιτο λέγειν· ἐλθούσης δὲ τῆς ἡδονῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον· καὶ
εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. εἰ γὰρ καὶ οἱ ἄγγελοι κατα-
πίπτουσιν, οἱ ἰσάγγελοι τὸ πτῶμα πολλῷ μᾶλλον φοβεῖσθαι ὀφείλουσι· μήποτε μηδὲ τὸ
ἰσαγγέλους [...] τῇ ἀσκήσει τῆς παρθενίας γενέσθαι ἰδόντες τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων
ὅτι καλαί εἰσιν, αὐτὰς διὰ τῆς σαρκὸς ἡδονῶν καταβῶσι· καὶ ἐρρήθη αὐτοῖς ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε
καὶ υἱοὶ [ὑ]ψίστου πάντες· ὑμεῖς δὲ τὴν τῆς σαρκὸς ἰδίαν πάλιν ἀπολισθήσαντες, ὡς ἄνθρωποι ἀ-
πο[θνή]σκετε καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε· ὥστε πολλῷ κάλλιον τὴν παρθένον τὸ ἀσφαλὲς
[αὐ]τῇ καὶ ἀπρόσκοπτον τῶν ὁρώντων πραγματευομένην, πανταχόθεν φρονίμως ἀνεπίλημ-
πτον εἶναι· αἱρουμένην τὰς τὴν τῷ ἀδελφῷ, μέμψεις βαστάζειν. ἢ πρὸς ἡδονὴν καὶ βλάβην
τινῶν ἀποσύρεσθαι· πάντα μὲν τὰ λοιπὰ παρορῶσαν, μόνῳ δὲ τῷ νῷ δι' ὅλου ἐμβλέπου-
σαν· καὶ τὸ ἐκ τοῦ θήλεός τε καὶ ἄρρενος ἰσάγγελον τῆς ἀφθαρσίας κάλλος, ἀπὸ τοῦ πα-
ρόντος βίου εἰς τὸν τῆς παλιγγενεσίας αἰῶνα ἄχραντον ἐντεῦθεν ἤδη ἀσκοῦσαν· συνάγει
γὰρ ἡμῶν ἐκ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν ἡ παρθενία τὸν βίον· οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ὥσπερ ὀλί-
γων ὥσπερ ἔφην σπερμάτων τοῖς ἐπ' ἀλλήλοις γάμοις τὴν γῆν ἀνθρωπότητος ὅλην κατέ-
σπειραν· ἡ δὲ τὰ κατὰ πᾶσαν γῆν διὰ τῆς τῶν γάμων ἡδονῆς ἐσπαρμένα εἰς τὰς τῶν οὐρανῶν
ἀποθήκας συνάγει· ταύτην γὰρ τὴν τῶν ἐσπαρμένων εἰς ἀφθαρσίαν συναγωγὴν αἰνιτ-
τόμενος ὁ κύριος ἔλεγεν ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ ἴδετε, ὅτι ἤδη αἱ χῶραι λευκαί εἰσι
πρὸς θερισμόν· ἁπάσης γὰρ τῆς πρὶν ἀοικήτου, οἰκουμένης λοιπὸν γενομένης· πολλὴν ἤδη
τὸν τῶν ἀνθρώπων στάχυν καὶ βρίθοντα τοῖς ἐκγόνοις κατὰ πᾶν κλίμα ὁ κύριος ἡμῶν εἰδὼς, συναγω-
γῆς τῶν ἀσταχύων τούτων καιρὸν εἶναι λοιπὸν δοκιμάζει· διόπερ ἡ παρθενία κατὰ φύσιν
γνωρίσασα· ὅτι ὥσπερ εἰς τὸν τοῦ παρόντος βίου σπορὰν διὰ τῆς τῶν γάμων ἡδονῆς τὰ σπέρ-
ματα τῆς ἀνθρωπότητος κατεβάλετο· οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐκεῖ βίον τὰ σπέρματα τοῦ βίου ἡμῶν
διὰ τῆς ἀφθαρσίας ἐντεῦθεν ἤδη καταβάλλεσθαι σπουδάζει· δι' ἑαυτῆς καθαρὰ τὰ τῆς ἀφ-
θαρσίας σπέρματα πρὸς τὸν ἄφθαρτον βίον τῷ γεωργῷ εὐτρεπίζει· ἀναχωρίζουσα μὲν
εὐτονωτέρα τῆς ἀφθαρσίας χειρὶ ἀντιστρόφως τὴν τῶν θηλέων σωμάτων φυσικὴν πρὸς τὰ
ἄρρενα συμπλοκὴν, ἀπαθεῖ δὲ δυνάμει τὸ καθ' ἑαυτὴν κάλλος τῷ τῆς παλιγγενεσίας αἰῶνι
λαμπρότερον ἑτοιμάζουσα· περίλαβον γοῦν ὡς ἐπὶ τῆς κατορθώματι αἱ παρθένοι τὸ μέλ-
λον ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ διὰ τῆς τῶν σωμάτων ἐξαναστάσεως μεταβολῆς, αὐταῖς δυνάμει
θεοῦ κατορθοῦσθαι· ἐντεῦθεν ἤδη ὡς οἱ ἄγγελοι οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται· ἀλλὰ καὶ
ψυχῆς ἀρετῇ καὶ σώματος ἀφθαρσίᾳ ἰσάγγελοι οὖσαι· καὶ ὅτι σπέρμα τοῦ ἀφθάρτου βίου
τὴν παρθενίαν ὁ κύριος ἡμῶν ἐκ γῆς εἰς οὐρανὸν παραδόξως πεμπόμενον ἐβουλήθη γενέσθαι,
ἐμμελετῆσαι τὰ σώματα ἡμῶν τὸ τῆς ἀφθαρσίας κάλλος διὰ τῆς τῶν παρθένων ἀφθαρ-
σίας ἤδη θελήσας δῆλόν ἐστιν ὥσπερ ὢν πάντα τῷ νόμῳ πεισθεὶς μόνον τὸν γάμον ἀπείπατο·
ἦλθε γὰρ ὥσπερ ἀφθόρου παρθένου ἀφθόρως καὶ κατὰ σάρκα τεχθέντα· μὴ δὲ τῆς κατὰ τὸν γά-
μον πειραθῆναι φθορᾶς οὐκ ἀπὸ ἀφθόρου φθορὰ σώματος διὰ τὸν γάμον· ἀλλὰ ἀπὸ ἐ-
φθαρμένων τοῖς γάμοις τὴν κατὰ φύσιν ἀφθαρσία ἡμῶν ὑπηρετούμενον· καὶ ὡς ὁ ἀδὰμ σπέρ-
μα διὰ τῆς τῶν γάμων ἡδονῆς τοῦ παρόντος βίου ἐγένετο, οὕτως αὐτὸν σπέρμα τοῦ μέλλοντος
αἰῶνος διὰ τῆς κατὰ τὴν παρθενίαν ἀφθαρσίας γενέσθαι· ἵν' ὡς ἐκείνῳ διὰ τῶν γάμων σπο-
ρᾷ τινι αὐτὸν τὸν τῆς γῆς βίον ἠκολουθήσαμεν, οὕτω τῷ κυρίῳ διὰ τῆς παρθενικῆς ἀφθαρσίας
σπέρματι, τὸν ἐκεῖ αἰῶνα φρονίμως ἀκολουθήσωμεν· εἰ δὲ μὴ ἐκ παρέργου καὶ κατὰ τὸν πα-
ράδεισον καὶ τὸν ἐκεῖ βίον τὸν ἀδὰμ ἐπισκέψαιο, εὕροις ἂν αὐτὸν ἐν μὲν παραδείσῳ μὴ χρείαν
ἐσχηκότα γνῶναι ἑαυτοῦ τὴν γυναῖκα· μετὰ δὲ τὴν παράβασιν καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἔκπτωσιν
τοῦ παραδείσου τότε τὴν γυναῖκα γινώσκοντα· ἵνα τὸ θνητὸν λοιπὸν τῆς φύσεως τῇ διαδοχῇ
τῶν παίδων παραμυθήσηται, ὡς ἀντιστρόφως τῷ εἰς παράδεισον ἄγοντι ἡ παρθένος ἀκο-
λουθήσασα μετ' ἐκείνου ἀφθόρως ἐν παραδείσῳ ἤδη τρυφᾷ· φυγοῦσα μὲν τὴν ἔξω πα-
ραδείσου κατάραν τὴν λέγουσαν ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα καὶ τὰ ἑξῆς· οὐ δυναμένη δὲ συ-
νεῖναι ἐκεῖ πῶς ἔγνω ἀδὰμ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ ἐν παραδείσῳ ὄντος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ-
βληθέντος τοῦτο ἐρρέθη· οὐχ ὡς παρθενίαν δὲ λοιπὸν τῷ βίῳ νομοθετοῦντος τοιαῦτα φα-

δρῶν εἰς τὴν ἀγγέλων τάξιν μετέβησαν, οὕτω καὶ αὗται διὰ τῆς ἴσης ἀσκήσεως ἐκ γυ-
ναικῶν εἰς τὸ αὐτὸ αὐτοῖς ἀξίωμα μεταβᾶσαι, ὡς ἐν τῷ παρόντι βίῳ, τῇ μὲν ψυχῇ ἴ-
σαι τοῖς ἄρρεσιν οὖσαι, τῇ δὲ τοῦ θήλεος περιβολῇ πρὸς τὴν ἰσότητα χωλαζούσας. κα-
τὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἴσαι κατὰ πάντα δι' ἀρετῆς τοῖς ἀγγέλοις γεγονόσι καὶ αὗται
ἀνευρεθῆναι. εἰ γὰρ ὅτι ἰσάγγελοι ἀποδείκνυνται οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, αἱ κα-
τὰ τὸν παρόντα βίον τοῦτο δι' ἀσκήσεως κατορθώσασαι. ἐντεῦθεν [illegible] ἰσαγγέλους
ἑαυτὰς τοῖς πᾶσιν ἀπέδειξαν. τὴν μὲν τοῦ θήλεός τε καὶ ἄρρενος πρὸς τὰς [illegible]ξεις φη-
μὶ τῶν σωμάτων ἰδιότητας δι' ἀρετῆς ἐκτέμνουσαι. γυμναῖς δὲ ψυχαῖς κατα[illegible] τοῖς
ἀνθρώποις συζῶσαι. εἰ δὲ οὔτε πρὸς τὸ ἄρρεν οὔτε πρὸς τὸ θῆλυ κατὰ τὴν συν[illegible]η-
σιν τῆς ἐν ᾧ ἔστι σώματος ἡδονῆς ἡ ψυχὴ πρὸς τὰ πάθη μορφοῦται οὐκ ἔνι ἄρρεν καὶ θῆ-
λυ. οὐκ ἔνι πάθος καὶ ἡδονή. ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. νενεκρωμένων μὲν τῶν σω-
μάτων διὰ τῆς ἀνενεργήτου πρὸς τὰ ἰδιώματα τοῦ τε ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος ἡδονῆς, μόνης
δὲ τῆς ψυχῆς ἐν ἀφθαρσίᾳ δι' ἀρετῆς συζώσης, ἐν τούτοις καὶ ἀπίσθω μὲν ἡ τοιαύτη τοῦ
θεράποντος τοῦ νυμφίου. εἴγε μὴ ἔτι ζῇ αὐτῆς ἐν σαρκὶ ἡ τοῦ θήλεος ἡδονή. δεξιούσθω δὲ
ἀπλάστως τὸν ἀδελφὸν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου καὶ τοὺς πόδας νίπτουσα τούτου. ἄλλον ἐπὶ
μαλακίᾳ δεόμενον θεραπεύουσα. ἐν νεκραῖς ταῖς τοῦ σώματος χερσὶ νεκροῦ τοῦ ἐπ' αὐτῆς
σώματος ἁπτομένη. ἐπειδὴ γὰρ ἐνέκρωσε τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ζῇ οὐκέτι αὐτή
ζῇ δὲ ἐν αὐτῇ Χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῇ ἐν σαρκὶ ἐν πίστει ζῇ, περιπατεῖ τὰ τῆς ἀρετῆς. Χριστοῦ μόνου
ζῶντος ἐν αὐτῇ καὶ τὰ ἴδια ἐνεργοῦντος. συνεσταυρωμένον τῇ ἁμαρτίᾳ Χριστῷ καὶ νεκρὸν
περιφέρουσα σῶμα. καὶ περιπατεῖ τὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ νυμφίου. διὰ πάσης πράξεως
τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος λαμπρότερον ἀναφαίνουσα. ὅταν γὰρ ἁπτομένου τοῦ σώματος μὴ
συμπαθῇ ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τοῦ ἄρρενος φαντασίαν, ἀλλ' ἀναισθήτως τρόπον τινὰ ἅ-
πτηται τούτου νεκρὰ μένει ἐν τούτῳ ἡ ἡδονή, οὐ δυναμένου τοῦ ἔξωθεν ἁπτομένου αὐτῆς
πρὸς τὸ οἰκεῖον πάθος ἐγεῖραι. οὕτω γὰρ καὶ ἐν τοῖς διωγμοῖς ἔκδοτοι παρθένοι διὰ τὴν
περὶ τὸν νυμφίον πίστιν ἀσεβέσιν ἀνθρώποις δοθεῖσαι, ἣ καὶ τὰ σώματα ἄφθοροι διεφυ-
λάχθησαν, τῇ δι' ὃν ἔκδοτοι γενέσθαι ὑπέστησαν τὸ τῶν ἀσεβῶν ἀνδρῶν ἐπιχείρημα ἐν
ταῖς σαρξὶν αὐτῶν νεκρὸν ἀπελέγξαντος. καὶ ἄφθορα αὐτῶν φημὶ καὶ τὰ σώματα με-
τὰ τῆς ἁγίας δυνάμεως δι' ὅλου φυλάξαντος, ἢ ἐπιχειρηθεῖσαι μὴ συμπαθούσης πρὸς τὴν
ἡδονὴν τῆς ψυχῆς νεκρὰ καὶ τὰ σώματα ἐδόκουν ὑβρίζεσθαι. ἄφθορον τὴν ψυχὴν οὐ
συμμορφουμένην τῇ τοῦ ὑβρίζοντος ἡδονῇ τῷ νυμφίῳ καὶ πίστει καὶ παρθενίᾳ λαμπρότε-
ρον ἐπιδείξασαι. βουληθέντος ἴσως ἐν αὐταῖς ἐπιδείξασθαι τοῦ Κυρίου, ἔτι τὴν εἰς αὐτὸν ὁ-
μολογίαν προτιμᾶσι πάντως τοῦ περὶ σῶμα σεμνοῦ φαινομένου. οὔτε τὴν ψυχὴν πρὸς
τὴν ἄρνησιν φθαρεῖσαι, οὔτε τὰ σώματα δι' ἃ οὐ συνεπάθησαν τῇ ἡδονῇ καθόλου φθα-
ρεῖσαι. εἴγε μήτις τὸν [illegible] ἐκ τόπου μανίας παρθένον ἐσφραγισμένην ὑβρίζειν βουλό-
μενον, φθείρει διὰ τῆς πρὸς τὴν νεκρὰν μίξεως λέξειον. αἰκίζεσθαι μὲν γὰρ ἂν δύναιτο
ταύτην, φθείρειν δὲ αὐτὴν οὐδέποτε. ἑαυτὸν μὲν γὰρ φθείρει καὶ φθείρεται, ἄφθορος δὲ ἐ-
στὶν ἡ παρθένος ψυχῆς μὴ παρούσης. ἢ ὅμοιαι αἱ ἐν τοῖς διωγμοῖς καὶ κατὰ πᾶσαν περί-
στασιν ὑπ' ἀνδρῶν ἐνοχλούμεναι, τὴν κατὰ σάρκα νέκρωσιν οὖσαι, κἂν ἐπειδὴ πάσχου-
σιν ἄφθοροι διαμένουσιν. ὁ γὰρ προλαβὼν τῆς ἀσκήσεως χρόνος, αὐτάρκως αὐτὰς πρὸς
τὴν πεῖραν ἐγύμνασεν ἵνα ἐν σαρκὶ ζῶσαι, μὴ κατὰ σάρκα στρατεύωνται. διὸ καὶ τοῖς
λοιποῖς ἀποφαίνουσι πρὸς τὴν ὁμοίαν ἀρετήν, φασί. πνεύματι περιπατεῖτε. καὶ
ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. οὐκοῦν ὅσαι τοιαῦται. δεικνύτωσαν φημὶ καὶ διὰ
δεξιώσεως τὸ φιλάδελφον. ἐπεὶ καὶ ἡ Μαρία τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου φιλοῦσα, οὐχ ὡς ἀνδρὸς
πόδας, ἀλλ' ὡς Κυρίου ἐφίλει. τοῖς μὲν δάκρυσι τὴν παλαιὰν τῆς πυρκαϊᾶς ἡδονὴν ἐν αὐτῇ
φρονίμως κατασβεννύουσά τε καὶ μαραίνουσα, τῇ δὲ περὶ τὸν Κύριον διαθέσει καὶ τοῖς ἁ-
γίοις φιλήμασι τὸ ἐν τῇ ψυχῇ πνεῦμα φρονίμως ἀνάπτουσα. ἔζη μὲν οὖν πνεύματι καὶ
πνεύματι στοιχοῦσα, καὶ περὶ τὸν νυμφίον ἅπαντα ἀπὸ τῶν ἑαυτῆς ἁμαρτιῶν μηδὲ συ-
νήθως περιέπουσα. νεκρὰ δὲ ἦν τῇ ἁμαρτίᾳ τὴν τοῦ θήλεός τε καὶ ἄρρενος ἔννοιαν ἐπὶ
τῆς ἁφῆς τῶν ποδῶν καὶ τῶν φιλημάτων ἐμφόβως νεκρώσασα. ἀπίσθω οὖν φημὶ ἡ
τοιαύτη ἅπις ποῦ ἐστι καὶ τοιαύτη. καὶ τὴν πρὸς τὸν Κύριον ἐντολὴν ἐκπληρούτω. ἁπτομένη δὲ

ἁπανταχοῦ

τῶν ἔξωθεν ἐπὶ τὰ ἔσω ὅλα συνήθως ἐπιτρέψασαν, τῷ μὲν νυμφίῳ ἐν ἀπορρήτοις τὸν
νοῦν παστοῖς ὡς θεῷ λόγῳ ἀεὶ ὁμιλεῖν. ἐν δὲ τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετᾶν ἡμέρας καὶ νυ-
κτός. καὶ ταῖς μὲν νυμφαγωγοῖς νόμῳ τέ φημι καὶ εὐαγγελίῳ καὶ εἴ τις τούτοις ἐστὶ σύμ-
πνους τὸ κάλλος τοῦ νυμφίου ἐκδιηγουμένοις εὐφραίνεσθαι· τοῖς δὲ τοῦ λόγου ἁγίοις τῶν
νοημάτων γονοῖς λογικὴν καὶ σοφὴν ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἀεὶ εἰσποιεῖσθαι. ἄχρις ἂν τῆς πρὸς
τὴν σοφίαν [illegible] δι' ὅλου ἑνώσει, ἐν τούτῳ ᾧ κεκόλληται γινομένη, ἀπὸ μὲν φθαρτοῦ ἄφ-
θαρτος, ἀπὸ δὲ ἀμαθοῦς, ἔμφρων τέ φημι καὶ σοφὴ ὡς πλήρει τοῦ λόγου ᾧ ἐκολλήθη.
καὶ μέλλοντι φανῆναι, ἀπὸ ἀνθρώπου θεὸς ἀθάνατος ὡς ἐκεῖνος ᾧ ἥνωται τοῖς πᾶσιν
ὁ ἀδελφιδός. ὡς γὰρ ὁ νυμφίος αὐτῆς καταλιπὼν θρόνους καὶ κυριότητας κατὰ τὸ θνητὸν
κολλᾶται, ἵνα ἐν αὐτῇ κατὰ συμπάθειαν γεγονὼς εἰς ἀπάθειαν αὐτὴν τῆς ἑαυτοῦ μεταβά-
λῃ, οὕτω καὶ αὐτὴ τῷ δι' αὐτὴν ἀπεκδυσαμένῳ τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας. καὶ ἑαυτὸν ἀ-
πὸ μορφῆς θεοῦ εἰς μορφὴν δούλου διὰ τὸ περὶ τὴν νύμφην φίλτρον κενώσαντι κατὰ
τὸ ἀθάνατον κεκολλῆσθαι ὀφείλει. ἵνα καὶ εἰς τὸν οὐράνιον παστὸν αὐτῷ πρὸς τὸν πατέρα
ἀνιόντι συνανέλθῃ. ἀντὶ τούτου γάρ φησι καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ
τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.
ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ εἰς ἀφθαρσίαν ἐπικαλῶν προσμνηστευόμενος Χριστῷ τὴν νύμφην φησί· τὸ
μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστί· λέγω δὲ εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. οὐ γὰρ κατελήλυθεν ὁ
Χριστός, ἵνα προσκολληθεὶς τῇ νύμφῃ εἰς γῆν ἀπομένῃ, ἀλλ' ἵνα παραλαβὼν καὶ μεταβαλὼν
αὐτήν, ἐκ γῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναγάγῃ καὶ ἡ Χριστῷ νυμφευθεῖσα, οὐχὶ Ἰωάννην ἔχει αὐτῇ πρὸς
τὰ νυμφικὰ λουτρὰ μόνον ὑπηρετούμενον, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλους ἀνιούσῃ εἰς τὴν τοῦ πα-
τρὸς ἑστίαν τὸν ἐπιθαλάμιον ᾄδοντας. ἄφθορος οὖν οὐ τῇ πρὸς τὸν ἄφθαρτον λόγον συνώ-
σει ἡ παρθένος μένει μόνον ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν γίνεται. οὐ γὰρ ὡς ὁ τῶν σωμά-
των νυμφίος τὴν ἄφθορον παρθένον τῇ νυμφεύσει φθείρων γυναῖκα ποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ
τῶν ψυχῶν ἡμῶν νυμφίος τὴν ἄφθορον ψυχὴν τῇ πρὸς αὐτὸν κοινωνίᾳ φθείρων νυμφεύε-
ται. ἀλλ' ἐφθαρμένην διὰ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν παρὰ διαβόλου λαβών. καὶ γυναῖ-
κα αὐτοῦ διὰ τῆς φθορᾶς κακῶς γενομένην, τῇ πρὸς αὐτὸν κοινωνίᾳ ἄφθορον ἐκ γυναι-
κὸς παρθένον ποιεῖ. ταύτην γὰρ τὴν μυστικὴν νυμφαγωγίαν ἡμᾶς καὶ διὰ τοῦ προφήτου
παιδεύων, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ νύμφην φησίν. οὐχ ὡς οἶκόν με ἐκάλεσας καὶ ἀρχηγὸν τῆς
παρθενίας σου; ὡσεὶ ἔλεγε. καὶ ἀρχηγὸν τῆς ἀφθορίας σου. ὡς γὰρ ἀρχηγός τε καὶ
ἄρχων τῆς κατὰ τὴν γαμετὴν φθορᾶς ὁ ἀνὴρ κύριος αὐτῆς διὰ τούτου γινόμενος. οὕτως
ἀρχηγός τε καὶ ἄρχων τῆς ἑκάστου ἡμῶν ἀφθορίας ἐστὶν ὁ Χριστός. διὰ τῆς ἀφθορίας τε κύ-
ριος ἡμῶν καὶ τὴν ἀρχὴν ἀναδυόμενος ὃν καὶ οἶκον δεῖ τῆς ἀφθορίας ἡμῶν ἐπιγινώ-
σκειν ἐν ἑαυτῷ μένοντας καὶ οἰκοῦντας. διότι ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν.
ἵνα ὡς οἶκον αὐτὸν ἀρετῆς ἁπάσης καὶ ἀφθαρσίας διὰ βίου οἰκοῦντες, μὴ ἐκπίπτωμεν
τῆς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀφθαρσίαν ἑστίας. ὡς γὰρ ἐνοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ τοῖς ἀξίοις
οὕτω πάλιν οἱ ἄξιοι ἐν τούτῳ οἰκοῦσι. διὸ καὶ ὅταν λάβῃ ἡμᾶς ἐκ τῶν κατὰ τὸν κόσμον
πραγμάτων εἰσελθόντας εἰς αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῷ κατοικοῦντας, τῆς ἀνεκπτώτου ἡμῶν
προνοούμενος φησί. μείνατε ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. οὕτω δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι μέ-
γα τι καὶ ὑπέρλαμπρον πρᾶγμα ἡ παρθενία νοούμενον, τῆς παλιγγενεσίας ἔτι καὶ τοῦ
ἀφθάρτου βίου ἐντεῦθεν ἤδη ὡς σπέρματι καθαρὸν ἀποδείκνυται. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔ-
τε γαμοῦσι οὔτε γαμίζονται ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι καὶ γενήσονται υἱοὶ θεοῦ. οἱ τὴν παρ-
θενίαν ἀσκοῦντες ἄγγελοί εἰσιν, ἐν ἀφθάρτοις σαρξὶ τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον περιπο-
λοῦντες. καὶ ἄγγελοι οὐκ ἄσημοί τινες, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπιφανέστατοι. ὅτι ἐκεῖ-
νοι ἄνευ σαρκῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τόπῳ καὶ ἀβιάστῳ φύσει παρὰ
τῷ παμβασιλεῖ τῶν ὅλων θεῷ φυλαττόντων. οὗτοι ἐπὶ γῆς σαρκὸς ἡδοναῖς ἐνοχλούμε-
νοι καὶ τῇ πείρᾳ τοῦ διαβόλου ἐκκείμενοι, τὴν ἀφθαρσίαν ἰσάγγελον δι' ἀρετῆς τῷ
ποιητῇ παραδοξότερον διεφύλαξαν. ὅθεν καὶ μάλιστα τὸ τῶν παρθένων αὐτῆς κάλλος
θαυμάσειεν. ὅτι θῆλυ περικείμενοι σῶμα, τὴν μὲν ἐκ τούτου ἐγγινομένην μορφὴν τῇ
ψυχῇ διὰ τῆς ἀσκήσεως ἀπεκρούσαντο. ἴσαι δὲ τοῖς ἄρρεσι καθάπερ οὖν ἴσαι καὶ τὴν
ψυχὴν ἐποιήθησαν, διὰ τῆς ἀρετῆς ἀνεφάνησαν. ὥσπερ ἐκεῖνοι οἱ δι' ἀσκήσεως ἐξ ἀν-

τάς τε μορφὰς καὶ τὰ σχήματα μετὰ τοῦ ἐμφαινομένου ἑκάστῳ τόνου συγχυθέντος ἠφα-
νίσθησαν· οἵ τε φθονεροὶ, ἕως ἂν ἐν τῷ σκότῳ τοῦ διαβόλου ὡς ἐν νυκτὶ πρὸς τὰ τοῦ φθό-
νου ἔργα βουλεύονται, παγίως πως δοκοῦσι τὰς ἐννοίας καὶ τὰ σχήματα μετὰ τῶν μορ-
φῶν ὡς παρὰ τοῦ φθόνου ἐπλάσθησαν ἀλλήλοις δεικνῦναι· ἐπειδὰν δὲ δίκην ἡλίου ὁ
σπουδαῖος ἀνὴρ πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα ἑωθινὸς ἀνατείλῃ, οἱ μὲν λοιποὶ ἅπαντες ὅ-
σοι τοῦ φιλοκάλου τε καὶ φιλοθέου βίου τὸν τρόπον θαυμάζουσι, τοῦ [illegible]ατος εἰς γνῶ-
σιν παρ᾽ αὐτοῦ λαμπρῶς ἐμφορούμενοι, τὰ τῆς ἀρετῆς σπέρματα τρέφουσιν· οἱ δὲ ἀ-
χείρωτον μὲν αὐτὸν διὰ τὸ θεοφιλὲς καθάπερ ἥλιον, λαμπρυνόμενον δὲ τοῖς τῆς [illegible]τῆς
ἔργοις ἔτι μᾶλλον ὁρῶντες, ὥσπερ ἐκεῖνοι ὅπερ ἔφην τάς τε τῶν σωμάτων μορφὰς [illegible]
καὶ τὰς ψυχὰς τοῦ φθόνου γεμούσας ἀθρόως ἐτάκησαν· γαληνιαίαν οὖν δεῖ τὴν τῆς
παρθένου ψυχήν· καὶ καθάπερ ἐκ πηγῆς καθαρωτάτης τοῦ νοῦ ταῖς θείαις ἐννοίαις
λιμνάζουσαν ἀκύμαντον εἶναι, μήθ᾽ ὑπὸ τῶν ἔξωθεν δι᾽ ἀκοῆς βαλλομένων λόγων κυ-
μαινομένην, μήθ᾽ ὑπὸ τῶν ἐμπιπτουσῶν διὰ τῆς ὄψεως φαντασιῶν τὴν γαληναίαν κατά-
στασιν φυράττουσαν· ἵν᾽ ὡς ἐν καθαρωτάτῳ κατόπτρῳ, καὶ ἑαυτῆς τὴν ἰδέαν καὶ τοῦ νυμ-
φίου τὸ κάλλος ὁρῶσα, τοῦ πρὸς αὐτὸν ἔρωτος γνησιώτερον ἐμφορεῖται· διόπερ οὐ δεῖ οὐ-
δ᾽ ἑτέραν ὄψιν τῷ τοῦ ὕδατος τούτου κατόπτρῳ ἐγκύπτειν, ἵνα μὴ τὴν προέπουσαν ἐπι-
σκιάζουσαν ἀφανίζῃ· οὐδ᾽ ὑπὸ ὀργῆς ἢ λύπης ἢ τινῶν ἑτέρων παθῶν ὅλως κυμαίνεσθαι·
ἵνα μὴ ἄλλοτε ἀλλοίας μορφὰς τῷ νῷ ἐν τῷ σάλῳ δεικνύναι, ἀλλ᾽ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ
κατὰ θεὸν χαρᾷ κεχυμένην· ἀκύμαντον μὲν παθῶν διόλου φυλάττεσθαι· μηδενὸς δὲ ἑ-
τέρου ἰδέαν ἐν ἑαυτῇ ἢ τοῦ νυμφίου δεικνύειν· μόνου μὲν ἐκείνου ἀεὶ κατοπτριζομένου ἐν
ἑαυτῇ τὸ ἴδιον κάλλος, μόνης δὲ τῆς ψυχῆς τὴν τούτου μορφὴν ἐν τῷ κατ᾽ αὐτὴν κατό-
πτρῳ ἐχούσης ἐκλάμπουσαν, καὶ τῷ τῆς μορφῆς αὐτοῦ κάλλει κοσμεῖσθαι θελούσης· διό-
περ ἀσφαλιζόμενος αὐτῆς τὴν ψυχὴν ὁ σοφώτατος λόγος, φησίν· ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξου-
σιάζοντος ἀναβῇ ἐπὶ σὲ, τόπον σου μὴ ἀφῇς· ἵνα μὴ ἀνελθούσης τῆς κατ᾽ ἐξουσίαν ἐν-
νοίας, ἡ φαντασία τόπον ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ εὑροῦσα, καὶ μηδενὸς παρόντος ἐμφήνῃ
τῆς ἁμαρτίας τὰ εἴδωλα· ἀλλὰ πᾶς μὲν τόπος φησὶν ἐν τῇ ψυχῇ τῆς παρθένου, τῆς ὄ-
ψεως Χριστοῦ πεπληρῶσθαι· μηδεὶς δὲ τὸ σύνολον τόπος ἐν αὐτῇ σχολαζέτω, ἔνθα ἀναβᾶσα
περίεργος ἔννοια εὕροι ὅπου τὰ ἑαυτῆς κατοπτρίζεται· μηδενὸς οὖν συνελόντι φάναι
μὴ παρόντος μὴ ἀπόντος ἀνθρώπου κάτοπτρον ἔστω ἡ τῆς παρθένου ψυχὴ, ἢ τοῦ ἁγίου
αὐτῆς νυμφίου· μὴ δὲ μία δὲ ἄλλη μορφὴ ἐν ταύτῃ ὁράσθω ἢ μόνη ἐκείνη, μηδενὶ δὲ ἑτέ-
ρῳ τὸ τῆς ψυχῆς ἔσοπτρον αὐτῇ φιλοκάλως σμηχέτω, ἢ ὥστε ἐκεῖνον ἐλλάμποντα τού-
τῳ τοῦ οἰκείου κάλλους τὴν ἰδέαν μακαρίαν αὐτὴν ἀπεργάζεσθαι· ἐὰν γὰρ τῶν θνητῶν
τις τῷ κατόπτρῳ τούτῳ ἐγκύπτῃ, ἀνάγκη πρὸς τὴν θέαν τῆς τούτου μορφῆς ἀσχολουμέ-
νην τὸν νοῦν, τὴν προτέραν τοῦ νυμφίου μορφὴν ἐπικεκρυμμένην ὑπεξελθοῦσαν λοιπὸν
μηδαμοῦ θεωρεῖν· ὡς δὲ ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστιν, οὕτως ὁ κολλώμενος
τῷ κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστι· τούτῳ τὰ μὲν σώματος πάθη κεκαθαρμένος, τὴν δὲ ψυχὴν εἰς
τὸ αὐτὸ τῆς μορφῆς σφραγισάμενος κάλλος· καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν ὄντως παρθενίαν τὴν
παρθένον ἀνάγοντες, διὰ τοῦ κατὰ τὸν νυμφίον ὑποδείγματος γαμικήν τινα ἔννοιαν αὐ-
τῇ ἐμποιοῦμεν· ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν γάμον ἑνώσεως, τὴν πρὸς τὸν θεὸν λόγον τῆς λο-
γικῆς ψυχῆς ἕνωσιν σαφῶς ὑποδείκνυμεν· ὅτι ὡς τὰ σώματα τῇ γαμικῇ κοινωνίᾳ τῶν
αὐτῶν ἡδονῶν καὶ παθῶν καὶ φθορᾶς κοινωνεῖ, ἐν τῇ ἡδονῇ καὶ τοῖς πάθεσι, καὶ τῇ τῆς
μίξεως φθορᾷ, διὰ τῆς πρὸς τὴν πρᾶξιν συμπνοίας γινόμενα· οὕτω καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ
τῇ πρὸς τὸν θεὸν λόγον νυμφικῇ κοινωνίᾳ, ἀρετῆς καὶ ἀφθαρσίας καὶ ἀπαθείας τῆς ἀλη-
θοῦς ἀπολαύσειεν ἐν πνεύματι· ἵνα τῇ ἀπαθείᾳ, καὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ διὰ τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ
λόγου πρὸς τὸν ἁγιασμὸν αὐτοῦ ἀνυποκρίτου συμπνοίας καθαρὰ γένηται· διὸ τὴν Χριστῷ
διὰ τῆς κατὰ τὴν παρθενίαν ὑποσχέσεως ἁρμοσθεῖσαν, ὡς ἂν σοφίᾳ καὶ λόγῳ ἑαυτὴν
διὰ βίου νυμφεύουσαν, σοφὴν προσήκει καὶ ἔμφρονα εἶναι· πάσης μὲν ἀλογίας τε καὶ
ἀφροσύνης τὸ αἶσχος διὰ συνεχοῦς τῆς ἐν τοῖς θείοις μελέτης ἐκβάλλουσαν· τῷ δὲ τῆς
σοφίας κάλλει φαίνεσθαι τὸν νοῦν κοσμουμένην· ἐπειδὴ ἢ τινι ἄλλῳ μακαρίῳ ἐπᾴδοντι
εἶναι, τῇ τοῦ Χριστοῦ μάλιστα νύμφῃ ἁρμόττει, τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων τῆς ψυχῆς ἐνεργείας ἀπὸ

τά τε κατὰ σῶμα παρεῖναι καλὰ, μὴ προηγουμένων τῶν ἐν ψυχῇ ἀγαθῶν. ἀλλὰ δεῖ ψυχήν τε αὐτὴν πρὸς ἑαυτὴν συμφωνήσασαν, καὶ σύμφωνον τὸ σῶμα πρὸς ἑαυτὴν λαβοῦσαν. οὕτω τέλειον ἐξ ἀμφοτέρων ψυχῆς τε καὶ σώματος πρὸς ἕνα δρόμον ἀπειθῶς κινουμένων, ἐπιδεῖξαι τὸν μακάριον βίον. οὐκοῦν ἡ παρθένος καθάπερ ἔλαιον ὕδατι τὴν ψυχὴν τῷ σώματι καθαρὰν ἀεὶ ἐφιζάνουσαν ἔχουσα. καὶ τῷ φωτὶ ταύτης τὸ ὑπο[κεί]μενον σῶμα ἡνιοχοῦσα. ὥσπερ τῆς ἀπὸ σώματος ἰλύος τῶν παθῶν, οὐδὲν ἐξ [ἀνάγκ]ης θολερὸν τῷ τῆς ψυχῆς κάλλει ἐπέμιξε διὰ νηστειῶν καὶ ἀσκήσεως. τούς τε ἀνα[πτο]μένους ἐξ αὐτῆς βρασμοὺς καταστείλασα, καὶ [illegible] αὐτῆς τὸ πλεῖστον τοῖς [ἐ]γκρατείας κατορθώμασιν ὑφαγνίσασα. οὕτως οὐδὲν τῶν ἀπὸ ψυχῆς ἐκ ζήλου καὶ ὑποκρίσεως παθῶν, οὐδὲν ἐξ ἀφροσύνης τεταραγμένον τῷ σώματι μεταδώσει. παντὸς θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ ἐπιθυμίας πάσης ἄτοπον, τὸν νοῦν διαδῦτε, καὶ φωτεινὸν τῷ βίῳ δεικνῦσα. εἰ δὲ ἀνεπίμικτον μὲν παθῶν τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνθρώπινον ὄργανον ἔχειν ὀφείλει. ἑκάτερον δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει ἠρεμοῦν τὴν ἰδίαν χρείαν δεικνύον. προσήκει αὐτὴν ὥσπερ τὰ εἰς σῶμα ῥέοντα διὰ γαστρὸς θολερὰ ἀποκρούεται ὀχετοῖς. οὕτω καὶ τὰ εἰς ψυχὴν ῥέοντα ἀποστρέφειν. οὕτω γὰρ ἂν μένοι αὐτῇ ἑκάτερον ἐν τῇ φυσικῇ καταστάσει ἀθόλωτον. ὡς ἐάν γε ἂν τὰ πάθη ἐνοχλῇ τῇ ψυχῇ, τοῦ παρθενικοῦ κάλλους οὐ δυναμένου ὃν δεῖ τρόπον ἀχράντου ὀφθῆναι. μᾶλλον δὲ μηδὲ τοῦ μηδὲν ἐκ τῆς κατὰ τὸ σῶμα ἀσκήσεως ὠφελεῖσθαι. καὶ πολλοῦ τοῦ αἴσχους ἐκ τῆς τῶν παθῶν κακίας ἐν τῇ ψυχῇ ὁρωμένου. ἐπεὶ ἐὰν τὸ ἀπὸ σώματος ἀναδιδόμενον εἰς ψυχὴν ἰλυῶδες, διὰ τῆς ἀσκήσεως. ὥσπερ εἰς ὑποστάθμην τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως καταστείλασα, τοῖς ἐν τῇ ψυχῇ πάθεσι συνταράσσηται, οὐδὲν ὤνησεν ἡ τοῦ σώματος καθαρότης, τοῦ νυμφίου μὴ δυναμένου διὰ τὸν τάραχον τῶν παθῶν τῇ ἐν τοιᾷδε ψυχῇ ἀναπαύεσθαι. μᾶλλον δὲ καὶ πολλάκις ἔβλαψεν ἑαυτὴν τοιαύτη. τὸ μὲν ἀληθῶς ἀρεστὸν τῷ νυμφίῳ, δι' ἀπουδασίαν μὴ ἀνιχνεύουσα. διὰ μοχθηρίαν δὲ λογισμοῦ, καὶ τῶν ὑπὲρ σωματικῶν κατορθωμάτων μισθὸν ἑαυτὴν ζημιώσασα. εἰ γὰρ διὰ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος τὴν τοῦ σώματος ἀφθορίαν ἀσκοῦμεν, περιττὴ ἡ δοκοῦσα ἀφθορία τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς μυρίοις πάθεσι φθειρομένης. ὧν μὲν γὰρ τὸ σῶμα ὄργανον ἁμαρτίας λαβὼν ὁ διάβολος, διὰ τούτου τῇ ψυχῇ ἐπιτίθεται. ὧν δὲ τῆς σαρκὸς ἐπιβῆναι δι' ἐγκράτειάν τε καὶ σκληραγωγίας οὐκ ἐπιτρέπῃ, τούτων αὐτῇ πολλάκις χωρὶς σώματος τὴν ψυχὴν γυμνὴν εἰληφὼς, οἷς ἐν αὐτῇ ἐργάζεται πάθεσι, τὴν ἑαυτοῦ ἐπιθυμίαν ἀνύει. τοιαῦται γάρ εἰσιν ὅσαι νηστείαις καὶ χαμευνίαις καὶ τῇ λοιπῇ ὑπερτόνῳ κατὰ σῶμα ἀσκήσει τῆς σαρκὸς τοῦτον ἀποδιώξασαι. τοῖς, ὀργῆς καὶ θυμοῦ καὶ ὑποκρίσεως ἢ ζήλου πάθεσιν αὐτὸν ἐν τῇ ψυχῇ περιλείπουσιν. ὅσῳ δὲ ἔλαττον ψυχῆς σῶμα τῇ ἀξίᾳ, τοσοῦτον ἔλαττον οἶμαι τὸ διὰ σώματος ἁμάρτημα τοῦ διὰ γυμνῆς τῆς ψυχῆς καταφαίνεται. ὅτι ἐκεῖ μὲν φυσική τροφή τε καὶ ὄρεξις, πρὸς τὴν γαστριμαργίαν ἢ πορνείαν τὸ σῶμα διὰ τῶν συντρόφων ἡδονῶν γαργαλίζεται. ἐνταῦθα δὲ αὐτὰ, τινὸς σωματικῆς ἡδονῆς μοχθηρίᾳ προαιρέσεως, τὰ πάθη παρὰ φύσιν τῇ ψυχῇ ἐπεισάγει. καὶ εἰ πάθος ψυχῆς ἡ τῆς παρθένου φθορὰ, πάθος ψυχῆς καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἔρις, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα εἴρηκεν ὁ ἀπόστολος. ἔτι δὲ μᾶλλον ὁ φθόνος ὁμοιοτάτην γοῦν ὅτε ὁ ἐρῶν καὶ ὁ φθονῶν τὴν ὀδύνην ὑφίσταται. ὡς γὰρ τοῦ ἐρῶντος, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἀποτυγχάνοντος τῆς ἐπιθυμίας, τήκει ὁ ἔρως. οὕτω τοῦ φθονοῦντος καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ὁ φθόνος συντήκει. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον οἱ ἐρῶντες ἀποτυγχάνοντες τῆς ἐπιθυμίας ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, ἢ οἱ φθονοῦντες ἀδυναμοῦντες τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας, ὑπὸ τοῦ φθόνου καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα συντήκονται. τοιοῦτόν τι πάθος αὐτίκα πάσχοντες, οἷον ἂν ἐκεῖνοι ἀνδριάντες ἐν νυκτὶ παρὰ τῶν κηροπλαστῶν μορφωθέντες, ἡλίου ἀνατείλαντος, ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος κατατηκόμενοι πάθοιεν. ἐκεῖνοί τε γὰρ ἕως μὲν ἂν ἡ νὺξ αὐτοὺς καὶ τὸ σκότος κατέχῃ, πεπηγυῖαν ἐν τῇ σκιᾷ ὑπὸ τῆς νυκτερινῆς αὔρας τὴν μορφὴν ὡς ἐπλάσθησαν, ἐν τῷ ἐμφαινομένῳ τοῖς πλάσμασι τόνῳ καὶ στερρὰν τέως δεικνύουσιν. ἐπιλάμψαντος δὲ τοῦ ἡλίου καὶ τὸν οἰκεῖον δρόμον ἀνύοντος. τὰ μὲν λοιπὰ ἅπαντα τρέφεται ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς δυνάμεως, καὶ φωτὸς ἀπολαύει. οἱ δὲ συντακέντες,

» ὁ δὲ ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος, καὶ παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ
» ἔνδοξον ταύτην μὴ ἔχουσαν σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων. ἀλλ᾽ ἵνα ᾖ ἁγία καὶ
» ἄμωμος καὶ σώματι καὶ πνεύματι. καὶ διὰ τοῦτο μεμνῆσθαι ἡ παρθένος ὀφείλει πῶς ἀφώρισε
τῷ κῷ. ἵνα ᾖ ἁγία καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι. οὐχὶ τὰ δὲ μὲν φυλάττεσθαι δεῖν.
τῶν δὲ καταπολμᾶν ἀδιαφόρως ὀφείλει. ἀλλὰ πάσας ἁπαξαπλῶς τὰς σπιλούσας
αὐτὴν ἢ ῥυτίδας ἐμποιούσας ἀφορμὰς πόρρωθεν ἀναστέλλειν, ἵνα ἡ φέρ... καὶ τῷ σώματι
μηδὲν ἀπὸ τούτου ἐπὶ τὴν ψυχὴν μόλυσμα φέρουσα. καὶ τῷ πνεύματι μ... νοήματι
τοῦτο θολοῦσα. οὐ γὰρ ἀπὸ σώματος μόνον ἐπὶ ψυχὴν διαβαίνει τὰ πάθη, ἀλλ... ἀπὸ
ψυχῆς ἐρχόμενα, καὶ μὴ δυναμένων φημὶ ἔσθ᾽ ὅτε ὑπουργεῖν τῶν σωμάτων κατὰ ...-
τασίαν, ὡς διὰ σωμάτων ἐνεργούμενα ἐν τῇ διανοίᾳ τελεσιουργεῖται. ὡς γὰρ οἱ τὸ ὕδ...
μετὰ τοῦ ἐλαίου κινοῦντες, τὴν ἑκατέρου χάριν τῇ ἐπινοίᾳ βιαζόμενοι, ἀφανίζουσι τοῦ
τε ἐλαίου τὸ φωτοειδὲς τῷ ἰλυώδει τοῦ ὕδατος συνταράσσοντες. καὶ τοῦ ὕδατος αὖθις
τὴν φύσιν τῇ συμπλοκῇ τοῦ ἐλαίου θολοῦντες, οὕτως οἱ τὴν ψυχὴν τῷ σώματι διὰ τῶν
παθῶν συγκυκῶντες, ἑκατέρου τὸ πρὸς τὸν βίον χρειῶδες κακῶς ἀφανίζουσι. τήν τε ψυ-
χὴν φωτοειδῆ, καὶ λαμπρὰν οὖσαν τῇ ἰλύϊ τῶν σαρκικῶν δι᾽ ἡδονῆς παθῶν ὅλην θο-
λοῦντες. καὶ τοῦ σώματος τὸ καθαρὸν καὶ διαυγὲς τῷ λόγῳ τούτῳ ἀναφύρουσι ἀ-
χρεῖον πρὸς τὸν βίον δεικνύντες. ἀλλ᾽ ὥσπερ κυκώμενα μετ᾽ ἀλλήλων ἐκεῖνα τὴν φυ-
σικὴν χάριν ἀπόλλυσιν, ἀναχωρήσαντος δὲ αὐτῶν τοῦ ταράχου ἠρεμίας μεταλαχόντα
διΐστανται μὲν ἀπ᾽ ἀλλήλων. εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἑκάτερον φύσιν πρὸς ἑαυτὸ συναγόμε-
νον ἀνατρέχει. τὸ μὲν ἔλαιον καθαρὸν τῷ ὕδατι ἐφιζάνον. τὸ δὲ ὕδωρ διειδὲς ὄχημα τού-
του γινόμενον, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, κυκώμενα μὲν τοῖς δι᾽ ἀλλήλων πάθεσι με-
τ᾽ ἀλλήλων, τὴν οἰκείαν φύσιν ἑκάτερον παρὰ θατέρου θολούμενον διαφθείρει. ἠρεμίας
δὲ ἀπολαύσαντα, εἰς τὴν οἰκείαν φύσιν χωρισθέντα διΐστανται. ἡ μὲν ψυχὴ καθάπερ
ἡνίοχος τὸ φωτοειδὲς ἑαυτῆς κάλλος ἄνωθεν ἐπιλάμπον τῷ σώματι φαίνουσα. τὸ δὲ σῶ-
μα ὡς ἂν βαρὺ ὑφιζάνον μὲν τῇ ταύτης ἀξίᾳ, ὄχημα δὲ αὐτῇ πρὸς τὴν ἐνταῦθα χρείαν
γινόμενον. οὐκοῦν τοιοῦτόν τι συμβαίνει ἐν τῇ ἑαυτῆς φύσει ἡ παρθένος ἱδρύουσα. οὔτε
τοῖς ἐκ σαρκὸς πάθεσι τὸ τῆς ψυχῆς φωτεινὸν συνταράξει, οὔτε τοῖς ἀπὸ ψυχῆς ἔχουσι
τὴν ἀρχὴν συγχεῖν τὸ ἑαυτῆς κάλλος ἀνέξεται. ἀλλ᾽ ἑκάτερον ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ τε καὶ
τάξει καὶ χρείᾳ καθ᾽ ἡσυχίαν φυλάττουσα. εἰρήνην μὲν τοῖς μέρεσι μετὰ σοφίας βρα-
βεύσει. ἐν ἠρεμίᾳ δὲ μένειν καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα κατὰ φύσιν ἀσκήσασα, τὸ δι᾽ ἀμφοῖν, ἐν-
αρμόνιον εἶδος καθαρὸν ἐπιδείξει, τὸ μὲν φωτοειδὲς τῆς ψυχῆς ἀκύμαντόν τε καὶ ἀθόλω-
τον δι᾽ ὅλου φυλάττουσα. τὸ δὲ τοῦ σώματος εἶδος, παντὸς κινήματος τοῦ δι᾽ ἡδονῶν βορβο-
ρώδους καθαρὸν ἀσκητικῶς συντηροῦσα. σῶμα μὲν γὰρ γαστριμαργίαν, καὶ μάλιστα καὶ τὰς
πρὸς συνουσίαν ἡδονὰς βρασσόμενον, κατὰ τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς ἀναδίδωσι, ψυχὴ δὲ
ζῆλον τε καὶ ὀργὴν. ὑπόκρισίν τε καὶ ἔχθραν, ἐπ᾽ ἀφροσύνης κλονουμένη φέρει κατὰ τοῦ
σώματος. καὶ ἔστιν ὅτε φόβῳ τῶν ἐκ σαρκὸς παθῶν νηστείαις καὶ σκληραγωγίαις τὰ σώ-
ματα πρὸς τὰ ἴδια πάθη νεκρώσαντες, τὰ ψυχῆς ἴδια ἐν νεκρῷ σώματι περιφέρο-
μεν, ὡς αὐτόθεν τὸ χωλεῦον πρὸς τελειότητα φαίνεσθαι. ὅτι τὸ ἕτερον χωρὶς τοῦ ἑτέ-
ρου κατορθοῦντες, ἀτελεῖς πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀρετὴν τὸ ἔργον ἐλέγχει. οὔτε γὰρ τὰ σώ-
ματος πάθη διὰ νηστειῶν ἐκτεμόντες. τὴν δὲ ψυχὴν τοῖς ἰδίοις ἐκ ζήλου καὶ ὑποκρί-
σεως καὶ τῶν ἄλλων παθῶν κινήμασί τε θολουμένην καταλιπόντες, χρήσιμον πρὸς ἀρε-
τὴν τὴν τοῦ σώματος ἄσκησιν δείκνυμεν. οὔτε τὴν ψυχὴν τῶν ἰδίων παθημάτων κα-
θαρεύοντες, τὸ δὲ σῶμα ἄφετον πρὸς τὰς σαρκὸς ἡδονὰς, καὶ τὴν λοιπὴν θρύψιν ἀφιέν-
τες, κἂν μὴ παρῇ ἡ πρὸς πορνείαν ἀκολασία, τέλειον τὸν πρὸς ἀρετὴν βίον ἡμῶν δεῖξαι
οὐ δυνάμεθα. ἀλλὰ δεῖ τὸν μέλλοντα παντὸς μολυσμοῦ καθαρὸν τὸν τῆς ἀρετῆς δρό-
μον δεικνύναι, τῷ τε κατὰ ψυχὴν καλῷ, προστιθέναι καὶ τὰ τοῦ σώματος ἀγαθά. καὶ
τοῖς κατὰ τὸ σῶμα ἀσκητικῶς ποιηθεῖσι. τὰ τῆς ψυχῆς κατορθώματα συμφωνοῦν-
τα δεικνύναι. οὔτε γὰρ ἀνύπουλος καὶ ἀληθὴς ὁ βίος ἀναδειχθείη. ἁρμονίαν τῶν τῆς
ψυχῆς τε καὶ σώματος μελῶν καὶ συμφωνίαν πρὸς ἄλληλα μὴ ἐχόντων. ἐπειδὴ καὶ
ἀμήχανον οἶμαι τά τε κατὰ ψυχὴν κατορθοῦσθαι καλά, τῶν κατὰ σῶμα ἐμποδιζόντων.

τῇ σῇ καταλύε τὸ ἔργον τῆς ὄντως ἀγάπης· μὴ δὲ τῇ ψευδωνύμῳ ἀγάπῃ ἀπόλλυε
τὸν ἀδελφὸν, πρὸς κακοήθη ὑπόνοιαν σκανδαλίζων δι' ὃν ὁ χριστὸς ἀπέθανεν· ἐάν τις σε ἴδῃ
τὸν ἔχοντα γνῶσιν τοῦ ὄντως καλοῦ ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, καὶ ἀντὶ τῆς ἀληθοῦς καὶ
καθαρᾶς ἀφθαρσίας τὸ εἴδωλον ταύτης ἐν σώματι κολακεύοντα· οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐ-
τοῦ ἀσθενοῦς οὔσα μολυνεῖται, καὶ οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ καταθαρσεῖν τῆς ἁμαρτίας;
οὕτω δὲ ἁμαρτά[νον]τες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦ-
» σαν, εἰς χριστὸν ἁμαρτάνετε· διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω
» κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω· μὴ, οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φα-
» γεῖν καὶ πιεῖν; μὴ, οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα
» τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ φησί· καλόν μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου τὸ τῆς παρ-
θενίας, οὐδεμία κενώσει προσπάθεια· φυλὴ οὖν λαοὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ αἱ γυναῖκες αὐ-
τῶν καθ' ἑαυτὰς, καὶ οὐχὶ ἀγαπᾶν διὰ τούτων τοὺς ἀδελφοὺς ἀποτρέπομεν· ἀλλὰ πάν-
τας μὲν ὡς ὁμογαστρίους ἀγαπᾶν συγχωροῦμεν· καὶ τοὺς ὁμογαστρίους δὲ, ἀγαπᾶν ἀσφα-
λῶς συμβουλεύομεν· δέος γὰρ μὴ ἐκ τῆς συνηθείας καὶ τῆς θαρσοῦς ἡμῶν ἀφορμὴν λα-
βοῦσα ἡ ἁμαρτία, κατεργάσηται ἐν ἡμῖν πᾶσαν ἐπιθυμίαν· ἱκανὴ γάρ ἐστιν ἡ ἁμαρ-
τία, καὶ δι' ἀφῆς χειρῶν ἀδελφοῦ, καὶ διὰ φιλοφρόνως τέως φιλήματος, τὸ φρόνημα τῆς
σαρκὸς πρὸς τὰς ἰδίας λατρείας ἐγεῖραι· καὶ τοὺς τῆς ἐπιθυμίας ὀφθαλμοὺς ὥσπερ
τοῦ Ἀδὰμ μετὰ τὴν γεῦσιν τοῦ ξύλου ὄντος, πλέον εἰς τὸ κακὸν διανοῖξαι· οὐκοῦν καὶ ἡ ὁμογά-
στριος ἀδελφὴ, μὴ συνεχῶς ἀφῆς καὶ φιλημάτων τοῦ ἀδελφοῦ ἐμφορείσθω· μὴ ἀπὸ τῆς
συνεχείας τοῦ χρόνου φημὶ πάθος φυσικὸν ἀνακύψῃ, καὶ μάλιστα ὅταν καὶ τὸ τοῦ σώματος
κάλλος τὰς τοῦ ἔρωτος λαμπάδας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τούτων ἐπὶ πλέον ἐξάπτῃ· τῆς
γὰρ ἐκ τούτου φλογὸς καὶ ὁ ἔξωθεν λόγος ἀφέλκων, τὰ τῶν καλῶν φησὶ φιλήματα φυ-
λάττεσθαι δεῖ, ὡς τὰ τῶν ἰοβόλων δήγματα· διαχεῖται γάρ φησιν ὁ ἰὸς τῆς ἡδονῆς διὰ
τοῦ φιλήματος καθόλου τοῦ σώματος· διὸ ἀσπάζεσθε φησὶν ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήμα-
τι, οἷα πνοὴ τοῦ φιλήματος τῆς σαρκὸς ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος καθαρᾷ εὐωδίᾳ, ταῦ-
τα ἀλλήλοις ἁρμόζοντας· οὐ μεμπτέοι δὲ οἶμαι καὶ εἰς τοῦτο τῆς ἀκριβείας διὰ τὸ ἄ-
μωμον τῆς παρθενίας ἐλθόντες· εἰ μὲν γὰρ μὴ φθάσασα ἤδη ἡ ἁμαρτία, τὰ ἑαυτῆς πα-
λαίσματα ἐν τοῖς προσώποις τούτοις κατὰ τὸν βίον ἡμῶν ἐκαινούργησε· καὶ δὴ μέμ-
ψεως ἂν ἦμεν ἴσως παρὰ πᾶσιν ἄξιοι, ὡς ἄχρι τούτου τὸν λόγον γυμνάσαντες· εἰ δὲ πᾶν
εἶδος ἁμαρτίας κατά τε μητέρων καὶ θυγατέρων διὰ τῶν σαρκὸς ἡδονῶν καινοτομῆσαι
ἐξίσχυσεν· ὥσπερ οὖν καὶ τὸν ἀμνὸν ἐπὶ τῇ φθορᾷ τῆς ἀδελφῆς ἐσκλήρυνεν, οὐκ ἄξιοι
μέμψεως οἶμαι οἱ εἰς τὸ ἄχραντον τῆς παρθενίας καὶ ταύτην τὴν προφυλακὴν εἰσηγού-
μενοι· ὁλκὸς γάρ φημι ἡ ἐντεθεῖσα τοῦ φίλτρου τοῖς τῶν ἀρρένων σώμασι πρὸς τὰ θή-
λεα δύναμις· πάντων ἀλογήσασα κρίσεων, αὐτόματα ὡς ἂν εἴποι τις ταῦτα καὶ ἀν-
τιτεινόντων ἔνδοθεν τῶν λογισμῶν ἀλλήλοις συμπλέξαι· ὅτι θήλεα μὲν θηλέων ἁπτό-
μενα σωμάτων· καὶ ἄρρενα πάλιν ἀρρένων, ἀκίνητον ἔχει τὴν φυσικὴν πρὸς ἄλληλα
σχέσιν· πλὴν εἰ μή τις κατὰ φαντασίαν τοῦ πρὸς ὃν κατὰ φύσιν τὴν ἐρωτικὴν κίνησιν
ἔλαβε τὴν μνήμην ἐρεθιζόμενος, καὶ πρὸς τὸ ἀλλότριον τῆς σχέσει οἴστρου τοῦ πρὸς τὸ οἰκεῖον
παρανομήσειε· θῆλυ δὲ σῶμα τοῦ ἄρρενος ἐφαπτόμενον, καὶ ἀνάπαλιν τοῦ θήλεος αὖ-
θις τὸ ἄρρεν κἂν ἐν ἑαυτοῖς ψυχαὶ λογισμοῖς ταῦτα ἀφαρμόσωσι πρὸς τὴν συμπλοκὴν,
ὅμως ὑπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ λεληθὸς ἐρεθίζεται, καὶ ὥσπερ θρυπτεῖον μὲν θρυπτείου ἀψά-
μενον, καὶ πῦρ αὖθις λαμπρὸν πυρὸς καθαροῦ οὐκ ἀναπνίζεται· θρυπτεῖον δὲ πυρὸς ὁ-
σφραινόμενον ταχέως ἀνάπτεται, καὶ οὐ χρεία πολλῆς ἐργωδίας οὔτε τινὸς τοῦ ἐμπνέοντος ἔ-
ξωθεν ἵνα τὸ ἐκ τοῦ θρυπτείου πῦρ ἀναλάμψῃ· ἀλλὰ μόνον τε συνεπλάκη καὶ εὐθὺς ἔχει
φαινομένας τὰς φλόγας· οὕτω τὸ θῆλυ σῶμα τοῦ ἄρρενος ἐφαπτόμενον οὐ χρείαν ἔχει πολ-
λῆς ἐργωδίας οὔτε τοῦ πρὸς τὴν μῖξιν ἐμπνέοντος ἔρωτος, ἀλλὰ τὴν φυσικὴν ἔχοντα
πρὸς ἄλληλα σχέσιν· ἅμα τε ἥψατο, καὶ εὐθέως ἔχει ἐντυφόμενον κατὰ τὸ λεληθὸς τῆς
» ἡδονῆς τὸν σπινθῆρα· διὰ τοῦτο φησίν, ἀποδήσει τις πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κα-
» τακαύσει; ἢ περιπατήσει τις ἐπ' ἀνθράκων πυρὸς, τοὺς δὲ πόδας οὐ κατακαύσει; οὕτως
» οὐκ ἀθῳωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος γυναικός· εἰ δὲ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ τῆς νύμφης

βιάσει πλάσματα ἀτόπως ἀσκῶν. εἰ δὲ ὁ τὴν παρὰ θνητοῦ ἀνδρὸς ἀπολελυμένην λαμ-
βάνων μοιχεύων ἀσεβεῖ. πολλῷ ἀσεβέστερον διὰ βίου μοιχεύει, ὁ τὴν τοῦ ἀθανάτου ἀν-
δρὸς νύμφην μηδέποτε ἀπολελυμένην παραφθείρειν τολμῶν. καὶ εἰ ἑαυτὴν γὰρ ἀπο-
λύει τῇ μεταθέσει πρὸς τὰ σαρκὸς πάθη αὐτομολοῦσα, ἀλλὰ σὺ μὴ ἅπτου ταύτης.
ζῇ γὰρ αὐτῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ οὐ βούλεται αὐτὴν ἀπολῦσαι. συγχώρησον αὐτῇ ἰδεῖν ἑαυτὴν
ὅπη ἐγένετο. πέψαι τὸ πάθος, ἐκνῆψαι τὸν ἔρωτα τῶν σαρκῶν. ἐπισκέψασθαι χρό-
νῳ ἡλίκων τολμᾶν ἐγχειρεῖ, καὶ ἀνακάμψει πάντως πρὸς τὸν νυμφίον. εἰ γὰρ χριστὸς φῶς
καὶ ἀνάστασις, καὶ ἀφθαρσία καὶ ζωὴ καὶ τὰ λοιπὰ ἐκ πατρὸς ἡμῖν ἀγαθὰ, ἡ χριστ... αὐτὴν
ἀπολύσασα. τί ἄλλο, ἢ ἀπὸ φωτὸς εἰς σκότος. καὶ ἀπὸ ζωῆς εἰς θάνατον. καὶ ... τὸ
ἀφθαρσίας εἰς φθοράν. ἀπό τε ἀναστάσεως εἰς τὸ τοῦ ᾅδου καὶ θανάτου μέγιστον πτῶ-
μα, ἑαυτὴν ἡ ἀθλία ἀπέλυσεν, ἃ ἐπισκεψαμένη πάντως ἡλίκων κακῶν ἐστὶ βυθὸς,
φρίξει μὲν συγχύσεως καὶ κατηφείας γέμοντα τῆς ἁμαρτίας τὸν ζόφον, τὸ δὲ γλυκὺ τοῦ
φωτὸς ἐν ᾧ ἦν πλέον ποθήσει. καὶ τὸ μὲν φοβερὸν τοῦ θανάτου καὶ εἰ δεχεῖς τῆς φθορᾶς κα-
ταδῦσα, σφοδρότερον ἐπὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀθανασίαν ἐκ τούτων ἀποπηδήσει. εἰς δὲ
τὸ τοῦ ᾅδου χαλεπώτατον πτῶμα ἐγκύψασα, τῆς παρὰ τοῦ κυρίου δεδωρημένης αὐτῇ ἀνα-
στάσεως θερμότερον πάντως ἀνθέξεται. οὐ γὰρ δὴ οὕτως ἐστὶ μανίας ὑπόπλεως, ὡς μὴ
δὲ τῷ χρόνῳ τοῦ πάθους λωφήσαντος, τοῦ θνητοῦ τὸν ἀθάνατον προτιμῆσαι νυμφίον. τί
οὖν τῆς ἀθλίας ἁρπάζεις τὸν ὄλισθον, τὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ ἁμαρτήματος τὸν καιρὸν προαρ-
πάζεις. τὸν τῆς βουλῆς τὸν χρόνον ἐκκλέπτεις. ἵνα τὴν μὴ ἀπολελυμένην παρὰ τοῦ κυρίου
γαμήσας, σαυτὸν μὴ ἄνδρα ἀλλὰ μοιχὸν κοίτης δεσπότου ἀσεβῶς ἐπιβαίνοντα ἀποδείξῃς.
ἀνέπαφος οὖν ἔστω πάσης χειρὸς, ἐξοχώτατόν τι ἀνάθημα θεοῦ οὖσα ἡ παρθένος, ἄχραν-
τον δὲ αὐτὴν καὶ σώματι καὶ ἐννοίᾳ φυλάττουσα, ἀσφαλῶς φημὶ καὶ τοῖς ἐν χριστῷ ἀδελ-
» φοῖς ὁμιλείτω. πρὸς τοῦτο γὰρ αὐτὸ ἀκριβῶν καὶ ὁ γνήσιος τοῦ θεοῦ θεράπων φησί. βούλο-
» μαι δὲ πάντας ὑμᾶς φρονίμους μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. ἡρμο-
» σάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ μήπως
» ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ
» τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν. ὥστε πρὸ ἁπάντων δεῖ τὰ νοήματα τῆς παρθένου ἄ-
φθορα δι᾽ ὅλου φυλάττειν. τῆς γὰρ ψυχῆς ἀφθόρου μενούσης ἄφθορον καὶ τὸ σῶμα φυ-
λάττεται. τῆς δὲ ψυχῆς ταῖς μοχθηραῖς ἐννοίαις φθαρείσης, κἂν ἄφθορον δοκῇ μένειν τὸ
σῶμα, ἀλλ᾽ οὐ καθαρὰ ἡ ἀφθορία τούτου εὑρίσκεται τοῖς τῶν νοημάτων μολύσμασι
φθειρομένου. ἀγαπᾶν οὖν δεῖ, ἀλλὰ μετὰ λόγου καὶ κρίσεως ἔμφρονος, τὸ πιστὸν τῆς ἀ-
γάπης μαρτυροῦντος. ἡ ἀγάπη γὰρ οὐκ ἀσχημονεῖ. καὶ λέλυσαι ἀπὸ γυναικὸς, μὴ ζήτει
γυναῖκα. ἄτοπον δὲ τὸν δοξάζοντα λελύσθαι τῷ ὀνόματι τῆς ἀγάπης, τοῖς δεσμοῖς τῶν
ἡδονῶν διὰ τῆς συνηθείας ἑαυτὸν περιβάλλειν. οὐκέτι λοιπὸν, οὔτε σώματι, οὔτε ψυχῇ
λελύσθαι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν δυνάμενον. οὔτε γὰρ ἡ ψυχὴ λέλυται τοῦ τοιούτου πε-
ρὶ τὰ πάθη τῆς ζοφώδους συνηθείας ἀσχολουμένη. οὔτε τὸ σῶμα τὰ δεσμὰ τῶν γαμι-
κῶν φροντίδων δεξάμενον. εἰ γὰρ καὶ μὴ γάμος ἐστὶ τὸ ὄνομα, ἀλλ᾽ ἡ φροντὶς τῶν γεγαμη-
κότων αὐτοῖς ἐμφυεῖσα. δούλους τῶν σωματικῶν φροντίδων οὓς ἑαυτοὺς φέροντες ἀ-
λόγως προσέδησαν, ἐπὶ ψόγοις ποιεῖ. ἄτοπον δὲ παρθενικὸν βίον διώκοντας, τοῖς τῶν
γάμων πτώμασιν ἀνοήτως ἐμπλέκεσθαι. καὶ προσποιουμένας τῇ κηδεμονίᾳ τοῦ νυμ-
φίου ἀρκεῖσθαι. ἀνθρώποις κηδεμόνας ἐπὶ ψόγῳ ἑαυτῶν ἐπεισάγεσθαι. εἰ δὲ ἐρᾷς κα-
τὰ τὸν ὄντως νοούμενον ἐραστὴν τὰ ἄλλα πάντα παρορᾶν πάντως ὀφείλεις. ἡ δ᾽ ὡς ἀνε-
χομένη καὶ γυμνὴ ἐπὶ ἐδάφους ἐν ὁποιῳδήποτε σχήματι πενίας τοῦ ἐρωμένου τυγχάνειν,
ἢ διὰ τὸ ἀνέπιος ἐθέλειν αὐτῷ συμβιοῦν καὶ τὰς πρὸς τοῦτο χρείας παρὰ ἀνθρώπων
διώκειν, τοῦ θείου ἔρωτος ἀσχημόνως ἐκπίπτειν. ἡ γὰρ σπαταλῶσα παρθένος, ζῶσα τέθνη-
κε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ἡμῶν τὸ ἀγαθὸν τῆς παρθενίας ὄνομα, ἀγάπης τῆς ἀχράν-
του ὀνόματι σαρκικοῖς πάθεσιν ὑβριζόμενον. οὐ γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη διάθεσις ὕπουλος,
καὶ μόρφωσις ἐννοίας ἡδονῇ δουλουμένη καὶ ζοφώδης προσπάθεια. ἀλλὰ σαρκικῶν ἰ-
» διωμάτων ἀδόλωτος ἔννοια, καὶ εἰρήνη παθῶν, καὶ ἁγιασμὸς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ δὲ
» δι᾽ ἀγάπην ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς, μὴ τῇ ἀγάπῃ

ἀρνοῦνται. τὴν γὰρ παράβασιν τῆς παρθενίας αἰσχρὰν καὶ ἐπονείδιστον διὰ τὴν δου-
λείαν τῆς ἡδονῆς παρὰ πᾶσιν γνωρίζουσαι, τῇ ἀρνήσει τῷ μείζονι κακῷ οἴονται τὴν ἁμαρ-
τίαν παραμυθεῖσθαι. ἀνθρώποις μὲν οὖν πρὸς οὓς εἰς ἀπολογίαν τῆς παραβάσεως
τὴν ἄρνησιν προΐσχονται αἱ θαυμάσιαι αἰδούμεναι. τὸν δὲ κύριον πρὸς ὃν γεγόνασιν αὐταῖς
αἱ δεξιαὶ διὰ τὸ εἰς βάθος κακῶν ἐμπεσεῖν λοιπὸν οὐ φοβούμεναι. οὐκ εἰδυῖαι ἄρα, ὅτι δι-
πλοῦν καὶ παρ' ἀνθρώποις καὶ παρὰ τῷ κυρίῳ τὸ ἔγκλημα καθ' ἑαυτῶν ἀτόπως κατασκευά-
ζουσι. τῶν μὲν ἐκ τῆς προβεβοημένης παρθενίας εἰ καὶ ἀρνοῦνται τὸ ἀποσχέσθαι ταύ-
την, τὸ μανιῶδες καὶ ἰταμὸν πρὸς τὰ πᾶσιν ὁμολογούμενα ἀποστρεφομένων. ἔτι δὲ καὶ
μαρτύρων. τοῦ δὲ, πρὸς οἷς παρέβησαν εἰς τὰς συνθήκας τῆς παρθενίας, τὴν ἀντὶ μετα-
νοίας ἄρνησιν, πικρότερον εἰς τὸ παρ' αὐτῷ δικαστήριον κρίνοντος. ἵνα οὖν μὴ ἀγάπης
ὀνόματι εἰς τοῦτο τῆς ἁμαρτίας ἐμπίπτῃ ἡ παρθένος βάραθρον, ἀπροσπαθῆ τὴν ἀγάπην
καὶ καθαρὰν μη πέτω. οὐ γὰρ χώραν αὕτη ἕξει προσολισθήσασα πρὸς ἡδονὴν τὸ προσω-
πεῖον τοῦ γάμου. οὐδὲ σοφίσασθαι ὀνόματι γάμου τὸν ζῶντα ἑαυτῆς ἄνδρα μὴ ἀπολε-
λυμένη δυνήσεται, θνητὸν ἐκείνου ἐπὶ μοιχικῇ πράξει μετὰ τοσαύτας τὰς παρ' αὐτοῦ τι-
μὰς ἀσεβῶς προτιμήσασα. οὐκ ἀλλοτρίως γὰρ αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸ ἀποστο-
λικὸν ἀναφθέγξεται, ὅτι ὅταν καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ γαμεῖν θέλουσιν. ἔχουσαι κρί-
μα ὅτι τὴν πίστιν ἠθέτησαν. οὐ γάμον ἀλλὰ μοιχείαν διὰ βίου κακῶς μεθοδεύουσαι.
μηδεὶς οὖν οἰκέτης εἰς τοσοῦτον ἀσεβείας ὀλισθηλατήσῃ, ὡς τῆς δεσποτικῆς ἅπτεσθαι νύμ-
φης. μηδεὶς οὕτω ἔστω μανιώδης ἱερόσυλος, ὡς τῆς ἀχράντου ἱερείας χερσὶν ἀκολά-
στοις ἐφάπτεσθαι. μηδεὶς τοσοῦτον ἀπονοίας ἵκετο, ὡς τηλικαύτην δίκην τοῖς ἱε-
ροσύλοις ἐπηρτημένην ὁρῶν. μὴ τῶν ἀψύχων ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργυρέου ὕλης πεποιη-
μένων σκευῶν, ἀλλ' αὐτῶν ἐπὶ ἐμψύχων καὶ ζώντων ἀναθημάτων ληστρικῇ χειρὶ βε-
βήλως ἐπιλαμβάνεσθαι. μᾶλλον δὲ μηδεὶς οὕτως ἔστω ἀνόσιος, ὡς μὴ τὰ ἐν τῷ ναῷ
ἄψυχα σκεύη, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ναὸν τοῦ κυρίου τουτέστι τῆς παρθένου τὸ σῶμα. καὶ αὐτὴν τὴν
τιμιωτάτην ἁπάντων ἐν τούτῳ ψυχὴν τῆς παρθένου ἱερώτατον ἐν τῷ ναῷ τοῦ κυρίου ἀνάθη-
μα, τοῖς ἀκολασίας πυρσοῖς βαρβαρικῶς καταφλέξαι. ἀλλ' εἰ ἑκοῦσαν ἐπιδέδωκεν ἑαυ-
τὴν ἡ παρθένος, παραβᾶσα μὲν τὴν πρὸς τὸν νυμφίον συνθήκην. πάντα δὲ καὶ ναὸν, καὶ
ἀνάθημα, καὶ φιλίαν τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ βασιλείας κοινωνίαν δι' ἡδονὴν πάθους συγ-
χέασά τε ὁμοῦ καὶ πατήσασα. μὴ χρήσῃς τῇ τοιαύτῃ σεαυτὸν εἰς κοινωνίαν τῆς ἁμαρ-
τίας. ἐπεὶ οὐδὲ ὁ καλὸς Ἰωσὴφ τῇ δεσποίνῃ ἐπιμανείσῃ αὐτῷ, ἑαυτὸν πρὸς τὴν τῆς ἀ-
κολασίας ἀπόλαυσιν χρῆσαι ἠθέλησεν. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ σὺ εἷλες ἐπὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ
γάμου ἄλλῳ ἑαυτὴν ἐπιδίδωσιν. ἐκεῖνος οὖν τὰς ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ εὐθύνας ἐχέτω.
σὺ δὲ σεαυτὸν καθαρὸν φύλαττε ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῆς εἰς τὸν κύριον παρανομίας εὐθύνης.
» δεῖ φησὶν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι. οὐαὶ δὲ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
» δίδοται. συνέφερεν αὐτῷ εἰ μὴ ἐγεννήθη. οὐ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἔκρινον ἡ πρότε-
ρον τὴν παρθενίαν ἀποδεχομένη. μεταθεμένη δὲ αὐτὴν ἀνθρώπῳ τινὶ εἰς ἡδονῆς ἀπό-
λαυσιν ζεῦξαι. κἂν λέγῃ δεῖ με γαμηθῆναι ὡς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου δεῖ παραδοθῆ-
ναι, ἀλλὰ οὐαὶ δι' οὗ ἐκείνη τὰς πρὸς τὸν νυμφίον παραβᾶσα συνθήκας τὴν ἑαυτῆς ἐπι-
θυμίαν πληροῖ. συνέφερε γὰρ ἐκείνῳ τῷ ἀνθρώπῳ τολμῶ εἰπεῖν τὸ αὐτὸ, ἢ ἵνα κοινω-
νὸς τῆς εἰς τὸν κύριον παρανομίας τῆς ἀκολάστου ἐκείνης δικαζόμενος εὑρεθῇ. οὐκ ἀκούεις δὲ
ὅτι καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμῶν μοιχᾶται; εἰ καὶ ἀπολέλυται γάρ φησι δι' αἰτίαν, ἀλ-
λὰ ζῇ αὐτῆς ὁ ἀνήρ. τί οὖν ἐνοχλεῖς τῇ ἀπολελυμένῃ. τί οὐκ ἐνδίδως καιρὸν κἀκεί-
νῃ ἑαυτὴν διορθώσασθαι ἐφ' οἷς ἀπελύθη, καὶ τὸν ἀπολύσαντα σπλαγχνισθέντα ἐπὶ
τῇ διορθώσει, εἰς ἑαυτὸν αὖθις τὸ ἑαυτοῦ ἀνακτήσασθαι μέλος, ἀλλὰ προαρπάζεις τὸν και-
ρὸν τῆς διορθώσεως, ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀπολελυμένην γαμῶν. ἔασον φησὶν ἢ πρὸς
τὸν ζῶντα ἐπανελθεῖν ἅμα καὶ ἐπαναχθῆναι καλλίονα γενομένην γυναῖκα, ἢ ἀεὶ μήτε
χήραν, μήτε γυναῖκα ὑπάρχουσαν, τῆς ἐπὶ τῇ ἀφέσει αἰτίας ἣν παρέσχε τῷ ἀνδρὶ δί-
κην διδόναι. σὺ δὲ πρὶν καὶ συνεῖναι τὸ οἰκεῖον ἐν τῇ ἀπολύσει ἁμάρτημα ἁρπάζεις
τὴν πρὸς αὐτὴν συζυγίαν, τολμηροτέραν πρὸς τὰ ἁμαρτήματα ἀτόπως ἐργάζῃ, ζῶν-
τος μὲν τοῦ ἀνδρὸς ἀεὶ τὴν ἀλλοτρίαν μοιχεύειν. ἄδηλον δὲ ὅποι ῥέψῃ πρὸς τὰ ἐν τῇ συμ-

ἀλλὰ καὶ τοῦ κατὰ σάρκα νομίμου παρὰ ἀνθρώποις γάμου παντάπασιν ἀπηλλάχθησαν·
παρθενίαν γὰρ τῷ θεῷ ἐπαγγειλάμεναι· εἶτ᾽ ἀπὸ τῶν σαρκὸς ἡδονῶν κινηθεῖσαι, τὴν τῆς
πορνείας ἁμαρτίαν γάμου ὀνόματι περιστέλλειν ἐθέλουσιν· οὐκ ἀγνοοῦσαι οἶμαι καὶ
ἄγνοιαν δὴ προσποιοῦνται· ὅτι ἡ παραβᾶσα τὰς πρὸς τὸν νυμφίον ἑαυτῆς δεξιάς· οὔτε
τούτου ἐστὶ νύμφη ὃν παρανόμως κατέλιπεν· οὔτ᾽ ἐκείνου ᾧ διὰ πάθος ἴξαξον ἑαυτήν,
κατὰ νόμους γυνὴ δύναται ἀριθμηθῆναι· τότε γὰρ νόμιμος καὶ κατὰ τὰς θείας γραφὰς
συνίσταται γάμος, ὅταν μὴ πάθος ἡδονῆς προκαταλάβῃ τοῦ νόμου τὴν χρείαν· λο-
γισμὸς τοῦτε εἰς βοήθειαν ἀναγκαίου καὶ τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς τοῦ γάμου πρὸς τὸν
σκοπόν, τίμιον οὕτως μνηστεύει τὸν γάμον, ὅτε τῶν ἀναγκαίων τοῦ γάμου προειληφότα τῷ
λογισμῷ, καὶ κρηπῖδος ἁγίας ἐν θεῷ κατὰ νόμους τεθείσης, ἐπακολούθημα τοῦ κατὰ τὸν
γάμον ἀναγκαίου, ἡ ἐκ τῆς μίξεως ἡδονή, μία σὰρξ τὴν δύο ποιοῦσα ἀρέσκεται· ἐπεί-
δὴ γὰρ ὁ ἐν ψυχῇ λογισμὸς τὰς ψυχὰς προλαβὼν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀναγκαῖον συνῆ-
ψεν, εἰκότως προηνωμέναις ταύταις καὶ ἡ τῶν σαρκῶν τῶν ἐν αἷς εἰσιν ἔννομος ἕνωσις
ἠκολούθησεν· ὅταν δὲ τῶν ψυχῶν ἄλλο τὴν ἀρχὴν προθεμένων, αἱ σάρκες δι᾽ ἡδονὴν
τὰ οἰκεῖα πραγματευσάμεναι, τὰς ἐν αὐταῖς ψυχὰς τῷ κατ᾽ αὐτὰς πάθει δουλωσά-
σας ἑνώσωσιν, ἀκολούθημα τῶν σαρκὸς κακῶν γινόμεναι αἱ ψυχαί, παράνομον τὴν μί-
ξιν ἐργάζονται· οὗ γὰρ ὁ ἐν ψυχῇ λόγος καὶ νόμος οὐχ ἡγήσατο ἔργου, τοῦτο παντάπασιν
» παράνομον ἀπὸ τῆς συνηθείας ἐστηλίτευται· διὰ τοῦτο φησί, γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ᾽ ὅ-
» σον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι· οὐχ
» ἁπλῶς, ἀλλὰ μόνον ἐν κυρίῳ φησίν· ὅτι καὶ ἡ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς ἐλευθέρα γινομένη
πρὸς γάμον· οὐχ ὅτι ἠλευθερώθη ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἐν κυρίῳ ὀφείλει γῆμαι· τί δέ ἐστι τὸ ἐν κυρί-
ῳ τὸν γάμον συστῆναι τὸ μὴ προϋποσυρῆναι ἀπὸ τῶν σαρκὸς ἡδονῶν πρὸς τὴν μίξιν· ἀλλὰ
κρίσει τοῦ λυσιτελοῦντος πρὸς τὸν βίον ἑλέσθαι τὸν γάμον· διὸ καὶ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ γάμου
ὁ ποιητὴς ἐν τῇ φύσει διετάξατο· εἰ δὲ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, μὴ ἀπατάτω ἑαυ-
τὴν φημὶ ἡ ἀπὸ παρθενίας εἰς σαρκὸς πάθη κατενεχθεῖσα, ὅτι γάμος αὐτῇ τὸ ἁμάρτη-
μα λογισθήσεται· πρῶτον μέν, ὅτι κακὴν κρηπῖδα τῆς συμπλοκῆς τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν
τῆς παραβάσεως ἁμαρτίαν ἑαυτῇ κατεβάλλετο· ἔπειθ᾽ ὅτι οὐκ οὖσα ἐλευθέρα· οὐ γὰρ
ἀπέθανεν αὐτῆς ὁ ἀνήρ, ἵνα ᾧ βούλεται γαμηθῇ, ζῶντος τοῦ ἀθανάτου ἀνδρὸς μοι-
χαλὶς χρηματίσει· θνητὸν διὰ πάθη σαρκὸς τῷ τοῦ θεοῦ παστῷ ἐπεισάγουσα· ὅτι μὲν
γὰρ προείληφε τὰ τοῦ γάμου νόμιμα ὁ νυμφίος, τὸ σχῆμα τῆς παρθενίας, αἱ δεξιαί, ἡ ἐ-
π᾽ ἐκείνῳ πρόοδος ἐπὶ πάντων αὐτῶν μαρτυρεῖ, ὅτι αὐτῷ ἀνδρὶ συμμνημονευομένη τὰς ἐπὶ τῷ
προειληφότι ἀνδρὶ προόδους ἐπόμπευεν· εἰ γὰρ οὐ πρότερον τῶν πατρῴων θαλάμων
πρόεισιν ἡ παρθένος πρὶν ἢ ἀνδρὶ νομίμῳ συζυγεῖσα ὑπὸ τούτῳ αὐθέντῃ τε καὶ προστά-
τῃ τοῦ βίου ἐπιγεγραμμένη· λοιπὸν τῷ ὀνόματι τοῦ λαχόντος ἀνδρὸς τοῦ πατρῴου οἴ-
κου προέλθοι, καὶ ἡ παρθένος ἄρα προῆλθε τῶν πατρῴων θαλάμων ὡς ἂν ἐπιγεγραμ-
μένη ἔννομον ἑαυτῇ τὸν νυμφίον, καὶ τῇ ὑπὸ τούτῳ προστασίᾳ, τὰς εἰς φανερὸν προό-
δους πομπεύει· εἰ δὲ μάρτυρες προόδων οἱ ταῦτα ὁρῶντες, μάρτυρες ἄρα οἱ αὐτοὶ καὶ
τίνι ἐζευγμένη ἢ τίνα ἐπιγεγραμμένη ἄνδρα τῶν πρῴων οἴκων εἰς μέσους προῆλθεν·
εἰ δὲ ὁ γάμος οὗτος τοῖς μάρτυσι καὶ ταῖς προόδοις καὶ πᾶσι περιφανής· οὐκ ἀπέ-
θανε δέ φημι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· μοιχεύεται οὖν ἡ τοιαύτη ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς διὰ βίου μοι-
χωμένη· μᾶλλον δὲ δι᾽ ἡδονῆς μὲν ἀπόλαυσιν ἀκολάστως πορνεύουσα· διὰ δὲ τὸ ζῆν τὸν
ἄνδρα παρανόμως μοιχεύουσα· καὶ οὐχ ὁρᾷ πῶς μὲν αὐτὴ ἀντὶ ἀθανάτου θεοῦ θνητὸν
ἐπὶ κακῷ ἑαυτῆς ἄνθρωπον περιέπει, ἐν ὀφθαλμοῖς ἀεὶ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὸν ταῖς πα-
ρανόμοις μίξεσιν ἀσεβοῦσα· πῶς δὲ ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος τῇ τοῦ θεοῦ κοίτῃ ἐτόλμησε μανιω-
δῶς ἐπιβῆναι· ἐκ γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων δεῖ τὴν δίκην οὕτως ἐξαμαρτανόντων στοχά-
ζεσθαι· τίνος μὲν ἀξία ἡ ἀντὶ εὐγενοῦς ἀνδρὸς πρὸς δοῦλον ἑαυτῆς φθειρομένη καὶ τῇ
δεσποτικῇ κοίτῃ τὸν οἰκέτην εἰς ἐπιβουλὴν ἐπεισάγουσα· τίνος δὲ ἄξιος ὁ δοῦλος δεσποί-
νῃ ἑαυτοῦ καὶ κοίτῃ κυρίου ἑαυτὸν ἀσελγῶς ἐπιρρίψας· ἀλλ᾽ αἱ σοφαὶ τοσαύτην ἀσέ-
βειαν καθ᾽ ἑαυτῶν διὰ σαρκὸς πάθη τολμήσασαι, πρὸς οἷς οὐ δακρύουσι τόπον ἑαυ-
ταῖς κουφότερον τοῖς δάκρυσιν ἑτοιμάζουσαι, ἔτι καὶ ἣν ὑπέσχοντο πρότερον παρθενίαν
ἀρνοῦνται.

τοὺς δὲ φοβουμένους τοὺς ἐπὶ τῇ θρασύτητι ψόγους, δειλοὺς καὶ μικροψύχους ἀπήλεγξε·
καὶ τοὺς μὲν συμπαθεῖς εἶναι σπουδάζοντας, πρὸς τὰ πάθη κακῶς ἐμαλάκισε. τοὺς δὲ τὸ
ἐμπαθὲς φεύγοντας ἀνηλεεῖς καὶ ἀπανθρώπους ἐποίησεν. ὥσπερ οὖν καὶ τοὺς τῆς ἀ-
γάπης τὸ κάλλος μεταδιώκοντας ψευδωνύμῳ ἀγάπῃ· ἢ εἰς σαρκὸς ἡδονὰς καὶ ἐπίψο-
γον τῷ πᾶσι βίον ἀπρεπῶς κατηκόντισεν, ἢ ἀλαζονευομένους τὸν ἐπὶ τούτοις μῶμον, μι-
σαδέλφους καὶ τοῦ καλοῦ ἀναισθήτους ἐποίησε. πάλιν οὖν μὴ ἐκκλίνῃς εἰς τὰ δεξιὰ ἢ
εἰς τὰ ἀριστερά, ἵνα μὴ πλανηθεὶς εἰς μίαν τινὰ τῶν τῆς κακίας θυρῶν ὀλισθήσῃς, ἀλλὰ
μέσην ὁδὸν τὴν ἀρετήν, καὶ ἁπανταχοῦ βλέπων πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖς· μὴ ὡς
ἄσοφος ἀλλ' ὡς σοφός. ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων περιπατεῖς. καὶ ἐπάνω ἐπάλξεων πό-
λεων διαβαίνεις. προνοοῦ ὅπως μήτ' εἰς παγίδα που ῥαθυμοῦσα ἐμβάλῃς τὸν πόδα σου,
μήποτε ἀπὸ τοῦ τείχους τῆς πόλεως ἡμῶν πεσοῦσα ἀποθάνῃς κακῶς. ἀγαπᾶν οὖν
δεῖ τοὺς πρὸς τὸν νυμφίον παρακαλοῦντας, ἀλλὰ δεῖ τὴν ἀγάπην δικαίαν καὶ μὴ συγ-
κεχυμένην ποιεῖσθαι. ἵνα μὴ τοὺς ὑπηρέτας τοῦ νυμφίου, ἀπὸ τοῦ συνεχῶς ἀκούειν
αὐτῶν τὰ περὶ τοῦ νυμφίου λαλούντων ἴσους τοῦ νυμφίου ἀγαπήσασά ποτε. καθέλῃ
μὲν τὸ ἀξίωμα τοῦ νυμφίου. τοὺς δὲ νυμφαγωγοὺς τῷ ἰσοτίμους τῷ δεσπότῃ ἄγειν, ἀδι-
κήσῃ τὰ μέγιστα. ἤδη δέ τινες ἔλαθον, οὐκ ἴσα τῷ νυμφίῳ τοὺς ὑπηρέτας ἀλλὰ καὶ
πλέον αὐτοὺς ἀσεβῶς ἀγαπήσασαι. καὶ τοῦ μὲν νυμφίου λοιπὸν πρὸς ὃν ἐνυμφεύσαντο
καθάπαξ ἐπιλαθόμεναι, ὅλαι δὲ τῶν οἰκετῶν τοῦ νυμφίου νύμφαι γενόμεναι. μᾶλλον
δὲ οὐδὲ τῶν οἰκετῶν τοῦ νυμφίου, ἀλλὰ ἀλλοτρίων τινῶν γυναῖκες αἰσχρῶς αἱρεθεῖσαι.
οὐδένα γὰρ σαρκικὸν ὁ νυμφίος ἡμῶν ὑπηρέτην ἔχειν ἀρέσκεται, ἀλλὰ πάντας πνεύμα-
τι ζῶντας. αἱ δὲ μὴ τῷ πνεύματι τῶν ὑπηρετουμένων τῷ νυμφίῳ, ἀλλὰ ταῖς σαρ-
ξὶν αὐτῶν ἑαυτὰς ἀτόπως νυμφεύσασαι. δῆλον ὡς κἀκείνους ἀλλοτρίους τῆς ὑπηρε-
σίας τοῦ νυμφίου καὶ ἑαυτὰς οὐχ ὑπηρέτας τοῦ νυμφίου, ἀλλὰ ἀλλοτρίοις δούλοις νυμ-
φευθείσας ἀπήλεγξαν. οὐκ οὖν καὶ τούτοις ἀκριβῶς ὁμιλείτωσαν, τὴν νυμφευομένην
λαθραίως ἐκ τῆς ὁμιλίας σωματικὴν συνήθειαν φρονίμως ἐκτέμνουσαι. καὶ ἐν τῷ
ὁμιλεῖν φυλαττόμεναι. μὴ ἐκ τοῦ θαρσεῖν ὡς τοῦ νυμφίου οἰκείοις λάθωσιν, ἢ ἐκείνους
πρὸς ἃ μὴ δεῖ ἀποσφήλασαι, ἢ ἑαυτὰς παρὰ τὸν προκείμενον σκοπὸν ἐπὶ τὰς σαρ-
κὸς ἡδονὰς ἀτόπως καταβαλοῦσαι. ἀλλ' ἀγάπην δεῖ τῶν πλησίον κεκτῆσθαι, ὅτι ἀγα-
πήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς ἑαυτόν. καὶ τοῦτο ἀρέσκον αὐτῷ ὁ νυμφίος τῇ νύμφῃ παράγ-
γελμα δέδωκε. ναὶ φησὶν ἀγαπήσεις, καὶ ἐφ' ὅσον ἑνὶ τούτων ποιεῖς ἐμοὶ τῷ σῷ νυμ-
φίῳ ποιεῖς. ἀλλ' οὐκ ἐμπαθῆ εἶναι δεῖ τὴν ἀγάπην, οὐδὲ ὄνομα αὐτῇ ἐπιψευδομέ-
νης ἀγάπης, τῷ ἔργῳ ἀναιρεῖν τὴν ἀξίαν τῆς ὄντως ἀγάπης. ὅτι ἕως ἂν διὰ τὴν πρὸς
τὸν νυμφίον ἀγάπην ἀγαπῶσα φαίνῃ τοὺς ἀδελφούς, σώζεις καὶ τὸ πρὸς ἐκεῖνον καὶ τὸ
πρὸς αὐτοὺς τὸ τῆς ἀγάπης σεμνόν. ἐπειδὰν δὲ οὐκέτι δι' ἐκεῖνον ἀλλὰ τούτους δι' αὐτοὺς
ἀπὸ τῆς συνηθείας ᾖς ἀγαπῶσα, διαφθείρασα καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην καὶ ἐμ-
παθῆ ταύτην ποιήσασα ψευδώνυμον καὶ οὐχὶ τὴν ἀληθῆ ἔχεις ἀγάπην. ἀγάπης γὰρ,
σαρκὸς πάθη οὐχ ἅπτεται. οὐδὲ ἄλογος οὖσα, ἀπὸ συνηθείας ζωωδῶς ἀκρίτως τὸ σε-
μνὸν ἑαυτῆς ἐπὶ σώματα καταφέρει. ἀλλὰ λογικὴ οὖσα καὶ ὅλη σοφίας μεστή, ἐμφρό-
νως ἑαυτὴν πρὸς ἀξίαν τοῖς προσώποις κατὰ τὸ δίκαιον ταλαντεύει. τοὺς μὲν ὑπηρέ-
τας τοῦ νυμφίου, λογισμῷ δι' ἐκεῖνον τιμῶσα. αὐτὸν δὲ ἐκεῖνον οὐ διὰ τούτους ἔτι πε-
ρὶ αὐτοῦ αὐτῇ διαλέγονται, ἀλλὰ δι' αὐτὸν περιέπουσα. καὶ εἴ τις μὲν ἐκείνου ἐραστής,
τοῦτον διὰ τὸ πρὸς ἐκεῖνον φίλτρον ἑταῖρον νομίζουσα. εἰ δέ τις τοῦ περὶ αὐτῆς ἔρω-
τος ἀμελεῖ. οὐκέτι τοῦτον κἂν αὐτὴν κολακεύῃ, ὡς οἰκεῖον ὁρῶσα. ἀλλὰ καὶ μάλιστα
ἐκ τῆς κολακείας τὴν ἐπιβουλὴν ἀποπτεύουσα. ὅτι ἀμελῶν τοῦ νυμφίου περὶ ὃν
αὐτῇ ἐπτόηται, προσποιεῖται τῇ περὶ τὸν νυμφίον αὐτῆς θεραπείᾳ. δελεάζει μὲν ταύ-
την ὡς συμπονῶν αὐτῇ πρὸς τὴν ἐκείνου ἀρέσκειαν, ἐφ' ἑαυτὸν δὲ αὐτῆς τὸν ἔρωτα
ἐκ τῆς συνεχοῦς ὁμιλίας μεταθεῖναι σπουδάζει. ἐν νυμφαγωγοῦ ὀνόματί τε καὶ σχή-
ματι, μοιχὸς τῆς νύμφης πανοῦργος γενόμενος. ἐντεῦθεν γὰρ πολλαὶ τῷ τῆς ἀ-
γάπης ὀνόματι κατὰ βραχὺ πρὸς τὰ τῆς σαρκὸς πάθη ἀπὸ τῆς συνηθείας κα-
τενεχθεῖσαι, πόρναι καὶ μοιχαλίδες καὶ ἀλλότριαι, οὐ τῆς τοῦ κυρίου μόνον νυμφῶνος,

τὰ καθ' ἕκαστον περιστέλλουσα ἐπιτηδευέτω τὸ ἔργον καὶ ὡς οἷόν τέ ἐστιν ἐπικρυπτέ-
τω τὰ μέλη, οὐ μόνον τῶν ἑαυτῆς ὀφθαλμοῖς καὶ μετὰ τοῦτον τῶν ἀγγέλων ἀεὶ
αἰδουμένη, ἀλλὰ καὶ ὥσπερ ἐν οἰκείῳ ἀσκητηρίῳ πρὸς αἰδῶ ἑαυτὴν φιλοκάλως ἀσκοῦ-
σα. εἰ δὲ οὔτε καθ' ἑαυτὴν οὖσα ἀδιαφόρως ἀπογυμνώσεται. πολλῷ πλέον ἀδελ-
φῶν ἐν χώρᾳ παρόντων, ἑαυτὴν καὶ χιτῶνι καὶ αἰδοῖ σωφρόνως κοσμήσει. οὐ μόνον οὐδὲ
τῶν μελῶν ἀεὶ τῇ ἐσθῆτι καλύπτουσα παραγυμνοῦσθαι ἁπλῶς ἀφεῖσα, ἀλλὰ καὶ
μάλιστα περισχῶς ἑαυτὴν πρὸς τὸ ἀβλαβὲς περιστέλλουσα. ἵνα μὴ μόνον αὐτὴ ἀνεπιπη-
ρέαστος μένῃ, ἀλλὰ καὶ οἱ ὁρῶντες μηδεμίαν ἐκ τῆς θέας ὑπόθεσιν βλάβης λαμβάνω-
σιν. ἰδόντες γάρ φησιν οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαί εἰσι
κατηνέχθησαν πρὸς αὐτάς. ἱκανὸν γάρ ἐστι παραγυμνούμενον κάλλος, καὶ υἱοὺς θεοῦ
πρὸς ἡδονὴν γοητεῦσαι. καὶ ὡς ἀνθρώπους διὰ ταύτην ἀποθνήσκοντας θνητοὺς ἀπο-
δεῖξαι. διὸ οὐ δεῖ τῆς ἑαυτῆς ἀβλαβοῦς μόνον φροντίζουσαν, τῆς τῶν βλαβῆναι δυνα-
μένων καταφρονεῖν σωτηρίας, ἀλλὰ πανταχόθεν καὶ ἑαυτῆς ἄσυλον τὸ τῆς παρθενίας
κάλλος φυλάττειν, καὶ τοῖς ὁρῶσιν αὐτὴν κέρδος ζωῆς, καὶ μὴ τὸν δι' ἁμαρτίας θάνα-
τον πραγματεύεσθαι. εἰ γὰρ καὶ αὐτὴ πέποιθε τῷ τῆς παρθενίας ἀπτώτῳ, ἀλλ' ὅ-
μως προνοεῖσθαι δεῖ φησι, ὥστε μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον. οὕτω
δὲ ἡ παρθένος, καὶ γνώμης, καὶ κινήσεως, καὶ μορφῆς, καὶ σχήματος, καὶ μόνη, καὶ μετ' ἄλ-
λων, πρὸς τὸ ἄριστον αὐτῆς τῷ νυμφίῳ ἔχουσα ὑγιῶς, τοῖς τε νυμφίου φίλοις καθαρῶς
ὁμιλήσει. οὐ γὰρ εἰς μισανθρωπίαν φέροντες αὐτὴν ἀπεκλείσαμεν, ἀλλ' ἀκριβέσι τύ-
ποις ὅλην αὐτόθεν ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν θεοῦ ἄγαλμα ζωγραφήσαντες, οὕτω πρὸς τοὺς
τῆς πίστεως οἰκείους ἐπιδεξίως περιάγομεν, ἵνα καὶ σχήματι καὶ λόγῳ νύμφη ἀληθῶς τοῦ
Χριστοῦ ὀφθεῖσα, ὠφελήσῃ τοὺς ὁμιλοῦντας. ὁμιλείτω τοιγαροῦν ὡς νύμφη μετὰ αἰδοῦς
τοῖς τοῦ νυμφίου φημὶ ὑπηρέταις, καὶ ὁμιλείτω ἁπανταχοῦ τὸ νηφάλιον στοχάζουσα. δεῖ
γὰρ αὐτὴν ἀκεραίαν μὲν εἶναι ὡς περιστεράν, φρονίμην δὲ ὡς τὸν ὄφιν. ἐπειδὴ γὰρ αἱ ἐν
σώματι ψυχαὶ ἀδυνατοῦσαι ἀλλήλαις γυμναῖς περὶ ἀρετῆς ὁμιλεῖν. τοῖς περικειμέ-
νοις σώμασιν ὀργάνοις πρός τε τὴν φωνὴν καὶ τὴν θέαν ἀναγκάζονται χρῆσθαι, καὶ ὁ
μὴ δυνάμενος ψυχῆς ἐνδεδεμένης σώματι κάλλος ἰδεῖν, ἢ λόγου ταύτης ἀκοῦσαι, τὸ τοῦ
σώματος κίνημα ἐν ᾧ ἐστιν ὁρᾷ καὶ τῆς διὰ τούτου φωνῆς ἐπακούων. τὸ κάλλος αὐ-
τῆς, διὰ τούτων ἀναλογίζεται, καὶ οὐ φωνὴν μόνην ἢ καὶ βλέμμα, ὥσπερ ἐν κατό-
πτρῳ τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος δεικνύει, ἀλλὰ καὶ στολισμὸς ἀνδρός, καὶ γέλως, καὶ βῆμα
ποδός, ἀναγγέλλει περὶ αὐτοῦ. ἔλαθον δέ τινες ἀπὸ τοῦ ἡδέως ἀκούειν τοῦ μουσικοῦ.
μηκέτι μὲν τὸν μουσικόν, ἀλλὰ τὸ ὁρώμενον ὄργανον δι' οὗ ἀπολαύουσι τῆς τοῦ μουσικοῦ
ἐπιστήμης καταβραχὺ ἀγαπῶντες. διὰ τοῦτο δὴ ἀναγκαίως τὴν παρθένον ἀκριβῶς τὴν
ἀκοὴν καὶ τὸ ὄμμα τηρεῖν, μήπως λάθῃ ἀντὶ λαλούσης ψυχῆς, τὸ δι' οὗ αὕτη λαλεῖ ἀγα-
πῶσα. δεινὸς γάρ ἐστιν ὁ ζηλοτυπῶν τὴν περὶ τὸ καλὸν ἡμῶν διάθεσιν, διὰ παντὸς τρό-
που ὑφελεῖν μὲν ἡμῶν τὸ ποθούμενον. τὸ δὲ ἴδιον πανούργως πρὸς τὸν πόθον ἀνθυ-
παλλάξαι. οὕτω γὰρ ἔλαθόν τινες ἀπὸ τοῦ ἡδέως ἀκούειν τοῦ περὶ ἀρετῆς λόγου, καὶ πε-
ρὶ τὴν κινοῦσαν τοῦτον ψυχὴν διακεῖσθαι, τῇ συνεχεῖ ἀκοῇ καὶ τῇ θέᾳ, ἐντυπωθέντες
μὲν τὴν μορφὴν τῶν τοῦ σώματος χαρακτήρων, καὶ τῇ φωνῇ τὴν ἀκοὴν ἀτόπως θελ-
χθέντες. οὐκέτι δὲ τὴν ψυχὴν τὴν διὰ φωνῆς ἐνεργοῦσαν τὸν λόγον, ἣν τὸ πρὶν ἀγαπῶν-
τες περιεῖπον τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ σῶμα τὸ διακονούμενον αὐτοῖς τὰ τῆς ψυχῆς κα-
λὰ λοιπὸν ἀγαπῶντες. ἀγχιθύρους γάρ φησι καὶ Ἕλληνες τὰς κακίας εἶναι ταῖς ἀρε-
ταῖς. ἑκάστῃ γὰρ ἀρετῆς θύρᾳ, τὴν κακίαν ὁμοιοτάτην ἰδέαν ἑκατέρωθεν παρήρμοσεν.
ἵν' ὁ σπουδάζων περὶ τὴν ἀρετήν, παρεστὼς ταύτης τὸ πρῶτον τῇ θύρᾳ, καὶ κρούειν
ταύτην δοκῶν, ἀνοιγείσης αὐτῷ ἔνθενδε ἢ ἔνθενδε μιᾶς τῶν θυρῶν τῆς κακίας. ἐκ
τῆς ὁμοιότητος ἀπατηθείς, ὡς εἰς τὸν τῆς ἀρετῆς οἶκον εἰσέλθοι. εἰθ' ὑπὸ πάντων ὑπὸ τῇ
ἀπάτῃ γελώμενος. χρόνῳ τε καὶ πείρᾳ μάθῃ, οὐ μόνον πόρρω ὑπάρχων ἐκείνης τῆς
ἀρετῆς ἥν ποτε κρούειν ἐδόκει τὴν θύραν. ἀλλὰ μηδὲ τῶν οὐδῶν αὐτῆς τὴν ἀρχὴν
ὑπερβάς, μήτε τῇ θύρᾳ, ὡς τὸ πρὶν ἐδόκει παρεστὼς γοῦν καὶ κρούων. οὕτω γὰρ
τοὺς μὲν θαρσαλέους βουλομένους εἶναι πρὸς ἀρετήν, θρασεῖς ἀπατήσασα ἔδειξεν

ὡς γὰρ τὸν θαυμαστὸν Παῦλον ἔτι ἐν σώματι ὄντα· τὰ μὲν, προέλαβεν ἔργα, πολλῶν τῶν διὰ τῆς διδασκαλίας τε καὶ πολιτείας αὐτοῦ πλεονεκτούντων εἰς τὸν ἐκεῖ βίον αὐτὸν προειληφότων, καὶ τὰ γέρα αὐτῷ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καταβληθέντων ἱδρώτων παρὰ τῷ δικαίῳ κριτῇ θεῷ ἑτοιμασάντων· τὰ δὲ, ἀναλύσαντι λοιπὸν καὶ σὺν Χριστῷ γεγονότι ἕως τῆς διαδοχῆς ἐφίπτεται, τῶν δι' αὐτοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ γράμμασι πρὸς ἀρετὴν ἀσκουμένων· οὓς ἐπαίνους ἅμα καὶ μισθοὺς τῷ ἀγαθῷ ἐκείνῳ διδασκάλῳ οὐδὲν δὲ τιμώντων· οὕτω καὶ κατὰ τὸ ἐναντίον· αἱ μὲν προάγουσιν ἁμαρτίαι τῶν βλαβέντων ἐκ τῶν μοχθηρῶν λόγων ἢ πράξεων· προειληφότων τι εἰς ᾅδου, καὶ τὰ κολαστήρια τοῖς τῆς βλάβης αἰτίοις παρασκευαζόντων ἐκεῖ· αἱ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσι· τῶν καὶ μετὰ τὸν ἐκείνων θάνατον δι' ἣν κατέλιπον τῷ βίῳ κακίαν ἐξ αὐτῶν βλαπτομένων· ὡς γὰρ ἕως τοῦ νῦν ὁ μακάριος Παῦλος πρὸς θεοσέβειάν τε καὶ προνοίας ἐπίγνωσιν ὠφελεῖ· καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ ὠφελούμενοι ἐπακολουθούσας αὐτῷ πέμπουσιν ἐντεῦθεν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι τὰς τῶν ἐπαίνων φωνάς, οὕτω Μαρκίων καὶ οἱ λοιποὶ τῶν αἱρετικῶν ἐγκατασπειράντων τῷ βίῳ δόγματα βλάπτουσιν, ἁπάντων τῶν ἐξ αὐτῶν ἐντεῦθεν βλαπτομένων, πικροτέροις τοὺς προκατάρξαντας τῆς κακίας κολαστηρίοις, καὶ πάλαι ὅμως τεθνεῶτας ἐκεῖ παραδιδόντων· εἰ γὰρ ἕνα φησὶν ἐάν τις τῶν μικρῶν σκανδαλίσῃ τουδὲ τοῦ θανάτου ἄξιος κρίνεται· ὁ τοσούτους διὰ τῆς μοχθηροῦ βίου πρὸς διαφθορὰν ἐθῶν καταλιπεῖν ὑποδείγματα, ἢ φθοροποιὰ ψυχῶν ἐναφιέναι τὰ δόγματα σκανδαλίζων καὶ μετὰ τὸν οἰκεῖον θάνατον, ἁπάντων ἂν, τῶν δι' αὐτὸν ἀποθνησκόντων, θανάτων ὑπεύθυνος ἀξίως καὶ δικαίως ἀποφανθείη· καθ' ἕκαστον τῶν δι' αὐτὸν τραυματιζομένων ἢ ἀποθνησκόντων ἐνταῦθα, κατὰ τὸν ἐκεῖ αἰῶνα τραυματιζόμενός τε τοῦ αἰτίου καὶ ἀποθνήσκοντος· εἰ δὲ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον αἱ μὲν, προάγουσι πράξεις· αἱ δὲ, ἐπακολουθοῦσι· καὶ ὥσπερ αἱ ἀπὸ κακίας ἐπακολουθοῦσαι μείζονι κολάσει τὸν αἴτιον τῶν καθ' ἕκαστον βλαπτομένων παραδιδόασιν· αἱ δὲ ἀπὸ ἀρετῆς μειζόνων καθ' ἕκαστον τῶν ὠφελουμένων τε ἀπὸ κακίας ἐπιστρεφόντων τὸν διδάσκαλον γερῶν ἀξιοῦσι· καὶ ἡ παρθένος ἄρα ἔχει τινὰς καθ' ἑκάτερον ἀρετῆς ἢ κακίας· τὰς μὲν προαγούσας πράξεις, τὰς δ' ἐπακολουθούσας. καὶ ἀθλία μὲν ἐκείνη, ἡ πρὸς τῇ διὰ τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν κολάσει· καὶ διὰ τὸ τῶν ἑτέρων πτῶμα οἷς ὑπέδειξε τοὺς πρὸς ἁμαρτίαν ὀλίσθους, ἀεὶ πικροτέρᾳ κολάσει παραδιδομένη· τρισμακαρία δὲ ἐκείνη, ἡ πρὸς τοῖς ἰδίοις στεφάνοις καὶ διὰ τὰς ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὴν ζήλου στεφανουμένας, καθ' ἑκάστην καὶ μετὰ θάνατον κατὰ τὸν ἐκεῖ αἰῶνα στεφανουμένη· εἰ οὖν οὐδέν ἐστι κεκρυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· διὰ πάντας τοὺς προειρημένους λόγους ἡ παρθένος καὶ μόνη οὖσα, τὰς ἀναμαρτησίας ἑαυτῆς προνοήσεται· οὐ τὰς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ὄψεις μόνον, ἀλλὰ πολλῷ πλέον φημὶ τὰς ἑαυτῆς, καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ὁρώντων ἀγγέλων ἐντρεπομένη· διὰ τοῦτο γάρ φησιν ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους· οὐ γὰρ δεῖ κἂν ἐν οἴκῳ μόνη καθέζηται καθ' ἑαυτὴν ἡ παρθένος, διότι μηδεὶς πάρεστι τῶν ἀνθρώπων, ἀδιαφόρως γυμνοῦσθαι· πολὺ γάρ φημι ἐπαγωγὸς ἡ φύσις τοῦ θήλεος, πᾶσαν ἄρρενα φύσιν καθ' ἑαυτῆς ἐπισπάσασθαι· καὶ οὐ διὰ τοῦτο μόνον φυλάττεσθαι δεῖ τὰς τῶν δαιμόνων ἐπηρείας, ἀοράτως ἐφεδρευούσας ἡμῖν, ἀεὶ ὑποπτεύουσαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς πᾶσιν φησὶν αἰδεσίμους ἀγγέλους ἐξουσίαν ἔχειν ὀφείλει· ἀνὴρ μὲν γὰρ ὡς τοῦ ἀγγελικοῦ τρόπον τινὰ ἀξιώματος ὢν, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τοῖς φράτορσι θαρρῶν ἑωράσθω· γυνὴ δὲ ἀνδρὸς πολλῷ ἐλάττω λαχοῦσα τὴν φύσιν, ἐξουσίαν ἐχέτω ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· διὰ τοῦ ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν ἐξουσίαν, τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ὑποταγὴν σχηματίως ὁμολογοῦσα, διὰ τοῦτο φησὶ καὶ αὐτὴ ἡ φύσις ταῖς θριξὶ τὴν κεφαλὴν τούτων ἄνωθεν ἐπικάλυψον, αὐτόθι παιδεύουσα· ὅτι προσήκει γυναῖκα μηδέ ποτε οὐχ ὅτι ἄλλο τι τῶν μελῶν, ἀλλὰ μηδὲ τὴν κεφαλὴν ἀδιαφόρως γυμνοῦσθαι· καὶ ἐπειδὴ μόνον ἀνδρῶν μὴ παρόντων ἔσθ' ὅτε πρὸς τοῦτο καταθαρσοῦσι· τὸ αἰδεσιμώτερον τῶν ἀνδρῶν ἀξίωμα προστέθεικε τῶν ἀγγέλων εἰπὼν, διὰ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἁπανταχοῦ παρόντας τε καὶ τὰ πραττόμενα βλέποντας· αἰδείσθω οὖν πᾶσα γυνή· ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ παρθένος τοὺς ἀγγέλους, καὶ μόνη ἀνδρῶν ἐν τῷ οἴκῳ ὑπάρχουσα· καὶ ὅταν συμβαίνῃ ἀναγκαίως ἐπιμελεῖσθαι τοῦ σώματος· τά τε κατὰ κεφαλὴν καὶ

οἷα χρώμασί τε καὶ μεγέθεσιν ἔτι δὲ σχήμασιν, ἃ ὁ νοῦς ἐν αὐτῇ καταζωγράφησε μὴ γε-
γραμμένη, καὶ ὡς ὁ τὴν σημειογραφικὴν τέχνην μαθὼν, πάντων τῶν σημείων τὰ σχήμα-
τα καὶ τὰ ὀνόματα. ἀλλὰ καὶ τοὺς τύπους τῶν ὀκτάδων φέρει καὶ τετράδων, ἐν τῇ
ψυχῇ τυπωσάμενος καὶ πρὸς τὴν χρείαν τῶν ὑπαγορευομένων διὰ τῆς χειρὸς τὰ ἐν τῇ
ψυχῇ ταῖς μνήμαις ἐγγεγραμμένα ἐπὶ τῆς δέλτου δείκνυσι. καὶ ἀεὶ μὲν ἔδειξε σημεῖα
τῷ γραφείῳ χαράξας. ἃ δὲ μηδέπω διὰ χειρὸς δεχθέντα ἐν τῇ ψυχῇ, ὅμως ἀπογεγραμ-
μένα ἀπόκειται. οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, τὰς μὲν ἐννοίας διὰ σώματος ἐνεργοῦσα, εἰς ἔργον
προάγει. τὰς δὲ μὴ φθάσασα σώματι ἀποπληρωθείσας ἡμῖν ἐπιδεῖξαι ἐν ἑαυτῇ τε-
τυπωμένας φυλάττει, εἰ καὶ μὴ σωματικῶς, ἀλλ' οἰκείῳ ἔργῳ ταύτας καθ' ἑαυτὴν
ἀσωμάτως ἐπιτελοῦσα. ὡς γὰρ ἔργον σώματος τὸ σωματικῶς τι ἐπιτελέσαι, οὕτω καὶ
ψυχῆς ἔργον, τὸ ταῖς ἐννοίαις τὰς ἀρεσκούσας φαντασίας τελεσιουργῆσαι ὡς θέλει. διὸ
καὶ τὰς ἐννοίας ἁμαρτίας, μὴ ὡς φαντασίας ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς ἔργα ἐν ψυχῇ γινόμενα κα-
τὰ τὸ δίκαιον κρίνεσθαι. ὡς οὖν κἂν μὴ γράφῃ ἡ χεὶρ τὰ σημεῖα, ὅμως τοῖς σχήμασι τῶν
σημείων ἡ ψυχὴ ὅλη ἁπανταχοῦ καταγέγραπται. καὶ ὁ ἀποδύσας τὸ σῶμα ἴδοι ἂν
αὐτὴν τῷ λεγομένῳ κομμέντῳ πᾶσαν καταγεγραμμένην. οὕτω μετὰ τὸ ἀποδύσα-
σθαι ἡμᾶς τὸ σῶμα, πᾶσα ἔννοια ὡς ἐν γραφῇ ἐπὶ τῆς ψυχῆς γεγραμμένη ὀφθήσεται.
καὶ ὥσπερ ὁ μὴ μαθὼν τὰ σημεῖα, τούτων ἐν τῇ ψυχῇ οὐκ ἔχει ἐγγεγραμμένους τοὺς τύ-
πους. ὁ δὲ μαθὼν, κἂν μὴ γράφῃ ἡ χεὶρ τοὺς τύπους αὐτῶν τῇ μαθήσει ἐν ψυχῇ ἀπεγρά-
ψατο, οὕτω καὶ ὁ μὴ ἐννοήσας τι ἁμάρτημα, τούτου οὐκ ἔχει τὴν φαντασίαν ἐν ψυχῇ
γεγραμμένην. ὁ δὲ ἐννοήσας, κἂν μὴ προχωρήσῃ τὸ ἔργον ὅμως ἐν ψυχῇ ἔχει τὰς φαντα-
σίας τῶν νοηθέντων, ὡς ἐν πίνακι σαφῶς γεγραμμένας. ἀλλ' ὡς ἐκεῖ ὁ μαθὼν τὰ ση-
μεῖα, ἀμελείᾳ τοῦ διαγράφεσθαι ταῦτα. λήθῃ αὐτὰ τῆς μνήμης ἂν ἀποβάλοι. ὡς
μηκέτι λοιπὸν τῷ χρόνῳ μηδεμιᾶς ἀναφέρειν ὀκτάδος σχῆμα ἢ τύπον, ἢ ὀνομασίαν εἰς μνή-
μην. οὕτω καὶ ὁ ἐννοήσας ἄτοπα. εἰ ἀμελήσειε τῶν ἐννοιῶν καὶ ἐφ' ἑτέρας καλλίους
τὸν νοῦν ἀσχολήσειε, χρόνῳ αὖ ποτε ταῦτα τῆς μνήμης ἑαυτοῦ ἐκβαλὼν, τῇ λήθῃ αὐτὰς
τοῦ τῆς ψυχῆς πίνακος ἀπαλείψαι. οὐδὲν γάρ ἐστι μνήμη, ἢ τύπωσις ἐννοιῶν ὡς ἐν ψυ-
χῇ ὑποζώγραφος. καὶ πῶς οἷόν τε φυγεῖν τὰς ἀηδίας ἐκείνων τῶν ἐννοιῶν, ὧν ἡ μνή-
μη ἔτι κινουμένη ἐν τῇ ψυχῇ, τοὺς τύπους ἐν τῷ πίνακι ζῶντας τοῖς ἐρῶσιν ἐνδείκνυσι. οὐ-
κοῦν ἵνα μὴ αἰσχρῶν ἀνάπλεως ὁ τῆς ψυχῆς ἡμῶν πίναξ ὀφθῇ, ἀπαλείψωμεν λήθῃ τὰς
μνήμας τῶν φαύλων ἐννοιῶν, τῶν ἀγαθῶν δὲ τὰς μνήμας ἀντ' αὐτῶν ἐντυπώσωμεν.
ὡς ἂν μὴ κεκρυμμένοι τὰ νῦν τῷ περιβολαίῳ τοῦ σώματος, μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τούτου,
αἰσχροί τινες τοῖς μώμοις, καὶ ἐπονείδιστοι ταῖς γραφαῖς τοῖς πᾶσι παρὰ τὴν κατέχου-
σαν ἐν τῷ παρόντι βίῳ δόξαν ὀφθῶμεν. τάχα γὰρ τοῦτ' ἐστὶν ὃ εἴρηκεν ὁ ἀπόστολος.
τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι προάγουσαι εἰς κρίσιν. τισὶ δὲ καὶ ἐπακο-
λουθοῦσιν. αἱ μὲν γὰρ πᾶσιν ἀνθρώποις πρόδηλοι αἱ ἁμαρτίαι, αἳ καὶ τοὺς ὁρῶντας
εἰς βλασφημίαν καὶ τὰς ὁμοίας πράξεις κακῶς ἐσκανδάλισαν προάγουσιν. αἱ δὲ ἄ-
δηλοι τοῖς ἀνθρώποις κρυφίως γινόμεναι, οὐ διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀγνοεῖν, ἀπομένουσιν,
ἀλλ' ἀχώριστοι αὐτοῖς ἐπακολουθοῦσιν, ἵν' ἐπιδείξωσι ἑαυτάς τε καὶ τὸν λανθάνοντα
τοὺς πολλοὺς τούτων ἐργάτην καὶ τοῖς ἀγνοοῦσιν ἀνθρώποις καὶ τῇ δικαίᾳ κρίσει αὐτὸν
παραδῶσιν, ὡς μεσολαβεῖσθαι τὸν δείλαιον ὑπὸ τῶν οἰκείων κακῶν. ὑπὸ μὲν τῶν
προδήλων προαγόντων εἰς τὴν κρίσιν ἑλκόμενον, ὑπὸ δὲ τῶν ἀδήλων ἀχωρίστως αὐτῷ
ἑπομένων ἀπελαυνόμενον, καὶ ἑρμηνεύων τοῦτο τὸ νόημα, ἐπιφέρων φησίν. ὡσαύτως
καὶ τὰ καλὰ ἔργα τὰ λάμποντα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. ἵνα ἰδόντες δοξάσω-
σι τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δῆλά ἐστι. καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ
δύνανται. δεῖ γὰρ ἡμᾶς φανερωθῆναι τοὺς νῦν ἀγνοουμένους ποίων πράξεων ἐσμὲν,
ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ. ὃς φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς κε-
κρυμμένας βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ παρὰ τοῦ
θεοῦ. ὅτε ἀπολαμβάνομεν ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀ-
γαθὸν, εἴτε φαῦλον. οὐ παρασιωπητέον οὖν, οὐδὲ τὴν ἑτέραν ἔννοιαν. γενικώτε-
ρον δὲ δυναμένην τὴν συνετὴν παρθένον πρὸς τοὺς ἐπιβάλλοντας ἄθλους ἀλείψαι.

μου ἑαυτὴν ἀσφαλίσηται. μνημονεύουσα δὲ ὅτι δεῖ ἡμᾶς φανερωθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ. οὐ πρᾶξαι μόνον τι τῶν αἰσχρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐννοῆσαι φοβηθήσεται. καθάπερ γάρ τις ζωγράφος ἡμῶν ὁ νοῦς ὥσπερ ἐν πίνακι τῇ ψυχῇ, τὰς ἐννοίας ὡς θέλει μορφοῖ. καὶ ἄφετος μὲν καὶ ἐλεύθερος καὶ αὐτεξούσιος ὤν. οὐδαμοῦ δὲ διὰ τὸ ἀσώματον πρὸς τὴν τῆς γραφῆς φιλοτιμίαν στενοχωρούμενος. ἀλλ᾽ ὅσην θέλει εὐρυχωρίαν τόπου εὑρίσκων, ἐγγράφει φημὶ ταῖς ἐννοίαις ἃ βούλεται. εἶτα ὥσπερ ὁ ζωγράφος ἐν παραβύστῳ που τὸν πίνακα ποικίλης ἱστορίας πληρώσας, ἀθρόως τοῦτον εἰς μέσον προφέρει. καὶ ἀφελόμενος τὰ ἔξωθεν προκαλύμματα εἰς θέαν ἐν μέσῳ τοῦτον τοῖς πολλοῖς ἀνατίθησιν. οὐκέτι μὲν ἑρμηνεὺς τῶν γραφέντων γινόμενος, πᾶσι δὲ τοῖς θεαταῖς καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον τὴν γραφὴν ὡς ἔχει καταμανθάνειν ἐφεὶς, οὕτω καὶ ὁ νοῦς. καὶ μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ βίου ὥσπερ τι προκάλυμμα τοῦ κατὰ ψυχὴν πίνακος ὃν παρ᾽ ὅλον τὸν βίον ταῖς ἐννοίαις κατεζωγράφησε τὸ σῶμα ἀφαιρεθεὶς, τὰ ἐν ἀπορρήτοις γραφέντα εἰς φῶς τοῖς πᾶσι δείκνυσι. καὶ ἔστιν ἰδεῖν τὸν πίνακα τῆς ψυχῆς, ποικίλης μὲν ἱστορίας πεπληρωμένον, πᾶσι δὲ εἰς θέαν ἐγκείμενον. ἐὰν μὲν οὖν θεῖαι τινὲς ὦσι ἀναγνωσμάτων ἱερῶν καὶ ἐννοιῶν φιλαρέτων αἱ ἱστορίαι ὀφθῶσι, πάντως ἐπαινοῦ ὁ ζωγραφήσας νοῦς καὶ ὁ ταύτην δεξάμενος τὴν γραφὴν τῆς ψυχῆς πίναξ ἄξιος κρίνεται. οὐδ᾽ ἀφίστασθαι τῆς θέας τῶν ἱστορηθέντων τὴν γραφὴν διὰ τὸ ἀξιοθέατον ἐθελόντων. ἁπάντων δὲ τὸ καθ᾽ ἕκαστον τῶν γραφέντων κάλλος τε καὶ τοὺς τύπους ἀλλὰ καὶ τὴν θεοειδῆ τῶν ἐγγραφέντων μορφὴν θαυμαζόντων, καὶ μακαριζόντων τὸν θεῖον ζωγράφον ἐκεῖνον, ὅτι καλῶς τῷ ἐν σαρκὶ βίῳ ἐχρήσατο. ἀπὸ τούτῳ τῷ τοῦ σώματος περιβολαίῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας τοιαύτας γραφὰς παρὰ πᾶσαν τῶν θεατῶν ἐλπίδα φιλοκάλῳ χειρὶ τῷ τῆς ψυχῆς πίνακι ἐγχαράξας. ἐὰν δὲ αἰσχραί τε καὶ ἀπρεπεῖς ἀναφανῶσιν αἱ γραφαὶ, αἰσχύνης καὶ γέλωτος ὁ ζωγράφος ἄξιος τοῖς πᾶσιν ὀφθήσεται. ἄλλας μὲν ἴσως ἐλπίδας πρὶν γυμνοῦσθαι τὸν πίνακα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὑποφήνας, ἐναντία δὲ τῶν ἐλπισθέντων μετὰ τὸ ἀφαιρεθῆναι τὸ τοῦ σώματος κάλυμμα ἅπαντα ἐν τούτῳ τοῖς θεαταῖς ἐπιδείξας. ποῦ οὖν ἄρα οὗτος καταδύσεται ἐκ συγκρίσεως πρὸς τὸν ἕτερον παρὰ πάντων κρινόμενος. μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων. ποῦ δὲ ὁ πίναξ ἐκεῖνος ἄρα τῆς ψυχῆς ἀποτεθήσεται, ὁ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θεατῶν αἰσχρῶν ἱστοριῶν καὶ πάσης ἀλλοκότου ἰδέας ἀναπλήσας. ὡς γὰρ οἱ τοὺς ἐν σώματι ἔχοντες μώμους, πρὶν γυμνωθῆναι τῇ ἐσθῆτι κεκρυμμένους καὶ ἀδήλους τοῖς πολλοῖς ἔχουσι τούτους. περιφανεστάτῃ δὲ πολλάκις ἐσθῆτι κοσμούμενοι, τοὐναντίον καὶ καλοί τινες ἔνδοξοι εἶναι ἐκ τοῦ ἔξωθεν κόσμου ὑπενοήθησαν. ἐκδυσάμενοι δὲ τὴν ἐσθῆτα καὶ γυμνοὶ ἐν βαλανείῳ ὀφθέντες καταγέλαστοι παρὰ πολλὴν τὴν ἔξωθεν δόξαν μυρίοις τοῖς μώμοις ἐπίψογον τὸ σῶμα δεικνύντες ἐφάνησαν. καὶ οὐ χρεία ἑρμηνείας, μετὰ τὸ γυμνὸν τοῖς πᾶσιν ὀφθῆναι τὸ σῶμα, ποῦ καὶ πῶς ἔχει τὸν μῶμον. ἀλλ᾽ ἅμα τε ἐγυμνώθη καὶ ὁ ἐν ἑκάστῳ μέλει μῶμος ὁρώμενος τῇ ὄψει ἑαυτὸν ἑρμηνεύει. οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐκδυσάμενοι τὸ προκάλυμμα τῆς σαρκὸς, οὔτε περιστεῖλαι τοὺς ἐν τῇ ψυχῇ μώμους, οὔτε ἀποκρύψαι πως δυνησόμεθα. ἐν ὄψεσι δὲ τοῖς πᾶσιν ὁρώμενοι, ἃ τῷ σώματι ὡς ἐν ἐσθῆτι ἐγκρύπτοντες ἐλανθάνομεν ἔχοντες, ταῦτα γυμνὰ πᾶσιν ὀφθαλμοῖς ἐπιδείξομεν. οὐκέτι οὔτε ἀρνήσεως, οὔτε λογισμῶν χώραν ἔχοντες ὅτε αὐτὰ τὰ ἔργα ὁρᾶται. καὶ ὁρώμενα ἐν τῷ πίνακι ἐπιγινώσκεται. οὐ γὰρ συγκεχυμένως τε καὶ καθόλου τὰ πράγματα θεωρεῖται, ἀλλ᾽ ὡς αὐτοζώγραφα κατὰ μέρος γινώσκεται ὡς ἔχει. οἷον, πῶς ἀνέστη φέρε εἰπεῖν ἐπὶ μοιχείαν ὁρμήσας τῆς κοίτης, καὶ ὁποίοις βήμασιν ἐχρήσατο βαδίζων. ὅπως γε συγκεκραμμένος τῷ σώματι καὶ σχήματι ὁποίῳ δεικνὺς προσῆλθε, καὶ πόθον παραφερόμενος ἥψατο τῆς ἀλλοτρίας. πῶς τε ἑαυτὴν τούτῳ πρὸς τὴν παράνομον πρᾶξιν ἡ γυνὴ ἐπεδίδου, καθάπερ ἐν πίνακι φημὶ κατὰ μέρος ἕκαστα, ἀκριβῶς καταγεγραμμένα ὀφθήσεται, καὶ οὐ μόνον τὰ φθάσαντα ἔργα γενέσθαι. ἀλλὰ καὶ μὴ προχωρησάντων τῶν ἔργων, αἱ ἐν τῷ τῆς ψυχῆς πίνακι γινόμεναι ἔννοιαι. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐν ψυχῇ ἔννοια περί τινος τυπωθεῖσα. καὶ οὐδεὶς ἐστὶ φαντασιώδης τε καὶ διεξοδικὴ ἔννοια ἐν ψυχῇ, ἡ γραφὴ τοῖς τῆς φαντα-

ἐμφορηθῶσι. ἡ δὲ τῷ λόγῳ νυμφευομένη, οὐ δυναμένη, οὔτε τὴν ὄψιν, οὔτε τὴν ἀκοὴν, οὔτε τὴν
παρουσίαν φυγεῖν, ἐν ὄψει αὐτοῦ ἅπαντα πράττει. διὸ δεῖ τὴν παρθένον κἂν μόνη τι λαλῇ
εἰδέναι ὅτι ἐν ἀκοαῖς τοῦ νυμφίου λαλεῖ. κἂν πράττῃ τι μόνη, μὴ ἀγνοεῖν ὅτι τοῦτ᾽ ἀκριβῶς
οὗτος ὁρᾷ. κἂν ἐννοῇ τι, πεπεῖσθαι ὅτι ὀξέως τοῦτο κατανοούμενον, ὑπὸ τοῦ καρδίας ἐπισκέπτε-
σθαι. ποιήσει γάρ τις φησὶν ἐν κρυφαίοις καὶ οὐ γνώσομαι; καὶ πῶς ὁ φυτεύσας τὸ οὖς οὐκ ἀ-
κούσεται; ἢ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν οὐ κατανοεῖ; ἢ ὁ παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει; ὁ διδάσκων
ἄνθρωπον γνῶσιν, πῶς οὗτος οὐ τὰ πάντα γνώσεται, ᾧ πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς
ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ὁ μὲν τῆς ἁμαρτίας αὐτὸς τετυφλωμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας μο-
χθηρίας τοῦ νοῦ καὶ ἑαυτὸν ἀπατῶν, ὡς θήλη λεγέτω. σκότος καλύπτει με καὶ οἱ τοῖχοι κύ-
κλῳ μου, καὶ τίς με ὁρᾷ. ἡ δὲ τὸ φῶς τοῦ νυμφίου καθαρὸν ἀεὶ εἰς τὸν ἑαυτῆς νοῦν δεχομένη,
» τὰ ἄξια τοῦ ἐφελκούσης αὐτῷ προσεῖναι συνέσεως ἐπιφωνείτω καθ᾽ ἕκαστον. ὅτι σκότος οὐ
» σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ καὶ νὺξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται. ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς
» αὐτῆς. δοκιμαζέτω τοίνυν τὸ ἑαυτῆς βλέμμα τοῦ κυρίου ἡ νύμφη. καὶ εἰ μὲν ὁρῶν ἀρεσθή-
σεται. καὶ διὰ τοῦτο θαρροῦσα κινείτω. εἰ δὲ οὐκ ἀρέσκει αὐτῷ, μὴ ἑαυτὴν ἀπατάτω.
ἐπεὶ μηδεὶς τῶν ἀνθρώπων ὁρᾷ, ὅτι κἀκεῖνον λανθάνει. οὕτως ἐπισκοπείτω τὸν λόγον, τὴν συ-
νουσίαν, τῶν μελῶν καὶ δακτύλων καθ᾽ ἕκαστον τὴν κίνησιν. καὶ εἰ μὲν ἀρέσκεται τούτοις, κινεί-
σθω πρὸς ἕκαστον, εἰ δὲ μὴ, ὡς ὁρῶντος αἰδείσθω τὴν ὄψιν. εἰ γὰρ μεριμνᾷ πῶς ἀρέσῃ τῷ
κυρίῳ, οὐδὲν ὀφείλει τῶν μὴ ἀρεσκόντων ποιεῖν. εἰ δὲ ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ὁρᾷ, πρὸς τὸ νεῦμα ἢ τὸν
λόγον τολμᾷ, μάλιστα μὲν αὐτόθεν ἑαυτῆς ἐστι κατήγορος. αὐτὴν τὴν ἐπίνοιαν τοῦ λανθάνειν
κατηγοροῦν τοῦ φαύλου τὸ συνειδὸς ἔνδον ἔχουσα. ἔπειτα φανερῶς ἀσεβὴς εἴσεται πρὸς τὴν ἀξίαν
τοῦ νυμφίου τυφλώττουσα. ἀσώματος γὰρ ὢν, μέσος καὶ ἐνθυμημάτων καὶ βλεμμάτων καὶ νοη-
μάτων ἕστηκεν. ἀποστρεφόμενος μὲν τὴν τοιαύτης τὴν ὕπουλον γνώμην. τὴν δὲ πρὸς τοὺς ἔξω
φαινομένης παρθενικῆς ὑπολήψεως, μισητὴν ἀποφαίνων. ὅτι τοὺς τῶν ἀνθρώπων ὀφθαλμοὺς
ἀπατῶσα ὡς αὐτῷ ἑαυτὴν διὰ βίου νυμφεύουσα. οὔτ᾽ ἐκείνῳ νύμφη, οὔτ᾽ ἀνδρὶ καθαρῶς
ἐστὶ γυνὴ, ἀλλὰ τὴν παρ᾽ ἀνθρώπων δόξαν ὑπὸ τῇ παρθενίᾳ διὰ τοῦ παρθενικοῦ σχήματος κλέπτου-
σα ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ νυμφίου. παρ᾽ ἀνθρώποις τὴν παρθενίαν ἑαυτῆς ἐμπομπεύει, μοιχεύεται. καὶ
πρὸ τῆς μοιχικῆς ἁμαρτίας τὴν εἰς τὸν νυμφίον ἑαυτῆς ἁμαρτάνει, ἔτι καὶ ἀσεβῶς εἰς τοῦτον
ὑβρίζουσα. ἔτι τὴν ὄψιν τῶν ἀνθρώπων, αἰδεσιμωτέραν τῆς ἐκείνου ὄψεως ἀποφαίνει. ὑπὸ τού-
των μὲν διὰ τὴν ὑπόληψιν πράττειν τὰ ἀπρεπῆ οὐ τολμῶσα. ἐπ᾽ ἐκείνου δὲ ἀεὶ παρόντος,
ἀναιδῶς ἅπαντα πράττουσα. ὡς ὁρῶντος οὖν ἅπαντα καὶ ἀκούοντος τοῦ νυμφίου, ἡ παρθέ-
νος ἅπαντα πράξει οὐκ ἐὰν μόνος εἷς τις ἀκούῃ ἢ βλέπῃ τῶν νομιζομένων μὴ συγκρύπτειν
ἢ συνεργάζεσθαι φυλαττομένη ποιεῖν τι ἐφ᾽ ᾧ ὁ λόγος οὐκ ἀρέσκεται. καὶ οὐκ ἐὰν μὴ ἀνὴρ, ἀλλὰ
γυνὴ καὶ τοῦτο κόρη τῶν ὑπηρετουμένων παρῇ. κατατολμῶσά τινος, τῶν ἢ πρὸς καλλωπι-
σμὸν ἢ ἄλλο τι δρᾶσαι τῷ λόγῳ μὴ ἀρεσκόντων. ἀλλὰ κἂν μόνη αὐτὴ ᾖ μηδενὸς ἀνθρώπου παρόν-
τος τὸ σύνολον. πράττειν τι τῶν μὴ ἀξίων τοῦ νυμφίου ἀνεχομένη. κἂν γὰρ μηδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἄλ-
λος παρῇ. ἀλλ᾽ αὐτὴ ἑαυτῇ πάρεστιν ἡ παρθένος. καὶ πάντων μᾶλλον ἑαυτὴν ὀφείλει αἰ-
δεῖσθαι. οὐ γὰρ δεῖ τοὺς μὲν ἄλλους ὡς αἰδοῦς ἀξίους φυλάττεσθαι, ἑαυτὴν δὲ ὡς οὐκ ἀξίαν αἰδοῦς
ἀτιμάσει ἀλλ᾽ ὅσπερ ἐφ᾽ ἣν πρῶτον ἑαυτὴν καὶ τὴν συνείδησιν ἑαυτῆς αἰδεσθήσεται καὶ μο-
νωτάτη ὑπάρχει, ἔπειτα τὸν παρεστῶτα φύλακα ἄγγελον. οἱ γὰρ ἄγγελοι αὐτῶν φησὶ διὰ
παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς. καὶ οὐ δεῖ αὐτὸν κρυπτομένην ὄ-
ψιν ἀγγέλου τὴν ἐπιμέλειαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν πεπιστευμένου, καταφρονεῖν. καὶ μάλιστα τὴν
παρθένον νυμφαγωγὸν ὥσπερ τῆς παρθενίας τοῦτον αὐτὸν καὶ φύλακα ἔχουσαν. πρὸ δὲ τῶν
ἀγγέλων αἰδείσθω αὐτὸν τὸν νυμφίον τὸν ἁπανταχοῦ παρόντα, καὶ τὸν τούτου πατέρα, τό τε
ἅγιον πνεῦμα καὶ τὰ λοιπὰ καθ᾽ ἕκαστον. τὰ τῶν ἀγγέλων ἀναρίθμητα πλήθη. καὶ μετὰ τούτων,
τὰ τῶν πατέρων ἅγια πνεύματα. οὐδεὶς γὰρ τούτων ἐστὶν ὃς οὐχὶ πανταχοῦ καθορᾷ. αὐτὸς
μὲν σωματικοῖς ὄμμασιν οὐχ ὁρώμενος, ἀσωμάτῳ δὲ βλέμματι περιλαμβάνων εἰς γνῶσιν
τὰ σύμπαντα. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, εἰ λανθάνειν βούλεται τοὺς πολλοὺς ἡ
παρθένος. πολλῷ πλείονας τούτους τοσούτους τε καὶ τοιούτους ὑπάρχοντας, ἢ τοὺς ἀν-
θρώπους ὡς εἰκὸς αἰδεσθήσεται. καὶ ἐπειδὴ λανθάνει τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν πρόειλετο.
ἀδύνατον δὲ τούτους ὄντας πλῆθος λανθάνειν, οὐδέποτέ τι τῶν μὴ ἐπιβαλλόντων
ποιήσει. τοιαῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ παρόντι βίῳ περὶ ἑαυτὴν ἐννοοῦσα, πανταχόθεν οἰ-

ἀνακαλῶν ὁ ἐρώμενος ἔλεγεν· ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἥν ἄν σοι δείξω. ὁ δὲ ὡς ἂν ὃ ἐπόθει ἰδὼν, προθύμως ἐπείθετο, καὶ ἀληθεύειν ἕνεκα τοῦ ἔρωτος ἡδέως ἠνείχετο λέγων· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; οἶδε γὰρ ὅτι ὁ φιλῶν πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ τὸ ὄντως καλὸν, οὐκ ἔστιν ἄξιος αὐτοῦ ἀπολαύειν, καὶ ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν. ἔτι δὲ καὶ τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, οὐκ ἔστιν ἄξιος φίλος καὶ ἐραστὴς τοῦ Χριστοῦ καλεῖσθαι. διὸ τὸ γνήσιον τῆς περὶ αὐτοῦ διαθέσεως οἱ τὰ αὐτοῦ μόνον μεριμνῶντες ἐνδείξασθαι θέλοντες, ἰδοὺ φασὶν ἡμεῖς πάντα ἀφήκαμεν καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τί ἔσται ἡμῖν. καὶ ἀξίαν τὴν ἀμοιβὴν τοῦ περὶ αὐτοῦ φίλτρου αὐτοῖς ἐντεῦθεν ἤδη ἀνακηρύσσων φησίν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους. κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ πᾶς ὅς τις ἀφῆκεν οἰκίας· ἢ ἀγροὺς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ γυναῖκας, ἢ τέκνα, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. ἀκόλουθον γὰρ ἦν τοὺς ἔργῳ τὸν περὶ αὐτοῦ ἔρωτα διόλου βίου καθαρὸν ἀποδείξαντας, ἄξια τῶν περὶ αὐτῆς ἱδρώτων τὰ γέρα λαμβάνειν. τοιοῦτον δὴ ἔρωτα τὴν παρθένον ἐρῶσαν, καταφρονεῖν μὲν ἡδυπαθείας, καὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς νομιζομένης ἐν τῷ κόσμῳ τρυφῆς. πατοῦσαν δὲ τὴν πρόσκαιρον δόξαν, καὶ τῦφον, καὶ σώματος κάλλος, καὶ τὰς ἐμπαθεῖς κολακείας, ἀμεταστρεπτὶ τῷ νυμφίῳ ἀκολουθεῖν λέγουσα. ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ θεῷ ἀγαθόν ἐστι. τίθεσθαι ἐν τῷ κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου. πάντα μὲν τὰ νομιζόμενα τοῖς περὶ τὸν βίον τὸν ἐπτοημένοις καλά. οἷά περ αὐτῆς ὀνομάζειν ἐθέλει, αἰσχρὰ καταγέλαστα ἀποφαίνουσαν. ἓν δὲ μόνον καλὸν τὸ οἰκεῖον ἐρῶσαν, κἀκεῖνο τεταμμένῳ τῷ ὄμματι περιέπουσαν. ὅτι καὶ ὁ νυμφίος τοῦ περὶ αὐτὸν ἔρωτος αὐτὴν ἀμειβόμενος. κἂν δούλη, κἂν ἀγεννὴς, κἂν πενιχρά τε καὶ ἄσημος. κἂν ἐν τῷ κατὰ γῆν βίῳ ἀπερριμμένη ὑπάρχῃ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνίαν ἐξευγενίζων, βασιλίδα ὁμοῦ ἂν ποιεῖ. οὐ τῇ τῆς ἀφθαρσίας εὐγενείᾳ τῆς φύσεως τιμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἔξωθεν περιβολῇ φιλοτιμότερον, ὡς ἑαυτοῦ νύμφην ποικίλως κοσμῶν. ἧς ὁ ᾠδικὸς θαυμάζων τὴν δόξαν, πρὸς τὸν νυμφίον φησί. παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη πεποικιλμένη. ὥστε τὴν νῦν ῥακώδει ἐσθῆτι καὶ δουλικῷ σχήματι κυρίῳ τῷ ἁπλῆ νυμφευθεῖσαν, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, βασιλίδα καὶ εὐγενίδα καὶ κόσμῳ σεμνυνομένην τῷ βασιλεῖ παρεστῶσαν δείκνυσθαι. καὶ ἄτοπον τὸν μὲν νυμφίον διὰ τὸν περὶ αὐτῆς ἔρωτα, καὶ εὐγενείας καὶ πλούτου καὶ αἰσχύνης καταφρονήσαντα, τὴν ἐσχάτην πτωχείαν τοῦ Ἀδὰμ ὑπομεῖναι, ἵν᾽ ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. τὴν δὲ νύμφην μὴ δὲ τοῖς ἴσοις ὑπὲρ τῆς ἑαυτῆς ἀφθαρσίας τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθανόντα ἀμείβεσθαι. ἀλλὰ κατασπαταλᾶν καὶ θρύπτεσθαι καὶ τῷ κόσμῳ σχηματίζεσθαι καὶ μὴ τῷ δι᾽ αὐτὴν πτωχεύσαντι κατὰ τὸν βίον συμπτωχεύειν τε ἅμα καὶ ταπεινοῦσθαι, ἵνα καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον τῆς θεότητος πλοῦτον ἐπανιόντι αὐτῷ. ἡ τῷ δι᾽ αὐτὴν πτωχεύσαντι συμπτωχεύσασα. κοινωνήσῃ τοῦ πλούτου καὶ τῆς βασιλείας ἐν οὐρανοῖς ἀρεθῇ. παρορᾷ τοιγαροῦν πᾶν τὸ ἐν ὄψει φαινόμενον. κἂν καλοῦ δόξῃ φαντασίαν παρὰ πᾶσιν ἀποφέρεσθαι. μᾶλλον δὲ τὴν ἀρχὴν, μὴ δ᾽ ὁρᾶν ἀξιοῦται. ἀλλ᾽ ἔκστασίν τινα θείαν οἵαν ὑπέμεινεν ὁ ἐν τῇ ἐκστάσει εἰπὼν πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. ἐπὶ τῶν αἰσθήσεσι καὶ τοῖς συνδούλοις ἐκ τούτου ἐκστᾶσα, γυμνῷ φημὶ τῷ νῷ τοῦ καθ᾽ ἑαυτοῦ ἔρωτος ἐμφορεῖσθαι. μηδαμῶς μὲν μὴ βλέμμα, μὴ κίνημα, μὴ λόγον ἑαυτῆς ἐμπαθῶς πρός τινα φέρουσα. ὅλας δὲ ἑαυτῆς τὰς δυνάμεις, θεραπαίνας τοῦ οἰκείου νυμφίου ποιοῦσα. πανταχοῦ γὰρ ὁρῶν τὸ ἐνδιάθετον αὐτῆς, διὰ παντὸς ἀκριβέστερον, κατασκέπτεται. καὶ κατ᾽ οὐδὲν δεῖ μέρος τὴν παρθένον μοιχεύεσθαι. μὴ γλώσσῃ, μὴ ἀκοῇ, μὴ ὀφθαλμῷ, μὴ ἁφῇ, μὴ ἄλλῃ τινὶ συνόλως αἰσθήσει. ἔτι δὲ μᾶλλον τῇ διανοίᾳ. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα, ὥσπερ τινὰ ναὸν ἢ παστὸν τοῦ νυμφίου ἔχειν ἀπηρτισμένον. τὴν δὲ ψυχὴν ἐν τούτῳ αὐτῷ νύμφην καθαρὰν συνανάζειν. ἀκριβοῖ γὰρ οὗτος οὐ τὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρώμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ λανθάνοντα. καὶ οὐκ ἄν τις μοιχωμένη λάθοι τούτου τὸ ὄμμα. αἱ μὲν γὰρ θνητοῖς ἀνδράσι συζῶσαι, ὅταν πρὸς κακίαν ὀκείλωσι, τὰ τῆς μοιχείας περιεργάζονται πράγματα. τάς τε εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους τῶν ἀνδρῶν ἐπιτηροῦσαι. καὶ τὸ ὄμμα καὶ τὴν ἀκοὴν αὐτῶν ὡς οἷόν τε μάλιστα πανοῦργοι φυλάττουσαι, κατὰ τὸ λεληθὸς καὶ λόγων μοιχικῶν καὶ βλεμμάτων κλέπτουσαι. καὶ τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν ὄψιν πρὸς τὴν ἀκόλαστον ἡδονὴν

νη παραιτεῖται, ἀλλὰ καὶ τῇ περὶ αὐτὴν ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ τῇ εἰς πάντα διαρκεῖ δυνά-
μει θαρροῦσα, οὐδὲν ἕτερον, ἢ πῶς ἀρέσαι αὐτῷ φροντίζει, δι' αὐτοῦ τοῦ φροντίζειν πῶς
ἀρέσῃ αὐτῷ, τὴν εἰς αὐτὴν εὔνοιαν αὐτοῦ ἐπὶ πλέον ἄγουσα. τί δέ ἐστι τὸ ἀρέσκειν παρ-
θένον θεῷ; ἢ τὸ φυσικὸν αὐτῆς κάλλος ταῖς ἀρεταῖς ἀσκητικῶς ἀεὶ ἀναλάμπον δεικνύ-
ναι, καὶ ἄφθαρτον τοῦτο δι' ὅλου φυλάττειν. ὥστε τὸ τῷ θεῷ ἐξαρεσκεύεσθαι θέλειν, οὐδὲν
ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἑαυτὸν ἐπιπόθητόν τε καὶ μακάριον καὶ ὅμοιον αὐτῷ ἐξεργάζεσθαι. καὶ
ἀρέσκει ἡ μεριμνῶσα πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ, οὐκ ἐκείνῳ ᾧ μεριμνᾷ ἀρέσκειν διὰ τῆς μερί-
μνης κέρδος πορίζουσα, ἀλλ' ἑαυτῇ διὰ τῆς περὶ αὐτὸν μερίμνης κάλλος καὶ ἀφθαρσίαν
συνάγουσα. εἰ δὲ τοσοῦτον τῆς παρθένου τὸ κέρδος, καὶ δι' ὧν μεριμνᾷ πῶς ἀρέσῃ τῷ
κυρίῳ τὸ ὅλον ἑαυτὴν ὠφελεῖ καὶ μακαρίαν ποιεῖ, οὐ δεῖ μεριμνῶσαν αὐτήν ποτε τὰ τοῦ κόσ-
μου ἀρέσκεσθαι. ἀνάγκη γὰρ ἢ ᾧ μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, καὶ τῆς περὶ τὸν κύριον μερί-
μνης ἀμελεῖν, καὶ αὐτὴν ἀπιστοῦσαν τῷ κηδεμόνι ἐλέγχειν. οὐδὲ γὰρ ἐγχωρεῖ καὶ πι-
στεύειν αὐτῷ ὡς ἐπαρκεῖν ἅπαντα δυναμένῳ, καὶ περὶ τὴν τῶν κοσμικῶν ἐπιποιεῖ-
σθαι φροντίδα. ἀλλ' ἡ μεριμνᾷ πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ, εἰδέναι πάντως, ὅτι καὶ αὐ-
τὸς μεριμνᾷ πῶς ἀρέσῃ αὐτῇ κατὰ μηδὲν ὑπόχρεως ὤν. εἰ γὰρ θνητὸν ἄνδρα γυ-
νὴ προστάτην τοῦ ἑαυτῆς βίου ποιησαμένη, τῆς περὶ αὐτὸν μερίμνης ἀμοιβὴν παρ' αὐ-
τοῦ τὴν εἰς ἅπαντα κηδεμονίαν ἀντιλαμβάνει, πολλῷ μᾶλλον ἡ θεῷ τὴν προστασίαν ἑαυ-
τῆς ἐπιτρέψασα, κἀκείνῳ συμβιοῦν ἑλομένη, ἀφθονωτέραν τῆς περὶ αὐτοῦ μερίμνης
τὴν παρ' αὐτοῦ ἀμοιβὴν εἰς πάντα προνοοῦντος ἐκδέχεται. ἔχει δὲ τὸ ἐνέχυρον τῆς πί-
στεως, ἀπὸ τῆς προλαβούσης κηδεμονίας. εἰ γὰρ μηδέπω μεριμνώσης ἀρέσκειν ἐφρόν-
τισε, καὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἑτοίμως παρέδωκεν ἵνα αὐτὴν τῷ ἑαυτοῦ αἵματι ἀγοράσῃ,
πολλῷ μᾶλλον βουλομένης ἀρέσκειν φροντίσει, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν τὴν πρὸς
τὴν ὄντως ζωὴν αὐτῇ συντεινόντων, καὶ τὰ ἔξωθεν συγχρειώδη εἰς ἑαυτὸν ἀναλήψεται.
οὐ καταθρύψεται δὲ τοῦ κυρίου, ὑπὲρ τὴν κατεπείγουσαν χρείαν ὥσπερ φιλήδονος γυνὴ τὰ
περιττὰ ἀπαιτοῦσα. οὔτε γὰρ ἐκείνῳ διδόναι ἁρμόττον, ἃ ἐγκόπτει ἐκείνης τὴν πρὸς τοῦτον
ἀρέσκειαν πρὸς τὰ ἡδέα τοῦ σώματος στρεφομένης, οὔτε ταύτῃ συμφέρον ταῦτα λαμ-
βάνειν, τὰ μετεωρίζοντα τῆς περὶ αὐτὸν ἀρεσκείας τὸν νοῦν ἀσχολίᾳ. ἀλλ' ὅρον τῆς χρείας
τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐν σώματι ζωῆς φρονίμως θεμένη, οὐδὲν μὲν πλέον τούτων αἰτήσει.
οὐδὲν δὲ καὶ τριβομένη ἐν τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων, πολλάκις δι' ἀπειρίαν τῆς περὶ αὐτοῦ
ἀγάπης, μικροψύχως λυπηθήσεται. ἀλλὰ πάντα στέγουσα, πάντα ἐλπίζουσα, πάν-
τα ὑπομένουσα, προσηλωμένη αὐτῷ ἀνυποκρίτῳ φίλτρῳ τὴν ψυχὴν ἐν νεκρῷ καὶ
ἀναισθήτῳ τρόπον τινὰ τῷ ἔξωθεν σώματι, ἀπερισπάστως τοῦ κάλλους αὐτοῦ ἐμφορηθή-
σεται. ὡς γὰρ ἐπικαίρου κάλλους ἐρῶν, οὐ τὰ χρήματα μόνον καὶ πάντα τὸν πλοῦτον
ἑαυτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔρωτος ἀφειδῶς ἀναλίσκει, ἀλλὰ καὶ τροφῆς, καὶ ὕπνου, καὶ ἐσθῆτος
καὶ σχήματος, καὶ ἀπολήψεως πάσης, ἔτι δὲ αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐν τούτῳ ζωῆς
καταφρονῶν ἕνεκεν τοῦ τυχεῖν τοῦ ἔρωτος μόνου, καὶ τείχη καὶ οἴκους, καὶ τὰ ἐν μέσῳ
τολμηρῶς ὑπεραλλόμενος ἅπαντα κατὰ ξιφῶν μαινόμενος φέρεται. οὐδέ τι μᾶλλον
εἰ ἀποτυγχάνειν μέλλοι κατὰ τὸ σύνηθες σχῆμα βαδίζων ἐπὶ τὸν ἔρωτα τούτου φροντί-
ζων, ἢ εἰ δέοι μετασχηματισάμενον καὶ μετὰ ἀπρεποῦς σχήματος ἕρποντα τυχεῖν τούτου
μεθ' ἡδονῆς ἀνεχόμενος. οὕτως ὁ ἐρῶν ὄντως θεοῦ καὶ μεριμνῶν πῶς τῷ ἐρωμένῳ ἀρέσῃ,
οὐ χρημάτων μόνον καὶ πλούτου ἕνεκα τοῦ πληροφορῆσαι τὸν ἐρώμενον, διὰ τοῦ ὑπακοῦ-
σαι αὐτοῦ τοῖς τῶν ἐντολῶν ἐπιτάγμασι, καταφρονεῖν μόνον ὀφείλει, ἀλλὰ καὶ ἀναγ-
καίας τροφῆς καὶ ὕπνου καὶ τοῦ ἔξωθεν σχήματος, καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διεφθαρ-
μένης ἀληθῶς ἀπολήψεως. ἔτι δὲ αὐτοῦ σώματος, καὶ τῆς ἐν τούτῳ ζωῆς ἀμελήσας
ἕνεκα τοῦ ἐπιτυχεῖν τοῦ ἔρωτος τοῦ ἐπουρανίου, καὶ τείχη τῶν πρὸς αἷμα γενῶν, καὶ οἴκους
πατρῴων καὶ τὸν ἐν μέσῳ κόσμον ὑπεράλλεσθαι. καὶ κατὰ ξιφῶν τοῦ μαρτυρίου ἂν ἀπαι-
τήσῃ πηδήσας, εἰ μὴ μέλλοι ἐν τῷ συνήθει σχήματι ζῶν τυγχάνειν τοῦ ἔρωτος, καὶ τοῦ ταπει-
νοῦ σχήματος καὶ τοῖς πολλοῖς ἐπονειδίστοις τοῦ βίου μεθ' ἡδονῆς ἀνέχεσθαι. ἵνα τὴν θείαν
ὥς ἄν τις εἴποι μανίαν ὑπὲρ τῆς τοῦ καλοῦ ἀπολαύσεως ἐνθέσμως μανεὶς, τοῦ ὄντως ἐρα-
σμίου ὅσον βούλεται ἀπολαύσῃ. τοῦτον τὸν ἐραστὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐκ τῶν κατὰ γῆν ποθῶν

ἀνακαλῶν

ἡ μὲν γὰρ θνητῷ γάμῳ ζευχθεῖσα, τῇ δι' ἑαυτὴν φροντίδι καὶ ἑτέραν τὴν τοῦ ἀνδρὸς προσ-
λαβοῦσα, διδύμας τινὰς ἐκ μιᾶς ψυχῆς ὑπὲρ τοῦ συμφυέντος αὐτῇ σώματος φροντίδας ὑφίστα-
ται. οὐκέτι τῷ οἰκείῳ κάμνουσα σώματι, ἀλλ' ἐν μιᾷ ψυχῇ πάσχει τό τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ
ἑαυτῆς ἐν ταῖς νόσοις ἀεὶ τεμνομένη. εἶτα ἐντεῦθεν τὰς τῶν τέκνων παραφυάδας βλα-
στήσασα, ἑκάστῳ τῶν τικτομένων συναποσχίζεται τὴν ψυχήν, τὴν τοῦ ἐπιγεννωμένου
φροντίδα προσθήκην τῶν ὑπαρχόντων ἀνιαρῶν, προσλαμβάνουσα. καὶ χρηστοῦ μὲν
τυχοῦσα ἀνδρός, ἀεὶ τῷ φόβῳ τοῦ θανάτου τὸ δεινὸν ὑφίσταται τῆς χηρείας. δεινήν τινα
τηκεδόνα καὶ παρόντος καὶ ἀποδημοῦντος διὰ τὸ ἄδηλον τῶν συμπτωμάτων κατὰ
ψυχῆς δεχομένη. πικρῷ δὲ τὸ ἐναντίον ζευχθεῖσα, ὅλην μὲν τὴν ζωὴν κολαστήριον ἔχει,
οὐδέτερον δὲ διὰ σωφροσύνην. οὔτε τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὸ πικρὸν τῆς χηρείας.
οὔτε τὴν ζωὴν διὰ τὸ ἀηδὲς τῆς συμβιώσεως ἐκλέξασθαι δυναμένη, τῷ ἀφύκτῳ δεσμῷ
ταῖς ἀνίαις ἀεὶ τὴν ψυχὴν κατατέμνεται. εἶτα παῖδας τεκοῦσα, ἢ ἀγαθοὺς γενομέ-
νους ὁρᾷ, καὶ μείζονα τῆς κατὰ τὸν τόκον ὠδῖνος τὴν ἐκ τῆς ἀποτυχίας τούτων ὀδύνην
διὰ βίου βαστάζει. ἢ φαύλους ἐκβάντας ἰδοῦσα, καὶ τῆς ἀτεκνίας βαρύτερον ἐπὶ τῇ
τεκνογονίᾳ τὸ ὄνειδος φέρει. ἢ πρὶν εἰς πεῖραν ἐλθεῖν τῶν προειρημένων δεινῶν, ἅμα τε
νύμφη καὶ χήρα ἐγένετο. καὶ ἡ ἄπαις εἰς χηρείαν κατενεχθεῖσα. οὔτε γυνή, οὔτε παρ-
θένος, οὔτε μήτηρ ἐστί, πάντων δὲ ὁμοῦ τῶν νομισθέντων ἡδέων ἀπὸ τοῦ γάμου πεσοῦ-
σα, ἐζημίωται μὲν διὰ βραχεῖαν ἡδονὴν τὸ κάλλος τῆς παρθενίας. τοσοῦτον δὲ γάμου
πεπείραται, ὅσον τὸ πικρὸν τῆς χηρείας γνωρίσαι, ἢ ἐν τῇ χηρείᾳ ὀρφανοὺς ἀνατρεφο-
μένη τοὺς παῖδας ὑπόμνημα τῆς κατὰ τὸν ἄνδρα ὀδύνης τούτους ὁρᾷ. ἀεὶ μὲν ἐν δάκρυ-
σιν, ἀεὶ δὲ ἐν στεναγμοῖς, ἀεὶ δὲ ἐν θλίψει τῆς τούτων ἀνατροφῆς πεφυρμένη. οὐ μόνον οὐδὲν
παραμύθιον τοῦ συμβάντος κακοῦ ἀντίρροπον ἔχουσα, ἀλλὰ καὶ συγγενέσι, καὶ οἰ-
κέταις, καὶ ἐπιτρόποις τῶν παίδων, καὶ αὐτοῖς ἀνδρωθεῖσι πολλάκις τοῖς παισί, καὶ
πᾶσι συνελόντως τοῖς αἰκίζειν ἐθέλουσι λάφυρον ἐλεεινὸν ἐκκειμένη, οὐδὲν ἕτερον, ἢ δρᾶ-
μα λύπης καὶ πένθους τὴν ζωὴν ἑαυτῆς τῷ βίῳ εἰσενεγκοῦσα. καὶ τί γὰρ δεῖ πλέον λέ-
γειν, δεσπότην μετὰ προικὸς ἡ γυνὴ ὠνουμένη τὸν ἄνδρα. δούλη μὲν ἀντὶ ἐλευθέρας ἐστί,
μικρᾶς τῆς κατὰ τὸν γάμον ἡδονῆς τὴν φυσικὴν ἐλευθερίαν ἀπεμπολήσασα. θύραν δὲ
ἀμυθήτων ὠδίνων, καὶ ὅλην ὑπόθεσιν ἀλγηδόνων ἑαυτῇ τὸν γάμον ἀνοίξασα. μένει γὰρ
» ἄρρηκτος κατ' αὐτῆς ἡ ἀρά, κατὰ πάντα γάμον ὥσπερ ἐπιθαλάμιον ᾄδουσα. ἐν λύπαις
» τέξῃ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει. ἡ δὲ παρ-
θένος τὸν πρὸς τὸν ἄνδρα ζυγὸν ἀπορρήξασα, καὶ πρὸς τὸν κύριον ὅλη δραμοῦσα, συναπέρρη-
ξε τῷ ζυγῷ καὶ τὴν ἐκ τῆς κατάρας ὀδύνην. ἔφυγε γὰρ τὰς ἐπὶ τοῖς τέκνοις ὠδῖνας,
ἔφυγε τὴν πρὸς τὸν θνητὸν ἄνδρα δουλείαν, καὶ συνόλως ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ γάμου δει-
νά. συναπέδρα τοῖς λοιποῖς, καὶ τὰ πρὸς τὴν πολύχουν τοῦ παρόντος βίου ἁμαρτίαν
πολύπλοκα δίκτυα. πρὸ δὲ πάντων αὐτὴν τὴν ἐκ τῆς συμπλοκῆς τῶν σαρκῶν συμβαί-
νουσαν φθορὰν πρώτην φυγοῦσα, ἄφθορος ὅλη ἐν σαρκὶ καὶ ψυχῇ, τῷ κυρίῳ νυμφεύεται. οὐ-
κέτι μὲν πρὸς θνητὸν ἄνδρα τὴν ἑαυτῆς ἀποστροφὴν εἶναι ἀνεχομένη, αὐτάρκη δὲ ἐν τῷ
ἐν ἀσφαλεῖ βίῳ τῷ κυρίῳ παραδεδωκυῖα. τοῦ γὰρ γάμου φθορὰν καὶ ὕβριν τὴν ὑπόθεσιν κα-
τιδοῦσα, καὶ ἐκ τῆς ἀποθέσεως τὸ ὅλον δρᾶμα τοῦ γάμου φρονίμως συνελογίσατο, καὶ
ἀποφυγοῦσα τῶν ἀνιαρῶν τὴν πρώτην ὑπόθεσιν, συναπέφυγεν ἅμα καὶ τὴν ἐκ τῆς
» ὑποθέσεως φυομένην κακίαν. διό, ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ. ἡ δὲ
» γαμήσασα, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσῃ τῷ ἀνδρί, καὶ μεμέρισται καὶ ἡ γυνή, καὶ
» ἡ παρθένος. ἡ ἄγαμος, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι.
οὐκ οὖν πρὸς τὴν τὰ τοῦ κόσμου μεριμνῶσαν μεμερισμένη τὴν μέριμναν, τὴν μὲν φθαρ-
τῷ ἐζευγμένην ἀνδρὶ τὰς τοῦ κόσμου ὑπὲρ τῶν φθαρτῶν φροντίδας προσέρριψεν. ἑαυ-
τὴν δὲ τὰς ὑπὲρ τῶν ἀφθάρτων συγγενεῖς οὔσας τοῦ οἰκείου νυμφίου ἀνέθηκε. διὸ οὐδὲν
τῶν τοῦ κόσμου μεριμνῶσα ἀρέσκεται, ἵνα μὴ δόξῃ κοινοποιεῖν ἑαυτῇ πρὸς τὴν ἑτέ-
ραν, τὴν μέριμναν. ἀλλὰ πασῶν τῶν κοσμικῶν φροντίδων καθαρῶς καθαρεύου-
σα. καθαρῷ καὶ ἀταράχῳ τῷ νῷ πρὸς τὸν νυμφίον ἐπέστραπται. οὐδὲ γὰρ ἀ-
πιστοῦσα τῇ ποριστικῇ δυνάμει τοῦ οἰκείου ἀνδρός, περὶ τὰ ἀναγκαῖα ὥσπερ ἐκεί-

ὡς δοκεῖ τούτων τῶν γάμων. καὶ τὴν περὶ αὐτῶν σπουδὴν εἰ ἤδη ἐνδεικνύσθωσαν.
ἡ δὲ παρθένος τὸν ἑαυτῆς νυμφίον ἀεὶ περιβλέπουσα. εἰ δοκεῖ καὶ αὐτῇ ὅλως μνηστεύειν,
τούτῳ μᾶλλον τὰς ἀχράντους νύμφας πρὸς ἀφθαρσίαν προμνηστευέσθω, κἀκεῖναι
μέν, περὶ τὸν θνητὸν πονείσθωσαν θάλαμον. αὕτη δὲ μία τῶν φρονίμων ἡμμένην λαμ-
πάδα περὶ τὸν νυμφίον χορευέτω, ἡ ἑπομένη τῷ νυμφίῳ τῷ οἰκείῳ φωτὶ τῆς παρθενίας, καὶ
ἑτέρας πρὸς παρθενίαν νυμφεύουσα. αἰσχύνης γὰρ ὡς ἀληθῶς, καὶ ὀνείδους μεστὸν τῇ
παρθένῳ τὸ πρᾶγμα, ὅταν αἱ μὲν προληφθεῖσαι τοῖς γάμοις, ὥσπερ δι' ἀπειρίαν τινὰ
ἐν οἷς ἔμελλον γίνεσθαι. ἐμπλακεῖσαι τῆς ὀδύνης τῶν γάμων τὰς ἀζύγας τῶν ὁμοίων
ἀλγεινῶν πειραθῆναι ἀνοίκως ἀποτρέπουσαι. καὶ τὸ ἄχραντον τοῦ τε νυμφίου καὶ τῶν
ἐκείνῳ νυμφευομένων. καὶ τά τε τὸν παρόντα καὶ μέλλοντα βίον ὡς ἀληθῶς μακαρί-
ζουσαι, ἐπὶ παρθενίαν παρακαλῶσιν. ἡ δὲ παρθένος, προμνηστεύειν φημὶ ἑαυτὴν τοῖς
γάμοις, τὸ ἐναντίον οἶμαι δι' ὧν πράττει ἐμφαίνουσα, ὅτι προληφθεῖσα ἄρα τῇ ὑποσχέ-
σει τῆς παρθενίας, δι' αἰδῶ λοιπὸν πρὸς ταύτην σχηματίζεσθαι ἀναγκάζεται. ἀποδεχο-
μένη δὲ τῇ διαθέσει τὸν γάμον, καὶ μεταμελομένη τάχα, οἵας ἀπεστέρηται ἡδονῆς, οἷς
πράττει περὶ αὐτόν, ἔχειν ἐν ψυχῇ διάθεσιν οὐ μετρίως ἐμφαίνει, ὥσπερ γυμνὴ τοῖς
γαμουμέναις ἐνδείξασθαι θέλουσα. ὅτι συνοίδεται αὐταῖς, οἵας μέλλουσιν ἡδονῆς ἀπο-
λαύειν. μεμαρτυρημένη γοῦν πρὸς τὴν ἔγγαμον ἡ παρθένος, τόν τε βίον, καὶ ὅλον τὸ ἦθος.
τὰ ἐπιβάλλοντα ἔργα τῇ παρθένῳ ἐν παντὶ ἐπιγνώσεται. ἀδιαφθόρως κατὰ πάντα
ἔργον τὸ κάλλος τῆς παρθενίας τηροῦσα, ἵνα μὴ ἀδιαφόρως ἐκχεομένη πρὸς τὰ μὴ πρέ-
ποντα, οἷς πράττει λυμαίνηται τοῦτο ὃ μεταποιεῖσθαι σπουδάζει. ἀλλ' οὕτω μὲν ἀκριβὴς ἔσται,
καὶ λαλοῦσα καὶ σιωπῶσα, καὶ προϊοῦσα ἡ ὄντως παρθένος. δεῖ δὲ ὥσπερ ἔφην, μὴ
ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, μηδὲ μόνην, ἀλλὰ κατὰ τὸν προειρημένον σκοπόν, μετὰ κοσμίων
καὶ βίῳ, καὶ ἡλικίᾳ γυναικῶν προϊοῦσαν, μηδαμοῦ μὲν ἐν ἀπρεπέσι συνόδοις, ἢ ἀγο-
ραῖς, ἔνθα ἀκόσμων ἀνθρώπων συμβαίνει τὰς διατριβὰς συγκροτεῖσθαι, ταύτην ὁρᾶ-
σθαι, ἀποχοῦσαν δὲ τοῦ καιροῦ τῆς προελάσεως τοιαύτην καὶ σχήματι καὶ βαδίσματι,
καὶ ὅλῳ τῷ κινήματι παρὰ τῶν ἐντυγχανόντων ὁρᾶσθαι. ὡς πάντας τοὺς ἀπαντῶν-
τας, καθάπερ ἄγαλμα θεοῦ προσιδόντας, πλήττεσθαι μὲν πρὸς αἰδῶ πάντως τὴν
ὄψιν, σωφρονίζεσθαι δὲ τὸν νοῦν τῇ τοῦ καλοῦ ὑπομνήσει, σέβειν δὲ τὴν θέαν, καὶ ὡς
θεοῦ ὥσπερ ἔφην εἰκόνι ὑποχωρεῖν, καὶ ἐντρέπεσθαι. ὡς γὰρ σατύρων εἰκόνες ὀφθεῖσαι
γέλωτα τοῖς θεωροῦσιν ἐκίνησαν, καὶ ὡς κατηφείας γέμουσαι, ἀλλ' εἰκόνες τὸν νοῦν
τῶν ὁρώντων, καὶ τὴν ὄψιν πρὸς τὴν τῶν σκυθρωπῶν φαντασίαν συνέχουσαι, καὶ ὡς
οὐδὲν μὲν τούτων κινουμένων τὴν τῶν ὁρώντων ὄψιν πρὸς ἑαυτὸ διατίθησιν, ἐν ἀκινήτῳ
δὲ τύπῳ ὁρώμενον, ἐν τῇ ἀκινήτῳ μορφῇ τὰς τῶν ζώντων διαθέσεις ὅμως μετακινεῖ, καὶ
πρὸς τὰς οἰκείας φαντασίας μεταρρυθμίζει. οὕτω καὶ ἡ παρθένος σωφροσύνης εἰκὼν,
μᾶλλον δὲ αὐτοαρετῆς ἄγαλμα οὖσα, καὶ ὀφθεῖσα μόνον, τὰς τῶν ὁρώντων ὄψεις πρὸς
τὴν τοῦ θείου ἔννοιαν ἐπιστρέφειν ὀφείλει. πληγήτω γοῦν τις ἀκόλαστος τὴν ψυχήν, τῷ
τῆς σωφροσύνης κάλλει ἐκ τῆς παρθενικῆς θέας ὑπομνησθείς. ἀναμνησθήτω δέ τις
θεοῦ, τὴν πρὸς ζῆλον τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀσκουμένην εἰκόνα ἰδών. καὶ συνόλως εἰ-
πεῖν, μεταρρυθμιζέσθω, τῶν ἁπάντων τῶν τῇ παρθένῳ καὶ βλέμμα καὶ κίνημα, πρὸς
τὴν τοῦ καλοῦ φαντασίαν, καὶ πάντας μὲν οἱ συντυγχάνοντας, ἐπιστρεφέσθωσαν
τὴν διάνοιαν. μηδεὶς δὲ ὥσπερ σατύρου ἢ ἡδονῆς ὅλον τεθρυμμένην ὄψιν ἰδὼν δια-
χυθείη πρὸς ἁμαρτίαν, ἐφόδιον ψόγου μὲν τῇ ὀφθείσῃ τῆς ἐπιβούλου παρθενίας τὴν
θέαν. ἑαυτῷ δὲ μείζονος ἁμαρτίας τὴν συντυχίαν τῆς παρθένου λαβών. οἰκείαν
θεοῦ εἰκόνος κατὰ πάντα ῥυθμὸν ἑαυτὴν ὡς ἂν εἴποι τις γλύμμα ἡ παρθένος ἀσκήσα-
σα, ὅλην μὲν ἑαυτὴν τῶν τοῦ κόσμου φροντίδων ἔξω ποιήσει. τῶν δὲ τοῦ σώματος ἡδο-
νῶν τὴν ψυχὴν ἀποστήσει, καὶ ὅλον τὸν νοῦν πρὸς τὸν ἔρωτα τὸν οὐράνιον τείνασα, τὰ κα-
τὰ γῆν τερπνὰ πάντα πατήσει. οὐ καθάπερ δεχομένη μᾶλλον τούτοις νομιζομένοις λαμ-
προῖς ἐν τρυφαῖς, ἢ τῆς ταλαιπωρίας αὐτῆς ἣν ἐν τῇ ζωῇ διαντλοῦσι κατὰ λόγους
οἰκτιζομένη. ἐκ παραλλήλου γὰρ τὰς τῆς γεγαμημένης πολυμόρφους ὡς ἂν εἴποι τις κή-
ρας πρὸς ἑαυτὴν θεωροῦσα, ὧν ἐντεῦθεν ἤδη ἀπολαύει, πάντως ἑαυτὴν τοῦ σκοποῦ ἀποδέξεται.

χὴν ἀπαιδεύτοις ἐννοίαις, καὶ τὸ σῶμα ἐν τοῖς σκιρτήμασι φθείρουσα πολλῷ αἱ-
ρετώτερον ἀνδρὶ συναφθεῖσαν, τούτῳ πρὸς τὸν βίον ἡνιοχεῖσθαι. τότε χρήσιμον εἰς βοή-
θειαν κατὰ τὸν οἶκον ἀμοιβὴν τῆς προστασίας αὐτῷ ἀντεκτίνουσαν. καὶ γηροκόμους
παῖδας εἰς διαδοχὴν τοῦ γένους ἀγαθοὺς παριστῶσαν. καὶ ἐν ἴσῳ μέρει ταῖς τοῦ ἀν-
δρὸς ζηλοτυπίαις ὡς οἷόν τε τῷ θεῷ παρθενεύουσαν, ὡς ὁ τῆς ἀληθείας λόγος τὰς τοῖς
στενωποῖς, καὶ ταῖς οἰκίαις ἀπαιδεύτως ἐπιπολαζούσας, οὐδὲ παρθένοις γνωρίζει.
ἀργαὶ γὰρ μανθάνουσι, περιερχόμεναι τὰς οἰκίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύα-
ροι καὶ περίεργοι λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. εἰ δὲ χήραν ἀνδρὸς ἤδη πεῖραν λαβοῦσαν,
καὶ ὀφθαλμοῖς ἀνδρῶν ὁμιλεῖν γυμνασθεῖσαν, οὐ δεῖ ἀναιδῆ καὶ γλῶσσαν καὶ πό-
δας πρὸς τοὺς τυχόντας κινεῖν, ἵνα μὴ τοῖς προειρημένοις ἐγκλήμασιν ὑποπέσῃ. πό-
σῳ μᾶλλον δεῖ τὴν παρθένον, τὸν τῆς αἰδοῦς πρὸς ἄνδρα, μηδέποτε ἀπαμφιασαμέ-
νην χιτῶνα. σεμνὴν μὲν καὶ παρθένον φυλάττειν τὴν γλῶσσαν. ἀκριβὲς δὲ τὸ ῥῆμα
πρὸς τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας προάγειν. ἐκεῖνα γὰρ μόνον τῇ παρθένῳ ῥητέον. ὅσα τὸ
ἀκουσθέντα τὸν νοῦν ὠφελήσει τῶν ἀκουόντων. καὶ διὰ τῆς εὐστόχου πρὸς αὐτὴν ἀπο-
κρίσεως, πρὸς σύνεσιν τῶν θείων αὐτῆς τὴν ψυχὴν ἔτι μᾶλλον κοσμήσει. τὸ γὰρ διὰ τῆς
γλώσσης φερόμενον ἔξω ῥεῖθρον τοῦ λόγου τῆς πηγῆς ὅθεν ῥεῖ, μαρτύριον γίνεται. ἐκ
γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀφ' ὧν
καρπῶν τὸ δένδρον γινώσκεται καὶ ἡ ἀληθῶς παρθένος. ὥσπερ ἀπὸ καθαρᾶς πηγῆς
τῆς καθαρότητος τῶν ἠθῶν. ἀθόλωτον πάντων μολυσμάτων δεῖ προχεῖσθαι αὐτῆς
ἠρέμα τὸν λόγον. μὴ μόνον μηδὲν ἐπιβλαβὲς καὶ ὄλεθρον πρὸς ἡδονὴν φέροντα τὸ νόη-
μα, ἀλλ' οὐδὲ ἀργόν ποτε ἀπὸ λογικῆς ψυχῆς τοῦτον δεικνῦντα. πάντα γὰρ τὸν ἀπὸ
παρθένου πηγῆς λόγον, ἄφθορον ἀρυόμενον. καθάπερ ἀφθαρσίας πόματος, δεῖ τὸν
νοῦν ἐμφορεῖσθαι τοῖς ὁμοίοις, μετ' αἰδοῦς διὰ ἀμοιβῆς, τὸν τὴν εὐεργέτην ἀντιπροπί-
νοντα. τοιαύτη μὲν ἔσται ἡ παρθένος λαλοῦσα. εἴποτε καὶ λαλεῖν ἀναγκαῖον ἀκρι-
βωτέον γὰρ καὶ τίνι. καὶ πῶς, καὶ πότε ταύτην λαλεῖν πρέπον ὁρᾶται. οὐ γὰρ ἁπλῶς
πρὸς τοὺς τυχόντας δεῖ φθέγγεσθαι τῆς παρθένου τὸν λόγον. οὐδὲ πρὸς τοὺς αἰδοῦς ἀξίους
πάλιν θρασέως ἀπογυμνοῦσθαι. οὐδὲ τὸ χρειῶδες οὐκ ἔχοντα παρὰ τῷ ἐπιβάλλον-
τι τῷ προσώπῳ τῆς παρθένου προχεῖσθαι. οὐδὲ τῆς χρείας τοῦτον ἐκ παρθενικοῦ στό-
ματος ἀναγκαίως καλούσης. διὰ τῆς ἐμπεσούσης πρὸς τὴν χρείαν ἀφορμῆς, φιλοτιμό-
τερον ὑπερβλύζει. ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς χρείας καὶ τοῦ καιροῦ
στοχαστέον. ὅταν ἀναγκάσῃ ἡ χρεία λαλεῖν πολλῷ ἐλάττονα ὧν ἀκούει λαλοῦσαν. ἐπεὶ
καὶ ἡ φύσις, τὸ χρειῶδες τοῦ λόγου πρὸς ἀκοὴν δι' ἀναλογίας μετροῦσα, δύο μὲν ὦτα· μίαν
δὲ γλῶσσαν ἡμῖν ἐξειργάσατο. ὡς δέον, διπλασίονα εἰς παιδείαν ἀκούειν. ἠρεμαίῳ δὲ
πρὸς τὰ ἐρωτήματα συνεσταλμένον προάγειν τὸν λόγον. ὥστε καὶ ἡ φωνὴ πρὸς οὓς ἐ-
καίρως λαλεῖ ἡ παρθένος, πλεῖον ἀκούεται πολλῷ μᾶλλον ἢ λαλήσει. καὶ πᾶς λόγος
αὐτῆς οὐδὲν ἕτερον, ἢ ὠφέλειαν τοῖς ἀκούουσι φέρων τῶν χειλέων προσταλάσσεται. ἡ δι' ἐ-
ρωτήματος τῷ νῷ παιδείαν ἐμπορευόμενος. τοῦ στόματος, ἐν κοσμίως πρεσβεύεται. τὰ
" δ' ἄλλα ἐντὸς μυχῶν ἠρεμήσει. πολλῷ πλέον τῶν ἄλλων διὰ παντὸς ἀπευχομένη. θοῦ κύριε
" φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου. καὶ οὕτω μὲν τὸ στό-
μα ἑαυτῆς μετ' εὐχῶν ἀσφαλίσεται. οὐκ ἔλαττον δὲ τὴν ἀκοήν. ὡς ἂν μηδὲν ἔξωθεν
εἰς αὐτὴν ῥᾳδίως φαῦλον τῷ νῷ πυλωρούσης ἐν ἠρεμίᾳ ἀκοῆς τε καὶ γλώσσης ἀεὶ δεομένη
" τοῦ κυρίου. μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφά-
" σεις ἐν ἁμαρτίαις. ἐπίψογον δὲ πολλῷ πλέον τῶν εἰρημένων, καὶ τοῦ παρθενικοῦ ἤθους
ἀλλότριον, τὸ μὴ μόνον ἐπιπολάζειν οἴκοις παρθένον, ἀλλὰ καὶ γάμου προμνήστριαν γί-
νεσθαι. τίμιος μὲν γὰρ ὁ γάμος ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ἄλλοις καὶ οὐ τῇ παρθένῳ προσῆκον, καὶ οὐ
δεῖ τῆς ἰδίας τρίβου ταύτην ἀναχωρήσασαν, ἐν ταῖς τριόδοις τοῦ βίου τῷ λοιπῷ πλήθει συ-
ναναφυρομένην, εὑρίσκεσθαι. ἄλλη γὰρ ὁδὸς τῶν τοῖς γάμοις κρατουμένων, καὶ ἄλλη τρίβος φημί,
τῶν τῆς παρθενίας τιμώντων. καὶ μεμέρισται ἡ παρθένος, καὶ ἡ γαμήσασα. ἀναχωρητέον οὖν
τῶν γαμικῶν ὑποθέσεων τῇ παρθένῳ. μᾶλλον δὲ μηδὲ παραβλητέον αὐτῇ τὴν ἀρχήν,
ἀλλ' αἱ μὲν λοιπαὶ ἴσως ἤρεσαν τοὺς σαρκικῶν περιέπειν νυμφίους, προμνηστευέτωσάν τε,

» ἡ δὲ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ, ὥσπερ οὖν ἡ γαμήσασα μεριμνᾷ
» τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί, καὶ μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἐπεὶ
ἀμήχανον καὶ τῶν ἔνδον μεριμνᾶν ὅπως ἀρέσῃ, καὶ πρὸς τοὺς ἔξω θεατὰς, ὥσπερ ἐν
σκηνῇ καλλωπίζεσθαι. ἀλλ᾽ ὡς ὁ ὑφ᾽ ἡλίῳ λαλῶν διδασκάλῳ. οὐδέν τι τῆς παρακο-
λουθούσης σκιᾶς, τὰ κινήματα αὐτοῦ τῶν χειρῶν, καὶ τῆς ὅλης μορφῆς τοὺς τύπους μιμη-
λῶς δεικνύσης, φροντίσας, ὅλως πρὸς τὴν τοῦ καθηγητοῦ ὁμιλίαν συντέταται, οὕτω
καὶ ἡ παρθένος. οὐδέν τι τῶν τοῦ σώματος εἰδώλων ἂν εὔμορφα ἢ δύσμορφα φαίνηται.
ταῦτα καὶ τῶν περὶ αὐτὰ μωκῶν φροντίσασα, ὅλη πρὸς τὸν καθηγητὴν αὐτῆς καὶ νυμ-
φίον ἐπέστραπται. τούτῳ διὰ βίου ἐν καθαρωτάτῳ φωτὶ συντόνως λαλοῦσα. μεριμ-
νᾷ γὰρ πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ, ἀρέσκει δὲ τοιαύτη οἵαν αὐτὸς αὐτὴν πλάσαι ἠθέλησεν.
οὐ μόνον οὖν οὐ δεῖ καλλωπίζεσθαι τὴν παρθένον, οὐδὲ ἥδυσμα ἡδονῆς βλέμματος ἀκο-
λάστου τὴν ἐπίνοιαν τῆς μορφῆς ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ φυσικὸν τοῦ σώματος κάλλος,
συσκιάζειν ὡς οἷόν τε τοῖς ἐπινοίαις. ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον. μάλαγμα
ἡδονῆς τῷ ἄρρενι τὸ θῆλυ ἐστὶ, καὶ βλέμματι ὑγροτέρῳ τοῦ ἄρρενος προσαγωγὴν ὄψεως πε-
πλασμένον, καὶ φωνὴ λιγυρὰ εἰς θελγητρον ὀργανωθὲν ἀκοῆς, καὶ τῇ ἐμφαινομένῃ τῶν
μελῶν μαλακότητι. καὶ συνόλως παντὶ τῷ τοῦ σώματος σχήματί τε καὶ κινήματι.
πρὸς ἀπάτην τῆς ἡδονῆς μορφωθέν. καὶ οὐ λαλοῦσα γυνὴ μόνον καὶ ὁρῶσα, ἀλλὰ καὶ
καθημένη πως καὶ βαδίζουσα. διὰ τὴν ἐνοῦσαν κατὰ τοῦ ἄρρενος αὐτῆς φυσικὴν δύνα-
μιν, ὡς σιδήρῳ φημὶ πόρρωθεν μαγνῆτις, τοῦτον πρὸς ἑαυτὴν μαγγανεύει. διὰ τοῦτο
δεῖ τὴν παρθένον, τῷ μηδενὶ τρόπῳ τοῖς τῆς ἡδονῆς δικτύοις ἐμπλακῆναι φυλαττομέ-
νην ἀρρενωπὸν τὸ ὄμμα, καὶ στερρὰν ποιεῖν τὴν φωνήν. τῷ δὲ βαδίσματι καὶ συνόλως
παντὶ κινήματι τῷ τοῦ σώματος, συνέχειν τῆς ἡδονῆς τὰ δελεάσματα. οὐχ ἁλοῦσαν φημὶ
ἔτι μᾶλλον τοῖς ἐπινοίαις πρὸς ἡδονὴν ἑαυτὴν καὶ παγίδα. ἑτέροις τε ὁμοῦ, καὶ τῇ ἑαυ-
τῆς ψυχῇ, τὸ οἰκεῖον σῶμα ἀρτύουσα. πρὸς τὸ σύντονον δὲ τῆς ἀρετῆς εἶδος ἑαυτὴν σώ-
φροσι κινήμασιν ἀνδρείως ὀρθοῦσαν. οὕτω δὲ τὴν τοῦ θήλεος ἡδονὴν ἐν ἑαυτῇ ἀναι-
ροῦσα, καὶ τὴν πρὸς τοῦτο σχέσιν τοῦ ἄρρενος ἀποκόπτουσα, παρθένους ἑαυτῆς καὶ τὰς
προόδους ποιήσεται, οὐκ ἀκολασταίνουσα ταῖς συνεχέσι προόδοις, οὐδὲ παρὰ τὴν
ἐπιβάλλουσαν παρθένων χρείαν, τοῖς οἰκίαις ἑαυτὴν ἐπιρρίπτουσα. ἁπάσης δὲ προό-
δου καιρὸν, τῆς ὀφειλομένης ἀρετῆς τὴν ἐντολὴν ποιουμένη. καὶ ἡνίοχον μὲν τῆς προό-
δου, τὴν ἐντολὴν ἔχουσα τοῦ κυρίου. τοὺς δὲ καιροὺς τούτων, κατὰ τὸ ἀπρεπὲς μέρος τῆς ἡ-
μέρας ἐγκρίνουσα. οὐ γὰρ ἁπλῶς διὰ τὸν εἰπόντα. ἀσθενὴς ἤμην καὶ οὐκ ἐπεσκέψα-
σθέ με καὶ τὰ λοιπά. ὕλην χυδαϊσμοῦ τε καὶ ψόγου, τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου ποιήσεται.
κατὰ πᾶσαν μὲν ὥραν, καὶ παρὰ τὸ πρέπον τῶν προόδων κατατολμῶσα, ἐν ἀκαιρίᾳ
κατὰ πάντα στενωπὸν τοῖς πολλοῖς φαινομένη. οὐδὲ τὸ καλὸν μὲν τῆς τοῦ θεοῦ ἐντολῆς ἐπι-
δεξίως αὐτῇ μὴ κεχρημένη, εἰς διαβολὴν ἑαυτῆς κακῶς περιτρέψει. ἀβασάνιστον δὲ τὴν
ἡλικίαν ἑαυτῆς ἁπλῶς ἐπὶ τὰς προόδους ἀφήσει. ἀλλὰ νέαν μὲν ἔτι ἄγουσα ἡλικίαν,
ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ μόνον, καὶ οὐ μόνη ἁπλῶς προελεύσεται, ἐντολῆς δὲ τοῦ κυρίου ἑτέρωθι,
ἀπαραιτήτως ἀγούσης, ἀξιόπιστον τὴν ἑαυτῆς πορείαν τοῖς μεθ᾽ ὧν βαδίζουσα ὁ-
ρᾶται, ποιήσεται. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἀγελαίαν δεῖ τὴν παρθένον, ἀποστραφεῖσαν τὰ γά-
μων δεσμὰ, ἁπανταχοῦ μετὰ αὐθεντίας σοβεῖσθαι. ὥσπερ διὰ τοῦτο ἀποφυγοῦ-
σαν τὸν γάμον, οὐχ ἵνα τῷ κρείττονι νυμφίῳ ἀεὶ παρεδρεύῃ, ἀλλ᾽ ἵνα ἐπ᾽ ἐξουσίᾳ ἔχῃ
φοιτᾶν ὅπῃ βούλεται. οὐδὲ γὰρ ὡς ἂν μὴ μάρτυρα ἢ κριτὴν ἔχῃ τοῦ βίου τὴν πρὸς ἄν-
δρα κοινωνίαν ἀπέφυγεν. οὐδ᾽ ἵνα ἐλευθέρα ζηλοτυπίας ὑπάρχουσα ἐγκαλινδεῖ-
ται ἐπ᾽ ἐξουσίας οἷς ἂν ἐθέλῃ, μηδένα ἔχουσα τὸν ἐξετάσοντα αὐτῆς τὰ κινήμα-
τα. ἀλλ᾽ ἵνα τὰς σαρκὸς ἡδονὰς, καὶ τόκων ὠδῖνας, καὶ τὴν πολύμοχθον τῶν βιω-
τικῶν μεριμνῶν, ἀλγεινὴν φυγοῦσα φροντίδα, ὑπὸ μάρτυρι καὶ ζηλοτύπῳ ἀρε-
τῆς θεῷ, τὸν ἑαυτῆς πρὸς ἀφθαρσίαν βίον οἰκονομήσῃ. θεὸς γάρ εἰμί φησι ζηλωτὴς,
ζηλῶν τὸν ἐπὶ φθορᾷ τὸ ἐμὸν ἐν ὑμῖν κάλλος μοιχεύοντα. ἐπεὶ εἰ μέλλοι τὸν πρὸς ἄνδρα
ζυγὸν ἀπορρίψασα, ἄχρηστος καὶ τῷ βίῳ, πρὸς ὃν εἰς οἰκονομίαν, καὶ τεκνογονίαν ἐπλά-
σθη, καὶ τῇ ἐπαγγελλομένῃ παρθενίᾳ ἐπίψογος γίνεσθαι τὸ ὅλον ζημία. καὶ τὴν δυ-

ἐμπεράδουσα, συνετῶς ἀποκλείει. οὐκοῦν οὐ δεῖ τὴν ἐκ τῆς συμπλοκῆς φεύγοντας
ἁμαρτίαν, τοῖς διὰ τούτων τε καὶ ἐν τούτοις σφαλερῶς ὀλίσθοις ἐμπλέκεσθαι. ὅτι ἡ
μὲν διὰ φωνῆς καὶ βλεμμάτων ἁφὴ, ἐπὶ τὴν τῶν χειρῶν λαθραίως ὁδεύει.
αὗται δὲ πᾶσαι ὡς ἐν ἁλύσει ἀλλήλων ἐχόμεναι, τῆς κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἁφῆς
προμνήστριαι γίνονται. οὐ μίαν οὖν τὴν κατὰ τὴν μίξιν ἁφὴν μόνον τὴν παρ-
θένον, ἀλλ' ὅλον τὸ γένος τῆς πολυμόρφου ἁφῆς, ἐξ ἧς τὸ πᾶν εἶδος διὰ τῶν αἰσθήσεων
φύεται, τῇ παρθένῳ ἐπιμελῶς ἄφθορον φυλακτέον, ἵνα τὴν ἀπὸ ὀφθαλμῶν καὶ
φωνῆς, καὶ τῶν λοιπῶν πρὸς ἡδονὴν κινημάτων, πόρρωθεν πεμπομένοις σπινθῆρσι,
σωφροσύνης ἀντιπνοίαις σβεννύουσα, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀναπτομένην πυρκαϊὰν, φρο-
νίμως συναποσβέσῃ. μᾶλλον δὲ ἵνα μὴ τὴν ἀρχὴν παραδεξαμένη τῆς ἡδονῆς τὰ ἐ-
ναύσματα, μὴ δὲ ἔχῃ ὅλως ποτὲ ἐν ταῖς σαρξὶν ἀναφθεῖσαν τῆς ἡδονῆς τὴν πυρκαϊάν.
παρθένος οὖν ἔσται τῆς παρθένου, καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ τὸ βλέμμα. ἔτι δὲ ἡ ἁφὴ καὶ ὅλον τὸ
κίνημα. κοσμῆσαι δὲ τῆς ἀληθῶς παρθένου δεῖ ὅλον τὸ κάλλος, ἵνα μήτε τῷ φυσικῷ
κάλλει ἐκπομπεύειν σπουδάζῃ, μήτε ἀμοιροῦσα τούτου, καλλωπίζεσθαι θέλῃ. ἀπρε-
πὲς γὰρ ὡς ἀληθῶς τῇ παρθένῳ, καὶ τῆς ἐπαγγελλομένης ἀφθορίας ἀλλότριον, τὸ, ἢ ἐνα-
βρυνομένην τοῖς δεδομένοις πρὸς εὐφυΐαν παρὰ τοῦ ποιητοῦ χαρακτῆρσι καὶ ἐκπομ-
πεύουσαν, ὥσπερ ἔφην, τῷ κάλλει πλείονας ἐραστὰς τοῦ σώματος, εἰς κοινὸν σπουδάζειν πλῶ-
μα κινεῖν, ἢ μὴ εὐτυχήσασαν εὐειδίας, ἄρτυμα ἡδονῆς τοῖς ὁρῶσι τὴν ἐπίνοιαν τοῦ καλλω-
πισμοῦ πραγματεύεσθαι. οὔτε γὰρ ἡ πρώτη σωφροσύνη δείκνυσι λογισμῷ ἐπὶ τῷ
τοῦ ποιητοῦ ἔργῳ, ὡς ἐπὶ ἰδίῳ κατορθώματι θρυπτομένη, καὶ εἰς ὃν μὴ εἰσαχθῆναι
ἀγῶνα, διὰ τῆς εὐχῆς τὸν ἀγωνοθέτην παρακαλεῖ, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν δεο-
μένη, εἰς τοῦτον δι' ἂν τοὺς ἐραστὰς ἐπισπᾶται, ἑαυτὴν προφανῶς συνωθοῦσα, οὔτε ἡ δευ-
τέρα ὃ μὴ ἔλαβε δέλεαρ ἐπὶ τοῦ σώματος ἡδονῆς, τοῦτο νόθοις μορφαῖς καθ' ἑαυτῆς μαγ-
γανεύουσα. λανθάνει δὲ ἑκατέρα, τὸ δοθὲν παρὰ τοῦ θεοῦ καλὸν, παρὰ τὸν προκείμενον
σκοπὸν διαφθείρουσα. καὶ ἡ εὐειδὴς τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος διὰ τοῦ κατὰ σῶμα ἀτόπως
λυμαινομένη, καὶ ἡ τὴν δοκοῦσαν τοῦ σώματος ἀμορφίαν ἐφόδιον φυλακῆς τῆς κατὰ τὴν
παρθενίαν λαβοῦσα, εἰς ἐπιβουλὴν ἑαυτῆς, ταύτην νόθοις μορφαῖς κακῶς μεταπλά-
ττουσα. ἔδει δὲ τὸ ἀνάπαλιν. τὴν μὲν τοῦ προσκαίρου κάλλους καταφρονοῦσαν, μὴ
ἐμπόδιον τὸ τοῦ σώματος κάλλος τῷ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ συνεργὸν ἂν οὕτω που συμβαίνῃ,
ποιεῖσθαι, τοὺς τοῦ σώματος ἐραστὰς ἐπὶ τὴν ψυχὴν μεταφέρουσαν. τὴν δὲ μηδὲν ἔλαττον
ἐν τοῖς ὄντως καλοῖς φερομένην, τὴν διὰ τὴν νομιζομένην ἀηδίαν, ἀοχλησίαν τῶν
πειρασμῶν γαλήνην ἀσκήσεως τοῦ ἀγήρω κάλλους λαμβάνειν. τοῖς μὲν ἀθανάτοις
καλοῖς, ὡς ἰδίοις κατορθώμασιν. ἐντεῦθεν ἤδη πρὸς τὴν ἑτέραν ἁμιλλωμένην.
τοῖς δὲ κατὰ σῶμα ὑπὸ τοῦ χρόνου διαχρησομένην, οὐδὲν ἐκείνης διάφορον ἐχού-
σαν. οὐδὲ γάρ τίς ὁ σκοπὸς δι' ὃν καλλωπίζονται, συνιδεῖν ἐπιτυχῶς. εἰ μὲν γὰρ
ἵνα τῷ τῆς παρθενίας σκοπῷ συνεργάσωνται, καὶ διὰ τὸ ἐναντίον οὗ ἐπαγγέλλον-
ται πράττουσι. πλείονας πειρατὰς διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ καθ' ἑαυτῶν ἀτόπως ἀλεί-
φουσαι. εἰ δὲ ἵνα αὐτὸ τοῦτο καλαὶ δόξωσι φαίνεσθαι ἄλογον. εἰ μὴ μέλλοιεν πα-
ρ' ὧν τὴν δόξαν ἀποφέρεσθαι σπουδάζουσι, τοῦ κατ' αὐτὰς νομιζομένου κάλλους ἐμφορεῖ-
σθαι, τὴν περὶ τούτου φροντίδα ποιούμεναι. εἰ δ' ἵνα καὶ τύχοιεν οἷς ἐρῶσαι σπου-
δάζουσιν, εἰς τὸ ἐναντίον φημὶ ἑαυτὰς κατενεχθείσας γυμνῶς ἐπιδείξουσιν. ἑταῖραι ἀντὶ
παρθένων ὀφθεῖσαι. ἐκτὸς εἰ μὴ πρὸς τὴν τῶν δύο ἐπιθυμίαν μεσολαβηθεῖσαι διέλ-
κονται. καὶ τῶν ἔξωθεν ἐραστῶν ἐμφορεῖσθαι βουλόμεναι. διὰ δὲ τοῦτο τῆς κοινῆς
ἐπιθυμίας τὴν ὄψιν, ἥδυσμα γενέσθαι σπουδάζουσαι. καὶ τῷ ἔνδον ἐραστῇ δι' αἰδῶ
ἢ φόβον κρατούμεναι. οὐδὲ γὰρ οἷόν τέ ἐστιν ἀνύποπτον εἶναι τῶν τοιούτων τὴν γνώ-
μην. καὶ τὰς ἔξωθεν ἐπὶ τὸ σῶμα διὰ μηχανῆς ἐρεθιζούσας. καὶ τὸν ἔνδον ἐξ ἡμι-
σείας ἀρέσκειν ἐθελούσας. καὶ οὐκέτι ἔσται λοιπὸν ἡ γνώμη ὁμαλῶς ἑαυτῇ συμ-
φωνοῦσα. ἀλλ' ὥσπερ ἐν μεταιχμίῳ πρός τε τὸν ἔνδον ἐραστὴν, καὶ τὸν ἔξω κακῶς βιαζομένη.
» οὐδεὶς δὲ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
» ἢ τοῦ ἑνὸς ἀνθέξεται. τοῦ ἔξω καλλωπιζομένη πρὸς τοῦτον, καὶ τοῦ ἔνδον καταφρονήσει.

ἵνα μὴ τὴν ἐπιμέλοις κειμένην ἐλέγξωσι τοῦ πυρὸς διὰ τῆς ἁφῆς, οὐκ ἔτι τοῦ μέρους μόνον οὐ ἥψατο, ἀλλ' εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν καταδέξονται. εἰ γὰρ τῆς οὐρᾶς τις μόνον τοῦ ὄφεως ἥψατο, καὶ τοσούτῳ μήκει ἐν μέσῳ τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀφεστῶσα, ὅμως πρὸς τὴν ἐν τῇ οὐρᾷ γινομένην ἁφὴν, εὐθὺς ἐπιστρέφεται. καὶ εἰ τοῦ ἐν τῷ ποδὶ ἡμῶν δακτύλου προσπταίσαντος, αἱ ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχες, ὀρθαὶ εὐθὺς ἐπανίστανται, καὶ ἡ ἐμπαθὴς πανὸς ἁφὴ, κἂν ἐν τῇ χειρὶ γίνηται μόνον, ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ἄκρων ὀνύχων, ὅμως πρὸς τὴν συναίσθησιν τῆς ἡδονῆς κατὰ τὸ τοῦ ἁψαμένου σύμβολον, συνείλκει τὸ σῶμα. καὶ ὡς λίθου βολὴ, κατὰ τοῦ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδατος γινομένη, οὐ τὸ παρακείμενον μέρος τοῦ ὕδατος καθ' ὃ πέπτωκεν ὁ λίθος μόνον κυμαίνει, ἀλλ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις κύκλους ἐπαναστήσασα, ἕως τῶν ἄκρων τούτους ἐσθ' ὅτε κυμαίνουσα ἄγει. οὕτως ἐρωτικὸν βλέμμα, ἢ λόγος ἡδονῆς τεθηλυμένος μελίγμασιν εἰς τὴν τῆς παρθένου ψυχὴν, ὥσπερ εἰς καθαρὸν ὕδωρ σφοδρῶς ἐμπεσὸν, ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ἐρωτικὰς, ὡς ἐν βυθῷ ἐγείρων ἐννοίας. ὅλην αὐτὴν πρὸς τὴν τοῦ βάλλοντος φαντασίαν πληγεῖσα κυμαίνει. διὸ δὴ μάλιστα τὴν παρθένον τάς τε διὰ τῶν βλεμμάτων καὶ τῆς φωνῆς κολακείας τῆς φθοροποιοῦ ἡδονῆς φάρμακον οὔσας, τῶν ἰδίων αἰσθήσεων, ὡς πορρωτάτω ἐλαύνειν. τὴν μὲν ἀκοὴν ἔνδοθεν, σώφρονι λογισμῷ ἀποφράττουσαν, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἀποστρέφειν κατὰ φύσιν γινώσκουσαν. ὅτι ἂν ἅπαξ διὰ ὀφθαλμῶν καὶ ἀκοῆς ἐπὶ τὴν ψυχὴν πάροδον λάβωσι, καὶ τὴν ἑτέραν λοιπὸν διὰ τῆς χειρὸς κολακείαν, συνείσοδον προσλαβοῦσαι τὰ ἑαυτῶν πάντως τῷ χρόνῳ ἐργάσονται. ὡς γὰρ μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος ἐπιστὰς τῇ πόλει ὁ στρατιώτης, οἰκίαν εἰς μονὴν ἑαυτῷ περιϊὼν ἐν κύκλῳ ζητεῖ, καὶ εἰ ἀποκλεισθεὶς βίᾳ τῆς θύρας, ἢ ἄλλῃ τινὶ τέχνῃ παρὰ τοῦ δεσπότου τῆς οἰκίας ἀπωσθεὶς, ἀλλαχόσε ἐτράπετο, ἢ φθάσας τὴν πρώτην ἅπτεται, ἐπὶ τὰ ἔσω πάροδον ἔχει, καὶ ἕν τι τῶν ὅπλων ἑαυτοῦ λόγχην ἢ περικεφαλαίαν, ἢ θυρεὸν καταθέσθαι, κἂν διὰ τοὺς ἑταίρους ἐξελθὼν ἔξω εἶναι δοκῇ, ἔνδον ἐστὶ τῇ δυνάμει διὰ τοῦ ὅπλου οὗ κατέθετο, ἰδίαν λοιπὸν τὴν οἰκίαν καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑταίρων, οὓς μεθ' ἑαυτοῦ οὐ μετὰ πολὺ εἰσῳκίσατο ποιησάμενος, οὕτως ὁ τῆς ἡδονῆς καὶ ἁμαρτίας δεινὸς στρατιώτης, οἰκίαν ἑαυτῷ ἐν κύκλῳ ζητῶν, ἢ τὴν πρώτην εἴσοδον ἀπεκλείσθη καὶ ἀλλαχόσε ἐτράπετο, ἢ φθάσας ἅπτεται διὰ τῶν αἰσθήσεων τὴν πρώτην ἐπὶ τὰ ἔσω πάροδον ἔχει, καὶ ἕν τι τῶν ὅπλων αὐτοῦ, τὴν τοῦ βλέμματος λόγχην φημὶ, διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μακρόθεν τιτρώσκουσαν, ἢ τὸ κράνος τῆς ἡδονῆς τὸν γόητα λόγον διὰ τῆς ἀκοῆς. ἢ ὥσπερ τινὰ θυρεὸν, τὴν διὰ τῶν χειρῶν ὅλον τὸ σῶμα πρὸς ἡδονὴν συγκινοῦσαν ἁφὴν ἐν ψυχῇ καταθέσθαι. κἂν ἔξω δοκῇ εἶναι τῇ ἐργασίᾳ τῆς ἁμαρτίας μηδέπω φθείρας τὸ σῶμα, ἀλλ' ἔνδον ἐστὶ τῇ δυνάμει διὰ τοῦ κατατεθέντος ὅπλου φθείρων τὸν νοῦν. καὶ τῆς ἰδίας λοιπὸν ἡδονῆς καὶ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ παθῶν, οἰκίαν ἐξαίρετον τὴν δεξαμένην ἐν τούτων ταύτα ψυχὴν ποιησάμενος. ἀποκλειστέον οὖν τὴν πρώτην διὰ τῶν αἰσθήσεων πάροδον τῷ τῆς σαρκὸς στρατιώτῃ, καθάπερ θύρας ἢ θυρίδας τὰς αἰσθήσεις πανταχόθεν, τοῖς τῆς καρδίας μοχλοῖς ἐπερείδουσαν. ἵνα μὴ διὰ μιᾶς γοῦν τινος τούτων πανουργότερον ἀναβὰς, σὺν ἑαυτῷ τὸν θάνατον ἑταῖρον ὄντα ἑαυτοῦ εἰσοικίσηται. θάνατος γάρ φησιν ἀνέβη διὰ τῶν θυρίδων ὑμῶν. θυρίδες γὰρ ὄντως τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις, αἷς ἡ ὥσπερ σώφρων τις γυνὴ, τὸ ἔξωθεν τῶν αἰσθητῶν φῶς ἡ ψυχὴ εἰς κατανόησιν τοῦ ἐπιβάλλοντος ἔργου, ἠρέμα παρανοίγουσα αὐτὰς, ἐναυγάζεται, ἢ στοβημένης περὶ τὴν τῶν ἔξω περίεργον κατανόησιν, καθάπερ ἑταίρα τις ἀκόλαστος ἐγκύπτει, πρὸς τὰ τέρποντα τὸν αὐχένα κακῶς περιστρέφουσα, καὶ πρὸς τὰ ἥδοντα διὰ τούτων ἐμπίπτουσα. ἀπὸ γὰρ θυρίδων τῶν ἑαυτῆς οἴκων ἐγκύπτουσα, ὃν ἂν ἤδη τῶν ἀφρόνων τέκνων νεανίαν, ἐνδεῆ φρενῶν παραπορευόμενον, ταῦτα λέγει. οἷς ἤδη διὰ τὸ ἀνάγωγόν τε καὶ ἐμβὸν τῶν αἰσθήσεων, ἑαυτὴν πρὸς ἀκολασίαν ὅλην ἡτοίμασεν. ἡ δὲ σώφρων ἔνδον φημὶ, καθάπερ ἐπὶ ἱερᾶς τῆς ἐν μέσῳ καρδίας, τὸν τῶν λογισμῶν τε καὶ αἰσθήσεων θρόνον καθίζουσα, ὅτι μὲν χρειῶδες πρὸς ἀρετὴν καθαρὸν, παντὸς πάθους ἐλεύθερον, εἰσδέχεται. ὅτι δ' ἀχρεῖον καὶ ἀλλότριον ταύτης, ἔξω τῶν θυρίδων ταῖς τῆς φρονήσεως χερσὶν αὐταῖς

λαυσιν αὐτοῦ ἐμπαθῶς καταγίνεσθαι· καὶ οὐδὲν ὀνίνησι τὴν τοιαύτην, τὸ σῶμα ἀ-
διάφθορον ταῖς ἐπινοίαις φυλάττουσαν· τὴν δὲ ψυχὴν πρὸς τὰς ἀποσταλείσας
ἐπ' αὐτὴν διὰ τοῦ βλέμματος τοῦ σωματικοῦ ἔρωτος ἡδονὰς, ἀεὶ φθειρομένην· φόβῳ
γὰρ ἢ αἰδοῖ τῆς προειληφυίας κατὰ τὴν ἔξωθεν παρθενίαν δόξης, μεθ' ὑποκρίσεως ἐ-
χομένη, καὶ τὸ γυμνωθῆναι ταύτης, αἰσχύνης ἄξιον κρίνουσα, ταύτην μὲν ἀσκοῦ-
σα διασωτηρεῖ, ἀσωμάτοις δὲ χερσὶ περιλαμβάνουσα, κατὰ διάνοιαν τὸν ἐρώ-
μενον ἐντυπωμένον αὐτῇ, μεθ' ἑαυτῆς ἀεὶ περιφέρει· καὶ ἃ διὰ σώματος πρά-
ττειν, οὕνεκα τοῦ φωραθῆναι αἰσχύνεται, ταῦτα ταῖς ἐννοίαις ποιεῖν οὐκ αἰδεῖται· ἣν
οὐκέτι λοιπὸν, οὐδὲ σώματι αὐτῆς ὑγιῶς λέγει παρθένον· ἀνάγκη γὰρ τοῦ ἐρωμένου
ἀχωρίστως αὐτῇ μιγνυμένου κατὰ διάνοιαν, καὶ τὸ σῶμα τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσι συμ-
μορφοῦσθαι, καὶ συνδιατιθέμενον τοῖς ἐν διανοίᾳ κινήμασι, φθειρομένῃ τῇ διανοίᾳ
συνδιαφθείρεσθαι, καὶ ὕπαρ καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους τὰ ἐρωτικὰ ὀνειροπολούσῃ, καὶ
αὐτὸ ταύτῃ συνονειρώττειν· τοιούτου δὲ πάθους τὴν ψυχὴν κατασχόντος, περιττὴ
λοιπὸν καὶ ἡ τῶν βρωμάτων ἐγκράτεια, καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ σώματος σκληραγωγία·
οὐ τοῦ ἵππου τὸν ἱππέα πρὸς τὰ ἑαυτοῦ σκιρτήματα φέροντος, αὐτοῦ δὲ τοῦ ἱπ-
πέως τῷ ἐνόντι πάθει, κακῶς τὸν ἵππον οἰακοῦντος· ὡς γὰρ ἐπί τινων ὑπὸ γή-
ρως παρειθέντων τὸ σῶμα, ὁ νοῦς ἐκ τῆς περικαταχούσης ἀκολασίας νοσῶν παρὰ
δύναμιν πρὸς τὴν τῆς ἡδονῆς φαντασίαν μοχλεύει τὸ σῶμα, οὕτως ἐπὶ τῶν ἐμ-
παθῶν πρὸς ἔρωτα τὴν ψυχὴν γενομένων, καὶ παρειμένον τῇ ἀσκήσει τὸ σῶ-
μα, πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας ἡ ψυχὴ ἐρεθίζει· οὐκ ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος ἀκμῆς
ἐπὶ τὴν ψυχὴν διαβεβηκότος τοῦ πάθους, ἀπὸ δὲ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὰ τοῦ σώματος
ἴδια κακῶς κινουμένου· εἰ οὖν βλέμμα τοσούτου πυρὸς ἔναυσμα γίνεται, ἀκούομεν
» τοῦ ἀποφωνοῦντος· οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, καὶ τὰ βλέφαρά σου,
» νευέτωσαν δίκαια, καὶ μὴ συναρπασθῇς σοῖς βλεφάροις, μὴ δὲ ἀγρευθῇς σοῖς ὀ-
» φθαλμοῖς· εἰ δὲ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τῆς φύσεως λόγον, ἀφή τις ἐστὶν ἡ τοῦ βλέμ-
ματος κατὰ τῶν ὀμμάτων ἐπιβολὴ, καὶ ὥσπερ τοῖς ὀφθαλμιῶσιν ἐπὶ πλεῖον
ἐνατενίσαντες, τῆς νόσου μεταλαμβάνομεν, καὶ ἄλλοις φυσικῶς ὠφελοῦσιν ἐπι-
βάλλοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ τὸ λεληθὸς ὠφελούμεθα, καὶ τοὺς τῆς ἡδονῆς ἄ-
ρα συμβολαῖς ἐπιβάλλοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς, τῆς κατὰ τὴν ἡδονὴν νόσου τὸν νοῦν
ἀναπίμπλαμεν· ὥσπερ οὖν καὶ τοῖς ὄντως καλοῖς ἐπιβάλλοντες, τούτοις διὰ τῶν
ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ὠφέλειαν δεχόμεθα. καὶ ἄτοπον μηδὲ τοῦ βλάπτεσθαι
πρὸς νόσον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν παρθένον, ἂν μὴ θαρσεῖ τῇ χειρὶ ποτὲ ἅ-
ψασθαι, τούτων τῇ τοῦ ὄμματος ἀφῇ ἀδιαφόρως ἐφάπτεσθαι· προαγωγὸς γὰρ ὡς
ἂν εἴποι τις καὶ προμνήστρια ἡ μὲν διὰ τοῦ ὄμματος ἀφὴ, τῆς διὰ χειρῶν περιλαμβανού-
σης πόρρωθεν γίνεται· αὐτὴ δὲ αὐτῇ ἡ διὰ χειρῶν φημὶ, τῆς κατὰ τὴν συμπλοκὴν
θερμοτέρα θεράπαινα, καὶ ἡ τὴν πρώτην ἀφὴν τοῦ ὄμματος μὴ φυγοῦσα, οὐκ ἂν τὸ
ἐπ' αὐτῇ, οὐδὲ τὴν τῶν χειρῶν ἀποφύγοι· ἡ δὲ τῇ τοιαύτῃ ταύτης ἐρωτικῶς ἐμπλα-
κεῖσα, οὐκ ἂν μολυσμάτων καθαρὰ εὑρεθείη· ὡς γὰρ τοῦ πυρὸς ἁπτόμενοι, τὰ σημαν-
τῆρα τοῦ πυρὸς διὰ τῶν ἐγγινομένων ἡμῖν καυστήρων δεχόμεθα, καὶ ἀμήχανον χει-
ρὶ πυρὸς ἐφαψάμενον, καθαρὰν τῆς καυστικῆς ἐνεργείας τούτου δεῖξαι τὴν χεῖρα,
ἀλλ' ἢ φλυκτίδες τῇ ἀφῇ ἀθρόως ἐπαναστᾶσαι, καὶ ὀδυνηρὰ ζέουσαί τε καὶ σφύζου-
σαι ἕλκη, ῥαγεῖναι εὐθὺς ἀπειλοῦσιν, ἢ ἤδη φθάσαντα ἐν τῇ χειρὶ πικρὰ ὁρᾶ-
ται τὰ ἕλκη, οὕτως ἀμήχανον ἐρωτικοῦ πυρὸς ἐφαψάμενον, καθαρὰν τῶν τούτου
σημαντήρων τὴν ἀφὴν ἐπιδεῖξαι· ἀλλ' ἢ κατὰ τὸ ὅμοιον φλυκταίναι διὰ τῆς κατὰ
τὴν χεῖρα ἀφῆς τῇ καρδίᾳ λαθραίως ἐπαναστᾶσαι, τὰ πικρὰ τοῦ ἔρωτος πά-
θη ζέουσί τε καὶ σφύζουσι, καὶ ἀσχέτοις παλμοῖς συνεχόμεναι, τὰ τῆς ἁμαρτίας ἕλ-
κη ῥαγεῖναι εὐθὺς ἀπειλοῦσιν, ἢ ἤδη ὅλην ἡλκωμένην βάθει τὴν καρδίαν δεικνῦσι·
πῦρ γάρ ἐστι καιόμενον φησὶν ἐπὶ πάντων τῶν μελῶν· οὐδ' ἂν ἐπέλθῃ ἐκριζῶν ἀπολεῖ-
σειν· ὥστε ἐπειδὴ ἐπὶ πάντων τῶν μελῶν ἐστι τὸ πῦρ τοῦτο καιόμενον, τοῖς προθεμέ-
νοις καθαρὸν καυστήρων τὸ σῶμα δεικνύναι φυλακτέον, ἅπτεσθαι τινὸς τῶν μελῶν —

πλέον τι ἔχουσι τῶν ἐσθιόντων ἐν ἀρετῇ, κατ' αὐτὸ μόνον τὸ μὴ ἐσθίειν, οὔτε οἱ ἐσθίοντες
ἔλαττον, τῶν μὴ ἐσθιόντων κατ' αὐτὸ μόνον τὸ ἐσθίειν, ἐὰν ἡ οὐδὲν αὐτῶν ἀρετὴ ὀξίζ-
εται. οὐκοῦν πρὸς τὴν ἐν ψυχῇ ἀρετὴν ἀφορῶντας δεῖ, τὰ περὶ σῶμα πάντα με-
ταποιεῖν. οὐ γὰρ ὄντα καλὰ καθ' ἑαυτὰ, διὰ τὴν τοῦ καλοῦ ὑπηρεσίαν καλὰ κοσμούμε-
να γίνεται. ἵνα γοῦν μὴ ἐμποδίζηται ἡ πρὸς τὸ καλὸν ὑπηρεσία τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ σώ-
ματος, οἴνῳ φησὶν ὀλίγῳ χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.
ὡς γὰρ ζέοντι δι' ἀκμὴν καὶ σφριγῶντι τῷ σώματι, οὐ δεῖ, καθάπερ ἤδη προείρηται, πῦρ
ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν, οὕτως οὔτε καταψυχομένῳ τῇ ἀσθενείᾳ, τὸ ψυχρὸν ἔτι καὶ μᾶλλον ἐπὶ
βλάβαις ἐπαντλεῖν. ἀλλ' ὡς ἐκεῖ τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν, τῷ ὑφαιρεῖν τὰς ἔξωθεν ὕλας
ἐκδαπανῶμεν, οὕτω δαπανηθὲν τοῦτο τοῖς πόνοις, καὶ λοιπὸν δι' ἡλικίαν, ἢ νόσον σβεν-
νύμενον, ἔξωθεν νάμασι βοηθοῦντες ἀναληψόμεθα. εἰρήνης γὰρ δεῖ καὶ ἐν τῷ σώματι
προνοεῖν τῷ ἀσθενοῦντι τῶν τεττάρων μερῶν ἐξ ὧν ἡρμόσμεθα, ἁπανταχοῦ παριστά-
μενον, ἵνα μὴ ἐκνικήσαν ποτὲ τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἢ ἐν ὅλως τι τῶν τεττάρων,
πολέμου καὶ ἀναρμοστίας τῆς ἐξ ἀσθενείας καὶ αἴσχρου, τὴν ψυχὴν ἀναπλήσῃ. ἀλλὰ
ταῦτα μὲν, εἰς τὴν μίαν τῶν αἰσθήσεων τὴν γεῦσιν μόνον, ὑπὲρ τῆς κατὰ σῶμα παρθε-
νίας συμμέτρως εἰρήσθω. μεταβατέον δὲ λοιπὸν, καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις, τὴν
ἀληθῆ παρθένον ἰδεῖν προκείμενον ἔχοντας. ἴστε οὖν, τοῖς τὴν θεράπαιναν τῆς ὄν-
τως παρθενίας, διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν τροφῶν, καὶ τῆς ἄλλης σκληραγωγίας παρθέ-
νον φυλάττουσιν, ὅτι δυνατὸν παρθένον ἔχοντα σῶμα, μὴ παρθένον ἔχειν ψυχήν. ἱκα-
νὸν γὰρ καὶ βλέμμα τύποις ἐμποιῆσαι τῶν αἰσχρῶν τῇ ψυχῇ, καὶ λόγος πεφαρμακευ-
μένος πρὸς ἡδονὴν ἐμπεσὼν τῇ ἀκοῇ φθεῖραι πρὸς ἀκολασίαν τὸν νοῦν. ἐλάβετο
γοῦν ὁ νυμφαγωγὸς, μήπως φθαρῇ οὐ τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὰ νοήματα τῶν νυμφευομέ-
νων Χριστῷ. διὸ δεῖ τὴν παρθένον πρὸ τοῦ σώματος, μάλιστα τηρεῖν τὴν ψυχήν. οὐ τινὶ
μὲν φυλακῇ ταύτην τηροῦσαν, τινὶ δὲ ἁπλῶς ἀφιεῖσαν, ἀλλὰ πάσῃ φυλακῇ τὴν ἑαυ-
τῆς καρδίαν τηροῦσαν. ὡς ἂν μήτε διὰ φωνῆς ταύτης λόγος ῥυεὶς, πρὸς ἡδονὴν τοὺς
ἀκουστὴν τοῦ λόγου φαρμάξῃ, μήτ' ἔξωθεν αὐτῆς διὰ τῆς ἀκοῆς λόγος παράπτωσις ἐμ-
πεσὼν, τὴν καρδίαν αὐτῆς πρὸς ἐπιθυμίαν κυμήνῃ. οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ βλέμ-
ματος προσήκει ποιεῖν, μήτ' ἐμβλέπουσαν μαλακῶς, ἵνα μὴ ἡδονῆς ἰνδάλματα διὰ
τούτου τοῖς ὁρῶσι καθ' ἑαυτῆς ἀποστέλλῃ, μήτε τὸ ἔξωθεν πεμπόμενον βλέμμα,
ἅπτεσθαι αὐτῆς συγχωροῦσαν. ὡς ἂν μὴ καθάπερ τινὶ πεπυρακτωμένῳ βέλει τού-
τῳ τὴν καρδίαν βληθεῖσα, πρὸς τοὺς τῆς ἡδονῆς τύπους διακαιομένη, ἀνάπτηται.
ἔσῃ γάρ φησιν ὡς ἔλαφος τοξεύματι πεπληγὼς εἰς τὸ ἧπαρ. ἀλλὰ τὸ μὲν ἔξωθεν, ἀν-
τίτυπον τῇ παρ' ἑαυτῆς θέᾳ δεῖ τῆς ψυχῆς ἀποκρούεσθαι, τὸ δὲ αὐτῆς σωφροσύ-
νης μήνυμα τοῖς ὁρῶσι παρέχειν. ἱκανὴ γὰρ καὶ βλεφάρων περίεργος κίνησις, μυα-
ρῶσαι τε καὶ παρασῦραι πρὸς ἡδονὴν, ὑφ' ἧς ταῦτα σοβεῖται ψυχήν. ὅταν γὰρ τῷ
τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῖς ὀφθέντι καλῷ τὸ ὄμμα ἐμπαθῶς ἐπερείσασα, καθάπερ ἐν
κηρῷ τῇ ὑπὸ τῆς ἡδονῆς μαλαχθείσῃ ψυχῇ, τοὺς τύπους τῆς ὀφθείσης ἰδέας ἐν ἑαυ-
τῇ ἀπομάξηται, ἀνακεχώρηκε μὲν καὶ καθ' ἑαυτόν ἐστιν ὁ ποιήσας τοὺς τύπους. ἐν
ἀποσφραγισθεῖσα δὲ τῇ διανοίᾳ τοῦ ὀφθέντος ἡ ἰδέα πρὸς τὰ ἑαυτῆς ἔργα ἐγκειμέ-
νη ἀεὶ φαντασιοῖ τὴν ψυχήν. διὸ δεῖ μάλιστα μὲν τὴν ἀρχὴν, μηδενὶ ἀπεινῆ τὴν
παρθένον ἐπιβάλλειν τὸ ὄμμα, ἢ ἐπιβάλλουσαν, ἀντιτύπῳ δυνάμει τοὺς βιαζομέ-
νους ἐντυπωθῆναι χαρακτῆρας ἑαυτῆς ἀποκρούεσθαι, ὡς ἂν μηδεμίαν σωματικὴν
ἰδέαν χρονίαις τῆς συνηθείας ἐπιβολαῖς ἐντυπώσηται. ἐὰν δέ που συμβῇ λαθόν-
τας τῷ σωματικῷ ἐγγενέσθαι τοὺς τύπους, ταῖς τῶν καλῶν συνεχέσι μνήμαις τού-
τους ἐξ αὐτῆς ἀφανίζειν. τοὺς μὲν παρὰ τῆς σωματικῆς ἰδέας ἐγγραφέντας, κα-
θάπερ ἐν κηρῷ, τῇ ἐπὶ τὰ θεῖα μεταθέσει τοῦ νοῦ ἀπαλείφουσαν, τοὺς δὲ τῶν ἁγίων
τοὺς περὶ αὐτὰ πεπονημένους θεωρίαις ἐγγράφουσαν. ἐὰν δὲ τοὺς ἐγγινομένους αὐ-
τῇ τύπους ἐμμένειν ἀθραύστους, καθάπερ ἐν σφραγῖδι, τῇ διανοίᾳ ἐάσῃ, ἀνάγκη πε-
ρὶ τὴν ἐκσφραγισθεῖσαν ἰδέαν τὸν νοῦν ἀσχολούμενον. τὰ μὲν ἄλλα πάντα καλὰ πα-
ρορᾶν, πρὸς δὲ τὴν τῆς ἐνούσης ἰδέας φαντασίαν ἐπτοημένον ἀεὶ, περὶ τὴν ἀπό-

λαυσιν

σίαν, οὐ προνοεῖν προθυμεῖται, ὁ ἑαυτὸν μὴ εἰδὼς ἀγαπᾶν. καὶ πῶς τὴν ἐντολὴν δι-
καίως πληροῖ, ὁ τὴν πρὸς τὸ δοῦλον σῶμα δίκην ὑγιῶς μὴ δικάσας; ἀλλὰ προφάσει
μὲν δουλαγωγίας ὑπωπιάζειν ἐπαγγειλάμενος, τῇ δὲ ἀκρίτῳ ὁρμῇ τοῦτο κακῶς ἀνα-
λώσας; πῶς γὰρ ἔτι δοῦλον ἔσται τοῦτο, τοῦ δεσπότευοντος αὐτὸν τὸν δεσπότην εἰς ὑπη-
ρεσίαν τῆς βίας, ἧς παρ' ἑαυτοῦ ὑπέμεινεν εἰληφός; πῶς δὲ δουλεύσει τῷ δεσπότῃ,
εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν θεραπείαν, πάντας δὲ αὐτὸν ποιεῖν δυναμένους, εἰς τὴν ἑαυτοῦ
θεραπείαν δούλους παρειληφός; οὐκέτι γὰρ πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς κινήματα τῷ δεσπό-
τῃ ὑπηρετήσει. ἐν ἀσθενείᾳ δὲ κάμνον, τοῖς λοιποῖς ἅπασιν θεραπείας ἔσται ὑπόθε-
σις. οἰκτιζόμενον τὸν δεσπότην ἀπὸ πάντων ἔχον, διὰ τὴν περὶ τοῦτο ταλαιπωρίαν.
ἐλεούμενον δὲ τὸν δοῦλον διὰ τὴν ἀνίατον τούτου αἰκίαν. οὔτε γὰρ ὁ δεσπότης τῶν
ἑαυτοῦ ἔργων ἐπιλαβέσθαι λοιπὸν, διὰ τὴν περὶ τοῦτο ἀσχολίαν, ἀλλ' οὔτε ἀναγκα-
σθεὶς τῆς πρὸς αὐτὸ συνδέσεως, ἐλευθερος ἀφεθῆναι ἐπίνοιαν ἔχει. οὔτε ὁ δοῦλος ἔτι
ἐλέους τυχὼν, ἀνακτήσασθαι τὴν πρέπουσαν πρὸς τὸν δεσπότην δουλείαν. ἀλλ' ὁ ἕ-
τερος τῷ ἑτέρῳ ὑπόθεσις ἀνιάτου κολαστηρίου γενόμενος, τὴν ἀλογίαν ἔχουσι, τοῦ εἰς τὸ
δεσμωτήριον τοῦτο ἀμφοτέρους βάλλοντος. καὶ παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου καὶ παρὰ τῶν
θεατῶν σκωπτόμενον. ὅτι πρὸς δρόμον ὅσιον οὗτος ἀπογραψάμενος, ἐλαθε δι' ἀλο-
γίαν, οὐ μόνον οὐδὲν τῶν πρὸς τὸ στάδιον φρονίμως ἀσκήσας, ἀλλὰ καὶ τὸν πρὸς δρό-
μον αὐτῷ δουλεύσαι ὀφείλοντα, ἀδίκως καταβαλὼν, καὶ ἔτι ἑαυτὸν τούτῳ, ἀνοήτως
συγκαταρρίψας. διὸ ἀναγκαίως τοῖς διὰ τὴν τοῦ καλοῦ κτῆσιν ὑπωπιάζουσι τὸ σῶ-
μα, πάλιν ἀποφθεγγόμεθα. μὴ ἐκκλίνῃς εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερά. ὡς γὰρ τὸ εἰς
γαστριμαργίαν ἐκκλῖναι ἐστὶ χαλεπὸν, οὕτω τὸ διὰ ἐπιτεταμένης κακουχίας, εἰς ἀχρη-
στίαν δι' ἀσθενείας τὸ σῶμα καταβαλεῖν, ὡς ἀληθῶς ἀλογώτατον. οὐ γὰρ δι' ἑαυτὴν ἡ
ἀποχὴ τῶν τῆς γαστρὸς ἡδονῶν ἐστι καλὸν, ἀλλ' ὅτι πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ κτῆσιν συμβάλ
λεται. εἰ δὲ δι' ὃ τὴν ἀποχὴν τῶν βρωμάτων ἐγκρίνομεν, τούτου διὰ τῆς ἐπιτεταμέ
νης ἀποχῆς ἀμελήσομεν, εἰς τὸ ἐναντίον ἡμῖν ἀπὸ ἀλογίας τῆς ἀγωγῆς ὁ τύπος περι-
τραπήσεται. οὐκέτι μὲν διὰ τὴν σύντηξιν καὶ παρατροπὴν τοῦ ὀργάνου, δι' ἀναγνω-
σμάτων τε, καὶ εὐχῶν ὁμιλεῖν τῷ θεῷ δυναμένοις πρὸς τὴν τῶν ἀδελφῶν θεραπείαν,
τῷ καλῷ ὑπακούειν. χρὴ οὖν καὶ σώματος ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, οὐ διὰ τὸ σῶμα,
ἀλλ' ὑπηρεσίαν φημὶ φιλοσοφίᾳ κτωμένοις. ἀδύνατον γὰρ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σώμα-
τος ἐπιτήδειον πρὸς φιλοσοφίαν μὴ ἔχοντας, ἢ ἀναγνώσμασι φιλοσόφοις ἀρκέσαι, ἢ τοὺς
νοῦν ἐνατενοῦντα τῷ σώματι, προσευχὴν δεόντως συντεῖναι, ἢ συνόλως τί τῶν φιλο-
σοφίᾳ ἐπιβαλλόντων, εἰς ἑαυτοῦ καὶ τῶν κοινωνούντων τῷ βίῳ, ὠφέλειαν ἐργάσασθαι.
διὸ ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα φησὶ καὶ δουλαγωγῶ. κατεξανίστασθαι γὰρ δι' ἀκμὴν τοὺς
σαρκῶν τοῦ δεσπότου βουλόμενον, τοῖς τῆς ἐγκρατείας ὑπωπίοις δουλαγωγῶ ἐπιγινώ-
σκειν τὴν δεσποτείαν συναναγκάζων. οὐ γὰρ οὕτως αὐτὸ παίω φησὶν, ὥστε τοῖς ἀμέ-
τροις πληγαῖς, ἄχρηστον πρὸς τὴν δουλείαν ποιῆσαι, ἀλλ' ὁ σκοπός μοι τοῦ ὑπωπιά-
ζειν ἐστὶν, ἵνα δουλαγωγήσω τοῦτο, πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς δεσποτείας. ὁ δὲ εἰς τοσοῦτον
τύπτων ταῖς ἐνδείαις τὸν δοῦλον, ὥστε μὴ μόνον ἄχρηστον πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δεσπό-
του γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ ἀδυνατεῖν ἐπαρκεῖν, τί ἄλλο, ἢ δοῦλον ἑαυτὸν τοῦ δού-
λου πεποίηκεν; ἀνάγκη γὰρ μηκέτι μὲν δυναμένου δουλεύειν τοῦ σώματος, ὑπ' ἀσθε-
νείας δὲ παραμένου, τὸν δεσπότην, τούτου δουλεύειν, ἀεὶ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ τῆς
ἀσθενείας πονούμενον, καὶ οὐκέτι μὲν τῶν καθ' ἑαυτὸν ἔργων μνήμην ποιήσασθαι συγ
χωρούμενον, πάντα δὲ τὸν βίον τούτου προσδαπανῶντα. τῆς οὖν σαρκὸς πρόνοιαν
μὴ ποιεῖσθαι, οὐχ ἁπλῶς ἀπεφήνατο. ἀλλ' εἰς ἐπιθυμίας φησίν. ὥστε τὸ μὲν ἐπι-
θυμητικὸν καὶ φιλήδονον τῶν σαρκῶν, διὰ τῆς ἀσκήσεως δεῖ ἀποτέμνειν. τὸ δὲ χρεῶ
» δες, εἰς τὴν τοῦ καλοῦ κτῆσιν προνοούμενον, συντηρεῖν. βρῶμα γὰρ ἡμᾶς, οὐ παρίστησι τῷ
» θεῷ. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, καὶ
» χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. δι' ἃ καὶ ἡ τῶν βρωμάτων ἀποχὴ, μηδὲ λόγου παραλαμβά-
» νεται. ἐπεὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὴν ἀποχὴν τῶν βρωμάτων ἂν ἐξετάζῃς φησιν, οὔτε ἐὰν
» μὴ φάγωμεν ὑστερούμεθα, οὔτε ἐὰν φάγωμεν περισσεύομεν. οὔτε γὰρ οἱ μὴ ἐσθίοντες

τὸ τῶν σαρκῶν βάθος ἀμύσσοντά τε, καὶ κνισμώδεις γαργαλισμοὺς ἐμποιοῦντα, οὐκ ἔλαττον τῶν αὐτόθεν φακτῶν κατὰ τὸ λεληθὸς ἐπιβουλοὶ καὶ ταράσσει τὰ σώματα. διόπερ οὐδὲ τοῖς ἅλσιν ἁπλῶς καὶ ἀδιαφόρως χρησόμεθα. ὥσπερ ἐνίους τῶν ἀσκήσει προσεχόντων ἐθεασάμεθα, δι' ὑπερβολὴν ἐγκρατείας, ἅπαν μὲν παραιτησαμένους προσόψημα. μόνοις δὲ τούτοις μετὰ τοῦ ἄρτου, ἀντὶ παντὸς προσφερομένους ἡδύσματος. οὐ συνιᾶσι δὲ ἄρα καὶ οὗτοι ὅτι γόνιμοι κατὰ φύσιν ὑπάρχοντες, καὶ ὀδαξησμοὺς τῷ σώματι ἐμποιοῦντες, μᾶλλον τῶν ἄλλων πρὸς τὰς μίξεις τὰ σώματα ἐρεθίζουσιν. εἰ δ' ἐν τούτοις δεῖ σοφῶς πρὸς τὴν προκειμένην χρείαν τὸν ἡνίοχον διαγίνεσθαι, πολλῷ πλέον τῶν ἀκροδρύων, τὴν πρὸς τὰ ὁμολογουμένως βλάπτοντα συγγένειαν τῶν ποιοτήτων προσήκει φυλοκρινεῖν, ἅπαντα χοῦ μὲν τὸ ἀναγκαῖον τῆς τροφῆς, πρὸς ζωὴν μόνον φερωνύμως ἐγκρίνοντας. τῶν δὲ προσοψημάτων τὴν ἐπιτεχνημένην κολακείαν, πρὸς τὰ ἡδονῆς δελέατα ὑποπτεύοντας. εἰ γὰρ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει, οὐδὲν πλέον τοῦ ἀναγκαίου τῆς τροφῆς τὸ προσόψημα, ἀλόγως προσφέρεσθαι. ἐπεὶ μηδὲ τὸ ἄλλο ἥδυσμα τοῦ ἄρτου ὑπάρχοντος, ἴσοις ποσότητα μετὰ τοῦ ἄρτου παραληψόμεθα. εἰ δὲ οὐκ αὖ τις ἴσον τὸ ἄρτυμα, τῷ οὗ παραλαμβάνεται ἄρτυμα προσενέγκοιτο, πῶς αὖ τις πλεονάζουσαν τὴν τῶν προσοψημάτων χρείαν, τῆς προηγουμένης τροφῆς παραλάβοι; οὐκέτι γὰρ ἔσται ταῦτα τοῦ ἄρτου ἀληθῶς προσοψήματα. ἀλλὰ ὁ ἄρτος ἀνάπαλιν τούτων. καὶ λήσεται πάλιν ἄλλῳ λόγῳ, ἡ γεῦσις κατασοφισαμένη, διὰ τῆς ποικιλίας τῶν ὄψων, πρὸς ἡδονὴν τὸν ἡνίοχον. εἶτα ἐντεῦθεν αἱρεθήσεται, ὃ φεύγει διὰ τῆς ἀσκήσεως, πάλιν διώκων. οὐκοῦν ὥσπερ ἐκ τετραχόρδου, συνελόντι φάναι, ἀγαθῇ ἁρμονίᾳ. ἐπειδὴ ἐκ τεττάρων, γῆς καὶ ὕδατος, ἀέρος τε καὶ πυρός, συνέστηκεν ἡμῶν τὰ σώματα, τῷ μὲν ἐνδέοντι, διὰ τῶν τροφῶν ἀεὶ βοηθήσει, τοῦ δὲ πλεονάζοντος, τῇ ὑφαιρέσει, καὶ πρὸς τὰς γυμνασίων ἀγωγῇ, τὴν δυναστείαν μαλάξει. οὐ τὰς ποσότητας τοῦ ἐν ἡμῖν θερμοῦ τε καὶ ψυχροῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ποιότητας ξηροῦ τε καὶ ὑγροῦ δοκιμάζων· καὶ τοῖς μέν, εἰς ποσότητα προστιθείς, τῶν δέ, ὑφαιρῶν. καὶ τῶν μὲν ἐπιτείνων, τῶν δὲ ἀνιεὶς διὰ τῆς ἀγωγῆς τὰς ποιότητας. καὶ τὰς μέν, ἐξαλλάσσων, τὰς δέ, κατὰ φύσιν τηρῶν. οὕτω πάσης ἀναρμοστίας ἀπηλλαγμένον, ἐνάρμοστον ὡς ἀληθῶς τὸ τετράχορδον τοῦ σώματος ἡμῶν φημί, πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ μελῳδίαν, τῇ ψυχῇ ἀπαρτίσει. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν εἰς τὸν τῆς γεύσεως τρόπον, διὰ τοὺς ὑπὲρ παρθενίας δρόμοις, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ αὐτῆς ὅλης ἀρετῆς ἀσκουμένοις εἰρήσθω. ὑποδείκνυσι δ' ὅτι, ὡς ἡ τοῦ σώματος κατὰ τῆς ψυχῆς δυναστεία, πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ κτῆσιν ἐμπόδιος γίνεται, οὕτως ἀνάπαλιν ἡ ἀσθένεια, οὐ δυναμένου ὑπηρετεῖσθαι τοῦ σωματικοῦ ὀργάνου ταῖς τῆς ψυχῆς προθυμίαις, τὸν πρὸς τὰ καλὰ δρόμον ἐκκόπτει. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἡ μαλαβὶς τῶν σαρκῶν· τὸ τῆς ψυχῆς πτερὸν ἐπὶ τὰ κάτω καθέλκουσα, ἢ ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια ταὐτὸ ἀκολουθοῦσά τε τούτῳ καὶ θλίβουσα, οὐκ ἐᾷ πρὸς τὰ οἰκεῖα ὡς θέλει ἀνίπτασθαι. οὐ τῆς τῶν καλῶν κτήσεως αὐτὴν δι' ἀδυναμίαν μόνον ἀποστεροῦσα τὴν παρουσίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν κτηθέντων ἤδη διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀσθενείας ἀμελετησίαν, ἀποσυλῶσα τὸ κάλλος. ὡς γὰρ παχεῖα γαστήρ, οὐχὶ τῇ κατασκευῇ καὶ τῇ φύσει παχεῖα, ἀλλ' εἰς ἣν παχύτης τροφῶν διὰ γαστριμαργίαν ἀφθόνως ῥεῖ, ἐπιθολοῦσα τὸν νοῦν καὶ παχύνουσα, λεπτὸν οὐ τίκτει νόα, οὕτως ἡ ἄγαν λεπτὴ δι' ἀτονίαν ἄπνουν τοῦτον ποιοῦσα ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ σώματος, καὶ τὸν λεπτὸν ἤδη τικτόμενον ἀποσβέννυσιν. καὶ ὅτι οὐ καθάπαξ τὰς δὲ μὲν δεῖ τὰς τροφὰς ἀποστρέφεσθαι, τῶν δὲ ἁπλῶς ἐμφορεῖσθαι, ἀλλ' ὅτι προσήκει κἀν τούτοις, μὴ μόνον τὴν ποσότητα, σωφροσύνῃ μετρεῖσθαι δυναμένην διὰ πλῆθος ταὐτὸν τοῖς ἐκβεβλημένοις ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν ποιότητα ἰσοδυναμοῦσαν πολλάκις, τοῖς προφανῶς βλαβεροῖς ἐπικρίνειν, καὶ συνόλως λόγον σέβοντας, λόγῳ, καὶ μὴ ἀλογίᾳ ἀσκεῖσθαι. εἰ δὲ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν, καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐντολὴν τῷ εἰπόντι, γυμνὸς ἤμην καὶ περιεβάλετέ με, πεινῶντα καὶ ἐθρέψατε, ἀσθενοῦντα καὶ ἐπεσκέψασθε, μετὰ συνήθους παρειστάμεθα, ὑποκρίνεται τὴν ἐντολήν. ὁ ἑτέρῳ μὲν παρίστασθαι προνοούμενος, ἑαυτὸν δὲ ἀσθενοῦντα ἀνηλεῶς, λυμαινόμενος. φανερὸν γάρ, ὡς ἐσφαλμένως ἀγαπᾷ τὸν πλη-

» κακῶς αὖθις κινοῦντι φησίν. ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυ-
» ναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζε. καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπ' ὀμφαλοῦ καὶ ὀσφύος τὸ ἄλογον
κατὰ τῆς ψυχῆς δυναστεύειν ὑπαινιττόμενος. ἰδοὺ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ φησὶν ἐπ' ὀσφύϊ, ἡ δὲ
δύναμις αὐτοῦ ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστρός. φαινομένης γὰρ ταύτης ἀπὸ τῆς γεύσεως, ἀνάγ-
κη τὰ ὑπ' αὐτὴν μόρια ἀπὸ τοῦ πλημμυροῦντος ὑγροῦ βρεχομένου ἐν βάθει, πρὸς τὰς
φυσικὰς ἐνεργείας κινεῖσθαι. χορηγεῖ μὲν γὰρ ἡ γαστὴρ ἐπικειμένη τούτοις πρὸς τὸν οἶστρον
τὰ ὑπεκκαίοντα ταύτας. κατάποσις δὲ αὖθις πηγάζει τὰς ὕλας. πρώτης οὖν τῆς
γεύσεως ἡ παρθένος κρατήσει τὰς πηγὰς τῶν γαστρὸς ἡδονῶν, καὶ τῶν ἐντεῦθεν πρὸς
ἀκολασίαν ἑτοίμων ἀφορμῶν, αὖθις σωφρόνως ἡνιοχοῦσα. ἵνα μὴ παρθενεύειν πε-
λομένη, εἶτα πρὸς τὴν γεῦσιν ἀφειδῶς ἐκπορνεύουσα, λάθῃ καθ' ἑτέραν ἀπολαύσεως
ἡδονὴν, τὴν παρθενίαν ἀλόγως ἀπεμπολοῦσα. παρθένον γὰρ καὶ τὴν γεῦσιν εἶναι δεῖ
τῆς παρθένου, ἀπὸ μηδεμιᾶς τοῦ ἥδοντος τὴν κατάποσιν κολακείας πρὸς ἡδονὴν
φθειρομένην, ἀλλ' ἄφθορον μὲν κἀν τούτῳ ἑαυτὴν φρονίμως φυλάττουσαν. πρὸς δὲ
τὴν τῆς ψυχῆς εἰς τὰ ἐπιβάλλοντα ὑπηρεσίαν, τὸ στόμα ἐμφρόνως ἡνιοχοῦσαν. οὐδὲ
γὰρ δεῖ φυλαττομένην ἀποπεσεῖν τῇ τῆς γεύσεως ἡδονῇ, καὶ τὰς πηγαζούσας ἐκ γαστρὸς
ἡδονὰς διὰ τῆς πρὸς τὰ σιτία ἐγκρατείας ἀναστέλλουσάν τε καὶ ἰσχναίνουσαν, εἰς τὸ ἐναν-
τίον αὖθις περιτρέπειν τὴν τοῦ στόματος χρείαν. μὴ ἐκκλίνειν γὰρ φησὶν εἰς τὰ δεξιὰ ἢ
εἰς τὰ ἀριστερά. ὡς γὰρ τὸ ἄνετον κατὰ πάντων ἁπλῶς ἐδεσμάτων ἀφεῖσθαι τὴν γεῦσιν διὰ
τὰ προειρημένα ὡς ἀληθῶς χαλεπὸν, οὕτω τὸ ἀποκλεῖσαι ταύτην εἰς τὴν ἐξ ἀσθε-
νείας τοῦ σώματος ἀχρηστίαν, παντάπασιν ἀλογώτατον, αἱ ἀκρότητες γὰρ οὕτως, ὡς ἔ-
φη τις τῶν σοφῶν, καὶ κατὰ τοῦτο ἀνισότητες. ὡς γὰρ διὰ πλῆθος τροφῶν ἀποσκιρ-
τῶν ἡμῶν ὁ ἵππος, φέρει κακῶς ὅπῃ βούλεται τὸν ἡνίοχον, οὕτως δι' ὑπερβάλλουσαν
ἔνδειαν, πρὸς τὴν προκειμένην τῆς ἀρετῆς ὁδὸν ἐμποδίζει, καὶ ὥσπερ οὐδὲ ταῖς πολ-
λαῖς τροφαῖς τοῦτον παχύνοντα ταῖς τῶν σκιρτημάτων αὐτοῦ ἀταξίαις, κακοπαθεῖν τὸν
ἡνίοχον, καὶ ἁπανταχοῦ περιφέρεσθαι, πρὸς τὴν ζέουσάν τε καὶ δύσκαμπτον αὐτοῦ δύ-
ναμιν παντελῶς οὐκ ἀντέχοντα, οὕτως οὐδὲ τὴν ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν σὺν τούτῳ ὁδεῦσαι
προθέμενον, ὑπερβαλλούσῃ ἐνδείᾳ πρὸς τὸ ἀχρεῖον αὐτοῦ φημὶ τὴν δύναμιν καταβα-
λεῖν. ἵνα μὴ ἐξασθενήσαντι τούτῳ προσδεδεμένος, ἀνήνυτον ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομένει τὸν
πόνον. μήτ' ἐγεῖραι ἔτι καταπεσόντα πρὸς τὸν δρόμον δυνάμενος, μήτ' ἀφεῖναι ἀπὸ
τῆς πρὸς αὐτὸν φυσικῆς σχέσεως, συγχωρούμενος. ἀλλ' ἀεὶ μὲν τούτῳ διὰ τὴν κοινω-
νίαν συστένειν, καὶ περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ὑγείας αὐτοῦ πονεῖσθαι ἀναγκαζόμενος. τῷ
δὲ μὴ ἔχειν σθεναρὸν τὸ πρὸς τὴν γυμνασίαν τῶν ἐπιβαλλόντων τῷ δρόμῳ ὑπηρε-
τούμενον, δι' ἀμελετησίαν λοιπὸν τὰ πολλὰ τῆς οἰκείας ἐπιστήμης ἑαυτοῦ ἐκβαλεῖν.
οὐκοῦν ἐπεὶ δεῖ τὸ συμφυὲς ἡμῖν ὄχημα, μήτε ἀνιέντας ἄγαν, μήτ' αὖ πάλιν σφο-
δρῶς ἐπιτείνοντας, πρὸς τὸν τῆς ἀρετῆς δρόμον παράγειν, διὰ τοῦτο προσήκει καὶ τὴν
κατάστασιν ὡς ἔχει τοῦ σώματος, καὶ τὰς ποιότητας τῶν τροφῶν θεωρεῖν, καὶ ἀκμά-
ζοντι μὲν καὶ τῷ σώματι καὶ θέρμης φυσικῆς πλεονάζοντι, ἐπισχεῖν ἔτι, καὶ διὰ τῶν
τροφῶν ἐξασθενεῖν τὸ θερμόν. ἵνα μὴ ἢ πολυχύμοις τροφαῖς τὴν οὖσαν ἐκ φύσεως πι-
μελὴν ἐκ προσθήκης αὐξήσαντες, ἢ τῇ τοῦ οἴνου ἐκχύσει ζέουσαν τοῦ σώματος τὴν ἀκ-
μὴν ἔτι μᾶλλον ἐξάψαντες, κατὰ τὸν τῶν ἑλλήνων σοφὸν, πῦρ ὄντως ἐπὶ πῦρ ὀχετεύο-
μεν. ἀλλ' ἀκμάζοντι μὲν, καὶ θέρμης φυσικῆς περιπλέοντι, τὸ ἐκ πηγῶν καθαρὸν ῥεῖ-
θρον σωφρόνως ἐποχετεύσωμεν, τὴν ἐν τῇ φύσει ζέουσαν φλόγα τὴν τοῦ ὕδατος ἀντιπα-
θεῖ δυνάμει καταμαραίνοντες, καὶ πρὸς τὸ ἥμερον τῷ ἐν ἡμῖν λόγῳ κιρνῶντες.
παρηβῶντι δὲ καὶ μαραινομένῳ, τὴν ἐκ τῶν τροφῶν καὶ τοῦ πόματος βοήθειαν σύμ-
μαχον ἐπεισάξωμεν. οὐ τὴν ποσότητα μόνον τῶν τροφῶν ἁπανταχοῦ πρὸς τὴν δύ-
ναμιν φρονίμως μετροῦντες, ἀλλὰ καὶ τὴν ποιότητα μάλιστα σοφῶς ἐπικρίνον-
τες. οὐδὲ γὰρ τῇ ἔξωθεν φαντασίᾳ, τούτων μόνον προσέξομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῷ
βάθει δύναμιν τούτων μάλιστα σοφῶς κατοπτεύσομεν. ὅτι οὐ τῶν σπερμάτων μό-
νον τε καὶ ὀσπρίων, ἀλλὰ καὶ τῶν λαχάνων ἐστὶν οὐκ ὀλίγα, ἃ οὐ κατὰ τὴν ἔξωθεν δό-
ξαν πρὸς τὴν ἥμερον ἡνιόχησιν εἰς τροφὰς τῷ ἀσκητῇ καθάπαξ συμβάλλεται. ἀλλὰ

διὰ μὲν τῆς ὅλης ἐπιφανείας αὐτοῦ, οὐ τῆς φαινομένης ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν
τῷ βάθει πρὸς τὰς ἐμπαθεῖς ἁφὰς, κατὰ τῆς ψυχῆς δυναστεύει. τῶν δὲ χειρῶν μάλιστα
καταλαβοῦσα τὸ καιριώτατον, διὰ τούτων, ὥσπερ διά τινων αὐτῇ πεφραγμένων ὅπλων
θερμότερον τῇ συναισθήσει θηρατέων τοὺς ἐμπίπτοντας ἀγρεύει πάντας. οὐ μὴν ἔρημον
τῆς οἰκείας γοητείας καταλιμπάνει τὴν ὄψιν. ἀλλὰ πρὸς μὲν τὰς κεχυμένας χροὰς,
καὶ τοὺς τραχεῖς χαρακτῆρας τραχύνουσα, ταύτην ὁμοῦ συγχέουσα. πρὸς δὲ τοὺς
λείους τε καὶ πρὸς εὐφυΐαν, καὶ χρόᾳ καὶ σχήματι ἀπατηλῶς μορφωθέντας, πόρρω-
θεν διαχέουσά τε ἑαυτὴν καὶ λεαίνουσα, τὴν ἑαυτῆς δυναστείαν ἡ ἡδονὴ, καὶ διὰ ταύ-
της ἱκανῶς ἐπιδείκνυται. ἀλλὰ καὶ τὴν ἀκοὴν, ταῖς μὲν τραχείαις τῶν φωνῶν
φυγαδεύουσα, ταῖς δὲ μαλακαῖς διὰ τοῦ ἐμπνέοντος λείως ἀέρος, ἐν βάθει χαλῶσα τὸ κα-
θ' ἑαυτὴν πρὸς ἡδονῆς ἔργον, καὶ διὰ ταύτης ἀνύει. ἐῶ γὰρ λέγειν τὴν γεῦσιν, ὡς τὸ ὅ-
λον ταύτης σύντροφος οὖσα. πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους ἔχοντας χυμοὺς, ἐπισύφεταί τε καὶ
ἀνδίζεται. πρὸς δὲ τοὺς λείους τὰς ἑαυτῆς δεξαμενὰς ἀπλήστως τις ἀνοίγει. τί γὰρ ἄν τις
εἴποι καὶ περὶ τῶν παιδογόνων μορίων ἔτι καὶ λέγοι. ὡς τὴν δεδομένην αὐτοῖς πρὸς
τὴν τοῦ ὁμοιογενοῦς σπορὰν δύναμιν, τοῖς ἑαυτοῖς τὸ ὅλον ἐνκαταδυσαμένη φαρμά-
κοις, τῇ συναισθήσει τῆς κατὰ τὴν ἁφὴν τούτων λειότητος, αἰχμάλωτον διὰ τῆς κατ' αὐ-
τὴν ἡδονῆς ἄγει τὸν ἄνθρωπον. δι' ἁφῆς οὖν τινος ἐλέγχει, καὶ ὄψις τὴν ψυχὴν πρὸς ἡδο-
νὴν ἀπατῶσα. ταῖς γὰρ τῶν ὀμμάτων βολαῖς, καθάπερ ἀσωμάτοις χερσὶν, ὧν ἂν ἐ-
θέλῃ πόρρωθεν ἁπτομένη, καὶ ὧν ταῖς τοῦ σώματος χερσὶν ἅψασθαι ἐπ' ἐξουσίας οὐκ
ἔχει, ταῦτα ταῖς τῶν ὀμμάτων ἐπιβολαῖς ἐμπαθῶς περιπτύσσουσα. δι' ὧν ἀπεμά-
ξατο τύπων, ὅλον πρὸς τὰς ἐγγινομένας φαντασίας τὸ σῶμα κυμαίνουσα. καὶ
ἀκοὴ τῶν λείων φωνῶν δι' ἁφῆς ἁπτομένη, διὰ ταύτης τὴν ψυχὴν γοητεύουσα, καὶ
συνελόντι φάναι πᾶσα αἴσθησις. ὥσπερ τὸ σῶμα ἐν ᾧ δυναστεύει κοινὸν, οὕτω καὶ τὴν
ἐν τούτῳ ἁφὴν κοινὴν εἰληφυῖα, διὰ ταύτης ἑκάστη τε αἴσθησιν πρὸς τὸ οἰκεῖον ἡδὺ, καὶ
δι' ὅλων ὅλον ἐν ἁφῇ κείμενον ἡμῶν τὸ σῶμα πρὸς τὴν καθόλου ἡδονὴν ποικίλως μο-
χλεύουσα. ἐπειδὴ οὖν ἐν πάσαις μὲν ἁφὴ, μάλιστα δὲ ἐν γεύσει καὶ τοῖς παιδογόνοις
δυναστεύει μορίοις, καὶ ἑτέρα τῆς ἑτέρας, ὥσπερ ἐν ἁλύσει ἐξημμένη τε καὶ κρατοῦ-
σα ἁφῇ, ἡ μὲν διακονεῖται, ἡ δὲ διάκονος γίνεται. πᾶσαι δέ γε ἐπὶ τὴν βασιλίδα ἑαυ-
τῶν ἡδονὴν τὴν τῶν αἰσθήσεων δι' ἁφῆς ἐνέργειαν παραπέμπουσαι, ἔτι καὶ μᾶλλον
τοῖς πάθεσι τὴν ψυχὴν σωματοῦσι. πρόκειται δὲ τῷ παρθένῳ πάσης ἡδονῆς σωματι-
κῆς, καθαρὸν ἀποδεῖξαι τὸν νοῦν. διὰ τοῦτο τὴν μάλιστα σωματοῦσαν ἁφὴν, δεῖ τῆς
ψυχῆς ἀποκόπτειν, ὡς ἂν τὸ ὄχημα τῶν κατὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις ἁφῶν ἀναιροῦ-
σα, συναναιροῖ ὡς ἐν κἀκείνων πρὸς τὰ οἰκεῖα ἡδέα τὰς ὕλας. τί οὖν μάλιστά ἐστιν
ὃ σωματοῖ πρὸς ἁφὴν τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς ἐν ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν ἡδονὰς, πολυ-
μόρφως βλαστάνει; ἡ ἐν γεύσει τέ φημι καὶ ἡ πρὸς τὰς συνουσίας τὸ σῶμα ἁφὴ ἐμπα-
θῶς γαργαλίζουσα. τούτων δ' αὐτῶν ἡγεῖται μὲν, ἡ τῆς γεύσεως. ἡ δὲ τῆς μίξεως ἕ-
πεται. ὅτι διὰ τῆς ἐν τῇ γεύσει ἁφῆς κολακευομένης πρὸς γαστριμαργίαν, ἀεὶ τῆς κα-
ταπόσεως πιαινόμενόν τε τὸ σῶμα καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ βάθει βρωσκομένων λείων
χυμῶν ἀτάκτως γαργαλιζόμενον, πρὸς τὴν τῆς μίξεως ἁφὴν οἰστρούμενον φέρεται.
διὸ ἀναγκαῖον τὴν μέλλουσαν τῶν πρὸς τὰς μίξεις ἡδονῶν διὰ παρθενίας κρατεῖν,
πολλῷ πλέον πρότερον τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν ἡδονῆς, ὡς ἐπαντλούσης ἐκείνης τὰς
ὕλας, ἄρχουσαν δείκνυσθαι. ἐκ λογικοῦ γὰρ καὶ ἀλόγου, κατὰ τὸ ἑλληνικὸν πρὸς φυ-
σιολογίαν πλάσμα, ὥσπερ τινὰ κένταυρον συνθεὶς ὁ δημιουργὸς ὅλον τὸν ἄνθρωπον,
τῷ ἀνθρωπομόρφῳ ἀπὸ κεφαλῆς ἕως στέρνων ἄνωθεν μέρει, τὸ ἀπὸ ὀμφαλοῦ καὶ ὀ-
σφύος, καθάπερ ἵππου φύσιν, πρός τε τὰς γαστρὸς ἡδονὰς κτηνωδῶς ὑπάρχον, καὶ
πρὸς τὰς μίξεις ἀλόγως κινούμενον, κάτωθεν φέρων προσήρμοσεν. οὐχ ὑπὸ τοῦ ἀλό-
γου μέρους τὸ λογικὸν ἐξαρπάζεσθαι βουληθεὶς, ἀλλὰ τῷ λογικῷ ὑποβεβλημένον ἔ-
χειν τὸ ἄλογον μέρος, ἡνιοχεῖσθαι πρὸς τὰς τῆς φύσεως ἀνάγκας πανσόφως ἐφείς.
διὰ γοῦν ταύτην τὴν δεδομένην αὐτῷ ἐξουσίαν, ὅταν μὲν ἄγῃ ἀλλ' ἄγηται ὑπὸ τοῦ
ἀλόγου τὸ λογικὸν, ἐνανδρίζων τῷ ἡνιόχῳ ὁ λόγος, ὡς ἂν πρὸς τὴν τοῦ ἀλόγου ἡδονὴν,

λεος, μαλακωτέραν εἰργάσατο, ἵνα καὶ ἁφῇ, καὶ βλέμματι, καὶ κινήματι, καὶ τῇ
τῶν μελῶν συνόλως ἁβρότητι, καὶ ὁρῶν καὶ ὁρώμενον, μάλαγμα ἡδονῆς ᾖ τῷ ἄρρενι,
κατὰ πᾶσαν αἰσθήσεως προσβολὴν, πανταχόθεν προσπίπτον. ταύτης δὲ τῆς βίας
ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν ἐνυπαρχούσης, ἡ παρθένος, ἴσην
μὲν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ οὐσίᾳ ψυχὴν καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ ἐνυπάρχουσαν θεωρήσασα·
τῇ δὲ πρὸς τὸ θῆλυ τε καὶ ἄρρεν τοῦ σώματος προσπαθείᾳ, τὴν μὲν, θηλυνομένην, τὴν
δὲ ἀρρενουμένην γινώσκουσα, ἔκ τε τῆς τῶν σωμάτων, οἷς ἐνδέδενται ἐρωτικῆς συμ-
πλοκῆς, μυρίας ἀναδεχομένας παθῶν ἰδέας τὰς ψυχὰς καθορῶσα, ἀποστῆσαι μὲν
τῆς πρὸς τὸ σῶμα προσπαθείας, ταύτην ἀεὶ προθυμεῖται. διακόψαι δὲ τὴν πρὸς τὸ
ἄρρεν σχέσιν τοῦ θήλεος, ταῖς ἀπὸ τοῦ σώματος πρὸς τὸ οἰκεῖον καλὸν ἀποστροφαῖς ἐ-
παγγέλλεται. ταύτην δὲ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς ὁδεῦσαι σπουδάζουσα, οὐκ αὐτὴν τοῦ
σώματος ἥντινα πρὸς τὸ ἄρρεν ἔχειν σχέσιν, λοιπὸν ἐννοεῖ, ἀλλὰ τὴν ἐν αὐτῷ ψυχὴν ἀσώ-
ματον ἔχουσαν, τίνα ἔχει πρὸς τὸν ἀσώματον τὴν οἰκειότητα, ὀξεῖ τῷ ὄμματι περισκέ-
πτεται, καὶ τοῦ ἀσωμάτου ἔρωτος, πολλῷ λαμπροτέραν ἀνάψασθαι τὴν λαμπά-
δα, τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ ἱδρῶσι γυμνὴν καὶ ἀνεπαίσθητον τῶν ἐν τῷ ζῇν σώματι ἡδονῶν, ἑαυ-
τὴν ἐπιδεῖξαι σπουδάζει. ἐπειδὴ οὖν θεῖον ὄντως καὶ τῆς ἀχράντου ψυχῆς ἐξαίρετόν
τι χρῆμα ἡ παρθενία ἐστὶ, τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τῶν ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν σωμάτων πρὸς
ἄλληλα σχέσις, ἡ δὲ παρθένος οὐδὲν τῆς θήλεος ἡδονῆς ἐπιφερομένη ἐκ σώματος μόλυσ-
μα. πάντα δὲ τὰ σαρκὸς πάθη ἐκδῦσα, καθαρὰν ἑαυτὴν τῷ θεῷ οὗ ἐρᾷ ἐπαγγέλ-
λεται παραστῆσαι φιλοτιμεῖται, δῆλον ὡς βιαστὸν ἆθλον εἶναι τὴν τῶν οὐρανῶν βα-
σιλείαν γινώσκουσα, βιάσασθαι πρὸς τὸν προκείμενον σκοπὸν τὴν ἑαυτῆς φύσιν ὀ-
φείλει. οὐχὶ τῆς πρὸς τὸν γάμον ἐρεθιζούσης ἐν τῷ τοιῷδε πεπλασμένῳ σώματι ἡ-
δονῆς μόνον κρατοῦσα, ἀλλὰ πρὸς πᾶν εἶδος ἡδονῆς καρτερῶς ἱσταμένη. μία γὰρ οὖ-
σα τῷ γένει ἡ ἡδονὴ ὥσπερ πηγή τις ἀπὸ σαρκῶν ἀναβλύζει. καὶ καθάπερ εἰς πέν-
τε ὀχετοὺς, τὰς πέντε αἰσθήσεις διαιρεθεῖσα, διὰ τούτων ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ ἔνδοθεν ῥε-
ῶν ἕκαστος διὰ τῆς οἰκείας τῶν αἰσθητηρίων ὀπῆς τὸ ἑαυτοῦ ῥεῖθρον τῷ καθ᾽ ἑαυτὸν αἰ-
σθητῷ σφοδρῶς ἐμβάλλον, πᾶν ἔτι συγγενὲς ἀποκλύσαν, πρὸς ἑαυτὸ ἐπισύρεται,
ἰλύος τε τῆς ἀπὸ σαρκῶν πληρῶσαν, καὶ χειμάρρου τρόπον ἀντιστρόφως αὖθις ἀπὸ
τῶν ἔξω διὰ τῶν αὐτῶν ὀπῶν εἰς τὰς σαρκὸς δίνας ὀξύτερον ῥέον, τὴν αὐτῆς ψυχὴν
κυμαίνων τοῖς πάθεσιν ὑποβρύχιον φέρει. διὸ ἀναγκαίως ἡ παρθένος ὀφείλει τὰς
τῶν αἰσθητηρίων ὀπὰς, τὸν λογισμὸν φρουρὸν ἐπιστήσασα, τήν τε ἐπὶ τὰ ἔξω τούτων
φορὰν, οὐκ ἀνέτως ἁπαξαπλῶς αὐτοῖς ἐφεῖσα τὰς διεξόδους, σύμμετρόν τε καὶ ἠρε-
μαίαν παρέχειν. ἵνα μὴ ἀκωλύτως πρὸς ἃ βούλονται ἐκχεόμενοι, ἐπινηχομένην αὐ-
τοῖς ἔσθ᾽ ὅτε τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ οἰκεῖα κυμαίνοντες, κατασύρωσι. καὶ τὸ ἔξωθεν ἐπ᾽ αὐ-
τὴν αὖθις αὐτῶν φερόμενον ῥεῦμα, θλίβουσα τὰς ὀπὰς διηθεῖν, καὶ παντὸς ῥύπου,
καθαρὸν εἰς αὐτὴν παραπέμπει. ἵνα μὴ τῇ ἀπὸ σαρκῶν ἰλύϊ πλημμυροῦν ἣν ἐμ-
παθῶς ἐπισύρεται, ὅλην αὐτὴν τοῖς οἰκείοις μολύσμασι ταράσσον θολώσῃ. οὐκοῦν
οὔτε τοὺς ὀφθαλμοὺς, πρὸς πᾶσαν ἁπλῶς τὴν τῶν ὁρατῶν θέαν ἀναπετάσει. ἵνα μὴ
πᾶσαν ἀδιακρίτως χαρακτήρων τε καὶ μορφῶν ἰδέαν εἰσοικιζομένη, δι᾽ αὐτῶν πρὸς
τὰς ἐξ αὐτῶν φαντασίας ταράσσηται. ἀλλὰ πρὸς μέν τινα καὶ ἀνιαγόπον δι᾽ ἀνάγ-
κην τῆς πρὸς τὸν παρόντα βίον φωταγωγίας, τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν, τοὺς τῆς ψυ-
χῆς ἐπιμύσει. πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς, καὶ τοῦ δι᾽ αὐτοῦ δεικνυμένου κάλλους
αὐτῇ, κατανοήσει. καὶ μεμυκότας πρότερον σπουδαίως ἀνοίξει. οὔτε τὴν ἀκοὴν
παντὶ λόγῳ ἀνεξετάστως ὑφέξει. ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς φαύλους τῶν λέγειν, ὥσπερ
πρός τινα δυσώδους νάματος φορὰν αὐτὴν ἀποφράξει. τοῖς δὲ σπουδαίοις καθαρὸν
ῥέουσι τῆς ἀρετῆς τὸ νᾶμα, φιλομαθῶς ὑποθήσει. καὶ τὴν μὲν γεῦσιν πρὸς τὰ ἥδον-
τα ἀεὶ κεχηνυῖαν, ἐν χαλινώσει τῷ λόγῳ. πρὸς δὲ τὴν τῶν ἀναγκαίων μετάληψιν, σω-
φρόνως ἡνιοχήσει. τὴν δὲ ἁφὴν ὡς ἂν ἀνδραποδωδεστάτην μὲν πασῶν αἰσθήσεων οὖ-
σαν, πάσας δὲ τὰς λοιπὰς τῇ οἰκείᾳ λειότητι πρὸς ἡδονὴν μαγγανεύουσαν, ἀκηλίδω-
τον παθῶν ὡς μάλιστα δι᾽ ὅλου φυλάξει. ὅλη γὰρ τῷ σώματι αὕτη παρεκταθεῖσα,

τῆς παρθενίας μόνῳ προσέχοντας, οὐδέν τι τῆς ἀληθοῦς παρθενίας φροντίζουσι, διὸ τοῦ-
τ' ἀναγκαίως οἶμαι, τοῖς τὸν ὑπὲρ παρθενίας στέφανον ποθοῦσι λαβεῖν, ὑποφωνῆσαι
τὰ ἐνόντα σπουδάσω, ὡς ἂν μὴ δι' ἄγνοιαν ἀμελήσαντας τοῦ προηγουμένου καλοῦ, προ-
σαναλώσωσι μὲν τῇ τῆς θεραπαίνης δουλείᾳ πάντα τὸν βίον· διὰ δὲ τὸ μηδέποτε τὴν δέ-
σποιναν ταύτης θεραπεῦσαι καὶ τὴν τοῦ σώματος παρθενίαν οὐ κοσμουμένην τῷ τῆς
ἔνδοθεν κάλλει, μηδὲ πολλοὺς ἱδρῶτας ζημιωθῶσιν. ἵνα οὖν σαφῶς ἕκαστον τῶν συν-
τεινόντων πρὸς τὸ τῆς ἀληθοῦς παρθενίας κάλλος ὀφθῇ, φέρε πρὸς τίνα σκοπὸν ἡ παρ-
θένος ἀφορῶσα τὴν ἑαυτῆς παρθενίαν ἀσκεῖ, θεωρήσωμεν. οὕτω γὰρ ἂν ἐφ' ἑκάστου κινή-
ματος αὐτῆς, εἴτε πρὸς τὸν προκείμενον βάλλει σκοπόν, εἴτ' ἄλλο προθεμένη, πρὸς ἄλλο
δὲ ἀφιεῖσα, τοῦ καθ' ἑαυτὴν σκοποῦ ἀστοχεῖ, ὥσπερ ἐν αἰθρίᾳ ἰδόντας, τὴν ὡς ἀληθῶς
παρθένον ἂν καταμάθοιμεν, ἄνωθεν ὡς ἔχει φύσεως τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄρρεν εἰ βούλει ἐπι-
σκεψώμεθα ἵνα καὶ τὸν τῆς παρθενίας σκοπὸν εἰλικρινῶς ἀναφαίνοντα κατίδωμεν. ἐξ
ὀλίγων γὰρ τῶν πρώτων ζώων, καθάπερ ἔκ τινων πρωτοτύπων σπερμάτων, τὸν κόσμον
ὁ δημιουργὸς πληρῶσαι θελήσας, ἑκάστου μὲν εἴδους ζώων, καθάπερ τινὰ μίαν ῥίζαν τὴν
τοῦ σωματικοῦ ζώου ἰδέαν, ἐξ ἀρχῆς κατεβάλετο. ταύτην δὲ εἰς ἄρρεν τε καὶ θῆλυ ἀπὸ
τοῦ λογικοῦ ζώου, ἕως ἐπὶ πᾶν εἶδος ἀλόγου τεμών, καὶ τμῆμα τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος ἐρ-
γασάμενος, οἶστρον μὲν ἑκάστῳ τμήματι τῆς πρὸς ἄλληλα συμπλοκῆς ἄρρητον τῇ φύσει
ἐνέθηκε. τούτων τὰ ἀποσχισθέντα, ἀλλήλων τοῖς ἀσχέτοις τοῦ ἔρωτος μίξεσιν ἀλλή-
λοις συμπλέκων, ἐκ τῆς συμπλοκῆς ἅπαν εἶδος ζώων τοῖς ἐκ τῶν προαγόντων βλαστά-
νον γονεῦσι, δι' ἑνὸς πληθύνει, αὐξάνεσθε λέγων καὶ πληθύνεσθε, οὕτω καὶ πληρώσατε τὴν
γῆν. οὕτω δὲ τὸν κόσμον φημί, ἀφ' ἑνὸς τοῦ ἀδὰμ ἀνθρώπων γένεσι, καθ' ἅπασαν γῆν, μυ-
ρίαις ἐθνῶν διαφοραῖς πεπληρωμένον ἀποδεῖξαι προθέμενος, ἀφ' ἑνὸς δὲ ἑκάστου τῶν
ἀλόγων εἴδους, κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τετραπόδων τε καὶ ἑρπετῶν, ἔτι δὲ πτηνῶν τε καὶ
νηκτῶν, καὶ συνόλως ἁπάντων ζώων, ἀμυθήτοις ἰδέαις πλημμυροῦντα ὀφθῆναι θελή-
σας. τῇ μὲν δυναστείᾳ τοῦ ἄρρενος ὑποτάττει τὸ θῆλυ, τῇ δὲ τοῦ θήλεος ἡδονῇ, τιθασεύει
τὸ ἄρρεν. τὸ μὲν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἄρρενος εἰλημμένον, ὡς ἂν μέρος ὅλῳ τῷ ἀφ' οὗ εἰ-
λήφθη καταπειθὲς εἶναι πρὸς τὴν ἀρχὴν δικαιώσας. τὸ δὲ ἄρρεν ποθεῖν τὸ ἀπ' αὐτοῦ λη-
φθέν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸ διώκειν συμπλοκὴν εἰς ἑαυτὸ διὰ τῆς μίξεως, τὸ οἰκεῖον μέλος ἀ-
ναλαμβάνειν τοῖς τῆς φύσεως ἀνάγκαις μηχανησάμενος. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον, ἐξ ἑνὸς
δύο, καὶ ἐκ δύο πάλιν ἕν, τό τε ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ σαφῶς ἀναδείξας. καὶ οὐ τὴν πρὸς
ἄλληλα συμπλοκὴν μόνον, διὰ τῶν προειρημένων τρόπων, ἡδεῖαν τοῖς σώμασιν αὐτῶν
ἐργασάμενος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἐκ τῆς συμπλοκῆς τοῖς τοῦ ἔρωτος λαμπάσι δᾳδουχούμε-
νον γένος, πολὺ τὸ φίλτρον ἐγκατασπείρας. ἐνεργητικὸν μὲν τὸ ἄρρεν, ὡς ἂν καὶ κατὰ τὴν
δημιουργίαν πρωτεῦον, παθητικὸν δὲ τὸ θῆλυ ὡς ἂν τῆς τοῦ ἄρρενος μοίρας ἀποσπα-
σθέν, τὴν φύσιν ἐργάζεται. καὶ ἵνα μὴ τῷ πρὸς τὴν τοῦ ὁμοίου γένους διαδοχήν, φίλτρῳ
τὸ θῆλυ ἀγόμενον, ὡς ἂν παθητικὸν ἀβοήθητον καταλείποιτο, ἡδονῆς ὅλον φάρμακον
τῷ ἄρρενι τὸ θῆλυ κατασκευάσας, βιαίοις ὁλκοῖς, καὶ ἐπὶ τὴν καταβολὴν τῆς γονῆς,
πρὸς αὐτὸ ἄγει τὸ ἄρρεν. οὐχὶ πρὸς τὸ ἄρρεν ἄγον τὸ θῆλυ, ἀλλὰ τῇ τοῦ θήλεος ἡδονῇ τὸ
ἄρρεν πρὸς αὐτὸ αἰχμάλωτον ἄγον. ὡς γὰρ ἡ μαγνῆτις λίθος ἄρρητόν τινα δύναμιν κα-
τὰ τοῦ σιδήρου ἐν τῇ φύσει λαβοῦσα, οὐκ αὐτὴ ἄγεται πρὸς τὸν σίδηρον, ἀλλὰ πόρρω-
θεν πρὸς ἑαυτὴν τὸν σίδηρον ἕλκει, οὕτω τὸ τοῦ θήλεος σῶμα, ἄφραστον κατὰ τοῦ ἄρρενος
τὴν δύναμιν εἰληφός, καὶ μὴ εἰδυίας, ὡς ἂν εἴποι τις, τῆς ἐν αὐτῷ ψυχῆς τὸ τοῦ ἄρρενος
σῶμα, πρὸς τὴν μίξιν αὐτόματον ἕλκει. οὕτω τῷ ἀσθενεστέρῳ ζώῳ τοῦ δημιουργοῦ βοη-
θῆσαι θελήσαντος, ἵνα τῇ ἐνούσῃ αὐτῷ ἡδονῇ μαγγανεῦον τὸ ἄρρεν, οὐ διὰ τὴν παιδο-
ποιΐαν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸν τὸν τῆς μίξεως οἶστρον, ὑπέρμαχον αὐτῷ ἔχει τὸ ἄρρεν.
» ἀντὶ τούτου γοῦν καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, οὐ τὸ θῆλυ,
ἀλλ' ὁ ἄρρην ὑπὸ τοῦ ἐγκειμένου οἴστρου πρὸς τὴν συνουσίαν τοῦ θήλεος ἐλαυνόμενος.
» καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ φησὶν ὁ ἀνήρ, οὐχ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί, καὶ γενήσονται
» οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ταύτην δὲ τὴν δυναστείαν κατὰ τοῦ κρατοῦντος τῷ τοῦ θήλεος
γένει ὁ δημιουργὸς χαριζόμενος, καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ σώματος πλάσιν τε καὶ ἰδέαν τοῦ θη-

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας τοῦ μεγάλου.

Περὶ τῆς ἐν παρθενίᾳ ἀληθοῦς ἀφθορίας. Πρὸς Λητόϊον ἐπίσκοπον Μελίτης.

Εἰ μὲν πολλοὶ τῶν τὸν νυμφίον ἡμῶν ὑπερεπιποθούντων Χριστοῦ, ὅσους ὁ θεῖος ἔρως πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ κατανόησιν ἔτρωσεν, ἄλλας παρ' ἄλλοις τοῦ καλοῦ τὰς ἰδέας ἀσκουμένας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἰδόντες, οἱ μέν, τῆς παρθενίας ὕμνους, οἱ δέ, τῶν νηστείαις τε καὶ χαμευνίαις ὑποπιαζόντων τὸ σῶμα ἐγκώμια, ἄλλοι δὲ τὸ μεγαλόψυχον τῶν πιπρασκόντων διὰ τὸν κύριον τὰ ὑπάρχοντα θαυμάζοντες, τοὺς ἐπαίνους ἐν μακρῷ διεξέρχονται. οὐχ ὅπως ἕκαστον μετιέναι προσήκει τῶν εἰρημένων, ἀναγκαῖον εἶναι διδάσκειν οἰόμενοι, ἀλλὰ τοὺς ἐπαίνους τῶν εἰρημένων εἰς τὴν τοῦ καλοῦ προκοπὴν μόνον ἀρκεῖν λογιζόμενοι. ἐγὼ δέ σοι ἐπισκόπων ὁμόψυχε Λητόϊε, οὐχὶ παρθενίας ὕμνον, οὐδὲ τῶν τὰ ὑπάρχοντα πιπρασκόντων ἐγκώμιον, ἢ τῶν νηστείαις κατατηκόντων τὰ σώματα ἔπαινον, ἀλλὰ τί τούτων ἕκαστον, καὶ πῶς κατορθούμενον πρὸς τὴν ὄντως ἀρετὴν συντελεῖ, ὥσπερ ἐν εὐθείᾳ ὑποδεῖξαι προεθυμήθην. οὐχ ἵνα σε προσλαβόντα τούτων τὴν σύνεσιν, πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ κατανόησιν, ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων ἐπιστήσω, ἀλλ' ἵν' ἅμα σοι διαρθρῶν ἕκαστον, οἷόν τι τὴν φύσιν ἐστίν, οὐ τοὺς ὑπὸ σοῦ μόνον ὁρῶντας τοῦ καλοῦ λοιπὸν διὰ σὲ γνήσιον ἐν στέρνοις λαβόντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐντυγχανόντων, καθάπερ ἐν πίνακι χρωματογραφηθὲν τῆς ὄντως παρθενίας τὸ κάλλος, πῶς, καὶ πόθεν, καὶ ποίοις τισὶ χρώμασιν ἀρετῆς τοῦτο κοσμεῖται, ἀκριβῶς καταμαθεῖν παρασχών, ἀσφαλέστερον ἕκαστον μετιέναι τὸ σπουδαζόμενον καλόν, μετὰ τῆς ἐνούσης ἐννοίας διδάξω. μέγα μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς παρθενία, τῷ ἀφθάρτῳ θεῷ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἐξομοιοῦσα τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἀπὸ σωμάτων δὲ ἄρα ἐπὶ ψυχὰς αὕτη ὁδεύει, ἀλλὰ ψυχῆς τῆς ἀσωμάτου οὖσα ἐξαίρετος, τῇ ταύτης θεοφιλεῖ παρθενίᾳ, ἄφθορα φυλάττει τὰ σώματα. τοῦ γὰρ ὄντως καλοῦ ἡ ψυχὴ φαντασίαν λαβοῦσα, καθάπερ τινὶ πτερῷ πρὸς αὐτὸ τῇ ἀφθαρσίᾳ πτερωθεῖσα, καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, τῇ ἐν αὐτῇ ἀφθαρσίᾳ φημί, τὸν ἄφθαρτον θεὸν θεραπεύειν μόνως πρὸς ἀξίαν ἀθροῦσα, τὴν τοῦ σώματος παρθενίαν θεράπαιναν εἰς τὴν τοῦ καθ' ἑαυτὴν κάλλους θεραπείαν ἐπάγεται, καὶ πάρεδρον ἀοχλήτως πρὸς τὸ τοῦ θεοῦ θεωρίαν ταύτην ἔχειν ἀεὶ βουλομένη, τὰς ἐνοχλούσας αὐτῇ τοῦ σώματος ἡδονὰς ὡς πορρωτάτω ἐλαύνει. τὴν μὲν τῶν ὑπὸ γαστέρα ἡδονῶν ἐγκράτειαν, τῆς σωματικῆς παρθενίας θεράπαιναν, αὐτὴν δὲ ταύτην τῆς καθ' ἑαυτήν, ποιουμένη. ὡς, τὰ ἄλλα μὲν ἅπαντα, καὶ τροφῶν ἐγκράτειαν, καὶ τὴν λοιπὴν σκληραγωγίαν, μαχομένην ταῖς ἐρώσαις κατὰ τῆς ἐν σώματι παρθενίας διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδοναῖς. ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ σώματος παρθενίαν, δι' ἐκείνην, αὐτὴν δ' ἐκείνην, οὐ δι' ἕτερόν τι, ἢ δι' ἑαυτὴν φιλοκάλως ἀσκεῖσθαι. ἵνα τὴν ἑαυτῆς παρθενίαν, ἄφθορον ἁπάσης μοχθηρᾶς ἐννοίας φυλάξασα, τὴν πρὸς τὸν ἄφθαρτον θεὸν ἐξομοίωσιν, ὥσπερ ἐν ἀκηλιδώτῳ κατόπτρῳ λοιπὸν αὐτοῦ τὰς παρ' ἑαυτοῦ αὐτῇ ἐναυγάζοντος χάριτας, εἰς κάλλος ἑαυτῆς καὶ ἔπαινον κατορθωθεῖσαν, κερδήσῃ. ἐπειδὴ οὖν παρθενία μέν, ἡ ὄντως φημί, ὡς ἤδη γε ἐν ὀλίγῳ φθάσας ὁ λόγος ὑπέδειξε, καὶ προϊὼν ἔτι σαφέστερον δείξει, τοῦ κατὰ ψυχὴν ἀφθόρου κάλλους, δι' ὃ καὶ τὰ σώματος ἐκπονεῖται καλά, ἐστὶν ἐξαίρετος, οἱ δὲ πολλοὶ τῷ ὀνόματι

ἐκείνης καὶ ἀπειθοῦς ἀκοῆς, ὢ τῆς ἀνδρείας, καὶ σοφῆς διανοίας, ὢ ὀξύτης πνευμα-
τικοῦ ἔρωτος, σφοδρῶς πρὸς τὸν ἄχραντον νυμφῶνα ἐπειγομένου. ὢ κέντρον πόθου
ψυχῆς πρὸς τὸν θεὸν λόγον. ὢ συντόνου κοινωνίας νύμφης πρὸς τὸν νυμφίον. μέμνησαι
ταύτην ὦ τέκνον, μέμνησαι. πρὸς μηδὲν ἀφορῶν ἕτερον, ἢ πρὸς τὸν εἰπόντα, πῦρ ἦλ-
θον βαλεῖν καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη. ἔστι γὰρ πύρωσις τοῦ πνεύματος ἡ ἀναζωπυροῦ-
σα καρδίας. διότι τὸ ἄϋλον καὶ θεῖον πῦρ φωτίζει μὲν ψυχάς, καὶ δοκιμάζει ἔσωθεν, ὥσ-
περ ἄδολον χρυσὸν ἐν καμίνῳ. κακίαν δὲ ἀναλίσκει, ὥσπερ καλάμην καὶ ἀκάνθας. ὁ
γὰρ θεὸς ἡμῶν, πῦρ καταναλίσκον ἐστί, διδοὺς ἐκδίκησιν ἐν πυρὶ φλογὸς τοῖς μὴ εἰδόσιν
αὐτόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ αὐτοῦ. τοῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησε τοῖς ἀποστό-
λοις, ἡνίκα ἐλάλουν ποικίλαις γλώσσαις. τοῦτο τὸ πῦρ διὰ τῆς δόξης παῦλον περιλάμ-
ψαν, τὴν μὲν αὐτοῦ διάνοιαν ἐφώτισε, τὴν δὲ αἴσθησιν τῆς ὄψεως ἠμαύρωσεν. οὐ γὰρ χω-
ρεῖ σαρκὸς ὅρασις, ἐκείνου τοῦ φωτὸς τὴν δύναμιν. τοῦτο τὸ πῦρ ὤφθη μωϋσεῖ ἐν τῇ βά-
τῳ. τοῦτο τὸ πῦρ ἐν εἴδει ὀχήματος τὸν ἠλίαν ἥρπασε. τούτου τοῦ πυρὸς τὴν ἐνέργειαν
» ζητῶν ὁ μακάριος δαβίδ, ἔλεγε. δοκίμασόν με κύριε, καὶ πείρασόν με, πύρωσον τοὺς νεφρούς
» μου, καὶ τὴν καρδίαν μου. τοῦτο τὸ πῦρ κλεόπα καὶ τὸν σὺν αὐτῷ τὰς καρδίας ἐθέρ-
μανε λαλοῦντος αὐτοῖς τοῦ σωτῆρος μετὰ τὴν ἀνάστασιν. ὅθεν οἱ ἄγγελοι, καὶ τὰ λει-
τουργικὰ πνεύματα πῦρ φλέγον εἰσί. τοῦτο τὸ πῦρ, τὴν ἐν τῷ ἔνδον ὀφθαλμῷ δοκὸν κα-
τακαῖον, καθαρὸν τὸν νοῦν ἀποκαθίστησιν. ἵνα ἀπολαβὼν τὸ κατὰ φύσιν διορατικόν,
» ὁρᾷ διηνεκῶς τὰ τοῦ θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν λέγοντα. ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλ-
» μούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. τοῦτο τοιγαροῦν
τὸ πῦρ, δαιμόνων ἐστὶ φυγαδευτήριον, κακίας τε καυστικόν, ἀναστάσεως
δύναμις, καὶ ἀθανασίας ἐνέργεια. ψυχῶν ἁγίων φωτισμός, καὶ
λογικῶν δυνάμεων σύστασις. τοῦτο τὸ πῦρ εὐξώμεθα καὶ
εἰς ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν φωτὶ περιπατοῦν-
τες, μὴ δὲ πρὸς βραχὺ προσκόψωμέν ποτε,
ἀλλ᾽ ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαινόμενοι,
λόγον ζωῆς ἐπέχωμεν ἀϊδίως.
ἵνα ἀπολαύοντες ἐν τοῖς
τοῦ θεοῦ σὺν τῷ κυρίῳ ἡ-
μῶν ἰησοῦ χριστῷ ἐν ζωῇ
ἀναπαυ-
σώμεθα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

θημεν, ἀλλὰ τὸ μὴ συμπαθεῖν ἡμᾶς αὐτῷ. οὔπω τὰ στίγματα αὐτοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν
ἐβαστάσαμεν γενόμενοι ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ τοῦ σταυροῦ, ἔτι γὰρ ἐσμὲν ἐν τοῖς σαρκικοῖς
παθήμασι καὶ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις. οὔπω κληρονόμοι θεοῦ, καὶ συγκληρονόμοι χριστοῦ γε-
γόναμεν, ἔτι γὰρ πνεῦμα δουλείας ἐνυπάρχει ἡμῖν, καὶ οὐκ υἱοθεσίας. οὔπω γεγόναμεν
ναὸς θεοῦ, καὶ οἰκητήριον πνεύματος ἁγίου, ἔτι γὰρ ἐσμὲν ναὸς εἰδώλων, καὶ δοχεῖον πνευμάτων
πονηρίας, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τὰ πάθη ὁρμήν. ὄντως γὰρ ὄντως οὐδέπω τὸ ἀκέραιον τοῦ τρόπου
καὶ τὴν τῆς διανοίας λαμπρότητα ἐκτησάμεθα. οὔπω κατηξιώθημεν τοῦ ἀδόλου
καὶ λογικοῦ γάλακτος, καὶ τῆς νοητῆς αὐξήσεως. οὔπω ἡμῖν ἡμέρα ηὔγασεν, οὐδὲ ἑωσ-
φόρος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀνέτειλεν. οὔπω συνεκράθημεν τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιο-
σύνης, οὐδὲ ταῖς αὐγαῖς αὐτοῦ συνηστράψαμεν. οὔπω ἀπειλήφαμεν τὴν τοῦ κυρίου ὁμοίω-
σιν, οὐδὲ γεγόναμεν τῆς θείας κοινωνοὶ φύσεως. οὔπω γεγόναμεν ἄδολος πορφύρα βα-
σιλική, οὐδὲ ἀνόθευτος εἰκὼν θεϊκή. οὔπω ἐτρώθημεν ὑπὸ τοῦ θείου ἔρωτος, οὐδὲ ἐπλή-
γημεν ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης τοῦ νυμφίου. οὔπω τὴν ἀόρατον καὶ μυστικὴν κοι-
νωνίαν ἐγνωρίσαμεν, οὐ τὴν ἐν ἁγιασμῷ δύναμιν καὶ εἰρήνην ἐπέγνωμεν. καὶ ἵνα συ-
νελὼν τὰ πάντα εἴπω, οὔπω ἐσμὲν γένος ἐκλεκτόν. βασίλειον ἱεράτευμα. ἔθνος
ἅγιον. λαὸς εἰς περιποίησιν. ἐπειδὴ ἔτι ἐσμὲν ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν. πῶς γὰρ
οὐκ ὄφεις, οἱ ἐπὶ γῆς στρεφόμενοι, καὶ τὰ τῆς γῆς φρονοῦντες, καὶ οὐκ ἐν οὐρανοῖς τὴν
πολιτείαν ἔχοντες; πῶς δὲ οὐ γεννήματα ἐχιδνῶν, οἱ μὴ ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῦ θεοῦ ἀρε-
σκόμενοι, ἀλλ' ἐν τῇ διὰ τοῦ ὄφεως παρακοῇ; ἐπειδὴ τοίνυν πῶς μὲν ἀξίως ὀδύρω-
μαι τὴν συμφορὰν ταύτην, οὐχ εὑρίσκω, πῶς δὲ ἐκβοήσας δακρύσω πρὸς τὸν δυνά-
» μενον ἐξελάσαι τὴν αὐλιζομένην ἐν ἐμοὶ πλάνην, ἀγνοῶ. καὶ πῶς ᾄσω τὴν ᾠδὴν
» κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας. πῶς θρηνήσω τὴν ἱερουσαλήμ. πῶς ἀποφύγω τὴν
μοχθηρὰν τοῦ φαραὼ δουλείαν. πῶς καταλείψω τὴν αἰσχρὰν παροικίαν. πῶς ἀρ-
νήσομαι τὴν πικρὰν τυραννίδα. πῶς ἐξέλθω ἐκ τῆς αἰγύπτου. πῶς περάσω τὴν
ἐρυθρὰν θάλασσαν. πῶς παρέλθω τὴν φοβερὰν ἔρημον. πῶς μὴ ἀπόλωμαι δη-
χθεὶς ὑπὸ τῶν ὄφεων. πῶς νικήσω τοὺς ἀλλοφύλους. πῶς ἐξολοθρεύσω τὰ ἔθνη.
πῶς δέξωμαι ἐν ταῖς ἐμαῖς πλαξὶ τὰ λόγια τοῦ θείου νόμου. πῶς ὄψομαι τὸν στῦλον τοῦ
ἀληθινοῦ φωτός, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος νεφέλης. πῶς ἀπολαύσω τοῦ μάν-
να τῆς ἀϊδίου τροφῆς. πῶς πίω τὸ ἐκ τῆς ζωοποιοῦ πέτρας ὕδωρ. πῶς παρέλθω
τὸν ἰορδάνην, ἵνα εἰσέλθω εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. πῶς ἴδω τὸν ἀρχιστρά-
τηγον, ὃν ἰδὼν ἰησοῦς ὁ τοῦ ναυή, πεσὼν παραχρῆμα προσεκύνησε τὸν θεόν. ἐὰν γὰρ μὴ
διὰ πάντων τούτων γενόμενος ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη, οὐ μὴ εἰσελθὼν καταπαύσω
εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ θεοῦ. οὐ μὴ μέτοχος γένωμαι τῆς τοῦ θεοῦ δόξης. τοιγαροῦν σπού-
δασον ἄμωμον τέκνον θεοῦ γενέσθαι, καὶ εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ὅπου πρό-
δρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν ἰησοῦς. σπούδασον ἀπογραφῆναι ἐν τῇ ἐπουρανίῳ ἐκκλη-
σίᾳ μετὰ τῶν πρωτοτόκων, ὅπως ἀριθμῇς ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ ὑψίστου. σπούδασον
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἱερουσαλὴμ τὴν ἄνωτάτην, καὶ εἰς τὴν τοῦ παραδείσου τρυφήν.
τούτων γὰρ τῶν θαυμαστῶν καὶ μακαρίων παραδειγμάτων οὐχ ἑτέρως πως καταξιωθήσῃ.
» εἰ μὴ καταφέροις δάκρυα ὡς χειμάρρους κατὰ τὸν λέγοντα ἡμέρας τε καὶ νυκτός, λούσω κα-
» θ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου. ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω. οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, ὅτι
» οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι. διὸ φησὶ μετὰ παρρησίας ὁ προ-
» φήτης, τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσῃς. καὶ πάλιν. ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν
» σου, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου, καὶ ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοί, ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός.
» καὶ ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ φησι. καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων. τῷ γὰρ ὄντι ἐκ
πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας μετὰ καὶ πυρώσεως σπλάγχνων δάκρυον προ-
χεόμενον ἐν γνώσει ἀληθείας, βρῶσις ἐστὶ ψυχῆς χορηγουμένη ἐκ τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου,
οὗ προηγουμένως μετέσχε μαρία καθεσθεῖσα πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ κυρίου, καὶ δακρύου-
» σα κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος μαρτυρία φησὶ γάρ. μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα
» ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. ὢ τῶν πολυτιμήτων δακρύων ἐκεί-
νων μαργαριτῶν δίκην ἀπορρεόντων τῶν μακαρίων ἐκείνης ὀμμάτων, ὢ τῆς θείας

λόγος.

Οἷς οὖν παρέχει ὁ θεῖος νόμος οὐκ ἐν μέλανι καὶ γράμμασιν ἐγκεχαραγμένος, ἀλλ' ἐν πνεύματι
θεοῦ ζῶντος, καὶ οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις ἐντετυπωμένος, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκί-
ναις ἐμπεφυτευμένος. οὗτοι τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς φωτισθέντες, καὶ ἀεὶ ὀριγόμε-
νοι οὐ τῆς αἰσθητῆς καὶ βλεπομένης ἐλπίδος, ἀλλὰ τῆς νοητῆς. ἴσασιν ἀκριβῶς, ὡς οὐκ ἐκ
τῆς οἰκείας αὐτῶν ἰσχύος περιγενέσθαι τῶν τοῦ πονηροῦ σκανδάλων δυνατόν, ἀλλ' ἐκ
τῆς ἀηττήτου δυνάμεως τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ μὴ λόγῳ θεοῦ τετιμημένοι, εἰκῆ φυσιούμενοι, οἴονται
διὰ τοῦ ἰδίου αὐτεξουσίου καταργεῖν τὰς ἀφορμὰς τῆς ἁμαρτίας, τῆς διὰ μόνου τοῦ μυ-
στηρίου τοῦ σταυροῦ καταργουμένης. τὸ γὰρ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμει αὐτεξούσιον ἐπὶ τῷ ἐλέ-
σθαι, ἢ μὴ ἐλέσθαι τῷ διαβόλῳ ἀντιστῆναι κεῖται. οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ δύνασθαι παντελῶς
ἔχειν τὸ κράτος κατὰ τῶν παθῶν. ἐὰν γὰρ μὴ ὁ κύριος φυλάξῃ πόλιν, ἢ οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς
μάτην ἀγρυπνεῖ ὁ φυλάσσων, καὶ κοπιᾷ ὁ οἰκοδομῶν. ἀμήχανον γάρ ἐστι βῆναι ἐπὶ ἀ-
σπίδα καὶ βασιλίσκον, καὶ καταπατῆσαι λέοντα καὶ δράκοντα, μὴ πρότερον, καθὸ δυ-
νατὸν ἀνθρώπῳ, ἐκκαθάραντα ἑαυτόν, δυναμωθῆναι παρὰ τοῦ εἰπόντος τοῖς ἀποστό-
» λοις, ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν δύναμιν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν
» τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. εἰ γὰρ ἴσχυεν ἡ τῆς ἀνθρωπότητος φύσις ἐκτὸς τῆς τοῦ ἁγίου
» πνεύματος πανοπλίας, στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου οὐκ ἂν εἴρητο παρὰ τοῦ ἀπο-
» στόλου, ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. καὶ πά-
» λιν ὃν ὁ κύριος Ἰησοῦς ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ. διὸ δὴ καὶ προστετάχημεν δέεσθαι
» τοῦ κυρίου, μὴ εἰσελθεῖν ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ἐὰν γὰρ μὴ
διὰ τῆς κρείττονος βοηθείας ῥυσθῶμεν τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ πονηροῦ, καταξιωθῶ-
μεν τῆς υἱοθεσίας, εἰς μάτην πολιτευόμεθα. ὡς πόρρω τῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ τυγ-
χάνοντες. ὁ τοίνυν βουλόμενος μέτοχος γενέσθαι τῆς θείας δόξης, καὶ ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ
κατόπτρῳ τὴν τοῦ Χριστοῦ μορφὴν ὁρᾶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, ὀφείλει ἀκορέστῳ στοργῇ, καὶ ἀπλήστῳ διαθέ-
σει δι' ὅλης, καρδίας καὶ δυνάμεως νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ζητεῖν τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ ἀντίλη-
ψιν ἐν δυνάμει. ἣν ἀμήχανον μεταλαχεῖν, εἰ μή, ὡς προείπομεν πρότερον ἀπεχόμενον τῆς
τοῦ κόσμου ἡδυπαθείας, τῶν τε ἐπιθυμιῶν τῆς ἐναντίας δυνάμεως, ἥτις φωτὸς ἀλλοτρία
ἐστί, καὶ ἐνεργείας ἀνοίκεος ἀγαθῆς, καὶ πάντη ἀπεξενωμένη τυγχάνει. τοιγαροῦν εἴπερ βού-
λει μαθεῖν, τίνος οὕνεκεν κτισθέντες, καὶ τεθέντες ἐν παραδείσῳ τελάττωον συμπαρεβλήθη-
μεν τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι, καὶ ὡμοιώθημεν αὐτοῖς, ἀποπεπτωκότες τῆς ἀχράντου δόξης.
γίνωσκε ὅτι ἐπειδὴ διὰ τῆς παρακοῆς δοῦλοι τῆς σαρκὸς τοῖς πάθεσι γενόμενοι, ἑαυτοὺς ἀ-
πῳκίσαμεν τῆς μακαρίας τῶν ζώντων χώρας. καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενόμενοι, ἔτι ἐπὶ τῶν
ποταμῶν Βαβυλῶνος καθεζόμεθα, καὶ διὰ τὸ ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ ἡμᾶς κατέχεσθαι, οὔπω
ἐκληρονομήσαμεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ῥέουσαν μέλι καὶ γάλα, οὔπω συνε-
φυράθημεν τῇ ζύμῃ τῆς εἰλικρινείας, ἀλλ' ἔτι ἐσμὲν ἐν τῇ τῆς πονηρίας ζύμῃ. οὔπω ἐρ-
ραντίσθη ἡμῶν ἡ καρδία τῷ αἵματι τοῦ ἀμνοῦ τοῦ θεοῦ. ἔτι γὰρ τὸ πέταυρον τοῦ ᾅδου, καὶ
τὸ ἄγκιστρον τῆς κακίας ἐμπέπηκται αὐτῇ. οὔπω ἀπειλήφαμεν τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σω-
τηρίου τοῦ Χριστοῦ, ἔτι γὰρ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἐμπέπαρται ἡμῖν. οὔπω ἐνεδυσάμεθα τὸν και-
νὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. ἐπειδὴ οὔπω ἀπεδυσάμεθα
τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. οὔπω φορέ-
σαντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, σύμμορφοι τῆς δόξης αὐτοῦ γεγόναμεν. ἔτι γὰρ τὴν εἰκό-
να τοῦ χοϊκοῦ φοροῦμεν. οὔπω προσεκυνήσαμεν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ θεοῦ διὰ τὸ
ἔτι βασιλεύειν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι. οὔπω ἐθεασάμεθα τὴν
δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ. ἔτι γὰρ ὑπὸ τῆς σκοτομήνης ἐνεργούμεθα. οὔπω ἐν-
εδυσάμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός, ἐπειδὴ οὔπω ἀπεδυσάμεθα τὰ τοῦ σκότους ὅπλα
τε καὶ ἔργα. οὔπω μετεμορφώθημεν τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοός, ἔτι γὰρ συσχηματι-
ζόμεθα τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἐν τῇ τοῦ νοὸς ματαιότητι. οὔπω Χριστῷ συνεδοξά-

Εἴ τις μισήσει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὀρδίνου τῆς ὑπηρεσίας, ἐκτὸς τῶν ἐγκεχειρισμένων τὴν φροντίδα, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις γνῷ ἀδελφὸν λάθρα ἀναχωρῆσαι θέλοντα τοῦ μοναστηρίου, καὶ μὴ μηνύσῃ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ, ἢ τοῖς προεστῶσιν, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις ἐγείρεται τῆς τραπέζης παραγνώμῃ τοῦ ἀρχιμανδρίτου, στηκέτω εἰς προσευχὴν ἕως τοῦ λυχνικοῦ.

Εἴ τις μετὰ τὴν κοινωνίαν ἐξέρχεται τῆς ὑπηρεσίας, ἕως πάντες λάβωσιν εὐλογίας ἐκτὸς ἀνθρωπίνης ἀνάγκης, καθ' ἑαυτοῦ ἐσθιέτω.

Εἴ τις ποιεῖ τινὰ ἀπολογίας γενέσθαι ἀκαίρως, αὐτὸς γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις εὑρεθῇ λαλῶν εἰς τὰ κελλία ἐκτὸς τῶν ποιούντων αὐτά, ἢ τῶν ἡσυχαστῶν, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις εὐτράπελα λαλῶν ἢ ἀργολογῶν, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις εὑρεθῇ καταλαλῶν τινάς, ἢ ἀκούων καταλαλούντων τινῶν, καὶ μὴ ἐπιτιμῶν αὐτῷ, ἢ μηνύων τῷ ἀρχιμανδρίτῃ, σὺν αὐτῷ ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις εὑρεθῇ εἰς τὸν κῆπον λαλῶν μετά τινος, ἢ διά τινα ψαλμούς, ἢ κοιμώμενος ἐκτὸς τῶν ἐργαζομένων, ἢ τῶν ἐντετυπωμένων, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις ἐξέλθοι εἰς ὀστιάριον μὴ ἐπιτραπεὶς ἐκ τῶν τετυπωμένων, γενέσθω ἀπολογίας. εἰ δὲ εἰς τὸ φρούριον ἐξέλθοι, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις δίδωσιν ἔξω τι ἢ λαμβάνει παραγνώμῃ τοῦ ἀρχιμανδρίτου, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις συντυχὼν ὁμιλήσει τῶν ἀποστρεφόντων ξένων, πλὴν τοῦ δοῦναι τὴν εἰρήνην ἐκτὸς τῶν ἐντετυπωμένων, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις ὀχλεῖ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ προφάσει τῆς ἐφημερείας, πλὴν τοῦ κελλαρείου, ἢ τοῦ ἀρχιεβδομαρείου, γενέσθω ἀπολογίας.

Ἵνα ἑκάστης ἐφημερείας ὁ ἀρχιεβδομάριος καὶ ὁ φροντιστὴς περὶ πάσης χρείας φροντίζωσιν ἐπιμελῶς, ἵνα μὴ τῷ κρίματι τῆς ἀμελείας συμπέσωσιν.

Εἴ τις ἀκαίρως ἔρχεται εἰς τὸ ἐψητήριον ἢ εἰς τὸ κελλάριον, ἐκτὸς τῶν ἐντετυπωμένων, ἢ καὶ τῶν φροντιζόντων τῆς εὐταξίας, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις ὀξυπν.θεὶς παρά τινος λυπηθεὶς, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑπηρεσίας, ἢ τοῦ ἀναγνώσματος, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις ὑγιαίνων μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ μετὰ τὰ ὀρθρινὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἐκτὸς τῶν ἡσυχαστῶν, καὶ τὸν τὴν φροντίδα ἐγκεχειρισμένων, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις παραγνώμῃ τοῦ νοσοκόμου εἰσελθὼν ἀναπαύεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον, γενέσθω ἀπολογίας. εἰ δὲ θλίβεται ἢ ἀρρωστεῖ, δηλούτω πρῶτον τῷ νοσοκόμῳ.

Εἴ τις τῶν κανουμένων ἀλλάσσει τόπον ὅπου κοιμᾶται παραγνώμῃ τοῦ νοσοκόμου, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις τῶν τετυπωμένων ὑπηρετεῖν ἐν τῷ νοσοκομείῳ, παρατίθει τι ἀδελφοῦ παραγνώμῃ τοῦ νοσοκόμου, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις τῶν ἀρρώστων εὑρεθῇ καταλλάσσων παραγνώμῃ τοῦ νοσοκόμου, ἢ τινὸς τῶν ὑπηρετούντων, γενέσθω ἀπολογίας.

Εἴ τις εὑρεθῇ ἐκτὸς τοῦ ἀρχιμανδρίτου γράφων τινὶ ἢ δεχόμενος γράμματα, ἔστω ἀφωρισμένος.

Εἴ τις πέμπει τινὶ εὐλογίαν, ἢ δέχεται τίποτε παρεκτὸς τοῦ ἀρχιμανδρίτου, γενέσθω ἀπολογίας.

Ἀντίγραφα ἔτι καὶ ἄλλων.

Εἴ τις ἐξέλθοι τοῦ μοναστηρίου, μὴ λαβὼν εὐλογίαν, ἢ ἀπολυθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου μετ' εὐχῆς, ἔστω ἀκοινώνητος.

Εἴ τις κέκτηταί τι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἢ ἔξω τοῦ μοναστηρίου, ἔστω ἀκοινώνητος.

Εἴ τις ἰδιάζει μετά τινος ἐπὶ τοῦ ἀναχωρῆσαι τοῦ μοναστηρίου ἐφ' ἑτέρῳ τινὶ κοινῷ, ἔστω ἀκοινώνητος.

Εἴ τις τῶν ἀρχικουνητῶν εὑρίσκει τινὰ παράδοντα ἢ διαλεγόμενον ἐν τῷ κουνίῳ, καὶ μὴ ἐκβάλλει αὐτὸν ἔξω τοῦ χοροῦ, αὐτὸς γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις γένηται ἀπευλογίας οὕνεκεν παιδείας, καὶ καταφρονήσας μὴ ἀπολογήσηται καὶ λάβει εὐλογίαν, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις παρατιθεῖ ἐν ταῖς τραπέζαις ἢ ἑαυτῷ ἢ ἄλλῳ, μὴ ἐπιτραπεὶς παρὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου, γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις αὐτὰ μαφορίου ποιεῖ ἔργον ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ, γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις συντυγχάνει τῶν ἐρχομένων ἢ ξένων ἢ ἰδίων, μὴ ἐπιτραπεὶς παρὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου ἐκτὸς τῶν ἐντεταγμένων, γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις ἄρῃ ἀπὸ ἀδελφοῦ τι καὶ ἀποκρύψει, γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις μὴ λάβοι εὐλογίαν ἐσθίει αὐτὰ παιδείας ὤν, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις οὐκ αἴρει εὐλογίαν εἰς τὸν ὄρθρον αὐτοῦ γενέσθω ἀπευλογίας, εἰ δὲ χρείας οὕνεκεν οὐκ ἔφθασεν ἀπολογισάσθω.

Εἴ τις εὑρεθῇ τὴν νύκτα ἰδιάζων μετά τινος, ἢ τὸν τόπον ἀλλάσσων ὅπου κοιμᾶται παραγνώμῃ τῶν ἐντεταγμένων, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις ἐμβάλλει ἑαυτὸν εἰς ἄλλο ἔργον, μὴ ἐπιτραπείς, γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις ἀλλάσσει τι μετά τινος ἢ χαρίζεται παραγνώμῃ τοῦ ἀρχιμανδρίτου, γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις ἑσπέρας μετὰ τὸ περὶ ἡμῶν εὑρεθῇ ὁμιλῶν, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις τῶν ἐγκαινόντων ἔξω που κοιμᾶται τοῦ εὐκτηρίου, ἔστω ἀφορισμένος.

Εἴ τις ἐν τραπέζῃ ἐσθίων φλυαρεῖ, ἐγειρέσθω εἰς προσευχήν.

Εἴ τις γένηται ἀπευλογίας λυπηθεὶς ἀντιπαιδεύσει τὸν παιδεύσοντα, ἢ ἀντιλέγων μὴ καταδέξηται, ἀφοριζέσθω. εἰ δὲ λέγοι ἀδίκως παιδεύεσθαι, γνωριζέσθω τὴν αἰτίαν τῷ ἀρχιμανδρίτῃ, καὶ τοῦ παύλου ὁριζομένου καταδεχέσθω.

Εἴ τις ἔχει πρός τινα λύπην, καὶ καταφρονῶν μὴ διαλλάσσεται πρὸ τῆς ὑπηρεσίας, ἢ λέγει τὴν αἰτίαν τῷ ἀρχιμανδρίτῃ, ἢ τῷ ἀρχικουνίτῃ, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις ἐν ἡμέρᾳ προσφορᾶς κωλύσῃ ἑαυτὸν ταῖς κοινωνίαις παραγνώμῃ τοῦ ἀρχιμανδρίτου, γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις ἀπὸ γραφῶν φιλονείκως διαλέγεται, γενέσθω ἀπευλογίας. εἰ δὲ παραγγελθεὶς ἐπιμένει, ὡς ἀνυπότακτος ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις πλύνει ἢ ἑτέρου ἢ ἑαυτοῦ ἱμάτιον παραγνώμῃ τοῦ ἀρχιμανδρίτου, γενέσθω ἀπευλογίας.

Εἴ τις ἀπολιμπάνεται τῶν τραπεζῶν, μὴ εἰρηκὼς τὴν αἰτίαν, μενέτω ἄσιτος.

Εἴ τις τι ἀπολέσει, καὶ μὴ εὑρὼν αὐτὸ μὴ ἀναγάγῃ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ, γενέσθω ἀπευλογίας

Ἐὰν εὑρεθῶσι δύο ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλησιάζοντες ἀλλήλοις, καὶ παραγγελθέντες μὴ χωρίζωνται. ἔσονται ἀφορισμένοι ἕως διορθώσονται.

Εἴ τις ἑσπέρας μὴ φθάσῃ τὸ περὶ ἡμῶν, ἐκτὸς τινος αἰτίας, στηκέτω εἰς προσευχήν, ἕως πάντες κοιμηθῶσιν.

Εἴ τις ἐν τῷ καιρῷ τῆς κοινωνίας λύπην ἔχων πρὸς τὸν ἀδελφὸν μὴ δῷ αὐτῷ εἰρήνην, ἔστω ἀφορισμένος.

χόμεθα, τὸ φρόνημα κατορθώσαντες τοῦ λέγοντος, ὅτι ἡμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ· οὐ
μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. κηρύττουσι δὲ τῶν ἀποστό-
λων ἀγῶνας αἱ πράξεις, ἱστοροῦσαι, ὅτι τὰς ὕβρεις, καὶ τοὺς θανάτους μετὰ χαρᾶς ἐδέξαν-
το, ὑπὲρ τοῦ πληρῶσαι τὸ κήρυγμα κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου. παιδεύει δὲ ἡμᾶς καὶ ὁ ἀπό-
στολος λέγων· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς
ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα, καθὼς γέγραπται, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμε-
θα ὅλην τὴν ἡμέραν. ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερ-
νικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγ-
γελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε ἐξουσίαι, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψω-
μα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ
τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τῆς ἀγάπης τῆς ἐν χριστῷ κατηναγκασμένως, καὶ ἀπαραλείπτως ἐχούσης
τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν. καθὼς αὐτὸς ὁ κύριος εἶπεν· ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τη-
ρήσει. ὁ δὲ μὴ τηρῶν μου τοὺς λόγους, οὗτος οὐκ ἀγαπᾷ με. καὶ ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ,
ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. καινὴ δὲ καὶ ἰδία αὐτοῦ ἐντολὴ τὸ ἀγα-
πᾶν ἀλλήλους. ἥντινα πληρῶν ὁ ἀπόστολος, φησίν. οὕτως ἱμειρόμε-
νοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον
τοῦ χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, ὅτι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γε-
γένησθε. ἀφορῶντες οὖν εἰς τὸν χριστὸν τῇ ἐνδόξῳ μιμή-
σει τὴν προθυμίαν ἐπιτείνωμεν. κατα-
νοοῦντες δὲ τοὺς ἁγίους, τὸ δυνατὸν ποι-
ούμεθα, ἵνα διὰ τούτων πρόθυ-
μότεροι γενόμενοι, ἄσπιλον
καὶ ἄμωμον μέχρι θα-
νάτου πᾶσαν
τὴν ἐντο-
λὴν τοῦ κυρίου φυ-
λάξαντες, εἰς τὴν ζωὴν
τὴν αἰώνιον εἰσέλθωμεν,
καὶ βασιλείαν οὐρανῶν κληρονο-
μήσωμεν, καθὼς ἐπηγγεί-
λατο ὁ ἀψευδὴς κύριος
καὶ θεὸς ἡμῶν
ἰησοῦς χριστὸς
ὁ μονογενὴς τοῦ
θεοῦ τοῦ ζῶντος υἱός.

τέλος.

ἐρώτησις· ιβʹ·

Εἰ πᾶς ὀφειλέτης ἐστὶ πάντων τῆς ἐν πᾶσιν ἐστι μελέτας, ἢ μόνον τῶν πεπιστευμένων, καὶ τούτων κατὰ τὸ μέτρον αὐτῷ ἀπὸ Θεοῦ διὰ τοῦ ἁγίου χάρισμα.

ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο ὁρατά τε καὶ ἀό-
» ρατα, ὁμολογοῦντος μὲν, ὅτι οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου
» Ἰσραήλ· λέγοντος δὲ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἀποστέλλω ὑ-
» μᾶς· παραγγέλλοντος δέ· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλ
θητε· μετὰ δὲ τὸ τὴν προφητείαν εἰς αὐτὸν πληρωθῆναι τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος, ὡς ἐκ προσώπου
» τοῦ Θεοῦ, καὶ πατρὸς, υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ
» δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. καὶ
» τότε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς παραγγείλαντος, πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ
ἔθνη· πῶς οὐ πολλῷ μᾶλλον ἕκαστος ἡμῶν ἀκριβέστερον φυλάσσειν ὀφείλει τὸ τοῦ ἀποστό-
» λου παράγγελμα γράψαντος· μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σω
» φρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως. ἀναμένειν δὲ πότε, καὶ τί ἐστι τα-
» χθῆ. καθὼς φησι καὶ πάλιν, ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη ἀδελφοὶ, ἐν τούτῳ μενέτω. ἀλλὰ
» καὶ ὁ αὐτὸς δὲ ἀπόστολος, ὃ ἑτέροις παραγγέλλει, ἀκριβέστερον φυλάσσων, λέγει. δεξιὰς
» ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας. ἵνα ἡμεῖς μὲν εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτο
» μήν. ἐὰν δέ ποτε ἀνάγκη γένηται τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν, ἢ τῆς πρὸς τὸν πλη-
σίον καλούσης εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐλλείποντος, ὁ ὑπακούσας ἔχει τὸν μισθὸν τῆς ἑκουσίου
ὑπακοῆς. καλεῖ δὲ, ὅτε ἐστὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν αὐτοῦ ἀγάπη πληρῶσαι τὴν ἐντο
» λὴν τοῦ κυρίου εἰπόντος· ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠ-
» γάπησα ὑμᾶς. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ
τῶν φίλων αὐτοῦ. ἡ δὲ πρὸς τὸν πλησίον, ἡνίκα ἂν ὁ ἐγκεχειρισμένος τῆς προστασίας βοη-
θείας χρείαν σχῇ, ἢ τὸ τάγμα τῶν φροντιζομένων χρείαν ἔχει τοῦ ἀναπληροῦντος τὸ προσ-
» λεῖπον. τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος· ἡ
» γὰρ κατὰ Χριστὸν ἀγάπη, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς· καὶ ἀλλαχοῦ· οἰκοδομεῖτε εἰς τὸν ἕνα καθὼς καὶ ποιεῖ-
τε. ὥστε εἰς ὅτι μὲν ἀπεστάλη τις, μὴ πληρώσας τὸ κήρυγμα ἔργῳ, καὶ λόγῳ, ὑπόδικος ἐστὶ τοῦ
αἵματος τῶν μὴ ἀκουσάντων, καὶ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν εἰπεῖν τὰ αὐτὰ τῷ ἀποστόλῳ διαμαρ
» τυρομένῳ τοῖς πρεσβυτέροις ἐφεσίων, ὅτι καθαρός εἰμι ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ αἵματος
» πάντων ὑμῶν. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ.
ἐὰν δὲ πλέον τι τοῦ ἐπιτεταγμένου ποιῆσαι δυνηθῇ εἰς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως ἐν ἀγάπῃ
» Χριστοῦ, μισθὸν ἔχει, ὃν ὑπέδειξεν ὑμῖν ὁ ἀπόστολος εἰπών. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν
» ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι.

ἐρώτησις· ιγʹ·

Εἰ χρὴ πάντα πειρασμὸν ὑπομένειν καὶ θανάτου ἔχειν ἀπειλὴν ὑπὲρ τοῦ φυλάξαι
τὴν πρὸς Θεὸν ὑπακοὴν, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν πεπιστευμένων.

ἀπόκρισις.

Εἰ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο ὁρατά τε,
καὶ ἀόρατα, ὁ ζωὴν ἔχων ὥσπερ ἔχει ὁ δεδωκὼς αὐτῷ πατὴρ, ὁ τὴν ἐξουσίαν πᾶσαν λα
βὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ὑπερχομένων τῶν συλλαμβανόντων αὐτὸν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἡμε-
τέρας δικαιοσύνης, καὶ αἰωνίου ζωῆς θάνατον, μετὰ τοσαύτης ἀπήντησε προθυμίας λέ
» γων· ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐγείρεσθε
» ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν. καὶ ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ γέγρα
» πται· Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς τίνα ζητεῖ
» τε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι· καὶ με-
» τ' ὀλίγα· εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι, εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. πόσῳ μᾶλ
λον ἡμεῖς τὰ κατὰ φύσιν ἑκόντες ὑπομένειν ὀφείλομεν. ἵνα διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν
ὑπακοὴν νικῶντες τοὺς ἐπαγομένους ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν πειρασμοὺς, δοξάσωμεν τὸν Θεόν.
ὅτι τὰ δοκοῦντα παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπάγεσθαι λυπηρὰ μέχρι θανάτου, χαίροντες δε-

τοῦ σκανδάλου ἐδίδαξεν. ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. ὥστε
ἡμᾶς εἰδέναι, ὅτι πᾶν φρόνημα ἐναντίως ἔχον τῷ φρονήματι τοῦ θεοῦ, τοῦτο σκάνδαλον
ἐστί. καὶ εἰς ἔργον προελθὸν φονέως ἔχει τὸ κρίμα, κατὰ τὸ γεγραμμένον παρὰ ὠσηὲ τῷ
προφήτῃ. ἔκρυψαν ἱερεῖς ὁδὸν, ἐφόνευσαν σίκιμα, ὅτι ἀνομίαν ἐποίησαν ἐν τῷ λαῷ.
ἐὰν δὲ κατὰ μὲν τὸν ἴδιον λόγον ᾖ τῶν συγκεχωρημένων, λαμβάνηται δὲ ἐπὶ βλάβῃ καὶ
γένηται σκανδαλισμοῦ πρόφασις τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν πίστιν ἢ τὴν γνῶσιν, ὁ ποιήσας οὐκ
ἐκφεύγει τοῦ σκανδάλου τὸ κρίμα. τοῦ ἀποστόλου λέγοντος περὶ τῶν τοιούτων, καὶ μὴ
φειδομένων τῶν ἀσθενούντων. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύ-
πτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. ὥστε ὅταν ἢ τὸ γενόμε-
νον τῷ ἰδίῳ λόγῳ κακὸν ὑπάρχον, αἴτιον γένηται σκανδαλισμοῦ. ἤ τι τῶν συγκεχωρη-
μένων καὶ ἐν ἐξουσίᾳ ἡμετέρᾳ κειμένων ὑπάρχον, τῷ ἀσθενοῦντι τὴν πίστιν ἢ τὴν γνῶ-
σιν γένηται σκάνδαλον, φανερὸν καὶ ἀπαραίτητον ἔχει τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο κρίμα τὸ ὑπὸ τοῦ
κυρίου εἰρημένον οὕτως. συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον
αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. πλα-
τύτερον δὲ ἐν τοῖς πρώτοις ἐρωτήμασιν ἐξεθέμεθα, ἔνθα καὶ οἱ τρόποι τῶν σκανδα-
λιζομένων σαφέστερον ἐξετέθησαν. διόπερ ὁ ἀπόστολος καὶ ἐπὶ τῶν συγκεχωρημένων
φησί. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μὴ δὲ πιεῖν οἶνον, μὴ δὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει,
ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγων, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν,
καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ὅμως φησὶν οὐ μὴ φάγω κρέα
εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω. εἰ δὲ ἐπὶ τῶν συγκεχωρημένων τοιοῦ-
τον τὸ κρίμα, τί ἄν τις εἴποι περὶ τῶν κεκωλυμένων. διόπερ καθολικώτερον ἡμᾶς παι-
δεύει, λέγων. ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ ἰουδαίοις καὶ ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ,
καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω. μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολ-
λῶν ἵνα σωθῶσιν.

ἐρώτησις. ια.

εἰ χρὴ, ἢ ἀκίνδυνόν ἐστι παραιτεῖσθαί τι τῶν προστεταγμένων ὑπὸ θεοῦ, ἢ κωλύειν τὸν
ἐπιταχθέντα ποιῆσαι, ἢ κωλύοντι ἀνέχεσθαι. μάλιστα ἐὰν γνήσιος ᾖ ὁ κωλύων, ἢ λο-
γισμὸς εὔλογοφανὴς ἀντιπίπτῃ τῷ προστάγματι.

ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου λέγοντος, μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι πρᾶος εἰμὶ, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, δῆλον δὲ ὅτι καὶ
πάντα ἀσφαλέστερον παιδευόμεθα μνημονεύοντες αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μο-
νογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἡνίκα ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς εἶπεν αὐτῷ, ἐγὼ χρείαν
ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριναμένου, ὅτι ἄφες ἄρτι. οὕ-
τω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. ἐπὶ δὲ τῶν μαθητῶν, ἡνίκα
ἀπηύξατο ὁ πέτρος τοὺς ἐν ἱερουσαλὴμ προφητευθέντας ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ὑπάγεσθαι πει-
ρασμοὺς, ἀγανακτικώτερον εἰπόντος. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι σκάνδαλόν μου εἶ.
ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ πάλιν, ἡνίκα ὁ αὐτὸς πέτρος πα-
ρῃτήσατο τὴν ὑπηρεσίαν δέξασθαι τιμῆς τῆς πρὸς τὸν δεσπότην, πάλιν εἰπόντος τοῦ κυρίου,
ὅτι ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ᾽ ἐμοῦ. εἰ δὲ δεῖ πλεῖον βοηθῆναι τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς
τῶν ὁμογενῶν ὑποδείγμασι, μνημονεύσωμεν τοῦ ἀποστόλου λέγοντος. τί ποιεῖτε κλαίοντες,
καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν, ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς ἱε-
ρουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ποῖος δ᾽ ἂν ᾖ ἐνδοξότερος ἰωάν-
νου, ἢ γνησιώτερος πέτρου, ἢ λογισμοὶ τῶν ἐκείνοις ὑποπεσόντων φανεῖεν ἂν εὐλαβέστε-
ροι; ἐγὼ δὲ οἶδα, οὔτε μωσῆς ὁ ἅγιος, οὔτε ἰωνᾶς ὁ προφήτης εἰς ἀθέτησιν ὑπακοῆς χρη-
σάμενοι λογισμοῖς, ἀνέγκλητοι ἔμειναν παρὰ θεῷ. δι᾽ ὧν παιδευόμεθα μήτε ἀντιλέ-
γειν, μήτε κωλύειν, μήτε κωλύοντι ἀνέχεσθαι. εἰ δὲ ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων κα-
θάπαξ ἐδίδαξεν ὁ λόγος μὴ ἀνέχεσθαι, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ τῶν λοιπῶν μιμεῖσθαι τοὺς ἁ-
γίους ἀναγκαῖον; ποτὲ μὲν εἰπόντος, πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. ποτὲ
δὲ, εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἃ εἴδομεν
καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν.

ὅμοιος. ἐλέγξωσι καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου, καὶ τῶν τοιούτων κοινωνίαν ἡ-
γοῦμαι κατὰ τὸ ἔργον, ὅταν ἀλλήλοις ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ συλλαμβάνωνται πρὸς τὴν
ἐνέργειαν. κατὰ δὲ γνώμην, ὅταν συγκατάθηται τις τῇ διαθέσει τοῦ ποιοῦντος, καὶ συ
ναρεσθῇ. ἑτέρα δὲ κοινωνία τοὺς πολλοὺς λανθάνουσα ἐμφαίνεται τῇ ἀκριβολογίᾳ τῆς
θεοπνεύστου γραφῆς. ὅταν μήτε συνεργασάμενος, μήτε συγκαταθέμενος τῇ διαθέσει.
γνοὺς δὲ τὴν κακίαν τῆς γνώμης ἀφ᾽ ἧς ποιεῖ, ἐφησυχάσῃ καὶ μὴ ἐλέγξῃ. κατά τε τὰ
ανωτέρω γεγραμμένα, καὶ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον τοῖς κορινθίοις. ὅτι οὐκ
ἐπενθήσατε ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας, οἷς ἐπήγαγεν. μικρὰ
ζύμη ὅλον τὸ φύραμα δολοῖ. φοβηθῶμεν οὖν καὶ ἀναχωρῶμεν αὐτοῦ λέγοντες. ἐκκα-
θάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα. ὁ δὲ συνεργαζόμενος μέν τινι τὸ ἀγα
θὸν ἀγαθῇ γνώμῃ, ἀγνοῶν δὲ αὐτοῦ τὴν κακίαν τῆς τε διαθέσεως, καὶ τοῦ σκοποῦ οὐκ ἐν τῷ
συνεργάζεσθαι, ἔγκλημα ἔξει κοινωνίας, ἀλλ᾽ ἐν τῷ κεχωρίσθαι τῆς τοῦ ἀλλοτρίου δια-
θέσεως. φυλάσσει δὲ ἑαυτὸν ἐν τῷ κανόνι τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης, τὸν ἴδιον μισθὸν λαμ
βάνει κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. ὡς ὁ ἐπὶ τῆς κλίνης, καὶ ἡ ἐν τῷ μύλωνι ἐφανερώθη ἡμῖν πα
ρ᾽ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διαφορὰ δὲ εἰς τοὺς πταίοντας, καὶ τοὺς μὴ ἐν τῷ χρείᾳ τῆς
ἐπιμελείας ὄντων, οὐκ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἁμαρτημάτων. ἡ μὲν γὰρ ἐπιμέλεια ἐξαιρέ-
τως μόνοις τοῖς πταίουσιν ὀφείλεται παρ᾽ ἐμοῦ. ἡ δὲ πρὸς τὸ κακὸν καὶ τὰ ἄκαρπα
ἔργα κοινωνία κατὰ πάντων ὁμοῦ ἀπηγόρευται.

ἐρώτησις. ί.

εἰ ἀεί ἐστι τὸ σκανδαλίζειν ἐπικίνδυνον.

ἀπόκρισις.

Πρῶτον μὲν ἡγοῦμαι ἀναγκαῖον εἶναι γνῶναι τί ἐστι σκάνδαλον. ἔπειτα δὲ τὴν διαφορὰν
τῶν σκανδαλιζόντων, καὶ δι᾽ ὧν σκανδαλίζουσι. καὶ οὕτω γνωρίσαι τό τε ἀκίνδυνον, καὶ
τὸ ἐπικίνδυνον. σκάνδαλον οὖν ἐστιν, ὡς ἐγὼ λογίζομαι, ἐκ τῶν γεγραμμένων ὁδηγούμενος,
πᾶν τὸ ἤτοι εἰς ἀποστασίαν τινὰ τῆς κατ᾽ εὐσέβειαν ἀληθείας ἄγον, ἢ πρόσκλησιν τῆς πλά-
νης ἐμποιοῦν, ἢ οἰκοδομοῦν εἰς ἀσέβειαν, ἢ καθόλου, πᾶν τὸ κωλῦον τῇ ἐντολῇ τοῦ θεοῦ
ὑπακούειν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου. ἐὰν μὲν οὖν αὐτὸ κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἀγαθὸν
ἢ τὸ λεγόμενον, ἢ τὸ γινόμενον, ἡ δὲ νόσος τοῦ χρωμένου τῷ ἔργῳ ἢ τῷ λόγῳ, ἐν τῇ χρήσει
ἐμποιήσῃ αὐτῷ τὴν βλάβην, καθαρός ἐστιν ἀπὸ τοῦ κρίματος τῶν σκανδαλιζομένων, ὁ
τὸ ἀγαθὸν εἰς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως εἰπὼν καὶ ποιήσας ὥσπερ ὁ κύριος. εἰπὼν μέν, οὐ τὸ
εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦ-
» το κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. πρὸς δὲ τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπαγαγών, πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ
» ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται. εἰπὼν δὲ ὅτι ὁ τρώγων μου τὴν σάρ
» κα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ μετ᾽ ὀλίγα, οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός
» με, ἐὰν μὴ ᾖ αὐτῷ δεδομένον ἐκ τοῦ πατρός μου. ὁπότε τούτοις τοῖς ῥήμασιν, εἰς ἀπώ-
» λειαν τινὲς ἐχρήσαντο, καθὼς γέγραπται. καὶ πολλοὶ τῶν μαθητῶν ἀκούσαντες τὸν
» λόγον τοῦτον, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ᾽ αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ ἰη-
» σοῦς τοῖς δώδεκα, μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; ἀπεκρίθη οὖν σίμων πέτρος. κύριε, πρὸς
» τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν,
» ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. οἷς γὰρ οἱ ὑγιαίνοντες τὴν πίστιν πρὸς οἰκοδο-
μὴν ἐχρήσαντο τῆς πίστεως, καὶ περιποίησιν τῆς αἰωνίου σωτηρίας, τούτοις οἱ ἀσθενοῦν
τες τὴν γνῶσιν, ἢ τὴν πίστιν διὰ τὴν ἰδίαν κακίαν εἰς πρόφασιν ἀπωλείας ἐχρήσαντο.
κατὰ τὸ γεγραμμένον περὶ τοῦ κυρίου, ὅτι οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν, οὐ κα
τὰ τὴν ἑαυτῶν πρὸς αὐτὸν ἐναντιότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν χρωμένων ἀντικειμένην
» γνώμην. ὥσπερ γὰρ καὶ ὁ ἀπόστολος φησίν. οἷς μὲν ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν, οἷς δὲ ὀσμὴ
» θανάτου εἰς θάνατον. ἐὰν δὲ τῇ ἰδίᾳ φύσει κακὸν ᾖ τὸ γινόμενον ἢ τὸ λεγόμενον, ὁ ποιή-
σας αὐτό, ἢ ὁ εἰπών, καὶ τῆς ἰδίας ἁμαρτίας, καὶ τοῦ σκανδάλου ἔχει τὸ κρίμα. κἂν δι᾽ ὃν
γίνεται τὸ σκάνδαλον μὴ σκανδαλισθῇ, ὡς ἐπὶ τοῦ πέτρου μανθάνομεν. πρὸς ὃν λέγει ὁ
κύριος. κωλυθεὶς πληρῶσαι τὴν οἰκονομίαν τῆς μέχρι θανάτου ὑπακοῆς. ὕπαγε ὀπίσω μου
σατανᾶ. σκάνδαλόν μου εἶ. καὶ ἡ ἐπιχειρεῖσα δὲ αἰτία ὀλίγα τὰ καθόλου ἰδιώματα

σαφῶς γνῶμεν τί ἐστι, πρῶτον καταμάθωμεν κατὰ τίνων πραγμάτων κεῖται τὸ ὄνομα τοῦ ἀκάρπου. πότερον κατὰ τῶν κατεγνωσμένων μόνον, ἢ κατὰ τῶν ἐπαινετῶν μὴ ἐξ ὑγιοῦς διαθέσεως γινομένων. ἐν μὲν οὖν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ ὁ προφήτης ἐν τῇ τοῦ δένδρου παραβολῇ περὶ τῶν ἁγίων εἶπεν· ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ. ὁ δὲ σολομῶν φησίν· ἔργα δικαίων ζωὴν ποιεῖ· καρποὶ δὲ ἀσεβῶν, ἁμαρτίαι. ὥσπερ δὲ λέγει, σπείρατε ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην, τρυγήσατε καρπὸν ζωῆς. καὶ ὁ μιχαίας· καὶ ἔσται ἡ γῆ εἰς ἀφανισμὸν μετὰ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ, ἀπὸ καρπῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν. καὶ ἄλλοι προφῆται ἄλλα πλείονα. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς λύχνος λαμπέτω. τὸ δὲ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς τρανότερον παρίστησι λέγων· οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς ἀγαθοὺς ποιεῖν. καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοίως. ἔχοντες οὖν τὸ τῶν καρπῶν ὄνομα ἐπὶ τοῖς ἀλλήλων ἐναντίοις ὁμοίως κείμενον· λοιπὸν καταμάθωμεν, ποῖοι μέν εἰσι δένδρα ἄκαρπα. τίνα δὲ ὁ ἀπόστολος λέγει ἔργα ἄκαρπα. τὰ μὲν οὖν ἄκαρπα δένδρα δηλοῦνται ἡμῖν παρὰ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἰπόντος τοῖς καταξιωθεῖσι τοῦ βαπτίσματος εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ καθαρισθεῖσιν ἀπὸ παντὸς ῥύπου. ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. καὶ μετ' ὀλίγα ἐπιφέροντος, πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. τηλαυγέστερον δὲ ὁ κύριος διδάσκει, λέγων, τοῖς μὲν ἐκ δεξιῶν ἑστῶσι, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. καὶ τοὺς ἀγαθοὺς αὐτῶν καρποὺς δεικνύων ἐν τοῖς ἐπιφερομένοις. τοὺς δὲ ἐξ ἀριστερῶν πέμπων εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. οἷς οὐχ ἁμαρτιῶν ἐργασίαν ἐγκαλεῖ, ἀλλ' ἀργίαν καρπῶν ἀγαθῶν. ἐπείνασα γάρ φησι, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. καὶ τὰ ἑξῆς. ἥτις ἀργία, τῆς μερίδος ἐποίησεν αὐτοὺς γενέσθαι τῶν ἁμαρτωλῶν, οἵτινες ἄγγελοι τοῦ διαβόλου καλοῦνται παρὰ τοῦ κυρίου. τῆς διαφορᾶς οὖν φανερωθείσης τῶν τὰ ἐναντία καρποφορούντων, καὶ ἀκάρπων, λοιπὸν ἴδωμεν, τίνα ἐστὶ μάλιστα ἃ λέγει ὁ ἀπόστολος ἔργα ἄκαρπα. ἐγὼ δὲ λογιζόμενος, οὐχ εὑρίσκω μεταξὺ τοῦ νομίμως καὶ εὐαρέστως τῷ θεῷ τὴν ἐντολὴν ἐργαζομένου, καὶ τοῦ τὸ κακὸν ἐργαζομένου, καὶ τοῦ μηδ' ἕτερον ποιοῦντος εἰ μὴ τὸ ποιοῦντα τὸ ἀγαθὸν μὴ εὐαρέστως τῷ θεῷ κατά τι τῶν προειρημένων ἐν τῷ ἐρωτήματι, εἰ εὐπρόσδεκτόν ἐστιν ἔργον ἐντολῆς μὴ κατ' ἐντολὴν γινόμενον. περὶ ὧν ὁ κύριος λέγει, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. καὶ ὡς αἱ πέντε μωραὶ παρθένοι, αἵτινες μαρτυροῦνται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου, ὅτι τε παρθένοι, καὶ ὅτι τὰς λαμπάδας ἐκόσμησαν, καὶ ὅτι ἀνῆψαν. τουτέστιν, ὁμοίως εἰργάσαντο ταῖς φρονίμοις, καὶ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ πάντα ὁμοίως ταῖς φρονίμοις τὴν σπουδὴν ἐπεδείξαντο, διὰ δὲ μόνην τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐν τοῖς ἀγγείοις ἐλαίου τοῦ σκοποῦ ἀποτυχοῦσαι, καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ νυμφῶνος ἐκκλεισθεῖσαι, καὶ ὡς ἐκ τῶν δύο τῶν ὄντων ἐν τῷ μύλωνι, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλίνης οἱ ἀφιέμενοι. ἐφ' ὧν τάχα τὴν αἰτίαν ἐσίγησεν ὁ κύριος, ἵνα ἐπὶ παντὸς πράγματος ἐπὶ μικρᾷ γοῦν ἐλλείψει τοῦ πρέποντος, καὶ μάλιστα τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης, ὡς ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξε τὸ μὴ εὐάρεστον δείξῃ. τοίνυν τὸ ἄκαρπον τῶν δένδρων κατά τι συμβαῖνον γίνεσθαι γνωρίζοντες, φυλαξώμεθα. παρὰ μηδὲν τὴν νόμιμον ἄθλησιν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ἀθλεῖν. ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστᾶν ἑαυτοὺς, ὡς θεοῦ διακόνους. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ μήτε συγκοινωνεῖν τοῖς τοιούτοις, ὡς ὁ ἐν χριστῷ λαλῶν παῦλος ὁριστικῶς ἀπεφήνατο λέγων, μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους τούτου. τὸ δὲ, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε, ἐπενεγκὼν, τέως τὸν τρόπον τοῦ μὴ συγκοινωνεῖν ἐδίδαξε. τί δέ ἐστι τὸ συγκοινωνεῖν ἢ καὶ κατὰ πόσους τρόπους τοῦτο γίνεται, καταμάθωμεν. μνημονεύων οὖν ἐν μὲν ταῖς παροιμίαις τοῦ, ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν, κοινώνησον αἵματος. παρὰ δὲ τῷ ἀποστόλῳ, τοὺς συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας, καὶ συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. καὶ, κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. καὶ τοῦ, εἰ ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ. καὶ μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. καὶ τοῦ, ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν ἀδελφόν σου, καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν. καὶ τοῦ, ταῦτα ἐποίησας, καὶ ἐσίγησα. ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαί σοι

διακινύων, ὅτι οὐ μόνον μισθοῦ ἐκπίπτει, ἀλλὰ καὶ τιμωρίας ἄξιος ὁ ποιῶν ἐντολὴν μὴ κατὰ θεοσέβειαν, ἀλλὰ κατὰ ἀνθρωπαρέσκειαν ἢ τινὸς ἄλλης ἡδονῆς οὕνεκεν, ἢ πλεονεξίας, ἢ πραγματείας· ὧν κατηγορεῖ ὁ ἀπόστολος. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος σφοδρότερον κατακρίνων τοὺς τοιούτους, λέγει· πολλοὶ ἐλεύσονται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ λέγοντες· κύριε κύριε οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν; καὶ δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ ἐφάγομεν μετὰ σοῦ, καὶ ἐπίομεν; καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας; καὶ τότε ἀποκριθήσομαι αὐτοῖς λέγων· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ· οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ· ἐργάται ἀνομίας. ὡς ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων δῆλον εἶναι, ὅτι κἂν χαρίσματά τις ἐνεργήσῃ, κἂν ἐντολὰς ποιήσῃ, μὴ κατὰ διάθεσιν δὲ καὶ σκοπὸν, ὃν ἐδίδαξεν ὁ κύριος εἰπὼν, οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ παῦλος δὲ ὁ ἀπόστολος ὁ ἐν χριστῷ λαλῶν φησίν· εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε, δικαίως ἀκούει, ἅπερ ἀπεκρίνατο ὁ κύριος· ὅθεν ὁ ἀπόστολος ἔμαθεν εἰπεῖν· ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω οὐθέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. καὶ ἀλλαχοῦ καθολικώτερον καὶ σφοδρότερον, φησίν· εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. εἰ δὲ καὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης μαρτυρίαν ἐπιζητεῖς εἰς πληροφορίαν τοῦ τοιούτου κρίματος μωσῆς φησιν· ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου· καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν· οἷς ἐπιφέρει ὁ κύριος· ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὅλος ὁ νόμος, καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. μαρτυρεῖ δὲ ὁ ἀπόστολος λέγων· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη. ὅτι δὲ οὐκ ἀτιμώρητοι οἱ μὴ κατορθοῦντες ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἀποπίπτοντα δικαιώματα, τιμωρίαις δέ εἰσιν ὑπόδικοι, αὐτὸς μωσῆς βοᾷ, λέγων· ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ὁ δὲ δαβὶδ φησιν· εἰ ἐθεώρουν ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου κύριος. καὶ ἀλλαχοῦ, ἐκεῖ φοβηθήσονται φόβον, οὗ οὐκ ἦν φόβος· ὅτι ὁ θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων. πολλῆς οὖν ἐπιμελείας καὶ φροντίδος ἐπαγρύπνου χρεία, μήπως παρά τι τῶν εἰρημένων τὴν ἐντολὴν ἐργασάμενοι, μὴ μόνον τοῦ τοιούτου καὶ τηλικούτου μισθοῦ ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ καὶ ταῖς οὕτω φοβεραῖς ἀπειλαῖς ὑποπέσωμεν.

ἐρώτησις

εἰ χρὴ συγκοινωνεῖν τοῖς παρανομοῦσιν, ἢ τοῖς ἀκάρποις ἔργοις τοῦ σκότους, κἂν μὴ ὦσι τῶν ἐμοὶ πιστευθέντων οἱ τοιοῦτοι.

ἀπόκρισις.

Παράνομος μέν ἐστιν, πᾶς ὁ μὴ ὁλόκληρον τὸν νόμον φυλάξας· ἢ καὶ ὁ μίαν ἐντολὴν παραβάς· ἐν γὰρ τῇ ἐλλείψει καὶ τοῦ μικροῦ, τὸ πᾶν κινδυνεύει. τὸ γὰρ παρ' ὀλίγον γεγονὸς, οὐ γέγονεν· ὥσπερ γὰρ ὁ παρ' ὀλίγον ἀποθανὼν οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ζῇ, καὶ ὁ παρ' ὀλίγον ζήσας, οὐ ζῇ, ἀλλὰ ἀπέθανε, καὶ ὁ παρ' ὀλίγον εἰσελθὼν, οὐκ εἰσῆλθεν ὡς αἱ πέντε παρθένοι, οὕτως ὁ παρ' ὀλίγον φυλάξας τὸν νόμον, οὐκ ἐφύλαξεν, ἀλλ' ἔστι παράνομος. διὸ καὶ ἀναγκαῖον ἐπὶ τῶν παρανομούντων, κἂν γνήσιοι εἶναι δόξωσι, πείθεσθαι τῷ ἀποστόλῳ εἰπόντι, ποτὲ μὲν, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, ἢ λοίδορος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. παρατηρητέον δὲ ἐνταῦθα, ὅτι οὐχὶ τέλος τὰ πάντα ὄντα ἀφώρισε καὶ αὐτῆς κοινῆς διαίτης, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔν τι ὄντα ἐκ πάντων ἐν τῷ μὴ εἰπεῖν τούτῳ, ἀλλὰ τῷ τοιούτῳ. ποτὲ δὲ, νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ· καὶ καθολικώτερον ἐπήγαγεν, ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν· καὶ πάλιν· στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρελάβοσαν παρ' ἡμῶν. καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοίως· τὸ δὲ μὴ συγκοινωνεῖν τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις ἵνα

σαφῶς

» σοι. ἐπενηνοχότος δὲ τὸ παρ' ἑαυτοῦ· ἰδοὺ, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος. ἰδοὺ, νῦν ἡμέρα
» σωτηρίας. καὶ πάλιν. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν. πρὸς πάν-
» τας μὲν, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. εἰ δὲ καὶ ἄλλης μαρτυρίας χρεία,
» μνημονεύσωμεν τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος. ὑπὲρ ταύτης προσεύξεται πρὸς σὲ πᾶς ὅσιος ἐν και-
» ρῷ εὐθέτῳ. καὶ τοῦ Σολομῶντος κατὰ καιροὺς ὁρισαμένου. ὅτι πάντα καλὰ ἐν καιρῷ
αὐτῶν. παρὰ πρόσωπον δὲ, ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ, ὡς ἐπὶ τοῦ Κορὲ τολμησάντων
ἐπισπάσασθαι τῇ μὴ δοθείσῃ αὐτοῖς ἱερωσύνῃ, καὶ ἀποτισάντων ἀποτομίᾳ ὀργῆς εἰς ὄλε-
θρον καὶ ἀπώλειαν φρικωδεστέραν. παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου παιδευόμεθα ἀσφαλίζεσθαι εἰ-
» πόντος πρὸς τοὺς μαθητάς, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴ-
» κου Ἰσραήλ. πρὸς δὲ τὴν γυναῖκα. οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βα-
» λεῖν τοῖς κυναρίοις. παρὰ πρᾶγμα δὲ, ἐκ μὲν τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ὅταν ἐντολῆς δο-
θείσης προσφέρειν θυσίαν ἀπὸ καθαρῶν καὶ ὁλοκλήρων καὶ ἀμώμων, μὴ ἐκ τοιούτων
» προσενεχθῇ. περὶ οὗ ὁ θεὸς εἶπε. προσάγαγε αὐτὸ τῷ ἄρχοντί σου, εἰ προσδέξεται αὐ-
» τό. εἰ λήψεται πρόσωπόν σου. ἐκ δὲ τῆς καινῆς διαθήκης παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
» Χριστοῦ τῆς προφητείας Ἡσαΐου μνημονεύσαντος κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι καλῶς προεφήτευ-
» σεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν λέγων. ὁ λαὸς οὗτος, τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
» πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα
» ἀνθρώπων. παρὰ δὲ τοῦ ἀποστόλου μαρτυροῦντος μὲν τῇ συνειδήσει τῶν Ἰουδαίων, κα-
» ταγινώσκοντος δὲ αὐτῶν ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς δικαιοσύνης, γράφει οὕτως. μαρτυρῶ γὰρ αὐ-
» τοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιο-
» σύνην, καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. διό-
» περ ὁ ἀπόστολος τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως γνησίως προφρητικῶς, μηδὲ τὴν διήγησιν τῶν
» ἐν τῷ νόμῳ ἀνωτάτω κατορθωθέντων αὐτῷ δικαιωμάτων, ἐπιφέρει. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ
» ἡγοῦμαι τὰ πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου. δι' ὃν
» τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι ἵνα Χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ
» μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ Ἰησοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δι-
» καιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὰ ἑξῆς. διὰ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων
ἡμᾶς παιδεύει πολὺ περισσοτέρως φυλάσσεσθαι ἐπεισαγαγεῖν ποτε τῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ κανόνι τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην. παρὰ μέτρον
δὲ ἀρκεῖν ἡγοῦμαι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μνημονεῦσαι πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ μέτρου τῆς
» παλαιᾶς ἀγάπης. γέγραπται δὲ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰπόντος ἐντο-
» λὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. μεί-
» ζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.
καὶ καθόλου πάντων ὁμοῦ τῶν δικαιωμάτων ἔστι μαθεῖν παρὰ τοῦ αὐτοῦ κυρίου διορι-
σαμένου. ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρι-
σαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. παρὰ τάξιν δὲ καὶ ἀκολου-
θίαν, ὅταν τὰ πρῶτα ἐν δευτέρῳ τόπῳ ἢ τρίτῳ τις σπουδάζῃ. καὶ τὰ ἐν τρίτῳ τό-
πῳ προστεταγμένα ἀρχὴν ἡγήσηται τῶν προστεταγμένων. τοῦ γὰρ κυρίου προσ-
τάξαντος τῷ εἰπόντι, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. τὸ, πώλησόν σου τὰ
ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς. καὶ ἆρον τὸν σταυρόν σου, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. εἴ τις τῷ μηδὲν
πεποιηκότι τῶν προστεταγμένων, τὸ δεύτερον ἀκολούθει μοι, ἐπιτρέποι. καὶ ὡς πάλιν λέ-
γοντος τοῦ κυρίου, εἴ τις ἔρχεται πρός με, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκο-
λουθείτω μοι, τὸ ἀκολουθεῖν προτάσσοι τῶν προστεταγμένων. καὶ πάλιν τοῦ κυρίου μετὰ πολλὰ
ἐπενηνοχότος τὸ, οὕτω πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύνα-
ται εἶναί μου μαθητὴς, πρὸ τοῦ τὰ προειρημένα φυλάξαι μαθητὴς εἶναι φαντάζοιτο.
διόπερ ἀναγκαῖον φυλάσσειν τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα, εἰπόντος, πάντα εὐσχημόνως
καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. παρὰ διάθεσιν δὲ, ὡς ὅταν λέγῃ ὁ κύριος, περὶ μὲν τῶν πάθει ἀνθρωπα-
ρεσκείας ποιούντων ἐλεημοσύνην, ἢ ἄλλο τι δικαίωμα ποιούντων πρὸς τὸ θεαθῆ-
ναι τοῖς ἀνθρώποις, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. ἔτι δὲ σφοδρότε-
ρον παρίστησι τὴν κακίαν τῶν διὰ τὸ θεαθῆναι ἀνθρώποις ποιούντων τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου.

τύνει ἀπὸ τῆς περιγραφῆς τῆς ἱερουσαλὴμ εἰς πάντα τόπον τῆς οἰκουμένης· καὶ κατὰ
τὴν προφητείαν τῆς θυσίας τὸν ἐπισυνδεσμὸν ὡς δηλονότι ἀνατιθέμενον τῷ θεῷ, εἰς τὴν
» ἱερουργίαν τοῦ ἐνδόξου μυστηρίου· καὶ γὰρ ἀκούσαντες τοῦ προφήτου λέγοντος· ὑμεῖς δὲ
» πάντες ἱερεῖς θεοῦ κληθήσεσθε· οὔτε πάντες τῆς τοιᾶσδε ἱερωσύνης ἢ λειτουργίας
τὴν ἐξουσίαν ἁρπάζομεν, οὔτε ἄλλος τὴν ἄλλῳ δοθεῖσαν χάριν, ἐν ἐξουσίᾳ ἐστὶν ἑαυτῷ
λαμβάνειν· ἀλλ᾽ ἕκαστος τῶν πιστῶν ἐν τοῖς ἰδίοις ὅροις μένει τῆς δωρεᾶς τοῦ θεοῦ· τοῦ ἀ-
» ποστόλου παιδεύοντος ἡμᾶς ἐν τῷ λέγειν πρὸς πάντας μὲν, παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελ-
» φοὶ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν,
» εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν· καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τού-
» τῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέ-
λημα τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον· πρὸς ἕκαστον δὲ σαφῶς διακρίνον-
τος μὲν τὴν ἑκάστῳ πρέπουσαν λειτουργίαν· κωλύοντος δὲ ἐπεμβαίνειν ἀλλοτρίῳ τάγ-
» ματι ἐν τῷ λέγειν· λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν
» ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ᾽ ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς
» ἐμέρισε μέτρον πίστεως· καὶ διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις τῶν μελῶν τοῦ σώματος πρὸς τὸ εὔσχη-
μον καὶ ἀκίνδυνον κατηναγκασμένης εὐταξίας κανονίζοντος ἐν ὑμῖν τὴν ὑμῶν πρὸς ἀλ-
λήλους εὐάρεστον τῷ θεῷ ἐν ἀγάπῃ χριστοῦ ἰησοῦ εὐταξίαν, ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν χαρισμάτων·
λέγει γὰρ, καθάπερ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, πάντα δὲ τὰ μέλη οὐ τὴν αὐτὴν
» ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν χριστῷ· ὁ δὲ καθεὶς ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες
» δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀνα-
» λογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, καὶ τὰ ἑξῆς· εἰ δὲ οἱ συνεργοῦντες
ἀλλήλοις πρὸς τὸν ἕνα σκοπὸν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως, καὶ τοσαύτην ἔχοντες πρὸς
ἀλλήλους συνάφειαν κοινωνίας ἐν ἀγάπῃ χριστοῦ τὸν ἴδιον τόπον τοῦ χαρίσματος ὑπερβαίνειν
οὐκ ἐπιτρέπονται, πῶς οὐχὶ πολλῷ πλέον τοῖς ἀλλοτρίοις καὶ ἐναντίοις πράγμασιν ἀ-
φωρισμένους τόπους διακρίνειν ἀπὸ τῶν ἁγίων ὀφείλομεν; ἐκ πάντων γὰρ, τῶν μνημονευ-
θέντων ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς καὶ τῶν τοιούτων, καὶ τῶν προρρηθέντων ὑποδειγμά-
των παιδεύεσθαι ἡμᾶς χρὴ, ὅτι ἡ παρὰ τόπον ἐνέργεια εἰς τὸ ἐναντίον τοῦ προκειμένου
σκοποῦ περιτρέπει τὸ τέλος· παρὰ κυρίου δὲ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἔστιν ἀκοῦσαι,
» λέγοντος· διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι
» τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου· πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν
» φρόνιμοι, καὶ αἱ πέντε μωραὶ, αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, οὐκ ἔ-
» λαβον μεθ᾽ ἑαυτῶν ἔλαιον, αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν· χρο-
» νίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον· μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγο-
» νεν· ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι
» αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν· αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονί-
» μοις εἶπον· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται· ἀπεκρί-
» θησαν αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· μήποτε, οὐ μὴ ἀρκέσῃ ἡμῖν, καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλ-
» λον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς· ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγορά-
» σαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ᾽ αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ
» θύρα· ὕστερον δὲ, ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· ὁ δὲ
» ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐταῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ
» οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν· διόπερ τὴν ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ κείματος πολλάκις γι-
νομένην παραγγελίαν σφοδρότερον καθάπτεσθαι καὶ πιστεύεσθαι μᾶλλον εἰδώς· καὶ
» ἐν ἑτέρῳ τόπῳ κατὰ τὸν αὐτὸν νοῦν εἰρημένην παραθήσομαι· φησὶ δὲ αὐτὸς ὁ κύριος, πολ-
» λοὶ ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν· ἀφ᾽ οὗ ἐὰν εἰσέλθῃ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ
» κλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε λέγειν κύριε κύριε ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ τότε ἀποκριθεὶς ἐρεῖ·
» οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖ-
» τε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται· καὶ πολλαχοῦ ὁμοίως· εἰ δὲ δεῖ καὶ τὸν ἀπόστο-
λον προσκαλέσασθαι εἰς μαρτυρίαν, ἀκούσωμεν αὐτοῦ μνημονεύσαντος μὲν τοῦ προ-
» φήτου λέγοντος· καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά-

» νία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστοῦ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;
» τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; τὸ παντάπασιν ἀδύνατον καὶ ἀπαράσκευον
θεῷ, καὶ ἐπικίνδυνον τῷ τολμῶντι δεδήλωται. διόπερ παρακαλῶ, ὡς διδάσκει ὁ κύριος,
ποιήσωμεν τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν, καὶ καθαρίσωμεν πρῶτον τὸ ἐν-
τὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, καὶ τότε τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ ἔσται καθαρὸν ὅλον. καὶ διὰ
τοῦ ἀποστόλου παιδευόμενοι, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ
πνεύματος, καὶ τότε ἐπιτελῶμεν ἁγιωσύνην ἐν ἀγάπῃ χριστοῦ, ἵνα καὶ ἀρεστοὶ θεῷ καὶ πρόσ-
δεκτοι τῷ κυρίῳ γενώμεθα εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἐρώτησις. ἡ.

εἰ καὶ πρόσδεκτόν ἐστι τῷ θεῷ τὸ ἔργον τῆς ἐντολῆς μὴ ἀκολού-
θως κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ θεοῦ γινόμενον.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ τοῦ ἐρωτήματος σαφῆ, καὶ ὥσπερ κανόνα τινὰ κατὰ παντὸς τοῦ τοιούτου πράγμα-
τος παιδευόμεθα, παρὰ μὲν τῆς παλαιᾶς διαθήκης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ λεγού-
σης, ἐὰν ὀρθῶς μὲν προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες, ἡσύχασον. πρὸς σὲ
ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ. ὡς μὴ μόνον ἀπρόσδεκτον εἶναι τὸ προσενεχθὲν μὴ νομίμως, ἀλλὰ
καὶ εἰς ἁμαρτίαν λογισθῆναι τῷ οὕτω προσενέγκαντι. κατ᾽ ὁμοιότητα δὲ τοῦ ἀποστό-
λου ἐστίν. ὥσπερ διὰ ἀποφθέγματος ἀνθρωπίνου τὸν τῆς θεοσεβείας ἀπαράβατον κανόνα
καθολικῶς κατὰ πάντων μαθεῖν, εἰπόντος. κἂν ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομί-
» μως ἀθλήσῃ. μετὰ πλείονος δὲ φόβου, αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μνημονεῦσαι ἐστὶν ἔργον
» ἐκτεθειμένου ἐν τῷ εἰπεῖν, μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει ποιοῦντα οὕ-
τως. τὸ γὰρ οὕτως εἰπὼν, ἔδειξεν, ὅτι ὁ μὴ οὕτως ποιῶν τοῦ μακαρισμοῦ ἐκπέπτωκεν. ὡς
ἐκ πολλῶν τῶν τε ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ ἱστορουμένων, καὶ λεγομένων, ἔστιν
ἀκριβῶς μαθεῖν, καὶ πληροφορηθῆναι. τὸ δὲ μὴ οὕτως, γίνεται ἢ παρὰ τόπον, ἢ παρὰ καιρὸν,
ἢ παρὰ πρόσωπον, ἢ παρὰ πρᾶγμα, ἢ παρὰ μέτρον, ἢ παρὰ τάξιν, ἢ παρὰ διάθεσιν. ἴδω-
μεν δὲ τὸν λόγον πρῶτον τοῦ παρὰ τόπον. τοῦ ἀποστόλου τοίνυν τοῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ κε-
κρατημένοις χρησαμένου εἰς σαφεστέραν παράστασιν καὶ βοήθειαν τοῖς ἀκούουσι τῶν τῇ εὐ-
» σεβείᾳ πρεπόντων, ἐν τῷ εἰπεῖν. οὔτε αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν, ἐὰν κο-
» μᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστι, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀκόλουθον ἂν εἴη
καὶ ἡμᾶς τοῖς ἐν τῇ φύσει κεκρατημένοις πρὸς τὰ ἀναγκαῖα τῆς παρούσης ζωῆς χρήσα-
σθαι. τοῦ γὰρ ἐσθίειν καὶ πίνειν συνέχοντος τὴν ζωὴν, τίς τῶν σωφρονούντων ἀνέχε-
ται ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τίς ἀνέχεται κατὰ τὶ τρίων καταβαλεῖν τὰ σπέρ-
ματα ἐπὶ ζημίᾳ αὐτῶν τούτων, καὶ τῶν προσδοκηθέντων καρπῶν. καὶ πολλὰ αὖ τις
εὕροι παρὰ τόπον ἐπικινδύνως γινόμενα, ἤτοι καταγνωσμένως. πάλιν δὲ τοῦ ἀποστόλου
μνημονεύοντος εἰπόντος. ταῦτα τυπικῶς συνέβαινον ἐκείνοις. ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν
ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντηκεν. ἴδωμεν εἰ μὴ τὰ νενομοθετημένα ὑ-
πὸ τοῦ θεοῦ πρὸς θεοσέβειαν κοινωνίαν ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, τὴν διαφορὰν ἐφύλασσον
ἀπαραβάτως, τὰ μὲν γὰρ ἀφώριστο τῇ ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔξω ποιήσαντας ἐκινδύνευον.
τὰ δὲ καὶ πλέον, ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἱερουσα-
λὴμ, ἢ ἄλλοις τόποις. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν λατρείαν ἦν κεκριμένα. καὶ οὔτε τὰ ἐν τῷ ναῷ
καὶ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ γινόμενα ἐν ἄλλοις τόποις τῆς ἱερουσαλὴμ γίνεσθαι ἐτολμᾶτο. οὔτε τὰ ἐν
ἄλλοις τόποις καὶ ἐν τῷ ναῷ συγκεχώρητο. ἡμῖν δὲ παρὰ τόπον μὲν κινδυνώδης ἡ ἐντο-
λή. μάλιστα, ἐὰν τὰ τῆς ἱερωσύνης μυστήρια ἐπιτελῶμεν ἐν βεβήλοις τόποις. τοῦ τοιού-
του πράγματος ἀπόδειξιν μὲν ἔχοντος τῆς καταφρονήσεως τοῦ ἐπιτελοῦντος, σκανδα-
λίζοντος δὲ ἄλλον, ἐπ᾽ ἄλλῳ τι πάθος πολυτρόπως, διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἐν τῇ γνώσει
διαφορὰν ἀσθενείαν. ἐὰν δέ τις λέγῃ, τί οὖν ὁ ἀπόστολος εἶπε, βούλομαι οὖν τοὺς ἄνδρας
προσεύχεσθαι ἐν παντὶ τρόπῳ, διὰ τὸ τὸν κύριον ἐν παντὶ τόπῳ τὴν ἐξουσίαν τῆς προσκυ-
νήσεως εἰρηκέναι διδόναι, ἐν τῷ, οὔτε ἐν ἱερουσαλὴμ, οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσκυνήσετε τῷ
πατρί. ἐκεῖνο ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι τὸ ἐν παντὶ, οὐ περιλαμβάνει τοὺς ἀφωρισμένους τόπους
τοῖς ἀνθρωπίνοις χρείαις καὶ ἀκαθάρτοις καὶ βδελυκτοῖς πράγμασιν. ἀλλὰ πλα-

ἔτι κινδυνεύσει παιδεύσαι ἡμᾶς τὸν φόβον τῶν κριμάτων, οὐ μόνον διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ καὶ δι' ὑποδειγμάτων· ὡς τῶν πραγμάτων μᾶλλον ἐμποιούντων τὴν πληροφορίαν τῆς ἀληθείας. καὶ πρῶτον μέν φησιν, ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ μεθ' ὅλην τὴν περικοπὴν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἐπήγαγεν ἀπόφασιν μεθ' ὑποδείγματος, εἰπών· πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέρρηξαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε. καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. καὶ πάλιν· συκῆν εἶχέ τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ καὶ ἦλθε ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρε. καὶ λέγει πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὑρίσκω. ἔκκοψον αὐτὴν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ. καὶ ἀλλαχοῦ φανερώτερον ἐκτίθεται τὸ κρίμα τοῦ, λέγων· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. καὶ ἐπιφέρει· οὐχὶ ἐργασίαν τινὸς τῶν ἀπηγορευμένων, ἀλλ' ἔλλειψιν τῶν ἐγκεκριμένων ἔργων, εἰπών· ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πολλὰ τοιαῦτα αὕτις εὗροι πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι οὐ μόνον οἱ τὰ πονηρὰ ἐργαζόμενοι, ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οἷς καὶ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον ἡτοιμάσθη, μεθ' ὧν κατακρίνονται καὶ οἱ ἀργοῦντες ἀπὸ τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀμελῶς ποιοῦντες. γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς. καιρὸς δ' ἂν εἴη μνημονεῦσαι καὶ ἰωάννου πρὸς τοὺς λαβόντας τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων διὰ τοῦ βαπτίσματος, λέγοντος, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς. ποιήσατε οὖν ἀξίους καρποὺς τῆς μετανοίας καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ὧν ἕκαστον οὐκ ἐργασίαν κακοῦ τινος δηλοῖ, ἀλλ' ἀργίαν τοῦ τῆς θεοσεβείας δικαιώματος. εἰ γὰρ ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς, ὅτι μὴ μετὰ τῆς πρεπούσης ἐποίησε προθυμίας, πόσῳ μᾶλλον ἐπικατάρατοι οἱ μὴ ποιεῖν ὅλως τὸ ἀγαθὸν ἀναδεχόμενοι. καὶ δικαίως ἀκούουσι, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ὡς ἐκ πάντων δῆλον, ὅτι ἀναγκαίως τάχους πλείονος καὶ σπουδῆς ἀόκνου χρεία μετ' ἐπιθυμίας ἀγαθῆς καὶ ἀμεταθέτου ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα ἄξιοι τοῦ μακαρισμοῦ γενώμεθα καὶ αὐτοί. καθὼς εἶπεν αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος· μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.

ἐρώτησις. ζ'.

εἰ δυνατόν ἐστιν ἢ εὐάρεστον, ἢ ἀπρόσδεκτον θεῷ, τὸν ἁμαρτίᾳ δουλεύοντα ποιεῖν δικαίωμα κατὰ τὸν τῆς θεοσεβείας τῶν ἁγίων κανόνα.

ἀπόκρισις.

Ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ τοῦ θεοῦ λέγοντος, ὁ ἁμαρτωλὸς ὁ θύων μοι μόσχον, ὡς ὁ ἀποκτένων κύνα, καὶ ὁ προσφέρων σεμίδαλιν, ὡς αἷμα ὕειον. καὶ τοσαύτην περὶ τῶν προσφερομένων εἰς θυσίαν νομοθετήσαντος ἀκρίβειαν καὶ τὸ φοβερὸν κρίμα κατὰ τοῦ πλημμελήσαντος θέντος. ἐν δὲ τῇ καινῇ διαθήκῃ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δι' ἑαυτοῦ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἰπόντος, ὅτι ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. καὶ, οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. καὶ, οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. καὶ φανερώτατα δογματίσαντος. οὕτω πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. εἰ δὲ περὶ τῶν μέσων τοιαύτη ἀπόφασις, τί ἄν τις εἴποι περὶ τῶν ἀπηγορευμένων. διὰ δὲ τοῦ ἀποστόλου, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; ἢ τίς κοινω-

ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. καὶ πολλὰ τοιαῦτα. τοῖς δὲ μὴ προσιδεῖς. ὥσπερ ἐν
» τῷ εἰπεῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ
» καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ τὸ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως. καὶ μετ' ὀλίγα. ἔσται δὲ
ὁ λόγος ὑμῶν τὸ, ναὶ ναί. καὶ τὸ οὒ οὔ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι. καὶ
πολλὰ τοιαῦτα εἰπὼν οὐδὲ τοῦ ἐπαγαγεῖν τῆς τιμωρίας τὸ ἰδίωμα, γενικώτερον κατὰ
» πάντων ἀπεφήνατο. προειπὼν μὲν, ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον
» τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἐν
» δὲ τῷ τέλει ἐπαγαγών. ὅτι πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς,
» ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, καὶ κατέ-
» βη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκεί-
» νῃ, καὶ ἔπεσε καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. καὶ πολλαχοῦ πολλῶν μνημονεύσας ἁ-
μαρτημάτων, οὐ προσέθηκε καὶ τὴν ἀποκειμένην ἑκάστῳ τιμωρίαν. ἀρκεῖν ἡγούμε-
νος τὰ καθόλου πολλάκις εἰρημένα κατὰ πάντων. ἐπειδὴ δὲ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἀσθε-
νέστεροι βοηθείας, μνημονεύσωμεν καὶ τοῦ ἀποστόλου. μιμούμενος γὰρ τὸν κύριον καὶ αὐτὸς, ποτὲ
» μὲν εἶπεν, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδο-
» ρος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μὴ δὲ συνεσθίειν. ποτὲ δὲ, μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλή-
» λους. καὶ ἀλλαχοῦ. πᾶσα ὀργὴ, καὶ θυμὸς, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω
» ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. καὶ πολλὰ τοιαῦτα πολλάκις εἰπὼν, οὐδὲ τοῦ προσθεῖναι
» τὴν ἀπειλήν. ἀλλαχοῦ γενικώτερον προστίθησι καὶ τὴν τιμωρίαν, εἰπὼν, μὴ πλα-
» νᾶσθε, οὔτε πόρνοι, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὐ
» μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ἀλλαχοῦ δὲ
» πάλιν πλατύτερον γράφει. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, πα-
» ρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ
» ἀδικίᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυ-
» ριστὰς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γο-
» νεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ
» δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσίν. οὐ
» μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι. διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ
» ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσ-
σεις ὁ κρίνων. καὶ πολλαχοῦ ὁμοίως. ἐξ ὧν δείκνυται, ὅτι κἂν ἐν τοῖς κατὰ μέρος
μὴ ᾖ προσκειμένη ἡ ἀπειλὴ τῆς τιμωρίας ἑκάστῳ, ἀλλ' ἀναγκαίως ἐπιγινώσκειν ὀφείλο-
μεν, ὅτι ἀφύκτῳ ἀνάγκῃ τῇ γενικῇ ὑποβάλλεται ἀποφάσει, ὁ καὶ μίαν ἐντολὴν παρα-
» βαίνων. τοῦ μὲν κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποφηναμένου, ὅτι ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων
» τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ
» ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. καὶ τὰ ἑξῆς φοβερώτερον. Ἰωάννου δὲ τοῦ βαπτιστοῦ, οὗ μείζων οὐδεὶς,
» ὁριστικῶς μαρτυροῦντος, ὅτι ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ
» μένει ἐπ' αὐτόν. τοῦτο γὰρ σύνηθες τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ.
καὶ γὰρ διὰ Μωσέως πολλὰ τῶν ἐν τῷ νόμῳ γράψαντος, οὐδὲ τοῦ προσθεῖναι τὴν ἀπει-
λὴν κατὰ τοῦ παραβαίνοντος, ἢ ἀμελοῦντος, γενικὴν κατὰ πάντων ἐπήγαγε τὴν κατά-
» ραν, ἥτις ἐστὶ τῆς δεινοτάτης τιμωρίας προκαταρκτική. εἰπών. ἐπικατάρατος πᾶς ὃς
» οὐκ ἐμμένει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου. καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπι-
» κατάρατος φησὶν ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς. εἰ δὲ ὁ ἀμελῶς ποιῶν ἐπικατάρατος
ἄρα ὁ μὴ ποιῶν τίνος ἐστὶν ἄξιος;

Ἐρώτησις. α'.

Ἡ ἀπείθεια ἐν τῷ ποιῆσαί τι τῶν ἀπηγορευμένων ἐστὶν
ἢ καὶ ἐν τῷ παραλιπεῖν τι τῶν ἐγκειμένων;

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο τὸ κρῖμα σφοδρότερον ποιούμενος ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς ἀθέτησιν μὲν
τῆς προλαβούσης πλάνης, στηριγμὸν δὲ τῶν ἡμετέρων καρδιῶν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ πί-

πνευστῶν γραφῶν. ὅταν δὲ πρόσταγμα προστάγματι ἐναντίως ἔχειν δοκῇ, ἵνα τὰς ὑποθέσεις καταμανθάνοντες, καὶ ὁλόκληρον τὴν περικοπὴν ἀναγινώσκοντες, οὕτω τὸ ἄμαχον ἐπιγινώσκωμεν, καὶ τῷ ἑκάστῳ ἁρμόζον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνακλήσεως φυλάσσωμεν. εἰς ὃν ἀμφότερα τείνει τὰ προστάγματα· τὰ μὲν νόσον θεραπεύοντα, τὰ δὲ προκοπὴν ἐμποιοῦντα πρὸς τελείωσιν ἄγουσαν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως. τοῦ κυρίου λέγοντος, ποτὲ μέν, οὐδεὶς λύχνον ἅψας κρύπτει αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ποτὲ δέ, σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου. καὶ πολλὰ τοιαῦτα εὕροις ἂν παρά τε τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ τῷ ἀποστόλῳ. ἐὰν δὲ ἡμῖν ἐντολὴ δοθῇ, πῶς δὲ γίνεται μὴ ἐπινεχθῇ, ἀναχωρώμεθα τοῦ κυρίου λέγοντος· ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, καὶ μιμησώμεθα τοὺς ἀποστόλους αὐτὸν τὸν κύριον ἐπερωτήσαντας τὴν ἑρμηνείαν τῶν παρ' αὐτοῦ εἰρημένων, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ εἰρημένων μανθάνωμεν τὸ ἀληθὲς καὶ σωτήριον. ὥσπερ ἐπὶ τοῦ, θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ. εἴτε τῶν τῷ νεανίσκῳ προστεταγμένων παιδευώμεθα. αὐτοῦ τοῦ κυρίου εἰπόντος· πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ. καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομῆσαι. μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι ηὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἐὰν δὲ καὶ κίνδυνος παρεμπίπτῃ τῇ τηρήσει τῆς ἐντολῆς, ἥτις ἐστὶ καύχημα ἡμῶν, μνημονεύσωμεν τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· καλόν μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. καὶ ἀλλαχοῦ πλατύτερον· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; καὶ τὰ ἑξῆς. δι' ὧν σφοδρότερον παιδευόμεθα τηρεῖν τὰς ἐντολάς, καὶ πλειοτέραν δῶμεν ἀπόδειξιν τῆς πρὸς τὸν κύριον ἀγάπης, εἰπόντα· ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει. καὶ πολλάκις ὁμοίως. ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν μιμεῖσθαι τὸν ἀπόστολον καὶ λέγειν· ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως θεοῦ. ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; τοῦ δὲ ἐξ οὐρανῶν κατελθόντος, καὶ τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῖν ῥήματα ἀπαγγείλαντος; ᾧ πιστεύειν ἀναγκαῖον καὶ σεπτόν. ὡς τέκνα τοῖς γονεῦσι, καὶ τὰ παιδία τοῖς διδασκάλοις, κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φωνήν, εἰπόντος· ἐὰν μή τις δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Ἐρώτησις. ι'.

Εἰ παντὸς ῥήματος ἡ ἀπείθεια ἀξία ὀργῆς καὶ θανάτου, κἂν ἰδικῶς τῷ καθ' ἕκαστον μὴ ᾖ, συνημμένη ἡ ἀπειλή.

Ἀπόκρισις.

Περὶ μὲν τοῦ παντὸς ῥήματος ἡ ἀπείθεια ἀξία ὀργῆς καὶ θανάτου. εἴρηται μὲν πλατύτερον ἐν τῇ περὶ τῆς συμφωνίας ἐπιστολῇ. ἵνα δὲ καὶ νῦν μιᾶς ἢ δευτέρας ἐκ πολλῶν μνημονεύσωμεν μαρτυρίας, ἀκούσωμεν Ἰωάννου μὲν τοῦ βαπτιστοῦ λέγοντος, ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, τὸ δὲ ἀόριστον παντὸς ἐστὶ περιληπτικόν, οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν. αὐτοῦ δὲ τοῦ κυρίου ὁριστικῶς ἀποφηναμένου, ἰῶτα ἕν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. εἰ δὲ τὰ τοῦ νόμου οὕτως, πόσῳ μᾶλλον τὰ τοῦ εὐαγγελίου, καθὼς αὐτὸς ὁ κύριος πολλάκις ἐπιστώσατο. περὶ δὲ τοῦ κἂν ἰδικῶς τῷ καθέκαστον μὴ ᾖ συνημμένη ἡ ἀπειλή, ἀρκεῖν μὲν λογίζομαι τοῖς πιστοῖς αὐτοῦ τοῦ κυρίου μνημονεῦσαι εἰπόντος ἐν τῇ περικοπῇ τῆς μετὰ τοὺς μακαρισμοὺς διδασκαλίας. ἐν ᾗ πολλῶν μὲν ἐμνημόνευσε τῶν ἀπηγορευμένων. καὶ τοῖς μὲν προσέθηκε καὶ τὴν ἀπειλήν, εἰπών, πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ὃς δ' ἂν εἴπῃ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος

τὰ τολμῶν τοῦ σώματος τοῦ κυρίου, δεινότερον ἐπισπάσεται τὸ κρίμα; καθαρίσωμεν τοίνυν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ. ἡ δὲ διαφορὰ τοῦ μολυσμοῦ πρὸς τὴν ἀκαθαρσίαν φανερὰ τοῖς διαφρονοῦσι. καὶ οὕτω προσερχώμεθα τοῖς ἁγίοις, ἵνα φύγωμεν τὸ κρίμα τῶν φονευσάντων τὸν κύριον. διότι ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου. σχῶμεν δὲ ζωὴν αἰώνιον, καθὼς ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς πατὴρ καὶ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. ἐὰν ἐσθίοντες καὶ πίνοντες μνημονεύωμεν αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, καὶ φυλάξωμεν τὸ κρίμα τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, ὅπερ συνεθέμεθα ἐν τῷ βαπτίσματι.

Ἐρώτησις. δ΄.

Εἰ παντὶ ῥήματι θεοῦ δεῖ πιστεύειν, καὶ πείθεσθαι ἐν πληροφορίᾳ ἀληθείας τοῦ εἰρημένου κἂν διαφωνεῖν δοκῇ τι ῥῆμα, ἢ ἔργον ἤτοι παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ κυρίου, ἤτοι παρ᾽ αὐτῶν τῶν ἁγίων δοκοῦν ἐναντίως ἔχειν.

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἐρώτημα, εἰ καὶ παντάπασιν ἀνάξιον παντὸς τοῦ καταδεξαμένου ὁμολογεῖν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τά τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, ἀλλ᾽ οὖν τὰ ῥήματα, ἃ ἤκουσε παρὰ τοῦ πατρὸς ὅμως ἀναγκαῖον ἀποκρίνασθαι, πειθομένους τῷ ἀποστόλῳ γράψαντι· ἕτοιμοι ἔσεσθε πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ ἐπερωτῶντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν πίστεως· καὶ ἵνα μὴ παρ᾽ αὐτῶν τι λέγοντες, ἀμφιβολίαν ἐμποιήσωμεν τοῖς ἀκούουσι, μνημονεύσωμεν αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. καὶ πάλιν· εὐκοπώτερον ἐστὶ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. εἰ δὲ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε, καὶ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε, ἀκόλουθόν ἐστιν εἰπεῖν ὅτι καὶ πλεῖον Μωϋσέως ὧδε. τοῦ ἀποστόλου μετὰ τὸ τὴν ἀπρεπῶς ἀτενίσαι τοῖς Ἰσραηλίταις Μωϋσέως δόξαν διηγήσασθαι ἐν συγκρίσει τῆς δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιενεγκόντος, ὅτι οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει εἵνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ. οὕτως εἰ καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπιδεδείχαμεν τὰ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰρημένα ἐν πίστει ἀδιακρίτῳ βεβαιότερα γνωρίσαι καὶ ὁμολογεῖν, ὅμως πάλιν αὐτοῦ τοῦ κυρίου μνημονεύσωμεν λέγοντος· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου, οὐ μὴ παρέλθωσιν. ἀρκεῖ μὲν οὖν τὰ τοῦ κυρίου ῥήματα πλέον πάντων ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ ἡγεμονικῷ στηρίξαι τὰς καρδίας ἡμῶν ἀδιστάκτως καὶ ἀραρότως ἔχειν περὶ παντὸς ῥήματος ἐκπορευομένου διὰ στόματος θεοῦ. ἵνα δὲ καὶ τῇ τινῶν ἀσθενείᾳ βοηθήσωμεν, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ μαρτυρίαν οἷος ἡ διαφέρου ἐκ πολλῶν παραθέσθαι. ὁ μὲν οὖν Δαβὶδ φησι, πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, ἐστηριγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, πεποιημέναι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι. καὶ πάλιν, πιστὸς κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ· καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ πολλὰ τοιαῦτα. ὁ δὲ Ἰησοῦ ἐν ταῖς βασιλείαις εἶπεν. ἴδετε ὅτι οὐ πεσεῖται λόγος κυρίου ἐπὶ τὴν γῆν. περὶ δὲ τῶν δοκούντων ἐναντίωσίν τινα ἔχειν, κρεῖττον ἐστὶν ἑαυτοῦ καταψηφίσασθαι, ὡς μήπω ἐλθόντος εἰς κατανόησιν τοῦ πλούτου τῆς σοφίας, καὶ ὅτι δύσκολον τῶν ἀνεξερευνήτων κριμάτων τοῦ θεοῦ ἐφικέσθαι. ἢ ὑπόδικον γενέσθαι τῷ κρίματι τῆς θρασύτητος καὶ τῆς αὐθαδείας, καὶ ἀκοῦσαι, ἀσεβὴς ὁ λέγων, βασιλεῖ παρανομεῖς. καὶ τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ. εἰ δὲ καὶ τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς φανερὰν ἔχειν δοκεῖ τὴν λύσιν, ὅμως ἐπὶ τῶν δοκούντων ἐναντίωσιν ἔχειν ὀφείλομεν παρατηρεῖν. ὅτι ὅταν μὲν τῷ προστάγματι δοκῇ ἐναντίον τι εἶναι ῥῆμα ἢ ἔργον, ἀναγκαῖον αὐτὸν ἕκαστον τῷ προστάγματι πειθαρχεῖν, καὶ μὴ τῷ βάθει τοῦ πλούτου καὶ τῆς σοφίας ἐπισκήπτειν, ἢ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις. τοῦτο γὰρ εὐάρεστον θεῷ καὶ ἀκίνδυνον εἶναι μεμαθήκαμεν ἐκ τῶν θεο-

Ἐρώτησις β′.

Εἰ ἀκίνδυνον ἐστὶ μὴ καθαρίσαντα τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, ἢ ἀκαθαρσίας, ἢ μολυσμοῦ ἱερατεύειν.

Ἀπόκρισις.

Μωσῆς μὲν τύπον διδοὺς τοῖς τότε πρὸς νουθεσίαν ἡμετέραν, ἐν τῷ νόμῳ τῷ παρὰ Θεοῦ δοθέντι, γράφει. » καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων, εἶπον πρὸς Ἀαρὼν λέγων. ἄνθρωπος ἐκ τοῦ γένους σου εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ὃς ἔχει ἐν ἑαυτῷ μῶμον, οὐ προσελεύσεται προσφέρειν τὰ δῶρα τῷ Θεῷ αὐτοῦ. ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, ἐν ᾧ ἂν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται. καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἑρμηνεύει τὸν μῶμον. οὐκ ἐν ἐπιμιξίᾳ ἀλλοτρίων μελῶν, οὐδὲ ἐν συντρίμματι ἑνός τινος κἂν τοῦ ἐλαχίστου μέρους τῶν ἰδίων μελῶν οὐ τοσοῦτον παραποδίζοντος τὴν ἐνέργειαν τῆς ὑγιείας, ἀλλὰ παραβλάπτοντος τὴν εὐπρέπειαν, ἢ τὴν ὁλοκληρίαν. ὁ δὲ Κύριος λέγων μεῖζον τοῦ ἱεροῦ ὧδε. παιδεύει ἡμᾶς, ὅτι τοσοῦτον ἀσεβέστερός ἐστιν ὁ τολμῶν ἱερατεύειν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, ὅσον τὸ σῶμα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὑπερέχει κριῶν καὶ ταύρων. οὐκ ἐκ συγκρίσεως λόγῳ. ἀσύγκριτος γὰρ ἡ ὑπεροχή, ἀλλὰ καὶ μῶμος, ἢ λώβησις νῦν, οὐκ ἐν μελῶν σώματος ἐστὶ θεωρουμένη, ἀλλ' ἐν δικαιωμάτων τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον θεοσεβείας ἐστὶ γινωσκομένη. ὅταν ἢ παρ' ὀλίγον, ἢ ἐλλιπῶς γίνηται ἡ ἐντολή. ἢ μὴ οὕτως, ὥσπερ εὐαρεστεῖται Θεός. ὥσπερ οὐλῆς τινος ἢ λέπρας ἐπιφερομένης τῇ ἐντολῇ, τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης. ἀναγκαίως οὖν πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ τοσούτου καὶ τοιούτου μυστηρίου φυλάσσειν τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος. » ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοὶ, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ, μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι. οὕτως ἄξιός τις γίνεται ἱερουργεῖν τὸ μυστήριον τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ.

Ἐρώτησις γ′.

Εἰ ἀκίνδυνόν ἐστι μὴ καθαρίσαντά τινα ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐσθίειν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ πίνειν τὸ αἷμα.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ νόμῳ τὴν αὐστηροτάτην τιμωρίαν ὁρίσαντος κατὰ τοῦ ἐν ἀκαθαρσίᾳ τολμήσαντος ἅψασθαι τῶν ἁγίων, γέγραπται γὰρ τυπικῶς μὲν ἐκείνοις, εἰς νουθεσίαν δὲ ἡμετέραν. » καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων. εἰπὲ Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. καὶ προσεχέτωσαν ἀπὸ τῶν ἁγίων, τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ οὐ βεβηλώσουσι τὸ ὄνομά μου τὸ ἅγιον ὅσα αὐτοὶ ἁγιάζουσί μοι ἐγὼ Κύριος. εἰπὲ αὐτοῖς εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. πᾶς ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν προσέλθῃ ἀπὸ παντὸς τοῦ σπέρματος ὑμῶν πρὸς τὰ ἅγια, ὅσα ἂν ἁγιάσωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ. ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἀπὸ προσώπου μου, ἐγὼ Κύριος. ἡ τοιαύτη ἀπειλὴ κεῖται κατὰ τῶν προσιόντων ἁπλῶς εἰς τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἁγιαζόμενα, τί ἄν τις εἴποι κατὰ τοῦ εἰς τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον μυστήριον τολμήσαντος. ὅσῳ γὰρ πλεῖον τοῦ ἱεροῦ ὧδε κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν, τοσούτῳ δεινότερον καὶ φοβερώτερον τὸ ἐν μολυσμῷ ψυχῆς τολμῆσαι ἅψασθαι τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τὸ ἅψασθαι κριῶν ἢ ταύρων. τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, σφοδρότερον δὲ ὁμοῦ, καὶ φοβερώτερον παριστῶντος τὸ κρίμα διὰ τῆς ἐπαναλήψεως, φησί. δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. εἰ δὲ ὁ ἐν ἀκαθαρσίᾳ μόνῃ γενόμενος. τῆς δὲ ἀκαθαρσίας τὸ ἰδίωμα τυπικῶς ἐκ τοῦ νόμου μανθάνομεν, οὕτω φοβερὸν ἔχει τὸ κρίμα, πόσῳ μᾶλλον ὁ ἐν ἁμαρτίᾳ ὢν καὶ κατατολμῶν.

Ἐρώτησις. α΄.

Εἰ πᾶς ὁ βαπτισθεὶς τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ βάπτισμα, ὀφειλέτης ἐστὶ, νεκρὸς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῆν δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ἰησοῦ.

Ἀπόκρισις.

Οἱ πάντες οἱ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ ἐπιθυμοῦντες τῆς τοῦ βαπτίσματος χάριτος ὁμοίως καὶ ἀναγκαίως ἀντιποιούμεθα καὶ ἐπιδεόμεθα κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν εἰπόντος, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πάντες ἄρα ὁμοίως ἴσμεν ὀφείλεται, τῷ αὐτῷ λόγῳ στοιχεῖν τοῦ βαπτίσματος.
» τοῦ ἀποστόλου κοινῶς πᾶσι τοῖς βαπτισθεῖσι λέγοντος· ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοὶ, ὅτι ὅσοι ἐβα-
» πτίσθημεν εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ
» τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πα-
» τρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἐν ἑτέρῳ τό-
» πῳ ἐντρεπτικώτερον καὶ σαφέστερον ἡμῖν παραδίδωσι τοιοῦτον δόγμα, εἰπών· ὅσοι εἰς χριστὸν
» ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος, οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος,
» οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. καθὼς πάλιν πρὸς πάν-
» τας φησίν. ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώμα-
» τος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ τῷ βαπτίσμα-
» τι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως. ἄρα πᾶς ὁ βαπτισθεὶς τὸ τοῦ εὐαγγελίου βά-
» πτισμα, ὀφειλέτης ἐστὶ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζῆν. καὶ δι᾽ ὃν εἶπεν ἀλλαχοῦ. μαρτύρο-
» μαι πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι.
σαφῶς οὖν συνίσταται, ὅτι πᾶς ὁ βαπτισθεὶς τὸ ἐν βάπτισμα καθὼς γέγραπται, ἐπίσης ὀ-
φειλέτης ἐστὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος πληρῶσαι τὸ γε-
» γραμμένον ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο,
» ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν
» ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι.
εἰ γὰρ ὁ περιτμηθεὶς μέρος τι τοῦ σώματος τὴν κατὰ μωσέως περιτομὴν, ὀφειλέτης ἐστὶν
ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι, πόσῳ μᾶλλον ὁ περιτμηθεὶς τὴν κατὰ χριστὸν περιτομὴν ἐν τῇ ἀπεκ-
δύσει ὅλου τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς καθὼς γέγραπται, ὀφειλέτης ἐστὶ πλη-
» ρῶσαι τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον. ἐμοὶ τῷ κόσμῳ ἐσταύρωμαι, καὶ ὁ κόσμος ἐμοί.
» ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ χριστός. ὥστε ὁ ἀληθῶς κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου βα-
πτισθεὶς εἰς τὸν θάνατον τοῦ χριστοῦ, ἐνέκρωσε μὲν ἑαυτὸν καὶ τῷ κόσμῳ. πολὺ δὲ πρότερον
τῇ ἁμαρτίᾳ, κατὰ τὸ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον ἐν τῷ περὶ τοῦ βαπτίσματος λόγῳ.
» ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας,
» τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ἀπαράβατον δὲ συνθήκην κατέθετο τῇ ἀκο-
λουθεῖν ἐν πᾶσι τῷ κυρίῳ, ὅπερ ἐστὶ ζῆν τῷ θεῷ ὁλοκλήρως. δι᾽ ὅλου πληροῦν τὰ ὑπὸ τοῦ
» ἀποστόλου εἰρημένα. ποτὲ μὲν παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ
» παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν εὐάρεστον τῷ θεῷ τὴν λογικὴν λα-
» τρείαν ὑμῶν. καὶ τὰ ἑξῆς. ποτὲ δὲ, μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν
» σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη
» ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶν-
» τας. καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἐν τούτοις δὲ καὶ τοῖς τοιούτοις
» δόγμασι πάλιν λέγων, οὐκ ἔνι ἰουδαῖος, οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι
» ἄρσεν, οὐδὲ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα ἄξιοι γενώμεθα οἱ πάντες,
» ὡς εἷς ἀκοῦσαι, εὖ δοῦλε ἀγαθὲ δοῦλε, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴ-
σελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. ἴσως καταξιούμεθα, ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν ἐν ᾧ ἐκλήθη καὶ
ἐκληρώθη διὰ ἐπιμελείας περισσοτέρας καὶ ἀόκνου σπουδῆς πολυπλασιάσῃ τὴν μερι-
σθεῖσαν αὐτῷ χάριν καθὼς γέγραπται.

Κεφάλαια τοῦ δευτέρου λόγου, τεμνομένου εἰς κεφάλαια ιγ΄ ὁμοῦ ιϛ΄, μετὰ τοῦ πρώτου λόγου.

α΄ Εἰ πᾶς ὁ βαπτισθεὶς τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βάπτισμα, ὀφειλέτης ἐστὶ νεκρὸς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῆν δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

β΄ Εἰ ἀκίνδυνόν ἐστι μὴ καθαρεύοντά τινα τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, ἢ ἀκαθαρσίας, ἢ μολυσμοῦ ἱερατεύειν.

γ΄ Εἰ ἀκίνδυνόν ἐστι μὴ καθαρεύοντα τινὰ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος ἐσθίειν τὸ σῶμα τοῦ κυρίου, καὶ πίνειν τὸ αἷμα.

δ΄ Εἰ παντὶ ῥήματι θεοῦ δεῖ πιστεύειν καὶ πείθεσθαι ἐν πληροφορίᾳ ἀληθείας τοῦ εἰρημένου, κἂν ἀντίκειταί τι ῥῆμα ἢ ἔργον ἤτοι παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἢ παρὰ τῶν ἁγίων δοκοῦσιν ἐναντίως ἔχειν.

ε΄ Εἰ παντὸς ῥήματος ἡ ἀπείθεια ἀξία ὀργῆς καὶ θανάτου, κἂν ἰδικῶς τῷ καθ' ἕκαστον μὴ ᾖ συνημμένη ἀπειλή.

ϛ΄ Εἰ ἡ ἀπείθεια ἐν τῷ ποιῆσαί τι τῶν ἀπηγορευμένων ἐστίν, ἢ καὶ ἐν τῷ παραλεῖψαί τι τῶν ἐγκειμένων.

ζ΄ Εἰ δυνατόν ἐστιν ἢ εὐάρεστον ἢ εὐπρόσδεκτον θεῷ τὸν ἁμαρτίᾳ δουλεύοντα ποιεῖν δικαιώματα κατὰ τὸν τῆς θεοσεβείας τῶν ἁγίων κανόνα.

η΄ Εἰ εὐπρόσδεκτόν ἐστι τῷ θεῷ τὸ ἔργον τῆς ἐντολῆς μὴ ἀκολούθως κατ' ἐντολὴν θεοῦ γινόμενον.

θ΄ Εἰ χρὴ συγκοινωνεῖν τοῖς παρανομοῦσι, ἢ τοῖς ἀκάρποις ἔργοις τοῦ σκότους, κἂν μὴ ὦσι τῶν ἐμοὶ πεπιστευμένων οἱ τοιοῦτοι.

ι΄ Εἰ ἀεί ἐστι τὸ σκανδαλίζειν ἐπικίνδυνον.

ια΄ Εἰ χρὴ ἢ ἀκίνδυνόν ἐστι παραιτεῖσθαί τι τῶν προστεταγμένων ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἢ κωλύειν τὸν ἐπιταχθέντα ποιῆσαι, ἢ κωλύοντος ἀνέχεσθαι. μάλιστα ἐὰν γνήσιος ᾖ ὁ κωλύων. ἢ λογισμὸς εὐλογοφανὴς ἀντιπίπτῃ τῷ προστάγματι.

ιβ΄ Εἰ πᾶς ὀφειλέτης ἐστὶ πάντων τῆς ἐν πᾶσιν ἐπιμελείας, ἢ μόνων τῶν πεπιστευμένων καὶ τούτων κατὰ τὸ μερισθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πνεύματος χάρισμα.

ιγ΄ Εἰ χρὴ πάντα πειρασμὸν ὑπομένειν, κἂν θανάτου ἔχῃ ἀπειλὴν τοῦ ὑπὲρ φυλαχθῆναι τὴν πρὸς θεὸν ὑπακοήν. καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν πεπιστευμένων.

» ἀγάπη τοῦ θεοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ
» πάντες ἀπέθανον. ὅπερ ὡμολογήσαμεν ἐν τῷ βαπτίσματι. καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι οὐδὲν ἔχει ὄφελος κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅτι ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. προστίθησι δὲ καθ᾽ ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος, καὶ τὸ κρίμα τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. οὐ μόνον γὰρ κρίμα φοβερὸν ἔχει ὁ ἐν μολυσμῷ σαρκὸς καὶ πνεύματος ἀναξίως προσερχόμενος τοῖς ἁγίοις. προσερχόμενος δέ, ἔνοχος γίνεται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου. ἀλλὰ καὶ ἀργῶς καὶ ἀνωφελῶς ἐσθίων καὶ πίνων ἐν τῷ μὴ διὰ τῆς μνήμης τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν
» ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. τὸ εἰρημένον φυλάσσειν, ὅτι ἡ ἀγάπη
» τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες
» ἀπέθανον, καὶ τὰ ἑξῆς. ὥσπερ γὰρ ἀσυνέτως καὶ ἀνωφελῶς τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον ἀγαθὸν καταργῶν, καὶ ὥσπερ ἀχαρίστως προσερχόμενος τῷ τοιούτῳ μυστηρίῳ τὸ κρίμα ἔχει τῆς ἀργίας, τοῦ κυρίου καὶ τοὺς ῥῆμα ἀργὸν περιτιμένους ἀκρίτους εἶναι μὴ συγχωρήσαντος, σφοδρότερον δὲ παριστῶντος τὸ κρίμα τῆς ἀργίας, διὰ τοῦ τὸ τάλαντον ἐν ἀργίᾳ φυλάξαντος ἀκέραιον. τοῦ δὲ ἀποστόλου παραδεδωκότος ἡμῖν, ὅτι καὶ ὁ τὸ ἀγαθὸν περιφέρων ῥῆμα, μὴ εἰς οἰκοδομὴν δὲ τῆς πίστεως οἰκονομῶν, λυπεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, συνορᾶν ὀφείλομεν τὸ κρίμα τοῦ ἀναξίως ἐσθίοντος καὶ πίνοντος. εἰ δὲ καὶ ὁ τὸν ἀδελφὸν διὰ βρώματος λυπῶν τῆς ἀγάπης ἐκπέπτωκεν, ἧς αὐτὰ καὶ τὰ μεγάλα τῶν τε χαρισμάτων, καὶ τῶν δικαιωμάτων ἐνεργούμενα οὐδὲν ὠφελεῖ, τί ἄν τις εἴποι περὶ τοῦ ἀργῶς καὶ ἀνωφελῶς τολμῶντος φαγεῖν τὸ σῶμα, καὶ πιεῖν τὸ αἷμα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ διὰ τοῦτο περισσοτέρως λυποῦντος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τολμῶντος αὐτὰ τῆς συνεχούσης ἀγάπης. ὥστε κρῖναι μὴ ἑαυτοῖς ζῆν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν φαγεῖν καὶ πιεῖν.

δεῖ οὖν τὸν προσιόντα τῷ σώματι καὶ τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ, εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος, μὴ μόνον καθαρεύειν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἵνα μὴ εἰς κρίμα φάγῃ, καὶ πίῃ. ἀλλὰ καὶ ἐναργῶς δεικνύειν τὴν μνήμην τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος ἐν τῷ νενεκρῶσθαι μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τῷ κόσμῳ καὶ ἑαυτῷ, ζῆν δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ, ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ἐν τῷ πνεύματι βάπτισμα, ἐλεγκτικὸν μέν ἐστι πάσης κακίας· δεκτικὸν δὲ τῆς κατὰ χριστὸν δικαιο
σύνης, μῖσος μὲν ἐμποιοῦν τῆς κακίας, ἐπιθυμίαν δὲ τῆς ἀρετῆς· διὰ δὲ τῆς πίστεως
ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐκκαθαρισθῆναι ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας· ἐν δὲ τῷ ὕδατι βαπτι-
ζομένους εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου, ὥσπερ ἔγγραφον ὁμολογίαν κατατιθέμεθα· νενεκρῶσθαι
μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τῷ κόσμῳ· ἐζωοποιῆσθαι δὲ τῇ δικαιοσύνῃ· καὶ οὕτως ἐν τῷ ὀ-
νόματι τοῦ ἁγίου πνεύματος βαπτιζομένους, ἄνωθεν ἐγεννήθημεν· γεννηθέντας δὲ, καὶ
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ βαπτιζομένους, τὸν χριστὸν ἐνεδυσάμεθα· ἐνδυσάμενοι δὲ τὸν καινὸν ἄν-
θρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς ἐβαπτίσθημεν, καὶ τέκνα θεοῦ
ἀνηγορεύθημεν· χρεία οὖν λοιπὸν τρέφεσθαι ἡμᾶς τροφὴν ζωῆς αἰωνίου, ἥν τινα παρέ-
δωκεν ἡμῖν πάλιν ὁ αὐτὸς μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος· ποτὲ μὲν εἰπὼν, οὐκ ἐπ' ἄρ-
τῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος τοῦ θεοῦ·
καὶ πῶς τοῦτο γίνεται, ἐδίδαξεν ἐν τῷ εἰπεῖν· ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ
πέμψαντός με πατρός· καὶ πάλιν προσθεὶς τὸ ἀμὴν δεύτερον, πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἐπι-
» φερομένων καὶ πληροφορίαν τῶν ἀκουόντων, φησίν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ
» φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυ-
» τοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· κἀγὼ ἀναστή-
» σω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· ἡ γὰρ σάρξ μου, ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς
» ἐστι πόσις· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ·
» καὶ μετ' ὀλίγα γέγραπται, πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες τὸν λόγον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπον·
» σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; εἰδὼς δὲ ὁ κύριος ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογ-
» γύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; ἐὰν οὖν
» θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον, τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωο-
» ποιοῦν· ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματά μου πνεῦμά ἐστι, καὶ ζωή ἐστιν· ἀλλ' εἰ-
» σὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν· ᾔδει γὰρ ὁ ἰησοῦς ἐξ ἀρχῆς, τίνες εἰσὶν οἱ πιστεύοντες,
» καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν· καὶ ἔλεγε, διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλ-
» θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου· ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον
» ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν· εἶπεν οὖν ὁ
» ἰησοῦς τοῖς δώδεκα· μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; ἀπεκρίθη αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε,
» πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, καὶ ἐγνώ-
» καμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος· καὶ πρὸς τῷ τέλει τῶν εὐαγγελίων γέ-
» γραπται· λαβὼν οὖν ὁ ἰησοῦς ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθη-
» ταῖς, καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο
» ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐ-
» τοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο γάρ μου ἐστὶ τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ πε-
» ρὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν·
» μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ ἀπόστολος λέγων, ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου ὃ καὶ παρέ-
» δωκα ὑμῖν· ὅτι ὁ κύριος ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ, ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας
» ἔκλασε, καὶ εἶπε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν
» ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον
» ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὁσάκις γὰρ
» ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλ-
» λετε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ· τί οὖν ὠφελεῖ τὰ ῥήματα ταῦτα; ἵνα ἐσθίοντες καὶ πίνοντες ἀεὶ
μνημονεύωμεν τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος, καὶ οὕτω παιδευθῶμεν
ἀναγκαίως φυλάξαι ἐνώπιον θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ τὸ δόγμα τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παρα-
» δεδόμενον ἐν τῷ εἰπεῖν· ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ
» πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶν-
» τες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι· ὁ γὰρ ἐ-
σθίων καὶ πίνων δηλονότι εἰς ἀνεξάλειπτον μνήμην τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος ἰησοῦ χριστοῦ
τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ ἐγερθέντος· τὸν δὲ λόγον τῆς μνήμης, τῆς μέχρι θανάτου ὑπακοῆς τοῦ
κυρίου, μὴ πληρῶν κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου διδασκαλίαν, καθὼς προείρηται εἰπόντος· ἡ γὰρ

παρασκευάζειν. αὐτοῦ τοῦ κῦ ἡμῶν ἰησοῦ χῦ δι' ἀποφθεγμάτων πιστωσαμένου τὴν πρὸ
» γενομένην ἀπόφασιν. καὶ πάλιν δογματικῶς ἐπενεγκόντος· οὕτω πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς
» οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. καὶ
» πάλιν προστακτικῶς· εἴ τις ἔρχεται πρός με, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
» αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. καὶ πάλιν ὁριστικῶς· ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ'
» ἡμέραν, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις διαπύροις
λόγοις τοῦ κῦ ἡμῶν ἰησοῦ χῦ τοῦ εἰπόντος, πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν. καὶ τί θέ-
λω εἰ ἤδη ἀνήφθη· ἐκδήλου γενομένης τῆς τῶν ἁμαρτημάτων κακίας, καὶ φανερου-
μένης τῆς ἀρετῆς τῶν εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ χῦ αὐτοῦ κατορθουμένων, ἐρχόμεθα πάν
» τως εἰς ἐπιθυμίαν καὶ ὁμολογίαν τῶν παρὰ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένων. ταλαίπωρος
» ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ
» διὰ ἰησοῦ χῦ τοῦ κῦ ἡμῶν τοῦ εἰπόντος. τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ
» ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. μαρτυροῦντος τοῦ ἀποστόλου ἐν τῷ
» εἰπεῖν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτω
μάτων. καὶ τότε ἐρχόμεθα εἰς τὸ ἐν τῷ ὕδατι βάπτισμα, ὅπερ ἐστὶν ὁμοίωμα τοῦ σταυροῦ,
τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. συνθήκας κατατιθέμενοι καὶ φυ
λάσσοντες τὰς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ περικοπῇ τοῦ τοιούτου βαπτίσματος ἐπι-
» σφραγισαμένου διὰ τοῦ εἰπεῖν, εἰδότες ὅτι χς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει· θά
» νατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ
» τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ. ζῶντας δὲ
» τῷ θεῷ ἐν χῷ ἰησοῦ. μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑ-
» πακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, μὴ δὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας
» τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑ-
» μῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ, καὶ τὰ ἑξῆς. τότε καταξιοῦταί τις ἐν ὀνόματι τοῦ ἁ-
γίου πνεύματος βαπτισθῆναι, καὶ ἄνωθεν γεννηθεὶς ἀλλάξαι καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν τρόπον
καὶ τοὺς συζῶντας, ἵνα τῷ πατρὶ στοιχοῦντες, καταξιωθῶμεν ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ βα-
πτισθῆναι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν χν. χρὴ γὰρ τὸν γεννηθέντα καὶ ἐνδύματος καταξιωθῆναι.
» καθὼς εἶπεν ὁ ἀπόστολος. ὅσοι εἰς χν ἐβαπτίσθητε, χν ἐνεδύσασθε. καὶ πάλιν. ἀπεκ
» δυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον τὸν
» ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ὅπου οὐκ ἔνι ἕλλην, καὶ
» ἰουδαῖος. τὸν δὲ υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐνδυσάμενοι τὸν δόντα ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι. ἐν ὀ-
νόματι τοῦ πατρὸς βαπτιζόμεθα καὶ τέκνα θεοῦ ἀναγορευόμεθα τοῦ προστάξαντος καὶ
» ἐπαγγειλαμένου καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορί-
» σθητε λέγει κς, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς
» πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς, καὶ θυγατέρας λέγει κς παντοκράτωρ. ταύ-
» τας οὖν ἔχοντες, φησὶν ὁ ἀπόστολος τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοὶ, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς
» ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ
» θεοῦ. καὶ πάλιν παραγγέλλοντος ἐν τῷ εἰπεῖν· πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμοῦ καὶ δια
» λογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς
» σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης· ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες
» εἰς καύχημα ἐμοὶ, εἰς ἡμέραν χῦ. εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ χῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ χς
» ἐστὶν, ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος· τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε, γὰρ
» καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ χς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ἡμῶν, τό
» τε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ τῇ παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἐπηγγελμένῃ,
» εἰπόντος, τότε ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι, ὡς ὁ ἥλιος.

ὅτι δεῖ τὸν ἀναγεννηθέντα διὰ τοῦ βαπτίσματος, τρέφεσθαι
λοιπὸν τῇ μεταλήψει τῶν θείων μυστηρίων.

Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ χάριτι, τῇ μνήμῃ τῶν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ῥημάτων, καὶ
τῶν ἁγίων αὐτοῦ εὐαγγελιστῶν τε καὶ προφητῶν, καὶ τοῦ ἀποστόλου αὐτάρκως ἡμῖν σα-
φηνισάντων τὸν ὑπὲρ τοῦ κῦ ἡμῶν ἰησοῦ χῦ βαπτίσματος λόγον ἐπαιδεύθημεν, ἔτι τὸ μὲ

ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι᾽ ἀγάπης ἐνεργουμένη καθὼς γέγραπται· δι᾽ ἧς καὶ
ἄλλος ἡμῖν κατορθοῦται τὸ ἐπιτυχεῖν συνημμένως τῷ παραγγέλματι τοῦ βαπτίσματος πα-
ρὰ τοῦ αὐτοῦ κῦ ἰησοῦ χῦ εἰπόντος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑ-
μῖν· ὧν τὴν τήρησιν ἀπόδειξιν εἶναι τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης αὐτὸς ὁ κς ὡρίσατο εἰπών·
» ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσετε· καὶ πάλιν· ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τη-
» ρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· καὶ πάλιν ἐάν τις με ἀγαπᾷ, τὸν λόγον μου τηρή-
» σει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν· καὶ σφοδρότερον καὶ δυσωπητικώτερον φησί μεί-
» νατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ· ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσετε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· κα-
θὼς κἀγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ· εἰ δὲ τῆς
μὲν ἀγάπης ἀναγκαία ἀπόδειξις ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν, φόβος δὲ σφοδρότερος, ὅτι χω-
ρὶς ἀγάπης καὶ ἡ τῶν ἐνδόξων χαρισμάτων ἀνωτάτω δυνάμεων, καὶ αὐτῆς τῆς πίστεως
ἡ ἀκροτάτη ἐνέργεια, καὶ ἡ τελειοποιὸς ἐντολὴ ἀνωφελὴς, αὐτοῦ τοῦ ἐν χῷ λαλοῦντος παύ-
» λου τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων,
» ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸν ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον· καὶ ἐὰν ἔχω προφη-
» τείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν· καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πί-
» στιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι· καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρ-
» χοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφε-
» λοῦμαι· ἅπερ λογίζομαι εἰ τὸν εἰρηκότα ὀρθῶς μεμνημένον τοῦ κῦ εἰπόντος, ὅτι πολ-
» λοὶ ἐλεύσονται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ λέγοντες, κε κε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ
» τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσα-
» μεν; καὶ ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν; καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας; καὶ
» ἀποκρινεῖται αὐτοῖς· οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ᾽ ἐμοῦ ἐργάται τῆς ἀνο-
» μίας· ὡς δῆλον καὶ ἀναντίρρητον εἶναι, ὅτι χωρὶς ἀγάπης κἂν γίνηται τὰ προστάγμα-
τα καὶ τὰ δικαιώματα, καὶ φυλάσσωσιν αἱ ἐντολαὶ τοῦ κῦ, καὶ τὰ μεγάλα χαρίσματα
ἐνεργηθῇ, ἀνομίας ἔργα λογισθήσεται· οὐ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τῶν χαρισμάτων καὶ τῶν δι-
καιωμάτων, ἀλλὰ τῷ σκοπῷ τῶν τούτοις χρωμένων πρὸς τὰ ἴδια θελήματα· τοῦ ἀπο-
στόλου λέγοντος, ποτὲ μὲν, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ποτὲ δὲ, τινὲς μὲν
διὰ φθόνον καὶ ἔριν, οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας χν καταγγέλλουσιν, οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλίψιν ἐπι-
» φέρειν τοῖς δεσμοῖς μου· καὶ ἀλλαχοῦ· οὐ γάρ ἐσμεν φησὶν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες
» τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· καὶ πάλιν ἀπαρνητικῶς φησί· οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας
» ἐγενήθημεν πρὸς ὑμᾶς καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζη-
» τοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὔτε ἀφ᾽ ὑμῶν οὔτε ἀπ᾽ ἄλλων· δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι
» ὡς χῦ ἀπόστολοι· διὰ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων δείκνυται σαφῶς τὸ δίκαιον τῆς τοῦ
κῦ ἀποκρίσεως εἰπόντος· ἀποχωρεῖτε ἀπ᾽ ἐμοῦ ἐργάται ἀνομίας ἐν τῷ διὰ τῶν τοῦ θεοῦ
χαρισμάτων τὰ ἴδια θελήματα πραγματεύεσθαι· ὡς εἴ τις τοῖς ἰατρικοῖς σκεύεσί τε
καὶ σκευάσμασιν ἰδίοις πρὸς θεραπείαν παθῶν γινομένοις, καὶ πρὸς ἐπιμέλειαν ὑγείας
τε καὶ ποτηρίου χρήσαιτο πρὸς φθόνον*, καὶ μὴ τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα φυλάσσειν,

* φόνον

» εἰπόντος· εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε· παν-
τὶ οὖν λόγῳ ἀναγκαία ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ὡς ἀμετεώριστον εἶναι τὸν νοῦν·
καὶ ὥσπερ δὲ προσηλῶσθαι τῷ σκοπῷ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης, ἵνα φυλάσσοντες τὸ πρόσταγμα
» τοῦ κῦ εἰπόντος· ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· καὶ πάλιν· φα-
» ρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τότε τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ ἔσται κα-
θαρὸν ὅλον· ἐκ περισσεύματος καρδίας ἀγαθῆς καρποφορῶμεν· ὁ μὲν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἐξή-
κοντα, ὁ δὲ τριάκοντα εἴτε δι᾽ ἔργων, εἴτε διὰ λόγων εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ χῦ αὐτοῦ, φυ-
λάσσοντες πανταχοῦ τὸ ἄλυπον τῷ ἁγίῳ πνεύματι· καὶ οὕτως φύγω μὲν τὸ κρίμα τοῦ
» αὐτοῦ κῦ εἰπόντος· οὐαὶ ὑμῖν ὅτι ὅμοιοι ἐστὲ τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαί-
» νονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας· οὕτω καὶ ὑ-
» μεῖς, ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ
» ἀνομίας· διόπερ πρὸ μὲν βαπτίσματος μαθητευθῆναι χρὴ τὰ κωλυτικὰ τῆς μαθη-
τείας περιαιρεθῆναι πρῶτον, καὶ οὕτω πρὸς τὴν μαθητείαν ἐπιτηδείους ἑαυτοὺς

τὸν ἔσω ἄνθρωπον· ὡς δύνασθαι ἡμᾶς λέγειν, ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρ-
χει· τὸ μὲν σῶμα ὡς σκιὰν περιφέροντας ἐπὶ τῆς γῆς· τὴν δὲ ψυχὴν συμπολιτευομέ-
νην τοῖς ἐπουρανίοις φυλάσσοντας. ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς συνόντας ἐπὶ γῆς ἀνταλλαξά-
μενοι, τοῦ μὲν Δαβὶδ εἰπόντος· τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξε-
δίωκον· ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον· οἱ ὀφθαλμοί
μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ᾽ ἐμοῦ· πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώ-
μῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει· οὐ κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου, ποιῶν ὑπερηφανίαν·
λαλῶν ἄδικα, οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου· καὶ ἐν ἄλλοις ὁμοίως· τοῦ δὲ
ἀποστόλου ἐμβριθέστερον παραγγέλλοντος, ὅτι ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος,
ἢ πλεονέκτης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν· καὶ πολλά-
κις δὲ ὁ αὐτὸς τὰ ὅμοια κατὰ τῶν ὁμοίων δογματίσας, παραδίδωσι σαφῶς καὶ ἀσφαλῶς
προδιηγούμενος τὴν μεγάλην καὶ ἔνδοξον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Χριστοῦ χάριν· τί σοι καὶ πο-
ταποῖς συνεῖναι ἡμᾶς δεῖ, ἐν τῷ εἰπεῖν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμ-
φότερα ἕν· καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ· τὸν νό-
μον τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὐτῷ εἰς ἕνα καινὸν
ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην· καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ
διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ· καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην
ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς· ὅτι δι᾽ αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι
ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα· ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλ᾽ ἐστὲ συμ-
πολῖται τῶν ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ· ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀπο-
στόλων καὶ προφητῶν· ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ· ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρ-
μολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ· ἵνα οὕτως ἐν μὲν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου συμ-
φυτευθέντες τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου πνεύματος βαπτισθέντες καὶ γεννηθέν-
τες ἄνωθεν τὸν ἔσω αὐτὸν ἐν τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοός· ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμε-
λίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, οὕτως ἄξιοι γενώμεθα βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι
τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ· καὶ καταξιωθῶμεν τῆς μεγάλης δωρεᾶς, ἣν ὁ ἀπόστολος
παραδέδωκεν, εἰπών· ὅτι ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰου-
δαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, σκύθης, δοῦλος, καὶ ἐλεύθερος· ἀλλὰ πάντα καὶ
ἐν πᾶσι Χριστός· ἀναγκαῖον γὰρ καὶ ἀκόλουθον, τὸν γεννηθέντα καὶ ἐνδύσασθαι· μόνον ἐὰν ὥσ-
περ ἡ σανὶς ἐξ ὁποίας δήποτε ὕλης οὖσα, ἀποθεμένη τὸ ἀνώμαλον, καὶ ἀποξυσθεῖσα
τὸ τραχὺ, οὕτως ἐνδέχεται τὴν γραφὴν τῆς εἰκόνος τοῦ βασιλέως· καὶ τότε οὐκ ἐν τῇ τοῦ
ξύλου, ἢ χρυσοῦ, ἢ ἀργύρου διαφορᾷ γνωρίζεταί τις διαφορὰ τῆς εἰκόνος· ἐν δὲ τῇ ἀκρι-
βείᾳ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὸ ἀρχέτυπον μετ᾽ ἐπιμελείας πολλῆς κατ᾽ ἐπιστήμην ἀξιολό-
γως κατορθωθεῖσα κρύπτει μὲν τὴν διαφορὰν τῆς ὕλης, κἂν πολλῷ τῷ μέσῳ διεστήκῃ·
πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἑαυτῆς τοὺς ὁρῶντας ἐπάγεται, καὶ γίνεται ἐντιμοτέρα πάσης ἀρχῆς καὶ
ἐξουσίας· οὕτω καὶ ὁ βαπτιζόμενος, εἴτε Ἰουδαῖος, εἴτε Ἕλλην, εἴτε ἄρσην, εἴτε θῆλυ, εἴτε
δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος, εἴτε σκύθης, εἴτε βάρβαρος, εἴτε ἄλλος ἐν οἱᾳδήποτε διαφορᾷ γέ-
νους ὀνομαζόμενος ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ ἀπεκδυσάμενος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς
πράξεσιν αὐτοῦ· διὰ δὲ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἐνδυσάμενος τὸν νέον τὸν κα-
τὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπί-
γνωσιν κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ἄξιος γίνεται καταντῆσαι εἰς τὴν εὐδοκίαν τοῦ
θεοῦ ἣν ὁ ἀπόστολος παρέδωκεν εἰπών· οἴδαμεν γὰρ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συ-
νεργεῖ εἰς ἀγαθὸν τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν· ὅτι οὓς προέγνω καὶ προώρισε
συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς·
τότε γὰρ ὡς υἱὸν θεοῦ ἐνδυσάμενος, καταξιοῦται τοῦ τελείου βαθμοῦ, καὶ βαπτίζεται εἰς τὸ
ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· κατὰ τὴν τοῦ Ἰωάννου μαρτυρίαν διδόν-
τος ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι· θεοῦ τοῦ λέγοντος, ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀ-
φορίσθητε, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πα-
τέρα, καὶ ὑμᾶς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς, καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ· χάριτι αὐ-
τοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἐν ᾧ, οὔτε περιτομή τι

περὶ δὲ λογισμῶν ἰδίων, ἐν σοφίᾳ ἀνθρωπίνῃ, ἀγωνιστικώτερον τὴν καθαίρεσιν ποιεῖσθαι ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξεν, εἰπών· τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν, οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων· λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ· ἢ ὅλως περὶ δικαιοσύνης τῆς ἑκάστῳ φαινομένης, κἂν διὰ θεὸν ᾖ ἐσπουδασμένως γινομένη· περὶ ἧς φησι πάλιν ὁ αὐτός· μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στῆσαι τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν· ὡς ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων φανερὸν εἶναι τὸ κρίμα τῶν θελόντων σοφίζεσθαι τὰ κρίματα τοῦ θεοῦ· γέγραπται γὰρ, οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες· τοῦ κυρίου φανερώτερον ἀποφηναμένου, ὅτι ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς τὸ παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν· διόπερ πάντων ὁμοῦ καθαρεῦσαι ἀναγκαῖον, τῶν τε τοῦ διαβόλου ἐπιθυμιῶν, καὶ τῶν τοῦ κόσμου μετεωρισμῶν· καὶ τῶν ἀνθρωπίνων παραδόσεων, καὶ τῶν ἰδίων θελημάτων, κἂν εὐπροσωπότεροι εἶναι δόξωσι, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου συνηγορῶνται, ἐὰν καὶ πρὸς ὀλίγον ἀναβολὴν ἐμποιήσωσι, τῇ ὀφειλομένῃ ὀξυτάτῃ σπουδῇ τῶν θελημάτων τοῦ θεοῦ· ἵνα οἱ ἐν τῷ τοιούτῳ βαπτίσματι ὁμολογήσαντες συνεσταυρῶσθαι τῷ Χριστῷ, συντεθνηκέναι, συντεθάφθαι, συμπεφυτεῦσθαι, συνεγηγέρθαι, παῤῥησίαν ἔχωσι μετὰ ἀληθείας εἰπεῖν; ἐγὼ τῷ κόσμῳ ἐσταύρωμαι, πολὺ δὲ πρότερον τῷ διαβόλῳ, καὶ ὁ κόσμος ἐμοί· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός· περισσεύειν τῆς κατὰ τὸν νόμον δικαιοσύνης διδάσκων, ἵνα βασιλείας οὐρανῶν καταξιωθῶμεν· καιρὸς ἂν εἴη λοιπὸν εἰς κατανόησιν ἡμᾶς ἐλθεῖν, καὶ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως σύνεσιν ἡμᾶς λαβεῖν, καὶ γνῶναι τί ἐστι τὸ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος βαπτισθῆναι· πρῶτον μὲν οὖν ἑκάστου ὀνόματος ἰδιαζόντως τὴν τοῦ ὀνομαζομένου δόξαν γνωρίζειν ἀναγκαῖον· ἔπειτα εἰδέναι, ὅτι τὸ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου πνεύματος βαπτισθῆναι, αὐτὸς ὁ κύριος σαφηνίζει, λέγων· τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν· ἵνα τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τὴν ἀκολουθίαν ἀντὶ ὑποδείγματος λαβόντες, ἐκ τοῦ γνωριμωτέρου πράγματος τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας σαφῶς καὶ ἀληθῶς παιδευθῶμεν· εἰδότες, καὶ πεπεισμένοι ἀκριβῶς, ὅτι ὥσπερ τὸ κατὰ σάρκα ἔκ τινος γεννηθὲν τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόν ἐστι τὸ, ἐξ οὗ ἐγεννήθη, οὕτω καὶ ἡμᾶς ἐπάναγκες ἐκ τοῦ πνεύματος γεννωμένους, πνεῦμα γενέσθαι· πνεῦμα δὲ οὐ κατὰ τὴν μεγάλην καὶ ἀκατάληπτον ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ δόξαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ διαιρέσει τῶν τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ χαρισμάτων, ἑκάστῳ πρὸς τὸ συμφέρον, καὶ ἐνεργείᾳ τούτων ἁπάντων αἰνιγματωδῶς θεωρουμένην· καὶ ἐν ἄλλοις δὲ ἐν τοῖς ὁμοίως· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, τῶν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατηγγελμένων ὑπόμνησίν τε, καὶ διδασκαλίαν αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος, αὐτὸς ὑμᾶς διδάξει, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, ἃ εἶπον ὑμῖν· ἔπειτα δὲ ὁ ἀπόστολος πλατύτερον παραδίδωσι, διὰ ποίων φρονημάτων γίνεταί τις πνεῦμα, ἐν τῷ γράφειν, ποτὲ μὲν, ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, καὶ τὰ ἑξῆς· προειπὼν, οἱ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον· καὶ ἀλλαχοῦ, εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν· ποτὲ δὲ, ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ καὶ τὰ ἑξῆς· διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ὁ κύριος τοὺς γεννηθέντας ἐκ πνεύματος, πνεῦμα γενέσθαι, λέγει· συμμαρτυρεῖ δὲ ὁ ἀπόστολος, λέγων· τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται· ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι, διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστόν· ἐὰν δὲ ζῶντες πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν, καὶ οὕτω χωρητικοὶ γενόμενοι τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου δυνηθῶμεν ὁμολογεῖσθαι τὸν Χριστόν, διότι οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ· οὕτω μὲν οὖν ὁ κύριος διά τε ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τοῦ ἀποστόλου τοὺς γεννηθέντας ἐκ πνεύματος, πνεῦμα γίνεσθαι ἐδίδαξεν· καὶ ἐν τούτῳ δὲ πάλιν μιμησώμεθα τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· πρῶτον μὲν τὸν τόπον μεταλλάξαντες, καὶ τὸν τρόπον μετασχηματισθέντες διὰ τοῦ κραταιωθῆναι πνεύματι

τὸν ἔσω

νιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἀψευδῆ καὶ ἀληθῆ ἐπιδεξάμεθα τὴν ἐν τῷ βαπτίσ-
ματι ἐπαγγελίαν, ἐν τῷ φυλάσσειν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παρακλητικῶς πρὸς τοὺς συμ-
» φυτευθέντας τῷ χριστῷ, καὶ συνεγερθέντας εἰρημένα οὕτως· μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία
» ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς· μηδὲ πα-
» ριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ
» ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας· καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ· καὶ πάλιν, εἰ
» οὖν συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ χριστὸς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος· τὰ ἄνω
» φρονεῖτε, καὶ μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ὡς οἶμαι ἀναπόδοτον οὔπω διακρινίσαντος ἡμῖν τοῦ
ἀποστόλου, δι' ὀλίγων γοῦν τῶν μνημονευθέντων τὴν προλαβοῦσαν μεγάλην τῆς ἀμε-
τρήτου φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ χάριν ἐν ἀγάπῃ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, οὗ ἡ μέχρι θανά-
του ὑπακοὴ ἡμῖν ἐγένετο, καθὼς γέγραπται, λύτρωσις ἁμαρτημάτων, ἐλευθερία τοῦ ἐν τῷ
αἰῶνος παραπτώματι βασιλεύοντος θανάτου, καταλλαγὴ τῷ θεῷ· δύναμις τῆς πρὸς θεὸν
εὐαρεστήσεως· δικαιοσύνης δωρεά, κοινωνία τῶν ἁγίων ἐν τῇ αἰωνίῳ ζωῇ· βασιλείας οὐ-
ρανῶν κληρονομία, καὶ μυρίων ἄλλων ἀγαθῶν βραβεῖον· σοφῶς δὲ καὶ ἰσχυρῶς παρα-
δεδωκότος ἡμῖν διὰ τῶν συνημμένων ἐπιχειρούντων τὸν ἐν τῷ ὕδατι εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ βαπτίσματος λόγον· δι' ὧν ἐπαίδευσεν ἡμᾶς ἀσφαλίζεσθαι ἑαυτοὺς μὴ
» εἰς κενὸν τὴν τοσαύτην καὶ τοιαύτην χάριν δέξασθαι· εἰπὼν ἃ καὶ πρότερον· μὴ οὖν
» βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυ-
» μίαις αὐτῆς· μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παρα-
» στήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας· καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ
» θεῷ· καὶ τὰ ἑξῆς· δι' ὧν παντάπασιν ἀποστήσας μὲν ἡμᾶς πάσης ἁμαρτίας, καὶ τῆς
κατὰ νόμον δικαιοσύνης· προσαγαγὼν δὲ τῇ κατὰ θεὸν δικαιοσύνῃ σφοδρότερον· διὰ δὲ
» φρικωδεστέρας ἀπειλῆς, καὶ ἀγαθῆς, καὶ ποθεινοτάτης ἐπαγγελίας ἐν τῷ εἰπεῖν· τὰ γὰρ
» ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ
» ἡμῶν· μιμεῖται πάλιν τὸν κύριον, καὶ τῆς κατὰ νόμον δικαιοσύνης κρείττονας ἡμᾶς γενέσθαι
» παιδεύει· ἐπαγαγών· ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί; γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυ-
» ριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ· ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νό-
» μῳ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός· ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ
» ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευ-
» θέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ὥστε
» ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑ-
» μᾶς ἑτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ· ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ
» σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς
» τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ· νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν
» ᾧ κατειχόμεθα· ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμ-
» ματος, καὶ τὰ ἑξῆς· δι' ὧν παιδευόμεθα θαυμάζειν τὴν ἀνεκδιήγητον φιλανθρωπίαν τοῦ
θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ· καὶ φρικωδέστερον καθαρεύειν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκός, καὶ πνεύ-
ματος· τὴν δὲ διαφορὰν τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ γράμμα, ἐν ἑτέρῳ τόπῳ σύγκρισιν ποιού-
» μενος τοῦ νόμου καὶ τοῦ εὐαγγελίου κατὰ ἀπόφασιν δείκνυσι, λέγων· τὸ γὰρ γράμμα ἀπο-
» κτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ· γράμμα λέγων τὸν νόμον, ὡς διὰ τῶν προσγεγραμμένων δηλοῦ-
ται· πνεῦμα δέ, τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν· αὐτοῦ τοῦ κυρίου εἰπόντος, τὰ ῥήματά μου, πνεῦμά
ἐστι, καὶ ζωή ἐστιν· εἰ δὲ ἡ κατὰ νόμον δικαιοσύνη σπουδαζομένη τισὶ τῶν ἐν τῷ βαπτίσμα-
τι καθομολογησάντων ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῆν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀπο-
θανόντι καὶ ἐγερθέντι μοιχείας κρίμα ἐπάγει, ὡς διὰ τῶν προειρημένων σαφῶς δέδεικται,
τί ἄν τις εἴποι περὶ παραδόσεων ἀνθρωπίνων· περὶ δὲ τῆς κατὰ νόμον δικαιοσύνης, ὁ
» αὐτὸς ἀπόστολος σφοδρότερον ἀποφαίνεται, εἰπών· ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι τὰ πάν-
» τα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου· δι' ὃν τὰ πάντα ἐζη-
» μιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν
» δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ ἰησοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύ-
» νην· περὶ μὲν οὖν παραδόσεων ἀνθρωπίνων τὸ κρίμα φανερόν, ἐκ τῶν τοῦ κυρίου ῥημάτων·

σεως τῷ συμφυτευθέντι τῷ Χριστῷ ἐν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου. διὰ δὲ τὸ μισεῖν καὶ βδελύσ-
σεσθαι πᾶσαν κακίαν ἄχρι καὶ τῆς προσπαθοῦς ἐνθυμήσεως τὸ καθαρὸν τῆς καρδίας
ἐνδεικνυμένῳ. καθώς φησιν ὁ Δαβίδ, οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή, ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐ-
μοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον. ἐπειδὴ πάντως οὐδὲ ἐγγίζοντος αὐτοῦ ἐπιγράφει. συμ-
φυτευθέντες δὲ ἐν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου, πάντως συνεγερθησόμεθα τῷ Χριστῷ. τὰς γὰρ
φυτείας τὸ ἀκολούθως σημαινόμενον τοιοῦτο. νῦν μὲν κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐνανθρωπή-
σεως συμμορφούμενοι τὸν ἴσον ἄνθρωπον ἐν τῇ καινότητι τῆς ζωῆς. τῇ μέχρι θανάτου
ὑπακοῇ ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. ἵνα ἄξιοι γενώμεθα μετὰ ἀ-
» ληθείας τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. ἵνα ἄξιοι γενώμεθα μετὰ ἀληθείας εἰπεῖν. ζῶ δὲ οὐκέ-
» τι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. εἰς δὲ τὸ μέλλον, καθὼς διεβεβαιώσατο ὁ αὐτὸς ἀπόστολος εἰ-
» πών. ὅτι, εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσο-
» μεν. ἐπίσης δὲ τούτοις πληροφορεῖ ἡμᾶς ἐν τῷ εἰπεῖν, εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ
ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ δό-
γμα τοῦ τοιούτου βαπτίσματος δυσωπητικώτερον καὶ ἀναγκαστικώτερον παιδεῦον ἡμᾶς,
» ἐπιφέρει λέγων. ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει. θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυ-
» ριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀπέθανεν ἐφάπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ὑμεῖς
» λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τὴν τοί-
νυν αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων οἰκονομίαν διὰ
τῆς μέχρι θανάτου ἐνανθρωπήσεως προθεὶς ὁ ἀπόστολος, δυσωπητικώτερον καὶ ἀναγκα-
» στικώτερον ἡμᾶς παιδεύει, κεκριμένως. νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ. ζῶντας δὲ τῷ θεῷ
» ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἵνα ὥσπερ ὁ Χριστὸς ἀποθανὼν δι' ἡμᾶς, καὶ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν ὑπὲρ ἡμῶν οὐκέ-
τι ἀποθνήσκει, οὕτω καὶ ἡμεῖς βαπτισθέντες εἰς τὸν θάνατον ἐν τῷ ὁμοιώματι, ἀποθά-
νωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ. καὶ διὰ τῆς ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἀνόδου, ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέν-
τες ζήσωμεν τῷ θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ μηκέτι ἀποθάνωμεν, τουτέστι μηκέτι ἁμαρτήσω-
μεν. διότι ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὐτὴ ἀποθανεῖται. καὶ ὥσπερ ἐκείνου ὁ θάνατος οὐ
κυριεύει, οὕτω καὶ ἡμῶν μηκέτι κυριεύσῃ ἡ ἁμαρτία, τουτέστι μηκέτι αὐτὴν ποιῶμεν. καὶ
ὅτι ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ἀπαλλοτριωθέντες δὲ τῆς τοιαύ-
» της δουλείας κατὰ πάντα τρόπον, ὡς ἐδήλωσεν ὁ ἀπόστολος εἰπών, οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὴν
» σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ζήσωμεν τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰη-
» σοῦ τῷ ἐλευθερώσαντι ἡμᾶς καθὼς γέγραπται. Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν ἐκ τῆς κατά-
» ρας τοῦ νόμου. γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. πολὺ δὲ πρότερον τῆς ἁμαρτίας
» δῆλον, ὅτι χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς γέγραπται. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρα-
κοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω διὰ τῆς ὑπα-
κοῆς τοῦ ἑνός, δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. στήκετε οὖν φησι, καὶ μὴ πάλιν
ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. καὶ ὥσπερ αὐτὸς τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ, ὃ δὲ ζῇ,
ζῇ τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ τοῦ ὕδατος βαπτισμῷ, ὅπερ ἐστὶν ὁμοίωμα τοῦ
σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου, ἀποθανόντες τῇ ἁμαρτίᾳ ἐφάπαξ, φυλάξωμεν ἑαυτούς, καὶ
μηκέτι ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν. διαμένωμεν δὲ ζῶντες τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰη-
» σοῦ εἰπόντι. ὁ ἐμοὶ διακονῶν, ἐμοὶ ἀκολουθείτω, ἐν τῷ φυλάσσειν, πρῶτον μὲν τοῦ αὐτοῦ
» τοῦ κυρίου πρόσταγμα εἰπόντος. οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
» ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
ἔπειτα δὲ καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα, γράψαντος, εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι
ποιεῖτε πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. κατορθοῦται δὲ τούτων ἕκαστον, ἐὰν ἄξια τῆς ἐ-
πουρανίου κλήσεως φρονοῦντες, ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτευώμεθα, καὶ δυνη-
» θῶμεν ἀληθεύοντες εἰπεῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο ὅτι, εἰ
» εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ
» ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. καὶ οὕτω
» κατορθοῦται τό, μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγά-
πῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.
μηδεμίαν δὲ ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία. ἐν παντὶ δὲ συ-

περ φυτείαν σπερμάτων μιμούμεθα· νεκροῦντες μὲν ἑαυτοὺς τοῖς ἀπηγορευμένοις·
καὶ τὴν πίστιν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην ἐπιδεικνύμενοι, γινόμεθα ἄξιοι τὰ αὐτὰ τῷ ἀπο-
» στόλῳ εἰπεῖν μετ' ἐλπίδα τῶν αὐτῶν· ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ
» οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώ-
» σεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέρ-
» γειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα. καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ
» ἐσόμεθα. αὐτοῦ μὲν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ αἰτοῦντος μὲν παρὰ τοῦ πατρός, καὶ λέγοντος·
» δὸς πάτερ, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ οὗτοι μετ' ἐμοῦ ὦσι· παραγγέλλοντος δὲ ἡμῖν, καὶ ἐπαγγελ-
» λομένου ἐν τῷ εἰπεῖν, ὁ ἐμοὶ διακονῶν, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διά-
» κονος ἐμὸς ἔσται· μαρτυροῦντος δὲ Παύλου τοῦ ἀποστόλου, καὶ ἐν Χριστῷ προφητεύοντος διὰ
» τοῦ γράψαι ταῦτα· τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου· ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλει-
» πόμενοι ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσομεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύ-
» σματι ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ· καὶ οἱ νε-
» κροὶ ἐν Χριστῷ ἐγερθήσονται πρῶτοι, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν
» αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα· καὶ οὕτω πάντοτε σὺν
» κυρίῳ ἐσόμεθα· καὶ οὕτως πληροῦται εἰς τοὺς φυλάξαντας νῦν τό, εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόνα-
» μεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τότε πληροῦται ἡ ἐπαγγελία· ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνα-
» στάσεως ἐσόμεθα. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν·
» εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰδὼς δὲ ὁ ἀπόστολος ὅτι ἡ ταυτολογία ὠφελι-
μωτέρα ἐστὶ τοῖς ἀκούουσι πρὸς αὐτὴν τὴν ἀσφάλειαν, καὶ βεβαιοτέραν ἐμποιεῖ διὰ τῆς
ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν τὴν πληροφορίαν τῆς ἀληθείας· παρ' αὐτοῦ γὰρ ἀκούομεν λέ-
γοντος, τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές· καθὼς καὶ παρὰ
τοῦ Ἰωσὴφ μεμαθήκαμεν δὶς ἐπικρίναντος τὸ ἐνύπνιον τῷ βασιλεῖ Φαραώ· οὕτω κα-
τὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐνυπνίου μιμούμενος, τὸ αὐτὸ δόγμα τοῦ βαπτίσματος ὁμοίως τοῖς πρώ-
» τοις θεωρήμασι παραδίδωσιν εἰπών· τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνε-
» σταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ·
ἄρα οὖν καὶ διὰ τούτων τῶν ῥημάτων διδασκόμεθα ὅτι ὁ βαπτισθεὶς ἐν Χριστῷ εἰς τὸν θάνατον
αὐτοῦ βαπτίζεται. καὶ οὐ μόνον συνθάπτεται τῷ Χριστῷ, καὶ συμφυτεύεται, ἀλλὰ πρῶτον συ-
σταυροῦται, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ παιδευθῶμεν, ὅτι ὥσπερ ὁ σταυρούμενος ἀπαλλοτριοῦται τῶν
ζώντων, οὕτω καὶ ὁ ἐν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου συσταυρωθεὶς τῷ Χριστῷ, ἀπαλλοτριοῦται παν-
τάπασι τῶν κατὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ζώντων· τοῦ μὲν κυρίου ἐντελλομένου προσέχειν ἀπὸ τῶν
» ψευδοπροφητῶν, τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ
» ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρελάβοσαν παρ' ἡμῶν.
ὁ γὰρ παλαιὸς ἄνθρωπος ὀνομασθείς, πάντα ὁμοῦ τὰ κατὰ μέρος ἁμαρτήματά τε καὶ
μολύσματα, ὥσπερ μέλη ἑαυτοῦ δηλοῖ· καὶ ὥσπερ ὁ ἐσταυρωμένος κρίμα θανάτου ὑποδε-
ξάμενος τῶν πάλαι συζώντων αὐτῷ ἀφέστηκεν, ὑψηλότερος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἑρπόν-
των γενόμενος, οὕτω καὶ ὁ τῷ Χριστῷ συσταυρωθεὶς διὰ τοῦ βαπτίσματος, πάντων ὁμοῦ
τῶν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ζώντων ἀπήλλακται ὑψώσας ἑαυτοῦ τὸ φρόνημα πρὸς
τὴν ἐπουράνιον πολιτείαν. ὥστε δύνασθαι εἰπεῖν μετὰ ἀληθείας καὶ παρρησίας
» τῆς ἐν Χριστῷ· ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. καὶ πάλιν ἐπιφέρει· ὁ
» γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, τουτέστιν ἀπήλλακται, ἠλευθέρω-
ται, κεκαθάρισται πάσης ἁμαρτίας τῆς οὐκ ἐν ἔργοις καὶ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ προσπα-
» θοῦς ἐνθυμήσεως· καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ἀπεφήνατο γράψας· οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὴν σάρκα
» ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις· σταυροῦμεν δὲ δηλονότι ὅτι οἱ ἐν τῷ
ὕδατι βαπτιζόμενοι· ὅπερ ἐστὶν ὁμοίωμα τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου τῆς τε ταφῆς, καὶ τῆς ἐκ
» νεκρῶν ἀναστάσεως καθὼς γέγραπται· καὶ πάλιν· νεκρώσατε φησὶ τὰ μέλη ὑμῶν, τὰ ἐπὶ
» τῆς γῆς· πάντως τὰς ἐν τῷ βαπτίσματι συνθήκας, κἂν ὕστερον φυλάξαντες, πορνείαν, ἀκα-
θαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ ἔρχεται
» ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καθολικώτερον ἐπήγαγεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας·
ὡς μηκέτι μηδὲ τῆς προσκαίρου ἡδονῆς τῆς καταρρυπούσης τὴν διάνοιαν, παρενοχλού-

χῦ τὸ γίνεσθαι οἰκτίρμονας, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστί. πῶς δὲ
οὐκ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατοῦμεν, καὶ ὑπὲρ τοὺς γραμματεῖς καὶ φαρισαίους τὴν δι-
» καιοσύνην πλεονάζομεν, ὅταν ἀνεχώμεθα τοῦ κῦ λέγοντος, ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις, ὀφθαλ
» μὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονη
» ρῷ, ἀλλ᾽ ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ
» θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἀφήσεις αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. καὶ ὅστις ἐάν
» σε ἐγγαρεύσῃ μίλιον ἓν, ὕπαγε μετ᾽ αὐτοῦ δύο. οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἐκδικοῦμεν τὰ προγε-
γονότα ἁμαρτήματα εἰς ἡμᾶς, ὡς παρακελεύονται οἱ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ἐπι-
τρέποντος τοῦ διὰ μωσέως νόμου, ἀλλὰ καὶ μείζονα ἀνεξικακίαν ἐπιδεικνύμεθα προθυ-
μίᾳ ὑπομονῆς τῶν ἴσων ἢ καὶ δεινοτέρων προσβαλλόμενοι. καὶ οὕτως ἀμφότερα ἡμῖν
συγκατορθοῦται. θάνατος μὲν, ἐν τῷ μὴ κινεῖσθαι εἰς ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ τὴν πρώ
την ἡμῖν ἐπενεγκόντος πληγήν. καινότητα δὲ ζωῆς ἐν κῷ, ἐν τῷ παρατιθέναι καὶ τὴν
ἄλλην. πῶς δὲ οὐ νεκρός τις ἐστὶ καὶ τῷ νόμῳ, ὁ μὴ ἀντιποιούμενος τοῦ αἰρομένου. ζῇ
δὲ ἐν χῷ ὁ προσαφιεὶς καὶ τὸ ἱμάτιον. καὶ πάσης δὲ τῆς κατὰ τὸν νόμον δικαιοσύνης τὴν
περισσείαν φυλάσσειν ὁμοίως διδασκόμεθα. ὅτι δὲ οὐ μόνον τῷ κόσμῳ ἐσταυρῶσθαι, ἀλ-
λὰ καὶ τῷ νόμῳ ἀποθανεῖν ἡμᾶς χρὴ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου ἐστὶ δογματικῶς μαθεῖν.
» ποτὲ μὲν γὰρ λέγει, ἐμοὶ τῷ κόσμῳ ἐσταύρωμαι, καὶ ὁ κόσμος ἐμοί. ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ
» ἐν ἐμοὶ χς. ποτὲ δὲ, ἐγὼ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω. χῷ συνεσταύρω
» μαι. ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χς. ποτὲ δὲ μετὰ πολλὴν καύχησιν τῶν ἐν τῷ νό
» μῳ ἀνεπιτάκτως ἀδοκιμάστων φησίν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι τὰ πάντα σκύβαλα εἶ-
» ναι, ἵνα χῦ κερδήσω. καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου;
» ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως ἰησοῦ χῦ τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ γνῶναι αὐτόν.
» καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμ
» μορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν.
» καὶ μετ᾽ ὀλίγα διδάσκων ἡμᾶς τὸ αὐτὸ φρονεῖν αὐτῷ, ἀποφαντικώτερον φησίν. ὅσοι οὖν τέ
» λειοι, τοῦτο φρονῶμεν. καὶ ἀλλαχοῦ σφοδρότερον, ὥσπερ δόγμα ἀναγκαῖον ἐκτιθέμε
» νος, λέγει. ὥσπερ καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χῦ, εἰς τὸ γενέσθαι
» ὑμᾶς ἑτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ
» σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ
» καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου ἀποθανόντος ἐν ᾧ
» κατειχόμεθα. ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμ-
» ματος. τὸ γὰρ γράμμα, τουτέστιν ὁ νόμος, ἀποκτείνει. τὸ δὲ πνεῦμα, τουτέστι τὰ ῥήματα
» τοῦ κῦ, ζωοποιεῖ. καθὼς αὐτός φησιν. ὅτι ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδὲν. τὸ πνεῦμα ἐστὶ τὸ
» ζωοποιοῦν. τὰ ῥήματά μου πνεῦμά ἐστι, καὶ ζωή ἐστι. μαρτυρεῖ δὲ ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀπο
» στόλων εἰπών. πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. καὶ ἡμεῖς πεπιστεύ
» καμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ὅπερ ἐν πληροφορίᾳ ἀ-
ληθείας δι᾽ ἐπιμελείας σπουδαιοτέρας φυλάσσοντες, φυγεῖν δυνάμεθα τὸ φοβερὸν
» ἐκεῖνο κρίμα τὸ ὑπὸ μωσέως μὲν μετὰ ἀπειλῆς προφητικῶς γεγραμμένον. προφή-
» την ὑμῖν ἀναστήσει κς ὁ θεὸς ὑμῶν, ὡς ἐμέ. αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντεί-
» ληται ὑμῖν. ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ, ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολο-
» θρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. ὑπὸ δὲ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, οὗ μείζων ἐν γεννητοῖς
» γυναικῶν οὐδεὶς, φοβερώτερον ἀποφαντικῶς εἰρημένον. ὅτι ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔ-
χει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει
ἐπ᾽ αὐτόν. ἵνα δὲ ὁ μὲν ἐν τῷ βαπτίσματι τοιοῦτος θάνατος, καὶ ἡ ἐν τῷ αὐτῷ τοιαύτη τα
φὴ μὴ ἐν προσδοκίᾳ φθορᾶς καὶ ἀπωλείας παράσχῃ λύπην. ἡ δὲ καινότης τῆς ζωῆς σπέρμα
τος καταβολὴν ὑπερβάλλει. τῆς ἐνδόξου ἀναστάσεως τὴν ἐλπίδα βεβαιουμένην ἐπιφέρει λέγων.
» εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσό
» μεθα. ἐὰν γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου ἀποθανόντες καὶ συνταφέντες τῷ χῷ
ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν, οὐ νεκρότητος φθορὰν ἐκδεχόμεθα ταφὴν δὲ, καὶ ὥσ-
περ.

βαπτισθὲν ἐν βάμματι μεταποιεῖ τε κατὰ τὸ χρῶμα· μᾶλλον δὲ, ἵνα τῷ βαπτιστῇ ἰωάν-
νῃ προφητεύσαντι περὶ τοῦ κῦ, ὅτι αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ ὁ-
δηγῷ χρησάμενοι, φωτισθῶμεν τὸ φῶς τῆς γνώσεως, πρὸς κατανόησιν τοῦ μεγάλου φωτὸς
τούτου εἴπωμεν· ὅτι ὥσπερ ὁ σίδηρος βαπτιζόμενος ἐν τῷ πυρὶ ἀναζωπυρουμένῳ ὑπὸ τοῦ
πνεύματος, ἁγνότερος μὲν γίνεται, ἅτινα ἔχει ἐν αὐτῷ κακίαν· ἑτοιμότερος δὲ πρὸς
τὸ καθαρισθῆναι· ἀλλοιοῦται δὲ οὐ μόνον τὸ χρῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸ σκληρὸν καὶ δύσεικτον
μεταβαλὼν πρὸς τὸ ἁπαλώτερον· ἐπιτηδειότερος μὲν γίνεται καὶ τῇ τῶν χειρῶν τοῦ
τεχνίτου ἐνεργείᾳ· ῥυθμίζεται δὲ ἀξιολόγως πρὸς τὸ βούλημα τοῦ δεσπότου· ἀπὸ δὲ
τῆς μελανίας λαμπρότερος ἑαυτοῦ γενόμενος, οὐ μόνον αὐτὸς πυρακτοῦται καὶ ἀπαστρά-
πτει, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐγγίζοντα φωτίζει, καὶ θερμαίνει· οὕτως ἀκόλουθον καὶ ἀναγκαῖον
τὸν βαπτισθέντα ἐν τῷ πυρὶ, τουτέστιν ἐν τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας, ἐλέγχοντι μὲν τῶν
ἁμαρτημάτων τὴν κακίαν· φανεροῦντι δὲ τῶν δικαιωμάτων τὴν χάριν, μισῆσαι μὲν
καὶ βδελύξασθαι τὴν ἀδικίαν καθὼς γέγραπται· εἰς ἐπιθυμίαν δὲ ἐλθεῖν τοῦ καθαρισθῆ-
» ναι διὰ τῆς πίστεως ἐν δυνάμει τοῦ αἵματος τοῦ κῦ ἡμῶν ἰησοῦ χῦ· αὐτοῦ εἰπόντος· τοῦτό
» μού ἐστι τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν·
» καὶ τοῦ ἀποστόλου μαρτυροῦντος· ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ,
» τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, καὶ οὐ μόνον ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας, κα-
θαρισθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος· καὶ τότε βαπτι-
σθέντα εἰς τὸν θάνατον τοῦ κῦ συνδιατεθῆναι τῷ θανάτῳ, ὅπερ ἐστὶ νεκρωθῆναι τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ἑαυτῷ τε, καὶ τῷ κόσμῳ· ἵνα κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν βίῳ, κατά τε καρδίαν, καὶ λό-
γον καὶ πρᾶξιν ἐντυπωθεὶς καὶ ἐμμορφωθεὶς ὥσπερ ὁ κηρὸς τῇ γλυφῇ, τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ
» κῦ ἡμῶν ἰησοῦ χῦ πληρώσῃ τὸ γεγραμμένον· χάρις τῷ θῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας,
» ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς· καὶ οὕτω τὸ συνημμέ-
» νως ἐπιχειρεῖν φυλάξαι καταξιωθῇ· τὸ, συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς
» τὸν θάνατον· διὰ τί; ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ
» ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν· ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀποθανόντα ταφῆναι, καὶ τὸν
ταφέντα ἐν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου, ἀναστῆναι διὰ τῆς ἐν χῷ τοῦ θεοῦ χάριτος, καὶ μη-
κέτι διὰ τὰς ἁμαρτίας· τὸ πρόσωπον τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ὡς πρόσκαυμα χύτρας ἔ-
χειν· ἀλλ' ἐν τῷ πυρὶ φανερωθέντων τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ χῦ τὴν
ἄφεσιν λαβόντα, λοιπὸν διὰ τῆς ἐν καινότητι ζωῆς ἀπαστράπτειν τὰ ἐν χῷ δικαιώματα
ὑπὲρ πάντα λίθον τίμιον πολύν· ἀποθέμενοι οὖν τὴν σκληρότητα τῆς ἀπειθείας,
ἐπιλεξώμεθα μὲν τὴν εὐπείθειαν, καὶ ὑπακοὴν ἐν τοῖς προστάγμασι· τῷ δὲ πνεύματι ζέον-
τες, ἀναλάμψωμεν· καὶ τῆς μὲν τοῦ σκότους ἐξουσίας καθελκούσης εἰς θάνατον ῥυσθῶ-
μεν· τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος· ἵνα καὶ ἐν ἡμῖν γένηται τὸ εἰρημένον ὑπὸ
τοῦ ἀποστόλου· κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος· ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον, ποῦ σου ᾅ-
δη τὸ νῖκος; τῷ δὲ καὶ τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης πειθόμενοι, φωτισθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ κατα-
ξιωθείημεν συνέσεως καὶ δυνάμεως· ὥστε ἐν αὐτῷ δικαιωθῆναι, καὶ μὴ μόνον αὐτοὶ
» λαμπρυνθῶμεν ὑπὲρ τὴν χιόνα· ἀψευδὴς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος θεὸς, ὅτι ἐὰν ὦσιν αἱ
» ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐγγίζοντας ἡμῖν φωτί-
ζωμεν· ποτὲ μὲν ἀκούοντες τοῦ κῦ, ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ποτὲ δὲ ἀκούοντες
καὶ ποιοῦντες τὸ, οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδω-
σιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τότε πάν-
» τως καὶ ὁ ἀπόστολος μαρτυρήσει ἡμῖν λέγων, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον
» ζωῆς ἐπέχοντες εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χῦ· πῶς δὲ οὐ περισσοτέρως ἐπιφανὲς τὸ
καινότερον τῆς ζωῆς, οὐκ ἐν συγκρίσει τῶν ἑλλήνων καὶ κοσμικῶν ἀνθρώπων μόνον, ἀλ-
λὰ καὶ ἐν συγκρίσει καθ' ὑπερβολὴν τῶν κατὰ νόμον δικαιουμένων· ὅταν μὴ μόνον προ-
σθήκης καὶ τοῦ πλείονος μὴ ὀρεγόμεθα, ὡς καὶ οἱ τοῦ κόσμου ἄνθρωποι, ἀλλὰ μήτε τῶν
προσόντων τε καὶ ἰδίων ἀντιποιούμεθα· φιλοτιμούμεθα δὲ ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν δεομέ-
νων ὑπὲρ τὸν νόμον· οὐ μόνον γὰρ εἰς τοὺς πλησίον φέρομεν τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς
ἐχθροὺς καὶ πονηροὺς ἐκτείνομεν τὸ χρηστὸν ποιοῦντες κατ' ἐντολὴν τοῦ κῦ ἡμῶν ἰησοῦ

ἡμεῖς παραδόντες ἑαυτοὺς τῷ τύπῳ τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον διδασκαλίας, μορφωθῶμεν
τὸν ἔσω ἄνθρωπον. πληροῦντες τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰρημένον προστακτικῶς. φησὶ γάρ,
» ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν
» νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, καὶ πολλὰ τοιαῦ-
τα. τοῦ μὲν οὖν ἐξ ὕδατος γεννηθῆναι τὸν λόγον, παῦλος ὁ ἐν χριστῷ λαλῶν δογματικῶς πα-
» ραδίδωσι λέγων, ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνα-
» τον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον,
» ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς
» περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ
» τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνε-
» σταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρ-
» τίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πι-
» στεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. εἰδότες ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνή-
» σκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀπέθανεν ἐφάπαξ.
» ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτούς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ,
» ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἐξ ὧν ἁπάντων, καὶ ὁ λόγος τῆς ἄνωθεν γεννήσεως καὶ
ἡ ὁμοιότης θεωρεῖται. ἀδύνατον δὲ ἦν ἄνωθεν γεννηθῆναι, μὴ προλαβούσης χάριτος
τοῦ θεοῦ. ὡς ἔχετε τῶν προτεταγμένων, καὶ τῶν ἐπιφερομένων περὶ τοῦ βαπτίσματος
» κεφαλαίων ὁ αὐτὸς ἀπόστολος δηλοῖ. ἀρξάμενος γὰρ ἀπὸ τοῦ, συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγά-
» πην ὁ θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολλῷ
» οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀρ-
» γῆς. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ
» οὖν μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. καὶ πολλὰ τοιαῦτα σα-
φῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς παριστῶντα τὴν μεγάλην καὶ ἀνεκδιήγητον φιλανθρωπίαν τοῦ
θεοῦ ἐν τῇ δωρεᾷ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τῆς ἐξουσίας καὶ δυνάμεως τῶν
εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ κατορθουμένων ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου διὰ ἰησοῦ χριστοῦ
» τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ, ὥσπερ δι' ἑνός φησι παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατά-
» κριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς, καὶ τὰ
» ἐφεξῆς δογματικῶς ἐκθέμενος, τότε λέγει. ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν
» εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. διὰ τί; ἵνα τῆς χάριτος προλαβού-
» σης, τὰ παρ' ἡμῶν ὀφειλόμενα κατὰ πίστιν δι' ἀγάπης ἐνεργούμενα συνεισενεγκώμεθα.
καὶ οὕτω πληρωθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ εὐδοκία τοῦ θεοῦ τῆς ἐν χριστῷ ἀγάπης, ἀγῶνος χρεία μεγά-
λου, καὶ τούτου νομίμου. ἵνα τὴν τοιαύτην καὶ τοσαύτην χάριν τῆς ἐν χριστῷ ἀγάπης τοῦ
θεοῦ μὴ εἰς κενὸν δεξώμεθα. τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου λέγοντος. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρ-
» τίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν. ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.
» συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς.
ὅτι ὃ παρέδοντο πολὺ περισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν, ἐστηριγμένως ἀπεφήνατο ὁ
κύριος. ὅπερ γίνεται καὶ ἀνεγκλήτως, ἐὰν τά τε ἐπιτυχόντα τοῖς προειρημένοις, καὶ τὰ εἰς
τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τοῦ βαπτίσματος συνημμένως εἰρημένα, ταῦτα ἀκριβῶς φυλαχθῇ,
καὶ τὰ τούτοις συναφθέντα ἐν δυνάμει τῆς αὐτῆς χάριτος τοῦ θεοῦ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου
ἡμῶν ἐν πνεύματι ἁγίῳ πιστῶς δεξώμεθα. ἵνα πιστεύσαντες συνῶμεν χάριτι θεοῦ. καὶ
» ἅπερ συνεῖναι κατηξιώθημεν ἐν ἀγάπῃ χριστοῦ ποιήσωμεν, εἰπόντος. εἰ ταῦτα οἴδατε, μα-
» κάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά. σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν μαρτυρεῖ τε
» ὁ προφήτης. αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, φοβερὸν καὶ ἀπαράβατον κρί-
» μα ἐκθέμενος ἐν τῷ εἰπεῖν, ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται
» πολλάς. ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἐν ἀγνοίᾳ πλημμελήσαντα ἀτιμώρητον ἀφοὺς τε. καὶ ἵνα ὡς προεί-
ρηται, διὰ τῶν γνωριμωτέρων ῥητῶν τε καὶ πραγμάτων ὁδηγηθῶμεν εἰς κατανόησιν τοῦ
σωτηρίου καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι δόγματος ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας ἐσπουδασμένως
προσέχωμεν τοῖς σημαινομένοις. καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εὐσεβείας πᾶν νόημα λαμ-
βάνωμεν. ἐβαπτίσθημεν φησίν, ἵν' ἐκ τούτου ἐκεῖνο παιδευθῶμεν, ὅτι ὥσπερ τὸ σπέρμα

λοῦ διὰ τοῦτο σιωπῆσαι χρή. αὐτοῖς δὲ τοῖς ῥητοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁδηγοῖς χρώ-
μενοι. καὶ ὥσπερ διʼ ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι ὁδηγούμενον εἰπεῖν ἀναγκαῖον, οὐχ ἵνα τῇ
ἡμετέρᾳ ἑρμηνείᾳ ἐν ἀσθενείᾳ στόματος καὶ λόγου διευθυνημένῳ σμικρυνθῇ ἡ δόξα, ἀλ-
λʼ ἵνα καὶ ἐν τούτῳ θαυμαστωθῇ τὸ μέγεθος τῆς μακροθυμίας, καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ
ἀγαθοῦ θεοῦ. ὅτι ἀνέχεται ψελλιζόντων τὰ μεγαλεῖα τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀγάπης καὶ χάριτος
» αὐτοῦ. εἰπὼν τοίνυν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν
» τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. καὶ πάλιν. ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰ-
» σελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, πληρουμένης εἰς αὐ-
» τὸν τῆς διὰ τοῦ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς προφητείας εἰπόντος. υἱός μου εἶ σύ,
» ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. αἴτησαι παρʼ ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου.
» καὶ τὴν κατάσχεσίν σου, τὰ πέρατα τῆς γῆς. ὅπερ καὶ γέγονε, καὶ ἔστιν ἐν ὀφθαλμοῖς
πάντων. λοιπὸν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὥσπερ ἀντιδιαστελλόμενος τῇ πρώτῃ ἐντολῇ
» κωλυούσῃ εἰς ὁδὸν ἐθνῶν ἀπελθεῖν, ἐντέλλεται, εἰπών. πορευθέντες μαθητεύσατε πάν-
» τα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύμα-
τος. ἀναγκαῖον δὲ εἶναι λογίζομαι, ἑκάστου ῥητοῦ τὴν δύναμιν διὰ τῆς πίστεως συνεῖναι
τε, καὶ κατανοῆσαι, καὶ εἰπεῖν καθʼ ὅσον ἂν κατʼ ἀρχὰς κοινὰς δοθείη ἡμῖν λόγος ἐν ἀ-
» νοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν. γέγραπται γάρ, ὅτι ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδʼ οὐ μὴ συνῆτε. καὶ
» πάλιν. ἐπίστευσα διὸ ἐλάλησα. ἐπειδὴ δὲ τῶν τε ὀνομάτων, καὶ τῶν ῥημάτων, καὶ τῶν
πραγμάτων ἐν τῇ συνηθείᾳ οὐχ ἁπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, κατὰ τὸ συμβὰν τὴν χρῆσιν παρα-
λαμβάνεσθαι δοκῶ ἐν τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ παρά τε θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἁ-
γίων προφητῶν τε καὶ εὐαγγελιστῶν, καὶ ἀποστόλων, ἀλλὰ δεδοκιμασμένως ἐν ἁγίῳ
πνεύματι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εὐσεβοῦς φρονήσεως καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὁλοκλήρου, ἐν μέρει
δέ, καὶ καθʼ ὅσον ἂν ἕκαστον συμβάλληται τῷ προκειμένῳ ὑμῖν λόγῳ, φρονεῖν τε εὐσεβῶς
καὶ ὁδηγεῖν τὸν νοῦν εἰς κατανόησιν τῶν τε κριμάτων καὶ δογμάτων τῆς εὐσεβείας. ἀ-
ναγκαῖον καὶ ἡμᾶς ἐξητασμένως καὶ ἐπιτετηρημένως προσέχειν ἑκάστῳ ῥητῷ, καὶ κα-
τὰ σκοπὸν τῆς ἄνω κλήσεως ἐκλέγεσθαι τὴν διάνοιαν. καὶ τοῦτο ποιοῦμεν, ἐὰν κατʼ ἀ-
ρχὰς κοινὰς ἐνδυναμώσῃ ἡμᾶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ἵνα γένη-
» ται καὶ ἐν ἡμῖν, καθὼς εἶπεν ὁ ἀπόστολος, πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.
τὸ μὲν οὖν ἄνωθεν εἰπεῖν, δηλοῦν δοκῶ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς προλαβούσης ἐν ῥυπαρίᾳ
» τῶν ἁμαρτημάτων γενέσεως. τοῦ μὲν Ἰὼβ εἰπόντος, ὅτι οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου,
» οὐδʼ ἂν μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ. καὶ τοῦ Δαβὶδ ὀδυρομένου καὶ λέγοντος, ὅτι ἐν ἀνομίαις συ-
» νελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. τοῦ δὲ ἀποστόλου διαμαρτυρομένου,
» ὅτι πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐ-
» τοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον διὰ πί-
» στεως ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ. διὸ καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτημάτων δίδοται τοῖς πιστεύουσιν.
» αὐτοῦ τοῦ κυρίου εἰπόντος. τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκ-
» χυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καθὼς μαρτυρεῖ πάλιν ὁ ἀπόστολος, λέγων, κατὰ τὴν
» εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡ-
» μᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφε-
» σιν τῶν παραπτωμάτων κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς.
ἵνα ὥσπερ ἀνδριὰς συντριβεὶς συνθλασθείς τε, καὶ ἀφανίσας τὴν ἔνδοξον μορφὴν τοῦ
βασιλέως, ἄνωθεν μορφοῦται ὑπὸ τοῦ σοφοῦ τεχνίτου καὶ ἀγαθοῦ δημιουργοῦ ἀντιποιου-
μένου τῆς δόξης τοῦ ἰδίου πλάσματος, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν δόξαν ἀποκαθίσταται. οὕτω
» καὶ ἡμεῖς παθόντες διὰ τὴν παρακοὴν τῆς ἐντολῆς κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἄνθρωπος ἐν
» τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς.
ἀνακληθῶμεν εἰς τὴν πρώτην δόξαν τῆς εἰκόνος τοῦ θεοῦ. κατʼ εἰκόνα γάρ φησι, καὶ ὁ-
» μοίωσιν τοῦ θεοῦ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον. πῶς δὲ τοῦτο γίνεται, Παῦλος ὁ ἀπό-
» στολος ἐδίδαξεν, εἰπών. χάρις τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ
» ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἵνα ὥσπερ ὁ κηρὸς παραδιδόμενος τῷ τύ-
» πῳ τῆς γλυφῆς μορφοῦται πρὸς ἀκρίβειαν τὴν ἐγκειμένην τῇ γλυφῇ μορφήν, οὕτω καὶ

ἀπὸ πάντων, δι' ἃ οὐδεὶς βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομεῖ, οὕτω πρὸς δοκιμὴν καταξιοῦσθαι τῆς ἐπαγγελίας. δεῖ γὰρ τὸν ἀγῶνα τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως, οὐ μόνον κακίας πάσης ἀπηλλάχθαι, ἀλλὰ καὶ ἀλώβητον εἶναι καὶ ἄμωμον ἐν παντὶ ῥήματι θεοῦ. Παύλου τοῦ ἀποστόλου μετὰ τὴν παράθεσιν τῆς μεγάλης, καὶ ἀνεκδιηγήτου εἰς ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας δικαιοσύνης τε, καὶ σωτηρίας ἐπαγαγόντος, μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν. ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς, ὡς θεοῦ διάκονοι. ὥσπερ γὰρ ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι ἐὰν μὴ γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν διὰ τὴν ἀπόφασιν, οὕτω πάλιν, ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐλλειφθῇ διὰ τὴν ὁμοίαν ἀπόφασιν, οὐ καταξιοῦται τῆς βασιλείας. γέγραπται γὰρ, ἵνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος. καὶ πολλὰ τοιαῦτα, ἅπερ σπουδαιότερον τις ἀναγνοὺς, σφοδρότερον βεβαιοῦται. ὅτι χρὴ πάντα πληρῶσαι, ἵνα βασιλείας οὐρανῶν καταξιωθῇ. ἔτι δὲ ὁ τῇ δικαιοσύνῃ περισσεύων, ἢ γεννηθεὶς ἄνωθεν, πάντων ὁμοῦ τῶν κατορθωμάτων ἐφ' ὧν τε οἱ μακαρισμοὶ κεῖνται, καὶ τῶν λοιπῶν τὴν τελείωσιν ἐπλήρωσε, καὶ ἐργάτης εἶναι τούτων καὶ τῶν τοιούτων ὡμολόγηται ὁ λόγος, ὁ περὶ τοῦ ἄνωθεν γεννηθῆναι, μικρὸν ὕστερον ἀπαλλάξει θεοῦ χάριτι. ἐπειδὴ δὲ ὡς προείρηται, τὸ ἐπίταγμα τῆς ὑμετέρας εὐλαβείας τὸν λόγον τοῦ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον θαυμασιωτάτου βαπτίσματος ἐπεζήτησε παρ' ἡμῶν πρὸς τοῖς εἰρημένοις περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀκόλουθον εἶναι λογίζομαι καταμαθεῖν ἡμᾶς ἐν βραχεῖ καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ κατὰ μωσέα βαπτίσματος πρὸς τὸ ἰωάννου, καὶ τότε χάριτι θεοῦ ἀξίους γενέσθαι κατανοῆσαι τὸ ἐν τῷ βαπτίσματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ὑπερέχον θαῦμα. ἐν ἀσυγκρίτῳ ὑπερβολῇ τῆς δόξης. μεῖζον γὰρ τοῦ ἱεροῦ ὧδε, ἀπεφήνατο εἶναι ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ μεῖζον τοῦ σολομῶντος ὧδε. καὶ μεῖζον τοῦ ἰωάννου ὧδε. καὶ ὁ ἀπόστολος παραδιηγησάμενος τὴν τοῦ μωϋσέως ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ νόμου τοῖς ἰουδαίοις ἄπιστον δόξαν διαμαρτύρεται ἐπαγαγών. καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἵνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. καὶ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, οὗ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς, μαρτυρεῖ λέγων. ποτὲ μὲν ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ποτὲ δὲ ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ἐκεῖνος δὲ ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί, καὶ πολλὰ τοιαῦτα. ὅσον δὲ διαφέρει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ ὕδατος, τοσοῦτον ὑπερέχει δηλονότι καὶ ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ τοῦ βαπτίζοντος ἐν ὕδατι, καὶ αὐτὸ τὸ βάπτισμα. ὥστε αὐτὸν τὸν ἰωάννην, τὸν τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον καὶ οὕτως μαρτυρηθέντα ὑπὸ τοῦ κυρίου ἀνεπαισχύντως προειπεῖν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. ὡς ἐκ πάντων φανερὰν εἶναι τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ βαπτίσματος. ἣν εἰ καὶ πρὸς ἀξίαν κατανοῆσαι ἀδύνατον, κατὰ δύναμιν γοῦν, καὶ ταύτην, ὡς ἂν ὁ θεὸς ἱκανώσῃ ἐξ αὐτῶν τῶν γεγραμμένων εἰπεῖν εὐσεβὲς καὶ ὠφέλιμον. τὸ μὲν οὖν διὰ μωσέως παραδοθὲν βάπτισμα πρῶτον μὲν ἐπεγίνωσκε διαφορὰν ἁμαρτημάτων. οὐ γὰρ πάντα τὰ ἁμαρτήματα εἶχε τὴν χάριν τῆς ἀφέσεως. ἔπειτα δὲ θυσίας ἐπεζήτει διαφόρους. ἠκριβολογεῖτο περὶ ἁγνισμοῦ. ἀφώριζεν ἕως καιροῦ τὸν ἐν ἀκαθαρσίᾳ καὶ μολυσμῷ, παρατήρησιν ἐποιεῖτο ἡμερῶν καὶ ὡρῶν. καὶ τότε τὸ βάπτισμα ἐφ' ὧν παρελαμβάνετο, ὥσπερ ἐστὶ σφράγισμα τοῦ καθαρισμοῦ. τὸ δὲ ἰωάννου βάπτισμα πολυπλάσιον εἶχε τὸ πλέον. οὐδεμίαν γὰρ ἐποιεῖτο διάκρισιν ἁμαρτημάτων. οὐ διαφορὰν ἐπεζήτει θυσιῶν. οὐκ ἀκρίβειαν ἐποιεῖτο ἁγνισμοῦ. οὐ παρατήρησιν εἶχεν ἡμερῶν ἢ ὡρῶν, καὶ κατ' οὐδὲν εἰς μηδὲν ἀναβολῆς γινομένης ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. ἅμα τε προσῆλθέ τις ἐξομολογούμενος τὰς ἁμαρτίας, ὅστις δήποτ' οὖν καὶ οἵας δήποτ' οὖν, καὶ ἐβαπτίζετο ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ. καὶ εὐθὺς ἐλάμβανε τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων. τὸ δὲ τοῦ κυρίου βάπτισμα, λόγον μὲν ἔχει κρείττονα παντὸς ἀνθρωπίνου, δόξαν δὲ ἀνωτέραν πάσης ἐπιθυμίας καὶ εὐχῆς ἀνθρωπίνης. ὑπερβολὴν δὲ χάριτος καὶ δυνάμεως πλέονα, ἢ ὅσον ἥλιος ἀστέρων ὑπερέχει. μᾶλλον δὲ τὰ μνημονευθέντα τῶν ἁγίων ῥητὰ σφοδρότερον παρίστησι τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχήν. ἀλ-

λ' οὐ διὰ τοῦτο

οὔτε ὁ ἄνθρωπος ἐνεκρίνετο εἰς ἱερουσαλὴμ, οὔτε τὸ ζῶον εὐπρόσδεκτον ἦν εἰς θυσίαν.
» τοῦ μὲν ἀποστόλου εἰπόντος, ταῦτα μὲν τυπικῶς συνέβαινεν ἐκείνοις. ἐγράφη δὲ πρὸς
» νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντηκε. τοῦ δὲ κυρίου φανερῶς τὴν ὑπερο-
χὴν δείξαντος, ἐν τῷ εἰπεῖν. τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. καὶ σαφέστερον δείξαντος τὴν ἐπι-
μέλειαν τῆς ψυχῆς ἀκριβεστέραν ποιεῖσθαι ἡμᾶς ἐν τῷ εἰπεῖν. ᾧ παρέθεντο πολὺ, πε-
» ρισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. μνημονεύσωμεν οὖν περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, ὅτε ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας διὰ τῶν μα-
καρισμῶν ἐποιεῖτο, πρῶτον μακαρισμὸν ἐκήρυξε τὸν ἐπαγγελίαν ἔχοντα βασιλείας οὐ-
» ρανῶν. εἶπε γάρ. μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
» ρανῶν. ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ μακαρισμῷ φησι. μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύ-
» νης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ πάλιν τὴν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνταπο-
» δόσεως εὐλογίαν διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ ποιμένος προφητεύων λέγει. δεῦτε οἱ εὐλογη-
» μένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς
» κόσμου. ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐν δὲ τῷ κατὰ λουκᾶν
» εὐαγγελίῳ ἐν ἑτέρῳ καιρῷ καὶ τόπῳ καθὼς τὰ γεγραμμένα δηλοῖ, πάλιν μακαρισμοὺς
» ἐκτιθέμενος, φησί. μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν
» οὐρανῶν. καὶ πάλιν. μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι ηὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
» δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην.
» ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα, δι' ὧν βασιλείας οὐρανῶν καταξιοῦταί τις. ὧν δὲ ἄνευ
ἀδύνατον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἐν μὲν τῷ κατὰ ματθαῖον εὐαγ-
» γελίῳ, ἀποφαίνεται ὁ κύριος, καί φησιν. ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον
» τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ
» πάλιν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν
» τῶν οὐρανῶν. καὶ πάλιν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ
» μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. ἐν δὲ τῷ κατὰ ἰωάννην πρὸς νικόδημον, λέγει. ἐὰν μή τις
» γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. καὶ πάλιν, ἐὰν μή τις γε-
» ννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. καθ' ὧν δὲ ἡ
» ἀπόφασις μία, δηλονότι ἴσος καὶ ὁ κίνδυνος τοῖς πᾶσιν, οὐδὲ ἐλλειφθέντος. εἰ γὰρ
» λέγει ὁ κύριος ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένη-
» ται, πόσῳ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ
» γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. ὅθεν τεθαρσηκὼς ἰάκωβος ὁ ἀ-
» πόστολος ἀπεφήνατο εἰπών. ὃς ἂν ποιήσῃ ὅλον τὸν νόμον, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, ἔσται πάντων
» ἔνοχος. ἔμαθε δὲ εἰπεῖν τοῦτο ἐξ ὧν ὁ κύριος μετὰ τοὺς μακαρισμοὺς καὶ τὰς ὑπὲρ ἀνθρώ-
» πων μαρτυρίας καὶ ἐπαγγελίας τῷ πέτρῳ δοὺς ἠπείλησεν, ὅτι ἐὰν μὴ νίψω σε οὐκ
ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. παῦλος δὲ ὁ ἀπόστολος ἀνταναπληρῶν τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων
τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἐν χριστῷ λαλῶν διαμαρτύρεται, δι' ἃ μάλι-
στα βασιλείας οὐρανῶν οὐ καταξιοῦταί τις, καὶ θανάτου κρίματι ὑποπίπτει. ποτὲ μὲν εἰ-
πὼν ὁριστικῶς, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν. διατὶ δὲ οὐκ εἶπε, ταῦ-
τα, ἀλλ' οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν οὐρανῶν οὐ κληρονομήσουσιν. καὶ πάλιν
καθολικώτερον, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοίως. αὐ-
» τὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐν τῷ κατὰ λουκᾶν εὐαγγελίῳ ἀπεφήνατο εἰπών. οὐδεὶς τὴν χεῖρα
» θεὶς ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐπι-
τηρητέον δὲ ἐνταῦθα ἀναγκαίως, ὅτι οὐ κατὰ ἁμαρτημάτων πολλῶν, ἀλλὰ καθ' ἑνός
ἐστι τὸ οὕτω φοβερὸν καὶ ἀπαράβατον κρίμα. καὶ ταῦτα ἐκ τῶν συγκεχωρημένων, καὶ
μόνην, καὶ πρὸς ὀλίγον γοῦν ἀναβολὴν ἐμποιεῖν τῇ κατὰ πολλοὺς λόγους ἀναγ-
καίως ὀφειλομένῃ ἀπροφασίστῳ, ταχυτάτῃ τε, καὶ ἀμεταποιήτῳ ὑπακοῇ τῷ δε-
σπότῃ. ἐκ τούτων οὖν πάντων καὶ τῶν τοιούτων παιδευόμεθα, ὅτι χρὴ πάντα ὁ-
λοκλήρως καὶ νομίμως πληρώσαντα, οἷς ἡ ἐπαγγελία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν
ἐπαγγέλλεται, καὶ ὧν ἄνευ ἡ τῆς βασιλείας ἀπηγόρευται χάρις. καὶ φυλαξαμένους

» σιλεῖ πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρότερον βου-
» λεύεται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομέ-
» νῳ ἐπ' αὐτόν. εἰ δὲ μήγε, ἔτι πόῤῥω αὐτοῦ ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας, ἐρωτᾷ τὰ πρὸς
» εἰρήνην. οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν,
» οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσε-
» ται. οὔτε εἰς τὴν γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα
» ἀκούειν, ἀκουέτω. εἰ τούτοις πειθόμεθα, ἐλευθερωθέντες πρῶτον τῆς τοῦ διαβόλου κα-
ταδυναστείας ἐν τῷ ἀπέχεσθαι παντὸς ἐπιθυμητοῦ πράγματος τῷ διαβόλῳ, χάριτι
τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ κυ ἡμῶν ἰησοῦ χυ, εἴγε μὴ εἰς κενὸν ἐδεξάμεθα τὴν τοιαύτην χάριν, ἔπει-
τα ἀποταξάμενοι οὐ μόνον τῷ κόσμῳ, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῖς πρὸς ἀλ-
λήλους δικαίοις καθήκουσιν. ἔτι δὲ καὶ τῇ ἑαυτῶν ζωῇ, ὅταν τι τούτων ἀφέλκῃ ἡμᾶς
ἀπὸ τῆς ὀφειλομένης τῷ θεῷ ἀμετεωρίστου καὶ ταχείας ὑπακοῆς, οὕτω καταξιούμεθα
μαθηταὶ τοῦ κυ γενέσθαι. παιδευόμενοι λοιπὸν ὑπό τε μωϋσέως, καὶ τῶν προφητῶν,
εὐαγγελιστῶν τε καὶ ἀποστόλων. τήν τε ἐν ἀρχῇ τοῦ θυ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ τοῦ κυ
καὶ θεοῦ ἡμῶν ἰησοῦ χυ ποίησιν πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων. τά τε ἱστορούμενα ἐν
ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς τῆς τοῦ θεοῦ χρηστότητος καὶ ἀποτομίας ἐν πολλῇ μακροθυ-
μίᾳ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, καὶ παιδείαν ἡμετέραν. τάς τε προφητείας
τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυ ἡμῶν ἰησοῦ χυ, καὶ τῶν τότε συνεμπιπτόντων ἐναντίων ἀλ-
λήλοις πραγμάτων. καὶ περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἐνδόξου ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως, καὶ
τῆς ἐνδοξοτάτης ἐπιφανείας ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. τά τε δόγματα τῆς κατὰ τὸ
εὐαγγέλιον ὁλοκλήρου, καὶ εὐπροσδέκτου τῷ θεῷ εὐσεβείας ἐν ἀγάπῃ χυ ἰησοῦ τοῦ κυ
ἡμῶν. ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου καὶ ἐπουρανίου βασιλείας. καὶ τὰ κρίματα τῆς δικαίας
ἀνταποδόσεως τῶν τε ποιούντων τὰ ἀπηγορευμένα, ἢ ἀθετούντων τὰ ἐγκεκριμένα εἰς
κόλασιν αἰώνιον, καὶ τῶν ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χυ πολιτευομένων ἐν ὑγιαινούσῃ πίστει.
δι' ἀγάπης χυ ἐνεργουμένῃ. ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, καὶ ἐπουρανίου βασιλείας τῆς ἐν
χῳ ἰησοῦ τῷ κῳ ἡμῶν.

Πῶς βαπτίζεταί τις τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυ ἡμῶν ἰησοῦ χυ βάπτισμα.

Τοῦ κυ ἡμῶν ἰησοῦ χυ ἐντολὴν δεδωκότος ἡμῖν ἀγαπᾶν ἀλλήλους καθὼς αὐτὸς ἠγάπησεν
ἡμᾶς. καὶ διὰ παύλου τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος ἡμᾶς, ἀνέχεσθαι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ,
τὸ ἐπίταγμα τῆς ὑμετέρας ἐν χῳ εὐλαβείας, τὸ περὶ τοῦ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυ ἡ-
μῶν ἰησοῦ χυ ἐνδοξοτάτου βαπτίσματος προθύμως ἐδεξάμην, οὐχ ὡς πρὸς ἀξίαν εἰπεῖν
τι δυνάμενος, ἀλλ' ὡς ἡ τὰ δύο λεπτὰ βαλοῦσα χήρα συνεισφερόμενος. καὶ ἐν τούτῳ
δὲ, τῆς παρὰ τῶν ἀγαπώντων τὸν κν εὐχῆς μοι χρεία. ἵνα θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ χάριτι
καὶ τοῦ χυ αὐτοῦ, τὸ ἅγιον καὶ ἀγαθὸν πνεῦμα ὑπομιμνῆσκον καὶ διδάσκον ἡμᾶς ἃ ἂν πα-
ρὰ τοῦ κυρίου ἀκούσῃ, κατευθύνῃ τόν τε νοῦν ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης, καὶ τὸν ὑγιῆ λόγον
εἰς τὴν τῆς πίστεως οἰκοδομὴν, ὥστε πληρωθῆναι ἐν ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν τὸ, δίδου σοφῷ ἀ-
φορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται. πλὴν εἰδέναι χρὴ, ὅτι πρῶτον μαθητευθῆναι δεῖ. καὶ οὕτως
τοῦ θαυμασιωτάτου βαπτίσματος καταξιωθῆναι. οὕτως γὰρ αὐτὸς ὁ κς, καὶ θεὸς ἡμῶν ἰς
χς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ἐνετείλατο τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς. παραδεδώκαμεν
οὖν ὑμῖν ἀναγκαίως κατ' ἰδίαν καὶ τὰ περὶ τῶν θελόντων γενέσθαι χυ μαθητῶν παρ' αὐ-
τοῦ τοῦ κυρίου εἰρημένα. ὀλίγων γοῦν ἐκ πολλῶν μνημονεύσαντες. ἐπειδὴ δὲ τὸ μὴ ἄνω-
θεν γεννηθῆναι, ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἀπαγγέλλεται, τὸ δι' ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος
γεννηθῆναι, εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, λογίζομαι ἀναγκαῖον εἶναι, ὀλίγα ἐκ
πολλῶν τῶν περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἰρημένων παραθέσθαι. ἵνα κα-
τὰ μηδένα τρόπον ἀπολειφθῶμεν ταύτης. οὐ γὰρ μικρὸν ἐν βίῳ, τὸ παρὰ μικρὸν
ὥς φησί τις τῶν παρ' ἡμῖν σοφῶν. καὶ τοῖς πλείστοις δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων.
πλὴν δὲ καὶ βεβαιότερον ἐκ τῆς περὶ τῶν ἱερείων, καὶ τῶν προσφερομένων ζώων εἰς
θυσίαν, ἀκριβολογίας ἔστι πληροφορηθῆναι. ἐν οἷς εἰ μικρός τις μῶμος ἐφευρέθη, ἢ λώ-
βησις, οὐχὶ παντὸς μέλους, ἀλλὰ τούτου τοῦ μέρους, ὥσπερ γέγραπται, λοβὸς ὠτίου,

ἄξιος ἀκολουθῆσαι τῷ κυρίῳ. πάλιν λέγω, οὐ πρότερον εἰπόντι τῷ νεανίσκῳ, δεῦρο ἀκο-
λούθει μοι, πρὶν εἰπεῖν, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο προ-
σέταξε, πρὶν ὁμολογῆσαι αὐτὸν, καθαρεύειν πάσης παραβάσεως, τῷ εἰπεῖν πεποιηκέναι
πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ κυρίου εἰρημένα. ὡς καὶ ἐν τούτῳ τὴν τάξιν φυλάττεσθαι ἀναγκαῖον. οὐ μό-
νον δὲ ὑπαρχόντων, καὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν καταφρονεῖν διδασκόμεθα, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς
ἀλλήλους νενομισμένων κατά τε νόμον καὶ φύσιν δικαίων καθηκόντων ὑπερφρονεῖν διδα-
σκόμεθα. τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος, ὁ ἀγαπῶν πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.
ὁμοίως καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν τῶν ἐγγυτάτων ἐκείνων. δῆλον δὲ ὅτι πολὺ πρότερον τῶν πορρω-
» τέρω καὶ ξένων τῆς πίστεως. εἶτ' ἐπάγει. ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω
» μου οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ὅπερ κατορθώσας ὁ ἀπόστολος, εἰς ἡμετέραν διδασκαλίαν γράφει.
» ἐγὼ τῷ κόσμῳ ἐσταύρωμαι, καὶ ὁ κόσμος ἐμοί. ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός. πάλιν δὲ τοῦ
» κυρίου ἔστι μνημονεῦσαι, εἰπόντος κατὰ πρόσωπον ἑκάστῳ. τῷ μὲν εἰπόντι, ἐπίτρεψόν μοι πρῶ-
» τον ἀπελθεῖν, καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. σὺ δὲ ἀπελ-
» θὼν, διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ εἰπόντι, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ συν-
» τάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. ἐπιπληκτικώτερον μετ' ἀπειλῆς σφοδροτέρας. εἶπε γάρ. οὐ-
» δεὶς τὴν χεῖρα θεὶς ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
οὕτω καὶ τὸ πρὸς ὀλίγον ἀναβολὴν ἐμποιοῦν τῇ ὀφειλομένῃ τῷ κυρίῳ ἀμετεωρίστῳ ὑπακοῇ
καθῆκον ἀνθρώπινον, κἂν δοκῇ εὔλογον εἶναι, ἀλλότριον ἐστὶ τοῦ θέλοντος μαθητεῦσαι τῷ
» κυρίῳ. καὶ ἀπειλῆς δεινοτέρας ἄξιον. καθολικώτερον δὲ νομοθετεῖ λέγων. εἴ τις ἔρχεται πρός με
» ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ἐὰν δὲ ἔλθωμεν εἰς
» μνήμην τῶν ὑπὸ τοῦ κυρίου πρὸς τὸν εἰπόντα. μακάριος ὃς φάγεται ἄριστον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
φοβερώτερον κρίμα ὀργῆς καὶ ἀποτομίας μανθάνομεν. καὶ πάσης ἐλπίδος ἀγαθῆς ἀπαλ-
» λοτριοῦν τοὺς τοιούτους. λέγει δὲ οὕτως. ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκά-
» λεσε πολλοὺς, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλη-
» μένοις, ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα. καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες.
» ὁ πρῶτος εἶπεν, ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν, ἐρωτῶ σε, ἔχε με
» παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά.
» ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλ-
» θεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδε-
» σπότης, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς
» πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους, καὶ τυφλοὺς, καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος. κύριε γέγονεν
» ὡς ἐπέταξας. καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ
» φραγμοὺς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀν-
» δρῶν ἐκείνων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου. πάλιν δὲ αὐτὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
τος, ὁ ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς οὐχ ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον, ἑαυ-
τῷ ἐμμένων, καὶ τὸ θέλημα τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ πληρῶν. τῇ ἀποφάσει τῆς
ἀποτομίας διδασκαλίαν ἐπάγει, τὴν ἀξίους ἡμᾶς ποιοῦσαν μαθητὰς αὐτοῦ γενέσθαι.
» καὶ φησί. εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν
» γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ τὴν
» ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. μῖσος, οὐ μελέτην ἐμποιοῦν ἐπι-
» βουλῆς, ἀλλ' ἀρετὴν θεοσεβείας ἐν παρακοῇ τῶν ἀφελκόντων. καὶ ὅς τις φησὶν οὐ
» βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.
ὅπερ συντεθεῖσθαι δοκοῦμεν διὰ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίσματος, ὁμολογοῦντες συν-
σταυρῶσθαι, συντεθνηκέναι, συντεθάφθαι, καὶ τὰ ἑξῆς, καθὼς γέγραπται. στο-
χαζόμενος δὲ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας καὶ δι' ὑποδειγμάτων ηὐδόκησε βεβαιῶσαι
ἡμῶν τὰς καρδίας, ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας. καὶ ἑτοιμοτέρους κατεργάσασθαι
» πρὸς ὑπακοὴν, δι' ὧν φησι. τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶτον
» καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ
» θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαί-
» ζειν, λέγοντες. ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. ἢ τίς βα-

ποιῶν, τὸν ἀφέλκοντος τῆς ὁμολογίας κατὰ πολλοὺς λόγους τῷ κυρίῳ ὑπείθεσθαι, καὶ ἀ-
λογοφανεῖς εἶναι δοκοῦσιν. ἀδύνατον γὰρ ἁμαρτίαν ποιοῦντα, ἢ ἐμπλεκόμενον ταῖς
τοῦ βίου πραγματείαις, ἢ ἐν φροντίδι καὶ αὐτῶν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων δουλεύσαι,
οὐχ ὅτι γε μαθητευθῆναι τῷ κυρίῳ τῷ οὐ πρότερον εἰπόντι τῷ νεανίσκῳ, δεῦρο ἀκολούθει μοι
πρὶν ἐντείλασθαι πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δοῦναι πτωχοῖς. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο προσ-
έταξε, πρὶν ὁμολογῆσαι αὐτόν, ὅτι ταῦτα πάντα ἐφύλαξα. ὁ γὰρ μὴ λαβὼν τὴν ἄ-
φεσιν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ καθαρισθεὶς ἀπὸ τούτων ἐν τῷ αἵματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, δουλεύων δὲ τῷ διαβόλῳ, καὶ κρατούμενος ὑπὸ τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ ἁμαρτίας, ἀ-
δυνάτως ἔχει δουλεῦσαι τῷ κυρίῳ τῷ ἀπαράβατον ἀπόφασιν δεδωκότι, ἐν τῷ εἰπεῖν. ὁ
» ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας, ὁ δὲ δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, οὐ μένει ἐν τῇ
» οἰκίᾳ. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος, γράψας. ὁ δὲ δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύ-
» θερός ἐστιν ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης. καὶ πάλιν ὁ κύριος φησίν. οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις
» δουλεύειν. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἔδειξε δι' ὧν ἐδίδαξεν, ὁριστικῶς καὶ πολυτρόπως, ὅτι οὔτε
» οἱ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων ἑαυτοῖς μερίμναις ἀντεχόμενοι, δουλεύειν θεῷ δύνανται,
» οὐχ ὅτι γε μαθητεύειν. ὅθεν ἔμαθεν ὁ ἀπόστολος πλατύτερον θεωρήσας, εἰπεῖν, τίς μετο-
» χὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς
» Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; καὶ
» πάλιν ὁριστικῶς, ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός.
» ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. ὅτι δὲ ἐναργέστε-
» ρον ἡμῖν παραδιδοὺς, τί εἶπε. μνημονεύσωμεν. οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός
» ἐστιν, ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γι-
» νώσκω, οὐ γὰρ ὃ θέλω ἀγαθὸν τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ κακὸν τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ
» θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι
» αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. καὶ τοῦτο αὐτὸ τὸ θεώρημα διὰ πλειόνων ἐπεξερ-
» γασάμενος ὅτι ἀδύνατον τὸν κρατούμενον ὑπὸ ἁμαρτίας δουλεύειν τῷ κυρίῳ, φανερῶς ὑ-
» ποδεικνύει ἡμῖν τὸν λυτρούμενον ἡμᾶς ἐκ τῆς τοιαύτης τυραννίδος ἐν τῷ εἰπεῖν. ταλαί-
» πωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ
» τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καὶ μετ' ὀλίγα ἐπάγει. οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς
» ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν. καὶ διὰ τῶν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ εἰρημένων, τὴν
μεγάλην τῆς φιλανθρωπίας χάριν τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
» Χριστοῦ, σαφῶς παρίστησιν, εἰπών. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρ-
τωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς, δίκαιοι κατασταθή-
σονται οἱ πολλοί. ἐν ἑτέρῳ δὲ τόπῳ θαυμασιωτέραν θεωρῶν τὴν ἐν Χριστῷ φιλανθρωπίαν
τοῦ θεοῦ, φησί. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν. ἵνα ἡ-
μεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἀνάγκη οὖν πᾶσα ἐκ τε τῶν μνημονευθέντων,
καὶ τῶν ὁμοίων, εἴγε μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐδεξάμεθα, ῥυσθῆναι πρῶτον τῆς
καταδυναστείας τοῦ διαβόλου ἐνάγοντος τὸν ὑφ' ἁμαρτίας κρατούμενον ἐφ' ἃ μὴ βούλε-
ται κακά. καὶ τότε ἀπαρνησάμενον πάντα τὰ παρόντα καὶ ἑαυτὸν, τῆς τε προσπαθείας τοῦ
ζῆν ἀναχωρήσαντος, μαθητευθῆναι τῷ κυρίῳ καθὼς αὐτὸς εἶπεν. εἴ τις ἔρχεται πρός με, ἀπαρ-
νησάσθω ἑαυτὸν καὶ αἰρέτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὅπερ ἐστὶ, μαθητής μου γε-
νέσθω. τὸ δὲ αὐτὸ πλατύτερον καὶ ἀπελεγκτικώτερον καὶ ἀποφαντικώτερον παραδίδωσιν
ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ, ὃ μνημονεύσωμεν μετ' ὀλίγα. λυτρούμεθα δὲ πάντως τῆς
τοιαύτης τῶν ἁμαρτιῶν κατακρίσεως οἱ πιστεύοντες τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ τῇ διὰ τοῦ μονο-
γενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα, τὸ τῆς καινῆς δια-
θήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. μαρτυροῦντος τοῦ ἀποστό-
λου δι' ὧν γράφει, ποτὲ μὲν, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ πα-
ρέδωκεν ἑαυτὸν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ. ποτὲ δὲ, Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κα-
τάρας τοῦ νόμου. καὶ πολλὰ τοιαῦτα. ὅταν οὖν δοθῇ ἄφεσις τῶν ἁμαρτημάτων, τό-
τε λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐλευθερίαν παρὰ τοῦ ἐξαγοράσαντος ἡ-
μᾶς Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν εἰς τὸ δύνασθαι προσελθεῖν τῷ λόγῳ. καὶ τότε οὔπω τίς ἐστιν

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου λόγος, περὶ βαπτίσματος.

Ὅτι δεῖ πρῶτον μαθητευθῆναι τῷ κυρίῳ, καὶ τότε καταξιωθῆναι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἀπολαβὼν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ, εἰπόντος διὰ Δαβὶδ τοῦ προφήτου, υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. αἴτησαι παρ᾽ ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. προσλαβόμενος τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, φανεροῖ αὐτοῖς πρῶτον τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐξουσίαν παρὰ τοῦ πατρός, εἰπών, ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. καὶ τότε ἀποστέλλει αὐτοὺς λέγων, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. ἐπεὶ οὖν προστάξαντος τοῦ κυρίου, πρῶτον, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τότε ἐπαγαγόντος, βαπτίζοντες αὐτούς, καὶ τὰ ἑξῆς. ὑμεῖς μὲν τὸ πρῶτον σιωπήσαντες, τὸ δεύτερον τὸν λόγον ἡμᾶς ἀπῃτήσατε. ἡμεῖς δὲ λογισάμενοι παρ᾽ ἐντολὴν τοῦ ἀποστόλου ποιεῖν, ἐὰν μὴ εὐθὺς ἀποκρινώμεθα, εἰπόντος. ἕτοιμοι ἔσεσθε πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ ἐπερωτῶντι ὑμᾶς λόγον, παραδεδώκαμεν τὸν λόγον τοῦ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου βαπτίσματος. ἔχον δόξαν ὑπὲρ τὸ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου. μνημονεύσαντες ὀλίγα ἐκ πολλῶν τῶν περὶ αὐτοῦ, ἐν ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς εἰρημένων. ὅμως ἀναγκαῖον εἶναι ἐλογισάμεθα, κατὰ τὴν παραδεδομένην ὑπὸ τοῦ κυρίου τάξιν ἀναδραμεῖν. ἵνα οὕτως καὶ ὑμεῖς πρῶτον τοῦ, μαθητεύσατε τὴν δύναμιν γνόντες, εἶτα ἀκολούθως τὸν περὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βαπτίσματος λόγον παραλαβόντες, κατὰ τὴν τελειότητα εὐοδωθῆτε, διδασκόμενοι τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετείλατο ὁ κύριος τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς, καθὼς γέγραπται. ἐνταῦθα μὲν οὖν μαθητεύσατε εἰπόντος, ἠκούσαμεν. λοιπὸν δὲ χρεία τῶν ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ τοιούτου εἰρημένων προστάγματος μνημονεῦσαι. ἵνα πρῶτον μὲν τὸ φρόνημα εὐάρεστον τῷ θεῷ κατορθώσαντες, ἔπειτα δὲ τὴν πρέπουσαν καὶ ἀναγκαίαν τάξιν φυλάξαντες, οὕτω τοῦ δυνατοῦ κατὰ σκοπὸν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως μὴ ἐκπέσωμεν. συνήθης γὰρ τῷ κυρίῳ τὰ ἀορίστως που προστασσόμενα, διὰ τῶν ἐν ἄλλοις τόποις εἰρημένων σαφῶς παραδιδόναι. ὡς τό, θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ. ἁπλῶς γὰρ οὕτως εἰπὼν ἐνταῦθα τὸ πῶς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ σαφηνίζει, λέγων. πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ πολλὰ ἄλλα ὁμοίως. μαθητὴς μὲν οὖν ἐστιν, ὡς μανθάνομεν παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ κυρίου, πᾶς ὁ τῷ κυρίῳ προσερχόμενος, ὥστε ἀκολουθεῖν αὐτῷ, τουτέστιν, ἀκούειν τῶν λόγων αὐτοῦ. πιστεύειν τε καὶ πείθεσθαι αὐτῷ, ὡς δεσπότῃ, καὶ βασιλεῖ καὶ ἰατρῷ, καὶ διδασκάλῳ ἀληθείας, ἐπ᾽ ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου. καὶ τοῦτο ἐὰν μένῃ ἐν αὐτοῖς, καθὼς γέγραπται. ἔλεγεν οὖν πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ. καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς ἐλευθερίαν δηλονότι ψυχῆς, ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου πικρᾶς τυραννίδος ἐν τῷ ῥυσθῆναι ἀπὸ τῆς τῶν ἁμαρτημάτων καταδυναστείας. ὁ γὰρ ποιῶν φησι τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῆς κατακρίσεως τοῦ θανάτου. καθὼς παρέδωκεν ἡμῖν Παῦλος ὁ ἀπόστολος εἰπών. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησεν. ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ. καὶ πάλιν. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνός, δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. τὸν δὲ πιστεύοντα τῷ κυρίῳ, καὶ προσάγοντα ἑαυτὸν ἐπιτήδειον εἰς μαθητείαν, μανθάνειν δεῖ, πρῶτον μὲν ἀφίστασθαι παντὸς ἁμαρτήματος. ἔπειτα δὲ καὶ

μὲς τοῦ οὐρανοῦ ἐσαλεύθησαν ἐπὶ τῇ σῇ ἀπωλείᾳ· ἐδάκρυσαν καὶ οἱ ἀναίσθητοι λίθοι
ἐπὶ τῇ σῇ μανίᾳ· ἔκλαυσαν δὲ καὶ ἐχθροὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀνομίας σου· ὢ πολ
λῆς πορώσεως, ὢ δεινῆς ὠμότητος· οὐ θεὸν ἐφοβήθης, οὐκ ἀνθρώποις ᾐδέσθης, οὐ φίλους
ἐνετράπης, ἀλλ' ὁμοῦ πάντα ἐναυάγησας· ὁμοῦ πάντα ἐσκυλήθης· διὸ πάλιν ἀλγῶ ἐπὶ
σοὶ ἄθλιε· ὁ τῆς βασιλείας πᾶσι τὸν τόνον ἀπαγγέλλων, τῆς βασιλείας ἐξέπεσες· ὁ τῆς
διδασκαλίας τὸν φόβον πᾶσιν ἐμποιῶν, οὐκ ἔσχες φόβον θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου·
ὁ ἁγιωσύνην κηρύττων, ἐναγὴς ἀνευρίσκῃ· ὁ ἐπὶ ἀκτημοσύνῃ σεμνυνόμενος, συλοχρηματῶν
ἐφευρίσκῃ· ὁ τὴν τοῦ θεοῦ κόλασιν ἐπιδεικνύμενος διὰ τῆς ὑφηγήσεως, αὐτὸς κόλασιν
σεαυτῷ προεξένησας· πῶς σε θρηνήσω· πῶς ἀλγήσω ἐπὶ σοί· πῶς ἐξέπεσεν ὁ ἑωσφό
ρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων, καὶ συνετρίβη ἐπὶ τῆς γῆς· πάντως ἀκούοντος ἠχήσει τὰ ἀμ
φότερα ὦτα, πῶς ὁ ναζιραῖος ὁ ἐκλάμπων ὑπὲρ χρυσίον, ἐσκότασεν ὑπὲρ ἀσβόλην·
υἱὸς σιὼν ὁ τίμιος, πῶς ἐγένετο σκεῦος ἄχρηστον· οὗ ἡ μνήμη τῶν θείων γραφῶν ὑπὸ πάν
των ἐλαλεῖτο, σήμερον ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ' ἤχου· ὁ ὀξύνους, ὀξέως ἀπώ-
λετο· ὁ πολύνους, πολύπλοκον ἁμαρτίαν εἰργάσατο· οἱ γὰρ ὠφελημένοι ὑπὸ τῆς σῆς
διδασκαλίας, ἐβλάβησαν ὑπὸ τῆς σῆς ἀπωλείας· οἱ τὰς ἀκοὰς παραπηθέντες ἐπὶ
τῇ σῇ ὁμιλίᾳ ἔφραξαν τὰ ὦτα ἐπὶ τῇ σῇ ἀπωλείᾳ· ἐγὼ δὲ θρηνῶν καὶ σκυθρωπάζων,
καὶ περιειμένος πάντοθεν, καὶ σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἐσθίων, καὶ σάκκον ἐπὶ τῇ πληγῇ μου
ἐπέρριψα· τοιαῦτά σοι ἐγκώμια διεξέρχομαι· μᾶλλον δὲ ἐπιταφίους λόγους συν-
τάττων· ἀπαράκλητος καὶ ἀθεράπευτος διατελῶ, ὅτι παράκλησις κέκρυπται ἀπὸ ὀ-
φθαλμῶν μου, καὶ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους· ἔστι γὰρ ἡ πλη
γή μου ὀδυνηρά· πόθεν ἰαθήσομαι· εἴ τις οὖν ἔτι ἐλπὶς ὑπολείπεταί σοι σωτηρίας· εἴ τις
βραχεῖα μνήμη τοῦ θεοῦ· εἴ τις πόθος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· εἴ τις φόβος τῶν τε-
θησαυρισμένων κολάσεων τοῖς ἀμετανοήτοις· ἀνάνηψον ταχέως· ἔπαρον τοὺς ὀφθαλ-
μούς σου εἰς τὸν οὐρανόν· ἐλθὲ εἰς συναίσθησιν· παῦσαι ἀπὸ τῆς πονηρίας σου· ἀπό
σεισαι τὴν περιχυθεῖσάν σοι μέθην· ἐπανάστα τῷ καταβάλλοντί σε· ἴσχυσον ἐκ γῆς ἐ-
παναστῆναι· μνήσθητι τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος, ὅτι καταδιώκων ἐξελεῖταί σε· κἂν ἢ δύο
σκέλη, ἢ λοβὸς ὠτίου, ἀποπήδησον ἀπὸ τοῦ τραυματίσαντός σε· μνήσθητι τοὺς οἰκτιρ-
μοὺς τοῦ θεοῦ, ὅτι θεραπεύει ἐλαίῳ καὶ οἴνῳ· μὴ ἀπελπίσῃς τὴν σωτηρίαν· ἀνάλαβε τὴν
μνήμην τῶν γεγραμμένων, ὅτι ὁ πίπτων ἀνίσταται, καὶ ὁ ἀποστρέφων ἐπιστρέφει· ὅ τε
πληγεὶς θεραπεύεται, ὁ θηριάλωτος περιγίνεται· ὁ ἐξομολογούμενος οὐκ ἀποβάλλε-
ται· οὐ θέλει γὰρ ὁ θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν· μὴ
ὡς εἰς βάθος κακῶν ἐμπεσὼν καταφρονήσῃς, καιρὸς ἀνοχῆς ἐστί, καιρὸς μακροθυμίας,
καιρὸς ἰάσεως, καιρὸς διορθώσεως· ὠλίσθησας; ἐξεγείρου· ἥμαρτες; ἡσύχασον· μὴ
στῇς ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ ἀποπήδησον· ὅταν γὰρ ἐπιστραφεὶς στενάξῃς, τότε σωθή-
σῃ· ἔστι γὰρ ἐκ πόνων ὑγεία, καὶ ἐξ ἱδρώτων σωτηρία· ὅρα οὖν μήποτε συνθήκας βουλό-
μενος τινῶν φυλάττειν παραβῇς τὰς πρὸς τὸν θεὸν συνθήκας ἃς ὡμολόγησας ἐπὶ πολλῶν
μαρτύρων· μὴ οὖν διά τινας λογισμοὺς ἀνθρωπίνους ὀκνήσῃς ἐλθεῖν πρός με· ἐγὼ
γὰρ ἀναλαβὼν τὸν νεκρόν μου θρηνήσω· ἐγὼ θεραπεύσω· ἐγὼ πικρῶς κλαύσο
μαι ἐπὶ τὸ σύντριμμα τῆς θυγατρὸς τοῦ γένους μου· πάντες σε δέχον
ται· πάντες σοι συμπονήσουσι μὴ ἀπειθῆς· μνήσθητι ἡμερῶν
ἀρχαίων· ἔστι σωτηρία· ἔστι διόρθωσις· θάρσει μὴ ἀπελπί
σῃς· οὐκ ἔστι νόμος καταδικάζων τὸν χωρὶς οἰκτιρ-
μῶν θάνατον, ἀλλὰ χάρις ὑπερτιθεμένη τὴν
κόλασιν, ἐκδεχομένη τὴν διόρθωσιν· οὔ
πω ἐκλείσθησαν αἱ θύραι· ἀκούει
ὁ νυμφίος· οὐ κυριεύει ἁμαρ
τία· ἀναπάλαισον πά
λιν μὴ κατακλινή
σῃς, καὶ
σεαυτὸν οἰκτείρησον, καὶ πάντας ἡμᾶς ~

αἱ τῷ ἰακὼβ ὀφθεῖσαι. ἐνταῦθα ἡ ἔρημος ἐν ᾗ ὁ λαὸς ἁγνισθεὶς ἐνομοθετήθη, καὶ οὕτως εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσήχθη. ἐνταῦθα τὸ ὄρος τὸ καρμήλιον ἐν ᾧ ἠλίας αὐλιζόμενος τῷ θεῷ εὐηρέστησεν. ἐνταῦθα πεδίον ἐν ᾧ ἀναχωρήσας ἔσδρας, πάσας τὰς θεοπνεύστους βίβλους προστάγματι θεοῦ ἐξηρεύξατο. ἐνταῦθα ἡ ἔρημος ἐν ᾗ ὁ μακάριος ἰωάννης ἀκριδοφαγῶν, μετάνοιαν τοῖς ἀνθρώποις ἐκήρυξεν. ἐνταῦθα τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν εἰς ὃ ὁ χριστὸς ἀνερχόμενος προσηύχετο ἡμᾶς διδάσκων προσεύχεσθαι. ἐνταῦθα ὁ χριστὸς ὁ τῆς ἐρήμου φίλος. φησὶ γάρ. ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἐνταῦθα ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν. ἐνταῦθα διδάσκαλοι καὶ προφῆται, οἱ ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. ἐνταῦθα ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταὶ, καὶ ὁ τῶν μοναχῶν ἐρημοπολίτης βίος. ταῦτα τοίνυν ἑκουσίως καταδέδεγμαι, ἵνα λάβω ἅπερ τοῖς μάρτυσι τοῦ χριστοῦ, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἁγίοις ἐπήγγελται, ἵνα ἀψευδῶς λέγω. διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς. ἔγνων γὰρ τὸν μὲν θεοφιλῆ ἀβραὰμ τῇ τοῦ θεοῦ φωνῇ πειθόμενον, καὶ εἰς τὴν ἔρημον μετοικοῦντα. ἰσαὰκ δὲ καταδυναστευόμενον, καὶ ἰακὼβ τὸν πατριάρχην ξενιτεύοντα. ἰωσὴφ τὸν σώφρονα διαπιπρασκόμενον. τοὺς τῆς ἐγκρατείας ἀρετῆς τρεῖς παῖδας πυρομαχοῦντας. δανιὴλ δεύτερον εἰς λάκκον λεόντων βαλλόμενον. τὸν παρρησιαστὴν ἠσαΐαν, τῶν ἀποκρύφων θεατὴν πριζόμενον. τὸν ἰσραὴλ αἰχμαλωτιζόμενον. ἰωάννην τὸν τῆς μοιχείας ἔλεγχον ἀποτεμνόμενον. ἀναιρουμένους τοὺς χριστοῦ μάρτυρας. καὶ ἵνα τί μακρολογῶ. ὅπουγε καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἐσταυρώθη ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα τῷ ἑαυτοῦ θανάτῳ ἡμᾶς ζωοποιήσῃ, καὶ πάντας ἡμᾶς πρὸς τὴν ὑπομονὴν ἀλείψῃ καὶ ἑλκύσῃ. πρὸς τοῦτον ἐπείγομαι, καὶ πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, γνησίως εὑρεθῆναι ἀγωνίζομαι, ἀνάξιον ἐμαυτὸν κρίνας τῶν τοῦ κόσμου καλῶν. ἀλλ' οὐδὲ ἐγὼ διὰ τὸν κόσμον, ἀλλ' ὁ κόσμος δι' ἐμέ. ταῦτα οὖν ἐν ἑαυτῷ ἐπιλογιζόμενος, καὶ τελῶν αὐτὰ σπουδαίως κατὰ τὸ εἰρημένον σοι. ἀγώνισαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἕως θανάτου. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς ὑπήκοος γέγονε μέχρι θανάτου. ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπόστολός φησι. βλέπετε μήποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ, εἰς τὸ ἀποστῆναι θεοῦ ζῶντος. ἀλλὰ ἀλλήλους παρακαλεῖτε. καὶ εἰς τὸν ἕνα οἰκοδομεῖτε, ἄχρις οὗ τὸ σήμερον λέγεται. τὸ γὰρ σήμερον, σημαίνει ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν. οὕτως οὖν πολιτευόμενος ἀδελφὲ, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ ἡμᾶς εὐφρανεῖς, καὶ τὸν θεὸν δοξάσεις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

τοῦ αὐτοῦ νουθεσία πρὸς τοὺς νέους.

Μάθε σὺ ὁ μονάζων καὶ πιστὸς ἄνθρωπος, καὶ τῆς εὐσεβείας ἐργάτης, καὶ διδάχθητι εὐαγγελικὴν πολιτείαν. στόματος δουλαγωγίαν, φρόνημα ταπεινόν. ἐννοίας καθαρότητα. ὀργῆς ἀφανισμόν. ἀγγαρευόμενος προστίθει διὰ τὸν κύριον. ἀποστερούμενος μὴ δικάζου. μισούμενος ἀγάπα. διωκόμενος ἀνέχου. βλασφημούμενος παρακάλει. νεκρώθητι τῇ ἁμαρτίᾳ, σταυρώθητι τῷ θεῷ. ὅλην τὴν μέριμναν μετάθες ἐπὶ τὸν κύριον, ἵνα εὑρεθῇς ὅπου ἀγγέλων μυριάδες, πρωτοτόκων πανηγύρεις, ἀποστόλων θρόνοι, προφητῶν προεδρίαι, σκῆπτρα πατριαρχῶν, μαρτύρων στέφανοι, δικαίων ἔπαινοι. ἐκείνοις σεαυτὸν τοῖς δικαίοις ἐπιθύμησον συναριθμηθῆναι, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

τοῦ αὐτοῦ πρὸς μοναχὸν ἐκπεσόντα.

Χαίρειν οὐ λέγομεν, ὅτι οὐκέτι χαίρειν ἐν τοῖς ἀσεβέσιν. ἔτι γὰρ ἀπιστία με κατέχει, καὶ οὐκ ἐπιδέχεταί μου εἰς τὴν καρδίαν τὸ τηλικοῦτον ἀτόπημα καὶ τὸ ἐπιχείρημα τὸ μέγα ὃ ἔπραξας, εἴγε κατὰ τὸ φαινόμενον ἤδη πᾶσιν οὕτως ἔχει. θαυμάζω γὰρ πῶς ἡ τοσαύτη σοφία κατεπόθη, πῶς ἡ τοσαύτη ἀκρίβεια διελύθη. πόθεν ἡ τοσαύτη τύφλωσις κατεσχέθη. πῶς μηδὲν τὸ σύνολον ἐννοήσας, τοιαύτην καὶ τοσαύτην ἀπώλειαν ψυχῶν εἰργάσω. εἰ γὰρ ἀληθὲς τοῦτο, παραδέδωκας καὶ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν τῷ βυθῷ, καὶ πάντων τῶν ἀκουόντων τὴν ἀσέβειαν ταύτην, τὸν τόνον παρέλυσας, τὴν πίστιν ἠθέτησας. τοῦ ἀγῶνος τοῦ καλοῦ ἠστόχησας. διὸ ἀλγῶ ἐπὶ σοί. ποῖος γὰρ ἱερεὺς ἀκούων ἐπὶ σοὶ οὐ θρηνήσει. ποῖος ἐκκλησιαστικὸς οὐ κόπτεται. ποῖος λαϊκὸς οὐ σκυθρωπάζει. ποῖος ἀσκητὴς οὐ πενθεῖ. τάχα καὶ ὁ ἥλιος ἐσκότασεν ἐπὶ τῷ σῷ πτώματι. καὶ αἱ δυνά-

σοι χρήματα, νοῦς δέ τινας ἐλλειπομένους αὐτῷ ἐκείνῳ ᾧ ὑπάρχει τὰ χρήματα, ἀποκομίσαι τοῖς στερουμένοις ἀδελφοῖς συμβούλευσον. μήποτε μολύνει σου τὴν συνείδησιν ἡ τῶν χρημάτων ὑποδοχή. τὰς ἡδονὰς φεῦγε. τὴν ἐγκράτειαν δίωκε. καὶ τὸ μὲν σῶμα τοῖς πόνοις ἄσκει. τὴν δὲ ψυχὴν τοῖς πειρασμοῖς ἔθιζε. τὴν στόματος καὶ ψυχῆς ἀνάλυσιν, ἀπαλλαγὴν παντὸς κακοῦ τιθέμενος. ἐκδέχου τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, ἧς πάντοτε οἱ ἅγιοι μέτοχοι γεγόνασι. σεαυτὸν ἀδιαλείπτως ζυγοστάτει. ἀντιπαρατίθεσο τῇ διαβολικῇ ἐννοίᾳ τὸν εὐσεβῆ λογισμὸν ὥσπερ ἐπὶ τρυτάνης τῇ ῥοπῇ τῆς πλάστιγγος τοῦτο παραχωρῶν. καὶ μάλιστα ὅταν ἐπανιστᾶσα ἡ πονηρὰ ἔννοια λέγῃ. τίσοι τὸ ὄφελος τῆς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ διαγωγῆς. τίσοι τὸ κέρδος τῆς ἀναχωρήσεως τῆς ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων συνηθείας. ἢ οὐκ ἔγνως τοὺς παρὰ τοῦ θεοῦ τεταγμένους ἐπισκόπους τῶν τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν τοὺς αὐτόθι συνήθως συνοδιάζοντας, καὶ τὰς πνευματικὰς ἀδιαλείπτως ἐπιτελοῦντας πανηγύρεις, ἐν αἷς μάλιστά που τοῖς παραγενομένοις γίνεται ὄφελος; ἐκεῖ γὰρ ἀποκαλύψεις παροιμιωδῶν αἰνιγμάτων, λύσεις ἀποστολικῶν διδαγμάτων, εὐαγγελικῶν νοημάτων ἔκθεσις, θεολογίας ἀκρόασις. ἀδελφῶν πνευματικῶν συντυχίαι. μεγάλην τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐκ τῆς θέας τοῦ προσώπου τὴν ὠφέλειαν παρεχόντων. σὺ δὲ τοσούτων ἀγαθῶν ἀλλότριον σεαυτὸν καταστήσας. κάθησαι ἐνταῦθα ἀπηγριωμένος ἴσως τοῖς θηρσίν. ὁρᾷς γὰρ ἐνταῦθα ἐρημίαν πολλὴν, ἀπανθρωπίαν οὐκ ὀλίγην, ἀπορίαν διδασκαλίας, ἀδελφῶν ἀλλοτρίωσιν. καὶ τὸ πνεῦμα ποθεῖ τὴν ἐν πόλει τοῦ θεοῦ ἐργασίαν ἔχον πολλήν. ὅταν οὖν τοιαύταις καὶ τοσαύταις σε εὐλογοφανέσι προφάσεσιν ἐπανιστᾶσα ἡ πονηρὰ ἔννοια καταρρῆξαι θέλῃ. ἀντιπαράθες αὐτῇ διὰ τοῦ εὐσεβοῦς λογισμοῦ τὴν πεῖραν τοῦ πράγματος λέγων. ἐπειδὴ σὺ λέγεις μοι καλὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι, διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐνταῦθα μετῴκησα, ἀνάξιον ἐμαυτὸν κρίνας τῶν τοῦ κόσμου καλῶν· παραμέμικται γὰρ τοῖς τοῦ κόσμου καλοῖς τὰ κακά. καὶ μᾶλλον ὑπεραίρει τὰ κακά. παραγενόμενος γάρ ποτε ἐν ταῖς πνευματικαῖς πανηγύρεσιν, ἕνα μὲν ἀδελφὸν μόλις ποτὲ περιέτυχον. τῷ μὲν δοκεῖν φοβούμενον τὸν κύριον. κρατούμενον δὲ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ λόγους κομψοὺς, καὶ μύθους πεπλασμένους εἰς ἀπάτην τῶν ἐντυγχανόντων, πολλοῖς δὲ μετ' αὐτὸν συνέτυχον κλέπταις, ἅρπαξι, τυράννοις, εἶδον μεθυόντων σχῆμα ἄσχημον, τὰ αἵματα τῶν καταπονουμένων. εἶδον δὲ καὶ κάλλος γυναικῶν βασανίζον μου τὴν σωφροσύνην. καὶ τὸ μὲν τῆς πορνείας ἔργον διέφυγον. τὴν δὲ ἐμαυτοῦ παρθενίαν ἐμόλυνα κατὰ διάνοιαν καρδίας. καὶ πολλῶν μὲν ἀκήκοα λόγων ψυχωφελῶν. πλὴν παρ' οὐδενὶ τῶν διδασκάλων εὗρον ἀξίαν τῶν λόγων ἀρετήν. μετὰ τοῦτο πάλιν μυρίων ἤκουσα τραγῳδημάτων. μέλεσι τεθρυμμένοις ἐνδεδυμένων. πάλιν ἀκήκοα κιθάρας ἡδὺ ἠχούσης. τὸν κρότον τῶν ὀρχουμένων, τῆς φωνῆς τῶν γελοιαστῶν. μωρίας πολλῆς καὶ εὐτραπελίας, ὄχλου ἀμυθήτου βοήν. εἶδον τὰ δάκρυα τῶν συληθέντων. τὰς ὀδύνας τῶν ἐπαγομένων ὑπὸ τῆς τυραννίδος. τὴν οἰμωγὴν τῶν βασανιζομένων, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πανήγυρις πνευματικὴ, ἀλλὰ θάλασσα ἀνεμιζομένη καὶ ταραττομένη. πάντας ὁμοῦ τοῖς αὐτοῖς κύμασι καλύψαι σπουδάζουσα. λέγε μοι ὦ κακὴ ἔννοια, καὶ ὁ τῆς προσκαίρου ἡδυπαθείας καὶ κενοδοξίας δαίμων, τί μοι τὸ ὄφελος τῆς τούτων θεωρίας τε καὶ ἀκροάσεως. μηδενὶ τῶν ἀδικουμένων βοηθῆσαι ἰσχύοντι. μήτε δὲ τοῖς ἀδυνάτοις ἐπαμῦναι. μήτε τοὺς σφαλλομένους διορθώσασθαι συγχωρουμένῳ. τάχα δὲ μᾶλλον τι καὶ ἐμαυτὸν προσαπολλύντι, ὥσπερ γὰρ ὀλίγον ὕδωρ καθαρὸν ὑπὸ πολλῆς ζάλης ἀνέμου καὶ κονιορτοῦ ἀφανίζεται, οὕτως ἃ νομίζομεν καλὰ ἐν τῷ βίῳ ποιεῖν, ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν κακῶν καλύπτεται. αἱ μὲν γὰρ τραγῳδίαι ὥσπερ σκόλοπες τοῖς κατὰ τὸν βίον δι' εὐθυμίας καὶ χαρᾶς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐμπήγνυνται, ἵνα τῆς ψαλμῳδίας ἐπισκοτίσῃ τὸ καθαρόν. αἱ δὲ οἰμωγαὶ καὶ ὁ ὀδυρμὸς τῶν ἀδικουμένων ἀνθρώπων, παρὰ τῶν ὁμοφύλων ἐπάγονται, ἵνα δειχθῇ τοῖς πενήτων ἡ ὑπομονή. τίς οὖν ὠφέλεια ἐμοὶ, ἢ δῆλον ὅτι τῆς ψυχῆς ἡ βλάβη. διὰ τοῦτο οὖν
" ἐγὼ μεταναστεύω ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον. ὡς στρουθίον γὰρ ἐρρύσθην ἐκ τῆς παγίδος τῶν θη-
" ρευόντων. καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ διάγω ὦ κακὴ ἔννοια ἐν ᾗ ὁ κύριος διέτριβεν. ἐνταῦθα ἡ δρῦς ἡ μαμβρῆ. ἐνταῦθα ἡ οὐρανοφόρος κλίμαξ, καὶ αἱ τῶν ἀγγέλων παρεμβολαὶ,

αἱ τῶν

σας, ἑαυτῷ ἀγχόνην ἐπραγματεύσατο. τοῦτο οὖν γνωστόν σοι ἔστιν ἀδελφὲ, ὅτι οὐχ ὁ καλῶς ἀρχόμενος οὗτος τέλειος, ἀλλ' ὁ καλῶς ἀποτιθέμενος οὗτος δόκιμος παρὰ θεῷ. μὴ οὖν δῷς ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀδελφὲ, μὴ δὲ νυσταγμὸν σοῖς βλεφάροις. ἵνα σωθῇς ὥσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὥσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδος. βλέπε ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις, καὶ ἐπάνω τείχους ὑψηλοῦ περιπατεῖς, ὅθεν οὐκ ἀκίνδυνον τῷ καταπεσόντι τὸ πτῶμα. μὴ οὖν ἀθρόως εἰς ἀκρότητα ἀσκήσεως ἐκτείνῃς σεαυτόν. μάλιστα μὴ δὲ θαῤῥήσῃς σεαυτῷ, ἵνα μὴ διὰ ἀπειρίαν ἀφ' ὕψους τῆς ἀσκήσεως πέσῃς. κρεῖσσον γὰρ ἡ κατ' ὀλίγον προκοπή. κατὰ μικρὸν οὖν κλέπτε τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου. διαφανίζων σεαυτοῦ πᾶσαν συνήθειαν, μήποτε ἀθρόως πάσας ὁμοῦ ἐρεθίσας τὰς ἡδονὰς ὄχλον πειρασμῶν σεαυτῷ ἐπαγάγῃς. ἡνίκα δ' ἂν τοῦ ἑνὸς πάθους τῆς ἡδονῆς κατὰ κράτος περιγένῃ, πρὸς τὴν ἑτέραν ἡδονὴν παράταξαι, καὶ οὕτω πασῶν τῶν ἡδονῶν εὐκαίρως περιγενήσῃ. ἡδονῆς γὰρ ὄνομα μὲν ἓν, πράγματα δὲ διάφορα. τοίνυν ἀδελφὲ. ἔσο πρῶτον μὲν ὑπομονητικὸς πρὸς πάντα πειρασμόν. πειρασμοῖς δὲ ποταποῖς δοκιμάζεται ὁ πιστός. ζημίαις κοσμικαῖς. ἐγκλήμασι, καταψεύσμασιν. ἀπειθείαις, καταλαλιαῖς, διωγμοῖς. εἰς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα δοκιμάζεται ὁ πιστός. ἔπειτα δὲ καὶ ἡσύχιος ἔσο. μὴ προπετὴς ἐν λόγῳ, μὴ ἐριστικός. μὴ φιλόνεικος. μὴ κενόδοξος. μὴ διηγητικός. ἀλλὰ φιλόπιστος. μὴ ἐν λόγῳ πολύς. ἕτοιμος δὲ ἴσθι ἀεὶ, μὴ πρὸς διδασκαλίαν, ἀλλὰ πρὸς μάθησιν. μὴ περιεργάζου βίους κοσμικοὺς, ὅθεν οὐδέν σοι προσγίνεται ὄφελος. φησὶ γάρ. ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. ὁ γὰρ ἡδέως λαλῶν τὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἑτοίμως καθ' ἑαυτοῦ διυπνίζει τὰς ἡδονάς. μᾶλλον δὲ πολυπραγμόνει τὸν τῶν δικαίων βίον. οὕτω γὰρ ἂν εὑρήσεις ἐν ἑαυτῷ ὄφελος. μὴ ἔσο φιλενδείκτης περιάγων τὰς κώμας ἢ τὰς οἰκίας. φεῦγε δὲ ταύτας ὡς ψυχῶν παγίδας. εἰ δέ τις διὰ πολλὴν εὐλάβειαν προτρέπεταί σε εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον πολλῶν προφάσεων ἕνεκα, μανθανέτω ὁ τοιοῦτος ἀκολουθεῖν τῇ πίστει ἑκατοντάρχου, ὃς τοῦ Ἰησοῦ θεραπείας χάριν πρὸς αὐτὸν ἐπειγομένου παρῃτήσατο λέγων. κύριε οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. τοῦ δὲ Ἰησοῦ εἰπόντος αὐτῷ, ὕπαγε ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι, ἰάθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. τοῦτο οὖν γνωστόν σοι ἔστω ἀδελφὲ, ὅτι οὐχ ἡ τοῦ Χριστοῦ παρουσία, ἀλλ' ἡ πίστις τοῦ αὐτοῦ τοιούτου ἠλευθέρωσε τὸν κάμνοντα, οὕτω καὶ νῦν. σοῦ εὐχομένου ἐν ᾧ ἢ τόπῳ, καὶ τοῦ κάμνοντος πιστεύοντος, ὅτι ταῖς εὐχαῖς βοηθήσεται, ἀποβήσεται αὐτῷ πάντα καταθυμίως. πλέον δὲ τοῦ κυρίου τοὺς οἰκείους σου μὴ ἀγαπήσεις. ὁ γὰρ ἀγαπῶν φησι πατέρα ἢ μητέρα, ἢ ἀδελφοὺς ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. τί δὲ βούλεται ἡ τοῦ κυρίου ἐντολή; εἴ τις φησὶν οὐκ αἴρει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ μοι, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. εἰ συναπέθανες τῷ Χριστῷ, ἀπὸ τῶν συγγενῶν σου τῶν κατὰ σάρκα, τί πάλιν ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι θέλεις; εἰ δὲ ἃ κατέλυσας διὰ Χριστὸν, πάλιν ταῦτα οἰκοδομεῖς διὰ τοὺς συγγενεῖς σου, παραβάτην σεαυτὸν καθιστᾷς. μὴ οὖν διὰ χρέος τῶν συγγενῶν σου ἀναχωρήσῃς τοῦ τόπου σου. ἀναχωρῶν γὰρ ἐκ τοῦ τόπου σου, ἴσως ἀναχωρήσῃς ἐκ τοῦ τρόπου σου. μὴ ἔσο ὀχλοχαρής. μὴ φιλόχωρος. μὴ φιλοπολίτης. ἀλλὰ φιλέρημος. ἐφ' ἑαυτὸν μένων ἀεί. ἀμετεώριστος. τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ψαλμωδίαν ἔργον ἡγούμενος, μὴ δὲ τῶν ἀναγνωσμάτων καταλιγωρήσῃς. μάλιστα τῆς νέας διαθήκης, διὰ τὸ ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης πολλάκις βλάβην ἐγγίνεσθαι. καὶ οὐχ ὅτι ἡ γραφὴ βλαβερὰ, ἀλλ' ὅτι ἡ τῶν βλαπτομένων διάνοια ἀσθενής. πᾶς γὰρ ἄρτος τρόφιμος, ἀλλὰ τοῖς ἀσθενοῦσιν ἐστὶ βλαβής. οὕτως οὖν πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος, καὶ οὐδὲν κοινὸν δι' αὐτῆς, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ κοινὸν εἶναι, ἐκεῖνο κοινόν. πάντα δὲ δοκίμαζε. τὸ καλὸν κάτεχε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχου. πάντα γὰρ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. ἔσο οὖν τοῖς συντυγχάνουσί σοι ἐν πᾶσιν ἀπρόσκοπος. προσχαρής. φιλάδελφος, ἡδύς, ταπεινόφρων, μὴ ἐκπίπτων τοῦ σκοποῦ τῆς φιλοξενίας, διὰ βρωμάτων πολυτελῶν. ἀρκούμενος δὲ τοῖς παροῦσι τῆς καθημερινῆς χρείας τοῦ μονήρους βίου. μὴ δὲ ἂν πλέον ἀπό τινος λάβῃς. καὶ μάλιστα φεῦγε τὸν χρυσὸν ὡς ψυχῆς ἐπίβουλον, καὶ ἁμαρτίας πατέρα. ὑπουργὸν δὲ τοῦ διαβόλου, μὴ προφάσει τῆς εἰς τοὺς πένητας διακονίας, σεαυτὸν ὑπόδικον φιλοχρηματίας καταστήσῃς. εἰ δέ τις πτωχῶν ἕνεκα κομίσει

ταπεινότητι τῆς ἡμετέρας διανοίας ἐπικεχορήγηκεν εἰς παράκλησιν ἡμῶν τῶν τὸν κοινω-
νικὸν βίον ἀσπασαμένων· οὐ γὰρ ὡς ὁ λόγος, καὶ ἡ ἡμετέρα κατὰ τοῦδε διάνοια, οὐδὲ λαμ-
πρότερον, οὐδὲ χαριέστερον οὔτε ὑψηλότερον ἀριθμεῖται ἐν ἀνθρώποις πολίτευμα·
ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῖς τῷ μοναδικῷ βίῳ προσέχουσι τὴν ἐνοῦσαν παράκλησιν εἰσηνέγκαμεν,
εἷς δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ἑκατέροις σκοπὸς, τὸ εὐαρεστῆσαι τῷ Χριστῷ, καὶ συγγενῆ τὰ περὶ τούτων
πολιτεύματα, κἀκείνων τὸν λόγον ἐπήσομεν· ἴσως γάρ τι κἀκεῖθεν τούτῳ τῷ λόγῳ συ-
νεισενεχθήσεται χρήσιμον, λαμπρότερον ἔτι πλέον καὶ διακοσμοῦν τὴν πολιτείαν.

τέλος·

τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς χέλωνα, τὸν αὐτοῦ μαθητήν·

Ἐπιτηδείου πράγματος ἀντιποιήσομαί σοι, ὦ γνήσιε ἀδελφὲ, εἰ ἡδέως συμβουλευθείης πα-
ρ' ἡμῶν τὰ πρακτέα· μάλιστα περὶ ὧν ἡμᾶς αὐτὸς παρεκάλεσας συμβουλεῦσαί σοι·
τὸ μὲν γὰρ κατάρξασθαι τοῦ μονήρους βίου, πολλοῖς ἴσως τετόλμηται· τὸ δὲ ἀξίως ἐπι-
τελέσαι ὀλίγοις τάχα που πεπόνηται· καὶ πάντως οὐκ ἐν προθέσει μόνον τὸ τέλος ὑ-
πάρχει, ἀλλ' ἐν τῷ τέλει τὸ κέρδος τῶν πεπονημένων· οὐκοῦν οὐδὲν ὄφελος τοῖς μὴ πρὸς
τὸ τοῦ σκοποῦ τέλος ἐπειγομένοις· ἄχρι δὲ τῆς ἀρχῆς μόνης ἱστῶσι τὸν τῶν μοναχῶν βίον,
οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ καταγέλαστον καταλιμπάνουσι τὴν ἑαυτῶν πρόθεσιν· ἀνανδρίας
» καὶ ἀβουλίας παρὰ τῶν ἔξωθεν ἐγκαλούμενοι· φησὶ γὰρ καὶ ὁ κύριος περὶ τῶν τοιούτων·
» τίς βουλόμενος οἶκον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ
» πρὸς ἀπαρτισμὸν, μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, ἄρξων-
» ται ἐμπαίζειν αὐτῷ οἱ παραπορευόμενοι λέγοντες· ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος θεμέλιον
» ἔθηκε καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι· ἡ οὖν ἀρχὴ ἐχέτω τὴν προκοπὴν προθύμως ἐπὶ τῷ κα-
τορθώματι, καὶ ὁ γενναιότατος ἀθλητὴς Παῦλος βουλόμενος μὴ ἐπαναπαύεσθαι τοῖς προ-
» βεβιωμένοις ἀγαθοῖς, ἀλλ' ὁσημέραι εἰς τὸ πρόσω προκόπτειν, λέγει· τῶν ὄπισθεν ἐπι-
» λανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος· κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον
» τῆς ἄνω κλήσεως· τοιοῦτος γὰρ ὑπάρχει ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, μὴ ἀρκούμενος τοῖς φθά-
σασιν, ἀλλὰ τρεφόμενος· οὐ τοῖς φθάσασι μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς μέλλουσι· τί γὰρ ὠ-
φελεῖ ἄνθρωπον ὁ χθιζὸς τῆς γαστρὸς κόρος· σήμερον τῆς ἐμφύτου πείνης τὴν οἰκείαν τῆς
βρώσεως παραμυθίαν μὴ δεξαμένης· οὕτως οὖν οὐδὲ ψυχῆς κέρδος τοῦ χθεσινοῦ κα-
τορθώματος, τῆς σημερινῆς ἀπολιμπανομένου δικαιοπραγίας· οἷον γὰρ εὕρω σε φη-
σὶ, τοιοῦτόν σε κρινῶ· οὐκοῦν μάταιος μὲν τοῦ δικαίου ὁ κόπος· ἀνέγκλητος δὲ καὶ τοῦ
ἁμαρτωλοῦ ὁ τρόπος, ἑπομένης ἐναλλαγῆς· τῷ μὲν ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἐπὶ τὸ χεῖ-
ρον· τῷ δὲ ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβληθέντι· ταῦτα καὶ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ὡς
» ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ δογματίζοντος ἔστιν ἀκοῦσαι· ἐὰν γάρ φησιν ἐκκλίνας ὁ δίκαιος
» πλημμελήσῃ, οὐ μὴ μνησθῶ τῶν δικαιοσυνῶν ὧν ἐποίησεν ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἐν τῇ ἁμαρ-
» τίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται· τὸ δὲ αὐτό φησι καὶ περὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ἐὰν ἐπιστρέψας
» ποιήσῃ δικαιοσύνην, ὅτι ζωὴν ζήσεται ἐν αὐτῇ· ποῦ γὰρ οἱ τοσοῦτοι Μωϋσῆ τοῦ θεράπον-
τος πόνοι, τῆς ἐν στιγμῇ ἀντιλογίας παραγραψαμένης αὐτοῦ τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγε-
λίας εἴσοδον· ποῦ δὲ καὶ ἡ τοῦ Γιεζῆ συναναστροφὴ πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον, φιλοχρηματίας
χάριν, λέπραν ἐπισπασαμένου· τί δὲ καὶ τοῦ πλήθους τῆς σοφίας τῷ Σολομῶντι ὄ-
φελος, καὶ ἡ προλαβοῦσα τοιαύτη εὔνοια εἰς θεὸν, ὕστερον γυναικὸς μανίαις, εἰς εἰδω-
λολατρείαν αὐτοῦ ἐκπεπτωκότος· ἀλλ' οὐδὲ τὸν μακάριον Δαβὶδ ὁ μετεωρισμὸς ἀφῆκεν
ἀνέγκλητον, διὰ τὴν εἰς τοῦ Οὐρίου πλημμέλειαν· ἀρκεῖ δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἰούδα ἀπὸ τοῦ κρείτ-
τονος εἰς τὸ χεῖρον μετάπτωσις, πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ κατὰ θεὸν πολιτευομένου, ὃς ἐν το-
σούτοις χρόνοις μαθητευθεὶς τῷ Χριστῷ, ὕστερον μικρῷ λήμματι τὸν διδάσκαλον ἀπεμπολή-

ἀνεπιτίμητον προσήκει μάλιστα ἀδελφοῦ χωρισμόν, ἵνα καὶ ἂν κρίσει τοῦ προεστῶτος ἐπ' οἰκονομίᾳ τινὶ γίνηται.

Ὅτι οὐ χρὴ τὸν ἐν συστήματι πολιτευόμενον ἀσκητὴν ἴδιά τι κεκτῆσθαι τῶν ὑλικῶν. λε΄.

Προσήκει μέντοι τὸν ἀσκητὴν τὴν προεκτεθεῖσαν κοινωνίαν ἑλόμενον, πάσης ἰδιαζούσης τῶν ὑλικῶν κτήσεως ἐλεύθερον εἶναι. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ποιεῖ, πρῶτον μὲν τὴν ἀκριβῆ κοινωνίαν διέφθειρε τῷ τῆς κτήσεως ἰδιάζοντι. ἔπειτα δὲ καὶ ἀπιστίας καθ' ἑαυτοῦ μεγάλας ἐξενήνοχε δείγματα, ὡς ἀπιστῶν τῷ θεῷ. ὅτι τοὺς ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ συνηγμένους οὐ διαθρέψει. καὶ οὐκ ἀκούσας παρὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ λέγοντος, νεώτερος ἐγενόμην, καὶ
» γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρ-
» τους. ἢ τοὺς νοητοὺς τῆς φρονήσεως, ἢ τοὺς αἰσθητοὺς οἷς τὸ σῶμα τρέφεται. εἰ γὰρ ὅπου
» δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐστι, πολλῷ μᾶλλον ὅπου πολὺ πλεῖον, καὶ πολυανθρωπότερον ἄθροισμα. ἢ τοίνυν οὐδὲν ἐλλείψει τῶν ἀναγκαίων Χριστοῦ παρόντος ἡμῖν, ἐπείπερ μηδὲ τοῖς Ἰσραηλίταις ἐν τῇ ἐρήμῳ τῶν χρησίμων ἔνδεια γέγονε, ἢ εἰ καὶ λείψει πρὸς δοκιμασίαν ἡμῶν, βέλτιον ἐνδεῶς ἔχειν, καὶ εἶναι μετὰ Χριστοῦ, ἢ δίχα τῆς ἐκείνου κοινωνίας πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον πλουτεῖν. οὐ μέχρι τούτου δὲ τὴν βλάβην ἡ τοιαύτη κτῆσις ἵστησιν, ἀλλὰ πορρωτέρω προάγει. ὁ γὰρ ἴδιόν τι ἔχειν ἐσπουδακώς, οὐδὲν ἕτερον ἢ χωρισμὸν καὶ ἀποστασίαν μελετᾷ. ὁ γὰρ μὴ πρὸς τοῦτο βλέπων, τί ἂν καὶ κτήσαιτο. εἰδὼς ὅτι τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι οἱ αὐτοῦ δοῦλοι ἐν ἀφθονίᾳ πάντων τῶν ἀναγκαίων διατελοῦσιν ἀεί. πρόδηλος οὖν ἐστιν ὁ τοιοῦτος ἀποκοπὴν καὶ νέκρωσιν τῆς οἰκείας ψυχῆς μελετῶν, καὶ τοῖς βραχέσιν ὀβολοῖς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ἀποδιδόμενος. καὶ δότε μοι τολμῆσαι μικρόν. δεύτερός τις Ἰούδας γενόμενος, ἀπὸ κλοπῆς ἀρχόμενος. κλοπὴ γὰρ ἡ ἰδιάζουσα κτῆσις. καὶ καταστρέφων εἰς προδοσίαν. προδίδωσι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, ὥσπερ ἐκεῖνος τὸν Κύριον. ὅταν γὰρ ὁ μὲν κανὼν τοῦ βίου ἔχῃ μὴ δὲ χωρίζεσθαι τοῦ συστήματος, ᾧ συνήφθημεν, μηδὲ ἰδιάζουσάν τινα κτῆσιν περιποιεῖσθαι, μηδὲ ὅλως λαθραίως τι διαπράττεσθαι, ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἀδελφῶν πονηρὸν ὑπόδειγμα τοῖς συνεσομένοις γινόμενον, εἶτα παριδών τις τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς θεσμοὺς τοῦ ἁγίου πνεύματος, πρῶτον μὲν νοσφισμόν. νοσφισμὸς γάρ ἐστιν ἡ ὁπωσοῦν καὶ ὁθενοῦν ἰδιάζουσα κτῆσις, ἔπειτα δὲ καὶ ἀπόστασιν ἐννοήσας καὶ χωρισμόν, πῶς οὐχὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας προδέδωκε; καὶ δεύτερος Ἰούδας γεγένηται, κατὰ τὸ ἐγχωροῦν προδιδοὺς τὴν ἀλήθειαν; χρὴ τοίνυν παντὶ τρόπῳ φεύγειν, ἴδιά τι κεκτῆσθαι παρὰ τὰ κοινῇ πᾶσιν ὁμοῦ πορίζόμενα, καὶ οὐ ταύτῃ μόνον ἀκηλίδωτον τηρεῖν τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔνδον ἄνθρωπον πάντων μολυσμῶν ἐκκαθαίρειν. τοῦτο μὲν λογισμῶν ἀκαθάρτων καὶ πονηρῶν, τῶν ἐπιθολούντων τὸ ἔνδον τοῦ πνεύματος καταγώγιον. τοῦτο δὲ δόλου καὶ ὑποκρίσεως, καὶ βασκανίας, καὶ ἔριδος τῶν τὴν ἀγάπην προσεῖχον ἀνασπώντων, καὶ τὸν θεὸν τῆς τῶν τούτων ψυχῆς ἐλαυνόντων. εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν, ὁ τὴν ἀγάπην οὐκ ἔχων, τῆς θείας ἐστέρηται χάριτος. ἐν ταπεινοφροσύνῃ δὲ πάσῃ καὶ ἁγιασμῷ, καὶ ἑτοιμότητι τῇ πρὸς τὰς ἀγαθὰς πράξεις τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕκαστον συντηροῦντα, πρὸς τὰ παρόντα συγκλείειν τὸν λογισμόν, σκοπούμενον, ὅπως ἂν μὴ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν τινὸς τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων διαμαρτήσῃ, καὶ τὴν σύστασιν τῆς πολιτείας συνταράξῃ. εἰ γὰρ τοιαύτη κατάστασις τῆς ψυχῆς, παντὸς μὲν μετεωρισμοῦ ἀπαλλάξει ἡμᾶς. ἐν εὐλαβείᾳ δὲ καὶ ἑδραίῳ φρονήματι πᾶσι τοῖς καλοῖς παρασκευάσει συνέπεσθαι. τοῦτο πρὸ πάντων ἐν τῇ ψυχῇ καθιδρύοντας, ὅτι ὁ θεὸς ἀγαθός, καὶ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος. κακοῦ δὲ οὐδοπωσποῦν οὐδενός, κἂν ἡμεῖς πρὸς τὴν χρείαν τῆς διορθώσεως δριμυτέρας τῆς θεραπείας γινώμεθα. ἰατρὸς γὰρ ὢν ὁ θεὸς τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν πρὸς τὴν φύσιν τῶν νοσημάτων τὴν τῶν φαρμάκων κέρνησι δύναμιν ἱκανήν, ἐκκαθάρας βαθυτάτην κακίαν, ὅταν τούτου δεήσει. τοῦτο γοῦν εἰδότες σαφῶς εὐχαριστῶμεν ἀεί. κἂν σφοδροτέρας τῆς θεραπείας ἐπαισθανώμεθα, τὰς ὀλιγωρίας καθαιρόμενοι. τὸ δὲ διὰ πειρασμὸν καὶ δοκιμασίαν ὑπομένειν, ὀλίγων σφόδρα καὶ ἀβρααμιαίων ἀνθρώπων. ταῦτα μὲν οὖν ὅσα ἡ τοῦ θεοῦ χάρις τῇ

ἅπασιν ὁμοίως ἀνεῖς καὶ γνήσιος, ἑκάστου τὰς δυνάμεις ἐπισκοπεῖσθαι τοῦ σώματος, καὶ οὕτως ἐπινέμειν καὶ διακληροῦσθαι τὰ ἐπιτάγματα. κρίμα μέντοι μέγιστον ἕξουσιν οἱ τὴν ὑπουργοῦσαν τοῦ σώματος δύναμιν, καὶ παρὰ θεοῦ δεδομένην ἀρνούμενοι, καὶ καταναισχυντοῦντες τῶν προεστώτων, καὶ τοῖς ἐπιτασσομένοις οὐκ εἴκοντες. εἰ γὰρ τῷ προεστῶτι κίνδυνον μέγαν καὶ ἀνυπόστατον φέρει τὸ ἀποκρύψαι τοῦ λόγου τὸ τάλαντον, καὶ μὴ ἑκάστῳ προμηνῦσαι τὴν ἐρχομένην ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ῥομφαίαν, πολλῷ μᾶλλον οἴσει κίνδυνον τῷ λαμβάνοντι παρὰ τοῦ θεοῦ δύναμιν σώματος εἰς λυσιτέλειαν τοῦ κοινοῦ, καὶ ταύτην καταργοῦντι καὶ ἀποκρύπτοντι.

ὅτι οὐ δεῖ τοὺς ἀδελφοὺς λυπεῖσθαι τῶν ἀσθενεστέρων φειδοῦς ἀξιουμένων. λγ´.

Μὴ μέντοι τοὺς ἀδελφοὺς λυπεῖσθαι καὶ ἀγανακτεῖν, ἐπειδὰν τοῖς ἀσθενεστέροις ὁ προεστὼς τὰς ἁρμοζούσας ἐγχειρίζοι διακονίας, καὶ φειδοῦς ἀξιώσῃ τούτους, οὕτω τῆς χρείας εἰσηγουμένης. ἀλλὰ τοὺς δυνατωτέρους ὡς μελῶν ἀσθενεστέρων φείδεσθαι τῶν δεομένων φειδοῦς. καὶ ταύτην πνευματικὴν ἀγάπην πληροῦν. οὐδὲ γὰρ ὁ πούς ἐν τῷ σώματι τῆς χειρὸς κατεξανίσταται. ἢ καὶ ταύτην εἰς τὴν οἰκείαν διακονίαν βιάσαιτο. οὐδὲ ἡ χεὶρ σύμπασα τῷ μικροτάτῳ δακτύλῳ τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐπιθήσει τὸ ἄχθος. ἀλλ᾽ ἕκαστον τῶν μελῶν ἣν ἔλαχε παρὰ τῆς φύσεως δύναμιν ταύτην ἐνεργεῖν διαβαστάζον τὰ ἀσθενέστερα. ταύτης τῆς τάξεως ἐν πνευματικῷ συστήματι φυλασσομένης, δειχθήσεται, ὅτι ὄντως ἐσμὲν σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους, τὴν ἁρμονίαν τῆς συναφείας, καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀστασίαστον ἕνωσιν διαπαντὸς φυλάττοντες.

ὅτι οὐ χρὴ τοὺς προεστῶτας τοῖς ἀποστατοῦσι τοῦ οἰκείου ἀθροίσματος ἀσκηταῖς παρρησίας μεταδιδόναι. ἢ τούτους εἰς κοινωνίαν βίου δέχεσθαι. λδ´.

Χρὴ μέντοι καὶ τοὺς τῶν πνευματικῶν συστημάτων ἀφηγουμένους τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀσκοῦντας ἔννοιαν, καὶ τὴν ἀλλήλων οἰκειουμένους φροντίδα, μὴ καταλύειν τὰ ἀλλήλων σπουδάσματα, μὴ δὲ ἁπλῶς καὶ ἀβασανίστως τοὺς ἀποστατοῦντας τῶν ἀδελφῶν ἀλλήλων ἀνθυποδέχεσθαι. τοῦτο γάρ ἐστι σύγχυσις παντελὴς καὶ διάλυσις, καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἔργου καθαίρεσις. οἱ μὲν γὰρ συνετώτεροι τῶν ἀδελφῶν τῷ τοῦ θεοῦ φόβῳ κρατούμενοι, βεβαίως τῷ καλῷ παραμένουσιν. οἱ δὲ νωθέστεροι καὶ ῥαθυμότεροι, καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς ἀνθρώπους αἰδοῦς, καὶ τῆς ἐπικειμένης ἐξ ἀνθρώπων ἀνάγκης πρὸς τὸ καλὸν παιδαγωγοῦνται καὶ διαθύνονται. ἂν τοίνυν ὁ ῥαθυμότερος ἴδῃ ἐξὸν αὐτῷ μετὰ ἀδείας ἀποφεύγειν τοὺς ἐν τῷ ἅπαξ αἱρεθέντι συστήματι πόνους, καὶ μεθίστασθαι πρὸς ἑτέραν καταγωγήν, καὶ βιοῦν ἀφυλάκτως καὶ ἀκρατῶς, ἀκόλως ἀπορραγήσεται, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπωλείας ἔνοχος ὁ προχείρως ὑποδεχόμενος ἔσται, καὶ τὸ κακὸν τοῦτο προβαῖνον πολλάκις καὶ τοὺς καλῶς ὁδεύοντας τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ καὶ δικαίας ἐξίστησι. καὶ ἡ τούτων πάντων ἀπώλεια ἐπὶ τὸν διδόντα τὰς ἀφορμὰς τοῖς ὀλισθήμασι περιστήσεται. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο γένηται, τοὺς ἀποστατοῦντας τῶν ἀδελφῶν ἢ νουθετῶμεν καὶ ἐπανάγωμεν ὅθεν ἐξέβησαν, ἢ μὴ πειθομένους ἡμῖν φυλαττώμεθα, καὶ ἀποστρεφώμεθα, καὶ τὴν συντυχίαν αὐτῶν παραιτώμεθα, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσι τοῦτο παρεγγυῶμεν. ὥστε αὐτοὺς γοῦν ἐκείνους σωφρονισθέντας τῇ τοιαύτῃ ἀποστροφῇ ἐπανελθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκείαν μάνδραν, καὶ ὑπὸ τῷ ἀποκληρωθέντι ποιμένι ποιμαίνεσθαι. ἢ εἰ ἐκεῖνοι ἐμμένοιεν τῇ ἀθετήσει τῆς πνευματικῆς κοινωνίας· τοὺς γοῦν λοιποὺς θεασαμένους ὅπως βδελυκτοὶ γεγόνασι, σωφρονισθῆναι τῷ ὑποδείγματι, καὶ φεύγειν τὴν μίμησιν τὴν αἰσχύνην ἀποδιδράσκοντας. ὅτι δὲ οὐκ ἐμοὶ ταῦτα λόγοι, ἀλλ᾽ ἐναργεῖς νόμοι τοῦ πνεύματος, αὐτὰ τὰ Παύλου ῥήματα παραθήσομαι, δι᾽ ὧν τοὺς ἀκρατῶς βιοῦντας ἐκόλασε. μετὰ τῶν ἄλλων καὶ
» τοὺς μεθύοντας καὶ τοὺς λοιδόρους ἐπιτιμίοις ὑποβάλλων, ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ᾖ πόρνος,
» φησίν, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. καὶ πάλιν ἑτέρωθι περὶ τῶν
» μηδὲν ἐργαζομένων, ἀλλὰ περιεργαζομένων, ἔλεγε. τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθαι αὐτῷ. ὅτι δὲ ὁ τὰς ὑπὲρ τοῦ πνεύματος συμβάσεις παραβαίνων, τὰ χείρονα τῶν λοιδόρων, καὶ τῶν μεθυόντων, καὶ τῶν ἐν ἀργίᾳ διατελούντων τολμᾷ, παντί που δῆλόν ἐστιν. ὥστε ἀκολούθως ὁ λόγος τοὺς καταλύοντας τὴν πνευματικὴν τάξιν τῆς ὁμιλίας τῶν φυλαττόντων αὐτὴν εἴργειν καὶ ἀποκωλύσαι παρεγγυᾷ. τότε δὲ μένει δὲ

ὅτι οὐ χρὴ ἰδίας ἀσχολίας ἔχειν τὸν ἀσκητήν. κη'.

Ἐξουσίαν δὲ αὐτοῦ, οὐδὲ πρὸς τὸ ἀναγκαιότατον ἔχοι ἂν ὁ ἀσκητής, ὥστε οἰκείαις ἀσχολίαις ἐνδιατρίβειν. οὐδὲ γὰρ ὄργανον δίχα τοῦ τεχνίτου κινηθείη ἄν. οὐδὲ μέλος τοῦ παντὸς σώματος ἐν βραχεῖ γοῦν χωρίζεσθαι δύναιτ᾽ ἄν, ἢ κινεῖσθαι παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ ἔνδον τεχνίτῃ, καὶ ἐπιστάτῃ τοῦ παντὸς σώματος. οὐδὲ ἀσκητὴς παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ προεστῶτι πράττειν τι ἢ ἐνεργεῖν χρέαν ἔχει. εἰ δὲ λέγοι δι᾽ ἀσθένειαν σώματος ἀτονεῖν πρὸς τὰ ἐπιτάγματα, τῷ καθηγουμένῳ ἐπιτρέψει τὴν δοκιμασίαν τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας. ἄλλως δὲ καὶ τὸ τῆς γραφῆς λογισάμενος, ἑαυτὸν παρορμήσει πρὸς τὴν τῶν ἐπιτασσομένων ἐκπλήρωσιν. ἀκούων τῆς γραφῆς λεγούσης, » οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. καὶ πάλιν ἑτέρωθι. » διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε.

ὅτι χρὴ τὸν προεστῶτα πνευματικῇ ἐννοίᾳ τὰ κατὰ τοὺς ὑπηκόους οἰκονομεῖν. κθ'.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ καθηγούμενος, ὡς πατὴρ παίδων γνησίων ἐπιμελούμενος, ἐπισκέψεται τὴν χρείαν ἑκάστου ἀδελφοῦ, καὶ τὴν προσήκουσαν κατὰ τὸ ἐνὸν εἰσοίσει θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν. καὶ τὸ κατὰ ἀλήθειαν ἀσθενοῦν μέλος, εἴτε ψυχικῶς, εἴτε σωματικῶς μετὰ ἀγάπης καὶ τῆς πατρὶ πρεπούσης ἐννοίας διαβαστάσει.

ὅτι οὐ χρὴ ἑταιρείας δύο ἢ τριῶν ἀδελφῶν ἐν συστήματι ἀσκητικῷ γίνεσθαι. λ'.

Ἀγάπην δὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔχειν μὲν προσήκει τοὺς ἀδελφούς. μὴ μέντοι τινὰς ἑταιρείας δύο κατὰ ταυτὸ ἢ τρεῖς γενομένους συνίστασθαι. οὐ γὰρ ἀγάπη τοῦτο, ἀλλὰ στάσις ἐστὶ καὶ διαίρεσις καὶ κακίας τῶν συνιόντων κατηγορία. εἰ γὰρ τὸ κοινὸν τῆς τάξεως ἠγάπων οἱ τοιοῦτοι, κοινὴν ἂν εἶχον πρὸς πάντας καὶ ἰσότιμον τὴν ἀγάπην. εἰ δὲ ἀποτεμόντες καὶ διορίσαντες ἑαυτοὺς σύστημα ἐν συστήματι γίνονται, πονηρὰ ἡ τῆς τοιαύτης φιλίας συναγωγή. καὶ παρηλλαγμένον τι παρὰ τὸ κοινὸν πρᾶγμα τοὺς τοιούτους συνάγει. ὅπερ ἐστὶ καινοτομία παρὰ τὴν κρατοῦσαν κατάστασιν. προσήκει τοίνυν μήτε τὰς τοιαύτας ἑταιρείας συγχωρεῖσθαι ἐν τοῖς συστήμασι, μήτε τὴν τῆς ἀγάπης τήρησιν εἰς κοινωνίαν ἄρχεσθαί τινα ἀδελφοῦ πονηρεύεσθαι βουλομένου, καὶ τοὺς τῆς κοινῆς τάξεως παραχαράττειν θεσμούς. ἀλλὰ μέχρι μὲν ἂν ἅπαντες ἐν τῷ καλῷ μένωσιν, εἶναι ἑκάστου τὴν πρὸς ἅπαντας κοινωνίαν καὶ εὔνοιαν. εἰ δέ τις ἐναντιοῦσθαι τῇ κρατούσῃ καταστάσει βουλόμενος τὸν ἀδελφὸν συνεφέλκεται, τοῦτον τὰ μὲν πρῶτα παρὰ τοῦ ὑγιαίνοντος ὡς νοσοῦντα τοὺς λογισμοὺς ἐν ἀπορρήτῳ νουθετεῖσθαι. εἰ δὲ μὴ βούλοιτο κατ᾽ ἰδίαν θεραπεύεσθαι, καὶ ἑτέρους ἀδελφοὺς τοὺς συνετωτέρους εἰς θεραπείαν αὐτοῦ συμπαραλαμβάνεσθαι κατὰ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον. ἐὰν δὲ μὴ σου ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο. εἰ δὲ μήτε αὐτοῖς πείθοιτο, τῷ προεστῶτι τὸ νόσημα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ γνώριμον γενέσθαι. εἰ δὲ μήτε τοῦ προεστῶτος ἀνάσχοιτο, ὡς τὸν ἐθνικὸν καὶ τὸν τελώνην λελογίσθαι αὐτόν, καὶ ὡς πρόβατον λοιμῷ κεκρατημένον τῆς ποίμνης εἴργεσθαι, ὡς ἂν μὴ καὶ τοὺς λοιποὺς τοῦ νοσήματος ἀναπλήσειεν. εἰ δὲ μηδεὶς εἴη ὁ τῷ πονηρῷ βλαπτόμενος ἐπιτηδεύματι, τότε μόνον ἡ ἐπ᾽ αὐτῷ καὶ μετὰ τὰ εἰρημένα μακροθυμία χώραν ἕξει ἐλπίδι τῆς διορθώσεως. μακροθυμία δέ, ἡ ἐπὶ τῷ μὴ ἀποκόπτειν, οὐκ ἐπὶ τῷ μὴ νουθετεῖν καὶ παιδεύειν τοῖς ἐννόμοις ἐπιτιμίοις.

ὅτι οὐ χρὴ ἐνδυμάτων, ἢ ὑποδημάτων ἐκλογὴν ἐπιζητεῖν τὸν ἀσκητήν. λα'.

Ἐνδυμάτων μέντοι ἢ ὑποδημάτων μὴ τὰ ἐκλεκτὰ ἐπιζητεῖν, ἀλλ᾽ αἱρεῖσθαι τὰ εὐτελέστερα. ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο τὴν ταπεινοφροσύνην ἐπιδειξώμεθα, καὶ μὴ καλλωπιστῶν καὶ φιλαύτων καὶ ἀφιλαδέλφων δόξαν ἀπενεγκώμεθα. ὁ γὰρ τῶν πρωτείων ἐφιέμενος, ἀγάπης καὶ ταπεινοφροσύνης κεχώρισται.

ὅτι δεῖ τὸν προεστῶτα ἀνάλογα τῆς τοῦ σώματος δυνάμεως ὁρίζειν τὰ ἐπιτάγματα καὶ οὐδὲ τῶν ἀποκρυβόντων τὴν ἑαυτῶν δύναμιν. λβ'.

Τὸν μέντοι προεστῶτα προσέχειν χρή, ὅπως ἂν μὴ τῆς τοῦ σώματος δυνάμεως μείζονα τὰ ἐπιτάγματα ποιησάμενος πρὸς ἀντιλογίαν τὸν ἀτονοῦντα ἐρεθίσῃ. ἀλλ᾽ ὡς πατὴρ

» γὰρ γενομένης, εἶπεν ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀ-
» πόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν. οὐ μεσούσης ἡμέρας, οὐδὲ ἐν ἀρχῇ τῆς μισθώσεως. περίμενον οὖν
τὸ πέρας τοῦ βίου, καὶ τότε κομίζῃ τοὺς μισθοὺς ἐπαινῶν. ἄρτι δὲ στέργε τὴν ἐσχάτην χώ-
ραν, ἵνα τότε λάβῃς τὴν πρώτην.

Περὶ τῆς κατὰ τὰ βρώματα ἀτυφίας καὶ ἁπλότητος. κα'.

Βρωμάτων μέντοι διαφορὰς οὐδαμῶς ἐπιζητεῖν ὀφείλει ὁ ἀσκητής, καὶ προσποιήσει δῆ-
θεν ἐγκρατείας διαλλαγὴν ἐδεσμάτων. τοῦτο γὰρ ἀνατροπὴ τῆς κοινῆς εὐταξίας ἐστὶ καὶ
σκανδάλων ὑπόθεσις, καὶ τοῦ οὐαὶ κληρονόμος γίνεται, ὁ ἐν συστήματι ἀσκητικῷ τοιαύ-
τας αἰτίας ταραχῆς ἐνδιδούς. ἀλλὰ κἂν τὸ προσέψημα τοῦτο τὸ ταριχηρόν, τὸ παρὰ τῶν
ἁγίων πατέρων ἐγκρινόμενον ἀντ' ἄλλου τινὸς ἀρτύματος, ἐλάχιστον τοῖς βρώμασιν ἐπιβάλ-
λεσθαι συμπεπλεγμένον τῷ λοιπῷ ἐδέσματι τοῦ ὕδατος, ἢ τῶν λαχάνων ἀπόσχοι, μὴ
προφάσει δῆθεν κενοδόξου ἐθελοευλαβείας, ὡς κρέα παραιτούμενος. ἐπιζητεῖ τῶν
ἐδεσμάτων τιμιώτερα καὶ χρηστότερα, ἀλλὰ τῷ ἀποζέματι τοῦ ἐλαχίστου τεμάχους τὸν
ζωμὸν ἀπαραιτήτως ἀποβρέχων, προσφερέσθω μετὰ πάσης εὐχαριστίας. τὸ γὰρ ἐλάχι-
στον ἐκεῖνο τμῆμα εἰς τοσοῦτον πλῆθος ὕδατος ἢ ἀσπρίων ὀσπρίων, εἰ τύχοι βρώματος ἐμ-
βληθέν, οὐ τρυφῆς ἐστι κατηγόρημα, ἀλλὰ ἀκριβεστάτη τῶν ἀσκητῶν καὶ ταλαιπώρως
ὄντως ἐγκράτεια. χρὴ τοίνυν τὰ τοιαῦτα μὴ παρατηρεῖν τὸν τῆς ὁσιότητος ἀσκητήν.
οὐ γὰρ τῶν τοιούτων ἀπεχόμεθα ἰουδαΐζοντες, ἀλλὰ τῆς τρυφῆς τὴν πλησμονὴν φεύγοντες.

Ὅτι τὸν πρὸς τὸ τέλειον βλέποντα οὐδὲν ἡ πρόοδος παραβλάψαι δυνήσεται. κβ'.

Εἰ δὲ λέγοι βλάπτεσθαι ταῖς προόδοις, ἢ ταῖς ὁδοιπορίαις ταῖς διὰ τὰς ἀναγκαίας χρείας
τοῦ κοινοῦ γενομέναις ὁ ἀσκητής, καὶ διὰ τοῦτο παραιτοῖτο τὴν πρόοδον, οὔπω τῆς ὑπακοῆς
τὴν ἀκρίβειαν κατενόησεν, οὐδὲ συνεῖδεν ὡς τουτὶ τὸ κατόρθωμα τοὺς τοιούτους βλα-
βείους οὐ τελεσφορεῖται. βλεπέτω τοίνυν τὰ ὑποδείγματα τῶν ἁγίων, πῶς τὴν ὑπακοὴν
ἐτελείωσαν πρὸς οὐδὲν τῶν οὕτω δυσηνύτων ἐπιταγμάτων οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἀντειπόντες,
ἢ ἀντιτείναντες. καὶ παιδευέσθω τὸ τῆς ὑπακοῆς τέλειον. εἰ δέ τις καὶ ἀληθῶς παραβλά-
πτοιτο, παρακαλείτω τὴν ἀδελφότητα ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν θεὸν ἱκετεῦσαι. καὶ αὐτὸς δὲ αἰτεί-
τω παρὰ τοῦ θεοῦ μετ' ἐλπίδος ἀνενδοιάστου γενέσθαι σκέπας ἐν πᾶσι τοῖς τε πνευματικοῖς κατορ-
θώμασι, τοῖς τε σωματικοῖς πρὸς τὰ καλὰ τῶν ἔργων διακονήμασι. εὔεργον τε καὶ ἄ-
χρηστον, καὶ πάντως ὁ τὰς προθυμίας τῶν τὸ καλὸν ζητούντων ἀποδεχόμενος, δώσει τὴν
» δύναμιν. αὐτὸς γὰρ τὴν αἴτησιν προετρέψατο, καὶ εἰρηκώς. αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν.
» κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει. καὶ τῷ
» κρούοντι ἀνοιγήσεται. καὶ πάλιν ἑτέρωθι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω πα-
» ρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ
» ἐν πίστει μηδὲν διακρινόμενος, καὶ γὰρ πᾶσιν ἀπαξαπλῶς, οἷς ἂν ὁ νοῦς ὀκλάσῃ πρὸς τὴν
τελείαν ὑπακοήν, ἢ ὅσα ἐμποδίζει τὴν προθυμίαν ἀμβλύνων καὶ ἀνακόπτων. τούτῳ
τῷ βοηθήματι χρώμενοι, τὸν θεὸν ἱκετεύωμεν, καὶ αἰτώμεθα δοθῆναι ἡμῖν τῶν κατορ-
θωμάτων εὐμάρειαν. καθηλωθῆναί τε τὰς σάρκας ἡμῶν τῷ φόβῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἀμε-
τεώριστον γενέσθαι ἡμῖν τὴν διάνοιαν μηδαμῶς ἁλισκομένην ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις
καὶ ἡδοναῖς. ἐν γὰρ μετεωρισμῷ διανοίας, αἱ κοσμικαὶ ἐπιθυμίαι τῇ ψυχῇ ἐμφυόμεναι ποι-
κίλας ἀνωμαλίας τοῖς λογισμοῖς ἐνεργάζονται. καὶ ὀκνηροὺς ἡμᾶς πρὸς τὰ καλὰ τῶν
ἔργων ἀποτελοῦσι. μὴ παραιτώμεθα τοίνυν ταῖς κοιναῖς καὶ ἀναγκαίαις τοῦ σώμα-
τος χρείαις συνεισφέρειν τὴν οἰκείαν συνεργίαν ἕκαστος. ἀλλ' ἱκετεύομεν τὸν θεὸν λαβεῖν
τῆς συνεργίας τὴν δύναμιν. ἐπεὶ εἰ πάντες παραιτοῖντο κατὰ μίμησιν τῶν φθασάν-
των, τίς ἀναπληρώσει τὰ τῶν χρειῶν, ἄλλως δὲ καὶ διὰ ὑποδείγματος τοῦτο παιδεύε-
σθαι ἄξιον. ὁ γὰρ ἐγκαταλεγόμενος ἄρτι τάγματι τινὶ στρατιώτης, οὐχὶ τοὺς ἐν τῷ τάγμα-
τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἕξιν μεταστῆσαι πειρᾶται, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς τὴν τοῦ τάγματος ἀγω-
γὴν καὶ συνήθειαν μεθαρμόζεται. προσήκει τοίνυν καὶ τὸν ἐγκαταλεγόμενον πνευματι-
κῷ συστήματι μὴ ἐκείνους πρὸς τὸν ἑαυτοῦ τρόπον μεθαρμόζειν ἐθέλειν. ἀλλὰ τὸν οἰ-
κεῖον τρόπον τοῖς ἐν τῷ συστήματι ἔθεσί τε καὶ τύποις ἐξομοιοῦν.

σθαι τοὺς αὐτοῦ διατάξεσιν, ἀλλὰ πεπεῖσθαι ὡς ἁπάντων χαλεπώτατον ἑαυτὸν γινώ-
σκειν καὶ θεραπεύειν, διὰ τὸ προσπεφυκέναι τοῖς ἀνθρώποις τὸ φίλαυτον, καὶ κλέπτειν
τὴν τοῦ ἀληθοῦς κρίσιν ἕκαστον τῇ περὶ ἑαυτὸν προσπαθείᾳ. τὸ δὲ παρ' ἄλλου γινώσκε-
σθαί τε καὶ θεραπεύεσθαι, ῥᾴδιον τοῦ τῆς φιλαυτίας πάθους ἐπὶ τῶν ἄλλους κρινόντων
οὐκ ἐνοχλοῦντος τῇ ἀληθεῖ διαγνώσει. ταύτης γὰρ τῆς συμφωνίας ἐν ἀσκητικῷ συστήματι
τι καθεστώσης, ῥᾳδίως ἔτι εἰρήνη ἐν αὐτοῖς πολιτεύσεται, καὶ ἡ σωτηρία μετὰ ἀγάπης καὶ
ὁμονοίας τῶν ἁπάντων κατορθωθήσεται.

ὅτι καὶ τὰ ἀτελῆ τῶν ἔργων μετὰ πολλῆς προθυμίας
αἱρεῖσθαι προσήκει τὸν ἀσκητήν. κδʹ.

Προσήκει μέντοι τὸν ἀσκητὴν καὶ τὰ ἀτελέστερα τῶν ἔργων μετὰ πολλῆς αἱρεῖσθαι τῆς
σπουδῆς καὶ προθυμίας, εἰδότα, ὅτι πᾶν ὃ διὰ τὸν θεὸν γίνεται, οὐκέτι μικρὸν, ἀλλὰ μέγα,
καὶ πνευματικὸν, καὶ τῶν οὐρανῶν ἄξιον, καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἡμῖν ἕλκον μισθούς. κἂν τοί-
νυν ὑποζυγίοις ἀχθοφοροῦσι ταῖς κοιναῖς χρείαις ἀκολουθεῖν δεήσῃ, ἀντιβαίνειν οὐ χρή. ἐν-
νοοῦντα τοὺς ἀποστόλους, ὅπως προθύμως ὑπήκουσαν τῷ κυρίῳ παραγαγεῖν τὸν πῶλον κε-
λεύσαντι, καὶ λογιζόμενον ὡς καὶ δι' οὓς ἡμεῖς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ὑποζυγίων αἱρούμε-
θα, ἀδελφοὶ τοῦ σωτῆρός εἰσι. καὶ ἡ περὶ τούτους εὔνοια καὶ σπουδὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν
» χριστὸν ἔχει τὸν φήσαντα. ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,
» ἐμοὶ ἐποιήσατε. εἰ δὲ τὰ τῶν ἐλαχίστων οἰκειοῦται, πολλῷ μᾶλλον τὰ τῶν ἐκλεκτῶν
οἰκειώσεται. μόνον μὴ τὴν διακονίαν ἀφορμὴν ἀδιαφορίας λογίσηται, ἀλλ' ἐν πάσῃ
νήψει ἑαυτὸν ἀσφαλιζέσθω. ἵνα καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς συντυγχάνουσιν ὠφέλεια γίνηται.
ἂν δέ τι τῶν ἀτελεστέρων ἔργων δέῃ ἐργάζεσθαι, χρὴ εἰδέναι, ὅτι καὶ ὁ σωτὴρ τοῖς μαθη-
ταῖς διηκόνησε, καὶ τὰ ἀτελῆ τῶν ἔργων ποιῆσαι οὐκ ἀπηξίωσε, καὶ μέγα ἀνθρώπῳ τοῦ
γενέσθαι μιμητὴν διὰ τῶν ταπεινῶν τούτων εἰς τὸ ὕψος τῆς μιμήσεως ἐκείνης ἀναγομέ-
νῳ. τίς δ' ἂν καὶ λέγοι λοιπὸν ταπεινὸν, ὧν θεὸς τῆς ἐνεργείας ἐφήψατο.

ὅτι οὐ χρὴ τιμὰς καὶ πρεσβείας ἐπιζητεῖν τὸν ἀσκητήν. κεʹ.

Τιμὰς δὲ κατὰ μηδὲν ἐπιζητεῖν προσήκει τὸν ἀσκητήν. εἰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα τῶν πόνων καὶ
τῶν κατορθωμάτων ἐπιζητεῖ τὰς ἀμοιβὰς, ἄθλιος τῆς ἀντιμισθίας ἐστί. τοῖς προσκαί-
ροις τὰ αἰώνια ζημιούμενος. εἰ δὲ προείλετο ἐνταῦθα μὲν ἀγωνίσασθαι ἐν οὐρανῷ δὲ τοὺς
στεφάνους κομίσασθαι, ὀφείλει μὴ μόνον ἐπιζητεῖν τιμὰς, ἀλλὰ καὶ διδομένας παραιτεῖ-
σθαι καὶ ἀποκρούεσθαι, ἵνα μὴ ἡ ἐνταῦθα τιμὴ τῆς ἐκεῖ δόξης ἐλάττωσις γένηται. ὁ
γὰρ παρὼν βίος ὅλος ἔργων καὶ ἀγώνων ἐστὶν, ὁ δὲ μέλλων στεφάνων καὶ ἀμοιβῶν. καθὼς
ὁ μέγας παῦλος μέλλων τελειοῦσθαι τὴν ἐνταῦθα ζωὴν, καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν μεθίστα-
» σθαι, φησί. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα.
» λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος οὐκ ἐνταῦθα, ἀλ-
» λ' ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής, καὶ πάλιν ὁ σωτὴρ φησιν. ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θλί-
» ψιν ἕξετε. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν
» βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. εἰ τοίνυν βούλει βασιλεῦσαι εἰς τὸ μέλλον, ἐνταῦθα μὴ ἄνεσιν
μὴ τιμὴν ἐπιζήτει, ἀλλὰ κἂν θλίβῃ πρὸς τὸ παρὸν ὑπὲρ τοῦ λόγου, δῆλον ὅτι τῆς ἀληθείας,
γίνωσκε ὅτι βασιλεύσεις ὕστερον. τῆς γὰρ ἐνταῦθα ὑπὲρ τοῦ καλοῦ θλίψεως οὗτος ὁ μι-
σθὸς ἀπόκειται. ἐὰν δὲ μὴ θλίβῃ, μὴ προσδοκήσῃς τοὺς ἐκεῖθεν στεφάνους, ὡς ἐνταῦθα τοὺς
ἀφορισμένους ἐπὶ τοῖς στεφάνοις οὐ προκαταβαλλόμενος ἀγῶνας καὶ πόνους. τιμὰς οὖν
» μηδαμῶς ἐπιζητείτω ὁ ἀσκητὴς, μήτε τῶν λοιπῶν προέχειν. πᾶς γὰρ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
» ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. ἐὰν ἑαυτὸν ὑψώσῃ ὁ ἀσκητὴς, βα-
ρὺν καὶ δυνατὸν ἔχει τὸν ταπεινοῦντα. καὶ μέχρις ᾅδου κατάγειν δυνάμενον. ἐὰν δὲ
ἑαυτὸν ταπεινώσῃ, λαμπρὸν καὶ ὑπερμεγέθης ὑψωθήσεται. θεοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν δύ-
ναμιν ὑψοῦντος τὸν ταπεινούμενον. περίμενε τοίνυν τὸν καλῶς ὑψοῦντα ὦ ἀσκητὰ, καὶ
μηδαμοῦ μικροψύχει πρὸς τὰ παρόντα. ἀθλητὴς γὰρ εἶ καὶ ἐργάτης τοῦ χριστοῦ, ὅλην τὴν ἡ-
μέραν ἀθλῆσαι συνθέμενος, καὶ ὅλης τῆς ἡμέρας ὑπομεῖναι τὸν καύσωνα. τί μηδέπω
πληρώσας τῆς ἡμέρας τὸ μέτρον, μεταδιώκεις τὴν ἄνεσιν. ἔκδεξαι τὴν ἑσπέραν τὸ πέ-
ρας τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, ἵνα ἐλθὼν ὁ οἰκοδεσπότης τοὺς μισθούς σοι ἀπαριθμήσηται. ἐψίας

κρὸν τὸν λόγον ἀπεργασώμεθα, ἕκαστον τῶν γίνεσθαι βουλομένων τῇ ἀκροά-
σει τῶν ἁγίων γραφῶν παραπέμψαντες, αὐτοὶ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ σωτῆρος τὸν λόγον
τρεψόμεθα, δεικνύντες πῶς ὑπήκουον, καὶ πῶς ὑπετάσσοντο. ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς
ἔτι τὴν ἀρχὴν τῆς μαθητεύσεως ἔχουσι καὶ προσδοκῶσιν, ὅσον οὐδέπω βασιλεύσειν τὸν
δεσπότην. καὶ ὑπολαμβάνουσιν ὅτι καὶ αὐτοὶ καμοῦνται μὲν οὐδὲν, οὐδὲ κινδυνεύσου-
σιν, οὐδὲ κοπιάσουσι. συμβασιλεύσουσι δὲ χριστῷ, καὶ τῆς βασιλικῆς δόξης καὶ θεραπείας τι-
μῆς συμμεθέξουσι. καὶ τοῦτο δηλοῖ μὲν πέτρος ἐπιτιμῶν τῷ ἰησοῦ, ἡνίκα περὶ τοῦ οἰ-
κείου πάθους ἐποιεῖτο τοὺς λόγους. προσλαβόμενος γὰρ αὐτὸν, φησὶν ὁ πέτρος. ἤρξατο
» ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. καὶ διὰ φωνῆς ταύτης, ὅτι οὐδ' ὅ-
πως ποῦν προσεδόκα δυσχερές. δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου τὴν μητέρα παρακαλοῦ-
σαν ὑπὲρ αὐτῶν τῷ κυρίῳ προσαγαγόντες, ὥστε τῇ ἐκ δεξιῶν καὶ τῇ ἐξ εὐωνύμων τιμηθῆ-
ναι καθέδρᾳ. εἰ γὰρ μὴ αὐτίκα μάλα βασιλεύειν αὐτὸν ὑπελάμβανον, οὐκ ἂν τοῦτο ἐτόλ-
μησαν αἰτῆσαι, τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς ἐν οὐρανοῖς καθέδραν, τοῦ σωτῆρος διανοού-
» μενοι. τί οὖν ταῦτα προσδοκῶσιν αὐτοῖς, καὶ ἐλπίζουσιν; ἔλεγεν. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλ-
» λω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. καὶ οὕτω πρᾶγμα ἐναντιώτατον τῆς οἰκείας
ἐλπίδος ἀκούσαντες, οὐκ εἶπον ὅτι ἐφ' ἑτέραις ἐλπίσι προήλθομεν, καὶ ἐναντία τῶν ἐλπι-
σθέντων προστάσσεις ἡμῖν; ἄνεσιν προσεδοκήσαμεν, καὶ πρὸς κινδύνους ἐκπέμπεις; τι-
μὰς ἠλπίσαμεν, καὶ ἀτιμίας παρεισβάλλεις; βασιλείαν προσεδοκήσαμεν, καὶ τὸ ἐλαύ-
νεσθαι, καὶ πάντων δούλους εἶναι διακελεύῃ; οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπον, καίπερ ἕτερα τῶν εἰ-
» ρημένων ἀκούσαντες πλέονα καὶ βαρύτερα, οἷον τὸ, παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψεις, καὶ
» ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου καὶ ἐπὶ
» ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε οὕνεκεν ἐμοῦ. ταῦτα τοίνυν πάντα παρὰ τὴν προσ-
» δοκίαν ἀκούσαντες, κλίναντες τὸν αὐχένα τῆς διανοίας, τὸν ζυγὸν ὑπῆλθον. καὶ προ-
χείρως ἐπὶ τοὺς κινδύνους, ἐπὶ τὰς ἀγορὰς, ἐπὶ τὰς ὕβρεις, ἐπὶ τοὺς λιθασμοὺς, ἐπὶ τὰς
ἀτιμίας, ἐπὶ τοὺς σταυροὺς, ἐπὶ τοὺς ποικίλους θανάτους ἐχώρησαν, καὶ μετὰ τοσαύτης προ-
θυμίας ταῦτα ὑπέμειναν, ὥστε χαίρειν αὐτοὺς καὶ ἑορτάζειν λαμπρῶς, ἡνίκα ἂν τοῖς τοῦ
» χριστοῦ παθήμασι κοινωνῆσαι κατηξιώθησαν. ἔχαιρον γάρ φησιν, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ
» τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀτιμασθῆναι. ταύτην τὴν εὐπείθειαν ἀπαιτεῖται ὁ κατὰ θεὸν ἀ-
σκητὴς τῷ ἡγουμένῳ εἰσφέρεσθαι. χριστὸς γὰρ μαθητὰς εἵλετο τοῦτον τὸν βίον ζηλοῦν ὡς ἤδη
εἴπομεν τοῖς ἀνθρώποις τυπῶν. ὁ γὰρ καθηγούμενος, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ τὸ τοῦ σωτῆ-
ρος ἐπέχων πρόσωπον. καὶ μεσίτης θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ ἱερουργῶν τῷ
θεῷ τὴν τῶν πειθομένων αὐτῷ σωτηρίαν. καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ παιδευόμεθα. πέ-
» τρον ποιμένα μεθ' ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας ἑαυτοῦ καθιστῶντες. πέτρε γάρ φησι, φιλεῖς
» με πλέον τούτων; ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. καὶ πᾶσι δὲ τοῖς ἐφεξῆς ποιμέσι καὶ δι-
δασκάλοις, τὴν ἴσην παρέχοντος ἐξουσίαν. καὶ τούτου σημεῖον, τὸ δεσμεῖν ἅπαντας ὁμοίως,
καὶ λύειν ὥσπερ ἐκεῖνος. ὥσπερ οὖν τὰ πρόβατα τῷ ποιμένι πείθεται, ταύτῃ τρεπό-
μενα, ᾗπερ ἂν ὁ ποιμὴν ἄγῃ, οὕτω προσήκει τοὺς κατὰ θεὸν ἀσκητὰς τοῖς καθηγουμένοις
πείθεσθαι μὴ πολυπραγμονοῦντας τὰ ἐπιτάγματα, ὅταν ἁμαρτίας ᾖ καθαρά. ἀλ-
λὰ τὰ ἐπιταχθέντα μετὰ προθυμίας πάσης καὶ σπουδῆς ἐκπληροῦντας. ὥσπερ γὰρ ὁ τέ-
κτων, ἢ ὁ οἰκοδόμος ἑκάστῳ τῶν τῆς τέχνης ὀργάνων κέχρηται πρὸς τὴν οἰκείαν βούλησιν,
καὶ οὐκ ἂν εἴποι τὸ ὄργανον, ὡς οὐ πληρώσει τὴν χρείαν, πρὸς ἣν ὁ τεχνίτης αὐτὸ μετα-
χειρίζεται, ἀλλὰ εἴκει τῇ χειρὶ τοῦ ἄγοντος, οὕτω προσήκει τὸν ἀσκητὴν ὡς ὄργανον τεχνί-
τῃ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ πνευματικοῦ οἰκοδομήματος συντελοῦν, ἐν πᾶσι πείθεσθαι,
οἷς ἂν ὁ ἡγούμενος κρίνῃ καλῶς ἔχειν αὐτὸν ὑπουργεῖν, ὅπως ἂν μὴ τῇ τοῦ πνευματικοῦ
ἔργου τελειώσει λυμήνηται, τὴν οἰκείαν οὐ συνεισφέρων χρείαν. καὶ ὥσπερ τὸ ὄργανον
οὐχ ἑαυτῷ ἐκλέγεται ὅπερ ἐνεργεῖν δέοι εἰς τὴν τῆς τέχνης συνεισφοράν, οὕτω καὶ τὸν
ἀσκητὴν προσήκει μὴ ἑαυτῷ τὰ ἔργα αἱρεῖσθαι, ἀλλὰ παραχωρεῖν τῇ συνέσει καὶ οἰκο-
νομίᾳ τοῦ τεχνίτου, τὴν ἐφ' ἑαυτῷ διατύπωσιν. οἶδε γὰρ ὅτε συνετῶς ἀφηγούμενος ἑκά-
στου καὶ ἤθη καὶ πάθη, καὶ ψυχικὰς ὁρμὰς ἀκριβῶς ἐξετάζειν. καὶ πρὸς ταῦτα καὶ τὴν
παρ' ἑαυτοῦ ἐφ' ἑκάστῳ οἰκονομίαν ἁρμόζειν. διά τοι τοῦτο προσήκει μηδαμῶς ἐναντιοῦ-

σθαι τοῖς

ταγὴν παρὰ τῶν εὐσεβούντων ὁ θεῖος νόμος ἀπένειμε. καὶ τοῦ τὰ πνευματικὰ τὰ ἐν ἀσ-
βαρ διαζῶσι, πᾶσαν εὐπείθειαν ὀφείλει ὁ ἀσκητὴς τῷ παρὰ θεοῦ καταστάντι ἄρχοντι,
καὶ παρὰ τῶν νόμων ἐκείνου λαβόντι τὴν ἐξουσίαν εἰσφέρειν. πῶς δὲ οὐκ ἂν ἀντιτάξαι-
το τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ, ὁ τῷ καθηγουμένῳ ἀντιτασσόμενος; ἄλλως τε καὶ διαρρήδην τοῦ
„ ἀποστόλου κελεύοντος τοῖς πνευματικοῖς ἡγουμένοις ὑπείκειν ἐν πᾶσι. πείθεσθε γὰρ
„ φησι, τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑ-
„ μῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσι-
„ τελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. εἰ οὖν τὸ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν πείθεσθαι ἀλυσιτελὲς, προσήκει μετα-
διώκειν ἡμᾶς τὸ λυσιτελέστερον. τὸ γὰρ ἀλυσιτελὲς οἶμαι, μεγάλης ζημίας καὶ μεταμε-
λείας καὶ διορθώσεως ἔμφασιν ἐπιφέρεται. ζηλοῦν δὲ προσήκει μάλιστα τὴν τῶν ἁ-
γίων εὐπείθειαν, ἣν περὶ τὸν θεὸν ἐπεδείξαντο, εἴγε μέλλοιμεν ἀρκοῦντι ὑποδείγματι
περὶ τὴν ὑπόθεσιν χρώμενοι καλῶς τὴν ὑπακοὴν ἀπεργάζεσθαι. καὶ μηδεὶς οἰέσθω
με κρατύνειν ἐθέλοντα, τὴν περὶ τοὺς ἡγουμένους εὐπείθειαν ὑπέρογκα παράγειν τὰ ὑπο-
δείγματα, καὶ τῇ πρὸς τὸν θεὸν ὑπακοῇ τολμᾶν ῥᾳδίως παρεικάζειν τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώ-
πους εὐπείθειαν. οὐ γὰρ οἴκοθεν ὁρμηθεὶς, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν ταύτην τὴν
ἠγεσίαν* πεποίημαι. σκόπησον γὰρ τί ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις φησὶ, τὴν περὶ τοὺς ἑαυτοῦ
„ δούλους θεσπίζων ὑπακοήν. ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται. καὶ πάλιν ἑτέρωθι, ὁ
„ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ. ὅτι δὲ ὃ τοῖς ἀποστόλοις
εἴρηκε περὶ πάντων τῶν μετ' αὐτοὺς καθηγησαμένων ἐνομοθέτησεν, ἐκ πολλῶν καὶ ἀ-
ναμφιλέκτων μαρτυριῶν τῆς θείας γραφῆς τεκμηρίων ἐναργέστατον ἔστι παραστῆσαι.
ὥστε ἀκολούθως καὶ ἡμεῖς τοῖς θείοις θεσπίσμασι τοὺς λόγους ἐποιησάμεθα. φήσαντες
δεῖν τὴν τῶν ἁγίων περὶ τὸν θεὸν εὐπείθειαν ὑπόδειγμα τοῖς περὶ τοὺς προεστῶτας ὑ-
πακοῆς ἑαυτοὺς προτιθέναι. πῶς οὖν οἱ ἅγιοι τῷ δεσπότῃ τὴν εὐπείθειαν ἐπεδείξαντο,
σκόπησόν μοι τὸν ἀβραὰμ κελευόμενον καταλιμπάνειν οἶκον, πατρίδα, περιουσίαν, κτή-
ματα, συγγενεῖς, φίλους, καὶ τούτοις διώκειν τὰ ἐναντία, τὴν ξένην, τὸ ἀνεπίγνωστον, τὴν
πλάνην, τὴν πενίαν, τοὺς φόβους, τοὺς κινδύνους, καὶ ὅσα τοῖς ξενιτεύουσιν ἕπεται δυ-
σχερῆ καὶ ἀμελλητὶ ὑπακούοντα, καὶ καταλιμπάνοντα μὲν τὴν οἴκοι εὐπορίαν καὶ ἀνά-
παυσιν, ἀνθαιρούμενον δὲ ταύτης, τὴν ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς ταλαιπωρίαν καὶ ἄλλω-
ὁρᾷς ἀσκητὴν ἀκριβέστατον, καὶ τῆς κοσμικῆς ἁπάσης εὐημερίας διὰ τὸν θεὸν ὑπερό-
πτην; ἀλλ' ἴδωμεν τὰ ἑξῆς. καταλαμβάνει μὲν τὴν παλαιστίνην, τὸν παρὰ θεοῦ ὑ-
ποδειχθέντα τόπον εἰς παροικίαν. λιμοῦ δὲ καταλαβόντος τὴν χώραν, εἰς αἴγυπτον με-
τανίσταται, κἀκεῖ τῆς γυναικὸς ἀφαιρεθείσης, οὐδὲν μικροψυχεῖ. οὐδὲ ταῖς οἰκονομίαις
τοῦ θεοῦ καταμέμφεται, ὡς τῆς εὐπειθείας τοιαύτας ἀντιδεχόμενος ἀμοιβάς. ἀλλὰ
πρᾴως καὶ τοῦτο ἤνεγκε τὸ πάντων βαρύτατον ἀδικημάτων ἀδίκημα. οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ
γὰρ καὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ γεράρων βασιλέως γενόμενον. κεῖνος γὰρ ἅπαξ ὑπακούειν θεῷ,
οὐκ ἐσκόπει τί ἐπ' αὐτῷ οἰκονομεῖ ὁ θεὸς, ἀλλ' ὅπως αὐτὸς ἀκριβεστάτην καὶ ἀνεπίλη-
πτον τὴν ὑπακοὴν εἰσενέγκηται. διατί τοῦτο καὶ τὸ τελευταῖον λαμβάνει μὲν τὸν παῖ-
δα τὸν ἰσαὰκ μακρᾶς εὐχῆς καὶ πίστεως ἆθλον καὶ δώρημα. ἐπειδὴ δὲ ἑώρα αὐτὸν εἰς ὥ-
ραν ἡλικίας προβαίνοντα, καὶ ἐλπίδας ἀγαθὰς τοῖς γεγεννηκόσι παρέχοντα διαδοχῆς,
καὶ τῆς μετέπειτα τοῦ γένους συστάσεως τὸ τηνικαῦτα μετὰ τοσαύτας ἐλπίδας, κελεύε-
ται παρὰ τοῦ θεοῦ ἀναγαγεῖν αὐτὸν εἰς ὄρος ὑψηλὸν, καὶ καταθύειν τῷ δεδωκότι. δεξάμε-
νος δὲ τὴν ἀπότομον ταύτην φωνὴν, καὶ τὴν φοβερὰν λειτουργίαν, καὶ τὸ τῆς φύσεως
ἰσχυρότερον οὐκ ἐπίταγμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄκουσμα, ὅπως πρᾴως ἤνεγκεν, ὅπως οὐκ
ἐξέστη τὰς φρένας, ὅπως οὐ κατέπεσε τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὥσπερ ἄρνα τινὰ καταθύειν μέλ-
λων, οὕτως ἠρεμαίῳ καὶ ἀταράχῳ φρονήματι τὸν ζυγὸν τῆς ὑπακοῆς ἐπιθέμενος, εἶτα σὺν
τῷ παιδὶ τὸ προσταχθὲν ἐκπληρώσων, οὐδὲν οὐδὲ ἐν τούτῳ πολυπραγμονῶν τὴν τοῦ θεοῦ
κρίσιν, οὐδὲ μεμφόμενος. ἀλλὰ τὸ οἰκεῖον σκοπῶν, ὅπως ἂν κατὰ μηδὲν τὴν ὑπακοὴν πα-
ραλύσειεν. οὕτω τοι καὶ λαμπρὸν ἤρατο στέφανον, τῇ οἰκουμένῃ στήλη πίστεως καὶ ὑπακοῆς
ἱδρυθείς. πολλὴν μὲν οὖν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων τῶν κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν διαλαμψάντων τὴν
εὐπείθειαν διελθεῖν εἰς ποικίλα μέρη τῆς ἀσκητῶν ἀναμφιλέκτου ὑπακοῆς. ἀλλ' ἵνα μὴ μα-

εἰκασίαν*

ὥστε τὴν πονηρὰν ἀγωγὴν τοῦ διδασκάλου πρόφασιν τῷ μαθητῇ χωρισμοῦ γενέσθαι
καὶ ἀποστάσεως, οὕτως εἰ δοκεῖ σκεψώμεθα, τί μὲν πατήρ, τί δὲ διδάσκαλος παιδο-
τρίβης. ἑκάτερος ὁ μὲν γὰρ τῷ παιδί, ὁ δὲ τῷ μαθητῇ εὔχεσθαί τε τὰ κρείττονα καὶ
βούλεσθαι διαπέφυκε. φύσις μὲν γὰρ πατράσιν εὔχεσθαι τοὺς παῖδας, ὡς βελτίστους
καὶ φρονιμωτάτους γενέσθαι, κοσμιωτάτους τε καὶ μετριωτάτους. ἵνα οἱ μὲν παῖδες
εὐδοκιμοῖεν, οἱ δὲ πατέρες εὐκλεέστεροι γένοιντο τῇ ἐπ' αὐτοῖς ἀναφορᾷ τῶν καλῶν τῆς παι-
δός. σπουδὴ δὲ καὶ παιδοτρίβαις, ἀλκιμωτάτους τε καὶ τεχνικωτάτους τοὺς ὑπ' αὐτῶν
ἀσκουμένους γενέσθαι. ἵνα ῥώμῃ καὶ ἐμπειρίᾳ περιδέξιον τὸ ἀγώνισμα ποιησάμενοι, λαμ-
προὶ νικηταὶ τῶν ἀντιπάλων ἀποδειχθῶσι. καὶ ἡ τούτων ἔννομος ἄθλησις, τῶν κα-
θηγουμένων σαφὴς ἔπαινος γένηται. φύσις δὲ παντὶ τῷ διδάσκειν προῃρημένῳ, τὸ θέ-
λειν εἰς ἀκριβεστάτην κατάληψιν ἀφικέσθαι τῶν διδαγμάτων τοὺς μαθητάς. τῆς τοί-
νυν τῶν πατέρων φύσεως τοῦτον ἐπεχούσης τὸν λόγον, πῶς οὐκ ἂν καὶ ὁ τῆς ὁσιότητος
παιδευτὴς τὸν παρ' αὐτοῦ παιδευόμενον εὔξαιτο, ἀκακώτατόν τε καὶ σωφρονέστατον
τὴν πνευματικὴν σοφίαν ἀποδειχθῆναι. καίπερ σαφῶς ἐπιστάμενος, ὅτι τοιούτου
γενομένου τοῦ μαθητοῦ καὶ παρὰ ἀνθρώποις εὐκλεὴς ἔσται, καὶ παρὰ χριστοῦ λαμπροὺς ἀ-
ποδέξεται τοὺς στεφάνους, ὡς τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν, ἀδελφούς, ἐπειδὴ
καὶ τοῦτο χριστὸς εἵλετο, ἀξίους τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως διὰ τῆς αὐτοῦ ἐπιμελείας ἀπερ-
γασάμενος. καὶ ἑτέρωθεν δὲ σκοπῶμεν. ὡς εἰ φαῦλος ὁ μαθητὴς γένοιτο παρὰ τὴν αὐ-
τοῦ ἀγωγήν, αἰσχύνην ἀπαρηγόρητον ἕξει ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς κατὰ τὸν τῆς κρίσεως και-
ρὸν πανηγύρεως ὁ ὑφηγούμενος, ἐπὶ τοῦ πανδήμου τῶν οὐρανίων ἀθροίσματος καὶ οὐκ
αἰσχύνεται μόνον, ἀλλὰ καὶ κολασθήσεται. πόθεν οὖν ἐγγενήσεται τὸ μὴ οὐχὶ θελῆσαι
τὸν καθηγούμενον, κόσμιόν τε καὶ ἐπιεικῆ γενέσθαι τὸν οἰκεῖον ὁμιλητήν; καὶ ἄλλως δὲ
ἀλυσιτελὴς τῷ διδασκάλῳ ἡ τοῦ μαθητοῦ πονηρία. ἐπειδὴ γὰρ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἑ-
κάτεροι συμβίωσιν εἵλοντο, ἧς ἂν μετάσχῃ πονηρίας ὁ μαθητής, τῶν ταύτης καρπῶν
πρῶτον μεταδίδωσι τῷ διδασκάλῳ. ὥσπερ τὰ ἰοβόλα τῶν ἑρπετῶν τοῖς θάλπουσι
πρῶτον ἐνίησι τὸν ἰόν. ὡς εἶναι πάντοθεν δῆλον, ἔκ τε τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων,
ἔκ τε τοῦ λυσιτελοῦντος τῷ ἄγοντι, ὅτι εὔξεται, καὶ πάντα τρόπον σπουδάσει ἐπιεικῆ τε
καὶ κόσμιον τὸν ὑπ' αὐτῷ παιδευόμενον καταστῆσαι. εἰ μὲν γὰρ ἦν κακίας καὶ πονη-
ρίας ἀλείπτης, πρὸς τοῦτο πάντως ἄγειν ἂν τὸ πέρας τοὺς παρ' αὐτοῦ ἀσκουμένους ἐσπού-
δακεν. εἰ δὲ ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης ἐστὶ παιδευτής, οὐκ ἂν ἐναντίον οἶμαι τοῖς οἰκείοις
σπουδάσμασι τὸ πέρας ἐπὶ τὸν μαθητευόμενον ἐκβῆναι ἕλοιτο. ἅπασα τοίνυν πρόφα-
σις ἄλογος τῷ βουλομένῳ χωρίζεσθαι πνευματικοῦ συστήματος πεφώραται. αἰτία δὲ
αὐτῷ ἀπεδέχθη τῆς τοιαύτης γνώμης ἡ τῶν παθῶν ἀκρασία, καὶ ἡ περὶ τοὺς πόνους ὀλιγω-
ρία, καὶ τὸ τῆς κρίσεως σαθρὸν καὶ ἀβέβαιον. οὐ γὰρ ἤκουσαν οὗτοι παρὰ τοῦ προφή-
του δαβίδ, ὅτι μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, οἱ φυλάσσοντες, οὐχὶ οἱ καταλύοντες.
οὗτοι εἰσὶν οἱ τοῖς μωροῖς ὁμοιωθέντες, οἱ ἐπὶ τῆς ψάμμου, τῆς κατὰ τὴν γνώμην ἀβε-
βαιότητος τὸν θεμέλιον τῆς πνευματικῆς θέντες οἰκοδομῆς, ὃν ὀλίγαι ψεκάδες πει-
ρασμῶν, καὶ βραχὺς χείμαρρος τῶν τοῦ πονηροῦ ὑφελκύσας, τὴν ὑποβάθραν διέλυσέ
τε καὶ διεσκόρπισεν.

Περὶ ὑπακοῆς πληρέστερον. κγ΄.

Ὅπως μὲν οὖν προσήκει τὸν ἅπαξ ἐνωθέντα πνευματικῷ συστήματι φυλάττειν τὴν ἕνωσιν
ἀδιάλυτον κατὰ τὸ ἐνὸν ὑπεθέμεθα. νῦν δ' αὖ πάλιν τὸν περὶ τῆς ὑπακοῆς λόγον γυμνά-
σωμεν. καὶ πρότερον μὲν διὰ βραχέων ἐπελθόντες, νῦν δὲ τελειότερον ἐκτιθέμενοι.
καὶ διδάξομεν, ὁ πόσην ὁ ἀκριβὴς ἀπαιτεῖ λόγος παρὰ τῶν ἀσκητῶν τῷ προεστῶτι τὴν
εὐπείθειαν. ἐξ αὐτῆς γὰρ τῆς ἁγίας γραφῆς πειράσομαι ταύτης τὸ μέτρον διασαφῆ-
σαι. παῦλος ὁ ἀπόστολος ῥωμαίοις ἐπιστέλλων, προστάσσει πάσαις ἐξουσίαις ὑπε-
ρεχούσαις ὑποτάσσεσθαι. ἐξουσίαις ταῖς τοῦ κόσμου, οὐ ταῖς πνευματικαῖς. καὶ τοῦτο ἐκ
τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν, εἰπὼν περὶ φόρων καὶ τέλους, καὶ τὸν ἀντιτασσόμενον κατά
γε τὸ σμικρότατον τῇ ἐξουσίᾳ, τῷ θεῷ ἀντιτάσσεσθαι ἀποφαίνεται. εἰ τοίνυν τοῖς τοῦ
κόσμου τούτου ἄρχουσι τοῖς κατὰ νόμον αὐτὴν τὴν ἀρχὴν εἰληφόσι, τοσαύτην ὑπο-

ἀδελφῶν, οὐ γὰρ ἅπαντας αἰτιάσεται, οὐ γὰρ ἐπὶ κακίᾳ τὴν κοινωνίαν ποιήσεται. ὥς
τε πάντα συμφώνως εἶναι καλῶς. εἰ οὖν λέγοι ὅτι φαῦλοί τινες τῶν ἀδελφῶν, καὶ
ἀφυλάκτως τὸ ἀγαθὸν παραλύοντες, καὶ τῆς κοσμιότητος ἀμελοῦντες, καὶ τὴν πρέ
πουσαν ἀσκηταῖς ἀκρίβειαν παρορῶντες, καὶ διὰ τοῦτο προσήκει τὸν τοιοῦτον χωρίζε-
σθαι, οὐκ ἀρκοῦσαν ἀπολογίαν τοῦ χωρισμοῦ ταύτην ἐπινενόηκεν. οὐδὲ γὰρ πέτρος ἢ
ἀνδρέας, ἢ ἰωάννης διὰ τὴν τοῦ ἰούδα πονηρίαν ἀπερράγησαν τοῦ λοιποῦ τῶν ἀποστό-
λων χοροῦ. οὐδὲ ἕτερός τις τῶν ἀποστόλων ταύτην ἀφορμὴν ἀποστάσεως ἐποιήσατο.
οὐδέ τι πρὸς τὸ πείθεσθαι τῷ χριστῷ ἀπὸ τῆς ἐκείνου μοχθηρίας ἐνεποδίσθη, ἀλλὰ τοῖς τοῦ
κυρίου πειθαρχοῦντες διδάγμασι, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐζήλουν. οὐ μὴν πρὸς
τὴν ἐκείνου πονηρίαν ἐπιστρεφόμενοι. οὕτως ὁ λέγων ὅτι διὰ τοὺς φαύλους χωρίζεσθαι τῆς
τινὰ μαθητικῆς ἀναγκάζομαι συναφείας οὐκ εὔλογον πρόφασιν ἐξάγει τῆς οἰκείας ἀβε-
βαιότητος. ἀλλ᾽ ἔστι μὲν αὐτὸς γῆ πετρώδης, τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἐκθρέψαι διὰ γνώ
μης ἀβεβαιότητα μὴ δυνάμενος, ἀλλὰ διὰ μικροῦ πειρασμοῦ περιβολὴν ἢ ἀκρασίαν
παθῶν τὴν σώφρονα πολιτείαν οὐχ ὑπομένων, εὐθύς τε ἀποξηραίνεται τῷ καύσωνι
τῶν παθῶν τὸ τῆς διδασκαλίας ἀρτιφυὲς βλάστημα. προφάσεις εἰκαίας καὶ οὐκ ἀρκού
σας πρὸς ἀπολογίαν ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ κατὰ πληροφορίαν οἰκείαν ἐπινοῶν, καὶ ἑαυ
τὸν εὐκόλως παρακρουόμενος. οὐδὲν γὰρ τοῦ ἑαυτὸν ἀπατᾶν εὐκολώτερον. ἐπειδὴ κρι
τὴς ἕκαστος ἑαυτῷ κεχαρισμένος γίνεται, τὰ ἴδια κρίνων εἶναι συμφέροντα. ἔστω τοί
νυν ὁ τοιοῦτος κατακεκριμένος παρὰ ἀληθείᾳ δικαζούσῃ, ὡς σκανδάλων ὑπόθεσις, πλεί
σι καθιστάμενος, ἤτοι πονηρῷ ὑποδείγματι πρὸς ζῆλον τῶν ἴσων ἀτοπημάτων διερεθί
„ ζων ἀεὶ, καὶ τοῦ οὐαὶ κληρονόμος γενόμενος. καὶ συμφέρει αὐτῷ ἵνα μύλος ὀνικὸς κρε
„ μασθῇ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. ἐπὰν
γὰρ ψυχὴ ἀπόστασιν ἐθισθῇ, πολλῆς ἐμπίπλαται ἀκρασίας, πλεονεξίας τε καὶ γαστρι
μαργίας. ψεύδους τε καὶ πάσης κακοηθείας. καὶ τὸ τελευταῖον, εἰς τὸν πυθμένα κατα
στρέφει τῆς πονηρίας τοῖς ἐσχάτοις ἐμπειρομένη κακοῖς. ὁ τοίνυν τῶν τοιούτων ὁδηγὸς κα
θιστάμενος, σκοπείτω πόσων ψυχῶν ἀπωλείας ἔνοχος γίνεται. ὅγε μηδὲ πρὸς τὰς εὐ-
θύνας τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἀρκέσαι δυνάμενος. τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον ὁ τοιοῦτος μιμεῖται τὸν
μέγαν πέτρον, καὶ ὑπόδειγμα βεβαίας πίστεως, καὶ τῆς περὶ τῶν καλῶν ἐνστάσεως τοῖς
λοιποῖς γίνεται, ἵνα λάμποντος τοῦ φωτὸς τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων, καὶ οἱ ἐν σκότει
τῆς πονηρίας διάγοντες ἐπὶ τὸ κρεῖττον ὁδηγηθῶσιν. ἔπειτα δὲ νῶε μὲν ὁ δίκαιος, οὐκ
εἶπε πρὸς τὸν θεὸν, ὅτι δεῖ με ἐκβῆναι τοῦ κόσμου ἐπειδὴ πάντες εἰσὶ πονηροὶ, ἀλλ᾽ ἐ-
καρτέρησε μᾶλλον ἀθλητικῶς, καὶ γενναίως, καὶ μεταξὺ ἀβύσσου πονηρίας τὴν εὐσέβειαν
ἀχείμαστον διετήρησε, καὶ πρὸς τὸν δεσπότην οὐδαμῶς ἐστασίασεν, ἀλλὰ ὑπομονῇ καὶ καρ
τερίᾳ μεταξὺ τῶν κυμάτων τῆς ἀσεβείας, τὴν φροντίδα τῆς εὐσεβείας περιεσώσατο.
καὶ λὼτ ἐν σοδόμοις μεταξὺ τοσαύτης ἀσεβείας καὶ παρανομίας καὶ ἀθεσμίας στρεφό-
μενος τὴν ἀρετὴν ἀπαράφθορον διεφύλαξεν, οὐδαμοῦ κακοῖς ἑαλωκέναι ἐπιβουλαῖς.
ἀλλὰ μεταξὺ ξενοκτόνων καὶ ὕβρει πολλῇ καὶ ἀκολασίᾳ κατὰ τῶν τῆς φύσεως φερομέ-
νων θεσμῶν τὴν ἁγιωσύνην ἀμίαντον αὐτός τε διέσωσε, καὶ τοῖς λοιποῖς, ὡς ἐνῆν διη
γήσατο. περίεστι περὶ τῶν λόγων τὸ καλὸν ἐκ παιδίων. σὺ δὲ προφασίζῃ τὰς τῶν
ἀδελφῶν ὀλιγωρίας ἢ οὔσας, ἢ παρὰ σοῦ πλαττομένας, τὴν ἀποστασίαν ἐννοῶν, καὶ τῆς
ἑαυτοῦ πονηρίας, καὶ τῆς τῶν πόνων τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ὀκνηρίας παραπέτασμα, τὴν τῶν ἀδελ-
φῶν ἐργάζῃ διαβολήν. ὥστε σωφρονισθεὶς ὁ τοιοῦτος τοῖς ὑποδείγμασι, στεργέτω τὴν ἁρμο
νίαν τῆς τινος, ἣν ἑαυτοῦ περὶ τὰς πρώτας συναρμογανώσεις τῆς οὐρανίου κλήσεως συνηρμόσατο.
οὔτε γὰρ εἰ συμβαίη ἐπὶ τῆς χειρὸς ἕνα τῶν δακτύλων παθεῖν τῶν ἀνιαρῶν, ἤδη καὶ ὁ ἕτερος ἐκ-
τμηθῆναι φιλονεικήσει, ἀλλὰ φέρεται μὲν πρῶτον τὸ ἀλγεινὸν τῆς τομῆς. ἔπειτα δὲ καὶ στερρῶς
παραμενεῖ. ὥστε καὶ τὴν τοῦ κινδυνεύοντος ἀντεισφέρειν χρείαν τῷ σώματι, καὶ μὴ πάντη τὴν
χεῖρα τῶν φυσικῶν κλάδων ἀφαιρεθεῖσαν ἀποσυληθῆναι τοῦ οἰκείου κόσμου καὶ προσφυοῦς.
μετένεγκε τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀσκητοῦ τὸ ὑπόδειγμα, καὶ σκόπησον ὅσον ἄλγος καὶ ἀκοσμίαν ταῖς ἀ
θλητικαῖς ψυχαῖς τῇ ἀποκοπῇ κατεργάζεται. καὶ ὅπως ἑαυτὸν νεκρὸν καὶ ζωῆς ἀμέτοχον ἀπο
φαίνει. ὅτι δὲ ὁ ἀφηγούμενος οὐκ ἂν ἔλαττον τοῦ τῷ μαθητευομένῳ τὴν πονηρίαν ἐναγών.

ἐψυχόμενον

καταλύει· καὶ ἀνδριάντα μόνον ἀσκητοῦ τὸ σχῆμα περιφέρειν παρασκευάζει. μηδαμοῦ ἐμψυχούμενον ταῖς ἀρεταῖς. πολλάκις δὲ διὰ τὰς περὶ τοὺς συγγενεῖς ἐπιταθείσας ἀνοίας ἐτόλμησεν ὁ ἀσκητὴς καὶ ἱεροσυλίαν ἐργάσασθαι, ὥστε τὴν τῶν συγγενῶν ἔνδειαν θεραπεῦσαι. τὰ γὰρ εἰς τοὺς ἁγίους τοὺς ἀναθέντας ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ταμιευόμενα, ἱερὰ καὶ ἀληθῶς ἀναθήματα νοεῖται καὶ ἐκλαμβάνεται. ὁ τοίνυν τούτων τι νοσφιζόμενος, εἷς ἐστι τῶν ἱεροσυλίαν κατατολμώντων. γνόντες οὖν τῆς περὶ τοὺς οἰκείους διαθέσεως τὴν ἄφθεγκτον βλάβην, φύγωμεν τὴν περὶ ἐκείνων φροντίδα, ὡς διαβολικὸν ὅπλον ὑπάρχουσαν. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ κύριος τὴν τοιαύτην σχέσιν καὶ συνήθειαν ἀπηγόρευσεν, ᾧ μὲν τῶν μαθητῶν οὐκ ἐπιτρέψας, οὐδὲ αὐτὸ μόνον τοῖς οἰκείοις συντάξασθαι· ἑτέρῳ δὲ οὐδὲ τῷ σώματι τοῦ πατρὸς τεθνεῶτος γῆν ἐπαμήσασθαι. τῷ μὲν γὰρ συντάξασθαι βουλομένῳ τοῖς οἰκείοις φησίν, οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ᾽ ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. τὸν δὲ θάψαι τὸν πατέρα παρακαλοῦντι, ἀκολούθει μοι φησί, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. καίτοι ἐδόκουν εὐλογωτάτας καὶ δικαιοτάτας ποιεῖσθαι τὰς δεήσεις ἑκάτεροι. ἀλλ᾽ οὐκ ἐπένευσεν ὁ σωτήρ, οὐδὲ πρὸς τὸ ἀκαρὲς γοῦν ἀφῆκεν αὐτοὺς χωρίζεσθαι τοὺς τροφίμους τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, ἵνα μή τι τοῦ ὑψηλοῦ καὶ οὐρανίου φρονήματος ταπεινότερον ἢ περιέξοιον, ἢ λογίσαιντο τῇ περὶ τὰς γηίνας καὶ σαρκικὰς διαθέσεις ῥοπῇ. ὡς οὐκ ἐξὸν τοὺς τὰ οὐράνια φρονοῦντας, τῶν ἐπὶ γῆς ἔχειν λόγον τινά, ὡς ἤδη μεταστάντας καὶ ὑπερκοσμίους τῇ διανοίᾳ γεγενημένους. εἰ δὲ λέγοις τις, ὅτι πῶς οὖν ὁ νόμος κελεύει τῶν οἰκείων φροντίζειν λέγων, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων, σύντομον τὴν ἀπόκρισιν παρεξόμεθα. ὅτι ὁ θεῖος ἀπόστολος πρὸς τοὺς βιωτικούς, πρὸς τοὺς τὸν ὑλικὸν πλοῦτον ἔχοντας, καὶ δυναμένους παραμυθεῖσθαι τὴν τῶν συγγενῶν ἔνδειαν, τοῦτο εἴρηκεν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ νόμος ταῦτα φησί. καὶ ἵνα συντομώτερον εἴπω, περὶ τοὺς ζῶντας, οὐ περὶ τοὺς τεθνεῶτας. ἀνεύθυνοι γὰρ παντὸς τοιούτου ὀφλήματος οὗτοί γε. σὺ δὲ τέθνηκας μὲν καὶ ἐσταύρωσαι τῷ κόσμῳ παντί. ἀποταξάμενος γὰρ τῷ ὑλικῷ πλούτῳ, τὴν ἀκτησίαν ἠγάπησας. σεαυτὸν δὲ ἀναθεὶς τῷ θεῷ, κειμήλιον γέγονας τοῦ θεοῦ. ὡς τεθνεὼς ἐλεύθερος εἶ πάσης τῆς περὶ τοὺς συγγενεῖς εἰσφορᾶς. ὡς ἀκτήμων οὐδὲν ἔχεις, ὃ χορηγήσεις. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σῶμα καρποφορήσας, καὶ οὐδὲ ἐκείνου λοιπὸν ἔχειν τὴν ἐξουσίαν ὡς ἀναθήματος, οὗ θέμις εἰς ἀνθρώπων χρῆσιν εἶναι. μόνοις δὲ τοῖς ὁμοτρόποις ὡς καὶ αὐτοῖς θεῷ τὸ πᾶν ἀνακειμένοις συμπολιτεύεσθαι. πόθεν οὖν σοι ἁρμόσει τὰ μνημονευθέντα ῥήματα τῆς ἁγίας γραφῆς; ἢ πῶς οὐκ ἁμαρτήσεις τὰς ἑαυτοῦ ὁμολογίας περὶ τὴν ἄσκησιν ἀθετῶν;

Ὅτι οὐ δεῖ τῆς πνευματικῆς ἀδελφότητος ἀποκόπτεσθαι. κβʹ.

Χρὴ μέντοι καὶ τοῦτο πεπεῖσθαι σαφῶς, ὅτι ὁ ἅπαξ εἰς σύνδεσμον καὶ συνάφειαν ἐλθὼν πνευματικῆς ἀδελφότητος, οὐχ οἷός τ᾽ ἂν ἢ ἀποκόπτεσθαι καὶ χωρίζεσθαι τούτων, οἷς συνηρμόσθη. εἰ γὰρ ἄνθρωποι πολλάκις εἰς κοινωνίαν βίου τούτου τοῦ ὑλικοῦ συνερχόμενοι οὐκ ἂν δύναιντο παρὰ τὰ συμβαθέντα χωρίζεσθαι. ὁ τοῦτο ποιῶν ἔνοχος ἔσται τοῖς ὡρισμένοις ἐπιτιμίοις. πολλῷ μᾶλλον ὁ εἰς σύμβασιν ἐλθὼν πνευματικῆς συμβιώσεως, τὴν ἄλυτον καὶ αἰώνιον τὴν συνάφειαν κεκτημένης, οὐχ οἷός τ᾽ ἂν εἴη μερίζειν καὶ ἀποκόπτειν ἑαυτὸν τούτων, οἷς συνεκράθη. ἢ τοῦτο ποιῶν, βαρυτάταις ἑαυτὸν τοῖς ἄνωθεν ἐπιτιμίοις ὑποβάλλει. εἰ γὰρ γυνή, ἡ εἰς κοινωνίαν ἀνδρὸς ἀφιγμένη, καὶ σαρκικὴν ἔχουσα τὴν συνάφειαν αὐτοῦ, τούτῳ ἐπιβουλεύουσα φωραθείη, θανάτῳ καταδικάζεται, πόσῳ μᾶλλον ὁ πνευματικῇ κοινωνίᾳ συναρμοσθεὶς ὑπ᾽ αὐτῷ μάρτυρι καὶ μεσίτῃ τῷ πνεύματι ὑπόδικος ἔσται τῷ χωρισμῷ γίνεται. ὥσπερ οὖν τὰ μέλη τοῦ σώματος φύσεως συνηρτημένα δεσμῷ οὐκ ἂν τοῦ σώματος ἀπορρήγνυσθαι δύναιντο, ἢ εἰ ἀπορραγείη, νεκρὸν τὸ ἀπορρηγνύμενον γένοιτ᾽ ἄν, οὕτω καὶ ἀσκητὴς ἀδελφότητι συναπτόμενος, καὶ φύσεως ἰσχυροτέρῳ δεσμῷ τῇ τοῦ πνεύματος ἁρμολογίᾳ κρατούμενος, οὐκ ἂν ἐξουσίαν ἔχοι τέμνεσθαι τούτων, οἷς συνηρμόσθη. ἢ ποιῶν τοῦτο, νεκρός ἐστι τῇ ψυχῇ, καὶ ἐστερημένος τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος, οἷα δὴ τὴν ἐπ᾽ αὐτοῦ σύμβασιν ἀθετήσας. εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι φαῦλοι τινὲς τῶν

τε ἐντολῶν τοῦ θεοῦ ἀντεχόμενον· καὶ τὴν ὑπακοὴν τοῖς καθηγουμένοις ἐπιδεικνύμε-
νον· τοῦτο γὰρ τῆς πολιτείας ἐστὶ τὸ κεφάλαιον· ὥσπερ γὰρ οὖν ὁ θεὸς πατὴρ ἁπάντων
ὢν, καὶ καλεῖσθαι καταξιῶν, ἀκριβεστάτην παρὰ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀπαι-
τεῖ τὴν ὑπακοὴν, οὕτω καὶ ὁ πνευματικὸς πατὴρ ἐν ἀνθρώποις πρὸς τοὺς τοῦ θεοῦ νό-
μους τὰς ἑαυτοῦ διατάξεις ἁρμόζων, ἀναμφίλεκτον τὴν ὑπακοὴν ἀπαιτεῖ· εἰ γὰρ ὁ τεχνί-
τῃ τινὶ τῶν βαναύσων, τούτων δὲ τῶν πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἡμῖν χρησίμων, ἑαυτὸν
ἐκδιδοὺς, παντὶ τρόπῳ πείθεται τῷ τεχνίτῃ, καὶ κατ' οὐδὲν ἐναντιοῦται τοῖς ἐκείνου
προστάγμασιν, οὔτε μὴν πρὸς τὸ βραχύτατον τούτου χωρίζεται, ἀλλὰ πάντα καιρὸν
ἐν ὀφθαλμοῖς ἐστι τοῦ διδασκάλου, βρῶσίν τε καὶ πόσιν, καὶ τὴν ἄλλην δίαιταν ἐπαπο-
μένει ταύτην, ἣν ἂν ἐκεῖνος ὁρίσειεν, πολλῷ μᾶλλον οἱ πρὸς τὴν μάθησιν τῆς εὐσε-
βείας καὶ τῆς ὁσιότητος ἀφικνούμενοι ἅπαξ πεπεικότες ἑαυτοὺς ὅτι δυνήσονται παρὰ
τοῦ καθηγουμένου τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην λαβεῖν πᾶσαν ἀπείθειαν, καὶ τὴν περὶ πάν-
τα ἀκριβεστάτην ὑπακοὴν τούτοις εἰσοίσονται· καὶ οὐχὶ τὸν λόγον τῶν ἐπιτεταγμέ-
νων ἀπαιτήσουσιν, ἀλλὰ τὸ ἔργον τῶν ἐπιταγμάτων ἐπιτελέσουσιν, εἰ μὴ τοσοῦτον, ὅ-
σον ἀγνοοῦντάς τι τῶν συντεινόντων πρὸς σωτηρίαν, κοσμίως καὶ μετὰ τῆς πρεπού-
σης αἰδοῦς ἐρωτᾶν καὶ πυνθάνεσθαι. ὅτι οὐ χρὴ τοῖς πρὸς τοὺς βιωτικοὺς συγγενεῖς
μεταδιώκειν ὁμιλίας, ἢ τὰ ἐκείνων φροντίζειν. κα΄.

Συγγενῶν μέντοι καὶ φίλων καὶ γονέων, κεχωρίσθαι τοσοῦτον τῇ διαθέσει προσήκει, ὅ-
σον τοὺς τεθνεῶτας ὁρῶμεν τῶν ζώντων ἀφεστηκότας· καὶ γὰρ ὁ κατὰ ἀλήθειαν πρὸς τὸν
κατ' ἀρετὴν ἀγῶνα ἀποδυσάμενος, καὶ τῷ κόσμῳ παντὶ μετὰ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πάν-
των ἀποταξάμενος καὶ σταυρώσας ἑαυτὸν, ἵνα τὸ πλῆρες εἴπω, τῷ κόσμῳ, τέθνηκε τῷ
κόσμῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ, κἂν γονεῖς ὦσι, κἂν ἀδελφοὶ, κἂν τρίτον ἢ τέταρ-
τον, ἢ πολλοστὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας ἐπέχοντες· εἰ μὲν οὖν μεταστaῖεν οἱ γεγεννηκό-
τες τοῦ βίου, καὶ πρὸς τὴν πολιτείαν τοῦ παιδὸς μετατάξαιντο, ἀληθῶς εἰσι συγγε-
νεῖς· οὐ τὴν γονέων, ἀλλὰ τὴν ἀδελφῶν τάξιν ἐπέχοντες· πατὴρ γάρ ἐστιν ἀληθέστα-
τος, πρῶτος μὲν ὁ τῶν ἁπάντων πατήρ· ὁ δεύτερος δὲ μετ' ἐκεῖνον, ὁ τῆς πνευματι-
κῆς καθηγούμενος πολιτείας· εἰ δὲ μένοιεν οἱ συγγενεῖς τὸν πρότερον ἀσπασάμενοι βίον,
μέρος εἰσὶ τοῦ κόσμου, οὗ ἡμεῖς κεχωρίσμεθα· καὶ κατ' οὐδὲν ἡμῖν προσήκοντες τὸν κα-
τὰ σάρκα ἄνθρωπον ἀποθεμένοις, καὶ ἀπολυσαμένοις τὴν πρὸς ἐκείνους οἰκείωσιν·
ὁ δὲ τὴν τῶν βιωτικῶν φιλίαν μετὰ ἀκριβείας κατασπαζόμενος, καὶ τούτοις διαπαντὸς
προσομιλεῖν ἐφιέμενος, τὰς ἐκείνων διαθέσεις διὰ τῆς συνεχοῦς ὁμιλίας εἰς τὴν ψυχὴν
εἰσῳκίσατο· πάλιν τε τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος ἀναπλησθεὶς τὴν διάνοιαν, τῆς ἀγαθῆς
ἐνστάσεως ἀποπέπτωκε, καὶ τοῦ πνευματικοῦ φρονήματος ἐχωρίσθη, καὶ τὸν πρότερον ἔ-
μετον ἀνεμάξατο τῇ ψυχῇ, καὶ παρὰ τὸ ἀθρόον τέτρωται, διὰ τῆς σαρκικῆς συγγενείας τὴν
πνευματικὴν πολιτείαν ἐπιθολώσαντος· τοῖς μὲν οὖν συγγενέσιν εὐχώμεθα τὰ βέλ-
τιστα, δικαιοσύνην φημὶ, καὶ εὐσέβειαν· καὶ ταῦτα, ἅπερ ἡμᾶς τίμια πεποιήμεθα· ταῦ-
τα γὰρ ἡμῖν πρέπον εὔχεσθαι, κἀκείνοις παρ' ἡμῶν καρποῦσθαι συμφέρειν· αὐτοὶ δὲ τὴν
περὶ ἐκείνους φροντίδος τε καὶ μερίμνης τοὺς λογισμοὺς ἀπολύσωμεν· ὁ γὰρ διάβολος
θεασάμενος ἀπολυσαμένους ἡμᾶς πᾶσαν φροντίδα βιωτικὴν, καὶ εὐσταλεῖς ἐπὶ τὸν οὐρα-
νὸν τρέχοντας, τὴν περὶ τοὺς συγγενεῖς ἡμῖν ἐνεργασάμενος ἔννοιαν, τά τε ἐκείνων φροντί-
ζειν παρασκευάσας, καὶ εἰς βιωτικὰς φροντίδας τὸν λογισμὸν μεριμνᾶν παρασκευάζει· πῶς
μὲν ἡ τῶν οἰκείων περιουσία, καὶ εἰ αὐτάρκης, ἢ ἐνδεὴς, τίνα δὲ τὰ ἐκ τῶν συναλλαγμάτων αὐ-
τοῖς περιγινόμενα κέρδη, καὶ ἐπὶ πόσον τὸν πλοῦτον αὐξάνονται· τίνες δὲ ἐκ τῶν τοῦ βίου πε-
ριστάσεων ζημίαι περιπίπτουσι· καὶ πόσον τὴν ὑπάρχουσαν ἐλαττοῦσαι περιουσίαν·
καὶ συνήδεσθαι μὲν ποιεῖ ταῖς εὐπορίαις αὐτῶν, συναθυμεῖν τε ταῖς ἀτυχίαις, συνεχθραί-
νειν δὲ τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ταῦτα κελευομένους μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, καὶ συγχαίρειν τοῖς φί-
λοις οὐκ ἀξίοις οὖσι πολλάκις τῆς τοιαύτης οἰκειώσεως, χαίρειν δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀδίκοις αὐ-
τῶν καὶ παραλόγοις κέρδεσι, καὶ πάσας τὰς πονηρὰς τῶν βιωτικῶν ἀποθέσεων διαθέ-
σεις, ἃς ἀποδυσάμενοι, ταῖς τοιαύταις ἐννοίαις εἰσῳκισάμεθα, πάλιν ἐπεισάγει τοῖς λογι-
σμοῖς καὶ τὸ ὑλικὸν καὶ κοσμικὸν φρόνημα τῇ ψυχῇ πάλιν ἐνεργασάμενος, τὸ οὐδὲν ἀσκητικὸν

αὕτη κατάληψις, τῶν ἀγγέλων ἐστὶ θησαυρίσματα· πρὸς ἃ βλέπειν ἅπασιν ἔξεστιν, ὁλόκληρον αὐτῶν τὴν γνῶσιν, καὶ τὴν κτῆσιν ἑκάστου λαμβάνοντος· τοιοῦτοι οἱ κατὰ ἀλήθειαν ἀσκηταὶ, οὐ τῶν γηΐνων μεταποιούμενοι, ἀλλὰ τῶν οὐρανίων ἀμφισβητοῦντες, καὶ ἀμερίστοις διανομαῖς τὰ αὐτὰ οἱ πάντες, παρ' ἑαυτοῖς ἕκαστος ὁλόκληρα θησαυρίζοντες· ἀρετῆς γὰρ ἡ κτῆσις, καὶ κατορθώματά που ὁ πλοῦτος, καὶ πλεονεξία ἐπαινετὴ, καὶ ἀδάκρυτος ἁρπαγὴ, καὶ ἀπληστία στεφανουμένη, καὶ ὁ μὴ βιαζόμενος ἔνοχος· πάντες ἁρπάζοντες, καὶ οὐδεὶς ἀδικούμενος, καὶ διὰ τοῦτο εἰρήνη τῷ πλούτῳ βραβεύουσα· οὗτοι τῆς ἐπηγγελμένης βασιλείας τὰ ἀγαθὰ προαρπάζουσι, τὴν ἐνάρετον ἑαυτῶν πολιτείαν καὶ κοινωνίαν ἀκριβὲς μίμημα τῆς ἐκεῖσε διαγωγῆς καὶ καταστάσεως παριστῶντες· οὗτοι τὴν ἀκτησίαν τελείως κατώρθωσαν, οὐδὲν ἴδιον ἔχοντες, ἀλλήλων δὲ τὰ πάντα· ἡλίκων ἡμῖν ἀγαθῶν ἡ τοῦ σωτῆρος ἐνανθρώπησις πρόξενος γέγονε· σαφῶς οὗτοι τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ὑπέδειξαν τὴν διεῤῥωγυῖαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν· καὶ εἰς μυρία κατατμηθεῖσαν κατάγει τὸ ἐπ' αὐτοῖς πάλιν συνάγοντες, πρός ἑαυτήν τε καὶ πρὸς τὸν θεόν· τοῦτο γὰρ τὸ κεφάλαιον τῆς τοῦ σωτῆρος κατὰ σάρκα οἰκονομίας, ἵνα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν πρὸς ἑαυτήν τε καὶ πρὸς ἑαυτὸν συναγάγῃ· καὶ τὴν πονηρὰν κατατομὴν ὀξελὼν, τὴν ἀρχαίαν ἀνακαλέσηται ἕνωσιν· καθάπερ τις ἄριστος ἰατρὸς σῶμα κατὰ πολλὰ μέρη διαιρεθὲν φαρμάκοις σωτηρίοις ἀνασυνδέων· καὶ ταῦτα διῆλθον, οὐχ ἵνα φιλοτιμήσωμαί τι, καὶ τοῖς λόγοις ἐπάρω τὰ τῶν κοινοβιακῶν κατορθώματα, οὐ γὰρ τοσαύτη δύναμις τῶν ἐμῶν λόγων, ὥστε τὰ μεγάλα σεμνύνειν, τοὐναντίον δὲ μᾶλλον καὶ ἀμαυροῦν τῇ περὶ τὴν διήγησιν ἀσθενείᾳ, ἀλλ' ἵνα, ὡς οἷόν τε, διέλθω καὶ ἐπιδείξω τὸ τοῦ κατορθώματος ὕψος καὶ μέγεθος· τί γὰρ ἂν εἰς ἴσον ἔλθοι τῷ καλῷ τούτῳ διὰ συγκρίσεως· ὅπου γὰρ πατὴρ μὲν εἷς μιμούμενος τὸν ἄνω πατέρα, παῖδες δὲ πολλοὶ νικᾷν ἐσπουδακότες ἀλλήλους ταῖς περὶ τὸν προστάτην εὐνοίαις, παῖδες πρὸς ἑαυτούς τε ὁμονοοῦντες, καὶ τὸν πατέρα ταῖς ἀρίσταις πράξεσι δεξιούμενοι, οὐ φύσιν τῆς συναφείας αἰτίαν ἐπιγραφόμενοι, λόγον δὲ φύσεως βεβαιότερον τῆς ἑνώσεως ἀρχηγὸν καὶ φύλακα ποιησάμενοι, καὶ πνεύματος ἁγίου δεσμῷ κρατούμενοι· τίνα ἂν εἰκόνα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς παράστασιν ἔχοιεν τῆς τοῦ κατορθώματος ἀρετῆς; ἀλλὰ τῶν μὲν ἐπὶ τῆς γῆς οὐδεμίαν· μόνη δὲ τῇ ἄνω λείπεται· ἀπαθὴς ὁ ἄνω πατὴρ, δίχα πάθους οὗτος, λόγῳ τοὺς ἅπαντας προσαγόμενος· ἄφθαρτοι οἱ παῖδες τοῦ ἄνω πατρὸς, ἀφθαρσία καὶ τούτους εἶναι ἐποιήσατο· ἀγάπη συνδεῖ τὰ ἄνω, ἀγάπη καὶ τούτους πρὸς ἀλλήλους συνήρμοσεν· οὕτως ἀπαγορεύει πρὸς τὴν τοιαύτην φάλαγγα καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος, οὐκ ἀρκῶν πρὸς τοσούτους ἀγωνιστὰς, οὕτως εὐσταλῶς καὶ συγκεκροτημένως κατ' ἐκείνου στρατευόντας, καὶ τοσοῦτον τῇ ἀγάπῃ συνηνωμένους ἀλλήλοις καὶ φραττομένους τῷ πνεύματι, ὥστε μήτε βραχυτάτην τινὰ παρείσδυσιν ταῖς ἐκείνου βολαῖς παρασχεῖν· σκόπει μοι τὴν τῶν ἑπτὰ μακκαβαίων σύμφωνον ἄθλησιν, καὶ εὑρήσεις παρὰ τούτοις θερμοτέραν τὴν συμφωνίαν· περὶ τούτων δαβὶδ ὁ προφήτης ἐν ᾠδαῖς ἀνεβόησε λέγων· ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό· τῷ μὲν καλῷ τὸ τοῦ βίου δόκιμον παριστὰς, τῷ δὲ τερπνῷ τὴν ἐκ τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἑνώσεως εὐφροσύνην· τούτων οἱ μετιόντες τὸν βίον μετ' ἀκριβείας, ἐμοὶ δοκεῖν τὴν ἀνωτάτω ἐζηλωκότες ἀρετήν.

Ὅτι χρὴ τὸν ἀσκητὴν βεβαίᾳ κρίσει προσιέναι τῇ ἀσκήσει· καὶ περὶ ὑπακοῆς. κ΄.

Τοῖς μὲν οὖν διορατικοῖς τὸν νοῦν ἐν τῇ προδιηγήσει τῶν τῆς πολιτείας ἰδιωμάτων, τὸν κανόνα τῆς πολιτείας ὁ λόγος ὡρίσατο· ἐπειδὴ δὲ προσήκει διὰ τοὺς ἁπλουστέρους τῶν ἀδελφῶν καὶ σαφέστερον ἐκθέσθαι τὸν τῆς πολιτείας ἐφ' ἑκάστῳ κανόνα, ἐπὶ τοῦτο δὴ καὶ τρεψόμεθα· χρὴ τοίνυν πρό γε ἁπάντων, τὸν προσελθόντα τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ, ἐστηριγμένον, καὶ ἑδραῖον, καὶ ἀκίνητον ἔχειν τὸ φρόνημα, καὶ κρείσσον τοῖς πνεύμασι τῆς πονηρίας ἀνεπιχείρητον καὶ ἀμετάθετον, καὶ μαρτύρων ἔνστασιν τῇ τῆς ψυχῆς ἐπιδείκνυσθαι βεβαιότητι μέχρι θανάτου· πολλ

τὸν θεὸν ἀποσκεδασθῆναι αὐτῷ τὸ πονηρὸν διατείχισμα τῆς τῶν ἀτόπων λογισμῶν μνήμης. ὥστε ἀπαρεμποδίστως τῇ τῆς διανοίας ὁρμῇ, ἀχρόνως, καὶ ὀξυρρεπῶς πρὸς τὸν θεὸν διαβαίνειν, μηδαμοῦ ταῖς τῶν πονηρῶν ἐνθυμημάτων ἐφόδοις διακοπτόμενος. εἰ δὲ καὶ ἐπιτείνοιτο ἡ τοιαύτη τῶν λογισμῶν ἐπήρεια διὰ τὴν τοῦ προσπολεμοῦντος ἀναίδειαν, οὐδὲ οὕτως ἀπαγορεύειν, οὐδὲ ἡμιέργους τοὺς ἀγῶνας καταλιμπάνειν προσήκει. ἀλλὰ μέχρι τοσοῦτον καρτερεῖν, μέχρις ἂν ὁ θεὸς τὴν ἡμετέραν ἔνστασιν θεασάμενος, τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐπιλάμψῃ· τὸν μὲν ἐπίβουλον φυγαδεύουσαν, τὴν δὲ διάνοιαν ἡμῶν καθαίρουσαν καὶ θείου φωτὸς ἐμπιπλῶσαν, καὶ ἀκυμάντῳ γαλήνῃ τὸν λογισμὸν τῷ θεῷ λατρεύειν μετ' εὐφροσύνης παρέχουσαν.

Πρὸς τοὺς ἐν κοινοβίῳ κανονικούς. ιθʹ.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ καθ' ἕκαστον ἀσκητοῦ, καὶ τοῦ τὸν μονήρη βίον ἀσπαζομένου ἐν τοῖς πρόσθεν ὡς εἰκὸς δεδηλώκαμεν· ὅπως τήν τε ψυχὴν πρὸς τὸ καλὸν διασκῶν, καὶ τὸ σῶμα πρὸς τὸ δέον οἰκονομῶν, δύναιτ' ἂν ἡμῖν τὸν ἀκριβῆ χαρακτηρίσαι φιλόσοφον. ἐπεὶ δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀσκητῶν κατὰ συστήματα πολιτεύονται, ἀλλήλοις τὰ φρονήματα πρὸς ἀρετὴν παραθήγοντες, καὶ τῇ τῶν κατορθωμάτων ἀντιπαραθέσει παροξύνοντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ προκοπήν, δίκαιον ᾠήθημεν, καὶ τούτοις τὴν διὰ τῶν λόγων παράκλησιν εἰσενέγκασθαι. χρὴ δὲ πρότερον ἐγνωκότας αὐτούς, ὁπόσου καὶ πηλίκου μεταποιοῦνται καλοῦ, οὕτω τὴν ἐπὶ τούτῳ προτροπὴν ὑποδέξασθαι, ἵνα προθυμίαν καὶ σπουδὴν ἀξίαν τῆς τοῦ κατορθώματος ἀρετῆς ἐπιδείξωνται. πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν καλὸν ἐπανέρχονται, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν συνδιαίτησιν ἀσπαζόμενοι. κοινωνίαν γὰρ βίου τελειοτάτην ἐγὼ καλῶ, ἐν ᾗ κτήσεως μὲν ἰδιότης ἐξώρισται, γνώμης δὲ ἐναντίωσις ἀπελήλαται, ταραχὴ δὲ πᾶσα, καὶ φιλονεικία, καὶ ἔρις ἐκποδὼν ἑστήκασι. κοινὰ δὲ τὰ σύμπαντα, ψυχαί, γνῶμαι, σώματα, καὶ ὅσοις τὰ σώματα τρέφεται καὶ θεραπεύεται. κοινὸς ὁ θεός, κοινὸν τὸ τῆς εὐσεβείας ἐμπόρευμα, κοινὴ ἡ σωτηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ πόνοι, κοινοὶ οἱ στέφανοι, εἷς οἱ πολλοί, καὶ ὁ εἷς οὐ μόνος, ἀλλ' ἐν πλείοσι. τί ταύτης τῆς πολιτείας ἴσον; τί δὲ μακαριώτερον; τί τῆς συναφείας καὶ τῆς ἑνώσεως ἀκριβέστερον; τί τῆς τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ψυχῶν συγκράσεως χαριέστερον; ἄνθρωποι ἐκ διαφόρων γενῶν καὶ χωρῶν κινηθέντες, εἰς τοσαύτην ἀκρίβειαν ταυτότητος συνηρμόσθησαν, ὥστε μίαν ψυχὴν ἐν πολλοῖς σώμασι θεωρεῖσθαι, καὶ τὰ πολλὰ σώματα μιᾶς γνώμης ὄργανα δείκνυσθαι. ὁ ἀσθενῶν τὸ σῶμα, πολλοὺς ἔχει τῇ διαθέσει συγκάμνοντας. ὁ νοσῶν καὶ καταπίπτων ψυχῇ, πολλοὺς ἔχει τοὺς ἰωμένους καὶ συνδιανιστῶντας αὐτόν. ἀλλήλων ἰσόδουλοι, ἀλλήλων κύριοι, καὶ ἐν τῇ ἀμάχῳ ἐλευθερίᾳ τὴν ἀκριβεστέραν δουλείαν ἀλλήλοις ἀντεπιδείκνυνται, ἣν οὐκ ἀνάγκη περιστάσεως βίαιον ἐπήγαγε, πολλὴν φέρουσα τοῖς ἁλοῦσι τὴν ἀθυμίαν, ἀλλὰ γνώμης τὸ αὐθαίρετον μετ' εὐφροσύνης ἐδημιούργησεν. ἀγάπης τοὺς ἐλευθέρους ὑποτασσούσης ἀλλήλοις, καὶ τῷ αὐθαιρέτῳ τὸ ἐλεύθερον φυλαττούσης. τοιούτους ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς ὁ θεὸς εἶναι ἐβούλετο, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐδημιούργησεν. οὗτοι τὸ ἀρχαῖον ἀνακαλοῦνται καλόν, τοῦ ἀρχιπάτορος ἀδὰμ τὴν ἁμαρτίαν ἐπικαλύπτοντες. διαίρεσις γὰρ καὶ διάστασις, καὶ πόλεμος οὐκ ἂν ἦν ἐν ἀνθρώποις, μὴ τῆς ἁμαρτίας διατεμούσης τὴν φύσιν. οὗτοι ἀκριβεῖς μιμηταὶ τοῦ σωτῆρος, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἐν σαρκὶ πολιτείας ὑπάρχουσιν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος χορὸν μαθητῶν συστησάμενος, κοινὰ τὰ πάντα, καὶ κοινὸν ἑαυτὸν τοῖς ἀποστόλοις παρέσχηκεν, οὕτω καὶ οὗτοι τῷ καθηγουμένῳ πειθόμενοι, οἵγε καλῶς τὸν κανόνα τοῦ βίου διαφυλάσσοντες, τὴν τῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ κυρίου πολιτείαν μετ' ἀκριβείας μεμίμηνται. οὗτοι τὴν τῶν ἀγγέλων ζωὴν ἐζηλώκασι, τὸ κοινωνικὸν ὥσπερ ἐκεῖνοι δι' ἀκριβείας φυλάξαντες. οὐκ ἔστιν ἐν ἀγγέλοις ἔρις, οὐ φιλονεικία, οὐκ ἀμφισβήτησις, ἀλλ' ἕκαστος τὰ πάντων ἔχει, καὶ πάντες ὁλόκληρα παρ' ἑαυτοῖς τὰ καλὰ ταμιεύονται. οὐ γάρ ἐστιν ὕλη ἐμπερίγραπτος ὁ τῶν ἀγγέλων πλοῦτος, δεομένη τομῆς ἣν εἰ καὶ ἂν αὐτὴν πλείοσιν ἐπινέμεσθαι δέῃ. ἀλλὰ ἄϋλος ἡ κτῆσις, καὶ διανοίας ὁ πλοῦτος. καὶ διὰ τοῦτο παρ' ἑκάστοις ὁλόκληρα τὰ καλὰ μένοντα, πάντας ἰσοτίμως πλουσίους ἐργάζεται, ἀναμφισβήτητον αὐτοῖς καὶ ἄμαχον τὴν οἰκείαν κτῆσιν παρέχοντα. θεωρία γὰρ τοῦ ἀνωτάτου καλοῦ, καὶ ἀρετῶν σαφε-

καὶ τὸ χρηστὸν συγκέκραται· χρηστότης γὰρ ὕλη πρᾳότητος· ταῦτα δὲ συγκιρνώμενα ἀλλήλοις καὶ συντιθέμενα τὸ κράτιστον τῶν ἀρετῶν τὴν ἀγάπην ἀποτελεῖ.

Περὶ φρονήσεως. ιε΄.

Πάντων μέντοι τῶν πραττομένων φρόνησιν ἡγεῖσθαι προσήκει· φρονήσεως γὰρ δίχα, πᾶν ὅτι κἂν καλὸν εἶναι δοκῇ, εἰς κακίαν διὰ τῆς ἀκαιρίας καὶ τῆς ἀμετρίας μεταπίπτει. λόγου δὲ καὶ φρονήσεως τοῖς ἀγαθοῖς τὸν καιρὸν καὶ τὸ μέτρον ὁρίζοντος, θαυμαστόν τι τὸ τῆς χρήσεως αὐτῶν κέρδος, τοῖς τε διδοῦσι, καὶ τοῖς λαμβάνουσι γίνεται.

Περὶ πίστεως καὶ ἐλπίδος. ιϛ΄.

Πάντων μέντοι τῶν ἐγχειρημάτων ἡγείσθω πίστις ἡ εἰς θεὸν καὶ συνεπέσθω τῷ ἐλπίς, ἵνα τῇ μὲν πίστει τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐρρώμεθα· τῇ δὲ ἐλπίδι πρὸς τὰ καλὰ προθυμώμεθα. οὐδὲ γὰρ ἡ περὶ τὰ καλὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγχείρησις δίχα τῆς ἄνωθεν βοηθείας τελειωθήσεται· οὐδὲ ἡ ἄνωθεν χάρις ἐπὶ τὸν μὴ σπουδάζοντα παραγίνοιτ' ἄν, ἀλλ' ἑκάτερα συγκεκρᾶσθαι προσήκει, σπουδήν τε ἀνθρωπίνην, καὶ τὴν διὰ τῆς πίστεως ἄνωθεν καθήκουσαν συμμαχίαν εἰς τελείωσιν ἀρετῆς.

Περὶ ταπεινοφροσύνης. ιζ΄.

Ἐπὶ πᾶσι μέντοι τοῖς παρ' ἡμῶν κατορθουμένοις, ἡ ψυχὴ τῆς κατορθώσεως τὰς αἰτίας ἐπὶ τὸν δεσπότην ἀναφερέτω, μηδὲν ὅλως κατορθοῦν ἐξ οἰκείας λογιζομένη δυνάμεως· ἡ γὰρ τοιαύτη διάθεσις τὴν ταπεινοφροσύνην ἡμῖν ἐμποιεῖν πέφυκε. ταπεινοφροσύνη δέ, θησαυροφυλάκιον ἀρετῶν. ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν ὡς αὐτὸς εἴποι σπέρματα τῶν περὶ ἀρετῆς λόγων. σὺ δὲ λαβὼν ἐντεῦθεν, πολύχουν ἡμῖν ἔργασαι τὸν καρπόν, καὶ πλήρου τὸν τῆς σοφίας λόγον, τὸν διδόναι κελεύοντα τοῖς σοφοῖς ἀφορμὰς ἵνα σοφώτεροι γένωνται.

Κατὰ πόσους τρόπους οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐν ψυχῇ συνίστανται. ιη΄.

Ἐπειδὴ δὲ φθάσαντες μὲν ἤδη τὰ περὶ τῶν λογισμῶν ἐξητάσαμεν, οὐ διειλόμεθα δὲ κατὰ πόσους τρόπους αἱ πονηραὶ ἔννοιαι τοῖς ὀρθοῖς λογισμοῖς ἐπιφύονται, νῦν καὶ τοῦτο προσθεῖναι ἐδικαιώσαμεν· ὥστε εἶναι τελειοτάτην τὴν τοῦ μέρους ἐξέτασιν. δύο τοίνυν τρόποι, καθ' οὓς αἱ ἀπρεπεῖς ἔννοιαι παρενοχλοῦσι τοῖς ὀρθοῖς λογισμοῖς· ἢ τῆς ψυχῆς κατ' οἰκείαν ὀλιγωρίαν περὶ τὰ μὴ προσήκοντα πλανωμένης, καὶ φαντασίαις ἐκ φαντασιῶν ἀλογίστοις ἐντυγχανούσης, ἢ κατ' ἐπιβουλὴν τοῦ διαβόλου πειρωμένου πραγμάτων ἀτοπίας ἀποφαίνειν τῇ διανοίᾳ καὶ ταύτην ἀπάγειν τῆς τῶν ἐπαινετῶν θεωρίας καὶ διασκέψεως. ὅταν μὲν οὖν ἡ ψυχὴ τὸ πυκνὸν καὶ σύντονον τῆς διανοίας ἀποχαλάσασα μνήμας τὰς προστυχούσας καὶ τῶν τυχόντων ἀναφέρῃ πραγμάτων, τηνικαῦτα ὁ λογισμὸς ἄπου διάτως καὶ ἀνεπιστημόνως πρὸς τὰ μνημονευόντα τῶν πραγμάτων φερόμενος, τούτοις τε ἐπὶ πλεῖον ἐνασχολούμενος, πλάνας ἐκ πλανῶν μεταμείβει μακρούς, καὶ εἰς αἰσχρότητας πολλάκις καὶ ἀτοπίας ἐννοιῶν καταφέρεται τὸ τελευταῖον. ἀλλὰ τὴν μὲν τοιαύτην ὀλιγωρίαν τῆς ψυχῆς, καὶ διάχυσιν πυκνοτέρᾳ καὶ ἐπιστρεφεστέρᾳ τῇ τῆς διανοίας ἐπιστάσει διορθοῦσθαι καὶ ἐπανάγειν, καὶ τῇ πρὸς τὸ παρὸν ἀεὶ περὶ τὰ καλὰ διασκέψει προσασχολεῖν. ὅταν δὲ ὁ διάβολος ἐπιβουλεύειν ἐπιχειρῇ, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος ὥσπερ τινὰ βέλη πεπυρωμένα τοὺς παρ' αὐτοῦ λογισμοὺς ἐνιέναι ἡσυχαζούσῃ καὶ ἠρεμούσῃ βιάζεται τῇ ψυχῇ, καὶ ταύτην αἰφνίδιον ἐμπιπρᾶν, καὶ χρονίας καὶ δυσεκλύτους τὰς μνήμας τῶν ἅπαξ ἐμβληθέντων ἐργάζεσθαι, τηνικαῦτα νήψει καὶ προσεχείᾳ συντονωτέρᾳ τὰς τοιαύτας ἐπιβουλὰς ὑπεξίστασθαι δεῖ. καθάπερ ἀθλητοῦ τινος ἀκριβεστάτῃ φυλακῇ, καὶ τάχει σώματος τὰς λαβὰς τῶν ἀντιπάλων ἐκτρεπομένου. καὶ τὸ πᾶν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἐπικλήσει τῆς ἄνωθεν συμμαχίας διδόναι τὴν τοῦ πολέμου καθαίρεσιν, καὶ τὴν τῶν τοξευμάτων ἀποτροπήν. τοῦτο γὰρ ἡμᾶς Παῦλος ἐδίδαξε λέγων· ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. κἂν τοίνυν ἐν αὐταῖς ταῖς προσευχαῖς ὑποβάλλῃ τὰς πονηρὰς φαντασίας, μὴ ἀφιστάσθω ἡ ψυχὴ τοῦ προσεύχεσθαι, μὴ δὲ οἰέσθω οἰκεῖα εἶναι γεώργια τὰς πονηρὰς τοῦ ἐχθροῦ ἐπισποράς, καὶ τὰς τοῦ ποικίλου θαυματοποιοῦ φαντασίας· ἀλλὰ λογισαμένη τὴν ἀναίδειαν τοῦ τῆς πονηρίας εὑρετοῦ, τὴν τῶν ἀτόπων ἐννοιῶν φαντασίαν, ταύτῃ μᾶλλον ἐπιτεινέτω τὴν πρόσπτωσιν, καὶ ἱκετευέτω

τὸν θεὸν

λα ληϊζόμενον, τὸν μάλιστα χρώσαντα τῆς οἰκείας ἀπάτης τὸ δηλητήριον, καὶ ταῖς διανοίαις τῶν ἀνθρώπων τὴν ὀλεθρίαν ὀρέγοντα κύλικα. ἵνα οἶμαι τοῦ πάθους ἐμφορηθῶσιν ἀπλήστως. γλυκὺ γὰρ ἀνθρωπίνη δόξα τοῖς ἀπαιδεύτοις. ἄλλως δὲ καὶ κρίσεως ὀρθῆς, ἀκόλως ἁμαρτάνειν τοὺς ἀλόντας παρασκευάζει. ὁ γὰρ ταύτης ἐρώμενος, τὰς μὲν οἰκείας κρίσεις καταλύσειεν. τοῦτο δὲ νενόμικε τίμιον, ὅπερ ἂν παρὰ τῶν προστυχόντων θαυμάζηται. ὡς οἵ γε πονηροὶ ὄντες, ἢ ἀλόγιστοι θαυμάζοιεν τὰ κακά, τοῦτο δράσει πάντως ὁ ἐπαινούμενος, ὅπερ τὴν κατὰ τῶν οἰκείων ἐπιτηδευμάτων καλὴν ὑπόληψιν οἴσειν νενόμικεν. ὡς εἶναι τὴν κενοδοξίαν οὐ μόνον καθαιρέτην τῶν καλῶν πράξεων, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν πονηρῶν ὁδηγόν. διὸ δὴ προσήκει πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ πρὸς θεὸν βλέποντας τὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καθηγητὴν ταύτῃ βαδίζειν, ᾗπερ ἂν ὁ θεὸς ὑφηγῆται κἂν ἐπαινοῦσι τινὲς τὴν τοιαύτην ὁδὸν μὴ μέγα ποιεῖσθαι τὸν ἐκείνων ἔπαινον, πρὸς τὸν ἄνωθεν ἐπαινέτην ὁρῶντας. συγχαίρειν δὲ μόνον αὐτοῖς τῆς ὀρθῆς περὶ τὰ καλὰ κρίσεως. κἂν ψέγωσιν ἕτεροι μηδαμῶς καταδύεσθαι. ταλανίζειν δὲ ἐκείνους τῆς ὀρθῆς κρίσεως ἀμοιροῦντας, καὶ σκότος διανοίας τὸ φαεινότατον ὑπομένοντας.

νομίζοντες

Περὶ εὐκαιρίας λόγων. ιβʹ.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κεφαλαιώδη τῶν κατορθωμάτων, ἅπερ οὐ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς οἰκείας ἀρετῆς διηγόρευται. πρὸς δὲ τὸ μέτρον τῆς ἡμετέρας δυνάμεως, τὰς μέντοι γε καθεξῆς ἀρετάς, ὅσαι τὸ πρόχειρον ἦθος ἐπικοσμοῦσι, ῥᾴδιον οἶμαι καταπλάσαι ἅπασιν. οἷον λόγων εὐκαιρίαν καὶ πρὸς τὸ χρήσιμον προφοράν, χρήσιμον δ' ἂν εἴη ἢ τὸ περὶ ἀρετῆς ἐν καιρῷ διαλέγεσθαι, ἢ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν δὲ, καὶ κατεπείγουσαν χρείαν τοὺς λόγους ποιεῖσθαι, ἢ καὶ ὅλως πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων οἰκοδομήν. τοὺς δὲ λοιπούς, ὡς περιττοὺς καὶ ἀνωφελεῖς παραιτεῖσθαι.

Ὅτι οὐ χρὴ πρὸς εὐτραπελίας βλέπειν τὸν ἀσκητήν. ιγʹ.

Εὐτραπελίας ἁπάσης ἀπέχεσθαι προσήκει. πολλοὺς γὰρ συμβαίνει τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους, τοῦ ὀρθοῦ λόγου διαμαρτάνειν, τῆς ψυχῆς πρὸς γελοιασμὸν διαχεομένης, καὶ τὸ τῆς φρονήσεως συνῶον καὶ πεπυκνωμένον καταλυούσης. πολλάκις δὲ τὸ κακὸν ὁδῷ βαδίζον καὶ εἰς αἰσχρολογίαν, καὶ ἀτοπίαν τὴν ἐσχάτην κατέλυσεν. ὡς μὴ συμβαίνειν κατὰ ταυτὸν ψυχῆς νῆψιν καὶ εὐτραπελίας διάχυσιν. εἰ δέ που καὶ δέοι, ὥστε μικρὸν ὑπανεῖναι τὸ σκυθρωπὸν διὰ τῶν λόγων φαιδρύνεσθαι, ἔστω ὁ λόγος ὑμῶν χάριτος γέμων πνευματικῆς, καὶ τῷ εὐαγγελικῷ ἅλατι ἠρτυμένος, ἵνα τῆς οὐρανόθεν σοφῆς οἰκονομίας τὴν εὐωδίαν ἐπιφέρηται, καὶ διπλῶς εὐφραίνει τὸν ἀκροατήν, τῇ τε ἀνέσει, τῇ τε τῆς συνέσεως χάριτι.

Περὶ πραότητος, καὶ τίνα τρόπον ἀγάπη συνίσταται. ιδʹ.

Πραότητος δεῖ ὅτι μάλιστα ἔμπλεων εἶναι τὸν ἀσκητήν. ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος τῆς πραότητος ἢ μετέχειν, ἢ μεταχεῖν ἐφίεται. καὶ προσήκει τὸν τούτου ξενίαν τῷ ξενιζομένῳ προσοικειοῦσθαι. εἰ δέ που καὶ ἀγανακτήσεως δέοι κατὰ τοῦ ῥᾳθυμοῦντος ὑφ' ἡμῶν δηλαδὴ τεταγμένου, ἔστω λογισμῷ κεκραμένη ἡ ἀγανάκτησις. καὶ γὰρ ξίφεσι κέχρηνται μὲν καὶ ἀνδροφόνοι, κέχρηνται δὲ καὶ ἰατρῶν παῖδες. ἀλλ' οἱ μὲν ἐπειδὴ ὀργῇ καὶ ὠμότητι τὸ ξίφος διαχειρίζονται, τὰ πάντων ἀτοπώτατα δρῶσι, τοὺς ὁμογενεῖς διαχρώμενοι. οἱ δὲ ἐπειδὴ λογισμῷ πρὸς τὴν διὰ ξίφους ἐνέργειαν ἀφικνοῦνται, τὰ μέγιστα ἐντεῦθεν ὠφελοῦσι. τοὺς γὰρ κινδυνεύοντας περισώζουσιν. οὕτω καὶ ὁ σὺν λόγῳ διαγανακτεῖν ἐγνωκώς, ὤνησε τὰ μεγάλα τοῦτον, καθ' οὗ ἐποιήσατο τὴν ἀγανάκτησιν, ῥᾳθυμίαν ἢ πονηρίαν ἐπανορθούμενος. ὁ δὲ ὀργῆς πάθει κεκρατημένος, οὐδὲν ὑγιὲς ἀπεργάζεται. ὅτι δὲ καὶ τῆς πραότητος ἐπιμελουμένοις πρέπει ἡ εὔκαιρος ἀγανάκτησις, δῆλον ἐντεῦθεν. καὶ γὰρ Μωσῆς πραότητος πάντων ἀνθρώπων μαρτυρηθείς, τοῦ καιροῦ καλοῦντος, ἠγανάκτησε, καὶ εἰς τοσοῦτον προὔβη κινήσεως, ὥστε φόνῳ τῶν ὁμοφύλων ὁρίσαι τὴν ἀγανάκτησιν. τοῦτο μέν, ἡνίκα τὸν μόσχον ἐτέκτηναν, τοῦτο δέ, ὁπότε τῷ Βεελφεγὼρ ἐμυήθησαν. ὥστε οὖν καὶ πρᾶον ὄντα, σὺν λόγῳ διαθερμαίνεσθαι. καὶ τὸ τῆς πραότητος μὴ διαφθείρειν καλόν. τὸ δὲ ἀκίνητον μένειν, ἢ δέοντος μὴ ἀγανακτεῖν, ἀργία φύσεως, οὐ πραότητος ἂν εἴη. τῇ δὲ πραότητι πέφυκέ πως καὶ τὸ ἀνεξίκακον ἕπεσθαι. πραότης γὰρ ἀνεξικακίας μήτηρ. οὐδὲν δὲ ἧττον τοῖς κατὰ ἀλήθειαν πρᾳέσι, ἀλλὰ μὴ βαρύτητι πεπληγμένοις τὸ ἦθος,

κρύπτουσι· πολλούς τε καὶ παρατρέπειν ἐπὶ τὴν ἴσην κακίαν σπουδάζουσιν, ὅσοι κυβερνήσεως λογισμοῦ ἀμοιροῦντες· καὶ τῷ καλῶς, καὶ τῷ κακῶς ἄγοντι ῥαδίως προσίενται· τοῦτο καλὸν νομίσαντες, ὅπερ αὐτοῖς ἢ ὀρθῶς, ἢ πιθανῶς ὑφηγήσηται· καὶ τούτους τοίνυν πρὸς τὸ οἰκεῖον καθέλκειν σπουδάζουσι βάραθρον τῆς διαστροφῆς αὐτῶν· οἰκείαν ἀπολογίαν εἶναι νομίζοντες καὶ τὴν ἑταιρείαν τῆς πονηρίας τῶν ἐγκλημάτων ἐλάττωσιν· τούτους οὖν ἐκ παντὸς τρόπου προσήκει φυλάττεσθαι, ὡς ἂν μήτ' ἄλλους βλάψαι ἐν τῇ τοῦ ψυχικοῦ λοιμοῦ μεταδόσει, καὶ αὐτοὶ πάντοθεν εἰργόμενοι, ὀψέ γοῦν πρὸς τὸ καλὸν ἐπιστρέψωσι, παιδαγωγὸν τὴν αἰσχύνην λαμβάνοντες, καὶ τὴν τῶν σπουδαίων ἀποστροφὴν νουθεσίαν εἰς τὴν τῆς κακίας ἀπαλλαγήν· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἐδίδαξε,
„ λέγων περὶ τῶν μηδὲν ἐργαζομένων ἀλλὰ περιεργαζομένων· τοῦτον φησὶ σημειοῦσθε, καὶ
„ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ.

ὅτι κλήρου, ἢ προστασίας ἀδελφῶν οὐδαμῶς ἐφίεσθαι προσήκει τὸν ἀσκητήν. ι.

Κλήρου μέν τοι, ἢ προστασίας ἀδελφῶν ἐφίεσθαι τὸν ἀσκητὴν οὐδαμῶς προσήκει· διαβολικὸν γὰρ τὸ νόσημα, καὶ φιλαρχίας τὸ ἔγκλημα· ὅπερ τῆς ἀναστάσεως τοῦ διαβόλου πονηρίας τὸ γνώρισμα· κἀκεῖνος γὰρ ἀπὸ τούτου τοῦ πάθους εἰς τὸ περιφανὲς κατενήνεκται πτῶμα· καὶ ὁ τούτῳ τῷ πάθει κρατούμενος, τὰ ἴσα ἐκείνῳ νοσεῖ· ἔπειτα δὲ καὶ βασκάνους καὶ φιλονείκους, καὶ κατηγόρους, καὶ ἀναισχύντους, καὶ διαβόλους, καὶ κόλακας, καὶ κατασκευαστὰς, καὶ παρὰ τὸ προσῆκον ταπεινούς, καὶ δουλοπρεπεῖς, καὶ ἀλαζόνας, καὶ μυρίας ταραχῆς γέμοντας, τοῦτο τὸ πάθος, τοὺς ἑαλωκότας ἐργάζεται· ὁ γὰρ τοιοῦτος βασκαίνει τοῖς ἀξίοις, καὶ διαβάλλει τούτους· εὔχεται δὲ πολλάκις αὐτῶν καὶ τὸν θάνατον· ὡς ἀπορίᾳ τῶν πρὸς τὸ ἔργον ἐπιτηδείων ἐπ' αὐτὸν τὰς ψήφους ἐλθεῖν· κολακεύσει τε τοὺς δυναμένους κυρίους τὸν κλῆρον· καὶ διὰ τοῦτο δουλοπρεπὴς ἔσται· θρασυνεῖται δὲ κατὰ τῶν ἐλαττόνων, εἰ ἀντιπίπτοιεν· δόλους οὖν συρράψει, ταραχάς, καὶ ἀπονοίας μυρίας ἕξει, καὶ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς καταλύσει· καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἀπελαθήσεται, οὐκ ἔχων ὅπου προσαναπαύσεται· γνόντες οὖν τὴν ζημίαν, φύγωμεν τῆς ἐπιθυμίας τὸ ἄτοπον· εἰ δέ που θεός τινα πρὸς τὰ τοιαῦτα ψηφίσαιτο, οἶδεν ὁ ἀμήχανος ὅπως καὶ παρέξει τὸν ἄξιον ἡμῶν μηδαμοῦ συνειδότων ἑαυτοῖς ἐσπουδακόσι περὶ τὸ τοιοῦτον, ἢ ὅλως τὴν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ ψυχῇ περιέχειν· νόσημα γὰρ καὶ τοῦτο ψυχῆς χαλεπώτατον, καὶ ἔκπτωσις τῶν καλῶν.

ὅτι οὐ χρὴ πρὸς κενοδοξίαν βλέποντα, ζηλοῦν τὰ καλά. ια.

Κενοδοξίαν ὅτι μάλιστα φεύγειν προσήκει τὴν οὐ παρὰ τῶν πόνων τοῦ πονεῖν ἀφιστῶσαν· ἦν γὰρ ἂν τὸ κακὸν ἔλαττον, ἀλλὰ μετὰ τοὺς πόνους τῶν στεφάνων ἀποσυλῶσαν τὴν δυσάλωτον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐπίβουλον, τὴν πρὸς ταῖς οὐρανίαις ἁψῖσι τοὺς καθ' ἡμῶν λόχους ἱδρύουσαν, καὶ μέχρις οὐρανῶν τετειχισμένας ἀρετὰς καταβαλεῖν φιλονεικοῦσαν· ἐπειδὰν γὰρ ἴδῃ τὸν τῆς εὐσεβείας ἔμπορον παντοδαποῖς ἀγωγίμοις ἀρετῶν τὴν φορτίδα τῆς διανοίας πληρώσαντα, τότε τὴν ἑαυτῆς καταιγίδα κινήσασα, περιτρέπειν, καὶ ὑποβρύχιον ἄγειν τὸ σκάφος διαγωνίζεται· τὴν γὰρ διάνοιαν τοῦ τῆς ἄνω βασιλείας πλωτῆρος πρὸς τὰ κάτω καὶ τὰς ἀνθρωπίνας δόξας ὁρᾶν ἀναπείσασα, ἅπαντα τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς αἰφνίδιον ἐξεφύσησε, καὶ τοὺς θεμελίους τῶν ἀρετῶν ἀποσύρασα ἐπὶ γῆν, οὐρανομήκεις πόνους κατήνεγκε, τὸν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις μισθὸν παρὰ ἀνθρώποις αἰτεῖσθαι παρασκευάσασα· τοὺς ἔδει πρὸς τὸν θεὸν μόνον βλέποντας καὶ τούτῳ τὰ ἡμέτερα κατορθώματα ταμιεύοντας, παρ' ἐκείνου μόνου ἀξίως κομίζεσθαι· ἡμεῖς δὲ τοῦ διὰ θεὸν ἐσπουδακέναι τὰ καλὰ τὸ διὰ ἀνθρώπων δόξαν ἐνεργεῖν προτιμήσαντες, παρ' ἐκείνων τὸν διάκονον τῆς εὐφημίας μισθὸν ἀπαιτοῦντες, εἰκότως καὶ δικαίως τῶν θείων ἀμοιβῶν ἀποπίπτομεν, οὐ τῷ θεῷ πονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτοὺς ἐργατεύοντες· παρ' ὧν τὴν ζημίαν τῶν μισθῶν ἀντὶ μισθῶν κομιζόμενοι, τί καὶ παρὰ θεοῦ ἀπαιτήσομεν, ᾧ οὐδὲν ἐργάσασθαι προειλόμεθα; καὶ ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουσον τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου
„ λέγοντος περὶ τῶν διὰ ἀνθρώποις τὰ καλὰ δρώντων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μι-
„ σθὸν αὐτῶν· φύγωμεν οὖν κενοδοξίαν τὸν γλυκὺν σκυλευτὴν τοῦ πνευματικοῦ πλούτου, τὸν
„ ἡδὺν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν πολέμιον, τὸν σῆτα τῶν ἀρετῶν, τὸν μεθ' ἡδονῆς τὰ ἡμέτερα κα-

σεως τὸ ἐπαινετὸν ἔχει. οὔπω δὲ τὸ τέλειον τῶν ἀρετῶν κέκτηται. πολλάκις δὲ οὐδὲ διανοοῦνται τὸν τρόπον τῆς αὐτῶν κατορθώσεως, ἀλλὰ δεῖται καθ᾽ ἡσυχίαν ἑαυτὸν ἐπισκεψάμενος, κατιδεῖν τε τὰς ἀτάκτους τῆς ψυχῆς ὁρμὰς καὶ κινήσεις, καὶ ταύτας γενναίως ἀνταγωνίσασθαι. καὶ τοῖς κρείττοσι λογισμοῖς τὰς ἀταξίας ἐπανορθώσασθαι. τάξις γὰρ ψυχῆς, ἀρετῆς σύνθεσμα. ὁ τοίνυν διὰ παντὸς ἐν ἀποδημίαις καὶ μεταβάσεσιν ὤν, καὶ ἀεὶ τὸ τῆς ψυχῆς σύννουν καὶ πεπυκνωμένον ῥιπίζων καὶ διαχέων, καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος βλέπειν κατὰ μικρὸν ἐθιζόμενος, πῶς δυνήσεται κατιδεῖν ἑαυτόν, ἢ γνῶναι τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα, ἢ πρὸς τὸ δέον αὐτὰ μεθαρμόσασθαι τὴν ψυχὴν ἔτι διερεθίζων πρὸς ἐμπαθεῖς διαθέσεις; χρὴ τοίνυν ἡσυχῇ μένειν τὰ πολλά, καὶ καρτερεῖν ἕκαστον τὴν ἰδίαν καταγωγήν, ἵνα ἔχῃ τοῦτο τῆς εὐσταθείας τὸν τρόπον μαρτύριον. μὴ πάντῃ μὲν καθείργεσθαι, ἀλλὰ τάς τε ἀναγκαίας προόδους ἀπαρρησιάστους ποιεῖσθαι. ἐν αἷς οὐδὲν τὸ συνειδὸς ἐπισκήπτει. καὶ τοὺς βελτίστους τε καὶ ὠφελιμωτάτους διὰ πολιτείας ἀκρίβειαν τῶν ἀδελφῶν ἐπισκέπτεσθαι. παραδείγματα ἀρετῶν ἐκ τῆς ὠφελίμου συντυχίας λαμβάνοντα, ἐμμέτρους ὡς ἔφημεν καὶ ἀνεπιλήπτους τὰς προόδους ποιούμενον. πολλάκις γὰρ καὶ ἀκηδίαν ἐγγινομένην τῇ ψυχῇ ἡ πρόοδος διαλύσασα, πάλιν οἷον ἐπιρρῶσαι καὶ ἀναπνεῦσαι μικρὸν παρασχοῦσα προθύμως προσιέναι τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγωνίσμασι δίδωσιν. εἰ δέ τις ἐπὶ τῷ μὴ προϊέναι τοῦ δωματίου μέγα φρονοίη, ἴστω διακένῳ φυσώμενος πράγματι. οὐδὲ γὰρ τὸ μὴ προϊέναι καθ᾽ ἑαυτὸ καλὸν ἢ τὸ κατὰ καιρὸν προϊέναι καλὸν ἢ φαῦλον οἶδεν ἐργάζεσθαι, ἀλλ᾽ ἡ περὶ τὸ καλὸν βεβαία καὶ ἀκίνητος κρίσις, ἢ τοὐναντίον, τὸ εὐμετάθετον σπουδαῖον ἢ φαῦλον ἀποτελεῖ. εἰ δέ τις τὸ καλὸν τῇ ψυχῇ βεβαίως ἐνιδρυσάμενος, καὶ τῇ χρονίᾳ ἀσκήσει τῆς τῶν παθῶν κυβερνήσεως τὴν ἐμπειρίαν λαβών, καὶ δαμάσας μὲν σωματικὰς ἀκρασίας, χαλινώσας δὲ τὰς ψυχικὰς ἀταξίας, θαρρῶν δὲ τῷ τοῦ λογισμοῦ χαλινῷ συχνοτέρας θέλοι ποιεῖσθαι τὰς προόδους εἰς οἰκοδομὴν καὶ ἐπίσκεψιν ἀδελφῶν, τὸν τοιοῦτον καὶ παρορμήσει μᾶλλον ὁ λόγος ἐπὶ τὴν πρόοδον, ἵνα τὸν λύχνον ἐπὶ τὴν λυχνίαν θείς, πᾶσι τὸ φῶς τῆς τῶν καλῶν καθηγήσεως χορηγήσῃ. μόνον ἄγε θαρροίη, ὡς καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διδασκαλεῖον ἀρετῶν ἑαυτὸν δυνήσεται τοῖς συντυγχάνουσι παρέχειν. καὶ οὕτως ἐξασφαλίσαιτο ἑαυτόν, καθὼς ὁ
» ἀπόστολος εἴρηκε. μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

Ὅτι οὐ χρὴ τοῖς ἀστατοῦσι τῶν ἀσκητῶν μεταδιδόναι θάρσους καὶ παρρησίας, ἀλλὰ καὶ τούτους φυλάττεσθαι. θ´.

Φυλάττεσθαι μέντοι προσήκει καὶ τοὺς ἀστατοῦντας, καὶ ἄλλοτε πρὸς ἄλλους τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀπαύστοις καὶ ἀνοήτοις ὁρμαῖς διὰ παντὸς περινοστοῦντας τὰ μοναστήρια καὶ προφάσει δῆθεν πνευματικῆς ἀγάπης τὰ τῆς σαρκὸς ἐκπληροῦντας θελήματα. οὐδὲν βέβαιον, οὐδὲ ἱδρυμένον, οὐδὲ εὔτακτον, οὐδὲ συνέσει κεκοσμημένον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχοντας, ἀλλὰ πᾶν ὅτι περίεργον καὶ κακόηθες, ῥεμβασμοῦ καὶ ἀλογίας πεπληρωμένον, δόλου καὶ ὑποκρίσεως, ψευδολογίας καὶ ἀπατηλῆς κολακείας. οὗτοι γλώσσῃ μὲν ἀπαίδευτοι, γαστέρα δὲ ἀκρατεῖς, ψυχὴν δὲ διὰ παντὸς ἐπτερωμένοι καὶ ῥιπιζόμενοι, λογισμοὺς κατὰ τὴν πτῆσιν τῶν νυκτερίδων ἔχοντας, οὐδαμοῦ πρὸς τὸ εὐθὲς βλέποντας, ἀλλὰ σκολιὰ καὶ εὐμετάτρεπτα πετομένους. ἄλλα παρὰ τὰς πρώτας ὁρμὰς ἀποφαίνοντας. καὶ πρὸς ἕτερον τῷ εὐμεταβόλῳ τῆς γνώμης παρὰ δόξαν πᾶσαν φερομένους, πολλὰ ἕρποντας, καὶ οὐδὲν προβαίνοντας. ἐοίκασι δὲ καὶ τῶν ὑποζυγίων τοῖς περὶ τὰς μύλας ἐλαυνομένοις, ἃ πολλὰ βαδίζοντα, ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀεὶ τόπον εὑρίσκεται. καὶ τὸ μὲν σῶμα κόπτεται, τὸ δὲ βραχὺ χωρίον οὐδαμῶς ὑπερβαίνει. οὕτω κἀκεῖνοι διὰ παντὸς περὶ τὰ πάθη τοῦ σώματος εἰλυσσόμενοι, οὐδὲν ἐπὶ τὸ πνευματικὸν ὕψος προκόπτουσι, τρέχουσι δὲ κύκλον ἀπέραντον ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ἀεὶ συνδιανοούμενοι, καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν φερόμενοι, καὶ τῆς πονηρᾶς δουλείας οὐκ ἀφιέμενοι διὰ τὴν τῆς προαιρέσεως μοχθηρίαν. οὗτοι τὸ σχῆμα τοῦ προβάτου πολλῶν ὁρώντων δέλεαρ προβαλλόμενοι, οὐδὲν τὴν λίχνον καὶ κακοήθη, καὶ ὕπουλον ἀλώπεκα

προσκαταβάλλων αὐτόν, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὰν ἴδωσι τὸν ἐν ἀσκήσει ἀρετῆς διαζῶντα
μικρόν τι τοῦ καλοῦ διαμαρτήσαντα, ἐπιτίθενται ταῖς λοιδορίαις καὶ ταῖς διαβολαῖς, ὥσ-
περ τοξεύμασι βάλλοντες· οὐ λογιζόμενοι καθ' ἑαυτούς, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας
μυρίοις τιτρώσκονται τοῖς βέλεσι τῶν παθῶν· οἱ δέ γε τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταί, καίπερ
ὑπὸ τῶν ὁμοίων πολιορκούμενοι παθῶν, ἢ μικρά τινα, ἢ οὐδὲν πολλάκις ὑπὸ τούτων ἐπη-
ρεάζονται· καὶ ταῦτα καὶ τὸν ἀνταγωνιστὴν σφοδρότερον, ἤπερ ἐκεῖνοι δεχόμενοι· ἐπείπερ
οὗτοι μὲν τὸν πρὸς ἐκεῖνον ἀγῶνα διωμολόγησαν, καὶ μέγα τῷ πονηρῷ τὸ κατὰ τούτων
ἄρασθαι νῖκος· πάλιν δ' αὖ τὸ ἡττηθῆναι, καιρίαν τὴν πληγὴν ἤνεγκεν, ὡς ὁλοσχερῶς καὶ
πᾶσιν ἀρετῆς μέρεσιν ἡττηθέντι. ὁ δὲ πρὸς τοὺς τῷ βίῳ προσνείμαντας ἑαυτούς, καταπε-
φρόνηται πόλεμος· τὸ μέν, ὅτι οἱ πλεῖστοι αὐτῶν αὐτομάτως ἐπὶ τὴν ἧτταν τρέχουσι ταῖς
ποικίλαις ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις πρὸς τὴν ἁμαρτίαν δελεαζόμενοι· καὶ ἄπονον αὐτῷ
τὴν καθ' ἑαυτῶν νίκην παρέχοντες· τὸ δὲ ὅτι καὶ οἱ δοκοῦντες μικρὸν πρὸς τὴν ἁμαρ-
τίαν ἀνταίρειν τοῖς ποικίλοις πειρασμοῖς, εὐκόλως τῆς ἀγωνίας ἀφέλκονται· καὶ τὰ
νῶτα στρέψαντες, καὶ ἀνενδότως βαλλόμενοι, πολλὰ καὶ αἰσχρὰ τῆς ἥττης τὰ στίγματα
φέρουσιν· εἰ δέ πού τινες καὶ τὴν φορὰν τῶν βιωτικῶν πειρασμῶν βιασάμενοι, ἀντιβλέ-
ψαι πρὸς τὸν τοῦ πονηροῦ δεδύνηνται πόλεμον· ἀλλ' οὖν γε οὐ τοιούτοις ἀγῶσι διήνεγ-
καν, ἀλλὰ πολλῷ καὶ ἀπείρῳ τῷ μέτρῳ τῶν ἀσκητικῶν λειπομένους. ὁ μὲν γὰρ τῶν δι-
καίων κρατεῖν ἐσπούδακε, καὶ φιλονείκως διαγωνίζεται ἐν ταῖς περὶ τὰ παρόντα ἀμφισ-
βητήσεσιν, ὁ δὲ καὶ τῶν δικαίων τοῖς ἀμφισβητοῦσι παραχωρεῖ· πληρῶν τὸ ἀπὸ τοῦ αἴρον-
τος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει. ὁ μὲν τυπτηθεὶς ἀντιτύπτει, καὶ ἀδικηθεὶς ἀντιδικεῖ· καὶ ταύ-
τῃ τὸ ἴσον ἔχειν ὑπολαμβάνει. ὁ δὲ καρτερεῖ μέχρι τοσούτου, ἄχρι κόρον τῷ ἀδικοῦντι, καὶ
τῷ παίοντι ἐμποιήσει. καὶ ὁ μὲν πασῶν τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν κρατεῖν διεσπούδακεν,
ὁ δὲ ἐν κόρῳ διατρίβει τῶν ἡδονῶν. πῶς οὖν ἂν καὶ ἀγωνιστὴς ὁ βιωτικὸς νομισθείη πρὸς τὸν
ἀσκητὴν κρινόμενος; σκόπησον δὲ καὶ ἕτερον, ὅπερ πάσχειν συνήθεις τοῖς τῷ παρόντι βίῳ
προσέχουσιν, ἡνίκα ἂν τὰ περὶ τοὺς ἀσκητὰς ἐξετάζωσιν· ἐπειδὰν γὰρ ὁ ἀσκητὴς ἐκ μα-
κρᾶς τῆς ἐνδείας ὑπορρέειν τὸ σῶμα τροφῇ καλῶς ἔχειν ἡγήσαιτο, καθάπερ ἀσώμα-
τόν τε καὶ ἄυλον, ἢ οὐ μετέχειν τροφῆς, ἢ τῆς ἐλαχίστης θέλουσι, κἂν ἴδωσι τὸν ἀσκητὴν
μὴ πάντῃ τοῦ σώματος ἀφειδῶς ἔχοντα, ἀλλὰ μέρει γοῦν τινι τὴν ὑπορρέουσαν ἔνδειαν
θεραπεύοντα, λοιδοροῦσι καὶ διαβάλλουσι· καὶ πολυσίτους τινὰς καὶ λαιμάργους ἀπο-
καλοῦσι· τὴν κατὰ τοῦ οἴνου ὕβριν καὶ παροινίαν ἐπὶ τοὺς πάντας ἐκτείνοντες· οὐ λογι-
ζόμενοι, ὅτι αὐτοὶ μὲν δίς, ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ τρὶς τῆς ἡμέρας σιτούμενοι, σιτίων τὰ πα-
χύτατα καὶ πιότατα, ἀπείρους τε ὄγκους κρεῶν ἐμφορούμενοι, καὶ οἴνου πλῆθος ἄμετρον
ἐγχεόμενοι, οὕτως ἐπὶ τὰς τραπέζας κεχήνασιν, ὥσπερ σκύλακες μετὰ μακρὰν ἔνδειαν τῶν
δεσμῶν ἀφεθέντες· οἱ δέ γε κατὰ ἀλήθειαν ἀσκηταί, τροφῇ τε εὐτελεστάτῃ κέχρηνται, καὶ
ὀλίγον ἐχούσῃ σὺν ἀφθονίᾳ τὸ τρόφιμον· καὶ παρὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἅπαξ· οἵ γε τά-
ξει διαζῆν ἐγνωκότες, καὶ τοῦτο μετρίως καὶ ἐπιστημόνως σιτούμενοι, εἰκότως παρὰ τὸν
καιρὸν τῆς μεταλήψεως τὴν χρείαν μετ' εὐπαρρησίας τοῦ συνειδότος χορηγοῦσι τῷ σώματι,
διά τοι τοῦτο προσήκει μὴ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν κρίνεσθαι ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως. εἰ
γὰρ ἡμεῖς χάριτι μετέχομεν, τί βλασφημούμεθα ὑπὲρ οὗ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν; τὴν ἔν-
δειαν καὶ τὴν τῆς τροφῆς εὐτέλειαν μετὰ τοσαύτης εὐφροσύνης αἱρούμενοι, μεθ' ὅσης οὐ-
δὲ ἐκεῖνοι τὴν ὑπέρλαμπρον καὶ παντοδαπὴν τῆς πολυόψου τραπέζης παρασκευήν. εἰ
δέ τις τῶν εἰρημένων ἀνθρώπων ἐπὶ συνέσει καὶ εὐλαβείᾳ γνώριμος εἴη, καὶ δι' αἰδοῦς ἄγοι
τὸν ἡμέτερον βίον, τούτῳ κοινωνεῖν τραπέζης, εἰ τούτου δεήσειεν ἐπεσκεμμένος, οὐκ ἄλογον·

ὅτι οὐ χρὴ συχνὰς καὶ ἀβασανίστους ποιεῖσθαι τὰς προόδους. κ΄.

Χρὴ δὲ μηδὲ προφάσει τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπισκέψεώς τε καὶ συντυχίας, πολλὰς καὶ συ-
χνὰς ἐκποιεῖσθαι τὰς ἐκδημίας. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο διαβολική τις ἐπίνοια πειρωμένου τοῦ
ἐχθροῦ καὶ διὰ τῆς τοιαύτης μεθόδου τὸ εὐσταθὲς ἡμῶν καὶ τὸ τεταγμένον τῆς ζωῆς παρα-
λύειν, καὶ εἰς φιληδονίας, καὶ λογισμῶν ἀκαταστασίας διαφόρους ἐμβάλλειν. καθ' ἡσυ-
χίαν δὲ ἑαυτοῖς ὁμιλοῦντας, διασκέπτεσθαί τε καὶ ἐπανορθοῦν τὰ τῆς ψυχῆς ἁμαρτή-
ματα. ὁ γὰρ ἄρτι τὸν δεσμὸν τῇ διαθέσει καταλιπών, ἀπὸ μὲν τῆς πρὸς τὰ καλὰ νέ-

καὶ οὐ προσβαίνον εἰς χρῆσιν τούτων, δι' οὓς καὶ ἔφυ. ἀλλά φησι καὶ ὁ κύριος ἀσιτίαν ἐπιτεταμένην διήνεγκε. καὶ μωσῆς δὲ οὐδὲν ἧττον. καὶ ἠλίας ὁ προφήτης. ἀλλὰ καὶ τοῦτο σκόπησον, ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν ἅπαξ τοῦτο μόνον ἐποίησε. καὶ μωϋσῆς δὲ καὶ ἠλίας ὁμοίως. τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον ἅπαντα ἐν τάξει τῇ προσηκούσῃ διακυβερνῶντες τὸ σῶμα, καὶ ἐνεργὸν τοῦτο παρέχοντες, κόποις τε καὶ πόνοις προσομιλοῦντες ἀεί, οὕτω τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς τῇ συνεργίᾳ τοῦ σώματος ἀπελάμπρυναν. τὸν πρακτικὸν βίον σφραγῖδα καὶ τελείωσιν τῆς πνευματικῆς πολιτείας πεποιημένοι. τοῦτο μὲν μωσῆς, τοῦτο δὲ ἠλίας, τοῦτο δὲ καὶ ἰωάννης αὐτός, οἰκονομίᾳ μὲν ἀπορρήτῳ τὴν χρονίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριβὴν ποιησάμενος. μετὰ δὲ τὴν πλήρωσιν τῆς οἰκονομίας ἐπὶ τὴν κεκοσμημένην χώραν ἐλθών, κηρύσσων τε καὶ βαπτίζων, ἀπὸ τοῦ πράττειν ὄντι καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν ἡρώδην παρρησίας τὴν ἄθλησιν τελειούμενος. τοῦτο καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων κατάλογος, καὶ ἰησοῦς αὐτὸς ἐν τῷ πράττειν διατελῶν, ὡς εἶναι πάντοθεν δῆλον ἔκ τε τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν θείων γραφῶν, ἔκ τε τῶν τοῖς ἁγίοις ἅπασι πεπραγμένων, ἔκ τε τῆς πολιτείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τοῦ κανόνος τῆς τῶν εὐσεβούντων ζωῆς, ὅτι καλὸν καὶ συμφέρον συντείνειν μᾶλλον, ἢ παρεῖσθαι τῷ σώματι, καὶ ἐνεργὸν τοῦτο παρέχειν ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν, ἢ ἀργὸν ἑκουσίως ἀποτελεῖν.

Ὅτι προσήκει τὸν ἀσκητὴν ἔργα ἐπιτηδεύειν τὰ προσήκοντα. ϛʹ.

Ἐργάζεσθαι μέν τοι τὸν ἀσκητὴν προσήκει ἔργα τὰ πρέποντα, ὅσα καπηλείας ἁπάσης, καὶ μακροτέρων περισπασμῶν, καὶ αἰσχροκερδείας ἀπήλλακται. ὅσα ἐν τῷ σεμνείῳ μενόντων ἡμῶν, ὡς τὰ πολλὰ ἐπιτελεῖσθαι δύναιτ' ἄν. ἵνα καὶ τὸ ἔργον πληρῶται, καὶ ἡ ἡσυχία φυλάττηται. εἰ δέ τι δέοι διὰ τὴν ἀναγκαίαν χρείαν καὶ ὕπαιθρον ἔργον ἐπιτελεῖν, οὐδὲ τοῦτο τὴν φιλοσοφίαν κωλύσει. ὁ γὰρ ἀκριβὴς φιλόσοφος φροντιστήριον ἔχων τὸ σῶμα, καὶ καταγωγὴν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ, κἂν ἐπ' ἀγορᾶς ὢν τύχῃ, κἂν ἐν πανηγύρει, κἂν ἐν ὄρει, κἂν ἐν ἀγρῷ, κἂν μεταξὺ πλήθους πολλοῦ, ἐν τῷ φυσικῷ μοναστηρίῳ καθίδρυται, ἔνδον συνάγων τὸν νοῦν, καὶ φιλοσοφῶν τὰ αὐτῷ πρέποντα. δυνατὸν γὰρ καὶ οἴκοι καθήμενον, ἔξω περιπλανᾶσθαι τοῖς λογισμοῖς. καὶ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὄντα, νήφοντα δέ, ὡς ἐπ' ἐρημίας εἶναι. πρὸς ἑαυτόν τε, καὶ πρὸς θεὸν μόνον ἐπιστρεφόμενον, καὶ οὐ δεχόμενον διὰ τῶν αἰσθήσεων τοὺς ἐκ τῶν αἰσθητῶν τῇ ψυχῇ θορύβους προσπίπτοντας.

Ὅτι οὐ χρὴ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀφυλάκτως συνδιατρίβειν τὸν ἀσκητήν. ζʹ.

Θαρρεῖν δὲ μηδὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ἑαυτόν, μηδὲ ἀπογυμνοῦν, μηδὲ ἀνακαλύπτειν ἀφυλάκτως προσήκει. πολλοὺς γὰρ ἐφέδρους ὁ κατὰ θεὸν πολιτευόμενος ἔχει. καὶ αὐτοὺς πολλάκις τοὺς οἰκειοτάτους, τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς κατασκόπους. προσήκει τοίνυν μὴ ἀβασανίστους ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τοὺς ἔξωθεν συντυχίας. εἰ γὰρ ὁ σωτήρ, ὥς φησι τὸ εὐαγγέλιον, οὐκ
» ἐπίστευε τοῖς πᾶσιν ἑαυτόν. αὐτὸς γάρ φησιν ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, εἰ ἐκεῖνος ὁ καθαρός, ὁ ἄμωμος, ὁ ἀνεπίληπτος, ὁ δίκαιος, ὁ τὸ πᾶν ἀρετή, πῶς ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί, οἱ εὐόλισθοι, οἱ μὴ κατὰ σκοπὸν ἀεὶ εὐοδούμενοι, τοῦτο μὲν διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν, τοῦτο δὲ διὰ τὸν πονηρὸν καὶ ἀνενδότως ἡμῖν προσπαλαίοντα, ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες τοῖς περιέργοις ἀνθρώποις, οὐχὶ πονηρὰς ἐπισπασόμεθα διαβολάς, καὶ ἑαυτοῖς τὰ σκάνδαλα καταπήξομεν; πολλάκις γὰρ οἱ πονηροὶ καὶ τὰ καλῶς πραττόμενα διαβάλλειν ἐπιχειροῦσι καὶ μὴ ἀλοιδόρητα καταλιμπάνειν καὶ τὰ μικρότατα τῶν πταισμάτων ἀνέχονται. χρὴ τοίνυν πεφυλαγμένας ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τοὺς ἔξωθεν ὁμιλίας. συμβαίνει γὰρ αὐτοῖς τι καὶ ἕτερον πάθος ἀπὸ λογισμῶν ἀπειρίας ἐπὶ τῶν ἀναχωρησάντων τοῦ βίου. ὑπολαμβάνουσι γάρ, οὐ τὴν γνώμην μετατεθεῖσθαι τῶν μεταθεμένων τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὐτοῖς τὴν ἀνθρωπίνην μετασκευάσθαι. καὶ οὐ κρίνουσι τοὺς ἀσκητὰς ὡς ἐν πάθεσι μὲν τοῖς αὐτοῖς φερομένους, δυνάμει δὲ ψυχῆς καὶ ἀλλοτριώσει τῇ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐπικρατοῦντας αὐτῶν, ἀλλ' οἴονται ὅτι πάντῃ ἐκποδὼν τὰ πάθη τῆς τοῦ σώματος αὐτῶν φύσεως γέγονεν. ὅθεν δή, καὶ εἰ ἔτι μικρὸν ὁ πνευματικὸς διαμάρτοι τοῦ καλοῦ, εὐθέως ἅπαντες, καὶ οἱ τὸ πρὶν θερμότατοι ἐπαινέται καὶ θαυμασταὶ πικροὶ κατήγοροι γίνονται, καὶ διελέγχουσιν ἑαυτούς, οὐδὲ πρότερον ἀληθεῖς τοὺς ἐπαίνους ποιούμενοι. καθάπερ γὰρ ἀθλητοῦ τινος ὀλισθήσαντος, εὐθὺς ὁ ἀντίπαλος κατεξανίσταται παίων καὶ

ἡμαρτηκότος τὸ πάντας περισώζεσθαι μετὰ τῆς αὐτῷ πρεπούσης χρηστότητος, καὶ θάρ-
σος ὁμιλίας παρέχειν οὐ τοῖς σπουδαίοις τῶν ἀνθρώπων μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ οἷς τὰ αἴ-
σχιστα ἐπιτηδεύειν φίλον καὶ συνήθες. οὕτω γοῦν πόρναι καὶ τελῶναι προσήεσαν, οὐχ
ἵνα τὸ νόσημα τῆς λαγνείας, ἢ τῆς φιλαργυρίας αὐξήσωσιν, ἀλλ' ἵνα τὸ νόσημα τῆς ψυ-
χῆς ἀποτρίψωνται. καὶ οὐ κατεδύοντο μᾶλλον τῷ συνειδότι τῆς πονηρίας, ἢ ἐθάῤῥουν
τῇ ἐλπίδι τῆς θεραπείας. εὕρισκον γὰρ καὶ τὴν πεῖραν τῆς ἐλπίδος ὑψηλοτέραν. τῆς
δὲ φιλανθρωπίας, καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ τίνα τὰ ὑποδείγματα; ἄρτι μὲν ἐν τῇ
ἐρήμῳ τοῖς ὑπὸ ἐνδείας ἐκλυομένοις τράπεζαν αὐτοσχεδιάζειν ἀμφιλαφῆ, διπλῆ δε-
ξιουμένην, τῷ τε ἀφθόνῳ τῆς χρείας, καὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ πορισμοῦ. ἄρτι δὲ ἐπὶ τοῖς
κειμένοις σπλαγχνίζεσθαι, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐῤῥιμμένοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα. καὶ ἰᾶσθαι μὲν σωματικὰς ἀσθενείας, λώβας τε μελῶν, καὶ πηρώσεις ἐπα-
νορθοῦσθαι, λύειν δὲ καὶ ψυχικὰς ἀῤῥωστίας, καὶ ἁμαρτημάτων ἀλύτους δεσμούς, καὶ
φραγγελίας βιαίων συναλλαγμάτων, ἃς πρὸς τὸν πατέρα τῆς ἁμαρτίας τὸν διάβολον
πεποιήμεθα. ταπεινοφροσύνης δὲ ἡλίκα τὰ ὑποδείγματα, τὸ μὴ μόνον ἑλέσθαι σάρ-
κα περιβαλέσθαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ ταπεινῶν κατὰ τὸ παρὸν σχῆμα γονέων παῖς. τὸ μὲν γε-
νέσθαι, τὸ δὲ νομισθῆναι. γενέσθαι μὲν τῆς μητρός, νομισθῆναι δὲ τοῦ λιχεύοντος πατρός. φρο-
νήσεως δέ, τὸ ἄρτι μὲν διελέγχειν τοὺς σαδδουκαίους διαγελᾶν τὴν ἀνάστασιν πειρωμένους
τῷ πλάσματι τῶν ἑπτὰ ἀδελφῶν ἐπὶ μιᾷ γαμετῇ τεθνεώτων. ἄρτι δὲ τοὺς μαθητὰς τῶν
φαρισαίων μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν καταισχύνειν, ἡνίκα τὸ ἀμφίκρημνον ἐρώτημα προ-
βαλλόμενοι, εἰ δέοι κῆνσον καίσαρι δοῦναι, ἢ οὔ, ἀπόκρισιν ἐδέχοντο περιδέξιον, ἐφ' ἑκά-
τερα ἑλεῖν τὴν ἐκείνων ἄνοιαν δυναμένην, οὐχὶ δοῦναι, ἀλλὰ ἀποδοῦναι προστάττου-
σαν. ἀπόδοτε γάρ φησι τὰ τοῦ καίσαρος τῷ καίσαρι, ἐπειδὴ τὸ νόμισμα καίσαρος ἦν,
οὗ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔφερε. καὶ τὰ μὲν προηγούμενα τῶν κατορθωμά-
των ταῦτα. καὶ τούτων ἀπείρῳ τῷ ἀριθμῷ πλείονα. τὰ δὲ τοῦ σώματος, ἡλίκα, καὶ ὅ-
σα, ὧν οὕνεκα μάλιστα προῆκται καὶ τὸ ὑπόδειγμα. κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡλικίαν τοῖς
γονεῦσιν ὑποτασσόμενος, ἅπαντα πόνον σωματικὸν πρᾳέως καὶ εὐπειθῶς συνδιέφε-
ρον. ἄνδρες γὰρ ὄντες, δίκαιοι μὲν καὶ εὐσεβεῖς. πένητες δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐκ εὔ-
ποροι. καὶ μάρτυς ἡ φάτνη τῶν τιμίων τόκων ἡ θεραπεία, εἰκότως πόνοις σώματος προ-
σομιλοῦσι διηνεκέσι, τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ταύτῃ ἑαυτοῖς συμπορίζοντες. ἰησοῦς δὲ
τούτοις ὑποτασσόμενος, ὡς φησὶν ἡ γραφή, πάντως καὶ τῷ συνδιαφέρειν τοὺς πόνους
τὴν εὐπείθειαν ἐπεδείκνυτο. προϊὼν δὲ καὶ τὰς δεσποτικὰς καὶ θείας εὐεργεσίας ἀπο-
γυμνῶν, καὶ μαθητὰς λοιπὸν αἱρούμενος, καὶ βασιλείαν οὐρανῶν κηρύσσειν διανοούμε-
νος, οὐκ ἐπὶ μιᾶς γωνίας κείμενος, ἐκλυόμενός τε τὸ σῶμα, τῆς παρ' ἑτέρων ἐδεῖτο δια-
κονίας, ἀλλὰ ἄρτι μὲν ὁδοιπορῶν, καὶ πεζεύων διηνεκῶς, τοῖς μαθηταῖς ἅμα διακο-
„ νούμενος ὡς αὐτὸς ἔφησεν. ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν, καὶ καθὼς ὁ υἱὸς
„ τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. ἄρτι δὲ νίπτων τοὺς πόδας τῶν
μαθητῶν. αὖθις δὲ τῇ διδασκαλίᾳ προσδιατρίβων ἐπὶ μακρόν, τόπον τε ἐκ τόπου με-
ταμείβων ἀόκνως, διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν διετέλει. ἅπαξ δὲ ὑποζυγίῳ, καὶ τούτῳ μό-
νον ἐπ' ὀλίγῳ χρησάμενος φαίνεται. οὐχ ἵνα τὸ σῶμα διαναπαύσῃ, ἀλλ' ἵνα τοῖς ἔργοις
τὴν προφητείαν σφραγίσηται. τί δὲ οἱ ἀπόστολοι, οὐχὶ τὸν δεσπότην μεμίμηνται; οὐ-
χὶ πόνοις ὁμιλοῦσι διηνεκῶς; σκόπησον παῦλον ἐργαζόμενον ἀπαύστως, ὁδοιποροῦντα
συντόνως, πλέοντα, κινδυνεύοντα, χειμαζόμενον, ἐλαυνόμενον, μαστιζόμενον, λιθαζόμε-
νον, πᾶσιν ἀρκοῦντα τοῖς πειρασμοῖς τῇ προθυμίᾳ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ τόνῳ τοῦ σώμα-
τος. εἰ δὲ ἦν τῇ ἀμετρίᾳ παραλύων τὴν τοῦ σώματος δύναμιν, οὐκ ἂν ἐπὶ τούτοις ἐστεφα-
νώθη. καλὸν οὖν τὸν τοῦ δεσπότου βίον, καὶ τῶν τούτου μαθητῶν ἀποστόλων διά τε
τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν, διά τε τῶν σωματικῶν ἀσκημάτων μιμούμενον, ἐνεργὸν παρέχειν
τὸ σῶμα ταῖς ἀρίσταις ὑπηρετούμενον πράξεσι. ψυχῆς μὲν γάρ, τὸ προελέσθαι τῶν κα-
λῶν, ὅσα καὶ τῇ συνεργείᾳ τοῦ σώματος τελειοῦται. σώματος δέ, τὸ ἐνεργεῖν ἅπερ ἡ ψυ-
χὴ προείλετο. ἀτονοῦντος δὲ τούτου πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἡμιτελὲς τὸ κατόρθωμα ἐν
προαιρέσει κρυπτόμενον, καθάπερ τι βλάστημα τοῖς τῆς γῆς κόλποις ἐμμαραινόμενον

νομένοις, καὶ εἶναι κατὰ τὸν προφήτην, ὥσπερ σκυτλίον ἡμίεφθον, οὐδὲ ταῖς οἰκείαις χρείαις ὑπηρετεῖσθαι δυνάμενον. καὶ ταῦτα αὐτοτελῆ τὴν τῆς οἰκείας θεραπείας δύναμιν παρὰ τῆς φύσεως ἔχοντας. ὅθεν ἡ μισεῖας δὲ τὴν φιλοσοφίαν ἐργάζεσθαι ψυχῇ μόνῃ, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ τῷ σώματι. εἰ μὲν γὰρ ἔξω σώματος καθεστήκειμεν, ἀναγκαῖον τῇ ψυχῇ μόνῃ σπουδάζειν τὰ βέλτιστα. ἐπεὶ δὲ διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος, διπλοῦν εἶναι προσήκει καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς σπούδασμα. πόνοις τε σώματος, καὶ ψυχῆς ἀσκήμασι κατορθούμενον. πόνοι δὲ σώματος, οὐχ ἡ ἀργία, ἀλλὰ τὸ ἔργον ἐστί. δεῖ μέντοι καὶ τοῦτο σκοπεῖν, ὅπως ἂν μὴ προφάσει τῆς τοῦ σώματος χρείας εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἡδονῶν ἐξοκείλωμεν. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐνδείᾳ διηνεκεῖ προσανέχοντας τὰς καθηκούσας ἐκτελεῖν ἐργασίας τῷ σώματι, τοῦτο ἂν ἦν ἄριστον. ἐπεὶ δὲ λίαν ὀλίγων σωμάτων ἐστὶ τῇ τοιαύτῃ διαιτήσει μὴ καταπίπτειν, δεῖ καὶ νηστεύειν ἔμμετρα, καὶ τὴν ἀναγκαιοτάτην ἐπικουρίαν εἰσφέρειν τῷ σώματι. μὴ τῆς ἡδονῆς ἡγουμένης ὡδὶ τὰ βρώματα, ἀλλὰ τοῦ λογισμοῦ τὴν χρείαν μετὰ ἀκριβείας ὁρίζοντος. καθάπερ τινὸς ἐπιστήμονος ἰατροῦ τοῖς καθήκουσιν ἀπεριστάτως τὴν ἀσθένειαν θεραπεύοντος. ταύτης γὰρ τῆς διαθέσεως ἐν ψυχῇ γενομένης, οὐδὲν ὁ μετέχων τῆς τροφῆς τοῦ μὴ μετέχοντος, ἀδιάφορος εἰς φιλοσοφίαν φανεῖται. ἀλλὰ τῷ μὲν σκοπῷ τὴν διηνεκῆ οὐ νηστείαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀτροφίαν κατόρθωσε. τῇ δὲ ὡδὶ τὸ σῶμα περιμηθεία τῆς ἀρίστης οἰκονομίας τὸ ἐπαινετὸν ἔχει. οὐ γὰρ οἶδεν ἡ σύμμετρος ἀγωγὴ τοῦ σώματος, καὶ ἐγκράτεια τὰς ἐπιθυμίας ἀναφλέγειν, καὶ ἀδάμαστα τὰ πάθη ποιεῖν. πλεονεξίας γὰρ καὶ τρυφῆς τοῦτό γε. καὶ ταῦτα μὲν οὖν, ἔσον ἐκ τῶν τῆς φύσεως νόμων καὶ μαρτυριῶν τῆς θείας γραφῆς, συστῆναι τὸ νῦν εἰς διάσκεψιν ἡμῖν προκείμενον. ἐπειδὴ δὲ δεῖ μὴ μόνον ταῖς τῶν λόγων ἀποδείξεσι κρατύναι τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ καὶ πρακτικοῖς ὑποδείγμασι τὴν συμβουλὴν βεβαιώσασθαι. ἐπ᾽ αὐτὴν ἤδη βαδιοῦμαι τοῦ σωτῆρος τὴν πολιτείαν, ἣν κατὰ σάρκα πολιτευσάμενος πᾶσι τοῖς εὐσεβῶς βιώσασθαι θέλουσι, τύπον ἀρετῆς, καὶ πρόγραμμα τέθεικεν. ὥστε τοὺς λοιποὺς ὁρῶντας εἰς ἐκείνους τοὺς χαρακτῆρας, τὴν ὁμοίαν τοῖς ἑαυτῶν βίοις ἀποτυποῦν ἰδέαν, οὐδαμοῦ τὸ ἀρχέτυπον τῇ παραλλαγῇ τῆς μιμήσεως διαφέροντας. ὅτι γὰρ τὸν οἰκεῖον βίον ὁ σωτὴρ εἰκόνα πολιτείας ἀρίστης πᾶσι τοῖς αὐτῷ πείθεσθαι θέλουσιν ἔθηκεν, ἄκουσον αὐτοῦ διαρρήδην τοῦτο διδάσκοντος. ἐάν τις γάρ φησιν ἐμοὶ διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. οὐ τὴν κατὰ σάρκα δηλῶν ἀκολούθησιν, ἣν γὰρ πᾶσιν ἄπορος, τοῦ νῦν τανῦν ἐν οὐρανοῖς εἶναι κατὰ τὸ σῶμα γινωσκομένου, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ τῆς πολιτείας κατὰ τὸ ἐγχωροῦν μίμησιν. πῶς οὖν ὁ σωτὴρ ἡμῶν βεβίωκε, καὶ πῶς πεπολίτευται; ἁμαρτίαν μὲν οὐκ ἐποίησε. πῶς γὰρ ἂν ἡ δικαιοσύνη τῇ ἁμαρτίᾳ ἡττήθη; πῶς δ᾽ ἂν τὸ ψεῦδος τῆς ἀληθείας ἐκράτησεν; πῶς δὲ ἡ δύναμις ὑπὸ τῆς ἀσθενείας κατεπαλαίσθη; ἢ πῶς τὸ μὴ ὂν τοῦ ὄντος περιεγένετο; ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἀεὶ ὤν, καὶ τῆς ὑπάρξεως ὅρον οὐκ ἔχων, πέρας οὐ προσιέμενος. ἡ δὲ ἁμαρτία, ἔστι μὲν οὐδέποτε, οὐδὲ ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει καταλαμβάνεται. ἐν δὲ τοῖς δρῶσιν αὐτὴν μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς δρωμένοις κακῶς ἀπολείψει τοῦ καλοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχουσα, σκότος τυποῦται τοῖς ἀδικήμασι νοητὸν τῷ φωτὶ τῆς δικαιοσύνης διαλυόμενον. τὸ γὰρ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ τῷ πέρατι τῶν ἀτοπημάτων συνδιατρέχον. πεπαυμένων γὰρ τῶν πονηρῶν πράξεων, καὶ ἡ ὕπαρξις τῆς ἁμαρτίας συναφανίζεται. ζητηθήσε-

„ ται γάρ φησιν ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ. κἂν ἡ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τιμωρία

„ τεταμιευμένη τύχοι τοῖς ἁμαρτάνουσι, καὶ ἄλυτος ἡ ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι κόλασις. ἁμαρ-

„ τίαν τοίνυν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. μακροθυμίας δὲ

„ καὶ ἀνεξικακίας καὶ χρηστότητος, πραότητός τε καὶ φιλανθρωπίας καὶ ἡμερότητος, ταπεινοφροσύνης τε καὶ φρονήσεως, καὶ πάσης ἁπαξαπλῶς ἀρετῆς πολλὰ παρέσχε τὰ ὑποδείγματα, ἅπερ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις σαφῶς διηγόρευται. μακροθυμίας μὲν καὶ ἀνεξικακίας, τὸ φέρειν τὰς τῶν ἰουδαίων ἐπιβουλὰς, ἀεὶ ταῖς ἑξῆς ὑπερβολαῖς τὰ πρότερα πονηρεύματα καλυπτούσας. καὶ διελέγχει μὲν αὐτοὺς ἠρέμα ὅσον ἐπίσχει τῆς πονηρίας. ἀμύνασθαι δὲ καὶ ἐπεξιέναι οὐδὲ κατὰ μικρὸν, ἀλλὰ φιλονικεῖν τοῖς εὐεργεσίαις τὴν ἐκείνων ἀπανθρωπίαν καὶ νικᾶν τοὺς τῶν ἀγαθῶν χορηγίαις τὴν τῆς πονηρίας ἐπίτασιν. καὶ τὸ τελευταῖον, σταυρὸν ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν καταδέχεται. πραότητες δὲ καὶ

σιν χαλκοῦ καὶ σιδήρου πρὸς τὰ φρυγανώδη τῶν ξύλων. ὥστε ἐγκράτειαν αἱρεῖσθαι προσήκει πρὸς λόγον τῆς ὑπαρχούσης δυνάμεως. ἀρεταὶ μὲν γὰρ ἐν μόνῃ τῇ ψυχῇ κατορθούμεναι, πᾶσαι πᾶσιν ὁμοίως ταχθήσονται· οἷον πρᾳότης, ἐπιείκεια, ταπεινοφροσύνη, ἀγαθωσύνη, φιλαδελφία, τὸ ἄδολον, τὸ φιλάληθες, τὸ συμπαθὲς, τὸ ἥμερον, τὸ φιλάνθρωπον, ταύτας γὰρ ἐξαιρέτους φαμὲν τῆς ψυχῆς ἀρετὰς, ἐπείπερ εἰς τὴν αὐτῶν κτῆσίν τε καὶ κατόρθωσιν, οὐδὲν πλέον τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ συνεισφέρει, ἢ τὸ βουλευτήριον αὐτῇ γενέσθαι τῆς περὶ αὐτῶν διασκέψεως. ἐγκράτεια δὲ ἑκάστῳ πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ σώματος ὁρισθήσεται. ὥστε μήτε ἔλαττον τῆς ὑπαρχούσης δυνάμεως ὑφελεῖν, μήτε τοῖς ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἐπεκτείνεσθαι. καὶ τοῦτο γὰρ οἶμαι προσήκει σκοπεῖν, ὅπως ἂν μὴ τῇ ἀμετρίᾳ τῆς ἐγκρατείας τὴν δύναμιν τοῦ σώματος καταλύσαντες, ἀργὸν αὐτὸ καὶ ἄπρακτον πρὸς τὰ σπουδαῖα τῶν πράξεων ἀποφήνωμεν. οὐ γὰρ δὴ ποιῶν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀργὸν καὶ ἀκίνητον αὐτὸν εἶναι βεβούληται, ἀλλ' ἐνεργὸν ὑπάρχειν πρὸς τὰ καθήκοντα. ἐν μὲν τῷ παραδείσῳ κελεύσας τὸν ἀδὰμ ἐργάζεσθαι, καὶ φυλάττειν αὐτόν. εἰ γὰρ καὶ θεωρίᾳ τῷ ἐν τῷ προσήκειτο, ἀλλὰ γοῦν καὶ τὸ ἴδιον, ζήλου καὶ σπουδῆς ἄξιον. μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἔκπτωσιν, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου τὸν ἄρτον ἐσθίειν ἀποφηνάμενος. τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀδὰμ εἰρημένα, ὅτι πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένοις εἴρηται, δῆλον ἐντεῦθεν. καὶ γὰρ τὸν θάνατον ὥρισε μὲν ὁ θεὸς κατ' ἐκείνου· γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, εἰπών. πάντες δὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ γεγονότες, μετέχουσι παραπλησίως ἐκείνῳ τοῦ πάθους. προσήκει τοίνυν μηδὲν καινοτομεῖν παρὰ τὴν φύσιν καὶ τοὺς ὅρους τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐμμένοντα τούτοις, ἔμπρακτον ἔχειν τὸ σῶμα, μηδαμοῦ ταῖς ἀμετρίαις παραλυόμενον. τοῦτο γὰρ οἶμαι ἀρίστης οἰκονομίας εἶναι, τὸ τοῖς κειμένοις κατακολουθεῖν ὅροις. ἄλλως τε καὶ ἐκ πλειόνων μαρτυριῶν τῆς θείας γραφῆς ἔχομεν ἂν συστῆσαι τὸν λόγον. ἡ γὰρ θεία γραφὴ ἐργάζεσθαι μὲν κελεύει καὶ κινεῖσθαι τῷ σώματι, καὶ μᾶλλον ἑτέροις ὑπορέγειν ἀφθονίαν, ἢ τῆς παρ' ἑτέρων δεῖσθαι χειρός. καταμαραίνειν δὲ τοῦτο καὶ παραλύειν ταῖς ἀμέτροις ἐκτήξεσιν, οὐδαμῶς. καὶ τούτου ἀξιοπιστότατόν σοι παρέξομαι μάρτυρα τὸν ἅγιον παῦλον, πῆ μὲν λέγοντα, ἀκούομεν τινας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως περιπατοῦντας μηδὲν ἐργαζομένους, καὶ τὴν ἀργίαν ἀταξίαν ἀποφηνάμενον. οὐκ ἠτακτήσαμεν γάρ φησιν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι. καὶ τὸ τούτου πλέον, ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. ἑτέρωθι δὲ πάλιν· ἵνα ἐργαζόμενοι φησὶ, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι. καὶ πάλιν ἀλλαχόθι, ἡσυχάζειν, καὶ πράττειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὑμῶν. τύφου παντὸς ἀπηλλάχθαι προσήκει τὸν ἀσκητὴν καὶ τὴν μέσην ὄντως καὶ βασιλικὴν ὁδὸν πορευόμενον, ἐπὶ θάτερα μηδαμῶς ἀποκλίνειν. μήτε τὴν ἄνεσιν ἀσπαζόμενον, μήτε τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἐγκρατείας ἀχρειοῦντα τὸ σῶμα. εἰ μὲν γὰρ καλὸν ἦν παρεῖσθαι τῷ σώματι, καὶ κεῖσθαι νεκροὺς ἐμπνόους, τοιούτους πάντως ἂν ἡμᾶς κατεσκεύασεν ἐξ ἀρχῆς ὁ θεός. εἰ δὲ οὐ πεποίηκεν οὕτως, πάντως ὅτιπερ ἂν καλὸν ἔγνω, τοῦτο καὶ ἀπετέλεσεν. εἰ δὲ ὅπερ καλὸν ἦν, τοῦτο ἡμᾶς ἀπειργάσατο, ἁμαρτάνουσιν οἱ τὸ καλῶς ποιηθὲν ὡς ἔνεστιν οὐ φυλάττοντες. σὺ οὖν ὁ ἀσκητὴς τῆς εὐσεβείας σκοπείτω. εἰ μήπου κακία διὰ ῥᾳθυμίας ἐνεφώλευσε τῇ ψυχῇ, εἰ μήπου ἡ νῆψις, καὶ ἡ πρὸς θεὸν ἐκτενὴς τῆς διανοίας ἀπότασις ἐξελύθη. εἰ μήπου ὁ τοῦ πνεύματος ἁγιασμὸς, καὶ ὁ ἐκεῖθεν ἐγγινόμενος τῇ ψυχῇ φωτισμὸς ἠμαυρώθη. ὡς εἴγε τὰ εἰρημένα ἀκμάζοι καλὰ, οὐδαμῶς καιρὸν ἕξει τὰ πάθη τοῦ σώματος κατεξανίστασθαι, τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ἄνω ἀσχολουμένης, καὶ οὐκ ἐνδιδούσης καιρὸν τῷ σώματι τῆς διαναστάσεως τῶν παθῶν. εἰ γὰρ διανοουμένων ἡμῶν τι πολλάκις κατὰ τὸν βίον συντόνῳ λογισμῷ καὶ ἡ ὄψις καὶ ἡ ἀκοὴ ἀνενέργητος ἔμεινε, καὶ ὅλη ἡ ψυχὴ τοῦ ἐνθυμήματος ἔχεται καταλιποῦσα τὰς αἰσθήσεις ἐρήμους, πολλῷ μᾶλλον εἰ ὁ θεῖος ἔρως ἐνακμάζοι ἡμῶν τῇ ψυχῇ, οὐδὲ μικρὸν τῆς περὶ τὰ πάθη ἐννοίας ἕξομεν. εἰ δέ τι καὶ μικρὸν τοῦτο διαναστείη, ταχέως τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλονοίᾳ κατασταλήσεται. τί γὰρ βέλτιον, εἰπέ μοι, μιμεῖσθαι τῶν δένδρων τὰ ἄκαρπα, ἃ καὶ αὐτὰ πλατεῖ, καὶ ἑτέρους ταῖς ἀκαρπίαις ἀφροσύνῃ, ἢ παρεοικέναι τῶν λαχάνων τοῖς ὑπὸ καύσωνος καὶ ἀνυδρίας μαραινομένοις,

τοῖς διαβάλλειν ὡς ἀρχηγὸν κακίας ἐπιχειροῦσι· μεμπτὴ δὲ τῆς ὀλιγωρίας, ἢ τὸ κῦρος
ἀνῃρημένη τοῦ στόματος· οὔτε αὐτὴ φύσει τὸ κακὸν ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα ἀλλὰ τῇ ἀπολείψει
τοῦ καλοῦ ἐν τούτῳ καθισταμένη· κακία γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀπόλειψις ἀρετῆς·

Ὅτι οὐ δεῖ τὰς τῶν γυναικῶν συντυχίας ἀφυλάκτως ποιεῖσθαι. δ΄.

Περὶ μὲν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν λογισμῶν, καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῶν τοῦ σώματος παθημά-
των, καὶ τῆς εὐρυχωρίας καὶ γαλήνης τοῦ ἔνδον ἀνθρώπου, καὶ τῆς τῶν καθηκόντων αὐ-
τῷ θεωρίας τε καὶ σπουδῆς, ἀρκούντως, ὡς οἶμαι, προειρήκαμεν· χρὴ δὲ μὴ μόνον τοῖς
λογισμοῖς ἐπιστατεῖν, ἀλλὰ καὶ τούτων τῆς ὁμιλίας ὡς οἷόν τε χωρίζεσθαι, μάλιστα ὅ-
σα πλησιάζοντα ἡμῖν εἰς ὑπόμνησίν τε τῶν παθῶν ἡμᾶς ἄγοντα, ταράττει καὶ συγχέει
τὸν λογισμόν, καὶ πολέμους καὶ ἀγωνίας ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ· τὸν μὲν γὰρ ἀκουσίως ἡμῖν
προσπίπτοντα καταδέχεσθαι πόλεμον ἀναγκαῖον ἂν εἴη· ἑκούσιον δὲ δημιουργεῖν ἑαυ-
τοῖς, ἀλογώτατον· ἐν μὲν γὰρ τῷ προτέρῳ καὶ ἡ ἧττα τυχόν, συγγνώμης τεύξεται· ἀ-
πείη δὲ τῶν κατὰ Χριστὸν ἀθλητῶν· ἐν δὲ τούτῳ ἁλῶναι, πρὸς τὸ καταγέλαστον εἶναι, καὶ
συγγνώμης ἐστέρηται· χρὴ τοίνυν καὶ τὰς τῶν γυναικῶν ὁμιλίας καὶ συντυχίας ὡς
τὰ μάλιστα φεύγειν, εἰ μή τις ἀπαραίτητος ἀνάγκη τὴν συντυχίαν βιάζοιτο· καὶ ἀνάγ-
κης δὲ καταλαβούσης, ὡς ἀπὸ πυρὸς προσήκει φυλάττεσθαι, καὶ ὀξυτάτας καὶ ταχείας
" ἀπαλλαγὰς ποιουμένους· σκόπησον δὲ τί περὶ τούτου φησὶν ἡ σοφία· ἀποδήσει τις πῦρ
" ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει; ἢ περιπατήσει τις ἐπ' ἀνθράκων πυρός, τοὺς δὲ
" πόδας οὐ κατακαύσει; εἰ δέ τις λέγει ἐκ τοῦ γυναιξὶ συντυγχάνειν συνδιαιτᾶσθαί τε ἐ-
πὶ πλεῖον μὴ παραβλάπτεσθαι, οὗτος, ἢ οὐ μετέσχηκε τῆς τοῦ ἄρρενος φύσεως, καὶ ἔστι τι
κτῆμα παραδοξότατον ἐν μεταιχμίῳ τῆς φύσεως ἑκατέρας ἑστώς· οἷον τοὺς ἀπὸ γεννή-
σεως εὐνούχους φησίν, εἴγε κἀκείνοις δοίημεν τὸ πρὸς τὴν θήλειαν ἀπαθὲς καὶ ἀκίνητον·
" ἐπιθυμία γὰρ εὐνούχου ἀποπαρθενῶσαι νεάνιν φησὶν ὁ σοφός· ἢ εἰ μετέχει, ἐρεθιζόμε-
νος ὑπὸ τῶν παθῶν οὐκ αἰσθάνεται τοὺς μεθύοντας ἢ φρενιτιῶντας μιμούμενος, οἳ τὰ
δεινότατα πεπονθότες, ἔξω πάθους εἶναι νομίζουσι· συγχωρήσωμεν δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἔξω
λόγου, τό, εἶναί τινα μὴ νυττόμενον ὑπὸ τοῦ ἄρρενος πάθους, ἀλλὰ κἂν αὐτὸς μὴ πάσχῃ,
οὐκ ἂν καὶ τοὺς ἄλλους ἀκόλως πείσειεν, ὡς οὐ πάσχοι· τὸ δὲ μηδενὸς προκειμένου κατορ-
θώματος τοὺς πολλοὺς σκανδαλίζειν, οἶμαι οὐκ ἀκίνδυνον τῷ ποιοῦντι· ἔπειτα δὲ καὶ
ἕτερόν ἐστιν ἰδεῖν, ὅτι κἂν ὁ ἀνὴρ μὴ δέχηται λύμην τοῖς λογισμοῖς, ἀλλ' οὐκ ἤδη καὶ πε-
ρὶ τῆς γυναικὸς ἡμῖν ἀμφισβητήσει, ὡς καὶ αὐτὴ ἔξω τῶν τοῦ σώματος ὑπάρχει παθῶν·
ἀλλὰ πολλάκις ἐκείνη ἀσθενὴς οὖσα τὸν λογισμόν, καὶ τὸ πάθος ὀξύρροπον ἔχουσα, ἔπα-
θέ τι ἐπὶ τῷ ἀφυλάκτως ποιησαμένῳ τὰς συντυχίας· καὶ αὐτὸς μὲν οὐ τέτρωται, ἔ-
τρωσε δὲ πολλάκις, ὡς οὐκ ἐπίσταται· καὶ οὐ προσποιήσει δῆθεν τινὸς ἀγάπης τὸ γύ-
ναιον συνεχῶς πρὸς τὸν ἀσκητὴν ἀφικνούμενον, ἄρχεται δι' ὀφθαλμῶν τῆς ἁμαρτίας ἐμ-
φορεῖσθαι, καὶ ἀκολάστοις ὄμμασι τὴν τοῦ πλησίον ἰδέαν ἐπιβόσκεσθαι· καὶ τὴν ἔνδον παρ-
θένον, ἣν μάλιστα ὁ νυμφίος ἐρᾷ, τοῖς ἀκαθάρτοις λογισμοῖς διαφθείρει· ὡς ἂν τοίνυν
μηδὲν τῶν εἰρημένων συμβαίνῃ, φυλάττεσθαι προσήκει, εἰ μὲν οἷόν τε, καὶ παντελῶς, εἰ
δὲ μή, τὰς γοῦν συχνὰς καὶ ἐπιτεταμένας ὁμιλίας τῶν γυναικῶν καὶ συντυχίας, οὐχ
ὡς μισοῦντας τὸ γένος, ἄπαγε, οὐδὲ ὡς ἀπαρνουμένους τὴν ἐκείνων συγγένειαν, ἀλλὰ καὶ
προϊσταμένους καὶ ὠφελοῦντας τὰ δυνατά· πάσας μὲν κοινωνούσας τῆς αὐτῆς φύ-
σεως, ἐξαιρέτως δὲ τὰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἁγνείας ἀγῶνας ἀνειλημμένας· ὡς τὰ ἀδελφὰ ἡ-
μῖν συναθλούσας· τὴν δὲ συντυχίαν φυλαττομένους· ἵνα μὴ πάθους οὗ παρῃτήμεθα,
καὶ ἃ ἀπηγορεύσαμεν ὑπόμνημα γένηται·

Ὅτι δεῖ τῇ δυνάμει τοῦ σώματος μετρεῖν τὴν ἐγκράτειαν, καὶ ὅτι καλὸν καὶ ὀνήσιμον ἡ τοῦ σώματος ἐργασία. ε΄.

Ἀκόλουθον μέντοι καὶ γαστρὸς ἐπικρατεῖν· γαστρὸς γὰρ παιδαγωγία, παθῶν ἐστι κόλασις· πα-
θῶν δὲ κόλασις, ἀταραξία καὶ γαλήνη ψυχῆς, ἀρετῶν γονιμωτάτη πηγή· ἐγκράτεια δὲ
γαστρὸς ἀρίστη, ἡ ἑκάστῳ μετρουμένη πρὸς τὴν τοῦ σώματος δύναμιν· ἐνίοις μὲν γὰρ καὶ ἐπιτε-
ταμένη κακοπάθεια ἄλυπος ὤφθη, καὶ ἄνεσις μᾶλλον, ἢ πόνος ἔδοξε, διὰ τὸ στερρὸν καὶ
ἀνένδοτον τῆς τοῦ σώματος κατασκευῆς καὶ δυνάμεως· τὸ δὲ τούτοις ἀνεκτόν, ἑτέροις κιν-
δύνων ὑπόθεσις γέγονε· σωμάτων γὰρ πρὸς σώματα τοσαύτην αὖ τις εὕροι διαφοράν, ὅ-

νὴς ἐνορῶσα καὶ ἀναλογιζομένη τὸ τῆς θείας δόξης ἀπρόσιτον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς
λαμπρότητος· τὸ τῆς μακαριότητος διαυγές, τὸ τῆς σοφίας ἀπέραντον, τὸ τῆς ἀταρα-
ξίας πεπηγός, καὶ ἀκύμαντον· τὴν ἀπαθῆ καὶ ἀκίνητον φύσιν· ᾧ γὰρ μηδὲν ἐξ ἀδοκήτου
συμπίπτειν δύναιτ' ἄν, οἷα δὴ τεθησαυρισμένῳ τὴν γνῶσιν τῶν τε ὄντων, τῶν τε ἐσομέ-
νων ἁπάντων· καὶ περιδεδραγμένῳ τῶν ὅλων, καὶ ὑπὸ χεῖρα τὰ σύμπαντα ἔχοντι, καὶ
οὐδὲν ἀντιπεσεῖν καὶ ἀντιβλέψαι γοῦν ὅλως δύναται· τοῦτο ἀκόλουθον παρεῖναι γαλή-
νην καὶ ἀταραξίαν διηνεκῆ· αἱ γὰρ τῶν ἀνελπίστων πραγμάτων αἰφνίδιοι περιστάσεις τὰς
ταραχὰς ταῖς τῶν ἀνθρώπων διανοίαις ἐμποιεῖν πεφύκασιν· ὥστε ᾧ μηδεμία κακία πα-
ρενοχλεῖ, πᾶσα δὲ ἀρετὴ καὶ πᾶν ὅτι καλόν ἔπεστι, οὗτος εὐφραίνοιτο ἂν κατὰ λόγον εὐ-
φροσύνην ἀκίνητόν τε καὶ ἀτελεύτητον· ἀρετῆς γὰρ καὶ ἀγαθότητος ὁ παθὸς, εὐφροσύνη·
» καθὼς ὁ προφήτης φησίν· εὐφρανθήσεται κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. ψυχὴ τοίνυν, ἡ τὸ
νοερὸν αὐτῆς ἐν νήψει, καὶ ταῖς προσηκούσαις ἐνεργείαις διαφυλάττουσα ἔν τε τοῖς προηρη-
μένοις θεωρήμασι καταγίνεται, καὶ τὸ ἑαυτῆς ἦθος πρὸς τὸ ὀρθὸν καὶ δίκαιον, κόσμιόν τε
καὶ εἰρηνικὸν διασκήσει· ἡνίκα δ' ἂν τοῦ διανοεῖσθαι καὶ ἐντρανίζειν τοῖς καθήκουσι θεω-
ρήμασιν ἀπολήξῃ, τηνικαῦτα ὥσπερ σκύλακες ἄτακτοι καὶ θρασεῖς τὸν ἐπιστάτην ἀπο
βαλόντες, διαναστάντα τὰ τοῦ σώματος πάθη, πολλὰ καθυλακτεῖ τῆς ψυχῆς, καὶ ποικί-
λως αὐτὴν διασπᾶν ἐπιχειρεῖ· ἕκαστον τῶν παθῶν τὴν ζωτικὴν αὐτῆς δύναμιν πρὸς ἑαυ-
τὸ μεριζόμενον· διττὴν γὰρ οἶμαι τῆς ψυχῆς ἔγωγε εἶναι τὴν δύναμιν, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς
ὑπαρχούσης· τὴν μέν τινα τοῦ σώματος, ζωτικήν, τὴν δὲ ἑτέραν, τῶν ὄντων θεωρητικήν,
ἣν δὴ καὶ λογιστικὴν ὀνομάζομεν· ἀλλὰ τὴν μὲν ζωτικὴν δύναμιν, ἐπεὶ συγκέκραται τῷ
σώματι ἡ ψυχὴ φυσικῶς διὰ τὴν σύγκρασιν, καὶ οὐκ ἐκ προαιρέσεως χορηγεῖ· ὥσπερ γὰρ
ἥλιον οὐχ οἷόν τε ἐπιλάμψαντα τὸ μὴ φωτίσαι τοῦτο, καθ' οὗ τὰς αὐγὰς ἤνεγκεν, οὕτω ψυ-
χὴν ἀμήχανον μὴ ζωοποιεῖν σῶμα, ᾧ ἂν ἐγγένηται· ἡ δὲ θεωρητικὴ δύναμις ἐν προαιρέ-
σει ἔχει τὴν κίνησιν· ἂν μὲν οὖν διὰ παντὸς τὸ θεωρητικόν τε καὶ λογιστικὸν ἑαυτῆς ἐγρηγο-
» ροῦσαν παρασκευάζῃ, καθὼς ὁ προφήτης φησί· μὴ δὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε, διπλῆ κατευ-
νάζει τὰ πάθη τοῦ σώματος· ἥ τε γὰρ περὶ τῶν κρειττόνων καὶ προσφυῶν θεωρία αὐτοῖς ἀπη-
σχόληται, καὶ ἡ τὰς ἀταξίας ἐπισκοποῦσα τοῦ σώματος, σωφρονίζει ταύτας καὶ κατα-
στέλλει· ἂν δὲ τὴν ἀργίαν ἀσπασαμένη τὸ θεωρητικὸν ἀκίνητον ἔχῃ, σχολὴν τὸ ζωτικόν, τὰ πά-
θη τοῦ σώματος αἴροντα καὶ μεριζόμενα μηδενὸς ἐπιστατοῦντος καὶ ἀνακόπτοντος, ἐπὶ
τὰς οἰκείας ὁρμάς τε καὶ ἐνεργείας τὴν ψυχὴν συγκαθέλκουσιν· ὥστε εἶναι τὰ πάθη τοῦ
σώματος βίαια μέν, ἀργοῦντος τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου· ἐπειδὴ δὲ τούτου τάττοντος καὶ διέ-
ποντος· οὐ μεμπτὸν τοίνυν τὸ σῶμα τοῖς ὀρθῶς περὶ αὐτοῦ γινώσκειν ἐθέλουσι· πρέπει
γὰρ τῇ τῆς συμβουλῆς ἐκθέσει καὶ τὰς κακοδοξίας τῶν πονηρῶς ὑπειληφότων περὶ τοῦ
σώματος ἀναιρεῖν· ὥσπερ γὰρ ἀγαπητέ, καλὸν ὁ ἵππος, καὶ ὅσῳ περ ἂν τὴν φύσιν ὀξύτε-
ρος καὶ θερμότερος ᾖ, τοσούτῳ ἀμείνων· δεῖται δὲ τοῦ ἡνιοχήσοντός τε, καὶ κυβερνήσοντος,
οἷα δὴ λογισμῶν ἄμοιρος ὤν· ἐπιβάντος δὲ τοῦ ἡνιόχου, αὐτὸς μὲν τῇ φύσει χρῆσθαι πει-
ράσεται· ἐὰν μὲν οὖν ὁ ἡνίοχος τὰς ὁρμὰς τοῦ ὑποζυγίου δεόντως οἰκονομήσῃ, ἑαυτῷ τε
πρὸς τὸ συμφέρον ἐχρήσατο, καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ προκειμένου τετύχηκε· καὶ αὐτὸς δὲ σέσω-
σται, καὶ τὸ ὑποζύγιον ὤφθη τὴν χρῆσιν ἄριστον· ἐπειδὰν δὲ ὁ ἡνίοχος κακῶς ἀγάγῃ τὸν πῶ-
λον, ὅ τε πῶλος πολλάκις παρεκτρέπει τῆς λεωφόρου καὶ εἰς ἀνοδίαν ἐκπίπτει· κατενεχθεὶς
δὲ καὶ αὐτός, ἔστιν ὅτε τὸν ἐπιβάτην κατήνεγκε, καὶ κίνδυνος ἑκατέρων ἡ τοῦ ἡνιόχου ῥᾳθυ-
μία γίνεται· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος ὑπολάμβανε· τὸ μὲν γὰρ σῶμα τὰς
φυσικὰς ὁρμὰς ἔλαβεν οὐκ ἀτόπους, ἀλλὰ πρός τι πάντως καλὰς καὶ χρησίμους· λογισμοῦ
τε τοῦτο ἄμοιρον ὑπάρχει, ἵνα τιμηθείη τοῖς τοῦ λόγου προτερήμασιν ἡ ψυχή· ἐὰν μὲν γὰρ
αὕτη τὰς τοῦ σώματος ὁρμὰς δεόντως οἰκονομῇ, αὐτό τε περιέσωσε καὶ αὐτὴ ἔξω κινδύνων
διατελεῖ· ἐὰν δὲ τῆς ἐπιστατικῆς ἀμελήσῃ, καὶ ὕπνῳ κρατηθεῖσα τῇ ῥᾳθυμίᾳ παρείη τὴν τοῦ σώ-
ματος ἡνιόχησιν, αὐτό τε οἷα λογισμῶν ἔρημον τῆς εὐθείας ἐκτρέπεται, καὶ τὴν ψυχὴν τοῖς ἰδίοις
περιέβαλε πταίσμασιν οὐκ ἐξ οἰκείας κακίας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκείνης ὀλιγωρίαν· εἰ μὲν γὰρ ἦν
τὰ πάθη τοῦ σώματος, οἷα μὴ δαμασθῆναι ψυχῇ, εἶχον ἂν τὰς αἰτίας εὐλόγους τὸ σῶμα·
εἰ δὲ πολλοῖς ὑποχείρια γέγονε τοῖς κρατῆσαι ἐσπουδακόσιν, ἀναίτιον μὲν τὸ σῶμα

καὶ σὺ οὖν πιστεύεις αὐτῷ; ἀλλὰ γὰρ κἂν σιωπᾶν θέλωμεν, ἐλεγχόμεθα ὑπὸ τοῦ συνειδό-
τος ἡμῶν· οὐ γὰρ ἀπιστοῦμεν αὐτῷ ὡς μὴ δυναμένῳ ἀναπαῦσαι ἡμᾶς, ἀλλὰ περιστελλό-
μεθα ἆραι τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἐφ᾽ ἑαυτῶν τὸν χρηστὸν καὶ ἐλαφρόν, καὶ διὰ τῆς στενῆς πύλης εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· αἱρούμεθα δὲ μᾶλλον τὸ τῶν ἁμαρτιῶν φορτίον βαστάζειν,
καὶ διὰ τῶν ἐν ἡδονῇ παθημάτων τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν βαδίζειν, καὶ διὰ τῆς πλατείας πύλης εἰ-
σέρχεσθαι εἰς τὴν ἀπώλειαν. ἀλλὰ πολλάκις φησὶν ᾔτησα, καὶ οὐκ ἔλαβον· πάντως ὅτι κα-
κῶς ᾔτησας, ἢ ἀπίστως, ἢ μετεώρως, ἢ τὰ μὴ συμφέροντά σοι. εἰ δὲ καὶ τὰ συμφέροντα
» πολλάκις ᾔτησας, ἀλλ᾽ οὐ παρέμεινας· γέγραπται γάρ· ὅτι ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε
» τὰς ψυχὰς ὑμῶν· καὶ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται· οἶδεν ὁ θεὸς τὴν προσευχομέ-
νου τὴν καρδίαν. τί οὖν φησι, τῆς ἡμῶν χρείαν ἔχει αἰτήσεως ὁ θεός; οὐκ οἶδεν ὧν χρείαν ἔ-
χομεν, τίς οὖν χρεία αἰτήσεως· οἶδε μὲν ὁ θεὸς ὧν χρῄζομεν· καὶ πάντα τὰ σωματικὰ πλου-
σίως ἡμῖν παρέχει εἰς ἀπόλαυσιν, καὶ ἀγαθὸς ὑπάρχων, βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ
τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ πρὸ τοῦ αἰτῆσαι ἡμᾶς. τὴν δὲ πίστιν, καὶ
τὰ κατορθώματα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐὰν μὴ αἰτήσῃς μετὰ καμάτου καὶ
παραμονῆς πολλῆς, οὐ λαμβάνεις. δεῖ γὰρ πρότερον ποθῆσαι, ποθήσαντα δὲ ζητῆσαι διὰ
ἀληθείας ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ τὰ παρ᾽ ἑαυτοῦ πάντα εἰσφέροντα· ἐν μηδενὶ κρινόμενον ὑ-
πὸ τοῦ ἰδίου συνειδότος, ὡς ἢ ἀμελῶς, ἢ ῥαθύμως αἰτοῦντος, καὶ τότε λαβεῖν, ὅτε θέλει
ὁ κύριος. κρεῖσσον γάρ σου οἶδε τὰ συμφέροντά σοι· καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ἀναβάλλεται διδόναι τὴν πρὸς
αὐτὸν προσεδρίαν σου σοφιζόμενος, καὶ ἵνα γνῷς, τί ἐστι δῶρον θεοῦ, καὶ φυλάξῃς τὸ δοθὲν μετὰ
φόβου· πᾶν γὰρ ὃ μετὰ πολλοῦ καμάτου τις κτήσεται, σπουδάζει τοῦτο φυλάττειν, ἵνα μὴ
ἀπολέσας αὐτό, ἀπολέσῃ καὶ τὸν πολὺν αὐτοῦ κάματον, καὶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἀθετήσας, ἀ-
νάξιος γένηται τῆς αἰωνίου ζωῆς. τί γὰρ ὠφέλησε τὸν Σολομῶντα ταχέως λαβόντα τὴν χά-
ριν τῆς σοφίας, καὶ ἀπολέσαντα αὐτήν; μὴ οὖν ὀλιγοψύχει, εἰ μὴ λάβῃς ταχέως τὸ αἴτη-
μα. εἰ γὰρ ᾔδει ὁ ἀγαθὸς δεσπότης, ὅτι ταχέως λαμβάνων τὴν χάριν οὐκ ἀπώλλυες αὐτήν,
ἕτοιμος ἦν καὶ πρὸ τοῦ αἰτῆσαί σε αὐτὸν παρασχεῖν· νῦν δὲ κηδόμενός σου τοῦτο ποιεῖ. εἰ
γὰρ ὁ λαβὼν τὸ τάλαντον, καὶ σῶον αὐτὸ φυλάξας, διὰ τὸ μὴ ἐπραγματεύσατο αὐτὸ κατε-
κρίθη, πόσῳ μᾶλλον κατακριθήσεται ὁ ἀπολέσας αὐτό; ταῦτα οὖν εἰδότες, εἴτε τα-
χύτερον, εἴτε βραδύτερον λάβωμεν, μένωμεν εὐχαριστοῦντες τῷ κυρίῳ. ὅτι πάντα, ἅτι
ποιεῖ ὁ δεσπότης ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας οἰκονομεῖ· μόνον ἡμεῖς μὴ ὀλιγοψυχήσαντες
παυσώμεθα τῆς αἰτήσεως· διὰ γὰρ τοῦτο τὴν παραβολὴν εἶπεν ὁ κύριος περὶ τῆς χήρας, ἣ διὰ
τῆς παραμονῆς αὐτῆς ἐπέκαμψε τὸν ἄνομον κριτήν· ἵνα καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς παραμονῆς λαμ-
βάνωμεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν. οὕτω γὰρ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν καὶ ἡ ἀγάπη ἡ πρὸς τὸν θεὸν
δείκνυται, ὅταν καὶ μὴ λαμβάνοντες ταχύ, μένωμεν εὐχαριστοῦντες αὐτῷ. εὐχαρι-
στῶμεν οὖν αὐτῷ διαπαντός, ἵνα καταξιωθῶμεν ἐπιτυχεῖν τῶν αἰωνίων αὐτοῦ ἀγα-
θῶν. ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Περὶ τῆς τῶν λογισμῶν ἐπιστάσεως, καὶ ὅτι οὐ κακὸν τὸ σῶμα, ὥς τινες ὑπειλήφασιν. γ΄.

Πρῶτον μὲν οὖν κρατητέον ἐκ παντὸς τρόπου τὸν λογισμόν, νηφάλιον ἐφιστῶντας τὴν τῆς
διανοίας ἐπισκοπήν, ὡς ἂν μὴ συγχωρεῖν τῇ ψυχῇ ταῖς ἀπερισκέπτοις ὁρμαῖς ῥα-
δίως πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἀνθολκὰς ἐνδιδόναι. βλέψις μὲν γὰρ τοῦ σώματος,
ὁ ὀφθαλμός· ὅρασις δὲ τῆς ψυχῆς, ὁ συμφυὴς αὐτῇ νοῦς. ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἕτερον ἐν
ἑτέρῳ, ἀλλὰ ταυτὸν ψυχή τε καὶ νοῦς. δύναμις ὑπάρχων φυσική τις καὶ οὐκ ἐ-
πείσακτος, τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς. ἡνίκα μὲν γὰρ ἡ ψυχὴ τὸ ἑαυτῆς ἀνακι-
νοῦσα νοερόν, τὸ φυσικῶς ἐγκατεσπαρμένον αὐτῇ παρὰ τῆς πεποιηκυίας αὐτὴν ἁγίας
τριάδος, βουλεύεται τὰ δέοντά τε καὶ προσήκοντα, τηνικαῦτα διαφεύγει τὰς τοῦ
σώματος ἐπηρείας. τάς τε ἀτάκτους αὐτοῦ κινήσεις προορωμένη καὶ ἐπιστομίζουσα
χαλινοῖ τε ἄγει τὴν αὐτῇ πρέπουσαν, καὶ ἐν ἀπεριτυπώτῳ σχολῇ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν
θεωρήμασι γίνεται· τοῦτο μὲν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ προσκυνητὴν τριάδα κατὰ τὸ ἐνὸν ἀτε-

πίστεως αἰτεῖ, διαπαντὸς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐργαζόμενος. πολλάκις γάρ τις ἐξ ἡμῶν ἐν νεότητι
ὤν τι ποιήσῃ σωφροσύνης, εἶτα ὑπεισῆλθον ἡ ἡδονή, ἐκινήθησαν αἱ κατὰ φύσιν ἐπιθυ-
μίαι, ἠσθένησεν ἡ προσευχή, ἐπλήσθη τῇ νεότητι οἶνος, ἀπώλετο ἡ σωφροσύνη, καὶ γέ-
γονεν ὁ ἄνθρωπος ἄλλος ἀντ' ἄλλου, οὕτως αἱ μεταβολαὶ γίνονται διὰ τὸ μὴ γενναίῳ λο-
γισμῷ ἀνθίστασθαι τοῖς πάθεσι. καὶ τὰ μὲν παρ' ἑαυτοῦ εἰσφέρειν πάντα, βοᾶν δὲ πρὸς
τὸν θεὸν ἵνα συμμαχήσῃ αὐτῷ. ἐὰν γάρ τις χαυνότητι ἐκδώσει αὐτὸν ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ
ἑαυτὸν προδώσει τοῖς ἐχθροῖς, τούτῳ ὁ θεὸς οὐ συμμαχεῖ, οὐδὲ εἰσακούει. προλαβὼν γὰρ διὰ
τῆς ἁμαρτίας ἠλλοτρίωσεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ θέλων βοηθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, τὸ πρέ-
πον οὐ προδίδωσιν. ὁ γὰρ τὸ πρέπον μὴ προδιδούς, οὐ προδίδοταί ποτε ὑπὸ τῆς θείας
συμμαχίας. χρὴ τοίνυν ἐν μηδενὶ καταγινώσκεσθαι ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδότος, καὶ οὕ-
τως τὴν θείαν συμμαχίαν ἐπικαλεῖσθαι. ἐπικαλεῖσθαι δὲ μὴ ῥαθύμως, μὴ μετεωρι-
ζομένῳ τῷ νῷ ὧδε κἀκεῖσε. ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐ μόνον οὐ λήψεται τὸ αἴτημα, ἀλλὰ καὶ μει-
ζόνως παροξυνεῖ τὸν δεσπότην. εἰ γὰρ ἐνώπιον ἄρχοντός τις ἑστώς, καὶ διαλεγόμενος, μετὰ πολ-
λοῦ φόβου ἵσταται, ἀμετεώριστον ἔχων καὶ τὸ ἔξωθεν ὄμμα καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἔνδοθεν, μή-
ποτε κινδυνεύσῃ, πόσῳ μᾶλλον ἐνώπιον θεοῦ χρὴ ἑστάναι μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ὅλον τὸν
νοῦν τεταμένον ἔχοντα πρὸς αὐτὸν μόνον, καὶ ἀλλαχοῦ μηδαμοῦ. διότι αὐτὸς οὐ μόνον τὸν
ἔξωθεν ἄνθρωπον βλέπει, καθὼς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔνδοθεν καθορᾷ. ἐὰν τοί-
νυν οὕτως ὡς χρὴ στήκῃς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ παρὰ σεαυτοῦ πάντα εἰσφέρῃς, μὴ ἀπο-
στῇς, ἕως ὅτου λάβῃς τὸ αἴτημά σου. ἐὰν δὲ καταγινώσκῃ ὑπὸ τοῦ συνειδότος σου ὡς κα-
ταφρονῶν, καὶ ἐὰν μετεώρως στήκῃς εἰς εὐχήν, δυνάμενος ἀμετεωρίστως στῆναι, μὴ τολ-
μήσῃς στῆναι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἵνα μὴ γένηται ἡ προσευχή σου εἰς ἁμαρτίαν. εἰ δὲ ἐξα-
σθενήσας ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπερισπάστως, οὐ δύνασαι εὔχεσθαι. ὅσον δύνασαι σεαυ-
τὸν βιάζου καὶ προσκαρτέρει στήκων ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τὸν νοῦν πρὸς αὐτὸν ἔχων, καὶ ἐπισυ-
νάγων αὐτὸν πρὸς ἑαυτόν. καὶ ὁ θεὸς συγγνώμην ποιεῖ, ὅτι οὐκ ἀπὸ καταφρονήσεως,
ἀλλὰ ἀπὸ ἀσθενείας οὐκ ἰσχύεις, ὡς χρή, στῆναι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἐὰν οὕτω βιάζῃ ἑαυτὸν
εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, μὴ ἀποστῇς ἕως ὅτου λάβῃς τὸ αἴτημά σου. ἀλλὰ μακροθύμως
» κρούε τὴν θύραν αἰτῶν τὸ αἴτημά σου. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει φησίν, καὶ ὁ ζη-
» τῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνος γὰρ ἄλλου θέλεις τυχεῖν, εἰ μὴ μόνης τῆς
κατὰ θεὸν σωτηρίας; θέλεις μαθεῖν ἀγαπητέ, πῶς ἐμακροθύμουν οἱ ἅγιοι καὶ οὐκ ἀπε-
γίνωσκον; τὸν ἀβραὰμ ὁ θεὸς νεώτερον ἐκάλεσε, καὶ ἐκ τῆς ἀσσυρίων γῆς μετέθηκεν αὐτὸν
» εἰς τὴν παλαιστίνην, φήσας αὐτῷ. σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην, καὶ τῷ σπέρματί σου με-
» τὰ σέ, καὶ ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου, ὃ οὐκ ἐξαριθμηθήσεται. καὶ
παρῆλθε πολὺς ἐτῶν ἀριθμός, καὶ ἐνεκρώθη μετ' αὐτοῦ ἡ φύσις. ἐν προθύροις δὲ αὐτοῦ ἡ τε-
λευτή, καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι κύριε ἀεί μοι παῖδας ἐπαγγέλλῃ, καὶ πατέρα με ἔσεσθαι πάντων
τῶν ἐθνῶν προλέγεις, νεκρά μου διὰ γήρως τῆς φύσεως τὰ κινήματα, καὶ σάῤῥα ἡ γυνή-
μου, οὐκέτι ὑπομένει τι γυναικεῖον διὰ τὸ γῆρας, ὥστε ψευδὴς ἡ ἐπαγγελία. δύο γὰρ γέρον-
τες, ποίαν ἐλπίδα ἔχομεν; οὐκ εἶπε ταῦτα, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλ' ἔμενεν ἀσάλευτος τῇ
πίστει. καὶ τῇ μὲν ἡλικίᾳ ἐγήρασκεν, ἡ δὲ ἐλπὶς ἤκμαζε. καὶ τὸ μὲν σῶμα εἰς ἀτονίαν ἤρχε-
το, καὶ ἀπόγνωσιν ἐνεποίει, ἡ δὲ πίστις ἐνεδυνάμου καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. θεός φησιν
ἐστὶν ὁ ἐπαγγειλάμενος, ὁ δεσπότης τῆς φύσεως, καὶ ἄλλως γενέσθαι οὐ δύναται. αὐ-
τός ἐστιν ὁ καὶ τὰ ἀδύνατα δυνατὰ ποιῶν, διότι ποιεῖ πάντα, καὶ μετασκευάζει ὡς βού-
λεται. μιμοῦ τὴν πίστιν τοῦ ἀβραάμ. ὅτε οὖν ἠσθένησεν ἡ φύσις, καὶ ἐνεκρώθη
τὰ κινήματα, τότε ἔζησεν ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ. δέχου τὰ ὑποδείγματα. ἡμεῖς
δὲ ἐνιαυτὸν προσευχόμεθα καὶ ἀναχωροῦμεν. δύο ἔτη νηστεύομεν καὶ παυόμεθα.
μὴ οὖν ἀτονήσωμεν πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ ὁ ἐκείνῳ ἐπαγγειλά-
μενος πληθύνειν τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ ἡμῖν ἐπηγγείλατο αἰτοῦσι παρέχειν τὸ αἴ-
» τημα ἡμῶν. καὶ πάλιν. δεῦτε πάντες πρός με οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισ-
» μένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. μακρὰν γάρ σου ὄντος ἀπ' αὐτοῦ, κοπιῶντά τε
καὶ πεφορτισμένον τὸ βαρύτατον φορτίον τῆς ἁμαρτίας, ἐλεήσας σε προσεκαλέ-
σατο, ὥστε κουφίσαι σε τοῦ φορτίου, καὶ ἀνάπαυσιν τοῦ λοιποῦ χαρίσασθαι.

ὡς ἀπὸ τῆς χρείας ἀναγκαζόμενος προσεύχῃ τῷ θεῷ. ἀρχόμενος τοίνυν προσεύ-
χῃς, κατάλιπε σεαυτὸν, γυναῖκα, τέκνα, ἔασον τὴν γῆν, ὑπέρβηθι οὐρανὸν, κατάλι-
πε πᾶσαν τὴν κτίσιν ὁρατήν τε καὶ ἀόρατον, καὶ ἄρξαι ἀπὸ δοξολογίας τοῦ ποιήσαντος
τὰ πάντα, καὶ ὅταν δοξολογήσῃς αὐτὸν, μὴ πλανώμενος τὸν νοῦν ὧδε κἀκεῖσε μηδὲ ἑλ-
ληνικῶς μυθολογῶν, ἀλλ᾿ ἀπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν ἐκλεγόμενος καὶ λέγων, εὐλογῶ σε
κύριε τὸν μακρόθυμον, καὶ ἀνεξίκακον, τὸν καθ᾿ ἑκάστην ἡμέραν μακροθυμοῦντά μοι πλημ-
μελοῦντι, καὶ δόντα ἐξουσίαν πᾶσιν ἡμῖν μετανοίας. διὰ γὰρ τοῦτο σιωπᾷς, καὶ ἀνέχῃ
ἡμῶν κύριε, ἵνα σε δοξολογῶμεν τὸν οἰκονομοῦντα τοῦ γένους ἡμῶν τὴν σωτηρίαν. ποτὲ
μὲν διὰ φόβου, ἄλλοτε δὲ διὰ παραινέσεως, ποτὲ δὲ διὰ προφητῶν, ὕστερον δὲ διὰ τῆς
παρουσίας τοῦ χριστοῦ ἐπισκεψάμενος ἡμᾶς. σὺ γὰρ ἔπλασας ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς. σὺ εἶ ὁ
θεὸς ἡμῶν. ὅταν δὲ δοξολογήσῃς ἀπὸ τῶν γραφῶν ὡς δύνασαι, καὶ ἀναπέμψῃς αἶνον
πρὸς τὸν θεὸν, τότε ἄρχου μετὰ ταπεινοφροσύνης, καὶ λέγε. ἐγὼ μὲν κύριε, οὐκ εἰμὶ ἄ-
ξιος τοῦ σοῦ φθέγξασθαι, διότι σφόδρα ἁμαρτωλὸς τυγχάνω. κἂν μὴ συνοιδάς τι σεαυ-
τῷ φαῦλον, οὕτω χρή σε λέγειν. οὐδεὶς γὰρ ἀναμάρτητος, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός. πολλὰ
» γὰρ ἁμαρτάνοντες, τὰ πλεῖστα οὔτε συνίεμεν. διὰ τοῦτο φησὶν ὁ ἀπόστολος, οὐδὲν ἐ-
» μαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ᾿ οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. τουτέστι πολλὰ ἁμαρτάνω, καὶ οὐ συ-
» νιῶ. ὅθεν καὶ ὁ προφήτης φησί. παραπτώματα τίς συνήσει; ὥστε οὖν οὐ ψεύδῃ ἁμαρ-
» τωλὸν σεαυτὸν εἰπών. εἰ γὰρ συνιεῖς, καὶ αὐτὸ τοῦτο ἁμαρτάνεις, τὸ λέγειν, ὅτι οὐκ εἰμὶ
ἁμαρτωλός. ἀλλὰ μᾶλλον λέγε, ὅτι ὑπὲρ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐγώ εἰμι, ὁ παραβαίνων τὸ
» θεῖον πρόσταγμα τὸ κελεῦον. ὅταν πάντα κατορθώσητε, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν.
» ἃ γὰρ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. οὕτω σε δεῖ λογίζεσθαι διαπαντός. ὅτι ἀχρεῖος
εἰμί. καὶ πάλιν τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους προηγούμενοι, ὑπερέχοντας ἑαυτῶν.
προσεύχου οὖν τῷ θεῷ μετὰ φόβου καὶ ταπεινοφροσύνης. ὅταν οὖν ἀποτείνῃς λόγον τα-
πεινοφροσύνης, καὶ εἴπῃς, εὐχαριστῶ σοι κύριε, ὅτι μου ἐμακροθύμησας τοῖς παραπτώμα-
σι, καὶ ἕως τοῦ νῦν ἀτιμώρητόν με εἴασας. ἐγὼ μὲν γὰρ ἄξιος ἤμην πάλαι μυρία δεινὰ πα-
θεῖν, καὶ ἀπορριφῆναι ἀπὸ τοῦ προσώπου σου. ἡ δὲ ἀνεξίκακός σου φιλανθρωπία ἐμα-
κροθύμησεν ἐπ᾿ ἐμοὶ, εὐχαριστῶ σοι, εἰ καὶ μὴ τυγχάνω αὐτάρκης πρὸς εὐχαριστίαν τῆς
σῆς ἀνεξικακίας. καὶ ὅταν τὰ δύο μέρη ἀποπληρώσῃς τῆς δοξολογίας καὶ ταπεινο-
φροσύνης, τότε λοιπὸν, αἴτησον ὃ ὀφείλεις αἰτῆσαι. μὴ πλοῦτον, καθὼς προεῖπον,
μηδὲ δόξαν ἐπίγειον, μὴ ὑγείαν σώματος, αὐτὸς γάρ σε ἔπλασε, καὶ κήδεταί σου τῆς σωτη-
ρίας, καὶ οἶδε πῶς ἑκάστῳ συμφέρει, εἴτε ὑγιαίνειν, εἴτε ἀσθενεῖν, ἀλλ᾿ αἴτει καθὼς προ-
σετάχθης, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μόνον. καὶ περὶ τῆς χρείας τοῦ σώματός σου, κα-
θὼς προεῖπον, αὐτὸς φροντίζει. ἀξιωματικώτατος γάρ ἐστιν ὁ βασιλεὺς ἡμῶν. καὶ ἀγα-
νακτεῖ, ἐάν τις αὐτὸν μικρόν τι αἰτήσῃ, ἐάν τις ἡμῶν περὶ τῶν οὐδὲν προσηκόντων αὐτὸν
αἰτῇ. μὴ τοίνυν ἐν τῇ προσευχῇ σου ἀγανάκτησιν σεαυτῷ προσαγάγῃς, ἀλλ᾿ αἴτησον
σεαυτῷ ἄξια τοῦ βασιλέως θεοῦ. αἰτῶν δὲ τὰ ἄξια τοῦ θεοῦ, μὴ ἀποστῇς, ἕως ὅτου λά-
» βῃς. τοῦτο γὰρ αἰνιττόμενος ὁ κύριος φησὶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ
» πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίῳ, καὶ ἐρεῖ αὐτῷ, φίλε χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους. ἐπει-
» δὴ φίλος μοι παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ, κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀ-
» ποκριθῇ, μή μοι κόπους πάρεχε, ἤδη γὰρ ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ᾿ ἐ-
» μοῦ ἐν τῇ κοίτῃ εἰσὶν οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ
» ἀναστὰς διὰ τὸ φίλον αὐτοῦ εἶναι, ἀλλάγε διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἀναστὰς δώσει
» αὐτῷ ὅσον χρήζει. ὑπόδειγμα ἡμῖν δίδωσιν ὁ κύριος, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς εὐτόνους εἶ-
ναι καὶ φιλονείκους ἐν πίστει. ὑπόδειγμα γὰρ λαμβάνει ἀπὸ ἀνθρώπου πρὸς ἄν-
θρωπον, ἵνα μάθῃς μὴ ἀπαγορεύειν ποτέ. ἵνα ὅταν αἰτήσῃς καὶ μὴ λάβῃς, μὴ ἀ-
ποστῇς ἕως ὅτου λάβῃς. πλὴν καθὼς προεῖπον, ἐὰν αἰτῇς ἅπερ ὁ θεὸς θέλει, καὶ μὴ
εἴπῃς ὅτι ἁμαρτωλός εἰμι, καὶ οὐκ ἀκούομαι. ἵνα γὰρ μὴ ἀπογινώσκῃς διὰ τοῦτο φησὶν.
» εἰ καὶ μὴ διὰ τὸ φίλον αὐτοῦ εἶναι οὐ δώσει αὐτῷ, ἀλλάγε διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ
» δώσει αὐτῷ ὅσον χρήζει. λοιπὸν κἂν μὴ παρέλθοι, κἂν ἐνιαυτὸς, κἂν τριετὴς, κἂν
τετραετὴς χρόνος, κἂν πλείονα ἔτη, ἕως ὅτου λάβῃς, μὴ ἀναχωρήσῃς, ἀλλὰ μετὰ

Πᾶσα πρᾶξις ἀγαθή τε, καὶ πᾶς λόγος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κανών ἐστιν εὐσεβείας
τε καὶ ἀρετῆς. διά τοι τοῦτο καὶ ἐνηνθρώπησεν, ὡς ἐν εἰκόνι διαγράφων ἡμῖν εὐσέβειάν
τε καὶ ἀρετήν, ἵνα κατὰ δύναμιν ἕκαστος καὶ ἑκάστη ὁρῶντες, ζηλώσωμεν τὸ ἀρχέτυ-
πον. διὰ γὰρ τοῦτο φορεῖ τὸ ἡμέτερον σῶμα, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ τὴν πολιτείαν ὡς οἷόν
τε μιμησώμεθα. σὺ τοίνυν, ὅταν ἀκούσῃς λόγον ἢ πρᾶξιν αὐτοῦ μὴ παρέργως καὶ ἀ-
πλῶς ὡς ἔτυχεν ἄκουε, ἀλλ᾽ ἔμβαινε εἰς τὸ βάθος τῶν θεωρημάτων. γίνου κοινωνὸς τῶν
μυστικῶς παραδιδομένων. Μάρθα μὲν γὰρ τὸν κύριον ὑποδέχεται, καθίζεται δὲ πρὸς τοὺς
πόδας αὐτοῦ Μαρία. ἐν δυσὶ δὲ ἀδελφαῖς καλὴ προθυμία. διάσκεψον μέν τοι τὰ πρά-
γματα. ἡ μὲν γὰρ Μάρθα διηκόνει παραστήκουσα τὰ πρὸς δεξίωσιν τῆς σωματικῆς αὐ-
τοῦ χρείας, ἡ δὲ Μαρία καθημένη πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἤκουε τῶν λόγων αὐτοῦ. ἡ μὲν
οὖν ἀνέπαυε τὸ φαινόμενον, ἡ δὲ ἐδούλευε τῷ ἀοράτῳ. ἦν γὰρ ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπος
καὶ θεὸς ὁ παρών, ὁ αὐτὸς δεσπότης ἀμφοτέρων τῶν γυναικῶν τὴν προθυμίαν ἀπεδέ-
ξατο. ἀλλ᾽ ἡ μὲν Μάρθα καμάτῳ πιεζομένη μεσίτην γενέσθαι παρεκάλει τὸν κύριον, ἵνα
προσλάβῃ βοηθὸν τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν τῆς διακονίας. εἰπέ, φησὶν αὐτῇ, ἵνα ἀναστᾶσα
» συνδιακονῇ μοι. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτήν, Μάρθα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολ-
» λά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθή-
» σεται ἀπ᾽ αὐτῆς. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦτο πάρεσμεν, ἵνα ἐπὶ στιβάσιν ἀναπέσωμεν, καὶ τὴν κοι-
λίαν θρέψωμεν, ἀλλὰ πάρεσμεν, ἵνα ὑμᾶς θρέψωμεν λόγῳ ἀληθείας, καὶ θεωρίᾳ μυ-
στηρίων. τὴν μὲν οὐκ ἀπέτρεψεν ἀφ᾽ ὧν ἐποίει, τὴν δὲ ἀπεδέξατο, ἐφ᾽ οἷς προσεῖχεν. ὅρα
μοι τοίνυν τὰς δύο μερίδας διὰ τῶν δύο γυναικῶν εἰσαγομένας, τὴν μὲν μίαν ἐλάττω τῆς
διακονίαν τὴν σωματικωτέραν ἑλομένην, πλὴν ὅτι καὶ αὐτὴν χρησιμωτάτην. τὴν δὲ
ἀναβεβηκυῖαν τῇ θεωρίᾳ τῶν μυστηρίων κρείττονα καὶ πνευματικωτέραν. ταῦτα σὺ ὁ
ἀκροατὴς πνευματικῶς ἐκλάμβανε, καὶ ὃ θέλεις ἔκλεξαι. εἰ μὲν βούλῃ διακονεῖν, διακόνει τῷ
» ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν, ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν
» ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. κἂν γὰρ ξένους δέχῃ, κἂν πτωχοὺς ἀναπαύῃς, κἂν τοῖς ὀδυ-
νωμένοις ἐπικάμπτῃ, κἂν τοῖς ἀνάγκῃ καὶ συμφορᾷ χεῖρα βοηθείας ὀρέγῃς, κἂν ἀρρώστους
ὑπηρετῇς, πάντα εἰς ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς ἀναδέχεται. εἰ δὲ θέλεις τὴν Μαρίαν ζηλῶσαι κατα-
λελοιπυῖαν τὴν τοῦ σώματος διακονίαν, ἀναβᾶσαν δὲ εἰς θεωρίαν τῶν πνευματικῶν θεω-
ρημάτων, γνησίως μέτελθε τὸ πρᾶγμα. κατάλιπε τὸ σῶμα, ἔασον γαστριμαργίαν, ὀψοποιΐαν
τε καὶ παρασκευήν. κάθισον δὲ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ κυρίου, καὶ ἄκουσον αὐτοῦ τῶν λό-
γων, ἵνα κοινωνὸς γένῃ τῶν τῆς θεότητος μυστηρίων. ἡ γὰρ θεωρία τῶν Ἰησοῦ μαθημά-
των ἀναβέβηκε τοῦ σώματος τὴν διακονίαν. ἔλαβες τοίνυν ἀγαπητὲ τὰ ὑποδείγμα-
τα καὶ τὴν ἀπόδειξιν. ζήλωσον ὃ θέλεις, ἢ διάκονος ἔσο πτωχῶν, ἢ ἐραστὴς δογμάτων Χριστοῦ.
εἰ δὲ δύνασαι ἀμφότερα ζηλῶσαι, ἑκατέρωθεν ἀποφέρῃ τὸν καρπὸν τῆς σωτηρίας.
» πρῶτος μέν τοι ἐστὶν ὁ πνευματικὸς λόγος, τὰ δὲ λοιπά, πάντα δεύτερα. Μαρία γάρ
» φησι τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο. ἂν τοίνυν καὶ σὺ θέλῃς μύστης εἶναι Χριστοῦ, παρακα-
θέζῃ μὲν αὐτοῦ τοῖς ποσί, δέχῃ δὲ αὐτοῦ τὸ εὐαγγέλιον, καταλείψεις αὐτοῦ ὅλον τὸν βίον,
καὶ ἀμερίμνως διάξεις. ἐπιλανθάνῃ δὲ καὶ τοῦ ἰδίου σώματος, καὶ οὕτω δυνήσῃ προσ-
διαλέγεσθαι αὐτοῦ τοῖς θεωρήμασιν, ἵνα ζηλώσῃς Μαρίαν, καὶ τὴν ἀνωτάτω καρπώσῃ
δόξαν. προσευχόμενος δέ, ὅρα μὴ ἄλλα ἀντ᾽ ἄλλων αἰτήσῃς καὶ παροργίσῃς τὸν κύριον,
μὴ χρήματα, μὴ δόξαν ἀνθρωπίνην, μὴ δυναστείαν, μὴ ἄλλό τι τῶν παρερχομένων.
ἀλλ᾽ αἴτει τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος, αὐτός σοι
» παρέξει, καθώς φησιν αὐτὸς ὁ κύριος. ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
» καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. προσευχῆς δὲ ἀγαπητέ, δύο εἰσὶ τρόποι. ὁ μέν,
ὁ τῆς δοξολογίας μετὰ ταπεινοφροσύνης. δεύτερος δὲ ὁ τῆς αἰτήσεως ὑποβεβηκώς. προσευ-
χόμενος οὖν μὴ εὐθέως ἐπὶ αἴτησιν ἔρχου. εἰ δὲ μή γε, διαβάλλεις σου τὴν προαίρεσιν,

Τοῦ αὐτοῦ ἀσκητικὴ διάταξις πρὸς τοὺς ἐν κοινοβίῳ καὶ κατὰ μόνας ἀσκοῦντας. α΄.

Ἣν κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ἐπανειλόμενος, καὶ τῶν βιωτικῶν ἐπιθυμιῶν τε καὶ ἡδονῶν, καὶ φροντίδων ἀνώτερον ἄρας τὸ φρόνημα, καὶ τῶν σαρκικῶν παθημάτων τὸν λογισμὸν, ἐκ παντὸς τρόπου χωρίζειν καὶ ἀποκρίνειν ἐσπουδακώς· πολλάκις μὲν πρὸς ὑμᾶς πολλοὺς ἐποίησα λόγους, πυνθανόμενος, τίνα τρόπον δέοι τὴν τοῦ ἀγῶνος ἔνστασιν τελέσαι· μηδαμοῦ ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις ταῖς διὰ τοῦ σώματος παρεισιούσαις ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἁλισκόμενον· καὶ τί μὲν πρῶτον ὡς μάλιστα παραφυλακτέον, τί δὲ μετὰ τὸ πρῶτον· τίνα δὲ τῶν καλῶν ζηλωτέον· ὥστε τῇ μὲν παραφυλακῇ φυγεῖν τὴν τῶν ἀτόπων ἐνέργειαν· τῷ δὲ ζήλῳ κατορθῶσαι τὴν τῶν καλῶν πρᾶξιν· ἔπειτα μέντοι ἠξίους καὶ ἔγγραφόν σοι τῆς ἡμετέρας περὶ τούτου συμβουλῆς γενέσθαι τὴν ἔκθεσιν· τούτου χάριν καὶ αὐτοὶ προήχθημεν τὸν ἀγαθόν σου ζῆλον μὴ περιιδεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν εἰόντα τρόπον ταῖς παρ' ἑαυτῶν ὑποθήκαις ὑποστηρίξαι καὶ βεβαιώσασθαι· οὐχ ὡς ἀρκοῦντα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν παρεχόμενοι λόγον, ἀλλ' ὡς τὸν ὄντα μὴ κατακρύπτοντες, ὥσπερ τινὶ χώματι τῇ σιγῇ, καὶ ταύτῃ φεύγοντες τὴν ἐπὶ τῷ κατακρύψαντι τὸ τάλαντον εἰς τὴν γῆν, ἠπειλημένην δίκην. πρόφασις μὲν οὖν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῖς περὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας τε καὶ ἡδονὰς καὶ φροντίδας, ὁ γάμος. οὔτε γὰρ τῆς τοῦ θήλεος ἐπιθυμίας ἀνδράσιν, ἢ γυναιξὶ τῆς τοῦ ἄρρενος σφοδροτέραν καὶ βιαιοτέραν εὕροις ἂν ἐγκειμένην τῇ φύσει τοῦ σώματος καὶ μάλα γε εἰκότως, οἷα δὴ περὶ τὴν τῶν ἐκγόνων βλάστησιν συνίστασθαι πεφυκυῖαν, ὅθεν καιριωτάτην ἔχουσα ἐνέργειαν, ἤμελλε καὶ τὴν ῥύμην σφοδροτέραν ἐπάγεσθαι. οὔτε φροντίδας βαρυτέρας ἀνθρώποις προσπιπτούσας, τῶν διὰ τὴν συζυγίαν ἀθρόως ἐφιπταμένων, καθὼς Παῦλος φησίν· ὁ γαμήσας, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου τὰς φροντίδας ἐπικεχειρισμένος. ὁ μὲν γὰρ μόνος, ἑαυτοῦ μόνου καὶ τῶν οἰκείων τοῦ σώματος ἀναγκαίων ἀνάσχοιτο ἄν, ἢ ἴσως καὶ περιφρονήσειε τούτων, ἑαυτὸν εἰς τοῦτο πείθειν εὐκόλως δυνάμενος. ὁ δὲ γαμετῆς καὶ παίδων ἐπιμελούμενος, οὐκέτι τῆς οἰκείας γνώμης κύριος γίνεται, ἀλλὰ ἀνάγκην ἔχει ταύτῃ τὰς καθ' ἡδονὰς προέσθαι, καὶ περὶ τὴν τῶν παίδων ἐπιμέλειαν ἀσχολούμενος, πολλὴν ἄβυσσον ἐπαντλεῖσθαι φροντίδων, ἃς καταλέγειν, μακρότερον ἂν εἴη, ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρόν. ὁ τοίνυν τῶν τοῦ κόσμου δεσμῶν ἐλεύθερος εἶναι γλιχόμενος, τὸν γάμον ὥσπερ τινὰς πέδας ἀπέφυγε, τοῦτον δὲ ἀποφυγὼν, τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀνέθηκε θεῷ, καὶ τὴν ἁγνείαν καθωμολόγησεν· ὡς μήτε ἄδειαν ὑπάρχειν αὐτῷ τῆς ἐπὶ τὸν γάμον ἐπαναστροφῆς, ἀλλ' ἔχεσθαι αὐτὸν ἐκ παντὸς τρόπου τῶν ὑπὲρ τῆς ἁγνείας ἀγωνισμάτων φύσει προσπαλαίοντα, καὶ ταύτῃ ταῖς βιαιοτέραις ὁρμαῖς. ἐραστὴς γὰρ ὁ τοιοῦτος τοῦ θεοῦ καταστάς, καὶ τῆς ἐκείνου ἀπαθείας, κατὰ γοῦν τὸ σμικρότατον καταλαχεῖν ἐφιέμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἁγιότητος, γαλήνης τε καὶ ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητος, καὶ τῆς ἐκ τούτων τικτομένης εὐφροσύνης τε καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι· παντὸς μὲν ὑλικοῦ καὶ σωματικοῦ πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιθολοῦντος, πόρρω τοὺς λογισμοὺς ἀπάγειν ἐσπούδακε. καθαρῷ δὲ καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὄμματί τι τῆς ψυχῆς, τὰ θεῖα περιαθρεῖ. ἀπλήστως τοῦ ἐκεῖθεν φωτὸς ἐμφορούμενος. εἰς τοιαύτην τε ἕξιν καὶ κατάστασιν τὴν ψυχὴν διασκήσας, οἰκειοῦται κατὰ τὴν ἐγχωροῦσαν ὁμοίωσιν τῷ θεῷ. ἐπέραστός τε καὶ ποθεινότατος αὐτῷ γίνεται. οἷα δὴ μέγα τι ἆθλον καὶ δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγκράσεως διαμείνας ἀκραιφνεῖ καὶ κεχωρισμένῃ τῇ διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν προσομιλῆσαι θεῷ. οὐκοῦν πρέπον τε καὶ ἀκόλουθον, τὸν εἰς τοιαύτην ἕξιν διὰ τῆς προειρημένης ἀσκήσεως ἀνελθόντα, μὴ κατασπᾶσθαι πάλιν διὰ τῶν τῆς σαρκὸς ἐρεθισμῶν πρὸς κοινωνίαν τῶν ἐκείνης παθῶν· μηδὲ τοὺς ἐκεῖθεν ἀτμοὺς ἀνιόντας δεχόμενον, ὥσπερ ἀχλύϊ τινὶ βαθυτάτῃ ἀμαυροῦσθαι τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, καὶ ἀποπίπτειν τῆς θείας καὶ πνευματικῆς θεωρίας, ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῶν παθημάτων τὸ βλέμμα τοῦ λογισμοῦ δριμυσσόμενον.

ἐπιτίμια εἰς τὰς κανονικάς.

Ἡ ὀμόσασα τὸν τυχόντα ὅρκον, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδας δύο.

Ἡ βλασφημήσασα τῶν πρεσβυτίδων τινὰ τῶν πεπιστευμένων, διατυποῦν τὰ ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἡ καταλαλοῦσα ἀδελφῆς λέγουσά τι σκοπῷ τοῦ διαβάλλειν αὐτήν, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἡ ὑβρίσασα τινὰ ὕβριν τὴν τυχοῦσαν, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἡ κατὰ ἀπούσης ἀδελφῆς λέγουσα σκοπῷ ἐκτὸς τῶν πρεσβυτίδων τῶν πεπιστευμένων οἰκονομεῖν, ἥτις ἄλλη δ' εὑρίσκοιτο ψιθυρίζουσα, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἥτις χωρὶς ἀναγκαίας χρείας ἄκαιρον ὁμιλίαν προβαλλομένη ἀργολογεῖ, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἥτις εὐτράπελα φθέγγεται, ἢ γέλωτα ἀπρεπῆ, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἥτις ἐν τῷ ἔργῳ τῆς διακονίας οὖσα, καὶ ἀναγκαίαν χρείαν ἔχουσα ὁμιλήσει τῇ πλησίον, ἢ μετὰ κραυγῆς ἢ θρασυλογίας, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

Ἥτις ἀντέχεται τῆς ἐπὶ καταγινωσκομένης ἐν τῷ πλάσματι, παρὰ τῶν μετὰ δοκιμασίας οἰκονομεῖν καὶ διατυποῦν πεπιστευμένων, συναφοριζέσθω ἐκείνῃ ᾗ ἀντέχεται, ἑβδομάδας δύο.

Ἥτις τινὶ τῶν ἔξωθεν ἐπεισερχομένων ὁμιλήσει πρὶν ἐπιτραπεῖ παρὰ τῆς τὴν φροντίδα ἐμπεπιστευμένης ἐν πάσῃ ἐξουσίᾳ ἀταξίας, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἥτις δ' εὑρίσκοιτο γογγύζουσα ἐν τῇ στενοχωρίᾳ τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἢ ἐν τῷ καμάτῳ τῶν ἔργων, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἡ ἀντιπίπτουσα τῷ προστάγματι τῶν πεπιστευμένων τὴν φροντίδα, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἡ καταφρονητικῶς μετὰ δῆθεν ἡσυχίας μὴ πληροῦσα τὸ ἐπίταγμα, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἡ θέλουσα καλλωπίζεσθαι μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν, ἐπὶ τοῦ προεστῶτος ἐλεγχέσθω.

Ἡ ἄνευ γνώμης τῶν πεπιστευμένων τὴν φροντίδα, εἰς μητέρα ἢ εἰς ἀδελφὴν ἀπελθοῦσα, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἡ ἐννεύσασα ὀφθαλμοῦ σχήματι πονηρῷ, λυποῦσα τὴν πλησίον, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἡ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν συνάξεων ὁμιλοῦσα τινὶ τῶν ἔξω γυναικῶν, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδας δύο.

Ἡ ἀφ' ἔργου εἰς ἕτερον ἔργον μεταβαίνουσα χωρὶς ἐπιταγῆς τῶν ἐχόντων τὴν φροντίδα, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μία.

Ἥτις τὸ ἐπιτίμιον ἀποβάλλοιτο, ἢ ἀντιλέγει, ἢ γογγύζει μὴ γνωρίζουσα τὸ ἑαυτῆς ὄφελος ἐν τῇ διορθώσει, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδας δύο.

ἘΠΙΤΊΜΙΑ.

α' Εἴ τις ὑγιαίνων τῷ σώματι ἀμελοίη τῶν προσευχῶν, ἢ τῆς ἐκμαθήσεως τῶν ψαλμῶν, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις· οὗτος ἀφοριζέσθω, ἢ νηστευέτω ἑβδομάδα μίαν.

β' Εἴ τις ἐλέγχοιτο ἐπὶ πταίσματι μετὰ ἀγάπης, καὶ μὴ καταδέχοιτο τὸν ἔλεγχον, μετὰ πάσης εὐλαβείας παρακαλῶν, καὶ αἰτῶν συγγνώμην ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησε, καὶ αὐτὸς ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

γ' Εἴ τις συγγνῷ τινὶ ἁμάρτημα, καὶ μὴ διορθώσηται αὐτόν· ἢ ἐλέγξει ἐν εἰρήνῃ μετ' ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ, ἀλλ' ἐν λύπῃ ὡς θριαμβεύων μᾶλλον τὸν ἀδελφόν, ἢ θεραπεύων τὸ αἴτιον τῆς ἁμαρτίας, καὶ αὐτὸς συναφοριζέσθω τῷ ἐλεγχομένῳ ἐπὶ τῷ ἁμαρτήματι, ἑβδομάδας δύο, ἐπειδὴ ὡς ἐχθρὸς καὶ οὐχ ὡς ἀδελφὸς ἤλεγξεν.

δ' Εἴ τις ὑβρίζοι ἢ ἀντιλέγοι ἐπιτασσόμενος παρὰ ἀδελφοῦ τὰ κατὰ δύναμιν, καὶ μὴ ὑπακούει μετὰ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ χαρᾶς, ὡς πληροφορῶν αὐτόν· ὁμοίως ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

ε' Εἴ τις ἀργολογοίη, ἢ εὐτραπελεύοιτο· μὴ φυλάσσων μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν διδασκαλίαν τοῦ μακαρίου ἀποστόλου καὶ τῶν εὐαγγελίων, καὶ αὐτὸς ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

ς' Εἴ τις πλὴν τοῦ ναὶ καὶ τοῦ οὒ ἄλλον ὀμνύει ὅρκον, καὶ αὐτὸς ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

ζ' Εἴ τις συγγνῷ τινὶ ἀδελφῷ πταίσαντι, καὶ μετὰ τὸ παρελθεῖν ὀνειδίζοι, ὡς παραδειγματίζων, καὶ αὐτὸς ὡς ἀσυμπαθὴς καὶ ἐπιχαιρέκακος, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

η' Εἴ τις συγγνῷ τινὶ ἁμάρτημα, καὶ ὁρᾷ αὐτὸν ἀδιαφόρως φέρεται· καὶ μὴ μετὰ συντριμμοῦ καρδίας, καὶ πολλῶν δακρύων ἐξιλεούμενον τὸν Θεόν, παρακαλείτω καὶ ὑπομιμνησκέτω αὐτὸν μετανοεῖν καὶ ἐπιδείκνυσθαι ἔργα μετανοίας· εἰ δὲ τούτων γινομένων ἀμελοίη τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, χωριζέσθω ὁ τοιοῦτος τῆς συνοδίας παντελῶς· μικρὰ γὰρ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα ἅγιον.

θ' Εἴ τις προέρχοιτο παρὰ τὰς ἀναγκαίας χρείας τῶν ἀγρῶν ἀκαίρως, ἀφοριζέσθω ὁ τοιοῦτος, ἵνα ἡσυχάζωσιν ἐν οἴκῳ οἱ πόδες αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται·

ι' Εἴ τις ὀργισθῇ εἰκῇ, καὶ μὴ παραχρῆμα παρακαλέσῃ τὸν ἀδελφὸν ὃν ἐλύπησεν, ὅπως ἀφῇ αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν ἣν ἥμαρτεν εἰς αὐτόν, ἀφοριζέσθω καὶ αὐτὸς ἑβδομάδα μίαν.

ια' Εἴ τις ὑβρισθείη παρὰ ἀδελφοῦ, καὶ παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς συνοδίας, μὴ συγ-
» χωρήσῃ τὸ ἁμάρτημα, μνημονεύσας τοῦ λέγοντος· ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν
» καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

Ἐρώτησις, τι΄.

Εἰ χρὴ εἰς κοινὸν οἶκον προσκομιδὴν γίνεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ὥσπερ οὐδὲν κοινὸν σκεῦος ἐπιτρέπει ὁ λόγος εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ ἅγια, οὕτως οὐδὲ τὰ ἅγια εἰς κοινὸν οἶκον ἐπιτελεῖσθαι. τῆς παλαιᾶς διαθήκης φανερῶς προστάγματι Θεοῦ μηδὲν τοιοῦτον ἐπιτρεπούσης γίνεσθαι. τοῦ Κυρίου λέγοντος, πλεῖον τοῦ ἱεροῦ ὧδε. καὶ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε, εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; τί εἴπω ὑμῖν, ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ; οὐκ ἐπαινῶ. ἐγὼ γὰρ παρέδωκα ὑμῖν ὃ καὶ παρέλαβον. καὶ τὰ ἑξῆς. ἐξ ὧν παιδευόμεθα μήτε τὸ κοινὸν δεῖπνον ἐν ἐκκλησίᾳ ἐσθίειν καὶ πίνειν, μήτε τὸ κυριακὸν δεῖπνον ἐν οἰκίᾳ καθυβρίζειν, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐν ἀνάγκῃ ἐπιλέξηταί τις καθαρώτερον τόπον, ἢ οἶκον ἐν καιρῷ ἐπιτηδείῳ.

Ἐρώτησις, τια΄.

Εἰ χρὴ εἰς ἐπίσκεψιν ἀπέρχεσθαι ἐπιζητούντων τινῶν.

Ἀπόκρισις.

Τὸ μὲν ἐπισκέπτεσθαι ἀρεστὸν Θεῷ. δεῖ δὲ τὸν ἐπισκεπτόμενον συνετὸν εἶναι ἀκροατὴν, καὶ φρόνιμον ἐν ταῖς ἀποκρίσεσι. πληροῦντα τὸ εἰρημένον. ἔστω ὁ λόγος ὑμῶν ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὸ δὲ ἢ διὰ συγγένειαν, ἢ διὰ φιλίαν, ἐπίσκεψιν ποιεῖσθαι, ἀλλότριον τοῦ ἡμετέρου ἐπαγγέλματος.

Ἐρώτησις, τιβ΄.

Εἰ χρὴ τοὺς ἐπισκεπτομένους λαϊκοὺς προτρέπεσθαι εἰς εὐχήν.

Ἀπόκρισις.

Εἰ φίλοι εἰσὶ Θεοῦ, ἀκόλουθον. τοῦ ἀποστόλου γράψαντος αὐτοῖς, προσεύχεσθαι καὶ περὶ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, μετὰ παῤῥησίας λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ.

Ἐρώτησις, τιγ΄.

Εἰ χρὴ ἐργάζεσθαι, ἐπισκεπτομένων τινῶν.

Ἀπόκρισις.

Οὐδὲν τῶν κατ' ἐντολὴν γινομένων ἐκκόπτεσθαι χρὴ διὰ τοὺς ἐπεισερχομένους οὕνεκεν φιλικοῦ καθήκοντος. εἰ μή τι ἂν ἰδιάζουσα ψυχῆς ἐπιμέλεια τὴν σωματικὴν σπουδὴν κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου παραδοκιμῇ. τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐν ταῖς πράξεσιν εἰπόντων. οὐκ ἀρεστὸν καταλιπόντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις.

Τέλος.

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν τὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ Δαβὶδ φρόνημά τις ἀναλάβῃ εἰπόντος, ποτὲ μὲν, Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ· ποτὲ δὲ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον, ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου· ποτὲ δὲ, ἰδοὺ, ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν· καὶ ἵνα τῷ ἐλάττονι παραδείγματι σπουδαιότερον τὰ μείζονα κατορθοῦν φροντίσωμεν, ἕκαστος ἑαυτῷ λογιζέσθω, οἷός ἐστιν ἐνώπιον τῶν παρόντων, κἂν ἰσότιμοι τυγχάνωσι, πῶς τὸ ἀκατάγνωστον ἑαυτῷ σπουδάζει κατορθῶσαι καὶ ἐν στάσει, καὶ ἐν περιπάτῳ, καὶ ἐν κινήματι παντὸς μέλους, καὶ ἐν φθέγματι· ὥσπερ δὲ τὰ ἀνθρώποις φυλάσσειν σπουδάζομεν, οὕτω καὶ πολὺ πλέον, ἐάν τις τὸν Θεὸν πληροφορηθῇ ἔχειν ἐπόπτην, ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφροὺς κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ πληροῦντα τὴν ἐπαγγελίαν· οὗ ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπιστατοῦν καὶ μερίζον τὰ χαρίσματα, καὶ ἐνεργοῦν, καὶ τοὺς ἀγγέλους παρατηρητὰς ἑκάστου κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν τῷ οὐρανῷ διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, πολυπλασίονα καὶ σφοδρότερον ἀγῶνα ἔχει· ὅπως τὸ ἀρεστὸν τῇ θεοσεβείᾳ κατορθώσῃ· καὶ οὕτω τὸ ἀμετεώριστον σφοδρότερον καὶ ἀκριβέστερον βεβαιοῦται. ἔτι δὲ καὶ ἐὰν σπουδάσῃ πληρῶσαι τὸ, Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ· διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου· καὶ τὸ, μελετήσει ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἵνα τῇ ὁμαλῇ καὶ διηνεκεῖ μελέτῃ, καὶ θεωρίᾳ τῶν θελημάτων, καὶ τῶν δοξῶν τοῦ Θεοῦ μὴ εὕρῃ ὁ νοῦς καιρὸν μετεωρισμοῦ.

Ἐρώτησις, τζ'.

Εἰ χρὴ δι' ἐφημερείας ἀπέρχεσθαι τῆς ψαλμῳδίας, ἢ τῆς προσευχῆς.

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο ἐν τῷ πλήθει τῶν ἀξίων φυλαξάτω τὴν εὐταξίαν, ἵνα μήτε ἀτελὲς, καὶ ἀδιάφορον τὸ πρᾶγμα νομισθῇ· μήτε μὴν ἡ ὁμαλότης ἐφ' ἑνὸς καὶ δευτέρου προσώπου, ὑπερηφανίας τοῦ ἡγουμένου καὶ καταφρονήσεως τῶν λοιπῶν δῷ ὑποψίαν.

Ἐρώτησις, τη'.

Εἰ χρὴ ἐν ἀδελφότητι τὸν διδόντα τι ἀμείβεσθαι, καὶ εἰ κατὰ ἀναλογίαν τοῦ δόματος ποιεῖσθαι τὴν ἀντίδοσιν.

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο ὅλον τὸ ἐρώτημα ἀνθρώπινον. εἰ δὲ χρὴ τὸ γνώμῃ συνειδήσεως διδόναι ἀπόδειξιν, ἐν τῷ οἰκονομοῦντι ἀποκείσθω ἡ δοκιμασία καὶ τοῦ λαμβάνειν τὰ διδόμενα, καὶ τοῦ ἀμείβεσθαι τὸν διδόντα.

Ἐρώτησις, τθ'.

Εἰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ φύσιν γινομένων τινὶ χρὴ τολμᾶν εἰς κοινωνίαν τῶν ἁγίων παρέρχεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Κρείττονα τῆς φύσεως, καὶ τῆς συνηθείας ἔδειξεν ὁ ἀπόστολος εἶναι τὸν ἐν τῷ βαπτισμῷ συνταφέντα Χριστῷ, ποτὲ μὲν εἰπὼν ἐν τῷ περὶ τοῦ ἐν ὕδατι βαπτίσματος τόπῳ μετὰ τὰ προκείμενα· τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· ποτὲ δὲ παραγγέλλων· νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ποτὲ δὲ ὅρον ἐντιθέμενος, ἐν τῷ εἰπεῖν· οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις· ἐγὼ δὲ ἔγνων, ὅτι ταῦτα κατωρθώθη Χριστοῦ χάριτι καὶ ἐν ἀνδράσι καὶ ἐν γυναιξὶ, πίστει τῇ εἰς τὸν Κύριον γνησίᾳ· τὸ δὲ ἐν ἀκαθαρσίᾳ ὄντα τινὰ ἐγγίζειν τοῖς ἁγίοις, καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης φοβερώτερον διδασκόμεθα τὸ κρίμα· εἰ δὲ πλεῖον τοῦ ἱεροῦ ὧδε, φοβερώτερον δηλονότι παιδεύσει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος εἰπὼν, ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει.

ἐρώτησις, τγʹ.

Εἰ χρὴ τοῖς παρὰ πάντων λεγομένοις ὑπακούειν ἐν ἀδελφότητι.

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο πολλὴν δυσχέρειαν ἔχει τῆς ἀποκρίσεως. πρῶτον μὲν ὅτι ἀταξίας ἀφορμὴν φανερῶς δίδωσιν ἐν τῷ παρὰ πάντων λέγεσθαί τι. τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, προφῆται δὲ δύο, ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐν τοῖς μερισμοῖς τῶν χαρισμάτων, ἴδιον ἑκάστου τῶν λαλούντων τὸ τάγμα τάξαντος, ἐν τῷ εἰπεῖν, ἑκάστῳ, ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως. καὶ ἐν τῷ ὑποδείγματι τῶν μελῶν τοῦ σώματος σαφῶς μὲν παριστῶντος ἐν μέρει εἶναι τὸ μέρος τοῦ λαλοῦντος. ἀκριβέστερον δὲ διακρινοῦντος ἐν τῷ εἰπεῖν, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει. καὶ τὰ λοιπά. ὡς δῆλον ἐκ τούτων εἶναι μὴ πάντα πᾶσιν ἐπιτετράφθαι ἕκαστον δὲ ἐν ἰδίᾳ κλήσει μένειν καὶ κατορθοῦν ἐπιμελέστερον τὸ ἀπὸ τοῦ κυρίου πιστευθέν. δεῖ τοίνυν τὸν μὲν προεστῶτα τοῦ κοινοῦ, καὶ διατασσόμενον τοῖς πᾶσι, μετὰ πολλῆς δοκιμασίας ἐγχειρισθῆναι τὴν φροντίδα ταύτην, καὶ ἑκάστῳ κατὰ τὸ πρέπον ἐπαγρυπνεῖν τῇ μερίμνῃ, ὅπως εὐαρέστως τῷ θεῷ, καὶ ἐστοχασμένως τῆς ἑκάστου ἐπιτηδειότητός τε καὶ δυνάμεως πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον διατάσσηται, καὶ ἐπιτάσσῃ. τοὺς δὲ ὑπηκόους τῆς εὐταξίας φυλαττομένης, καὶ τῆς ὑπακοῆς, τὸ ἴδιον μέτρον γνωριζούσης, μεμνῆσθαι τοῦ κυρίου λέγοντος. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει. κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ καὶ ἀκολουθοῦσί μοι κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς. καὶ προειπόντος, ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. καὶ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται μηδὲν ἐπιστάμενος. μετὰ δὲ τὰ ἑξῆς συμβαίνοντα ἐπαγαγόντος, ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ, προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε, πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. ὥστε εἰ μέν τι ἐστὶ κατ' ἐντολὴν τοῦ κυρίου λεγόμενον, πρὸς τὴν ἐντολὴν κατευθυνόμενον κἂν θάνατον ἀπειλὴν ἔχῃ, ὑπακούειν χρή. εἰ δέ τι παρ' ἐντολήν ἐστιν, ἢ τὴν ἐντολὴν παραβλάπτει, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, ἤ τις τῶν ἀποστόλων ἐπιτάσσῃ, κἂν ζωῆς ἐπαγγελίαν ἔχῃ, κἂν θανάτου ἀπειλήν, οὐδαμῶς ἀνέχεσθαι χρή. τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος. κἂν ἡμεῖς αὐτοί, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν ἀνάθεμα ἔστω.

ἐρώτησις, τκʹ.

Εἰ ἀπὸ τῶν παραδιδομένων τῇ ἀδελφότητι παρὰ τῶν οἰκείων θελόντων διδόναι, τί χρὴ δέχεσθαι;

Ἀπόκρισις.

Ἡ τούτων φροντὶς καὶ δοκιμασία ἀνήκει τῷ προεστῶτι. πλήν, ὡς κατ' ἐμὴν γνώμην, λογίζομαι ὅτι μᾶλλον ἀπρόσκοπόν ἐστι τοῖς πολλοῖς καὶ εἰς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως ὠφελιμώτερον τὸ ἀπωθεῖσθαι τὰς τοιαύτας χάριτας. ἐκ γὰρ τῆς ὑποδοχῆς, πρῶτον μὲν ὅτι συμβαίνει καὶ ὀνειδισμὸν κατὰ τοῦ κοινοῦ προφέρεσθαι πολλάκις. ἔπειτα, ὅτι καὶ ἐπάρσεως παρέχει πρόφασιν τῷ οἰκείῳ τῶν προσενηνοχότων. πρὸς τούτοις, ὅτι κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ὡς ἐκ τῶν εἰς τὸ κοινὸν τὰ ἴδια ἐσθιόντων καὶ πινόντων γίνεται, τὸ καταισχύνειν τοὺς μὴ ἔχοντας. καὶ πολλὰ τοιαῦτα. τοσούτων δὲ προφάσεων εἰς ἁμαρτίαν ἐπισυμβαινουσῶν, καλόν ἐστι τὸ μὴ δέχεσθαι τὰ τοιαῦτα. ἐπιτρέπειν δὲ τῷ προεστῶτι δοκιμάζειν καὶ παρὰ τίνων χρὴ ληφθῆναι, καὶ πῶς δεῖ οἰκονομηθῆναι.

ἐρώτησις, τεʹ.

Εἰ δεῖ λαμβάνειν παρὰ τῶν ἔξωθεν, ἢ κατὰ χάριν φιλίας, ἢ προκατειλημμένης συγγενείας;

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο τὸ ἐρώτημα τὴν ὁμοίαν δύναμιν ἔχει τῷ ἐρωτήματι, εἰ παρὰ τῶν οἰκείων χρή τι λαμβάνειν.

ἐρώτησις, τϛʹ.

Μετὰ ποίου τρόπου τὸ ἀμεταμέλητον κατορθοῦται;

Ἐρώτησις, σϟη'.

Εἰ τὰ καλὰ κατ' ἰδίαν ἀρέσκειαν ποιεῖν ὁ λόγος συγχωρεῖ.

Ἀπόκρισις.

Ὁ ἑαυτῷ ἀρέσκων, ἀνθρώπῳ ἀρέσκει· ἄνθρωπος γὰρ καὶ αὐτὸς ἕκαστος. ὥσπερ οὖν ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ, ὃ τὴν ἑαυτοῦ πεποίθησιν δηλοῖ, οἷς ἐπιφέρει, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστῇ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· οὕτω καὶ ὁ ἄλλῳ ἀρέσκων, ἢ κατ' ἰδίαν ἀρέσκειαν τι ποιῶν τῆς θεοσεβείας ἐκπίπτει. ποιοῦσι γάρ φησιν ὁ Κύριος, πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ ὁμολογεῖ, ὅτι εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. σφοδροτέρα δὲ ἀπειλὴ φέρεται ἐν τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ λεγούσῃ, ὅτι ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων.

Ἐρώτησις, σϟθ'.

Πῶς πληροφορηθῇ ἡ ψυχὴ ἀπεστῆναι τῆς φιλοδοξίας;

Ἀπόκρισις.

Ὅταν ἀνάσχηται τοῦ Κυρίου εἰπόντος, οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγέλλοντος, ὅτι εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. ἵνα ὁ θεοσεβὴς μήτε τῆς παρούσης, μήτε τῆς μελλούσης δόξης ἀντιποιούμενος· τὴν δὲ πρὸς Θεὸν ἀγάπην πάντων προτιμήσας παρρησίαν ἔχῃ εἰπεῖν μετὰ τῶν προειρημένων τό, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα δυνήσονται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος· ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου, καὶ ὅτι ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής ἐστιν.

Ἐρώτησις, τ'.

Τίς ὁ τρόπος τῆς ἐπιστροφῆς, ὅτι ὑπὲρ ἀοράτου ἐστὶν ὁ λόγος.

Ἀπόκρισις.

Ὁ μὲν τρόπος τῆς ἐπιστροφῆς, ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐρωτήματι δηλοῦται, ἐν τῷ πῶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων ἐπιστρέφειν χρή. τὸ δὲ ὑπὲρ ἀοράτου εἶναι τὸν λόγον, μνημονεύσωμεν τοῦ Κυρίου, ὅτι οὐδέν ἐστι κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται· καὶ ὅτι ἐκ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα.

Ἐρώτησις, τα'.

Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὅτι οὐ καταγινώσκει μου τὸ συνειδός; Ἀπόκρισις.

Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν παθῶν συμβαίνει· πολλὰ γάρ ἐστι πάθη, ὧν οὐκ ἐπαισθάνονται οἱ ἀσθενοῦντες. τῇ μέντοιγε τῶν ἰατρῶν σημειώσει πιστεύουσι μᾶλλον, ἢ τῇ ἑαυτῶν ἀναισθησίᾳ προσέχουσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν, τουτέστιν ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων, κἂν ἑαυτοῦ τις μὴ καταγινώσκῃ, μὴ ἐπαισθανόμενος τοῦ ἁμαρτήματος, πιστεύειν μέντοιγε ὀφείλει τοῖς δυναμένοις πλέον ἰδεῖν τὰ ἐκείνου. τοῦτο δεδείχασιν μὲν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὅτε ἐν πληροφορίᾳ ὄντες τῆς ἑαυτῶν εἰλικρινοῦς πρὸς τὸν Κύριον διαθέσεως καὶ ἀκούσαντες, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου ἐπίστευσαν μᾶλλον καὶ διεφέροντο λέγοντες, μήτι ἐγώ εἰμι Κύριε. σαφέστερον δὲ ἡμᾶς τοῦ ἁγίου Πέτρου διδάσκοντος, ὃς πρότερον μὲν ταπεινοφροσύνῃ παραιτεῖται τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δεσπότου Θεοῦ καὶ διδασκάλου· πληροφορίᾳ δὲ τῆς ἀληθείας τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων ἀκούσας, ὅτι ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ, λέγει, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν.

Ἐρώτησις, τβ'.

Εἰ χρὴ ἀπὸ τῆς οἰκονομίας διδόναι τοῖς ἐνδεέσι τῶν ἔξωθεν. Ἀπόκρισις.

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. τὰ διατεταγμένα τοῖς ἀνακειμένοις Θεῷ, οὐκ ἀναγκαῖον εἰς ἀδιαφόρους παραναλίσκειν. εἰ δὲ δυνατὸν γενέσθαι τὸ εἰρημένον ὑπὸ τῆς ἐπαινουμένης ἐν πίστει γυναικός, ὅτι ναὶ Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν, ἐν τῇ τοῦ οἰκονόμου ἀνακείσθω δοκιμασίᾳ μετὰ κοινῆς τῶν μετ' αὐτὸν προεχόντων γνώμης. ἵνα ἐκ τοῦ περισσεύματος, ὁ ἥλιος καθὼς γέγραπται ἀνατέλλῃ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς.

Ἐρώτησις, σϟδʹ.

Ἐκ ποίας αἰτίας ἐκπίπτει τις τῆς διηνεκοῦς μνήμης τοῦ Θεοῦ;

Ἀπόκρισις.

Ἐάν τις ἀμνήμων γένηται τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀσυναίσθητος ἀχαριστῇ πρὸς τὸν εὐεργέτην.

Ἐρώτησις, σϟεʹ.

Ἐκ ποίων σημείων γνωρίζεται ὁ μετέωρος;

Ἀπόκρισις.

Ὅταν ἀμελῇ τις τῶν πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ· τοῦ προφήτου εἰπόντος, προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ.

Ἐρώτησις. σϟϛʹ.

Πῶς πληροφορεῖται ἡ ψυχή, ὅτι τῶν ἁμαρτημάτων καθαρεύει;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν καταμάθῃ τις ἐν ἑαυτῷ τὴν διάθεσιν τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος, ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην· ἢ καταμάθῃ ἐν κατορθώσει ἐν ἑαυτῷ τὸ παρὰ τοῦ ἀποστόλου προστεταγμένον, εἰπόντος· νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ· ἔνθα καὶ πλατύνων κατὰ παντὸς ἁμαρτήματος τὸ τοιοῦτον κρίμα ἐπήγαγεν, ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ἵνα δὲ δυνηθῇ εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή· ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον· γνωρίζει δέ τις ἑαυτὸν ἐν τοιαύτῃ διαθέσει καθεστῶτα, ἐὰν καὶ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας τὴν αὐτὴν τοῖς ἁγίοις φερομένοις συμπάθειαν ἀναλάβῃ· τοῦ μὲν Δαβὶδ εἰπόντος· εἶδον ἀσυνετοῦντας, καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὰ λόγιά σου οὐκ ἐφυλάξαντο· τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος, τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ γὰρ κατὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου, ἡ ψυχὴ κρείττων ἐστὶ τοῦ σώματος· ὁρῶμεν δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος ὅτι πᾶσαν μὲν ῥυπαρίαν σιχαινόμενοι καὶ βδελυσσόμεθα· παντὸς δὲ σπαραγμοῦ καὶ πάσης ἐπιβουλῆς θεωρία συντριμμὸν καὶ λύπην ἐργάζεται τῇ καρδίᾳ, πόσῳ μᾶλλον ἀκόλουθον τὰ προειρημένα πάσχειν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι τὸν φιλόχριστον καὶ φιλάδελφον, ὅταν βλέπῃ τῶν ἁμαρτανόντων ὥσπερ ὑπὸ θηρίων τιτρωσκομένην τὴν ψυχήν, καὶ βεβρωσκομένην, καὶ ὥσπερ ἰχῶρας καὶ σηπεδόνας ἐπιφαίνουσαν· τοῦ μὲν Δαβὶδ εἰπόντος, ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλήν μου· ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ· προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου, ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους· ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην· τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία ἐστίν· ὅταν οὖν ἢ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἁμαρτήμασιν, ἢ ἐπ' ἀλλοτρίοις κατὰ τὰ προειρημένα ἐξ ἀρχῆς οὕτω διακειμένην καταμάθῃ τις ἑαυτοῦ τὴν ψυχήν, τότε πληροφορείσθω ὅτι καθαρεύει ἀπὸ ἁμαρτίας.

Ἐρώτησις, σϟζʹ.

Πῶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων ἐπιστρέφειν χρή;

Ἀπόκρισις.

Ζηλώσαντα τὴν διάθεσιν τοῦ Δαβίδ, πρῶτον μὲν λέγοντος, τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα, καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυψα· εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ· ἔπειτα δὲ ἐν τῷ διηγεῖσθαι τὸν τρόπον τοῦ ἕκτου ψαλμοῦ, καὶ δι' ἄλλων δὲ πολυτρόπως· διὰ δὲ τοῦ ἀποστόλου μανθάνοντα ταῦτα, ἃ ἐμαρτύρησε τοῖς Κορινθίοις ὑπὲρ ἀλλοτρίου ἁμαρτήματος εἰπών· ὅτι ἡ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· καὶ τὰ ἰδιώματα τῆς λύπης ἐπενεγκών· ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν· ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν· ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι· ὡς ἐκ τούτων δηλονότι, οὐ μόνον ἀναχωρεῖν χρὴ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων ταῦτα πάσχειν, ἀλλὰ καὶ ἀφίστασθαι αὐτῶν τῶν ἁμαρτανόντων· τοῦ μὲν Δαβὶδ καὶ τοῦτο δηλώσαντος ἐν τῷ εἰπεῖν· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· τοῦ δὲ ἀποστόλου παραγγείλαντος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.

Ἐρώτησις, σϟ'.

Πῶς πλεονάζει τις ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε;

Ἀπόκρισις.

Ἤτοι τὸ διδόμενον χάρισμα πολυπλασιάζων ἐν τῇ τῶν ἐλεγχομένων ὑπ' αὐτοῦ ὠφελείᾳ
καὶ προκοπῇ, ἢ ἐκ συγκρίσεως τῶν ἀνθρωπίνων σπουδασμάτων τὸ πλεῖον τῆς σπουδῆς ἐ-
πιδεικνύμενος ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου.

Ἐρώτησις, σϟα'.

Τίς ἐστιν ὁ συντετριμμένος κάλαμος, ἢ τὸ τυφόμενον λίνον,
καὶ πῶς τις τὸ μὲν οὐ κατεάξει, τὸ δὲ οὐ σβέννυσιν.

Ἀπόκρισις.

Συντετριμμένον μὲν κάλαμον λογίζομαι εἶναι τὸν ἐν πάθει τινὶ ποιοῦντα ἐντολὴν θεοῦ, ὃν
κατεάσσειν καὶ ἀποκόπτειν οὐ χρή, ἀλλὰ μᾶλλον θεραπεύειν, ὡς ὁ κύριος ἐδίδαξεν εἰπών,
» προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεα-
» θῆναι αὐτοῖς. καὶ ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει λέγων, πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ
» διαλογισμῶν. καὶ ἀλλαχοῦ· μηδὲν κατ' ἐρίθειαν, ἢ κενοδοξίαν. λίνον δὲ τυφόμενον, ὅταν τις
ποιῇ τὴν ἐντολὴν μὴ διαπύρῳ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τελείᾳ σπουδῇ· νωθρότερον δέ πως καὶ χαυ-
νότερον, ὃν οὐ χρὴ παύειν· διεγείρειν δὲ μᾶλλον ὑπομνήσει τῶν κριμάτων τοῦ θεοῦ, καὶ
τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ.

Ἐρώτησις, σϟβ'.

Εἰ χρὴ ἐν ἀδελφότητι παιδίων βιωτικῶν εἶναι διδάσκαλον;

Ἀπόκρισις.

Τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐ-
» τὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου· ἐὰν οἱ προσάγοντες ἐπὶ τοιούτῳ σκοπῷ προσάγουσι,
καὶ οἱ δεχόμενοι πληροφορίαν ἔχουσιν, ὅτι δύνανται ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου ἐκθρέ-
» ψαι τὰ προσαγόμενα, φυλασσέσθω τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου προστεταγμένον, εἰπόντος, ἄφετε τὰ
» παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν. ἄνευ δὲ τοῦ τοιούτου σκοποῦ, καὶ τῆς τοιαύτης ἐλπίδος, οὔτε θεῷ ἀρεστὸν τοῦ-
το, καὶ ἡμῖν οὐ πρέπον, οὔτε συμφέρον λογίζομαι.

Ἐρώτησις, σϟγ'.

Πῶς δεῖ προσφέρεσθαι τοῖς τὰ μείζονα τῶν ἁμαρτημάτων
παραιτουμένοις, τὰ δὲ μικρὰ ἀδιαφόρως ποιοῦσιν.

Ἀπόκρισις.

Πρῶτον μὲν εἰδέναι χρή, ὅτι ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ ταύτην τὴν διαφορὰν οὐκ ἔστι μαθεῖν. μία
» γὰρ ἀπόφασις κατὰ πάντων ἁμαρτημάτων κεῖται, τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅτι ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρ-
» τίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. καὶ πάλιν, ὅτι ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν
» ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. καὶ τοῦ Ἰωάννου βοῶντος, ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν,
» ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν. τῆς ἀπειθείας οὐκ ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν ἁμαρτημάτων,
ἀλλ' ἐν τῇ παρακοῇ τὴν ἀπειλὴν ἐχούσης. ὅλως δέ, εἰ ἐπιτρεπόμεθα λέγειν μικρὸν καὶ μέ-
γα ἁμάρτημα, ἀναντίρρητον ἔχει τὴν ἀπόδειξιν, ἑκάστῳ μέγα εἶναι τὸ ἑκάστου κρατοῦν.
καὶ μικρὸν τοῦτο, οὗ ἕκαστος κρατεῖ. ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, ὁ μὲν νικήσας ἐστὶν ἰσχυ-
» ρός, ὁ δὲ ἡττηθεὶς ἀσθενέστερος τοῦ ἐπικρατουμένου ὅστις ἂν ᾖ. δεῖ οὖν ἐπὶ παντὸς ἁμαρ-
» τάνοντος οἱονδήποτε ἁμάρτημα, φυλάσσειν τὸ κρῖμα τοῦ κυρίου εἰπόντος· ὅτι ἂν ἁμάρτῃ ὁ
» ἀδελφός σου ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδη-
» σας τὸν ἀδελφόν σου. ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στό-
» ματος δύο ἢ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ.
» ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. φυλασσέ-
» σθω δὲ ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· διατί οὐ μᾶλλον ἐπεν-
» θήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας. χρὴ γὰρ τὴν μακροθυμίαν
» καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐπιφέρεσθαι τῇ ἀποτομίᾳ.

ράζοντα μᾶλλον ἀκριβάζεσθαι μὴ τῆς ἀξίας ἐλάττονα δοῦναι τιμήν, ἤπερ τὸν πωλοῦντα·
» ἀμφότεροι δὲ μνημονευέτωσαν τοῦ εἰπόντος· ζημίουσθαι ἄρα δίκαιον, οὐ καλόν.

Ἐρώτησις, σπϛ'.

Εἰ δεῖ τὸν ἐν ἀδελφότητι ζῶντα, καὶ ἀσθενείᾳ σωματικῇ περιπεσόντα εἰς ξενοδοχεῖον ἀπάγειν.

Ἀπόκρισις.

Στοχάζεσθαι χρὴ ἑκάστου τόπου καὶ σκοποῦ τοῦ οἰκείου πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον εἰς δόξαν θεοῦ.

Σχόλιον.

Ἐγράφη ἡ βίβλος πρὸς τὸ παλαιότατον ἀντίγραφον τὸ κομισθὲν ἀπὸ τοῦ πόντου, καὶ τῶν τόπων ἐκείνων, ἐν οἷς ὁ μέγας Βασίλειος τὸν μονήρη βίον ἤσκησεν. ἀντανεγνώσθη δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀπὸ καισαρείας τὴν εὑρεθεῖσαν ἐν τῷ πτωχείῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδομηθέντι, ἐπὶ τῆς νῦν καλουμένης βασιλειάδος. Ταῦτα τὰ κζ' κεφάλαια καὶ τὰ ἐπιτίμια, ἐκ τῆς βίβλου τῆς ἀπὸ καισαρείας προσετέθησαν.

Ἐρώτησις, σπζ'.

Τίνες εἰσὶν οἱ ἄξιοι καρποὶ τῆς μετανοίας;

Ἀπόκρισις.

Τὰ ἀντικείμενα τῇ ἁμαρτίᾳ ἔργα δικαιοσύνης, ἅπερ ὁ μετανοῶν καρποφορεῖν ὀφείλει, ποιῶν τὸ εἰρημένον, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες.

Ἐρώτησις, σπη'.

Ὁ θέλων ἐξομολογήσασθαι τὰς ἁμαρτίας ἑαυτοῦ, εἰ πᾶσιν ἐξομολογεῖσθαι ὀφείλει καὶ τοῖς τυχοῦσιν, ἢ τίσιν;

Ἀπόκρισις.

Ὁ σκοπὸς τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων φανερός. κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι οὐ θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. ἐπεὶ οὖν καὶ τῆς ἐπιστροφῆς ὁ τρόπος οἰκεῖος ὀφείλει εἶναι τοῦ ἁμαρτάνοντος, καὶ καρπῶν δὲ χρεία ἀ-
» ξίων τῆς μετανοίας κατὰ τὸ γεγραμμένον· ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας,
» ἵνα μὴ τὰ τῆς ἐπιφερομένης ἀπειλῆς συμβῇ ἐν τῇ ἐλλείψει τῶν καρπῶν· πᾶν γὰρ δέν-
» δρον, φησί, μὴ ποιοῦν καρπὸν καλόν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται· ἀναγκαῖον τοῖς πεπιστευμένοις τὴν οἰκονομίαν τῶν μυστηρίων τοῦ θεοῦ ἐξομολογεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα· οὕτω γὰρ καὶ οἱ πάλαι μετανοοῦντες ἐπὶ τῶν ἁγίων εὑρίσκονται πεποιηκότες. γέγραπται γὰρ ἐν μὲν τῷ εὐαγγελίῳ, ὅτι τῷ βαπτιστῇ Ἰωάννῃ ἐξωμολογοῦντο τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τοῖς ἀποστόλοις, ὑφ' ὧν καὶ ἐβαπτίζοντο ἅπαντες.

Ἐρώτησις, σπθ'.

Ὁ μετανοήσας ἐπὶ ἁμαρτήματι, καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἐμπεσὼν ἁμάρτημα, τί ποιήσει;

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἅπαξ τινὰ μετανοήσαντα τὴν αὐτὴν πάλιν ποιῆσαι ἁμαρτίαν, ἔλεγχός ἐστι τοῦ, τὸ πρῶτον αἴτιον τῆς ἁμαρτίας ἐκείνης μὴ ἐκκαθᾶραι, ἀφ' οὗ καθάπερ ἀπὸ ῥίζης τινός, πάλιν ἀνάγκη τὰ ἴσα φύεσθαι. ὡς γὰρ εἴ τις φυτοῦ τοὺς κλάδους ἐκκόψαι θελήσει, τὴν ῥίζαν ἐάσας, οὐδὲν ἧττον ἡ ῥίζα μένουσα ταῦτα πάλιν βλαστάνει, οὕτως ἐπειδή τινα τῶν ἁμαρτημάτων οὐκ ἐν ἑαυτοῖς ἔχει τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων φύεται, ἀνάγκη ἐστὶ, τὸν καθαρθῆναι ἀπ' αὐτῶν βουλόμενον, τὰ πρῶτα αἴτια τῶν ἁμαρτημάτων ἐκείνων ἐξαίρειν. οἷον ἔρις ἢ φθόνος, οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν ἄρχεται, ἀλλ' ἀπὸ ῥίζης τῆς φιλοδοξίας βλαστάνει. ἀντιποιούμενος γὰρ τῆς δόξης τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἐρίζει τῷ εὐδοκιμοῦντι, ἢ φθονεῖ τῷ παρευδοκιμοῦντι. ἐὰν οὖν ἅπαξ τις λαβόμενος ἑαυτοῦ ἐπὶ φθόνῳ, ἢ ἔριδι, πάλιν τοῖς αὐτοῖς περιπέσῃ, γνωριζέτω ἑαυτὸν τὸ πρῶτον αἴτιον τοῦ φθόνου, ἢ τῆς ἔριδος, τὴν φιλοδοξίαν ἐν βάθει νοσοῦντα. καὶ χρή γε αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου διὰ τῶν τῆς ταπεινοφροσύνης γυμνασμάτων. γυμνάσιον γὰρ ταπεινοφροσύνης ἡ ἐν τοῖς εὐτελεστέροις πράγμασι διατριβή, τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας θεραπεῦσαι. ἵνα οὕτως ἐν ἕξει τῆς ταπεινοφροσύνης γενόμενος, μηκέτι ἐκπέσῃ εἰς τὰ προειρημένα τῆς φιλοδοξίας βλαστήματα. καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων ὁμοίως.

ἀπόκρισις.

Εἰ μὴ ἐπιθυμητικῶς ἔρχεται ἐπὶ τὸ ψάλλειν, καὶ εἰ μὴ ἐπιφαίνεται αὐτῷ ἡ διάθεσις τοῦ εἰπόντος, ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. καὶ εἰ μὴ ζημίαν μεγάλην ἡγεῖται τὴν ἀργίαν, ἢ διορθωσάσθω, ἢ ἐξαιρεθήτω, ἵνα μὴ μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα δολώσῃ.

ἐρώτησις, σπβ.

Τίνες εἰσὶν οἱ λέγοντες, ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἀκούοντες, οὐκ οἶδα ὑμᾶς;

ἀπόκρισις.

Τάχα ἐκεῖνοι, οὓς ὑπέγραψεν ὁ ἀπόστολος ἀπὸ τοῦ ἰδίου προσώπου, εἰπών. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ, καὶ τῶν ἀγγέλων. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ, ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ πᾶσαν τὴν πίστιν, καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ὅπερ ἐπαιδεύθη ὁ ἀπόστολος παρὰ τοῦ κυρίου εἰπόντος περί τινων. ποιοῦσι γὰρ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. τὸ γὰρ μὴ διὰ τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην, ἀλλὰ διὰ τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον γινόμενον, οἷον ἂν ᾖ, οὐ θεοσεβείας ἔπαινον δέχεται, ἀλλ' ἀνθρωπαρεσκείας, ἢ αὐταρεσκείας, ἢ φιλονεικίας, ἢ φθόνου, ἢ τινὸς τοιαύτης αἰτίας ἔχει τὸ κρίμα. διὸ καὶ ἀδικίας ἔργον τὸ τοιοῦτον ὁ κύριος ὀνομάζει, λέγων πρὸς τοὺς εἰπόντας τὸ ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ τὰ ἑξῆς. ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται ἀδικίας. πῶς γὰρ οὐκ ἀδικίας ἐργάται οἱ ταῖς τοῦ θεοῦ δωρεαῖς εἰς πραγματείαν τῶν ἰδίων ἡδονῶν καταχρώμενοι. οἷοι ἦσαν ἐκεῖνοι περὶ ὧν φησιν ὁ ἀπόστολος. οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ πάλιν. νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. καὶ πολλὰ τοιαῦτα. ὧν ἁπάντων καθαρεύων ἀποδείκνυται ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, δι' ὧν φησιν οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν ὑμῖν, καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν. οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπὸ ἄλλων.

ἐρώτησις, σπγ.

Εἰ ὁ ποιῶν τὸ θέλημά τινος, κοινωνός ἐστιν ἐκείνου;

ἀπόκρισις.

Εἰ πιστεύομεν τῷ κυρίῳ λέγοντι, πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. καὶ πάλιν. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. οἴδαμεν, ὅτι οὐχὶ κοινωνὸς ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ καὶ πατέρα ἐπιγράφεται ἐκεῖνον, οὗ τὸ ἔργον ποιεῖ. κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνήν. μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο σαφῶς καὶ ὁ ἀπόστολος, λέγων. οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;

ἐρώτησις, σπδ.

Ἐὰν πτωχεύσῃ ἀδελφότης διὰ περίστασιν νόσων, εἰ ἀδιάκριτόν ἐστι παρ' ἑτέρων λαμβάνειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν, καὶ εἰ χρὴ, παρὰ τίνων λήψεται;

ἀπόκρισις.

Ὁ μνημονεύων τοῦ κυρίου εἰπόντος, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. φροντίδα πολλὴν μετὰ σπουδῆς πλείονος καὶ ἐπιμελείας ποιεῖται, ἄξιος εἶναι ἀδελφὸς τοῦ κυρίου τετάχθαι. ἐὰν οὖν τις τοιοῦτος ᾖ, μὴ διακρινέσθω λαμβάνων, ἀλλ' εὐχαριστείτω. παρὰ τίνων δὲ χρὴ λαμβάνειν, καὶ πότε, καὶ πῶς, ὁ τὴν κοινὴν φροντίδα ἐπιτεταγμένος δοκιμάζειν ὀφείλει. μνημονεύων τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος. ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου. καὶ πάλιν. πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει.

ἐρώτησις, σπε.

Εἰ χρὴ ἀδελφότητα μετὰ ἀδελφότητος πραγματευομένην τὴν ἀξίαν τιμὴν τοῦ εἴδους περιεργάζεσθαι.

ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν συγχωρεῖ ὁ λόγος ἐν ἀδελφοῖς τὸ ἀγοράζειν παρ' ἀλλήλων καὶ πωλεῖν ἀλλήλοις, οὐκ ἔχω τι λέγειν. κοινωνεῖν γὰρ ἀλλήλοις παιδευόμεθα πρὸς τὴν χρείαν κατὰ τὸ γεγραμμένον. τὸ ὑμῶν περίσσευμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα, εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα. ὅπως γένηται ἰσότης. εἰ δὲ ἄρα συμπίπτει ποτὲ τοιαύτη ἀνάγκη, χρὴ τὴν ἀγο-

» καὶ, πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω· πάλιν δὲ, ὅταν καὶ θέλημα θεοῦ ἦ τί, καὶ
ἀγαθὸν ἦ, καὶ εὐάρεστον ἦ, οὐδ' οὕτως ἀμεριμνεῖν χρὴ, ἀλλ' ἀγωνιᾷν καὶ φροντίζειν, ὅπως
τέλειον, καὶ ἀνελλιπὲς τοῦτο ἦ ἐν μέτρῳ· ποτὲ μὲν τοῦ γινομένου, εἰ κατὰ τὸ προστεταγ-
» μένον γίνεται, ποτὲ δὲ τῆς τοῦ ποιοῦντος δυνάμεως· ἀγαπήσεις γάρ φησι κύριον τὸν θεόν
» σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ
» ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον καθὼς ὁ κύριος ἐν τῷ κατὰ ἰωάννην εὐαγγελίῳ ἐδίδα-
» ξε· καὶ πᾶσαν δὲ ἐντολὴν καθὼς γέγραπται· μακάριος γάρ φησιν ὁ κύριος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος,
» εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως.

Ἐρώτησις, σοζʹ.

Ποῖόν ἐστι τὸ ταμεῖον, εἰς ὃ εἰσελθεῖν τὸν προσευχόμενον προστάσσει ὁ κύριος;

Ἀπόκρισις.

Ταμεῖον μὲν ἡ συνήθεια ὀνομάζειν οἶδεν, οἶκον σχολάζοντα καὶ ἀνακεχωρημένον, ἐν ᾧ ἀποτι-
θέμεθα ἅπερ ἂν ταμιεύσασθαι βουληθῶμεν· ἢ ἐν ᾧ κρυβῆναι δυνατόν· κατὰ τὸ καὶ
» ἐν τῷ προφήτῃ εἰρημένον· βάδιζε λαός μου, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου· ἀποκρύβηθι·
τὴν δὲ δύναμιν τῆς ἐντολῆς ἡ ὑπόθεσις σαφηνίζει· πρὸς γὰρ τοὺς νοσοῦντας τὸ πάθος
τῆς ἀνθρωπαρεσκείας ὁ λόγος ἐστίν· ὥστε, ἐὰν μέν τις ἀπὸ τοῦ πάθους ἐκείνου παρενο-
χλῆται, καλῶς ποιεῖ, ὑποχωρῶν ἐν τῇ προσευχῇ καὶ μονούμενος, μέχρις ἂν δυνηθῇ
ἀναλαβεῖν τὴν ἕξιν τοῦ μὴ παραβλέπεσθαι εἰς τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους· εἰς
» μόνον δὲ τὸν θεὸν ἀποβλέπειν κατὰ τὸν εἰπόντα· ἰδοὺ, ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας
» τῶν κυρίων αὐτῶν· ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀ-
» φθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν· ἐὰν δέ τις θεοῦ χάριτι καθαρεύῃ τοῦ πάθους ἐκεί-
» νου οὐκ ἔχει ἀνάγκην κρύπτειν τὸ καλόν· ὅπερ διδάσκων αὐτὸς ὁ κύριος, λέγει, οὐ δύναται
» πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,
» ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ· οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν·
» ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα
ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὁ δὲ αὐτὸς νοῦς καὶ ἐπὶ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἐπὶ τῆς νηστείας,
ἅπερ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κεῖται· καὶ καθόλου ἐπὶ παντὸς πράγματος τῆς θεοσεβείας.

Ἐρώτησις, σοηʹ.

Πῶς τὸ πνεῦμά τινος προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς ἄκαρπός ἐστιν;

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο εἴρηται περὶ τῶν ἐν γλώσσῃ ἀγνοουμένῃ τοῖς ἀκούουσι τὰς προσευχὰς ἀναπεμπόντων ἐῤῥέ-
» θη· φησὶ γὰρ, ἐὰν προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρ-
πός ἐστιν· ὅταν μὲν γὰρ ἄγνωστα ἦ τοῖς παροῦσι τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς, ἄκαρπός ἐστιν
ὁ νοῦς τοῦ προσευχομένου μηδενὸς ὠφελουμένου· ὅταν δὲ οἱ παρόντες νοῶσι τὴν προ-
σευχὴν ὠφελεῖν δυναμένην τοὺς ἀκούοντας, τότε ὁ προσευχόμενος καρπὸν ἔχει τὴν τῶν
ὠφελουμένων βελτίωσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ πάσης ἐκφωνήσεως τῶν τοῦ θεοῦ ῥημάτων·
» γέγραπται γὰρ, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως.

Ἐρώτησις, σοθʹ.

Τί ἐστι τὸ ψάλατε συνετῶς;

Ἀπόκρισις.

Ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν βρωμάτων ἡ αἴσθησις τῆς ποιότητος ἑκάστου βρώματος, τοῦτο ἐστὶν ἐπὶ
» τῶν ῥημάτων τῆς ἁγίας γραφῆς ἡ σύνεσις· λάρυγξ μὲν γάρ φησι σῖτα γεύεται, νοῦς ῥή-
» ματα διακρίνει· ἐὰν οὖν τις οὕτω συνδιατεθῇ τὴν ψυχὴν τῇ δυνάμει ἑκάστου ῥήματος,
ὡς συνδιατίθεται τὴν γεῦσιν τῇ ποιότητι ἑκάστου βρώματος, ὁ τοιοῦτος ἐπλήρωσε τὴν
ἐντολὴν τὴν λέγουσαν, ψάλατε συνετῶς.

Ἐρώτησις, σπʹ.

Τί ἐστιν ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ;

Ἀπόκρισις.

Ὁ μὴ λαμβανόμενος ἑαυτοῦ ἐπὶ ἀθετήσει ἐντολῆς θεοῦ, ἢ ἐλλείψει, ἢ ἀμελείᾳ.

Ἐρώτησις, σπαʹ. Τοὺς μὴ θέλοντας ψάλλειν εἰ χρὴ ἀναγκάζεσθαι;

» σκον θεῷ, εἴτε ἐν ἔργῳ, εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν ἐνθυμήμασι· τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· πεποί
» θησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν· οὐχ ὅτι ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἱκανοί ἐσμεν
» λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ διδάσκοντος ἄνθρω
πον γνῶσιν, καθὼς γέγραπται.

Ἐρώτησις, σοε'.

Εἰ δύναται ἐγκόψαι πρόθεσιν ἁγίου ὁ σατανᾶς, ὅτι γέγραπται, ἐγὼ μὲν παῦλος προ-
σεθέμην ἐλθεῖν, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς.

Ἀπόκρισις.

Τῶν ἐν κυρίῳ κατορθωμάτων τὰ μὲν προθέσει καὶ κρίσει ψυχῆς ἐκτελεῖται, τὰ δὲ διὰ σώμα
τος ἐνεργεῖται ἢ ἐν σπουδῇ, ἢ ἐν ὑπομονῇ· ὅσα μὲν οὖν ἐν προθέσει ψυχῆς κεῖται, ταῦτα
ἐγκόψαι οὐδενὶ τρόπῳ δυνατόν ἐστι τῷ σατανᾷ· ἐν δὲ τοῖς διὰ σωματικῆς ἐνεργείας κατορ
θουμένοις, πολλάκις τε καὶ συγχωρεῖ ὁ θεὸς γενέσθαι ἐμπόδιον εἰς δοκιμὴν καὶ ἔλεγχον
τοῦ ἐμποδιζομένου· ἵνα ἢ μετατιθέμενος τῆς ἀγαθῆς προθέσεως ἐλεγχθῇ· ὡς οἱ ἐπὶ τῆς
πέτρας σπαρέντες, οἳ πρὸς ὀλίγον μὲν τὸν λόγον μετὰ χαρᾶς ἐδέξαντο· γενομένης δὲ θλί
ψεως, εὐθέως ἀπέστησαν· ἢ ἐπιμένων τοῖς καλοῖς ἀποδειχθῇ ἐν σπουδῇ τῶν κατορθω-
μάτων· ὡς αὐτὸς ὁ ἀπόστολος, ὃς πολλάκις προθέμενος ἀπελθεῖν πρὸς τοὺς ῥωμαίους,
καὶ κωλυθεὶς, ὡς αὐτὸς ὁμολογήσεν, ὅμως οὐκ ἐπαύσατο θέλων, μέχρις ὅτε καὶ ἐπλή-
ρωσεν ὃ προέθετο· ἐν δὲ ὑπομονῇ, ὡς ἰώβ· ὃς τοσαῦτα ὑπὸ τοῦ διαβόλου παθὼν, ἀναγ
κάζοντος φθέγξασθαί τι βλάσφημον, ἢ ἀχαριστῆσαι τῷ θεῷ, καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων συμ-
φορῶν οὐκ ἐξέστη τῆς εὐσεβοῦς κρίσεως· καὶ τοῦ φρονεῖν ὑπὲρ θεοῦ ὑγιῶς· γέγραπται γὰρ πε
» ρὶ αὐτοῦ· ἐν πᾶσι τούτοις οὐδὲν ἥμαρτεν ἰὼβ τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ οὐκ
» ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ.

Ἐρώτησις, σοϛ'.

Τί ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ
θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον.

Ἀπόκρισις.

Πολλά ἐστιν, ἃ ὁ θεὸς θέλει· τὰ μὲν μακροθυμίᾳ καὶ χρηστότητι, ἅπερ ἀγαθά ἐστί τε καὶ λέ-
» γεται, τὰ δὲ κατ᾽ ὀργὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· ἅπερ κακὰ ὀνομάζεται· ἐγὼ γάρ εἰμι φη
» σὶν, ὁ ποιῶν εἰρήνην, καὶ κτίζων κακά· κακὰ δὲ, οὐχ ὑπὲρ ὧν κολαζόμεθα, ἀλλὰ δι᾽ ὧν παι
δευόμεθα· τὰ δὲ παιδεύοντα καὶ διὰ τῆς κακώσεως εἰς ἐπιστροφὴν ἄγοντα, γίνεται εἰς ἀγα
θόν· ὅσα μὲν οὖν μακροθυμῶν καὶ χρηστευόμενος θέλει ὁ θεὸς ταῦτα καὶ ἡμᾶς καὶ θέ
» λειν, καὶ μιμεῖσθαι ἀναγκαῖον· γίνεσθε γάρ φησιν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν
» οἰκτίρμων ἐστίν· καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ, γίνεσθε φησὶ μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ,
» καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς· ὅσα δὲ κατ᾽ ὀργὴν διὰ τὰς ἁμαρ
τίας ἡμῶν ἐπάγει, ταῦτα κακὰ λεγόμενα ὡς εἶπον, τῷ λόγῳ τῆς κακώσεως, οὐ πάν-
τως καὶ ἡμῖν ἔξεστι ποιεῖν· οὐ γὰρ ἐπειδὴ θέλημα θεοῦ ἐστι, λιμῷ πολλάκις, ἢ λοιμῷ, ἢ πο
λέμῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ τοιούτῳ διαφθαρῆναι ἀνθρώπους, τῷ θελήματι τούτῳ ἐξυπηρετεῖ
σθαι ἡμᾶς χρή, πρὸς γὰρ τὰ τοιαῦτα καὶ ὑπηρέταις κακοῖς ὁ θεὸς κέχρηται κατὰ τὸ εἰρη-
» μένον· ὅτι ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ· θυμὸν καὶ ὀργὴν, καὶ θλίψιν, ἀποστο
» λὴν δι᾽ ἀγγέλων πονηρῶν· οὐκοῦν πρῶτον μὲν ζητεῖν δεῖ τί τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ θεοῦ,
εἶτα ὅταν γνωρίσωμεν τὸ ἀγαθὸν, ἐξετάζειν εἰ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο καὶ εὐάρεστον τῷ θεῷ
ἐστίν· ἔστι γάρ τι, ὃ τῷ μὲν ἰδίῳ λόγῳ καὶ θέλημα θεοῦ ἐστι, καὶ ἀγαθόν ἐστιν· ὅταν δὲ ἢ
παρὰ πρόσωπον, ἢ παρὰ καιρὸν γένηται, οὐκέτι καὶ εὐάρεστον θεῷ ἐστιν· οἷον, θέλημα θεοῦ ἦν,
καὶ ἀγαθὸν ἦν τὸ θυμιᾶν θεῷ, ἀλλ᾽ οὐκ ἦν εὐάρεστον θεῷ, τὸ ὑπὲρ δαθὰν καὶ ἀβειρὼν τοῦτο
ποιεῖν· καὶ πάλιν, θέλημα θεοῦ ἐστι, καὶ ἀγαθόν ἐστι τὸ ἐλεημοσύνην ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ οἰκονο
ξασθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ποιεῖν, οὐκέτι καὶ εὐάρεστον θεῷ ἐστι· καὶ πάλιν, θέλημα θεοῦ ἦν καὶ ἀ-
γαθὸν ἦν τὸ τοὺς μαθητὰς ὃ πρὸς τὸ οὖς ἤκουσαν, κηρύξαι ἐπὶ τῶν δωμάτων, ἀλλὰ τὸ πρὸ και
» ροῦ τι εἰπεῖν, οὐκέτι καὶ εὐάρεστον ἦν τῷ θεῷ· μηδενὶ γὰρ εἴπητε, φησὶ, τὸ ὅραμα τοῦτο, ἕως οὗ ὁ
» υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ· καὶ καθόλου πᾶν θέλημα θεοῦ ἀγαθὸν, τότε καὶ εὐάρεστόν ἐστιν,
ὅταν πληρωθῇ ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε.

πὰ ὁμοίως· οἷα ἐστὶ κἀκεῖνα τὰ ἀλλαχοῦ αὐτῷ εἰρημένα· ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

Ἐρώτησις, σοα.

Τοῦ κυρίου λέγοντος, πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν· εἰ πάντων, ὅσα ἡμάρτετέ τις, διὰ τῆς ἐλεημοσύνης τὸν καθαρισμὸν εὑρίσκει.

Ἀπόκρισις.

Αὕτη ἡ ἀκολουθία τῶν προκειμένων σαφηνίζει τὸ εἰρημένον· προειπὼν γὰρ ὅτι καθαρίζεται τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ δόλου καὶ πονηρίας, οὕτως ἐπήγαγε· πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστι· πάντα ταῦτα δηλονότι, ὅσα ἐν τῷ ἁρπάζειν καὶ πλεονεκτεῖν ἁμαρτάνομεν, καὶ πονηρευόμεθα· παρίστησι δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ζακχαῖος εἰπών, ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου δίδωμι τοῖς πτωχοῖς· καὶ εἴ τινος ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν· ὥστε ὅσα τοιαῦτά ἐστιν ἁμαρτήματα, ἅπερ δυνατὸν ἀναλῦσαι, καὶ ὑπὲρ ὧν ἐστιν ἀντιδοῦναι πολυπλάσιον, τούτῳ τῷ τρόπῳ καθαρίζεσθαι· καὶ τούτῳ φημὶ τῷ τρόπῳ οὐκ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀρκοῦντι πρὸς τὴν κάθαρσιν· χρήζοντι δὲ προηγουμένως τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· ἐν ᾧ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, ποιοῦντες ἐφ' ἑκάστῳ τοὺς ἀξίους καρποὺς τῆς μετανοίας.

Ἐρώτησις, σοβ.

Ἐπειδὴ πρόσταγμά ἐστι τοῦ κυρίου μὴ μεριμνᾶν περὶ τῆς αὔριον, πῶς ὑμεῖς τὸ πρόσταγμα νοήσομεν· ὁρῶμεν γάρ, ὅτι πολλὴν ἔχομεν σπουδὴν τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἕνεκεν, ὥστε παραθέσθαι καὶ τὰ πρὸς πλείονα χρόνον ἀρκέσαι δυνάμενα.

Ἀπόκρισις.

Ὁ καταδεξάμενος τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν εἰπόντος, ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ πληροφορηθεὶς τὴν ἀλήθειαν τῆς αὐτοῦ ἐπαγγελίας, ἐπαγαγόντος, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· οὐκ ἐν ταῖς βιωτικαῖς μερίμναις ταῖς συμπνιγούσαις τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπον ποιούσαις καταργεῖ τὴν ψυχήν· ἐν δὲ τῷ καλῷ ἀγῶνι τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ἀγωνιζόμενος, πιστεύει τῷ κυρίῳ εἰπόντι· ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ· καὶ οὐδὲν ἕνεκεν ταύτης περιεργάζεται· ἐργάζεται δὲ καὶ μεριμνᾷ οὐ δι' αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὑπέδειξε καὶ ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος εἰπών, πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων· τὸ μὲν γὰρ δι' ἑαυτὸν μεριμνᾶν, φιλαυτίας ἐστὶν ἔγκλημα· τὸ δὲ διὰ τὴν ἐντολὴν μεριμνᾶν καὶ ἐργάζεσθαι, φιλοχρίστου, καὶ διαθέσεως φιλαδέλφου ἐστὶν ἐγκώμιον.

Ἐρώτησις, σογ.

Τί ἐάν τις ποιήσῃ, βλασφημεῖ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἀπόκρισις.

Ἐκ τῆς τότε βλασφημίας, ἣν ἐβλασφήμησαν οἱ Φαρισαῖοι· ἐφ' οἷς καὶ τὸ κρίμα τοῦτο ἐτέθη, δῆλόν ἐστιν, ὅτι καὶ νῦν ἐκεῖνος βλασφημεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃς ἂν τὰς ἐνεργείας καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου πνεύματος τῷ ἐναντίῳ ἐπιφημίσῃ, ὅπερ πάσχομεν οἱ πολλοί· τὸν μὲν σπουδαῖον κενόδοξον πολλάκις ῥιψοκινδύνως ἀποκαλοῦντες, τοῦ δὲ ζῆλον ἀγαθὸν ἐπιδεικνυμένου ὀργὴν καταψευδόμενοι· καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐν ὑπονοίαις πονηραῖς ψευδῶς ἐπιφημίζοντες.

Ἐρώτησις, σοδ.

Πῶς γίνεταί τις ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρός;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν φοβηθῇ τὸ κρίμα τοῦ κυρίου λέγοντος, οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες, καὶ μιμήσηται τὸν εἰπόντα, κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί· καὶ πᾶσαν οἴησιν συνέσεως ἀποβαλὼν μὴ προτερῇ τι τῶν ἰδίων λογισμῶν ὡς ἀγαθὸν ἐγκρῖναι· μήτε μὴν λογίσηται τὴν ἀρχὴν πρὶν ἂν ὑπ' αὐτῆς τοῦ κυρίου τῆς ἐντολῆς ἐθισθῇ τὸ αἱρε-

ἐσώτερον· καὶ τὸ εἰς πυθμένα ᾅδου ἐν παροιμίαις εἰρημένον δηλοῖ, ὅτι εἰσί τινες ἐν τῷ ᾅδῃ μὲν, οὐκ ἐν πυθμένι δὲ ᾅδου, κουφοτέραν ὑπομένοντες τὴν κόλασιν. τοῦτο δὲ χαρακτηρίζειν ἔστι καὶ νῦν ἐν τοῖς τοῦ σώματος πάθεσιν. ὁ μὲν γάρ τις πυρέσσει μετὰ συμπτωμάτων καὶ ἄλλων παθῶν, ὁ δέ τις πυρέσσει μόνον, καὶ οὗτος οὐχ ὁμοίως τῷ ἑτέρῳ· καὶ ἄλλος οὐ πυρέσσει μὲν, ὀδύνῃ δέ τινι μέλους καταπονεῖται· καὶ οὗτος πάλιν ἑτέρου πλεῖον ἢ ἔλαττον. εἴρηται δὲ καὶ τοῦτο τῷ κυρίῳ τὸ, πολλὰς καὶ ὀλίγας κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς συνηθείας. ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα. οἴδαμεν γὰρ πολλάκις τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ λόγου, καὶ ἐπὶ τῶν ὑφ᾽ ἑνός τινος πάθους κεκακωμένων παραλαμβανόμενον. οἷον ὅταν λέγωμεν ἐπί τινος πυρέσσοντος μόνον, ἢ ὀφθαλμὸν ὀδυνωμένου θαυμάζοντες ὅτι πόσα ἔπαθον, ἢ πόσας ὑπέμεινεν ἀνάγκας· ὥστε πολλὰς καὶ ὀλίγας δέρεσθαι πάλιν λέγω οὐκ ἐν τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει ἢ συμπληρώσει, ἀλλ᾽ ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς κολάσεως γίνεται.

ἐρώτησις, σξη.

Κατὰ ποῖον νοῦν λέγονταί τινες υἱοὶ τῆς ἀπειθείας, καὶ τέκνα ὀργῆς;

ἀπόκρισις.

Τέκνα καὶ υἱούς τινας ὀνομάζειν οἶδεν ὁ κύριος τοὺς ποιοῦντας τὰ θελήματα αὐτοῦ, εἴτε ἀγαθοῦ, εἴτε κακοῦ. εἰ τέκνα γάρ φησι τοῦ ἀβραὰμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. καὶ πάλιν. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ὥστε καὶ ἀπειθείας υἱὸς ὁ τὰ τῆς ἀπειθείας ἐργαζόμενος γίνεται. τάχα δὲ ὥσπερ οὐχ ἁμαρτωλὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοαμαρτία ὁ διάβολος ὀνομάζεται, διὰ τὸ ἀρχηγὸς ὡς οἶμαι γεγονέναι τῆς ἁμαρτίας. οὕτω καὶ αὐτοαπείθεια λέγοιτο ἂν ὁ διάβολος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. τέκνον δὲ ὀργῆς ἐστί τις, καθ᾽ ὃ ἄξιον ἑαυτὸν πεποίηκε τῆς ὀργῆς. ὡς γὰρ τοὺς ἀξίους τοῦ κυρίου, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὰ τοῦ φωτὸς καὶ ἡμέρας ἔργα, υἱοὺς φωτὸς, καὶ υἱοὺς ἡμέρας ὁ ἀπόστολος προσηγόρευσεν, οὕτως ἀκόλουθον νοεῖν καὶ τὸ, ἦμεν τέκνα ὀργῆς. εἰδέναι μέντοιγε χρὴ, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἀπειθείας, ὁ αὐτός ἐστι καὶ τέκνον τῆς ὀργῆς. τοῦ κυρίου ἀποφηναμένου, ὅτι ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ᾽ αὐτόν.

ἐρώτησις, σξθ.

ἐπειδὴ γέγραπται, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, εἰ ἄλλα μέν ἐστι τὰ τῆς σαρκὸς θελήματα, ἄλλα δὲ τῶν διανοιῶν, καὶ ποῖα ταῦτα.

ἀπόκρισις.

Τὰ μὲν τῆς σαρκὸς θελήματα ἐν ἄλλῳ τόπῳ κατὰ μέρος ὀνομαστὶ καταλέγει ὁ ἀπόστολος λέγων, φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. καὶ ἀλλαχοῦ περιληπτικώτερον, ὅτι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν. τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. τὰ δὲ τῶν διανοιῶν θελήματα, λογισμοὶ εἶεν ἂν μὴ μαρτυρούμενοι ὑπὸ τῆς γραφῆς. οἷοι εἰσὶν ἐκεῖνοι, περὶ ὧν εἴρηται· λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. καὶ νοήματα μὴ αἰχμαλωτιζόμενα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, διόπερ ἀναγκαῖον καὶ ἀσφαλὲς ἀεὶ καὶ πανταχοῦ φυλάσσειν ἐκεῖνο τὸ ὑπὸ τοῦ δαβὶδ εἰρημένον. καὶ ἡ συμβουλία μου, τὰ δικαιώματά σου.

ἐρώτησις, σο.

Πῶς εἰσὶν ἀπορούμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξαπορούμενοι;

ἀπόκρισις.

Τὴν πληροφορίαν τῆς ἑαυτοῦ εἰς θεὸν πεποιθήσεως, ἐξ ἀντιπαραθέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου φρονήματος δεικνὺς ὁ ἀπόστολος ἕκαστον τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κειμένων οὕτω τίθησιν. ὡς μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα ἐν παντὶ θλιβόμενοι φησὶν, ὡς δὲ πρὸς τὴν ἐπὶ θεὸν πεποίθησιν τὸ, ἀλλ᾽ οὐ στενοχωρούμενοι. πάλιν, ὡς μὲν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα ἀπορούμενοι, ὡς δὲ πρὸς τὴν ἐπὶ θεὸν πεποίθησιν, τὸ οὐκ ἐξαπορούμενοι. καὶ τὰ λοι-

Ἐρώτησις, σξʹ.

Εἰ πρὸς μόνους τοὺς ἱερεῖς εἴρηται, τὸ ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ἔχει τι ὁ ἀδελφός σου κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν, πρόσφερε τὸ δῶρόν σου, ἢ καὶ πρὸς πάντας; καὶ πῶς ἕκαστος ὑμῶν προσφέρει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον;

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο ἐξαιρέτως μὲν καὶ πρωτοτύπως πρὸς ἱερεῖς ἐκλαμβάνειν ἀκόλουθον ἂν εἴη. ἐπειδὴ γέγραπται, ὅτι ὑμεῖς δὲ ἱερεῖς κυρίου κληθήσεσθε, λειτουργοὶ θεοῦ πάντες, καὶ θυσία αἰνέσεως δοξάσει με. καὶ πάλιν. θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον. καὶ ὁ ἀπόστολος δέ φησι, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. ὧν ἕκαστον κοινὸν πάντων ἐστὶν, ἀναγκαῖον ἕκαστον ὑμῶν κατορθοῦν τὸ τοιοῦτον.

Ἐρώτησις, σξαʹ.

Τί ἐστι τὸ ἅλας ὃ προσέταξεν ὁ κύριος εἰπών. ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις. καὶ ὁ ἀπόστολος δέ φησιν. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος.

Ἀπόκρισις.

Καὶ ἐνταῦθα διὰ τῶν συνεζευγμένων ἑκάστῳ κεφαλαίῳ ὁ νοῦς φανερός ἐστιν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς τοῦ κυρίου ῥήμασι, τὸ μηδεμίαν ὑπόθεσιν τῆς ἀπ' ἀλλήλων διαλύσεως καὶ διαστάσεως παρέχειν. ἀεὶ δὲ ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος συντηρεῖσθαι διδασκόμεθα. ἐν δὲ τοῖς τοῦ ἀποστόλου μνημονεύσας τις τοῦ εἰπόντος. εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἁλὸς, εἰ δὲ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κενοῖς, διδαχθήσεται οἰκονομεῖν τοὺς λόγους εἰς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι, καιρῷ εὐθέτῳ, καὶ τάξει εὐσχήμονι χρώμενος, πρὸς τὸ εὐπειθεστέρους γενέσθαι τοὺς ἀκούοντας.

Ἐρώτησις, σξβʹ.

Εἰ ὁ μέν τις δαρήσεται πολλὰς, ὁ δὲ ὀλίγας, πῶς λέγουσί τινες, μὴ εἶναι τέλος τῆς κολάσεως;

Ἀπόκρισις.

Τὰ ἀμφίβολα καὶ ἐπικεκαλυμμένως εἰρῆσθαι δοκοῦντα ἔν τισι τόποις τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, ὑπὸ τῶν ἐν ἄλλοις τόποις ὁμολογουμένων σαφηνίζεται. τοῦ οὖν κυρίου ποτὲ μὲν ἀποφαινομένου, ὅτι ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, ποτὲ δὲ ἐκπέμποντός τινας εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ ἄλλοτε ὀνομάζοντος γέενναν πυρὸς, καὶ ἐπιφέροντος, ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἔτι πάλαι διὰ τοῦ προφήτου περί τινων προειρηκότος, ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται. τούτων καὶ τῶν τοιούτων πολλαχοῦ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς κειμένων, ἓν καὶ τοῦτο τῆς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ ἐπιλαθομένους τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων τοῦ κυρίου ῥημάτων καὶ ἀποφάσεων, τέλος κολάσεως, εἰς τὸ μᾶλλον κατατολμᾶν τῆς ἁμαρτίας, ἑαυτοῖς ὑπογράφειν. εἰ γὰρ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἔσται ποτὲ τέλος, τέλος ἕξει πάντως καὶ ἡ αἰώνιος ζωή. εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦτο νοῆσαι οὐ καταδεχόμεθα, ποῖον ἔχει λόγον τῇ κολάσει τῇ αἰωνίῳ τέλος διδόναι; ἡ γὰρ τοῦ αἰωνίου προσθήκη ἐφ' ἑκατέρων ἴσως κεῖται, ἀπελεύσονται γάρ φησιν οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. τούτων οὖν οὕτως ὁμολογουμένων, εἰδέναι χρὴ, ὅτι καὶ τὸ δαρήσεται πολλὰς, καὶ τὸ δαρήσεται ὀλίγας οὐχὶ τέλος, ἀλλὰ διαφορὰν κολάσεως δηλοῖ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς δίκαιος κριτής ἐστιν, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πονηροῖς ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ, δύναται εἶναι ὁ μέν τις πυρὸς ἀσβέστου ἄξιος καὶ τούτου ἤτοι μαλακωτέρου, ἢ μᾶλλον φλέγοντος. ὁ δέ τις σκώληκος ἀτελευτήτου, καὶ τούτου πάλιν ἢ πρᾳοτέρου ὀδυνῶντος, ἢ σφοδροτέρου καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον. καὶ ἄλλως γεέννης διάφορα πάντως ἐχούσης τὰ κολαστήρια. καὶ ἕτερος τοῦ ἐξωτέρου σκότους, ἔνθα ὁ μέν τις ἐν κλαυθμῷ μόνον, ὁ δέ τις καὶ ἐν βρυγμῷ τῶν ὀδόντων διὰ τὸ ἐπιτεταμένον τῶν πόνων γίνεται. καὶ τὸ ἐξώτερον δὲ σκότος ἀποφαίνει πάντως εἶναί τι καὶ

ἐλέγχοντος τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ περὶ τοῦ ἐλεγχομένου ποιεῖται τὸν λόγον· ὅτι τοῦ θεοῦ μὴ θέλοντος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν, ἐὰν ὁ ἐλεγχθεὶς κατανυγῇ τὴν ψυχήν, καὶ συνέλθῃ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐλέγχοντος περὶ παντὸς πράγματος, τουτέστι περὶ παντὸς ἁμαρτήματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται τὴν ἄφεσιν, δοθήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ· ἐὰν γὰρ μὴ συμφωνήσῃ ὁ ἐλεγχόμενος τῷ ἐλέγχοντι, οὐκέτι ἄφεσις γίνεται, ἀλλὰ δεσμὸς κατὰ τὸ ἐπιφερόμενον· ὅτι ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· πληρουμένου τοῦ κρίματος ἐκείνου, ὅτι ἐὰν καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ ὁ ἐλεγχθείς, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.

Ἐρώτησις, σξβ´.

Τῆς γραφῆς ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις τιθείσης τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πενίαν, ὡς ἐν τῷ, μακάριοι οἱ πτωχοί· καὶ ἐν τῷ, τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσας κύριε· καὶ πάλιν· πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄνομά σου· τίς ἐστιν ἡ διαφορὰ πτωχείας καὶ πενίας; καὶ πῶς ἀληθεύει ὁ Δαβὶδ λέγων, ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης;

Ἀπόκρισις.

Μεμνημένος τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος περὶ τοῦ κυρίου, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν· λογίζομαι, ὅτι πτωχὸς μέν ἐστιν ὁ ἀπὸ πλούτου κατελθὼν εἰς ἔνδειαν· πένης δὲ ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐνδείᾳ ὤν· καὶ εὐαρέστως τῷ κυρίῳ κυβερνήσας τὴν τοιαύτην περίστασιν. ὁ δὲ Δαβὶδ πτωχὸν καὶ πένην εἶναι ὁμολογεῖ, τάχα μὲν εἰς πρόσωπον τοῦ κυρίου καὶ τοῦτο λέγων· πτωχοῦ μὲν ὀνομαζομένου κατὰ τό, ὃς δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν· πένης δέ, καθὸ οὐ πλουσίου τινός, ἀλλὰ τέκτονος υἱὸς τὸ κατὰ σάρκα ἐχρημάτισε. τάχα δὲ καὶ ἐπειδὴ ἔδει κατὰ τὸν Ἰὼβ μὴ θησαυροφυλακεῖν τὰ ἑαυτοῦ, μὴ δὲ ὡς ἰδίῳ προσέχειν τῷ πλούτῳ· τῷ οἰκονομεῖν δὲ πάντα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ κυρίου.

Ἐρώτησις, σξγ´.

Τί βούλεται διδάξαι ὁ κύριος διὰ τῶν ὑποδειγμάτων, οἷς ἐπιφέρει τό, οὕτω πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· εἰ γὰρ ὁ μὲν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, ἢ συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ, παρασκευάσασθαι ὀφείλει, ἢ πρὸς τὴν οἰκοδομήν, ἢ πρὸς τὸν πόλεμον· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ δυνατός, ἔξεστιν αὐτῷ, ἢ μὴ θεῖναι θεμέλιον τὴν ἀρχήν, ἢ ἐρωτῆσαι τὰ πρὸς εἰρήνην· ἆρα καὶ ὁ θελήσας μαθητὴς γενέσθαι τοῦ κυρίου, ἀποτάξασθαι ὀφείλει, ἐὰν δὲ καταμάθῃ πρὸς τοῦτο δυσκόλως ἔχοντα ἑαυτόν, ἔξεστιν αὐτῷ μηδὲ τὴν ἀρχὴν μαθητεῦσαι τῷ κυρίῳ;

Ἀπόκρισις.

Σκοπὸς τῷ κυρίῳ ἐν τοῖς ὑποδείγμασι τούτοις ἐστίν, οὐκ ἐξουσίαν δοῦναι γενέσθαι μαθητὴν τοῦ κυρίου, ἢ μή, ἀλλὰ δεῖξαι τὸ ἀδύνατον τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ἐν τοῖς περισπῶσι τὴν ψυχήν· ἐν οἷς καὶ κινδυνεύει εὐάλωτος γινομένη ταῖς μεθοδείαις τοῦ διαβόλου· καὶ χλεύης καὶ γέλωτος ἀξία διὰ τὸ ἀτελὲς τῶν ἐσπουδασμένων δικαιωμάτων ἐλέγχεται· ὅπερ ἀπευχόμενος ὁ προφήτης παθεῖν ἔλεγεν· μήποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθροί μου· καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλορρημόνησαν.

Ἐρώτησις, σξδ´.

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ πάλιν,
ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, τὸ εἰλικρινές, τί ἐστιν;

Ἀπόκρισις.

Εἰλικρινὲς λογίζομαι εἶναι τὸ ἀμιγὲς καὶ ἄκρως κεκαθαρμένον ἀπὸ παντὸς ἐναντίου· συνημμένον δὲ καὶ τεταγμένον πρὸς μόνην θεοσέβειαν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἐν ἑκάστῳ καιρῷ καὶ πράγματι πρὸς τὸν ταύτης σκοπὸν ἀκριβῶς ἐπιζητούμενα· ὥστε μηδὲ τὰ πρὸς τὰ συγγενῆ τῶν κατορθωμάτων ἀπομετεωρίζεσθαι τὸν εἴς τι ταχθέντα. δηλοῦται δὲ τὸ μὲν πρότερον ἐξ αὐτῆς τῆς ἀκολουθίας· ἐπιφέρει γὰρ τῷ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, τό, ὡς ἐκ θεοῦ, κατενώπιον θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν· τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν· ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν· ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως· καὶ ἐκ τῶν τούτοις ἐπιφερομένων.

ἐρώτησις,

Ἀπόκρισις.

Ἕκαστον πρόσταγμα ἴδιον ἔχει ἔργον. τῷ γὰρ μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἐπιφέρει, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ μὴ ἴσθι φρόνιμος παρ' ἑαυτῷ· τὸ, φοβοῦ δὲ τὸν κύριον, καὶ ἔκκλινε ἀπὸ παντὸς κακοῦ. ὥστε ἄφρων μέν ἐστιν ὁ μὴ συνιεὶς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου, φρόνιμος δὲ παρ' ἑαυτῷ πᾶς ὁ λογισμοῖς ἰδίοις χρώμενος, καὶ μὴ κατὰ πίστιν στοιχῶν τοῖς ῥήμασι τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν τις βούλεται μήτε ἄφρων εἶναι, μήτε φρόνιμος παρ' ἑαυτῷ, συνιέναι ὀφείλει τὸ θέλημα τοῦ κυρίου πίστει τῇ εἰς αὐτόν. καὶ ἐν φόβῳ θεοῦ μιμεῖσθαι τὸν ἀπόστολον λέγοντα· » λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐρώτησις, σξα΄.

Τοῦ κυρίου ἐπαγγειλαμένου, ὅτι πάντα, ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψεσθε. καὶ πάλιν, ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται γενήσεται αὐτοῖς, πῶς αἰτήσαντές τινα καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι οὐκ ἔλαβον; ὡς » καὶ ὁ ἀπόστολος εἰπών· ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ λαβὼν τὸ αἴτημα. καὶ Ἱερεμίας δὲ ὁ προφήτης, καὶ αὐτὸς Μωϋσῆς.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος ἐν προσευχῇ· πάτερ, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ » ποτήριον τοῦτο. εἶτα ἐπαγαγόντος, πλὴν μὴ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω. πρῶτον μὲν εἰδέναι δεῖ, ὅτι οὐ πᾶν, ὃ θέλομεν αἰτεῖν ἐπιτρέπομεν. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ συμφέρον αἰτεῖν πάντως γινώσκομεν. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα, καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν. ὥστε μετὰ πολλῆς μὲν περισκέψεως κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιεῖσθαι δεῖ τὰ αἰτήματα, μὴ εἰσακουομένους δὲ εἰδέναι χρὴ, ὅτι ἢ ἐπιμονῆς χρεία, ἢ καὶ ἐκτενείας κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ κυρίου πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν. καὶ κατὰ τὸ ἐν ἄλλῳ τόπῳ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον, ὅτι διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ, ὅσον χρήζει. ἢ διορθώσεως καὶ ἐπιμελείας, κατὰ τὸ διὰ τοῦ προφήτου ἀπὸ τοῦ θεοῦ πρός τινας » εἰρημένον, εἰπόντος· ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐκτείνητε πρός με, ἀποστρέψω τὸ πρόσω» πόν μου ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. αἱ γὰρ χεῖ» ρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε. καὶ τὰ ἑξῆς. ὅτι δὲ καὶ νῦν γίνονται, καὶ εἰσὶ τῶν πολλῶν αἱ χεῖρες αἵματος πλήρεις, οὐδὲν ἀμφιβάλλειν δεῖ τοὺς πιστεύοντας ἐκείνῳ τῷ κρίματι τοῦ θεοῦ, ὃ κατὰ τοῦ προστάσσοντος ἀναγγεῖλαι τῷ λαῷ καὶ σιω» πήσαντος ἀπεφήνατο, εἰπών· ὅτι τὸ αἷμα τοῦ ἡμαρτηκότος ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ σκοποῦ ἐκ» ζητηθήσεται. ὅπερ ἀληθὲς, καὶ ἀπαράβατον εἶναι πληροφορηθεὶς ὁ ἀπόστολος ἔλεγε· κα» θαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγ» γεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ ὁ σιωπήσας μόνον, ἔνοχος τοῦ αἵματος τῶν ἁμαρτανόντων εὑρίσκεται, τί ἄν τις εἴποι περὶ τῶν δι' ὧν ποιοῦσιν, ἢ δι' ὧν λαλοῦσι σκανδαλιζόντων ἑτέρους. ἔστι δὲ ὅτε καὶ δι' ἀναξιότητα τοῦ αἰτοῦντος οὐκ ἐπιτυγχάνεται τὸ αἴτημα, ὡς ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ εὐξαμένου οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ θεῷ, καὶ κωλυθέντος. ὃς τῆς μὲν πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως οὐκ ἀπηλλοτριώθη· οὐ μὴν καὶ ἐκείνου ἄξιος ἐκρίθη. ὁ μέντοιγε Ἱερεμίας μὴ ἀκουσθεὶς φαίνεται διὰ τὴν κακίαν ἐκείνων, ὑπὲρ ὧν ηὔχετο. πολλάκις δὲ καὶ τοῦ καιροῦ διὰ ῥᾳθυμίαν παρελθόντος ἡμῖν, καθ' ὃν ἔδει ποιήσασθαι τὸ αἴτημα, ἀκαίρως ὕστερον καὶ μάτην αἰτοῦντες εὑρισκόμεθα. περὶ δὲ τοῦ, ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, εἰδέναι χρὴ, ὅτι τῶν περιστάσεων τῶν τε ἔξωθεν, καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα, πολὺς καὶ διάφορός ἐστιν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἢ ἐπάγοντος, ἢ συγχωροῦντος διὰ τὴν οἰκονομίαν κρείττονα τῆς παρὰ ταῦτα ἀνέσεως. ἐὰν μὲν οὖν τις δυνηθῇ γνωρίσαι, ὅτι χρὴ διὰ προσευχῆς καὶ αἰτήσεως ἀπαλλαγῆναι τῆς περιστάσεως, ἀκούεται αἰτήσασθαι ὡς οἱ δύο τυφλοὶ ἐν εὐαγγελίῳ, καὶ οἱ δέκα λεπροί· καὶ πολλοὶ ἕτεροι. ἐὰν δέ τις μὴ γνωρίσῃ τὸν λόγον, καθ' ὃν περιπέπτωκε τῷ πειρασμῷ. πολλάκις γὰρ καὶ δι' ὑπομονῆς διορθωθῆναι αὐτῷ ὁ σκοπὸς τῶν ἐπαγομένων ὀφείλει· καὶ δέον εἰς τέλος ὑπομένειν, παραιτεῖται τὴν περίστασιν, οὐκ ἀκούεται· ἐπεὶ μὴ συντρέχει τῷ σκοπῷ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ. τὸ δὲ, δύο ὑμῶν ἐὰν συμφωνήσωσιν αὐτὴ ἡ περικοπὴ σαφηνίζει. περὶ γὰρ τοῦ

Ἐρώτησις, σνδ'.

Τίς ἐστιν ἡ τράπεζα, ἐφ' ἣν, ἔδει, φησὶν ὁ κύριος, βαλεῖν τὸ ἀργύριον;

Ἀπόκρισις.

Αἱ παραβολαὶ οὐκ ἐπὶ ἔδους τὰ θεωρήματα πληροῦσι, πρὸς δὲ τὴν ὑπόθεσιν τὸν νοῦν ὁδηγοῦσιν. ὥσπερ οὖν τὸ ἀργύριον ἀκολουθίαν ἔχει τοῖς τραπεζίταις δίδοσθαι εἰς πορισμόν· εἰσὶ γὰρ, ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔγνων, οἱ ἀποδεχόμενοι καὶ τοῦτο ποιοῦντες, οὕτως ἐπάναγκες τὸν ἀποδεξάμενον οἱανδήποτε χάριν μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι, ἢ ἐκεῖνο ποιεῖν, τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον ἐπὶ τοῦ λόγου· ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι. οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ τοῦ λόγου τοῦτο γίνεσθαι πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς πράγματος. ὅτι οἱ μὲν τὸ δύνασθαι ἔχουσιν, οἱ δὲ τὴν ἐμπειρίαν τῆς οἰκονομίας ὑπεδέξαντο.

Ἐρώτησις, σμε'.

Ποῦ ἀπελθεῖν προσετάχθη ὁ ἀκούσας, ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε.

Ἀπόκρισις.

Τάχα ὅπου καὶ οἱ ἐξ ἀριστερῶν σταθέντες ἀπελθεῖν προσετάχθησαν, οἵτινες ἐπὶ ἀργίᾳ τῶν καλῶν ἐνεκλήθησαν. πᾶς δὲ ὁ φθονῶν τῷ ἀδελφῷ, χείρων ἐστὶ τοῦ ἀργοῦ. τῆς γραφῆς ἔθος ἐχούσης πολλαχοῦ μετὰ τοῦ φόνου τάσσειν τὸν φθόνον.

Ἐρώτησις, σμϛ'.

Τίς ἐστιν ὁ μισθὸς, ὃν λαμβάνουσι καὶ οὗτοι ὁμοίως τοῖς ἐσχάτοις.

Ἀπόκρισις.

Τάχα τὸ μὴ ἐγκληθῆναι ὑπὲρ ὧν ἐποίησέ τις καλῶν, κοινὸν πάντων τῶν ὑπακουόντων. τὸ γὰρ στεφανωθῆναι ἴδιον τῶν τὸν καλὸν ἀγῶνα νομίμως ἀγωνισαμένων. τὸν δρόμον τελεσάντων. τὴν πίστιν τηρησάντων, ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. δύναται δὲ ὁ συμπεφωνημένος μισθὸς εἶναι. καὶ τὰ ἑκατονταπλασίονα, ἅπερ ἐν τῷ νῦν καιρῷ ἀπολήψεσθαι ὁ κύριος ἐπηγγέλατο τοῖς διὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ ἀφιοῦσιν, ὁτιδήποτε τῶν παρόντων. ὥστε τὸ μὲν ἆρον τὸ σὸν, ὡδὶ τούτου εἰρῆσθαι. ἐπειδὴ δὲ φθόνου πάθος ἐνόσησαν οἱ προκεκμηκότες δόξαντες πρὸς τοὺς τῶν ἴσων ἀπολαύσαντας, μηκέτι κληρονομεῖν αὐτοὺς καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀλλὰ μόνα τὰ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἀπολαμβάνοντας ἐν τῷ μέλλοντι κατακρίνεσθαι διὰ τὸν φθόνον, καὶ ἀκούειν τὸ ὕπαγε.

Ἐρώτησις, σμζ'.

Τίνες εἰσὶν, ἄχυρα κατακαιόμενα πυρὶ ἀσβέστῳ;

Ἀπόκρισις.

Οἱ χρησιμεύοντες μὲν τοῖς ἀξίοις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς τὸ ἄχυρον τῷ σίτῳ· μὴ ἐν διαθέσει δὲ τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον τοῦτο ποιοῦντες, εἴτε ἐν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν. εἴτε ἐν ταῖς σωματικαῖς ἐργασίαις. καὶ οὕτως ἀτελεῖς ἑαυτοὺς ἀφιοῦντες.

Ἐρώτησις, σμη'.

Τίς ἐστιν ὁ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου καταγινωσκόμενος, ὅτι θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἐπιφερόμενον σαφηνίζειν οἶμαι τὴν ἐν τῷ τόπῳ δηλουμένην ὑπόθεσιν· ἀφειδείαν γὰρ σώματος περιττὸν, ὀνομάζει. οἷοι εἰσὶν οἱ Μανιχαῖοι, καὶ εἴ τινες ὅμοιοι τούτοις.

Ἐρώτησις, σμθ'.

Τίς ἐστιν ὁ ζέων τῷ πνεύματι;

Ἀπόκρισις.

Ὁ διαπύρῳ προθυμίᾳ, καὶ ἀκορέστῳ ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἀόκνῳ σπουδῇ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.

Ἐρώτησις, σξ'.

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ποτὲ μὲν μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ποτὲ δὲ μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. εἰ δυνατὸν μὴ εἶναι φρόνιμον παρ' ἑαυτῷ τὸν μὴ ἄφρονα.

ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν ἐλεγχομένων. καὶ καλῶς ἐγκαλεῖται ὁ ἀσύνετος, ὡς ὁ ἡλίου ἀνατέλλοντος καμμύων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἵνα ἐν σκότει διάγῃ, καὶ μὴ ἀναβλέπων ἵνα φωτισθῇ.

Ἐρώτησις, σμθʹ.

Τί ἐστι τὸ ὅσιον, καὶ τί ἐστι τὸ δίκαιον;

Ἀπόκρισις.

Ὅσιον μὲν εἶναι λογίζομαι τὸ πρέπον καὶ ὀφειλόμενον παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων τῷ ὑπερέχοντι κατὰ τὸν τῆς ὑπεροχῆς λόγον. δίκαιον δὲ, τὸ πρὸς ἀξίαν τῶν ἔργων ἑκάστῳ ἀποδιδόμενον. καὶ τοῦ μὲν ὁσίου, τῶν καλλίστων μόνον ἐστὶν ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἀπόδοσις. τοῦ δὲ δικαίου, καὶ ἡ τῶν κακῶν δοκιμασία καὶ ἀνταπόδοσις.

Ἐρώτησις, σνʹ.

Πῶς δίδωσί τις τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶν, ἢ βάλλει τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, ἢ πῶς συμβαίνει τὸ ἐπιφερόμενον, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

Ἀπόκρισις.

Σαφῶς ἡμῖν παραδίδωσιν ὁ ἀπόστολος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένοις πρὸς τοὺς ἰουδαίους, εἰπὼν, ὅτι ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὴν οὖν ἀτιμίαν, ἣν διὰ τῆς παραβάσεως ἀτιμάζομεν τοὺς ἁγίους τοῦ κυρίου λόγους, ἐνταῦθα ὁ κύριος ἀπηγόρευσεν. ἀφ' ἧς παραβάσεως συμβαίνει καὶ τοὺς ἔξω τῆς πίστεως, ἅμα τε ὡς καταφρονητὰ ἡγεῖσθαι τὰ τοῦ κυρίου διδάγματα, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκείνων θρασύτερον ἡμῖν ἐπεγείρεσθαι, καὶ οἱονεὶ ῥηγνύειν τοῖς ὀνειδισμοῖς, καὶ τοῖς ἐλέγχοις τὸν παραβαίνοντα.

Ἐρώτησις, σναʹ.

Πῶς ποτὲ μὲν ἀπαγορεύει ὁ κύριος βαστάζειν βαλλάντιον καὶ πήραν εἰς ὁδὸν, ποτὲ δὲ λέγει, ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν. καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο σαφηνίζει ὁ αὐτὸς κύριος εἰπὼν, ὅτι δεῖ γὰρ ἔτι τοῦτο τελεσθῆναι ἐν ἐμοί. τὸ καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. αὐτίκα γὰρ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν περὶ τῆς μαχαίρας προφητείαν, λέγει τῷ πέτρῳ, ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ὡς μὴ εἶναι πρόσταγμα, ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον, ἀράτω, ἤτοι ἀρεῖ. οὕτω γὰρ καὶ τὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχει. ἀλλὰ προφητείαν προλέγοντος τοῦ κυρίου. ὅτι ἔμελλον οἱ ἀπόστολοι ἐπιλανθανόμενοι τῶν δωρεῶν καὶ τοῦ νόμου τοῦ κυρίου καὶ ξίφους καταπολμᾶν. καὶ ὅτι τῷ προστακτικῷ εἴδει τοῦ λόγου ἀντὶ προφητικοῦ πολλάκις κέχρηται ἡ γραφὴ, πολλαχόθεν δῆλον. οἷον ἐστὶ τὸ, γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὀρφανοὶ, καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Ἐρώτησις, σνβʹ.

Τίς ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος, ὃν δίδοσθαι ἡμῖν καθ' ἡμέραν προσεύχεσθαι ἐδιδάχθημεν.

Ἀπόκρισις.

Ὅταν ὁ ἐργαζόμενος μνημονεύων τοῦ κυρίου λέγοντος, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγείλαντος ἐργάζεσθαι, ἵνα ἔχωμεν μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι, μὴ τῆς ἰδίας χρείας, ἀλλὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ κυρίου ἕνεκεν ἐργάζηται. ἐπειδὴ ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ, τότε τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, τουτέστι τὸν πρὸς τὴν ἐφήμερον ζωὴν τῇ οὐσίᾳ ἡμῶν χρησιμεύοντα, οὐχ ἑαυτῷ ἐπιτρέπει, ἀλλὰ τῷ θεῷ ἐντυγχάνει περὶ τούτου, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνδείας αὐτῷ ἐπιδείξας, οὕτως ἐσθίει τὸ διδόμενον παρὰ τοῦ μετὰ δοκιμασίας ἐπιτεταγμένου ποιεῖν ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας, τὸ διαδίδοσθαι ἑκάστῳ, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν.

Ἐρώτησις, σνγʹ.

Τί ἐστι τὸ τάλαντον, ἢ πῶς αὐτὸ πολυπλασιάσομεν;

Ἀπόκρισις.

Λογίζομαι τὴν παραβολὴν περὶ πάσαν θεοῦ δωρεὰν εἰρῆσθαι. ἵνα ἕκαστος ἣν ἂν δοκιμασθῇ χάριν ἔχειν παρὰ τοῦ θεοῦ, ταύτην πολυπλασιάσῃ εἰς ἐργασίαν καὶ ὄφελος πλειόνων ἐνεγκών. οὐδεὶς γάρ ἐστιν ἀμέτοχος τῆς τοῦ θεοῦ χρηστότητος.

τοῦ ἡμῖν ἁρμόζον, εἰπών, πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς καὶ ὀργή, καὶ κραυγή, ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν.

Ἐρώτησις, σμδʹ.

Τί ἐστι τό, δότε τόπον τῇ ὀργῇ;

Ἀπόκρισις.

Ἤτοι τὸ μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, καθὼς γέγραπται, ἀλλὰ καὶ τῷ τύπτοντι ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψαι καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τὰ ἑξῆς. ἢ τό, ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.

Ἐρώτησις, σμεʹ.

Τί ἐστιν ὁ φρόνιμος ὡς ὁ ὄφις, καὶ ἀκέραιοι, ὡς ἡ περιστερά.

Ἀπόκρισις.

Φρόνιμος μέν, ὡς ὁ ὄφις ὁ μετὰ περισκέψεως καὶ κατανοήσεως τοῦ δυνατοῦ καὶ τῆς εὐοδίας πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων τὴν διδασκαλίαν οἰκονομῶν. ἀκέραιος δὲ ὡς ἡ περιστερά, ὁ μήτε εἰς ἔννοιαν λαμβάνων τοῦ ἀμύνασθαι τὸν ἐπιβουλεύοντα, ἐπιμένων δὲ τῇ εὐεργεσίᾳ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου προστεταγμένον· ὅτι ὑμεῖς δὲ μὴ ἐκκακεῖτε καλοποιοῦντες. ἐπὶ γὰρ τὸ κήρυγμα τοὺς μαθητὰς ἀποστέλλων ὁ κύριος, ταῦτα αὐτοῖς ἐντέλλεται. ὅπου καὶ σοφίας ἐστὶ χρεία πρὸς τὸ πεῖσαι, καὶ ἀνεξικακίας πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας. ἵνα ὡς ἐκεῖ ὁ ὄφις ἔγνω, καὶ προσώπῳ προσελθεῖν εὐαγωγοτέρῳ, καὶ πιθανῶς εἰπεῖν εἰς τὸ ἀποστῆσαι θεοῦ, καὶ ὑπαγαγέσθαι τῇ ἁμαρτίᾳ, οὕτω καὶ ἡμεῖς, καὶ πρόσωπον, καὶ τόπον καὶ καιρὸν ἐπιλεγόμεθα, καὶ παντὶ τρόπῳ τοὺς λόγους οἰκονομῶμεν ἐν κρίσει, πρὸς τὸ ἀποστῆναι τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐπαναγαγεῖν πρὸς θεόν. τὴν δέ γε ὑπομονὴν ἐν τοῖς πειρασμοῖς κατορθώσωμεν εἰς τέλος, καθὼς γέγραπται.

Ἐρώτησις, σμςʹ.

Τί ἐστι τὸ ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ;

Ἀπόκρισις.

Ἴσον τῷ εἰπεῖν, τοῦ ἰδίου σχήματος οὐκ ἐκπίπτει. σχῆμα δὲ ἀγάπης τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἀπηριθμημένα τῆς ἀγάπης ἰδιώματα.

Ἐρώτησις, σμζʹ.

Τῆς γραφῆς λεγούσης, μὴ καυχᾶσθε, καὶ μὴ λαλεῖτε ὑψηλά. καὶ τοῦ ἀποστόλου ποτὲ μὲν ὁμολογοῦντος, ὅτι ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον λαλῶ, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. καὶ πάλιν. γέγονα ἄφρων καυχώμενος. ποτὲ δὲ ἐπιτρέποντος, ὅτι ὁ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω, τίς ἐστιν ἡ ἐν κυρίῳ καύχησις, καὶ τίς ἡ ἀπηγορευμένη;

Ἀπόκρισις.

Τοῦ μὲν ἀποστόλου ἡ κατ' ἀνάγκην πρὸς τὰ πάθη σύστασις, δῆλος. οὐ γὰρ ἵνα ἑαυτοὺς συστήσῃ, ταῦτά φησιν, ἀλλ' ἵνα τὸ θράσος τῆς τινῶν ἀλαζονείας, καὶ τὴν ἔπαρσιν καταβάλῃ. καύχησις δὲ ἡ μὲν ἐν κυρίῳ, ἐστὶν ὅταν τις τὰ κατορθώματα μὴ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ ἀνατίθηται, λέγων. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. ἡ δὲ ἀπηγορευμένη, διπλοῦν ἂν ἔχοι λόγον, ἢ κατὰ τὸ ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. καὶ τό, τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός; ἢ κατὰ τό, ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις, δι' αὐτοῦ τοῦ θέλειν ἐπαινεθῆναι ἐφ' οἷς ποιοῦσιν, οἱονεὶ ἐγκαυχώμενοι τοῖς γινομένοις. οἱ δὲ τοιοῦτοι καὶ ἱερόσυλοι εἶεν ἄν, τὰς τοῦ θεοῦ δωρεὰς ἰδιοποιούμενοι, καὶ τὴν ὀφειλομένην τῷ θεῷ δόξαν εἰς ἑαυτοὺς ἁρπάζοντες.

Ἐρώτησις, σμηʹ.

Εἰ κύριος δίδωσι σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις. καὶ εἰ διὰ τοῦ πνεύματος, ᾧ μὲν δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως. πῶς ἐγκαλεῖ τοῖς μαθηταῖς ὁ κύριος, ὅτι ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε. καὶ ὁ ἀπόστολος αἰτιᾶταί τινας ὡς ἀσυνέτους;

Ἀπόκρισις.

Εἴ τις τὸ ἀγαθὸν τοῦ θεοῦ οἶδε, τοῦ θέλοντος πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ἐπιμέλειαν ἔμαθεν, ἐν τῇ διαιρέσει καὶ ἐνεργείᾳ τῶν τοῦ θεοῦ χαρισμάτων, οὗτος γνωρίζει τὴν βραδύτητα τῆς συνέσεως, οὐ παρὰ τὸν ὄκνον τοῦ ἐνεργήσαντος,

περιϊὼν τὰ τοῦ ἀκολουθεῖν ἐμπόδια.

Ἐρώτησις, σλη′.

Εἰ δυνατόν ἐστι τὸ ἀδιαλείπτως ψάλλειν, ἢ ἀναγινώσκειν, ἢ σπουδαιολογεῖσθαι περὶ τῶν ῥημάτων τοῦ θεοῦ, καὶ διάστημα μὴ γίνεσθαι καθόλου διὰ τὴν ἐπισυμβαίνουσάν ποτε ἀνάγκην τῶν εὐπαρωτέρων τοῦ σώματος χρειῶν.

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο ἡμῖν ὁ ἀπόστολος κανονίζει εἰπών· πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. ὥστε δεῖ μᾶλλον τῆς εὐσχημοσύνης καὶ τῆς εὐταξίας φροντίζειν κατά τε καιρὸν καὶ τόπον.

Ἐρώτησις, σλθ′.

Τίς ὁ θησαυρὸς ὁ ἀγαθὸς, καὶ τίς ὁ πονηρός.

Ἀπόκρισις.

Ἡ μὲν φρόνησις πάσης τῆς ἐν Χριστῷ εἰς δόξαν θεοῦ ἀρετῆς θησαυρὸς ἀγαθός ἐστιν· ἡ δὲ φρόνησις τῆς κακίας τῶν ἀπηγορευμένων ἀπὸ τοῦ κυρίου θησαυρὸς πονηρός ἐστιν· ἐξ ὧν προφέρεται κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκατέρων ἔργοις τε καὶ λόγοις, ἤτοι πονηρὰ, ἤτοι ἀγαθά.

Ἐρώτησις, σμ′.

Κατά τι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν.

Ἀπόκρισις.

Ὁ κύριος διὰ πολλὴν φιλαυΐαν τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασι τῶν γινομένων πραγμάτων κέχρηται, πρὸς παράστασιν τῶν ἀληθείας δογμάτων. ὥσπερ οὖν τῆς κατὰ γῆν εὐθείας ὁδοῦ ἡ παρέκβασις πολλὴν πλατύτητα ἔχει, οὕτω φησὶν ὁ ἐκβαίνων τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐν πολλῷ πλάτει τῆς πλάνης εὑρίσκεται. τὸ δὲ πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος, λογίζομαι ὅτι τοιοῦτόν ἐστιν· τὸ γὰρ εὐρὺ, καὶ παρὰ τοῖς ἔξω πεπαιδευμένοις, πλατὺ λέγεται. ὁ οὖν χῶρος τουτέστιν ὁ τόπος τῆς πλάνης πλατύς ἐστιν, ἧς τὸ τέλος ἀπώλεια.

Ἐρώτησις, σμα′.

Πῶς στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν· καὶ πῶς δι' αὐτῆς τις εἰσέρχεται,

Ἀπόκρισις.

Πάλιν καὶ ἐνταῦθα τὸ στενὸν καὶ τεθλιμμένον οὐκ ἄλλο καὶ ἄλλο τι δηλοῖ, ἀλλὰ τῆς στενότητος τὴν ἐπίτασιν τὸ τεθλιμμένον παρίστησιν. ἐπὶ τοσοῦτον τῆς ὁδοῦ ἀπεστενωμένης, ὡς θλίβεσθαι, τουτέστι στενοχωρεῖσθαι ἑκατέρωθεν τὸν ὁδεύοντα, παρεκβάσεως πάσης ἐπικινδύνου οὔσης, εἴτε δεξιᾷ εἴτε ἀριστερᾷ· ὡς ἐπὶ γεφύρας, πάντοθεν τοῦ ἀπορρέοντος ποταμοῦ ἀποδεχομένου τὸν ἐκκλίνοντα. διό φησιν ὁ Δαβίδ· ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι. δεῖ οὖν τὸν διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν προθέμενον, φυλάσσειν ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης παρεκβάσεως καὶ παρεκτροπῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου, πληροῦντα τὸ γεγραμμένον· μὴ ἐκκλίνῃς δεξιὰ μηδὲ ἀριστερά.

Ἐρώτησις, σμβ′.

Τί ἐστι τὸ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι.

Ἀπόκρισις.

Ἡ στοργὴ κατ' ἐπίτασιν τῆς φιλίας λέγοιτο ἂν, ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ διαθέσει διαπύρῳ τοῦ ἀγαπῶντος περὶ τὸν ἀγαπώμενον. ἵν' οὖν μὴ ἐπιπόλαιος ἡ φιλαδελφία, ἐν διαθέσει δὲ, καὶ διάπυρος ᾖ, εἴρηται τὸ τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι.

Ἐρώτησις, σμγ′.

Τί βούλεται, λέγων ὁ ἀπόστολος, ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. καίτοιγε ἀλλαχοῦ εἰπὼν, πᾶσα πικρία καὶ ὀργὴ, καὶ θυμὸς ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν.

Ἀπόκρισις.

Κατὰ μίμησιν τοῦ κυρίου νομίζω τὸν ἀπόστολον ἐνταῦθα μετακεχειρίσθαι τὸν λόγον· ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ κύριος πρότερον εἰπών· ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις τόδε· εἶτα ἐπάγει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν τόδε· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀπόστολος πρότερον μνημονεύσας τοῦ παλαιοῦ, καὶ τοῦ τότε ῥηθέντος, ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ἐπιφέρει μετ' ὀλίγα τὸ παρ' ἑαυ-

ἰδίας μακροθυμίας ἐφησυχάσῃ, διπλῆν ἁμαρτίαν ἁμαρτάνει· ὅτι τε αὐτὸς παραβαίνει τὴν λέγουσαν ἐντολήν· ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι᾽ αὐτὸν ἁμαρτίαν, καὶ κοινωνὸς τοῦ ἁμαρτάνοντος διὰ τῆς σιωπῆς γίνεται· καὶ ὅτι τὸν δυνάμενον ἴσως κερδηθῆναι διὰ τῶν ἐλέγχων, καθὼς καὶ ὁ κύριος διετάξατο, τοῦτο ἀφίησιν ἐναπολέσθαι τῷ κόσμῳ.

ἐρώτησις, σλγ΄.

Ἐκ πάντων τῶν κατορθωμάτων, ἐὰν οὖν λείπῃ τινί, εἰ διὰ τοῦτο οὐ σώζεται.

Ἀπόκρισις.

Πολλῶν ὄντων ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ τῶν δυναμένων περὶ τούτου πληροφορῆσαι ἡμᾶς, ἀρκεῖν ἡγοῦμαι τῷ πιστῷ καὶ μόνον τὸ ἐπὶ τῷ Πέτρῳ κείμενον, ὃς ἐπὶ τοσούτοις καὶ τηλικούτοις κατορθώμασι, καὶ τοιούτοις παρὰ τοῦ κυρίου μακαρισμοῖς καὶ ἐπαίνοις, ἵνα ἐν ἑνὶ μόνῳ δόξῃ παρακούειν, καὶ τοῦτο οὐδὲ διὰ ὄκνον, οὔτε διὰ καταφρόνησιν, ἀλλὰ δι᾽ εὐλάβειαν καὶ τιμὴν τὴν περὶ τὸν κύριον, ἐπὶ τούτῳ μόνῳ ἀκούει, ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ᾽ ἐμοῦ.

ἐρώτησις, σλδ΄.

Πῶς τὸν θάνατόν τις τοῦ κυρίου καταγγέλλει;

Ἀπόκρισις.

Ὡς ὁ κύριος ἐδίδαξεν εἰπών· εἴ τις ἔρχεται πρός με, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ· καὶ ὁ ἀπόστολος παρέστησεν ὁμολογήσας τό, ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ· ὅπερ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι προλαβόντες, συνετιθέμεθα· ὅσοι γάρ φησιν ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν· οἷς ἐπιφέρει, ἑρμηνεύων τί ἐστι τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου βαπτισθῆναι· ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· πάσης δὲ τῆς πρὸς τὸ ζῆν προσπαθείας καθαρεύοντας ἀξίους γενέσθαι τῆς μαρτυρίας τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ· ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν μετὰ παῤῥησίας, ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων· καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν.

ἐρώτησις, σλε΄.

Εἰ συμφέρει πολλὰ ἐκμανθάνειν ἐκ τῶν γραφῶν.

Ἀπόκρισις.

Δύο ταγμάτων καθολικωτέρων ὄντων, καὶ τῶν μὲν τὴν προστασίαν πεπιστευμένων, τῶν δὲ εἰς εὐπείθειαν καὶ ὑπακοὴν τεταγμένων ἐν διαφόροις χαρίσμασι, λογίζομαι, ὅτι ὁ μὲν τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν πλειόνων ἐγκεχειρισμένος, τὰ πάντων εἰδέναι καὶ ἐκμανθάνειν ὀφείλει, ἵνα τοὺς πάντας διδάσκῃ τὰ θελήματα τοῦ θεοῦ, ἑκάστῳ ἀποδεικνὺς τὰ αὐτῷ ἐπιβάλλοντα· τῶν δὲ ἄλλων ἕκαστος μεμνημένος τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ᾽ ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε· τὰ ἑαυτῷ ἐπιβάλλοντα σπουδαίως, μανθανέτω καὶ ποιείτω, μηδὲν πλέον περιεργαζόμενος· ἵνα γένηται ἄξιος τῆς φωνῆς τοῦ κυρίου εἰπόντος, δεῦρο ἀγαθὲ δοῦλε· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω.

ἐρώτησις, σλϛ΄.

Ὅσοι κατηξιώθησαν τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια ἐκμαθεῖν, πῶς ὀφείλουσι τὴν χάριν δέξασθαι;

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου ἀποφηναμένου ὅτι ᾧ παρέθετο πολύ, περισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν· περισσοτέρως φοβεῖσθαι καὶ σπουδάζειν ὀφείλουσι· καθὼς ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξεν εἰπών· συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι· τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν πεισθῶμεν τῷ κυρίῳ λέγοντι, εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

ἐρώτησις, σλζ΄.

Ποταπὴ ψυχὴ κατευθύνεται πρὸς τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ.

Ἀπόκρισις.

Ἡ καταδεξαμένη τὴν προστασίαν τοῦ κυρίου εἰπόντος, εἴ τις ἔρχεται πρός με, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι· ἐὰν γάρ τις μὴ προκατορθώσῃ τό, ἀπαρνήσασθαι ἑαυτόν, καὶ τό, ἆραι τὸν σταυρόν, πολλὰ διὰ ἑαυτοῦ εὑρίσκει

τούτων ἀκρίβειαν, ὡς δυνατὸν ἡμῖν παραδεδώκαμεν.

Ἐρώτησις, σκθʹ.

Εἰ χρὴ τὰς ἀπηγορευμένας πράξεις ἀνεπαισχύντως ἐξαγορεύειν πᾶσιν, ἢ τισὶ καὶ ποίοις τούτοις.

Ἀπόκρισις.

Ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦτον ἔχει τὸν λόγον, ὃν ἔχει ἡ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν παθῶν. ὡς οὖν τὰ πάθη τοῦ σώματος οὐ πᾶσιν ἀποκαλύπτουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὔτε τοῖς τυχοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἐμπείροις τῆς τούτων θεραπείας. οὕτω καὶ ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων γίνεσθαι ὀφείλει, ἐπὶ τῶν δυναμένων θεραπεύειν, κατὰ τὸ γεγραμμένον·
» ὑμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε. τουτέστι, αἴρετε
» διὰ τῆς ἐπιμελείας.

Ἐρώτησις, σλʹ.

Τί ἐστι λατρεία, καὶ τί ἐστιν ἡ λογικὴ λατρεία;

Ἀπόκρισις.

Λατρεία μέν ἐστιν, ὡς λογίζομαι, ἡ συντεταμένη καὶ διηνεκὴς, καὶ ἀμετεώριστος περὶ τὸ λατρευόμενον θεραπεία. τὴν δὲ διαφορὰν τῆς λογικῆς λατρείας, καὶ τῆς ἀλόγου παρί-
» στησιν ἡμῖν ὁ ἀπόστολος εἰπών· ποτὲ μὲν οἴδατε, ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄ-
» φωνα ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι· ποτὲ δὲ παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν
» ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ· τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. ὁ μὲν γὰρ ὡς ἂν ἄγηται, ἀπαγόμενος, ἄλογον λατρεύει λατρείαν, ἅτε μὴ ὑπὸ λόγου καθηγουμένου, ἰδίᾳ ὁρμῇ καὶ προθέσει κινούμενος· τῇ δὲ τοῦ ἄγοντος ἐξουσίᾳ πρὸς ὅπερ ἂν ἄγηται, καὶ ὡς οὐ θέλει φερόμενος. ὁ δὲ μετὰ λόγου ὑγιοῦς καὶ βουλῆς ἀγαθῆς σὺν πολλῇ φροντίδι τὰ τῷ θεῷ πάντοτε καὶ πανταχοῦ δοκοῦντα σκοπούμενος, καὶ κατορθῶν, οὗτος πληροῖ τὴν ἐντολὴν τῆς
» λογικῆς λατρείας, κατὰ τὸν εἰπόντα, λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρί-
» βοις μου· καὶ πάλιν· καὶ ἡ συμβουλία μου τὰ δικαιώματά σου.

Ἐρώτησις, σλαʹ.

Ἐὰν ἀδελφὸς πονηρεύηται εἰς ἐμὲ, καὶ ἐχθραίνῃ μοι, ἢ ἐνίοτε καὶ ὑβρίζῃ, εἰ ἔξεστί μοι τὰς δεδομένας μοι περὶ ἐχθροῦ ἐντολὰς καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ φυλάσσειν.

Ἀπόκρισις.

Ὁ κύριος ἐν ταῖς περὶ ἐχθρῶν ἐντολαῖς, οὔτε ἐχθροῦ, οὔτε ἔχθρας διαφορὰν ἠνίξατο. μᾶλλον δὲ ἐπὶ τῶν ὑπερεχόντων βαθμῶν τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα βαρύτερον εἶναι ἀφωρίσατο, εἰπὼν
» πρὸς αὐτούς, τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ
» σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; μάλιστα οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων καὶ τῶν δοκούντων εἶναι ἐνδοξοτέρων, σπουδῆς χρεία καὶ ἐπισκέψεως. ἵνα καὶ τὴν ὀφειλομένην ἐπιμέλειαν αὐτῶν εἴτε ἐν παρακλήσει, εἴτε ἐλέγχῳ μετὰ τῆς πρεπούσης μακροθυμίας ποιησώμεθα καὶ τὰ λοιπὰ πάντα κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἐντολὴν ἐπ᾽ αὐτῶν παραφυλάξαντες, ἀνυπαιτίους ἑαυτοὺς καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει φυλάξωμεν.

Ἐρώτησις, σλβʹ.

Ἐάν τις ἀδικηθεὶς ὑπό τινος, μηδενὶ ἀνάθηται λόγῳ μακροθυμίας καὶ ἀνεξικακίας, δόξει δὲ τῷ θεῷ ἀποδιδόναι τὸ κρίμα, εἰ κατὰ κύριον ποιεῖ.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, ποτὲ μὲν, ἄφετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ποτὲ δὲ, ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελ-
» φός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας
» τὸν ἀδελφόν σου, ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος
» δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλη-
» σίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. τῆς μὲν μακροθυμίας καρπὸν ἐπιδείκνυσθαι χρὴ τῷ θεῷ τὴν προσευχὴν ὑπὲρ τοῦ ἠδικηκότος ἐξ ἀληθινῆς διαθέσεως προσάγοντα καὶ λέγοντα, κύριε, μὴ στήσῃς αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ὡς ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἔνοχος γένηται τῇ κρίσει. τὴν δὲ παράκλησιν τῷ ἠδικηκότι, καὶ τὸν ἔλεγχον ἀποδιδόναι ἀκόλουθον. ὅπως κἀκεῖνον τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας ἐλευθερώσῃ. ἐὰν δὲ ἀμελήσῃ καὶ λόγῳ δῆθεν τῆς

Ἐρώτησις, σκε΄.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅπου ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν, πῶς τούτου καταξιωθῆναι δυνηθῶμεν;

Ἀπόκρισις.

Οἱ εἰς τὸ ὄνομά τινος συναχθέντες, πάντως ὀφείλουσιν εἰδέναι τὸν σκοπὸν τοῦ συναγαγόντος, καὶ πρὸς αὐτὸν ἑαυτοὺς καταρτίζειν, ἵνα ἀπαρτισμένως χάριν εὕρωσιν, καὶ μὴ κακίας ἢ ἀμελείας κρίματι ὑποπέσωσιν. ὥσπερ γὰρ οἱ κληθέντες ὑπό τινος, εἰ μὲν σκοπὸς τοῦ θερίσαι προκεῖται τῷ καλέσαντι, πρὸς αὐτὸ ἑαυτοὺς παρασκευάζουσιν, εἰ δὲ σκοπὸς τοῦ οἰκοδομῆσαι πρὸς τὴν οἰκοδομὴν ἀπαρτίζονται, οὕτως οἱ κληθέντες ὑπὸ τοῦ κυρίου, μνημονεύειν ὀφείλομεν τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, ἓν σῶμα, καὶ ἓν πνεῦμα· καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. σαφέστερον δὲ ἡμῖν παρίστησιν ὁ κύριος τὸ πῶς διὰ τῆς πρὸς οὓς ἐπαγγελίας εἰπών· ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν. ὡς οὖν γίνεται παρὰ τούτῳ ἡ μονὴ ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν, οὕτω καὶ τῶν δύο ἢ τριῶν ἐν μέσῳ ἐστὶν, ἐὰν πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ καταρτισθῶσιν. οἱ δὲ μὴ ἀξίως τῆς κλήσεως, μηδὲ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου συνηγμένοι· κἂν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνήχθαι ἐν ὀνόματι κυρίου δοκῶσιν, ἀκούουσι· τί με καλεῖτε κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω;

Ἐρώτησις, σκϛ΄.

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν, πῶς ὀφείλει εὐλογεῖν ὁ λοιδορούμενος, ἢ τί παρακαλεῖν ὁ βλασφημούμενος.

Ἀπόκρισις.

Καθόλου νομίζω τὸν ἀπόστολον ἐνταῦθα διδάσκειν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν καθ᾽ ἑαυτὸν, ἀνεξικακίᾳ χρῆσθαι πάντας, καὶ ἀγαθοῖς ἀμείβεσθαι τοὺς πονηρευομένους. ὡς μὴ μόνον ἐπὶ τοῦ λοιδοροῦντος γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς πονηρευομένου, πληροῦντας τὸ εἰρημένον· μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. τὸ δὲ παρακαλεῖν οἶδεν ἡ γραφὴ τιθέναι οὐ κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς συνηθείας, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμβιβάζειν τὴν καρδίαν εἰς πληροφορίαν τῆς ἀληθείας. ὡς ἐν τῷ παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου λέγει ὁ θεός. καὶ ὁ ἀπόστολος δέ φησιν, ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. τοῦτο δέ ἐστι συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. καὶ ἀλλαχοῦ· ἀλλ᾽ ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου.

Ἐρώτησις, σκζ΄.

Εἰ χρὴ ἕκαστον ἀνατίθεσθαι καὶ ἑτέροις ἃ φρονεῖ, ἢ ἐν πληροφορίᾳ τοῦ ἀρέσκοντος θεῷ γενόμενον, παρ᾽ ἑαυτῷ κατέχειν.

Ἀπόκρισις.

Μεμνημένοι τῆς τοῦ θεοῦ ἀποφάσεως εἰπόντος διὰ τοῦ προφήτου, οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες, καὶ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. τοῦτο δέ ἐστι συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ, λογιζόμεθα ἀναγκαῖον εἶναι ἀνατίθεσθαι ἡμᾶς τοῖς ὁμοψύχοις, καὶ ἀποδοχὴν δεδοκόσι πίστεώς τε καὶ συνέσεως· ἵνα ἢ τὸ πεπλανημένον διορθωθῇ, ἢ τὸ ἠκριβωμένον βεβαιωθῇ. καὶ ἡμεῖς φύγωμεν τὸ προειρημένον κρίμα, τὸ κατὰ τῶν ἑαυτοῖς συνετῶν.

Ἐρώτησις, σκη΄.

Εἰ ἐπὶ παντὶ πράγματι πληροφορεῖν χρὴ τὸ θέλημα τῶν σκανδαλιζομένων. ἢ ἔστι τινὰ, ἐφ᾽ ὧν οὐ δεῖ προσποιεῖσθαι, κἂν τινες σκανδαλίζονται.

Ἀπόκρισις.

Σαφῆ τὴν ἐν τούτοις διαφορὰν ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ ἐπερωτηθέντες ἐδηλώσαμεν, καὶ τὴν περὶ

τούτου

καὶ ὠφελοῦσαν, οὐχ ὅτι γε γυναικί. εἰ δέ τις μνημονεύει τοῦ Κυρίου εἰπόντος, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι λόγον περὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· φοβεῖται ἐπὶ παντὸς πράγματος τοιοῦτον κρίμα, καὶ πείθεται τῷ ἀποστόλῳ εἰπόντι, εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε· καὶ ἀλλαχοῦ, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω· καὶ οὐδὲν ἀνέχεται ποιῆσαι ἀργῶς καὶ ἀνωφελῶς. τὸ δὲ, τίς, καὶ πότε, καὶ πῶς, ἵνα καιρὸς καὶ τόπος, καὶ πρόσωπον δοκιμάζηται· ἀφ' ὧν κακοῦ μέν τινος οὔτε ὑποψία ἔσται· τὸ δὲ ἀπρόσκοπον τοῖς πᾶσι φυλαχθήσεται, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως ἡ συντυχία γενήσεται. ἀλλ' οὔτε ἓν πρόσωπον ἑνὶ συντυγχάνειν ἐπιτρέπει ὁ λόγος. ἀγαθοὶ γὰρ οἱ δύο φησὶν ὑπὲρ τὸν ἕνα, ἅμα δὲ καὶ ἀξιόπιστοι. οὐαὶ δὲ τῷ ἑνὶ, ὅτι ἐὰν πέσῃ, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγείρων.

Ἐρώτησις, σκε΄.

Τοῦ Κυρίου διδάσκοντος προσεύχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, εἰ δεῖ προσεύχεσθαι μὴ ὑποπεσεῖν ὀδύναις σωματικαῖς. ἐὰν δὲ περιπέσῃ τις, πῶς παρέλθῃ.

Ἀπόκρισις.

Οὐ διέκρινε πειρασμοῦ ποιότητα, καθολικῶς δὲ προσέταξε, προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. εἰσαχθέντα δὲ σὺν τῷ πειρασμῷ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτεῖν δεῖ· ἵνα κατορθωθῇ ἡμῖν τὸ, ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ἐρώτησις, σκβ΄.

Τίς ἐστιν ὁ ἀντίδικος ἑκάστου ἡμῶν, ἢ πῶς αὐτῷ εὐνοήσομεν;

Ἀπόκρισις.

Ἐπιτετηρημένως ἐνταῦθα ὁ Κύριος, ἀντίδικον ὀνομάζει τὸν ἀφαιρεῖσθαί τι ἐπιχειροῦντα τῶν διαφερόντων ἡμῖν. εὐνοοῦμεν δὲ αὐτῷ, ἐὰν φυλάξωμεν τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου εἰπόντος· τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ἐπὶ παντὸς πράγματος τοιούτου ὁμοίως.

Ἐρώτησις, σκγ΄.

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος· σὺ δὲ νηστεύων, ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ἵνα μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων· ὁ θέλων διά τινα λόγον ἀρέσκοντα Θεῷ νηστεῦσαι, καθὼς καὶ οἱ ἅγιοι πολλάκις πεποιηκότες εὑρίσκονται. ἐπειδὴ καὶ ὡς οὐ θέλει φαίνεται, τί ποιήσει;

Ἀπόκρισις.

Τὸ παράγγελμα τοῦτο ἐστὶ πρὸς τοὺς ἐπιτηδεύοντας ποιεῖν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας θεραπεύσωσιν. ἐπεὶ ὅτι γε ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου εἰς δόξαν Θεοῦ γενομένη κατὰ φύσιν, ἀνεπιτηδεύτως ἔχει πρὸς τὸ κρύπτεσθαι παρὰ τοῖς φιλοθέοις, ὁ Κύριος ἐδήλωσεν εἰπών· οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐρώτησις, σκδ΄.

Εἰ καὶ νῦν οἱ μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας ἐργάζονται,
οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης, καὶ τίνες εἰσὶν οὗτοι.

Ἀπόκρισις.

Τάχα γνωριμώτατον ἐστὶ τοῦτο τοῖς πᾶσιν, ἐκ τῶν ἐν τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ ἱστορουμένων· ὅτι πολλοὶ μέν εἰσι κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου μαρτυρίαν ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα μανθάνοντες. πολλοὶ δὲ οἱ κατὰ Κορνήλιον τοῖς μὲν φυσικοῖς κινήμασιν ὑγιῶς χρώμενοι, εἰς δὲ τὴν κατ' ἐπιστήμην τελειότητα βραδύνοντες διὰ τὴν ἀπόλειψιν τῶν διδασκόντων· πῶς γὰρ πιστεύσωσι φησὶν, ἐὰν μὴ ἀκούσωσιν; ἐὰν οὖν συμβῇ τινας εἶναι κατὰ τὸν Κορνήλιον, περὶ μηδὲν μὲν κακὸν ἀσχολουμένους, ἐν δὲ ἐπιθυμίᾳ τῆς τελειότητος τὰ δυνατὰ καὶ εἰς γνῶσιν ἥκοντα καλὰ γνησίως ἐπιτελειουμένους· τούτοις ὁ Θεὸς χαρίζεται ἃ καὶ τῷ Κορνηλίῳ· μὴ τούτοις λογισάμενος τὸν παρελθόντα χρόνον τῆς ἀργίας εἰς ἔγκλημα· ἐπεὶ μὴ παρὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν ὡς εἶπον ἐγένετο· τῇ δὲ ἐπιθυμίᾳ ἀρκούμενος τῇ φανερωθείσῃ διὰ τῶν κατὰ καιρὸν σπουδαζομένων, καὶ ἐπὶ τέλει ἐπιμελέστερον κατορθουμένων.

Ἐρώτησις, σιδ'.

Χρηστότης καὶ ἀγαθωσύνη, τίνι διαφέρουσιν ἀλλήλων;

Ἀπόκρισις.

Τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος, ποτὲ μὲν, χρηστὸς κύριος τοῖς σύμπασι. καὶ χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων καὶ κιχρῶν. ποτὲ δὲ ἀγάθυνον κύριε τοῖς ἀγαθοῖς. καὶ τοῦ Ἱερεμίου, ἀγαθὸς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν. πλατυτέραν οἶμαι εἶναι τὴν χρηστότητα εἰς ἐργασίαν, τῶν ὁπωσδήποτοῦν ἐπιδεομένων ταύτης. συνηγμένην δὲ τὴν ἀγαθωσύνην, καὶ τοῖς τῆς δικαιοσύνης λόγοις ἐν ταῖς εὐεργεσίαις συγχρωμένην.

Ἐρώτησις, σιε'.

Τίς ἐστιν ὁ ὑπὸ τοῦ κυρίου μακαριζόμενος εἰρηνοποιός;

Ἀπόκρισις.

Ὁ τῷ κυρίῳ συνεργῶν, κατὰ τὸν ἀπόστολον εἰπόντα ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ. καταλλάγητε τῷ θεῷ. καὶ πάλιν. δικαιωθέντες ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν. ἡ γὰρ ἄλλως ἔχουσα εἰρήνη, ἐρρέθη ὑπὸ τοῦ κυρίου εἰπόντος. εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν.

Ἐρώτησις, σις'.

Ἐν τίνι στραφῆναι δεῖ καὶ γενέσθαι ὡς τὰ νήπια;

Ἀπόκρισις.

Αὕτη ἡ περικοπὴ τοῦ εὐαγγελίου διδάσκει ἡμᾶς τὴν ὑπόθεσιν, δηλοῦσα πρὸς ἣν εἴρηται τοῦτο. ὥστε μὴ ζητεῖν ὑπεροχὴν. τὴν δὲ ἰσοτιμίαν τῆς φύσεως γνωρίζειν, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ἰσότιμον πρὸς τοὺς ἐλαττοῦσθαι δοκοῦντας ἔν τισι. τοιαῦτα γάρ ἐστι καὶ τὰ παιδία πρὸς ἄλληλα, τά γε μήπω προσεθισθέντα τῇ τῶν ἀναστρεφομένων κακίᾳ.

Ἐρώτησις, σιζ'.

Πῶς δεξώμεθα τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν τοιοῦτοι γενώμεθα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ κυρίου, οἷόν ἐστι τὸ παιδίον ἐν τοῖς μαθήμασι, μὴ ἀντιλέγον, μήτε δικαιολογούμενον πρὸς τοὺς διδασκάλους. πιστῶς δὲ καὶ εὐπειθῶς δεχόμενον τὰ διδάγματα.

Ἐρώτησις, σιη'.

Ποίαν σύνεσιν αἰτεῖν παρὰ τοῦ θεοῦ ὀφείλομεν, ἢ πῶς αὐτῆς καταξιωθῆναι δυνάμεθα;

Ἀπόκρισις.

Τὴν μὲν σύνεσιν παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου μανθάνομεν, λέγοντος. μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ. καὶ μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ. ἀλλὰ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος ἐν τῷ συνιεῖν, καὶ γινώσκειν τὸν κύριον. καὶ διὰ τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ἀλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. δυνάμεθα δὲ ταύτης καταξιωθῆναι, ἐὰν ποιήσωμεν τὸ γεγραμμένον. σχολάσατε καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεός. καὶ ἐὰν πιστεύσωμεν ἀληθὲς εἶναι πᾶν ῥῆμα θεοῦ. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, φησὶν, οὐδὲ μὴ συνῆτε.

Ἐρώτησις, σιθ'.

Ἐὰν εὐεργετηθῶμεν παρά τινος, πῶς δυνηθῶμεν καὶ τῷ κυρίῳ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν καθαρὰν καὶ ὁλόκληρον ἀποδοῦναι; καὶ τὸ πρὸς τὸν εὐεργέτην ἐπιστημόνως πληρῶσαι, μήτε ἐλλείποντες, μήτε ὑπερβαίνοντες τὸ μέτρον; Ἀπόκρισις.

Ἐὰν τὸν μὲν θεὸν, καὶ ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν παντὸς ἀγαθοῦ εἶναι πληροφορηθῶμεν. τὸν δὲ διάκονον ὡς ὑπηρέτην τῆς τοῦ θεοῦ ἐργασίας γνωρίσωμεν.

Ἐρώτησις, σκ'.

Εἰ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀδελφοῖς συντυγχάνειν ἐπιτρέπειν χρή. ἢ τίς, καὶ πότε, καὶ πῶς ἀδελφοῖς συντεύξεται;

Ἀπόκρισις.

Περὶ τούτων εἴρηται ἐν τοῖς κατὰ πλάτος, ὅτι οὔτε ἀνδρὶ ἀνὴρ, κατ' ἐξουσίαν ἕκαστος ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχον συντυγχάνειν ὀφείλει. μετὰ δοκιμασίας δὲ ὁ δυνάμενος ὠφελῆσαι

λαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, καὶ ὑπακούειν αὐτῷ διδάσκοντι. μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσὶ τὸ ἀγαθὸν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. τούτων τοίνυν οὕτως ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀποστόλου παραδεδομένων, φανερὸν ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ ἕνεκεν μεριμνᾶν, ἢ ἐργάζεσθαι, παντάπασιν ἀπηγόρευται· κατ' ἐντολὴν δὲ τοῦ κυρίου διὰ τὴν χρείαν τοῦ πλησίον μεριμνᾶν καὶ ἐργάζεσθαι σπουδαιότερον χρὴ, μάλιστα τοῦ κυρίου εἰς ἑαυτὸν ἀναδεχομένου τὴν εἰς τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ σπουδὴν, καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ὑπὲρ ταύτης ἐπαγγελλομένου.

Ἐρώτησις, ση΄.

Εἰ καλόν ἐστι καθόλου σιγὴν ἀσκεῖν.

Ἀπόκρισις.

Τῆς σιγῆς τὸ καλὸν, καιρῷ καὶ προσώπῳ δοκιμάζεται, ὡς παρὰ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς διδασκόμεθα· καιρῷ μὲν, ὡς ὅταν λέγῃ, ὅτι ὁ συνιῶν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σιωπήσεται· ὅτι καιρὸς πονηρός ἐστι. καὶ πάλιν ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου· προσώπῳ δὲ, ὡς ὅταν γράφῃ ὁ ἀπόστολος, ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω· καὶ πάλιν· αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· ἔτι δὲ ὅτι καὶ τοῖς ἀκρατεστέροις τὴν γλῶσσαν, καὶ μὴ δυναμένοις φυλάξαι τὸ, πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω· ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς, πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως· ἀναγκαία ἡ τελεία σιωπὴ, ἕως ἂν ἐν ταύτῃ τότε πάθος τῆς ἐν λόγοις προπετείας θεραπευθῶσι, καὶ δυνηθῶσι μαθεῖν ἐπὶ σχολῆς, πότε, καὶ τί, καὶ πῶς λαλεῖν δεῖ· ἵνα καθὼς γέγραπται, δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν.

Ἐρώτησις, σθ΄.

Πῶς δυνηθῶμεν φοβηθῆναι τὰ κρίματα τοῦ θεοῦ;

Ἀπόκρισις.

Κατὰ φύσιν ἡ προσδοκία παντὸς δεινοῦ, φόβου ἐστὶ ποιητική· οὕτω γὰρ καὶ τὰ θηρία φοβούμεθα, καὶ τοὺς ἄρχοντας κακοῦ τινος πεῖραν ἐξ αὐτῶν προσδοκῶντες. ἐὰν οὖν τις πιστεύσῃ, ὅτι ἀληθεῖς εἰσιν αἱ ἀπειλαὶ τοῦ κυρίου, καὶ προσδοκήσῃ τὴν φρικώδη καὶ δεινοτάτην αὐτῶν πεῖραν, φοβεῖται τὰ κρίματα.

Ἐρώτησις, σι΄.

Τίς ἐστιν ἡ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παραδεδομένη καταστολὴ κοσμία;

Ἀπόκρισις.

Ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ἴδιον συμπρεπὴς τῆς χρήσεως, ἐστοχασμένη καιροῦ, τόπου, προσώπου, χρείας. οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐγκρίνει ὁ λόγος ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ θέρους, οὔτε τὸ αὐτὸ σχῆμα τοῦ ἐργάτου, καὶ τοῦ ἀναπαυομένου; τοῦ στρατιώτου καὶ τοῦ ἰδιώτου, ἢ ἀνδρὸς καὶ γυναικός.

Ἐρώτησις, σια΄. Τί τὸ μέτρον τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης. Ἀπόκρισις.

Τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἀεὶ τὴν ψυχὴν ἐπεκτείνεσθαι πρὸς τὸ τοῦ θεοῦ θέλημα, κατὰ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς ἑαυτοῦ δόξης.

Ἐρώτησις, σιβ΄.

Πῶς κατορθοῦται ἡ πρὸς θεὸν ἀγάπη;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν εὐσυνειδήτως, καὶ εὐγνωμόνως διατεθῶμεν ἐπὶ ταῖς παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίαις· ὅπερ καὶ τοῖς ἀλόγοις ὑπάρχει· ὁρῶμεν γὰρ, καὶ τοὺς κύνας τὸν διδόντα ἄρτον μόνον ἀγαπῶντας. μανθάνομεν δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου ἐγκληματικῶς εἰρημένων οὕτως· υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν· ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός με οὐ συνῆκεν. ὥσπερ γὰρ τῷ βοΐ, καὶ τῷ ὄνῳ ἐκ τῆς παρὰ τοῦ τρέφοντος εὐεργεσίας, ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη αὐτομάτως ἐγγίνεται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἐὰν εὐαισθήτως καὶ εὐγνωμόνως τὰς εὐεργεσίας δεξώμεθα, πῶς οὐκ ἀγαπήσομεν τὸν τοσοῦτον καὶ τηλικοῦτον εὐεργέτην θεόν; κατὰ φύσιν, ἵνα οὕτως εἴπω, καὶ ἀδιδάκτως τῆς τοιαύτης διαθέσεως τῇ ὑγιαινούσῃ ψυχῇ ἐγγινομένης.

Ἐρώτησις, σιγ΄.

Τίνα ἐστὶ τὰ γνωρίσματα τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης;

Ἀπόκρισις.

Αὐτὸς ὁ κύριος ἐδίδαξεν ἡμᾶς εἰπὼν, ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.

Ἀπόκρισις.

Ὅτι οὐκ ἔστιν ἓν μέτρον ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ὁ μὲν πλεῖον καὶ πιστεύεται, καὶ ἐπὶ διάκονται. ὁ δὲ
» ἔλαττον, δῆλον ἐκ τῶν τοῦ κυρίου ῥημάτων, ποτὲ μὲν εἰπόντος, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν
» σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών. ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑ-
» κατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῷ τὴν μνᾶν ὑποδεξαμένῳ εὑρίσκε-
» ται. ποτὲ δὲ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν.

Ἐρώτησις, σδ΄.

Πῶς καταξιοῦταί τις πνεύματος ἁγίου γενέσθαι μέτοχος;

Ἀπόκρισις.

Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξεν, εἰπών. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.
» καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
» ὃ, ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν. ἕως οὖν οὐ τηροῦμεν πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου, οὐδὲ ἐσμὲν
» τοιοῦτοι, ὥστε μαρτυρηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, πνεύμα-
τος ἁγίου καταξιωθῆναι μὴ προσδοκήσωμεν.

Ἐρώτησις, σε΄.

Τίνες εἰσὶν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι;

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου λέγοντος, ποτὲ μὲν, ὅτι τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν πνεῦμά ἐστι, καὶ ζωή
» ἐστι. ποτὲ δὲ. ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διδάξει ὑμᾶς πάντα καὶ ὑπομνήσει ἃ ἂν εἴπω ὑμῖν, οὐ
» γὰρ λαλήσει φησὶν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ, ταῦτα λαλήσει. οὗτοί εἰ-
σιν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οἵτινες οὐ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἐπτώχευσαν, ἀλλὰ διὰ τὴν δι-
δασκαλίαν τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὕπαγε πώλησόν πάντα ὅσα ἔχεις, καὶ δὸς πτωχοῖς. ἐὰν δέ
τις καὶ τὴν ὁπωσοῦν συμβᾶσαν πτωχείαν καταδεξάμενος κυβερνήσῃ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ
θεοῦ ὡς ὁ Λάζαρος, οὐδὲ οὗτος τοῦ μακαρισμοῦ ἀλλότριος.

Ἐρώτησις, σϛ΄.

Τοῦ κυρίου παραγγέλλοντος μὴ μεριμνᾶν τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περι-
βαλώμεθα, μέχρι τίνος ἐστὶν ἡ ἐντολή; ἢ πῶς κατορθοῦται;

Ἀπόκρισις.

Ἡ μὲν ἐντολή ἐστι μέχρι θανάτου, ὡς καὶ πᾶσα ἐντολή. καὶ γὰρ ὁ κύριος ὑπήκουσε μέχρι θανά-
» του. κατορθοῦται δὲ τῇ ἐπὶ τὸν θεὸν πεποιθήσει. ἀπαγορεύσας γὰρ ὁ κύριος τὴν μέριμναν,
» ἐπισυνάπτει τὴν ἐπαγγελίαν, εἰπών. οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ
» ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. τοιοῦτος ἦν ὁ ἀπόστολος λέγων, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχή-
» καμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς.
κατὰ μὲν τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἑτοιμασίαν τῆς ψυχῆς καθημέραν ἀποθνήσκων, τῇ δὲ τοῦ
» θεοῦ εὐδοκίᾳ φυλασσόμενος. διὸ μετὰ παῤῥησίας ἔλεγεν, ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ
» ζῶμεν. βοηθεῖ δὲ τῇ τοιαύτῃ προαιρέσει καὶ ἡ περὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου διάπυρος σπουδὴ καὶ
ἀκόρεστος ἐπιθυμία, ὑφ' ἧς ὁ κρατηθεὶς οὐδὲ σχολὴν ἄγει μεριμνᾶσθαι περὶ τὰς τοῦ σώ-
ματος χρείας.

Ἐρώτησις, σζ΄.

Οὐκοῦν εἰ μηδὲ μεριμνᾶν δεῖ περὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν, καὶ ἄλλη παραγγελία ἐστὶ
τοῦ κυρίου εἰπόντος, ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην. περισσὸν τὸ ἐργάζεσθαι;

Ἀπόκρισις.

Αὐτὸς ὁ κύριος ἐν ἑκατέρῳ τόπῳ τὸ ἑαυτοῦ πρόσταγμα ἐσαφήνισεν. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀπαγορεύ-
» σας τὸ ζητεῖν τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐν τῷ εἰπεῖν. μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, ταῦτα γὰρ
» πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ, προσέταξεν εἰπὼν, ζητεῖτε δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
» καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. πῶς δὲ δεῖ ζητεῖν, διὰ τῶν καταξιουμένων ἐδήλωσεν. ἐνταῦ-
θα δὲ κωλύσας ἐργάζεσθαι τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἐδίδαξεν ἐργάζεσθαι τὴν βρῶ-
» σιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον. ἣν αὐτὸς πάλιν ἐφανέρωσεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ εἰπών.
» ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. εἰ δὲ θέλημα θεοῦ ἐστι
» πεινῶντα θρέψαι, διψῶντα ποτίσαι, γυμνὸν περιβαλεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ, ἀνάγκη πᾶσα με-
» μνῆσθαι τὸν ἀπόστολον λέγοντα, πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντι-

ἐρώτησις, ρϟη΄.

Τί ἐστι ταπεινοφροσύνη, καὶ πῶς αὐτὴν κατορθώσομεν;

Ἀπόκρισις.

Ταπεινοφροσύνη μέν ἐστι, τὸ πάντας ἡγεῖσθαι ὑπερέχοντας ἑαυτοῦ κατὰ τὸν ὅρον τοῦ ἀποστόλου. κατορθοῖ δέ τις αὐτὴν, πρῶτον, ἐὰν μνημονεύσῃ τῆς ἐντολῆς τοῦ κῦ εἰπόντος· μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· ὅπερ πολλαχοῦ, καὶ πολυτρόπως καὶ ἔδειξε, καὶ ἐδίδαξε· καὶ πιστεύσῃ αὐτῷ ἐπαγγειλαμένῳ, ὅτι ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται· ἔπειτα, ἐὰν δι' ὁμαλοῦ, καὶ ἀδιαστάτως τοῖς τῆς ταπεινοφροσύνης ἐπιτηδεύμασιν ἐν παντὶ πράγματι ἐμμελετήσῃ καὶ συγγυμνάσηται· μόλις γὰρ οὕτως δυνήσεται τῇ διηνεκεῖ μελέτῃ ἀναλαβεῖν τὴν ἕξιν τῆς ταπεινοφροσύνης· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν γίνεσθαι ἔθος· ὁ δὲ αὐτὸς τρόπος τῆς κατορθώσεως καὶ ἐπὶ πάσης ἀρετῆς τῆς κατ' ἐντολὴν τοῦ κῦ ἡμῶν ἰησοῦ χῦ.

ἐρώτησις, ρϟθ΄.

Πῶς ἄν τις προθυμηθείη, καὶ πῶς κινδύνοις ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς τοῦ κῦ παραβουλεύεσθαι;

Ἀπόκρισις.

Πρῶτον μὲν ὑπομνησθεὶς, ὅτι αὐτὸς ὁ κς ὑπὲρ ἡμῶν ὑπήκουσε τῷ πατρὶ μέχρι θανάτου· εἶτα πληροφορηθεὶς τὴν δύναμιν τῆς ἐντολῆς, ὅτι ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καθὼς γέγραπται· ἔπειτα πιστεύσας τῷ κῷ εἰπόντι· ὃς ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν.

ἐρώτησις, σ΄.

Οἱ περικάμνοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ θεοῦ, πῶς δύνανται ὠφελεῖν τοὺς ἄρτι προσερχομένους.

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν ἰσχύουσι κατὰ τὸ σῶμα, ἐν τῷ τὸ ἄοκνον τῆς σπουδῆς ἐπιδείκνυσθαι, καὶ τύπον ἑαυτοὺς παρέχειν παντὸς κατορθώματος· εἰ δὲ ἀσθενοῦσιν ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει τῆς ψυχῆς, ὡς ἐπιφαίνεσθαι τῷ τε προσώπῳ, καὶ παντὶ κινήματι τὴν πληροφορίαν τῆς τοῦ θῦ ἐποψίας, καὶ τῆς τοῦ κῦ παρουσίας, καὶ ἐν τοῖς ἀπηριθμημένοις ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἰδιώμασι τῆς ἀγάπης, εἰπόντος· ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακὸν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ· συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει· ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει· ταῦτα γὰρ πάντα, καὶ ἐν ἀσθενοῦντι σώματι δυνατὸν κατορθοῦσθαι.

ἐρώτησις, σα΄.

Πῶς κατορθοῖ τις ἐν τῇ προσευχῇ τὸ ἀμετεώριστον;

Ἀπόκρισις.

Πληροφορηθεὶς πρὸ ὀφθαλμῶν εἶναι τὸν θν· εἰ γὰρ ἄρχοντά τις ἢ προεστῶτα θεωρῶν, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, ἀμετεώριστον ἔχει τὸ ὄμμα, πόσῳ μᾶλλον ὁ προσευχόμενος τῷ θῷ, ἀμετεώριστον ἕξει τὸν νοῦν, ἀπὸ τοῦ ἐτάζοντος καρδίας καὶ νεφρούς; πληρῶν τὸ γεγραμμένον, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν.

ἐρώτησις, σβ΄.

Εἰ δυνατὸν κατορθῶσαι τὸ ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἀμετεώριστον, καὶ πῶς κατορθοῖ τις;

Ἀπόκρισις.

Ὅτι δυνατὸν ἔδειξεν ὁ εἰπών· οἱ ὀφθαλμοί μου διαπαντὸς πρὸς τὸν κν· καὶ, προωρώμην τὸν κν ἐνώπιόν μου διαπαντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ· πῶς δὲ δυνατὸν, προείρηται· ὅτι ἐν τῷ μὴ διδόναι καιρὸν ἀργίας τῇ ψυχῇ ἀπὸ τῆς περὶ θῦ, καὶ τῶν τοῦ θεοῦ ἔργων τε καὶ δωρεῶν ἐννοίας, καὶ τῆς ὑπὲρ πάντων ἐξομολογήσεως καὶ εὐχαριστίας.

ἐρώτησις, σγ΄.

Τῶν κατ' ἐντολὴν τοῦ κῦ κατορθωμάτων, πότερον ἓν μέτρον ἐστὶν ἐν πᾶσιν, ἢ ὁ μὲν πλεῖον ἔχει, ὁ δὲ ἔλαττον.

ἐπειδὴ τοσούτων καὶ τοιούτων παρὰ θεοῦ κατηξιώθησαν· ἐπειδὴ αὐτῶν μὲν ἦν ἡ υἱοθε-
σία καὶ ἡ δόξα· αὐτῶν δὲ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία· ἐπειδὴ αὐτοῖς μὲν αἱ διαθῆκαι, καὶ
αἱ ἐπαγγελίαι· αὐτῶν δὲ οἱ πατέρες· ἐπειδὴ ἐξ αὐτῶν ὁ χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, τοσούτου τι-
μᾶται αὐτῶν τὴν σωτηρίαν, οὐκ εἰς τὴν σύγχυσιν ἀποβλέπων, ἀλλ᾽ εἰς τὴν τοῦ κυρίου ὑπὲρ
» αὐτῶν ἐν ἀνθρωπήσει τοῦ εἰπόντος, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλό-
» τα οἴκου ἰσραήλ.

Ἐρώτησις, ρϙα΄.

Τίς ἐστιν ὁ πραΰς;

Ἀπόκρισις.

Ὁ ἀμετάθετος ἐν ταῖς κρίσεσι τῶν πρὸς εὐαρέστησιν θεοῦ σπουδαζομένων.

Ἐρώτησις, ρϙβ΄.

Τίς ἐστιν ἡ λύπη ἡ κατὰ θεόν, καὶ τίς ἡ τοῦ κόσμου;

Ἀπόκρισις.

Ἡ μὲν κατὰ θεόν, ὅταν ἐντολῆς θεοῦ παροφθείσης, λυπηθῇ τις κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀθυ-
» μία κατέσχε με ἀπὸ ἁμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου· ἡ δὲ τοῦ κόσ-
μου, ὅταν τι ἀνθρώπινον καὶ τοῦ κόσμου ἄξιον ᾖ τὸ λυποῦν.

Ἐρώτησις, ρϙγ΄.

Ποία ἐν κυρίῳ χαρά, καὶ τί ἐὰν ποιῶμεν, χαίρειν ὀφείλομεν;

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἐπὶ τοῖς κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ κυρίου εἰς δόξαν θεοῦ γινομένοις χαίρειν, ἡ ἐν κυρίῳ χαρά ἐστιν· ὅταν
οὖν τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου ποιῶμεν, ἢ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου πάσχωμέν τι, χαίρειν καὶ συγχαίρειν
ἀλλήλοις ὀφείλομεν.

Ἐρώτησις, ρϙδ΄.

Ποῖον πένθος ἀναλάβωμεν, ἵνα καταξιωθῶμεν τοῦ μακαρισμοῦ;

Ἀπόκρισις.

Ἐμπεριέχεται τοῦτο τὸ ἐρώτημα τῇ κατὰ θεὸν λύπῃ· ὅταν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις πεν-
θῶμεν, ἤτοι διὰ τὴν ἀτιμίαν τοῦ θεοῦ, ὅτι διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεόν τις
» ἀτιμάζει, ἢ διὰ τοὺς κινδυνεύοντας ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ· ψυχὴ γάρ φησιν ἁμαρτάνουσα, αὕτη
» ἀποθανεῖται· μιμούμενοι τὸν εἰρηκότα, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων.

Ἐρώτησις, ρϙε΄.

Πῶς πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖ τις;

Ἀπόκρισις.

Ὅταν πάντα διὰ θεὸν κατ᾽ ἐντολὴν θεοῦ ποιῇ· καὶ ἐν μηδενὶ περιβλέπηται τὸν παρὰ τῶν
» ἀνθρώπων ἔπαινον· πανταχοῦ δὲ μνημονεύῃ τοῦ κυρίου εἰπόντος· οὕτως λαμψάτω τὸ
» φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσω-
» σι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐρώτησις, ρϙϛ΄.

Πῶς ἐσθίει τις καὶ πίνει εἰς δόξαν θεοῦ;

Ἀπόκρισις.

Ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ εὐεργέτου, καὶ ἐν τῇ τοιᾷδε διαθέσει τῆς ψυχῆς μαρτυρουμένης ἐκ τῆς τοῦ
σώματος καταστάσεως, ὅτι οὐχ ὡς ἀμέριμνος ἐσθίει, ἀλλ᾽ ὡς ἔχων ἐπόπτην θεόν· καὶ
ἐν τῷ σκοπῷ δὲ τῆς μεταλήψεως, ὅταν μὴ ὡς δοῦλος γαστρὸς δι᾽ ἡδονὴν ἐσθίῃ, ἀλλ᾽ ὡς ἐρ-
γάτης θεοῦ διὰ τὴν ἐν τοῖς κατ᾽ ἐντολὴν χριστοῦ ἔργοις εὐτονίαν.

Ἐρώτησις, ρϙζ΄.

Πῶς ὃ ποιεῖ ἡ δεξιά, ἵνα μὴ γινώσκῃ ἡ ἀριστερά;

Ἀπόκρισις.

Ὅταν ἀμετεωρίστως καὶ τεταμένῃ ἐπιθυμίᾳ τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ὁ νοῦς ἐξ ὁλο-
κλήρου ἀγωνιῶν μὴ ἐκπέσῃ τοῦ προσήκοντος ἀγωνίζεται νομίμως· τότε οὐδενὸς οὔτε
μέλους ἑτέρου λαμβάνει ἔννοιαν, εἰ μὴ μόνον τοῦ χρησιμεύοντος εἰς τὸ προκείμενον· ὡς ὁ
τεχνίτης καθ᾽ ἕκαστον ἔργον μόνῳ ἐμβλέπων τῷ χρησιμεύοντι αὐτῷ ὀργάνῳ.

Ἀπόκρισις.

Τὴν μὲν διάθεσιν, ἢ τὸν τρόπον τούτου τοῦ κατορθώματος εἰκὸς εἶναι διάφορον· ἀλλὰ γάρ ἐστι πολλάκις τὰ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν καταδέχεσθαι, καὶ ἄλλα τὰ ὑπὲρ δικαίων σπουδάζεσθαι ὀφείλοντα· τὸ μέντοι γε μέχρι θανάτου ἀγάπην δεικνύειν, καὶ ὑπὲρ δικαίων καὶ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν δεδιδάγμεθα μηδὲν διακρίνοντες· συνίστησι γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην φησὶν ὁ θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πρὸς δὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους λέγει· ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς· διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε.

Ἐρώτησις, ρπζʹ.

Εἰ χρὴ παρὰ τῶν κατὰ σάρκα οἰκείων δέχεσθαί τι ἕκαστον.

Ἀπόκρισις.

Τοῖς μὲν οἰκείοις ἀποδιδόναι τὰ ἐπιβάλλοντα τοῖς προσερχομένοις τῷ κυρίῳ, ἀναγκαῖον, καὶ μηδὲν ὑφαιρεῖν, ἵνα μὴ τῷ κρίματι τῆς ἱεροσυλίας ὑποπέσωσιν· τὸ μέντοι γε ἀναλίσκεσθαι ταῦτα ἐν ὄψει τῶν ἐκείνων, οἷς διαφέρειν ἔδοξε, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις γίνεται πολλάκις ἐπάρσεως ὑπόθεσις· καὶ τοῖς πένησι τῶν τῷ αὐτῷ βίῳ προσελθόντων λύπης ἀφορμή· ὥστε συμβαίνειν ἐκεῖνο, ἐφ' ᾧ ἐγκαλοῦνται οἱ Κορίνθιοι ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ὅτι καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας. διόπερ ὁ τὴν φροντίδα τῶν κατὰ τόπον ἐκκλησιῶν πεπιστευμένος, ἐὰν ᾖ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονομεῖν δυνάμενος, τούτῳ προσφερέσθω κατὰ μίμησιν τῶν ἐν ταῖς πράξεσιν· οἵτινες φέροντες ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. εἰ δὲ τὸ οἰκονομεῖν τὰ τοιαῦτα οὐκ ἔστι πάντων, ἀλλὰ μόνων τῶν μετὰ δοκιμασίας εἰς τοῦτο τυπωθέντων, καὶ τὸ παρὰ τῶν τοιούτων διδόμενον, οὕτως ὡς ἂν δοκιμάσῃ τυπώσει.

Ἐρώτησις, ρπηʹ.

Πῶς ἴδωμεν τοὺς ποτὲ συνοίκους ἡμῶν, ἢ συγγενεῖς εἰσερχομένους.

Ἀπόκρισις.

Ὡς ὁ κύριος ἔδειξε, καὶ ἐδίδαξεν, ὅτι ἀπηγγέλη αὐτῷ, ὅτι ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασιν ἰδεῖν σε θέλοντες· πρὸς οὓς ἐπιπληκτικώτερον ἀποκρίνεται εἰπών· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή, καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐρώτησις, ρπθʹ.

Ἐὰν δὲ καὶ παρακαλῶσι θέλοντες ἀπαγαγεῖν ἡμᾶς εἰς τὰ ἴδια, εἰ χρὴ αὐτῶν ἀνέχεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν διὰ οἰκοδομὴν τῆς πίστεως ὁ δυνάμενος οὕτως ἀπελθεῖν μετὰ δοκιμασίας πεμπέσθω. εἰ δὲ διὰ κατὰ θῆκον ἀνθρώπινον, ἀκουέτω τοῦ κυρίου λέγοντος πρὸς τὸν εἰπόντα· ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν καὶ ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου· οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀποτάξασθαι ἅπαξ θελήσαντος, τοιοῦτον τὸ κρίμα, τί χρὴ λέγειν ὑπὲρ τούτου.

Ἐρώτησις, ρϟʹ.

Εἰ δεῖ ἐλεεῖν τοὺς κατὰ σάρκα οἰκείους, ἐπιθυμοῦντας τὴν σωτηρίαν αὐτῶν.

Ἀπόκρισις.

Ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνήν, καὶ ἐξουσίαν λαβὼν γενέσθαι τέκνον θεοῦ, συγγένειαν μὲν τὴν κατὰ σάρκα ἐπαισχύνεται, οἰκείους δὲ γνωρίζει τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως ὑπὸ τοῦ κυρίου μαρτυρουμένους, εἰπόντος· μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιοῦντες. καὶ ἐλεείτω οὕτως πάντας μὲν τοὺς μακρυνομένους ἀπὸ τοῦ κυρίου. καὶ τοὺς συγγενεῖς δέ, τοὺς κατὰ σάρκα ὡς πάντας. εἰ δέ τις τούτοις πλέον τι προσπάσχων συνήγορον ἔχειν οἴεται τοῦ ἰδίου πάθους τὸν ἀπόστολον λέγοντα· ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγώ, ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, μανθανέτω ὁ τοιοῦτος ἐκ τῶν ἐπιφερομένων· ὅτι οὐ τὴν συγγένειαν τὴν κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τὸν Ἰσραήλ, καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἐξαίρετα τοῦ θεοῦ ὁ ἀπόστολος τιμᾷ· οὐδ' ἐπειδήπερ συγγενεῖς αὐτοῦ οἱ Ἰσραηλῖται, ἀλλ' ἐπειδὴ Ἰσραηλῖται ἦσαν οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς· καὶ

Ἀπόκρισις.

Οἱ διδαχθέντες ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν τιθέναι ὑπὲρ ἀλλήλων, πῶς τῶν περὶ τὸ σῶμα φείσασθαι δύνανται; ὥσπερ ἐπιλαθόμενοι τοῦ εἰπόντος, ἐπείνασα, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. καὶ τὰ ἑξῆς. ἐὰν δὲ γίνηται τοῦτο, μακροθυμεῖν χρὴ τοὺς πτωχεύοντας ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι παρακλήσεως, μιμουμένους τὸν Λάζαρον.

Ἐρώτησις, ρπβʹ.

Ἐκ ποίων καρπῶν δοκιμάζεσθαι ὀφείλει ὁ συμπαθῶς ἐλέγχων τὸν ἀδελφὸν ἁμαρτάνοντα.

Ἀπόκρισις.

Πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἐξαιρέτων τῆς συμπαθείας κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι ἐὰν πάσχῃ ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. καὶ ὅτι τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; ἔπειτα δὲ, ἐὰν ἐπὶ πάσῃ ἁμαρτίᾳ ὁμοίως συντρίβηται, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι τοῖς τε εἰς αὐτὸν, καὶ τοῖς εἰς ἄλλον ὁμοίως λυπῆται, καὶ πενθῇ, καὶ ἐλέγχων μὴ διαφθείρῃ τὸν ὑπὸ τοῦ κυρίου παραδεδομένον τρόπον.

Ἐρώτησις, ρπγʹ.

Ἐὰν συμβῇ τινὰς ἐν ἀδελφότητι ζῶντας διαφωνῆσαι πρὸς ἀλλήλους, εἰ ἀκίνδυνόν ἐστιν ἀγάπης ἕνεκεν συμπεριφέρεσθαι τοῖς τοιούτοις.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, δὸς πάτερ, ἵνα ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἓν ὦσιν ἐν ἡμῖν. καὶ τοῦ ἀποστόλου γράψαντος, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες. καὶ τῶν πράξεων ἱστορουσῶν, ὅτι ἦν τῶν πιστευσάντων καρδία καὶ ψυχὴ μία. οἱ μὲν διαφωνοῦντες ἀλλότριοι τῶν εἰρημένων εἰσίν. ἀγάπη δὲ, ἡ μὲν κατὰ λόγον. φυλάσσει τὸ εἰρημένον. ὁ δὲ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει. ἡ δὲ μὴ κατὰ λόγον, οἵα δ᾽ ἂν ᾖ, ἀδόκιμος. τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅτι ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

Ἐρώτησις, ρπδʹ.

Πῶς δυνηθῇ τις καὶ ὅτε παρακαλεῖ, καὶ ὅτε ἐλέγχει, μὴ μόνον σπουδάζειν ἐπισημόνως λαλῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὴν διάθεσιν τὴν ὀφειλομένην σώζειν πρός τε τὸν θεὸν, καὶ πρὸς ἐκείνους, οἷς λαλεῖ.

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν μνημονεύσῃ τις τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. οὐχ ὡς ἰδίαν τινὰ ἐπιστήμην ἐξουθενοῦντες οἰκονομῇ, ἀλλ᾽ ὡς θεοῦ ὑπηρεσίαν ἐν ἐπιμελείᾳ ψυχῶν αἵματι Χριστοῦ ἐξηγορασμένων πληροῖ. μετὰ φόβου καὶ τρόμου τοῦ πρὸς θεὸν, κατὰ τὸν εἰπόντα, οὕτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. καὶ μετὰ διαθέσεως καὶ εὐσπλαγχνίας τῆς περὶ τοὺς ἀκούοντας. ποιῶν τὸ εἰρημένον. ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς.

Ἐρώτησις, ρπεʹ.

Ἐάν τις ἐν διαλέξει συνδιατιθεμένους τοῖς λεγομένοις ὁρῶν τοὺς ἀκούοντας χαίρῃ, πῶς γνωρίσει ἑαυτὸν, εἰ διαθέσει ἀγαθῇ χαίρει, ἢ πάθει τινὶ ἰδίῳ;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν ἐν τοῖς ἐπαίνοις μόνοις τὴν χαρὰν στήσῃ, δῆλός ἐστιν ἰδίῳ πάθει κινούμενος. ἐὰν δὲ τῶν ἐπαινούντων παρ᾽ αὐτὰ μὲν τὸ περὶ τὴν ἀκρόασιν συνετὸν καταμαθὼν ἐλπίδα τῆς εὐπειθείας ὑποσπείρον εὐφρανθῇ, ὕστερον δὲ τὴν ὠφέλειαν πολυπραγμονήσας, καὶ ἢ τὰ ἀκόλουθα τοῖς ἐπαίνοις κατορθώματα ἐν αὐτοῖς εὑρὼν χαρῇ, ἢ μηδὲν ὠφεληθέντας τοὺς ἐπαινέσαντας ἐπιδὼν λυπηθῇ, εὐχαριστείτω τῷ θεῷ, ὅτι ὡς φιλόθεος καὶ φιλάδελφος κατηξιώθη κινηθῆναι. μὴ ζητῶν τὴν δόξαν τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀδελφῶν.

Ἐρώτησις, ρπϛʹ.

Ἐπειδὴ διδασκόμεθα τοιαύτην ἀγάπην ἔχειν, ὥστε καὶ τὴν ψυχὴν θεῖναι ὑπὲρ τῶν φίλων, μαθεῖν δεόμεθα, ὑπὲρ ποταπῶν φίλων τοῦτο αἱρεῖσθαι δεῖ.

τὴν μὲν

καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ. οὐκ ἂν δὲ προσέταξεν ὁ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος εἰ μὴ τὸ δυνατὸν ἐχαρίσατο. ὅπερ καὶ ἐν τῇ φύσει κατηναγκασμένως ἀποκεῖσθαι ἐφανέρωσεν. εὐεργέτας μὲν γὰρ καὶ τὰ θηρία φυσικῶς ἀγαπᾷ. τί δὲ, τοσοῦτον εὐεργετεῖ ὁ φίλος, ὅσον οἱ ἐχθροί; παρέξονσι γοῦν τοὺς ἡμῖν τὸν μακαρισμὸν τοῦ κυρίου εἰπόντος. μακάριοί ἐστε, ὅταν διώξωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐρώτησις, ροζ.

Πῶς ὀφείλουσιν οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν.

Ἀπόκρισις.

Εἰ τὸ βαστάζειν ἀντὶ τὸ αἴρειν καὶ θεραπεύειν κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν, οὐκ ἐν τῷ εἰς ἑαυτὸν ὑποδέχεσθαι ταῦτα, ἀλλ' ἐν τῷ τοὺς πάσχοντας θεραπεύειν. καὶ ἐνταῦθα ὁ τῆς μετανοίας τρόπος καὶ λόγος ἐφαρμόζει, δι' οὗ θεραπευθήσον) ἐκ τῆς τῶν δυνατωτέρων ἐπιμελείας οἱ ἀδύνατοι.

Ἐρώτησις, ροη.

Τί ἐστι τὸ ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ ποῖον νόμον ἀναπληρώσομεν τοῦτο ποιοῦντες;

Ἀπόκρισις.

Ταυτόν ἐστι τῷ προειρημένῳ. βαρεῖα γὰρ ἡ ἁμαρτία καθέλκουσα τὴν ψυχὴν εἰς πυθμένα ᾅδου. ἣν αἴρωμεν ἀλλήλων, καὶ περιαιροῦμεν εἰς ἐπιστροφὴν ἄγοντες τοὺς ἁμαρτάνοντας. τὸ δὲ βαστάσαι ἀντὶ τοῦ ἆραι συνήθης καὶ τοῖς ἐπιχωρίοις κεχρῆσθαι, ὡς πολλάκις παρὰ πολλῶν αὐτὸς ἤκουσα. νόμον δὲ τοῦ χριστοῦ ἀναπληρώσομεν τοῦ εἰπόντος. οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. καὶ ἡμῖν νομοθετήσαντος, ὅτι ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτόν. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.

Ἐρώτησις, ροθ.

Πῶς δύναταί τις ἄνευ ἀγάπης πίστιν κτήσασθαι τοσαύτην, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἢ τὰ ὑπάρχοντα διαδοῦναι πτωχοῖς, ἢ παραδοῦναι τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἵνα καυθῇ;

Ἀπόκρισις.

Εἰ μνημονεύομεν τοῦ κυρίου εἰπόντος, ποιοῦσι γὰρ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. καὶ τῆς ἀποκρίσεως αὐτοῦ τῆς πρὸς τοὺς εἰπόντας, κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; πρὸς οὓς φησιν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. οὐχ ὅτι ἐψεύσαντο, ἀλλ' ὅτι τὴν τοῦ θεοῦ χάριν πρὸς τὰ ἴδια θελήματα ἀπεχρήσαντο. ὅπερ τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης ἀλλότριον οὐ δυσκόλως συνορᾷν τὰ εἰρημένα δυνάμεθα. τὸ δὲ χάρισμα θεοῦ, ἢ δωρεὰν λαμβάνειν καὶ τὸν ἀνάξιον, οὐδὲν παράδοξον. θεὸς γὰρ ἐν καιρῷ χρηστότητος καὶ μακροθυμίας τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς. πολλάκις δὲ καὶ εἰς ὠφέλειαν, ἢ ἐκείνου αὐτοῦ τοῦ ὑποδεχομένου τὸ χάρισμα. ἐὰν ἄρα δυσωπηθεὶς τὴν τοῦ θεοῦ χρηστότητα προτραπῇ εἰς ἐπιμέλειαν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως, ἢ καὶ ἑτέρων κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου. τινὲς μὲν διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν χριστὸν κηρύσσουσιν. οἷς ἐπιφέρει μετ' ὀλίγα, πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω.

Ἐρώτησις, ρπ.

Μετὰ ποταπῆς διαθέσεως καὶ προσοχῆς ὀφείλομεν ἀκούειν τῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταλήψεως παραγινωσκομένων ἡμῖν.

Ἀπόκρισις.

Πειρασοτέρως μεθ' οἵας ἡδονῆς ἐσθίομεν, καὶ πίνομεν, ἵνα δειχθῇ ὁ νοῦς μὴ μετεωριζόμενος εἰς τὰς τοῦ στόματος ἡδονάς. ἐν εὐφραινόμενος δὲ πλέον τοῖς τοῦ κυρίου ῥήμασι κατὰ τὴν διάθεσιν τοῦ εἰπόντος, καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον.

Ἐρώτησις, ρπα.

Ἐὰν ὦσιν ἀδελφότητες πλησίον ἀλλήλων, καὶ ἡ μὲν πτωχεύῃ, ἡ δὲ ἑτέρα περὶ τὴν κοινωνίαν δυσχερεστέρα ᾖ, πῶς δεῖ τὴν πτωχεύουσαν πρὸς τὴν μὴ μεταδιδοῦσαν διατίθεσθαι;

λαμβάνων τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου.

Ἐρώτησις, ρογ'.

Εἰ δεῖ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς κατ' οἶκον ψαλμῳδίας λαλιάν τινα γίνεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Οὐ δεῖ, ἐκτὸς τῶν πιστευθέντων τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς εὐταξίας καὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ τῶν ἔργων, καὶ τοῦτο κατὰ ἀνάγκην τῆς ἐπειγούσης χρείας, καὶ οὐδὲ τότε ἀπερισκέπτως, ἀλλ' ἐστοχασμένως, τοῦ τε τόπου καὶ τῆς εὐταξίας, τῆς τε σεμνότητος καὶ τοῦ ἀπροσκόπου· τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀναγκαία ἐστὶν ἡ σιωπή. εἰ γὰρ ἐν καιρῷ διαλέξεως, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐπιτεταγμένοις τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας ὁ πρῶτος σιγᾶν προστέτακται, ἐὰν ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ, πόσῳ μᾶλλον ἐν καιρῷ ψαλμῳδίας ἡ σιγὴ τοῖς πολλοῖς ἀναγκαία;

Ἐρώτησις, ροδ'.

Πῶς δυνηθῇ τις ἐν διαθέσει, καὶ μετὰ ἐπιθυμίας ποιεῖν τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου;

Ἀπόκρισις.

Κατὰ φύσιν ἡ πεῖρα τοῦ ἥδοντος καὶ ὠφελοῦντος, καὶ αὐτὴ ἡ προσδοκία τοῦ τοιούτου ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ τὴν περὶ τούτου διάθεσίν τε καὶ ἐπιθυμίαν. ἐὰν οὖν τις μισήσῃ καὶ βδελύξηται τὴν ἀδικίαν, καὶ καθαρεύσῃ πάσης ἁμαρτίας, ἀφ' ἧς ὥσπερ ἀπὸ νόσου τὸ σῶμα πάσχει τὴν ἀνορεξίαν, καὶ τὴν περὶ τὰ βρώματα ἀηδίαν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τὴν περὶ τὰ δικαιώματα τοῦ θεοῦ νωθρότητα καὶ ὀκνηρίαν· καὶ πληροφορηθῇ ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιός ἐστι· καὶ πάντα τὰ ἐπηγγελμένα, τοῖς φυλάσσουσιν αὐτὴν ἀληθῆ, κατορθοῦται αὐτῷ ἡ διάθεσις τοῦ εἰπόντος, τὰ κρίματα κυρίου ἀληθινὰ δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό· ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον, καὶ λίθον τίμιον πολύν, καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον· καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά· ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή.

Ἐρώτησις, ροε'.

Πῶς φαίνεται ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου, καὶ πῶς ἐλέγχεται ὁ μὴ οὕτως ἀγαπῶν.

Ἀπόκρισις.

Τῆς ἀγάπης ἐξαίρετα δύο ταῦτα· τὸ λυπεῖσθαι μὲν καὶ ἀγωνιᾶν ἐφ' οἷς βλάπτεται ὁ ἀγαπώμενος· χαίρειν δὲ καὶ ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ τῆς ὠφελείας αὐτοῦ. μακάριος οὖν ὁ πενθῶν ἐπὶ τῷ ἁμαρτάνοντι, οὗ ὁ κίνδυνος φοβερός· καὶ χαίρων ὑπὲρ τοῦ κατορθοῦντος, οὗ τὸ κέρδος ἀσύγκριτον, καθὼς γέγραπται. μαρτυρεῖ δὲ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγων· ἐὰν πάσχῃ ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· κατὰ λόγον πάντως τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης· καὶ ἐὰν δοξάζηται ἓν μέλος κατὰ σκοπὸν δηλονότι τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὁ δὲ μὴ οὕτως συνδιατιθέμενος, φανερός ἐστι μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν.

Ἐρώτησις, ροϛ'.

Τίνες εἰσὶν οἱ ἐχθροί, οὓς ἀγαπᾶν προσετάχθημεν; καὶ πῶς ἀγαπήσωμεν τοὺς ἐχθροὺς τὰς εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίας μόνον, ἢ καὶ αὐτῇ τῇ διαθέσει, καὶ εἰ δυνατὸν τοῦτο.

Ἀπόκρισις.

Ἐχθροῦ ἴδιον, τὸ βλάπτειν καὶ ἐπιβουλεύειν. πᾶς μὲν οὖν ὁ πωσδήποτε βλάπτων τινὰ ἐχθρὸς ἂν λέγοιτο· ἐξαιρέτως δὲ ὁ ἁμαρτάνων· τὸ γὰρ ὅσον ἐπ' αὐτῷ, βλάπτει κατὰ διαφόρους τρόπους, καὶ ἐπιβουλεύει τῷ συνόντι, ἢ συντυγχάνοντι. ἐπειδὴ δὲ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συνέστηκεν ὁ ἄνθρωπος, κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν ἀγαπήσωμεν τοὺς τοιούτους, ἐλέγχοντες αὐτοὺς καὶ νουθετοῦντες, καὶ παντὶ τρόπῳ εἰς ἐπιστροφὴν ἐνάγοντες· κατὰ δὲ τὸ σῶμα, εὐεργετοῦντες αὐτούς, ἐπιδεομένους τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. ὅτι δὲ ἡ ἀγάπη ἐν διαθέσει ἐστί, παντὶ δῆλον· τὸ δὲ δυνατὸν ἔδειξε, καὶ ἐδίδαξεν ὁ κύριος τὴν ἀγάπην τοῦ πατρός, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἐν τῇ ὑπακοῇ μέχρι θανάτου ἐπιδεξάμενος ὑπὲρ ἐχθρῶν, οὐχ ὑπὲρ φίλων· ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος λέγων· συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. καὶ ἡμῖν δὲ αὐτὸ τοῦτο παραινεῖ, ἐν τῷ εἰπεῖν· γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητά,

οὐχὶ ἄλλο ἐπιζητήσει, ἀλλὰ περὶ τοῦ διδομένου ἀγωνιάσει, ὡς ὑπὲρ τὴν ἀξίαν λαμβάνων. τὸ γὰρ περὶ τῆς τροφῆς εἰρημένον, περὶ παντὸς πράγματος τοῦ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος, ὡς περὶ κανόνα ἔχειν δεῖ.

Ἐρώτησις, ρξθʹ.

Ἐὰν ἀδελφὸς νεώτερος ἐπιταχθῇ διδάξαι τὸν πρεσβύτερον καθ᾽ ἡλικίαν, πῶς αὐτῷ προσενεχθήσεται;

Ἀπόκρισις.

Ὡς ὑπηρεσίαν πληρῶν κατ᾽ ἐπιταγὴν τοῦ δεσπότου θεοῦ· φοβούμενος μὲν μὴ ὑποπέσῃ τῷ
» κρίματι τοῦ εἰπόντος· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς· ἀσφαλιζόμε-
» νος δὲ μήποτε τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου.

Ἐρώτησις, ροʹ.

Εἰ δεῖ ἴσως προσέχειν τῷ πλεῖον κατορθοῦντι, καὶ τῷ ἔλαττον.

Ἀπόκρισις.

Ὅπερ περὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων ὁ κύριος ὡρίσατο εἰπὼν, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι
» αὐτῆς ὅτι ἠγάπησε πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ· καὶ ὅπερ ἐπὶ τῶν πρεσ-
» βυτέρων ὁ ἀπόστολος διετάξατο, εἰπών· οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τι-
» μῆς ἀξιούσθωσαν· μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ· τοῦτο περὶ πάντων
τῶν τοιούτων φυλάσσειν ἡγοῦμαι ἀκόλουθον.

Ἐρώτησις, ροαʹ.

Ἐὰν δὲ λυπῆται ὁ ἐλάττων προτιμωμένου τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιμελεστέρου, πῶς αὐτῷ προσέχωμεν;

Ἀπόκρισις.

Ὁ τοιοῦτος φανερός ἐστιν περὶ πονηρίᾳ κατεγνωσμένος ἐκ τῆς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραβολῆς,
» ἐν ᾗ φησιν ὁ κύριος πρὸς τοὺς λυπηθέντας· ὅτι τὰ ἴσα αὐτοῖς τινες ἐποιήσαντο· ἢ ὁ ὀφθαλ-
» μός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι· καὶ πρόδηλον τὸ περὶ τούτῳ καὶ τοῖς τοιούτοις
» κρίμα τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος, ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶς πονηρευό-
» μενος· τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν κύριον δοξάζει.

Ἐρώτησις, ροβʹ.

Ποταπῷ φόβῳ, ἢ ποίᾳ πληροφορίᾳ, ἢ ποίᾳ διαθέσει μεταλάβωμεν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπόκρισις.

Τὸν μὲν φόβον διδάσκει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος, λέγων, ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυ-
» τῷ ἐσθίει καὶ πίνει· τὴν δὲ πληροφορίαν ἐμποιεῖ ἡ πίστις τῶν ῥημάτων τοῦ κυρίου εἰπόντος·
» τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν·
» καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰωάννου μαρτυρουμένου πρότερον τὴν δόξαν τοῦ λόγου, καὶ ἐπα-
» γαγόντος τὸν τρόπον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐν τῷ εἰπεῖν· ὅτι ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ
» ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς
» πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας· καὶ τοῦ ἀποστόλου γράψαντος, ὅτι ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρ-
» χων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο, τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δού-
» λου λαβών· ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐτα-
» πείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· ὅταν οὖν πι-
στεύσασα ἡ ψυχὴ τοῖς ῥήμασι τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις καταμάθῃ τὴν μεγαλειότητα
τῆς δόξης, καὶ θαυμάσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ὑπακοῆς, ὅτι ὁ τοιοῦ-
τος καὶ τοσοῦτος ὑπήκουσε τῷ πατρὶ μέχρι θανάτου ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ζωῆς, νομίζω
ὅτι κατορθοῖ τὴν διάθεσιν εἰς ἀγάπην τήν τε πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα, ὃς τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ
ἐφείσατο, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, καὶ τὴν πρὸς τὸν μονογενῆ αὐ-
τοῦ υἱὸν τὸν ὑπακούσαντα μέχρι θανάτου ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως καὶ σω-
τηρίας· καὶ δύναται οὕτως ἀναδέξασθαι τοῦ ἀποστόλου ὥσπερ ὅρον τινὰ ἐκτεθειμένου τοῖς
» ὑγιαίνουσι τὴν ἐν τούτοις ἀγαθὴν συνείδησιν· ἐν τῷ εἰπεῖν, ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει
» ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο· ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· καὶ
» ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν
» ἀποθανόντι, καὶ ἐγερθέντι· τοιαύτην διάθεσιν καὶ ἑτοιμασίαν ὀφείλει ἔχειν ὁ μετα-

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου ποτὲ μὲν λέγοντος μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· ποτὲ δὲ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνειν προστάσσοντος, οὐχὶ τὸ κρίνειν καθόλου κωλυόμεθα, ἀλλὰ διαφορὰν κρίσεως παιδευόμεθα. περὶ τίνων δὲ κρίνειν χρὴ, καὶ περὶ τίνων μὴ, σαφῶς παρέδωκεν ἡμῖν ὁ ἀπόστολος· περὶ μὲν τῶν ἐν ἐξουσίᾳ ἑκάστου κειμένων, καὶ ὑπὸ τῆς γραφῆς μὴ διεσταλμένων εἰπών· σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; καὶ πάλιν· μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν. περὶ δὲ τῶν ἀπαρεσκόντων θεῷ καταγινώσκων τῶν μὴ κρινόντων, καὶ αὐτὸς τὴν παρ' αὐτοῦ κρίσιν ἐκφέρων, δι' ὧν φησι· ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν· τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου Ἰησοῦ παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. ὥστε, εἰ μέν τι ἐν ἐξουσίᾳ ἡμετέρᾳ κεῖται, ἢ καὶ ἄδηλον πολλάκις ἐστὶν, οὐ χρὴ κρίνειν περὶ τούτου τὸν ἀδελφόν. κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου περὶ τῶν ἀγνοουμένων εἰρημένον· ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. τὰ δὲ τοῦ θεοῦ κρίματα ἐκδικεῖν, ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ἵνα μὴ συμπαραπολαύσῃ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ ὁ ἐφησυχάζων. πλὴν εἰ μή τις τὰ αὐτὰ ποιῶν τῷ ἐγκαλουμένῳ, ἀπαρρησίαστος εἴη πρὸς τὸ κρίνειν τὸν ἀδελφὸν, ἀκούων τοῦ κυρίου λέγοντος· ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Ἐρώτησις, ρξε.

Πῶς γνωρίσει τις, εἰ ζήλῳ θεοῦ κινεῖται κατὰ τοῦ ἁμαρτάνοντος ἀδελφοῦ, ἢ ὀργίζεται.

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν κατὰ παντὸς ἁμαρτήματος πάθῃ τὸ γεγραμμένον· ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλός σου, ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου· φανερὸς τοῦ θεοῦ ὁ ζῆλος. οἰκονομίας δὲ καὶ ἐν τούτῳ δεῖ ἐπιστημονικῆς χρεία πρὸς οἰκοδομὴν πίστεως. ταύτης δὲ τῆς διαθέσεως μὴ προσυπαρξάσης τῇ ψυχῇ καὶ κατασχούσης αὐτὴν· τὸ μὲν κίνημα ἀνώμαλον γίνεται· ἐν οὐδενὶ δὲ ὁ σκοπὸς τῆς θεοσεβείας σώζεται.

Ἐρώτησις, ρξϛ.

Μετὰ ποίας διαθέσεως ὑπακούειν δεῖ τῷ εἰς ἔργον τῆς ἐντολῆς κατεπείγοντι.

Ἀπόκρισις.

Μεθ' ὅσης διαθέσεως τὸ παιδίον ὑπὸ πείνης κρατούμενον ὑπακούει τῇ τροφῷ καλούσῃ ἐπὶ τὴν μετάληψιν. καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἀντιποιούμενος τοῦ ζῆν τῷ χαριζομένῳ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον, ὅσῳ καὶ προτιμοτέρα τῆς παρούσης ἡ αἰώνιος ζωή. ἡ γὰρ ἐντολὴ τοῦ θεοῦ φησὶν ὁ κύριος ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ὅπερ δέ ἐστιν ἐπὶ τοῦ ἄρτου ἡ βρῶσις, τοῦτό ἐστιν ἐπὶ τῆς ἐντολῆς ἡ ἐργασία. αὐτοῦ πάλιν τοῦ κυρίου εἰπόντος, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός.

Ἐρώτησις, ρξζ.

Ποταπὴ ὀφείλει εἶναι ἡ ψυχὴ, ὅτι ὅλως κατηξιώθη ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ θεοῦ καταλειφθῆναι.

Ἀπόκρισις.

Οἵα ἦν ἡ λέγουσα· τίς εἰμι ἐγὼ κύριέ μου, κύριε· καὶ τίς ὁ οἶκός μου, ὅτι ἠγάπησάς με; πληροῦσα τὸ γεγραμμένον· εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί. ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ.

Ἐρώτησις, ρξη.

Μετὰ ποταπῆς διαθέσεως δεῖ λαμβάνειν ἱμάτιον ἢ ὑπόδημα οἷον ἂν ᾖ.

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν μικρότερον ἢ μεῖζον τῆς ἡλικίας ἐστὶ, φανερωσάτω τὴν χρείαν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιεικείας. εἰ δὲ περὶ εὐτελείας διαφέρεται, ἢ ὅτι οὐκ ἔστι καινὸν, μνημονευσάτω τοῦ κυρίου λέγοντος, ἄξιος, οὐχ ἁπλῶς πᾶς, ἀλλ' ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ. καὶ ἑαυτὸν ἀνακρινάτω εἰ πρὸς ἀξίαν τῶν τοῦ θεοῦ ἐπιταγμάτων, ἢ εὐαγγελίων εἰργάσατό τι. καὶ τότε

μένῳ, κἂν πικρὸς καὶ ἐπώδυνος ᾖ ὁ τρόπος τῆς θεραπείας ἐν πληροφορίᾳ τῆς τε ἀγάπης, καὶ τῆς ἐμπειρίας τοῦ ἐπιτιμῶντος, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς ἰάσεως.

Ἐρώτησις, ρνθ΄.

Ὁ λυπούμενος κατὰ τοῦ ἐπιτιμήσαντος αὐτῷ ποταπός ἐστιν;

Ἀπόκρισις.

Οὔτε κίνδυνον τῆς ἁμαρτίας ἐγνώρισε, καὶ μάλιστα τὸν πρὸς Θεὸν, οὔτε τὸ κέρδος τῆς μετανοίας· οὔτε ἐπίστευσε τῷ εἰπόντι, ὁ δὲ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει, καὶ ἑαυτὸν ἀλλότριον κατέστησε τῆς ὠφελείας τοῦ εἰπόντος· παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με· καὶ ἐπιβλαβῶς σύνεστιν ὁ τοιοῦτος τῇ ἀδελφότητι ἀπασχολῶν τοὺς ἀγωνιζομένους.

Ἐρώτησις, ρξ΄.

Μετὰ ποίας διαθέσεως ὀφείλομεν ὑπηρετεῖν τοῖς ἀδελφοῖς;

Ἀπόκρισις.

Ὡς αὐτῷ τῷ Κυρίῳ προσφέροντες τὴν ὑπηρεσίαν τῷ εἰπόντι, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Συμβάλλεται δὲ πρὸς κατόρθωσιν τῆς τοιαύτης διορθώσεως καὶ τὸ τοιούτους εἶναι τοὺς θεραπευομένους· διὸ ἐπιμέλεσθαι αὐτῶν χρὴ τοὺς προεστῶτας σπουδαιότερον, ἵνα μὴ ὡς φιλοσώματοι γαστρὶ καὶ ἡδοναῖς δουλεύωσιν· ἀλλ' ὡς φιλόθεοι καὶ φιλόχριστοι δι' ὑπομονῆς τελείας γίνωνται καύχημα τοῦ Κυρίου, εἰς ὄνειδος τοῦ διαβόλου, ὡς ὁ δίκαιος Ἰώβ.

Ἐρώτησις, ρξα΄.

Μετὰ ποταπῆς ταπεινώσεως ὀφείλει τις δέχεσθαι τὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ;

Ἀπόκρισις.

Ὡς δοῦλος παρὰ δεσπότου· καὶ οἵαν ἔδειξε Πέτρος ὁ ἀπόστολος τοῦ Κυρίου ὑπηρετουμένου· ἐφ' οὗ καὶ τὸν κίνδυνον τῶν μὴ καταδεχομένων τὴν ὑπηρεσίαν παιδευόμεθα.

Ἐρώτησις, ρξβ΄.

Ποταπὴν ἐν ἀλλήλοις ἔχειν δεῖ τὴν ἀγάπην;

Ἀπόκρισις.

Οἵαν ὁ Κύριος ἔδειξε, καὶ ἐδίδαξεν, εἰπών· ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει· ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Εἰ δὲ τὴν ψυχὴν θεῖναι δεῖ, πόσῳ μᾶλλον τὴν ἐν τοῖς κατὰ μέρος προθυμίαν ἐπιδείκνυσθαι ἀναγκαῖον; οὐκ εἰς τὰ ἅντινα καθήκοντα, ἀλλὰ κατὰ σκοπὸν τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως πρὸς τὸ ἑκάστῳ συμφέρον.

Ἐρώτησις, ρξγ΄.

Ποίῳ τρόπῳ δυνηθῇ τις κατορθῶσαι τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην;

Ἀπόκρισις.

Πρῶτον μὲν φοβούμενος τὸ κρίμα τῶν παραβαινόντων τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, εἰπόντος, ὅτι ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν. Ἔπειτα δὲ ἀντιποιούμενος ζωῆς αἰωνίου· ἡ γὰρ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστι· πρώτη δὲ καὶ μεγάλη ἐντολὴ, ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου· καὶ δευτέρα ὁμοία ταύτῃ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς σεαυτόν. Καὶ ἐπιθυμῶν ἐξομοιωθῆναι τῷ Κυρίῳ, εἰπόντι· ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. Ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ λογισμῶν τοιούτων, ὅτι εἰ μὲν εὐεργέτης ἐστὶν ὁ ἀδελφὸς, χρεωστοῦμεν αὐτῷ καὶ κατὰ ἄνθρωπον τὴν ἀγάπην, ἣν καὶ ἕλληνες φυλάσσουσι, καθὼς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος δηλοῖ λέγων· καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Εἰ δὲ κακοποιὸς, καὶ οὕτως οὐ μόνον διὰ τὴν ἐντολὴν, ἀλλὰ καὶ ὡς τῶν μειζόνων εὐεργέτην ἀγαπᾶν ὀφείλομεν· εἴγε πιστεύομεν τῷ Κυρίῳ εἰπόντι· μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐρώτησις, ρξδ΄.

Τί οὖν ἐστι τὸ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε·

Ἀπόκρισις.

Τὰ μὲν ἔργα ὡς παρακαταθήκην θεοῦ πιστευθεῖσα, ἀφιλονείκως δὲ καὶ ἀπροσωπολήπτως ἑκάστῃ ἀδελφῇ τὸ οἰκεῖον ἔργον τυποῦσα καὶ οἰκονομοῦσα.

Ἐρώτησις, ρνδ.

Ἐὰν συμβῇ ὀλίγους ὄντας ἀδελφοὺς, καὶ πλείοσιν ἀδελφαῖς ἐξυπηρετουμένους εἰς ἀνάγκην ἐμπίπτειν τοῦ διΐστασθαι ἀπ' ἀλλήλων διαμεριζομένους πρὸς τὰ ἔργα, εἰ ἀκίνδυνον τὸ τοιοῦτον.

Ἀπόκρισις.

Εἰ ἡ φροντὶς ἀπὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ κυρίου μαρτυρεῖται, καὶ κατὰ θεὸν ἐκπονεῖται, ἑκάστῳ μὲν τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ ἰδίῳ ἔργῳ ἡ πρὸς θεὸν εὐαρέστησις κατορθοῦται· ἡ δὲ ἑνότης αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς πάντας συμψύχους, τὸ ἓν φρονοῦντας, πληροῦντας τὸ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι.

Ἐρώτησις, ρνε.

Ἐπειδὴ διδασκόμεθα οἱ ὑπηρετοῦντες τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἀρρώστοις μετὰ τοιαύτης διαθέσεως ὑπηρετεῖν ὡς ἀδελφοῖς τοῦ κυρίου ὑπηρετοῦντες· ἐὰν μὴ ᾖ ὁ τοιοῦτος ὑπηρετούμενος, πῶς ὀφείλομεν αὐτῷ προσέχειν;

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτός μου ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μήτηρ ἐστί· εἰ μὴ ἔστι τις τοιοῦτος, ἁμαρτάνων δὲ ἐλέγχεται· ἄξιος ὢν τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης, ὅτι ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας· πρῶτον μὲν παρακλήσεως χρήζει, νουθεσίας παρὰ τοῦ προεστῶτος· ἐὰν δὲ ἐπιμένῃ τοῖς αὐτοῖς, φανερόν ἐστιν ἐπ' αὐτῷ τὸ κρίμα τοῦ αὐτοῦ κυρίου ἐπάγοντος· ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ· καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγείλαντος· ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν· οὕτω γὰρ τοῖς τε ὑπηρετοῦσι τὸ ἀδιάκριτον, καὶ τοῖς συζῶσι πᾶσι τὸ ἀσφαλὲς ἀποσώζεται.

Ἐρώτησις, ρνς.

Τὸν πεπιστευμένον φροντίδα· ἤτοι κελλαρείου, ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου, εἰ δεῖ πάντοτε ἔχειν τὴν φροντίδα, ἢ καὶ ἐναλλάσσεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Εἰ τὴν ἐπιστήμην τῆς εὐταξίας, καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κανόνος φυλάσσει, τὸ ἐναλλάσσεσθαι μὲν ἀδιάφορον, μᾶλλον δὲ δύσκολον καὶ δυσπόριστον· ἔχειν δέ τινα παρακολουθοῦντα ἀναγκαῖον, ὀφείλοντα κατὰ μέρος πρὸς τὴν φροντίδα τυποῦσθαι· ἵνα μὴ ὅταν ἡ χρεία ἐπιζητῇ τὸν διαδεξόμενον ἐν ἀπορίᾳ τούτου εὑρεθέντες ταρασσόμεθα· πολλάκις δὲ καὶ τὸν οὐκ ἐπιτηδείως ἔχοντα, παράγειν εἰς τὸ ἔργον ἀναγκαζόμεθα· ὥστε συμβαίνειν ἐξ ἀνάγκης παρὰ τὴν τούτου ἀπειρίαν τήν τε ἀκρίβειαν διαφθείρεσθαι, καὶ τὴν κατὰ λόγον εὐταξίαν διαλύεσθαι.

Ἐρώτησις, ρνζ.

Ποταπῇ διαθέσει ὀφείλει τις δουλεύειν θεῷ, καὶ ὅλως ἡ διάθεσις αὕτη τί ἐστιν;

Ἀπόκρισις.

Διάθεσιν ἀγαθὴν ἡγοῦμαι εἶναι ἐπιθυμίαν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως σφοδρὰν, καὶ ἀκόρεστον, καὶ πεπηγυῖαν, καὶ ἀμετάθετον· κατορθοῦται δὲ αὕτη ἐν θεωρίᾳ συνετῇ καὶ διηνεκεῖ τῆς μεγαλειότητος τῶν δοξῶν τοῦ θεοῦ, λογισμοῖς τε εὐγνώμοσι, καὶ ἀδιαλείπτῳ μνήμῃ τῶν ὑπαρξάντων ἡμῖν παρὰ θεοῦ ἀγαθῶν· ἀφ' ὧν ἐγγίνεται τῇ ψυχῇ, τὸ, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, κατὰ τὸν εἰπόντα, ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σὲ ὁ θεός· μετὰ τοιαύτης οὖν διαθέσεως δουλεύειν χρὴ τῷ θεῷ πληροῦντα τὸ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐρώτησις, ρνη.

Ποταπῇ διαθέσει ὀφείλει δέχεσθαι τὸ ἐπιτίμιόν τις.

Ἀπόκρισις.

Τῇ πρεπούσῃ ἀρρώστῳ καὶ ἀγωνιῶντι περὶ τοῦ ζῆν παρὰ πατρὸς καὶ ἰατροῦ θεραπευο-

» σωτέρως· ὥστε κατὰ μὲν διάνοιαν πληροῦσθαι τὰ γεγραμμένα, ᾄδοντας καὶ ψάλλοντας
» ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ κυρίῳ. εἰ δὲ καὶ σωματικῶς μὴ φθάνει συνδραμεῖν τοῖς λοι-
» ποῖς, μηδὲν διακρινέσθω, ποιῶν τὸ εἰρημένον ἕκαστος· ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω.
χρὴ δὲ ἀσφαλίζεσθαι, μήπως δυνάμενός τις πληρῶσαι τὸ ἐπιτεταγμένον, ἀκαίρως
εἰς τύπον καὶ ἄλλων, προφασίσηται τὴν τοῦ ἔργου ἀσχολίαν εἰς πρόσκομμα τῶν λοιπῶν,
καὶ ἐμπέσῃ εἰς τὸ τῶν ἀμελούντων κρίμα.

Ἐρώτησις, ρμη′.

Ποῖον μέτρον ἐξουσίας ἔχει ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ὁ πιστευθεὶς τὴν φροντίδα τοῦ κελλαρείου.

Ἀπόκρισις.

Πρὸς μὲν τὸν πιστεύσαντα τὴν τούτου μετὰ δοκιμασίας διατύπωσιν, μεμνημένος αὐτοῦ τοῦ
» κυρίου εἰπόντος· οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐδέν. πρὸς δὲ τοὺς φροντιζομένους, τὴν
» ἑκάστου χρείαν· γέγραπται γάρ, διεδίδοτο ἑκάστῳ, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. ὁ δὲ αὐτὸς
λόγος ἔστω πρὸς πάντας τοὺς ἐγχειριζομένους τὰς τοιαύτας φροντίδας.

Ἐρώτησις, ρμθ′.

Τί τὸ κρίμα τοῦ οἰκονομοῦντος, ἐὰν κατὰ προσωποληψίαν ἢ φιλονεικίαν ποιήσῃ.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ ἀποστόλου ποτὲ μὲν παραγγέλλοντος μηδὲν ποιεῖν κατὰ πρόσκλισιν, ποτὲ δὲ ἀπο-
» φαινομένου, ὅτι εἴ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ
» αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ· ἀλλότριος τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ ὁ τοιοῦτος γνωριζέσθω, ἕως
ἂν διορθωθῇ. δεῖ μέντοι γε μετὰ πολλῆς περισκέψεως δοκιμάζεσθαι πρός τι ἕκαστος ἐπι-
τηδείως ἔχει, καὶ οὕτως ἐγχειρίζεσθαι ὁποιονοῦν ἔργον, ἵνα μήτε οἱ ἐγχειρίζοντες τὸ μὴ
ἁρμόζον τινί, κατακριθῶσιν ὡς κακοὶ οἰκονόμοι, τῶν τε ψυχῶν, καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου.
μήτε οἱ ἐγχειριζόμενοι πρόφασιν ἁμαρτίας ἐντεῦθεν λαβεῖν δόξωσιν.

Ἐρώτησις, ρν′.

Ἐὰν δὲ ἀμελήσας μὴ δῷ τῷ ἀδελφῷ τὰ πρὸς τὴν χρείαν;

Ἀπόκρισις.

Τούτου τὸ κρίμα φανερόν, ἐκ τῶν τοῦ κυρίου ῥημάτων, εἰπόντος· πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ κατη-
» ραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· ἐπεί-
» νασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ
» ὅτι ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς.

Ἐρώτησις, ρνα′.

Εἰ ἔξεστι τῷ ὑπηρετοῦντι μετὰ φωνῆς μείζονος λαλεῖν.

Ἀπόκρισις.

Τῆς φωνῆς τὸ μέτρον ὁρίζει ἡ χρεία τῶν ἀκουόντων. οὐκοῦν ἐὰν μὲν ἐλάττων ᾖ, ὡς νωθρο-
τέρα ἐγγύς ἐστι ψιθυρισμοῦ καὶ καταγνώσεως ἀξία. ἐὰν δὲ ὑπὲρ τὴν χρείαν, δυναμένου
τοῦ ἀκούοντος καὶ ἠρέμα λαλοῦντος ἀκοῦσαι, κραυγὴ γίνεται ἡ κατεγνωσμένη, ἐκτὸς
εἰ μήπου τὸ νωθρὸν τοῦ ἀκούοντος εἰς ἀνάγκην ἡμᾶς ἀγάγοι τῇ κραυγῇ χρήσασθαι. καὶ
ὥσπερ ἐξ ὕπνου τοῦτον διεγεῖραι. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ κύριος ποιήσας ἱστορεῖται, ὥς φησιν ὁ εὐαγ-
γελιστής. Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε, καὶ εἶπεν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ᾽ εἰς τὸν
πέμψαντά με.

Ἐρώτησις, ρνβ′.

Ἐάν τις τὴν ἐφημερίαν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ μαγειρείῳ πληρῶν ὑπὲρ δύναμιν κάμῃ, ὡς
ἐμποδίζεσθαι αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸ κατὰ συνήθειαν ἔργον, εἰ δεῖ αὐτῷ ἐπιτάσσειν τὴν
τοιαύτην ὑπηρεσίαν.

Ἀπόκρισις.

Εἴρηται, ὅτι δεῖ τὸν ἐγκεχειρισμένον τὴν οἰκονομίαν τῶν ἔργων, ἐστοχασμένως τῆς τε ἐπι-
τηδειότητος, καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐργαζομένου, τυποῦν τὰ ἐπιτάγματα. μὴ ἀκούσῃ
ὁ πλεονάζων κόπον τὸ πρόσταγμα. τὸν μέντοι γε ἐπιτεταγμένον, οὐ χρὴ ἀντιλέγειν. ἡ γὰρ
ὑπακοὴ μέχρι θανάτου ἔχει τὸν ὅρον.

Ἐρώτησις, ρνγ′.

Ἡ τὰ ἔρια πιστευθεῖσα, πῶς ὀφείλει αὐτὰ ἔχειν, καὶ
πῶς προσέχειν ταῖς ἐργαζομέναις.

ἀλγυνθῇ διὰ τῆς κακώσεως τῆς σωματικῆς, ἣν ἐκ τῆς ἀκρασίας ὑπέμεινε, εἰς αἴσθησιν ἐλθὼν τῆς ἰδίας βλάβης, καὶ ὁδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἐν πᾶσιν ἐγκράτειαν. τὴν δὲ ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος ἐπὶ τῶν ἐξ ἀκρασίας βλαπτομένων ποιεῖσθαι μὲν τάχα εὔλογον καὶ χρηστότητι πρέπον, οὐκ ἀδοκιμάστως δὲ, ἀλλὰ περιφροντικότως, μήπως ἐν τῇ τοῦ σώματος θεραπείᾳ τὴν ψυχὴν ἀθεράπευτον καταλίπωμεν. ὥστε, ἐὰν μὲν ἐπίδῃ τις τὸν τοιοῦτον ἐκ τῆς τοῦ σώματος θεραπείας παιδευόμενον, εὐγνωμόνως καὶ τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἐπιμελεῖσθαι, προσάγειν αὐτῷ τὴν σωματικὴν ἐπιμέλειαν. ἐὰν δὲ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν δεχόμενος, ἐλέγχηται τῆς ψυχῆς καταφρονῶν, βέλτιόν ἐστι τὸν τοιοῦτον ἐναφεθῆναι ταῖς ὀδύναις, ἃς ἐκ τῆς ἰδίας ἀκρασίας ὑφίσταται. ἐὰν ἄρα δυνηθῇ τῷ χρόνῳ εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν ἑαυτοῦ καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως φροντίδα ἀναλαβεῖν τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγείας. κρινόμενοι γὰρ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

Ἐρώτησις, ρμα.

Εἰ δεῖ ξένοις ἐνδιαίτασθαι τοῖς ἐργαστηρίοις, ἢ καὶ τῶν ἐντοῦθα τινὰς καταλιπόντας τὸν ἴδιον τόπον.

Ἀπόκρισις.

Παρεκτὸς τοῦ πεπιστευμένου τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐργαζομένων, ἢ τὴν οἰκονομίαν τῶν ἔργων. ὃς ἂν εὑρεθῇ τοῦτο ποιῶν, ὡς διαλύων τὴν εὐταξίαν τῆς τῶν μελῶν ἁρμονίας, κωλυέσθω καὶ τῆς συγκεχωρημένης προόδου. καθεζόμενος δὲ ἐν τόπῳ ἑνὶ τῷ δοκιμασθέντι πρὸς παιδείαν ἐπιτηδείῳ, ἀμετεωρίστως καὶ ἐπιπονώτερον τῆς συνηθείας ἀποδιδότω τὸ ἔργον. ἕως ἂν μάθῃ φυλάσσειν τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον. ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω.

Ἐρώτησις, ρμβ.

Εἰ χρὴ τοὺς τεχνίτας δέχεσθαι παρά τινος ἔργον, ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπιτεταγμένου τὴν φροντίδα τούτων.

Ἀπόκρισις.

Τὸ κρίματι τοῦ κλέπτου, ἢ τοῦ συντρέχοντος τῷ κλέπτῃ ὑποκείσθω ἑκάτερος ὅ, τε διδοὺς, καὶ ὁ δεχόμενος.

Ἐρώτησις, ρμγ.

Πῶς ὀφείλουσιν ἐπιμελεῖσθαι οἱ ἐργαζόμενοι τῶν πεπιστευμένων αὐτοῖς σκευῶν.

Ἀπόκρισις.

Πρῶτον μὲν ὡς θεῷ ἐπονομασθέντων, καὶ ἀνατεθέντων. ἔπειτα ὡς ἄνευ αὐτῶν μὴ δυνάμενοι τὴν ὀφειλομένην ἄοκνον σπουδὴν ἐπιδείξασθαι.

Ἐρώτησις. ρμδ.

Ἐὰν δέ τις ἐξ ἀμελείας ἀπολέσῃ, ἢ ἐκ καταφρονήσεως παραχρήσηται;

Ἀπόκρισις.

Ὁ μὲν παραχρησάμενος, ὡς ἱερόσυλος. ὁ δὲ ἀπολέσας, ὡς αἴτιος ἱεροσυλίας κρινέσθω, πάντων τῷ κυρίῳ ἐπονομασθέντων, καὶ τῷ θεῷ ἀνακειμένων.

Ἐρώτησις, ρμε.

Ἐὰν δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσῃ ἢ λάβῃ;

Ἀπόκρισις.

Ὡς θρασὺς καὶ αὐθάδης κρινέσθω. τοῦτο γὰρ τοῦ ἐπιτεταγμένου τὴν φροντίδα, καὶ οἰκονομοῦντος ἐστὶν ἴδια.

Ἐρώτησις, ρμϛ.

Ἐὰν δὲ καὶ συνεχούσης χρείας ὁ προεστὼς ἐπιζητήσῃ παρ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀντείπῃ;

Ἀπόκρισις.

Ὁ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ μέλη ἀποδεδωκὼς τῇ ἄλλων χρείᾳ ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ. πῶς ὑπὲρ τῶν σκευῶν ἀντειπεῖν δυνήσεται τῷ προεστῶτι, ᾧ καὶ τῶν σκευῶν ἡ φροντὶς ἀνῆκον;

Ἐρώτησις, ρμζ.

Ὁ ὑπὲρ τὸ ἔργον τοῦ κελλαρείου, ἢ τοῦ μαγειρείου, ἢ περί τι ἄλλο τοιοῦτον ἀσχολούμενος, ἐὰν μὴ φθάσῃ παρεῖναι τῷ κανόνι τῆς ψαλμῳδίας καὶ τῆς προσευχῆς, εἰ μηδὲν ζημιοῦται τὴν ψυχήν.

Ἀπόκρισις.

Ἕκαστος ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἔργῳ φυλάσσει τὸν ἴδιον κανόνα ὡς μέλος ἐν σώματι. καὶ ζημιοῦται μὲν αὐτὸς ἀμελήσας τοῦ ἐπιτεταγμένου. καὶ τῷ κοινῷ δὲ ἐπιβουλεύων κινδυνεύει περισσοτέρως.

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν κατὰ ἀνάγκην τοῦ τόπου ἢ τοῦ ἔργου ἀπελείφθη, ὡς φυλάσσων τὸ παράγγελμα τοῦ εἰπόντος, ἕκαστος, ἐν ᾧ ἐκλήθη ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω· ὁ τῆς κοινῆς εὐταξίας ἔφορος δοκιμάσας συγγνώσεται· εἰ δὲ δυνάμενος συμφθάσαι, καὶ οὐκ ἐσπούδασε, γνωρίσας τὸ ἔγκλημα τῆς ἀμελείας, ἄσιτος μενέτω μέχρι τῆς τετυπωμένης ὥρας ἐν τῇ ἐπιούσῃ.

Ἐρώτησις, ρλζ´.

Εἰ καλόν ἐστι, τὸ κρῖναι τὴν ποσόνδε εἰ τύχοι χρόνον ἀπέχεσθαι τοῦδέ τινος τοῦ βρώματος, ἢ τοῦ πόματος.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με· ὑπόπτος κρίσις ἰδίου θελήματος, ἐπισφαλής· ὅθεν εἰδὼς ὁ Δαβίδ, ἔλεγεν· ὤμοσα, καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου, οὐ τὰ ἐμὰ θελήματα.

Ἐρώτησις, ρλη´.

Εἰ χρὴ ἐπιτρέπεσθαι ἐν ἀδελφότητι, τινὰ πλέον τῶν ἄλλων νηστεύειν ἢ ἀγρυπνεῖν κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός· πᾶν ὅπερ ἄν τις κατὰ ἴδιον θέλημα ποιῇ, τοῦτο τοῦ μὲν ποιοῦντός ἐστιν ἴδιον, τῆς δὲ θεοσεβείας ἀλλότριον· καὶ φόβος μήποτε ἀκούσῃ παρὰ τοῦ θεοῦ τὸ δὲ οὐ δοκεῖ ποιεῖν πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἀρέξεις αὐτοῦ. καὶ τὸ ἐν συγκρίσει δὲ τῶν ἄλλων τὸ πλέον θέλειν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς καλοῖς, φιλονεικίας πάθος ἐστίν, ἀπὸ κενοδοξίας συμβαῖνον· ὅπερ ὁ ἀπόστολος ἀπηγορευμένον δεικνύς, φησιν· οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων. διόπερ ἀφιεμένους τῶν ἰδίων θελημάτων, καὶ τοῦ θέλειν δοκεῖν ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ποιεῖν τι, πείθεσθαι τῷ ἀποστόλῳ χρή, παραινοῦντι καὶ λέγοντι· εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. φιλονεικία γὰρ καὶ κενοδοξία, καὶ αὐταρέσκεια, παντελῶς ἀλλότρια τῶν τὸν καλὸν ἀγῶνα νομίμως ἀγωνιζομένων. διό φησι, ποτὲ μὲν μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ποτὲ δέ, εἴ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ· καὶ ἄλλοτε, ὀφείλομεν ἡμεῖς μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν· οἷς ἐπιλέγει ἐντρεπτικώτερον· καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν. εἰ δέ τις οἴεται χρῄζειν τοῦ πλέονος εἴτε ἐν νηστείᾳ, εἴτε ἐν ἀγρυπνίᾳ, εἴτε ἐν ᾡδήποτε ἄλλῳ, ἀποκαλυπτέτω τοῖς τὴν κοινὴν ἐπιμέλειαν πεπιστευμένοις τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, δι' ἣν νομίζει τοῦ πλείονος χρῄζειν· καὶ τὸ παρ' αὐτῶν δοκιμασθὲν παραφυλαττέτω. πολλάκις γὰρ ἑτέρῳ μᾶλλον τρόπῳ τὸ ἱκανὸν τῇ χρείᾳ γενέσθαι δεήσει.

Ἐρώτησις, ρλθ´.

Τῆς νηστείας ἐπιτεινομένης, ἀτονώτεροι γινόμεθα εἰς τὸ ἔργον. τί οὖν χρή; μᾶλλον ἐμποδίζειν τῷ ἔργῳ διὰ τὴν νηστείαν, ἢ παρορᾶν ἐκείνην διὰ τὸ ἔργον;

Ἀπόκρισις.

Καὶ τὴν νηστείαν, καὶ τὸ φαγεῖν μετὰ λόγου τοῦ οἰκείου τῆς θεοσεβείας παραλαμβάνεσθαι χρή· ἵνα ὅταν μὲν ἐντολὴν θεοῦ διὰ νηστείας κατορθωθῆναι δέοι, νηστεύσωμεν· ὅταν δὲ πάλιν ἡ ἐντολὴ τοῦ θεοῦ βρῶσιν ἐπιζητῇ ἐνδυναμοῦσαν τὸ σῶμα, φάγωμεν· οὐχ ὡς γαστρίμαργοι, ἀλλ' ὡς ἐργάται θεοῦ· φυλάσσειν γὰρ χρὴ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον, εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε.

Ἐρώτησις, ρμ´.

Ἐάν τις μὴ ἐγκρατεύηται ὑπὲρ τὰ βλαβερὰ τῶν βρωμάτων, μεταλαμβάνων δὲ ἀφειδῶς, κακώσει ὑποπέσῃ, εἰ χρὴ αὐτοῦ ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ἡ μὲν ἀκρασία πρόδηλον ἔχει τὴν κακίαν· καὶ τούτου τοῦ πάθους προηγουμένως φροντίζειν ἀναγκαῖον ὅπως θεραπευθῇ. βουληθεὶς γὰρ δεῖξαι ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡλίκον κακόν ἐστι τὸ μὴ ἐγκρατεύεσθαι, ἀφῆκε πολλάκις τὴν ψυχὴν καὶ τὴν τοῦ σῶμα βλαπτόντων, τὸ σῶμα κεχρῆσθαι τῷ πάθει τῆς ἀκρασίας. ἐὰν ἄρα

Ἀπόκρισις.

Νηστείας καιρὸς, οὐ τὸ θέλημα ἑκάστου ἀλλ' ἡ χρεία τῶν εἰς θεοσέβειαν ἡκόντων, καθὼς καὶ αἱ πράξεις τῶν ἀποστόλων ἱστοροῦσι, καὶ παρὰ τοῦ ἐκλεκτοῦ Δαβὶδ μανθάνομεν. ἐὰν οὖν τις κατὰ λόγον τοιοῦτον νηστεύῃ, καὶ τοῦ δύνασθαι πάντως καταξιοῦται. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος.

Ἐρώτησις, ρλʹ.

Πῶς χρὴ νηστεύειν, ὅταν χρεία γένηται νηστείας πρός τι τῶν εἰς θεοσέβειαν ἐπιζητουμένων. ὡς ἀναγκαζόμενον, ἢ μετὰ προθυμίας.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου λέγοντος, μακάριοι οἱ πεινῶντες, καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην. πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς θεοσέβειαν, μὴ μετ' ἐπιθυμίας καὶ σπουδῆς γινόμενον, ἐπικίνδυνον. ὥστε τὸν μὲν νηστεύοντα μὴ προθύμως τοῦτο ποιεῖν, οὐκ ἀκίνδυνον. τὸ δὲ νηστεύειν ἐν καιρῷ χρείας τοιαύτης ἀναγκαῖον. τοῦ ἀποστόλου μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ κατορθωμάτων, καὶ τοῦτο πρὸς διδασκαλίαν ἡμετέραν διηγησαμένου τὸ, ἐν νηστείαις πολλάκις.

Ἐρώτησις, ρλαʹ.

Ὁ μὴ μεταλαμβάνων ὅθεν οἱ ἀδελφοὶ ἐσθίουσιν, ἀλλ' ἕτερον ἐπιζητῶν, εἰ καλῶς ποιεῖ.

Ἀπόκρισις.

Καθόλου τὸ ἐπιζητεῖν βρῶμα, παρ' ἐν τολμή ἐστι. τοῦ κυρίου εἰπόντος. μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, καὶ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. καὶ καταπληκτικώτερον ἐπενεγκόντος. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. τοῦ δὲ ἐπιτεταγμένου ἐστὶ πληροῦν ἐπιμελῶς τὸ, διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν.

Ἐρώτησις, ρλβʹ.

Ὁ λέγων, ὅτι βλάπτει με τοῦτο, καὶ λυπούμενος ἐὰν ἄλλο μὴ δοθῇ, τί ἐστιν;

Ἀπόκρισις.

Φαίνεται ὅτι οὐκ ἐπληροφορήθη τὴν ἐλπίδα Λαζάρου, οὔτε ἐγνώρισε τὴν ἀγάπην τοῦ πεπιστευμένου τὴν πάντων καὶ αὐτοῦ ἐπιμέλειαν. καθόλου δὲ οὔτε περὶ τοῦ βλάπτοντος, ἢ ὠφελοῦντος ἑαυτῷ ἐπιτρέπειν τὴν δοκιμασίαν ἕκαστος ὀφείλει. ἀλλὰ τῷ ἐπιτεταγμένῳ δοκιμάζειν τὸ ἑκάστῳ χρειῶδες. προηγουμένως τὸ ὄφελος τῆς ψυχῆς ἐπιζητοῦντι. καὶ οὕτως δευτέρῳ λόγῳ τὰ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος οἰκονομοῦντι πρὸς τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ.

Ἐρώτησις, ρλγʹ.

Ἐὰν δὲ καὶ γογγύσῃ διὰ βρῶμα;

Ἀπόκρισις.

Τὸ κρίμα τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γογγυσάντων ἔχει. λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος, μὴ δὲ γογγύζετε, καθώς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

Ἐρώτησις, ρλδʹ.

Ἐάν τις ὀργισθεὶς παραιτῆται λαβεῖν τι τῶν πρὸς τὴν χρείαν;

Ἀπόκρισις.

Ὁ τοιοῦτος ἄξιός ἐστι, κἂν ζητῇ, μὴ λαβεῖν, ἕως ἐὰν δοκιμάσῃ ὁ προεστὼς, ὅτι ἐθεραπεύθη τὸ πάθος, μᾶλλον δὲ τὰ πάθη.

Ἐρώτησις, ρλεʹ.

Εἰ χρὴ τὸν κάμνοντα αὐτὸν ἐπιζητῆσαι πλέον τι τῆς συνηθείας.

Ἀπόκρισις.

Εἰ ἕνεκεν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ μισθαποδοσίας τὸν κάματον ἀναδέχεται, οὐκ ἐντεῦθεν ἐπιζητεῖν ὀφείλει τὴν παραμυθίαν τοῦ κόπου, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ κυρίου μισθαποδοσίαν ἑαυτὸν καταρτίζειν. εἰδὼς, ὅτι ὡς τῆς ὑπὲρ τοῦ κόπου ἀμοιβῆς, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως ὑπὲρ τῆς στενοχωρίας παρὰ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ καταξιωθήσεται. ὁ μέντοι ἐπιτεταγμένος ποιεῖν τὸ, διεδίδοτο ἑκάστῳ, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν, ἀναγκαίως ὀφείλει γνωρίζειν ἕκαστον τῶν κοπιώντων, καὶ θεραπεύειν κατὰ τὸ πρέπον.

Ἐρώτησις, ρλϛʹ.

Εἰ ἀναγκαῖον πάντας συνάγεσθαι τῇ ὥρᾳ τοῦ ἀρίστου, καὶ τὸν ἀπολιμπανόμενον, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον ἐρχόμενον πῶς παραλάβωμεν.

Ἀπόκρισις.

Τὸν μὲν ἀσπασμὸν τοῦτον δηλονότι τὸν κοινόν, ἐπ' οὐδενὸς ὁ Κύριος ἀπηγόρευσεν, εἰπών, ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ οὕτω ποιοῦσιν; περὶ δὲ τοῦ συνεσθίειν, ἔχομεν παραγγελίαν τοῦ ἀποστόλου, τίνων χρὴ παραιτεῖσθαι τοῦτο, εἰπόντος, ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι· ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.

Ἐρώτησις, ρκε.

Τὸν ἐπιταδόμενον ἔργον, καὶ ποιοῦντά τι χωρὶς ὑπομνήσεως παρὰ τοῦ ἐπιτεταγμένου, ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπιτεταγμένου αὐτό, εἰ δεῖ ἔχειν τὸ ἔργον.

Ἀπόκρισις.

Τὸ μὲν ἑαυτῷ λαμβάνειν, καθόλου ἀπαρέσκει θεῷ· καὶ οὔτε πρέπει, οὔτε συμφέρει τοῖς ἐσπουδακόσι τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης φυλάσσειν. εἰ δὲ ἐπιμένοι προσεπιτευόμενος, συμφέρει ἀρθῆναι αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐ γὰρ φυλάσσει τὸ πρόσταγμα τοῦ εἰπόντος· ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω· καὶ ἔτι ἐντρεπτικώτερον, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

Ἐρώτησις, ρκϛ.

Πῶς ἄν τις μὴ ἡττηθῇ τῆς ἐν βρώμασι φιληδονίας.

Ἀπόκρισις.

Κρίνας τὸν λόγον τοῦ συμφέροντος ὁδηγὸν καὶ διδάσκαλον ἔχειν ἀεὶ τῶν εἰς τὴν χρῆσιν παραλαμβανομένων, εἴτε ἡδέα, εἴτε ἀηδῆ ταῦτα εἴη.

Ἐρώτησις, ρκζ.

Λέγουσί τινες, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὀργισθῆναι ἄνθρωπον.

Ἀπόκρισις.

Εἰ δυνατόν ἐστι τῷ στρατιώτῃ ἐν ὄψει βασιλέως ὀργισθῆναι, οὐδὲ οὕτως λόγον ἔχει τὸ λεγόμενον. εἰ γὰρ ἀνθρώπου ὄψις ἰσοτίμου κατὰ τὴν φύσιν διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀξιώματος ἐκώλυσε τὸ πάθος, πόσῳ μᾶλλον, ἐὰν πληροφορηθῇ τις, θεὸν ἔχειν ἐπόπτην τῶν ἰδίων κινημάτων; πολὺ γὰρ πλέον ὁ θεὸς ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς βλέπει τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, ἢ ἄνθρωπος τὰ εἰς πρόσωπον.

Ἐρώτησις, ρκη.

Τῷ θέλοντι ἐγκρατεύεσθαι ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε καὶ εἰς τὴν προκειμένην ἐντολὴν ἐμποδίζεσθαι, εἰ δεῖ συγχωρεῖν;

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἐρώτημα οὐ κυρίως φαίνεταί μοι πεποιημένον. ἡ γὰρ ἐγκράτεια οὐκ ἐν ἀποχῇ ἀλόγων βρωμάτων ἐστίν, ἐν ᾗ συμβαίνει ἡ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου κατηγορουμένη ἀφειδία σώματος, ἀλλ' ἐν τελείᾳ ἀναχωρήσει τῶν ἰδίων θελημάτων. ὅσον δὲ ἔχει κίνδυνον διὰ τὸ ἴδιον θέλημα τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου ἐκπεσεῖν, δῆλον ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένων, εἰπόντος· ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν· καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς.

Ἐρώτησις, ρκθ.

Ὁ πολλὰ νηστεύων, ἐν δὲ τῇ μεταλήψει μὴ δυνάμενος ἀνέχεσθαι τοῦ βρώματος τοῦ κοινοῦ, τί μᾶλλον ἑλέσθαι ὀφείλει; νηστεύειν μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἐσθίειν μετ' αὐτῶν, ἢ διὰ τὸ ἀμέτρως νηστεύειν, ἄλλων βρωμάτων ἔχειν χρείαν ἐν τῇ μεταλήψει;

ἐστὶ μὴ ἀρνησάμενος ἑαυτόν· ἔπειτα καὶ ἑτέρων κακῶν πλειόνων ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς λοιποῖς αἴτιος γίνεται· καὶ γὰρ θύραν ἀντιλογίας τοῖς πολλοῖς ἀνοίγει, καὶ ἑαυτὸν πρὸς ταύτην ἐθίζει· καὶ ἐπεὶ μὴ δύναται ἕκαστος δοκιμάσαι τὸ συμφέρον, ἐκλέγεται πολλάκις τὸ βλαβερὸν ἑαυτῷ ἔργον· καὶ ὑπονοίας δὲ πονηρὰς ἐμποιεῖ τοῖς ἀδελφοῖς, ὡς προσπεπονθὼς ἢ τῷ ἔργῳ ὅπερ ἐπιζητεῖ, ἢ οἷς συνεργάζεσθαι ἀνάγκη· ὥστε καθόλου τὸ μὴ ὑπακούειν, πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἐστι ῥίζα· εἰ δέ τινα λόγον ἔχειν νομίζει τῆς παραιτήσεως τοῦ ἔργου, φανερούτω τοῦτον τοῖς προεστῶσι, καὶ καταλιμπανέτω τῇ ἐκείνων δοκιμασίᾳ.

ἐρώτησις, ρκ΄.

Εἰ δεῖ ἀπιέναι ποι χωρὶς ὑπομνήσεως τοῦ προεστῶτος.

ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου λέγοντος, οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε, πόσῳ μᾶλλον ἕκαστος ἡμῶν ἑαυτῷ ἐπιτρέπειν οὐκ ὀφείλει; ὁ γὰρ ἑαυτῷ ἐπιτρέπων, δῆλος ἐστὶν
» ὑψηλοφροσύνην νοσῶν· καὶ ὑποκείμενος τῷ κρίματι τοῦ κυρίου εἰπόντος, τὸ ἐν ἀνθρώποις
» ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ καθόλου τὸ ἑαυτῷ ἐπιτρέπειν ὕποπτόν που.

ἐρώτησις, ρκα΄.

Εἰ ἔξεστι παραιτεῖσθαι τὰ βαρύτερα τῶν ἔργων.

ἀπόκρισις.

Ὁ γνήσιος ἐν τῇ πρὸς θεὸν ἀγάπῃ, καὶ βέβαιος ἐν πληροφορίᾳ τῆς παρὰ τοῦ κυρίου μισθαποδοσίας, οὐ τοῖς γινομένοις ἀρκεῖται, ἀεὶ δὲ προσθήκην ἐπιζητεῖ, καὶ τοῦ πλείονος ὀρέγεται· κἂν ὑπὲρ δύναμιν δόξῃ ποιεῖν τι, οὐκ ἀμεριμνεῖ, ὡς πληρώσας τὸ μέτρον· ἀγωνιᾷ
» δὲ ἀεὶ, ὡς ἀπολιμπανόμενος τῆς πρὸς ἀξίαν· τοῦ κυρίου ἀκούων προστάσσοντος· ὅτι ὅταν
» ποιήσητε πάντα τὰ διατεταγμένα, τότε λέγετε δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὃ ὠφείλομεν ποιῆ-
» σαι, πεποιήκαμεν· τοῦ δὲ ἀποστόλου, ᾧ ὁ κόσμος ἐσταύρωτο, καὶ αὐτὸς τῷ κόσμῳ, μὴ
» ἐπαισχυνθέντος εἰπεῖν, ὅτι ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι· ἓν δὲ, τὰ μὲν
» ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ
» βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ· ὃς καίτοι ἐξουσίαν ἔχων, τὸ εὐαγγέλιον
» καταγγέλλων ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ φησὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργα-
» ζόμενοι, οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι
» ἡμᾶς· τίς οὕτως ἀναίσθητος καὶ ἄπιστος, ὡς ἀρκεσθῆναί ποτε τοῖς ἤδη γινομένοις, ἢ παραιτήσασθαί τι ὡς βαρύτερον, ἢ κοπωδέστερον;

ἐρώτησις, ρκβ΄.

Ἐάν τις ἐπιτιμηθεὶς εὐλογίαν μὴ λαβεῖν, λέγῃ ὅτι ἐὰν μὴ λάβω εὐλογίαν οὐκ ἐσθίω, εἰ δεῖ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι.

ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν τοσούτου ἐπιτιμίου ἄξιον τὸ πταῖσμα, ὡς καὶ τοῦ φαγεῖν κωλυθῆναι, ὁ ἐπιτιμήσας δοκιμάσει πάντως· εἰ δὲ μόνης τῆς εὐλογίας ἀνάξιός τις ἐκρίθη, συγχωρηθεὶς δὲ φαγεῖν οὐκ ἀνέχεται ὡς ἀπειθὴς καὶ ἐν τούτῳ καὶ φιλόνεικος κρινέσθω ἅμα καὶ ἑαυτὸν γνωριζέτω καὶ ἐπιγινωσκέτω, ὅτι οὐχὶ θεραπεύει ἑαυτὸν τοῦτο ἐπιζητῶν, ἀλλὰ ἁμάρτημα ἁμαρτήματι συνάπτει.

ἐρώτησις, ρκγ΄.

Ἐάν τις λυπῆται μὴ ἐπιτρεπόμενος ποιεῖν, ὃ μὴ δύναται ἐπιτηδείως ποιεῖν, εἰ χρὴ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι.

ἀπόκρισις.

Περὶ τούτου εἴρηται πολλαχοῦ, ὅτι καθόλου τῷ θελήματι τῷ ἰδίῳ κεχρῆσθαι ἢ ἐπιτρέπειν, παρὰ τὸν ὑγιῆ ἐστὶ λόγον· καὶ τῇ δοκιμασίᾳ τῶν πλειόνων μὴ ὑποτάσσεσθαι, ἀπειθείας καὶ ἀντιλογίας ἔχει τὸν κίνδυνον.

ἐρώτησις, ρκδ΄.

Εἰ δεῖ μετὰ αἱρετικῶν ἢ ἐθνικῶν κατὰ συντυχίαν εὑρεθέντα που, ἢ συνεσθίειν αὐτοῖς, ἢ ἀσπάζεσθαι αὐτούς.

λεται· καὶ οἱονεὶ βοηθεῖ τις ἐστὶ τῆς ἐντολῆς, ἀναγκαῖον μεμνῆσθαι τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος,
" προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε, πάντα δὲ δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς
" εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε· καὶ πάλιν· λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐ-
" παιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπα-
κοὴν τοῦ χριστοῦ· ὥστε ἂν μέν τι συμπίπτον τῇ ἐντολῇ τοῦ κυρίου, ἢ συμβαλλόμενον ἐπιταχθῶ-
μεν, ὡς τοῦ θεοῦ θέλημα σπουδαιότερον καὶ ἐπιμελέστερον καταδέχεσθαι χρὴ, πληροῦν-
" τας τὸ εἰρημένον, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ χριστοῦ· ὅταν δέ τι ἐναντίον τῇ τοῦ κυρίου ἐντο-
λῇ, παραφθεῖρον ἢ μολῦνον αὐτὴν ἐπιταχθῶμεν παρά τινος, καιρὸς εἰπεῖν τό, τε, πει-
" θαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις, μνημονεύοντας τοῦ κυρίου λέγοντος, ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ
" μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φω-
νήν· καὶ τοῦ ἀποστόλου τολμήσαντος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀσφαλείας καὶ αὐτῶν κα-
θάψασθαι τῶν ἀγγέλων, δι' ὧν φησι· κἂν ἡμεῖς αὐτοὶ ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελί-
ζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω· ἐξ ὧν παιδευόμεθα, ὅτι κἂν
πολὺ γνήσιός τις ᾖ καὶ ὑπερβαλλόντως ἔνδοξος ὁ κωλύων τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου προστεταγμέ-
νον, ἢ προτρέπων ποιεῖν τὸ ὑπ' αὐτοῦ κεκωλυμένον, φευκτὸς, ἢ καὶ βδελυκτὸς ὀφείλει
εἶναι ἑκάστῳ τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον.

Ἐρώτησις, ριε.

Πῶς ὑπακούειν ἀλλήλοις χρή·

Ἀπόκρισις.

Ὡς δοῦλος δεσπόταις· κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου προστεταγμένον, ὅτι ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι μέ-
" γας, ἔστω πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων δοῦλος· οἷς ἐπιφέρει δυσωπητικώτερον· ὥσπερ
" ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι· καὶ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀ-
" ποστόλου εἰρημένον· διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος δουλεύετε ἀλλήλοις.

Ἐρώτησις, ρις.

Μέχρι πόσου ὑπακούειν δεῖ ἐν τῷ κανόνι τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως.

Ἀπόκρισις.

Ὁ ἀπόστολος ἔδειξε, προθεὶς ἡμῖν τὴν τοῦ κυρίου ὑπακοὴν· ὃς ἐγένετο ὑπήκοος μέχρι θανά-
" του, θανάτου δὲ σταυροῦ· καὶ προειπὼν, τοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ.

Ἐρώτησις, ριζ.

Ὁ μὴ πληροφορούμενος ἐν τοῖς καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν προκειμένην ἐντολὴν ἐπιτάγμα-
σι, τέχνην μαθεῖν ἐπιζητῶν, ποῖον πάθος νοσεῖ, ἢ εἰ χρὴ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι·

Ἀπόκρισις.

Ὁ τοιοῦτος καὶ αὐθάδης, καὶ αὐτάρεσκός ἐστι, καὶ ἄπιστος, ὅτι οὐκ ἐφοβήθη τὸ κρίμα τοῦ
" κυρίου εἰπόντος· γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται· εἰ γὰρ
" καθ' ἡμέραν, καὶ καθ' ὥραν προσδοκᾷ τις τὸν κύριον, ἀγωνιᾷ, πῶς τὴν σήμερον ἀργὸς μὴ πα-
ρέλθῃ· καὶ πλέον οὐδὲν περιεργάζεται· εἰ δὲ ἐπιταχθείη μαθεῖν τέχνην, ἐν τῇ ὑπακοῇ ἐχέ-
τω τὸ κέρδος τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως· καὶ μὴ ἐν τῇ ὑπερθέσει τὸ κρίμα.

Ἐρώτησις, ριη.

Ὁ σπουδαῖος εἰς τὴν ἐντολὴν, καὶ ἐργαζόμενος οὐχ ὃ ἐπι-
τάσσεται, ἀλλ' ὃ αὐτὸς θέλει, ποῖον μισθὸν ἔχει;

Ἀπόκρισις.

Τὸν τῆς αὐταρεσκείας· τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος, ἕκαστος ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀ-
γαθὸν πρὸς οἰκοδομήν· καὶ φοβερωτέρως δυσωποῦντος ἐν τῷ ὑπενεγκεῖν, καὶ γὰρ αὐ-
τὸς ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, γνωρίζειν ὀφείλει τὸν ἑαυτοῦ κίνδυνον ὁ αὐτάρεσκος· ἐλέγχε-
ται δὲ ὁ αὐτὸς καὶ ἀνυπότακτος.

Ἐρώτησις, ριθ.

Εἰ ἔξεστιν ἑκάστῳ παραιτεῖσθαι τὸ ἐγχειρισθὲν ἔργον, καὶ ἄλλο ἐπιζητεῖν·

Ἀπόκρισις.

Τῆς ὑπακοῆς, καθὼς προείρηται, μέχρι θανάτου ἐχούσης τὸ μέτρον, ὁ τὸ ἐγχειρισθὲν
παραιτούμενος, καὶ ἄλλο ἐπιζητῶν, πρῶτον μὲν τὴν ὑπακοὴν διαφθείρει, καὶ φανερὸς

Ἐρώτησις, ρη'.

Εἰ χρὴ τὸν προεστῶτα ἐκτὸς τῆς προεστώσης λαλεῖν ἀδελφῇ τινι τὰ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως.

Ἀπόκρισις.

Ἐν τούτοις οὐ σώζεται τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα, εἰπόντος, πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γίνεσθαι.

Ἐρώτησις, ρθ'.

Εἰ χρὴ τὸν προεστῶτα μετὰ τῆς προεστώσης συνεχῶς διαλέγεσθαι, καὶ μάλιστα ἐάν τινες τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τούτῳ βλάπτωνται.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; καλὸν μιμήσασθαι αὐτὸν λέγοντα, ὅτι οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἵνα μὴ ἐκκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὅση δύναμις, ἐπὶ τὸ σπανιώτερον καὶ εὐαπαλλακτότερον συντέμνειν τὰς συντυχίας.

Ἐρώτησις, ρι'.

Εἰ χρὴ ἐξομολογουμένης ἀδελφῆς τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ τὴν πρεσβυτέραν παρεῖναι.

Ἀπόκρισις.

Εὐσχημονέστερον καὶ ἀβλαβέστερον διὰ τῆς πρεσβυτέρας πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἡ ἐξαγόρευσις γενήσεται, τὸν δυνάμενον ἐπιστημόνως τὸν τρόπον τῆς μετανοίας καὶ τῆς διορθώσεως ὑποθέσθαι.

Ἐρώτησις, ρια'.

Εἰ τοῦ πρεσβυτέρου γενέσθαι τι προστάξαντος ἐν ταῖς ἀδελφαῖς παρὰ γνώμην τῆς πρεσβυτέρας, εὐλόγως ἀγανακτεῖ ἡ πρεσβυτέρα.

Ἀπόκρισις.

Καὶ σφόδρα.

Ἐρώτησις, ριβ'.

Ἐάν τις προσέλθῃ τῷ κατὰ θεὸν βίῳ, εἰ ἀκόλουθόν ἐστι τὸν προεστῶτα ἄνευ γνώμης τῶν ἀδελφῶν τὸν τοιοῦτον προσδέχεσθαι. ἢ δεῖ καὶ αὐτοῖς πρότερον ἀνατίθεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ὁ κύριος ἐπὶ τοῦ μετανοοῦντος συγκαλεῖσθαι τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας διδάσκει. ὥστε ἀναγκαῖον πολὺ μᾶλλον ἐν γνώσει τῶν ὁμοψύχων προσδέχεσθαι τὸν προσερχόμενον, ἵνα καὶ συγχαρῶσιν ἀλλήλοις, καὶ συνεύξωνται.

Ἐρώτησις, ριγ'.

Εἰ δύναται ὁ φροντίδα ψυχῶν ἐγκεχειρισμένος φυλάξαι τό, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία. ἐπειδὴ πρὸς πολλὰ καὶ διάφορα πρόσωπα ἔχει.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος εἰπόντος, καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι. εἰδέναι χρὴ ὅτι καὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ ἐξουσίας, καὶ ἐλέγχου, καὶ παρακλήσεως, καὶ φειδοῦς, καὶ παρρησίας, καὶ χρηστότητος, καὶ ἀποτομίας, καὶ ἁπαξαπλῶς παντὸς πράγματος καιρός ἐστιν ἴδιος. ὥστε ποτὲ μὲν τὰ τῆς ταπεινοφροσύνης δεικνύειν, καὶ μιμεῖσθαι ἐν ταπεινώσει τὰ παιδία, καὶ μάλιστα ὅτε καιρός ἐστι τῶν εἰς ἀλλήλους τιμῶν καὶ καθηκόντων, καὶ τῆς περὶ τὸ σῶμα ὑπηρεσίας ἢ θεραπείας, ὡς ὁ κύριος ἐδίδαξε, ποτὲ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ κεχρῆσθαι, ἣν ἔδωκεν ὁ κύριος εἰς οἰκοδομήν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν, ὅταν ἡ χρεία ἐπιζητεῖ τὴν παρρησίαν, καὶ ἐν καιρῷ μὲν παρακλήσεως τὸ χρηστὸν ἐνδείκνυσθαι. ἐν καιρῷ δὲ ἀποτομίας τὸν ζῆλον ἐπιδείκνυσθαι. καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν ἄλλων ὁμοίως.

Ἐρώτησις, ριδ'.

Τοῦ μὲν κυρίου προστάσσοντος, ἐάν τις σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. καὶ τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος, ὑποτάσσεσθαι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ, εἰ δεῖ παντί, καὶ οἱῳδήποτ' οὖν ἐπιτάσσοντι ὑπακούειν.

Ἀπόκρισις.

Τῶν μὲν ἐπιτασσόντων ἡ διαφορὰ οὐδὲν ὀφείλει παραβλάπτειν τὴν ὑπακοὴν τῶν ἐπιτασσομένων. οὔτε γὰρ Μωσῆς παρήκουσε τοῦ Ἰοθὸρ ἀγαθὰ συμβουλεύσαντος. τῶν δὲ ἐπιταγμάτων διαφορᾶς οὐκ ὀλίγης οὔσης. τὰ μὲν γὰρ ἐναντίως ἔχει πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου, ἤτοι παραφθείροντα αὐτήν, ἢ μολύνοντα πολλαχῶς ἐπιμιξίᾳ τοῦ κεκωλυμένου. τὰ δὲ συμπίπτει τῇ ἐντολῇ. τὰ δέ, κἂν μὴ συμπίπτει κατὰ τὸ προφανές, ἀλλὰ συμβάλ

προηγούμενον γὰρ πρόσταγμα τοῦ κυρίου ἐστὶ, τὸ, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς. καὶ πάλιν. πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. εἰ δὲ τὸ ἄλλοις ἀποταχθὲν εἰς ἄλλους φέρειν οὐκ ἀκίνδυνόν ἐστι. τοῦ κυρίου λέγοντος, ὅτι οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. καὶ οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις, τί καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τις οὐ κρίνει τὸ δίκαιον;

Ἐρώτησις, ρβ'.

Εἰ χρὴ τὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ ἀδελφότητος, καθ' ὃν δήποτε λόγον παρακλήσει κατέχεσθαι, ἢ οὔ. καὶ εἰ χρὴ ἐπίπισιν.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. καὶ πάλιν. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. καὶ ἀλλαχοῦ. τίς ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, ἐὰν πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα, καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον, ἕως ὅτου εὕρῃ; παντὶ τρόπῳ χρὴ τὸν ἀσθενοῦντα θεραπεύειν, καὶ σπουδάζειν τὸ ἐξαρθρωμένον, ἵνα οὕτως εἴπω, μέλος ἐναρθροῦν. ἐὰν δὲ ἐπιμένῃ τῇ κακίᾳ οἷα δήποτ' οὖν, ἀφιέναι ὡς ἀλλότριον. γέγραπται γὰρ, ὅτι πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐτοὺς, τυφλοί εἰσιν.

Ἐρώτησις, ργ'.

Ὅτι μὲν χρὴ τοῖς πρεσβυτέροις ἕως θανάτου ὑποτάσσεσθαι, τοῦτο ἤδη ἐδιδάχθημεν. ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει ἔστιν ὅτε καὶ αὐτὸν ὀλισθαίνειν τὸν πρεσβύτερον, εἰ δέοι αὐτὸν ἐλέγχεσθαι, καὶ πῶς, καὶ παρὰ τίνων διδαχθῆναι δεόμεθα, εἰ δὲ μὴ καταδέχοιτο, τί χρὴ γενέσθαι;

Ἀπόκρισις.

Περὶ τούτων εἴρηται σαφῶς ἐν τῇ πλατυτέρᾳ ἀποκρίσει.

Ἐρώτησις, ρδ'.

Πῶς χρὴ τὰς φροντίδας ἐγχειρίζειν τοῖς ἀδελφοῖς, μόνου τοῦ προεστῶτος τὴν δοκιμασίαν ποιουμένου, ἢ καὶ τῶν ἀδελφῶν ψηφιζομένων. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀδελφαῖς.

Ἀπόκρισις.

Εἰ ὑπὲρ ὧν φρονεῖ ἕκαστος, ἀνατίθεσθαι ἑτέροις ἐδιδάχθη, πόσῳ μᾶλλον τὰ τοιαῦτα μετὰ δοκιμασίας τῶν εἰς τοῦτο ἐπιτηδείων γίνεσθαι χρὴ, ὡς θεοῦ οἰκονομίας κατὰ θεὸν ὀφειλούσης ἐγχειρίζεσθαι τοῖς ἤδη ἀπόδειξιν δεδωκόσι, τοῦ δύνασθαι εὐαρέστως τῷ κυρίῳ τὸ ἐγχειρισθὲν οἰκονομεῖν, καὶ καθόλου ἐν παντὶ πράγματι τὸν προεστῶτα μνημονεύειν ἀναγκαῖον τῆς γραφῆς λεγούσης, μετὰ βουλῆς πάντα ποίει.

Ἐρώτησις, ρε'.

Εἰ χρὴ τοὺς εἰσερχομένους εἰς ἀδελφότητα ἀδεῶς τέχνας διδάσκειν;

Ἀπόκρισις.

Οἱ προεστῶτες δοκιμάσουσιν.

Ἐρώτησις, ρϛ'.

Ποίοις ἐπιτιμίοις κεχρῆσθαι δεῖ ἐν ἀδελφότητι πρὸς τὴν τῶν ἁμαρτανόντων ἐπιστροφήν;

Ἀπόκρισις.

Ἐν τῇ τῶν προεστώτων δοκιμασίᾳ γνωριζέσθω ὁ καιρὸς καὶ ὁ τρόπος, κατά τε ἡλικίαν καὶ σώματος καὶ ἕξιν ψυχῆς, καὶ ἁμαρτήματος διαφοράν.

Ἐρώτησις, ρζ'.

Ἐάν τις ἐπιθυμίαν ἔχειν λέγῃ τοῦ συζῆν ἀδελφότητι, διὰ δὲ τὴν πρὸς τοὺς οἰκείους κατὰ σάρκα θεραπείαν ἢ καὶ διὰ τελέσματα πολλάκις ἐμποδίζηται ἅπαξ ἑαυτὸν ἀποδοῦναι τῷ τοιούτῳ βίῳ, εἰ χρὴ συγχωρεῖν αὐτῷ τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἴσοδον.

Ἀπόκρισις.

Τὴν μὲν τοῦ καλοῦ ἐπιθυμίαν ἐγκόπτειν οὐκ ἀκίνδυνον. οὐ μὴν οὐδὲ τῷ εἰσιόντι καιροὺς διδόναι τὰ ἔξωθεν καὶ ἀλλότρια τοῦ κατὰ θεὸν βίου λογοποιεῖν ἀσφαλές. εἰ δὲ εἰσάπαξ ἑαυτὸν ἀποδίδωσι τοῖς ἔσωθεν, μηδὲν τῶν ἔξωθεν ἐπιφέρων, ἐλπίδα ἔχει χρηστοτέραν.

Ἐρώτησις, ϟζʹ.

Ἐὰν λέγῃ τις, ὅτι θέλω παρ' ὑμῖν ὀλίγον χρόνον ὠφεληθῆναι, εἰ δεῖ αὐτὸν προσδέχεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω· καὶ τοῦ ἀποστόλου διηγησαμένου· διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται· οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς· συγχωρεῖν μὲν οὖν τῷ τὴν εἴσοδον, ἀκόλουθον, καὶ διὰ τὸ ἀμφίβολον τῆς ἐκβάσεως· πολλάκις γὰρ ὠφεληθεὶς ἐκ τοῦ χρόνου καθόλου τῷ βίῳ εὐαρεστηθήσεται, ὡς πολλάκις γέγονε· καὶ εἰς φανέρωσιν δὲ τῆς ἐν ἡμῖν ἀκριβείας, ἀλλοιοτέρας ἴσως τοῖς ἔξω ἡμῶν τὰς ὑποψίας ἔχουσι· τὴν δὲ ἀκρίβειαν ἐπιμελεστέραν καὶ ἐπ' αὐτῷ φυλάσσειν ἀναγκαῖον· ἵνα ἥ τε ἀλήθεια φανερωθῇ, καὶ ἡ ὑποψία πάσης ἀδιαφορίας ἀναιρεθῇ· οὕτω γὰρ ἡμεῖς τε τῷ θεῷ εὐαρεστήσομεν· κἀκεῖνος, ἢ ὠφεληθήσεται, ἢ ἐλεγχθήσεται.

Ἐρώτησις, ϟηʹ.

Ποταπὸν φρόνημα ὀφείλει ἔχειν ὁ προεστὼς ἐν οἷς ἐπιτάσσει, ἢ διατάσσεται.

Ἀπόκρισις.

Πρὸς μὲν τὸν θεὸν ὡς ὑπηρέτης Χριστοῦ καὶ οἰκονόμος μυστηρίων θεοῦ· φοβούμενος μή τι παρὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ τὸ ἐν ταῖς γραφαῖς ὁμολογούμενον ἢ εἴπῃ, ἢ ποιήσῃ, καὶ εὑρεθῇ ψευδομάρτυς τοῦ θεοῦ, ἢ ἱερόσυλος, ἐν τῷ ἢ ἐπεισάγειν τι ἀλλότριον τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας, ἢ παραλεῖψαί τι τῶν ἀρεσκόντων θεῷ· πρὸς δὲ τοὺς ἀδελφούς, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα· εὐδοκῶν μεταδοῦναι ἑκάστῳ πρὸς τὸ ἀρέσκον θεῷ, καὶ κοινῇ πᾶσι συμφέρον· οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος· ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

Ἐρώτησις, ϟθʹ.

Ποταπῇ διαθέσει χρὴ ἐπιτιμᾶν τὸν ἐπιτιμῶντα.

Ἀπόκρισις.

Πρὸς μὲν τὸν θεόν, τῇ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ κατορθωμένῃ, εἰπόντος· εἶδον ἀσυνετοῦντας, καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὰ λόγιά σου οὐκ ἐφυλάξαντο· πρὸς δὲ τοὺς ἐπιτιμωμένους οἵαν ἂν διάθεσιν ἀναλάβοι πατὴρ καὶ ἰατρὸς μετὰ συμπαθείας καὶ εὐσπλαγχνίας κατ' ἐπιστήμην θεραπεύων τὸν ἴδιον υἱόν· καὶ μάλιστα ὅταν λύπη προσῇ, καὶ ἐπίπονος τῆς θεραπείας ὁ τρόπος.

Ἐρώτησις, ρʹ.

Τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους καὶ προσαιτοῦντας πῶς ἀπολύσωμεν, καὶ εἰ ἕκαστος τῶν βουλομένων, ὀφείλει ἐπιδοῦναι ἄρτον, ἢ ὅτι δήποτε, ἢ ἑνὶ χρὴ καὶ τοῦτο ἐπιτετάχθαι.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου ἀποφηναμένου μέν, ὅτι οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις, ἀποδεξαμένου δὲ τό, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν· ὁ τὴν μετάδοσιν ἐπιτεταγμένος, μετὰ δοκιμασίας τοῦτο ποιείτω· πᾶς δὲ ὁ παρὰ τὴν γνώμην τούτου ποιῶν, ὡς διαφθορεὺς τῆς εὐταξίας ἐπιτιμάσθω, ἕως ἂν μάθῃ φυλάσσειν τὸν ἑαυτοῦ τόπον· τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω.

Ἐρώτησις, ραʹ.

Ὁ ἐγχειριζόμενος οἰκονομίαν τῶν τῷ πατρὶ ἀνατεθέντων εἰ ἀνάγκην ἔχει πληρῶσαι τό, παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς.

Ἀπόκρισις.

Τὸ παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς, ὡς πρὸς πειρασμοῦ ἔχει τόπον, ὡς ἡ ἀκολουθία τῶν συνημμένων δείκνυσι· καὶ εἰς πονηροὺς ἐστὶ τὸ προστεταγμένον, οὐ προηγουμένως, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν γίνεσθαι ὀφεῖλον·

τῶν τῶν ὑπαρχόντων φυσικῶς βλαπτόντων. ἢ διὰ τὸ συμβαίνοντα ἐξ αὐτῶν περισπασμὸν τῇ ψυχῇ.

Ἀπόκρισις.

Πρὸς τοῦτο πρῶτον μὲν ἐκεῖνό ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι τῶν ὑπαρχόντων ἕκαστον, εἰ ἦν αὐτὸ καθ᾽ ἑαυ-
» τὸ κακὸν, οὐδ᾽ ἂν ἦν κτίσμα θεοῦ. πᾶν γὰρ κτίσμα θεοῦ φησὶ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλη-
τον. ἔπειτα δὲ, ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ κυρίου οὐχὶ ῥίπτειν ὡς κακὰ τὰ ὑπάρχοντα καὶ φεύγειν, ἀλ-
λὰ οἰκονομεῖν ἐπαίδευσε. καὶ κατακρίνεται τις, οὐχ ὅτι εἶχεν ὅλως, ἀλλ᾽ ὅτι κακῶς ἐφρό-
νησε περὶ αὐτῶν, ἢ ὅτι μὴ καλῶς ἐχρήσατο αὐτοῖς. ἡ γὰρ ἀπροσπαθὴς καὶ ὑγιὴς περὶ
αὐτὰ διάθεσις, καὶ ἡ κατ᾽ ἐντολὴν αὐτῶν οἰκονομία πρός τε πολλὰ καὶ ἀναγκαιότατα
ἡμῖν συμβάλλεται. ποτὲ μὲν πρὸς καθαρισμὸν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων. διὸ γέγρα-
πται πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην. καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστι. ποτὲ δὲ πρὸς
κληρονομίαν βασιλείας οὐρανῶν, καὶ κτῆσιν θησαυροῦ ἀνεκλείπτου. κατὰ τὸ ἐν ἄλλῳ
» τόπῳ εἰρημένον. μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι ηὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
» δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην.
» ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐρώτησις, ϟγ.

Τὸν ἅπαξ ἀποταξάμενον, καὶ ἴδιον μηδὲν ἔχειν ἐπαγγειλάμενον ποίᾳ διανοίᾳ κε-
χρῆσθαι δεῖ τοῖς πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίοις. οἷον ἐσθῆτι καὶ τροφῇ.

Ἀπόκρισις.

Μνημονεύοντα κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι ὁ θεός ἐστιν, ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί. πλὴν
» ἀλλὰ φροντίδος χρεία. ἵνα ὡς θεοῦ ἐργάτης ἄξιος ᾖ τῆς τροφῆς αὐτοῦ. καὶ ταύτης οὐκ
ἐν ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ κειμένης, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ταύτην ἐπιτεταγμένου τὴν φροντίδα οἰκονο-
» μουμένης. ἐν τε καιρῷ καὶ μέτρῳ κατὰ τὸ γεγραμμένον. διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ, καθότι αὐ-
τις χρείαν εἶχεν.

Ἐρώτησις, ϟδ.

Ἐάν τις καταλιπὼν φόρους ἀδελφότητι προσέλθῃ, οἱ δὲ οἰκεῖοι αὐτοῦ ὑπὸ αὐτοῦ ἀ-
παιτούμενοι θλίβονται, εἰ μὴ φέρει τοῦτο διάκρισιν καὶ βλάβην, ἢ ἐκείνῳ, ἢ τοῖς προσ-
δεξαμένοις.

Ἀπόκρισις.

Ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς πρὸς τοὺς ἐπερωτῶντας εἰ ἔξεστι δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ, φησὶ,
» δείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν, τῶν δὲ εἰπόντων, ὅτι καίσαρος,
» ἀποκρίνεται εἰπών. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. φανε-
ροῦ τοίνυν ἐκ τούτου ὄντος, ὅτι οὗτοι ὑπόκεινται τοῖς τοῦ καίσαρος ἐπιτάγμασιν ἐλέ-
γχουσαν, παρ᾽ οἷς ἂν εὑρίσκηται τὰ τοῦ καίσαρος. εἰ μέν τι τοιοῦτον ἦν ἐκ τοῦ καίσαρος
καὶ οὗτος ἐπικομιζόμενος εἰς τὴν ἀδελφότητα ἥκει ὑπὸ χρέος ἔστω τοῖς φόροις. εἰ δὲ πάν-
τα πρὸς καταλιπὼν τοῖς οἰκείοις ἀπῆλθε, μηδεμία διάκρισις ἔστω μήτε αὐτῷ, μήτε
τοῖς ὑποδεξαμένοις.

Ἐρώτησις, ϟε.

Εἰ συμφέρει τοῖς ἄρτι προσερχομένοις εὐθὺς
τὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν ἐκμανθάνειν;

Ἀπόκρισις.

Καὶ τοῦτο τὸ ἐπερώτημα ὑπὸ τῶν προειρημένων κατευθυνέσθω. τὸ γὰρ πρὸς τὴν χρείαν
ἕκαστον ἐκμανθάνειν ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἀκόλουθον καὶ ἀναγκαῖον εἴς τε πληρο-
φορίαν τῆς θεοσεβείας, καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ προσεθισθῆναι ἀνθρωπίναις παραδόσεσιν.

Ἐρώτησις, ϟϛ.

Εἰ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπιτρέπειν δεῖ γράμματα
μανθάνειν ἢ ἀναγνώσμασι προσέχειν.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε ταῦτα ποιῆτε. ἐν παντὶ πράγματι τὸ κα-
τὰ θέλησιν ἰδίαν αἱρετὸν, ἐπιτρέπειν τινὶ βλαβερόν ἐστι. πᾶν δὲ τὸ ὑπὸ τῶν προεστώ-
των ἐγκεκριμμένον καταδέχεσθαι χρὴ, κἂν ἀβούλητον ᾖ. τὸ δὲ ἔγκλημα τῆς ἀπειθείας,
» καὶ τούτῳ ἁρμόζει. τοῦ κυρίου εἰπόντος. γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
» θρώπου ἔρχεται. φανερὸς γάρ ἐστι χρόνους ζωῆς ἑαυτῷ ὑπογράφων.

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο ἐναντίον ἐστὶ τῆς ἐν ταῖς πράξεσι περὶ τῶν πιστευσάντων μαρτυρίας· ἐν αἷς γέγραπται· καὶ οὐδείς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι. ὁ οὖν λέγων ἰδιόν τι εἶναι, ἑαυτὸν ἀλλότριον τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας κατέστησε, καὶ τῆς τοῦ κυρίου ἀγάπης, τοῦ διδάξαντος καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ θεῖναι ὑπὲρ τῶν φίλων· οὐχ ὅτι γε τὰ ἐκτός.

Ἐρώτησις, πϛ.

Ἐὰν δὲ λέγῃ τις, ὅτι οὔτε λαμβάνω παρὰ τῆς ἀδελφότητος, οὔτε δίδωμι, ἀλλὰ τοῖς ἐμοῖς ἀρκοῦμαι, τί πρὸς τοῦτον παραφυλάξομεν.

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὴ ἀνέχοιτο τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας εἰπόντος, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγά-
» πησα ὑμᾶς· ἀναχωρώμεθα τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν·
» ἵνα μὴ γένηται τὸ, μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα δολοῖ.

Ἐρώτησις, πζ.

Εἰ ἔξεστιν ἑκάστῳ τὸ παλαιὸν ἱμάτιον αὐτοῦ, ἢ ὑπόδημα δοῦναι ὅπου θέλει εἰς ἐντολήν.

Ἀπόκρισις.

Τὸ διδόναι ἢ λαμβάνειν καὶ κατ᾽ ἐντολὴν οὐ παντός ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ μετὰ δοκιμασίας πεπιστευμένου τὴν οἰκονομίαν· ὥστε εἴτε παλαιὸν, εἴτε καινὸν, οὗτος κατὰ τὸν ἴδιον ἑκάστου καιρὸν καὶ δώσει, καὶ ἀποδέξεται.

Ἐρώτησις, πη.

Τίς ἡ μέριμνα ἡ βιωτική;

Ἀπόκρισις.

Πᾶσα μέριμνα, κἂν μηδὲν ἔχειν δοκῇ τῶν ἀπηγορευμένων, μὴ συντελῇ δὲ πρὸς θεοσέβειαν, βιωτική ἐστιν.

Ἐρώτησις, πθ.

Ἐπειδὴ γέγραπται λύτρον ψυχῆς ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος, ἡμῖν δὲ οὐ προεχώρησε τοῦτο, τί ποιήσομεν;

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν σπουδάσαντες οὐκ ἠδυνήθημεν, μνημονεύσωμεν τῆς ἀποκρίσεως τοῦ κυρίου πρὸς τὸν
» πέτρον ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἀγωνιάσαντα καὶ εἰπόντα, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκο-
» λουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ἀποκρίνεται δὲ αὐτῷ οὕτως· πᾶς ὅς τις ἀφῆκεν
» οἰκίαν ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει· εἰ δὲ κατὰ ἀμέλειαν τοῦτο οὐκ ἐποιήσαμεν, νῦν τὴν σπουδὴν ἐπιδειξώμεθα· εἰ δὲ μηκέτι ἐστὶ, μήτε καιρὸς, μήτε δύναμις, παραμυθείσθω ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος λέγων· οὐ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ᾽ ὑμᾶς.

Ἐρώτησις, ϟ.

Εἰ ἔξεστι νυκτερινὸν ἱμάτιον ἔχειν, εἴτε τρίχινον, εἴτε ἀλλοῖον.

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν τοῦ τριχίνου χρῆσις καιροὺς ἔχει ἰδίους· οὐ γὰρ χρείας σωματικῆς ἕνεκεν ἐστὶν ἡ τούτων χρῆσις, ἀλλὰ κακουχίας καὶ ταπεινώσεως ψυχῆς· τῆς δὲ τῶν δύο κτήσεως ἀπαγορευθείσης, εἰ δύναται ἡ χρῆσις παραλειφθῆναι αὐτὰ τῆς προειρημένης αἰτίας ἕκαστος ἑαυτῷ λογιζέσθω.

Ἐρώτησις, ϟα.

Ἐὰν ἀδελφὸς ἴδιον οὐκ ἔχων οὐδὲν, αἰτηθῇ παρά τινος αὐτὸ, ὃ φορεῖ, τί ὀφείλει ποιῆσαι, μάλιστα δὲ ἐὰν γυμνὸς ᾖ ὁ αἰτήσας.

Ἀπόκρισις.

Εἴτε γυμνὸς, εἴτε πονηρὸς, καὶ εἴτε κατὰ χρείαν, εἴτε κατὰ πλεονεξίαν αἰτῇ, ἅπαξ εἰρέθη, ὅτι τὸ διδόναι, ἢ λαμβάνειν οὐ παντός ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ ἐγκεχειρισμένου μετὰ δοκιμασίας τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν, καὶ φυλασσέσθω τὸ, ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω.

Ἐρώτησις, ϟβ.

Τοῦ κυρίου προστάσσοντος πωλεῖν τὰ ὑπάρχοντα, τί διανοούμενον χρὴ τοῦτο ποιεῖν, ὡς αὐ-

εὐλαβὴς ὤν, ἀγωνιῶντι ἅμα καὶ ἀγωνιζόμενος περὶ τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως κατὰ περίστασίν τινα, καὶ σχεδὸν, ὡς οὐκ ἤθελεν ἐσφάλη καὶ ὤλισθεν. ὁ δὲ ἀδιάφορος οὐδένα λόγον, οὐδὲ ἑαυτοῦ, οὐδὲ τοῦ Θεοῦ ποιούμενος, καὶ οὐδεμίαν διαφορὰν τοῦ τε ἁμαρτάνειν, καὶ τοῦ κατορθοῦν τιθέμενος, ὡς αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα, τὰ πρῶτα καὶ μεγάλα κακὰ νοσεῖ. ἢ καταφρόνησιν Θεοῦ, ἢ ἀπιστίαν τοῦ εἶναι Θεόν. δύο γὰρ ταῦτα αἴτια τῇ ψυχῇ τοῦ ἁμαρτάνειν γίνεται, ὡς ἡ γραφὴ μαρτυρεῖ λέγουσα. ποτὲ μὲν, φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. ποτὲ δὲ εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι Θεός. διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν. ὥστε ἢ καταπεφρόνηκε, καὶ διὰ τοῦτο ἁμαρτάνει, ἢ αὐτὸ τὸ εἶναι τὸν Θεὸν ἀρνεῖται. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι διαφθείρεται, κἂν ὁμολογεῖν δοκῇ. Θεὸν γὰρ ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. ὧν οὕτως ἐχόντων, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιτιμήσεως λογίζομαι εἶναι δεῖν κατὰ τὴν τῶν τοιούτων διαφοράν. ὁ μὲν γὰρ εὐλαβὴς, οἱονεὶ τοπικοῦ τινος χρῄζει τοῦ βοηθήματος. καὶ περὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, εἰς ὃ ἐσφάλη τὴν ἐπιτίμησιν ἀποφῆναι ὀφείλει. ὁ δὲ ἀδιάφορος, ὅλον ὁμοῦ τὸ τῆς ψυχῆς καλὸν διαφθείρας, καὶ αὐτὰ τὰ τῶν κακῶν καθολικώτερα νοσῶν. ἢ ὡς καταφρονητὴς ὥσπερ εἶπον, ἢ ὡς ἄπιστος, καὶ πενθεῖσθαι καὶ νουθετεῖσθαι, καὶ ἐπιτιμᾶσθαι ὀφείλει, μέχρις ἂν πληροφορηθεὶς δειχθῇ. ἢ ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ φοβηθῇ. ἢ ὅτι ὅλως ἐστὶ Θεός, καὶ καταπλαγῇ. κἀκεῖνο δὲ εἰδέναι χρὴ, ὅτι τὰ ἐλαττώματα τῶν εὐλαβῶν γίνεται πολλάκις καὶ κατ᾽ οἰκονομίαν πρὸς τὸ συμφέρον. τοῦ Θεοῦ συγχωροῦντος ἐνίοτε ὀλισθῆσαι εἰς θεραπείαν ἐπάρσεως προλαβούσης. οἷον ἐπὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Πέτρου εἰρημένον, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ γεγενημένον.

Ἐρώτησις, πβ.

Ἐπειδὴ γέγραπται πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, ἐὰν συμβῇ τὴν πρεσβυτέραν ἁμαρτῆσαι τὸ αὐτὸ τῇ νεωτέρᾳ, εἰ τῷ αὐτῷ ὑπόκειται ἐπιτιμίῳ.

Ἀπόκρισις.

Ὁ μὲν ἀπόστολος πρεσβυτέρας ὡς μητέρας τιμᾶν, ὡς οὐκ ἐπιτιμήσεως ἄξιόν τι ποιούσας ἐδίδαξεν. εἰ δὲ συμβαίη ποτὲ τὴν πρεσβυτέραν τὸ αὐτὸ ἁμαρτῆσαι τῇ νεωτέρᾳ, καταμανθάνειν δεῖ πρῶτον μὲν τὰ φυσικὰ, ἵνα οὕτως ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἐλαττώματα, καὶ οὕτω τὸ προσῆκον ἑκατέρᾳ τῇ ἡλικίᾳ μέτρον τῆς ἐπιτιμήσεως ὁρίζειν. οἷον, φυσικόν ἐστι σχεδὸν τῷ γήρᾳ ὁ ὄκνος, οὐχὶ δὲ καὶ τῇ νεότητι. ὥσπερ ὁ μετεωρισμὸς, καὶ ὁ τάραχος, καὶ ἡ θρασύτης, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῇ νεότητι οὐχὶ δὲ καὶ τῷ γήρᾳ, καὶ δοκεῖ βοηθεῖσθαι ἀπὸ τῆς ἐν τῇ νεότητι φυσικῆς θερμότητος. ὥστε τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα ὁ ὄκνος εἰ τύχοι, βαρυτέρων ἐγκλημάτων ἄξιον τῇ νεωτέρᾳ γίνεται. οὐδὲν ἀπὸ παραιτουμένης τῆς ἡλικίας. καὶ τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα ὁ μετεωρισμὸς, ἢ τὸ θράσος, ἢ ὁ τάραχος μείζονος ἀξίαν καταγνώσεως τὴν πρεσβυτέραν ποιεῖ βοηθουμένην καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ἡλικίας πρὸς τὸ πρᾷον καὶ ἤρεμον. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος ἐξετάζειν ἐφ᾽ ἑκατέρου προσώπου δεῖ. καὶ οὕτω τὸν ἁρμόζοντα τρόπον τῆς θεραπείας διὰ τοῦ οἰκείου ἐπιτιμίου προσάγειν.

Ἐρώτησις, πγ.

Ἐάν τις πολλὰ κατορθῶν ἐν ἑνὶ μόνῳ διαπταίῃ, πῶς αὐτὸν παραλάβωμεν;

Ἀπόκρισις.

Ὡς τὸν Πέτρον ὁ Κύριος.

Ἐρώτησις, πδ.

Ἐάν τις ἦθος ἔχων θορυβοποιὸν καὶ ταραχῶδες, καὶ ἐπὶ τούτῳ καταγινωσκόμενος λέγῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τοὺς μὲν καλοὺς, τοὺς δὲ κακοὺς, εἰ καλῶς λέγει.

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο τὸ φρόνημα πάλαι ὡς αἱρετικὸν ἐγνωρίσθη. καὶ γὰρ βλάσφημόν ἐστι, καὶ ἀσεβές. καὶ πρὸς ἁμαρτίαν εὐόλισθον τὴν ψυχὴν ἀπεργάζεται. ὥστε ἢ διορθωθήτω, ἢ ἐξαρθήτω ἐκ μέσου. ἵνα μὴ γένηται, μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα δολοῖ.

Ἐρώτησις, πε.

Εἰ χρὴ ἔχειν τι ἴδιον ἐν ἀδελφότητι;

Ἀπόκρισις.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ κυρίου, τοῦτο οὐ συγχωρεῖ, ἅπαξ εἰπόντος, ὅτι τὸ ψεῦδος ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστί· διαφορὰν δὲ ψευδοῦς οὐδὲ μίαν ἐμφήναντος· καὶ ὁ ἀπόστολος μαρτυρεῖ γράψας· κἂν ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.

Ἐρώτησις. οζ.

Τί ἐστι δόλος, καὶ τί ἐστι κακοήθεια.

Ἀπόκρισις.

Κακοήθεια μέν ἐστιν, ὡς λογίζομαι, αὐτὴ ἡ πρώτη καὶ κεκρυμμένη κακία τοῦ ἤθους. δόλος δὲ, τὸ πρὸς ἐπιβουλὴν περίεργον, ὅταν τις ἀγαθόν τι σχηματισάμενος, καὶ τοῦτο ὥσπερ δέλεαρ τινὶ προθεὶς, δι' αὐτοῦ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς κατεργάσηται.

Ἐρώτησις. οη.

Ἐφευρεταὶ κακῶν τίνες εἰσίν.

Ἀπόκρισις.

Οἱ παρὰ τὰ συνήθη τοῖς πολλοῖς καὶ γνώριμα κακὰ ἄλλα τινὰ περιεπινοοῦντες καὶ ἀνευρίσκοντες.

Ἐρώτησις. οθ.

Ἐάν τις συνεχῶς ἑαυτοῦ ἐπιλαμβάνηται, ὅτι σκληρῶς προσφέρεται τῷ ἀδελφῷ, πῶς διορθώσεται.

Ἀπόκρισις.

Τὸ μὲν πρᾶγμα συμβαίνει, ὡς ἐξ αὐτοῦ στοχάζομαι, ἢ ἀπὸ φρονήματος ὑπεροχὴν φανταζομένου, ἢ ἀπὸ λύπης τῆς ἐπὶ ἐλαττώμασι τῶν κατορθοῦν ὀφειλόντων. τὸ γὰρ ἐξ ἀγαθοῦ τινος ἐλπισθέντος ἐναντίον καὶ λυπηρὸν ἀπαντῆσαν, καὶ σφοδρότερόν πως τῆς ψυχῆς καθάπτεται. ἐπιμελείας δὲ χρεία ποικιλωτέρας. ἵνα εἰ μὲν τὸ πρῶτον εἴη, κολάσωμεν τῆς ὑπερηφανίας τὸ πάθος. εἰ δὲ τὸ δεύτερον, περὶ τῆς ἀγανακτήσεως ἐν παρακλήσει καὶ νουθεσίᾳ τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐπιδειξώμεθα. ἐὰν δὲ ἄρα ὁ τρόπος οὗτος τῆς θεραπείας ἀνενέργητος φανῇ διὰ τὴν τοῦ ὑποκειμένου πάθους κακίαν, τότε λοιπὸν, καὶ τῇ σφοδρότητι τῆς ἀγανακτήσεως μετὰ συμπαθείας καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ ἁμαρτήσαντος εὐκαίρως, καὶ μετὰ λόγου χρησώμεθα.

Ἐρώτησις. π.

Πόθεν συμβαίνει τὸ, ὥσπερ τῇ διανοίᾳ ἐπιλείπειν λογισμοὺς ἀγαθοὺς, καὶ μερίμνας ἀρεσκούσας τῷ θεῷ, καὶ πῶς ἵνα μὴ τοῦτο πάσχωμεν.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος, ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου ἀπὸ ἀκηδίας, εὔδηλον ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀπὸ νυσταγμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ ἀναισθησίας συμβαίνει. γρηγορούσῃ γὰρ τῇ ψυχῇ, καὶ νηφούσῃ, οὐχὶ μέριμνα θεῷ ἀρέσκουσα, καὶ λογισμὸς ἀγαθὸς ἐπιλείπει, ἀλλ' ἐναντίον τοιούτοις ἐπιλείπουσαν ἐπιβλέπει. εἰ γὰρ ὁ τοῦ σώματος ὀφθαλμὸς οὔτε ἀρκεῖται πρὸς θεωρίαν καὶ ὀλίγων τινῶν τοῦ θεοῦ δημιουργημάτων, οὔτε ἅπαξ τι θεασάμενος κόρον ἔχει, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τὸ αὐτὸ θεωρῶν οὐ παύεται ὅμως τοῦ βλέπειν, πόσῳ μᾶλλον ὁ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸς, ἐὰν ἐγρήγορος ᾖ καὶ νήφων, οὐκ ἐξαρκεῖ πρὸς θεωρίαν τῶν τοῦ θεοῦ θαυμασίων καὶ κριμάτων. τὰ κρίματα γάρ σου φησιν, ἄβυσσος πολλή. καὶ ἀλλαχοῦ. ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν. καὶ πολλὰ τοιαῦτα. εἰ δὲ ἐπιλείπει τῇ ψυχῇ λογισμὸς ἀγαθὸς, δηλονότι ἔτι ἐπιλείπει αὐτῇ φωτισμός. οὐ παρὰ τὸ ἐπιλείπειν τὸ φωτίζον, ἀλλὰ παρὰ τὸ νυστάζειν, τὸ φωτισθῆναι ὀφεῖλον.

Ἐρώτησις. πα.

Εἰ χρὴ ἴσως ἐπιτιμᾶν τοῖς εὐλαβέσι καὶ τοῖς ἀδιαφόροις, ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι εὑρίσκωνται ἀμφότεροι.

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν ἀπίδωμεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἁμαρτάνοντος, καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἁμαρτήματος, γνωσόμεθα καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιτιμήσεως. κἂν γὰρ τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα εἶναι δοκῇ τό, τε τοῦ ἀδιαφόρου καὶ τοῦ εὐλαβοῦς, ἀλλὰ πολλὴ μεταξὺ αὐτῶν ἡ διαφορά. ὁ μὲν γὰρ εὐλαβὴς,

Ἐρώτησις. οβʹ.

Ἐάν τις περὶ τὴν μετάληψιν ἐν ἀδελφότητι ἀσήμως ἀναφαίρηται λαμπρότερον ἐσθίων, ἢ πίνων, εἰ δεῖ αὐτὸν ἐλέγχεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ὁ τοιοῦτος οὐ φυλάσσει τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε,
» εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. καὶ πάλιν. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κα-
» τὰ τάξιν γινέσθω. καὶ χρήζει διορθώσεως, πλὴν εἰ μή τις ἀνάγκη τοῦ κόπου, ἢ τοῦ τάχους
» κατεπείγοι. ἀλλὰ καὶ τότε χρὴ τὸ ἀπρόσκοπον ἐσπουδασμένως φυλάττειν.

Ἐρώτησις. ογʹ.

Τὸν μὴ ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ διορθώσεως ἐλέγχοντα τὸν ἁμαρτάνοντα, ἀλλ' ἐν πάθει τῆς ἑαυτοῦ ἐκδικήσεως, πῶς χρὴ διορθοῦσθαι μετὰ πλείονα παράκλησιν τῷ αὐτῷ ἐπιμένοντα.

Ἀπόκρισις.

Ὡς φίλαυτος καὶ φίλαρχος γνωριζέσθω ὁ τοιοῦτος. καὶ ὁ τῆς διορθώσεως τρόπος αὐτῷ κατ' ἐπιστήμην τῆς θεοσεβείας φανερούσθω. εἰ δὲ ἐπιμένοι τῇ κακίᾳ, δῆλον τὸ κρίμα κατὰ τῶν μὴ μετανοούντων.

Ἐρώτησις. οδʹ.

Τοὺς ἐξερχομένους ἐκ τῆς ἀδελφότητος, καὶ βουλομένους μονήρη βίον ζῆν, ἢ μετὰ ὀλίγων, τῷ αὐτῶν εἶπεσθαι σκοπῷ τῆς εὐσεβείας, εἰ χρὴ ἀφορίζειν, διδαχθῆναι ἀπὸ τῆς γραφῆς βουλόμεθα.

Ἀπόκρισις.

Πολλάκις τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὁ υἱὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ οὐδέν. καὶ, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρα-
» νοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. καὶ τοῦ
» ἀποστόλου μαρτυροῦντος, ὅτι ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος. τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ
» τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλωμεν ποιῶμεν. πᾶν τὸ κα-
τὰ τὸ ἴδιον θέλημα αἱρετὸν, ἀλλότριον θεοσεβοῦντων. πληρέστερον δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἐν τοῖς κατὰ πλάτος εἰρημένοις ἀπεκρινάμεθα.

Ἐρώτησις. οεʹ.

Εἰ παντὸς ἁμαρτήματος, εἴτε κατὰ νοῦν, εἴτε κατὰ λόγον, εἴτε κατὰ πρᾶξιν τὸν σατανᾶν αἴτιον λέγειν ἀκόλουθον.

Ἀπόκρισις.

Καθόλου οἶμαι, ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ σατανᾶς αἴτιος γενέσθαι τινὶ ἁμαρτίας οὐ δύνα-
ται. τοῖς δὲ ἐνυπάρχουσι ποτὲ μὲν φυσικοῖς κινήμασι, ποτὲ δὲ καὶ ἀπηγορευμένοις πάθεσι συγχρώμενος, δι' αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τὰ οἰκεῖα τῶν παθῶν ἀπάγειν ἐπιχειρεῖ τοὺς μὴ νήφοντας. συγκέχρηται δὲ τοῖς μὲν φυσικοῖς ὡς ἐπὶ τοῦ κυρίου ποιῆσαι ἐπειράθη ἡνίκα ᾔ-
» σθετο αὐτοῦ πεινάσαντος, εἰπών. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένων-
» ται. πάθεσι δὲ ἀπηγορευμένοις, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰούδα. ὃν ἐπειδὴ φιλαργυρίαν νοσοῦντα κα-
τέμαθε, τούτῳ συγχρησάμενος τῷ πάθει, καὶ εἰς τὸ τῆς προδοσίας πτῶμα τὸν φιλάρ-
» γυρον διὰ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων κατήγαγε. ὅτι δὲ καὶ τὰ κακὰ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν
» ἀναφύεται δείκνυσι σαφῶς ὁ κύριος. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας φησὶν ἐξέρχονται οἱ διαλογισμοὶ οἱ
» πονηροί. συμβαίνει δὲ τοῦτο τοῖς ἐξ ἀμελείας ἀγεώργητα καταλιποῦσι τὰ φυσικὰ τῶν
» ἀγαθῶν σπέρματα. ὡς κατὰ τὸ ἐν παροιμίαις εἰρημένον. ὥσπερ γεώργιον, ἀνὴρ ἄφρων.
» καὶ ὥσπερ ἀμπελὼν, ἄνθρωπος ἐνδεὴς φρενῶν. ἐὰν ἀφῇς αὐτὸν, χερσωθήσεται, καὶ χορτο-
» μανήσει ὅλος, καὶ γίνεται ἐκλελειμμένος. τῇ δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμελείας κεχερσωμένῃ καὶ ἐκλελειμμένῃ ψυχῇ ἀκόλουθον ἐξ ἀνάγκης, τὸ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατέλλειν, καὶ πάσχειν ἐκεῖνο τὸ εἰρημένον, ἔμεινα, ἵνα ποιήσῃ σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας. περὶ τῆς ψυχῆς προείρηται. καὶ ἐφύτευσα ἄμπελον σωρὴχ, ὃ ἑρμηνεύεται ἐκλεκτή. τὸ παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ παρὰ τῷ Ἱερεμίᾳ εὕροι τις ἂν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ λέγοντος.
» ἐγὼ ἐφύτευσα ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν. πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία.

Ἐρώτησις. οςʹ.

Εἰ χρὴ οἰκονομίᾳ δῆθεν χρησίμου τινὸς ψεύδεσθαι.

Ἐρώτησις. ξϛ'.

Τί ἐστιν ἔρις, καὶ τί ἐστιν ἐριθεία;

Ἀπόκρισις.

Ἔρις μέν ἐστιν, ὅταν τις ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐλάττων φανῆναί τινος, ἀγωνίζηταί τι ποιεῖν. ἐριθεία δὲ, τὸ διὰ τὸ ποιεῖν τι, ἐπιδεικτικῶς, ἢ κενοδόξως προσκαλεῖσθαι, καὶ ἐρεθίζειν ἄλλους εἰς τὰ ὅμοια. καὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος ποτὲ μὲν ἐριθείας μνημονεύων, τὴν κενοδοξίαν ἐπισυνάπτει, εἰπὼν, μηδὲν κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν. ποτὲ δὲ κενοδοξίᾳ προστάξας, μετὰ ταύτης καὶ τὴν ἐριθείαν ἑτέρῳ ὀνόματι ἀπαγορεύει λέγων. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι.

Ἐρώτησις. ξζ'.

Τί ἐστιν ἀκαθαρσία καὶ τί ἐστιν ἀσέλγεια;

Ἀπόκρισις.

Τὴν μὲν ἀκαθαρσίαν ὁ νόμος ἐδίδαξε χρησάμενος τῷ ὀνόματι ἐπὶ τῶν ἀκουσίως ἐκ φυσικῆς ἀνάγκης συμβαινόντων. τὴν δὲ ἀσέλγειαν δοκεῖ μοι ἐκφαίνειν ὁ σοφώτατος Σολομῶν, ἣν καὶ ἀνάλγητον ὀνομάσας. ὡς εἶναι τὴν ἀσέλγειαν, διάθεσιν μὴ ἔχουσαν, ἢ μὴ φέρουσαν ἄλγος ἀθλητικόν. ὥσπερ καὶ ἀκρασία ἐστὶν, ἡ μὴ ἔχουσα κράτος κατὰ τῶν ἐπιχειρουσῶν ἡδονῶν.

Ἐρώτησις. ξη'.

Τί ἴδιον θυμοῦ, καὶ τί ἴδιον ἀγανακτήσεως τῆς κατὰ λόγον. καὶ πῶς πολλάκις ἀπὸ ἀγανακτήσεως δῆθεν ἀρχόμενοι, εὑρισκόμεθα θυμούμενοι;

Ἀπόκρισις.

Θυμοῦ ἴδιον, ὁρμὴ ψυχῆς ἐν μελέτῃ κακώσεως κατὰ τοῦ παροξύναντος. ἀγανακτήσεως δὲ ἐπαινουμένης ἴδιον, σκοπὸς διορθώσεως τοῦ ἡμαρτηκότος ἀπὸ διαθέσεως ἀπαρεσκομένης τῷ γινομένῳ. τὸ δὲ ἀπὸ καλοῦ ἀρχομένην ψυχὴν ἐκπίπτειν εἰς κακὸν, οὐδὲν παράδοξον. πολλὰ γάρ ἐστί τινα τοιαῦτα. διόπερ μνημονεύειν χρὴ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς λεγούσης. ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι. καὶ πάλιν. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. καὶ φυλάσσεσθαι πανταχοῦ τήν τε ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀκαιρίαν, καὶ τὴν ἀταξίαν. παρὰ γὰρ τὴν αἰτίαν τῶν εἰρημένων, ἕκαστον καὶ τὸ δόξαν εἶναι καλὸν, πολλάκις εἰς κακὸν μετέπεσεν.

Ἐρώτησις. ξθ'.

Τὸν μὴ ἔλαττον ἐσθίοντα τῶν λοιπῶν. μήτε σῶμα ἔχοντα κατερριμμένον, μήτε ἐμπαθῆ γνωριζόμενον, ἀδυναμοῦντα δὲ πρὸς τὸ ἔργον ὁριζόμενον πῶς δεῖ μετέρχεσθαι;

Ἀπόκρισις.

Πᾶσα πρόφασις ἀργίας, πρόφασίς ἐστιν ἁμαρτίας. τὴν γὰρ σπουδὴν μέχρι θανάτου, ὥσπερ καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐπιδείκνυσθαι χρή. ὅτι δὲ ἡ ὀκνηρία τῇ πονηρίᾳ συζυγοῦσα κατακρίνει τὸν ὀκνηρὸν, ἐκ τῶν τοῦ κυρίου ῥημάτων φανερὸν, εἰπόντος. δοῦλε πονηρὲ καὶ ὀκνηρέ.

Ἐρώτησις. ο'.

Τὸν παραχρώμενον τοῖς ἱματίοις, ἢ τοῖς ὑποδήμασι, πῶς δεῖ μετέρχεσθαι. ἐγκαλούμενος γὰρ, μικρολογίαν τοῦ ἐγκαλοῦντος, καὶ γογγυσμὸν ὑποπτεύει. εἰ δὲ μετὰ τὴν πρώτην νουθεσίαν δευτέραν καὶ τρίτην παράκλησιν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοι, τί χρὴ αὐτῷ ποιεῖν;

Ἀπόκρισις.

Ἐκβάλλει τὴν παράχρησιν ὁ ἀπόστολος εἰπὼν, ὡς χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ μὴ παραχρώμενοι. τῆς γὰρ χρήσεως μέτρον, ἡ ἀπαραίτητος ἀνάγκη τῆς χρείας. ἡ δὲ ὑπὲρ τὴν χρείαν, ἢ πλεονεξίας, ἢ φιληδονίας, ἢ κενοδοξίας ἔχει τὴν νόσον. ὁ δὲ ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, ἔχει τὸ κρίμα τοῦ μὴ μετανοοῦντος.

Ἐρώτησις. οα'.

Εἰσί τινες, οἱ τοῦ πλείονος τὸ ἡδύτερον τῶν ἐδεσμάτων ἐπιζητοῦντες, ἄλλοι δὲ τὸ πλεῖον μᾶλλον, ἢ τὸ ἡδὺ διὰ τὸν κόρον θέλουσιν. πῶς οὖν ἀμφοτέρους πληροφορεῖν χρή;

Ἀπόκρισις.

Ἀμφότεροι νοσοῦσιν. ὁ μὲν τὴν φιληδονίαν, ὁ δὲ τὴν πλεονεξίαν. οὔτε δὲ ὁ φιλήδονος, οὔτε ὁ πλεονέκτης ἐν οἱῳδήποτε πράγματι ἐκτὸς κατακρίσεως. ὧν εὐσπλάγχνως ἐπιμεληθῆναι χρή. εἰ δὲ μὴ θεραπεύονται τὴν νόσον, φανερὸν τὸ κρίμα τῶν μὴ μετανοούντων.

» μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω. γίνεται δὲ τὸ σκάνδαλον κατὰ πλείονας αἰτίας. ἢ γὰρ πα-
ρὰ τὸν σκανδαλίζοντα τὸ σκάνδαλον γίνεται, ἢ παρὰ τὸν σκανδαλιζόμενον τὸ σκάνδαλον
συμβαίνει. καὶ ἐν τούτοις πάλιν διαφόρως. ποτὲ μὲν γὰρ κατὰ κακίαν, ποτὲ δὲ κατὰ
ἀπειρίαν, ἢ τούτου, ἢ ἐκείνου. ἔστι δὲ ὅτε ἐν τῇ ὀρθοτομίᾳ τοῦ λόγου ἡ τῶν σκανδαλι-
ζομένων κακία ἐκδηλοτέρα γίνεται. καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ὁμοίως. ἢ γὰρ ἐντολὴν θεοῦ
τινὸς ποιοῦντος. ἢ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ κειμένοις ἐπ' ἀδείας χρωμένου ὁ σκανδαλιζόμενος σκαν-
δαλίζεται. ὅταν μὲν οὖν τοῖς κατ' ἐντολὴν γινομένοις, ἢ λεγομένοις προσκόπτωσιν ἄν- «
θρωποι, καὶ ἐπὶ τούτοις σκανδαλίζονται. ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τινὲς ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ «
κυρίου κατὰ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς γινομένοις καὶ λεγομένοις, τότε ἀπομνημονεύειν, ἡνίκα «
» προσελθόντες οἱ μαθηταί, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον
» ἐσκανδαλίσθησαν; πρὸς οὓς φησιν, πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐ-
» ράνιος, ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐτούς. τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν. τυφλὸς τυφλὸν
» ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται. καὶ πολλὰ τοιαῦτα καὶ ἐν τοῖς εὐαγγε-
λίοις, καὶ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ εὕροι τις ἄν. ὅταν δὲ ἐπὶ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ ἡμετέρᾳ κειμέ-
νοις προσκόπτῃ τις, ἢ σκανδαλίζηται, εἰς ἀνάμνησιν ἐλθεῖν δεῖ τότε τῶν ὑπὸ τοῦ κυρίου πρὸς
» τὸν πέτρον ῥημάτων, εἰπόντος. ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν
» αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν
» ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ
» ἐμοῦ καὶ σοῦ. καὶ τῶν τοῦ ἀποστόλου πρὸς κορινθίους γραμμάτων, ἐν οἷς φησιν, οὐ μὴ
» φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω. καὶ πάλιν. καλὸν τὸ μὴ
» φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται,
» ἢ ἀσθενεῖ. ὅπως δὲ ἐστι φοβερὸν τὸ ἐπὶ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ κεῖσθαι δοκοῦσι, περιορᾶν τὸν ἀδελ-
φὸν σκανδαλιζόμενον ἐν τούτοις, δείκνυσι μὲν ἡ τοῦ κυρίου παραγγελία καθόλου πάντα
» σκανδαλισμοῦ τρόπον ἀπαγορεύοντος, καὶ λέγοντος. ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν
» μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον «
» τοῦ πατρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος, λέγων ποτὲ μὲν, ἀλλὰ τοῦ-
» το κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον, ποτὲ δὲ διὰ πε-
» ρισσοτέρας κατασκευῆς σφοδρότερον ἀπαγορεύων τὸ ἄτοπον. δι' ὧν φησιν. ἐὰν γάρ τις
» ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄν-
» τος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπόλλυται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς
» ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν χριστὸς ἀπέθανεν. οἷς ἐπιφέρει. οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελ-
» φοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ
» βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα. ἵνα μὴ τὸν ἀδελ-
» φόν μου σκανδαλίσω. καὶ ἀλλαχοῦ εἰπών. ἢ μόνος ἐγὼ καὶ βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξου- «
» σίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; ἑξῆς ἐπιλέγει. ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ. ἀλλὰ «
» πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὕτω δὲ φοβεροῦ δει-
χθέντος τοῦ ἐπὶ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ κειμένοις σκανδαλίζειν τὸν ἀδελφὸν, τί ἄν τις εἴποι περὶ
τῶν ἐν τῷ τὰ ἀπηγορευμένα ποιεῖν ἢ λέγειν σκανδαλιζόντων; καὶ μάλιστα ὅταν ἢ γνῶ-
σιν ἔχων περισσοτέραν φαίνηται ὁ σκανδαλίζων, ἢ ἐν βαθμῷ ἱερατικῷ ἐξετάζηται. ὃς ὥσ-
περ κανὼν καὶ τύπος ὀφείλων προκεῖσθαι τοῖς ἄλλοις, κἂν βραχύ τι παρίδῃ τῶν γε-
γραμμένων, ἢ πράξας τὸ κεκωλυμμένον, ἢ ἐλλιπὼν τὸ προστεταγμένον, ἢ ὅλως ἐφησυ-
χάσας τινὶ τοιούτῳ, καὶ ἐν τούτῳ μόνῳ τοσοῦτον ἔχει τὸ κρίμα, ὥστε τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρ-
τάνοντος φησὶν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐκζητηθήσεται.

Ἐρώτησις. ξε'.

Πῶς τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ τις κατέχει;

Ἀπόκρισις.

Ὅταν τις παρὰ τοῦ θεοῦ δεδομένοις ἀγαθοῖς εἰς τὰ ἴδια θελήματα καταχρήσηται. ὅπερ ἀπη-
» γόρευσε ὁ ἀπόστολος εἰπών. οὐ γάρ ἐσμεν, ὡς οἱ πολλοὶ, καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ
» πάλιν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει
» πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς. οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπὸ ἄλλων

Ἐρώτησις. ξ.

Ἐάν τις ὁρίσηταί τι παραληφθεὶς περιέξειν τῶν μὴ ἀρεστόντων Θεῷ, τί χρὴ μᾶλλον τρέψαι, τὸ κακῶς ὁρισθὲν, ἢ φόβῳ τοῦ ψεύδους τελέσαι τὴν ἁμαρτίαν.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, οὐχ ὅτι ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἱκανοί ἐσμεν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ὁμολογοῦντος, ὅτι οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐδὲν, καὶ πάλιν, τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντος, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. μετανοῆσαι ὀφείλει ὁ τοιοῦτος. πρῶτον μὲν, ὅτι ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τολμᾷ τι ὁρίζειν, οἷον ἂν ᾖ, οὐδὲ γὰρ αὐτὰ τὰ καλὰ ἐξ αὐθεντίας ποιεῖν χρή. ἔπειτα δὲ καὶ σφοδρότερον, ὅτι παρὰ τὸ ἀρέσκον Θεῷ ὁρίσαι οὐκ ἐφοβήθη. ὅτι δὲ ἀνατρέπειν χρὴ τὸ παρ᾽ ἐντολὴν τοῦ κυρίου κατὰ πρόληψιν ὁρισθὲν, δείκνυται σαφῶς ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὁρισαμένου μὲν κατὰ πρόληψιν. ὅτι οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἐπειδὴ δὲ ἤκουσε τοῦ κυρίου ἀποφηναμένου, ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ᾽ ἐμοῦ; εὐθὺς μεταθεμένου, καὶ εἰπόντος· κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν.

Ἐρώτησις. ξα.

Ἐάν τις μήτε ἐργάζεσθαι δύνηται, μήτε τοὺς ψαλμοὺς μαθεῖν βούληται, τί χρὴ αὐτῷ ποιῆσαι;

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου ἐν παραβολῇ εἰπόντος περὶ τῆς ἀκάρπου συκῆς, ἔκκοψον αὐτὴν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ. προσάγειν μὲν αὐτῷ τὴν ἐπιμέλειαν πᾶσαν ἀναγκαῖον. ἐὰν δὲ μὴ ἀνέχηται τὸ προστεταγμένον περὶ τοῦ ἐπιμένοντος τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ φυλαχθῆναι χρή. καὶ γὰρ ὁ ἀργὸς τοῦ καλοῦ, μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ κρίνεται.

Ἐρώτησις. ξβ.

Τί ἐὰν ποιήσῃ τίς ὡς κρύψας τὸ τάλαντον, κατακρίνεται;

Ἀπόκρισις.

Ὁ οἱανδήποτε χάριν Θεοῦ παρακατασχὼν εἰς ἀπόλαυσιν ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἄλλους ὠφελῶν, ὡς κρύψας τὸ τάλαντον κατακρίνεται.

Ἐρώτησις. ξγ.

Τί ἐὰν ποιήσῃ τίς, κατακρίνεται ὡς ἐκεῖνοι οἱ γογγύσαντες κατὰ τῶν ἐσχάτων;

Ἀπόκρισις.

Ἕκαστος ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ἁμαρτήματι κατακρίνεται. καὶ οἱ γογγύσαντες ἐπὶ τῷ γογγυσμῷ. ἄλλοι δὲ πολλάκις δι᾽ ἄλλην ὑπόθεσιν γογγύζουσιν. οἱ μὲν γὰρ, ὅτι ἐπέλειψεν αὐτοῖς τὰ πρὸς χορτασίαν ὡς γαστρίμαργοι, καὶ θεοποιοῦντες τὴν κοιλίαν. οἱ δὲ, ὅτι τὰ ἴσα τοῖς ἐσχάτοις ἐτιμήθησαν, φθόνου διδόντες ἀπόδειξιν τοῦ συζύγου τῷ φόνῳ. καὶ ἄλλοι δὲ, ἄλλό τι.

Ἐρώτησις. ξδ.

Τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγοντος, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, τί ἐστι σκανδαλίσαι; ἢ πῶς αὐτὸ φυλαξώμεθα, ἵνα μὴ τὸ οὕτω φοβερὸν κρίμα ἔλθῃ ἐφ᾽ ἡμᾶς;

Ἀπόκρισις.

Σκανδαλίζει μέν τις παρανομῶν λόγῳ ἢ ἔργῳ, καὶ ἕτερον πρὸς παρανομίαν ἐνάγων. ὡς ὁ ὄφις τὴν Εὔαν, καὶ ἡ Εὔα τὸν Ἀδάμ. ἢ κωλύων ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὡς ὁ Πέτρος τὸν κύριον, εἰπὼν, ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. καὶ ἀκούσας. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. ἢ οἰκοδομῶν τὸ φρόνημα τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τι τῶν ἀπηγορευμένων, κατὰ τὸ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ γεγραμμένον, εἰπόντι. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; οἷς ἐπιφέρει. εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα. ἵνα μὴ τὸν

ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. φίλαυτος οὖν ἐστιν, ὁ ἑαυτὸν δῆθεν φιλῶν· γνωρίζει δὲ ἑαυτὸν, ἐὰν ἅπερ ποιεῖ δι' ἑαυτὸν ποιῇ, κἂν κατ' ἐντολὴν ᾖ τὸ γινόμενον. τὸ γὰρ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀναπαύσεως ἐλλεῖψαί τι τῶν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ ἀδελφοῦ, εἴτε κατὰ ψυχὴν, εἴτε κατὰ σῶμα, φανερὰν ἤδη καὶ τοῖς ἄλλοις ἔχει τῆς φιλαυτίας τὴν κακίαν. ἧς τὸ τέλος ἀπώλεια.

Ἐρώτησις.

Ποία διαφορὰ πικρίας καὶ θυμοῦ, καὶ ὀργῆς, καὶ παροξυσμοῦ;

Ἀπόκρισις.

Θυμοῦ μὲν καὶ ὀργῆς ἡ διαφορὰ τάχα ἐν διαθέσει καὶ ὁρμῇ κεῖται. τοῦ μὲν ὀργιζομένου ἐν διαθέσει μόνῃ ἔχοντος τὸ πάθος, ὡς δηλοῖ ὁ εἰπών· ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. τοῦ δὲ θυμουμένου, ἤδη τι καὶ πλέον δεικνύντος. θυμὸς γὰρ αὐτοῖς φησι κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως· καὶ ὁ Ἡρώδης ἦν θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις. καὶ τὸ σφοδρότερον τοῦ θυμοῦ κίνημα παροξυσμὸς ὀνομάζεται. ἡ δὲ πικρία, κατάστασιν δεινοτέραν τῆς κακίας ἐμφαίνει.

Ἐρώτησις.

Τοῦ κυρίου ἀποφηναμένου, ὅτι ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγέλλοντος, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονεῖν, καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντος· ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, τετυφωμένοι. καὶ πάλιν, ἡ ἀγάπη οὐ φυσιοῦται. τίς ἐστιν ὁ ὑψηλόφρων, καὶ τίς ὁ ἀλαζὼν, καὶ τίς ὁ ὑπερήφανος, τίς δὲ ὁ τετυφωμένος, ἢ τίς ὁ πεφυσιωμένος;

Ἀπόκρισις.

Ὑψηλόφρων μὲν εἴη ἂν καὶ ὁ ἑαυτὸν ὑψῶν, ὁ ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ κατορθώμασι μεγαλοφρονῶν καὶ ἐπαιρόμενος κατὰ τὸν Φαρισαῖον ἐκεῖνον, καὶ μὴ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενος. ὁ αὐτὸς δ' ἂν λέγοιτο καὶ πεφυσιωμένος, κατὰ τὸ Κορινθίων ἔγκλημα. ἀλαζὼν δὲ, ὁ μὴ στοιχῶν τοῖς νενομοθετημένοις, μηδὲ πληρῶν τὸ τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. ἰδίαν δὲ ὁδὸν δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας ἐπινοῶν. ὑπερήφανος δὲ, ὁ ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ κομπάζων, καὶ ὑπὲρ ὅ ἐστι φαίνεσθαι ἐπιτηδεύων. τετυφωμένος δὲ, ἢ αὐτός ἐστι τάχα τῷ ὑπερηφάνῳ, ἢ ἐγγὺς τούτου κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· τετύφωται μηδὲν ἐπιστάμενος.

Ἐρώτησις. νζ'.

Ἐάν τις ἐλάττωμα ἔχῃ ἀδιόρθωτον καὶ συνεχέστερον καταγινωσκόμενος βλάπτηται, εἰ συμφέρει μᾶλλον ἐπαφιέναι αὐτῷ;

Ἀπόκρισις.

Οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, ὅτι τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν μακροθύμως δεῖ. κατὰ τὸν ὑποδεδειγμένον τρόπον παρὰ τοῦ κυρίου. ἐὰν δὲ μὴ ἀρέσῃ αὐτῷ πρὸς ἐπιστροφὴν ἡ τῶν πλειόνων κατάγνωσις καὶ ἐπιτίμησις, ὡς τῷ Κορινθίῳ, ὡς ἐθνικὸν ὁρᾶσθαι χρὴ τὸν τοιοῦτον. ἐναφίεσθαι δὲ τὸν ὑπὸ τοῦ κυρίου κατακεκριμένον, κατ' οὐδένα τρόπον ἀσφαλὲς οὐδενί. τοῦ μὲν κυρίου εἰπόντος, ὅτι συμφέρει ἵνα τις ἕνα ὀφθαλμὸν, ἢ μίαν χεῖρα ἢ ἕνα πόδα ἀπολέσας εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν, ἢ ἐν τῷ φείσασθαι τινὸς τούτων, ὅλος βληθῇ εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς, ὅπου ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. καὶ τοῦ ἀποστόλου μαρτυροῦντος, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ.

Ἐρώτησις, νη'.

Ὁ κατ' ἐπιτήδευσιν ψευσάμενος κρίνεται μόνον, ἢ καὶ ὁ κατὰ ἄγνοιάν τι παρὰ τὸ ἀληθὲς ἀπολύτως φθεγξάμενος.

Ἀπόκρισις.

Τὸ κρίμα τοῦ κυρίου καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ἄγνοιαν ἁμαρτανόντων, φανερόν· εἰπόντος· ὁ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. πανταχοῦ δὲ ἡ ἀξιόλογος μετάνοια βεβαίαν ἔχει τὴν ἐλπίδα τῆς ἀφέσεως.

Ἐρώτησις, νθ'.

Ἐὰν ἐνθυμηθῇ τις μόνον ποιῆσαί τι, καὶ μὴ ποιήσῃ, εἰ καὶ οὗτος ὡς ψεύστης κρίνεται;

Ἀπόκρισις.

Εἰ κατ' ἐντολήν ἐστιν ὃ ἐνεθυμήθη ποιῆσαι, οὐχ ὡς ψεύστης μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπειθὴς κατακρίνεται. ἐτάζων γὰρ καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ θεός.

Ἐρώτησις, μη'.

Ἡ πλεονεξία μέχρι τίνος κρίνεται;

Ἀπόκρισις.

Ὅταν ὑπερβαίνῃ τις τοῦ νόμου τὸν ὅρον. ἔστι δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὴν παλαιὰν διαθήκην, τὸ πλέον ἑαυτοῦ φροντίσαι τοῦ πλησίον. γέγραπται γὰρ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. κατὰ δὲ τὸ εὐαγγέλιον, τὸ, πλέον τῶν πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀναγκαίων σπουδάσαι τινὰ ἑαυτοῦ ἕνεκεν. ὡς ὁ ἀκούσας. ἄφρον ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; οἷς ἐπιφέρει καθολικώτερον. οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.

Ἐρώτησις. μθ'.

Τί ἐστι τὸ περπερεύεσθαι;

Ἀπόκρισις.

Πᾶν ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν.

Ἐρώτησις, ν'.

Ἐάν τις τὰ μὲν πολυτελέστερα τῆς ἐσθῆτος ἀποθῆται, αὐτὸ δὲ τὸ εὐτελὲς, εἴτε ἱμάτιον, εἴτε ὑπόδημα οἱονεὶ θέλῃ ἵνα πρέπῃ αὐτῷ, εἰ ἁμαρτάνει, ἢ ποῖον πάθος νοσεῖ;

Ἀπόκρισις.

Ὁ θέλων ἵνα πρέπῃ αὐτῷ πρὸς τὸ ἀνθρώποις ἀρέσαι, φανερός ἐστιν ἀνθρωπαρέσκειαν νοσῶν καὶ μετεωριζόμενος ἀπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ τὸ πάθος τῆς περπερείας καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς εὐτελέσι πληροφορῶν.

Ἐρώτησις, να'.

Τί ἐστι ῥακά;

Ἀπόκρισις.

Ἐπιχώριον ῥῆμα ἠπιωτέρας ὕβρεως πρὸς τοὺς οἰκειοτέρους λαμβανόμενον.

Ἐρώτησις, νβ'.

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος ποτὲ μὲν, μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ποτὲ δὲ μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, τίς ὁ κενόδοξος, καὶ τίς ὁ ἀνθρωπάρεσκος;

Ἀπόκρισις.

Λογίζομαι ὅτι κενόδοξος μέν ἐστιν, ὁ ψιλῆς ἕνεκεν τῆς ἐν κόσμῳ δόξης, τῆς παρὰ τῶν ὁρώντων ἢ ἀκουόντων ποιῶν τι καὶ λέγων. ἀνθρωπάρεσκος δὲ, ὁ πρὸς τὸ θέλημα τινὸς ἀνθρώπου εἰς ἀρέσκειαν αὐτοῦ ποιῶν, κἂν ἀτιμίας ἄξιον ᾖ τὸ γινόμενον.

Ἐρώτησις, νς'.

Τί ἐστιν ὁ μολυσμὸς τῆς σαρκὸς, καὶ τίς ὁ μολυσμὸς τοῦ πνεύματος. καὶ πῶς αὐτοὺς καθαρίσομεν; ἢ τίς ὁ ἁγιασμὸς, καὶ πῶς αὐτὸν κτησόμεθα;

Ἀπόκρισις.

Μολυσμὸς ἂν εἴη σαρκὸς μὲν, τὸ ἀναμίγνυσθαι τοῖς αὐτουργοῦσι τὰ ἀπηγορευμένα. πνεύματος δὲ, τὸ ἀδιαφορεῖν πρὸς τοὺς φρονοῦντας, ἢ ποιοῦντας τὰ τοιαῦτα. καθαρίζει δέ τις, ὅταν
» ἀνάσχηται τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἢ ὅταν
» πάθῃ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Δαβίδ. ἀθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἁμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμ
» πανόντων τὸν νόμον σου. καὶ λύπην τοιαύτην ἐνδείξηται, οἵαν ἐπεδείξαντο οἱ Κορίνθιοι ὁπότε ἐνεκλήθησαν, ὅτε πρὸς τὸν ἁμαρτήσαντα ἀδιαφόρως διετέθησαν, ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἁγιασμὸς δέ ἐστι, τὸ ἀνακεῖσθαι τῷ ἁγίῳ θεῷ δι' ὁλοκλήρου καὶ ἀδιαστάτως ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ φροντίδος καὶ σπουδῆς τῶν αὐτῷ ἀρεσκόντων. τό, τε γὰρ λελωβημένον ἐν τοῖς ἀναθήμασιν ἀπρόσδεκτον, καὶ τὸ ἅπαξ ἀνατεθὲν τῷ θεῷ εἰς κοινὴν καὶ ἀνθρωπίνην χρῆσιν ἕλκειν, ἀσεβὲς, καὶ ἀτόλμητον.

Ἐρώτησις, νδ'.

Τί ἐστι φιλαυτία, καὶ πῶς γνωρίζει ἑαυτὸν ὁ φίλαυτος;

Ἀπόκρισις.

Πολλὰ καταχρηστικῶς λέγεται, ὥσπερ τὸ, ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ

λημα τοῦ θεοῦ διηγγέλλουσης· ὥς τε οὐχὶ μετὰ τῶν ἀγνοησάντων ὁ τοιοῦτος ἔλαττον κρί-
» νεται, ἀλλὰ μετ᾽ ἐκείνων σφοδρότερον κρίνεται περὶ ὧν γέγραπται· ὡσεὶ ἀσπίδος κω-
» φῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα αὐτῆς, ἥτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων· φαρμακοῦ-
» ται φαρμακευομένη παρὰ σοφοῦ· ὁ μέν τοι ἐπιτεταγμένος τὴν οἰκονομίαν τοῦ λόγου,
ἐὰν ἀμελήσῃ τοῦ ἀναγγεῖλαι ὡς φονεὺς κρίνεται καθὼς γέγραπται.

Ἐρώτησις. μα᾽.

Εἰ ὁ ἑτέρου ἀνεχόμενος εἰς τὸ ποιῆσαι ἁμαρτίαν, ἔνοχός ἐστι τῆς ἁμαρτίας.

Ἀπόκρισις.

Τοῦτο τὸ κρίμα φανερὸν ἐκ τῶν τοῦ κυρίου πρὸς Πιλάτον ῥημάτων, εἰπόντος· ὁ παραδιδούς
» με σοί, μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει· σαφὲς γὰρ ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ὁ Πιλάτος ἀνεχόμενος τῶν
παραδεδωκότων ἁμαρτίαν εἶχεν, εἰ καὶ ἐλάττονα· παρίστησι δὲ τοῦτο φανερῶς καὶ ὁ Ἀδὰμ
ἀνασχόμενος τῆς Εὔας· καὶ ἡ Εὔα ἀνασχομένη τοῦ ὄφεως· οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν ὡς ἀθῷος ἀπ-
μάρτητος ὠφέλησε· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τοῦ θεοῦ κατ᾽ αὐτῶν ἀγανάκτησις ἐπιτετηρημένως τοῦ-
το ἐνδείκνυται· τοῦ γὰρ Ἀδὰμ ἀντὶ ἀπολογίας προενηνοχότος τό, ἡ γυνή, ἣν δέδωκας
μετ᾽ ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκε, καὶ ἔφαγον· ἀποκρίνεται ὁ θεός, ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς
τῆς γυναικός σου, καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φα-
γεῖν, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐρώτησις, μγ᾽.

Εἰ δεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἡσυχάζειν.

Ἀπόκρισις.

Ὅτι μὲν οὐ δεῖ, φανερὸν ἐκ τῶν τοῦ κυρίου προσταγμάτων, ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ εἰπόντος,
» ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι᾽ αὐτὸν ἁμαρτίαν· ἐν δὲ τῷ εὐαγγελίῳ,
» ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου·
» ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου, ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι
» ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα· ἐὰν δὲ παρα-
» κούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ
» ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης· ἡλίκον δέ ἐστι τὸ κρίμα τοῦ ἁμαρτήματος τούτου, ἔξεστι γνῶναι
» πρῶτον μὲν διὰ ἀποφάσεως τοῦ κυρίου καθολικῶς εἰπόντος· ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται
ζωήν, ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μενεῖ ἐπ᾽ αὐτόν· ἔπειτα καὶ διὰ ἱστοριῶν, ἔν τε τῇ παλαιᾷ καὶ
τῇ καινῇ γραφῇ φερομένων· ἰδοὺ γάρ, ὁ μὲν Ἄχαρ, ἐπειδὴ ἔκλεψε τὴν γλῶσσαν τὴν χρυ-
σῆν, καὶ τὴν ψιλὴν*, ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν γέγονεν ὀργὴ κυρίου· καίτοιγε ἀγνοήσαντα καὶ τὸν
ἡμαρτηκότα καὶ τὸ ἁμάρτημα μέχρις ὅτε ἐφανερώθη ὁ προειρημένος· καὶ τὸν φοβερὸν
ἐκείνου ἅμα πᾶσι τοῖς ἰδίοις ὑπέμεινεν ὄλεθρον· ὁ δὲ Ἠλεί, καίπερ οὐχ ἡσυχάσας τοῖς
ἑαυτοῦ υἱοῖς, οἵτινες ἦσαν λοιμοί, πολλάκις δὲ αὐτοὺς παραινέσας καὶ εἰπών, μὴ τέκνα
οὐκ ἀγαθαὶ ἀκούω περὶ ὑμῶν, καὶ λόγῳ πλείονι κατασκευάσας τῆς τε ἁμαρτίας τὸ ἄτο-
πον, καὶ τῆς κρίσεως τὸ ἄφυκτον· ὅτι μὴ ὅλως ἐξεδίκησε, μὴ δὲ τὸν πρέποντα ζῆλον
κατ᾽ αὐτῶν ἐπεδείξατο, τοσοῦτον παρέξυνε τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ, ὡς καὶ τὸν λαὸν τοῖς υἱοῖς
αὐτοῦ συναναλωθῆναι, καὶ τὴν κιβωτὸν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀλλοφύλων ληφθῆναι· καὶ
αὐτὸν ἐπὶ τούτοις οἰκτρῷ τέλει θανατωθῆναι· εἰ δὲ κατὰ τῶν μὴ συνεγνωκότων τῷ ἁ-
μαρτήσαντι, καὶ κατὰ τῶν κωλυσάντων, καὶ διαμαρτυραμένων τὸ ἁμάρτημα, τοσαύ-
τη ὀργὴ ἐξεκαύθη, τί ἄν τις εἴποι περὶ τῶν γινωσκόντων καὶ ἡσυχαζόντων; οἵτινες
» ἐὰν μὴ ἐπιδείξωνται τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου πρὸς τοὺς Κορινθίους εἰρημένα, εἰπόντος·
» διατί οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας·
» καὶ τὰ ἑξῆς αὐτοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ μαρτυρηθέντα γράψαντες· ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν
» λυπηθῆναι, πόσην ὑμῖν κατειργάσατο σπουδήν· ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτη-
» σιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν· κινδυνεύουσι πάν-
τως καὶ νῦν ὁμοῦ πάντες τὸν αὐτὸν ὄλεθρον ὑποστῆναι, ἢ καὶ χείρονα, ὅσῳ χεῖρον τοῦ ἀθε-
τήσαντος νόμον Μωσέως, ὁ ἀθετῶν τὸν κύριον, καὶ ὁ τὸ αὐτὸ τῷ προημαρτηκότι, καὶ προ-
κατακριθέντι τολμήσας· ἑπτάκις μὲν γὰρ ἐκδεδίκηται ἐκ Κάϊν, ἐκ δὲ Λάμεχ, ἑβδομη-
κοντάκις ἑπτὰ τὸ ὅμοιον ἁμαρτόντος.

σόλω*

Ἀπόκρισις.

Τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν· ἀπηλλοτρίωται καὶ ὁ γογγύζων τῆς ἑνώσεως τῶν ἀδελφῶν· καὶ τὸ τούτου ἔργον τῆς χρήσεως αὐτῶν· φανερὸς δὲ ἐστιν ὁ τοιοῦτος νοσῶν, τήν τε ἀπιστίαν, καὶ τῆς ἐλπίδος τὴν ἀμφιβολίαν.

Ἐρώτησις, μ'.

Ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφὸν λυπήσῃ, πῶς ὀφείλει διορθώσασθαι;

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν οὕτως ἐλύπησεν, ὡς ὁ ἀπόστολος εἰπὼν, ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεὸν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν· οὐχ ὁ λυπήσας χρῄζει διορθώσεως, ἀλλ' ὁ λυπηθεὶς ὀφείλει τὰ ἰδιώματα τῆς κατὰ θεὸν λύπης ἐπιδείξασθαι. εἰ δὲ ἐν τοῖς ἀδιαφόροις ἐλύπησε, μνημονευέτω ὁ λυπήσας τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, εἰ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς· καὶ γνωρίσας τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα, πληρωσάτω τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου εἰρημένον, ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατά σου, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν, πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.

Ἐρώτησις, μα'.

Ἐὰν δὲ μὴ ἀνέχηται ἀπολογήσασθαι;

Ἀπόκρισις.

Πληρῶσαι ὀφείλομεν ἐπ' αὐτῷ τὰ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐπὶ τοῦ ἁμαρτήσαντος, καὶ μὴ μετανοήσαντος εἰρημένα, εἰπόντος· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.

Ἐρώτησις, μβ'.

Ἐὰν δὲ ἀπολογουμένου τοῦ λυπήσαντος, μὴ θέλῃ διαλλαγῆναι ὁ λυπηθείς;

Ἀπόκρισις.

Φανερόν ἐστι τὸ κρίμα τοῦ κυρίου ἐπὶ τούτῳ, ἐπὶ τῇ παραβολῇ τοῦ δούλου πρὸς τὸν σύνδουλον· ὃς ἐπειδὴ παρακαλούμενος μακροθυμῆσαι οὐκ ἤθελεν, ἰδόντες δέ, φησιν, οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ, διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν· ὀργισθεὶς δὲ ὁ κύριος, ἀνεκαλέσατο τὴν ἑαυτοῦ εἰς αὐτὸν χάριν, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον.

Ἐρώτησις, μγ'.

Πῶς ὀφείλει τις προσέχειν τῷ εἰς προσευχὴν ἐξυπνίζοντι;

Ἀπόκρισις

Εἰ ἐπιγινώσκει τις τὴν ζημίαν τὴν ἐκ τοῦ ὕπνου, ὅτι οὐδὲ ἑαυτοῦ τις ἐπαισθάνεται, γνωρίζει δὲ τὸ κέρδος τῆς ἐγρηγόρσεως, καὶ μάλιστα τὴν ὑπερέχουσαν δόξαν, ὅτε προσάγεταί τις τῷ θεῷ εἰς προσευχὴν, ὡς τὰ μεγάλα, καὶ τὰ ὑπὲρ πᾶσαν ἐπιθυμίαν εὐεργετοῦντι, προσέξει τῷ ἐξυπνίζοντι, εἴτε εἰς προσευχὴν, εἴτε εἰς οἱανδήποτ' οὖν ἐντολήν.

Ἐρώτησις, μδ'.

Ἐὰν δὲ δυσχεράνῃ ὁ ἐξυπνισθεὶς, ἢ καὶ ὀργισθῇ, τίνος ἐστὶν ἄξιος;

Ἀπόκρισις.

Τέως μὲν ἀφορισμοῦ καὶ ἀσιτίας, ἐὰν ἄρα δυνηθῇ κατανυγεὶς ἐπιγνῶναι ὅσων καὶ ἡλίκων ἀγαθῶν ἑαυτὸν ἀναισθήτως ἀποστερεῖ, καὶ οὕτως ἐπιστρέψας, ἐν εὐφροσύνῃ τῇ χάριτι τοῦ εἰπόντος· ἐμνήσθην τοῦ θεοῦ, καὶ εὐφράνθην. ἐὰν δὲ ἐπιμένῃ ἀναισθητῶν, ἀποκοπτέσθω ὡς τὸ σεσηπὸς, καὶ διεφθαρμένον μέλος ἀπὸ τοῦ σώματος· γέγραπται γὰρ, συμφέρει ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.

Ἐρώτησις, με'.

Ἐάν τις ἀκούσας τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅτι ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, μηδὲ ἑτοιμάσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας, ἀμελήσῃ τῆς γνώσεως τῶν τοῦ κυρίου θελημάτων, εἰ ἔχει τὴν παραμυθίαν.

Ἀπόκρισις.

Δῆλος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος σχηματιζόμενος τὴν ἄγνοιαν, καὶ ἄφυκτον ἔχει τῆς ἁμαρτίας τὴν κρίσιν· εἰ μὴ ἦλθον γάρ φησιν ὁ κύριος, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν· τῆς ἁγίας γραφῆς πανταχοῦ πᾶσι τὸ θέ-

Ἀπόκρισις.

Ὅταν ἐπὶ μὲν τῶν ἐπαινούντων σπουδὴν ἐπιδείκνυται, ἐπὶ δὲ τῶν ψεγόντων ὀκνηρὸς γίνεται. εἰ γὰρ τῷ κυρίῳ ἀρέσκειν βούλεται, πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὁ αὐτὸς ἔσται. πληρῶν τὸ εἰρημένον. διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν. διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας. διὰ δυσφημίας, καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς.

Ἐρώτησις, λδʹ.

Πῶς φύγῃ τις τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, καὶ τὸ περιβλέπεσθαι τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους.

Ἀπόκρισις.

Πληροφορίᾳ τῆς τοῦ θεοῦ παρουσίας, καὶ ἀπερισπάστῳ φροντίδι τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐαρεστήσεως, καὶ διαπύρῳ ἐπιθυμίᾳ τῶν παρὰ τοῦ κυρίου μακαρισμῶν. οὐδεὶς γὰρ ἐν ὄψει δεσπότου πρὸς ἀρέσκειαν συνδούλου ἐπὶ ἀτιμίᾳ τοῦ δεσπότου καὶ κατακρίσει ἑαυτοῦ μετεωρίζεται.

Ἐρώτησις, λεʹ.

Πῶς γνωρίζεται ὁ ὑπερήφανος, καὶ πῶς θεραπεύεται.

Ἀπόκρισις.

Γνωρίζεται μὲν ἐκ τοῦ τὰ τῆς ὑπεροχῆς ἐπιζητεῖν. θεραπεύεται δὲ, ἐὰν πιστεύσῃ τῷ κρίματι τοῦ εἰπόντος. κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται. ἐκεῖνο μέντοι εἰδέναι χρὴ, ὅτι ὅπως ἄν τις φοβηθῇ τὸ κρίμα τῆς ὑπερηφανίας, οὐ δύναται θεραπευθῆναι τὸ πάθος, ἐὰν μὴ ἀναχωρήσῃ τῶν τῆς ὑπεροχῆς ἐπιτηδευμάτων ἁπάντων. ὡς οὐ δύναται ἀπομαθεῖν διάλεκτον, ἢ οἱανδήποτε τέχνην, μὴ τελείως ἀναχωρήσας, οὐ μόνον τοῦ ποιεῖν, ἢ λαλεῖν τι κατ᾽ ἐκείνην τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκούειν τῶν λαλούντων, καὶ βλέπειν τοὺς ποιοῦντας. ὅπερ παρατηρητέον καὶ ἐπὶ πάσης κακίας.

Ἐρώτησις. λϛʹ.

Εἰ χρὴ τιμὴν ἐπιζητεῖν.

Ἀπόκρισις.

Ἀποδιδόναι μὲν τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμὴν ἐδιδάχθημεν, ἐπιζητεῖν δὲ τιμὴν ἐκωλύθημεν, τοῦ κυρίου εἰπόντος, πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι δόξαν παρ᾽ ἀλλήλων λαμβάνοντες. καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητοῦντες. ὥστε τὸ ζητεῖν παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξαν, ἀπόδειξίς ἐστιν ἀπιστίας, καὶ θεοσεβείας ἀλλοτριώσεως. τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. εἰ δὲ οἱ τὴν διδομένην παρὰ ἀνθρώπων δόξαν λαμβάνοντες οὕτω κατεκρίθησαν, οἱ τὴν μὴ διδομένην ἐπιζητοῦντες ἄρρητον ἔχουσι τὸ κρίμα.

Ἐρώτησις, λζʹ.

Ὁ ὀκνηρὸς πρὸς τὴν ἐντολὴν, ποίῳ τρόπῳ σπουδὴν δυνηθῇ ἀναλαβεῖν.

Ἀπόκρισις.

Πληροφορηθεὶς τὴν παρουσίαν τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τοῦ τὰ πάντα ἐφορῶντος, καὶ τὴν ἀπειλὴν τὴν κατὰ τοῦ ὀκνηροῦ, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς μεγάλης παρὰ τοῦ κυρίου μισθαποδοσίας, τοῦ ἐπαγγελλαμένου διὰ Παύλου τοῦ ἀποστόλου, ὅτι ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. καὶ ὅσα τοιαῦτα γέγραπται πρὸς τὴν ἑκάστου σπουδὴν, ἤτοι ὑπομονὴν εἰς δόξαν θεοῦ.

Ἐρώτησις, ληʹ.

Ἐὰν ἐπιταχθῇ ἀδελφὸς, καὶ ἀντείπῃ, ὕστερον δὲ ἀπέλθῃ.

Ἀπόκρισις.

Ἐν ᾧ μὲν ἀντεῖπεν ὡς ἀντιλογικὸς, καὶ ἄλλους πρὸς τὸ αὐτὸ ἐρεθίζων, γνωριζέσθω ὑπόδικος εἶναι τοῦ κρίματος ἐκείνου, ὅτι ἀντιλογίαν ἐγείρει πᾶς κακός. ὁ δὲ θεὸς, ἄγγελον ἀνελεήμονα ἐπιπέμπει αὐτῷ. πληροφορείσθω δὲ, ὅτι οὐκ ἀνθρώπῳ ἀντιλέγει, ἢ ὑπακούει. ἤδη δὲ καὶ αὐτῷ τῷ κυρίῳ τῷ εἰπόντι, ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ. καὶ κατανυγεὶς πρότερον ἀπολογησάσθω, καὶ οὕτως ἐὰν ἐπιτρέπηται, ποιείτω τὸ ἔργον.

Ἐρώτησις, λθʹ.

Ἐὰν δὲ ὑπακούσας τις γογγύσῃ;

Ἀπόκρισις.

Φανερὸν καὶ τοῦτο τὸ κρίμα ἐκ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ, τῆς ἐπὶ Μαριὰμ, ἡνίκα κατελάλησε Μωϋσέως, ὅτε τὸ ἁμάρτημα, οὐδὲ αὐτοῦ Μωϋσέως δεομένου, ἀνεκδίκητον ἀφῆκεν ὁ θεός.

Ἐρώτησις. κη'.

Ἐάν τις θρασυτέρᾳ φωνῇ, καὶ ῥήμασι θρασέσιν ἀποκρίνηταί τινι, καὶ ὑπομνησθεὶς, λέγῃ, ὅτι οὐδὲν πονηρὸν ἔχω ἐν τῇ καρδίᾳ, εἰ δεῖ αὐτῷ πιστεῦσαι.

Ἀπόκρισις.

Οὐ πάντα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, φανερά ἐστι τοῖς πᾶσιν, οὔτε αὐτῷ τῷ πάσχοντι, ὡς οὐδὲ τὰ τοῦ σώματος. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ σώματος οἱ ἐπιστήμονες σημεῖα ἔχουσί τινα τῶν κεκρυμμένων παθῶν καὶ φυγόντων τὴν αἴσθησιν τοῦ πάσχοντος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, κἂν μὴ αἰσθάνηται τοῦ ἰδίου πάθους ὁ ἁμαρτάνων, πιστεύειν δεῖ τῷ κυρίῳ καὶ αὐτὸν, καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ βεβαιωσαμένῳ· ὅτι ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ αὐτοῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ πονηρά. ὁ μὲν γὰρ κακὸς, ἀγαθόν τι ῥῆμα ἢ πρᾶγμα πολλάκις εἰ καὶ σχηματίζεται οὐ δύναται προΐεσθαι, τὸν δὲ ἀγαθὸν σχηματίσασθαί τι κακὸν, ἀμήχανον. προνοούμενοι γὰρ καλά φησιν οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων.

Ἐρώτησις, κθ'.

Ποίῳ τρόπῳ δυνηθῇ τις μὴ ὀργίζεσθαι;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν θεὸν ἐπόπτην, καὶ τὸν κύριον παρόντα ἐνοπτρίζεσθαι ἡγῆται ἀεί. τίς γὰρ ὑπήκοος ἐν ὀφθαλμοῖς ἄρχοντος ποτὲ κατατολμᾷ τινος τῶν μὴ ἀρεσκόντων αὐτῷ, καὶ ἐὰν μὴ ἐκδέχηται τὴν ἑτέρων ὑπακοὴν, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς ὑπακοὴν παρασκευάζηται πάντας ἡγούμενος ὑπερέχοντας ἑαυτοῦ. εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ χρείαν τὴν ὑπακοὴν ἐπιζητεῖ, γινωσκέτω, ὅτι ὁ λόγος τοῦ κυρίου αὐτὸν ἕκαστον τοῖς ἄλλοις ὑπηρετεῖν διδάσκει. εἰ δὲ τῆς τοῦ κυρίου ἐντολῆς παρακοὴν ἐκδικεῖ, οὐκ ὀργῆς χρεία, ἀλλ' οἴκτου καὶ συμπαθείας κατὰ τὸν εἰπόντα, τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ.

Ἐρώτησις, λ'.

Πῶς ἐκκόψομεν τὸ πάθος τῆς ἐπιθυμίας τῆς κακῆς.

Ἀπόκρισις.

Ἐπιθυμίᾳ διαπύρῳ τῶν θελημάτων τοῦ θεοῦ, καὶ τοιαύτῃ, οἵαν ἔδειξεν ἔχειν ὁ εἰπὼν, τὰ κρίματα κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό. ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολύν. καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον. ἀεὶ γὰρ ἡ τῶν κρειττόνων ἐπιθυμία ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἔχουσα τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐπιθυμουμένων καὶ καταφρονουμένων καταφρονεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι ἀναγκάζει τὰ ἐλάττονα, ὡς ἔδειξαν οἱ ἅγιοι πάντες, πόσῳ δὲ μᾶλλον τὰ φαῦλα, καὶ αἰσχύνης ἄξια;

Ἐρώτησις, λα'.

Εἰ καθόλου γελᾶν οὐκ ἔξεστιν.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου τοὺς νῦν γελῶντας κατακρίνοντος, εὔδηλον ὅτι οὐδέποτε καιρὸς γέλωτός ἐστι τῷ πιστῷ, καὶ μάλιστα ἐν τοσούτῳ πλήθει τῶν διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμαζόντων καὶ θανατουμένων ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, ὑπὲρ ὧν ἀθυμεῖν καὶ στένειν χρή.

Ἐρώτησις, λβ'.

Ὁ ἄκαιρος καὶ ἄμετρος νυσταγμὸς πόθεν, καὶ πῶς αὐτὸν ἀποθώμεθα;

Ἀπόκρισις.

Ὁ μὲν τοιοῦτος νυσταγμὸς γίνεται, ὅταν νωθροτέρα γένηται ἡ ψυχὴ περὶ τὰς περὶ θεοῦ ἐννοίας, καὶ τῶν κριμάτων τοῦ θεοῦ καταφρονῶμεν. ἀποτιθέμεθα δὲ αὐτὸν ὅταν γνησίαν καὶ ἀξιόλογον ἀναλάβωμεν τῆς μεγαλειότητος τοῦ θεοῦ τὴν ἔννοιαν, καὶ τῶν θελημάτων αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν. κατὰ τὸν εἰπόντα, εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν, ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ κυρίῳ σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ.

Ἐρώτησις, λγ'.

Πῶς ἐλέγχεται ὁ ἀνθρωπάρεσκος.

ὁ νοῦς καὶ ἀμεριμνεῖ διὰ ἀπιστίαν τοῦ παρεῖναι τὸν θεὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς. εἰ γὰρ τοῦτο ἐπίστευε, πάντως ἐποίει τὸ εἰρημένον, προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. ὁ δὲ τοῦτο καὶ τὰ ὅμοια τούτῳ κατορθῶν οὔτε τολμήσει ποτέ, οὔτε ἕξει σχολὴν διαλογίσασθαί τι. οὔτε τῶν μὴ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως οἰκονομουμένων κἂν ἀγαθὸν εἶναι δοκῇ. οὐχ ὅτι γε τῶν ἀπηγορευμένων, καὶ μὴ ἀρεσκόντων θεῷ.

Ἐρώτησις, κβ.

Πόθεν αἱ φαντασίαι αἱ νυκτεριναί, αἱ ἀπρεπεῖς γίνονται;

Ἀπόκρισις.

Γίνονται μὲν ἐκ τῶν μεθ' ἡμέραν ἀλλοκότων τῆς ψυχῆς κινημάτων. ἐὰν δὲ ἐν τῇ σχολῇ τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων καθαρεύσῃ ἡ ἐκείνου ψυχή, καὶ ἐν μελέτῃ γίνηται διηνεκεῖ τῶν καλῶν καὶ ἀρεσκόντων θεῷ, τοιαῦτα ἕξει καὶ τὰ ἐνύπνια.

Ἐρώτησις, κγ.

Ἐκ ποίων ῥημάτων ἡ ἀργολογία κρίνεται;

Ἀπόκρισις.

Καθόλου πᾶν ῥῆμα τὸ μὴ συντελοῦν πρὸς τὴν προκειμένην ἐν κυρίῳ χρείαν ἀργόν ἐστι. καὶ τοσοῦτός ἐστι τοῦ τοιούτου ῥήματος ὁ κίνδυνος, ὅτι κἂν ἀγαθὸν ᾖ τὸ λεγόμενον, μὴ πρὸς οἰκοδομὴν δὲ τῆς πίστεως οἰκοδομῆται, οὐκ ἐν τῇ ἀγαθότητι τοῦ ῥήματος ὁ λαλήσας ἔχει τὸ ἀκίνδυνον, ἀλλ' ἐν τῷ μὴ πρὸς οἰκοδομὴν οἰκοδομῆσαι τὸ ῥηθέν, λυπεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ. τοῦτο γὰρ σαφῶς ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος εἰπών. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω. ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι. καὶ τοῦτο ἐπαγαγών. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε. τὸ δὲ λυπῆσαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅσον ἐστὶ κακόν, τί δεῖ καὶ λέγειν;

Ἐρώτησις, κδ.

Τί ἐστι λοιδορία;

Ἀπόκρισις.

Πᾶν ῥῆμα ἐκδεχθὲν ὡς τοῦ ἀτιμάσαι λεγόμενον, λοιδορία ἐστί. κἂν αὐτὸ τὸ ῥῆμα μὴ δόξῃ εἶναι ὑβριστικόν. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ εὐαγγελίου λέγοντος περὶ τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐλοιδόρησαν αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῷ. σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου.

Ἐρώτησις, κε.

Τί ἐστι καταλαλιά;

Ἀπόκρισις.

Δύο καιροὺς εἶναι ἡγοῦμαι, καθ' οὓς ἔξεστιν εἰπεῖν τι περί τινος φαῦλον, ὅτε ἀνάγκην ἔχει τις βουλεύσασθαι μετὰ καὶ ἑτέρων τῶν εἰς τοῦτο δεδοκιμασμένων πῶς διορθωθῇ ὁ ἡμαρτηκώς, καὶ πάλιν ὅταν χρεία γένηται ἀσφαλίσασθαί τινας τοὺς δι' ἀγνοίας δυναμένους πολλάκις συναναμιγῆναι τῷ κακῷ, ὡς καλῷ. τοῦ ἀποστόλου παραγγέλλοντος μὴ συναναμίγνυσθαι τοῖς τοιούτοις, μήποτε λάβῃ τις βρόχους τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ. ὅπερ εὑρίσκομεν τὸν αὐτὸν ἀπόστολον πεποιηκότα, δι' ὧν γράφει Τιμοθέῳ. ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου. λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐκτὸς δὲ τῆς τοιαύτης ἀνάγκης, ὁ λέγων τι κατά τινος, ἵνα αὐτὸν τοῦτο διαβάλῃ, ἢ διασύρῃ, καταλαλός ἐστι, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ λεγόμενον.

Ἐρώτησις, κϛ.

Ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, ἢ ἀκούων τοῦ καταλαλοῦντος, καὶ ἀνεχόμενος, τίνος ἄξιος;

Ἀπόκρισις.

Ἀφορισμοῦ καὶ ἀμφότεροι. τὸν γὰρ καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον. καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, μὴ ἡδέως ἄκουε καταλαλοῦντος, ἵνα μὴ ἐξαρθῇς.

Ἐρώτησις, κζ.

Ἐὰν δὲ τοῦ προεστῶτος καταλαλήσῃ, πῶς αὐτῷ προσέξομεν;

» καὶ ἐὰν φυλάξηται τοῦ λοιποῦ τὸ ὄλισθον· μνημονεύων τοῦ κυρίου εἰπόντος· ἴδε, ὑγιὴς γέ-
» γονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. εἰ δὲ τῆς φύσεως ἀναγκαζούσης, καὶ
τῆς πείνης κρατούσης, ἡ μὲν αἴσθησις τὴν μνήμην κινεῖ, νικᾷ δὲ ὁ λογισμὸς τῇ περὶ τὰ κρεί-
ττονα σπουδῇ καὶ σχολῇ, οὐχ ἡ μνήμη καταγνώσεως αἰτία, ἀλλ᾽ ἡ νίκη ἐπαίνου.

Ἐρώτησις, ιη'.

Εἰ χρὴ ἐν ἀδελφότητι τῷ ἐξαμαρτήσαντί ποτε φροντίδα τινὰ ἐγχειρίζειν
μετὰ πολλὴν ἄσκησιν, καὶ εἰ χρή, ποίαν ταύτην.

Ἀπόκρισις.

Μνημονεύοντες τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ ἰουδαίοις καὶ ἕλλησι, καὶ
» τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον,
» ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσι, πολλὴν φροντίδα ἔχειν ὀφείλομεν, ὅπως μὴ ἐγκοπήν
» τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅπως μὴ πρόσκομμα γινώμεθα τοῖς ἀσθενοῦσι.
μήτε μὴν οἰκοδομήσωμέν τινας εἰς κακίαν. διόπερ ἀναγκαῖον ἐπὶ τῶν τοιούτων, σκο-
πεῖν καὶ δοκιμάζειν τὸ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, καὶ προκοπὴν πάσης ἀρετῆς ἐν Χριστῷ.

Ἐρώτησις, ιθ'.

Ἐάν τις ὑποπτεύηται ἐφ᾽ ἁμαρτήματι, προφανῶς δὲ τοῦτο μὴ ποιῇ,
εἰ δεῖ αὐτῷ ἐπιτηρεῖν, ἵνα καὶ ἐφωραθῇ ὃ ὑποπτεύεται.

Ἀπόκρισις.

Αἱ μὲν πονηραὶ ὑπόνοιαι, καὶ ἀπὸ προαιρέσεως ἐθελοκάκου γινόμεναι κατηγορηθῶσι
ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου. ἐπιτηρεῖν δὲ χρὴ τοῖς πᾶσιν ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ θεραπείας
τοῦ ὑποπτευομένου τὴν ἐπιτεταγμένην τὴν πάντων ἐπιμέλειαν, ὅπως γένηται τὸ εἰρημένον
ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ἐρώτησις, κ'.

Εἰ χρὴ τὸν ἐν ἁμαρτίαις ἐξετασθέντα, φεύγειν τὴν πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους
κοινωνίαν, ἢ καὶ πρὸς τοὺς κακῶς ζῶντας διακρίνεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦν-
» τος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρελάβοσαν παρ᾽ ἡμῶν· καθόλου παντὶ πᾶσα κοι-
νωνία παντὸς ἀπηγορευμένου πράγματος κατά τε νοῦν, καὶ λόγον καὶ πρᾶξιν ἐπιβλα-
βὴς καὶ ἐπικίνδυνος. τοὺς δὲ ἐν ἁμαρτίαις ἐξετασθέντας καὶ πλέον ἀκριβάζεσθαι χρή.
πρῶτον μέν, ὅτι ὀλισθηροτέρα ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὡς ἐπιτοπλεῖστόν ἐστιν, ἡ ἐν συνη-
θείᾳ ταύτης γενομένη. ἔπειτα δέ, καθάπερ ἐπὶ τῶν τὰ σώματα ἀσθενούντων ἡ ἐπιμέ-
λεια τὴν τήρησιν ἀκριβεστέραν ἔχει, ὡς καὶ τὰ ὠφελοῦντα τοὺς ὑγιαίνοντας παραιτεῖ-
σθαι πολλάκις· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τὴν ψυχὴν ἀρρωστησάντων, πολὺ πλείονος χρεία τῆς
παραφυλακῆς, καὶ τῆς ἐπιμελείας. ὅση δέ ἐστιν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας κοινωνίας
» ἡ βλάβη, παρίστησιν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἐπὶ τοιαύτης ὑποθέσεως, εἰπών. μικρὰ ζύμη
» ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. εἰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἠθικοῖς σφαλλομένων τοσαύτη ἐστὶν ἡ βλάβη, τί
χρὴ λέγειν περὶ τῶν περὶ θεοῦ κακοδοξούντων, οὓς ἡ κακοδοξία οὐδὲ ἐν τοῖς ἄλλοις ὑγιαί-
νειν ἐᾷ; παραδιδομένους ἅπαξ δι᾽ αὐτὴν τοῖς τῆς ἀτιμίας πάθεσιν, ὡς πολλαχόθεν δείκνυ-
» ται καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους εἰρημένων περί τινων οὕτως. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκί-
» μασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ κα-
» θήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου,
» ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους,
» ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόν-
» δους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες
» ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσιν.

Ἐρώτησις, κα'.

Πόθεν ὁ μετεωρισμός, καὶ οἱ διαλογισμοί, καὶ πῶς αὐτοὺς διορθωσόμεθα;

Ἀπόκρισις.

Γίνεται ὁ μετεωρισμὸς ἀπὸ ἀργίας τοῦ νοῦ μὴ ἀσχολουμένου περὶ τὰ ἀναγκαῖα. ἀργεῖ δὲ
ὁ νοῦς

μάλιστα δὲ ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τῆς περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ λαβόντος τὴν τοῦ
πατρὸς οὐσίαν, καὶ καταναλώσαντος εἰς ἁμαρτήματα, οὗ ἡ μετάνοια οἵα καὶ ὅσης
ἑορτῆς ἀξία γέγονεν, ἐξ αὐτῶν τῶν ῥημάτων τοῦ κυρίου μανθάνομεν. καὶ διὰ ἠσαΐου δέ φη-
» σιν ὁ θεός. ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ. ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς
» κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ. ὅπερ ὀφείλομεν εἰδέναι ἀληθὲς μόνον ἐὰν ὁ τρόπος τῆς με-
τανοίας ἐκ διαθέσεως βδελυσσομένης τὴν ἁμαρτίαν ἀξιόλογος γένηται. καθὼς γέγρα-
πται ἔν τε παλαιᾷ καὶ καινῇ διαθήκῃ. καὶ ὁ καρπὸς ἄξιος, καθὼς εἴρηται ἐν τῷ περὶ τού-
του ἐπερωτήματι.

Ἐρώτησις. ιδ'.

Ἐκ ποίων καρπῶν ὀφείλει δοκιμάζεσθαι ἡ ἀληθὴς μετάνοια τῶν μετανοούντων;

Ἀπόκρισις.

Ὁ τρόπος τῶν μετανοούντων, καὶ ἡ διάθεσις τῶν ἀναχωρούντων τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ
ἡ σπουδὴ τῶν ἀξίων καρπῶν τῆς μετανοίας, εἴρηται ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις.

Ἐρώτησις. ιε'.

Τί ἐστι τὸ, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφή-
σω αὐτῷ. καὶ ἐπὶ ποίοις ἡμᾶς ἔξεστιν ἀφιέναι;

Ἀπόκρισις.

Ἡ ἐξουσία τοῦ ἀφιέναι, οὐκ ἀπολύτως δέδοται, ἀλλ' ἐν ὑπακοῇ τοῦ μετανοοῦντος, καὶ
συμφωνίᾳ πρὸς τὸν ἐπιμελούμενον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς. γέγραπται γὰρ περὶ τῶν τοιούτων.
» ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσων-
» ται γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. τὸ δὲ ἐπὶ ποίοις, οὐδὲ ἐρωτᾶν
δεῖ, τῆς καινῆς διαθήκης διαφορὰν ἡμῖν μηδεμίαν δηλωσάσης. πάσης δὲ ἁμαρτίας τὴν
ἄφεσιν τοῖς ἀξιολόγως μετανοοῦσιν ἐπαγγελλομένης. καὶ μάλιστα τοῦ κυρίου ἐξ ἰδίου προ-
σώπου ἐπαγγειλαμένου περὶ παντὸς πράγματος.

Ἐρώτησις. ιϛ'.

Διατί ποτὲ μὲν ἡ ψυχὴ καὶ μὴ σπουδάσασα αὐτομάτως σχεδὸν, ὡς ἐμπε-
σόντος πόνου κατανύσσεται, ποτὲ δὲ ἄπονος οὕτως ἐστὶν, ὡς
βιαζομένη κατανυγῆναι μὴ δύνασθαι.

Ἀπόκρισις.

Ἡ μὲν τοιαύτη κατάνυξις θεοῦ ἐστι δῶρον, ἢ εἰς ἐρεθισμὸν τῆς ἐπιθυμίας, ἵνα γευσαμέ-
νη ἡ ψυχὴ τῆς γλυκύτητος τοῦ τοιούτου πόνου σπουδάσῃ τοῦτον ἐξομαλίσαι. ἢ εἰς ἀπό-
δειξιν τοῦ δύνασθαι τὴν ψυχὴν διὰ σπουδαιοτέρας ἐπιμελείας ἐν κατανύξει εἶναι πάν-
τοτε. πρὸς τὸ ἀναπολόγητον τῶν διὰ ῥαθυμίας ταύτην ἀποβαλόντων. τὸ δὲ βιάζεσθαι
καὶ μὴ δύνασθαι, ἅμα μὲν ἔλεγχος τῆς ἐν τῷ ἄλλῳ χρόνῳ ἀμελείας ἡμῶν. οὐ γὰρ δυ-
νατὸν ἄνευ μελέτης καὶ συγγυμνασίας πλείονος καὶ συνεχοῦς, ἐξαίφνης ἐπὶ τι παρελ-
θόντα περιγενέσθαι αὐτοῦ. ἅμα δὲ δείκνυσι τὴν ψυχὴν ὑφ' ἑτέρων παθῶν κυριευομέ-
νην, καὶ ὑπ' ἐκείνων οὐδὲ πρὸς ἃ βούλεται, ἐλευθεριάζειν ἐπιτρεπομένην, κατὰ τὸ ὑ-
» πὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον θεώρημα, εἰπόντος. ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι πεπραμένος ὑ-
» πὸ τὴν ἁμαρτίαν. οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. καὶ πά-
» λιν. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. τοῦ θεοῦ
καὶ τοῦτο συμβαίνειν ἡμῖν εἰς ἀγαθὸν συγχωρήσαντος. ἐὰν ἄρα δι' ὧν ἀκουσίως πάσχει ἡ
ψυχὴ, εἰς αἴσθησιν ἔλθοι τοῦ κρατοῦντος. καὶ γνωρίσασα ἑαυτὴν ἐν οἷς ἀκουσίως δου-
λεύει τῇ ἁμαρτίᾳ ἀνανήψῃ ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἕτοιμον δὲ εὑρήσουσα τὸ ἔλεος τοῦ
θεοῦ εἰς ἀντίληψιν τῶν γνησίως μετανοούντων.

Ἐρώτησις. ιζ'.

Ἐάν τις κατὰ νοῦν μνημονεύσῃ τοῦ φαγεῖν, εἶτα καταγνῷ ἑαυτοῦ
εἰ καὶ οὗτος ὡς μεριμνήσας ἐγκληθήσεται.

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν τῆς φύσεως μὴ ἐνοχλούσης πρὸ καιροῦ τῆς πείνης ἡ μνήμη γένηται, πρόδηλος
μὲν ὁ μετεωρισμὸς τῆς ψυχῆς, κατηγορῶν αὐτῆς τήν τε περὶ τὰ παρόντα προσπά-
θειαν, καὶ τὴν περὶ τὰ ἀρέσκοντα θεῷ ῥαθυμίαν. ἕτοιμον δὲ καὶ οὕτως τὸ τοῦ θεοῦ ἔ-
λεος. καταγνοὺς γάρ τις ἑαυτοῦ τῷ λόγῳ τῆς μετανοίας, ἀπολύεται τοῦ ἐγκλήματος.

Ἀπόκρισις.

Ὡς ὁ κύριος προσέταξεν εἰπών, ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. καὶ ὡς ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξε, γράψας, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον παρ᾽ ἡμῶν.

Ἐρώτησις. ι.

Ψυχὴ ἐν ἁμαρτίαις πολλαῖς ταλαιπωρήσασα, μετὰ ποταποῦ φόβου, καὶ ποταπῶν δακρύων ὀφείλει ἂν χωρῆσαι τῶν ἁμαρτημάτων; καὶ μετὰ ποίας ἐλπίδος καὶ διαθέσεως προσελθεῖν τῷ κυρίῳ.

Ἀπόκρισις.

Πρῶτον μὲν ὀφείλει μισῆσαι τὸν κατεγνωσμένον ἑαυτῆς πρότερον βίον. καὶ τὴν μνήμην αὐτὴν σικχαίνουσα καὶ βδελυσσομένη. γέγραπται γάρ. ἀδικίαν ἐμίσησα, καὶ ἐβδελυξάμην, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα. ἔπειτα δὲ φόβου μὲν διδάσκαλον λαμβάνειν τὴν ἀπειλὴν τῆς αἰωνίου κρίσεως καὶ κολάσεως. δακρύων δὲ καιρὸν γνωρίζειν τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ἕκτῳ ψαλμῷ. πληροφορηθεῖσα τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτημάτων διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ μεγέθει τοῦ ἐλέους, καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, τοῦ εἰπόντος. ὅτι ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ. ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ. τότε τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν λαβοῦσα τῆς πρὸς θεὸν εὐχαριστίας, λέγειν τό, ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί. διέρρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην. ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου. καὶ οὕτω προσελθοῦσα ψάλλει τῷ θεῷ λέγουσα. ὑψώσω σε κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με καὶ οὐκ εὔφρανας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ᾽ ἐμέ.

Ἐρώτησις, ια.

Πῶς κατορθοῖ τις τὸ μῖσος πρὸς τὰ ἁμαρτήματα;

Ἀπόκρισις.

Ἀεὶ ἐκ τοῦ ἀηδοῦς καὶ λυπηροῦ ἀποτελέσματος τὸ μῖσος πρὸς τοὺς αἰτίους τῶν τοιούτων ἐγγίνεται. ἐὰν οὖν τις πληροφορηθῇ ὅσων καὶ ἡλίκων κακῶν γίνεται αἴτια τὰ ἁμαρτήματα, αὐτομάτως καὶ ἐκ διαθέσεως πάσχει τὸ πρὸς αὐτὰ μῖσος. οἷον ἔπασχεν ὁ εἰπών, ἀδικίαν ἐμίσησα, καὶ ἐβδελυξάμην.

Ἐρώτησις, ιβ.

Πῶς πληροφορηθῇ ἡ ψυχή, ὅτι ἀφῆκεν αὐτῇ ὁ θεὸς τὰ ἁμαρτήματα;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν θεωρήσῃ αὐτὴν ἐν τῇ διαθέσει τοῦ εἰπόντος, ἀδικίαν ἐμίσησα, καὶ ἐβδελυξάμην. ὁ γὰρ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καταπέμψας τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν, τὸ ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ προλαβὼν πᾶσιν ἀφῆκεν. ἐπειδὴ δὲ ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄδει ὁ ἅγιος, καὶ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ θεὸς ἐλεήμων ἐστί, καὶ δίκαιος, ἀνάγκη τὰ εἰρημένα ὑπό τε τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων εἰς τοὺς περὶ μετανοίας τόπους παρ᾽ ἡμῶν γίνεσθαι. ἵνα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης τοῦ θεοῦ ἀναδεχθῇ. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τελειωθῇ.

Ἐρώτησις, ιγ.

Εἰ χρὴ τὸν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐξαμαρτήσαντα ἀπογινώσκειν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἐν πλήθει κακῶν εὑρεθέντα. ἢ ἕως ποίου μέτρου ἁμαρτιῶν ἐλπίζειν χρὴ τῇ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίᾳ διὰ τῆς μετανοίας;

Ἀπόκρισις.

Εἰ πλῆθος οἰκτιρμῶν θεοῦ ἀριθμῆσαι, καὶ μέγεθος θεοῦ μετρῆσαι δυνατόν, ἐν συγκρίσει πλήθους καὶ μεγέθους ἁμαρτημάτων ἡ ἀπόγνωσις γινέσθω. εἰ δὲ ταῦτα μέν, ὡς εἰκός, καὶ μέτρῳ ὑποβάλλεσθαι, καὶ ἀριθμητὰ εἶναι συμβαίνει. θεοῦ δὲ ἔλεος μετρῆσαι καὶ οἰκτιρμοὺς ἀριθμῆσαι ἀδύνατον, οὐκ ἀπογνώσεως καιρός, ἀλλ᾽ ἐπιγνώσεως ἐλέους καὶ καταγνώσεως ἁμαρτημάτων. ὧν ἡ ἄφεσις πρόκειται ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ, καθὼς γέγραπται. ὅτι δὲ οὐ χρὴ ἀπογινώσκειν, διδασκόμεθα πολλαχοῦ μὲν πολυτρόπως.

ἐρώτησις δ'.

Ἐάν τις καὶ εἰς τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα συγχωρῇ τοὺς ἀδελφούς, λέγων, ὅτι ὀφείλετε μετανοῆσαι, μήποτε καὶ αὐτὸς ἄσπλαγχνός ἐστι, καὶ τὴν ἀγάπην καταλύει.

ἀπόκρισις.

» Τοῦ κυρίου διαβεβαιωσαμένου μὲν, ὅτι ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νό-
» μου, ἕως ἂν πάντα γένηται. ἀποφηναμένου δὲ, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ
» ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. οὐδενὸς δεῖ καταφρονεῖν
» ὡς μικροῦ. ὁ γὰρ καταφρονῶν πράγματός φησι, καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ. ἄλλως τε ποῖον ἁμάρτημα μικρὸν τολμήσει τις εἰπεῖν, τοῦ ἀποστόλου ἀποφηναμένου, ὅτι διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. εἰ δὲ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία οὐχ ἥδε, ἢ ἥδε, ἀλλὰ τῷ ἀδιορίστῳ, δηλονότι πᾶσα ἁμαρτία ἄσπλαγχνός ἐστιν ὁ ἐφησυχάζων, οὐχ ὁ ἐλέγχων. ὥσπερ ὁ τὸν ἰὸν ἐναφεὶς τῷ δηχθέντι ὑπὸ ἰοβόλου, οὐχ ὁ ἐξαίρων. καὶ τὴν ἀγάπην δὲ οὗτος καταλύει. γέγραπται γὰρ, ὃς φείδεται τῆς βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν. ὁ δὲ ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει.

ἐρώτησις ε'.

Πῶς ὀφείλει τις μετανοῆσαι ἐφ' ἑκάστῳ ἁμαρτήματι, καὶ ποίους ἐπιδείξασθαι καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας;

ἀπόκρισις.

Τὴν διάθεσιν ἀναλαβὼν τοῦ εἰπόντος, ἀδικίαν ἐμίσησα, καὶ ἐβδελυξάμην. καὶ ποιήσας τὰ ἐν τῷ ἕκτῳ ψαλμῷ, καὶ πολλοῖς ἄλλοις εἰρημένα, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ὑπὲρ ἄλλου ἡμαρτηκότος μεμαρτυρημένα τοῖς κατὰ θεὸν λυπηθεῖσιν. ἰδοὺ γάρ φησι τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδὴν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. καὶ πολυπλασιάσας τὸ ἀντίθετον κατόρθωμα, ὡς ὁ ζακχαῖος.

ἐρώτησις ϛ'.

Ὁ λόγῳ ὁμολογῶν μετανοεῖν, τὸ δὲ ἁμάρτημα μὴ διορθούμενος, τίς ἐστιν;

ἀπόκρισις.

Περὶ τοῦ τοιούτου γεγράφθαι λογίζομαι. ἐὰν σου δέηται ὁ ἐχθρὸς μεγάλῃ τῇ φωνῇ, μὴ πει-
» σθῇς αὐτῷ, ἑπτὰ γάρ εἰσι πονηρίαι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ. καὶ ἀλλαχοῦ, ὥσπερ, ὅταν κύων ἐπέλθῃ ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἔμετον, καὶ μισητὸς γένηται, οὕτως ἄνθρωπος τῇ ἰδίᾳ κακίᾳ ἐπιστρέψας ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν.

ἐρώτησις ζ'.

Τί τὸ κρίμα τῶν ἐκδικούντων τοὺς ἁμαρτάνοντας;

ἀπόκρισις.

Βαρύτερον ἐκείνου οἶμαι, περὶ οὗ εἴρηται. ὅτι συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ. καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. οὐκέτι γὰρ τὴν ἐπιτίμησιν εἰς διόρθωσιν, ἀλλὰ τὴν ἐκδίκησιν εἰς βεβαίωσιν τοῦ ἁμαρτήματος, ὁ ἁμαρτήσας λαμβάνει. καὶ ἄλλους εἰς τὰ ὅμοια προτρέπει. ὡς ἐφαρμόσαι τῷ ἐκδικοῦντι, εἰ μὴ ἐπιδείξηται καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, τὸ ὑπὸ
» τοῦ κυρίου εἰρημένον. ὅτι ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃ σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε
» ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.

ἐρώτησις η'.

Τὸν μετανοοῦντα γνησίως, πῶς ἔχειν χρή;

ἀπόκρισις.

Ὡς ὁ κύριος ἐδίδαξεν, εἰπὼν, ὅτι συγκαλεῖται τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων· συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου, τὸ ἀπολωλός.

ἐρώτησις θ'.

Πρὸς τὸν ἀμετανόητα ἁμαρτάνοντα, πῶς διατεθῶμεν.

Προοίμιον τῶν κατ' ἐπιτομὴν ὅρων·

Ὁ φιλάνθρωπος θεὸς, ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν, τοῖς μὲν τὸ διδασκαλικὸν πεπιστευμένοις χάρισμα, παραγγέλλει διὰ τοῦ ἀποστόλου ἐμμένειν τῇ διδασκαλίᾳ· τοῖς δὲ χρῄζουσι τῆς ἐκ τῶν θείων διδαγμάτων οἰκοδομῆς, διὰ μωσέως παραινεῖ λέγων· ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοι, τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι· διόπερ ἀνάγκη ἡμᾶς μὲν τοὺς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου πεπιστευμένους, ἐν παντὶ καιρῷ προθύμους εἶναι πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ψυχῶν· καὶ τὰ μὲν, ἐν κοινῷ τῇ ἐκκλησίᾳ πάσῃ διαμαρτύρεσθαι· τὰ δὲ, ἰδίᾳ ἑκάστῳ τῶν προσιόντων παρέχειν ἑαυτοὺς κατ' ἐξουσίαν ἐπερωτᾶν· τά τε πρὸς ὑγείαν τῆς πίστεως, καὶ ἀλήθειαν τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πολιτείας· ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος βεβαίως τελειοῦται· ὑμᾶς δὲ μηδὲν ἄκαρπον παριέναι, μηδὲν ἀργὸν ἑαυτοῖς· ἀλλὰ πρὸς οἷς ἐν τῷ κοινῷ μανθάνετε, καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν συμφερόντων ἐπερωτᾶν, καὶ πᾶσαν σχολὴν τοῦ βίου πρὸς τὸ χρήσιμον ἐπιτηδεύεσθαι· ἐπεὶ οὖν εἰς τοῦτο συνήγαγεν ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ ἡσυχία πολλὴ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν θορύβων ἐστὶ, μήτε πρὸς ἑτέραν τινὰ ἐργασίαν τρεπώμεθα· μήτε ὕπνῳ πάλιν παραδῶμεν τὰ σώματα, ἀλλ' ἐν τῇ μερίμνῃ καὶ ἐξετάσει τῶν ἀναγκαίων τὸ λειπόμενον μέρος τῆς νυκτὸς διενέγκωμεν, πληροῦντες τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ μακαρίου δαβὶδ, ὅτι ἐν νόμῳ κυρίου μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός·

Ἕως τούτου μόνον εἶχε τὸ ἀπὸ τοῦ πόντου κομισθὲν ἀντίγραφον· τὰ δὲ ἐφεξῆς κζ κεφάλαια καὶ τὰ ἐπιτίμια, ἐκ τῆς βίβλου τῆς ἀπὸ τῆς καισαρείας προστέθειται·

σλβ΄ Ἐάν τις ἀδικηθεὶς ὑπό τινος μηδενὶ αἰσθητῷ λόγῳ μακροθυμίας καὶ ἀνεξικακίας· δόξῃ δὲ τῷ θεῷ ἀποδιδόναι τὸ κρίμα, εἰ κατὰ κῦ ποιεῖ.

σλγ΄ Ἐκ πάντων τῶν κατορθωμάτων, ἐὰν ἓν λείπῃ τινί, εἰ διὰ τοῦτο οὐ σώζεται.

σλδ΄ Πῶς τὸν θάνατόν τις τοῦ κῦ καταγγέλλει.

σλε΄ Εἰ συμφέρει πολλὰ ἐκμανθάνειν παρὰ τῶν γραφῶν.

σλϛ΄ Ὅσοι κατηξιώθησαν τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια ἐκμαθεῖν, πῶς ὀφείλουσι τὴν χάριν δέξασθαι.

σλζ΄ Ποταπὴ ψυχὴ κατευθύνεται πρὸς τὸ θέλημα τοῦ θῦ.

σλη΄ Εἰ δυνατόν ἐστι τὸ ἀδιαλείπτως ψάλλειν, ἢ ἀναγινώσκειν, ἢ σπουδαιολογεῖσθαι περὶ τῶν ῥημάτων τοῦ θεοῦ, καὶ διάστημα μὴ γίνεσθαι καθόλου, διά τε τὴν ἐπισυμβαίνουσαν ποτὲ ἀνάγκην τῶν ῥυπαρωτέρων τοῦ σώματος χρειῶν.

σλθ΄ Τίς ὁ θησαυρὸς ὁ ἀγαθός, καὶ τίς ὁ πονηρός.

σμ΄ Κατὰ τί πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς εἴρηται ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν.

σμα΄ Πῶς στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ πῶς δι' αὐτῆς τις εἰσέρχεται.

σμβ΄ Τί ἐστι τό, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι.

σμγ΄ Τί βούλεται λέγων ὁ ἀπόστολος, ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· καίτοιγε ἀλλαχοῦ εἰπών· πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργή, ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν.

σμδ΄ Τί ἐστι τό, δότε τόπον τῇ ὀργῇ.

σμε΄ Τί ἐστι τό, φρόνιμος ὡς ὁ ὄφις, καὶ ἀκέραιος ὡς ἡ περιστερά.

σμϛ΄ Τί ἐστιν ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ.

σμζ΄ Τί ἐστιν ἡ ἐν κῷ καύχησις, καὶ τίς ἡ ἀπηγορευμένη.

σμη΄ Εἰ κς δίδωσι σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις· καὶ εἰ διὰ τοῦ πνεύματος· ᾧ μὲν δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως· πῶς ἐγκαλεῖ τοῖς μαθηταῖς ὁ κς, ὅτι ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε· καὶ ὁ ἀπόστολος αἰτιᾶταί τινας, ὡς ἀσυνέτους.

σμθ΄ Τί ἐστι τὸ ὅσιον, καὶ τί ἐστι τὸ δίκαιον.

σν΄ Πῶς δίδωσί τις τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν· ἢ βάλλει τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· ἢ πῶς συμβαίνει τὸ ἐπιφερόμενον· μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

σνα΄ Πῶς ποτὲ μὲν ἀπαγορεύει ὁ κς βαστάζειν βαλάντιον καὶ πήραν εἰς ὁδόν· ποτὲ δὲ λέγει· ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.

σνβ΄ Τίς ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος, ὃν δίδοσθαι ἡμῖν καθ' ἡμέραν προσεύχεσθαι ἐδιδάχθημεν.

σνγ΄ Τί ἐστι τὸ τάλαντον, καὶ πῶς αὐτὸ πολυπλασιάσομεν.

σνδ΄ Τί ἐστιν ἡ τράπεζα, ἐφ' ἣν ἔδει φησὶν ὁ κς βαλεῖν τὸ ἀργύριον.

σνε΄ Ποῦ ἀπελθεῖν προστέταχεν ὁ ἀκούσας, ἆρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε.

σνϛ΄ Τίς ἐστιν ὁ μισθὸς ὃν λαμβάνουσι καὶ οὗτοι ὁμοίως τοῖς ἐσχάτοις.

σνζ΄ Τίνες εἰσὶν ἄχυρον κατακαιόμενον πυρὶ ἀσβέστῳ.

σνη΄ Τίς ἐστιν ὁ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου καταγινωσκόμενος, ὅτι θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ, καὶ τὰ ἑξῆς.

σνθ΄ Τίς ἐστιν ὁ ζέων τῷ πνεύματι.

σξ΄ Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ποτὲ μὲν μὴ γίνεσθε ἄφρονες· ποτὲ δὲ μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς· εἰ δυνατὸν μὴ εἶναι φρόνιμον παρ' ἑαυτῷ τὸν μὴ ἄφρονα.

σξα΄ Πῶς αἰτήσαντές τινα καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι, οὐκ ἔλαβον παρὰ τοῦ κῦ.

σξβ΄ Τίς ἐστιν ἡ διαφορὰ πτωχείας καὶ πενίας· καὶ πῶς ἀληθεύει ὁ Δαβὶδ λέγων· ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης.

σξγ΄ Τί βούλεται διδάξαι ὁ κς διὰ τῶν ὑποδειγμάτων, οἷς ἐπιφέρει τό, οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι

εἰ ἀκίνδυνόν ἐστι τὸ τοιοῦτον.

ρνε΄ Πῶς δεῖ προσφέρεσθαι τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἀρρώστοις.

ρνϛ΄ Τὸν πεπιστευμένον φροντίδα ἤτοι κελλαρείου, ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου. εἰ δεῖ πάντοτε ἔχειν τὴν φροντίδα, ἢ καὶ ἐναλλάσσεσθαι.

ρνζ΄ Ποταπῇ διαθέσει ὀφείλει δουλεύειν θεῷ τις.

ρνη΄ Ποταπῇ διαθέσει ὀφείλει δέχεσθαί τις τὸ ἐπιτίμιον.

ρνθ΄ Ὁ λυπούμενος κατὰ τοῦ ἐπιτιμήσαντος αὐτῷ ποταπός ἐστιν.

ρξ΄ Μετὰ ποίας διαθέσεως ὀφείλομεν ὑπηρετεῖν τοῖς ἀδελφοῖς.

ρξα΄ Μετὰ ποταπῆς ταπεινώσεως ὀφείλει τίς δέχεσθαι τὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ.

ρξβ΄ Ποταπὴν ἐν ἀλλήλοις ἔχειν δεῖ τὴν ἀγάπην.

ρξγ΄ Ποίῳ τρόπῳ δυνηθῇ τις κατορθῶσαι τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην.

ρξδ΄ Τί ἐστι τὸ μὴ κρίνετε καὶ οὐ μὴ κριθῆτε.

ρξε΄ Πῶς γνωρίσει τὶς εἰ ζήλῳ θῦ κινεῖται κατὰ τοῦ ἁμαρτάνοντος ἀδελφοῦ, ἢ ὀργίζεται.

ρξϛ΄ Μετὰ ποίας διαθέσεως ὑπακούειν δεῖ, τῷ εἰς ἔργον τῆς ἐντολῆς κατεπείγοντι.

ρξζ΄ Ποταπὴ ὀφείλει εἶναι ψυχὴ, ὅτι ὅλως κατηξιώθη ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ θῦ καταληφθῆναι.

ρξη΄ Μετὰ ποταπῆς διαθέσεως δεῖ λαμβάνειν ἱμάτιον ἢ ὑπόδημα, οἷον ἂν ᾖ.

ρξθ΄ Ἐὰν ἀδελφὸς νεώτερος ἐπιταχθῇ διδάξαι τι τὸν πρεσβύτερον καθ᾽ ἡλικίαν, πῶς αὐτῷ προσενεχθήσεται.

ρο΄ Εἰ δεῖ ἴσως προσέχειν τῷ πλεῖον κατορθοῦντι, καὶ ἔλαττον.

ροα΄ Ἐὰν δὲ λυπῆται ὁ ἐλάττων, προτιμωμένου τοῦ εὐλαβεστέρου.

ροβ΄ Ποταπῷ φόβῳ, ἢ ποίᾳ πληροφορίᾳ, ἢ ποίᾳ διαθέσει μεταλάβωμεν τοῦ σώματος τοῦ χῦ.

ρογ΄ Εἰ δεῖ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς κατ᾽ οἶκον ψαλμῳδίας λαλιάν τινα γίνεσθαι.

ροδ΄ Πῶς δυνηθῇ τις ἐν διαθέσει, καὶ μετὰ προθυμίας ποιεῖν τὰς ἐντολὰς τοῦ κῦ.

ροε΄ Πῶς φαίνεται ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κῦ.

ροϛ΄ Τίνες εἰσὶν οἱ ἐχθροὶ, οὓς ἀγαπᾶν προσετάχθημεν.

ροζ΄ Πῶς ὀφείλουσιν οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν.

ροη΄ Τί ἐστιν ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν.

ροθ΄ Πῶς δύναταί τις ἄνευ ἀγάπης πίστιν κτήσασθαι τοσαύτην ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἢ τὰ ὑπάρχοντα πάντα δοῦναι πτωχοῖς· ἢ παραδοῦναι τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἵνα καυθῇ.

ρπ΄ Μετὰ ποταπῆς διαθέσεως καὶ προσοχῆς ὀφείλομεν ἀκούειν τῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταλήψεως παραναγινωσκομένων ἡμῖν.

ρπα΄ Ἐὰν ὦσιν ἀδελφότητες πλησίον ἀλλήλων, καὶ ἡ μὲν πτωχεύει, ἡ δὲ ἑτέρα περὶ τὴν κοινωνίαν δυσχερεστέρα ᾖ, πῶς δεῖ τῆς πτωχευούσης πρὸς τὴν μεταδιδοῦσαν διατίθεσθαι.

ρπβ΄ Ἐκ ποίων καρπῶν δοκιμάζεσθαι ὀφείλει ὁ συμπαθῶς ἐλέγχων τὸν ἁμαρτάνοντα.

ρπγ΄ Ἐὰν συμβῇ τινὰς ἐν ἀδελφότητι ζῶντας διαφωνῆσαι πρὸς ἀλλήλους, ἢ ἀκίνδυνόν ἐστιν ἀγάπης οὕνεκεν, συμπεριφέρεσθαι τοῖς τοιούτοις.

ρπδ΄ Πῶς δυνηθῇ τις καὶ ὅτε παρακαλεῖ, καὶ ὅτε ἐλέγχει, μὴ μόνον σπουδάζειν εὐσχημόνως λαλῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὴν διάθεσιν τὴν ὀφειλομένην σώζειν πρός τε τὸν θῦ, καὶ πρὸς ἐκείνους οἷς λαλεῖ.

ρπε΄ Ἐάν τις ἐν διαλέξει συνδιατιθεμένους ὁρῶν τοὺς ἀκούοντας χαίρῃ, πῶς γνωρίσει ἑαυτὸν, εἰ διαθέσει ἀγαθῇ χαίρει, ἢ πάθει τινὶ ἰδίῳ.

ρπϛ΄ Ὑπὲρ ποταπῶν φίλων τιθέναι τὴν ψυχὴν ὀφείλομεν.

ρπζ΄ Εἰ χρὴ παρὰ τῶν κατὰ σάρκα οἰκείων δέχεσθαί τι ἕκαστον.

ρπη΄ Πῶς ἴδωμεν τοὺς ποτὲ συνοίκους ἡμῶν ἢ συγγενεῖς ἐρχομένους.

ρπθ΄ Ἐὰν δὲ καὶ παρακαλῶσιν ἡμᾶς θέλοντες ἀγαγεῖν εἰς τὰ ἴδια.

ρϙ΄ Εἰ δεῖ ἐλεεῖν τοὺς κατὰ σάρκα οἰκείους, ἐπιθυμοῦντας τὴν σωτηρίαν αὐτῶν.

ρϙα΄ Τίς ἐστιν ὁ πραΰς.

ρϙβ΄ Τί ἐστιν ἡ λύπη ἡ κατὰ θῦ, καὶ τίς ἡ τοῦ κόσμου.

ρϙγ΄ Ποία ἡ ἐν κῶ χαρά.

ρκβʹ Ὁ αὐτὸς ἐπιτιμηθεὶς εὐλογίαν μὴ λαβεῖν λέγει· ὅτι ἐὰν μὴ λάβω εὐλογίαν οὐκ ἐσθίω, εἰ δεῖ αὐτὸν ἀνέχεσθαι.

ρκγʹ Ὁ αὐτὸς λυπεῖται μὴ ἐπιτρεπόμενος ποιεῖν ὃ μὴ δύναται ἐπιτηδείως ποιεῖν· εἰ χρὴ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι.

ρκδʹ Εἰ δεῖ μετὰ αἱρετικῶν ἢ μετὰ ἑλλήνων ἀρτυθέντα που συνεσθίειν αὐτοῖς ἢ ἀσπάζεσθαι αὐτούς.

ρκεʹ Τὸν πιστευόμενον ἔργον καὶ ποιοῦντά τι χωρὶς ἀποσημειώσεως παρὰ τὸ διατεταγμένον αὐτῷ, εἰ δεῖ ἔχειν τὸ ἔργον.

ρκϛʹ Πῶς ἂν μὴ ἡττηθείη τις ἐν βρώμασι φιληδονίας.

ρκζʹ Λέγουσί τινες ὅτι ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὀργισθῆναι ἄνθρωπον.

ρκηʹ Τῷ θέλοντι ἐγκρατεύεσθαι ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε καὶ εἰς τὴν προκειμένην ἐντολὴν ἐμποδίζεσθαι, εἰ δεῖ συγχωρεῖν.

ρκθʹ Περὶ τοῦ πολλὰ νηστεύοντος· ἐν δὲ τῇ μεταλήψει μὴ δυναμένου ἀνέχεσθαι τοῦ βρώματος.

ρλʹ Πῶς χρὴ νηστεύειν, ὅταν χρεία γένηται νηστείας.

ρλαʹ Ὁ μὴ μεταλαμβάνων ὅθεν οἱ ἀδελφοὶ ἐσθίουσιν, ἀλλ᾽ ἕτερον ἐπιζητῶν, εἰ καλῶς ποιεῖ.

ρλβʹ Ὁ λέγων ὅτι βλάπτει με τοῦτο καὶ λυποῦμαι, ἐὰν ἄλλο μὴ δοθῇ τί ἐστιν.

ρλγʹ Ἐὰν δὲ καὶ γογγύσῃ διὰ βρῶμα.

ρλδʹ Ἐὰν δὲ καὶ ὀργισθεὶς παραιτῆται λαβεῖν τὰ πρὸς τὴν χρείαν.

ρλεʹ Εἰ χρὴ τὸν κάμνοντα αὐτὸν ἐπιζητῆσαι πλέον τι τῆς συνηθείας.

ρλϛʹ Εἰ ἀναγκαῖον πάντας συνάγεσθαι ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ ἀρίστου, καὶ τὸν ἀπολιμπανόμενον καὶ μετὰ τὸ ἄριστον ἐρχόμενον πῶς παρέλθωμεν.

ρλζʹ Εἰ καλόν ἐστι τὸ κρίνειν, ἐπὶ τοσόνδε εἰ τύχοι χρόνον ἀπέχεσθαι τοῦδέ τινος τοῦ βρώματος ἢ τοῦ πόματος.

ρληʹ Εἰ χρὴ ἐν ἀδελφότητι τινὰ πλέον τῶν ἄλλων νηστεύειν.

ρλθʹ Τῆς νηστείας ἐπιτεινομένης ἀτονώτεροι γινόμεθα εἰς τὸ ἔργον· τί οὖν χρὴ μᾶλλον ἐμποδίζειν τῷ ἔργῳ διὰ νηστείαν, ἢ παρορᾶν ἐκείνην διὰ τὸ ἔργον.

ρμʹ Ἐάν τις μὴ ἐγκρατεύηται περὶ τὰ βλαβερὰ τῶν βρωμάτων· μεταλαμβάνων δὲ ἀφειδῶς, κακώσει περιπέσῃ· εἰ χρὴ ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι.

ρμαʹ Εἰ δεῖ ξένους ἀδιαφόρως εἰσιέναι τοῖς ἐργαστηρίοις.

ρμβʹ Εἰ χρὴ τοὺς τεχνίτας δέχεσθαι παρά τινος ἔργον, ἄνευ γνώμης τοῦ προεστῶτος.

ρμγʹ Πῶς ὀφείλουσιν ἐπιμελεῖσθαι οἱ ἐργαζόμενοι, τῶν πεπιστευμένων αὐτοῖς σκευῶν.

ρμδʹ Ἐὰν δέ τις ἐξ ἀμελείας ἀπολέσῃ τι ἢ ἐκ καταφρονήσεως παραχρήσηται.

ρμεʹ Ἐὰν δὲ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ χρήσῃ τινὶ ἢ λάβῃ.

ρμϛʹ Ἐὰν δὲ καὶ συνεχούσης χρείας, ὁ προεστὼς ἐπιζητήσῃ παρ᾽ αὐτοῦ σκεῦος καὶ ἀντείπῃ.

ρμζʹ Ὁ περὶ τὸ ἔργον τοῦ κελλαρείου, ἢ τοῦ μαγειρείου, ἢ περί τι ἄλλο τοιοῦτον ἀσχολούμενος· ἐὰν μὴ φθάσῃ παρεῖναι τῷ κανόνι τῆς ψαλμῳδίας καὶ τῆς προσευχῆς, εἰ μηδὲν ζημιοῦται τὴν ψυχήν.

ρμηʹ Ποῖον μέτρον ἐξουσίας ἔχει ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, ὁ πιστευθεὶς τὴν φροντίδα τοῦ κελλαρείου.

ρμθʹ Τί τὸ κρίμα τοῦ οἰκονομοῦντος, ἐάν τι κατὰ προσωποληψίαν ἢ φιλονεικίαν ποιήσῃ.

ρνʹ Ἐὰν δὲ ἀμελήσας μὴ δῷ τῷ ἀδελφῷ τὰ πρὸς τὴν χρείαν.

ρναʹ Εἰ ἔξεστι τῷ ὑπηρετοῦντι, μετὰ μείζονος φωνῆς λαλεῖν.

ρνβʹ Περὶ τοῦ ὑπὲρ δύναμιν κάμνοντος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ.

ρνγʹ Ἡ τὰ ἔρια πιστευθεῖσα, πῶς αὐτὰ ὀφείλει ἔχειν.

ρνδʹ Ἐὰν συμβῇ ὀλίγους ὄντας ἀδελφούς, καὶ πλείοσιν ἀδελφοῖς ἐξυπηρετουμένους, εἰς ἀνάγκην ἐμπίπτειν τοῦ διΐστασθαι ἀπ᾽ ἀλλήλων διαμεριζομένους πρὸς τὰ ἔργα.

πϛ' Ἐὰν δὲ λέγῃ τις, ὅτι οὔτε λαμβάνω παρὰ τῆς ἀδελφότητος οὔτε δίδωμι, ἀλλὰ τοῖς ἐμοῖς ἀρκοῦμαι, τί δεῖ πρὸς τὸν τοιοῦτον παραφυλάξαι.

πζ' Εἰ ἔξεστιν ἑκάστῳ τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ἱμάτιον δοῦναι ὅπου ἐὰν θέλῃ εἰς ἐντολήν.

πη' Τίς ἐστιν ἡ μέριμνα ἡ βιωτική.

πθ' Ἐπειδὴ γέγραπται λύτρον ψυχῆς ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος· ἡμῖν δὲ οὐ προσεχώρησε τοῦτο, τί ποιήσωμεν.

ϙ' Εἰ ἔξεστι νυκτερινὸν ἱμάτιον ἔχειν, εἴτε τρίχινον, εἴτε ἀλλοῖον.

ϙα' Ἐὰν ἀδελφὸς ἴδιον ἔχων οὐδὲν, αἰτηθῇ παρά τινος αὐτὸ ὃ φορεῖ, τί ὀφείλει ποιῆσαι; μάλιστα ἐὰν γυμνὸς ᾖ ὁ αἰτήσας.

ϙβ' Τοῦ κυρίου προστάσσοντος πωλεῖν τὰ ὑπάρχοντα, τί διανοούμενον χρὴ τοῦτο ποιεῖν.

ϙγ' Τὸν ἅπαξ ἀποκτησάμενον, καὶ ἴδιον μηδὲν ἔχειν ἐπαγγειλάμενον, ποίᾳ διανοίᾳ κεχρῆσθαι δεῖ τοῖς πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίοις, οἷον ἐσθῆτι καὶ τροφῇ.

ϙδ' Περὶ τοῦ καταλιπόντος φόρους, καὶ ἀδελφότητι προσελθόντος.

ϙε' Εἰ συμφέρει τοῖς ἄρτι προσερχομένοις, εὐθὺς τὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν ἐκμανθάνειν.

ϙϛ' Εἰ δεῖ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπιτρέπειν γράμματα μανθάνειν, ἢ ἀναγνώσμασι προσέχειν.

ϙζ' Ἐὰν λέγῃ τις, ὅτι θέλω παρ᾽ ὑμῖν ὀλίγον χρόνον ὠφεληθῆναι, εἰ δεῖ αὐτὸν προσδέχεσθαι.

ϙη' Ποταπὸν φρόνημα ὀφείλει ἔχειν ὁ προεστὼς ἐν οἷς ἐπιτάσσει, ἢ διατάσσεται.

ϙθ' Ποταπῇ διαθέσει δεῖ ἐπιτιμᾶν τὸ ἐπιτίμιον.

ρ' Τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους καὶ προσαιτοῦντας, πῶς ἀπολύσομαι.

ρα' Περὶ τοῦ ἐγχειριζομένου τὴν οἰκονομίαν, καὶ περὶ τῶν προσαιτούντων.

ρβ' Περὶ τοῦ διερχομένου ἀπὸ ἀδελφότητος καθ᾽ ὃν δήποτε λόγον.

ργ' Ἐπειδὴ συμβαίνει ἔστιν ὅτε καὶ αὐτὸν ὀλισθαίνειν τὸν πρεσβύτερον, εἰ δεῖ αὐτὸν ἐλέγχεσθαι.

ρδ' Πῶς χρὴ τὰς φροντίδας ἐγχειρίζειν τοῖς ἀδελφοῖς.

ρε' Εἰ χρὴ τοὺς εἰσερχομένους εἰς ἀδελφότητα, εὐθέως τέχνας μανθάνειν.

ρϛ' Ποίοις ἐπιτιμίοις κεχρῆσθαι δεῖ ἐν ἀδελφότητι.

ρζ' Περὶ τοῦ λέγοντος ἐπιθυμίαν ἔχειν συζῆν τῇ ἀδελφότητι.

ρη' Εἰ χρὴ τὸν προεστῶτα ἐκτὸς τῆς προεστώσης λαλεῖν ἀδελφῇ τινι, τὰ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως.

ρθ' Εἰ χρὴ τὸν προεστῶτα μετὰ τῆς προεστώσης πυκνῶς διαλέγεσθαι.

ρι' Εἰ χρὴ ἐξομολογουμένης ἀδελφῆς τῷ πρεσβυτέρῳ, καὶ τὴν πρεσβυτέραν παρεῖναι.

ρια' Εἰ τοῦ πρεσβυτέρου γενέσθαι τι προστάξαντος ἐν ταῖς ἀδελφαῖς παρὰ γνῶσιν τῆς πρεσβυτέρας, εὐλόγως ἀγανακτεῖ ἡ πρεσβυτέρα.

ριβ' Ἐάν τις προσέλθῃ τῷ κατὰ θεὸν βίῳ, εἰ ἀκόλουθόν ἐστι τὸν προεστῶτα ἄνευ γνώμης τῶν ἀδελφῶν, τὸν τοιοῦτον προσδέχεσθαι.

ριγ' Εἰ δύναται ὁ ψυχῶν φροντίδα ἐγκεχειρισμένος φυλάξαι τὸ, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία.

ριδ' Εἰ δεῖ παντὶ τῷ ἐπιτάσσοντι, καὶ ᾧ δὴ ποτ᾽ οὖν ὑπακούειν.

ριε' Πῶς ὑπακούειν ἀλλήλοις χρή.

ριϛ' Μέχρι πόσου ὑπακούειν χρή.

ριζ' Ὁ μὴ πληροφορούμενος ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμέραν πρὸς τὴν προκειμένην ἐντολὴν ἐπιτάγμασι· τέχνην δὲ μαθεῖν ἐπιζητῶν, ποῖον πάθος νοσεῖ· καὶ εἰ χρὴ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι.

ριη' Ὁ σπουδαῖος εἰς τὴν ἐντολὴν καὶ ἐργαζόμενος οὐχ ὃ ἐπιτάσσεται, ἀλλ᾽ ὃ αὐτὸς θέλει, ποῖον μισθὸν ἔχει.

ριθ' Εἰ ἔξεστιν ἑκάστῳ παραιτεῖσθαι τὸ ἐγχειρισθὲν ἔργον, καὶ ἄλλο ἐπιζητεῖν.

ρκ' Εἰ δεῖ ἀπιέναι που χωρὶς ὑπομνήσεως τοῦ προεστῶτος.

ρκα' Εἰ ἔξεστι παραιτεῖσθαι τὰ βαρύτερα τῶν ἔργων.

στικῇ κατασκευὴ ἢ ἔχειν τι ποθεινὸν, ὥσπερ οἱ λιχνεύοντες στέμματα καὶ τοὺς ἔρωτας προσάγοντες εἰς παράστασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῇ ἀρρωστίᾳ συνὸν διηνεκῶς. τί ἂν οὖν τοῖς τοιούτοις παρὰ τῆς ἰατρικῆς γένοιτο κέρδος, καὶ οὐχὶ μᾶλλον κίνδυνος, μετεωριζομένοις ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου εἰς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν; τοῖς γε μὴν ἐκ πονηρᾶς διαίτης τὴν ἀρρωστίαν ἑαυτοῖς συναθροίσασιν, οἷον τύπῳ τινὶ καὶ ὑπογραμμῷ χρηστέον τῇ τοῦ σώματος θεραπείᾳ, πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν, καθὰ πρότερον εἴρηται. ἡ γὰρ ἀποχὴ τῶν βλαπτόντων κατὰ τὸν ἰατρικὸν λόγον καὶ ἡμῖν ἐστιν ὠφέλιμος. ἡ ἐκλογὴ τῶν χρησίμων, ἡ φυλακὴ τῶν παραγγελμάτων. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τῆς σαρκὸς ἀπὸ ἀρρωστίας πρὸς ὑγείαν μεταβολὴ παραμυθία γινέσθω πρὸς τὸ μὴ ἀπογινώσκειν ἡμᾶς τῆς ψυχῆς. ὡς οὐ δυναμένης ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων πρὸς τὴν οἰκείαν πάλιν ὁλοκληρίαν διὰ τῆς μετανοίας ἐπανελθεῖν. οὔτε οὖν φευκτέον πάντη τὴν τέχνην, οὔτε ἐπ' αὐτῇ πάσας τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἀκόλουθον. ἀλλ' ὡς κεχρήμεθα μὲν τῇ γεωργικῇ, αἰτούμεθα δὲ παρὰ θεοῦ τοὺς καρπούς, καὶ τῷ κυβερνήτῃ δὲ τὸ πηδάλιον ἐπιτρέπομεν, τῷ θεῷ δὲ προσευχόμεθα ἐκ τοῦ πελάγους ἀποσωθῆναι, οὕτω καὶ ἰατρὸν εἰσάγοντες, ὅτε λόγος συγχωρεῖ, τῆς πρὸς αὐτὸν ἐλπίδος οὐκ ἀφιστάμεθα. ἐμοὶ δὲ καὶ πρὸς ἐγκράτειαν οὐ μικρὸν συντελεῖν ἡ τέχνη φαίνεται. ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ τρυφὰς ἀποκόπτει, καὶ πλησμονὴν διαβάλλει, καὶ ποικιλίαν διαίτης. καὶ περίεργον ἀρτυμάτων ἐπίνοιαν, ὡς ἀσύμφορον ἀποπέμπεται, καὶ τὸ σύμπαν, τὴν ἔνδειαν μητέρα τῆς ὑγείας ἀποκαλεῖ. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο, οὐκ ἄχρηστος ἡμῖν ἡ παρ' αὐτῆς συμβουλή. εἴτε οὖν χρώμεθά ποτε τοῖς τῆς ἰατρικῆς παραγγέλμασιν, εἴτε παραιτούμεθα κατά τινα τῶν προαποδεδομένων λόγων, ὁ σκοπὸς τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως σωζέσθω. καὶ ἡ ὠφέλεια τῆς ψυχῆς οἰκονομείσθω, καὶ τὸ πρόσταγμα τοῦ ἀποστόλου πληρούσθω, εἰπόντος. εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε.

διὰ παθῶν διὰ μακροῦ χρόνου, καὶ διὰ βοηθημάτων ἀλγεινῶν τε ὁμοῦ καὶ ποικίλων τὴν
ἴασιν ἀναμένειν, ὑπόδειγμά ἐστι τοῦ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἁμαρτήματα διὰ φιλοπόνου δεή-
σεως καὶ πολυχρονίου μετανοίας καὶ ἀγῶνος ἐπιπόνου. ἣν ἂν ὁ λόγος ἡμῖν αὐτάρκη πρὸς
ἴασιν ὑποβάλλῃ, ὀφείλειν ἡμᾶς ἐπανορθοῦσθαι. οὐ τοίνυν, ἐπειδή τινες οὐ καλῶς
χρῶνται τῇ τέχνῃ τῇ ἰατρικῇ. φευκτέον ἡμῖν πᾶσαν τὴν ἀπ᾽ αὐτῆς ὠφέλειαν. οὐδὲ γὰρ
ἐπειδὴ μαγειρικῇ πρὸς τρυφῆς ἐπίνοιαν οἱ περὶ τὰς ἡδονὰς ἀκόλαστοι κέχρηνται. ἢ τῇ
ἀρτοποιΐᾳ, ἢ τῇ ὑφαντικῇ, ὑπερβαίνοντες τὸν ὅρον τῶν ἀναγκαίων, ἤδη ἡμᾶς πάσας
ὁμοῦ χρὴ παραιτεῖσθαι τὰς τέχνας. τὸ ἐναντίον μὲν οὖν ἐκ τῆς ὀρθῆς αὐτῶν χρήσεως, τὸ
ὑπ᾽ ἐκείνων παραφθειρόμενον διελέγχειν. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ
χάριν πονηρᾷ διαβάλλειν χρήσει οὐκ εὔλογον. τότε γὰρ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἰατρῶν τὴν ἐλ-
πίδα ἔχειν τῆς ἑαυτῶν ὑγείας, κτηνῶδες. ὅπερ πάσχοντάς τινας τῶν ἀθλίων ὁρῶμεν,
οἳ καὶ σωτῆρας αὐτοὺς ὀνομάζειν οὐ παραιτοῦνται. τότε πάντη τὰς ἐπ᾽ αὐτῆς ὠφελείας
ἀποφεύγειν, φιλόνεικον. ἀλλ᾽ ὥσπερ ὁ Ἐζεκίας τὴν παλάθην τῶν συκῶν οὐχὶ πρῶτον
αἴτιον ὑγείας ἡγεῖτο, οὐδὲ τούτῳ τὴν αἰτίαν τοῦ σώματος ἐλογίζετο τῆς ἰάσεως, προσε-
τίθει δὲ τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ἐπὶ τῇ κτίσει τῶν σύκων εὐχαριστίαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς παρὰ
τοῦ ἀγαθῶς καὶ φρονίμως οἰκονομοῦντος τὴν ζωὴν ἡμῶν θεοῦ, δεχόμενοι τὰς πληγὰς πα-
ρ᾽ αὐτοῦ. πρῶτον μὲν αἰτοῦμεν τὴν γνῶσιν τοῦ λόγου, καθ᾽ ὃν ἐπάγει τὰς μάστιγας, ἔπει-
τα δὲ τήν τε ἀπαλλαγὴν τῶν ὀδυνηρῶν, καὶ τὴν ὑπομονήν, πρὸς τὸ σὺν τῷ πειρασμῷ
παρασχεῖν καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν. δοθεῖσαν δὲ ἡμῖν τῆς ἰάσεως
τὴν χάριν, ἢ διὰ τοῦ οἰνελαίου, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς, ἢ διὰ τῶν σύκων, ὡς
ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου, εὐχαρίστως ὑποδεχώμεθα. καὶ οὐδὲν διοισόμεθα, εἴτε ἐκ τοῦ ἀφανοῦς
γένοιτο ἡμῖν ἡ ἐπιμέλεια τοῦ θεοῦ, εἴτε καὶ διά τινος τῶν σωματικῶν. ἃ πολλάκις ἐνερ-
γέστερον ἡμᾶς ἄγει εἰς συναίσθησιν τῆς παρὰ τοῦ κυρίου χάριτος. πολλάκις δὲ καὶ πρὸς παι-
δείαν περιπεσόντες ταῖς νόσοις, μέρος τῆς παιδεύσεως καὶ τὴν διὰ τῶν ἐπιπόνων
θεραπείαν ὑποστῆναι κατεδικάσθημεν. οὔτε οὖν τομάς, οὔτε καύσεις, οὔτε τὰ διὰ τῶν
δριμέων καὶ ἐπιπόνων φαρμάκων ἀλγήματα, οὔτε ἀσιτίας, οὔτε διαίτης ἀκριβῆ μέ-
τρα, οὔτε ἀποχὴν τῶν φθειρόντων παραιτεῖσθαι ἡμᾶς ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορεύει. στο-
χαζομένου πάλιν λέγω τοῦ σκοποῦ τῆς κατὰ ψυχὴν ὠφελείας, ὡς ἐν ὑποδείγματος λό-
γῳ τὴν ἑαυτῆς ἐπιμέλειαν παιδευομένης. κίνδυνος δὲ οὐχ ὁ τυχὼν εἰς μετεωρισμὸν τὴν
διάνοιαν ἐκπεσεῖν, ὡς παντὸς πάθους τῶν διὰ ἰατρικῆς βοηθημάτων προσδεομένου. οὐ
γὰρ πάντα φύσεώς εἰσιν ἀρρωστήματα, οὐδὲ ἐκ πλημμελοῦς διαίτης ἡμῖν, ἤ τινων ἄλλων
σωματικῶν ἀρχῶν προσγινόμενα. πρὸς ἅπερ ἐνίοτε ὁρῶμεν τὴν ἰατρικὴν χρησιμεύου-
σαν. πολλάκις γὰρ καὶ μάστιγες ἁμαρτημάτων εἰσὶ τὰ ἀρρωστήματα εἰς ἐπιστροφὴν προ-
» σαγόμενα. ὃν γάρ φησιν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει. καὶ διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ
» ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινό-
» μενοι δὲ ὑπὸ κυρίου, παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. τοὺς οὖν τοιού-
τους ἡσυχάζοντας καὶ ἀφεμένους τῶν ἰατρικῶν ἐπιτηδευμάτων, ὑπομένειν χρὴ τὰ
» ἐπαγόμενα, ὅταν γνωρίσωμεν ἑαυτῶν τὰ πλημμελήματα, κατὰ τὸν εἰπόντα. ὀργὴν
» κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἥμαρτον αὐτῷ. καὶ τὴν διόρθωσιν ἐπιδείκνυσθαι, διὰ τοῦ ποιεῖν καρ-
» ποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μεμνῆσθαι τοῦ κυρίου εἰπόντος. ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μηκέ-
» τι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. γίνεται δέ ποτε καὶ κατὰ ἐξαίτησιν τοῦ πο-
νηροῦ. ὥσπερ ἀγωνιστὴν μέγαν συγκαθιέντος αὐτῷ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ φιλανθρώπου δε-
σπότου, καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν αὐτοῦ διὰ τῆς εἰς ἄκρον ὑπομονῆς τῶν δούλων ἑαυτοῦ
καταισχύνοντος. ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ γενόμενον μεμαθήκαμεν. ἢ καὶ εἰς ὑπόδειγμα τοῖς
ἀφιλοπόνοις παράγονται ὑπὸ τοῦ θεοῦ οἱ δυνάμενοι μέχρι θανάτου ἐγκαρτερῆσαι τοῖς
ἀλγεινοῖς, ὡς ὁ Λάζαρος, ὃς τοιούτοις ἕλκεσι συνεχόμενος οὐδαμοῦ γέγραπται. οὔτε
αἰτήσας τι τὸν πλησίον, οὔτε δυσαρεστηθεὶς τοῖς παροῦσι. διὸ καὶ ἔτυχε τῆς ἐν τῷ κόλπῳ
τοῦ Ἀβραὰμ ἀναπαύσεως, ὡς ἀπολαβὼν τὰ κακὰ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. εὕρομεν δὲ καὶ ἄλ-
λην αἰτίαν ἀρρωστημάτων τοῖς ἁγίοις συμβαίνουσαν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου. ἵνα γὰρ μὴ
δόξῃ ὑπερβαίνειν τὸν ὅρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ μή τις αὐτὸν λογίσηται ἐν τῇ φυ-

Ἐρώτησις νε'.

Εἰ τοῖς ἐκ τῆς ἰατρικῆς κεχρῆσθαι κατὰ σκοπόν ἐστι τῆς εὐσεβείας.

Ἀπόκρισις.

Ὥσπερ ἑκάστη τῶν τεχνῶν βοήθεια ἡμῖν πρὸς τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεχάρισται, οἷον γεωργία μὲν, ἐπειδὴ οὐκ ἐξαρκεῖ τὰ αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς φυόμενα πρὸς τὴν τῶν χρειῶν παραμυθίαν· ὑφαντικὴ δὲ, ἐπειδὴ ἀναγκαία ἡ τῶν σκεπασμάτων χρεία, πρός τε τὸ εὔσχημον, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ ἀέρος βλάβας, καὶ οἰκοδομικὴ ὁμοίως, οὕτω καὶ ἰατρική· ἐπειδὴ τὸ ἐμπαθὲς ἡμῶν σῶμα ποικίλαις βλάβαις ταῖς ἔξωθεν προσπιπτούσαις, καὶ ταῖς ἔνδοθεν ἀπὸ τροφῶν συνισταμέναις ὑπόκειται, καὶ πλεονασμοῖς, καὶ ἐλλείψεσι καταπονεῖται, ἡ ἰατρικὴ τέχνη εἰς τύπον τῆς κατὰ ψυχὴν θεραπείας τὴν ἀπόθεσιν τοῦ περισσοῦ, καὶ τὴν τοῦ λείποντος πρόσθεσιν ὑποτιθεμένη ὑπὸ τοῦ πᾶσαν ἡμῶν τὴν ζωὴν οἰκονομοῦντος θεοῦ συγκεχώρηται. ὥσπερ γὰρ, εἰ ἦμεν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, οὐδὲν ἂν ἐπινοίας καὶ μόχθου γεωργικοῦ ἐπεδεήθημεν, οὕτω, καὶ εἰ ἐν ἀπαθείᾳ ἦμεν κατὰ τὸ πρὸ τοῦ παραπτώματος ἐν τῇ δημιουργίᾳ χάρισμα, οὐδενὸς ἂν τῶν ἐξ ἰατρικῆς πρὸς παραμυθίαν ἐχρῄζομεν. ἀλλ᾽ ὥσπερ μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι εἰς τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀκοῦσαι τὸ, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου, τότε τῇ μακρᾷ πείρᾳ, καὶ τῇ περὶ τὴν γῆν ταλαιπωρίᾳ τῆς γεωργίας τὴν τέχνην συνεστησάμεθα εἰς παραμυθίαν τῶν ἐκ τῆς κατάρας λυπηρῶν, τὴν σύνεσιν ἡμῖν, καὶ κατάληψιν τῆς τέχνης ταύτης τοῦ θεοῦ χαρισαμένου, οὕτω καὶ ἐπειδὴ ἐκελεύσθημεν εἰς τὴν γῆν πάλιν ἀποστραφῆναι ἀφ᾽ ἧς ἐλήφθημεν, καὶ ὀδυνηρᾷ σαρκὶ συνεζεύχθημεν εἰς φθορὰν καταδεδικασμένῃ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς πάθεσι τούτοις ὑποβληθείσῃ, παρεσχέθη ἡμῖν καὶ ἡ ἐκ τῆς ἰατρικῆς προσαγομένη τοῖς κάμνουσι κατὰ τὸ ποσὸν γοῦν ἐπικουρία. οὔτε γὰρ αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς ἐβλάστησαν αἱ βοτάναι, αἱ πρὸς ἕκαστον τῶν παθῶν οἰκείως ἔχουσαι, ἀλλὰ δηλονότι τῷ βουλήματι τοῦ δημιουργοῦ πρὸς τὸν τῆς ἡμετέρας ὠφελείας σκοπὸν ἐξηνέχθησαν. ἡ μὲν οὖν ἐν ταῖς ῥίζαις, καὶ τοῖς ἄνθεσιν ἢ φύλλοις, ἢ καρποῖς, ἢ ὀποῖς φύσις, ἢ ὅσα ἀπὸ μετάλλων, ἢ ὅσα ἐκ θαλάσσης πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς ὠφέλειαν οἰκείως ἔχειν ἐξεύρηται, ὅμοιά ἐστι τῆς τῶν ἐσθιομένων καὶ πινομένων εὑρέσεως. τὸ δὲ περιεινοημένον καὶ περίεργον, καὶ ἀσχολίαν πολλὴν ἐμποιοῦν, καὶ οἱονεὶ πᾶσαν ἡμῶν τὴν ζωὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς ἐπιμέλειαν περιφέρον, παραιτητέον χριστιανοῖς. καὶ σπουδαστέον οὕτω κεχρῆσθαι τῇ τέχνῃ, εἴποτε δέοι, ὡς μὴ ἐν αὐτῇ τὴν πᾶσαν αἰτίαν τοῦ ὑγιαίνειν, ἢ νοσεῖν τίθεσθαι. ἀλλ᾽ ὡς εἰς δόξαν θεοῦ καὶ τύπον τῆς τῶν ψυχῶν ἐπιμελείας τὴν χρῆσιν τῶν ἀπ᾽ αὐτῆς παραλαμβάνειν. ἐν ἐρημίᾳ δὲ, τῶν ἐξ ἰατρικῆς βοηθημάτων μὴ πᾶσαν ἔχειν τὴν ἐλπίδα πρὸς τὴν τῶν λυπηρῶν παραμυθίαν, ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ, ἀλλ᾽ εἰδέναι, ὅτι, ἢ οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν, ἢ ὥσπερ τότε ὁ κύριος, ποτὲ μὲν πηλὸν ποιῶν ἐπέχριε, καὶ νίψασθαι προσέταξεν εἰς τὸν σιλωάμ, ποτὲ δὲ ἠρκεῖτο τῷ βουλήματι μόνῳ, λέγων, θέλω καθαρίσθητι. τινὰς δὲ καὶ ἐναθλεῖν τοῖς ἐπιπόνοις ἀφῆκε· δοκιμωτέρους αὐτοὺς διὰ τῆς πείρας παρασκευάζων. οὕτω καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν, ὅτε μὲν ἀοράτως ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐφαπτόμενος, ὅταν τοῦτο συμφέρειν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καταμάθῃ, ὅτε δὲ καὶ ὑλικοῖς κεχρῆσθαι βοηθείαις ἐπὶ τῶν παθῶν ἡμῶν εὐδοκεῖ. τῇ παρατάσει τῆς θεραπείας, ἔμμονον τὴν μνήμην τῆς χάριτος ἐμποιῶν. ἢ καὶ τύπον τινὰ πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν, ὡς εἶπον, τῆς ψυχῆς παρεχόμενος. ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς σαρκὸς, ἥτε τοῦ ἀλλοτρίου ἀπόθεσις ἀναγκαία, καὶ ἡ πρόσθεσις τοῦ ἐνδέοντος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἀποικονομεῖσθαι μὲν τὸ ἀλλότριον, προσλαμβάνειν δὲ τὸ κατὰ φύσιν προσῆκον, ὅτι ὁ θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ· καὶ ἔκτισεν ἡμᾶς ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τομῶν καὶ καύσεων, καὶ πικρῶν φαρμάκων μεταλήψεως ὑπὲρ τῆς τοῦ σώματος θεραπείας ἀνεχόμεθα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὰ τμητικὰ τοῦ ἐλεγκτικοῦ λόγου, καὶ τὰ πικρὰ τῶν ἐπιτιμήσεων φάρμακα ὑπὲρ τῆς κατὰ ψυχὴν θεραπείας καταδέχεσθαι χρή· ὅπερ τοῖς μὴ παιδευθεῖσιν, ὁ προφητικὸς λόγος ἐπονειδίζων φησί· μὴ ῥητίνη οὐκ ἔστιν ἐν γαλαάδ; ἢ ἰατρὸς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ; διατί οὐκ ἀνέβη ἴασις θυγατρὸς λαοῦ μου; καὶ τὸ ἐπὶ τῶν χρονίων

τοῦ ἁμαρτήματος, ὡς κατὰ ἁμαρτήματος κινεῖσθαι, καὶ τῇ σφοδρότητι τῆς ἐκδικήσεως δεικνύειν τὸ διάπυρον τῆς διαθέσεως.

Ἐρώτησις. νά.

Ποίῳ τρόπῳ δεῖ διορθοῦσθαι τὸ πλημμέλημα τοῦ ἡμαρτηκότος.

Ἀπόκρισις.

Καὶ τὰς διορθώσεις δὲ κατὰ τὸν τῆς ἰατρείας λόγον προσαγέτω τοῖς ἐμπαθέσι, μὴ ὀργιζόμενος τοῖς ἀσθενοῦσιν, ἀλλὰ τῇ νόσῳ μαχόμενος, καὶ ἀπεναντίον μὲν ἱστάμενος πρὸς τὰ πάθη. δι' ἐπιπονωτέρας δέ, εἰ δέοι διαγωγῆς ἰώμενος τὸ ἀρρώστημα τῆς ψυχῆς. οἷον τὴν κενοδοξίαν τῇ ἐπιτάσει τῶν τῆς ταπεινοφροσύνης ἐπιτηδευμάτων. τὴν ἀργολογίαν τῇ σιωπῇ, ὕπνον ἄμετρον διὰ τῆς ἐν προσευχαῖς ἀγρυπνίας. ἀργίαν σώματος, διὰ τῶν κόπων. βρῶσιν ἀπρεπῆ, διὰ τῆς ἀσιτίας. γογγυσμόν, διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ. ὥστε μήτε συνεργάζεσθαι αὐτῷ τινὰ τῶν ἀδελφῶν ἑλέσθαι, μήτε τὸ παρ' αὐτοῦ ἔργον ἀναμιγνύναι τοῖς ἄλλων καθὼς προείρηται. πλὴν εἰ μὴ ἄρα διὰ τῆς ἀνεπαισχύντου μετανοίας ἀπαλλαγεὶς τοῦ πάθους φανείη. καὶ τότε τὴν ἐν τῷ γογγυσμῷ γενομένην ἐργασίαν προσδέχεσθαι, μὴ δὲ οὕτως εἰς ὑπηρεσίαν τῆς τῶν ἀδελφῶν χρήσεως, ἀλλ' εἰς ἑτέραν χρείαν οἰκονομοῦντας. καὶ τούτων ὁ λόγος ἀρκούντως προαποδέδεικται.

Ἐρώτησις. νβ́.

Μετὰ ποίας διαθέσεως καταδέχεσθαι δεῖ τὰ ἐπιτίμια.

Ἀπόκρισις.

Ὥσπερ δὲ τὸν προεστῶτα εἴπομεν χρῆναι ἀπαθῶς προσάγειν τὰς θεραπείας τοῖς ἀσθενοῦσιν, οὕτω πάλιν χρὴ τοὺς θεραπευομένους μὴ πρὸς ἔχθραν δέχεσθαι τὰ ἐπιτίμια. μηδὲ τυραννίδα νομίζειν τὴν ἀπὸ εὐσπλαγχνίας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς προσαγομένην αὐτῷ ἐπιμέλειαν. αἰσχρὸν γὰρ τοὺς μὲν τὰ σώματα νοσοῦντας τοσοῦτον τοῖς ἰατροῖς καταπιστεύειν, ὥστε καὶ τέμνουσι, καὶ καίουσι, καὶ πικροῖς τοῖς φαρμάκοις ἀνιῶσιν, εὐεργέτας λογίζεσθαι, ἡμᾶς δὲ πρὸς τοὺς τῶν ψυχῶν ἡμῶν θεραπευτάς, ὅταν δι' ἐπιπόνου ἀγωγῆς τὴν σωτηρίαν ἡμῖν κατεργάζονται, μὴ τὴν αὐτὴν ἔχειν διάθεσιν. τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ πάλιν, ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν. ὥστε πρὸς τὸ τέλος ἀποβλέποντα, εὐεργέτην προσήκει κρίνειν τὸν τὴν κατὰ θεὸν λύπην ἡμῖν ἐμποιοῦντα.

Ἐρώτησις. νγ́.

Πῶς οἱ τῶν τεχνῶν διδάσκαλοι διορθώσονται τοὺς παῖδας πταίοντας.

Ἀπόκρισις.

Δεῖ μέντοι καὶ τοὺς τὰς τέχνας διδάσκοντας, ὅσα τὴν εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην ἐξαμαρτάνουσιν οἱ μανθάνοντες, ἐφ' ἑαυτῶν ἐλέγχειν τὸ πλημμέλημα, καὶ ἐπανορθοῦσθαι τὰ σφάλματα. ὅσα δὲ τῶν ἁμαρτημάτων τῆς τοῦ ἤθους διαφθορᾶς ἐστι κατηγορήματα, οἷον ἀπείθειαι καὶ ἀντιλογίαι, καὶ ῥαθυμίαι περὶ τὰ ἔργα, ἢ ἀργολογία, ἢ ψεῦδος, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἀπειρημένων τοῖς εὐσεβέσιν ἐπὶ τὸν ἔφορον τῆς κοινῆς εὐταξίας ἄγοντας δεῖ ἐλέγχειν. ὥστε παρ' αὐτοῦ καὶ τὸ μέτρον, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἰάσεως τῶν ἁμαρτημάτων ἐπινοεῖσθαι. εἰ γὰρ ἰατρεία ψυχῆς ἐστιν ἡ ἐπιτίμησις, οὐ παντός ἐστιν ἐπιτιμᾶν, ὡς οὐδὲ τὸ ἰατρεύειν. πλὴν ἐὰν μή τινι αὐτὸς ὁ προεστὼς ἐπιτρέψῃ μετὰ δοκιμασίας πλείονος.

Ἐρώτησις. νδ́.

Περὶ τοῦ τοὺς προεστῶτας τῆς ἀδελφότητος ἀλλήλοις τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀνατίθεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ἀγαθὸν δέ ποτε καὶ συνέδριον κατά τινας ὡρισμένους καιροὺς καὶ τόπους τῶν ἐπιτεταγμένων τοῖς ἀδελφότησι γίνεσθαι. καθ' ὃ τά τε παρὰ λόγον ἀπαντήσαντα πράγματα, καὶ τῶν ἠθῶν τὰ δυσμεταχείριστα, καὶ ὅπως διέθηκαν ἕκαστον, ἀναθήσονται ἀλλήλοις. ὥστε καὶ τὸ ἐσφαλμένως ποτὲ γενόμενόν τινι τῇ κρίσει τῶν πολλῶν ἀξιοπίστως ἀποκαλυφθῆναι. καὶ τὸ κατορθωθὲν τῇ μαρτυρίᾳ τῶν πλειόνων βεβαιωθῆναι.

φότητος· ἔκβαλλε γάρ φησι λοιμὸν ἐκ συνεδρίου, καὶ συνεξελεύσεται αὐτῷ νεῖκος· καὶ πάλιν· ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, διότι μικρὰ ζύμη, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ.

Ἐρώτησις. μη'.

Ὅτι οὐ δεῖ περιεργάζεσθαι τὰς οἰκονομίας τοῦ προεστῶτος, τῷ δὲ ἰδίῳ προσέχειν ἔργῳ.

Ἀπόκρισις.

Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ ῥᾳδίως τῷ τοιούτῳ πάθει τῆς διακρίσεως εἰς βλάβην ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑτέρων περιπίπτειν, ἐκεῖνο καθόλου παραφυλακτέον ἐν ἀδελφότητι, τὸ τὴν ἀρχὴν μηδένα τὰς τοῦ προεστῶτος οἰκονομίας περιεργάζεσθαι, μηδὲ πολυπραγμονεῖν τὰ γινόμενα ἐκτὸς τῶν ἐγγυτέρων τοῦ προεστῶτος, καὶ βαθμῷ καὶ συνέσει· οὓς καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν κοινῶν βουλήν τε καὶ σκέψιν ἀναγκαίως παραλήψεται· πειθόμενος τῇ παραινέσει τοῦ εἰπόντος· μετὰ βουλῆς πάντα ποίει. εἰ γὰρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐπετρέψαμεν αὐτῷ τὴν οἰκονομίαν, ὡς θεῷ τὸν λόγον δώσοντι, ἀλογώτατον παντελῶς περὶ τῶν εὐτελεστάτων ἀπιστεῖν, καὶ ὑποψιῶν ἀτόπων κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτόν τε πληροῦσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀφορμὴν παρέχειν. διόπερ, ἵνα μὴ τοῦτο συμβαίνῃ, ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω· καὶ τῇ φροντίδι τῶν αὐτῷ ἐπιβαλλόντων ὅλον ἑαυτὸν ἀποδοὺς, μηδὲν τὰς ἄλλας οἰκονομίας περιεργαζέσθω· μιμούμενος τοὺς ἁγίους μαθητὰς τοῦ κυρίου, ἐφ' ὧν καίτοι τοῦ πράγματος τῆς κατὰ τὴν σαμαρεῖτιν εἰς ὑποψίαν ἀγαγεῖν δυναμένου, ὅμως οὐδεὶς φησιν εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς.

Ἐρώτησις. μθ'.

Περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐν τῇ ἀδελφότητι.

Ἀπόκρισις.

Περὶ δὲ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐν τῇ ἀδελφότητι, ὅταν ἀσύμφωνοί τινες ὦσι περί τινος πράγματος, οὐ χρὴ φιλονείκως ἀλλήλοις ἀντιτείνειν, ἀλλὰ ταμιεύεσθαι τοῖς δυνατωτέροις τὴν ἐπίκρισιν. ὥστε δὲ μήτε τὴν τάξιν συγχεῖσθαι πάντων ἐπερωτώντων, καὶ πάντοτε, μήτε ἀφορμὴν ἐρεσχελίας καὶ φλυαρίας ἐγγίνεσθαι, ἕνα τινὰ εἶναι χρὴ τὸν δοκιμασθέντα δυνατῶς ἔχειν· ἢ εἰς κοινὴν ἐπίσκεψιν προτιθέναι τῇ ἀδελφότητι τὰ παρά τισιν ἀμφιβαλλόμενα, ἢ τῷ προεστῶτι ἀνατίθεσθαι. ἀκολουθοτέρα γὰρ καὶ ἐπιστημονικωτέρα ἡ διάσκεψις οὕτω τῶν ζητουμένων γενήσεται. εἰ γὰρ ἑκάστῳ πράγματι ἐπιστήμης καὶ ἐμπειρίας χρεία, πολλῷ πλέον ἐν τοῖς τοιούτοις. καὶ εἰ ἐργαλείων χρῆσιν οὐκ ἄν τις ἐπιτρέψειεν ἀπείροις, πολλῷ μᾶλλον χρὴ τὴν τῶν λόγων μεταχείρισιν τοῖς δυνατοῖς συγχωρεῖν, οἳ καὶ τόπον καὶ καιρὸν, καὶ τρόπον τῶν ἐπερωτήσεων ἱκανοὶ ἔσονται διαγινώσκειν, ἀφιλονείκως τε, καὶ φρονίμως ἀντιτιθέντας, καὶ συνετῶς ἀκούοντας, ἀκριβῶς φυλάσσειν τῶν ἐπιζητουμένων τὰς λύσεις πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ κοινοῦ.

Ἐρώτησις, ν'.

Πῶς χρὴ ἐπιτιμᾶν τὸν προεστῶτα.

Ἀπόκρισις.

Ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις μὴ ἐμπαθῶς τοῖς ἡμαρτηκόσιν ὁ προεστὼς προσαγέτω. τὸ γὰρ μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐλέγχειν τὸν ἀδελφὸν, οὐχ ἐκεῖνον ἐστὶν ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσαι, ἀλλ' ἑαυτὸν περιβαλεῖν πλημμελήμασι. διόπερ φησὶν, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μὴ δὲ ἐν οἷς μὲν ἂν αὐτὸς παροφθῇ, σφοδρὸν εἶναι· ἐν οἷς δὲ ἂν ἄλλον καταφρονούμενον ἴδῃ, τὴν πρὸς τὸν ἡμαρτηκότα χρηστότητα ἐπιδείκνυσθαι· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δυσχεραίνειν ἐπὶ τῷ κακῷ τότε. οὕτω γὰρ τῆς τε φιλαυτίας τὴν ὑποψίαν ἐκφεύξεται, καὶ ἀπόδειξιν δώσει, τοῦ μὴ τὸν ἡμαρτηκότα μισεῖν, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀποστρέφεσθαι, τῇ διαφορᾷ τῇ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἕτερον· διαφορὰν δὲ ἀγανακτήσεως ποιούμενος μὴ τὴν εἰρημένην, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν, φανερός ἐστιν ὅτι οὔτε διὰ τὸν θεὸν, οὔτε διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ ἡμαρτηκότος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑαυτοῦ φιλοδοξίαν ἢ φιλαρχίαν ἀγανακτεῖ. χρὴ γὰρ ζῆλον μὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης ἀτιμαζομένου ἐν τῇ τῆς ἐντολῆς παραβάσει ἐπιδεικνύμενον· εὐσπλαγχνίαν δὲ φιλαδελφίας ὑπὲρ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας ἔχοντα κινδυνεύοντος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ· ὅτι ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται. ἐπὶ παν

» συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες λαλῶσι γλώσσαις, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶ-
» ται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; καὶ ἐὰν ὑπὸ ἀγνοίας δὲ ἄλλῳ προσαγάγῃ τὰς
ἐπερωτήσεις ὁ ξένος, καὶ ἔχῃ ἀποκρίνεσθαι τὸ ἀσυνδετὲς ὁ παρὰ πρόσωπον ἐπερωτηθεὶς,
ὅμως τῆς ἀταξίας ἕνεκεν αὐτὸς μὲν σιωπάτω· ὑποδεικνύτω δὲ τὸν τὸ μέρος τοῦτο πε-
πιστευμένον, ὡς ἐποίησαν οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ τοῦ χριστοῦ· ὥστε ἄτακτον, καὶ ἀσχήμονα τὴν
χρῆσιν τοῦ λόγου γίνεσθαι. εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν σωμάτων θεραπείας, οὔτε φαρμάκῳ
οὔτε σιδήρῳ παντός ἐστι χρήσασθαι ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων, ἀλλὰ τοῦ τὴν τέχνην ἀνει-
ληφότος, καὶ χρόνῳ μακρῷ, καὶ πείρᾳ, καὶ μελέτῃ τῶν ἔργων, καὶ διδασκαλίᾳ τῶν
ἐπιστημόνων, τίνα ἔχει λόγον, τῇ δὲ τοῦ λόγου θεραπείᾳ τοὺς τυχόντας ἐπιπηδᾶν; ἐν
ᾧ καὶ τὸ μικρότατον παροφθὲν μεγίστην φέρει τὴν ζημίαν. παρ' οἷς γὰρ οὐδὲ ἄρτου μετά-
δοσις τοῖς τυχοῦσιν ἐφίεται· ἀλλ' ἐνὶ προσήκει ἡ τοιαύτη διακονία, τῷ μετὰ δοκιμασίας
πεπιστευμένῳ παρὰ τούτοις, πῶς οὐχὶ πολὺ πλέον τὴν πνευματικὴν τροφὴν ἐξελεγμένως,
καὶ παρατετηρημένως ὑφ' ἑνὸς τῶν δυνατωτέρων προσάγεσθαι χρὴ τοῖς αἰτοῦσιν; ὥσ-
τε οὐ τῆς τυχούσης αὐθαδείας τὸν ἐπερωτηθέντα κρίμα θεοῦ, ἀδεῶς οὕτω, καὶ ὡς ἔτυ-
χε καταπολμᾶν τῆς ἀποκρίσεως· ἀλλὰ μὴ ἀποδεικνύειν τὸν ἐγκεχειρισμένον τὴν τοῦ
λόγου οἰκονομίαν. ὃς δὲ τὸ πιστὸς εἶναι πάντως, καὶ φρόνιμος οἰκονόμος ἐπιλέγει, εἰς τὸ δὲ
διδόναι μὲν ἐν καιρῷ τὴν πνευματικὴν τροφὴν, οἰκονομεῖν δὲ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει κα-
θὼς γέγραπται. καὶ διαφάγῃ δέ τι τὸν ὀφείλοντα ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἄλλος ἐξεύρῃ, μὴ
τῷ ἐλέγχῳ εὐθὺς ἐπιπηδάτω, ἀλλὰ ἰδίᾳ ὑποβαλλέτω τὸ παρασταν. ἐπάρσεως γὰρ ἀ-
φορμὴ ἐκ τούτου, κατὰ τῶν προεχόντων τοῖς ὑποδεεστέροις γίνεται. ὥστε καὶ χρησί-
μως ἀποκριθῇ τις, μὴ καθηκόντως δὲ, ἔνοχός ἐστι τοῖς τῆς ἀταξίας ἐπιτιμίοις.

Ἐρώτησις. μϛ´.

Περὶ τοῦ μὴ συγκρύπτειν ἁμαρτήματα ἀδελφῶν ἢ ἑαυτῷ.

Ἀπόκρισις.

Πᾶν δὲ ἁμάρτημα ἀναφέρεσθαι δεῖ τῷ προεστῶτι, ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἡμαρτηκότος, ἢ παρὰ
τῶν συνεγνωκότων, ἐὰν αὐτοὶ θεραπεῦσαι μὴ δυνηθῶσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου προστε-
» ταγμένον. κακία γὰρ σιωπηθεῖσα, νόσος ὕπουλός ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ. ὡς οὖν οὐκ ἂν εἴποι-
μεν εὐεργέτην τὸν ἐγκατακλείοντα τῷ σώματι τὰ ὀλέθρια, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν δὲ ὀδύ-
νης καὶ ἀμύξεως εἰς τὸ φανερὸν ἕλκοντα, ὥστε ἢ δὲ ἐμέτου ἀπορρίψαι τὸ βλάπτον, ἢ κα-
θόλου δὲ τῆς τοῦ πάθους φανερώσεως ἄγνωστον ὑποδεῖξαι τὸν τρόπον τῆς θεραπείας,
οὕτω δηλονότι καὶ τὸ κρύπτειν ἁμαρτίαν, συγκατασκευάζειν ἐστὶ τῷ νοσοῦντι τὸν θάνατον.
» κέντρον γάρ φησι τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία. κρείσσους δὲ ἔλεγχοι μετὰ παρρησίας κρυπτομέ-
» νης φιλίας. μήτε οὖν ἄλλος ἄλλῳ συγκρυπτέτω, ἵνα μὴ ἀδελφοκτόνος ἀντὶ φιλαδέλ-
» φου γένηται. μήτε αὐτὸς ἑαυτῷ. ὁ γὰρ μὴ ἰώμενος φησὶν ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἀ-
» δελφός ἐστι τοῦ λυμαινομένου ἑαυτόν.

Ἐρώτησις. μζ´.

Περὶ τῶν μὴ καταδεχομένων τὰ παρὰ τοῦ προεστῶτος τυπούμενα.

Ἀπόκρισις.

Τὸν δὲ μὴ καταδεχόμενον τὰ παρὰ τοῦ προεστῶτος διατεταγμένα, χρὴ φανερῶς ἰδίᾳ αὐ-
τῷ ἀντιλέγειν. εἴ τινα ἔχοι λόγον ἰσχυρὸν κατὰ βούλημα τῶν γραφῶν, ἢ σιωπήσαντα τὸ
προστεταγμένον ποιεῖν. εἰ δὲ αὐτὸς αἰσχύνοιτο ἄλλοις τισὶ μεσίταις πρὸς τοῦτο χρησά-
σθω. ἵνα εἰ μὲν παρὰ τὴν γραφὴν εἴη ἡ διαταγὴ, ὠφέληται καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς
ἀδελφοὺς ἀβλαβεῖς. εἰ δὲ δειχθείη κατὰ λόγον τὸν προσήκοντα γενομένη, καὶ ἑαυτοὺς
» διακρίσεως ματαίας καὶ ἐπικινδύνου ἐλευθερώσῃ. ὁ γὰρ διακρινόμενος φησὶν, ἐὰν φά-
» γῃ κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. καὶ τοῖς ἁπλουστέροις μηδένα δυσπειθείας ὄλισθον
» ἐμποιήσῃ. συμφέρει γάρ φησιν ὁ κύριος, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ,
» καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. ἐὰν δέ τινες
ἐπιμένωσι τῇ ἀπειθείᾳ, λάθρα μὲν καταμεμφόμενοι, μὴ δημοσιεύοντες δὲ τὴν λύπην,
ὡς καὶ διακρίσεως αἴτιοι τῇ ἀδελφότητι, καὶ τὴν πρὸς τὰς ἐντολὰς πληροφορίαν δια-
σαλεύοντες, καὶ δυσπειθείας, καὶ παρακοῆς διδάσκαλοι, ἐκβαλλέσθωσαν τῆς ἀδελ-

τὴν προστασίαν τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἀδελφότησι προεχόντων, καὶ ἱκανὴν [illegible]ξιν τοῦ τρόπου
" ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ δεδωκότα. καὶ οὗτοι γάρ φησι δοκιμαζέσθωσαν, πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. οὕτω καὶ ὁ τοιοῦτος ἐπιτρεπέσθω τὴν προστασίαν, καὶ τὴν τάξιν ὁριζέτω τῇ ἀδελφότητι, τὴν διανομὴν τῶν ἔργων, καθ' ὃ ἕκαστος ἐπιτηδείως ἔχει ποιούμενος.

ἐρώτησις. μδ΄.

τίσιν ἐπιτρέπειν χρὴ τὰς ἀποδημίας, καὶ πῶς ἐπανιόντας αὐτοὺς ἀνακρίνειν.

ἀπόκρισις.

Τὴν μὲν ἀποδημίαν ἐπιτρεπέτω τῷ δυναμένῳ ἀβλαβῶς τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, καὶ ὠφελίμως τοῖς συντυγχάνουσιν ἐκτελεῖν. ὡς ἐὰν μὴ παρῇ ὁ ἐπιτήδειος, βέλτιον ἐν ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων πᾶσαν θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν μέχρι καὶ θανάτου ὑπενεγκεῖν, ἢ παραμυ-
" θίας ἕνεκεν σωματικῆς, βλάβην ψυχῆς ὁμολογουμένην προσδέχεσθαι. καλὸν γάρ μοι φη-
" σὶν ὁ ἀπόστολος, μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. καὶ τοῦτο ἐν τοῖς ἐπ' ἐξουσίας. πόσῳ οὖν μᾶλλον ἐν τοῖς κατ' ἐντολήν, καίτοιγε οὐδὲ τοῦτο ἀπαραμύθητον ὁ τῆς ἀγάπης νόμος ἀφίησιν. ἐὰν γὰρ συμβῇ μὴ παρεῖναι μιᾷ ἀδελφότητι τὸν ἐπιτηδείως ἀποστελλόμενον, οἱ σύνεγγυς τὸ λεῖπον ἀναπληρώσουσι. κοινὰς τὰς ἀποδημίας, καὶ ἀχωρίστους ἀλλήλων ποιούμενοι. ὡς τούς τε κατὰ ψυχὴν ἀσθενεῖς, ἢ καὶ κατὰ τὸ σῶμα σαθροὺς ἐν τῇ τοιαύτῃ κοινωνίᾳ τοῖς ἰσχυροτέροις συνδιασώζεσθαι. πόρρωθεν καὶ τοῦτο τοῦ πεπιστευμένου προκαθηστῶντος, ὡς μὴ παρ' αὐτὰ τῆς χρείας ἀπορεῖν ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς στενοχωρίας τὴν παραμυθίαν ἀνευρίσκεσθαι. μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον, ἀνακρινέτω τὸν ἀπόδημον, τίνες αἱ πράξεις, ποταπῶν ἀνδρῶν αἱ συντυχίαι αὐτῷ γεγόνασιν. οἱ λόγοι τίνες οὓς πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο. ποῖα τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διανοήματα. εἰ πᾶσαν ἡμέραν, καὶ πᾶσαν νύκτα τῷ φόβῳ τοῦ θεοῦ συζῶν διετέλεσεν, ἤ που παρέτρεψε, καὶ παρεκίνησέ τι τῶν δεδογμένων, ἢ ταῖς ἔξωθεν περιστάσεσιν ἐνδούς, ἢ τῇ οἰκείᾳ ῥαθυμίᾳ παρασυρείς. καὶ τὸ μὲν ὀρθῶς ἐπιτελεσθὲν, ἀποδοχῇ βεβαιούτω, τὸ δὲ ἐσφαλμένον τῇ ἐπιμελείᾳ, καὶ ἐπιστημονικῇ διδασκαλίᾳ διορθούσθω. οὕτω γὰρ κεφαλαιότεροί τε οἱ ὁδεύοντες ἔσονται τῇ φροντίδι τῆς ἀποδόσεως τοῦ λόγου, καὶ ἡμεῖς δόξομεν μή τε ἐν καιρῷ τοῦ χωρισμοῦ ἀμελεῖν αὐτῶν τῆς ζωῆς. καὶ τοῖς ἁγίοις δὲ τοῦτο συνήθες ἡ ἱστορία τῶν πράξεων παραδίδωσι. διδάσκουσα ἡμᾶς, ὅπως μὲν πέτρος τὸν λόγον τῆς τῶν ἐθνῶν κοινωνίας ἐπανελθὼν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα τοῖς ἐκεῖ ἀποδίδωσιν. ὅπως δὲ παῦλος καὶ βαρνάβας παραγενόμενοι, καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. καὶ πάλιν ὅτι ἐσιώπησεν ἅπαν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον βαρνάβα καὶ παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησε δι' αὐτῶν ὁ θεός. ἐκεῖνο μέντοι εἰδέναι χρή, ὅτι τὰ καπηλικὰ κέρδη παντὶ τρόπῳ φευκτέον ταῖς ἀδελφότησιν.

ἐρώτησις. με΄.

ὅτι χρὴ μετὰ τὸν προεστῶτα καὶ ἄλλον εἶναι τινὰ τὸν δυνάμενον ἐν ἀπουσίᾳ ἢ ἀσχολίᾳ ἐκείνου τῶν ἀδελφῶν ἐπιμελεῖσθαι.

ἀπόκρισις.

Ἐπειδὴ συμβαίνει πολλάκις, ἢ δι' ἀσθένειαν σώματος, ἢ ἀποδημίας ἀνάγκην, ἢ κατά τινα ἄλλην περίστασιν χωρίζεσθαι τῆς ἀδελφότητος τὸν προεστῶτα, ἔστω τις καὶ ἕτερος μετὰ δοκιμασίας αὐτοῦ τε καὶ ἄλλων τῶν ἱκανῶν δοκιμάζειν, εἰς τοῦτο ἐξειλεγμένος εἰς τὸ, ἀπόντος ἐκείνου διαδέχεσθαι τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀδελφῶν. ὥς τε καὶ τοῖς παροῦσι παρ' ἑνὸς γίνεσθαι τὰς παρακλήσεις τοῦ λόγου. ἀλλὰ μὴ ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τοῦ προεστῶτος δημοκρατικόν τι σχῆμα μεταλαμβάνειν τὴν ἀδελφότητα, ἐπὶ διαλύσει τοῦ κανόνος καὶ τῆς παραδεδομένης τάξεως. φυλάσσεσθαι δὲ τὰ μετὰ δοκιμασίας ἐγκριθέντα εἰς δόξαν θεοῦ. καὶ τοῖς ἐπιδημοῦσι δὲ τῶν ξένων εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον συνετῶς, ἵνα οἵ τε τὸν λόγον ἐπιζητοῦντες οἰκοδομῶνται τῆς ἀποδόσεως ἐνταξίως, καὶ τὸ κοινὸν τῆς ἀδελφότητος μὴ καταισχύνηται. τὸ γὰρ πάντας ὁμοίως ἐπιπηδᾶν τῷ λόγῳ, θορύβου αἴτιον, καὶ ἀταξίας σημεῖον. τοῦ ἀποστόλου μηδὲ τοὺς κατηξιωμένους τοῦ χαρίσματος τῆς διδασκαλίας πλείους
" ἐπὶ ταυτὸ λαλεῖν συγχωρήσαντος. διὸ φησὶν, ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ, ὁ πρῶτος
" σιγάτω. καὶ πάλιν τὸ ἄτοπον τῆς τοιαύτης ἀταξίας διελέγχοντος ἐν τῷ λέγειν, ἐὰν οὖν

τοῦτο γὰρ πρὸς τῷ ἀτάκτους καὶ ἀργοὺς εἶναι εἴρηται· ὡς αἱρετώτερον τῆς ἐν ἀργίᾳ ζωῆς,
τὸ ἑαυτὸν γοῦν ὑπηρετεῖν ἕκαστον, καὶ μὴ ἄλλοις ἐπιβαρεῖσθαι· ἀκούομεν γάρ φησι τι-
νὰς ἀτάκτως περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους· τοῖς
οὖν τοιούτοις φησὶ παραγγέλλομεν, καὶ παρακαλοῦμεν, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμε-
νοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι· καὶ τό, νύκτα δὲ καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπι-
βαρῆσαί τινα, εἰς τὸ αὐτὸ φέρει νοῦν· τοῦ ἀποστόλου διὰ φιλαδελφίαν εἰς ἐκκοπὴν τῶν
ἀτάκτων ἑαυτὸν τοῖς ὑπὲρ τὸ διατεταγμένον αὐτῷ πόνοις ὑποβάλλοντος· τοῦ δὲ πρὸς
τὴν τελείωσιν σπεύδοντος ἐστὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργάζεσθαι, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ
χρείαν ἔχοντι· ἐπεὶ ὅ γε ἑαυτῷ, καὶ τῷ τὴν φροντίδα τῶν χρειῶν ἀναδεδεγμένῳ ἐλπί-
ζων, καὶ ἢ τὴν οἰκείαν, ἢ τὴν τοῦ συνόντος ἐργασίαν ἱκανὴν ἀφορμὴν πρὸς τὸ ζῆν τιθέ-
μενος, καθόσον ἐπ' ἄνθρωπον τὴν ἐλπίδα ἔθετο, κίνδυνον ἔχει, ὑποπεσεῖν τῇ κατά-
ρᾳ τῇ λεγούσῃ· ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον· καὶ στηρίσει σάρ-
κα βραχίονος αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ κυρίου ἀποστῇ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· τοῦ λόγου διὰ μὲν τοῦ, ὃς τὴν
ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, τῷ ἑτέρῳ ἐπελπίζειν· διὰ δὲ τοῦ καὶ στηρίσει σάρκα βραχίο-
νος αὐτοῦ, τὸ ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθέναι ἀπαγορεύοντος· ἑκάτερον δὲ αὐτῶν ἀποστασίαν ἀπὸ
κυρίου ὀνομάζοντος, ὅτι ἔσται ὡς ἡ ἀγριομυρίκη ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ οὐκ ὄψεται ὅταν ἔλθῃ τὰ
ἀγαθά· δεικνύντος τοῦ λόγου, ὅτι τό, ἑαυτῷ καὶ ἄλλῳ τινὶ ἐπελπίζειν, ἀποστῆναι ἐστὶν
ἀπὸ κυρίου.

Ἐρώτησις. μγ΄.

Ὁ μὲν περὶ τῶν ἐργασιῶν τρόπος ἀρκούντως ἡμῖν παραδέδοται· πλήν, ἐὰν μή τι ὑ-
π' αὐτῶν τῶν πραγμάτων προσεξευρεῖν διδαχθῶμεν· τοὺς δὲ προεστῶτας τῆς ἀδελ-
φότητος ὁποίους εἶναι χρή, ἢ πῶς ἄγειν τοὺς συνόντας, τοῦτο διαγνωσθῆναι δεόμεθα.

Ἀπόκρισις.

Εἴρηται μὲν ὡς ἐν κεφαλαίῳ καὶ περὶ τοῦ μέρους τούτου· πλὴν ἐπειδὴ καλῶς ποιοῦντες
ἐπιπλεῖον τρανωθῆναι τὸ μέρος τοῦτο βούλεσθε· διότι οἷον ἂν ᾖ τὸ ἐπιστατοῦν καὶ ἄρχον,
τοιοῦτον ὡς τὰ πολλὰ γίνεσθαι ὀφείλει τὸ ἀρχόμενον, ἀναγκαῖον μὴ παρέργως αὐτὸ πα-
ρελθεῖν· χρὴ τοίνυν τὸν προεστῶτα μεμνημένον τῆς τοῦ ἀποστόλου παραγγελίας λέγον-
τος· τύπος γίνου τῶν πιστῶν, πάσης ἐντολῆς τοῦ κυρίου ἐναργὲς ὑπόδειγμα τὸν ἑαυτοῦ βίον
παρέχειν· ὡς μηδεμίαν τοῖς διδασκομένοις ἀφορμὴν καταλιμπάνειν πρὸς τὸ ἀδύνατον,
ἢ εὐκαταφρόνητον ἡγεῖσθαι τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου· πρῶτον μὲν οὖν, ὃ πρῶτόν ἐστιν, ἐν ἀγά-
πῃ Χριστοῦ τὴν ταπεινοφροσύνην οὕτω χρὴ παρ' αὐτῷ κατορθοῦσθαι, ὡς καὶ σιωπῶντος αὐ-
τοῦ τὸ ἐκ τῶν ἔργων ὑπόδειγμα παντὸς λόγου ἰσχυρότερον εἰς διδασκαλίαν προκεῖσθαι·
εἰ γὰρ οὗτος ὅρος χριστιανισμοῦ, μίμησις Χριστοῦ ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως, κατὰ τὸ
ἐπιβάλλον τῇ ἑκάστου κλήσει, οἱ τὴν ὁδηγίαν τῶν πολλῶν πεπιστευμένοι, τοὺς ἔτι ἀσθενε-
στέρους διὰ τῆς ἑαυτῶν μεσιτείας προβιβάζειν ὀφείλουσι τῇ τοῦ Χριστοῦ ὁμοιώσει, κατὰ τὸν
μακάριον Παῦλον λέγοντα, μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ· πρώτους οὖν αὐτοὺς
τὸ παραδοθὲν τῆς ταπεινοφροσύνης μέτρον παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατορθοῦντας
ὑπογραμμὸν ἀκριβῆ προσήκει γίνεσθαι· μάθετε γάρ φησιν ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ
ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· πρᾳότης οὖν τρόπου, καὶ καρδίας ταπείνωσις χαρακτηριζέτω
τὸν προϊστάμενον· εἰ γὰρ ὁ κύριος τὴν διακονίαν τῶν ἰδίων δούλων οὐκ ἐπαισχύνθη, ἀλλὰ κατε-
δέξατο ὑπηρέτης εἶναι τῆς γῆς, καὶ τοῦ πηλοῦ, ὃν αὐτὸς ἔπλασε, καὶ εἰς ἄνθρωπον διεμόρ-
φωσεν· ἐγὼ γάρ εἰμί φησιν ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν, τί χρὴ ποιοῦντας ἡμᾶς τοῖς ὁ-
μοτίμοις, νομίζειν αὐτοῦ τῆς μιμήσεως ἐφικνεῖσθαι; ἓν μὲν δὴ τοῦτο, τῶν πρώτων ὑπάρ-
χειν δεῖ τῷ προεστῶτι· ἔπειτα δὲ εὔσπλαγχνον, καὶ μακροθύμως ἀνεχόμενον τῶν δι' ἀπει-
ρίαν ἐλλιμπανόντων τι τῶν καθηκόντων· οὐχ ὑποσιωπῶντα τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἀλ-
λὰ πρᾴως ἀνεχόμενον τῶν ἀφηνιαζόντων, καὶ τὰς ἰατρείας αὐτοῖς ἐν πάσῃ εὐσπλα-
γχνίᾳ καὶ συμμετρίᾳ προσάγοντα· ἱκανὸν δὲ τρόπον τῆς θεραπείας, τῷ πάθει οἰκεῖον
ἐξευρεῖν, οὐ μετὰ αὐθαδείας ἐπιτιμῶντα, ἀλλ' ἐν πρᾳότητι νουθετοῦντα καὶ παιδεύον-
τα, καθὼς γέγραπται, νηφάλιον ἐν τοῖς παροῦσι, προορατικὸν τῶν μελλόντων, ἱκανὸν
μὲν τοῖς ἰσχυροῖς συναθλεῖν· τῶν δὲ ἀδυνάτων βαστάζειν τὰ ἀσθενήματα, καὶ πάντα
ποιεῖν καὶ λέγειν δυνάμενον πρὸς καταρτισμὸν τῶν συνόντων, μὴ ἑαυτῷ λαμβάνοντα

κόπον μὴ ἀπαιτουμένων, ἀλλὰ καὶ αὐθαδείας ἔλεγχον καθ' ἑαυτοῦ ἐκφέρει· ἀκριβέστερον
οἰόμενος εἶναι τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ κρίσιν τῆς τῶν πλειόνων δοκιμασίας. εἴτε οὖν ἔχει τις
τέχνην μὴ καταγινωσκομένην ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ἀποπηδᾶν αὐτῆς οὐκ ὀφείλει· ἀστάτου γὰρ
γνώμης, καὶ προαιρέσεως ἀβεβαίου ἐξουθενεῖν τὰ παρόντα. εἴτε μὴ ἔχει, μὴ ἑαυτῷ
λαμβανέτω, ἀλλὰ τὸ παρὰ τῶν μειζόνων δοκιμασθὲν ἀποδεχέσθω· ἵνα ἐν παντὶ τὸ εὐ-
πειθὲς διασώζῃ. ὡς δὲ τὸ ἑαυτοῖς ἐπιτρέπειν ἀπρεπὲς ἐλέγχει, οὕτω καὶ τὸ παρ' ἑτέρων
ἐγκριθὲν μὴ καταδέχεσθαι, καταγνωσμένον ἐστίν. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἔχῃ τις τέχνην, μὴ ἀρέ-
σκοι δὲ αὐτῆς ἡ χρῆσις, τῇ ἀδελφότητι ἑτοίμως αὐτὴν ἀπορριπτέτω· δεικνὺς, ὅτι πρὸς
οὐδὲν τῶν ἐν κόσμῳ ἐμπαθῶς διάκειται. διότι τὸ μὲν ποιεῖν τὰ θελήματα τῶν διανοιῶν
τοῦ μὴ ἔχοντος ἐστὶν ἐλπίδα, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου. τὸ δὲ ἐν παντὶ εὐπειθὲς, ἀ-
» ποδοχῆς ἄξιον, τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου ἐπαινοῦντος τινὰς, ὅτι ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ
» κυρίῳ, ἔπειτα καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ. ἕκαστον μέντοι χρὴ τῇ ἰδίᾳ ἐργασίᾳ προσέχειν,
καὶ ταύτης ἐπιθυμητικῶς φροντίζειν, καὶ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος, ἐν σπουδῇ ἀόκνῳ, καὶ
» ἐπιμελείᾳ συντονωτέρᾳ ἀμέμπτως ἀποπληροῦν, ἵνα ἔχῃ παρρησίαν λέγειν ἀεὶ, τό, ἰδοὺ
» ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς κύριον
» τὸν θεὸν ἡμῶν. καὶ μὴ ἄλλοτε εἰς ἄλλο ἀποπηδᾶν. οὐδὲ γὰρ ἡ φύσις ἡμῶν πολλὰ ὁμοῦ
κατορθοῦν ἐπιτηδεύματα δύναται. καὶ τὸ μίαν φιλοπόνως ἐκτελεῖν, τοῦ πολλῶν ἀ-
τελῶς ἐφάπτεσθαι χρησιμώτερον. ὁ γὰρ εἰς πλείονα μερισμὸς, καὶ ἡ ἄλλης ἐπ' ἄλλῳ με-
τάβασις πρὸς τὸ μηδὲν τελειοῦν τῶν ἔργων, ἔτι καὶ ἤθους ἐλαφρίαν, ἢ προϋπάρχουσαν
ἐλέγχει, ἢ καὶ μὴ οὖσαν ἐμποιεῖ. ἐὰν δέ ποτε χρεία καταλάβῃ, ἐπιβοηθεῖν καὶ ἄλλαις
τέχναις τὸν ἐπιτηδείως ἔχοντα ἀκόλουθον. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ. ἀλλ' εἴ ποτε προσκλη-
θείη, οὐ προηγουμένως ἡμῶν ποιούντων τοῦτο, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν μελῶν
τοῦ σώματος, ὅταν ὀκλάσαντος τοῦ ποδὸς, ἐπιστηριζόμεθα τῇ χειρί. καὶ πάλιν, ὥσπερ
τὸ ἑαυτῷ ἐπιπηδᾶν, ἀσύμφορον, οὕτω τὸ προσταχθὲν μὴ καταδέχεσθαι, κατηγορίας
ἄξιον, ἵνα μήτε πάθος αὐθαδείας τρέφηται, μήτε ὁ τῆς ὑπακοῆς καὶ εὐπειθείας ὅρος
διαλύηται. καὶ ἡ τῶν ἐργαλείων δὲ φροντὶς, διαφέρει μὲν προηγουμένως τῷ ἑκάστης ἐρ-
γασίας τεχνίτῃ. ἐὰν δὲ ἄρα ποτὲ παροφθῆναι συμβαίη τι ὡς κοινὸν πάντων κτῆμα, οὕ-
τω τῆς προσηκούσης προνοίας ἀξιούσθω ἀπὸ τῶν πρώτως θεασαμένων. εἰ γὰρ καὶ ἡ
χρῆσις αὐτῶν ἰδιάζουσα, ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτῶν χρήσιμον κοινόν. τὸ γὰρ ὡς οὐδὲν προσηκόν-
των τῶν ἐκ τῆς ἄλλης τέχνης καταφρονεῖν, ἀλλοτριώσεως ἀπόδειξιν ἔχει. οὐ μὴν οὐδὲ
τοὺς μεταχειριζομένους τὰς τέχνας δεσποτείαν ἐκδικεῖν τῶν ἐργαλείων προσήκει. ὡς ἢ
τῷ προεστῶτι τῆς ἀδελφότητος μὴ συγχωρεῖν αὐτοῖς κεχρῆσθαι πρὸς ὅπερ ἂν θέλῃ, ἢ
ἑαυτοῖς ἐπιτρέπειν πωλεῖν αὐτὰ ἢ διαμείβειν, ἢ κατὰ ἄλλον τινὰ τρόπον προΐεσθαι,
ἢ καὶ προσκτᾶσθαι τοῖς οὖσιν ἕτερα. ὁ γὰρ ἅπαξ κρίνας, μηδὲ τῶν χειρῶν εἶναι τῶν ἑαυ-
τοῦ κύριος, ἀλλ' ἑτέρῳ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν οἰκονομεῖν ἐπιτρέψας, πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος
ἀκόλουθα πράττοι, τοῖς ἐργαλείοις τῆς τέχνης ἐναυθεντῶν, καὶ δεσποτείας ἀξιώματι
ἐπ' αὐτῶν κεχρημένος.

Ἐρώτησις. μβ'.

Ποίῳ σκοπῷ, καὶ ποίᾳ διαθέσει ἐργάζεσθαι δεῖ τοὺς ἐργαζομένους.

Ἀπόκρισις.

Ἐκεῖνο μέντοι εἰδέναι χρὴ, ὅτι ὁ ἐργαζόμενος, οὐχ ἵνα ταῖς ἑαυτοῦ χρείαις ὑπηρετῇ διὰ τῶν
ἔργων, ἐργάζεσθαι ὀφείλει, ἀλλ' ἵνα τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου πληρώσῃ, τοῦ εἰπόντος. ἐπεί-
νασα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ γὰρ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μεριμνᾶν, παντάπασιν
» ἐστὶν ἀπὸ τοῦ κυρίου κεκωλυμένον, εἰπόντος. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ἡμῶν τί φάγητε, μη-
» δὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. καὶ ἐπενεγκόντος, ταῦτα γὰρ πάντα, τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου
» ἐπιζητεῖ. σκοπὸς οὖν ἑκάστῳ προκεῖσθαι ὀφείλει ἐν τῷ ἔργῳ ἡ ὑπηρεσία τῶν δεομένων,
» οὐχ ἡ ἰδία αὐτοῦ χρεία. οὕτω γὰρ καὶ τῆς φιλαυτίας τὸ ἔγκλημα φεύξεται, καὶ τῆς φιλα-
» δελφίας τὴν εὐλογίαν παρὰ τοῦ κυρίου λήψεται, λέγοντος. ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τού-
» των τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ μηδεὶς τὸ τοῦ ἀποστόλου ἐναν-
» τιοῦσθαι ἡμῶν τῷ λόγῳ νομιζέτω, εἰπόντος. ἵνα ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι.

πϛʹ Ἐὰν δὲ λέγῃ τίς, ὅτι οὔτε λαμβάνω παρὰ τῆς ἀδελφότητος οὔτε δίδωμι, ἀλλὰ τοῖς ἐμοῖς ἀρκοῦμαι, τί δεῖ πρὸς τὸν τοιοῦτον παραφυλάξαι.

πζʹ Εἰ ἔξεστιν ἑκάστῳ τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ἱμάτιον δοῦναι ὅπου ἐὰν θέλῃ εἰς ἐντολήν.

πηʹ Τίς ἐστιν ἡ μέριμνα ἡ βιωτική.

πθʹ Ἐπειδὴ γέγραπται λύτρον ψυχῆς ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος· ἡμῖν δὲ οὐ προσεχώρησε τοῦτο, τί ποιήσωμεν.

ϟʹ Εἰ ἔξεστι νυκτερινὸν ἱμάτιον ἔχειν, εἴτε τρίχινον, εἴτε ἀλλοῖον.

ϟαʹ Ἐὰν ἀδελφὸς ἴδιον ἔχων οὐδὲν, αἰτηθῇ παρά τινος αὐτὸ ὃ φορεῖ, τί ὀφείλει ποιῆσαι; μάλιστα ἐὰν γυμνὸς ᾖ ὁ αἰτήσας.

ϟβʹ Τοῦ κυρίου προστάσσοντος πωλεῖν τὰ ὑπάρχοντα, τί διανοούμενον χρὴ τοῦτο ποιεῖν.

ϟγʹ Τὸν ἅπαξ ἀποκτησάμενον, καὶ ἴδιον μηδὲν ἔχειν ἐπαγγειλάμενον, ποίᾳ διανοίᾳ κεχρῆσθαι δεῖ τοῖς πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίοις, οἷον ἐσθῆτι καὶ τροφῇ.

ϟδʹ Περὶ τοῦ καταλιπόντος φόρεσις, καὶ ἀδελφότητι προσελθόντος.

ϟεʹ Εἰ συμφέρει τοῖς ἄρτι προσερχομένοις, εὐθὺς τὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν ἐκμανθάνειν.

ϟϛʹ Εἰ δεῖ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπιτρέπειν γράμματα μανθάνειν, ἢ ἀναγνώσμασι προσέχειν.

ϟζʹ Ἐὰν λέγῃ τίς, ὅτι θέλω παρ' ὑμῖν ὀλίγον χρόνον ὠφεληθῆναι, εἰ δεῖ αὐτὸν προσδέχεσθαι.

ϟηʹ Ποταπὸν φρόνημα ὀφείλει ἔχειν ὁ προεστὼς ἐν οἷς ἐπιτάσσει, ἢ διατάσσεται.

ϟθʹ Ποταπῇ διαθέσει δεῖ ἐπιτιμᾶν τὸ ἐπιτίμιον.

ρʹ Τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους καὶ προσαιτοῦντας, πῶς ἀπολύσομαι.

ραʹ Περὶ τοῦ ἐγχειριζομένου τὴν οἰκονομίαν, καὶ περὶ τῶν προσαιτούντων.

ρβʹ Περὶ τοῦ ἐξερχομένου ἀπὸ ἀδελφότητος καθ' ὃν δήποτε λόγον.

ργʹ Ἐπειδὴ συμβαίνει ἔστιν ἃ καὶ αὐτὸν ὀλισθαίνειν τὸν πρεσβύτερον, εἰ δεῖ αὐτὸν ἐλέγχεσθαι.

ρδʹ Πῶς χρὴ τὰς φροντίδας ἐγχειρίζειν τοῖς ἀδελφοῖς.

ρεʹ Εἰ χρὴ τοὺς εἰσερχομένους εἰς ἀδελφότητα, εὐθέως τέχνας μανθάνειν.

ρϛʹ Ποίοις ἐπιτιμίοις κεχρῆσθαι δεῖ ἐν ἀδελφότητι.

ρζʹ Περὶ τοῦ λέγοντος ἐπιθυμίαν ἔχειν συζῆν τῇ ἀδελφότητι.

ρηʹ Εἰ χρὴ τὸν προεστῶτα ἐκτὸς τῆς προεστώσης λαλεῖν ἀδελφῇ τινι, τὰ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως.

ρθʹ Εἰ χρὴ τὸν προεστῶτα μετὰ τῆς προεστώσης πυκνῶς διαλέγεσθαι.

ριʹ Εἰ χρὴ ἐξομολογουμένης ἀδελφῆς τῷ πρεσβυτέρῳ, καὶ τὴν πρεσβυτέραν παρεῖναι.

ριαʹ Εἰ τοῦ πρεσβυτέρου γενέσθαι τι προστάξαντος ἐν ταῖς ἀδελφαῖς παρὰ γνῶσιν τῆς πρεσβυτέρας, εὐλόγως ἀγανακτεῖ ἡ πρεσβυτέρα.

ριβʹ Ἐάν τις προσέλθῃ τῷ κατὰ θεὸν βίῳ, εἰ ἀκόλουθόν ἐστι τὸν προεστῶτα ἄνευ γνώμης τῶν ἀδελφῶν, τὸν τοιοῦτον προσδέχεσθαι.

ριγʹ Εἰ δύναται ὁ ψυχῶν φροντίδα ἐγκεχειρισμένος φυλάξαι τό, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία.

ριδʹ Εἰ δεῖ παντὶ τῷ ἐπιτάσσοντι, καὶ ᾧ δὴ ποτοῦν ὑπακούειν.

ριεʹ Πῶς ὑπακούειν ἀλλήλοις χρή.

ριϛʹ Μέχρι πόσου ὑπακούειν χρή.

ριζʹ Ὁ μὴ πληροφορούμενος ἐν τοῖς καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν προκειμένην ἐντολὴν ἐπιτάγμασι· τέχνην δὲ μαθεῖν ἐπιζητῶν, ποῖον πάθος νοσεῖ· καὶ εἰ χρὴ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι.

ριηʹ Ὁ σπουδαῖος εἰς τὴν ἐντολὴν καὶ ἐργαζόμενος οὐχ' ὃ ἐπιτάσσεται, ἀλλ' ὃ αὐτὸς θέλει, ποῖον μισθὸν ἔχει.

ριθʹ Εἰ ἔξεστιν ἑκάστῳ παραιτεῖσθαι τὸ ἐγχειρισθὲν ἔργον, καὶ ἄλλο ἐπιζητεῖν.

ρκʹ Εἰ δεῖ ἀπιέναι που χωρὶς ὑπομνήσεως τοῦ προεστῶτος.

ρκαʹ Εἰ ἔξεστι παραιτεῖσθαι τὰ βαρύτερα τῶν ἔργων.

ν Ἐάν τις τὰ μὲν πολυτελέστερα τῆς ἐσθῆτος ἀποδύηται, αὐτὸ δὲ τὸ εὐτελὲς, εἴτε ἱμάτιον, εἴτε ὑπόδημα οἱονεὶ θέλῃ, ἵνα πρέπῃ αὐτῷ, εἰ ἁμαρτάνει, ἢ ποῖον πάθος νοσεῖ.
να Τί ἐστι ῥακά.
νβ Τίς ὁ κενόδοξος, καὶ τίς ὁ ἀνθρωπάρεσκος.
νγ Τίς ἐστιν ὁ μολυσμὸς τῆς σαρκὸς, καὶ τίς ὁ μολυσμὸς τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς αὐτῶν καθαρεύσομεν· ἢ τίς ὁ ἁγιασμὸς, καὶ πῶς αὐτὸν κτησόμεθα.
νδ Τί ἐστι φιλαυτία, καὶ πῶς γνωρίσει ἑαυτὸν ὁ φίλαυτος.
νε Ποία διαφορὰ πικρίας καὶ θυμοῦ, καὶ ὀργῆς, καὶ παροξυσμοῦ.
νς Τίς ἐστιν ὁ ὑψηλόφρων, καὶ τίς ὁ ἀλαζὼν, καὶ τίς ὁ ὑπερήφανος. τίς δὲ ὁ τετυφωμένος, καὶ τίς ὁ πεφυσιωμένος.
νζ Ἐάν τις ἐλάττωμα ἔχῃ ἀδιόρθωτον, καὶ συνεχέστερον καταγινωσκόμενος βλάπτηται, εἰ συμφέρει μᾶλλον ἐπαφιέναι αὐτῷ.
νη Ὁ κατ' ἐπιτήδευσιν ψευσάμενος κρίνεται μόνον, ἢ καὶ ὁ κατὰ ἄγνοιάν τι παρὰ τὸ ἀληθὲς ἀκουσίως φθεγξάμενος.
νθ Ἐὰν ἐνθυμηθῇ τις ποιῆσαι μόνον τι καὶ μὴ ποιήσῃ, εἰ καὶ οὗτος ψεύστης κρίνεται.
ξ Περὶ τοῦ προεστῶτος ὁρισαμένου ὑπάρξαι τι τῶν μὴ ἀρεσκόντων θεῷ.
ξα Ἐάν τις μήτε ἐργάζεσθαι δύναται, μήτε τοὺς ψαλμοὺς μαθεῖν βούληται.
ξβ Τί ἐὰν ποιήσῃ τις ὡς κρύψας τὸ τάλαντον κατακρίνεται.
ξγ Τί ἐὰν ποιήσῃ τις κατακρίνεται, ὡς ἐκεῖνοι οἱ γογγύσαντες κατὰ τῶν ἐσχάτων.
ξδ Τί ἐστι τὸ σκανδαλίσαι, καὶ πῶς αὐτὸ φυλαξόμεθα.
ξε Πῶς τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ τις κατέχει.
ξς Τί ἐστιν ἔρις, καὶ τί ἐστιν ἐριθεία.
ξζ Τί ἐστιν ἀκαθαρσία, καὶ τί ἐστιν ἀσέλγεια.
ξη Τί ἴδιον θυμοῦ, καὶ τί ἴδιον ἀγανακτήσεως ἀλόγου.
ξθ Περὶ τοῦ μήτε ἔλαττον ἐσθίοντος τῶν λοιπῶν, μήτε σῶμα ἔχοντος κατερριμμένον, καὶ ἀδυναμίαν εἰς τὸ ἔργον ὀδυρομένου.
ο Τὸν παραχρώμενον τοῖς ἱματίοις, ἢ ὑποδήμασι, πῶς δεῖ μετέρχεσθαι.
οα Ἐπειδή τινες οἱ μὲν τοῦ πλείονος τὸ ἡδύτερον τῶν ἐδεσμάτων ἐπιζητοῦσι· ἄλλοι δὲ τὸ πλεῖον μᾶλλον ἢ τὸ ἡδὺ διὰ τὸν κόρον θέλουσι. πῶς οὖν ἀμφοτέροις πληροφορεῖν χρή.
οβ Περὶ τοῦ ἐν ἀδελφότητι ἀσέμνως τοῦ δεῖν τὴν μετάληψιν ἀναφερομένου, καὶ λαβρότερον ἐσθίοντος.
ογ Περὶ τοῦ μὴ ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ διορθώσεως ἐλέγχοντος τὸν ἁμαρτάνοντα, ἀλλ' ἐν πάθει τῆς ἑαυτοῦ ἐκδικήσεως.
οδ Περὶ τῶν διερχομένων ἐκ τῆς ἀδελφότητος, καὶ μονήρη βίον ζῆν προαιρουμένων.
οε Ἐπὶ παντὸς ἁμαρτήματος, εἴτε κατὰ νοῦν, εἴτε κατὰ λόγον, εἴτε κατὰ πρᾶξιν, τὸν σατανᾶν αἴτιον λέγειν δεῖ.
ος Εἰ χρὴ οἰκονομίᾳ δῆθεν χρησίμου τινὸς ψεύδεσθαι.
οζ Τί ἐστι δόλος, καὶ τί ἐστι κακοήθεια.
οη Ἐργάται κακῶν τίνες εἰσίν.
οθ Ἐάν τις συνεχῶς ἑαυτοῦ λαμβάνηται ὅτι σκληρῶς προσφέρεται τῷ ἀδελφῷ, πῶς διορθώσεται.
π Πόθεν ἐπισυμβαίνει τὸ, ὥσπερ ἐπιλείπειν τῇ διανοίᾳ λογισμοὺς ἀγαθοὺς καὶ μερίμνας ἀρεσκούσας θεῷ.
πα Εἰ χρὴ ἴσως ἐπιτιμᾶν τοῖς εὐλαβέσι καὶ τοῖς ἀδιαφόροις.
πβ Ἐὰν συμβῇ τὴν πρεσβυτέραν ἁμαρτῆσαι, τὸ αὐτὸ τῇ νεωτέρᾳ, τῷ αὐτῷ ὑπόκειται ἐπιτιμίῳ.
πγ Ἐάν τις τὰ πολλὰ κατορθῶν, ἐν ἑνὶ μόνῳ διαπταίῃ, πῶς αὐτὸν παρέλθωμεν.
πδ Περὶ τοῦ ἦθος ἔχοντος θορυβοποιὸν καὶ ταραχῶδες.
πε Εἰ χρὴ ἔχειν τι ἴδιον ἐν ἀδελφότητι.

θ' Πρὸς τὸν ἀμετανόητα ἁμαρτάνοντα, πῶς διατεθῶμεν.

ι' Ψυχὴ ἐν ἁμαρτίαις πολλαῖς ταλαιπωρήσασα, μετὰ ποταπῶν δακρύων καὶ ποταποῦ φόβου ὀφείλει ἀναχωρῆσαι τῶν ἁμαρτημάτων.

ια' Πῶς κατορθοῖ τις τὸ μῖσος πρὸς τὰ ἁμαρτήματα.

ιβ' Πῶς πληροφορεῖται ἡ ψυχή, ὅτι ἀφῆκεν αὐτῇ ὁ θεὸς τὰ ἁμαρτήματα.

ιγ' Εἰ χρὴ τὸν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐξαμαρτήσαντα ἀπογινώσκειν τῆς σωτηρίας, ἐν πλείοσι κακῶν ἀριθμοῦντα.

ιδ' Ἐκ ποίων καρπῶν ὀφείλει δοκιμάζεσθαι ἡ ἀληθὴς μετάνοια.

ιε' Τί ἐστι τό, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ.

ις' Διὰ τί ποτὲ μὲν ἡ ψυχὴ καὶ μὴ σπουδάζουσα, αὐτομάτως σχεδὸν ἐμπεσόντος πόνου κατανύσσεται· ποτὲ δὲ ἄπονος οὕτως ἐστίν, ὡς καὶ βιαζομένη κατανυγῆναι μὴ δύνασθαι.

ιζ' Ἐάν τις κατὰ νοῦν μνημονεύσῃ τοῦ φαγεῖν, εἶτα καταγνῷ ἑαυτοῦ, εἰ καὶ οὗτος ὡς μεριμνήσας ἐγκληθήσεται.

ιη' Εἰ χρὴ ἐν ἀδελφότητι τῷ ἐξαμαρτήσαντι ποτὲ φροντίδα ἐγχειρίζειν μετὰ πολλὴν ἄσκησιν. καὶ εἰ χρὴ ποίαν ταύτην.

ιθ' Ἐάν τις ὑποπίπτει τινὶ ἁμαρτήματι, προφανῶς δὲ τοῦτο μὴ ποιῇ, εἰ δεῖ αὐτὸν ἐπιτηρεῖν ἵνα καὶ ἐφωραθῇ, ὃ ὑποπίπτει.

κ' Εἰ χρὴ τὸν ἐν ἁμαρτίαις ἐξετασθέντα φεύγειν τὴν πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους κοινωνίαν; ἢ καὶ πρὸς τοὺς κακῶς ζῶντας διακρίνεσθαι.

κα' Πόθεν ὁ μετεωρισμὸς καὶ οἱ διαλογισμοί, καὶ πῶς αὐτοὺς διορθωσόμεθα.

κβ' Πόθεν αἱ νυκτεριναὶ φαντασίαι αἱ ἀπρεπεῖς γίνονται.

κγ' Ἕως ποίων ῥημάτων ἡ ἀργολογία κρίνεται.

κδ' Τί ἐστι λοιδορία.

κε' Τί ἐστι καταλαλιά.

κς' Ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, ἢ ἀκούων καταλαλοῦντος καὶ ἀνεχόμενος τίνος ἐστὶν ἄξιος;

κζ' Ἐὰν δὲ τοῦ προεστῶτος καταλαλήσῃ, πῶς αὐτῷ προσεξόμεν.

κη' Περὶ τοῦ θρασυτέρᾳ φωνῇ καὶ ῥήμασι θρασέσιν ἀποκρινομένου.

κθ' Ποίῳ τρόπῳ δυνηθῇ τις μὴ ὀργίζεσθαι.

λ' Πῶς ἐκκόψομεν τὸ πάθος τῆς ἐπιθυμίας τῆς κακῆς.

λα' Εἰ καθόλου γελᾶν οὐκ ἔξεστιν.

λβ' Ὁ ἄκαιρος καὶ ἄμετρος νυσταγμός, πόθεν καὶ πῶς αὐτὸν ἀποθώμεθα.

λγ' Πῶς ἐλέγχεται ὁ ἀνθρωπάρεσκος.

λδ' Πῶς φύγῃ τις τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκίας.

λε' Πῶς γνωρίζεται ὁ ὑπερήφανος, ἢ πῶς θεραπεύεται.

λς' Εἰ χρὴ τιμὴν ἐπιζητεῖν.

λζ' Ὁ ὀκνηρὸς πρὸς τὴν ἐντολήν, ποίῳ τρόπῳ σπουδὴν δυνηθῇ ἀναλαβεῖν.

λη' Ἐὰν ἐπιταχθῇ ἀδελφὸς καὶ ἀντείπῃ· ὕστερον δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπέλθῃ.

λθ' Ἐὰν δὲ ὑπακούσας τις γογγύσῃ.

μ' Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν λυπήσῃ, πῶς ὀφείλει διορθώσασθαι.

μα' Ἐὰν δὲ μὴ ἀνέχηται ἀπολογήσασθαι.

μβ' Ἐὰν δὲ ἀπολογουμένου τοῦ λυπήσαντος μὴ θέλῃ διαλλαγῆναι ὁ λυπηθείς.

μγ' Πῶς ὀφείλει τις προσέχειν τῷ εἰς προσευχὴν ἐξυπνίζοντι.

μδ' Ἐὰν δὲ στυγνάσῃ ὁ ἐξυπνισθείς, ἢ καὶ ὀργισθῇ τίνος ἐστὶν ἄξιος.

με' Περὶ τοῦ ἀμελοῦντος τῆς γνώσεως τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων, ἵνα μὴ πλέον κολασθῇ ὡς γνοὺς καὶ μὴ ποιήσας.

μς' Ὁ ἑτέρου ἀνεχόμενος εἰς τὸ ποιῆσαι ἁμαρτίαν, εἰ ἔνοχός ἐστι τῆς ἁμαρτίας.

μζ' Εἰ δεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐφησυχάζειν.

μη' Ἡ πλεονεξία μέχρι τίνος κρίνεται.

μθ' Τί ἐστι τὸ περπερεύεσθαι.

σπουδῇ κατασκευῇ ἔχειν τι περίεργον, ὥσπερ οἱ λιχνεύοντες τὰ βρώματα καὶ τοὺς μαγείρους προσάγον-
τες εἰς παράτασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῇ ἀρρωστίᾳ συνῆν διηνεκῶς. τί ἂν οὖν τοῖς
τοιούτοις παρὰ τῆς ἰατρικῆς γένοιτο κέρδος, καὶ οὐχὶ μᾶλλον κίνδυνος, μετεωριζομένοις
ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου εἰς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν; τοῖς γε μὴν ἐκ πονηρᾶς διαίτης τὴν
ἀρρωστίαν ἑαυτοῖς συναθροίσασιν, οἷον τύπῳ τινὶ καὶ ὑπογραμμῷ χρηστέον τῇ τοῦ σώ-
ματος θεραπείᾳ, πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν, καθὼς πρότερον εἴρηται. ἡ γὰρ ἀπο-
χὴ τῶν βλαπτόντων κατὰ τὸν ἰατρικὸν λόγον καὶ ἡμῖν ἐστιν ὠφέλιμος. ἡ ἐκλογὴ τῶν χρη-
σίμων, ἡ φυλακὴ τῶν παραγγελμάτων. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τῆς σαρκὸς ἀπὸ ἀρρωστίας πρὸς
εὐεξίαν μεταβολὴ παραμυθία γινέσθω πρὸς τὸ μὴ ἀπογινώσκειν ἡμᾶς τῆς ψυχῆς. ὡς οὐ
δυναμένης ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων πρὸς τὴν οἰκείαν πάλιν ὁλοκληρίαν διὰ τῆς μετανοίας
ἐπανελθεῖν. οὔτε οὖν φευκτέον πάντη τὴν τέχνην, οὔτε ἐπ' αὐτῇ πάσας τὰς ἐλπίδας
ἔχειν ἀκόλουθον. ἀλλ' ὡς κεχρήμεθα μὲν τῇ γεωργικῇ, αἰτούμεθα δὲ παρὰ θεοῦ τοὺς καρ-
πούς, καὶ τῷ κυβερνήτῃ δὲ τὸ πηδάλιον ἐπιτρέπομεν, τῷ θεῷ δὲ προσευχόμεθα ἐκ-
τοῦ πελάγους ἀποσωθῆναι, οὕτω καὶ ἰατρὸν εἰσάγοντες, ὅτε λόγος συγχωρεῖ, τῆς πρὸς
αὐτὸν ἐλπίδος οὐκ ἀφιστάμεθα. ἐμοὶ δὲ καὶ πρὸς ἐγκράτειαν οὐ μικρὸν συντελεῖν ἡ τέ-
χνη φαίνεται. ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ τρυφὰς ἀποκόπτει, καὶ πλησμονὴν διαβάλλει, καὶ ποικι-
λίαν διαίτης. καὶ περίεργον ἀρτυμάτων ἐπίνοιαν, ὡς ἀσύμφορον ἀποπέμπε-
ται, καὶ τὸ σύμπαν, τὴν ἔνδειαν μητέρα τῆς ὑγείας ἀποκαλεῖ. ὥστε καὶ κα-
τὰ τοῦτο, οὐκ ἄχρηστος ἡμῖν ἡ παρ' αὐτῆς συμβουλή. εἴτε οὖν χρώ-
μεθά ποτε τοῖς τῆς ἰατρικῆς παραγγέλμασιν, εἴτε παραιτού-
μεθα κατά τινα τῶν προαποδεδομένων λόγων, ὁ σκοπὸς
τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως σωζέσθω. καὶ ἡ ὠφέλεια
τῆς ψυχῆς οἰκονομείσθω, καὶ τὸ πρόσταγμα τοῦ
ἀποστόλου πληρούσθω, εἰπόντος. εἴτε οὖν
ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖ-
τε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ
ποιεῖτε.

Κεφάλαια τῶν ὅρων τῶν κατ' ἐπιτομήν.

α' Εἰ ἔξεστιν ἢ συμφέρει τινὶ ἑαυτῷ ἐπιτρέπειν, καὶ ποιεῖν ἢ λέγειν ἃ νομίζει καλά, ἄνευ τῆς μαρτυρίας τῶν θεοπνεύστων γραφῶν.

β' Ποίαν ὁμολογίαν ἀπαιτεῖσθαι δεῖ παρ' ἀλλήλων τοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζῆν κατὰ θεὸν βουλομένους.

γ' Τὸν ἁμαρτάνοντα πῶς ἐπιστρέψομεν, ἢ μὴ ἐπιστρέφοντα πῶς ἔχειν χρή.

δ' Ἐάν τις καὶ εἰς τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα συνοχερῇ τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὀφείλετε μετανοῆσαι, μήποτε καὶ αὐτὸς ἄσπλαγχνός ἐστι, καὶ τὴν ἀγάπην καταλύει.

ε' Πῶς ὀφείλει τίς μετανοῆσαι ἐφ' ἑκάστῳ ἁμαρτήματι.

ϛ' Ὁ λόγῳ ὁμολογῶν μετανοεῖν. τὸ δὲ ἁμάρτημα μὴ διορθούμενος ποταπός ἐστιν.

ζ' Τί τὸ κρίμα τῶν ἐκδικούντων τοὺς ἁμαρτάνοντας.

η' Τὸν μετανοοῦντα γνησίως, πῶς προσδέχεσθαι χρή.

δὲ παθῶν διὰ μακροῦ χρόνου, καὶ διὰ βοηθημάτων ἀλγεινῶν τε ὁμοῦ καὶ ποικίλων τὴν ἴασιν ἀναμένειν, ὑπόδειγμά ἐστι τοῦ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἁμαρτήματα διὰ φιλοπόνου δεήσεως καὶ πολυχρονίου μετανοίας καὶ ἀγῶνος ἐπιπόνου· ἣν ἂν ὁ λόγος ἡμῖν αὐτάρκη πρὸς ἴασιν ὑποβάλλῃ, ὀφείλειν ἡμᾶς ἐπανορθοῦσθαι. οὐ τοίνυν, ἐπειδή τινες οὐ καλῶς χρῶνται τῇ τέχνῃ τῇ ἰατρικῇ· φευκτέον ἡμῖν πᾶσαν τὴν ἀπ' αὐτῆς ὠφέλειαν. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ μαγειρικῇ πρὸς τρυφῆς ἐπίνοιαν οἱ περὶ τὰς ἡδονὰς ἀκόλαστοι κέχρηνται· ἢ τῇ ἀρτοποιΐᾳ, ἢ τῇ ὑφαντικῇ, ὑπερβαίνοντες τὸν ὅρον τῶν ἀναγκαίων, ἤδη ἡμᾶς πάσας ὁμοῦ χρὴ παραιτεῖσθαι τὰς τέχνας· τὸ ἐναντίον μὲν οὖν ἐκ τῆς ὀρθῆς αὐτῶν χρήσεως, τὸ ὑπ' ἐκείνων παραφθειρόμενον διελέγχειν. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ χάριν πονηρᾷ διαβάλλειν χρήσει οὐκ εὔλογον. τότε γὰρ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἰατρῶν τὴν ἐλπίδα ἔχειν τῆς ἑαυτῶν ὑγείας, κτηνῶδες· ὅπερ πάσχοντάς τινας τῶν ἀθλίων ὁρῶμεν, οἳ καὶ σωτῆρας αὐτοὺς ὀνομάζειν οὐ παραιτοῦνται. τότε πάντη τὰς ἐπ' αὐτῆς ὠφελείας ἀποφεύγειν, φιλόνεικον. ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐζεκίας τὴν παλάθην τῶν σύκων οὐχὶ πρῶτον αἴτιον ὑγείας ἡγεῖτο, οὐδὲ τούτῳ τὴν αἰτίαν τοῦ σώματος ἐλογίζετο τῆς ἰάσεως, προσετίθει δὲ τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ἐπὶ τῇ κτίσει τῶν σύκων εὐχαριστίαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φρονίμως οἰκονομοῦντος τὴν ζωὴν ἡμῶν θεοῦ, δεχόμενοι τὰς πληγὰς παρ' αὐτοῦ· πρῶτον μὲν αἰτοῦμεν τὴν γνῶσιν τοῦ λόγου, καθ' ὃν ἐπάγει τὰς μάστιγας, ἔπειτα δὲ τήν τε ἀπαλλαγὴν τῶν ὀδυνηρῶν, καὶ τὴν ὑπομονήν, πρὸς τὸ σὺν τῷ πειρασμῷ παρασχεῖν καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν. δοθεῖσαν δὲ ἡμῖν τῆς ἰάσεως τὴν χάριν, ἢ διὰ τοῦ οἰνελαίου, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς, ἢ διὰ τῶν σύκων, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐζεκίου, εὐχαρίστως ὑποδεχώμεθα· καὶ οὐδὲν διοισόμεθα, εἴτε ἐκ τοῦ ἀφανοῦς γένοιτο ἡμῖν ἡ ἐπιμέλεια τοῦ θεοῦ, εἴτε καὶ διά τινος τῶν σωματικῶν· ἃ πολλάκις ἐνεργέστερον ἡμᾶς ἄγει εἰς συναίσθησιν τῆς παρὰ τοῦ κυρίου χάριτος. πολλάκις δὲ καὶ πρὸς παιδείαν περιπεσόντες ταῖς νόσοις, μέχρι τῆς παιδεύσεως καὶ τὴν διὰ τῶν ἐπιπόνων θεραπείαν ὑπομένειν κατεδικάσθημεν. οὔτε οὖν τομάς, οὔτε καύσεις, οὔτε τὰ διὰ τῶν δριμέων καὶ ἐπιπόνων φαρμάκων ἀλγήματα, οὔτε ἀσιτίας, οὔτε διαίτης ἀκριβῆ μέτρα, οὔτε ἀποχὴν τῶν φθειρόντων παραιτεῖσθαι ἡμᾶς ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορεύει. στοχαζομένου πάλιν λέγω τοῦ σκοποῦ τῆς κατὰ ψυχὴν ὠφελείας, ὡς ἐν ὑποδείγματος λόγῳ τὴν ἑαυτῆς ἐπιμέλειαν παιδευομένης. κίνδυνος δὲ οὐχ ὁ τυχὼν εἰς μετεωρισμὸν τὴν διάνοιαν ἐκπεσεῖν, ὡς παντὸς πάθους τῶν ἐξ ἰατρικῆς βοηθημάτων προσδεομένου. οὐ γὰρ πάντα φύσεως εἰσὶν ἀρρωστήματα, οὐδὲ ἐκ πλημμελοῦς διαίτης ἡμῖν, ἤ τινων ἄλλων σωματικῶν ἀρχῶν προσγινόμενα· πρὸς ἃ ἔστιν ὅτε ὁρῶμεν τὴν ἰατρικὴν χρησιμεύουσαν. πολλάκις γὰρ καὶ μάστιγες ἁμαρτημάτων εἰσὶ, τὰ ἀρρωστήματα εἰς ἐπιστροφὴν προσαγόμενα. ὃν γάρ φησιν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει. καὶ διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου, παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. τοὺς οὖν τοιούτους ἡσυχάζοντας καὶ ἀφειμένους τῶν ἰατρικῶν ἐπιτηδευμάτων, ὑπομένειν χρὴ τὰ ἐπαγόμενα, ὅταν γνωρίσωμεν ἑαυτῶν τὰ πλημμελήματα, κατὰ τὸν εἰπόντα· ὀργὴν κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἥμαρτον αὐτῷ· καὶ τὴν διόρθωσιν ἐπιδείκνυσθαι, διὰ τοῦ ποιεῖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μεμνῆσθαι τοῦ κυρίου εἰπόντος· ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. γίνεται δέ ποτε καὶ κατὰ ἐξαίτησιν τοῦ πονηροῦ, ὥσπερ ἀγωνιστὴν μέγαν συγκαθιέντος αὐτῷ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ φιλανθρώπου δεσπότου, καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν αὐτοῦ διὰ τῆς εἰς ἄκρον ὑπομονῆς τῶν δούλων ἑαυτοῦ καταισχύνοντος· ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἰὼβ γενόμενον μεμαθήκαμεν. ἢ καὶ εἰς ὑπόδειγμα τοῖς ἀφιλοπόνοις παράγονται ὑπὸ τοῦ θεοῦ οἱ δυνάμενοι μέχρι θανάτου ἐγκαρτερῆσαι τοῖς ἀλγεινοῖς, ὡς ὁ λάζαρος, ὃς τοιούτοις ἕλκεσι συνεχόμενος οὐδαμοῦ γέγραπται. οὔτε αἰτήσας τι τὸν πλησίον, οὔτε δυσαρεστηθεὶς τοῖς παροῦσι. διὸ καὶ ἔτυχε τῆς ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἀβραὰμ ἀναπαύσεως, ὡς ἀπολαβὼν τὰ κακὰ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλην αἰτίαν ἀρρωστημάτων τοῖς ἁγίοις συμβαινουσῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου. ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ ὑπερβαίνειν τὸν ὅρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ μή τις αὐτὸν λογίσηται ἐν τῇ φυ-

Ἐρώτησις νε´.

Εἰ τοῖς ἐκ τῆς ἰατρικῆς κεχρῆσθαι κατὰ σκοπόν ἐστι τῆς εὐσεβείας.

Ἀπόκρισις.

Ὥσπερ ἑκάστη τῶν τεχνῶν βοήθεια ἡμῖν πρὸς τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς ἀπὸ τοῦ θεοῦ κεχάρισται, οἷον γεωργία μὲν, ἐπειδὴ οὐκ ἐξαρκεῖ τὰ αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς φυόμενα πρὸς τὴν τῶν χρειῶν παραμυθίαν. ὑφαντικὴ δὲ, ἐπειδὴ ἀναγκαία ἡ τῶν σκεπασμάτων χρεία, πρός τε τὸ εὔσχημον, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ ἀέρος βλάβας, καὶ οἰκοδομικὴ ὁμοίως, οὕτω καὶ ἰατρική. ἐπειδὴ τὸ ἐμπαθὲς ἡμῶν σῶμα ποικίλαις βλάβαις ταῖς ἔξωθεν προσπιπτούσαις, καὶ ταῖς ἔνδοθεν ἀπὸ τροφῶν συνισταμέναις ὑπόκειται, καὶ πλεονασμοῖς, καὶ ἐλλείψεσι καταπονεῖται, ἡ ἰατρικὴ τέχνη εἰς τύπον τῆς κατὰ ψυχὴν θεραπείας τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ περισσοῦ, καὶ τὴν τοῦ λείποντος πρόσθεσιν ὑποδειχθεῖσα ἀπὸ τοῦ πάσαν ἡμῖν τὴν ζωὴν οἰκονομοῦντος θεοῦ συγκεχώρηται. ὥσπερ γὰρ, εἰ ἦμεν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, οὐδὲν ἂν ἐπινοίας καὶ μόχθου γεωργικοῦ ἐπεδεήθημεν, οὕτω, καὶ εἰ ἐν ἀπαθείᾳ ἦμεν κατὰ τὸ πρὸ τοῦ παραπτώματος ἐν τῇ δημιουργίᾳ χάρισμα, οὐδενὸς ἂν τῶν διὰ ἰατρικῆς πρὸς παραμυθίαν ἐχρήζομεν. ἀλλ᾽ ὥσπερ μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι εἰς τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀκοῦσαι τὸ, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου, τότε τῇ μακρᾷ πείρᾳ, καὶ τῇ περὶ τὴν γῆν ταλαιπωρίᾳ τῆς γεωργίας τὴν τέχνην συνεστησάμεθα εἰς παραμυθίαν τῶν ἐκ τῆς κατάρας λυπηρῶν, τὴν σύνεσιν ἡμῖν, καὶ κατάληψιν τῆς τέχνης ταύτης τοῦ θεοῦ χαρισαμένου, οὕτω καὶ ἐπειδὴ ἐκελεύσθημεν εἰς τὴν γῆν πάλιν ἀποστραφῆναι ἀφ᾽ ἧς ἐλήφθημεν, καὶ ὀδυνηρᾷ σαρκὶ συνεζεύχθημεν εἰς φθορὰν κατὰ δικαιοσύνην διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς πάθεσι τούτοις ὑποβληθεῖσιν, παρεσχέθη ἡμῖν καὶ ἡ ἐκ τῆς ἰατρικῆς προσαγομένη τοῖς κάμνουσι κατὰ τὸ ποσὸν γοῦν ἐπικουρία. οὔτε γὰρ αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς ἐβλάστησαν αἱ βοτάναι, αἱ πρὸς ἕκαστον τῶν παθῶν οἰκείως ἔχουσαι, ἀλλὰ δηλονότι τῷ βουλήματι τοῦ δημιουργοῦ πρὸς τὸν τῆς ἡμετέρας ὠφελείας σκοπὸν ἐξηνέχθησαν. ἡ μὲν οὖν ἐν ταῖς ῥίζαις, καὶ τοῖς ἄνθεσιν ἢ φύλλοις, ἢ καρποῖς, ἢ ὀποῖς φύσις, ἢ ὅσα ἀπὸ μετάλλων, ἢ ὅσα ἐκ θαλάσσης πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς ὠφέλειαν οἰκείως ἔχειν ἐξεύρηται, ὅμοιά ἐστι τῆς τῶν ἐσθιομένων καὶ πινομένων εὑρέσεως. τὸ δὲ περιεννοημένον καὶ περίεργον, καὶ ἀσχολίαν πολλὴν ἐμποιοῦν, καὶ οἱονεὶ πᾶσαν ἡμῶν τὴν ζωὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς ἐπιμέλειαν περιφέρον παραιτητέον χριστιανοῖς. καὶ σπουδαστέον οὕτω κεχρῆσθαι τῇ τέχνῃ, εἴποτε δέοι, ὡς μὴ ἐν αὐτῇ τὴν πᾶσαν αἰτίαν τοῦ ὑγιαίνειν, ἢ νοσεῖν τίθεσθαι. ἀλλ᾽ ὡς εἰς δόξαν θεοῦ καὶ τύπον τῆς τῶν ψυχῶν ἐπιμελείας τὴν χρῆσιν τῶν ἀπ᾽ αὐτῆς παραλαμβάνειν. ἐν ἐρημίᾳ δὲ, τῶν διὰ ἰατρικῆς βοηθημάτων μὴ πᾶσαν ἔχειν τὴν ἐλπίδα πρὸς τὴν τῶν λυπηρῶν παραμυθίαν, ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ, ἀλλ᾽ εἰδέναι, ὅτι, ἡ οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν, ἢ ὥσπερ τότε ὁ κύριος, ποτὲ μὲν πηλὸν ποιῶν ἐπέχριε, καὶ νίψασθαι προσέταξεν εἰς τὸν σιλωάμ, ποτὲ δὲ ἠρκεῖτο τῷ βουλήματι μόνῳ, λέγων, θέλω καθαρίσθητι. τινὰς δὲ καὶ ἐναθλεῖν τοῖς ἐπιπόνοις ἀφίησι. δοκιμωτέρους αὐτοὺς διὰ τῆς πείρας παρασκευάζων. οὕτω καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν, ὁ τὲ μὲν ἀοράτως ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐφαπτόμενος, ὅταν τοῦτο συμφέρον ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καταμάθῃ, ὁ τὲ δὲ καὶ ὑλικοῖς κεχρῆσθαι βοηθείαις ἐπὶ τῶν παθῶν ἡμῶν εὐδοκεῖ. τῇ παρατάσει τῆς θεραπείας ἔμμονον τὴν μνήμην τῆς χάριτος ἐμποιῶν. ἢ καὶ τύπον τινὰ πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν, ὡς εἶπον, τῆς ψυχῆς παρεχόμενος. ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς σαρκὸς, ἥ τε τοῦ ἀλλοτρίου ἀπόθεσις ἀναγκαία, καὶ ἡ πρόσθεσις τοῦ ἐνδέοντος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἀποικονομεῖσθαι μὲν τὸ ἀλλότριον, προσλαμβάνειν δὲ τὸ κατὰ φύσιν προσῆκον, ὅτι ὁ θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ. καὶ ἔκτισεν ἡμᾶς ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τομῶν καὶ καύσεων, καὶ πικρῶν φαρμάκων μεταλήψεως ὑπὲρ τῆς τοῦ σώματος θεραπείας ἀνεχόμεθα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὰ τμητικὰ τοῦ ἐλεγκτικοῦ λόγου, καὶ τὰ πικρὰ τῶν ἐπιτιμήσεων φάρμακα ὑπὲρ τῆς κατὰ ψυχὴν θεραπείας καταδέχεσθαι χρή. ὅπερ τοῖς μὴ παιδευθεῖσιν, ὁ προφητικὸς λόγος ἐπονειδίζων φησί. μὴ ῥητίνη οὐκ ἔστιν ἐν γαλαάδ; ἢ ἰατρὸς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ; διατί οὐκ ἀνέβη ἴασις θυγατρὸς λαοῦ μου; καὶ τὸ ἐπὶ τῶν χρονίων

δὲ παθῶν

τὸ τῆς ἁμαρτίας μέτρον, ὡς κατὰ ἁμαρτήματος κινεῖσθαι, καὶ τῇ σφοδρότητι τῆς ἐν διακρίσεως ἀφανίζειν τὸ διάπυρον τῆς διαθέσεως.

Ἐρώτησις. να΄.

Ποίῳ τρόπῳ δεῖ διορθοῦσθαι τὸ πλημμέλημα τοῦ ἡμαρτηκότος.

Ἀπόκρισις.

Καὶ τὰς διορθώσεις δὲ κατὰ τὸν τῆς ἰατρείας λόγον προσαγέτω τοῖς ἐμπαθέσι, μὴ ὀργιζόμενος τοῖς ἀσθενοῦσιν, ἀλλὰ τῇ νόσῳ μαχόμενος, καὶ ἀπεναντίον μὲν ἱστάμενος πρὸς τὰ πάθη· δι' ἐπιπονωτέρας δέ, εἰ δέοι διαγωγῆς ἰώμενος τὸ ἀρρώστημα τῆς ψυχῆς. οἷον τὴν κενοδοξίαν τῇ ἐπιτάσει τῶν τῆς ταπεινοφροσύνης ἐπιτηδευμάτων. τὴν ἀργολογίαν τῇ σιωπῇ, ὕπνον ἄμετρον διὰ τῆς ἐν προσευχαῖς ἀγρυπνίας. ἀργίαν σώματος, διὰ τῶν κόπων. βρῶσιν ἀπρεπῆ, διὰ τῆς ἀσιτίας. γογγυσμόν, διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ. ὥστε μήτε συνεργάζεσθαι αὐτῷ τινὰ τῶν ἀδελφῶν ἐθέλεσθαι, μήτε τὸ παρ' αὐτοῦ ἔργον ἀναμιγνύναι τοῖς ἄλλων καθὰ προείρηται· πλὴν εἰ μὴ ἄρα διὰ τῆς ἀνεπαισχύντου μετανοίας ἀπαλλαγεὶς τοῦ πάθους φανείη. καὶ τότε τὴν ἐν τῷ γογγυσμῷ γενομένην ἐργασίαν προσδέχεσθαι, μὴ δὲ οὕτως εἰς ὑπηρεσίαν τῆς τῶν ἀδελφῶν χρήσεως, ἀλλ' εἰς ἑτέραν χρείαν οἰκονομοῦντας. καὶ τούτων ὁ λόγος ἀρκούντως προαποδέδεικται.

Ἐρώτησις. νβ΄.

Μετὰ ποίας διαθέσεως καταδέχεσθαι δεῖ τὰ ἐπιτίμια.

Ἀπόκρισις.

Ὥσπερ δὲ τὸν προεστῶτα ἔπομεν χρῆναι ἀπαθῶς προσάγειν τὰς θεραπείας τοῖς ἀσθενοῦσιν, οὕτω πάλιν χρὴ τοὺς θεραπευομένους μὴ πρὸς ἔχθραν δέχεσθαι τὰ ἐπιτίμια. μηδὲ τυραννίδα νομίζειν τὴν ἀπὸ εὐσπλαγχνίας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς προσαγομένην αὐτῷ ἐπιμέλειαν. αἰσχρὸν γὰρ τοὺς μὲν τὰ σώματα νοσοῦντας τοσοῦτον τοῖς ἰατροῖς καταπιστεύειν, ὥστε καὶ τέμνωσι, καὶ καίωσι, καὶ πικροῖς τοῖς φαρμάκοις ἀνιῶσιν, εὐεργέτας λογίζεσθαι, ἡμᾶς δὲ πρὸς τοὺς τῶν ψυχῶν ἡμῶν θεραπευτάς, ὅταν δι' ἐπιπόνου ἀγωγῆς τὴν σωτηρίαν ἡμῖν κατεργάζονται, μὴ τὴν αὐτὴν ἔχειν διάθεσιν. τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ πάλιν, ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν. ὥστε πρὸς τὸ τέλος ἀποβλέποντας, εὐεργέτην προσήκει κρίνειν τὸν τὴν κατὰ θεὸν λύπην ἡμῖν ἐμποιοῦντα.

Ἐρώτησις. νγ΄.

Πῶς οἱ τῶν τεχνῶν διδάσκαλοι διορθώσονται τοὺς παῖδας πταίοντας.

Ἀπόκρισις.

Δεῖ μέν τοι καὶ τοὺς τὰς τέχνας διδάσκοντας ὅσα τὴν εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην ἐξαμαρτάνουσιν οἱ μανθάνοντες, ἐφ' ἑαυτῶν ἐλέγχειν τὸ πλημμέλημα, καὶ ἐπανορθοῦσθαι τὰ σφάλματα. ὅσα δὲ τῶν ἁμαρτημάτων τῆς τοῦ ἤθους διαφθορᾶς ἐστι κατηγορήματα, οἷον ἀπείθεια καὶ ἀντιλογία, καὶ ῥαθυμία περὶ τὰ ἔργα, ἢ ἀργολογία, ἢ ψεῦδος, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἀπειρημένων τοῖς εὐσεβέσιν ἐπὶ τὴν ἐφορείαν τῆς κοινῆς εὐταξίας ἄγοντας δεῖ ἐλέγχειν. ὥστε παρ' αὐτοῦ καὶ τὸ μέτρον, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἰάσεως τῶν ἁμαρτημάτων ἐπινοεῖσθαι. εἰ γὰρ ἰατρεία ψυχῆς ἐστιν ἡ ἐπιτίμησις, οὐ παντός ἐστιν ἐπιτιμᾶν, ὡς οὐδὲ τὸ ἰατρεύειν. πλὴν ἐὰν μή τινι αὐτὸς ὁ προεστὼς ἐπιτρέψῃ μετὰ δοκιμασίας πλείονος.

Ἐρώτησις. νδ΄.

Περὶ τοῦ τοὺς προεστῶτας τῆς ἀδελφότητος ἀλλήλοις τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀνατίθεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ἀγαθὸν δέ ποτε καὶ συνέδριον κατά τινας ὡρισμένους καιροὺς καὶ τόπους τῶν ἐπιτεταγμένων ταῖς ἀδελφότησι γίνεσθαι. καθ' ὃ τά τε παρὰ λόγον ἀπαντήσαντα πράγματα, καὶ τῶν ἠθῶν τὰ δυσμεταχείριστα, καὶ ὅπως διέθηκαν ἕκαστον, ἀναθήσονται ἀλλήλοις. ὥστε καὶ τὸ ἐσφαλμένως ποτὲ γενόμενόν τινι τῇ κρίσει τῶν πολλῶν ἀξιοπίστως ἀποκαλυφθῆναι. καὶ τὸ κατορθωθὲν τῇ μαρτυρίᾳ τῶν πλειόνων βεβαιωθῆναι.

» φότητος. ἔκβαλλε γάρ φησι λοιμὸν ἐκ συνεδρίου, καὶ συνεξελεύσεται αὐτῷ νεῖκος. καὶ
» πάλιν. ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, διότι μικρὰ ζύμη, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ.

Ἐρώτησις. μη'.

Ὅτι οὐ δεῖ περιεργάζεσθαι τὰς οἰκονομίας τοῦ προε-
στῶτος, τῷ δὲ ἰδίῳ προσέχειν ἔργῳ.

Ἀπόκρισις.

Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ ῥαδίως τῷ τοιούτῳ πάθει τῆς διακρίσεως εἰς βλάβην ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑτέ-
ρων περιπίπτειν, ἐκεῖνο καθόλου παραφυλακτέον ἐν ἀδελφότητι, τὸ τὴν ἀρχὴν μηδένα
τὰς τοῦ προεστῶτος οἰκονομίας περιεργάζεσθαι, μηδὲ πολυπραγμονεῖν τὰ γινόμενα ἐκ
τῶν ἐγγυτέρων τοῦ προεστῶτος, καὶ βαθμῷ καὶ συνέσει. οὓς καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν κοι-
νῶν βουλήν τε καὶ σκέψιν ἀναγκαίως παραλήψεται. πειθόμενος τῇ παραινέσει τοῦ εἰ-
» πόντος. μετὰ βουλῆς πάντα ποίει. εἰ γὰρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐπετρέψαμεν αὐτῷ τὴν οἰ-
κονομίαν, ὡς θεῷ τὸν λόγον δώσοντι, ἀλογώτατον παντελῶς περὶ τῶν εὐτελεστάτων ἀπι-
στεῖν, καὶ ὑποψιῶν ἀτόπων κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, αὐτόν τε πληροῦσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀ-
φορμὴν παρέχειν. διόπερ, ἵνα μὴ τοῦτο συμβαίνῃ, ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ με-
νέτω. καὶ τῇ φροντίδι τῶν αὐτῷ ἐπιβαλλόντων ὅλον ἑαυτὸν ἀποδοὺς, μηδὲν τὰς ἄλ-
λας οἰκονομίας περιεργαζέσθω. μιμούμενος τοὺς ἁγίους μαθητὰς τοῦ κυρίου, ἐφ' ὧν καίτοι
τοῦ πράγματος τοῦ κατὰ τὴν σαμαρεῖτιν εἰς ὑποψίαν ἀγαγεῖν δυναμένου, ὅμως οὐδεὶς
φησὶν εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς.

Ἐρώτησις. μθ'.

Περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐν τῇ ἀδελφότητι.

Ἀπόκρισις.

Περὶ δὲ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐν τῇ ἀδελφότητι, ὅταν ἀσύμφωνοί τινες ὦσι περί τινος
πράγματος, οὐ χρὴ φιλονείκως ἀλλήλοις ἀντιτείνειν, ἀλλὰ ταμιεύεσθαι τοῖς δυνατω-
τέροις τὴν ἐπίκρισιν. ὥστε δὲ μήτε τὴν τάξιν συγχεῖσθαι πάντων ἐπερωτώντων, καὶ
πάντοτε, μήτε ἀφορμὴν ἐριθείας καὶ φλυαρίας ἐγγίνεσθαι, ἕνα τινὰ εἶναι χρὴ τὸν
δοκιμασθέντα δυνατῶς ἔχειν. ἢ εἰς κοινὴν ἐπίσκεψιν προτιθέναι τῇ ἀδελφότητι τὰ πα-
ρά τισιν ἀμφιβαλλόμενα, ἢ τῷ προέχοντι ἀνατίθεσθαι. ἀκολουθοτέρα γὰρ καὶ ἐπιστημο-
νικωτέρα ἡ διάσκεψις οὕτω τῶν ζητουμένων γενήσεται. εἰ γὰρ ἑκάστῳ πράγματι ἐπιστή-
μης καὶ ἐμπειρίας χρεία, πολλῷ πλέον ἐν τοῖς τοιούτοις. καὶ εἰ ἐργαλείων χρῆσιν οὐκ αὖ
τις ἐπιτρέψειεν ἀπείροις, πολλῷ μᾶλλον χρὴ τὴν τῶν λόγων μεταχείρισιν τοῖς δυνα-
τοῖς συγχωρεῖν, οἳ καὶ τόπον καὶ καιρὸν, καὶ τρόπον τῶν ἐπερωτήσεων ἱκανοὶ ἔσονται
διαγινώσκειν, ἀφιλονείκως τε, καὶ φρονίμως ἀντιτιθέντες, καὶ συνετῶς ἀκούοντες,
ἀκριβῶς φυλάσσειν τῶν ἐπιζητηθέντων τὰς λύσεις πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ κοινοῦ.

Ἐρώτησις, ν'.

Πῶς χρὴ ἐπιτιμᾶν τὸν προεστῶτα.

Ἀπόκρισις.

Ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις μὴ ἐμπαθῶς τοῖς ἡμαρτηκόσιν ὁ προεστὼς προσαγέτω. τὸ γὰρ
μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐλέγχειν τὸν ἀδελφὸν, οὐχὶ ἐκεῖνον ἐστὶν ἁμαρτίας ἐλευθερῶσαι,
ἀλλ' ἑαυτὸν περιβαλεῖν πλημμελήμασι. διόπερ φησὶν, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀν-
τιδιατιθεμένους, μὴ δὲ ἐν οἷς μὲν ἂν αὐτὸς παροφθῇ, σφοδρὸν εἶναι. ἐν οἷς δὲ αὖ ἄλλον
καταφρονούμενον ἴδῃ, τὴν πρὸς τὸν ἡμαρτηκότα χρηστότητα ἐπιδείκνυσθαι. ἀλλὰ καὶ
μᾶλλον δυσχεραίνειν ἐπὶ τῷ κακῷ τότε. οὕτω γὰρ τῆς τε φιλαυτίας τὴν ὑποψίαν ἐκ-
φεύξεται, καὶ ἀπόδειξιν δώσει, τοῦ μὴ τὸν ἡμαρτηκότα μισεῖν, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀ-
ποστρέφεσθαι, τῇ διαφορᾷ τῇ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἕτερον. διαφορὰν δὲ ἀγανακτήσεως ποιού-
μενος μὴ τὴν εἰρημένην, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν, φανερός ἐστιν ὅτι οὔτε διὰ τὸν θεὸν, οὔτε διὰ
τὸν κίνδυνον τοῦ ἡμαρτηκότος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑαυτοῦ φιλοδοξίαν ἢ φιλαρχίαν ἀγανακτεῖ.
χρὴ γὰρ ζῆλον μὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης ἀτιμαζομένου ἐν τῇ τῆς ἐντολῆς παραβάσει
ἐπιδεικνύμενον. εὐσπλαγχνίαν δὲ φιλαδελφίας ὑπὲρ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας ἔχον-
τα κινδυνεύοντος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ. ὅτι ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται ἐπὶ παν-

» συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες λαλῶσι γλώσσαις, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶ-
» ται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; καὶ ἐὰν ἀπὸ ἀγνοίας δὲ ἄλλῳ προσαγάγῃ τὰς
ἐπερωτήσεις ὁ ξένος, καὶ ἔχῃ ἀποκρίνεσθαι τὸ αἰσθητὸν, ὁ παρὰ πρόσωπον ἐπερωτηθεὶς,
ὅμως τῆς ἀταξίας ἕνεκεν αὐτὸς μὲν σιωπάτω· ὑποδεικνύτω δὲ τὸν τὸ μέρος τοῦτο πε-
πιστευμένον, ὡς ἐποίησαν οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ τοῦ κυρίου· ὥστε ἄτακτον, καὶ ἀσχήμονα τὴν
χρῆσιν τοῦ λόγου γίνεσθαι. εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν σωμάτων θεραπείας, οὔτε φαρμάκῳ
οὔτε σιδήρῳ παντός ἐστι χρήσασθαι ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων, ἀλλὰ τοῦ τὴν τέχνην ἀνα-
λειφότος, καὶ χρόνῳ μακρῷ, καὶ πείρᾳ, καὶ μελέτῃ τῶν ἔργων, καὶ διδασκαλίᾳ τῶν
ἐπιστημόνων, τίνα ἔχει λόγον, τῇ διὰ τοῦ λόγου θεραπείᾳ τοὺς τυχόντας ἐπιπηδᾶν; ἐν
ᾧ καὶ τὸ μικρότατον παροφθὲν μεγίστην φέρει τὴν ζημίαν· παρ' οἷς γὰρ οὐδὲ ἄρτου μετά-
δοσις τοῖς τυχοῦσιν ἐφίεται· ἀλλ' ἐνὶ προσήκει ἡ τοιαύτη διακονία, τῷ μετὰ δοκιμασίας
πεπιστευμένῳ παρὰ τούτοις, πῶς οὐχὶ πολὺ πλέον τὴν πνευματικὴν τροφὴν διειλεγμένως,
καὶ παρατετηρημένως ὑφ' ἑνὸς τῶν δυνατωτέρων προσάγεσθαι χρὴ τοῖς αἰτοῦσιν; ὥσ-
τε οὐ τῆς τυχούσης αὐθαδείας τὸν ἐπερωτηθέντα κρῖμα θεοῦ, ἀδεῶς οὕτω, καὶ ὡς ἔτυ-
χε καταπολμᾶν τῆς ἀποκρίσεως. ἀλλὰ μὴ ὑποδεικνύειν τὸν ἐγκεχειρισμένον τὴν τοῦ
λόγου οἰκονομίαν· ὃς διὰ τὸ πιστὸς εἶναι πάντως, καὶ φρόνιμος οἰκονόμος ἐπελέγη, εἰς τὸ διὰ
διδόναι μὲν ἐν καιρῷ τὴν πνευματικὴν τροφὴν, οἰκονομεῖν δὲ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει κα-
θὼς γέγραπται. καὶ διαφθάρῃ δέ τι τὸν ὀφείλοντα ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἄλλος διορθώσῃ, μὴ
τῷ ἐλέγχῳ εὐθὺς ἐπιπηδάτω, ἀλλὰ ἰδίᾳ ὑποβαλλέτω τὸ παραστάν· ἐπάρσεως γὰρ ἀ-
φορμὴ ἐκ τούτου, κατὰ τῶν προεχόντων τοῖς ὑποδεεστέροις γίνεται. ὥστε καὶ χρησί-
μως ἀποκριθῇ τις, μὴ καθηκόντως δὲ, ἔνοχός ἐστι τοῖς τῆς ἀταξίας ἐπιτιμίοις.

Ἐρώτησις. μϛʹ.

Περὶ τοῦ μὴ συγκρύπτειν ἁμαρτήματα ἀδελφῶν ἢ ἑαυτῷ.

Ἀπόκρισις.

Πᾶν δὲ ἁμάρτημα ἀναφέρεσθαι δεῖ τῷ προεστῶτι, ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἡμαρτηκότος, ἢ παρὰ
τῶν συνεγνωκότων, ἐὰν αὐτοὶ θεραπεῦσαι μὴ δυνηθῶσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου προστε-
» ταγμένον. κακία γὰρ σιωπηθεῖσα, νόσος ὕπουλός ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ. ὡς οὖν οὐκ ἂν εἴποι-
μεν εὐεργέτην τὸν ἐγκατακλείοντα τῷ σώματι τὰ ὀλέθρια, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν διὰ ὀδύ-
νης καὶ ἀμύξεως εἰς τὸ φανερὸν ἕλκοντα, ὥστε ἢ διὰ ἐμέτου ἀπορρίψαι τὸ βλάπτον, ἢ κα-
θόλου διὰ τῆς τοῦ πάθους φανερώσεως ἄγνωστον ὑποδεῖξαι τὸν τρόπον τῆς θεραπείας,
οὕτω δηλονότι καὶ τὸ κρύπτειν ἁμαρτίαν, συγκατασκευάζειν ἐστὶ τῷ νοσοῦντι τὸν θάνατον.
» κέντρον γάρ φησι τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία. κρείσσους δὲ ἔλεγχοι μετὰ παρρησίας κρυπτομέ-
» νης φιλίας. μήτε οὖν ἄλλος ἄλλῳ συγκρυπτέτω, ἵνα μὴ ἀδελφοκτόνος ἀντὶ φιλαδέλ-
» φου γένηται. μήτε αὐτὸς ἑαυτῷ. ὁ γὰρ μὴ ἰώμενος φησὶν ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἀ-
» δελφός ἐστι τοῦ λυμαινομένου ἑαυτόν.

Ἐρώτησις. μζʹ.

Περὶ τῶν μὴ καταδεχομένων τὰ παρὰ τοῦ προεστῶτος τυπούμενα.

Ἀπόκρισις.

Τὸν δὲ μὴ καταδεχόμενον τὰ παρὰ τοῦ προεστῶτος διατεταγμένα, χρὴ φανερῶς ἰδίᾳ αὐ-
τῷ ἀντιλέγειν. εἴ τινα ἔχοι λόγον ἰσχυρὸν κατὰ βούλημα τῶν γραφῶν, ἢ σιωπήσαντα τὸ
προστεταγμένον ποιεῖν. εἰ δὲ αὐτὸς αἰσχύνοιτο ἄλλοις τισὶ μεσίταις πρὸς τοῦτο χρησά-
σθω. ἵνα εἰ μὲν παρὰ τὴν γραφὴν εἴη ἡ διαταγὴ, ὠφέληται καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς
ἀδελφοὺς ἀβλαβεῖς. εἰ δὲ δειχθείη κατὰ λόγον τὸν προσήκοντα γενομένη, καὶ ἑαυτοὺς
» διακρίσεως ματαίας καὶ ἐπικινδύνου ἐλευθερώσῃ. ὁ γὰρ διακρινόμενος φησὶν, ἐὰν φά-
» γῃ κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. καὶ τοῖς ἁπλουστέροις μηδένα δυσπειθείας ὄλισθον
» ἐμποιήσῃ. συμφέρει γάρ φησιν ὁ κύριος, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ,
» καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. ἐὰν δέ τινες
ἐπιμένωσι τῇ ἀπειθείᾳ, λάθρα μὲν καταμεμφόμενοι, μὴ δημοσιεύοντες δὲ τὴν λύπην,
ὡς καὶ διακρίσεως αἴτιοι τῇ ἀδελφότητι, καὶ τὴν πρὸς τὰς ἐντολὰς πληροφορίαν δια-
σαλεύοντες, καὶ δυσπειθείας, καὶ παρακοῆς διδάσκαλοι, ἐκβαλλέσθωσαν τῆς ἀδελ-

τὴν προστασίαν τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἀδελφότησι προεχόντων, καὶ ἱκανὴν ... ἐαυτοῦ τρόπου ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ δεδωκότα. καὶ οὗτοι γάρ φησι δοκιμαζέσθωσαν, πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. οὕτω καὶ ὁ τοιοῦτος ἐπιτρεπέσθω τὴν προστασίαν, καὶ τὴν ἀταξίαν διορθούτω τῇ ἀδελφότητι, τὴν διανομὴν τῶν ἔργων, καθ᾽ ὃ ἕκαστος ἐπιτηδείως ἔχει ποιούμενος.

Ἐρώτησις. μδ´.

Τίσιν ἐπιτρέπειν χρὴ τὰς ἀποδημίας, καὶ πῶς ἐπανιόντας αὐτοὺς ἀνακρίνειν.

Ἀπόκρισις.

Τὴν μὲν ἀποδημίαν ἐπιτρεπέτω τῷ δυναμένῳ ἀβλαβῶς τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, καὶ ὠφελίμως τοῖς συντυγχάνουσιν ἐκτελεῖν. ὡς ἐὰν μὴ παρῇ ὁ ἐπιτήδειος, βέλτιον ἐν ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν μέχρι καὶ θανάτου ὑπενεγκεῖν, ἢ παραμυθίας ἕνεκεν σωματικῆς, βλάβην ψυχῆς ὁμολογουμένην προδιορᾶν. καλὸν γάρ μοι φησὶν ὁ ἀπόστολος, μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. καὶ τοῦτο ἐν τοῖς ἐπ᾽ ἐξουσίας. πόσῳ οὖν μᾶλλον ἐν τοῖς κατ᾽ ἐντολήν; καίτοιγε οὐδὲ τοῦτο ἀπαραμύθητον ὁ τῆς ἀγάπης νόμος ἀφίησιν. ἐὰν γὰρ συμβῇ μὴ παρεῖναι μιᾷ ἀδελφότητι τὸν ἐπιτηδείως ἀποστελλόμενον, οἱ σύνεγγυς τὸ λεῖπον ἀναπληρώσουσι. κοινὰς τὰς ἀποδημίας, καὶ ἀχωρίστους ἀλλήλων ποιούμενοι. ὥς τούς τε κατὰ ψυχὴν ἀσθενεῖς, ἢ καὶ κατὰ τὸ σῶμα σαθροὺς ἐν τῇ τοιαύτῃ κοινωνίᾳ τοῖς ἰσχυροτέροις συνδιασώζεσθαι. πόρρωθεν καὶ τοῦτο τοῦ πεπιστευμένου προκαθεστῶτος, ὡς μὴ παρ᾽ αὐτὰ τὰ τῆς χρείας ἀπορεῖν ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς στενοχωρίας τὴν παραμυθίαν ἐξευρίσκεσθαι. μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον, ἀνακρινέτω τὸν ἀπόδημον, τίνες αἱ πράξεις, ποταποῖς ἀνθρώποις συντυχὼν αὐτῷ γεγόνασιν. οἱ λόγοι τίνες οὓς πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο. ποῖα τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διανοήματα. εἰ πᾶσαν ἡμέραν, καὶ πᾶσαν νύκτα τῷ φόβῳ τοῦ θεοῦ συζῶν διετέλεσεν, ἤπου παρετράπη, καὶ παρεκίνησέ τι τῶν δεδογμένων, ἢ ταῖς ἔξωθεν περιστάσεσιν ἐνδούς, ἢ τῇ οἰκείᾳ ῥᾳθυμίᾳ παρασυρείς. καὶ τὸ μὲν ὀρθῶς ἐπιτελεσθὲν, ἀποδοχῇ βεβαιούτω, τὸ δὲ ἐσφαλμένον τῇ ἐπιμελείᾳ, καὶ ἐπιστημονικῇ διδασκαλίᾳ διορθούσθω. οὕτω γὰρ κεφαλαιότεροί τε οἱ ὁδεύοντες ἔσονται τῇ φροντίδι τῆς ἀποδόσεως τοῦ λόγου, καὶ ἡμεῖς δεξόμεθα μήτε ἐν καιρῷ τοῦ χωρισμοῦ ἀμελεῖν αὐτῶν τῆς ζωῆς. καὶ τοῖς ἁγίοις δὲ τοῦτο συνήθης ἡ ἱστορία τῶν πράξεων παραδίδωσι. διδάσκουσα ἡμᾶς, ὅπως μὲν Πέτρος τὸν λόγον τῆς τῶν ἐθνῶν κοινωνίας ἐπανελθὼν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τοῖς ἐκεῖ ἀποδίδωσιν. ὅπως δὲ Παῦλος καὶ Βαρνάβας παραγενόμενοι, καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγελλον ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ᾽ αὐτῶν. καὶ πάλιν ὅτι ἐσιώπησεν ἅπαν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησε δι᾽ αὐτῶν ὁ θεός. ἐκεῖνο μέντοι εἰδέναι χρὴ, ὅτι τὰ καπηλικὰ κέρδη παντὶ τρόπῳ φευκτέον ταῖς ἀδελφότησιν.

Ἐρώτησις. με´.

ὅτι χρὴ μετὰ τὸν προεστῶτα καὶ ἄλλον εἶναί τινα τὸν δυνάμενον ἐν ἀπουσίᾳ ἢ ἀσχολίᾳ ἐκείνου τῶν ἀδελφῶν ἐπιμελεῖσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ἐπειδὴ συμβαίνει πολλάκις, ἢ δι᾽ ἀσθένειαν σώματος, ἢ ἀποδημίας ἀνάγκην, ἢ κατά τινα ἄλλην περίστασιν χωρίζεσθαι τῆς ἀδελφότητος τὸν προεστῶτα, ἔστω τις καὶ ἕτερος μετὰ δοκιμασίας αὐτοῦ τε καὶ ἄλλων τῶν ἱκανῶν δοκιμασθεὶς, εἰς τοῦτο ἐξειλεγμένος εἰς τὸ, ἀπόντος ἐκείνου διαδέχεσθαι τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀδελφῶν. ὥς τε καὶ τοῖς παροῦσι παρ᾽ ἑνὸς γίνεσθαι τὰς παρακλήσεις τοῦ λόγου. ἀλλὰ μὴ ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τοῦ προεστῶτος δημοκρατικόν τι σχῆμα μεταλαμβάνειν τὴν ἀδελφότητα, ἐπὶ διαλύσει τοῦ κανόνος καὶ τῆς παραδεδομένης ἀταξίας. φυλάσσεσθαι δὲ τὰ μετὰ δοκιμασίας ἐγκριθέντα εἰς δόξαν θεοῦ. καὶ τοῖς ἐπιδημοῦσι δὲ τῶν ξένων εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον συνετῶς, ἵνα οἵ τε τὸν λόγον ἐπιζητοῦντες οἰκοδομῶνται τῆς ἀποδεχθέντος ἐπαξίως, καὶ τὸ κοινὸν τῆς ἀδελφότητος μὴ καταισχύνηται. τὸ γὰρ πάντας ὁμοίως ἐπιπηδᾶν τῷ λόγῳ, θορύβου αἴτιον, καὶ ἀταξίας σημεῖον. τοῦ ἀποστόλου μηδὲ τοὺς κατηξιωμένους τοῦ χαρίσματος τῆς διδασκαλίας πλείους ἐπιτοαυτὸ λαλεῖν συγχωρήσαντος. δι᾽ ὧν φησὶν, ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ, ὁ πρῶτος σιγάτω. καὶ πάλιν τὸ ἄτοπον τῆς τοιαύτης ἀταξίας διελέγχοντος ἐν τῷ λέγειν, ἐὰν οὖν

τοῦτο γὰρ πρὸς τοὺς ἀτάκτους καὶ ἀργοὺς εἶναι εἴρηται· ὡς αἱρετώτερον τῆς ἐν ἀργίᾳ ζωῆς, τὸ ἑαυτὸν γοῦν ὑπηρετεῖν ἕκαστον, καὶ μὴ ἄλλοις ἐπιβαρύνεσθαι· ἀκούομεν γάρ φησί τινας ἀτάκτως περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους· τοῖς οὖν τοιούτοις φησὶ παραγγέλλομεν, καὶ παρακαλοῦμεν, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι· καὶ τὸ, νύκτα δὲ καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα, εἰς τὸν αὐτὸν φέρει νοῦν· τοῦ ἀποστόλου διὰ φιλαδελφίαν εἰς ἐκκοπὴν τῶν ἀτάκτων ἑαυτὸν τοῖς ὑπὲρ τὸ διατεταγμένον αὐτῷ πόνοις ὑποβάλλοντος. τοῦ δὲ πρὸς τὴν τελείωσιν σπεύδοντος ἐστὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργάζεσθαι, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι· ἐπεὶ ὅγε ἑαυτῷ, καὶ τῷ τὴν φροντίδα τῶν χρειῶν ἀναδεδειγμένῳ ἐλπίζων, καὶ ἢ τὴν οἰκείαν, ἢ τὴν τοῦ συνόντος ἐργασίαν ἱκανὴν ἀφορμὴν πρὸς τὸ ζῆν τιθέμενος, καθόσον ἐπ' ἄνθρωπον τὴν ἐλπίδα ἔθετο, κίνδυνον ἔχει, ὑποπεσεῖν τῇ κατάρᾳ τῇ λεγούσῃ· ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον· καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ κυρίου ἀποστῇ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· τοῦ λόγου διὰ μὲν τοῦ, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, τῷ ἑτέρῳ ἐπελπίζειν· διὰ δὲ τοῦ καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ, τὸ ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθέναι ἀπαγορεύοντος· ἑκάτερον δὲ αὐτῶν ἀποστασίαν ἀπὸ κυρίου ὀνομάζοντος, ὅτι ἔσται ὡς ἡ ἀγριομυρίκη ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ οὐκ ὄψεται ὅταν ἔλθῃ τὰ ἀγαθά· δεικνῦντος τοῦ λόγου, ὅτι τὸ, ἑαυτῷ καὶ ἄλλῳ τινὶ ἐπελπίζειν, ἀποστῆναι ἐστὶν ἀπὸ κυρίου.

Ἐρώτησις. μγʹ.

Ὁ μὲν περὶ τῶν ἐργασιῶν τρόπος ἀρκούντως ἡμῖν παραδέδοται· πλὴν, ἐὰν μή τι ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων προσεξευρεῖν διδαχθῶμεν· τοὺς δὲ προεστῶτας τῆς ἀδελφότητος ὁποίους εἶναι χρὴ, ἢ πῶς ἄγειν τοὺς συνόντας, τοῦτο διδαχθῆναι δεόμεθα.

Ἀπόκρισις.

Εἴρηται μὲν ὡς ἐν κεφαλαίῳ καὶ περὶ τοῦ μέρους τούτου· πλὴν ἐπειδὴ καλῶς ποιοῦντες ἐπιπλεῖον τρανωθῆναι τὸ μέρος τοῦτο βούλεσθε· διότι οἷον ἐὰν ᾖ τὸ ἐπιστατοῦν καὶ ἄρχον, τοιοῦτον ὡς τὰ πολλὰ γίνεσθαι ὀφείλει τὸ ἀρχόμενον, ἀναγκαῖον μὴ παρέργως αὐτὸ παρελθεῖν. χρὴ τοίνυν τὸν προεστῶτα μεμνημένον τῆς τοῦ ἀποστόλου παραγγελίας λέγοντος· τύπος γίνου τῶν πιστῶν, πάσης ἐντολῆς τοῦ κυρίου ἐναργὲς ὑπόδειγμα τὸν ἑαυτοῦ βίον προέχειν· ὡς μηδεμίαν τοῖς διδασκομένοις ἀφορμὴν καταλιμπάνειν πρὸς τὸ ἀδύνατον, ἢ εὐκαταφρόνητον ἡγεῖσθαι τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου. πρῶτον μὲν οὖν, ὃ πρῶτόν ἐστιν, ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ τὴν ταπεινοφροσύνην οὕτω χρὴ παρ' αὐτῷ κατορθοῦσθαι, ὡς καὶ σιωπῶντος αὐτοῦ τὸ ἐκ τῶν ἔργων ὑπόδειγμα παντὸς λόγου ἰσχυρότερον εἰς διδασκαλίαν προκεῖσθαι. εἰ γὰρ οὗτος ὅρος χριστιανισμοῦ, μίμησις Χριστοῦ ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως, κατὰ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἑκάστου κλήσει, οἱ τὴν ὁδηγίαν τῶν πολλῶν πεπιστευμένοι, τοὺς ἔτι ἀσθενεστέρους διὰ τῆς ἑαυτῶν μεσιτείας προσβιβάζειν ὀφείλουσι τῇ τοῦ Χριστοῦ δι' ὁμοιώσει, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον λέγοντα, μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ. πρώτους οὖν αὐτοὺς τὸ παραδοθὲν τῆς ταπεινοφροσύνης μέτρον παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατορθοῦντας ὑπογραμμὸν ἀκριβῆ προσήκει γίνεσθαι. μάθετε γάρ φησιν ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. πρᾳότης οὖν τρόπου, καὶ καρδίας ταπείνωσις χαρακτηριζέτω τὸν προϊστάμενον. εἰ γὰρ ὁ κύριος τὴν διακονίαν τῶν ἰδίων δούλων οὐκ ἐπαισχύνθη, ἀλλὰ κατεδέξατο ὑπηρέτης εἶναι τῆς γῆς, καὶ τοῦ πηλοῦ, ὃν αὐτὸς ἔπλασε, καὶ εἰς ἄνθρωπον διεμόρφωσεν· ἐγὼ γάρ εἰμί φησιν ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν, τί χρὴ ποιοῦντας ἡμᾶς τοῖς ὁμοτίμοις, νομίζειν αὐτοῦ τῆς μιμήσεως ἐφικνεῖσθαι; ἓν μὲν δὴ τοῦτο, ὅπερ πρῶτον ὑπάρχειν δεῖ τῷ προεστῶτι. ἔπειτα εὔσπλαγχνον, καὶ μακροθύμως ἀνεχόμενον τῶν δι' ἀπειρίαν ἐλλιμπανόντων τῶν καθηκόντων· οὐχ ὑποσιωπῶντα τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἀλλὰ πρᾴως ἀνεχόμενον τῶν ἀφηνιαζόντων, καὶ τὰς ἰατρείας αὐτοῖς ἐν πάσῃ εὐσπλαγχνίᾳ καὶ συμμετρίᾳ προσάγοντα· ἱκανὸν δὲ τρόπον τῆς θεραπείας, τῷ πάθει οἰκεῖον ἐξευρεῖν, οὐ μετ' αὐθαδείας ἐπιτιμῶντα, ἀλλ' ἐν πρᾳότητι νουθετοῦντα καὶ παιδεύοντα, καθὼς γέγραπται, νηφάλιον ἐν τοῖς παροῦσι, προορατικὸν τῶν μελλόντων, ἱκανὸν μὲν τοῖς ἰσχυροῖς συναθλεῖν· τῶν δὲ ἀδυνάτων βαστάζειν τὰ ἀσθενήματα, καὶ πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν δυνάμενον πρὸς καταρτισμὸν τῶν συνόντων, μὴ ἑαυτῷ λαμβάνοντα

κόπον μὴ ἀπαιτούμενον, ἀλλὰ καὶ αὐθαδείας δεῖγμα καθ᾽ ἑαυτοῦ ἐκφέρει· ἀκριβέστερον
οἰόμενος εἶναι τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ κρίσιν τῆς τῶν πλειόνων δοκιμασίας. εἴτε οὖν ἔχει τις
τέχνην μὴ κατεγνωσμένην ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ἀποπηδᾶν αὐτῆς οὐκ ὀφείλει· ἀστάτου γὰρ
γνώμης, καὶ προαιρέσεως ἀβεβαίου ἐξουθενεῖν τὰ παρόντα. εἴτε μὴ ἔχει, μὴ ἑαυτῷ
λαμβανέτω, ἀλλὰ τὸ παρὰ τῶν μειζόνων δοκιμασθὲν ἀποδεχέσθω· ἵνα ἐν παντὶ τὸ εὐ-
πειθὲς διασώζῃ. ὡς δὲ τὸ ἑαυτοῖς ἐπιτρέπειν ἀπρεπὲς ἐλέγχει, οὕτω καὶ τὸ παρ᾽ ἑτέρων
ἐγχειρισθὲν μὴ καταδέχεσθαι, κατεγνωσμένον ἐστίν. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἔχῃ τις τέχνην, μὴ ἀρέ-
σκῃ δὲ αὐτῆς ἡ χρῆσις, τῇ ἀδελφότητι ἑτοίμως αὐτὴν ἀπορριπτέτω. δεικνὺς, ὅτι πρὸς
οὐδὲν τῶν ἐν κόσμῳ ἐμπαθῶς διάκειται. διότι τὸ μὲν ποιεῖν τὰ θελήματα τῶν διανοιῶν
τοῦ μὴ ἔχοντος ἐστὶν ἐλπίδα, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου. τὸ δὲ ἐν παντὶ εὐπειθὲς, ἀ-
» ποδοχῆς ἄξιον, τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου ἐπαινοῦντος τινὰς, ὅτι ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ
» κυρίῳ, ἔπειτα καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ. ἕκαστον μέντοι χρὴ τῇ ἰδίᾳ ἐργασίᾳ προσέχειν,
καὶ ταύτης ἐπιθυμητικῶς φροντίζειν, καὶ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος, ἐν σπουδῇ ἀόκνῳ, καὶ
» ἐπιμελείᾳ περιεχεστέρᾳ ἀμέμπτως ἀποπληροῦν, ἵνα ἔχῃ παρρησίαν λέγειν ἀεὶ, τὸ, ἰδοὺ
» ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς κύριον
» τὸν θεὸν ἡμῶν. καὶ μὴ ἄλλοτε εἰς ἄλλο ἀποπηδᾶν. οὐδὲ γὰρ ἡ φύσις ἡμῶν πολλὰ ὁμοῦ
κατορθοῦν ἐπιτηδεύματα δύναται. καὶ τὸ μίαν φιλοπόνως ἐκτελεῖν, τοῦ πολλῶν ἀ-
τελῶς ἐφάπτεσθαι χρησιμώτερον. ὁ γὰρ εἰς πλείονα μερισμὸς, καὶ ἡ ἄλλη τε ἐπ᾽ ἄλλῳ με-
τάβασις πρὸς τὸ μηδὲν τελειοῦν τῶν ἔργων, ἔτι καὶ ἤθους ἐλαφρείαν, ἢ προϋπάρχουσαν
ἐλέγχει, ἢ καὶ μὴ οὖσαν ἐμποιεῖ. ἐὰν δέ ποτε χρεία καταλάβῃ, ἐπιβοηθεῖν καὶ ἄλλαις
τέχναις τὸ ἐπιτηδείως ἔχοντα ἀκόλουθον. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἀφ᾽ ἑαυτοῦ. ἀλλ᾽ εἴ ποτε προσκλη-
θείη, οὐ προηγουμένως ἡμῶν ποιούντων τοῦτο, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν μελῶν
τοῦ σώματος, ὅταν ὀκλάσαντος τοῦ ποδὸς, ἐπιστηριζόμεθα τῇ χειρί. καὶ πάλιν, ὥσπερ
τὸ ἑαυτῷ ἐπιπηδᾶν, ἀσύμφορον, οὕτω τὸ προσταχθὲν μὴ καταδέχεσθαι, κατηγορίας
ἄξιον, ἵνα μήτε πάθος αὐθαδείας τρέφηται, μήτε ὁ τῆς ὑπακοῆς καὶ εὐπειθείας ὅρος
διαλύηται. καὶ ἡ τῶν ἐργαλείων δὲ φροντὶς, διαφέρει μὲν προηγουμένως τῷ ἑκάστης ἐρ-
γασίας τεχνίτῃ. ἐὰν δὲ ἄρα ποτὲ παροραθῆναι συμβαίνῃ τι ὡς κοινὸν πάντων κτῆμα, οὕ-
τω τῆς προσηκούσης προνοίας ἀξιούσθω ὑπὸ τῶν πρώτως θεασαμένων. εἰ γὰρ καὶ ἡ
χρῆσις αὐτῶν ἰδιάζουσα, ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτῶν χρήσιμον κοινόν. τὸ γὰρ ὡς οὐδὲν προσηκόν-
των τῶν ἐκ τῆς ἄλλης τέχνης καταφρονεῖν, ἀλλοτριώσεως ἀπόδειξιν ἔχει. οὐ μὴν οὐδὲ
τοὺς μεταχειριζομένους τὰς τέχνας δεσποτείαν ἐκδικεῖν τῶν ἐργαλείων προσήκει. ὡς ἢ
τῷ προεστῶτι τῆς ἀδελφότητος μὴ συγχωρεῖν αὐτοῖς κεχρῆσθαι πρὸς ὅπερ ἂν θέλῃ, ἢ
ἑαυτοῖς ἐπιτρέπειν πωλεῖν αὐτὰ ἢ διαμείβειν, ἢ κατὰ ἄλλον τινὰ τρόπον περιιέναι,
ἢ καὶ προσκτᾶσθαι τοῖς οὖσιν ἕτερα. ὁ γὰρ ἅπαξ κρίνας, μηδὲ τῶν χειρῶν εἶναι τῶν ἑαυ-
τοῦ κύριος, ἀλλ᾽ ἑτέρῳ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν οἰκονομεῖν ἐπιτρέψας, πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος
ἀκόλουθα πράξοι, τοῖς ἐργαλείοις τῆς τέχνης ἐναυθεντῶν, καὶ δεσποτείας ἀξιώματι
ἐπ᾽ αὐτῶν κεχρημένος.

Ἐρώτησις. μβʹ.

Ποίῳ σκοπῷ, καὶ ποίᾳ διαθέσει ἐργάζεσθαι δεῖ τοὺς ἐργαζομένους.

Ἀπόκρισις.

Ἐκεῖνο μέντοι εἰδέναι χρὴ, ὅτι ὁ ἐργαζόμενος, οὐχ ἵνα ταῖς ἑαυτοῦ χρείαις ὑπηρετῇ διὰ τῶν
ἔργων, ἐργάζεσθαι ὀφείλει, ἀλλ᾽ ἵνα τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου πληρώσῃ, τοῦ εἰπόντος. ἐπεί-
νασα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ γὰρ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μεριμνᾶν, παντάπασιν
» ἐστὶν ὑπὸ τοῦ κυρίου κεκωλυμένον, εἰπόντος. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ἡμῶν τί φάγητε, μὴ
» δὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. καὶ ἐπενεγκόντος, ταῦτα γὰρ πάντα, τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου
» ἐπιζητεῖ. σκοπὸς οὖν ἑκάστῳ προκεῖσθαι ὀφείλει ἐν τῷ ἔργῳ ἡ ὑπηρεσία τῶν δεομένων,
» οὐχ ἡ ἰδία αὐτοῦ χρεία. οὕτω γὰρ καὶ τῆς φιλαυτίας τὸ ἔγκλημα φεύξεται, καὶ τῆς φιλα-
» δελφίας τὴν εὐλογίαν παρὰ τοῦ κυρίου λήψεται, λέγοντος. ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τού-
» των τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ μηδεὶς τὸ τοῦ ἀποστόλου ἐναν-
» τιοῦσθαι ἡμῶν τῷ λόγῳ νομιζέτω, εἰπόντος· ἵνα ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι.

Ἀπόκρισις.

Χρὴ δὲ σπουδάζειν καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐργασιῶν μὴ μακράν που διατίθεσθαι· μήτε δημοσιεύειν ἑαυτοὺς τῆς πράσεως οὕνεκεν· εὐπρεπεστέρα γὰρ ἡ ἐφ' ἑνὸς τόπου διαγωγὴ, καὶ ὠφελιμωτέρα πρός τε τὴν οἰκοδομὴν ἀλλήλων, καὶ ἀκριβῆ συντήρησιν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ὥστε αἱρεῖσθαι μᾶλλον καὶ ὑφαιρεῖν τι τῆς ἀξίας, ἢ ὑπὲρ ὀλίγου κέρδους ὑπερορίους ἀποδημεῖν· ἐὰν δὲ τοῦτο ἀδύνατον ἡ πεῖρα δείξῃ, ἐκλέγεσθαι καὶ τόπους καὶ πόλεις ἀνδρῶν εὐλαβῶν, ὡς μὴ ἄκαρπον ἡμῖν τὴν ἀποδημίαν γίνεσθαι, καὶ ἐν ταῖς ἀποδεδειγμέναις πανηγύρεσι πλείονας ὁμοῦ συνδραμεῖν τῶν ἀδελφῶν, ἕκαστον τὰ ἐκ τῆς οἰκείας ἐργασίας ἐπιφερόμενον· καὶ κοινὴν μὲν τὴν ἀποδημίαν στέλλεσθαι, ὡς καὶ τὴν ὁδὸν μετὰ ψαλμῶν καὶ προσευχῶν καὶ τῆς ἐν ἄλλοις οἰκοδομῆς ἐκτελεῖν· καὶ ἐπὶ τὸν τόπον δὲ γενομένους, τὰς αὐτὰς αἱρεῖσθαι καταγωγάς· τῆς τε ἀλλήλων φυλακῆς οὕνεκεν, καὶ τοῦ μηδένα καιρὸν προσευχῆς, μήτε ἡμερινὸν, μήτε νυκτερινὸν ἡμᾶς διαφεύγειν· καὶ τὰς τῶν δυσσυναλλακτῶν, καὶ πλεονεκτικῶν συντυχίας ἀβλαβέστερον διαβιῶναι μετὰ πλειόνων ὄντα ἢ καθ' ἑαυτόν· παραιτοῦνται γὰρ πολλοὺς ἔχειν τῆς ἀδικίας μάρτυρας καὶ οἱ βιαιότατοι :-

Ἐρώτησις. μ'.

Περὶ τῶν ἐν συνόδοις πραγματειῶν.

Ἀπόκρισις.

Ἀλλ' οὐδὲ τὰς ἐν τοῖς μαρτυρίοις γινομένας ἀγορασίας οἰκείας ἡμῖν ὁ λόγος δείκνυσιν· οὐ γὰρ ἄλλου τινὸς οὕνεκεν ἐν τοῖς μαρτυρίοις, ἢ ἐν τοῖς περὶ ἑαυτὰ τόποις φαίνεσθαι ἐπιβάλλει χριστιανοῖς, ἢ προσευχῆς οὕνεκεν· καὶ τοῦ εἰς ὑπόμνησιν ἐλθόντας τῆς τῶν ἁγίων ὑπὲρ εὐσεβείας μέχρι θανάτου ἐνστάσεως πρὸς τὸν ζῆλον τὸν ὅμοιον προτραπῆναι, μεμνημένους τῆς φοβερωτάτης ὀργῆς τοῦ κυρίου, ὅτι καὶ πάντοτε, καὶ πανταχοῦ πρᾳΰς ὢν, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καθὼς γέγραπται, μόνοις τοῖς περὶ τὸ ἱερὸν πωλοῦσι καὶ ἀγοράζουσι, τὴν μάστιγα ἐπανετείνετο· ὡς τῆς ἐμπορίας τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς μεταποιούσης εἰς σπήλαιον λῃστῶν. οὐ μὴν, ἐπειδὴ ἕτεροι προλαβόντες παρέφθειραν τὴν κεκρατηκυῖαν ἐπὶ τῶν ἁγίων συνήθειαν, καὶ ἀντὶ τοῦ προσεύχεσθαι ὑπὲρ ἀλλήλων, καὶ μετὰ πλειόνων προσκυνεῖν καὶ προσκλαίειν τῷ θεῷ, καὶ ἐξιλάσκεσθαι μὲν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν, εὐχαριστεῖν δὲ ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν, οἰκοδομεῖν δὲ διὰ τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως, ὅπερ ἔτι καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας μνήμης τηρούμενον ἔγνωμεν, ἀντὶ τούτων ἀγορὰν καὶ πανήγυριν, καὶ κοινὸν ἐμπόριον· τόν τε καιρὸν καὶ τὸν τόπον ποιοῦνται· ἤδη καὶ ἡμᾶς ἀκολουθεῖν αὐτοῖς προσήκει, καὶ βεβαιοῦν τὰ ἄτοπα τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πράγματος· ἀλλὰ μιμεῖσθαι τὰς ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἱστορουμένας συνόδους, καὶ πληροῦν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀπο-
» στόλου ὡς συντελοῦνται τῷ τοιούτῳ τύπῳ διατεταγμένα· γράφει δὲ οὕτως· ὅταν συν-
» έρχησθε ἕκαστος ὑμῶν, ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω :-

Ἐρώτησις. μα'.

Περὶ αὐθεντίας καὶ ὑπακοῆς.

Ἀπόκρισις.

Ἐν αὐταῖς μέντοι ταῖς συγκεχωρημέναις τέχναις, οὐχὶ ἕκαστον ἣν αὐτὸς βούλεται μαθεῖν, ἐπιτρέπεσθαι χρή· ἀλλ' εἰς ἣν ἂν δοκιμασθῇ ἐπιτήδειος εἶναι· ὁ γὰρ ἀρνησάμενος ἑαυτὸν, καὶ πάντα τὰ ἑαυτοῦ θελήματα ἀποθέμενος, οὐχ' ὃ βούλεται ποιεῖ, ἀλλ' ὃ διδάσκεται· οὐ μὴν οὐδὲ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκλέγεσθαι τὸ συμφέρον συγχωρεῖ ὁ λόγος τῷ ἅπαξ τὴν ἑαυτοῦ οἰκονομίαν ἐπιτρέψαντι ἑτέροις· οἳ πρὸς ὅπερ ἂν καταμάθωσιν ἐν ὀνόματι κυρίου ἐπιτήδειον, εἰς ἐκεῖνο αὐτὸν τάξουσιν· ἐπεὶ ὅγε κατ' ἰδίαν ἐπιθυμίαν ἐκλεγόμενος ἔργον, κατηγορίαν ἑαυτοῦ ἐκφέρει· πρῶτον μὲν αὐταρεσκείας, ἔπειτα, ὅτι ἢ διὰ δόξαν κοσμικὴν, ἢ διὰ κέρδους ἐλπίδα, ἢ διά τι τοιοῦτον προσπέπονθε τῷ ἐπιτηδεύματι, ἢ δι' ὄκνον καὶ ῥαθυμίαν προτιμᾷ τὸ κουφότερον· τὸ δὲ ἐν τούτοις εἶναι, ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ μὴ ἀπηλλάχθαι τῆς τῶν παθῶν κακίας· οὔτε δὲ ἠρνήσατο ἑαυτὸν ὁ ἰδίας ὁρμὰς ἐκτελεῖν θέλων· οὔτε ἀπετάξατο τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν, ὅπερ ἔτι πρὸς κέρδος, καὶ πρὸς δόξαν ἐπτόηται· οὐδὲ μὴν ἐνέκρωσεν αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ τὸν ἐν τοῖς ἔργοις

ἐν αὐτῇ δεδομένων ἡμῖν ἢ κατορθωμένων, καὶ τῶν παρεθέντων ἡ ἐξαγόρευσις, εἴτε ἑκούσιον, εἴτε ἀκούσιον, εἴτε που καὶ λανθάνον πλημμέλημα γέγονεν, ἢ ἐν ῥήμασιν, ἢ ἐν ἔργοις, ἢ κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν, διὰ πάντων ἐξιλεουμένων ἡμῶν διὰ τῆς προσευχῆς τὸν θεόν· μέγα γὰρ ὄφελος ἡ ἐπίσκεψις τῶν παρελθόντων πρὸς τὸ μὴ τοῖς ὁμοίοις αὖθις περιπεσεῖν. διό φησιν, ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε. καὶ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης, ἡ αἴτησις τοῦ ἀπρόσκοπον ἡμῖν καὶ φαντασιῶν ἐλευθέραν ὑπάρξαι τὴν ἀνάπαυσιν· λεγομένου καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἀναγκαίως τοῦ ἐνενηκοστοῦ ψαλμοῦ. τὸ δὲ μεσονύκτιον, Παῦλος καὶ Σίλας ἡμῖν ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν παραδεδώκασιν, ὡς ἡ τῶν πράξεων ἱστορία παρίστησι λέγουσα· κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας ὕμνουν τὸν θεόν, καὶ ὁ ψαλμῳδὸς λέγων, μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. καὶ πάλιν χρὴ προφθάσαντας τὸν ὄρθρον, εἰς τὴν προσευχὴν διανίστασθαι, ὡς μὴ ἐν ὕπνῳ καὶ κοίτῃ ὑπὸ τῆς ἡμέρας καταληφθῆναι, κατὰ τὸν εἰπόντα, προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετᾶν τὰ λόγιά σου. ὧν οὐδένα χρὴ καιρὸν τοῖς ἐπιτετηρημένως εἰς δόξαν θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ προαιρουμένοις ζῆν, παρορᾶσθαι. χρήσιμα δὲ λογίζομαι τὴν ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ ψαλμῳδίαις κατὰ τὰς ἐπιτετηρημένας ὥρας διαφοράν τε καὶ ποικιλίαν, καὶ κατ' ἐκεῖνο, ὅτι ἐν μὲν τῇ ὁμαλότητι πολλάκις που καὶ ἀκηδιᾷ ἡ ψυχή, καὶ ἀπομετεωρίζεται· ἐν δὲ τῇ ἐναλλαγῇ καὶ τῷ ποικίλῳ τῆς ψαλμῳδίας καὶ τοῦ καθ' ἑκάστης ὥρας λόγου καινοποιεῖται αὐτῆς ἡ ἐπιθυμία, καὶ ἀνακαινίζεται τὸ νηφάλιον.

Ἐρώτησις λη΄.

Δείξαντος ἱκανῶς τοῦ λόγου καὶ τὴν προσευχὴν ἀπαραίτητον, καὶ τὸ ἐργάζεσθαι ἀναγκαῖον, ἀκόλουθον διδαχθῆναι ἡμᾶς ποῖαι τέχναι τῷ ἐπαγγέλματι ἡμῶν ἁρμόζουσιν.

Ἀπόκρισις.

Ἰδικῶς μὲν ἀφορίσαι τέχνας τινὰς οὐκ εὔκολον, διὰ τὸ ἄλλας παρ' ἄλλοις ἐπιζητεῖσθαι κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ πραγματειῶν· κοινῷ δὲ λόγῳ τὴν ἐκλογὴν τούτων ὑποτυπώσασθαι δυνατόν, ὅσαι τὸ εἰρηνικὸν καὶ τὸ ἀθόρυβον τῆς ζωῆς ἡμῶν συντηροῦσι· μήτε πολλῆς πραγματείας εἰς τὸν πορισμὸν τῆς οἰκείας ὕλης δεόμεναι· μήτε πολλοῦ τοῦ ἀγῶνος πρὸς τὴν τῶν ἀπεργασθέντων διάπρασιν· μήτε ὅσαι συντυχίας ἡμῖν ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν ἀπρεπεῖς, ἢ βλαβερὰς προξενοῦσιν. ἀλλ' ἐν παντὶ σκοπὸν οἰκεῖον ἡμῖν προκεῖσθαι νομίζειν χρή, τὴν λιτότητα, καὶ τὴν εὐτέλειαν φεύγοντας τὸ ὑπηρετεῖν ἐπιθυμίαις ἀνθρώπων ἀνοήτοις καὶ βλαβεραῖς, διὰ τοῦ τὰ ἐπιζητούμενα παρ' αὐτῶν ἐξεργάζεσθαι. ἀλλ' ἐν μὲν τῇ ὑφαντικῇ, τὸ ἐμπολιτευόμενον τῇ συνηθείᾳ τοῦ βίου· οὐ τὸ πρὸς ἄγραν καὶ παγίδα τῶν νέων ὑπὸ τῶν ἀκολάστων ἡμῖν παραδεκτέον ἐπινοούμενον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ σκυτοτομικῆς τοῖς τὰ ἀναγκαῖα τῆς χρείας ἐπιζητοῦσι, διὰ τῆς τέχνης ὑπηρετήσομεν. οἰκοδομική τε, καὶ τεκτονική, καὶ χαλκευτική, καὶ γεωργία· αὐταὶ μὲν καθ' ἑαυτὰς ἀναγκαῖαι τῷ βίῳ, καὶ πολὺ τὸ χρήσιμον παρεχόμεναι· καὶ τῷ οἰκείῳ λόγῳ οὐκ ἀπόβλητοι ἡμῖν. πλὴν ὅταν ποτὲ ἢ θορύβους ἡμῖν ἐμποιῶσιν, ἢ τὸ ἡνωμένον τῆς ζωῆς τῶν ἀδελφῶν διασπῶσι, τότε αὐτὰς ἐξ ἀνάγκης ἐκκλίνωμεν προτιμῶντες τὰς τέχνας τὰς διατηρούσας ἡμῖν τὴν ἀπερίσπαστον ζωὴν καὶ εὐπάρεδρον τῷ κυρίῳ· καὶ μήτε καιροῦ ψαλμῳδίας, μήτε προσευχῆς, μήτε τῆς λοιπῆς εὐταξίας ἀφελκούσας, τοὺς τῇ ἀσκήσει τῆς εὐσεβείας προσκαρτεροῦντας. ἐπεὶ ὅταν γε μηδὲν ὑπάρχῃ παρ' αὐτῶν εἰς τὴν προηγουμένην ζωὴν καταβλάπτεσθαι, πολλῶν εἰσὶ προτιμότεραι, καὶ μάλιστα ἡ γεωργία, αὐτόθεν ἔχουσα τῶν ἀναγκαίων τὸν πορισμόν, καὶ τῆς ἐπὶ πολὺ πλάνης, καὶ ἄνω καὶ κάτω διαδρομῆς ῥυομένη τοὺς γεωργοῦντας μόνον, εἰ καθ' ὃν εἴπομεν τρόπον, μήτε ἀπὸ γειτόνων, μήτε ἀπὸ συνοίκων θορύβους ἡμῖν ἐπάγει, καὶ ταραχάς.

Ἐρώτησις, λθ΄.

Πῶς χρὴ ποιεῖσθαι τῶν ἐκ τῆς ἐργασίας τὴν διάπρασιν, καὶ πῶς ἀποδημεῖν.

χρὴ δὲ

κύριος δὲ τὴν ὀκνηρίαν τῇ πονηρίᾳ συνῆψεν εἰπών, πονηρὲ δοῦλε, καὶ ὀκνηρέ. ἀλ-
λὰ καὶ ὁ σοφὸς σολομῶν, οὐ μόνον ἐπαινεῖ τὸν ἐργαζόμενον διὰ τῶν μνημονευθέντων,
» ἀλλὰ καὶ ἐλέγχει τὸν ὀκνηρὸν συγκρίσει τῶν μικροτάτων ζώων λέγων· ἴθι πρὸς τὸν μύρ
» μηκα ὦ ὀκνηρέ. ὥστε φοβεῖσθαι χρή, μήποτε ἡμῖν τοῦτο καὶ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως προσενε-
χθῇ τοῦ δεδωκότος ἡμῖν τὴν πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι δύναμιν, ἀναλογοῦσαν τῇ δυνάμει τὴν
ἐργασίαν ἐπιζητοῦντος. διότι ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.
ἐπεὶ δέ τινες προφάσει τῶν εὐχῶν καὶ τῆς ψαλμῳδίας παραιτοῦνται τὰ ἔργα, εἰδέναι
δεῖ, ὅτι ἐπὶ μὲν ἄλλων τινῶν ἑκάστου καιρὸς ἐστὶν ἴδιος, κατὰ τὸν ἐκκλησιαστὴν εἰπόντα,
» καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, προσευχῆς δὲ καὶ ψαλμῳδίας. ὥσπερ οὖν καὶ ἑτέρων πλειό-
νων πᾶς καιρὸς ἐπιτήδειος, ὥστε μεταξὺ τὰς χεῖρας κινοῦντα πρὸς τὰ ἔργα, ποτὲ μὲν
καὶ τῇ γλώσσῃ, ὅταν τοῦτο ᾖ δυνατὸν, μᾶλλον δὲ χρήσιμον πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως.
εἰ δὲ μήγε, τῇ καρδίᾳ ἐν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς τὸν θεὸν ὑμνεῖν, κα-
θὼς γέγραπται, καὶ τὴν προσευχὴν μεταξὺ τοῦ ἔργου πληροῦν. εὐχαριστοῦντας μὲν
τῷ δεδωκότι καὶ δύναμιν χειρῶν πρὸς ἔργα, καὶ σοφίαν διανοίας πρὸς ἀνάληψιν τῆς
ἐπιστήμης καὶ τὴν ὕλην χαρισαμένῳ· τήν τε ἐν τοῖς ἐργαλείοις, καὶ τὴν ὑποκειμένην ταῖς
τέχναις, ἅσπερ ἐὰν τύχωμεν ἐργαζόμενοι. προσευχόμενοι δὲ κατευθυνθῆναι τὰ ἔργα
τῶν χειρῶν ἡμῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως. οὕτω καὶ τὸ ἀμετεώριστον
τῇ ψυχῇ κατορθοῦμεν, ὅταν ἐφ' ἑκάστῃ ἐνεργείᾳ τήν τε εὐοδίαν τῆς ἐργασίας παρὰ θεοῦ
αἰτῶμεν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῷ δεδωκότι τὸ ἐνεργεῖν ἀποπληρῶμεν, καὶ τὸν σκοπὸν
τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως φυλάσσωμεν, καθὼς προείρηται. ἐπεί, εἰ μὴ ταῦτα τοῦ-
τον ἔχει τὸν τρόπον, πῶς δύναται συμβαίνειν ἀλλήλοις τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημέ-
να, τό, τε ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ τό, νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι; οὐ μὴν ἐ-
πειδὴ ἐν παντὶ καιρῷ εὐχαριστία καὶ νόμῳ προστέτακται, καὶ ἀναγκαία ἡμῶν τῇ ζωῇ
δέδεικται, κατά τε φύσιν καὶ λόγον, παρορᾶσθαι δεῖ τοὺς διατετυπωμένους καιροὺς τῶν
προσευχῶν ἐν ταῖς ἀδελφότησιν, οὓς ἀναγκαίως ἐξελεξάμεθα, ἑκάστου ἰδίαν τινὰ ὑπό-
μνησιν τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ ἀγαθῶν ἔχοντος. τὸν μὲν ὄρθρον, ὥστε τὰ πρῶτα κινήμα-
τα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ, ἀναθήματα εἶναι θεοῦ. καὶ μηδὲν ἕτερον ἀναλαμβάνειν εἰς
» φροντίδα, πρὶν ἢ τῇ περὶ θεοῦ ἐννοίᾳ εὐφρανθῆναι καθὼς γέγραπται. ἐμνήσθην τοῦ
» θεοῦ καὶ ηὐφράνθην, μηδὲ σῶμα κινῆσαι πρὸς ἐργασίαν, πρὶν ποιῆσαι τὸ εἰρημένον.
» ὅτι πρὸς σὲ προσεύξομαι κύριε. τὸ πρωῒ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου. τὸ πρωῒ παραστήσο-
» μαί σοι. πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν εἰς τὴν προσευχὴν ἀνίστασθαι, καὶ ἐπισυνά-
γειν τὴν ἀδελφότητα, κἂν τύχωσιν ἄλλοι πρὸς ἄλλα ἔργα μεμερισμένοι. καὶ ὑπομιμνη-
σκομένους τῆς τοῦ πνεύματος δωρεᾶς, τῆς κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τοῖς ἀποστόλοις δεδομέ-
νης, προσκυνῆσαι πάντας ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ ἀξίους γενέσθαι καὶ αὐτοὺς τῆς ὑποδοχῆς τοῦ
ἁγιασμοῦ, καὶ αἰτοῦντας τὴν παρ' αὐτοῦ ὁδηγίαν καὶ διδασκαλίαν πρὸς τὸ συμφέρον,
» κατὰ τὸν εἰπόντα· καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνι-
» σον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, καὶ τὸ πνεῦμά
» σου τὸ ἅγιον, μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου,
» καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με. καὶ ἀλλαχοῦ. τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγή-
» σει με ἐν γῇ εὐθείᾳ. οὕτω πάλιν τῶν ἔργων ἔχεσθαι, κἂν πορρωτέρω δέ που διὰ τὴν τῶν
ἔργων, ἢ τῶν τόπων φύσιν διάγοντες καταλειφθῶσι, πληροῦν ἀναγκαίως ὀφείλουσιν
» ἐκεῖ ἕκαστα τὰ κοινῇ δόξαντα, μηδὲν διακρινόμενοι. ὅτι ὅπου ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συ-
» νηγμένοι, φησὶν ὁ κς, εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ ὥρᾳ κα-
τὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ἀναγκαίαν εἶναι τὴν προσευχὴν ἐκρίναμεν τῶν λεγόντων.
» ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας διηγήσομαι, καὶ ἀπαγγελῶ, καὶ εἰσακούσε-
» ται τῆς φωνῆς μου. καὶ ὥστε ῥυσθῆναι ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημ
» βρινοῦ, ἅμα καὶ τοῦ ψαλμοῦ τοῦ ἐνενηκοστοῦ λεγομένου. ἡ δὲ ἐνάτη παρ' αὐ-
τῶν ἡμῖν τῶν ἀποστόλων ἐν ταῖς πράξεσιν ἀναγκαία εἰς προσευχὴν παραδίδοται
» ἱστορούσαις. ὅτι πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς
» προσευχῆς τὴν ἐνάτην. συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἡμέρας ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν

ἐρώτησις. λϛʹ.

περὶ τῶν ἀναχωρούντων ἀπὸ ἀδελφότητος.

ἀπόκρισις.

Τοὺς μὲν ἅπαξ καθομολογησαμένους ἀλλήλοις τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζωήν, ἀδιαφόρως ἀναχωρεῖν οὐχ οἷόν τε. διότι τὸ μὴ ἐπιμένειν τοῖς δεδογμένοις δύο αἰτίας ἔχει, ἢ τὴν ἐκ τῆς συνοικήσεως βλάβην, ἢ τὸ ἄστατον τῆς γνώμης τοῦ μεταβαλλομένου. ὁ μὲν οὖν διὰ τὸ βλάπτεσθαι ἀποσπώμενος ἀδελφῶν, μὴ κρυπτέτω καθ' ἑαυτὸν τὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἐλεγχέτω τὴν βλάβην κατὰ τὸν τρόπον τὸν παρὰ τοῦ κυρίου παραδοθέντα, εἰπόντος, ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἐὰν μὲν διορθωθῇ τὸ ἐπιζητούμενον παρ' αὐτοῦ, τούς τε ἀδελφοὺς ἐκέρδησε, καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτῶν οὐκ ἀπημάξατο. ἐὰν δὲ ἐπιμένοντας αὐτοὺς τῷ κακῷ, καὶ μὴ καταδεχομένους τὴν διόρθωσιν ἴδῃ, τοῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν ἱκανοῖς ἐπιδείξει. καὶ μετὰ τὴν τῶν πλειόνων μαρτυρίαν τότε χωριζέσθω. χωρισθήσεται δὲ οὐκέτι ἀδελφῶν, ἀλλὰ ἀλλοτρίων. τοῦ κυρίου τὸν ἐπιμένοντα τῷ κακῷ ἐθνικῷ καὶ τελώνῃ συγκρίνοντος. ἔστω γάρ σοι φησὶν ὁ τοιοῦτος ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. εἰ δὲ διὰ ἰδίαν κουφότητα ἀποπηδᾷ τῆς συμφωνίας τῶν ἀδελφῶν, τὸ ἑαυτοῦ ἀσθενὲς θεραπευσάτω, ἢ μὴ καταδεξάμενος ἀπρόσδεκτος ἔστω ταῖς ἀδελφότησιν. ἐὰν δὲ διὰ ἐντολὴν τοῦ κυρίου ἄλλος ἀλλαχοῦ ἕλκηται, οὐ χωρίζονται οἱ τοιοῦτοι, ἀλλ' οἰκονομίαν πληροῦσιν. ἄλλην δὲ αἰτίαν χωρισμοῦ ἀδελφῶν ὁ λόγος οὐ καταδέχεται· πρῶτον μέν, ὅτι τὸ συναγαγὸν ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀτιμάζεται. ἔπειτα δέ, ὅτι οὐδὲ ἡ συνείδησις ἑκάστου πρὸς τὸν ἕτερον καθαρεύειν δύναται, ἀλλὰ δι' ὑποψίας ἀλλήλοις ἔσονται. τοῦτο δὲ ἐναντιοῦται σαφῶς τῷ προστάγματι τοῦ κυρίου εἰπόντος· ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.

ἐρώτησις. λζʹ.

εἰ δεῖ προφάσει τῶν προσευχῶν καὶ τῆς ψαλμῳδίας ἀμελεῖν τῶν ἔργων, καὶ ποῖοι καιροὶ τῆς προσευχῆς ἐπιτήδειοι, καὶ πρῶτον, εἰ χρὴ ἐργάζεσθαι.

ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγοντος, ἄξιος οὐχ ἁπλῶς ἕκαστος, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστι. καὶ τοῦ ἀποστόλου προστάσσοντος κοπιᾷν καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶ τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχῃ τι μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. τὸ μέν, ὅτι χρὴ ἐργάζεσθαι σπουδαίως, δῆλον ἐστὶν αὐτόθεν. οὐ γὰρ πρόφασιν ἀργίας, οὐδὲ ἀποφυγὴν πόνου τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡγεῖσθαι χρή, ἀλλὰ ὑπόθεσιν ἀθλήσεως, καὶ πόνων περισσοτέρων, καὶ ὑπομονῆς τῆς ἐν θλίψεσιν, ἵνα καὶ ἡμῖν ἐξῇ λέγειν, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις περισσοτέρως, ἐν λιμῷ καὶ δίψει. οὐ μόνον διὰ τὸν ὑπωπιασμὸν τοῦ σώματος χρησίμου οὔσης ἡμῖν τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εἰς τὸν πλησίον ἀγάπην, ἵνα καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τῶν ἀδελφῶν δι' ἡμῶν ὁ θεὸς τὴν αὐτάρκειαν παρέχῃ, κατὰ τὸν ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου δεδομένον τύπον, εἰπόντος, πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων. καὶ πάλιν· ἵνα ἔχητε μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι, ὅπως καταξιωθῶμεν ἀκοῦσαι· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. καὶ ὅσον μὲν κακόν ἐστι τὸ τῆς ἀργίας, τί χρὴ λέγειν; τοῦ ἀποστόλου φανερῶς παραγγέλλοντος, τὸν μὴ ἐργαζόμενον μηδὲ ἐσθίειν. ὡς οὖν ἀναγκαῖον ἑκάστῳ ἡ καθημερινὴ τροφή, οὕτως ἀναγκαῖον καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἔργον. οὐ γὰρ μάτην ὁ Σολομῶν ἐν ἐπαίνῳ ἔγραψε τό, σῖτα δὲ ὀκνηρὰ οὐκ ἔφαγε. καὶ πάλιν περὶ ἑαυτοῦ ὁ ἀπόστολος· ὅτι οὔτε δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι· καίτοι ἔχων ἐξουσίαν τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλων ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. καὶ ὁ

κς, δὲ

συμβαίνει γίνεσθαι καὶ δυσκολίαν αὐτοῖς ἀναπαύσεως μεριζομένοις τὸν λογισμὸν πρὸς τί-
νας χρὴ καταχωρῆσαι. ἥτε γὰρ περιτίμησις λυπηρὰ, καὶ τὸ ἀμφοτέρους πληροφορῆσαι ἀ-
δύνατον, καὶ μάλιστα ὅταν ἐπειγόμενοι τυγχάνωσι. τοῖς δὲ ἐξ ἀρχῆς προσιοῦσιν εἰς τὸ
συζῆν, πολλὴν ἀδημονίαν παρέχουσι, τίνας δεῖ προεστῶτας τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἑλέσθαι,
καὶ πάντως ἐκ τοῦ τινὰς αἱρεῖσθαι, τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζειν. ἔνθεν οὖν αὐτοὺς
ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς ἔπαρσιν συμβαίνει βλάπτεσθαι, οὐχὶ τυποῦντας ἑαυτοὺς εἰς μά-
θησιν, ἀλλ' ἐθιζομένους κριτὰς καὶ δοκιμαστὰς τῆς ἀδελφότητος γίνεσθαι. ὁπότε τοί-
νυν ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν ὁμολογούμενον ἐστὶν ἐν τῇ διαιρέσει τῶν οἰκήσεων, τὰ δὲ ὑπεναν-
τία τοσαῦτα, τὸ χωρίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων παντελῶς ἀσύμφορον. εἰ δὲ προειλῆφθαί
τινα συμβαίη, ἐπείγεσθαι χρὴ πρὸς τὴν διόρθωσιν, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν πεῖραν τῶν
» βλαβερῶν. τὸ δὲ ἐπιμένειν τῇ κρίσει φιλονεικία σαφής. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι,
» φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ.
τίνος γὰρ οὕνεκα φήσουσιν εἰς τὴν συνάφειαν κωλύεσθαι; πότερον χρειῶν; ἀλλὰ πολλῷ εὐ-
πορώτεραι εἰσὶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. οἷος λύχνου καὶ μιᾶς ἑστίας, καὶ πάντων τῶν τοιούτων
τοῖς πᾶσιν ἐπαρκέσαι δυναμένων. χρὴ γὰρ εἴπερ τι ἕτερον, καὶ τὴν ἐν τούτοις εὐχέ-
ρειαν μεταδιώκειν ἐκ παντὸς τρόπου ἐπὶ τὸ ἔλαττον, τὰς κτήσεις τῶν ἀναγκαίων συ-
στέλλοντας. ἔπειτα καὶ τῶν ἔξωθεν τὰς χρείας ἐπεισαγόντων τῇ ἀδελφότητι, ἐν μὲν
τῇ διαιρέσει πλειόνων χρεία, ἐν δὲ τῇ συνοικήσει τῶν ἡμίσεων. ὅπως δὲ δύσκολόν ἐστιν
εὑρεθῆναι ἄνδρα μὴ καταισχύνοντα τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἄξιον τοῦ ἐπαγγέλματος τὴν
τῶν ἔξωθεν συντυχίαν ἐν ταῖς ἀποδημίαις ποιούμενον, γνώριμον ἡμῖν πρὸ τῶν ἐμῶν λό-
γων. εἶτα οἱ ἐπιμένοντες τῇ διαστάσει, πῶς δύνανται τὸ ἐν τῷ κοινοβίῳ οἰκοδομεῖν; ἢ
πρὸς εἰρήνην συνελαύνοντες, εἴποτε δέοι, ἢ πρὸς τὰς ἄλλας ἐντολὰς παρακαλοῦν-
τες, ὑπονοίας πονηρὰς ἐκ τοῦ μὴ ἑνοῦσθαι καθ' ἑαυτῶν παρεχόμενοι; καὶ πρὸς τού-
» τοις ἀκούομεν τοῦ ἀποστόλου γράφοντος Φιλιππησίοις· ὅτι, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν,
» ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες· σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν
» κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας
» ἑαυτῶν. μὴ τὰ ἑαυτῶν σκοποῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. τίς οὖν μείζων ἀ-
πόδειξις ταπεινοφροσύνης, τοῦ ἀλλήλοις ὑποτάγηναι τοὺς προεστῶτας τῆς ἀδελφότη-
τος. εἴτε γὰρ ἴσοι εἰσὶν ἐν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασι, κάλλιόν ἐστιν ἡ συνάθλησις. ὥσ-
περ οὖν ὑπέδειξεν ἡμῖν αὐτὸς ὁ Κύριος, ἀνὰ δύο δύο ἀποστέλλων, καὶ ὁ ἕτερος αὐτῶν αἱρήσεται
πάντως μετὰ χαρᾶς ὑποτετάχθαι τῷ ἑτέρῳ, μεμνημένος τοῦ Κυρίου λέγοντος, ὅτι ὁ ταπει-
νῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. εἰ δὲ τὸν μὲν ἐλαττοῦσθαι, τὸν δὲ ὑπερέχειν συμβαίνει, ὠφελι-
μώτερον ἐστὶ περιληφθῆναι ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου τὸν ἀσθενέστερον. πῶς δὲ καὶ οὐχὶ
φανερὰ παρακοή ἐστι τοῦ ἀποστολικοῦ παραγγέλματος, τοῦ λέγοντος, μὴ τὰ ἑαυτῶν
ἕκαστοι σκοποῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. λογίζομαι γὰρ μὴ εἶναι δυνατὸν ἐν τῇ
διαιρέσει τοῦτο κατορθωθῆναι, ἑκάστου τάγματος τὴν μὲν ὑπὲρ τῶν συνόντων μέρι-
μναν ἰδιοποιουμένου, τῆς δὲ ὑπὲρ τῶν ἄλλων φροντίδος ἀλλοτριουμένου, ὅπερ, ὡς εἶπον,
σαφῶς ἐναντιοῦται τῷ ἀποστολικῷ παραγγέλματι. καὶ τῶν ἐν ταῖς πράξεσιν ἁγίων
πολλάκις μαρτυρουμένων, δι' ὧν γέγραπται, ποτὲ μὲν ὅτι τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάν-
των ἦν καρδία καὶ ψυχὴ μία. ποτὲ δὲ ὅτι πάντες οἱ πιστεύσαντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ
εἶχον ἅπαντα κοινὰ, πρόδηλον, ὅτι οὐδεμία διάστασις ἦν ἐν τοῖς πᾶσιν, οὔτε ἐν ἐξουσίᾳ
ἑαυτοῦ διῆγεν ἕκαστος, ἀλλ' ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἱ πάντες οἰκονομοῦντο φροντί-
δα. καὶ ταῦτα ἐν ὅλοις πεντακισχιλίοις τὸν ἀριθμόν. ἐφ' ὧν ἴσως οὐκ ὀλίγα ἦν τὰ κα-
τὰ τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν, ἐμποδίζειν δοκοῦντα τῇ συναφείᾳ. ὅπου δὲ τοσοῦτον ἐ-
λαττοῦνται οἱ καθ' ἑκάστην κώμην διαιρούμενοι, τίς ἐπιτρέπει λόγος διιστᾶναι αὐτοὺς ἀ-
π' ἀλλήλων; εἴθε δὲ ἦν δυνατὸν μὴ μόνον τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ κώμῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμένους
οὕτως εἶναι, ἀλλὰ καὶ πλείους ἀδελφότητας ἐν διαφόροις καθεστώσας τόποις, ὑπὸ
μιᾷ φροντίδι τῶν δυναμένων ἀπροσκλινῶς καὶ σοφῶς οἰκονομεῖν τὰ πάντων ἐν τῇ ἑνό-
τητι τοῦ πνεύματος, καὶ τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης οἰκοδομεῖσθαι.

σίν γε μὴν τοιαύτην ἑαυτοῖς συνειδέναι ὀφείλουσι, καὶ σπουδὴν τοσαύτην ἐπιδείκνυσθαι
αὐτοί τε καὶ οἱ τὴν ἄλλην ἐργασίαν πρὸς τὴν τῶν ἀδελφῶν ὑπηρεσίαν ἐκτελοῦντες,
ὡς οὐκ αὐτοῖς, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κυρίῳ ἐξυπηρετούμενοι, τῷ διὰ πολλὴν ἀγαθότητα εἰς ἑαυ
» τὸν λογιζομένῳ τὴν εἰς τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ τιμήν τε καὶ σπουδήν· καὶ βασιλείας οὐ
» ρανῶν κληρονομίαν ὑπὲρ τούτων ἐπαγγελλομένῳ· δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ
» πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσ-
» μου· ὅτι ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσα
» τε· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς ἀμελείας γνωρίζειν τὸν κίνδυνον, μεμνημένους τοῦ εἰπόν-
» τος, ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς· ὅτι οὐ μόνον τῆς βασιλείας ἐκ-
» βάλλονται, ἀλλὰ καὶ τοῦ κυρίου τὴν φρικώδη καὶ φοβερὰν ἐκείνην ἐκδέχονται κατὰ τῶν
» τοιούτων ἀπόφασιν· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμα
» σμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· εἰ δὲ οἱ τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν ὑπηρε-
σίαν προσάγοντες τοσοῦτον μὲν τῆς σπουδῆς τὸ κέρδος ἀπείσκουσι, τοσοῦτον δὲ τῆς ἀμε
λείας τὸ κρίμα ἐκδέχονται, πόσου ἀγῶνος χρεία τοῖς ὑποδεχομένοις τὴν ὑπηρεσίαν
πρὸς τὸ ἀξίους ἑαυτοὺς ἀποδεῖξαι τῆς τῶν ἀδελφῶν τοῦ κυρίου προσηγορίας; διὰ τῆς τοῦ
» κυρίου διδασκαλίας εἰπόντος· ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
» οὗτός μου καὶ ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν· ἐπεὶ ὅγε μὴ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ παν-
τὸς τοῦ βίου σκοπὸν προθέμενος, ὥς τε καὶ ἐν ὑγείᾳ τὸν κόπον τῆς ἀγάπης διὰ τῆς σπου-
δῆς τῶν τοῦ κυρίου ἔργων ἐνδείκνυσθαι, καὶ ἐν ἀρρωστίᾳ πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν
μετὰ χαρᾶς ἐπιδείκνυσθαι, κίνδυνον ἔχει· πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον, ὅτι τοῦ κυρίου ἀπηλλο
τρίωται, καὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ μερίδος, διὰ τὸ μὴ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἑαυ
τὸν ἀποσχίσας· δεύτερον δὲ, ὅτι ἀναξίως μετέχειν τολμᾷ τῶν τοῖς ἀξίοις ἡτοιμασμέ-
» νων· διόπερ ἀναγκαῖον καὶ ἐν τούτῳ μεμνῆσθαι τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· συνεργοῦν-
» τες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς· καὶ τοὺς εἰς τι-
μὴν ἀδελφῶν τοῦ κυρίου κληθέντας μὴ καταφρονεῖσθαι τὴν τοιαύτην τοῦ θεοῦ χάριν, μὴ δὲ
» προδοῦναι τὸ τοσοῦτον ἀξίωμα διὰ τῆς ἀμελείας τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων· ὑπακοῦσαι δὲ
» μᾶλλον τῷ αὐτῷ ἀποστόλῳ λέγοντι, παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως πε-
» ριπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε ⁓

Ἐρώτησις, λε·

Εἰ χρὴ ἐν τῇ αὐτῇ κώμῃ πλείονας ἀδελφότητας συγκροτεῖσθαι·

Ἀπόκρισις·

Τὸ ὑπόδειγμα τῶν μελῶν ἐπὶ πολλὰ ἀγόμενον χρησίμως ἡμῖν διερευνᾷ τὸ προκείμενον·
ἐπεὶ οὖν ἔδειξεν ὁ λόγος, ὅτι τῷ μέλλοντι σώματι καλῶς, καὶ κατὰ λόγον πρὸς πᾶ-
σαν ἐνέργειαν συνηρμόσθαι, χρεία ὀφθαλμῶν καὶ γλώσσης, καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσα ἀ-
ναγκαῖα καὶ κυριώτατα, χαλεπὸν δὲ καὶ δυσεύρετον ψυχὴν δυναμένην εἶναι ὀφθαλ-
μῶν πλειόνων· εἰ γὰρ καὶ προορατικὸν καὶ ἐν λόγῳ τὸ αὔταρκες ἔχοντα, καὶ νηφάλεον,
καὶ εὔσπλαγχνον, καὶ ἐν τελείᾳ καρδίᾳ ἐκζητοῦντα τὰ δικαιώματα τοῦ θεοῦ, τὸν προε
στῶτα τῆς ἀδελφότητος ἐπιζητεῖ ἡ ἀκρίβεια, πῶς δυνατὸν ἐν τῇ αὐτῇ κώμῃ τοιούτοις
πλείοσιν ἐπιτυχεῖν; εἰ δὲ καὶ συμβαίη ποτὲ εὑρεθῆναι δύο ἢ τρεῖς, ὅπερ οὐκ εὔκολον, οὐ
δὲ ἐγνωμένον ποτε, πολλῷ βέλτιον κοινωνεῖν ἀλλήλοις τοῦ φροντίσματος τούτους, καὶ ἐ-
πικουφίζειν τὸν πόνον, ὡς ἐν τῇ τοῦ ἄλλου ἀποδημίᾳ, ἢ ἀσχολίᾳ, ἢ ἐν ἄλλαις τισὶ περι-
στάσεσι, καθὼς χωρίζεσθαι συμβαίνει τῆς ἀδελφότητος τὸν ἕνα, εἶναι τὸν ἕτερον εἰς πα
ραμυθίαν τῆς ἀπολείψεως· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀπιέναι εἰς ἄλλην ἀδελφότητα δεομένην τοῦ
ὁδηγήσοντος· πολλὰ δὲ καὶ ἡ τῶν ἔξωθεν πραγμάτων πεῖρα εἰς τὸν προκείμενον σκοπὸν
ὠφελεῖν ἡμᾶς δύναται· ὡς οὖν καὶ οἱ τῶν κοινῶν τεχνῶν ἔμπειροι ζηλοτύπως ἔχουσι πρὸς
τοὺς ἀντιτέχνους αὐτοῦ τοῦ πράγματος, κατὰ τὸ λανθάνον τὰς φιλονεικίας ἐμποιεῖν πε-
φυκότος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης ζωῆς ὡς τὰ πολλὰ συμβαίνει γίνεσθαι· ἀρχόμενοι γὰρ
ἀπὸ τοῦ διαμιλλᾶσθαι εἰς τὸ καλὸν καὶ σπουδάζειν ἀλλήλους ὑπερβαλέσθαι, ἢ ἐν τῇ ξενοδο
χίαις, ἢ ἐν τῇ αὐξήσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συνασκουμένων, ἢ ἐν ἄλλοις τισὶ τοιούτοις ἔργοις προϊόν
τες, εἰς ἐριθείας ἐκπίπτουσιν· εἶτα τοῖς μὲν ἐπιδημοῦσι τῶν ἀδελφῶν πολλὴν ἀμφιβολίαν

Ἐρώτησις· λγ´.

Τίς ὁ τρόπος τῆς πρὸς τὰς ἀδελφὰς συντυχίας·

Ἀπόκρισις·

Ὁ ἅπαξ γάμον ἀπαρνησάμενος, ἀπαρνήσεται δηλονότι πολὺ πρότερον τὰς μερίμνας, ἅς
φησιν ὁ ἀπόστολος μεριμνᾶν τὸν γεγαμηκότα πῶς ἀρέσει τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ καθαρεύ-
σει ἑαυτὸν παντάπασι πάσης μερίμνης τῆς πρὸς ἀρέσκειαν γυναικὸς γινομένης, φοβού-
» μενος τὸ κρίμα τοῦ εἰπόντος, ὅτι ὁ θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων· ὥστε πρὸς
ἀρέσκειαν μὲν, οὐδὲ ἀνδρὶ συντυχεῖν ἀνέξεται· οὕνεκεν δὲ τῆς κατ' ἐντολὴν θεοῦ ὀφειλο-
μένης ἑκάστῳ παρὰ τοῦ πλησίον σπουδῆς τῆς χρείας ἀπαιτούσης, ἐπὶ τὴν συντυχίαν
ἐλάσεται· οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς βουλομένοις ἁπλῶς ἐφίεσθαι χρὴ τὴν συντυχίαν, οὐδὲ και-
ρὸς πρὸς ταύτην, οὐδὲ τόπος πᾶς ἐπιτήδειος· ἀλλ' ἄγε μέλλοιμεν κατὰ τὸ πρόσταγμα
τοῦ ἀποστόλου ἀπρόσκοποι γίνεσθαι, καὶ ἰουδαίοις, καὶ ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ
θεοῦ, πάντα δὲ εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν, καὶ πάντα πρὸς οἰκοδομὴν ποιεῖν, ἀνάγ-
κη καὶ πρόσωπον, καὶ καιρὸν καὶ χρείαν, καὶ τόπον κατ' ἐκλογὴν ἀφωρίσθαι πρεπόντως·
δι' ὧν ἁπάντων ὑπόνοια μὲν πονηρᾶς καὶ σκιὰ παντὸς ἐξελαθήσεται· σεμνότητος δὲ καὶ
σωφροσύνης ἀπόδειξις ἐν παντὶ τρόπῳ ἐπιφανήσεται· τοῖς δοκιμασθεῖσιν ὁρᾶν ἀλλή-
λους, καὶ βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἀρεσκόντων θεῷ κατά τε τὴν σωματικὴν χρείαν, καὶ
τὴν τῶν ψυχῶν ἐπιμέλειαν· ἔστωσαν δὲ μὴ ἐλάττους τῶν δύο ἐξ ἑκάστου μέρους· τὸ γὰρ ἓν
πρόσωπον εὐεπηρέαστον εἰς ὑποψίαν, ἵνα μὴ πλέοντι λέγω καὶ ἀσθενέστερον πρὸς τὴν τῶν
λεγομένων βεβαίωσιν· σαφῶς τῆς γραφῆς διαγορευούσης, ἐπὶ δύο καὶ τριῶν ἵστασθαι
πᾶν ῥῆμα· μήτε τῶν τριῶν πλέους, ὥστε μὴ τὴν σπουδὴν τῆς φιλεργίας τῆς διὰ τὴν
ἐντολὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ γινομένης ἐμποδίζεσθαι· εἰ δέ τινας τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ
ἀδελφότητι χρεία γένοιτο εἰπεῖν, ἢ καὶ ἀκοῦσαι ἰδίᾳ τινὶ διαφέρον μὴ αὐτοὶ ἐκεῖνοι εἰς
ὁμιλίαν ἐρχέσθωσαν ἀλλήλοις· οἱ δὲ ἐπιλεγέντες πρεσβύτεροι ταῖς ἐπιλεγείσαις πρε-
σβυτέραις τὰ παρ' αὐτῶν διακονείτωσαν, καὶ οὕτω διὰ τῆς τούτων μεσιτείας ἡ τοῦ λό-
γου χρεία πληρούσθω· οὗτοι μὲν οὖν ἔστωσαν μετὰ τῆς ἄλλης ἐν πᾶσιν εὐλαβείας τε καὶ
σεμνότητος, καὶ συνετοὶ πρός τε ἐπερώτησιν καὶ ἀπόκρισιν, πιστοί τε καὶ φρόνιμοι
πρὸς τὴν τῶν λεγομένων οἰκονομίαν, ὥστε καὶ τοῖς ἐμπιστεύουσιν αὐτοῖς ὁμοῦ τήν τε
χρείαν πληροῦσθαι, καὶ τὴν πληροφορίαν ὑπάρχειν περὶ τῶν κινουμένων ἐν αὐτοῖς· ὑπη-
ρετείτωσαν δὲ καὶ ταῖς χρείαις τοῦ σώματος ἄλλοι τινὲς καὶ αὐτοὶ μετὰ δοκιμασίας
τήν τε ἡλικίαν προήκοντες, καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ ἦθος σεμνοὶ πρὸς τὸ μὴ πλῆξαι τινὸς συ-
» νειδὸς εἰς ὑποψίαν κακήν· ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως·

Ἐρώτησις· λδ´.

Ποταποὺς χρὴ εἶναι τοὺς τὰ πρὸς τὴν χρείαν
οἰκονομοῦντας ἐν τῇ ἀδελφότητι·

Ἀπόκρισις·

Καὶ τῶν ἔσω δὲ τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπινεμόντων ἐν ἑκάστῳ τάγματι πάντως ἔσονται τινὲς
οἱ δυνάμενοι μιμεῖσθαι τοὺς ἐν ταῖς πράξεσι ποιοῦντας τὸ εἰρημένον, ὅτι διεδίδοτο ἑκάστῳ
καθότι ἄντις χρείαν εἶχε· πρόνοιαν ποιούμενοι πολλὴν τοῦ τε εὐσπλάγχνου καὶ μα-
κροθύμου πρὸς πάντας· καὶ τοῦ μήτε ὑποψίαν δοῦναι τινὶ προσπαθείας, ἢ προσκλί-
» σεως πρός τινας κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσ-
» κλισιν, ἢ πάλιν φιλονεικίαν· ἣν ὡς ἀνοίκειον χριστιανοῖς ὁ αὐτὸς ἀποπέμπεται εἰπὼν, εἴ
» τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ
» θεοῦ, ὡς διὰ τούτων τῶν μὲν ὑφαιρεῖσθαι τὴν χρείαν πρὸς οὓς ἂν φιλονείκως ἔ-
χωσι· τῶν δὲ ὑπερβαλεῖν, οἷς ἂν προσκεκλημένοι τυγχάνωσιν· ἔστι δὲ τὸ μὲν μι-
σαδελφίας, τὸ δὲ προσπαθείας, τῆς μάλιστα διαβεβλημένης, ἐξ ὧν ἡμῖν ἐξ
ἀγάπης σύμπνοια τῆς ἀδελφότητος διασπᾶται· ὑποψίαι δὲ πονηραὶ καὶ ζῆλοι,
καὶ ἔριδες, καὶ ὄκνοι πρὸς τὰς ἐργασίας αὐτοῖς ἐπεισέρχονται· προσπαθείας μὲν οὖν
καὶ φιλονεικίας διά τε τὰ εἰρημένα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐπισυμβαίνοντα καθα-
ρεύειν εἰς ἄκρον ἀναγκαῖον τοὺς τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπινέμοντας τῇ ἀδελφότητι· διάθε-

Ἐρώτησις. λα΄.

ὅτι δεῖ καταδέχεσθαι τὴν παρὰ τοῦ προεστῶτος ὑπηρεσίαν.

Ἀπόκρισις.

Χρὴ μέντοι καὶ τὴν σωματικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῶν προέχειν δοκούντων ἐν τῇ ἀδελφότητι
προσαγομένην τοὺς πολλοὺς καταδέχεσθαι. ὁ γὰρ τῆς ταπεινοφροσύνης λόγος, καὶ τῷ
μείζονι τὸ ὑπηρετεῖν ἐπιβάλλει, καὶ τῷ ἐλάττονι, τὸ ὑπηρετεῖσθαι, οὐκ ἀφαρμόζον δεί-
κνυσι. τὸ γὰρ ὑπόδειγμα τοῦ κυρίου πρὸς τοῦτο ὑμᾶς ὁδηγεῖ, τοῦ μὲν νίψαι τοὺς πόδας τῶν
ἑαυτοῦ μαθητῶν μὴ ἀπαξιώσαντος, τῶν δὲ πρὸς τοῦτο μὴ τολμησάντων ἀντειπεῖν. ἀλ-
λὰ καὶ ὁ διὰ πολλὴν εὐλάβειαν τὰ πρῶτα μὴ καταδεξάμενος Πέτρος, ταχέως ἑαυτὸν
πρὸς τὴν ὑπακοὴν μετέβαλε, τὸν κίνδυνον τῆς ἀπειθείας κίνδυνον διδαχθείς. οὐκ ἔστιν οὖν φό-
βος τῷ ὑπηκόῳ, μὴ λυθῇ αὐτῷ τῆς ταπεινοφροσύνης σκοπὸς, ὑπηρετουμένῳ ποτὲ πα-
ρὰ τοῦ μείζονος. διδασκαλίας γὰρ αὐτῷ οὕνεκεν, καὶ ὑποδείγματος ἐναργοῦς μᾶλλον, ἢ
καὶ χρείας πολλάκις ἀναγκαίας ἡ ὑπηρεσία προσάγεται. ἐν οὖν τῇ ὑπακοῇ, καὶ τῇ μι-
μήσει τὸ ταπεινὸν ἐπιδεικνύσθω. καὶ μὴ ἀντιδιατιθέμενος σχήματι ταπεινοφροσύνης,
ὑπερηφανίας ἔργον, καὶ ἀλαζονείας ποιείτω. ἡ γὰρ ἀντιλογία τὸ αὐτοκρατορικὸν, καὶ
ἀνυπότακτον δείκνυσι. φυσιώσεως οὖν μᾶλλον, καὶ καταφρονήσεως ἀπόδειξιν ἔχει,
ἀλλ᾽ οὐχὶ ταπεινότητος. καὶ τῆς ἐν πᾶσιν ὑπακοῆς. διόπερ ἀναγκαῖον πείθεσθαι τῷ εἰ-
πόντι, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ.

Ἐρώτησις. λβ΄.

Πῶς δεῖ πρὸς τοὺς κατὰ σάρκα οἰκείους διακεῖσθαι.

Ἀπόκρισις.

Χρὴ μέντοι τοὺς ἅπαξ παραδεχθέντας εἰς τὴν ἀδελφότητα μὴ ἐπιτρέπεσθαι παρὰ τοῦ
προεστῶτος πρὸς μηδὲν ἀπομετεωρίζεσθαι. μηδὲ προφάσει οἰκείων ἐπισκέψεως ἀνα-
χωρεῖν τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀμάρτυρον ζωὴν διάγειν, μήτε φροντίδας συγχωρεῖσθαι ἔχειν
ἐν τῇ προστασίᾳ τῶν συγγενῶν κατὰ σάρκα. ὅλως μὲν γὰρ ἀποδοκιμάζει ὁ λόγος, τὸ ἐ-
μὸν καὶ τὸ σὸν ἐν ἀδελφότητι λέγεσθαι. ἦν γάρ φησι πάντων τῶν πιστευσάντων καρδία
καὶ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι. οἱ οὖν κατὰ σάρ-
κα τινὸς γονεῖς, ἢ ἀδελφοὶ, εἰ μὲν κατὰ θεὸν ζῶσιν, ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἀδελφότη-
» τι ὡς κοινοὶ πατέρες ἢ οἰκεῖοι θεραπευέσθωσαν. ὅστις γὰρ ἂν ποιῇ φησὶν ὁ κύριος τὸ θέλημα
» τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μήτηρ ἐστί. καὶ
τούτων δὲ τὴν ἐπιμέλειαν διαφέρειν δοκιμάζομεν τῷ προεστῶτι τῆς ἀδελφότητος. εἰ δὲ
ἐμπεπλεγμένοι εἰσὶ τῷ κοινῷ βίῳ, οὐδεὶς ἡμῖν κοινὸς πρὸς αὐτοὺς λόγος τοῖς τὸ εὔσχημον
καὶ εὐπάρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως κατορθοῦν ἐσπουδακόσι. πρὸς γὰρ τῷ ἐκείνοις μη-
δὲν παρέχειν ὄφελος, ἔτι καὶ τὴν ἑαυτῶν ζωὴν θορύβων καὶ ταραχῆς πληροῦμεν, καὶ
ἁμαρτιῶν ἀφορμὰς ἐπισπώμεθα. ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐρχομένους εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ποτὲ οἰκείων,
τοὺς καταφρονοῦντας τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ ἔργον τῆς εὐσεβείας ἐξουθενοῦντας,
» ἀκόλουθον παραδέχεσθαι ὡς οὐκ ἀγαπῶντας τὸν κύριον τὸν εἰπόντα, ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς
» λόγους μου οὐ τηρεῖ. τίς δὲ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ, ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπί-
» στου, καὶ ὅτι μάλιστα δεῖ παντὶ τρόπῳ σπουδάζειν περιαιρεῖν τῶν ἔτι ἐν γυμνασίᾳ τῶν
κατορθωμάτων τὰς πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν ἀφορμάς. ὧν μεγίστη ἐστὶν ἡ μνήμη τοῦ προτέ-
» ρου βίου, μήποτε πάθωσι τὸ εἰρημένον, ὅτι ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυ-
» πτον, ὅπερ ἐν τῇ συνεχῇ ὁμιλίᾳ τῶν κατὰ σάρκα οἰκείων ὡς τὰ πολλὰ γίνεται. καθό-
λου δὲ οὔτε οἰκείοις, οὔτε ξένοις ἐπιτρέπειν χρὴ λόγους τινὰς προσάγειν τοῖς ἀδελφοῖς,
ἐὰν μὴ πεισθῶμεν περὶ αὐτῶν, ὅτι πρὸς οἰκοδομὴν καὶ καταρτισμὸν τῶν ψυχῶν ποιοῦν-
ται τὰς διαλέξεις. εἰ δὲ χρεία γένοιτο λόγου πρὸς τοὺς ἅπαξ συνεμπεσόντας, παρὰ τῶν
πεπιστευμένων τὸ τοῦ λόγου χάρισμα γινέσθω. ὡς ἐχόντων δύναμιν μετ᾽ ἐπιστήμης εἰπεῖν
καὶ ἀκοῦσαι πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως. σαφῶς τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος, μὴ πᾶσι
» παρεῖναι τὴν τοῦ λόγου δύναμιν, ἀλλ᾽ ὀλίγοις ὑπάρχειν τὸ χάρισμα. δι᾽ ὧν φησίν. ᾧ μὲν
» γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως. καὶ ἀλλαχοῦ,
» ἵνα δυνατὸς ᾖ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

ζωῆς ἐπιγράφεται; καταδεξάμενος δὲ ἅπαξ, ἐγκαταλεγῆναι τῷ σώματι τῆς ἀδελφότητος, ἐὰν κριθῇ μέλος γενέσθαι ὑπουργικόν· κἂν ὑπὲρ δύναμιν τὸ ἐπίταγμα εἶναι δοκῇ, ἐπιρρίψας τὸ κρίμα τῷ παρὰ δύναμιν ἐπιτάσσοντι, τὸ εὐπειθὲς καὶ ὑπήκοον ἄχρι θανάτου ἐπιδεικνύσθω, μεμνημένος τοῦ κυρίου, ὅτι ἐγένετο ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. τὸ δὲ ἀφηνιάζειν καὶ ἀντιλέγειν, πολλῶν κακῶν ἀπόδειξιν ἔχει, πίστεως νόσον, ἐλπίδος ἐνδοιασμὸν, ὄγκον τε, καὶ ὑπερηφανίαν ἤθους. οὔτε γὰρ ἀπειθεῖ τις μὴ πρότερον καταγνοὺς τοῦ συμβουλεύσαντος. οὔτε μὴν ὁ πιστεύων ταῖς ἐπαγγελίαις τοῦ θεοῦ, καὶ βεβαίαν ἔχων ἐπ' αὐταῖς τὴν ἐλπίδα, κἂν ἐπίπονα ᾖ τὰ προστεταγμένα, ἀποκνήσει ποτὲ πρὸς αὐτά· εἰδὼς, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι. καὶ ὁ πεπεισμένος ὅτι ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, πλείονα προθυμίαν ἐπιδείκνυται τῆς τοῦ ἐπιτάξαντος προσδοκίας. εἰδὼς ὅτι τὸ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται.

Περὶ τοῦ μετὰ ἐπάρσεως ἢ γογγυσμοῦ ἐργαζομένου. κθ'.

Τοῦ μέντοι γογγύζοντος, ἢ τοῦ ἐν ἐπάρσει ἐφαρισεύοντος δεῖ τὴν ἐργασίαν μὴ καταμίγνυσθαι τῇ παρὰ τῶν ταπεινῶν τῇ καρδίᾳ, καὶ συντετριμμένων τῷ πνεύματι γινομένῃ ἐργασίᾳ, καὶ ὅλως μὴ ἀναλίσκεσθαι παρὰ τοῖς εὐλαβέσι. διότι τὸ ὑψηλὸν ἐν αὐτοῖς, βδέλυγμα ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἄλλως παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, μηδὲ γογγύζετε καθάπερ τινὲς αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. καὶ τὸ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἀπρόσδεκτον οὖν τὸ τῶν τοιούτων ἔργον, ὡς θυσία ἐπίμωμος. ὅπερ ἐγκαταμιγνῦναι τῇ τῶν λοιπῶν ἐργασίᾳ οὐκ εὐαγές. εἰ γὰρ οἱ πῦρ ἀλλότριον προσάγοντες τῷ θυσιαστηρίῳ, τοσαύτης ὀργῆς ἐπειράθησαν, πῶς οὐκ ἐπικίνδυνον ἀπὸ ἐχθρᾶς τῷ θεῷ διαθέσεως, ἔργον εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶν ἐντολῶν παραδέχεσθαι; τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; διόπερ φησὶν ὁ νόμος, ὁ θύων μοι μόσχον, ὡς ὁ ἀποκτέννων κύνα. καὶ ὁ προσφέρων σεμίδαλιν ὡς αἷμα ὕειον. ὅθεν ἀναγκαίως τὰ τοῦ ὀκνηροῦ καὶ ἀντιλόγου ἔργα ἀλλοτριωτέον τῆς ἀδελφότητος· καὶ τούτου τοῦ μέρους ἀκριβῶς ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τοὺς προεστῶτας, ἵνα μήτε αὐτοὶ παραφθείρωσι τὸ δόγμα τοῦ εἰπόντος. πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει. οὐ κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ὑπερηφανίαν, μήτε τὸν τῇ ἐντολῇ τὴν ἁμαρτίαν ἐπιμιγνῦντα, καὶ μολύνοντα τὴν ἐργασίαν ῥαθυμίᾳ τοῦ κόπου. ἢ ἐπάρσει τοῦ πλεονεκτήματος, οἰκοδομῶσιν ἐπιμένειν τῇ διαστροφῇ δι' ὧν αὐτοὶ προσδέχονται, οὐκ ἐῶντες αὐτὸν εἰς συναίσθησιν τῶν οἰκείων κακῶν ἐφικνεῖσθαι. χρὴ οὖν καὶ τὸν προεστῶτα πεπεῖσθαι, ὅτι τὸ μὴ κατὰ λόγον προστῆναι τοῦ ἀδελφοῦ, βαρεῖαν αὐτῷ, καὶ ἀπαραίτητον τὴν ὀργὴν ἐπάγει. τὸ γὰρ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐκζητηθήσεται. καὶ τὸν ὑπήκοον οὕτω παρεσκευάσθαι, ὡς πρὸς μηδὲν ἐπίταγμα μηδὲ τὸ χαλεπώτατον ἀποκνεῖν, πεπεισμένον, ὅτι ὁ μισθὸς πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. τὸν μὲν οὖν ὑπακούοντα εὐφραινέτω ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ἵνα ἐν πάσῃ χαρᾷ καὶ ὑπομονῇ τὸ ἔργον τοῦ κυρίου γίνηται.

Ἐρώτησις. λ'.

Ποταπῇ διαθέσει χρὴ τῶν ἀδελφῶν ἐπιμελεῖσθαι τοὺς προεστῶτας.

Ἀπόκρισις.

Τὸν δὲ προεστῶτα μὴ ἐπαιρέτω τὸ ἀξίωμα, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἐκπέσῃ τοῦ μακαρισμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἢ καὶ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. ἀλλ' ἐκεῖνο πεπείσθω, ὅτι ἡ τῶν πλειόνων ἐπιμέλεια, πλειόνων ἐστὶν ὑπηρεσία. ὡς οὖν ὁ πολλοῖς ὑπηρετῶν τε τραυματισμένοις, καὶ ἀποξύων μὲν τοὺς ἰχῶρας ἑκάστου τραύματος, προσάγων δὲ τὰ βοηθήματα κατὰ τὰ ἰδιώματα τῆς ὑποκειμένης κακώσεως, οὐχὶ ἐπάρσεως ἀφορμὴν τὴν ὑπηρεσίαν λαμβάνει, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεινώσεως, ἀγωνίας τε καὶ ἀγῶνος. οὕτω πολὺ πλέον ὁ τὰ ἀσθενήματα ἰᾶσθαι τῆς ἀδελφότητος πιστευθείς. ὡς πάντων ὑπηρέτης, καὶ ὑπὲρ πάντων λόγον δώσων, διανοεῖσθαι καὶ ἀγωνιᾶν ὀφείλει. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ κατορθωθήσεται αὐτῷ ὁ σκοπός. τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος.

πάντως τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ εἰπόντος, ἱμειρόμενοι ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς.

Περὶ τοῦ πάντα καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας ἀνατίθεσθαι τῷ προεστῶτι. κϛʹ.

Δεῖ καὶ τῶν ὑποτεταγμένων ἕκαστον, εἴγε μέλλοι ἀξιόλογον προκοπὴν ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ἐν ἕξει τῆς κατὰ τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ζωῆς γενέσθαι, μηδὲν μὲν ψυχῆς κίνημα ἀπόκρυφον φυλάσσειν παρ' ἑαυτῷ, μηδένα δὲ λόγον ἀβασανίστως προΐεσθαι, ἀλλ' ἀπογυμνοῦν τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας τοῖς πιστευομένοις, τῶν ἀδελφῶν εὐσπλάγχνως καὶ συμπαθῶς ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἀσθενούντων. οὕτω γὰρ τὸ μὲν ἐπαινετὸν βεβαιοῦται, τὸ δὲ ἀδόκιμον τῆς προσηκούσης θεραπείας ἀξιωθήσεται. ἔκ τε τῆς τοιαύτης συνασκήσεως διὰ τῆς κατὰ μικρὸν προσθήκης ἡ τελείωσις ἡμῖν περιγίνεται.

Ἐρώτησις. κζʹ.

Ὅτι δεῖ καὶ τὸν προεστῶτα ὑπομιμνήσκεσθαι παρὰ τῶν προεχόντων ἐν τῇ ἀδελφότητι, εἴ ποτε σφαλῇ.

Ἀπόκρισις.

Ὥσπερ δὲ ὁ προεστὼς ὑπεύθυνος ἐστὶν ὁδηγεῖν εἰς πάντα τὴν ἀδελφότητα, οὕτω πάλιν καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπιβάλλει, ἄν ποτε ὑποπτευθῇ τι περὶ τὸν προεστῶτα πλημμέλημα, ὑπομιμνήσκειν αὐτόν. ὥστε δὲ μὴ λυθῆναι τὴν εὐταξίαν τοῖς προέχουσι τήν τε ἡλικίαν καὶ τὴν σύνεσιν, ἐπιτρέπειν χρὴ τὴν ὑπόμνησιν. ἐὰν μὲν οὖν ᾖ τι διορθώσεως ἄξιον, τὸν ἀδελφὸν ὠφελήσαμεν, καὶ ἑαυτοὺς δι' ἐκείνου· τὸν οἱονεὶ κανόνα τοῦ ἡμετέρου βίου, καὶ τῇ ἑαυτοῦ ὀρθότητι τὸ ἐνδιάστροφον ἡμῶν διελέγχειν ὀφείλοντα πρὸς τὸ εὐθὺ καταρτίσαντες. ἐὰν δὲ μάτην τινὲς ἐπ' αὐτῷ ταραχθῶσι, πληροφορηθέντες διὰ τῆς φανερώσεως τῶν οὐ κατὰ ἀλήθειαν ὑποπτευθέντων, τῆς ἐπ' αὐτῷ διακρίσεως ἀπαλλάσσονται.

Ἐρώτησις. κηʹ.

Πῶς χρὴ διακεῖσθαι τοὺς πάντας περὶ τὸν ἀπειθῆ.

Ἀπόκρισις.

Τῷ μέντοι ὀκνηρῶς διακειμένῳ πρὸς τὴν ὑπακοὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, πρῶτον μὲν συμπάσχειν πάντας χρὴ ὡς νενοσηκότι μέλει καὶ τοὺς ἰδίους παραινέσεσι τὸν προεστῶτα πειρᾶσθαι αὐτοῦ τὴν ἀρρωστίαν ἐπανορθοῦσθαι. ἐπιμένοντα δὲ τῇ ἀπειθείᾳ, καὶ τὴν διόρθωσιν μὴ δεχόμενον ἐμβριθέστερον ἐλέγχειν ἐπὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος, καὶ μετὰ πάσης παρακλήσεως προσάγειν αὐτῷ τὰς ἰατρείας. μὴ ἐντρεπόμενον δὲ μετὰ πολλὴν νουθεσίαν, μηδὲ ἰώμενον ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις, ὡς αὐτὸν ἑαυτοῦ λυμεῶνα κατὰ τὴν παροιμίαν, μετὰ πολλῶν μὲν δακρύων καὶ θρήνων, ὅμως δ' οὖν ὡς διεφθαρμένον μέλος καὶ παντελῶς ἄχρηστον, κατὰ τὴν τῶν ἰατρῶν μίμησιν τοῦ κοινοῦ σώματος ἀποκόπτειν. καὶ γὰρ κἀκεῖνοι, ὅταν εὕρωσι τῶν μελῶν ἀνιάτῳ πάθει προειλημμένον, ὡς μὴ ἐπὶ πολὺ χυθεῖσαν τὴν βλάβην κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ παρακείμενα διαφθείρουσαν, τομαῖς, καὶ καύσεσιν ἐξαιρεῖν εἰώθασιν· ὅπερ καὶ ἡμῖν ἐπὶ τῶν ἐχθραινόντων ἢ ἐμποδιζόντων ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ ποιεῖν, κατὰ τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰπόντος, ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃ σε ἔξελε αὐτόν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. ἡ γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων φιλανθρωπία παραπλησία ἐστὶ τῇ ἀπαιδεύτῳ χρηστότητι τοῦ Ἠλεί. ἥπερ ἐπὶ τῶν υἱῶν παρὰ τὸ ἀρέσκον θεῷ χρησάμενος ἐλέγχεται. προδοσία οὖν ἐστι τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιβουλὴ τοῦ κοινοῦ, καὶ ἐθισμὸς πρὸς ἀδιαφορίαν κακῶν ἡ πρὸς τοὺς πονηρευομένους ἐσχηματισμένη χρηστότης. μηκέτι μὲν γινομένου τοῦ γεγραμμένου, ὅτι, οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας. συμβαίνοντος δὲ ἐξ ἀνάγκης τοῦ ἐπιφερομένου, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. τοὺς δὲ ἁμαρτάνοντας φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε. καὶ τὴν αἰτίαν εὐθὺς ἐπάγει, λέγων. ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν. ὅλως δὲ, ὁ μὴ καταδεχόμενος τὴν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ θεραπείαν προσαγομένην αὐτῷ, ἀσύμφωνος ἐστὶ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ. ἢ γὰρ ὑποταγῆναι οὐ καταδέχεται, καὶ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ἐκδικεῖ, τί καὶ ἐστὶ μετ' αὐτοῦ; τί καὶ προστάτην αὐτὸν τῆς ἑαυτοῦ

ἐρώτησις. κδ'

Τούτων ἱκανῶς ἡμῖν παραδεδομένων, ἀκόλουθον ἂν εἴη μαθεῖν ἡμᾶς, περὶ τοῦ τρόπου τῆς μετ' ἀλλήλων διαγωγῆς.

ἀπόκρισις.

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω, ἐκείνην λογιζόμε-
θα εὐσχήμονα εἶναι διαγωγὴν καὶ τεταγμένην ἐν τῇ συναφείᾳ τῶν πιστῶν, ἐν ᾗ ὁ τῶν μελῶν
τοῦ σώματος διασώζεται λόγος. ὥστε τὸν μέν τινα ὀφθαλμοῦ ἐπέχειν δύναμιν τὴν ἐπιμέ-
λειαν τὴν κοινὴν πεπιστευμένον, ἔν τε τῇ δοκιμασίᾳ τῶν γεγενημένων, καὶ ἐν τῇ προθεωρ-
ίᾳ καὶ διασκέψει τῶν γενησομένων. τὸν δὲ ἀκοῆς ἢ χειρὸς ἔν τε τῇ ἀκροάσει, καὶ ἐν τῇ
ἐνεργείᾳ τῶν ἐπιβαλλόντων, καὶ καθεξῆς ἕκαστον ἑκάστου. εἰδέναι οὖν χρὴ, ὅτι ὥσπερ ἐν
τοῖς μέλεσιν οὐκ ἀκίνδυνόν ἐστιν ἑκάστῳ μέλει τὸ τῶν ἐπιβαλλόντων ἀμελεῖν, ἢ τὸ μὴ κε-
χρῆσθαι τῷ ἑτέρῳ πρὸς ὃ γέγονεν ἀπὸ τοῦ δημιουργήσαντος θεοῦ. εἴτε γὰρ ἡ χεὶρ, ἢ ὁ ποὺς
μὴ πείθοιτο τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ ὀφθαλμοῦ. ἡ μὲν ὀλέθριον τὴν διαφθορὰν τοῦ παντὸς ἐξ ἀνάγ-
κης ἐφέλκεται. ὁ δὲ προσκόψει, ἢ καὶ κατὰ κρημνοὺς ἐνεχθήσεται. εἴτε ὁ ὀφθαλμὸς καμ-
μύσειεν, ὥστε μὴ βλέπειν, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν συνδιαφθείρεσθαι τοῖς ἄλλοις μέλεσι πά-
σχουσι τὰ εἰρημένα. οὕτως οὐδὲ τῷ ἐφεστῶτι ἀκίνδυνος ἡ ἀμέλεια ὑπὲρ πάντων κρινομέ-
νῳ, οὔτε τῷ ὑπακούοντι τὸ δυσπειθὲς, ἀβλαβὲς, καὶ ἀζήμιον. χαλεπώτερος δὲ ἐπικίν-
δυνον καὶ ἑτέρους σκανδαλίζοντι. ἀλλ' ἕκαστος οὖν ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ τῆς σπουδῆς τὸ ἄο-
» κνον ἐπιδεικνύμενος, καὶ πληρῶν τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα λέγοντος. τῇ σπουδῇ
» μὴ ὀκνηροί. τῆς προθυμίας ἕξει τὸν ἔπαινον. τὴν δὲ τῇ ἀμελείᾳ τὰ ἐναντία, δηλονότι τὸν
» ταλανισμὸν, καὶ τὸ οὐαί. ἐπικατάρατος γάρ φησι πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς.

ὅτι φοβερὸν τὸ κρίμα τῷ προεστῶτι μὴ ἐλέγχοντι τοὺς ἁμαρτάνοντας. κε'.

Διόπερ ὁ τὴν κοινὴν φροντίδα πεπιστευμένος, ὡς ὀφείλων λόγον δοῦναι περὶ ἑκάστου, οὕ-
τω διακείσθω. εἰδὼς, ὅτι ἐὰν ἐμπέσῃ εἰς ἁμαρτίαν εἷς τῶν ἀδελφῶν μὴ προειπόντος αὐ-
τῷ τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ, ἢ ἐμπεσὼν ἐπιμένῃ, μὴ διδαχθεὶς τὸν τρόπον τῆς διορθώσεως, τὸ
αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐκζητηθήσεται καθὼς γέγραπται. καὶ μάλιστα, ἐὰν μὴ
δι' ἄγνοιαν παρίδῃ τι τῶν ἀρεσκόντων θεῷ. ἀλλὰ διὰ κολακείαν συμπεριφερόμενος τοῖς
» ἑκάστου κακοῖς, τὴν ἀκρίβειαν τῆς πολιτείας ἐκλύσῃ. οἱ γὰρ μακαρίζοντες ὑμᾶς φησι,
» πλανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταράσσουσιν. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς,
» βαστάσει τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ. διόπερ, ἵνα μὴ τοῦτο πάθωμεν, ἀκολουθητέον ἡμῖν τῷ
» ἀποστολικῷ κανόνι ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ὁμιλίας. οὔτε γάρ ποτέ φησιν ἐν λόγῳ
» κολακείας ἐγενήθημεν καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς. οὔτε
» ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων. ὁ τοίνυν τούτων τῶν
παθῶν καθαρεύων, τάχ' ἂν τὴν ὁδηγίαν ἀπλανῆ ἑαυτῷ τε ἔμμισθον, καὶ τοῖς ἑπομένοις
σωτήριον ἐκτελέσειεν. ὁ γὰρ μὴ διά τινας τιμὰς αὐτῆς μήτε τὸ ἀπρόσκρουστον τοῖς ἁ-
μαρτάνουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡδὺς αὐτοῖς εἶναι, καὶ κεχαρισμένος, ἐπιτηδεύων ὄντως ἐν ἀγά-
πῃ, μετὰ παρρησίας πρεσβεύσει τὸν λόγον ἀκαπηλεύτως καὶ εἰλικρινῶς, μὴ αἱρούμε-
» νος ἐν μηδενὶ δολοῦν τὴν ἀλήθειαν. ὥστε ἁρμόσαι αὐτῷ, καὶ τὰ ἑξῆς εἰρημένα. ἀλλ' ἐ-
» γενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρό-
» μενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ
» τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. ὁ δὲ μὴ οὕτως ἔχων, ὁδηγός ἐστι τυφλὸς, ἑαυτόν τε κατακρημνί-
ζων καὶ τοὺς ἑπομένους συνεπαγόμενος. ὅσον μὲν οὖν ἐστι κακὸν, αὐτὴ ὁδηγίας πλάνης αἴ-
τιον τῷ ἀδελφῷ γενέσθαι συνορᾶν ἔξεστιν ἐκ τῶν εἰρημένων σημείων. σημεῖον δέ ἐστι τοῦ-
το, τοῦ καὶ τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης ἀκατόρθωτον εἶναι. οὐδεὶς γὰρ πατὴρ περιορᾷ τὸ ἑαυ-
τοῦ τέκνον, μᾶλλον καταπίπτειν εἰς βόθυνον, ἢ ἐμπεσὸν ἐναφίησι τῷ πτώματι. πόσον δὲ
δεινότερον ψυχὴν εἰς βάθος κακῶν ἐμπίπτουσαν ἐναφιέναι τῇ ἀπωλείᾳ. τί δεῖ καὶ λέ-
γειν, ὑπεύθυνος οὖν ἐστι τῇ ἀδελφότητι ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ μεριμνᾶν
τὰ πρὸς σωτηρίαν ἑκάστου, ὡς λόγον ἀποδώσων, καὶ μεριμνᾶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ
μέχρι θανάτου τὴν ὑπὲρ αὐτῶν σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι. οὐ μόνον κατὰ τὴν κοινὴν πρὸς

πρὸς τὴν τῶν ἑτέρων βλάβην. ἔστι μέντοι καὶ ἐν αὐτοῖς τούτοις τὰ μὲν ἐπὶ πολὺ χρήσιμα, τὰ δὲ ἧττον, ἀκόλουθον προτιμᾶν ὅσα τὴν πλείονα ἕλκεσθαι χρείαν δύναται. ὥστε μηδὲ τὸν τῆς ἀκτημοσύνης παραβλάπτεσθαι λόγον. καὶ μὴ ἄλλα μὲν εἶναι τὰ πρὸς ἐπίδειξιν ἡμῖν παρεσκευασμένα, ἄλλα δὲ πρὸς τὴν κατ' οἶκον χρείαν. καὶ ταῦτα πάλιν ἕτερα μὲν τὰ μεθημερινά, ἕτερα δὲ τὰ ἐν τῇ νυκτὶ ἐπιβλήματα. ἀλλ' ἐπινοεῖν οὕτως τοιαύτην τὴν κτῆσιν, ὃ πρὸς πάντα ἡμῖν ἐξαρκεῖν δύναται, πρός τε τὴν εὐσχήμονα μεθ' ἡμέραν περιβολήν, καὶ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν ἐν τῇ νυκτί. ἐκ δὲ τούτου, συμβαίνει ἡμᾶς καὶ τῷ σχήματι κοινωνεῖν ἀλλήλοις. καὶ οἱονεὶ χαρακτῆρά τινα ἰδιάζοντα, καὶ ἐκ τοῦ ἐνδύματος τῷ χριστιανῷ ἐπικεῖσθαι. τὰ γὰρ πρὸς ἕνα σκοπὸν συντείνοντα πολλὰ ταῦτα ἐστὶν ἀλλήλοις. χρήσιμον δέ, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐσθῆτος ἰδίωμα προκηρυττούσης ἕκαστον, καὶ προδιαμαρτυρομένης τὸ ἐπάγγελμα τῆς κατὰ θεὸν ζωῆς. ὥστε ἀκόλουθον καὶ τὴν πρᾶξιν παρὰ τῶν συντυγχανόντων ἡμῖν ἀπαιτεῖσθαι. οὐ γὰρ ὁμοίως τὸ ἀπρεπὲς καὶ ἄσχημον ἐν τοῖς τυχοῦσι, καὶ ἐν τοῖς μεγάλα ὑπισχνουμένοις διαφαίνεται. δημότην μὲν γάρ, ἤ τινα τῶν τυχόντων διδόντα πληγὰς ἢ λαμβάνοντα δημοσίᾳ, καὶ φωνὰς ἀπρεπεῖς ἀφιέντα, καὶ ἐν καπηλείοις διαιτώμενον, καὶ ἄλλα παραπλήσια τούτοις ἀσχημονοῦντα, οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως οὐδὲ παρατηρήσειεν, ἀκόλουθα εἶναι τῇ ὅλῃ προαιρέσει τοῦ βίου καταδεχόμενος τὰ γινόμενα. τὸν δὲ ἐν ἐπαγγέλματι ἀκριβείας, καὶ τὸ τυχὸν παριδόντα τῶν καθηκόντων, πάντες ἐπιτηροῦσι. καὶ αὐτὸ ὀνείδους αὐτῷ προσφέρουσι, ποιοῦντες τὸ εἰρημένον, ὅτι στραφέντες ῥήξουσιν ὑμᾶς. ὥστε οἱονεὶ παιδαγωγία τίς ἐστι τοῖς ἀσθενεστέροις, πρὸς τὸ καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν φαύλων εἴργεσθαι ἡ διὰ τοῦ σχήματος ἐπαγγελία. ὡς οὖν ἐστί τι στρατιώτου ἴδιον ἐν τῷ ἐνδύματι, καὶ ἄλλο τοῦ συγκλητικοῦ, καὶ ἄλλο ἄλλου, ἀφ' ὧν εἰκάζεται αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ ἀξιώματα, οὕτως εἶναί τινα καὶ χριστιανοῦ ἰδιότητα καὶ ἀπὸ τῆς ἐσθῆτος εὐπρεπῆ καὶ ἀκόλουθον σώζουσαν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παραδεδομένην κοσμιότητα. ποτὲ μὲν τὸν ἐπίσκοπον κόσμιον εἶναι διορίζομένου, ποτὲ δὲ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ εἶναι διατασσομένου, τοῦ κοσμίου δηλονότι κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ χριστιανοῦ σκοπὸν νοουμένου. ὁ αὐτὸς δέ μοι λόγος καὶ περὶ ὑποδημάτων ἐστίν. ὥστε τὸ ἀπεριεργον καὶ εὐπορώτερον, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς χρείας ἀρκοῦν τοῦτο αἱρετὸν εἶναι ἐν ἑκάστῳ καιρῷ.

Ἐρώτησις. κγ'.

Περὶ τῆς ζώνης.

Ἀπόκρισις.

Τὴν δὲ τῆς ζώνης χρείαν δηλοῦσιν ἀναγκαίαν οὖσαν καὶ οἱ προλαβόντες ἅγιοι. ἰωάννης μὲν δερματίνῃ ζώνῃ περισφίγγων ἑαυτοῦ τὴν ὀσφῦν, καὶ ἠλίας ἔτι πρότερον. γέγραπται γάρ, ὥσπερ ἰδίωμά τι τοῦ ἀνδρός, τὸ ἀνὴρ δασύς, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ. καὶ πέτρος δὲ ζώνῃ κεχρημένος δείκνυται, ὡς δῆλον ἐκ τῶν τοῦ ἀγγέλου ῥημάτων πρὸς αὐτὸν λέγοντος, ζῶσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. καὶ ὁ μακάριος παῦλος ἐκ τῆς τοῦ ἀγάβου προφητείας τῆς εἰς αὐτόν, φαίνεται κεχρημένος ζώνῃ. τὸν γὰρ ἄνδρα οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσι φησὶν ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ ὁ ἰὼβ δὲ παρὰ τοῦ κυρίου ζώννυσθαι προστάσσεται. ὡς γὰρ ἀνδρείας τινός, καὶ τῆς πρὸς τὰ ἔργα ἑτοιμασίας σύμβολον. ζῶσαι φησὶν ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου. καὶ δῆλον ὅτι πᾶσι τοῖς μαθηταῖς τοῦ κυρίου συνήθης ἦν ἡ τῆς ζώνης χρῆσις, οἷς ἀπηγόρευτο μὴ ἔχειν χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας. ἄλλως τε καὶ τὸν μέλλοντα αὐτουργήσειν ἀνάγκη εὐσταλῆ καὶ ἀνεμπόδιστον εἶναι πρὸς τὰς κινήσεις. ὥστε καὶ ζώνης αὐτῷ χρεία. δι' ἧς προσσταλήσεται τῷ σώματι ὁ χιτών, καὶ μᾶλλόν γε αὐτὸν θάλψει περιστελλόμενος πανταχόθεν. καὶ τὸ ἀκώλυτον αὐτῷ πρὸς τὰς κινήσεις παρασκευάσει. ἐπεὶ καὶ ὁ κύριος, ὅτε εἰς τὴν διακονίαν τῶν μαθητῶν παρεσκευάζετο, λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. περί γε μὴν τοῦ πλήθους τῶν ἐνδυμάτων οὐδὲν δεόμεθα λέγειν. ἱκανῶς ἡμῖν ἐν τῷ περὶ ἀκτημοσύνης λόγῳ προεξητασμένου τούτου. εἰ γὰρ ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, προστάσσεται μεταδοῦναι τῷ μὴ ἔχοντι, δηλονότι ἡ τῶν πλειόνων ἑαυτοῦ ἕνεκεν κτῆσις ἀπηγορευμένη ἐστίν. οἷς οὖν τὸ ἔχειν δύο χιτῶνας ἀπαγορεύεται, τούτοις περὶ τῆς χρήσεως τί προσήκει νομοθετεῖν;

νοντας τὰς ἐκ τῆς ἐνδείας θλίψεις, κἀκείνοις τὰς βλάβας τὰς ἐκ τοῦ κόρου.

Πῶς δεῖ περὶ τὰς καθέδρας καὶ τὰς κατακλίσεις ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀρίστων ἢ δείπνων ἔχειν. κα'.

Ἐπειδὴ πρόσταγμα ἐστὶ τοῦ κυρίου πανταχοῦ πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἐθίζοντος ἡμᾶς, τὸ, καὶ ἐν τοῖς ἀρίστοις κατακλινομένους, τὸν ἔσχατον τόπον προκαταλαμβάνειν, ἀνάγκη τὸν πάντα κατ' ἐντολὴν ποιεῖν ἐσπουδακότα, μηδὲ τοῦτο παρορᾷν τὸ πρόσταγμα. ἂν μὲν οὖν κοσμικοί τινες ἡμῖν συγκατακλίνονται, ὑπόδειγμα αὐτοῖς πρὸς τὸ μὴ ὑπεραίρεσθαι, μηδὲ τὸ φιλόπρωτον ἐπιζητεῖν. καὶ ἐκ τούτου τοῦ μέρους γίνεσθαι ἡμᾶς προσήκει. ὅπου δὲ πάντες κατὰ τὸν ἴσον σκοπὸν συνέρχονται, ὥστε ἐν παντὶ καιρῷ τὴν δοκιμὴν τῆς ταπεινοφροσύνης ἑαυτῶν διδόναι, τὸ μὲν προκαταλαμβάνειν τὸν ἔσχατον τόπον κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου ἑκάστῳ ἐπιβάλλον. τό γε μὴν πάλιν φιλονείκως περὶ τούτου συνωθεῖσθαι ἀδόκιμον, ὡς ἀναιρετικὸν τῆς εὐταξίας, καὶ θορύβου αἴτιον. καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους δὲ ἀνενδότως ἔχειν, καὶ ἡ περὶ τούτου μάχη, ὁμοίους ἡμᾶς ποιήσει τοῖς περὶ πρωτείων φιλονεικοῦσι. διόπερ χρὴ καὶ ἐνταῦθα τὸ πρέπον ἡμῖν περιεσκεμμένως γνωρίζοντας, καὶ σπουδάζοντας ἐπιτρέπειν τῷ ὑποδεχομένῳ καὶ τὴν τῆς κατακλίσεως τάξιν, καθὰ καὶ ὁ κύριος ὑπέθετο, τῷ οἰκοδεσπότῃ προσήκειν εἰπὼν τὴν περὶ τούτου διαταγήν. οὕτω γὰρ καὶ ἀνεξόμεθα ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν ποιοῦντες. καὶ οὐ πρὸς ἔνδειξιν τῶν πολλῶν, οὔτε δημοκοπικῶς τὴν ταπεινοφροσύνην ἐπιτηδεύειν διὰ τῆς ἀνενδότου καὶ σφοδρᾶς ἀντιλογίας δείξομεν. μᾶλλον δὲ διὰ τῆς ἀπειθείας τὸ ταπεινὸν κατορθώσομεν. πλείω γὰρ ἐκ τῆς ἀντιλογίας ἡ τῆς ὑπερηφανίας ἔμφασις, ἢ ἐκ τῆς πρωτοκλισίας, ὅταν ἐκ προστάγματος αὐτὴν καταδεχώμεθα.

Ἐρώτησις. κβ'.

Τί τὸ πρέπον ἔνδυμα χριστιανῷ.

Ἀπόκρισις.

Προλαβὼν ὁ λόγος τήν τε ταπεινοφροσύνης ἀναγκαίαν ἔδειξε, καὶ τὴν λιτότητα, καὶ τὸ ἐν πᾶσιν εὐτελὲς, καὶ ὀλιγοδάπανον, ὡς ὀλίγας ἐκ τῶν σωματικῶν χρειῶν τὰς ἀφορμὰς τῶν περισπασμῶν ἐγγίνεσθαι ἡμῖν. ἐκείνοις οὖν τοῖς σκοποῖς ἕπεσθαι χρὴ καὶ τὸν περὶ ἐνδύματος λόγον. εἰ γὰρ πάντων προσήκει ἡμᾶς σπουδάζειν ἐσχάτους εἶναι, καὶ ἐν τούτῳ δηλονότι τὸ ἔσχατον προτιμητέον. ὥσπερ γὰρ οἱ φιλόδοξοι καὶ ἐκ τῆς περιβολῆς τῶν ἐνδυμάτων τὴν δόξαν ἑαυτοῖς θηρῶνται, ἀποβλέπεσθαι καὶ ζηλοῦσθαι ἐπὶ πολυτελείᾳ τῆς ἐσθῆτος φιλοτιμούμενοι, οὕτω δηλονότι τὸν εἰς ἔσχατον αὐτοῦ τὴν ζωὴν διὰ τῆς ταπεινώσεως καταβαλόντα αἱρεῖσθαι προσήκει καὶ ἐν τούτοις τὸ πάντων ἔσχατον. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ δημοσίῳ δείπνῳ ἐγκαλοῦνται Κορίνθιοι, ὡς τῇ ἑαυτῶν πολυτελείᾳ καταισχύνοντες τοὺς μὴ ἔχοντας, οὕτω δηλονότι καὶ ἐν τῇ κοινῇ καὶ προφανεῖ τῶν ἐνδυμάτων χρήσει, ὁ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς σχηματισμὸς οἱονεὶ διὰ τῆς συγκρίσεως καταισχύνει τὸν πένητα. τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. ἐξεταζέτω ἕκαστος ἑαυτὸν, ἡ πρὸς τίνα ὁμοίωσις ἁρμοδιωτέρα ἐστὶ χριστιανοῖς, τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις οἰκοῦντας, καὶ τὰ μαλακὰ ἠμφιεσμένους, ἢ ἡ πρὸς τὸν ἄγγελον καὶ κήρυκα τῆς τοῦ κυρίου ἐπιδημίας, οὗ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐκ ἐγήγερται. Ἰωάννην λέγω, τὸν τοῦ Ζαχαρίου, οὗ τὸ ἔνδυμα ἦν ἐκ τριχῶν καμήλου. καὶ οἱ πάλαι δὲ ἅγιοι περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασι. τὸν δὲ σκοπὸν τῆς χρήσεως ὑπέβαλεν ὁ ἀπόστολος, διὰ μιᾶς λέξεως εἰπών. ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. ὡς τῆς σκέπης ἡμῶν προσδεομένων μόνης. οὐκέτι μέντοι καὶ τῆς ποικιλίας, καὶ τοῦ ἀπ' αὐτῆς καλλωπισμοῦ εἰς τὴν ἀπηγορευμένην περπερείαν ἐκπιπτόντων. ἵνα μή τι χεῖρον λέγω. ταῦτα γὰρ ὕστερον ἐπεισήχθη διὰ τῆς περιέργου ματαιοτεχνίας τῷ βίῳ. δήλη δὲ καὶ ἡ πρώτη τῶν σκεπασμάτων χρῆσις ἣν αὐτὸς ὁ κύριος τοῖς ἐπιδεηθεῖσιν ἔδωκεν. ἐποίησε γὰρ αὐτοῖς φησὶν ὁ θεὸς χιτῶνας δερματίνους. πρὸς γὰρ τὴν τῶν ἀσχημόνων ἐπικάλυψιν, ἐξήρκει καὶ ἡ τοιαύτη τῶν χιτώνων χρῆσις. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἕτερος σκοπὸς συνέρχεται, ὁ τοῦ θάλπεσθαι διὰ τῶν σκεπασμάτων, ἀνάγκη ἀμφοτέρων ἐστοχασμένην εἶναι τὴν χρῆσιν τοῦ περιστέλλειν ἡμῶν τὰ ἀσχήμονα, καὶ τοῦ ἀλεξήματα εἶναι

οὐδὲν γὰρ τῶν κατεγνωσμένων δύναται εἶναι πρὸς καιρὸν ἐπιτήδειον. οἱ σπαταλῶντες, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι, καὶ τὸν διϋλισμένον οἶνον πίνοντες, κατηγοροῦνται ὑπὸ τῆς γραφῆς. καὶ διὰ τὴν σπατάλην ἡ χήρα ζῶσα, τεθνηκυῖα λέγεται. ὁ πλούσιος ἀπεστερήθη τοῦ παραδείσου διὰ τὴν ἐνταῦθα τρυφήν. τί οὖν ἡμῖν καὶ ταῖς πολυτελείαις ἐπιδήμησέ τις τῶν ξένων; εἰ μὲν ἀδελφὸς, καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔχων τοῦ βίου τὴν οἰκείαν τράπεζαν ἐπιγνώσεται. ἃ γὰρ κατέλιπεν οἴκοι, ταῦτα εὑρήσει παρ' ἡμῖν. ἀλλὰ κέκμηκεν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας; τοσοῦτον αὐτῷ προστίθημεν, ὅσον τὸν κόπον παραμυθήσασθαι. ἄλλος ἐλήλυθεν ἐκ τοῦ ἔξωθεν βίου; μαθέτω διὰ τῶν ἔργων, ὅσα ὁ λόγος αὐτὸν οὐκ ἔπεισε. καὶ λαβέτω τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς ἐν τροφαῖς αὐταρκείας. ἐναπομεινάτω αὐτῷ ὑπομνήματα χριστιανῶν τραπέζης, καὶ ἀνεπαισχύντου διὰ Χριστὸν πτωχείας. εἰ δὲ οὐ προσέχει, ἀλλὰ καταγελάσει, δεύτερον ἡμῖν οὐκ ἐνοχλήσει. ἡμεῖς δὲ, ὅταν τινὰς τῶν πλουσίων ἴδωμεν, οἳ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἡδέων ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἀγαθῶν τίθενται, μέγα στενάζομεν ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι τῇ ματαιότητι πάντα τὸν βίον προσαναλίσκοντες, καὶ θεοποιήσαντες ἑαυτῶν τὰς ἡδονὰς, ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τῶν ἀγαθῶν τὸ μέρος ἀπολαμβάνοντες οὐκ αἰσθάνονται, διὰ τῆς ἐνταῦθα τρυφῆς ἐφ' ἕτοιμον τὸ πῦρ, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ καύσωνα πορισάμενοι. καὶ καιροῦ ποτε τύχωμεν, οὐδὲ πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους ταῦτα διεξελθεῖν ὀκνοῦμεν. εἰ δὲ μέλλοιμεν καὶ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς ἐνέχεσθαι, καὶ κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἡμῖν δύναμιν, καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν ἐπιζητεῖν, καὶ πρὸς ἐπίδειξιν παρασκευάζεσθαι, φοβοῦμαι, μὴ ἃ καταλύομεν, ταῦτα φανῶμεν οἰκοδομοῦντες. καὶ δι' ὧν ἑτέρους κρίνομεν, ἐσχηματισμένως τῷ βίῳ κεχρημένοι, καὶ ἄλλοτε ἄλλως μεταμορφούμενοι. εἰ μὴ ἄρα καὶ τὰς ἐσθῆτας ἡμῶν διαμείψωμεν, ὅταν τοῖς ὑπερηφάνοις περιτυγχάνωμεν. εἰ δὲ τοῦτο αἰσχρὸν, πολλῷ αἰσχρότερον διὰ τοὺς τρυφῶντας τὴν τράπεζαν ἡμῶν μετασκευάζεσθαι. μονότροπός ἐστιν ὁ τοῦ χριστιανοῦ βίος, ἕνα σκοπὸν ἔχων τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.
» εἴτε γὰρ ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε φησὶν ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος. πολύτροπος δὲ καὶ ποικίλος ὁ τῶν ἔξωθεν βίος, ἄλλοτε ἄλλως πρὸς τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἐντυγχανόντων μεταπλαττόμενος. ὥς τε καὶ σὺ πλήθει βρωμάτων, καὶ περιεργίᾳ πρὸς ἡδονὴν κατασκευάζων τοῦ ἀδελφοῦ σου τὴν τράπεζαν, κατηγορεῖς αὐτοῦ φιληδονίαν, καὶ καταχέεις αὐτοῦ γαστριμαργίας ὀνείδη δι' ὧν παρασκευάζῃ, ἐλέγχων αὐτοῦ τὴν περὶ ταῦτα ἡδυπάθειαν. ἢ, οὐχὶ πολλάκις τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς θεωρήσαντες, ἐστοχασάμεθα τοῦ προσδεχομένου, ὅστις ἐστὶν, ἢ ὅπερ ἐστίν. οὐκ ἐπῄνεσε τὴν Μάρθαν εἰς πολλὴν διακονίαν περισπωμένην ὁ κύριος, ἀλλὰ μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ φησὶ περὶ πολλά. ὀλίγων δέ ἐστι χρεία, ἢ ἑνός. ὀλίγων μὲν, δηλονότι τῶν πρὸς παρασκευὴν, ἑνὸς δὲ τοῦ σκοποῦ, ὥς τε τὴν χρείαν ἐκπληρωθῆναι. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος, ὁποίαν παρέθηκε
» τοῖς πεντακισχιλίοις τροφὴν, οὐκ ἀγνοεῖς. ἡ δὲ εὐχὴ τοῦ Ἰακὼβ πρὸς τὸν θεὸν, ἐὰν δῷς
» μοι φησὶν ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι, οὐκ ἐὰν τρυφὴν δῷς μοι καὶ πολυ-
» τέλειαν. τί δὲ ὁ σοφώτατος Σολομῶν. πλοῦτον δὲ καὶ πενίαν φησὶ μή μοι δῷς, σύνταξον
» δέ μοι τὰ δέοντα αὐτάρκη, ἵνα μὴ πλησθεὶς ψευδὴς γένωμαι, καὶ εἴπω, τίς με ὁρᾷ;
» ἢ πενόμενος κλέψω, καὶ ὀμόσω τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου. πλοῦτον μὲν εἶναι τὴν πλησμονὴν ὁριζόμενος, πενίαν δὲ τὴν παντελῆ ἀπορίαν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. διὰ δὲ τῆς αὐταρκείας τὸ ἀνενδεὲς ὁμοῦ, καὶ ἀπερίττον τῶν πρὸς τὴν χρείαν δηλῶν. αὐτάρκεια δὲ ἄλλη ἄλλῳ κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν, καὶ τὴν πρὸς τὸ προκείμενον χρείαν. τῷ μὲν γὰρ πλείονος τροφῆς καὶ ἰσχυροτέρας χρεία διὰ τὸν κόπον, τῷ δὲ λεπτοτέρας, καὶ κουφοτέρας. καὶ καταλλήλου τὰ πάντα διὰ τὴν ἀσθένειαν. κοινῇ δὲ πᾶσιν εὐτελεστέρας, καὶ εὐπορωτέρας. ἐν παντὶ μέντοι τὸ ἐπιμελὲς καὶ εὐτράπεζον ἀναγκαῖον. μηδαμοῦ τοῦ ὅρους ἡμῶν τῆς χρείας ὑπερβαινόντων. ἀλλὰ τοῦτο ἔστω τῆς δεξιώσεως πέρας, τὸ παρὰ
» τῆς ἑκάστου χρείας τῶν ἐπιδημούντων ἐπιζητούμενον. ὡς χρώμενοι γάρ φησι τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ μὴ παραχρώμενοι. παράχρησις δέ ἐστιν ἡ ὑπὲρ τὴν χρείαν δαπάνη. οὐκ ἔχομεν χρήματα; μὴ δὲ ἔχοιμεν. οὐ γέμουσιν ἡμῶν αἱ ἀποθῆκαι; ἐφήμερος γὰρ ἡμῖν ἡ τροφή. διὰ χειρῶν ὁ βίος. τί οὖν τὴν δεδομένην παρὰ θεοῦ τροφὴν τοῖς πεινῶσιν, εἰς ἡδονὰς τρυφώντων παραναλίσκομεν, ἀμφοτέρωθεν ἁμαρτάνοντες, καὶ τούτοις ἐπιτεί-

ρασκευαζομένου πρὸς κάματον, οἷον ὁδοιπορίαν, ἤ τι ἄλλο τῶν ἐπιπόνων οἱ ἐφεστῶ-
» τες πρὸς λόγον ἀεὶ τῆς χρείας οἰκονομήσουσιν· ἑπόμενοι τῷ εἰπόντι, ὅτι διεδίδοτο ἑκά-
» στῳ, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν· οὔτε οὖν καιρὸν τροφῆς τὸν αὐτὸν πᾶσι νομοθετῆσαι
δυνατὸν, οὔτε τὸν τρόπον, οὔτε τὸ μέτρον· ἀλλὰ σκοπὸς μὲν κοινὸς ἔστω ἡ τῆς χρείας
ἐκπλήρωσις· τὸ γὰρ ὑπερεμπίπλασθαι τὴν γαστέρα, καὶ καταβαρύνεσθαι ταῖς τροφαῖς, κα-
» τάρας ἄξιον· τοῦ κυρίου εἰπόντος· οὐαὶ οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σῶμα δύσχρη-
στον πρὸς τὰς ἐνεργείας παρασκευάζει, καὶ πρὸς ὕπνους εὐκατάφορον, καὶ ἑτοιμότερον
πρὸς τὰς βλάβας· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ ἡδὺ τέλος ποιεῖσθαι τῆς βρώσεως χρή· ἀλλὰ τὴν
πρὸς τὸ ζῆν χρείαν, παραιτουμένους τῆς ἡδονῆς τὸ ἀκόλαστον· τὸ γὰρ δουλεύειν ταῖς ἡδο-
ναῖς, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ θεὸν αὐτοῦ τὴν κοιλίαν ποιεῖν. ἐπειδὴ γὰρ τὸ σῶμα ἡμῶν ἀεὶ κε-
νούμενον καὶ ἀπορρέον τῆς πληρώσεως ἐπιδεῖται, διὸ καὶ φυσικαί εἰσιν αἱ τῆς τροφῆς ὀ-
ρέξεις, ὁ ὀρθὸς λόγος τῆς τῶν βρωμάτων χρήσεως τὴν πλήρωσιν τοῦ κενωθέντος πρὸς τὴν
τοῦ ζώου σύστασιν ὑπαγορεύει, εἴτε ξηρᾶς, εἴτε ὑγρᾶς τροφῆς ἡ ἔνδεια γένοιτο· ὅπερ ἂν
οὖν μέλλῃ ἀπεριεργότερον ἡμᾶς ἀπαλλάσσειν τῆς χρείας, τοῦτο προσενεκτέον· δηλοῖ
δὲ τοῦτο αὐτὸς ὁ κύριος ἐν οἷς ἐδεξιοῦτο τὰ κεκμηκότα πλήθη πρὸς τὸ μὴ ἐκλυθῆναι ἐν τῇ ὁ-
δῷ, ὡς γέγραπται· δυνάμενος γὰρ ἐπιτεῖναι τὸ θαυμάσιον ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ ἐπινοίᾳ τῆς
πολυτελείας, οὕτω λιτὴν καὶ ἀπέριττον τὴν τροφὴν αὐτοῖς παρεσκεύασεν, ὥστε ἄρ-
τους μὲν κριθίνους εἶναι, καὶ ἰχθύος δὲ μέρος ἐπὶ τῷ ἄρτῳ· περὶ δὲ ποτοῦ οὐδὲ ἐμνημό-
νευσεν, ὡς αὐτοφυοῦς πᾶσι καὶ ἀρκοῦντος ταῖς χρείαις τοῦ ὕδατος προκειμένου· πλὴν
μή τινι δι' ἀρρωστίαν βλαβερὸν εἴη, τὸ τοιοῦτον ποτὸν, ὡς παραιτητέον κατὰ τὴν συμ-
βουλὴν Παύλου τὴν πρὸς Τιμόθεον· καὶ πάντα δὲ ὅσα προφανῆ τὴν βλάβην ἔχει, πα-
ραιτητέα· ἀνακόλουθον γὰρ διὰ μὲν τὴν σύστασιν τοῦ σώματος τὰς τροφὰς αἱρεῖσθαι· δι' αὐ-
τῶν δὲ πάλιν τῶν τροφῶν προσπολεμεῖν τῷ σώματι, καὶ ἐμποδίζειν αὐτῷ πρὸς τὴν τῆς
ἐντολῆς ὑπηρεσίαν· τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὑπόδειγμα ἡμῖν ἐστι τοῦ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐθίζειν,
φεύγειν τὰ βλαβερὰ κἂν ἡδονὴν ἔχῃ· χρὴ μέντοι ἐκ παντὸς τρόπου τὸ εὐπορώτερον
προτιμᾶν· ὥστε μὴ προφάσει ἐγκρατείας περιεργάζεσθαι ἡμᾶς τὰ τιμιώτερα καὶ πο-
λυδάπανα παραρτύοντας διὰ τῶν πολυτιμήτων ἡδυσμάτων τὰ βρώματα· ἀλλὰ τὸ ἐν
ἑκάστῃ χώρᾳ εὔληπτον καὶ εὐτελὲς καὶ τοῖς πολλοῖς εἰς χρῆσιν ἕτοιμον τοῦτο αἱρεῖσθαι·
τῶν ἐπεισάκτων μόνοις τοῖς ἀναγκαιοτάτοις πρὸς τὴν ζωὴν κεχρημένους, οἷον ἐλαίῳ, καὶ
τοῖς τοιούτοις, καὶ ἔτι πρὸς τὴν ἀναγκαίαν τῶν ἀσθενούντων παραμυθίαν ἐπιτήδειον·
καὶ τοῦτο ἐὰν ὑπάρχῃ ἄνευ πολυπραγμοσύνης καὶ θορύβων καὶ περισπασμῶν, περι-
γίνεσθαι.

Ἐρώτησις κ΄.

Τίς ὁ τρόπος τῆς ἐν βρώμασι δεξιώσεως.

Ἀπόκρισις.

Η κενοδοξία, καὶ ἡ ἀνθρωπαρεσκεία, καὶ τὸ πρὸς ἐπίδειξίν τι ποιεῖν, ὅλως ἀπὸ παντὸς
πράγματος χριστιανοῖς ἀπηγόρευται, ὅπου γε καὶ αὐτὴν τὴν ἐντολὴν ὁ πρὸς τὸ θεαθῆναι
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ δοξασθῆναι ποιῶν, τὸν ἐπ' αὐτῇ μισθὸν ἀπόλλυσι· τοῖς δὲ πᾶν
εἶδος ταπεινώσεως διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου καταδεξαμένοις μεθ' ὑπερβολῆς φευκτέος πᾶς
κενοδοξίας τρόπος· ἐπεὶ δὲ τοὺς ἔξωθεν ὁρῶμεν τὸ ταπεινὸν τῆς πενίας αἰσχυνομένους καὶ
ἐπιτηδεύοντας πᾶσαν ἀφθονίαν βρωμάτων καὶ πολυτέλειαν, ὅταν τινὰ τῶν ξένων δέ-
χωνται, φοβοῦμαι μὴ καὶ ἡμῶν κατὰ τὸ λανθάνον τὸ αὐτὸ πάθος ἅπτηται, καὶ ἐλεγχθῶ-
μεν ἐπαισχυνόμενοι τὴν ὑπὸ Χριστοῦ μακαριζομένην πτωχείαν· ὥσπερ οὖν σκεύη ἀργυρᾶ, ἢ κα-
ταπετάσματα περιπόρφυρα, ἢ στρωμνὴν μαλακὴν, ἢ ἐπιβλήματα διαφανῆ συμπορί-
ζεσθαι ἔξωθεν οὐκ εὐπρεπὲς ἡμῖν, οὕτως οὐδὲ βρώματα περινοεῖν παρὰ πολὺ τῆς ἡμετέ-
ρας διαίτης ἐνηλλαγμένα· τὸ γὰρ περιτρέχειν ἡμᾶς διερευνωμένους τὰ μὴ πρὸς τὸ ἀναγ-
καῖον τῆς χρείας ἐπιζητούμενα, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀθλίαν ἡδονὴν καὶ ὀλεθρίαν κενο-
δοξίαν περινενοημένα· οὐ μόνον αἰσχρὸν καὶ ἀσύμφωνον τῷ προκειμένῳ ἡμῖν σκοπῷ, ἀλ-
λὰ καὶ βλάβην ἔχον οὐ τὴν τυχοῦσαν· ὅταν οἱ τρυφῶντες καὶ ταῖς ἡδοναῖς τῆς γαστρὸς
τὴν μακαριότητα ὁριζόμενοι, περὶ τὰς αὐτὰς φροντίδας ὁρῶσι καὶ ἡμᾶς στρεφομένους,
περὶ ἃς ἐκεῖνοι ἐπτόηνται· εἰ γὰρ πονηρὸν ἡ τρυφὴ καὶ φαῦλον, οὐδέ ποτε ἡμῖν αἱρετή·

ὁ τοιοῦτος. ὥσπερ καὶ ὁ ὑφ' οὐδενὸς πάθους σωματικοῦ ἐνοχλούμενος, οὐχ ὑγιὴς καὶ ὑφ' ἑνὸς, καὶ τοῦ τυχόντος κυριευόμενος, οὐκ ἐλεύθερος. αἱ μὲν οὖν λοιπαὶ ἀρεταὶ ἐν τῷ κρυπτῷ κατορθούμεναι, ὀλιγάκις διαφαίνονται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ ἐγκράτεια ἀπ' αὐτῆς τῆς συντυχίας γνώριμον ποιεῖ τὸν ἔχοντα. ὡς γὰρ τὸν ἀθλητὴν ἡ πολυσαρκία καὶ ἡ εὐχροια χαρακτηρίζει, οὕτω τὸν χριστιανὸν τὸ κατεσκληκὸς τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐγκρατείας ἐπανθοῦσα χροιὰ, δείκνυσιν ὅτι ἀθλητὴς ὄντως ἐστὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ σώματος καταπαλαίων ἑαυτοῦ τὸν ἐχθρόν. καὶ τὸ δυνατὸν ἐν τοῖς τῆς εὐσεβείας ἄθλοις ἐπιδεικνύμενος, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. ὅσον τὸ κέρδος ὀφθῆναι μόνον τὸν ἐγκρατῆ, μόλις καὶ κατὰ μικρὸν τῶν ἀναγκαίων ἁπτόμενον. καὶ ὡς λειτουργίαν ἐπαχθῆ ἀποτελοῦντα τῇ φύσει, καὶ δυσχεραίνοντα μὲν τῷ καιρῷ τῆς περὶ ταῦτα διατριβῆς. ταχὺ δὲ τῆς τραπέζης ἀποπηδῶντα πρὸς τὴν τῶν ἔργων σπουδήν. οἶμαι γὰρ αὖ καὶ τοῦ ἀκολάστου περὶ γαστέρα μηδένα λόγον τοσοῦτον τῆς ψυχῆς καθάψασθαι, καὶ πρὸς μεταβολὴν ἐναγαγεῖν, ὅσον καὶ μόνην τὴν συντυχίαν τοῦ ἐγκρατοῦς. καὶ τοῦτο ἐστὶν ὡς ἔοικε, τὸ εἰς δόξαν θεοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν. ὥστε καὶ ἐπὶ τραπέζης λάμπειν τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα πρὸς τὸ δοξασθῆναι τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐρώτησις. ιη'.

ὅτι δεῖ πάντων τῶν παρατιθεμένων ἡμῖν ἀπογεύεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ἀναγκαίως μέντοι κἀκεῖνο προσδιορείσθω, ὅτι πρὸς τὸν ὑπωπιασμὸν τοῦ σώματος ἀπαραίτητον τοῖς τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταῖς ἡ ἐγκράτεια. πᾶς γὰρ ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται. πρὸς δὲ τὸ μὴ συνεμπίπτειν τοῖς ἐχθροῖς τοῦ θεοῦ τοῖς κεκαυτηριασμένοις τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεχομένοις βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, ἅπτεσθαι μὲν ἑκάστου χρὴ, καιροῦ ποτὲ συμπεσόντος, ὅσον ἐνδείκνυσθαι τοῖς ὁρῶσιν. ὅτι πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς, καὶ ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. φυλάσσειν δὲ καὶ οὕτω τὸν τῆς ἐγκρατείας σκοπόν. τοῖς μὲν εὐτελεστέροις καὶ ἀναγκαίοις πρὸς τὸ ζῆν μέχρι τῆς χρείας προσδιατρίβοντα. καὶ ἐν τούτοις τοῦ κόρου τὸ βλαβερὸν ἐκκλίνοντα, τῶν δὲ πρὸς ἡδονὴν καθόλου ἀπεχόμενον. οὕτω γὰρ καὶ τῶν φιληδόνων τὸ πάθος ἐκκόψομεν. καὶ τοὺς κεκαυτηριασμένους τὴν ἰδίαν συνείδησιν, τό γε ἐφ' ἡμῖν, θεραπεύσομεν. καὶ ἑαυτοὺς δὲ τῆς ἐν ἑκατέρᾳ ὑπονοίας ἐλευθερώσομεν. ἵνα τί γὰρ φησὶν ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; ἐγκράτεια δείκνυσι τὸν συναποθανόντα Χριστῷ, καὶ νεκρώσαντα ἑαυτοῦ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ταύτην οἴδαμεν σωφροσύνης μητέρα, ὑγείας πρόξενον, τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ καρποφορίας ἱκανῶς ὑπεξαιροῦσαν τὰ ἐμπόδια. εἴπερ κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν, αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ αἱ ἡδοναὶ τοῦ βίου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ταύτην καὶ δαίμονες ἀποφεύγουσιν, αὐτοῦ τοῦ κυρίου διδάξαντος ἡμᾶς, ὅτι τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

Ἐρώτησις. ιθ'.

Τί τὸ μέτρον τῆς ἐγκρατείας.

Ἀπόκρισις.

Ἐπὶ μὲν τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἓν μέτρον ἐγκρατείας ἡ παντελὴς ἀπαλλοτρίωσις τῶν πρὸς τὴν ὀλεθρίαν ἡδονὴν φερόντων. ἐπὶ δὲ τῶν βρωμάτων ὥσπερ αἱ χρεῖαι ἄλλαι ἄλλων εἰσὶ κατά τε ἡλικίας καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἕξιν οἰκείως διαιρούμεναι. οὕτω δὴ καὶ τὸ μέτρον τῆς χρήσεως διάφορον, καὶ ὁ τρόπος. ὥστε ἑνὶ μὲν κανόνι πάντας περιλαμβάνεσθαι τοὺς ἐν τῇ γυμνασίᾳ τῆς εὐσεβείας ἀδύνατον. ἀφορίσαντας δὲ τὸ περὶ τοὺς ὑγιαίνοντας τῶν ἀσκουμένων μέτρον, ἀπὸ τούτου τὴν παραλλαγὴν πρὸς τὰ ἑκάστῳ συμπίπτοντα ἐστοχασμένως γίνεσθαι παρὰ τῶν ἐπιτεταγμένων τὴν οἰκονομίαν ἀφίεμεν. οὐδὲ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστον τῷ λόγῳ περιλαμβάνειν δυνατὸν, ἀλλ' ὅσα τῆς κοινῆς καὶ καθόλου διδασκαλίας ἤρτηται. τὴν γὰρ τῶν ἀρρώστων παραμυθίαν ἐκ τῶν βρωμάτων, ἢ τὴν τοῦ ἄλλως κεκμηκότος ἐπὶ συντόνοις ἔργοις, ἢ καὶ τὴν τοῦ πα-

ἐγκρατείας ὥρμητο· ἀπὸ ταύτης, καὶ ὁ πᾶς τῆς φανερώσεως αὐτοῦ ἤρξατο. ἐγκράτειαν
δὲ λέγομεν οὐ πάντως τὴν εἰς τὸ παντελὲς ἀποχὴν τῶν βρωμάτων, τοῦτο γὰρ βιαία τίς
ἐστι διάλυσις τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς πρὸς τὸν
τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἐπιτετηδευμένην ἀποχὴν τῶν ἡδέων. καὶ ἁπαξαπλῶς, ὧν αἱ
ἀπολαύσεις ἐπιθυμηταὶ τοῖς κατὰ πάθος ζῶσι. τούτων ἡ ἐγκράτεια ἀναγκαία τοῖς
ῥυθμιζομένοις πρὸς τὴν εὐσέβειαν. οὐ μὴν περὶ τὴν ἡδονὴν τῶν βρωμάτων μόνην ἡ τῆς ἐγκρα-
τείας ἄσκησις κατορθοῦται, ἀλλὰ διατείνει καὶ ἐπὶ πᾶσαν τοῦ ἐμποδίζοντος ἀποχήν.
ὥστε ὁ ἀκριβῶς ἐγκρατὴς, οὐ γαστρὸς μὲν κρατήσει, δόξῃ δὲ ἀνθρωπίνῃ ἡττηθήσεται.
οὐκ ἐπιθυμίας μὲν αἰσχρᾶς περιγενήσεται, πλούτου δὲ οὐκέτι, οὐ δὲ ἄλλης τινὸς ἀγεν-
νοῦς διαθέσεως, οἷον ὀργῆς ἢ λύπης, ἢ τῶν, ὅσα τὰς ἀπαιδεύτους ψυχὰς καταδουλοῦ-
σθαι πέφυκε. σχεδὸν γὰρ, ὃ ἐπὶ πασῶν θεωροῦμεν τῶν ἐντολῶν, ὅτι ἀλλήλων ἔχονται, καὶ
ἀπηρτημένως ἄλλην ἀπ' ἄλλης κατορθοῦσθαι ἀμήχανον, τοῦτο μάλιστα περὶ τὴν ἐγκρά-
τειαν θεωρεῖται. ταπεινόφρων τε γάρ ἐστιν, ὁ περὶ δόξαν ἐγκρατής. καὶ τῆς ἀκτημοσύ-
νης τὸ εὐαγγελικὸν ἐκπληροῖ μέτρον ὁ περὶ χρήματα ἐγκρατῶς διακείμενος. καὶ ἀόργητος,
ὁ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐπικρατῶν. καὶ γλώσσης δὲ μέτρα, καὶ ὀφθαλμοῖς ὅρους, καὶ ὠσὶν
ἀπείργον ἀκοὴν, ὁ ἀκριβὴς τῆς ἐγκρατείας ὁρίζει λόγος. οἷς ὁ μὴ ἐμμένων, ἀκρατὴς
καὶ ἀκόλαστος. ὁρᾷς πῶς περὶ μίαν ἐντολὴν ταύτην αἱ πᾶσαι ὡς ἐν χορῷ ἀλλήλων ἔχον-
ται;

Ὅτι δεῖ καὶ γέλωτος ἐγκρατῶς ἔχειν. ιζ΄.

Καὶ τὸ παρὰ τοῖς πολλοῖς δὲ παρορώμενον, οὐ μετρίας φυλακῆς τοῖς ἀσκουμένοις ἄξιον.
τὸ γὰρ, γέλωτι ἀκρατεῖ καὶ ἀσχέτῳ κατέχεσθαι, ἀκρασίας σημεῖον, καὶ τοῦ μὴ κατεσταλμέ-
να ἔχειν τὰ κινήματα καὶ τοῦ μὴ ἀκριβεῖ λόγῳ τῆς ψυχῆς τὸ χαῦνον καταπιέζεσθαι.
ἄχρι μὲν γὰρ μειδιάματος φαιδροῦ τὴν διάχυσιν τῆς ψυχῆς ἀποφαίνειν οὐκ ἀπρεπὲς, ὅσον
δεῖξαι μόνον τὸ γεγραμμένον. καρδίας εὐφραινομένης, πρόσωπον θάλλει. ἐκκαγχάζειν
δὲ τῇ φωνῇ, καὶ ἀναβράζεσθαι τὸ σῶμα, οὐ τοῦ κατεσταλμένου τὴν ψυχὴν, οὐδὲ τοῦ δοκίμου,
οὐδὲ τοῦ περικρατῶς ἔχοντος ἑαυτοῦ. βεβαιοῖ δὲ τὸν λόγον ὁ σοφώτατος Σολομῶν, φή-
» σας. μωρὸς ἐν γέλωτι ἀνυψοῖ τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀνὴρ δὲ σοφὸς, μόλις ἡσυχῇ μειδιάσει.
» τοῦτο τὸ εἶδος τοῦ γέλωτος καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς παραιτούμενος, ὡς περιτρέπον μάλιστα τὸ
» σταθερὸν τῆς ψυχῆς, φησί. τῷ γέλωτι εἶπα περιφοράν. καὶ ὁ παροιμιαστής. ὡς φωνὴ
» τῶν ἀκανθῶν ὑπὸ τὸν λέβητα, οὕτως ὁ γέλως τῶν ἀφρόνων. καὶ ὁ κύριος τὰ μὲν ἀναγκαῖα
πάθη τῆς σαρκὸς ὑπομείνας φαίνεται, καὶ ὅσα ἀρετῆς μαρτυρίαν φέρει. οἷον κόπον, καὶ
τὸν ἐπὶ τοῖς θλιβομένοις ἔλεον. γέλωτα δὲ μηδαμοῦ παραδεξάμενος, ὅσον ἐκ τῆς τῶν εὐαγ-
γελίων ἱστορίας. ἀλλὰ καὶ ταλανίζων τοὺς κατεχομένους ὑπ' αὐτοῦ. μὴ παρακρουέσθω
δὲ ἡμᾶς ἡ ὁμωνυμία τοῦ γέλωτος, σύνηθες γὰρ τῇ γραφῇ πολλάκις τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς,
καὶ τὴν φαιδρὰν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς διάθεσιν, γέλωτα ὀνομάζειν. ὡς ἡ Σάῤῥα φησί. γέλω-
» τά μοι ἐποίησεν ὁ θεός. καὶ τὸ, μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. καὶ τὸ ἐν τῷ
» Ἰὼβ δὲ κείμενον, ἀληθινὸν δὲ στόμα ἐμπλήσει γέλωτος. ταῦτα γὰρ πάντα αὐτὶ ἱλαρότη-
τος εἴρηται τῆς κατὰ ψυχὴν ἀγαλλιάσεως εἴληπται τὰ ὀνόματα. ὥστε ὁ πάντων τῶν παθῶν ἀ-
νώτερος, καὶ μηδένα ὅλως ἡδονῆς ἐρεθισμὸν προσιέμενος, ἀλλ' ἐγκρατῶς, καὶ ἀνενδότως πρὸς
πᾶσαν ἀπόλαυσιν βλαβερὰν διακείμενος, οὗτος ἂν εἴη ἐγκρατής. ὁ δὲ τοιοῦτος δηλονότι καὶ
πάσης ἀπήλλακται ἁμαρτίας. ἔστι δὲ ὅτε καὶ αὐτῶν τῶν συγκεχωρημένων καὶ ἀναγ-
καίων πρὸς τὸ ζῆν ἀφεκτέον, ὅταν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἡ ἀποχὴ οἰκονομῆ-
» ται. ὡς ὁ ἀπόστολος. εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου φησίν, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς
» τὸν αἰῶνα. καὶ ἔχων ἐξουσίαν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν, οὐκ ἐχρήσατο τῇ ἐξουσίᾳ, ἵνα μὴ ἐγκο-
πήν τινα δῷ τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. ἔστιν οὖν ἡ ἐγκράτεια, ἁμαρτίας ἀναίρεσις, παθῶν
ἀπαλλοτρίωσις, σώματος νέκρωσις μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν παθημάτων τε καὶ ἐπι-
θυμιῶν. ζωῆς πνευματικῆς ἀρχὴ, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν πρόξενος, ἐν ἑαυτῇ τὸ κέντρον τῆς ἡδονῆς
ἀφανίζουσα. ἡδονὴ γάρ ἐστι τὸ μέγα τοῦ κακοῦ δέλεαρ, δι' ἣν εὐεμπτωτοι μάλιστα πρὸς
ἁμαρτίαν ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι. ὑφ' ἧς πᾶσα ψυχὴ, ὡς ὑπ' ἀγκίστρου πρὸς τὸν θάνατον ἕλ-
κεται. ὥς ὅγε μὴ ἐκθηλυνόμενος ὑπ' αὐτῆς διὰ τῆς ἐγκρατείας πᾶσαν φυγὴν ἁμαρτη-
μάτων κατώρθωσεν. εἰ δὲ τὰ μὲν πλεῖστα ἔφυγεν, ὑφ' ἑνὸς δὲ κρατεῖται, οὐκ ἐγκρατὴς

εὔπλαστον οὖν ἔτι οὖσαν καὶ ἁπαλὴν τὴν ψυχήν, καὶ ὡς κηρὸν εὔεικτον, ταῖς τῶν ἐπιβαλλομένων μορφαῖς ῥᾳδίως ἐκτυπουμένην, πρὸς πᾶσαν ἀγαθῶν ἄσκησιν εὐθὺς καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐνάγεσθαι χρή· ὥστε τοῦ λόγου προσγενομένου, καὶ τῆς διακριτικῆς ἕξεως προσελθούσης, δρόμον ὑπάρχειν ἐκ τῶν ἐξ ἀρχῆς στοιχείων, καὶ τῶν παραδοθέντων τῆς εὐσεβείας τύπων· τοῦ μὲν λόγου τὸ χρήσιμον ὑποβάλλοντος, τοῦ δὲ ἔθους εὐμάρειαν πρὸς τὸ κατορθοῦν ἐμποιοῦντος, τότε καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς παρθενίας προσίεσθαι δεῖ, ὡς ἤδη βεβαίαν, καὶ ἀπὸ γνώμης οἰκείας, καὶ κρίσεως γινομένην μετὰ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν· μισθὸν καὶ τιμὰς, καὶ τιμωρίας τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἢ τοῖς κατορθοῦσι παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ κατὰ τὴν τῶν ἔργων ἀξίαν διδόντος. Μάρτυρας δὲ τῆς γνώμης τοὺς προεστῶτας τῶν ἐκκλησιῶν παραλαμβάνειν· ὥστε δι' αὐτῶν καὶ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ σώματος, ὥσπερ τι ἀνάθημα τῷ θεῷ καθιεροῦσθαι, καὶ βεβαίωσιν εἶναι τοῦ γινομένου διὰ τῆς μαρτυρίας· ἐπὶ στόματος γάρ φησι δύο, ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. οὕτω γὰρ καὶ ἡ σπουδὴ τῶν ἀδελφῶν τὸ ἀβλασφήμητον ἕξει, καὶ τοῖς ἑαυτοὺς καθομολογησαμένοις θεῷ, εἶτα ἀθετεῖν ἐπιχειροῦσιν, ἀφορμὴ πρὸς ἀναισχυντίαν οὐχ ὑπολειφθήσεται. ὁ δὲ μὴ καταδεχόμενος τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον, ὡς οὐ δυνάμενος μεριμνᾶν τὰ τοῦ κυρίου, ἐπὶ τῶν αὐτῶν μαρτύρων ἀπολυέσθω. τόν γε μὴν καθομολογησάμενον μετὰ πολλὴν ἀνάκρισιν, καὶ ἐπίσκεψιν, ἣν ἐν πλείοσιν ἡμέραις ἐπιτρέπειν αὐτῷ ποιήσασθαι καθ' ἑαυτὸν προσήκει, ὡς μὴ δόξαι τι καθ' ὑφαρπαγὴν παρ' ἡμῶν γίνεσθαι, οὕτως ἤδη παραδέχεσθαι δεῖ, καὶ ἐναρίθμιον ποιεῖσθαι τῇ ἀδελφότητι· καὶ οἴκου καὶ διαίτης τῆς αὐτῆς τοῖς τελειοτέροις μεθέξοντα.

ὃ δὲ παρέλαθεν ἡμᾶς εἰπεῖν, οὐδὲ νῦν προσθεῖναι ἄκαιρον. ὅτι διὰ τὸ τινὰς τῶν τεχνῶν εὐθὺς ἐκ νηπίου ἐπιτηδεύεσθαι δεῖν· ἐπειδὰν ἤδη τινὲς τῶν παίδων ἐπιτηδείως ἔχοντες φανῶσι πρὸς τὴν μάθησιν, τὸ μὲν συνδιημερεύειν αὐτοὺς τοῖς διδασκάλοις τῆς τέχνης οὐκ ἐπαγορεύομεν· νύκτωρ δὲ ἀναγκαίως πρὸς τοὺς ὁμήλικας μεθιστῶμεν· μεθ' ὧν καὶ τῆς τροφῆς αὐτοῖς ἀναγκαῖον μεταλαμβάνειν.

ἐρώτησις, ιϛ'.

Εἰ ἀναγκαῖον τῷ μέλλοντι εὐσεβῶς ζῆν, τὸ ἐγκρατεύεσθαι.

ἀπόκρισις.

Ὅτι μὲν ἀναγκαῖος ὁ τῆς ἐγκρατείας λόγος, δῆλον· πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ τὸν ἀπόστολον ἐν τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος τὴν ἐγκράτειαν ἀριθμῆσαι, ἔπειτα δὲ ἐκ τοῦ, τὸ ἄμωμον τῆς διακονίας, καὶ ἐκ ταύτης εἰπεῖν κατορθοῦσθαι· ἐν οἷς φησὶν, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι· καὶ ἑτέρωθι· ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις· καὶ πάλιν· πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται. καὶ ὁ ὑπωπιασμὸς δὲ τοῦ σώματος, καὶ ἡ δουλαγωγία, ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου τοσοῦτον, ὡς ἀπὸ τῆς ἐγκρατείας κατορθοῦται· τὸ γὰρ βράζον τῆς νεότητος, καὶ πρὸς τὰς ὁρμὰς δυσκάθεκτον, οἷον χαλινῷ τινι τῇ ἐγκρατείᾳ καθείργεται. οὐ γὰρ συμφέρει ἄφρονι τρυφὴ κατὰ τὸν Σολομῶντα. τί δὲ σαρκὸς εὐπαθούσης, καὶ νεότητι περιφερομένης ἀφρονέστερον; διό φησιν ὁ ἀπόστολος, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας· καὶ ἡ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν. καὶ τὸ ὑπόδειγμα δὲ τῆς τοῦ πλουσίου τρυφῆς ἀναγκαίαν ἡμῖν τὴν ἐγκράτειαν παρίστησιν, μήποτε ἀκούσωμεν, ὃ ἤκουσεν ὁ πλούσιος· ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου. ὅπως δὲ φοβερὸν ἡ ἀκρασία, καὶ ὁ ἀπόστολος ἔδειξεν ἐν τοῖς ἰδιώμασι τῆς ἀποστασίας καταριθμήσας αὐτήν, καὶ εἰπών· ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί· ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι· καὶ πλείονα ἀπαριθμησάμενος τῆς κακίας εἴδη, ἐπήγαγεν· διάβολοι, ἀκρατεῖς. καὶ ὁ Ἡσαῦ δὲ τὸ μέγιστον τῶν κακῶν τὴν ἀκρασίαν κατηγορήθη· ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια. καὶ ἡ πρώτη παρακοὴ δι' ἀκρασίας ἐνέπεσε τῷ ἀνθρώπῳ. ἐν ἐγκρατείᾳ δὲ, οἱ ἅγιοι πάντες ἐμαρτυρήθησαν. καὶ πᾶσα δὲ ἡ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων ζωὴ καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τῆς σαρκὸς ὑπόδειγμα πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ὠφέλησεν. ὁ Μωσῆς διὰ τῆς μακρᾶς ἐν νηστείᾳ, καὶ προσευχῇ προσεδρίας, τὸν νόμον ἔλαβεν, καὶ θεοῦ λόγων ἤκουσεν, ὡς ἄν τις λαλήσει φησὶ τῷ ἑαυτοῦ φίλῳ. ὁ Ἠλίας τότε τῆς ὀπτασίας τοῦ θεοῦ κατηξιώθη, ὅτε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἴσῳ μέτρῳ τῆς ἐγκρατείας γέγονε. τί δὲ ὁ Δανιήλ, πῶς ἐν τῇ ὀπτασίᾳ τῶν παραδόξων ἐγένετο; οὐ μετὰ τὴν εἰκοσιν τῆς νηστείας ἡμερῶν; πῶς δὲ οἱ τρεῖς παῖδες τὴν δύναμιν ἔσβεσαν τοῦ πυρός; οὐ διὰ τῆς ἐγκρατείας; καὶ Ἰωάννου δὲ ἡ πᾶσα τοῦ βίου σύστασις ἀπὸ τῆς

ἐγκρατείας

ἡλικίας εὔθετον εἶναι πρὸς τὴν τῶν προσιόντων παραδοχὴν δοκιμάζομεν· τὰ μὲν
ὀρφανὰ γονέων ἀφ' ἑαυτῶν προσλαμβανόμενοι· ὥστε γίνεσθαι κατὰ τὸν ζῆλον τοῦ
ἰὼβ ὀρφανῶν πατέρας· τὰ δὲ ὑπὸ γονεῦσιν ὄντα, παρ' αὐτῶν ἐκείνων προσαγόμενα, ἐπὶ
πολλῶν μαρτύρων δεχόμενοι, ὥστε μὴ δοῦναι ἀφορμὴν τοῖς θέλουσιν ἀφορμήν· ἀλλὰ
πᾶν ἄδικον στόμα τῶν λαλούντων καθ' ἡμῶν βλασφημίαν ἐπισχεθῶσι· δέχεσθαι μὲν
οὖν χρὴ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, οὐ μὴν εὐθὺς αὐτὰ, καὶ συναριθμεῖσθαι καὶ συγκατα-
λέγεσθαι τῷ σώματι προσήκει τῶν ἀδελφῶν· ὥστε μὴ τὰ ἐκ τῆς ἀποτυχίας αὐτῶν
ὀνείδη ἐπὶ τὸν βίον τὸν κατ' εὐσέβειαν ἀναφέρεσθαι, ἀλλ' ἐκτρέφεσθαι μὲν αὐτὰ ἐν πά-
σῃ ἀγάπῃ, ὡς κοινὰ τέκνα τῆς ἀδελφότητος· ἀφορίζεσθαι δὲ καὶ οἴκους, καὶ δίαιταν τοῖς
τε ἄρσεσι τῶν παίδων, καὶ ταῖς θηλείαις· ὡς μήτε παῤῥησίαν, μήτε θάρσος ἄμετρον
πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῖς ἐγγίνεσθαι, τῷ δὲ σπανίῳ τῆς συντυχίας· τὸ πρὸς προά-
γοντας αἰδέσιμον σώζεσθαι· μήτε ἐκ τῆς ἐπιτιμίας τῶν προσαγομένων τοῖς τελειοτέροις ἐν
τοῖς παραπτώμασι τῶν καθηκόντων· εἴποτε ἄρα μετεωρισθῆναι συμβαίη, εὐχέρειαν αὐτοῖς
τῶν ἁμαρτημάτων, ἢ ἔπαρσιν πολλάκις κατὰ τὸ λεληθὸς ἐντίκτεσθαι· ὅταν ἐν οἷς αὐτοὶ
κατορθοῦσι, πολλάκις τοὺς πρεσβυτέρους ἴδωσι διαπταίοντας· διαφέρει γὰρ οὐδὲν τοῦ νη-
πίου καθ' ἡλικίαν, ὁ ταῖς φρεσὶ νηπιάζων· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν, καὶ τὰ αὐτὰ πάθη πολ-
λάκις ἐν ἀμφοτέροις εὑρίσκεσθαι· μήτε μὴν ἐν οἷς διὰ τὴν ἡλικίαν τὸ πρέπον τοῖς πρεσ-
βυτέροις σώζεται, πρὸς ταῦτα τοὺς νέους διὰ τῆς συναναστροφῆς πρὸ καιροῦ ἀπρεπῶς
προπετάζεσθαι· ταύτης τε οὖν τῆς οἰκονομίας ἕνεκεν καὶ τῆς λοιπῆς σεμνότητος, διαι-
ρεῖσθαι χρὴ τῶν παίδων, καὶ τῶν τελειοτέρων τὴν οἴκησιν· καὶ ἅμα οὐδὲ θόρυβον ἕξει ὁ
οἶκος τῶν ἀσκητῶν ἐν τῇ μελέτῃ τῶν διδαγμάτων ἀναγκαίᾳ οὔσῃ τοῖς νέοις· ἀλλὰ προ-
σευχαὶ μὲν κοιναὶ καὶ παισὶ, καὶ πρεσβυτέροις ἔστωσαν, αἱ κατὰ τὴν ἡμέραν διατετυ-
πωμέναι· τοῖς τε γὰρ παιδίοις ἐθισμὸς ἐκ τοῦ ζήλου τῶν τελειοτέρων πρὸς κατάνυξιν,
καὶ τοῖς προάγουσιν οὐ μικρὰ ἐν προσευχαῖς ἡ παρὰ νηπίων βοήθεια· μελέται δὲ ἰδιά-
ζουσαι, καὶ δίαιται κατά τε ὕπνον καὶ ἐγρήγορσιν, καὶ τροφῆς καιρόν· καὶ μέτρον
καὶ ποιότητα παιδίοις πρεπόντως ἀφορίσθω· ἐπιτετάχθω δὲ τοῖς τοιούτοις ὁ καθ' ἡ-
λικίαν προήκων, καὶ τὴν ἐμπειρίαν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὢν, καὶ μαρτυρίαν ἔχων ἐπὶ μα-
κροθυμίᾳ· ὥστε πατρικῇ μὲν εὐσπλαγχνίᾳ, λόγῳ δὲ ἐπιστημονικῷ τὰ ἁμαρτήματα τῶν
νέων ἐπανορθοῦσθαι, οἰκείας ἑκάστῳ πλημμελήματι τὰς θεραπείας προσάγοντα· ὥστε τὸ
αὐτὸ καὶ ἐπιτίμησιν ἔχειν τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ γυμνάσιον ἀπαθείας τῇ ψυχῇ γίνε-
σθαι· οἷον, ὠργίσθη πρὸς τὸν ὁμήλικα· τοῦτον θεραπεῦσαι, καὶ ὑπηρετῆσαι αὐτῷ κα-
τὰ ἀναλογίαν τοῦ τολμήματος ἀναγκασθήτω· ὁ γὰρ πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἐθισμὸς, οἷον
ἐκτέμνει τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, τῆς ἐπάρσεως πολλάκις ἡμῖν τὴν ὀργὴν ἐμποιούσης·
ἥψατο βρωμάτων παρὰ καιρόν; ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἀπόσιτος ἔστω· ἀμέτρως ἢ
ἀσχημόνως σιτούμενος κατεγνώσθη; κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τροφῆς εἰργόμενος τῶν σιτίων,
ὁρᾶν τοὺς ἄλλους κατ' ἐπιστήμην ἐσθίοντας ἀναγκαζέσθω· ὥστε καὶ κολάζεσθαι τῇ ἀ-
ποχῇ, καὶ διδάσκεσθαι τὴν σεμνότητα· λόγον ἀφῆκεν ἀργόν; ὕβριν εἰς τὸν πλη-
σίον; ψεῦδος; ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων; τῇ τε γαστρὶ, καὶ τῇ σιωπῇ σωφρονιζέ-
σθω· Δεῖ δὲ καὶ τὴν τῶν γραμμάτων μελέτην οἰκείαν εἶναι τῷ σκοπῷ· ὥστε
καὶ ὀνόμασιν αὐτοὺς τοῖς ἐκ τῶν γραφῶν κεχρῆσθαι· καὶ ἀντὶ μύθων, τὰς τῶν παρα-
δόξων ἔργων ἱστορίας αὐτοῖς διηγεῖσθαι, καὶ γνώμαις παιδεύειν ταῖς ἐκ τῶν παροιμιῶν·
καὶ ἆθλα μνήμης ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων αὐτοῖς προτιθέναι· ὥστε μετὰ τερπνό-
τητος καὶ ἀνέσεως ἀλύπως αὐτοῖς, καὶ ἀπροσκόπως τὸν σκοπὸν διανύεσθαι· καὶ ἡ
προσοχὴ δὲ τῆς διανοίας, καὶ ὁ τοῦ μὴ μετεωρίζεσθαι ἐθισμὸς, εὐκόλως ἂν διὰ τῆς
ὀρθῆς ἀγωγῆς τοῖς τοιούτοις ἐγγένοιτο, εἰ παρὰ τῶν ἐπιστατούντων συνεχῶς ἀνα-
κρίνοιντο, ποῦ ἔχουσι τὴν διάνοιαν, καὶ τί στρέφουσιν ἐν τοῖς λογισμοῖς· τὸ γὰρ ἁ-
πλοῦν τῆς ἡλικίας καὶ ἄδολον, καὶ πρὸς τὸ ψεῦδος ἀνεπιτήδειον, ἐξαγορεύει μὲν
εὐκόλως τὰ ἀπόρρητα τῆς ψυχῆς· ὑπὸ δὲ τοῦ μὴ συνεχῶς ἐγκαταλαμβάνεσθαι
τοῖς ἀπηγορευμένοις, ὁ τοιοῦτος φύγοι ἂν τὰς τῶν ἀτόπων ἐννοίας, καὶ συνε-
χῶς ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἀτόπων ἀνακαλέσεται, τὴν ἐκ τῶν ἐλέγχων αἰσχύνην φοβούμενος.

θεῷ. κατορθοῦται δὲ ὁ ἀγών, ἢ ἐν τῷ τὸν δοῦλον καρτερηθῆναι πρὸς ὑπομονὴν τῶν ἐπιφερομένων αὐτῷ παθημάτων, ὑπὲρ τοῦ πειθαρχεῖσθαι θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις, καθὼς γέγραπται. ἢ ἐν τῷ τοὺς ὑποδεξαμένους ἀναδέξασθαι ὡς ἀρέσκει θεῷ, τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπαγομένους αὐτοῖς πειρασμούς.

Ἐρώτησις. ιβ΄.

Ὅπως χρὴ τοὺς ἐν συζυγίᾳ προσδέχεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Καὶ τοὺς ἐν συζυγίᾳ δὲ γάμου τοιούτῳ βίῳ προσερχομένους ἀνακρίνεσθαι δεῖ, εἰ ἐκ συμφώνου τοῦτο ποιοῦσι κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ἀποστόλου. τοῦ γὰρ ἰδίου σώματος φησὶν οὐκ ἐξουσιάζει. καὶ οὕτως ἐπὶ πλειόνων μαρτύρων δέχεσθαι τὸν προσερχόμενον. τῆς γὰρ πρὸς θεὸν ὑπακοῆς οὐδὲν προτιμότερον. εἰ δὲ διαστασιάζοι τὸ ἕτερον μέρος, καὶ διαμάχοιτο, ἔλαττον φροντίζον τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως, μνημονευέσθω ὁ ἀπόστολος λέγων. ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. καὶ πληρούσθω τὸ πρόσταγμα τοῦ κυρίου εἰπόντος.
» εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ
» τὰ τέκνα, καὶ τὰ λοιπά, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. τῆς γὰρ πρὸς θεὸν ὑπακοῆς οὐδὲν προτιμότερον. ἡμᾶς δὲ ἔγνωμεν ἐν πολλοῖς, πολλάκις καὶ διὰ συντόνου προσευχῆς, καὶ νηστείας ἀνενδότου τὸν σκοπὸν τῆς ἐν ἁγνείᾳ ζωῆς περιγενόμενον. τοῦ κυρίου τοὺς μέχρι παντὸς ἀπειθοῦντας, καὶ δι' ἀνάγκης πολλάκις σωματικῆς τῇ συγκαταθέσει τῆς ὀρθῆς κρίσεως ὑπάγοντος.

Ἐρώτησις, ιγ΄.

Ὅτι χρήσιμον τοῖς εἰσαγομένοις καὶ τὸ διὰ σιωπῆς γυμνάσιον.

Ἀπόκρισις.

Ἀγαθὸν δὲ τοῖς εἰσαγομένοις καὶ τὸ διὰ σιωπῆς γυμνάσιον. ὁμοῦ τε γὰρ ἀπόδειξιν τῆς ἐγκρατείας ἱκανὴν παρέξονται γλώσσης κρατοῦντες, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ συντόνως καὶ ἀμετεωρίστως μαθήσονται παρὰ τῶν ἐπιστημόνως κεχρημένων τῷ λόγῳ, πῶς δεῖ καὶ ἐρωτᾶν, καὶ ὡς ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. ἔστι γὰρ καὶ τόνος φωνῆς, καὶ συμμετρία λόγου, καὶ καιροῦ ἐπιτηδειότης, καὶ ῥημάτων ἰδιότης, οἰκεία καὶ διαφέρουσα τοῖς εὐσεβέσιν, ἣν οὐχ οἷόν τε διδαχθῆναι, μὴ τὰ ἐκ τῆς συνηθείας ἀπομαθόντα. τῆς σιωπῆς ὁμοῦ τε λήθην τῶν προτέρων διὰ τῆς ἀργίας ἐμποιούσης, καὶ σχολὴν πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν μάθησιν παρεχομένης. ὥστε, ἐὰν μή τις ἢ οἰκεία χρεία πρός τε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ πρὸς τὴν ἀπαραίτητον τοῦ ἐν χερσὶν ἔργου ἀνάγκην, ἢ ἐπερώτημά τι τοιοῦτον προσαγόμενον κατεπείγῃ, ἐν σιωπῇ διάγειν, ἐκτὸς δηλονότι ψαλμῳδίας.

Ἐρώτησις, ιδ΄.

Περὶ τῶν ἑαυτοὺς τῷ θεῷ καθομολογησαμένων, εἶτα τὴν ὁμολογίαν ἀθετεῖν ἐπιχειρούντων.

Ἀπόκρισις

Παραδεχθέντα μέντοι εἰς τὴν ἀδελφότητα τούτων ἕκαστον, εἶτα τὴν ὁμολογίαν ἀθετήσαντα, οὕτω χρὴ ὁρᾶσθαι, ὡς εἰς θεὸν ἐξαμαρτόντα, ἐφ' οὗ, καὶ εἰς ὃν τὴν ὁμολογίαν τῶν συνθηκῶν κατέθετο. ἐὰν δὲ εἰς θεόν τις φησὶν ἁμάρτῃ, καὶ τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ; ὁ γὰρ ἀναθεὶς ἑαυτὸν τῷ θεῷ, εἶτα πρὸς ἄλλον βίον ἀποπηδήσας, ἱερόσυλος γέγονεν. αὐτὸς ἑαυτὸν διακλέψας, καὶ ἀφελόμενος τοῦ θεοῦ τὸ ἀνάθημα. οἷς εὔλογόν ἐστι, μηκέτι θύραν τῶν ἀδελφῶν ἀνοίγεσθαι. μηδὲ εἰ κατὰ ψυχήν ποτε πάροδον σκέπης ἕνεκεν ἐπιδημήσειαν. ὁ γὰρ ἀποστολικὸς κανὼν φανερὸς κελεύων ἡμᾶς στέλλεσθαι ἀπὸ παντὸς ἀτάκτου, καὶ μὴ συναναμίγνυσθαι αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ.

Ἐρώτησις. ιε΄.

Ἀπὸ ποίας ἡλικίας ἐπιτρέπειν χρὴ καθομολογεῖν ἑαυτοὺς τῷ θεῷ,
καὶ τὴν τῆς παρθενίας ὁμολογίαν πότε βεβαίαν ἡγεῖσθαι.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου λέγοντος, ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με. καὶ τοῦ ἀποστόλου ἐπαινοῦντος, τὸν ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα μεμαθηκότα, καὶ πάλιν παραγγέλλοντος ἐκτρέφειν τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου πάντα καιρόν, καὶ τὸν τῆς πρώτης

Ἐρώτησις ί.

Πότερον χρὴ πάντας τοὺς προσιόντας δέχεσθαι, ἢ τινάς, καὶ εὐθὺς αὐτοὺς προσίεσθαι, ἢ μετὰ δοκιμασίας, καὶ ποίας ταύτης.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κηρύσσοντος, καὶ λέγοντος, δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, οὐκ ἀκίνδυνον ἀπωθεῖσθαι τοὺς τῷ Κυρίῳ δι' ἡμῶν προσιόντας, καὶ ὑπελθεῖν αὐτοῦ τὸν χρηστὸν ζυγὸν, καὶ τὸ τῶν ἐντολῶν φορτίον, τὸ πρὸς οὐρανὸν ἡμᾶς ἀνακουφίζον βουλομένους. οὐ μὴν οὐδὲ ἀνίπτοις ποσὶν ἐπιτρέπειν χρὴ τῆς σεμνότητος ἐπιβαίνειν τῶν διδαγμάτων. ἀλλ' ὥσπερ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸν προσελθόντα νεανίσκον ἐπηρώτησε περὶ τοῦ προτέρου βίου, καὶ μαθὼν, ὅτι κατώρθωται, τὸ πρὸς τὴν τελείωσιν ἐλλεῖπον ἐπιπληρῶσαι προσέταξε. καὶ τότε ἐπιτρέψαι ἀκολουθεῖν, οὕτω δηλονότι καὶ ἡμᾶς προσήκει τὸν παρελθόντα βίον τῶν προσιόντων καταμανθάνειν. καὶ οἷς μὲν ἤδη τι προκατώρθωται, τὰ τελειότερα τῶν διδαγμάτων παραδιδόναι. τοὺς δὲ ἢ ἐκ βίου πονηροῦ μετατιθεμένους, ἢ ἐκ τῆς ἀδιαφορίας πρὸς τὸν ἀκριβῆ βίον τῆς θεογνωσίας ὁρμήσαντας, ἀνακρίνειν χρὴ, ὁποῖοι τὸ ἦθός εἰσι. μὴ ἄστατοι, καὶ πρὸς τὰς κρίσεις εὐκίνητοι. ὕποπτον γὰρ τῶν τοιούτων τὸ εὐμετάθετον. οἳ πρὸς τὸ μηδὲν ἑαυτοὺς ὠφελῆσαι, ἔτι καὶ ἑτέροις αἴτιοι βλάβης γίνονται. ὀνείδη καὶ ψόγους, καὶ βλασφημίας πονηρὰς τοῦ ἔργου ἡμῶν καταχέοντες. ἐπεὶ δὲ πάντα ἐπιμελείᾳ κατορθοῦται, καὶ φόβος Θεοῦ παντοίων ἐλαττωμάτων ψυχῆς περιγίνεται, οὐδὲ τούτων ἀπογνωστέον εὐθὺς, ἀλλὰ ἄγειν αὐτοὺς εἰς τὰ προσήκοντα γυμνάσια δεῖ. χρόνῳ καὶ ἐπιπόνοις ἀγωνίσμασι, πεῖραν τῆς κρίσεως αὐτῶν λαμβάνοντας. ὡς ἐάν τι βέβαιον περὶ αὐτοὺς εὕρωμεν, ἀκινδύνως αὐτοὺς προσίεσθαι. εἰ δὲ μὴ, ἔξω ὄντας ἀποπέμπεσθαι. ὥστε ἀζήμιον τὴν πεῖραν τῇ ἀδελφότητι γίνεσθαι. δοκιμάζειν δὲ χρὴ, καὶ εἴ τις ἐν ἁμαρτήμασι προληφθεὶς, ἀνεπαισχύντως ἐξαγορεύει τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, καὶ κατήγορος ἑαυτοῦ γίνεται. ὁμοῦ τε καταισχύνων καὶ ἀποποιούμενος τοὺς τῶν πονηρῶν ἔργων αὐτοῦ συνεργοὺς, κατὰ τὸν εἰπόντα. ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. καὶ ἀσφάλειαν ἑαυτῷ εἰς τὸν ἑξῆς βίον κτώμενος, πρὸς τὸ μηκέτι τοῖς ὁμοίοις πάθεσι περιπεσεῖν. κοινὸς δὲ ἐπὶ πάντων δοκιμασίας τρόπος, εἰ πρὸς πᾶσαν ταπεινοφροσύνην ἀνεπαισχύντως διάκεινται. ὡς καὶ τὰς εὐτελεστάτας δέχεσθαι τέχνας, ἐὰν τὴν ἐκείνων ἐργασίαν χρήσιμον εἶναι ὁ λόγος ἐγκρίνῃ. καὶ ἐπειδὰν διὰ πάσης ἐξετάσεως ἕκαστος παρὰ τῶν ἐπιστημόνως ἐρευνᾶν τὰ τοιαῦτα δυναμένων, ὥσπερ τι σκεῦος εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἕτοιμον ἀποδειχθῇ, συναριθμεῖσθαι τοῖς ἀνατεθεικόσιν ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ. μάλιστα δὲ τῷ ἀπό τινος περιφανεστέρου βίου πρὸς τὴν καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ταπεινοφροσύνην ἐπειγομένῳ, ὀρίζειν χρή τινα τῶν ἐπονειδίστων εἶναι δοκούντων παρὰ τοῖς ἔξωθεν. καὶ ἐπιτηρεῖν, εἰ μετὰ πάσης πληροφορίας ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον τῷ Θεῷ ἑαυτὸν παρίστησιν.

Περὶ δούλων. ιά.

Ὅσοι δὲ ὑπὸ ζυγὸν ὄντες δοῦλοι, ταῖς ἀδελφότησι προσφεύγουσι, νουθετηθέντας αὐτοὺς, βελτιωθέντας ἀποπέμπεσθαι χρὴ τοῖς δεσπόταις, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ μακαρίου Παύλου, ὃς τὸν Ὀνήσιμον γεννήσας διὰ τοῦ εὐαγγελίου, ἀνέπεμψε τῷ Φιλήμονι. τὸν μὲν πληροφορήσας, ὅτι ὁ ζυγὸς τῆς δουλείας εὐαρέστως τῷ Κυρίῳ κατορθούμενος βασιλείας οὐρανῶν ἄξιον συνίστησι. τὸν δὲ παρακαλέσας, οὐ μόνον ἀνεῖναι τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπειλὴν μεμνημένον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ εἰπόντος, ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τὰ παραπτώματα ὑμῶν. ἀλλὰ καὶ χρηστοτέραν ἔχειν πρὸς αὐτὸν τὴν διάθεσιν, τῷ γράψαι. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς. οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον. ἀδελφὸν ἀγαπητόν. εἰ μέντοι κακὸς ὁ δεσπότης τύχοι παράνομά τινα ἐπιτάσσων, καὶ πρὸς παράβασιν ἐντολῆς τοῦ ἀληθινοῦ δεσπότου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν δοῦλον βιαζόμενος, ἀγωνίζεσθαι χρὴ, ὅπως μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημηθῇ διὰ τὸν δοῦλον ἐκεῖνον ποιήσαντά τι, ὃ μὴ ἀρέσκει

» οὐρανοῖς ὑπάρχει· καὶ τὸ μέγιστον, ἀρχὴ τῆς πρὸς Χριστὸν ὁμοιώσεως, ὃς δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε,
πλούσιος ὤν, ἣν εἰ μὴ προκατορθώσαιμεν, ἀδύνατον ἡμᾶς τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον
τοῦ Χριστοῦ πολιτείας ἐφάψασθαι· ποτὲ γὰρ ἡ καρδίας συντριμμὸς, ἢ ταπείνωσις φρονήμα-
τος, ἢ θυμοῦ, καὶ λύπης, καὶ φροντίδων, καὶ συνελόντα εἰπεῖν, τῶν ὀλεθρίων παθῶν
τῆς ψυχῆς ἀπαλλαγὴ, ἐν πλούτῳ, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς προσπαθείᾳ τε, καὶ συνη-
θείᾳ τῶν ἄλλων κατορθωθῆναι δύναται· ὅλως δὲ, ᾧ μηδὲ περὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων
μεριμνᾷν συγχωρεῖται, οἷον τροφῆς, καὶ ἐνδύματος, τούτῳ τίς ἔτι πρέπει λόγος· οἷον
ἀκάνθαις συνέχεσθαι πονηραῖς ταῖς μερίμναις τοῦ πλούτου τῆς παρὰ τοῦ γεωργοῦ τῶν
ψυχῶν ἡμῶν ἐγκαταβαλλομένης σπορᾶς, τὴν καρποφορίαν ἐμποδιζούσαις· τοῦ κυρίου ἡ-
» μῶν εἰπόντος· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρέντες, οἱ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλού-
» του, καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.

Ἐρώτησις. θ.

Εἰ χρὴ τὸν συνεπτόμενον τοῖς τῷ κυρίῳ ἀνακειμένοις προσαφιοῦν ἀδια-
φόρως τοῖς ἀγνώμοσι τῶν οἰκείων τὰ αὐτῷ διαφέροντα.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου εἰπόντος, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν
» οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι· καὶ πάλιν, πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δό-
» τε ἐλεημοσύνην· λογίζομαι, ὅτι τὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ τῶν ἰδίων σκοπῷ τοιούτῳ οὐ χρὴ
καταφρονητικῶς περὶ τῶν διαφερόντων αὐτῷ διακεῖσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι πάντα με-
τὰ ἀκριβείας λαβόντα, ὡς τῷ κυρίῳ λοιπὸν ἀφιερωμένα, μετὰ πάσης εὐλαβείας οἰκονο-
μεῖν, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἐὰν δυνατῶς καὶ ἐμπείρως ἔχῃ, ἢ διὰ τῶν μετὰ δοκιμασίας πολλῆς
ἐπιλεγέντων, καὶ ἀπόδειξιν δεδωκότων τοῦ δύνασθαι πιστῶς καὶ φρονίμως οἰκονομεῖν·
εἰδότα, ὅτι οὐκ ἀκίνδυνόν ἐστιν, οὔτε τὸ προσαφιοῦν τοῖς οἰκείοις, οὔτε τὸ διὰ τῶν τυχόν-
των οἰκονομῆσαι· εἰ γὰρ ὁ φροντίδα βασιλικῶν κτημάτων ἐγχειρισθεὶς, κἂν μὴ νοσφίση-
ται πολλάκις ἐκ τῶν ἑτοίμων, ἀμελείᾳ δέ τινι καταπροδῷ τὰ προσκτηθῆναι δυνά-
μενα, οὐκ ἀπολύεται τοῦ ἐγκλήματος· τίνα χρὴ προσδοκᾷν ἐπὶ τῶν ἤδη κατονομα-
σθέντων τῷ κυρίῳ τὴν κατάκρισιν ὑποστήσεσθαι; χαύνως καὶ ἠμελημένως διατιθέντας περὶ
τὴν ἐκδίκησιν, καὶ οὐκ ἀποδίκους εἶναι τοῦ κρίματος τῶν ἀμελούντων κατὰ τὸ γε-
» γραμμένον· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς· πανταχοῦ δὲ φυλακτέον
ἡμῖν, μὴ προφάσει μιᾶς ἐντολῆς, ἑτέραν φανῶμεν καταλύοντες· οὔτε γὰρ μάχεσθαι,
» οὔτε συνδιαπληκτίζεσθαι τοῖς ἀγνωμονοῦσιν εὐπρεπὲς ἡμῖν, ἐπείπερ δοῦλον κυρίου οὐ δεῖ
» μάχεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἀγνωμονουμένων παρὰ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν μνημονεύειν χρὴ, τοῦ κυρίου
» εἰπόντος· ὅτι οὐκ ἔστιν, ὅς τις ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, γυναῖκα,
» ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἕνεκεν ἐμοῦ, καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ὃς οὐ μὴ λάβῃ ἑκα-
» τονταπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον· τοῖς
γε μὴν ἀγνωμονοῦσι διαμαρτύρασθαι χρὴ τὴν τῆς ἱεροσυλίας ἁμαρτίαν· κατὰ τὴν ἐν-
» τολὴν τοῦ κυρίου εἰπόντος, ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν, καὶ τὰ ἑξῆς·
δικάζεσθαι δὲ περὶ αὐτῶν ἐπὶ δικαστηρίων ἐξωτικῶν ἀπηγόρευσεν ὁ τῆς θεοσεβείας λό-
» γος, δι' ὧν φησι, τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ
» ἱμάτιον· καὶ ὅτι τολμᾷ τις ὑμῶν πρὸς τὸν ἕτερον πρᾶγμα ἔχων κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδί-
» κων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; καὶ ἐπὶ τούτων δὲ εἰς κρίσιν προσκαλεσόμεθα πλείονα λό-
γον ἔχοντες τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας, ἢ τῆς τῶν χρημάτων περιουσίας· καὶ γὰρ ὁ κύριος
» εἰπὼν, ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐπήγαγεν· ἐκέρδησας, οὐχὶ τὰ χρήματα, ἀλλὰ τὸν ἀδελφόν
» σου· ἔστι δὲ ὅτε ὑπὲρ τοῦ περανθῆναι τὴν ἀλήθειαν, αὐτοῦ πολλάκις ἡμᾶς τῆς ἀγνωμοσύ-
νης κατάρχοντος εἰς κοινὴν δίαιταν προκαλουμένου, συγκαταβαίνομεν πρὸς τὸν ἔλεγ-
χον· οὐκ αὐτοὶ κατάρξαντες, ἀλλὰ τοῖς προσκαλεσαμένοις ἀκολουθοῦντες· οὐκ ἴ-
διον πάθος ὀργῆς, ἢ φιλονεικίας πληροφοροῦντες, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν φανεροῦντες· οὕ-
τω γὰρ κἀκεῖνον καὶ ἄκοντα τῶν κακῶν ἐξαιρήσομεν, καὶ αὐτοὶ τὰς ἐντολὰς οὐ παραλυ-
σόμεθα, ὡς θεοῦ διάκονοι ἄμαχοι καὶ ἀφιλάργυροι, τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας εὐστα-
θῶς συνιστάμενοι, καὶ οὐδαμοῦ τὸ δεδομένον μέτρον τῆς σπουδῆς ὑπερβαίνοντες.

λωνίου ἐξαναστὰς καὶ ἀκολουθήσας τῷ κυρίῳ, οὐ τὰ κέρδη μόνον τὰ ἐν τῷ τελωνίῳ καταλι-
πὼν, ἀλλὰ καὶ τῶν κινδύνων ὑπεριδὼν, οἳ ἐπακολουθεῖν ἔμελλον αὐτῷ τε καὶ τοῖς οἰκείοις πα
ρὰ τῶν ἐξουσιῶν, ἀτελεῖς τοὺς λόγους τοῦ τελωνίου καταλιμπάνοντι. παύλῳ δὲ καὶ ὁ σύμπας κόσ
μος ἐσταύρωτο, καὶ αὐτὸς τῷ κόσμῳ. οὕτως ὁ σφόδρα τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀκολουθεῖν χριστῷ κατε
χόμενος, πρὸς οὐδὲν ἔτι τῆς ζωῆς ταύτης ἐπιστραφῆναι δύναται. οὐ πρὸς γονέων ἢ οἰκείων
» φίλτρον, ὅταν ἐναντιούμενον ᾖ τοῖς τοῦ κυρίου προστάγμασι. τότε γὰρ καιρὸν ἔχει καὶ τό, εἴ τις ἔρ
» χεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ λοιπά, οὐ πρὸς ἀνθρώπινον φό-
βον, ὥστε δι' αὐτὸν ἀποστραφῆναί τι τῶν συμφερόντων, ὅπερ κατώρθωσαν οἱ ἅγιοι, εἰπόντες,
» πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. οὐ πρὸς τὸν ἐπὶ τοῖς καλοῖς παρὰ τῶν ἔξωθεν γέλωτα,
ὥστε τῷ φαυλισμῷ αὐτῶν ἡττηθῆναι. εἰ δέ τις βούλοιτο ἀκριβέστερον καὶ τρανότερον
γνωρίσαι τὸν συντεταγμένον τόνον τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν ἀκολουθούντων τῷ κυρίῳ, μνημονευσάτω
τοῦ ἀποστόλου διηγουμένου τὰ καθ' ἑαυτὸν, εἰς διδασκαλίαν ἡμετέραν καὶ λέγοντος.
» εἴ τις δοκεῖ πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραήλ. φυ
» λῆς βενιαμίν. ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλη
» σίαν. κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα
» ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέ-
» χον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβα-
λα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω. εἰ γὰρ, ἵνα τι καὶ εἴπω τολμηρὸν μὲν, ἀληθὲς δέ. ἐν τοῖς ἐκ-
βλητοτάτοις τοῦ σώματος, καὶ ἀποπτύστοις, καὶ ὧν μάλιστα πρὸς τὴν ἀλλοτρίωσιν ἐπει-
γόμεθα, τούτοις προσείκασεν αὐτὰ τὰ παρὰ θεοῦ πρὸς καιρὸν δεδομένα νομικὰ προτε-
ρήματα ὡς ἐμπόδια τῆς τοῦ χριστοῦ γνώσεως, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ δικαιοσύνης, καὶ τῆς πρὸς θάνατον
αὐτοῦ συμμορφώσεως. τί ἄν τις εἴποι περὶ τῶν ἀνθρωπίνως νενομισμένων; καὶ τί χρὴ λογισμοῖς ἡμε
τέροις, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἀποφθέγμασι τὸν λόγον πιστοῦσθαι, ἐξὸν αὐτὰ παραθέσθαι τοῦ κυρίου
τὰ ῥήματα; καὶ δι' αὐτῶν τὴν ἔμφοβον ψυχὴν δυσωπῆσαι; σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως διαμαρ
» τυρομένου ἐν τῷ λέγειν. οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ
» ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. καὶ ἀλλαχοῦ, μετὰ τὸ, εἰ θέλεις τέλειος εἶναι,
» προειπόντος, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς. καὶ τότε ἐπάγα
» γόντος τὸ, δεῦρο ἀκολούθει μοι. καὶ ἡ παραβολὴ δὲ τοῦ ἐμπόρου, παντί που σαφής ἐστι τῶν εὐ-
» γνωμόνων πρὸς τοῦτο φέρουσα. ὁμοία γάρ ἐστί φησιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμ-
» πόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν ἐπώ
» λησε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. δῆλον γὰρ, ὅτι ὁ πολύτιμος μαργαρίτης πρὸς τὴν
ὁμοίωσιν τῆς ἐπουρανίου βασιλείας παρείληπται, ἣν ἀδύνατον ἡμῖν περιγενέσθαι ὁ τοῦ κυρίου
δείκνυσι λόγος. μὴ πάντα ὁμοῦ τὰ προσόντα ἡμῖν, καὶ πλοῦτον, καὶ δόξαν, καὶ γένος, καὶ
εἴ τι ἄλλο τῶν τοῖς πολλοῖς περισπουδάστων πρὸς τὴν ἀνταλλαγὴν αὐτῆς προεμένοις.
εἶτα μέντοι καὶ ἀδύνατον πρὸς διαφόρους φροντίδας τοῦ νοῦ μεριζομένου κατορθοῦ-
» σθαι τὸ σπουδαζόμενον ὁ κύριος ἀπεφήνατο, εἰπών. οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν.
» καὶ πάλιν, οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. ἕνα οὖν θησαυρὸν τὸν ἐπουράνιον
» ἡμῖν ἐκλεκτέον, ἵνα ἐν αὐτῷ ἔχωμεν τὴν καρδίαν. ὅπου γάρ φησιν ἐστὶν ὁ θησαυρός σου
» ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία σου ἔσται. ἐὰν οὖν τι ἀπολειπώμεθα ἑαυτοῖς κτῆμα γήϊνον καὶ
» περιουσίαν τινὰ φθαρτὴν, ἐνταῦθα τοῦ νοῦ, οἷον ἔν τινι βορβόρῳ κατορυγέντος,
ἀνάγκη τὴν ψυχὴν ἀθέατον εἶναι θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐπουρα-
νίων καλῶν, καὶ τῶν ἀποκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀκίνητον, ὧν
τὴν κτῆσιν περιγενέσθαι ἡμῖν ἀμήχανον. μὴ ἀπερισπάστου καὶ σφοδροτέρου πό-
θου ἄγοντος ἡμᾶς πρὸς τὴν αὐτῶν αἴτησιν, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῖς πόνον ἐπικουφί-
ζοντος. ἔστιν οὖν ἡ ἀποταγὴ, ὡς ὁ λόγος ὑπέδειξε, λύσις μὲν τῶν δεσμῶν τῆς
ὑλικῆς ταύτης καὶ προσκαίρου ζωῆς. ἐλευθερία δὲ τῶν ἀνθρωπίνων καθηκόν-
των, ἐπιτηδειοτέρους κατασκευάζουσα πρὸς τὸ ἀπάρξασθαι τῆς πρὸς θεὸν ὁδοῦ.
τῆς τῶν πολυτιμήτων κτήσεώς τε καὶ χρήσεως ἀκώλυτος ἀφορμή. τῶν ὑπὲρ χρυ-
σὸν καὶ λίθον τίμιον πολύν. καὶ συνελόντα εἰπεῖν, καρδίας ἀνθρωπίνης πρὸς τὴν
ἐν οὐρανῷ πολιτείαν μετάθεσις. ὥστε δύνασθαι λέγειν, ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν

εἶτα ἀγύμναστον ἀεὶ τὴν ἕξιν καταλείψεις, οὔτε τὰ ὑστερήματα ἑαυτοῦ γνωρίζων, οὔτε τὴν ἐν τοῖς ἔργοις προκοπὴν ἐπιγινώσκων, τῷ πᾶσαν ὕλην τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἀποκεκλεικέναι. ἐν τίνι γὰρ τὴν ταπεινοφροσύνην ἐπιδείξεται, μηδένα ἔχων, οὗ ταπεινότερον ἑαυτὸν ἀποδείξει; ἐν τίνι τὴν εὐσπλαγχνίαν, ἀποτετμημένος τῆς κοινωνίας τῶν πλειόνων; πρὸς μακροθυμίαν δὲ πῶς ἑαυτὸν γυμνάσει, μηδενὸς ἀνθισταμένου αὐτοῦ τοῖς θελήμασιν; εἰ δέ τις λέγει ἀρκεῖσθαι τῇ τῶν γραφῶν διδασκαλίᾳ πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῶν ἠθῶν, ὅμοιον ποιεῖ τῷ μανθάνοντι μὲν τεκτονεύειν, μηδέποτε δὲ τεκταίνοντι· καὶ διδασκομένῳ μὲν χαλκευτικήν,
» εἰς ἔργον δὲ προάγειν τὰ διδάγματα μὴ αἱρουμένῳ· πρὸς ὃν εἴποι ἂν ὁ ἀπόστολος, οὐχ οἱ
» ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ἰδοὺ γὰρ ὁ κύριος δι' ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας οὐκ ἠρκέσθη τῇ ἐκ τοῦ λόγου διδασκαλίᾳ μόνον, ἀλλ' ὥστε ἀκριβῶς, καὶ ἐναργῶς ἡμῖν παραδοῦναι τὸ ὑπόδειγμα τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν τῇ τελειότητι τῆς ἀγάπης, αὐτὸς περιζωσάμενος ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. τίνα οὖν σὺ ἀπονίψεις; τίνα θεραπεύσεις; τίνος ἔσχατος ἔσῃ, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν διάγων; τὸ δὲ καλὸν καὶ τερπνόν, ἡ τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ ταυτὸ κατοίκησις, ἣν μύρῳ τῆς τοῦ ἀρχιερέως κεφαλῆς ἀποστάζοντι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρεικάζει, πῶς ἐν τῇ καταμόνας οἰκήσει συμπληρωθήσεται; στάδιον οὖν ἀθλήσεως, καὶ προκοπῆς ὁδὸς, καὶ διηνεκὴς γυμνασία, καὶ μελέτη τῶν τοῦ κυρίου ἐντολῶν, ἡ ἐπὶ ταυτὸ κατοίκησις ἐστὶ τῶν ἀδελφῶν· σκοπὸν μὲν ἔχουσα τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου
» ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ εἰπόντος, οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως
» ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. χα-
» ρακτῆρα δὲ σῴζουσα τῶν ἐν ταῖς πράξεσιν ἱστορουμένων ἁγίων, περὶ ὧν γέγραπται· πάν-
» τες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ ταυτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά. καὶ πάλιν· τοῦ δὲ πλή-
» θους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία, καὶ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ
» ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά.

Ἐρώτησις. η'.

Εἰ χρὴ πρῶτον ἀποτάσσεσθαι πᾶσι, καὶ οὕτως προσιέναι τῇ κατὰ θεὸν πολιτείᾳ.

Ἀπόκρισις.

Τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πολλὴν καὶ διὰ πλειόνων πραγμάτων ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν λέγον-
» τος πρὸς πάντας· εἴ τις ἔρχεται πρός με, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ
» ἀκολουθείτω μοι. καὶ πάλιν, οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· ἡγούμεθα τὸ παράγγελμα ἐπὶ πλείονα διατείνειν, ὧν ἡ ἀλλοτρίωσις ἀναγκαία. καὶ γὰρ τῷ διαβόλῳ πρὸ πάντων ἀποτασσόμεθα, καὶ τοῖς πάθεσι τῆς σαρκός, οἱ ἀπειπάμενοι τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, καὶ συγγενείαις σωματικαῖς, καὶ ἑταιρείαις ἀνθρώπων, καὶ ἔθει βίου μαχομένῳ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ εὐαγγελίου τῆς σωτηρίας. καὶ τὸ τούτων ἀναγκαιότερον, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀποτάσσεται, ὁ ἀπεκδυσάμενος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. ἀποτάσσεται δὲ καὶ πάσαις προσπαθείαις τοῦ κόσμου ἐμποδίζειν τῷ σκοπῷ τῆς εὐσεβείας δυναμέναις. γονεῖς μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος τοὺς ἐν χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου γεννήσαντας αὐτὸν ἀληθινοὺς ἡγήσεται· ἀδελφοὺς δέ, τοὺς τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας λαβόντας· κτήμασι δὲ πᾶσιν ὡς ἀλλοτρίοις, ὅπερ ἐστί, προσέξει. ἑνὶ δὲ λόγῳ, ᾧ διὰ χριστοῦ ὅλος ὁ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ αὐτὸς τῷ κόσμῳ, πῶς ἔτι δύναται δοῦλος εἶναι τῶν μεριμνῶν τοῦ κόσμου; τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄκρον προάγοντος τό τε μῖσος τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἄρνησιν· διὸ φησὶν,
» εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ τότε ἐπα-
» γαγόντος, καὶ ἀκολουθείτω μοι. καὶ πάλιν, εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα
» αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι
» δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. ὥστε ἡ μὲν τελεία ἀποταγή ἐστιν ἐν τῷ, τὸ ἀπροσπαθὲς κατορθῶσαι καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ζῆν, καὶ τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἔχειν· ὥστε μὴ ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθέναι. ἀρχὴ δὲ ἀπὸ τῆς τῶν ἔξωθεν ἀλλοτριώσεως, οἷον, κτημάτων, δόξης ματαίας, συνηθείας βίου, προσπαθείας τῶν ἀνωφελῶν, καθὰ καὶ οἱ ἅγιοι μαθηταὶ τοῦ κυρίου ὑπέδειξαν ἡμῖν. ἰάκωβος μὲν καὶ ἰωάννης καταλιπόντες τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον, καὶ αὐτὸ τὸ πλοῖον τὴν πᾶσαν ἀφορμὴν τοῦ βίου. ματθαῖος δὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τε-

πωμεν, ἵνα καὶ συναπτώμεθα ἀλλήλοις· ἀλλὰ διὰ τοῦτο, καὶ ὁ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ λόγος οὐκ
ἐᾷ τὸ ἴδιον σκοπεῖν ἕκαστον· ἡ ἀγάπη γάρ φησιν οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς· ὁ δὲ ἀναχωρη-
τικὸς βίος ἕνα σκοπὸν ἔχει, τὴν οἰκείαν ἑκάστου τῶν χρειῶν θεραπείαν· τοῦτο δὲ προδήλως
μαχόμενόν ἐστι τῷ τῆς ἀγάπης νόμῳ, ὃν ὁ ἀπόστολος ἐπλήρου, μὴ ζητῶν τὸ ἑαυτοῦ συμφέ-
ρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν· ἔπειτα ἐν τῷ κατὰ χωρισμὸν οὐδὲ τὸ ἐλάττωμα ῥᾳ-
δίως ἕκαστος ἑαυτοῦ ἐπιγνώσεται, οὐκ ἔχων τὸν ἐλέγχοντα αὐτὸν, καὶ ἐν πρᾳότητι καὶ εὐσπλα-
γχνίᾳ ἐπανορθούμενον· ἔλεγχος μὲν γὰρ καὶ παρὰ ἐχθροῦ πολλάκις ἂν γένοιτο θεραπείας
ἐπιθυμίαν ἐμποιῶν τῷ εὐγνώμονι· θεραπεία δὲ ἁμαρτήματος ἐπιστημόνως παρὰ τοῦ
εἰλικρινῶς ἀγαπήσαντος κατορθοῦται· ὁ γὰρ ἀγαπῶν, φησιν, ἐπιμελῶς παιδεύει· ὃν ἐπὶ
τῆς μονώσεως εὑρεῖν ἄπορον, μὴ προσυνῳκειωμένον κατὰ τὸν βίον· ὥστε συμβαίνειν αὐτῷ τὸ
» εἰρημένον ἐκεῖνο· οὐαὶ τῷ ἑνὶ, ὅτι ἐὰν πέσῃ, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγείρων αὐτόν· καὶ αἱ ἐντολαὶ δὲ,
ὑπὸ μὲν τῶν πλειόνων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ῥᾳδίως γίνονται πλείους, ὑπὸ δὲ τοῦ ἑνὸς, οὐκέτι· ἐν γὰρ
τῇ ἐργασίᾳ τῆς μιᾶς, ἐμποδίζεται ἡ ἄλλη, οἷον ἐν τῇ ἐπισκέψει τοῦ ἀσθενοῦντος ἡ ὑποδο-
χὴ τοῦ ξένου· καὶ ἐν τῇ μεταδόσει καὶ κοινωνίᾳ τῶν χρειῶν, καὶ μάλιστα, ὅταν διὰ μακροῦ
αἱ διακονίαι γίνωνται, ἡ περὶ τὰ ἔργα σπουδή· ὥστε ἐκ τούτου τὴν μεγίστην καὶ σύντο-
νον πρὸς σωτηρίαν ἐντολὴν ἐλλιμπάνεσθαι· μήτε τοῦ πεινῶντος τρεφομένου, μήτε τοῦ
γυμνοῦ περιβαλλομένου· τίς ἂν οὖν ἕλοιτο τὴν ἀργὴν καὶ ἄκαρπον ζωὴν, τῆς ἐγκάρ-
που καὶ κατ' ἐντολὴν τοῦ κυρίου ἐπιτελουμένης προτιμῆσαι· εἰ δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν μιᾷ ἐλ-
πίδι τῆς κλήσεως προσληφθέντες, ἓν σῶμά ἐσμεν, κεφαλὴν ἔχοντες τὸν χριστόν· ὁ δὲ καθεῖς
ἀλλήλων μέλη, ἐὰν μὴ ἐκ συμφωνίας πρὸς ἑνὸς σώματος ἁρμολογίαν ἐν πνεύματι ἁγίῳ συναρ-
μοσθῶμεν· ἕκαστος δὲ ἡμῶν τὴν μόνωσιν αἱρῆται, μὴ κατὰ τὸ εὐάρεστον τῷ θεῷ πρὸς τὸ
κοινῇ συμφέρον τῇ οἰκονομίᾳ δουλεύων, ἀλλὰ τὸ ἴδιον τῆς αὐταρεσκείας πάθος πληροφο-
ρῶν· πῶς δυνάμεθα ἀπεσχισμένοι, καὶ διῃρημένοι σώζειν τὴν τῶν μελῶν πρὸς ἄλληλα
σχέσιν τε καὶ ὑπηρεσίαν, ἢ τὴν ὑποταγὴν πρὸς τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, ἥτις ἐστὶν ὁ χριστός· οὔτε
γὰρ τῷ δοξαζομένῳ συγχαίρειν, οὔτε συμπάσχειν δυνατὸν τῷ πάσχοντι, ἐν τῇ διαστάσει τοῦ
βίου· οὐ δυναμένου κατὰ τὸ εἰκὸς ἑκάστου γινώσκειν τὰ τοῦ πλησίον· εἶτα καὶ ἑνὸς μὴ ἐξαρ-
κοῦντος ὑποδέξασθαι πάντα τὰ πνευματικὰ χαρίσματα· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναλογίαν
τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος γινομένης ἐν τῇ τῆς ζωῆς κοινωνίᾳ
τὸ ἑκάστου ἴδιον χάρισμα, κοινὸν τῶν συμπολιτευομένων γίνεται· ᾧ μὲν γὰρ δίδοται
λόγος σοφίας, ἑτέρῳ δὲ λόγος γνώσεως· ἄλλῳ πίστις, ἄλλῳ προφητεία, ἄλλῳ χαρί-
σματα ἰαμάτων, καὶ τὰ ἑξῆς· ὧν ἕκαστον, οὐ μᾶλλον δι' ἑαυτὸν, ἢ διὰ τοὺς ἄλλους ὁ λαμβά-
νων ἔχει· ὥστε ἀνάγκη ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ τὴν ἐν τῷ ἑνὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνέργειαν
εἰς πάντας ὁμοῦ διαβαίνειν· ὁ μὲν οὖν καθ' ἑαυτὸν ζῶν, ἐὰν τυχὸν ἔχῃ χάρισμα, καὶ τοῦτο
ἄχρηστον ποιεῖ διὰ τῆς ἀργίας κατορύξας ἐν ἑαυτῷ, ὅπερ ἡλίκον ἔχει κίνδυνον, ἴστε πάν-
τως οἱ ἀνεγνωκότες τὰ εὐαγγέλια· ἐν δὲ τῇ τῶν πλειόνων συμβιώσει καὶ τῆς ἰδίου ἀπολαύει,
πολυπλασιάζων αὐτὸ τῇ μεταδόσει, καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὡς ἑαυτοῦ καρποῦται· ἔχει δὲ καὶ
πλείονα ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζωὴ ἀγαθὰ, ἅπερ οὐ ῥᾴδιον ἐξαριθμεῖσθαι πάντα· πρός τε γὰρ τὴν
τήρησιν τῶν δεδομένων ἡμῖν παρὰ τοῦ θεοῦ ἀγαθῶν, τῆς μονώσεως ἐστι χρησιμωτέρα· καὶ
πρὸς τὴν φυλακὴν τῆς ἔξωθεν ἐπιβουλῆς τοῦ ἐχθροῦ, ἀσφαλέστερος ὁ παρὰ τῶν ἐγρηγο-
ρότων διϋπνισμός· εἴποτε ἄρα τῷ ἑνὶ ἀπονυστάξαι συμβαίη ὕπνον ἐκεῖνον τὸν εἰς θάνα-
» τον, ὃν ἐδιδάχθημεν παρὰ τοῦ δαβὶδ, ἀπεύχεσθαι ἡμῖν συμβῆναι, λέγοντος· φώτισον τοὺς
» ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον· καὶ τῷ μὲν ἁμαρτάνοντι τῆς ἁμαρτίας
ἡ ἀναχώρησις ῥᾷον μᾶλλον ἐντρεπομένῳ τὴν παρὰ τῶν πλειόνων ἐν συμφωνίᾳ γινομέ-
νην κατάγνωσιν· ὥστε ἂν ἁρμόσαι αὐτῷ τὸ ἀρκετὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ
ὑπὸ τῶν πλειόνων· τῷ δὲ κατορθοῦντι, ἡ πληροφορία πολλὴ ἐν τῇ τῶν πολλῶν δο-
κιμασίᾳ καὶ συγκαταθέσει τοῦ ἔργου· εἰ γὰρ ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθή-
σεται πᾶν ῥῆμα, πολλῷ δηλονότι παγιώτερον ὁ τὸ ἀγαθὸν ἔργον ἐπιτελῶν ἐν τῇ τῶν
πλειόνων μαρτυρίᾳ βεβαιωθήσεται· κίνδυνοι δὲ παρέπονται τῇ μοναστικῇ ζωῇ πρὸς
τοῖς εἰρημένοις· πρῶτος μὲν καὶ μέγιστος, ὁ τῆς αὐταρεσκείας· οὐδένα γὰρ ἔχων, ὃς
δυνήσεται δοκιμάσαι αὐτοῦ τὸ ἔργον, εἰς τὸ τέλειον οἰήσεται τῆς ἐντολῆς ἐφθακέναι·

καὶ πάλιν· καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ᾐσχυνόμην.

ὅτι ἀναγκαῖον τὸ ἰδιάζειν.

Συντελεῖ δὲ πρὸς τὸ ἀμετεώριστον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ἰδιάζειν κατὰ τὴν οἴκησιν. τὸ γὰρ ἀναμεμιγμένην ἔχειν τὴν* ζωὴν τοῖς ἀφόβως καὶ καταφρονητικῶς πρὸς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ἐντολῶν διακειμένοις, βλαβερόν. καὶ ὁ τοῦ Σολομῶντος ἀποδείκνυσι λόγος, διδάσκοντος ἡμᾶς, ὅτι μὴ ἴσθι ἑταῖρος ἀνδρὶ θυμώδει· φίλῳ δὲ ὀργίλῳ μὴ συναυλίζου, μήποτε μάθῃς τῶν ὁδῶν αὐτοῦ, καὶ λάβῃς βρόχους τῇ σῇ ψυχῇ. καὶ τό, ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος. πρὸς τοῦτο αὐτὸ φέρει. οὐκοῦν ἵνα μήτε διὰ ὀφθαλμῶν, μήτε διὰ ὤτων ἐρεθισμοὺς εἰς ἁμαρτίαν δεχώμεθα· καὶ κατὰ τὸ λανθάνον προσεθιζῶμεν αὐτῇ· καὶ ὥσπερ τύποι τινὲς, καὶ χαρακτῆρες τῶν ὁρωμένων καὶ ἀκουομένων ἐναπομένωσι τῇ ψυχῇ εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν· καὶ ἵνα δυνηθῶμεν ἐπιμένειν τῇ προσευχῇ, ἀφιδιάζωμεν πρῶτον κατὰ τὴν οἴκησιν. οὕτω γὰρ ἂν καὶ τοῦ προλαβόντος ἔθους περιγενοίμεθα, ἐν ᾧ ἀλλοτρίως ἐζήσαμεν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. οὐ μικρὸς δὲ οὗτος ἀγὼν τῆς ἑαυτοῦ συνηθείας περιγενέσθαι. ἔθος γὰρ διὰ μακροῦ χρόνου βεβαιωθὲν, φύσεως ἰσχὺν λαμβάνει. καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἁμαρτίας δὲ σπίλους ἐκτρῖψαι δυνησόμεθα τῇ τε φιλοπόνῳ προσευχῇ, καὶ τῇ ἐπιμόνῳ μελέτῃ τῶν τοῦ Θεοῦ θελημάτων, ἧς μελέτης καὶ προσευχῆς ἐν πολλοῖς τοῖς περιέλκουσι τὴν ψυχὴν, καὶ ἀσχολίας βιωτικὰς ἐμποιοῦσι περιγενέσθαι ἀμήχανον. καὶ τό, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, πότε ἄν τις ἐν τούτοις ὢν πληρῶσαι δυνηθείη. χρὴ γὰρ ἡμᾶς ἀπαρνησαμένους ἑαυτοὺς, καὶ ἄραντας τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ οὕτως ἀκολουθεῖν αὐτῷ. ἄρνησις δέ ἐστιν ἑαυτοῦ ἡ παντελὴς τῶν παρελθόντων λήθη, καὶ ἡ τῶν θελημάτων αὐτοῦ ἀναχώρησις, ἣν ἐν τῇ ἀδιαφόρῳ συνηθείᾳ ζῶντα κατορθῶσαι δυσκολώτατον· ἵνα μὴ λέγω, ὅτι παντελῶς ἀνεπίδεκτον. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἆραι τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ, ἐμπόδιόν ἐστιν ἡ πρὸς τὸν τοιοῦτον βίον ἐπιμιξία. ἡ γὰρ ἑτοιμασία πρὸς τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον, καὶ ἡ νέκρωσις τῶν μελῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὸ παρατεταγμένως πρὸς πάντα κίνδυνον τὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἐπερχόμενον ἡμῖν διακεῖσθαι, καὶ τὸ ἀπροσπαθῶς ἔχειν πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν, τοῦτό ἐστιν ἆραι τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ. πρὸς ὃ μεγάλα ὁρῶμεν τὰ ἐμπόδια ὑπὸ τῆς τοῦ κοινοῦ βίου συνηθείας ἡμῖν ἐγγινόμενα. καὶ πρὸς πᾶσι τοῖς ἄλλοις πολλοῖς οὖσιν, εἰς τὸ πλῆθος τῶν παρανομούντων ἀποβλέπουσα ψυχή, πρῶτον μὲν οὐκ ἄγει καιρὸν ἐπαισθάνεσθαι τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, καὶ συντρῖψαι ἑαυτὴν διὰ τῆς μετανοίας ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασιν. ἐν δὲ τῇ συγκρίσει τῶν χειρόνων καὶ κατορθώματός τινα φαντασίαν προσκτᾶται. εἶτα ὑπὸ τῶν θορύβων καὶ τῶν ἀσχολιῶν, ἃς ὁ κοινὸς βίος πέφυκεν ἐμποιεῖν, τῆς ἀξιολογωτέρας μνήμης τοῦ Θεοῦ ἀποσπωμένη, οὐ μόνον τὸ ἐναγαλλιᾶσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι τῷ Θεῷ ζημιοῦται, καὶ κατατρυφᾶν τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ καταγλυκαίνεσθαι τοῖς ῥήμασιν αὐτοῦ, ὥστε δύνασθαι εἰπεῖν, ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ ηὐφράνθην· καὶ, ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. ἀλλὰ καὶ εἰς καταφρόνησιν καὶ λήθην τῶν κριμάτων αὐτοῦ παντελῆ συνεθίζεται, οὗ μεῖζον κακὸν οὐδὲν ἂν, οὐδὲ ὀλεθριώτερον πάθοι.

ἐρώτησις. ζ´

Ἐπεὶ οὖν ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς ὁ λόγος, ἐπικίνδυνον εἶναι τὴν μετὰ τῶν καταφρονητικῶς ἐχόντων περὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ζωὴν, ἀκολούθως μαθεῖν ἀξιοῦμεν, εἰ χρὴ τὸν ἀναχωρήσαντα τούτων, ἰδιάζειν καθ' ἑαυτὸν, ἢ ὁμόφροσιν ἀδελφοῖς καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς εὐσεβείας προῃρημένοις συζῆν.

ἀπόκρισις.

Πρὸς πολλὰ χρησιμωτέραν καταμανθάνω τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν πλειόνων διαγωγήν. πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲ πρὸς τὰς τοῦ σώματος χρείας ἕκαστος ἡμῶν ἑαυτῷ αὐτάρκης, ἀλλ' ἐν τῷ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλήλων χρῄζομεν. ὥσπερ γὰρ ὁ ποὺς τὴν μὲν ἔχει δύναμιν, τῆς δὲ ἐπιδεής ἐστι, καὶ ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν μελῶν συλλήψεως, οὔτε τὴν ἑαυτοῦ ἐνέργειαν δυνατὴν, ἢ αὐτάρκη ἑαυτῷ πρὸς διαμονὴν εὑρίσκει, οὔτε παραμυθίαν ἔχει τοῦ λείποντος. οὕτω καὶ ἐν τῇ μονήρει ζωῇ, καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν ἄχρηστον γίνεται, καὶ τὸ ἐλλεῖπον ἀπαραμύθητον. τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ ὁρίσαντος χρῄζειν ἡμᾶς ἀλλήλων, καθὼς γέγραπται, ἵνα

* τὴν ψυχὴν

τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· ἀμήχανον ἡμᾶς περιγενέσθαι τοῦ σκοποῦ τῆς πρὸς
Θεὸν εὐαρεστήσεως, τοῦ Κυρίου ὁριστικῶς εἰπόντος, ὅτι οὕτω πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσε-
ται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν ἑαυτοῦ, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής· τοῦτο δὲ ποιήσαν-
τας, πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν προσήκει τὴν ἑαυτῶν καρδίαν, ὡς μήποτε τὴν περὶ Θεοῦ ἔν-
νοιαν ἐκβαλεῖν, ἢ τὴν μνήμην τῶν θαυμασίων αὐτοῦ φαντασίαις τῶν ματαίων κατα-
ρυπαίνειν, ἀλλὰ διὰ τῆς διηνεκοῦς καὶ καθαρᾶς μνήμης ἐντετυπωμένην ταῖς ψυχαῖς
ἡμῶν ὥσπερ σφραγῖδα ἀνεξάλειπτον, τὴν ὁσίαν τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν περιφέρειν· οὕτω γὰρ
ἡμῖν περιγίνεται ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη· ἅμα τε διεγείρουσα πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντο-
λῶν τοῦ Κυρίου, καὶ ὑπ' αὐτῶν πάλιν αὐτὴ συντηρουμένη πρὸς τὸ διαρκὲς καὶ ἀδιάπτωτον·
καὶ τοῦτο δείκνυσιν ὁ Κύριος, ποτὲ μὲν λέγων, ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε·
ποτὲ δὲ, ὅτι ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καὶ ἔτι δυσωπη-
τικώτερον· καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀ-
γάπῃ, ἐξ ὧν παιδεύει ἡμᾶς ἀεὶ τοῦ προκειμένου ἔργου τὸ θέλημα τοῦ προστάξαντος ὥσ-
περ σκοπὸν προτιθεμένους πρὸς αὐτὸν τὰ τῆς σπουδῆς κατευθύνειν, καθά, καὶ ἀλλαχοῦ
φησίν· ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλη-
μα τοῦ πέμψαντός με πατρός· ὥσπερ γὰρ αἱ κατὰ τὸν βίον τέχναι σκοπούς τινας οἰκείους
ἑαυταῖς προστησάμεναι, ἀκολούθως ἐκείνοις τὰς κατὰ μέρος συναρμόζουσιν ἐνεργείας,
οὕτω καὶ τοῖς ἡμετέροις ἔργοις ἑνὸς ὅρου καὶ κανόνος ἐγκειμένου τοῦ εὐαρέστως τῷ Θεῷ
ποιῆσαι τὰς ἐντολάς, ἀδύνατον ἄλλως τὸ ἀκριβὲς τοῦ ἔργου κατορθωθῆναι μὴ κατὰ τὸ
βούλημα τοῦ ἐκδεδωκότος ἐπιτελούμενον· ἐν δὲ τῇ ἀκριβείᾳ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πε-
ρὶ τὸ ἔργον σπουδῇ συνάπτεσθαι τῷ Θεῷ διὰ τῆς μνήμης ὑπάρξει· ὥσπερ γὰρ ὁ χαλκεὺς
ἐν τῇ ἐργασίᾳ εἰ τύχοι τῆς ἀξίνης, τοῦ ἐκδεδωκότος αὐτῷ μεμνημένος καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ
φέρων αὐτὸν καὶ σχῆμα ἐκεῖνο καὶ μέγεθος ἐννοεῖ, καὶ πρὸς τὸ βούλημα τοῦ ἀποθεμένου
τὴν ἐργασίαν ἀπευθύνει· ἐὰν γὰρ ἐπιλάθηται ἄλλο τι, ἢ ἀλλοῖον ποιήσει παρ' ὃ προείλε-
το, οὕτω καὶ χριστιανὸς πᾶσαν ἐνέργειαν καὶ μικρὰν καὶ μείζονα πρὸς τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ
κατευθύνων, ὁμοῦ τε τὴν πρᾶξιν τῇ ἀκριβείᾳ κατακοσμεῖ, καὶ τὴν τοῦ προστάξαντος
ἔννοιαν διασώζει, καὶ πληροῖ τὸ εἰρημένον· προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι
ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ, καὶ κατορθοῖ τὸ προστεταγμένον ἐκεῖνο, εἴτε ἐσθίε-
τε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε· παραφθείρων δὲ ἐν τῇ ἐργα-
σίᾳ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐντολῆς, δῆλός ἐστι περὶ τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἀτονῶν· μεμνη-
μένοι οὖν τῆς φωνῆς τοῦ εἰπόντος· οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει Κύριος· καὶ
τό, Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι· καί, οὐ Θεὸς πόρρωθεν· καὶ τό, ὅπου εἰσὶ δύο, ἢ τρεῖς συνηγμένοι
εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν· πᾶσαν ἐνέργειαν ὡς ὑπὸ τοῖς ὄψεσι τοῦ Κυρίου
γινομένην, καὶ πᾶσαν ἔννοιαν, ὡς παρ' αὐτοῦ ἐποπτευομένην ἐπιτελεῖν χρή· οὕτω γὰρ
καὶ ὁ φόβος διηνεκὴς ἐνυπάρξει· μισῶν ἀδικίαν κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὕβριν τε καὶ ὑπερη-
φανείαν καὶ ὁδοὺς πονηρῶν, καὶ ἡ ἀγάπη τελειοῦται, πληροῦσα τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημέ-
νον· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός· ἐν πλη-
ροφορίᾳ διηνεκεῖ τῆς ψυχῆς οὔσης τοῦ καὶ τὰς ἀγαθὰς πράξεις ἀποδεκτὰς εἶναι τῷ κρι-
τῇ καὶ ἀθλοθέτῃ τοῦ ἡμετέρου βίου, καὶ τὰς ἐναντίως ἐχούσας, αὐτόθεν δέχεσθαι τὴν
κατάκρισιν· οἶμαι δὲ τούτῳ συγκατορθοῦσθαι, καὶ τὸ μηδὲ αὐτὰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου
πρὸς ἀνθρωπαρέσκειαν γίνεσθαι· οὐδεὶς γὰρ ἐν πληροφορίᾳ τῆς παρουσίας τοῦ κρείττο-
νος πρὸς τὸν ἐλάττονα ἐπιστρέφεται· ἀλλὰ καὶ συμβῇ τὸ γινόμενον, τῷ μὲν ἐνδοξοτέρῳ
προσώπῳ ἀποδεκτὸν καὶ εὐάρεστον εἶναι, τῷ δὲ ἀποδεεστέρῳ ἀβούλητον καὶ ψεκτὸν κα-
ταφαίνεσθαι, πλέονος ἀξίαν τιθέμενος τὴν τοῦ ὑπερέχοντος ἀποδοχήν, καταφρο-
νεῖ τῆς τοῦ ἐλάττονος μέμψεως· εἰ δὲ ἐπ' ἀνθρώπων οὕτως, ἦ γε ὡς ἀληθῶς νήφουσα, καὶ
ὑγιαίνουσα ψυχὴ ἐν πληροφορίᾳ τῆς τοῦ Θεοῦ παρουσίας πότε ἀφεμένη τοῦ πρὸς εὐα-
ρέστησιν Θεοῦ ποιεῖν τι, πρὸς τὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξας ἐπιστραφήσεται· πότε
δὲ ἀμελήσασα τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων, ἀνθρωπίνῳ ἔθει δουλώσει· ἢ ὑπὸ κοινῆς
προλήψεως κρατηθήσεται· ἢ καὶ ὑπὸ ἀξιωμάτων δυσωπηθήσεται· τοιαύτη διάθε-
σις ἦν τοῦ εἰπόντος, διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου Κύριε·

ἀλλὰ τί φησιν; ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. καὶ οὕτω πανταχοῦ τὰς ἐντολὰς ταύτας συνάπτει, ὥστε τὴν εἰς τὸν πλησίον εὐποιΐαν εἰς ἑαυτὸν μετατίθησιν. ἐπείνασα γάρ φησι, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα ἐπάγει, ὅτι ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. οὐκοῦν διὰ μὲν τῆς πρώτης ἔστι κατορθῶσαι καὶ τὴν δευτέραν· διὰ δὲ τῆς δευτέρας ἐπανελθεῖν αὖθις ἐπὶ τὴν πρώτην. καὶ ἀγαπῶντα μὲν τὸν κύριον ἀγαπᾶν ἀκολούθως καὶ τὸν πλησίον. ὁ γὰρ ἀγαπῶν με, εἶπεν ὁ κύριος, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει. αὕτη δὲ ἐστί φησιν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. ἀγαπῶντα δὲ πάλιν τὸν πλησίον τὴν εἰς τὸν θεὸν ἀγάπην ἀποπληροῦν, αὐτοῦ εἰς ἑαυτὸν ὑποδεχομένου τὴν χάριν. διόπερ ὁ μὲν πιστὸς θεράπων τοῦ θεοῦ μωσῆς τοσαύτην ἐπεδείκνυτο τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ἀγάπην, ὥστε καὶ ἐξαλειφθῆναι ᾑρεῖτο ἐκ τῆς βίβλου τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἐγέγραπτο, εἰ μὴ συγχωρηθείη τῷ λαῷ τὸ ἁμάρτημα. παῦλος δὲ, ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τῶν συγγενῶν κατὰ σάρκα ἀπετόλμησεν εὔξασθαι τῆς πάντων σωτηρίας ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα, κατὰ μίμησιν τοῦ κυρίου γενέσθαι βουλόμενος. ἅμα δὲ καὶ εἰδὼς, ὅτι ἀμήχανον ἦν ἀλλοτριωθῆναι θεοῦ, τὸν διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην ὑπὲρ τῆς μεγίστης τῶν ἐντολῶν τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ χάριν προϊέμενον. καὶ ὅτι διὰ τοῦτο πολυπλασίονα ἔμελλον ἀντιλήψεσθαι. πλήν γε ὅτι μέχρι τούτου τοῦ μέτρου, τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἔφθασαν οἱ ἅγιοι, ἱκανὴν ἀπόδειξιν ἔχει τὰ εἰρημένα.

Περὶ φόβου θεοῦ, δ᾽.

Τοῖς μὲν οὖν ἄρτι εἰσαγομένοις εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἡ διὰ τοῦ φόβου στοιχείωσις χρησιμωτέρα, κατὰ τὴν ὑποθήκην τοῦ σοφωτάτου σολομῶντος, εἰπόντος· ἀρχὴ σοφίας φόβος κυρίου. ὑμῖν δὲ ὡς διαβεβηκόσι τὴν ἐν χριστῷ νηπιότητα, οὐκέτι δεομένοις γάλακτος, ἀλλὰ δυναμένοις τῇ στερεᾷ τῶν δογμάτων τροφῇ τὸν ἔσω ἄνθρωπον τελειοῦσθαι, τῶν κεφαλαιωδεστέρων ἐντολῶν χρεία, ἐν αἷς πᾶσα ἀλήθεια τῆς ἐν χριστῷ ἀγάπης κατορθοῦται, φυλασσομένοις δηλονότι, μήποτε ἡ περιουσία τῶν δωρεῶν τοῦ θεοῦ βαρυτέρας αἰτία ὑμῖν κατακρίσεως γένηται, ἀχαρίστως πρὸς τὸν εὐεργέτην διατεθεῖσιν. ᾧ γὰρ παρέθεντο φησὶ, πολὺ, περισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν.

Περὶ τοῦ κατὰ διάνοιαν ἀμετεωρίστου, ε᾽.

Ἐκεῖνο μέντοι γε γινώσκειν χρὴ, ὅτι οὔτε ἄλλης τινὸς ἐντολῆς τήρησιν, οὔτε αὐτὴν τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην, οὔτε τὴν πρὸς τοὺς πλησίον δυνάμεθα κατορθῶσαι, ἄλλοτε περὶ ἄλλα ταῖς διανοίαις ἀποπλανώμενοι. οὔτε γὰρ τέχνην, ἢ ἐπιστήμην ἀκριβῶσαι δυνατὸν, ἄλλοτε ἐπ᾽ ἄλλην μεταβαίνοντα. μή τε μὴν μιᾶς περιγενέσθαι, μὴ τὰ οἰκεῖα τοῦ τέλους γνωρίσαντα. δεῖ γὰρ ἀκολούθους εἶναι τῷ σκοπῷ τὰς πράξεις. ὡς οὐδενὸς τῶν κατὰ λόγον διὰ τῶν ἀνοικείων κατορθουμένου. ἐπεὶ οὔτε τὸ χαλκευτικῆς τέλος διὰ τῶν ἔργων τῆς κεραμικῆς περιγενέσθαι πέφυκεν. οὔτε ἀθλητικοὶ στέφανοι ἐκ τῆς περὶ τὸ αὐλεῖν σπουδῆς κατορθοῦνται. ἀλλὰ ἑκάστῳ τέλει οἰκεῖος ὁ πόνος καὶ συναρμόζων ἐπιζητεῖται. ὥστε καὶ ἡ ἄσκησις τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ἐν τῇ ἀναχωρήσει τῶν μεριμνῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῇ παντελεῖ ἀλλοτριώσει τῶν περισπασμῶν ἡμῖν κατορθοῦται. διό περ ὁ ἀπόστολος καί τοι συγκεχωρημένου τοῦ γάμου, καὶ εὐλογίας ἠξιωμένου τὰς ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀσχολίας ταῖς περὶ θεὸν μερίμναις ἀντέθηκεν. ὡς οὐ δυναμένων τούτων ἀλλήλοις συμβιῶναι, εἰπών. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. οὕτω καὶ τοῖς μαθηταῖς ὁ κύριος μετὰ τὴν εἰλικρινῆ, καὶ ἀμετεώριστον διάθεσιν ἐμαρτύρει λέγων. ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. καὶ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου τὴν θεοῦ ἐπίγνωσιν τὸν κόσμον ἀδύνατον εἶναι δέξασθαι. μηδέ τινα ἅγιον χωρῆσαι διεμαρτύρατο. πάτερ γάρ φησι δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν. λυθῆναι οὖν δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τόν γε ἀληθινῶς τῷ θεῷ ἀκολουθήσειν μέλλοντα. τοῦτο δὲ διὰ παντελοῦς ἀναχωρήσεως, καὶ λήθης τῶν παλαιῶν ἐθῶν κατορθοῦται, ὡς εἰ μή γε ἀποξενώσαιμεν ἑαυτοὺς, καὶ συγγενείας σαρκικῆς, καὶ κοινωνίας βίου, οἱονεὶ πρὸς ἕτερον κόσμον διὰ τῆς σχέσεως μεταβαίνοντες, κατὰ τὸν εἰπόντα. ἡμῶν γὰρ

νατον, καὶ σιωπῆσαι μὲν τὴν χάριν τῷ γε νοῦν ὑγιῆ, καὶ λόγον ἔχοντι παντελῶς ἀμήχανον· εἰπεῖν δέ τι πρὸς ἀξίαν πλέον, ἀδυνατώτερον· ὅτι κατ᾽ εἰκόνα θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν ποιήσας τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, καὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως ἀξιώσας, καὶ λόγῳ παρὰ πάντα τὰ ζῶα κατακοσμήσας, καὶ τοῖς ἀμηχάνοις τοῦ παραδείσου κάλλεσιν ἐντρυφᾶν παρασχόμενος, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἁπάντων ἄρχοντα καταστήσας, εἶτα κατασοφισθέντα διὰ τοῦ ὄφεως, καὶ καταπεσόντα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸν θάνατον, καὶ τὰ τούτου ἄξια οὐ περιεῖδεν· ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν, ἀγγέλους ἐπέστησεν εἰς φυλακὴν, καὶ ἐπιμέλειαν· προφήτας ἀπέστειλεν εἰς ἔλεγχον κακίας, καὶ διδασκαλίαν ἀρετῆς· τὰς ὁρμὰς τῆς κακίας ταῖς ἀπειλαῖς ἐνέκοψε· τῶν ἀγαθῶν τὴν προθυμίαν ἐπαγγελίαις διήγειρεν· τὸ πέρας ἑκατέρου, πολλάκις ἐν διαφόροις προσώποις εἰς νουθεσίαν τῶν ἄλλων, προλαβὼν ἐφανέρωσε· καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ἐπιμένοντας τῇ ἀπειθείᾳ οὐκ ἀπεστράφη· οὐ γὰρ ἀφείθημεν ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος τοῦ δεσπότου, οὐδὲ ἐνέκοψε αὐτοῦ τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπην, ἀναισθησίᾳ τῶν τιμῶν τὸν εὐεργέτην παρυβρίσαντας· ἀλλ᾽ ἀνεκλήθημεν ἐκ τοῦ θανάτου, καὶ ἐζωοποιήθημεν πάλιν ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ ὁ τρόπος τῆς εὐεργεσίας μεῖζον ἔχει τὸ θαῦμα· ἐν μορφῇ γὰρ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών· καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασε, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐτραυματίσθη, ἵνα τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰαθῶμεν· καὶ τῆς κατάρας ἡμᾶς ἐξηγόρασε, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· καὶ τὸν ἀτιμότατον ὑπέστη θάνατον, ἵνα ἡμᾶς εἰς τὴν ἔνδοξον ζωὴν ἐπαναγάγῃ· καὶ οὐκ ἠρκέσθη μόνον νεκροὺς ὄντας ζωοποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ θεότητος ἀξιώματι ἐχαρίσατο· καὶ ἀναπαύσεις ἡτοίμασεν αἰωνίους, πᾶσαν ἔννοιαν ἀνθρωπίνην τῷ μεγέθει τῆς εὐφροσύνης ὑπερβαινούσας· ὁ δὲ οὕτως ἐστὶν ἀγαθὸς, ὥστε οὔτε ἀντίδοσιν ἀπαιτεῖ, ἀλλ᾽ ἀρκεῖται μόνον ἀγαπώμενος ἐφ᾽ οἷς ἔδωκεν· ὧν ἁπάντων, ὅταν εἰς ἔννοιαν ἔλθω, ἵνα τὸ ἐμὸν πάθος ἐξείπω, εἰς φρίκην τινὰ καὶ ἔκστασιν φοβερὰν καταπίπτω, μή ποτε ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ νοῦ, ἢ τῆς περὶ τὰ μάταια ἀσχολίας, τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ ἐκπεσὼν, ὄνειδος γένωμαι τῷ Χριστῷ· ὁ γὰρ νῦν ἀπατῶν ἡμᾶς, καὶ διὰ τῶν κοσμικῶν δελεασμάτων λήθην ἐμποιεῖν ἡμῖν τοῦ εὐεργέτου μηχανῇ πάσῃ σπουδάζων, ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐναλλόμενος ἡμῖν, καὶ ἐπεμβαίνων εἰς ὀνειδισμὸν, τότε προσοίσει τῷ κυρίῳ τὴν ἡμετέραν καταφρόνησιν· καὶ ἐγκαυχήσεται τῇ ἀπειθείᾳ καὶ ἀποστασίᾳ ἡμῶν· ὅς γε οὔτε κτίσας ἡμᾶς, οὔτε ἀποθανὼν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅμως ἔσχεν ἡμᾶς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ ἐν τῇ ἀπειθείᾳ καὶ ἀμελείᾳ τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ· τοῦτο τὸ ὄνειδος, τὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦτο τὸ καύχημα τοῦ ἐχθροῦ, βαρύτερον ἐμοὶ τῶν ἐν τῇ γεέννῃ κολάσεων φαίνεται· τὸ ἐχθρῷ τοῦ Χριστοῦ ὕλην γενέσθαι καυχήματος καὶ ἀφορμὴν ἐπάρσεως κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, καὶ ἐγερθέντος, ᾧ καὶ διὰ τοῦτο περισσοτέρως ὀφειλέται ἐσμὲν, καθὼς γέγραπται· καὶ περὶ μὲν τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης τοσαῦτα· σκοπὸς γὰρ ὡς προεῖπον, οὐχὶ πάντα εἰπεῖν, ἀδύνατον γάρ· ἀλλ᾽ ἐπὶ κεφαλαίων σύντομον ὑπόμνησιν ἀνακινοῦσαν ἀεὶ τὸν θεῖον πόθον ταῖς ψυχαῖς ἐμποιῆσαι.

Περὶ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης. Ἐρώτησις, γʹ.

Ἀκόλουθον δ᾽ ἂν εἴη περὶ τῆς δευτέρας καὶ τάξει καὶ δυνάμει ἐντολῆς διαλαβεῖν;

Ἀπόκρισις.

Ὅτι μὲν οὖν ὁ νόμος τῶν σπερματικῶς ἐνυπαρχουσῶν ἡμῖν δυνάμεων γεωργός ἐστι καὶ τροφὸς, εἴρηται ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις· ἐπειδὴ δὲ ἀγαπᾶν προστετάγμεθα τὸν πλησίον ὡς ἑαυτοὺς, καταμάθωμεν, εἰ καὶ δύναμιν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς ταύτης ἔχομεν παρὰ τοῦ θεοῦ. τίς οὖν οὐκ οἶδεν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρῄζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον· ὧν οὖν αὐτὸς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν προλαβὼν τὰ σπέρματα, τούτων ἀκολούθως καὶ τοὺς καρποὺς ἐπιζητεῖ, λέγων· ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καὶ πρὸς ταύτην τὴν ἐντολὴν διεγεῖραι βουλόμενος ἡμῶν τὴν ψυχὴν, ἀπόδειξιν τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, οὐ σημεῖα καὶ δυνάμεις παραδόξους ἀπῄτησεν· καίτοι καὶ τούτων ἐν πνεύματι ἁγίῳ χαρισάμενος τὴν ἐνέργειαν.

Ἐρώτησις α'.

Ἐπειδὴ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ λόγος ἐξουσίαν τοῦ ἐπερωτᾶν, πρῶτον πάντων διδαχθῆναι δεόμεθα, εἰ τάξις τίς ἐστι καὶ ἀκολουθία ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ θεοῦ, ὥστε τὴν μὲν εἶναι πρώτην, τὴν δὲ δευτέραν, καὶ καθεξῆς, ἢ πᾶσαι ἀλλήλων ἔχονται καὶ πᾶσαι ἀλλήλαις ὁμότιμοι πρὸς τὸν τῆς ἀρχῆς λόγον τυγχάνουσιν· ὡς ἄδειαν εἶναι τῷ βουλομένῳ καθάπερ ἐν κύκλῳ ἀρχὴν λαμβάνειν ὁπόθεν βούλεται.

Ἀπόκρισις.

Τὸ ἐρώτημα ὑμῶν ἀρχαῖον ἐστὶ, καὶ πάλαι προεκδεδομένον ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ἡνίκα προσελθὼν τῷ κυρίῳ ὁ νομικὸς, διδάσκαλε φησὶ, ποία πρώτη ἐν τῷ νόμῳ ἐστὶν ἐντολή; καὶ ὁ κύριος ἀπεκρίνατο· ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή· δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῆς· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. αὐτὸς οὖν ἐπέθηκε ταῖς ἑαυτοῦ ἐντολαῖς τὴν τάξιν ὁ κύριος· πρώτην μὲν καὶ μεγίστην τὴν περὶ τῆς εἰς τὸν θεὸν ἀγάπης τὴν ἐντολὴν ὁρισάμενος· δευτέραν δὲ τῇ τάξει, καὶ ὁμοίαν ἐκείνῃ, μᾶλλον δὲ συμπληρωτικὴν τῆς προτέρας, καὶ ἐξ αὐτῆς ἠρτημένην, τὴν περὶ τοῦ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον. ὥστε ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ἐξ ἑτέρων δὲ τοιούτων, ἐν ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς φερομένων, τὴν ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς τοῦ κυρίου τάξιν τε καὶ ἀκολουθίαν ἐστὶ μαθεῖν.

Ἐρώτησις β'.

Οὐκοῦν περὶ τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης πρῶτον ἡμῖν διαλέχθητι. ὅτι μὲν γὰρ χρὴ ἀγαπᾶν, ἀκηκόαμεν· πῶς δ' ἂν τοῦτο κατορθωθείη, μαθεῖν ἐπιζητοῦμεν.

Ἀπόκρισις.

Ἀδίδακτος μὲν ἡ πρὸς θεὸν ἀγάπη. οὔτε γὰρ φωτὶ χαίρειν, καὶ ζωῆς ἀντιποιεῖσθαι παρ' ἄλλου μεμαθήκαμεν, οὔτε τοῦ ἀγαπᾶν τὸ τεκὸν, ἢ θρεψαμένους ἕτερος ἐδίδαξεν. οὕτως οὖν, ἢ καὶ πολὺ μᾶλλον τοῦ θείου πόθου οὐκ ἔξωθεν ἐστὶν ἡ μάθησις. ἀλλ' ὁμοῦ τῇ συστάσει τοῦ ζώου τοῦ ἀνθρώπου φημὶ, σπερματικός τις λόγος ἡμῖν ἐγκαταβέβληται, οἴκοθεν ἔχων τὰς ἀφορμὰς τῆς πρὸς τὸ ἀγαπᾶν οἰκειώσεως· ὅνπερ τὸ διδασκαλεῖον τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ παραλαβὸν· γεωργεῖν μετ' ἐπιμελείας, καὶ ἐκτρέφειν μετ' ἐπιστήμης, καὶ εἰς τελείωσιν ἄγειν θεοῦ χάριτι πέφυκεν. διὸ καὶ ἡμεῖς τὴν σπουδὴν ὑμῶν ὡς ἀναγκαίαν τῷ σκοπῷ ἀποδεξάμενοι, θεοῦ διδόντος, καὶ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς συναντιλαμβανομένων ἡμῖν, τὸν ἐγκεκρυμμένον ἡμῖν σπινθῆρα τοῦ θείου πόθου κατὰ τὴν ἐνδεδομένην ἡμῖν διὰ τοῦ πνεύματος δύναμιν διεγεῖραι σπουδάσωμεν. εἰδέναι μέντοι χρὴ, ὅτι τοῦτο ἓν μέν ἐστι τὸ κατόρθωμα· δυνάμει δὲ, πάσης ἐνεργητικὸν, καὶ περιεκτικόν ἐστιν ἐντολῆς. ὁ γὰρ ἀγαπῶν με φησὶν ὁ κύριος, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσει. καὶ πάλιν, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. καὶ οὐχὶ νῦν δι' ἀκριβείας ἐφοδεύειν τὸν λόγον ἐπιχειρήσομεν· οὕτω γὰρ ἂν λάθοιμεν πάντα τὸν περὶ ἐντολῶν λόγον ἐπικυκλοῦντες τῷ μέρει. ἀλλ' ὅσον σύμμετρον ἡμῖν καὶ οἰκεῖον τῷ παρόντι σκοπῷ, ὑπομνήσομεν ὑμᾶς περὶ τῆς ὀφειλομένης τῷ θεῷ παρ' ἡμῶν ἀγάπης, ἐκεῖνο πρότερον εἰπόντες, ὅτι πασῶν τῶν δοθεισῶν ἡμῖν ἐντολῶν παρὰ θεοῦ, τούτων καὶ τὰς δυνάμεις παρ' αὐτοῦ προειλήφαμεν, ἵνα μήτε δυσχεραίνωμεν, ὥσπερ καινότερόν τι ἀπαιτούμενοι· μήτε ἐπαιρώμεθα, ὡς πλέον τι τοῦ δεδομένου συνεισφερόμενοι. καὶ διὰ τούτων τῶν δυνάμεων, ὀρθῶς μὲν, καὶ προσηκόντως ἐνεργοῦντες, τὸν κατ' ἀρετὴν εὐσεβῶς συμπληροῦμεν βίον· παραφθείροντες δὲ αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν πρὸς τὴν κακίαν ὑποφερόμεθα. καὶ ἔστιν οὗτος κακίας ὅρος, ἡ πονηρὰ καὶ παρ' ἐντολὴν τοῦ κυρίου χρῆσις τῶν ἐπ' ἀγαθῷ παρὰ τοῦ θεοῦ δεδομένων ἡμῖν. ὥσπερ οὖν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπιζητουμένης ἀρετῆς, ἡ ἐξ ἀγαθοῦ τοῦ συνειδότος κατ' ἐντολὴν τοῦ κυρίου χρῆσις αὐτῶν. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς ἀγάπης ἐροῦμεν. ἐντολὴν τοίνυν λαβόντες, ἀγαπᾶν τὸν θεὸν, τὴν ἀγαπητικὴν δύναμιν εὐθὺς τῇ πρώτῃ κατασκευῇ συγκαταβληθεῖσαν κεκτήμεθα. καὶ ἡ ἀπόδειξις

» ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετά-
» νοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις ἑαυ
» τῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς. ἐπεὶ τοίνυν οὔτε δυνατὸν σωθῆναι μὴ ποιοῦντας τὰ κατ' ἐν
τολὴν τοῦ θεοῦ ἔργα, οὔτε τὸ παριδεῖν τι τῶν προστεταγμένων ἀκίνδυνον. δεινὴ γὰρ ἡ ἔ-
παρσις, κριτὰς ἡμᾶς τοῦ νομοθέτου καθέζεσθαι, καὶ τὰ μὲν ἐγκρίνειν τῶν νόμων, τὰ
δὲ παραπέμπεσθαι, φέρε δὴ οἱ τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταὶ, οἱ τὸν ἡσύχιον καὶ ἀπράγμο
να βίον, ὡς συνεργὸν τῆς φυλακῆς τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων τιμήσαντες, κοινὴν φρον
τίδα καὶ βουλὴν προθώμεθα, ὅπως ἂν μηδὲν ἡμᾶς διαφύγῃ τῶν ἐντεταλμένων. εἰ γὰρ
δεῖ τέλειον εἶναι τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον, καθὼς γέγραπται, καὶ ὁ λόγος ἐν τοῖς περὶ τού
του ἐπιλέξων, ἀνάγκη πᾶσα διὰ πάσης ἐντολῆς καταρτισθῆναι εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ
πληρώματος τοῦ χριστοῦ. ἐπεὶ καὶ τὰ κατὰ τὸν θεῖον νόμον, κἂν καθαρὸν ᾖ, τὸ λελωβημένον
ἀπρόσδεκτον εἰς θυσίαν τῷ θεῷ, ὅπερ ἂν οὖν ἕκαστος ἐνδεῶς ἔχειν ἡγῆται, τοῦτο εἰς κοι-
νὴν προτιθέτω διάσκεψιν. ῥᾷον γὰρ ἂν ἐν τῇ φιλοπόνῳ τῶν πλειόνων διερευνήσει, τὸ λαν
θάνον ἐξευρεθείη, θεοῦ δηλονότι, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ χαρι-
ζομένου ἡμῖν τοῦ ζητουμένου τὴν εὕρεσιν διδασκαλίᾳ καὶ ὑπομνήσει τοῦ ἁγίου πνεύμα-
τος. ὥσπερ οὖν ἐμοὶ ἀνάγκη ἐπίκειται, καὶ οὐαί μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι, οὕτω καὶ
ὑμῖν ἴσος ἀγὼν ἀπορᾳθυμήσασι πρὸς τὴν ζήτησιν, ἢ ἀτόνως καὶ ἐκλελυμένως πρός τε
τὴν φυλακὴν τῶν παραδιδομένων, καὶ τὴν διὰ τῶν ἔργων πλήρωσιν διατεθεῖσιν. διότι
» φησὶν ὁ κύριος, ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. καὶ δοῦλος
» ὁ μὲν μὴ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. ὁ δὲ
» γνοὺς καὶ μὴ ποιήσας, μηδὲ ἑτοιμάσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς.
» εὐξώμεθα οὖν, ἐμοὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ λόγου ἄμεμπτον, καὶ ὑμῖν ἔγκαρπον τὴν διδα
σκαλίαν γενέσθαι. ὡς οὖν εἰδότες, ὅτι αὐτοπρόσωπον ἡμῖν οἱ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς
» λόγοι στήσονται ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ. ἐλέγξω γάρ σε φησὶ, καὶ παραστήσω κατὰ πρό-
» σωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου. οὕτω καὶ προσέχωμεν νήφοντες τοῖς λεγομένοις καὶ εἰς ἔρ
γον προαγαγεῖν τὰ θεῖα δόγματα σπουδαίως ἐπιχειρῶμεν. ὅτι οὐκ οἴδαμεν ποίᾳ ἡμέρᾳ,
ἢ ὥρᾳ ὁ κύριος ἡμῶν ἔρχεται.

ΤΕΛΟΣ.

Κεφάλαια τῶν κατὰ πλάτος ὅρων, ἢ ἐπερωτημάτων ἀσκητῶν, καὶ ἀποκρίσεων τοῦ ἁγίου βασιλείου.

» τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰπόντος, ὅτι ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώ-
» ποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. ὅθεν Παῦλος ὁ ἀπόστολος
» ἐπαιδεύθη εἰπεῖν, ὅτι κἂν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ
» σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ὅλως δὲ τρεῖς ταύ-
» τας ἐγὼ διαφορὰς τῆς διαθέσεως πρὸς τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῆς ὑποκοῆς καθο-
ρῶ. ἢ γὰρ φοβούμενοι τὰς κολάσεις ἐκκλίνομεν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, καὶ ἐσμὲν ἐν τῇ διαθέ-
σει τῇ δουλικῇ. ἢ τὰ ἐκ τοῦ μισθοῦ κέρδη διώκοντες τῆς ἑαυτῶν ἕνεκεν ὠφελείας πλη-
ροῦμεν τὰ προστάγματα. καὶ κατὰ τοῦτο προσεοίκαμεν τοῖς μισθίοις. ἢ δι' αὐτὸ τὸ κα-
λὸν, καὶ τὴν πρὸς τὸν δεδωκότα ἡμῖν τὸν νόμον, ἀγάπην χαίροντες, ὅτι οὕτως ἐνδόξῳ
καὶ ἀγαθῷ θεῷ δουλεύειν κατηξιώθημεν. καὶ ἐσμὲν οὕτως ἐν τῇ τῶν υἱῶν διαθέσει.
τε οὖν ὁ ἐν φόβῳ τὰς ἐντολὰς κατορθῶν, καὶ ἀεὶ τὸ τῆς ῥαθυμίας ἐπιτίμιον ὑφορώμε-
νος, τὰ μὲν ποιήσει τῶν προστεταγμένων αὐτῷ, τὰ δὲ παρόψεται. ἀλλὰ τὴν ἐπὶ πά-
σῃ παρακοῇ ἐκδίκησιν ὁμοίως ἑαυτῷ φοβερὰν ἀπολήψεται. καὶ διὰ τοῦτο μακαρίζε-
» ται μὲν ὁ πάντα καταπτύσσων δι' εὐλάβειαν, στήκει δὲ ἑδραῖος ἐν τῇ ἀληθείᾳ δυνάμενος
» εἰπεῖν, προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σα-
» λευθῶ, ὡς οὐδὲν αἱρούμενος παριδεῖν τῶν δεόντων. καὶ μακάριος ἀνὴρ, ὁ φοβούμε-
» νος τὸν κύριον, διατί; ὅτι ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα. οὐ τοίνυν ἐστὶ τῶν φο-
βουμένων, τὸ παριέναι τι τῶν ἐντεταλμένων, ἢ ἀμελῶς ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ὁ μισθωτὸς πα-
ραβῆναί τι τῶν διατεταγμένων αἱρήσεται. πῶς γὰρ κομίσεται τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας
τοῦ ἀμπελῶνος, μὴ πάντα πληρώσας τὰ συμπεφωνημένα; καὶ γὰρ ἐὰν ἕν τι ἐλλείπῃ
τῶν ἀναγκαίων, ἄχρηστον αὐτὸν τῷ κεκτημένῳ κατέλιπεν. τίς οὖν ἔτι τῆς βλάβης μι-
σθὸν ἀποτελέσει τῷ ἀδικήσαντι; τρίτον δὲ ἡ κατὰ ἀγάπην ὑπηρεσία. τίς οὖν υἱὸς σκο-
πὸν ἔχων τὴν τοῦ πατρὸς εὐαρέστησιν, ἐπὶ τοῖς μείζοσιν αὐτὸν εὐφραίνων, τῶν μικροτά-
των ἕνεκεν λυπεῖν αἱρήσεται; πολὺ δὲ πλέον καὶ τοῦ ἀποστόλου μεμνημένος, εἰπόντος,
» καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε. οἱ τοίνυν τὰς πλείστας
τῶν ἐντολῶν παραβαίνοντες, ἐν ποίῳ μέρει τετάχθαι βούλονται; μήτε ὡς πατρὶ ὑ-
πηρετοῦντες τῷ θεῷ, μήτε ὡς μεγάλα ἐπαγγελλομένῳ πειθόμενοι, μήτε ὡς δεσπότῃ
» δουλεύοντες. εἰ γὰρ πατήρ εἰμι φησὶν ἐγὼ, ποῦ ἐστιν ἡ δόξα μου. καὶ εἰ κύριός εἰμι ἐγὼ ποῦ ἐστιν
» ὁ φόβος μου; ὁ μὲν γὰρ φοβούμενος τὸν κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα. διὰ
» δὲ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, τὸν θεὸν φησὶν ἀτιμάζεις. πῶς οὖν τὸν καθ' ἡδονὴν βίον τοῦ
κατ' ἐντολὴν προτιμήσαντες, ζωῆς μακαριότητα, καὶ ἰσοπολιτείαν τῶν ἁγίων, καὶ
τὰς μετ' ἀγγέλων εὐφροσύνας ἐν προσώπῳ Χριστοῦ ἑαυτοῖς ἀποθώμεθα. νηπίας ὄντως
φρενὸς, τὰ τοιαῦτα φαντάσματα. πῶς ἔσομαι μετὰ Ἰὼβ, ὁ μὴ δὲ τὴν τυχοῦσαν θλί-
ψιν μετὰ εὐχαριστίας δεξάμενος; πῶς μετὰ τοῦ Δαβὶδ, ὁ μὴ πρὸς τὸν πολέμιον μακρο-
θύμως διατεθείς; πῶς μετὰ τοῦ Δανιὴλ, ὁ μὴ μετ' ἐγκρατείας διηνεκοῦς καὶ δεήσεως ἐ-
κτενοῦς τὸν θεὸν ἐκζητήσας; πῶς μεθ' ἑκάστου τῶν ἁγίων, ὁ μὴ τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν ἐμπε-
ριπατήσας; τίς οὕτως ἄκριτος ἀθλοθέτης, ὃς τῶν ἴσων ἀξιώσαι στεφάνων τὸν νικητὴν, καὶ
τὸν μηδὲν ἠγωνισμένον; τίς στρατηγὸς εἰς τὴν μερίδα τῶν σκύλων ἐξίσου ποτὲ τοῖς νενι-
κηκόσι, τοὺς μηδὲ φανέντας ἐπὶ τῆς μάχης ἐκάλεσεν; ἀγαθὸς ὁ θεὸς, ἀλλὰ καὶ δίκαιος.
» δικαίου δὲ, ἡ πρὸς ἀξίαν ἀντίδοσις, καθὼς γέγραπται. ἀγάθυνον κύριε τοῖς ἀγαθοῖς. τοὺς
» δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς, ἀπάξει κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. ἐλεή-
» μων; ἀλλὰ καὶ κριτής. ἀγαπᾷ γάρ φησιν ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ κύριος. διὸ λέγει. ἔ-
» λεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι κύριε. ἐμάθομεν ἐπὶ τίνας τὸ ἔλεος. μακάριοι γάρ φησιν οἱ ἐ-
» λεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ὁρᾷς πῶς κεκριμένως κέχρηται τῷ ἐλέῳ; οὔτε ἀ-
κρίτως ἐλεῶν, οὔτε ἀνηλεῶς κρίνων. ἐλεήμων γὰρ ὁ κύριος, καὶ δίκαιος. μὴ οὖν ἐξ ἡμι-
σείας τὸν θεὸν γνωρίζωμεν, μὴ δὲ ἀφορμὴν ῥαθυμίας τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν λαμ-
βάνωμεν. διὰ τοῦτο βρονταὶ, διὰ τοῦτο κεραυνοὶ, ἵνα μὴ καταφρονῆται ἡ ἀγαθότης.
ὁ τὸν ἥλιον ἀνατέλλων καὶ ἀβλεψίαν καταδικάζει. ὁ τὸν ὄμβρον διδοὺς, καὶ τὸ πῦρ βρέ-
χει. ἐκεῖνα τῆς χρηστότητος, ταῦτα τῆς ἀποτομίας. ἢ δι' ἐκεῖνα ἀγαπήσωμεν, ἢ διὰ
» ταῦτα φοβηθῶμεν, ἵνα μὴ ῥηθῇ καὶ ἡμῖν ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς

αἰσχύς

τῶν μὲν, οἱ μὲν εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἀπολάβῃ ἕκαστος κατὰ
τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. πρὸς τίνα καιρὸν ὑπερτιθέμεθα τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ καλέ-
σαντος ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπουράνιον ἑαυτοῦ βασιλείαν οὐκ ἐκνήφομεν; οὐκ ἀνακαλεσόμεθα
ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ κατὰ συνήθειαν βίου πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ εὐαγγελίου; οὐκ ἐν ὀφθαλ
μοῖς ληψόμεθα τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν φοβερὰν ἐκείνην καὶ ἐπιφανῆ, ἐν ᾗ τοὺς μὲν τῇ δεξιᾷ
τοῦ Κυρίου διὰ τῶν πράξεων προσεγγίζοντας βασιλεία οὐρανῶν ὑποδέξεται· τοὺς δὲ πρὸς
τὴν ἀριστερὰν διὰ τὴν ἐρημίαν τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀπωσμένους γέεννα πυρὸς καὶ σκότος
αἰώνιον κατακρύψει; ἐκεῖ ἔσται φησὶν ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ἡμεῖς δὲ
βασιλείας μὲν οὐρανῶν ἐπιθυμεῖν λέγομεν· δι' ὧν δὲ ἔστιν αὐτῆς ἐπιτυχεῖν οὐ φροντί-
ζομεν, ἀλλὰ μηδένα πόνον ὑπὲρ ἐντολῆς Κυρίου καταδεχόμενοι, τῶν ἴσων τιμῶν τεύξε-
σθαι τοῖς μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαταστᾶσιν ἐν τῇ ματαιότητι τοῦ νοὸς
ἡμῶν ὑποτιθέμεθα. τίς ἐν καιρῷ τῆς σπορᾶς οἴκοι καθήμενος, ἢ καθεύδων, ἐπαίνετος
τοῦ θερισμοῦ τὸν κόλπον ἐπλήρωσε τῶν δραγμάτων; τίς ἐτρύγησεν ἀμπελῶνα τὸν μὴ
παρ' αὐτοῦ πεφυτευμένον; ἐκείνων οἱ καρποὶ, ὧν καὶ οἱ πόνοι. αἱ τιμαὶ, καὶ οἱ στέφανοι
τῶν νενικηκότων εἰσί. τίς στεφανοῖ τὸν μηδὲ ἀποδύντα πρὸς τὸν ἀντίπαλον, ὅ ποτε οὐ
νικῆσαι δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ νομίμως ἀθλῆσαι κατὰ τὸν ἀπόστολον. τοῦτο δέ ἐστι, τὸ μη-
δὲ μικρὸν μὲν παριδεῖν τῶν διατεταγμένων, οὕτω δὲ ἕκαστον ποιῆσαι, ὡς προστετάγ
μεθα. μακάριος γάρ φησιν ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ Κύριος, εὑρήσει, οὐχὶ ποιοῦν-
τα ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ποιοῦντα οὕτως. καὶ ἐὰν ὀρθῶς μὲν προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ
διέλῃς, ἥμαρτες. ἡμεῖς δὲ μίαν που τῶν ἐντολῶν πεποιηκέναι νομίσαντες, οὐ γὰρ ἂν φαίην
ὅτι ποιήσαντες· πᾶσαι γὰρ ἀλλήλων ἔχονται κατὰ τὸν ὑγιῆ τοῦ σκοποῦ λόγον, ὡς ἐν
τῇ λύσει τῆς μιᾶς, καὶ τὰς λοιπὰς ἐξ ἀνάγκης συγκαταλύεσθαι, οὐκ ἐπὶ τοῖς παριδεῖσι
τὴν ὀργὴν ἐκδεχόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κατορθωθέντι δῆθεν τὰς τιμὰς ἀναμένομεν. ὁ ἐκ
τῶν δέκα ταλάντων τῆς παραθήκης, οὗ που ἢ δύο παρακατασχὼν, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπο-
τίσας οὐχὶ εὐγνώμων διὰ τὴν τῶν πλειόνων ἐκπλήρωσιν γνωρίζεται, ἀλλὰ ἄδικος, καὶ
πλεονέκτης ἐπὶ τῇ τῶν ἐλαττόνων ἀποστερήσει ἐλέγχεται. τί δὲ λέγω ἀποστερήσει; ὁ πό-
τε ὁ τὸ ἓν τάλαντον πιστευθεὶς, εἶτα ἀποδοὺς αὐτὸ ἐκεῖνο ὁλόκληρον ἀκέραιον, ὃ ὑπε-
δέξατο, ὅτι μὴ προσειργάσατο τῷ δοθέντι κατακρίνεται. ὁ δὲ καὶ ἔτη τὸν πατέρα τιμήσας,
μίαν δὲ πληγὴν ὕστερον ἐμβαλὼν μόνην, οὐχ ὡς εὐεργέτης τιμᾶται, ἀλλ' ὡς πατραλοίας
» καταδικάζεται. πορευθέντες φησὶν ὁ Κύριος, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, διδάσκοντες
» αὐτοὺς, οὐχὶ τὰ μὲν τηρεῖν, τῶν δὲ ἄλλων ἀμελεῖν, ἀλλὰ τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλά-
» μην ὑμῖν. καὶ ὁ ἀπόστολος ἀκολούθως γράφει. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν,
» ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι. εἰ γὰρ
μὴ πάντα ἡμῖν πρὸς τὸν τῆς σωτηρίας σκοπὸν ἀναγκαῖα ἦν, οὐδ' ἂν ἐγράφησαν πᾶσαι αἱ
ἐντολαί. οὐδ' ἂν πᾶσαι φυλαχθῆναι ἀναγκαίως διηγορεύθησαν. τί μοι τὸ ὄφελος τῶν ἄλ-
λων κατορθωμάτων, εἰ μέλλοιμι μωρὸν εἰπὼν τὸν ἀδελφὸν, ἔνοχος ἔσεσθαι τῇ γεέννῃ; τί γὰρ
ὄφελος τῆς ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐλευθερίας τῷ ὑφ' ἑνὸς κρατουμένῳ εἰς δουλείαν; ὁ γὰρ
ποιῶν φησὶ τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. τί δὲ τὸ κέρδος τῆς ἐν πολλοῖς ἀπα-
θείας τῷ ὑφ' ἑνὸς πάθους φθειρομένῳ τὸ σῶμα; ἆρα οὖν φησί τις, τὰ πλήθη τῶν χριστιανῶν
μὴ φυλάσσοντα πάσας τὰς ἐντολὰς ἀνόνητον ἕξει τὴν τινῶν φυλακήν; πρὸς τοῦτο τοῦ μακα-
ρίου Πέτρου μνημονεῦσαι καλὸν, τοῦ μετὰ τοσαῦτα μὲν κατορθώματα. τοιούτους δὲ τοὺς
μακαρισμοὺς ἐφ' ἑνὶ μόνῳ ἀκούοντος. ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. ἐῶ δὲ λέ-
γειν, ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τὸ ἐκείνου ῥᾳθυμίαν, οὐδὲ καταφρονήσεως εἶχεν ἔνδειξιν, ἀλλὰ τιμῆς καὶ
εὐλαβείας ἦν ἔμφασις. καὶ μὴν εἴποι τις ἂν γέγραπται, πᾶς ὃς ἐπικαλέσεται τὸ ὄνομα Κυρίου
» σωθήσεται. ὥστε ἀρκεῖ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου σῶσαι τὸν καλούμενον. ἀλ-
» λ' ἀκουέτω καὶ οὗτος τοῦ ἀποστόλου λέγοντος. πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευ-
» σαν. εἰ δὲ πιστεύεις, ἄκουε τοῦ Κυρίου λέγοντος. οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασι
» λείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ὅπου γε καὶ ὁ
τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ἐργαζόμενος, μὴ καθὼς θέλει δὲ ὁ Θεὸς, μὴ δὲ ἐν διαθέσει τῆς
πρὸς Θεὸν ἀγάπης τοῦτο ποιῶν, ἀνόνητον ἔχει τὴν τοῦ ἔργου σπουδὴν κατὰ τὴν φω-

σιν αἱ συνῳδίαι, ἀλλὰ καὶ παρθένων, τὰ μὲν ἄλλα πάντα ὅσα εἴρηται, κοινὰ καὶ τούτων καὶ
ἐκείνων ἔστω. οὐ δὲ προσήκει γινώσκειν, ὅτι πλείονα καὶ περιεσκεμμένην ἀπαιτεῖ τὴν εὐ-
σχημοσύνην ὁ ἐν γυναιξὶ βίος, καὶ τὸ τῆς ἀκτημοσύνης κατόρθωμα, καὶ τὸ τῆς ἡσυχίας,
καὶ τὸ τῆς ὑπακοῆς, καὶ τὸ τῆς φιλαδελφίας, καὶ ἡ περὶ τὴν πρόοδον ἀκρίβεια, καὶ ἡ τῶν
συντυχιῶν παραφυλακὴ, καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλας διάθεσις, καὶ τὸ μὴ ἔχειν τὰς μερικὰς ἑ-
ταιρείας. ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μετὰ πλείονος σπουδῆς ὁ τῶν παρθένων ὀφείλει κατορθοῦ-
σθαι βίος. ἡ πεπιστευμένη τὴν εὐταξίαν, μὴ τὸ ἡδὺ ταῖς ἀδελφαῖς ζητείτω, μηδὲ σπου-
δαζέτω κεχαρισμένη αὐταῖς διὰ τῶν καταθυμίων εἶναι, ἀλλὰ τὸ σεμνόν τε καὶ τὸ φο-
βερὸν καὶ τὸ αἰδέσιμον περὶ αὐτὴν πάντοτε ἔστω. εἰδέναι γὰρ αὐτὴν χρὴ, ὅτι τῶν παρὰ τὸ
δέον ἐν τῷ κοινῷ πλημμελουμένων, ἐκείνη ἐπὶ θεοῦ τὸν λόγον ὑφέξει. καὶ ἑκάστη τῶν ἐν
πληρώματι τῆς συνῳδίας μὴ τὸ ἡδὺ ζητείτω παρὰ τῆς καθηγουμένης, ἀλλὰ τὸ ἐπωφε-
λές τε καὶ χρήσιμον. μὴ δὲ συζητείτω περὶ τῶν ἐγκελευομένων, ἡ γὰρ τοιαύτη συνήθεια,
μελέτη καὶ ἀκολουθία τῆς ἀναρχίας γίνεται. ἀλλ᾽ ὥσπερ τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου ἀνεξετά-
στως δεχόμεθα, εἰδότες, ὅτι πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμός ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ ἀδελ-
φότης τὰ παραγγέλματα τῆς προκαθηγουμένης ἀδιακρίτως δεχέσθω, πᾶν τὸ συμβου-
λευόμενον μετὰ προθυμίας ἐπιτελοῦσα. μὴ ἐκλύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἵνα γένηται αὐτῇ
ἔμμισθος ἡ ὑπακοή. ἀνεχέσθω δὲ μὴ μόνον τὰ εἰς τὴν ἀκρίβειαν διδασκομένη, ἀλλὰ καὶ
που νηστείαν κωλύσῃ ἡ διδάσκαλος, ἢ μετάληψιν τῆς ἀναληπτικῆς τροφῆς συμβουλεύσῃ,
ἢ καὶ ἄλλό τι τῶν εἰς ἄνεσιν φερόντων τῆς χρείας ἀπαιτούσης ἀνυφηγήσηται, πάντα ὁ-
μοίως ἐπιτελείτω, πεπεισμένη ὅτι τὸ παρ᾽ ἐκείνης λεγόμενον νόμος ἐστίν. ὅταν δὲ κατὰ
ἀνάγκην τινὰ δέῃ γενέσθαι λόγον περί τινος τῶν ὑπὸ τῆς χρείας ἐπιζητουμένων, εἴτε
πρὸς ἄνδρα τινὰ, εἴτε πρὸς τὸν ἔχοντα τὴν φροντίδα, εἴτε καὶ πρὸς ἄλλον τὸν δυνάμενόν
τι χρησιμεῦσαι πρὸς τὸ ἐπιζητούμενον πρᾶγμα, προσήκει παρὰ τῆς προκαθηγουμένης
γίνεσθαι τὸν λόγον, συμπαρούσης αὐτῇ μιᾶς ἢ δευτέρας τῶν ἀδελφῶν, αἷς ἤδη διὰ βίον καὶ
χρόνον ἀκίνδυνον ἐστὶ τὸ εἰς ὄψιν καὶ ὁμιλίαν τινὸς ἐλθεῖν. εἰ δέ τις νοεῖ τι καθ᾽ ἑαυτὴν χρή-
σιμον, τῇ προκαθηγουμένῃ ὑποβαλλέτω, καὶ δι᾽ ἐκείνης λαληθήσεται ὃ δεῖ λαληθῆναι.

Τοῦ αὐτοῦ ὅροι κατὰ πλάτος.

Ἐπειδὴ θεοῦ χάριτι, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συνεληλύθαμεν εἰς ταυτὸν, οἱ ἕνα,
καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τοῦ βίου τοῦ κατ᾽ εὐσέβειαν ἐνστησάμενοι. καὶ ὑμεῖς μὲν εὔδηλοι ἐστὲ
μαθεῖν τι τῶν πρὸς σωτηρίαν ἐπιποθοῦντες, ἐμοὶ δὲ ἀνάγκη ἀναγγέλλειν τὰ δικαιώμα-
» τα τοῦ θεοῦ· νυκτὸς καὶ ἡμέρας μεμνημένῳ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος. ὅτι τριετίαν νύκτα
» καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. καιρὸς δὲ ἐπιτηδειότα-
τος ἡμῖν ὁ παρὼν, καὶ τόπος οὗτος ἡσυχίαν παρέχων καὶ σχολὴν πᾶσαν ἀπὸ τῶν ἔξω-
θεν θορύβων, συνδιαλεξώμεθα ἀλλήλοις, ὥς τε ἡμᾶς μὲν ἐν καιρῷ τοῖς συνδούλοις ἡμῶν
δοῦναι τὸ σιτομέτριον. ὑμᾶς δὲ λαβόντας τὸν λόγον, ὡς τὴν ἀγαθὴν γῆν, τέλειον καὶ πο-
λυπλασίονα τὸν ἐν δικαιοσύνῃ καρπὸν ἀποδοῦναι, καθὼς γέγραπται. παρακαλῶ οὖν ὑ-
μᾶς διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀψώμεθά πο-
τε τῆς φροντίδος τῶν ψυχῶν ἡμῶν. λυπηθῶμεν ἐπὶ τῇ ματαιότητι τοῦ προλαβόντος
βίου. ἀγωνισώμεθα ὑπὲρ τῶν μελλόντων εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ
προσκυνητοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. μὴ τῇ ῥαθυμίᾳ, καὶ τῇ ἐκλύσει ταύτῃ ἐναπομείνωμεν. καὶ
τὸ μὲν παρὸν ἀεὶ διὰ ῥαθυμίας προϊέμενοι, πρὸς δὲ τὸ αὔριον καὶ τὸ ἐφεξῆς τὴν ἀρχὴν τῶν
ἔργων ὑπερτιθέμενοι, εἶτα καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ ἀπαιτοῦντος τὰς ψυχὰς ἡμῶν,
ἀπαράσκευοι τῶν ἀγαθῶν ἔργων, τῆς μὲν χαρᾶς τοῦ νυμφῶνος ἀποβληθῶμεν, ἀργὰ
δὲ καὶ ἀνόνητα μετακλαύσωμεν, τὸν κακῶς παρελθόντα τοῦ βίου χρόνον ὀδυρόμενοι τότε, ὅ-
» τε πλέον οὐδὲν ἔξεστι τοῖς μεταμελομένοις. νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος φησὶν ὁ ἀπόστο-
» λος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας. οὗτος ὁ αἰὼν τῆς μετανοίας, ἐκεῖνος τῆς ἀνταποδόσεως.
οὗτος τῆς ἐργασίας, ἐκεῖνος τῆς μισθαποδοσίας. οὗτος τῆς ὑπομονῆς, ἐκεῖνος τῆς παρα-
κλήσεως. νῦν βοηθὸς τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς ὁ θεός. τότε φοβερὸς καὶ
ἀπαραλόγιστος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἐνθυμημάτων ἐξεταστής.
νῦν τῆς μακροθυμίας ἀπολαύομεν, τότε τὴν δικαιοκρισίαν γνωρίσομεν, ὅταν ἀνα-

περιφρονοῦντος τοίνυν οὐδεὶς ἀργήσει πάντα τὰ μιαρὰ θελήματα. πρὸς δὲ τὸ περιέχον πάν-
τες οἱ ἐφεξῆς τυπωθήσονται, πειθόμενοι τῷ ἀποστολικῷ παραγγέλματι τῷ κελεύοντι·
πᾶσαν ψυχὴν ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτάσσεσθαι. καὶ ὅτι οἱ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρί-
μα λήψονται. ἡ δὲ ἀληθὴς καὶ τελεία ὑπακοὴ τῶν ὑποχειρίων πρὸς τὸν καθηγούμενον, ἐν τού-
τῳ δείκνυται, ἐν τῷ μὴ μόνον τῶν ἀτόπων κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ προεστῶτος ἀπέχεσθαι,
ἀλλὰ μηδὲ αὐτὰ τὰ ἐπαινετὰ χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης ποιεῖν. ἡ γὰρ ἐγκράτεια, καὶ πᾶ-
σα ἡ σωματικὴ κακοπάθεια πρός τι χρησίμως ἔχει. ἀλλ' ἐάν τις ταῖς ἰδίαις ὁρμαῖς ἀκολου-
θῶν, τὸ ἀρεστὸν αὐτῷ ποιῇ, καὶ συμβουλεύοντι τῷ προεστῶτι μὴ πείθηται, μεῖζον τοῦ κατορ-
θώματος ἔσται τὸ πλημμελούμενον. ὁ γὰρ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ
ἀνθέστηκεν. καὶ ὁ τῆς ὑπακοῆς μισθὸς μείζων τοῦ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν ἐστὶ κατορθώματος.
οὕτω δὲ προσήκει κοινὴν καὶ ἴσην πᾶσι πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀγάπην εἶναι, ὡς φυσικῶς πρὸς
τὰ καθ' ἕκαστον ἑαυτοῦ μέλη ὁ ἄνθρωπος ἔχει. ἐπίσης θέλων παντὶ τῷ σώματι τὴν
ὑγείαν. διότι καὶ ὁ πόνος ἑκάστου μέλους ἴσην παρέχει τῷ σώματι τὴν ἀηδίαν.
ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ὁ μὲν πόνος ἑκάστου τῶν ἀρρωστούντων μελῶν ἴσα ἅπτεται τοῦ
παντὸς σώματος, ἔστι δὲ ὅμως ἕτερα ἑτέρων τιμιώτερα μέλη. οὐ γὰρ ὁμοίως ὡδὶ τὸν ὀφθαλ-
μὸν καὶ ὡδὶ τὸν τοῦ ποδὸς δάκτυλον ἔχομεν, κἂν ὁ πόνος τὸ ἴσον ἔχῃ, οὕτω τὴν μὲν συμπα-
θῆ διάθεσιν, καὶ τὴν ἀγαπητικὴν σχέσιν ἴσην πάντων τῶν ἐν τῇ συνοδίᾳ ζώντων εἶναι παρ' ἑ-
κάστου προσήκει. ἡ δὲ τιμὴ κατὰ τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν χρησιμωτέρων τὸ πλέον ἕξει. ἐπειδὴ δὲ
ὀφείλεται πάντως ἴσον τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν τῷ ἴσῳ μέτρῳ τῆς διαθέσεως, ἀδίκημά ἐ-
στιν ἐν συνοδίᾳ ἀφορίζεσθαι ἰδιαζούσας τινὰς φατρείας καὶ συσκηνίας. ὁ γὰρ τὸν ἕνα ὑπὲρ τοὺς
ἄλλους ἀγαπῶν, κατηγορεῖ ἑαυτοῦ, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ ἔχων τὴν τελείαν ἀγάπην. ὁμοίως
οὖν ἀπόβλητός ἐστιν ἀπὸ συνοδίας, ἥτε ἀπρεπὴς μάχη, καὶ ἡ μερικὴ διάθεσις. ἀπὸ μὲν
γὰρ τῆς μάχης ἔχθρα γίνεται, ἀπὸ δὲ τῆς μερικῆς φιλίας καὶ ἑταιρείας, ὑποψίαι καὶ φθό-
νοι γίνονται. πανταχοῦ γὰρ ἡ τοῦ ἴσου στέρησις ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις φθόνου καὶ δυσμενείας τοῖς
ἐλαττουμένοις γίνεται. διὰ τοῦτο καὶ ἐντολὴν παρὰ κυρίου ἐλάβομεν, μιμεῖσθαι τὴν ἀγαθότη-
τα αὐτοῦ, ὁμοίως τὸν ἥλιον δικαίοις τε καὶ ἀδίκοις ἐπανατέλλοντος. ὥσπερ οὖν ὁ θεὸς κοινὴν δί-
δωσι πᾶσι τοῦ φωτὸς τὴν μετουσίαν, οὕτω καὶ οἱ μιμηταὶ τοῦ θεοῦ κοινήν τε καὶ ὁμότιμον τὴν τῆς
ἀγάπης ἀκτῖνα ἐπὶ πάντας φερέτωσαν. ὅπου γὰρ ἐλλείπει ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ πάντως ἀντεισέρ-
χεται τὸ μῖσος. εἰ δὲ, καθώς φησιν Ἰωάννης, ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶν, ἀνάγκη πᾶσα τὸ μῖσος εἶναι τὸν
διάβολον. ὥσπερ οὖν ὁ τὴν ἀγάπην ἔχων, τὸν θεὸν ἔχει, οὕτως ὁ τὸ μῖσος ἔχων, τὸν διάβο-
λον ἐν ἑαυτῷ τρέφει. διὰ τοῦτο προσήκει τὴν μὲν ἀγάπην ἴσην καὶ ὁμοίαν παρὰ πάντων
τοῖς πᾶσιν εἶναι. τὴν δὲ τιμὴν ἑκάστῳ κατὰ τὸ πρέπον γίνεσθαι. ἐπὶ δὲ τῶν οὕτως ἀλλή-
λοις συναρμοζομένων, ἡ σωματικὴ συγγένεια οὐδὲν πλέον κατὰ τὴν ἀγάπην ἕξει, οὐδὲ εἴ τις
ἀδελφός τινος κατὰ σάρκα εἴη, ἢ υἱὸς, ἢ θυγάτηρ, ἐν πλέονι διαθέσει πρὸς τὸν τῷ γένει προσ-
ήκοντα παρὰ τοὺς ἄλλους χρήσεται ἡ κοινωνία τοῦ αἵματος. ὁ γὰρ ἐν τούτοις τῇ φύσει
ἀκολουθῶν, κατηγορεῖ ἑαυτοῦ, ὅτι οὔπω τελείως ἀπέστη τῆς φύσεως, ἀλλ' ἔτι ὑπὸ σαρ-
κὸς διοικεῖται. λόγος δὲ ἀνωφελὴς, καὶ ὁ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας μετεωρισμὸς
ἄκαιρος ἀπειρημένος ἔστω. ἀλλ' ἔτι χρήσιμον πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ψυχῶν τοῦτο προσήκει
λαλεῖσθαι μόνον, καὶ αὐτὰ τὰ χρήσιμα εὐτάκτως κατὰ τὸν πρέποντα καιρὸν λαλεῖ-
σθαι παρὰ τῶν τοιούτων προσώπων, οἷς ἐπιτέτραπται τὸ λαλεῖν. εἰ δέ τις τῶν ὑπο-
δεεστέρων εἴη, ἀναμενέτω τὴν προτροπὴν τοῦ ὑπερέχοντος. οἱ δὲ ψιθυρισμοὶ, καὶ αἱ
πρὸς τὸ οὖς ὁμιλίαι, καὶ αἱ διὰ τῶν νευμάτων σημασίαι, πάντα ταῦτα ἀπόβλη-
τα ἔστω, διότι τὴν τῆς καταλαλιᾶς ὑποψίαν ὁ ψιθυρισμὸς ἔχει. καὶ ἡ διὰ τοῦ νεύμα-
τος σημασία ἔνδειξιν παρέχει τῷ ἀδελφῷ λανθάνοντος πράγματός τινος σκευωρίας.
τὰ δὲ τοιαῦτα μίσους ἀρχὴ, καὶ ὑποψίας γίνεται. ὅταν δὲ πρὸς ἀλλήλους ἤ τις κα-
τὰ ἀνάγκην γινομένη διάλεξις, τὸ μέτρον τῆς φωνῆς ἐν χρείᾳ ποιείσθω. ὥστε τῷ μὲν ἐγ-
γὺς ὄντι πρᾳοτέρᾳ τῇ φωνῇ διαλέγεσθαι, τὸν δὲ πόρρωθεν ὄντα μείζονι προσκαλεῖσθαι
τῇ φωνῇ. τὸν δὲ συμβουλεύοντα τινὶ, ἢ ἐγκαλούμενον περί τινος, μείζονι καὶ καταπληκτικω-
τέρᾳ φωνῇ κεχρῆσθαι ὡς ὑβριστικὸν, ἐν συνοδίᾳ μὴ ἔστω. πρόοδος δὲ, πλὴν τῶν τεταγμέ-
νων καὶ ἀναγκαίων ἐξόδων, ἀπὸ ἀσκητηρίου οὐκ ἔστιν. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀνδρῶν μόνον ἀ-

ἢ ἐκ τῆς ἡλικίας ἀχροία, καὶ ἀφορμὴ πάθους τοῖς ἐντυγχάνουσι γίνεται. εἰ οὖν τις νεάζοι κατὰ τὸ ἄνθος τοῦ σώματος, ἀφανῆ τὴν τοιαύτην ποιείτω συσχημοσύνην ἀποκρυπτόμενος, ἕως ἂν εἰς τὴν πρέπουσαν κατάστασιν τὸ φαινόμενον ἔλθῃ. ὀργῆς, ἢ μνησικακίας, ἢ φθόνου, ἢ φιλονεικίας ἔστω μηδὲν, ἢ σχῆμα, ἢ κίνημα. μὴ ῥῆμα, μὴ βλέμματος ἔνστασις, ἢ προσώπου διάθεσις, ἢ ἔτι ἄλλο ἀποκινεῖν πέφυκε πρὸς ὀργὴν τὸν συζῶντα. εἰ δέ τινι τούτων συνενεχθείη, τὸ προπεπονθέναι τι τῶν λυπούντων οὐχ ἱκανόν ἐστιν εἰς ἀπολογίαν τοῦ πλημμελήματος, ἐν ᾧ τις ἐνέχεται. τὸ γὰρ κακὸν ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ τολμώμενον, ἐπίσης ἐστὶ κακόν. ὅρκος ἅπαξ ἐξοριζέσθω τοῦ καταλόγου τῶν ἀσκουμένων. ἡ δὲ κατάνευσις τῆς κεφαλῆς, καὶ ἡ διὰ τῆς φωνῆς συγκατάθεσις ἀντὶ ὅρκου κρινέσθω, καὶ τῷ λέγοντι καὶ τῷ ἀκούοντι. εἰ δέ τις ἀπιστήσειε τῇ ψιλῇ διαβεβαιώσει, κατηγορίαν τοῦ ἰδίου συνειδότος παρέχεται, ὡς οὐ κατορθώσας τὸ ἀψευδὲς ἐν λόγῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς πλημμελοῦσι ταχθήσεται ἀπὸ τοῦ προκαθηγουμένου, καὶ ἐπιτιμίοις θεραπεύοντι σωφρονισθήσεται. τῆς ἡμέρας παρελθούσης, καὶ παντὸς ἔργου εἰς πέρας ἐλθόντος, σωματικοῦ τε καὶ πνευματικοῦ, πρὸ τῆς ἀναπαύσεως ἀνακρίνεσθαι προσήκει τὸ συνειδὸς ἑκάστου ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας, καὶ εἴ τι γέγονε παρὰ τὸ δέον ἢ ἐνθύμημα τῶν ἀπηγορευμένων, ἢ λόγος ἔξω τοῦ καθήκοντος, ἢ περὶ τὴν προσευχὴν ῥαθυμία. ἢ ἀκηδιασμὸς τῆς ψαλμῳδίας, ἢ τοῦ κοινοῦ βίου ἐπιθυμία, μὴ ἐπικρυπτέσθω τὸ πλημμέλημα, ἀλλὰ τῷ κοινῷ ἐξαγγελλέτω, ὡς ἂν διὰ κοινῆς προσευχῆς θεραπευθῇ τὸ πάθος τοῦ συνενεχθέντος τῷ τοιούτῳ κακῷ.

Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἀσκητικός.

Ὁ ἀσκητικὸς βίος ἕνα σκοπὸν ἔχει, τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν, καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον πρὸς αὐτὴν συνεργῆσαι τὴν πρόθεσιν ὡς θείαν ἐντολὴν, οὕτω μετὰ φόβου παραφυλάττειν. οὐδὲ γὰρ αὐταὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ θεοῦ πρὸς ἄλλο τι βλέπουσιν, εἰ μὴ πρὸς τὸ σωθῆναι τοὺς ὑπακούοντας. χρὴ τοίνυν καθάπερ οἱ εἰς τὸ λουτρὸν εἰσιόντες γυμνοῦνται παντὸς περιβλήματος, οὕτω καὶ τοὺς τῇ ἀσκητικῇ προσερχομένους ζωῇ, πάσης ὕλης βιωτικῆς γυμνωθέντας ἐντὸς τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν γενέσθαι βίου. τὸ μὲν οὖν προηγούμενόν ἐστιν, καὶ οὗ μάλιστα προσήκει τὸν χριστιανὸν ἐπιμελεῖσθαι, γυμνωθῆναι τὰ κατὰ τὴν κακίαν πάθη, τὰ ποικίλα τε καὶ διάφορα, δι' ὧν μολύνεται ἡ ψυχή. χρὴ δὲ κατὰ δεύτερον λόγον καὶ τὴν τῶν ὑπαρχόντων ἀποταγὴν κατορθωθῆναι τῷ πρὸς τὸν ὑψηλὸν ἀποβλέποντι βίον, διότι πολὺν παρέχει περισπασμὸν τῇ ψυχῇ ἡ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων φροντίς τε καὶ ἐπιμέλεια. ὅταν οὖν πλείους πρὸς τὸν αὐτὸν βλέποντες τῆς σωτηρίας σκοπὸν, τὴν μετ' ἀλλήλων ζωὴν καταδέξωνται, χρὴ τοῦτο πρὸ πάντων ἐν αὐτοῖς κρατηθῆναι, τὸ, μίαν ἐν πᾶσι καρδίαν εἶναι, καὶ θέλημα ἓν, καὶ μίαν ἐπιθυμίαν. καὶ καθὼς νομοθετεῖ ὁ ἀπόστολος, ἓν γενέσθαι σῶμα ἐκ διαφόρων μελῶν συνηρμοσμένον πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς συνοδίας. τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ἄλλως κατορθωθῆναι, εἰ μὴ ἐκεῖνο κρατήσειε, τὸ μὴ ἐπονομάζεσθαί τινι ἀποτεταγμένως μήτε ἱμάτιον, μήτε σκεῦος, μήτε ἄλλο τι, τῶν εἰς τὴν κοινὴν ζωὴν χρησιμευόντων, ἵνα ἕκαστον τούτων τῆς χρείας ᾖ, καὶ μὴ τοῦ κεκτημένου. καὶ ὥσπερ ἀνάρμοστον ἐστὶ τῷ μείζονι σώματι τὸ μικρὸν ἱμάτιον, ἢ τῷ μικροτέρῳ τὸ τελειότερον, ἀλλ' ἑκάστῳ τὸ σύμμετρόν ἐστι, καὶ ἐπωφελὲς, καὶ εὐάρμοστον, οὕτω καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἡ κλίνη, τὰ στρώματα, τὸ θερμὸν περιβόλαιον, τὸ ὑπόδημα τοῦ πάνυ χρήζοντος, οὐχὶ τοῦ κεκτημένου εἶναι ὀφείλει. καθάπερ γὰρ τῷ φαρμάκῳ ὁ τραυματισθεὶς, οὐχ ὁ ὑγιαίνων κέχρηται, οὕτω καὶ τῶν πρὸς τὴν ἄνεσιν τοῦ σώματος ἐπινοουμένων, οὐχ ὁ τρυφῶν, ἀλλ' ὁ χρήζων τῆς ἀνέσεως ἀπολαυέτω. ἐπειδὴ δὲ ποικίλα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἤθη ἐστὶ, καὶ οὐ πάντες ὁμοίως περὶ τῶν χρησίμων βουλεύονται, ἵνα μή τις ἀκαταστασία ᾖ, ἑκάστου κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα πολιτευομένου, προσήκει τὸν ἕνα παρὰ τῶν ἄλλων συνέσει καὶ εὐσταθείᾳ, καὶ τῇ κατὰ τὴν ζωὴν ἀκριβείᾳ μεμαρτυρημένον διαφέρειν, τοῦτον προΐστασθαι εἰς τὸ καθηγήσασθαι τῶν ἄλλων, ἵνα τὸ ἐν τούτῳ ἀγαθὸν κοινὸν πάντων τῶν μιμουμένων γένηται. ὥσπερ γὰρ εἰ πλείονες ζωγράφοι ἑνὸς προσώπου χαρακτῆρα γράφοιεν, πᾶσαι αἱ εἰκόνες ὁμοίως πρὸς ἀλλήλας ἕξουσι διὰ τὸ, τῷ ἑνὶ ὡμοιῶσθαι, οὕτω τὰ πολλὰ ἤθη, εἰ πρὸς τὴν τοῦ ἑνὸς μίμησιν βλέποι, πᾶσιν ὁμοίως ὁ ἀγαθὸς τοῦ βίου χαρακτὴρ ἐπιλάμψει.

βλέπειν ἐλευθερίως. ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, πρὸς τὴν τῆς ὀδύνης αἴσθησιν ἀσχο-
λεῖται καὶ ἐπικλίνεται, συνταπεινουμένη τῇ κακοπαθείᾳ τοῦ σώματος. ἔστω τοίνυν ἡ
χρῆσις τῇ χρείᾳ σύμμετρος, καὶ ὁ οἶνος μήτε βδελυκτὸς ἔστω εἰ πρὸς θεραπείαν παρα-
λαμβάνοιτο, μήτε σπουδαζέσθω χωρὶς ἀνάγκης, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὡσαύτως ταῖς
χρείαις, μὴ ταῖς ἐπιθυμίαις ὑπηρετείτω τῶν ἀσκουμένων. προσευχῆς καιρὸς ἔστω ἅπας
ὁ βίος. μάλιστα ἐπειδὴ χρήποτε διαλείμμασι τὸ σύντονον τῆς ψαλμῳδίας καὶ τῆς γονυ-
κλισίας διαναπαύειν, ἀκολουθητέον τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων τετυπωμένοις εἰς προσευχὴν
» ὥραις. φησὶ τοίνυν ὁ μέγας Δαβίδ. ὅτι μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι
» ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. ᾧ καὶ Παῦλος καὶ Σίλας ἀκολουθοῦντες εὑρίσκον-
ται, κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὸν θεὸν αἰνοῦντες. εἶτα φησὶν ὁ αὐτὸς προ-
φήτης. ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας. ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος παρουσία, κα-
τὰ τὴν τρίτην γέγονεν ὥραν καθὼς ἐν ταῖς πράξεσι μεμαθήκαμεν. ὅτε διαχλευαζόντων
» ε. τῇ ποικίλῃ τῶν γλωσσῶν ἐνεργείᾳ τῶν φαρισαίων τοὺς μαθητὰς, φησὶν ὁ Πέτρος. μὴ
» μεθύειν τοὺς ταῦτα λαλοῦντας. ὥρα γάρ ἐστι τρίτη. ἡ δὲ ἐνάτη τοῦ δεσποτικοῦ πάθους
» ἐστὶ μνημόσυνον τοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ζωῆς γενομένου. ἀλλ' ἐπειδὴ φησὶν ὁ Δαβίδ, ὅτι
ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ᾔνεσά σε ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. οἱ δὲ μνημονευθέντες
τῆς προσευχῆς καιροὶ, οὐ πληροῦσι τὴν ἑβδομάδα τῶν προσευχῶν, τὴν μεσημβρινὴν
προσευχὴν διατμητέον. καὶ τὴν μὲν, πρὸ τοῦ προσενέγκασθαι τὴν τροφήν. τὴν δὲ,
μετὰ τὸ προσενέγκασθαι. ὥστε γενέσθαι καὶ ἡμῖν ἐν τύπῳ, τὸ, ἑπτάκις τῆς ἡμέρας αἰνεῖν
τὸν θεὸν, κατὰ πᾶσαν τῆς ἡμέρας περίοδον. αἱ εἴσοδοι τῶν ἀσκητηρίων ταῖς μὲν γυναι-
ξὶν ἀποκεκλείσθωσαν. ἄνδρες δὲ, μὴ πάντες εἰσίτωσαν. ἀλλ' ὅσοι ἂν ὑπὸ τοῦ κα-
θηγουμένου καταπιστευθῶσι τὴν εἴσοδον. πολλάκις γὰρ ἡ ἀδιαφορία τοῦ εἰσιόντος, ἀκαί-
ρων λόγων καὶ ἀνωφελῶν διηγημάτων ἀκολουθίαν ταῖς καρδίαις ἐντίθησιν εἰς ματαίας
τε καὶ ἀνωφελεῖς διανοίας, ἐκ τῶν ματαίων λόγων ἐκβάλλει. καὶ διὰ τοῦτο νόμος ἔστω
κοινὸς, μόνον ἐρωτᾶσθαι τὸν καθηγούμενον καὶ ἀποκρίνεσθαι ὑπὲρ ὧν προσήκει γενέ-
σθαι τινὰ κατὰ ἀνάγκην λόγον. τοὺς δὲ λοιποὺς μὴ ἀποκρίνεσθαι, τοῖς ἀδολεσχοῦσιν
ἐν ὁμιλίαις ματαίαις, ἵνα μὴ συγκαθελκυσθῇ πρὸς τὴν ἀργῶν ῥημάτων ἀκολουθίαν.
ἀποθήκη δὲ τοῖς πᾶσιν ἔστω μία κοινὴ, καὶ μηδὲν ἴδιον ἑκάστῳ ὀνομαζέσθω. μὴ ἱμάτιον,
μὴ ὑπόδημα, μὴ ἄλλό τι τῶν πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν τοῦ σώματος. ἀλλ' ἐν τῇ ἐ-
ξουσίᾳ τοῦ καθηγουμένου χρῆσις ἔστω ἐκ τῶν κοινῶν τὸ κατ' ἄλληλον ἑκάστου χρησιμεύειν,
κατὰ τὴν τοῦ προηγουμένου ὑφήγησιν. ἐν δὲ τῇ κοινῇ ταύτῃ συσκηνίᾳ, μερικὰς φι-
λίας καὶ ἑταιρείας ὁ τῆς ἀγάπης θεσμὸς οὐ συγχωρεῖ. ἀνάγκη γὰρ πᾶσαν τὰς ἐν μέρει γι-
νομένας προσπαθείας, εἰς πολλὰ βλάπτειν τὴν κοινὴν συμφωνίαν. νῦν δὲ τῷ μέτρῳ
τῆς διαθέσεως, πάντας προσήκει πρὸς ἀλλήλους βλέπειν, καὶ οὐ μέτρον τῆς ἀγάπης
ἐπὶ πάντας κρατεῖν τοῦ πληρώματος. εἰ δέ τις εὑρεθῇ πλείονι σχέσει ἀγαπητικῶς ἔχων
πρὸς μοναχὸν ἀδελφὸν, ἢ συγγενῆ, ἢ πρὸς ἄλλόν τινα δι' οἵαν δή ποτε πρόφασιν, ὡς τὸ
κοινὸν ἀδικῶν, σωφρονιζέσθω. ὁ γὰρ πλεονασμὸς τῆς διαθέσεως ἐπὶ τοῦ ἑνὸς προσώπου,
κατηγορίαν ἔχει τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐλλείψεως πολλήν. τὰ δὲ ἐπιτίμια ἐπὶ πλημμελείᾳ
τινὶ καταγνωσθέντος, πρὸς μέτρον τοῦ ἁμαρτήματος ἔστω. καὶ τὸ κωλυθῆναι συστῆναι
εἰς ψαλμῳδίαν. καὶ τὸ μὴ παραδεχθῆναι εἰς εὐχῆς κοινωνίαν. καὶ τὸ ἀπόβλητον γενέ-
σθαι εἰς τὴν τῆς τροφῆς μετουσίαν. ἐν ᾧ καὶ τὴν ποσότητα τοῦ σφάλματος ὁρίσει τὸ
ἐπιτίμιον τῷ ἐξαμαρτάνοντι, ὁ ἐπιστατεῖν ταχθεὶς τῇ κοινῇ εὐταξίᾳ. ἡ δὲ ὑπηρεσία γι-
νέσθω τῇ κοινῇ συνοδίᾳ ἐκ περιόδου, δύο κατ' ἀκολουθίαν ἐν ἑβδομάδι μιᾷ πᾶσαν τὴν
ὑπὸ τῆς χρείας ἐπιζητουμένην σπουδὴν ἐκτελούντων, ἵνα καὶ ὁ μισθὸς τῆς ταπεινοφρο-
σύνης κοινὸς ᾖ, καὶ μὴ ἐξῇ τινὶ, μὴ δὲ ἐν τῷ καλῷ πλεονεκτεῖν τὴν συνοδίαν, καὶ ἡ ἀνά-
παυσις ἐν τῷ ἴσῳ πᾶσιν ὑπάρχῃ. τὸ γὰρ ἐν μέρει κοποῦσθαι, καὶ ἐν μέρει διαναπαύε-
σθαι ἀνεπαίσθητον τοῖς κάμνουσι τὸν κόπον ποιεῖ. ἐξουσίαν ἔχει ὁ προεστὼς τοῦ τάγ-
ματος, καὶ ἐπὶ ἀναγκαίας προόδους τοὺς κατὰ γνώμην προσάγειν. καὶ προστάσσειν
οἷς ἂν συμφέρῃ τὸ οἰκουρεῖν, καὶ ἐντὸς τοῦ οἴκου μένειν. πολλάκις γὰρ τοῖς νέοις σώ-
μασι καὶ ὅτι μάλιστα ἡ ἐκ τῆς ἐγκρατείας κακοπάθεια σπουδάζηται, ἐπανθεῖ πως

τὴν θείαν ἐμποδίζει ζωήν. πρὸς ταῦτα τοίνυν χρὴ βλέπειν τὸν ἀποταξάμενον τῷ βίῳ, ὡς μηδενὶ τρόπῳ τὸ τοῦ θεοῦ σκεῦος ἑαυτὸν τῇ ἐμπαθεῖ χρήσει καταμολύνειν. λογίζεσθαι δὲ ἐκεῖνα μάλιστα χρή, ὅτι διαβὰς τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, πρὸς τὴν ἀσώματον πολιτείαν ἑαυτὸν μετέστησεν, ὁ τὸν τῶν ἀγγέλων βίον ἑλόμενος. ἴδιον γὰρ τοῦτο τῆς ἀγγελικῆς ἐστὶ φύσεως τό, ἀπηλλάχθαι τῆς γαμικῆς συζυγίας· μηδὲ πρὸς ἄλλο τι κάλλος μετεωρίζεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ θεῖον πρόσωπον διηνεκῶς ἀτενίζειν. ὁ τοίνυν πρὸς τὴν ἀγγελικὴν ἀξίαν μεταταξάμενος, εἰ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐμμολύνοιτο πάθεσιν, ὅμοιός ἐστι δορᾷ παρδάλεως, ἧς οὔτε λευκὴ παντελῶς ἡ θρίξ, οὔτε μέλαινα διόλου, ἀλλὰ τῇ μίξει τῶν ἑτεροχροούντων διεστιγμένη, οὔτε ἐν τοῖς μέλασιν, οὔτε ἐν τοῖς λευκοῖς ἀριθμεῖται. ταῦτα μὲν οὖν κοινοτέρα τις ἔστω παραγγελία τῶν τὸν ἐγκρατῆ καὶ ἁγνὸν βίον προελομένων. ἐπειδὴ δὲ χρὴ καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἀκριβῶς διαλέξασθαι, ἀναγκαῖον ἂν εἴη δι' ὀλίγων καταλιπεῖν καὶ περὶ τούτων ὑπόμνημα, οἳ χωρισθέντες τοῦ κοινοῦ βίου, καὶ πρὸς τὴν θειοτέραν ζωὴν ἑαυτοὺς ἀσκοῦντες, μὴ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲ καταμόνας ἀσκείσθωσαν. ἐμμάρτυρον γὰρ εἶναι προσήκει τὸν τοιοῦτον βίον, ὡς ἂν ἐκτὸς εἶναι πονηρᾶς ὑποψίας. καὶ ὥσπερ ὁ πνευματικὸς νόμος οὐκ ἐλάττονας εἶναι τῶν δώδεκα βούλεται, τοὺς τὸ μυστικὸν πάσχα ἐσθίοντας. οὕτως καὶ ἐνταῦθα πλεονάζειν μᾶλλον ἢ ἐλαττοῦσθαι τὴν δεκάδα τῶν τὴν πνευματικὴν πολιτείαν συνασκουμένων, ἀρχηγὸς εἷς τῆς εὐσχημοσύνης τοῦ βίου προκαθεζέσθω, ἐν δοκιμασίᾳ βίου καὶ ἤθους καὶ πάσης κοσμίας ἀναστροφῆς, τῶν λοιπῶν προκριθείς, συμπαραλαμβανομένης καὶ τῆς κατὰ τὸν χρόνον ἡλικίας πρὸς τὴν προτίμησιν. αἰδεσιμώτερον γάρ πως ἐν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων τὸ γεραρώτερον. οὗτος δὲ τοσαύτην ἐξουσίαν ἐχέτω, ἑκουσίως τῆς ἀδελφότητος ἐν εὐπειθείᾳ μόνον καὶ ταπεινοφροσύνῃ ὑπακουούσης, ὥστε μὴ ἐξεῖναι μηδενὶ τῶν κατὰ τὴν συνοδίαν, ἀντιβαίνειν τῷ βουλήματι αὐτοῦ, ἐν οἷς ὑφηγεῖταί τι τῶν εἰς εὐσχημοσύνην τε καὶ ἀκρίβειαν βίου συμβαλλομένων. ἀλλ' ὥσπερ φησὶν ὁ ἀπόστολος τοῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναις ἐξουσίαις μὴ ἀντιτάσσεσθαι, κρίνεσθαι γὰρ τοὺς ἀντιτασσομένους τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ. οὕτω καὶ ἐνταῦθα πεπεῖσθαι προσήκει τὴν λοιπὴν ἀδελφότητα, μὴ κατὰ τὸ αὐτόματον, ἀλλὰ κατὰ τὴν θείαν βούλησιν, τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν τῷ ἐπιστατοῦντι δεδόσθαι, ὥστε ἀνεμπόδιστον γίνεσθαι τὴν κατὰ θεὸν προκοπήν. τοῦ μὲν ὑποτιθεμένου πᾶν ὅσον ψυχωφελές τε καὶ χρήσιμον. τῶν δὲ ἐν εὐπειθείᾳ τὰς ἀγαθὰς συμβουλίας δεχομένων. ἐπεὶ οὖν προσήκει παντὶ τρόπῳ τῷ προεστῶτι εὐπειθῆ τε καὶ ὑποχείριον εἶναι τὴν συνοδίαν, ἀναγκαῖόν ἐστι τοιοῦτον ἐκλέγεσθαι τὸν καθηγούμενον τῆς πολιτείας ταύτης, ὡς παντὸς ἀγαθοῦ ὑπόδειγμα τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀποβλέπουσι, τὸν ἐκείνου γίνεσθαι βίον. καὶ ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος· νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικόν. οὕτω μοι δοκεῖ δεῖν καὶ τὸν τούτου ἐξετάζειν βίον. μὴ μόνον εἰ τῷ χρόνῳ τὸ γεραιὸν ἔχοι. ἔστι γὰρ καὶ ἐν πολιᾷ καὶ ῥυτίδι, νεωτερίζειν κατὰ τὸ ἦθος. ἀλλὰ προηγουμένως, εἰ τὸ ἦθος καὶ ὁ τρόπος διὰ κοσμιότητος πεπολίτευται. ὥστε πᾶν τὸ παρ' αὐτοῦ λεγόμενόν τε καὶ γινόμενον, ἀντὶ νόμου καὶ κανόνος τῇ συνοδίᾳ γίνεσθαι. ἐπίνοια δὲ τροφῆς πρέπει τοῖς ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ διάγουσιν, ἣν ὁ ἀπόστολος ὑποτίθεται, ἵνα ἐργαζόμενοι ταῖς χερσίν, εὐσχημόνως τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι. διατίθεσθαι δὲ προσήκει τὴν ἐργασίαν ἐπί τινος πρεσβύτου, τῇ σεμνότητι βίου μαρτυρουμένου, ὃς καταλέξει τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν πρὸς τὰς ἐπιζητουμένας χρείας. ὥστε καὶ τὴν ἐντολὴν κατορθοῦσθαι τὴν κελεύουσαν, ἐν ἱδρῶτι καὶ πόνῳ τὴν τροφὴν πορίζειν, καὶ εὐσχημοσύνην ἀνεπίληπτον καὶ ἄμωμον μένειν, ἐν τῷ μηδεμίαν αὐτοῖς ἀνάγκην ἐγγίνεσθαι, διὰ τὴν τοῦ βίου χρείαν δημοσιεύεσθαι. ἐγκρατείας δὲ ὁ κάλλιστος ὅρος καὶ κανὼν οὗτος ἔστω, τὸ μήτε πρὸς τρυφήν, μήτε πρὸς κακοπάθειαν τοῦ σώματος βλέπειν, ἀλλὰ φεύγειν ἐν ἑκατέρῳ τὴν ἀμετρίαν, ἵνα μήτε πολυσαρκοῦσα ταράσσηται, μήτε νοσώδης γενομένη, ἀδυνατῇ πρὸς τὴν τῶν ἐντολῶν ἐργασίαν. ἴση γὰρ ἐξ ἑκατέρων ἡ βλάβη τῇ ψυχῇ προσγίνεται, καὶ τὸ ἀνυπότακτον εἶναι τὴν σάρκα δι' εὐεξίας ἀποσκιρτῶσαν εἰς ἀτόπους ὁρμάς, καὶ ὅταν παρειτός τε καὶ ἐκλελυμένη καὶ ἀκίνητος ὑπὸ ἀλγηδόνων συνέχηται. οὐ γὰρ ἄγει σχολὴν ἡ ψυχὴ ἐν τῇ τοιαύτῃ τοῦ σώματος καταστάσει, πρὸς τὰ ἄνω

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας λόγος ἀσκητικός.

Ἄνθρωπος κατ᾽ εἰκόνα θεοῦ ἐγένετο καὶ ὁμοίωσιν. ἡ δὲ ἁμαρτία, τὸ κάλλος τῆς εἰκόνος ἠχρείωσεν, εἰς τὰς ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν καθελκύσασα. ὁ δὲ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, ἡ ἀληθινή ἐστι ζωή. ὁ οὖν ἀπολέσας τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότητα, ἀπώλεσε τὴν πρὸς τὴν ζωὴν οἰκειότητα. τὸν δὲ ἐκτὸς τοῦ θεοῦ ὄντα, ἐν τῇ μακαρίᾳ ζωῇ γενέσθαι ἀμήχανον. οὐκοῦν ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν, ἧς διὰ τῆς ἁμαρτίας ἠλλοτριώθημεν. καὶ πάλιν κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ εἰκόνα ἑαυτοὺς καλλωπίσωμεν, διὰ τῆς ἀπαθείας ὁμοιωθέντες τῷ κτίσαντι. ὁ γὰρ τὸ ἀπαθὲς τῆς θείας φύσεως καθὼς ἐστὶ δυνατὸν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ μιμησάμενος, οὗτος ἐπανέλαβεν ἐπὶ τῆς ἰδίας ψυχῆς τοῦ θεοῦ τὴν εἰκόνα. ὁ δὲ ὁμοιωθεὶς τῷ θεῷ κατὰ τὸν ῥηθέντα τρόπον, καὶ τῆς θείας ζωῆς ἐκτήσατο πάντως τὴν ὁμοιότητα, εἰς τὸ διηνεκὲς παραμένων τῇ ἀϊδίῳ μακαριότητι. εἰ οὖν διὰ τῆς ἀπαθείας τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ πάλιν ἀναλαμβάνομεν, ἡ δὲ πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότης, τὸ διηνεκὲς τῆς ζωῆς ἡμῖν χαρίζεται, πάντων ἀμελήσαντες τῶν ἄλλων, ταύτης γενώμεθα τῆς σπουδῆς, ὥστε μηδενὶ πάθει μηδέποτε καταδυναστευθῆναι ἡμῶν τὴν ψυχήν, ἀλλ᾽ ἀκλινῆ καὶ ἀκατάβλητον ἐν ταῖς τῶν πειρασμῶν προσβολαῖς τὴν διάνοιαν ἡμῶν διαμένειν, ἵνα γενώμεθα τῆς θείας μακαριότητος μέτοχοι. τῆς δὲ τοιαύτης σπουδῆς, συνεργός ἐστιν ἡ παρθενία, τοῖς κατὰ λόγον μετιοῦσι τοῦτο τὸ χάρισμα. οὐ γὰρ ἐν μόνῳ τῷ φείσασθαι τῆς παιδοποιίας κατορθοῦται τὸ χάρισμα τῆς παρθενίας, ἀλλ᾽ ἅπας ὁ βίος καὶ ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἦθος παρθενεύειν ὀφείλει, διὰ παντὸς ἐπιτηδεύματος, τοῦ ἀγάμου τὴν ἀφθαρσίαν ἐπιδεικνύμενος. ἔστι γὰρ καὶ λόγῳ πορνεῦσαι, καὶ ὀφθαλμῷ μοιχεῦσαι, καὶ δι᾽ ἀκοῆς μολυνθῆναι, καὶ τῇ καρδίᾳ μίασμα δέξασθαι, καὶ τῇ περὶ τὴν βρῶσιν καὶ πόσιν ἀμετρίᾳ, ἐκπεσεῖν τῶν ὅρων τῆς σωφροσύνης. ὁ γὰρ ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπὸ τὸν κανόνα τῆς παρθενίας ἑαυτὸν ἐγκρατείᾳ φυλάσσων, ἀληθῶς δείκνυσι τελείαν ἐν ἑαυτῷ διὰ πάντων ἀπηρτισμένην τῆς παρθενίας τὴν χάριν. οὐκοῦν εἴπερ ἐπιθυμοῦμεν καθ᾽ ὁμοιότητα τοῦ θεοῦ, τὸν χαρακτῆρα τῆς ψυχῆς ἡμῶν διὰ τῆς ἀπαθείας καλλωπισθῆναι, ἵνα διὰ τούτου καὶ ἡ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἀϊδιότης προσγένηται, προσέχωμεν ἑαυτοῖς, μήπου τι τῆς ἐπαγγελίας ἀνάξιον ποιοῦντες, ὑπὸ τὸ κρίμα τοῦ Ἀνανίου γενώμεθα. ἐξῆν γὰρ τῷ Ἀνανίᾳ τὴν ἀρχὴν μὴ ἐπαγγείλασθαι τῷ θεῷ τὴν κτῆσιν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀπιδὼν δόξαν, τὸ μὲν κτῆμα διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῷ θεῷ ἀφιέρωσεν, ὡς ἂν θαυμασθείη παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῇ φιλοτιμίᾳ. τοῦ τιμήματος δὲ ἐνοσφίσατο, τοιαύτην ἐκίνησε καθ᾽ ἑαυτοῦ τοῦ κυρίου τὴν ἀγανάκτησιν, ἧς ὑπηρέτης ὁ Πέτρος ἦν, ὡς μηδὲ μετανοίας θύραν εὑρεῖν. οὐκοῦν πρὸ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ σεμνοῦ βίου ἔξεστι τῷ βουλομένῳ κατὰ τὸ συγκεχωρημένον καὶ ἔννομον, εἰς ἀκολουθίαν βίου ἐλθεῖν, καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ συζυγίᾳ τοῦ γάμου, προληφθέντα δὲ διὰ τῆς οἰκείας ὁμολογίας, φυλάσσειν προσήκει ἑαυτὸν τῷ θεῷ, καθάπερ τινῶν ἱερῶν ἀναθημάτων, ὡς ἂν μὴ τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐνέχοιτο κρίματι. τὸ ἀφιερωμένον διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῷ θεῷ σῶμα, πάλιν τῇ τοῦ κοινοῦ βίου ὑπηρεσίᾳ καταρρυπώσας. λέγω δὲ τοῦτο, οὐ μόνον πρὸς τὸ ἓν εἶδος τοῦ πάθους βλέπων καθώς τινες οἴονται, ἐν μόνῃ τῇ τοῦ σώματος φυλακῇ τὸ κατόρθωμα τῆς παρθενίας περιορίζοντες, ἀλλὰ τὸ κατὰ πάντα τρόπον παθητικῆς διαθέσεως, τὸν μέλλοντα φυλάσσειν ἑαυτὸν τῷ θεῷ, μηδενὶ τῶν κοσμικῶν παθημάτων ἐμμολυνθῆναι. ὀργὴ καὶ φθόνος, καὶ μνησικακία, ψεῦδος καὶ ὑπερηφανία, μετεωρισμὸς καὶ ἀκαιρολογία. περὶ τὰς εὐχὰς ἀργία, καὶ ἡ περὶ τὰ μὴ ὄντα ἐπιθυμία. ἐντολῶν ἀμέλεια, καὶ καλλωπισμὸς ἱματίων. προσώπων ὡραϊσμός, καὶ συντυχίαι καὶ ὁμιλίαι, ἔξωθεν τοῦ πρέποντός τε καὶ ἀναγκαίου γινόμεναι. ταῦτα πάντα τοσαύτης ἄξια παραφυλακῆς ἐστὶ τῷ διὰ τῆς παρθενίας ἀφιερώσαντι τῷ θεῷ ἑαυτόν, ἴσον μικροῦ δεῖν κίνδυνον εἶναι ἔν τε τούτων συνενεχθῆναι, καὶ ἐν τῇ ἀπειρημένῃ ἁμαρτίᾳ γενέσθαι. πάντα γὰρ τὰ διὰ πάθους γινόμενα, λυμαίνεταί πως τῇ τῆς ψυχῆς καθαρότητι, καὶ πρὸς

πρὸς κορ.

ἑαυτὸν ἀποδεδωκότος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας. θεοῦ ἐσμὲν συνεργοί, θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε. ὡς φυτευτὰς κλημάτων θεοῦ ἀλλοτρίων μὲν οὐδὲν τῆς ἀμπέλου, ἥτις ἐστὶ χριστός. οὔτε μὴν ἄκαρπον ἀναφύεσθαι ἐῶντας· τὰ δὲ οἰκεῖα καὶ καρποφόρα διὰ πάσης ἐπιμελείας βελτιοῦντας.

ἰωάννης

ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ.

πρὸς κορ.

ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν.
ὡς οἰκονόμους ναοῦ θεοῦ καταρτίζοντας τὴν ἑκάστου ψυχὴν εἰς τὸ συναρμολογηθῆναι τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν.

πρὸς κορ. α

κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθηκα. ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστι [illegible]

πρὸς ἐφεσί

Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον θεοῦ ἐν πνεύματι.

Τί ἴδιον χριστιανοῦ; Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.
Τί ἴδιον πίστεως; Ἀδιάκριτος πληροφορία τῆς ἀληθείας τῶν θεοπνεύστων ῥημάτων, οὐδενὶ λογισμῷ, οὔτε ὑπὸ φυσικῆς ἀνάγκης εἰσαγομένῳ, οὔτε πρὸς εὐσέβειαν ἐσχηματισμένῳ διασαλευομένη. Τί ἴδιον πιστοῦ; Τὸ ἐν τοιαύτῃ πληροφορίᾳ συνδιατίθεσθαι τῇ δυνάμει τῶν εἰρημένων, καὶ μηδὲν τολμᾶν ἀθετεῖν, ἢ ἐπιδιατάσσεσθαι. εἰ γὰρ πᾶν, ὃ οὐκ
» ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστίν, ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος. ἡ δὲ πίστις ἐξ ἀκοῆς. ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ, πᾶν τὸ ἐκτὸς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς οὐκ ἐκ πίστεως ὄν, ἁμαρτία ἐστίν.
Τί ἴδιον τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης; Τὸ τηρεῖν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ κατὰ σκοπὸν τῆς αὐτοῦ δόξης. Τί ἴδιον τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης; Τὸ μὴ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀγαπωμένου πρὸς τὸ συμφέρον τῇ τε ψυχῇ, καὶ τῷ σώματι.
Τί ἴδιον χριστιανοῦ; Τὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος γεννηθῆναι ἄνωθεν.
Τί ἴδιον τοῦ γεννηθέντος ἐξ ὕδατος; Τό, καθὼς ὁ χριστὸς ἀπέθανε τῇ ἁμαρτίᾳ ἐφάπαξ, οὕ-
» τω καὶ αὐτὸν νεκρὸν εἶναι καὶ ἀκίνητον πρὸς πᾶσαν ἁμαρτίαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὅτι
» ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. συνετάφημεν οὖν
» αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄν-
» θρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡ-
» μᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. Τί ἴδιον τοῦ γεννηθέντος ἐκ πνεύματος; Τό, γενέσθαι ἐκεῖνο κατὰ
» τὸ διδόμενον μέτρον, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐξ οὗ ἐγεννήθη, καθὼς γέγραπται, ὅτι τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς
» σαρκός, σάρξ ἐστι. καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστιν. Τί ἴδιον τοῦ ἄνωθεν γεννηθέντος.
» Τό, ἀπεκδύσασθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.
» καὶ ἐνδύσασθαι τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν
» κατὰ τὸ εἰρημένον. ὅτι ὅσοι εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε.
» Τί ἴδιον χριστιανοῦ. Τό, καθαρισθῆναι μὲν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύ-
» ματος ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. ἐπιτελεῖν δὲ ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ ἀγάπῃ τοῦ χριστοῦ,
» καὶ μὴ ἔχειν σπίλον ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' εἶναι ἅγιον καὶ ἄμωμον, καὶ οὕτως
» ἐσθίειν τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ καὶ πίνειν τὸ αἷμα. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ
» ἐσθίει καὶ πίνει. Τί ἴδιον τῶν ἐσθιόντων τὸν ἄρτον, καὶ πινόντων τὸ ποτήριον τοῦ θεοῦ.
Τό, τὴν μνήμην φυλάσσειν διηνεκῆ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος.
Τί ἴδιον τῶν φυλασσόντων τὴν τοιαύτην μνήμην. Τό, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῆν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. Τί ἴδιον χριστιανοῦ. Τό, περισσεύειν αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην ἐν παντὶ πλέον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων κατὰ τὸ μέτρον τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου διδασκαλίας. Τί ἴδιον χριστιανῶν. Τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. Τί ἴδιον χριστιανοῦ. Τὸ προορᾶσθαι τὸν κύριον ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ παντός. Τί ἴδιον χριστιανοῦ. Τὸ ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας καὶ ὥρας γρηγορεῖν, καὶ ἐν τῇ τελειότητι τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ἕτοιμον εἶναι, εἰδότα, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖ, ὁ κύριος ἔρχεται.

τοῦ ἐν

μένων τι πληρωμένους τῶν πρὸς λατρείαν θεοῦ. Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει. καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν. καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν. Ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος. λέγει γὰρ ἡ γραφή, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. Ὡς θυσίαν ἄμωμον καὶ ἀλώβητον. παντὶ μέλει, καὶ μέρει τῆς εὐσεβείας τὸ ὑγιὲς διασώζοντα. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. Ὡς τέκνα θεοῦ μεμορφωμένους, πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ κατὰ τὸ μέτρον τὸ αὐτοῖς κεχαρισμένον. Τεκνία ἔτι μικρὸν μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι. Τεκνία μου οὓς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν. Ὡς φῶς ἐν κόσμῳ, [illegible]τους εἶναι ἀνεπιλήπτους κακίας, καὶ τοὺς πλησιάζοντας αὐτοῖς φωτίζειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, πρὸς τὸ γενέσθαι ὃ δεῖ, ἢ ἐλέγχειν ὅ ἐστιν. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἐν οἷς ἐστε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ. Ὡς ἅλας ἐν γῇ, ὥστε τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς ἀνακαινοῦσθαι τῷ πνεύματι πρὸς ἀφθαρσίαν. Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. Ὡς λόγον ζωῆς τῇ πρὸς τὰ παρόντα νεκρώσει πιστευομένους τὴν ἐλπίδα τῆς ὄντως ζωῆς.
Ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ. Ποταποὺς βούλεται εἶναι ὁ λόγος τοὺς πιστευομένους τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου ὡς ἀποστόλους καὶ ὑπηρέτας χριστοῦ καὶ οἰκονόμους πιστοὺς μυστηρίων θεοῦ, μόνα τὰ διατεταγμένα ὑπὸ τοῦ κυρίου ἀπαραλείπτως ἔργῳ καὶ λόγῳ πληροῦντας.
Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὃ δὲ λοιπὸν ζητεῖτε ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ.
Ὡς κήρυκας βασιλείας οὐρανῶν ἐπὶ καταλύσει τοῦ ἔχοντος τὸ κράτος τοῦ θανάτου ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Διαμαρτύρομαι ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, κήρυξον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.
Ὡς τύπον, ἢ κανόνα τῆς εὐσεβείας εἰς κατόρθωσιν μὲν τῆς ἐν πᾶσιν ἐντολῆς τῶν ἀκολουθούντων τῷ κυρίῳ. ἔλεγχον δὲ τῆς διαστροφῆς τῶν ἐν οἱαδήποτοῦν ἀπειθούντων. Τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος. τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος. κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν. καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε. καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. Τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ. ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. Σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ. ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Ὡς ὀφθαλμὸν ἐν σώματι διακριτικοὺς μὲν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν φαύλων, κατευθύνοντας δὲ τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ πρὸς τὰ ἑκάστῳ ἐπιβάλλοντα. Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός, ἐὰν οὖν ᾖ ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. Ὡς ποιμένας προβάτων χριστοῦ, μὴ δὲ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτῶν θεῖναι ἐν καιρῷ παραιτουμένους ὑπὲρ τοῦ μεταδοῦναι αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ. ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.
Ὡς ἰατροὺς ἐν πολλῇ εὐσπλαγχνίᾳ κατ᾽ ἐπιστήμην τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας θεραπεύοντας τὰ πάθη τῶν ψυχῶν εἰς περιποίησιν τῆς ἐν χριστῷ ὑγείας καὶ διαμονῆς.
Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες.
Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν.
Ὡς πατέρας καὶ τροφοὺς ἰδίων τέκνων, ἐν πολλῇ διαθέσει τῆς ἐν χριστῷ ἀγάπης εὐδοκοῦντας μεταδοῦναι αὐτοῖς οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς.
Τεκνία ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι. Ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. Ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ὁμειρόμενοι ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν. οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε. Ὡς θεοῦ συνεργοὺς πρὸς μόνα τὰ ἄξια θεοῦ ἔργα, [illegible]

Ἰωάννης
πρὸς κορ. β
πρὸς ῥωμ.
Ἰωάννης
πρὸς γαλ.
Ματθαῖος
πρὸς φιλιπ.
Ματθαῖος
πρὸς φιλιπ.
Ματθαῖος
πρὸς κορ. α
Ματθαῖος
πρὸς τιμο. β
πρὸς φιλιπ.
πρὸς τιμ. α
πρὸς τιμό. β
Ματθαῖος
Ἰωάννης
πράξεις
Ματθαῖος
πρὸς ῥωμ.
Ἰωάννης
πρὸς κορ. α

εἶπε· τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. καὶ μετ' ὀλίγα· καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς.

πρὸς ἐφεσί.

Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ. τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὅτι δεῖ τοὺς γονεῖς ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου ἐκτρέφειν τὰ τέκνα μετὰ πρᾳότητος καὶ μακροθυμίας. μηδεμίαν δὲ πρόφασιν, τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς διδόναι ὀργῆς καὶ λύπης.

πρὸς ἐφεσί.
πρὸς ἐφεσί.
ὅρος, οζ΄

Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. Οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν.

Ὅτι δεῖ τὰς παρθένους ἀπηλλάχθαι πάσης μερίμνης τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὸ δύνασθαι ἀπερισπάστως τῷ θεῷ εὐαρεστεῖν, κατά τε νοῦν καὶ σῶμα, ἐπ' ἐλπίδι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ματθαῖος
πρὸς κορ.

Εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ, καὶ ἡ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ τῷ σώματι, καὶ τῷ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

ὅρος, οη΄
λουκᾶς

Ὅτι οὐκ ἔξεστι τοῖς στρατευομένοις διασείειν ἢ συκοφαντεῖν. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες· καὶ ἡμεῖς, τί ποιήσωμεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· μηδένα διασείσητε, μηδένα συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.

ὅρος, οθ΄
πρὸς ῥωμ.

Ὅτι δεῖ τοὺς ἄρχοντας ἐκδίκους εἶναι τῶν δικαιωμάτων τοῦ θεοῦ. Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι.

Ὅτι δεῖ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτάσσεσθαι ἐν οἷς ἂν ἐντολὴ θεοῦ μὴ ἐμποδίζηται.

πρὸς ῥω.

Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναι εἰσὶν, ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς, κρίμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες, οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν, καὶ τὰ ἑξῆς.

πράξεις
πρὸς τιμό.

Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, καὶ πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι.

ὅρος, π΄
ἰωάννης
Ματθαῖος
ἰωάννης

Ποταποὺς εἶναι βούλεται ὁ λόγος τοὺς χριστιανοὺς ὡς μαθητὰς Χριστοῦ, πρὸς μόνα τυπουμένους, ἃ βλέπουσιν ἐν αὐτῷ, ἢ ἀκούουσι παρ' αὐτοῦ. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ. Ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε. εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος, καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε.

ἰωάννης

Ὡς πρόβατα Χριστοῦ τῆς φωνῆς τοῦ ἰδίου ποιμένος ἀκούοντα μόνου, καὶ αὐτῷ ἀκολουθοῦντα. Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ, τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι. καὶ αὖθις· ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσουσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.

ἰωάννης

Ὡς κλήματα Χριστοῦ ἐν αὐτῷ ἐρριζωμένους καὶ ἐν αὐτῷ καρποφοροῦντας, καὶ πάντοτε οἰκεῖον αὐτοῦ καὶ ἄξιον ποιοῦντας καὶ ἔχοντας. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα.

πρὸς κορ. α΄

Ὡς μέλη Χριστοῦ ἐν πάσῃ ἐνεργείᾳ τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου, ἢ τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος κατηρτισμένους πρὸς ἀξίαν τῆς κεφαλῆς ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν, μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ Χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ.

ἰωάννης
πρὸς κορ. α΄

Ὡς νύμφην Χριστοῦ φυλάσσουσαν τὸ ἁγνὸν, ἐν τῷ μόνοις τοῖς θελήμασι τοῦ νυμφίου στοιχεῖν. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. Ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. Ὡς ναοὺς θεοῦ ἁγίους καθαρούς, καὶ

καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς· μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

Ὅτι δεῖ τὰς γυναῖκας σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ, κατ' οἶκον δὲ σπουδαιολογεῖσθαι περὶ τῆς εἰς θεὸν εὐαρεστήσεως.

πρὸς κορ. α'

Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν, οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναιξὶν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν.

πρὸς τιμ. α'

Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα. καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἐξαπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε. σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας ἐὰν μείνωσιν ἐν τῇ πίστει καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἁγιασμῷ, μετὰ σωφροσύνης.

ὅρος, οδ'

Ὅτι δεῖ τὴν χήραν τὴν ἰσχυροτέραν τῷ σώματι χρωμένην, ἐν φροντίδι καὶ σπουδῇ διάγειν μεμνημένην τῶν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένων, καὶ τῇ Δορκάδι μεμαρτυρημένων.

πράξεις

Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἔργων ἀγαθῶν καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. καὶ μετ' ὀλίγα· καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς.

πρὸς τιμ. α'

Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή. ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη· εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν.

Ὅτι δεῖ τὴν χήραν τὴν εὐδοκιμήσασαν ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένοις κατορθώμασι, καὶ φθάσασαν εἰς τὸ τάγμα τῶν ὄντως χηρῶν, προσκαρτερεῖν ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς μετὰ νηστειῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

λουκᾶς

Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ. αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοηκοντατεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν.

πρὸς τιμ. α'

Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεόν. καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν.

Ὅτι χρὴ τοῖς δούλοις ὑπακούειν τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις εἰς δόξαν θεοῦ μετὰ πάσης εὐνοίας ἐν οἷς ἡ ἐντολὴ θεοῦ οὐ λύεται.

πρὸς ἐφεσ.

Οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἁπλότητι καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ· μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύοντες ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις. εἰδότες, ὅτι ἕκαστος ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος.

πρὸς τιμ. α'

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.

πρὸς τιτ.

Δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πᾶσαν πίστιν ἐπιδεικνυμένους ἀγαθήν. ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.

Ὅτι δεῖ τοὺς κυρίους μνημονεύοντας τοῦ ἀληθινοῦ κυρίου ὧν ἀπολαύουσι παρὰ τῶν δούλων, ταῦτα καὶ ποιεῖν αὐτοῖς κατὰ δύναμιν ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ ἐπιεικείᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς κατὰ μίμησιν τοῦ κυρίου.

ἰωάννης

Εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει· ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν αὐτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος. καὶ μετ' ὀλίγα· ὑμεῖς φωνεῖτέ με, ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.

πρὸς ἐφεσ.

Οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ.

ὅρος ος'

Ὅτι δεῖ τὰ τέκνα τιμᾶν τοὺς γονεῖς, καὶ ὑπακούειν ἐν πᾶσιν αὐτοῖς, ἐν οἷς ἡ ἐντολὴ θεοῦ μὴ ἐμποδίζηται.

λουκᾶς

Καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ

λουκᾶς — πρὸς θεσσα. α — ἰωάννης — πράξεις

πρῶην ἔσται γῇ σοδόμων καὶ γομόρρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ. Τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ἡμᾶς. Ὅτι δεῖ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου οὕτως δέχεσθαι, ὡς ζωῆς αἰωνίου, καὶ βασιλείας οὐρανῶν περιποιητικήν, καὶ προθύμως ἐνεργεῖν αὐτήν. καὶ ἐπίπονος εἶναι δοκῇ. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. Εὐαγγελισάμενοι τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανούς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν λύστραν, καὶ ἰκόνιον, καὶ ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει. καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ματθαῖος — πρὸς κορ. α — πρὸς κορ. β — πρὸς τίτον

Ὅτι δεῖ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐπιτίμησιν οὕτως δέχεσθαι, ὡς φάρμακον ἀναιρετικὸν πάθους, καὶ ὑγείας κατασκευαστικόν, διὸ οὐ δῆλον ἐστίν, ὅτι οἱ ἐν προσχήματι ἀνθρωπαρεσκείας ἐπιεικεῖς ὑποκρινόμενοι, καὶ μὴ ἐλέγχοντες τοὺς ἁμαρτάνοντας, τὸ ὅλον ζημιοῦσι, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀληθινὴν ζωὴν ἐπιβουλεύουσιν. Ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ, καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. Συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. Ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ᾽ ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε δι᾽ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται. Δι᾽ ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει.

Ματθαῖος — λουκᾶς — Ματθαῖος — πρὸς κορ. α

Ὅτι οὐ δεῖ ἄνδρα τοῖς ἐν γάμῳ ἀπὸ γυναικός, ἢ γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς χωρίζεσθαι, εἰ μή τι ἂν ἐπὶ πορνείαν ἁλῷ, ἢ εἰς τὴν θεοσέβειαν κωλύεται. Ἐρρέθη δέ, ὅτι ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. Εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δέ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.
Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω οὐκ ἐγὼ ἀλλ᾽ ὁ κύριος. γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρίζεσθαι, ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι.

Ματθαῖος

Ὅτι οὐκ ἔξεστι τῷ ἀπολύσαντι τὴν αὐτοῦ γυναῖκα γαμεῖν ἄλλην, οὔτε τὴν ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρός, ἑτέρῳ γαμεῖσθαι. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. Ὅτι δεῖ τοὺς ἄνδρας ἀγαπᾶν τὰς αὐτῶν γυναῖκας ἀγάπην, ἣν ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, παραδοὺς ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ.

πρὸς ἐφεσί. — ὅρος, ογ´

Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν ἠγάπησε, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι. καὶ μετ᾽ ὀλίγα. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι δεῖ τὰς γυναῖκας ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκκλησία τῷ χριστῷ, ποιούσας τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ.

πρὸς ἐφεσί. — πρὸς τίτον — πρὸς τιμ. α

Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτασσέσθωσαν ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι ὁ ἀνήρ κεφαλή ἐστι τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας. καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ἀλλ᾽ ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. Ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνάς. οἰκουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. Ὅτι οὐ δεῖ τὰς γυναῖκας πρὸς ὡραϊσμὸν κοσμεῖσθαι ἀλλὰ τὴν πᾶσαν σπουδὴν καὶ μέριμναν ἔχειν πρὸς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, καὶ τοῦτον ἡγεῖσθαι ἀληθῆ καὶ πρέποντα χριστιανοῖς κόσμον. Ὡσαύτως γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς

τὰ πρόσκλησιν. Ὅτι δεῖ τὸν προεστῶτα τοῦ λόγου μετὰ περισκέψεως καὶ δοκιμασίας πολλῆς κατὰ σκοπὸν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ἕκαστον ποιεῖν τε καὶ λέγειν· ὡς ὀφείλοντα καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν πεπιστευμένων αὐτῷ δοκιμάζεσθαί τε καὶ μαρτυρεῖσθαι.

πράξεις

Ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ᾽ ἧς ἐπέβην εἰς τὴν ἀσίαν, πῶς μεθ᾽ ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν· καὶ μετ᾽ ὀλίγα· ἀργυρίου ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ᾽ ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται· *πρὸς θεσ. α* ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ θεός· ὡς ὁσίως καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν, καθάπερ ὑμεῖς οἴδατε.

ὅρος, οα΄

Ὅσα κατὰ συνάφειαν εἴρηται περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων.

πρὸς τιμ. α΄ τοῦ αὐτοῦ

Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ· ἀλλὰ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, καὶ τὰ ἑξῆς. Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα· νεωτέρους ὡς ἀδελφούς· πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. *πρὸς τιμό. β* Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε, δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας· τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας· δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ᾽ ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, καὶ τὰ ἑξῆς. *πρὸς τιμ. β* Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ πίστει, τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασι. *πρὸς τίτ. ς* Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην, εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος, καὶ τὰ ἑξῆς.

Περὶ διακόνων.

πράξεις

Καὶ ἐξελέξαντο στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου καὶ φίλιππον, καὶ πρόχορον, καὶ νικάνορα, καὶ τοὺς λοιπούς, οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων· καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. Διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς· καὶ τὰ ἑξῆς.

Περὶ ἀκροατῶν.

Ὅτι δεῖ τῶν ἀκροατῶν τοὺς πεπαιδευμένους τὰς γραφὰς δοκιμάζειν τὰ παρὰ τῶν διδασκάλων λεγόμενα· καὶ τὰ μὲν σύμφωνα ταῖς γραφαῖς, δέχεσθαι· τὰ δὲ ἀλλότρια ἀποβάλλειν· καὶ τοὺς τοιούτοις διδάγμασιν ἐπιμένοντας ἀποστρέφεσθαι σφοδρότερον.

Ματθαῖος

Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται· καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτόν, ὁμοίως καὶ περὶ χειρὸς, καὶ ποδός. *ἰωάννης* Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής· καὶ μετ᾽ ὀλίγα· ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ᾽ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. *πρὸς γαλά.* Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ᾽ ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. *πρὸς θεσ. ε* Προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· πάντα δὲ δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε.

Ὅτι δεῖ τοὺς μὴ πολλὴν ἔχοντας τὴν τῶν γραφῶν γνῶσιν, ἐν τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος γνωρίζειν τὸν χαρακτῆρα τῶν ἁγίων· καὶ τοὺς μὲν τοιούτους δέχεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλως ἔχοντας ἀποστρέφεσθαι.

Ματθαῖος

Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες· ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν, ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. *πρὸς φιλιπ.* Συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτω περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς.

Ὅτι δεῖ τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας οὕτως ἀνέχεσθαι, ὡς τοῦ κυρίου εἰς δόξαν αὐτοῦ τοῦ ἀποστείλαντος ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

ἰωάννης · *Ματθαῖος* · *λουκᾶς*

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· ὁ λαμβάνων, ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει.

πρὸς γαλά.

Καὶ τὸν πειρασμὸν, τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ᾽ ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με ὡς Χριστὸν ἰησοῦν.

Ὅτι οἱ ἀπειθοῦντες τοῖς παρὰ τοῦ κυρίου ἀποστελλομένοις, τὴν ἀτιμίαν οὐ μέχρι τούτων ἱστῶσιν, ἀλλὰ ἀνάγουσιν ἐπὶ τὸν ἀποστείλαντα, καὶ κρῖμα ἑαυτοῖς χεῖρον τῶν ἐν σοδόμοις καὶ γομόρροις ἐπισπῶνται.

Ματθαῖος

Καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς πόλεως, ἢ τῆς οἰκίας ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτό

γματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. Ὅτι οὐ δεῖ κιχρᾶν ἑαυτὸν εἰς τὰς περὶ τῶν βιωτικῶν φροντίδας τοῖς κατὰ προστασίαν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένοις.

Λουκᾶς

Εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε· εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν, ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν δικαστὴν, ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς.

πρὸς Τιμ. β

Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὅτι οἱ διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἀκούοντας ἀρέσκειαν ἀμελοῦντες τῆς παρρησίας τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων, ἐκείνοις ἑαυτοὺς δουλοῦντες, οἷς ἀρέσκειν θέλουσι, τῆς τοῦ κυρίου δεσποτείας ἐκπίπτουσιν.

Ἰωάννης

Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεύειν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητοῦντες.

πρὸς Γαλά.

Εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. Ὅτι δεῖ σκοπὸν προκεῖσθαι τῷ διδάσκοντι, πάντας μὲν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καταρτίσαι· ἕκαστον δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι.

Ματθαῖος

Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν.

Ἰωάννης

Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάντες ἓν ὦσιν, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί· ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν.

πρὸς Ἐφεσ.

Τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως· καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ· εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι δεῖ ἐν ἀνεξικακίᾳ καὶ πρᾳότητι παιδεύειν τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, προσδεχόμενον αὐτῶν τὴν μετάνοιαν, ἕως ἂν πληρώσῃ τὸ μέτρον τῆς εἰς αὐτοὺς ἐπιμελείας.

Ματθαῖος

Οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὔτε ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ· κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον, οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν.

πρὸς Τιμ. β

Δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πρᾳότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος. Ὅτι δεῖ τοὺς διὰ φόβον ἢ εὐλάβειαν παραιτουμένους τὴν παρουσίαν τῶν κηρυσσόντων τὸν λόγον, ἐᾶν, καὶ μὴ φιλονείκως ἐγκεῖσθαι.

Λουκᾶς

Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ὑπέστρεψεν. Ὅτι δεῖ καὶ τῶν διὰ ἀγνωμοσύνην μὴ καταδεχομένων τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου ἀναχωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος χρείαν παρ' αὐτῶν εὐεργετηθῆναι ἀνεχομένους.

Ματθαῖος

Καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τῶν λόγων ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἐκείνης, ἢ τῆς πόλεως, ἐκτινάξετε τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν.

Λουκᾶς

Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε, καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἀπὸ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Πράξεις

Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ τε Σίλας, καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ λόγῳ ὁ Παῦλος διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν, καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια εἶπε πρὸς αὐτούς· τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. Ὅτι δεῖ τῶν μετὰ τὸ πληρωθῆναι ἐν αὐτοῖς πάντα τρόπον ἐπιμελείας ἀπειθούντων ἀναχωρεῖν.

Ματθαῖος

Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.

Πράξεις

Ὑμῖν οὖν ἀναγκαῖον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος· τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.

πρὸς Τίτ.

Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν νουθεσίαν καὶ δευτέραν παραιτοῦ· εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος.

Ὅτι πρὸς πάντας ἐν παντὶ πράγματι φυλάσσειν δεῖ τὴν ἀκρίβειαν τῶν τοῦ κυρίου ῥημάτων μηδὲν ποιοῦντα κατὰ πρόσκλησιν.

πρὸς Τιμ.

Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κα-

…ταπεινοφροσύνη ἐν τῷ διακονεῖν χρῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ· οὐ μὴν, οὐδὲ κατεπαίρεσθαι αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπόδειγμα ποιεῖσθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς ταπεινοφροσύνης τὸν βαθμὸν ἔχειν. Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς ἐν καιρῷ τὴν τροφήν; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ὃ ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ, καταστήσει αὐτόν. ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. [Ματθαῖος] Ὑμεῖς φωνεῖτέ με, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα τοὺς πόδας ὑμῶν ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. [Ἰωάννης] Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν μείζων δοκεῖ εἶναι. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος, ὡς ὁ διακονῶν. τίς γὰρ μείζων ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ὁ διακονῶν. [Λουκᾶς] Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων. [πράξεις]

Ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γάρ. εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις εἰς πρόσωπον ὑμᾶς δέρει. κατὰ ἀτιμίαν λέγω. ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν ἐν τῷ μέρει τούτῳ. [πρὸς Κορ. β] **Ὅτι οὐ δεῖ κατ' ἔριν ἢ φθόνον, ἢ φιλονεικίαν τὴν πρὸς τινας, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον.** Ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν ηὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν. καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ, οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τὶς ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. [Ματθαῖος] Τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἀγάπης, εἰδότες, ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν, οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλίψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου. [πρὸς Φιλιπ.] **Ὅτι οὐ δεῖ τοῖς ἀνθρωπίνοις πλεονεκτήμασι κεχρῆσθαι εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου, ἵνα μὴ εἰς κρύπτηται αὐτοῖς ἡ τοῦ θεοῦ χάρις.** Ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. [Ματθαῖος] Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με ὁ Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι. οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. [πρὸς Κορ. α] Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινα τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως. ἵνα ἡ πίστις ἡμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ. [πρὸς Κορ. α] **Ὅτι οὐ δεῖ οἴεσθαι τὴν εὐοδίαν τοῦ κηρύγματος ἐν ἰδίαις ἐπινοίαις κατεργάζεσθαι. τὸ δὲ ὅλον ἐπὶ τῷ θεῷ πεποιθέναι.** Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν θεὸν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς γενέσθαι διακόνους καινῆς διαθήκης. [πρὸς Κορ. β] Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν. [πρὸς Κορ. β] **Ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐγκεχειρισμένον τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου κτᾶσθαί τι πλέον τῶν πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ ἀναγκαίαν χρείαν.**

Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μήτε ἄργυρον μήτε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν. μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μὴ δὲ δύο χιτῶνας ἔχειν, μηδὲ ὑποδήματα, μὴ δὲ ῥάβδον. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. [Ματθαῖος] Μηδὲν αἴρετε εἰς ὁδὸν, μήτε ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. [Λουκᾶς] Ἀργυρίου ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, αὐτοὶ γινώσκετε. [πράξεις] Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγ- [πρὸς Τιμ. β]

λέγεται αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον· παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου· καὶ μετ' ὀλίγα· ἀναβὰς δὲ, καὶ κλάσας ἄρτον, καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας μέχρις αὐγῆς ἐξῆλθεν. Ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ, καὶ κατ' οἴκους διαμαρτυρόμενος ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι τὴν εἰς θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν. Διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον ὑμῶν. Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς.

[margin: πράξεις] *[margin: πρὸς θεσσαλον. β]*

Ὅτι δεῖ τὸν προεστῶτα τοῦ λόγου, ἐλεήμονα καὶ εὔσπλαγχνον εἶναι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν κεκακωμένων τὰς ψυχάς. Καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ, μάθετε τί ἐστιν ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.

[margin: Ματθαῖος] *[margin: Ματθαῖος]*

Ὅτι δεῖ καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος χρείαις σπλαγχνίζεσθαι ἐπὶ τοῖς πεπιστευμένοις, καὶ φροντίζειν αὐτῶν. Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μή ποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτὸν καὶ λέγων αὐτῷ, ὅτι ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἥψατο αὐτοῦ καὶ λέγει, θέλω καθαρίσθητι. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον· ἐπισκέψασθε ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης.

[margin: Ματθαῖος] *[margin: Μάρκος]* *[margin: πράξεις]*

Ὅτι οὐ δεῖ τὸν προεστῶτα τοῦ λόγου ἐν τοῖς ἐλάττοσιν αὐτουργεῖν φιλοτιμούμενον τῆς ὀφειλομένης περὶ τὰ μείζω σπουδῆς ἀπολείπεσθαι. Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἐστι καταλιπόντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. Καὶ μετ' ὀλίγα· ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν.

[margin: πράξεις]

Ὅτι οὐ δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, οὐδὲ ἐμπορεύεσθαι τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας ἐν κολακείᾳ τῶν ἀκουόντων, εἰς πληροφορίαν τῶν ἰδίων ἡδονῶν, ἤτοι χρειῶν· ἀλλὰ τοιούτους εἶναι, ὡς εἰς δόξαν θεοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ λαλοῦντας. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις· πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν· φιλοῦσί τε τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββὶ ῥαββί. Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε, καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταὶ, εἷς γάρ ἐστιν ὁ καθηγητὴς ὑμῶν ὁ χριστός. Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με· ἐάν τις τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ· ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατενώπιον θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν. Ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν, οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὐδὲ ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον· οὕτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν· οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν πρὸς ὑμᾶς, καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπὸ ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς χριστοῦ ἀπόστολοι.

[margin: Ματθαῖος] *[margin: Ἰωάννης]* *[margin: πρὸς κορ. β]* *[margin: πρὸς θεσσαλον. α]*

Ὅτι οὐ δεῖ τὸν προεστῶτα τοῦ λόγου εἰς τὴν κατὰ τῶν ὑποκειμένων ὕβριν ἀποκεχρῆσθαι

ἵνα πάντες ἓν ὦσι καθὼς σὺ πὲρ ἐν ἐμοί· κἀγὼ ἐν σοί· ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι·
καὶ πάλιν, πὲρ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἵνα κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ·
Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἠγαλλιάσατο τῷ πνι ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι πὲρ κε τοῦ
οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυ-
ψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου· Πρῶτον
μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ ἰησοῦ χυ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγ-
γέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνι μου, ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου·
Μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ θς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰησοῦ χυ, καὶ τοῦτο
προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πά-
σῃ αἰσθήσει εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα· ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι
εἰς ἡμέραν χυ, πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης τῶν διὰ ἰησοῦ χυ εἰς δόξαν καὶ ἔπαι-
νον θεοῦ· Ὅτι δεῖ τὰ θεοῦ χάριτι κατορθούμενα γνώριμα ποιεῖν καὶ ἑτέροις εἰς δό-
ξαν θεοῦ· Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ, ὅσα ἐποίησαν·
Παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀπήγγειλαν ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ'
αὐτῶν· Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει τυχικὸς
ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κω, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα
γνῶ τὰ περὶ ἡμῶν· Ὅτι δεῖ μὴ μόνον τῶν παρόντων ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσο-
μένων· καὶ πάντα ποιεῖν ὡς ἂν ἀπαιτῇ ἡ χρεία τῆς οἰκοδομῆς· Καὶ ἄλλα πρό-
βατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν· καὶ τῆς φωνῆς μου
ἀκούσουσι· καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν· Διὸ μηκέτι στέγοντες ηὐδοκήσα-
μεν καταλειφθῆναι ἐν ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν τιμόθεον καὶ
διάκονον τοῦ θεοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χυ εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑπὲρ τῆς
πίστεως ὑμῶν· Ὅτι δεῖ τὸν προσκαλούμενον ἐπ' ἀρρωστίᾳ συνέχεσθαι
Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων, ἡ θυγάτηρ μου
ἄρτι ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ ἐλθὼν, ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν, καὶ ζήσεται· καὶ ἐγερ-
θεὶς ὁ ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ· Ἐγγὺς δὲ οὔσης λύδδης τῇ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκού-
σαντες ὅτι πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες,
μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν· ἀναστὰς δὲ ὁ πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· Ὅτι δεῖ τοὺς
ὑποδεχομένους τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐπιστηρίζειν δι' ἐπισκέψεως· Μετὰ δέ τινας ἡ-
μέρας εἶπε παῦλος πρὸς βαρνάβαν, ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς
ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυ, πῶς ἔχουσιν·
Ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας, προσώπῳ, οὐ καρ-
δίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ· διὸ ἠ-
θελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δίς· καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σα-
τανᾶς· καὶ μετ' ὀλίγα· διὸ μηκέτι στέγοντες ηὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν ἀθήναις
μόνοι· καὶ ἐπέμψαμεν τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ ἐν τῷ εὐαγγε-
λίῳ τοῦ χυ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑπὲρ τῆς πίστεως ὑμῶν, τὸ μηδένα
σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις· αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα·
Ὅτι ἴδιον τοῦ ἀγαπῶντος τὸν κύριον τὸ ἐν πολλῇ φιλοστοργίᾳ τῇ περὶ τοὺς διδασκομέ-
νους μετὰ πάσης σπουδῆς ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν παντὶ τρόπῳ, καὶ μέχρι θανάτου δεῖν
προσκαρτεροῦντα τῇ διδασκαλίᾳ εἴτε τῷ κοινῷ, καὶ κατ' ἰδίαν·
Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων·
Ὅτε δὲ ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ ἰησοῦς, σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον
τούτων; λέγει αὐτῷ, ναὶ κε· σὺ οἶδας, ὅτι φιλῶ σε· λέγει αὐτῷ, βόσκε τὰ ἀρνία μου· λέγει
αὐτῷ πάλιν δεύτερον· σίμων ἰωνᾶ ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ, ναὶ κε, σὺ οἶδας, ὅτι φιλῶ
σε· λέγει αὐτῷ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου· λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· σίμων ἰωνᾶ, φιλεῖς
με; ἐλυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με· καὶ εἶπεν αὐτῷ, κε, σὺ πάν-
τα οἶδας, σὺ γινώσκεις, ὅτι φιλῶ σε· λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· βόσκε τὰ πρόβατά μου·
Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διε-

λουκᾶς
πρὸς ῥωμ. α
πρὸς φιλιπ.
πρὸς ἐφεσ.
λουκᾶς
πράξεις
πρὸς ἐφεσ.
ἰωάννης
πρὸς θεσσ. α
ματθαῖος
πράξεις
πράξεις
πρὸς θεσσ. α
ἰωάννης
ἰωάννης
πράξεις

λουκᾶς Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα· καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις.

Ὅτι δεῖ τὸν προεστῶτα τοῦ λόγου τύπον προκεῖσθαι τοῖς ἄλλοις παντὸς καλοῦ, καὶ κατορθοῦντα πρότερον ἃ διδάσκει.

ματθαῖος Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. **ἰωάννης** Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε ἀλλήλοις.

πράξεις Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων. **πρὸς κορ.** Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ. **πρὸς τιμ.** Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν, ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὅτι δεῖ τὸν προεστῶτα τοῦ λόγου, μὴ τοῖς ἑαυτοῦ κατορθώμασιν ἐναπομένειν, ἴδιον δὲ καὶ ἐξαίρετον τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ φροντίδος ἔργον εἰδέναι τὴν τῶν πεπιστευμένων βελτίωσιν.

ματθαῖος Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. **ἰωάννης** Πᾶν, ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει, καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. **πρὸς θεσσαλ.** Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπίς, ἢ χαρά, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ. ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν, καὶ ἡ χαρά. *Ὅτι δεῖ τὸν προεστῶτα τοῦ λόγου περιάγειν τὰς κώμας, καὶ τὰς πόλεις πάσας τὰς ἐγκεχειρισμένας αὐτῷ.*

ματθαῖος Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

λουκᾶς Καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ εὐαγγελιζόμενος· καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ. *Ὅτι δεῖ πάντας προσκαλεῖσθαι πρὸς ὑπακοὴν τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μετὰ πάσης παρρησίας καταγγέλλειν τὸν λόγον καὶ μαρτυρεῖν τῇ ἀληθείᾳ, κἄν τινες κωλύωσι, καὶ διώκωσιν οἱῳδήποτε τρόπῳ μέχρι θανάτου.*

ματθαῖος Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί. καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἠκούσατε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. **ματθαῖος** Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι, οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. **ἰωάννης** Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. **πράξεις** Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων· οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἰερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ἀποκριθεὶς δὲ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶπον, πειθαρχεῖν δεῖ μᾶλλον θεῷ ἢ ἀνθρώποις. **πράξεις** Πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα μοι τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον· ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις με μένουσιν, ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς. καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. **πρὸς θεσσαλ.** Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὴν εἴσοδον ἡμῶν, τὴν πρὸς ὑμᾶς. ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐν πολλῷ ἀγῶνι.

Ὅτι δεῖ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῆς προκοπῆς τῶν πεπιστευμένων, καὶ ἐπ' αὐτῇ εὐχαριστεῖν.

ἰωάννης Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ.

ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὔτε γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. [ἰωάννης]

Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφάνῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. [πράξεις]

Παῦλος δοῦλος ἰησοῦ χριστοῦ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ. [πρὸς ῥωμ. α΄]

Πῶς δὲ ἀκούσονται χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν. [πρὸς ῥωμ. ι΄]

Παῦλος ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. [πρὸς τιμ. α΄]

Ὅτι δεῖ τὸν κληθέντα εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου εὐθὺς ὑπακούειν, καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι. Εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον, ἀκολούθει μοι, ὁ δὲ εἶπε κύριε ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος, ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. σὺ δὲ ἀπελθὼν, διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. [λουκᾶς]

Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας με διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ, καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀπῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἀῤῥαβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν. [πρὸς γαλά.]

Ὅτι οὐ δεῖ ἑτεροδιδασκαλεῖν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων, καὶ μετ' ὀλίγα. ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. [ἰωάννης]

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω. εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. [πρὸς γαλά.]

Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ τετύφωται μηδὲν ἐπιστάμενος, καὶ τὰ ἑξῆς. [πρὸς τιμ. α΄]

Ὅτι δεῖ πάντα τὰ προστεταγμένα ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, καὶ διὰ τῶν ἀποστόλων διδάσκειν τοὺς πεπιστευμένους καὶ ὅσα τούτοις ἀκόλουθα. Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. [ματθαῖος]

Ὡς δὲ ἐπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων ἱερουσαλήμ. [πράξεις]

Ταῦτα δίδασκε, καὶ παρακάλει. [πρὸς τιμ.]

Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. [πρὸς τίτον] Ὅτι ὁ πιστευθεὶς τὸν λόγον τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας ἐὰν σιωπήσῃ τι τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν πρὸς θεὸν εὐαρέστησιν, ἔνοχός ἐστι τοῦ αἵματος τῶν κινδυνευόντων, ἤτοι ὑπὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἀπηγορευμένων, ἢ καὶ ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως τῶν κατορθοῦσθαι ὀφειλόντων. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. [λουκᾶς]

Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς μακεδονίας, ὅ τε σίλας, καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο τῷ λόγῳ ὁ παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς ἰουδαίοις εἶναι τὸν χριστὸν ἰησοῦν. ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν, καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὸ ἱμάτιον, εἶπε πρὸς αὐτούς. τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν. καθαρὸς ἐγὼ, ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. [πράξεις]

Διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν, ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος ὑμῶν, οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. [πράξεις]

Ὅτι δεῖ καὶ περὶ τῶν μὴ κατ' ἐπιταγὴν ὑπὸ τῆς γραφῆς ὡρισμένων προτρέπειν ἕκαστον πρὸς τὸ κρεῖττον. Εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. [ματθαῖος]

Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω. γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι. δέδεσαι γυναικί, μὴ ζήτει λύσιν, λέλυσαι ἀπὸ γυναικός, μὴ ζήτει γυναῖκα. καὶ τὰ ἑξῆς. [πρὸς κορ. α΄]

Ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἑτέροις ἀνάγκην ἐπιτιθέναι ὧν αὐτὸς οὐ κατώρθωσε.

λουκᾶς

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ ἰάκωβον, καὶ ἰωάννην· φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖον· καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν· ἰάκωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου, καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλωτήν· καὶ ἰούδαν ἰακώβου· καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.

λουκᾶς

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον, οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι· ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς· ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

πράξεις

Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων ὦ θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο ἀνελήφθη.

πράξεις

Καὶ ἔστησαν δύο, ἰωσὴφ τὸν καλούμενον βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη ἰοῦστος· καὶ ματθίαν· καὶ προσευξάμενοι εἶπον· σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον· καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ ματθίαν· καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

πρὸς τιμό. α

Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ· δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι· μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν· μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ· ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον· τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος· εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου· δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ, καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου· διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει· καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν ἀνέγκλητοι ὄντες.

πρὸς τίτον

Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ· καὶ καταστήσῃς πρεσβυτέρους κατὰ πόλιν, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην· εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ· τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα· δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

Ὅτι οὐ δεῖ περὶ τὰς χειροτονίας ὀξεῖς εἶναι, οὔτε ἀπερισκέπτως ἐπ' αὐτὰς ἔρχεσθαι· οὐ γὰρ ἀκίνδυνον τὸ ἀδόκιμον· τὸν δὲ ἁλόντα ἐπιτιμᾶν φανερῶς, ἵνα μήτε αὐτὸν κοινωνήσῃ τῇ ἁμαρτίᾳ, μήτε οἱ λοιποὶ περιskόπτωσιν, ἀλλὰ μᾶλλον φοβεῖσθαι μάθωσιν.

πρὸς τιμο. α

Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις.

πρὸς τιμο.

Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτός, εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων· τοὺς δὲ ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν.

Ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐκλεγέντα ἀφ' ἑαυτοῦ παρεῖναι ἐπὶ τὸ κήρυγμα· ἀναμένειν δὲ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ θεοῦ ἐξουσίας· καὶ ἄρχεσθαι μὲν τοῦ κηρύγματος, ὅταν ἐπιτραπῇ· κηρύττειν δὲ ἐκείνοις πρὸς οὓς ἂν ἀποσταλῇ.

Ματθαῖος

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.

Ματθαῖος

Καὶ ἰδοὺ γυνὴ χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε υἱὸς δαβίδ, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται· ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον· καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.

πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν δὲ διψᾷ, πότιζε αὐτόν. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. [πρὸς κορ. β] Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία· ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτούς, ὡς θεοῦ διάκονοι· ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν· διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας· διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς· ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι· ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι· ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. [πρὸς κορ. β] Λοιπὸν ἀδελφοὶ χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε. [πρὸς γαλά] Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια, ἁγνεία. [πρὸς ἐφεσ] Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πρᾳότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ· σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. [πρὸς ἐφεσ] Γίνεσθε οὖν εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν. γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς· καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας.

[πρὸς φιλιπ] Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαράν· ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε πάντες, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατ' ἐριθείαν, ἢ κενοδοξίαν. [πρὸς φιλιπ] Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετή, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε. [πρὸς κολα] Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ χριστῷ τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος· τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ, ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πρᾳότητα, μακροθυμίαν πρὸς πάντας ἀνθρώπους. [πρὸς ἑβραί] Ἡ φιλαδελφία μενέτω, τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι· τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος· ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. [πρὸς θεσσα] Νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖτε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε· προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε, πάντα δὲ δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. [πρὸς τίτον] Πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνάς, οἰκουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. [πρὸς τίτον] Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν· ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πρᾳότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.

[ὅρος, ο΄] Ὅτι δεῖ τοὺς ἐγκεχειρισμένους τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου μετὰ δεήσεως καὶ εὐχῆς καθίστασθαι, εἴτε διακόνους, εἴτε πρεσβυτέρους ἀνεγκλήτους καὶ δοκίμους τὸν πρότερον βίον.

Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμόν.

σία, ἢ πλεονεξία, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις· καὶ αἰσχρότης, ἢ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία τὰ οὐκ ἀνήκοντα. Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν· μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους. [Ἀ]νόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι, καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις, καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις, καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται, τῇ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ.

[Ἐ]ν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν κωλυόντων γαμεῖν· ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν. [Ε]ἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημία, ὑπόνοιαι πονηραὶ, διαπαρατριβαὶ, διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. [Ἐ]ν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί· ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι· ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι· καὶ τούτους ἀποτρέπου. [Ἦ]μεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους. Ὅσα κατὰ συνάφειαν ἐγκεῖνται, ἢ καὶ εὐλογίας ἐπαγγελίαν ἔχει· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· μακάριοι οἱ πρᾳεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν· μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται· μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· μακάριοι ἐστὲ, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

[Δ]εῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνὸς, καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με.

Εἴτε ὁ διακονῶν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ· ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι· ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος· ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ· τῇ φιλαδελφίᾳ, εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ, ἀλλήλους προηγούμενοι· τῇ σπουδῇ, μὴ ὀκνηροί· τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες· τὴν φιλοξενίαν διώκοντες· εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε· χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων· τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες· μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι· μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες· προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων· εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες· μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γὰρ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω λέγει κύριος, ἀλλὰ ἐὰν

θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ.

Ὅτι οὐ δεῖ τὰ ἰδιώματα τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν προσδοκᾶν, ἀλλὰ ἀγγελικὸν καὶ ἀπροσδεῆ βίον εἰδέναι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

ὅρος, ξή

λουκᾶς

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι, καὶ ἐκγαμίζονται. οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται. οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται, ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ υἱοί εἰσι θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες.

πρὸς κορ. ά

Ἀλλ᾽ ἐρεῖ τις, πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρων, σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ πρῶτον. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον εἰ τύχοι σίτου, ἤ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα καθὼς ἠθέλησε. καὶ μετ᾽ ὀλίγα. οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.

Ὅτι οὐ δεῖ τοπικὴν, ἢ σαρκικὴν ἐκδέχεσθαι τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, ἀλλ᾽ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ἀθρόως προσδοκᾶν.

μάρκος

Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι, καὶ ψευδοπροφῆται. καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε. ἰδοὺ, προείρηκα ὑμῖν πάντα. ἀλλ᾽ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες. καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται. καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.

πρὸς θεσ.

Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ὑμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ᾽ οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον.

Ὅσα κατὰ συνάφειαν ἀπαγορεύονται, καὶ ἀπόφασιν δέχεται ἀπειλῆς.

λουκᾶς

Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί. φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον.

ματθαῖος

ματθαῖος

Πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνὸς, καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.

λουκᾶς

Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. οὐαὶ οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε, καὶ κλαύσετε. οὐαὶ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς πάντες οἱ ἄνθρωποι.

λουκᾶς

Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς. καὶ αἰφνίδιος ἐπιστῇ ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ ἡμέρα ἐκείνη.

πρὸς ῥωμ.

Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, καὶ τὰ ἑξῆς.

πρὸς κορ.

πρὸς ἐφε.

Τὸ γὰρ οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή.

πρὸς κορ.

Μὴ πλανᾶσθε, οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.

πρὸς κορ. β

Μήπως ἔρις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, καταλαλιαὶ, ψιθυρισμοὶ, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.

πρὸς γαλά

Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ᾽ ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρ

λουκᾶς

Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς, καὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας μὴ μεριμνᾶτε πῶς, ἢ τί ἀπολογήσησθε, ἢ τί εἴπητε· τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

μάρκος

Καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλον εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι· καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο· καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν;

πράξεις

Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ· ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών τε αὐτοὺς, εἶπε· πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ, τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης· ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον, εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκον.

πρὸς κορ. α΄

Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ· καὶ μετ' ὀλίγα· ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ῥύεται, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται.

ἱερεμ. ξ δ΄

Ὅτι δεῖ χαίρειν πανοποιοῦ πάσχοντα μέχρι θανάτου οὕνεκεν τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ.

ματθαῖος

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι οὕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα, καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι οὕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

λουκᾶς

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, οὕνεκεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

πράξεις

Καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες, παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς· οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες, ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἀτιμασθῆναι· πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν χριστὸν ἰησοῦν.

πρὸς κολα.

Οὗ ἐγενόμην ἐγὼ παῦλος διάκονος· νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν· καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία.

λουκᾶς

Ὅτι δεῖ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ προσεύχεσθαι τὰ πρέποντα.

ματθαῖος

Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς, φωνῇ μεγάλῃ λέγων, ἠλὶ, ἠλὶ, λαμὰ σαβαχθανὶ, τουτέστι, θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς, εἶπε· πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου· καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐξέπνευσεν.

πράξεις

Καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέγοντα· κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

ἰωάννης

Ὅτι οὐ δεῖ ἐγκαταλιμπάνειν τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζομένους.

Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἄρτι πιστεύετε; ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε.

πρὸς τιμό. β

Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ· ὧν ἐστι φύγελος, καὶ ἑρμογένης· δῴη ὁ κύριος ἔλεος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνθη· ἀλλὰ γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαίως ἐζήτησέ με καὶ εὗρε· δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

πρὸς τιμ. β΄

Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον μὴ αὐτοῖς λογισθείη.

λουκᾶς

Ὅτι δεῖ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐν πειρασμοῖς ἐξεταζομένων.

Σίμων σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου.

πράξεις

Ὁ μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γενομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ὅτι τῶν πληροφορίαν ἐχόντων τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἀλλότριον τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς κεκοιμημένοις.

λουκᾶς

Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο, καὶ ἐθρήνουν αὐτόν· στραφεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτὰς, θυγατέρες ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ.

πρὸς θεσ. α΄

Περὶ δὲ τῶν κεκοιμημένων, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ἵνα μὴ λυπεῖσθε ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα· εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ

θεὸς

ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. *Ἰωάννης* Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα, οὐδὲ ἐμέ. καὶ τὰ ἑξῆς. *Λουκᾶς* Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἳ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι· καὶ ἐν καιρῷ πειρασμῶν ἀφίστανται. *πρὸς Κορ. β* Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ᾽ ὑπερβολὴν ὑπὲρ δύναμιν ἐβαρήθημεν. ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλ᾽ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν. Ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς. *πρὸς τιμό. β / πρὸς ἐφεσί / πρὸς τιμ. β* Πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν, ἐν χριστῷ ἰησοῦ διωχθήσονται. Ὅτι οὐ δεῖ ἑαυτὸν ἐπιρρίπτειν πειρασμοῖς πρὸ καιροῦ τῆς τοῦ θεοῦ συγχωρήσεως, ἀλλὰ καὶ προσεύχεσθαι μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν. *Ματθαῖος* Οὕτως οὖν προσεύχεσθε, πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. καὶ μετ᾽ ὀλίγα. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *Ἰωάννης* Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα, ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ ποιεῖ τι καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν. ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ᾽ ὡς ἐν κρυπτῷ. *Ματθαῖος* Ἀναστάντες δὲ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἐμπέσητε εἰς πειρασμόν.

Ὅτι δεῖ καιρὸν ὑποχωρεῖν τῶν ἐπιβουλευόντων. [illegible] συγχωρηθέντα μέντοι περὶ [illegible] πειρασμῷ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν καὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ διὰ προσευχῆς αἰτεῖν.

Ματθαῖος Ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Οἱ δὲ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ᾽ αὐτοῦ, ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. ὁ δὲ ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. *Ἰωάννης* Ἀπ᾽ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς ἰουδαίοις. *Λουκᾶς* Καὶ θεὶς τὰ γόνατα, προσηύχετο λέγων. πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ᾽ ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω. *Λουκᾶς* Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος. πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν.

Ὅτι δεῖ τὸν χριστιανὸν ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν προσαγομένων αὐτῷ, μνημονεύειν τῶν ἐν τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ πρὸς τὸ προκείμενον εἰρημένων. οὕτως [illegible] τόν τε ἀνεπηρέαστον συντηρεῖν, καὶ τοὺς [illegible] κατεργεῖν.

Ματθαῖος Τότε ὁ ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε. καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν. γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς.

ὅρος ξγ Ὅτι οὐ δεῖ τὸν χριστιανὸν φοβεῖσθαι, καὶ ἀγωνιᾶν ἐν ταῖς περιστάσεσι μετεωριζόμενον ἀπὸ τῆς ἐν θεῷ πεποιθήσεως. θαῤῥεῖν δὲ, ὡς τοῦ κυρίου παρόντος, καὶ τὰ κατ᾽ αὐτὸν οἰκονομοῦντος, καὶ πρὸς πάντας ἐνδυναμοῦντος καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος διδάσκοντος μέχρι καὶ ἀποκρίσεως τῆς πρὸς τοὺς ὑπεναντίους.

Ματθαῖος Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀποκτεῖναι μὴ δυναμένων. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβηθῆτε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

χαρίσμασι συγκρίσει τῶν ὑπερεχόντων αὐτῷ μὴ ἀπογινώσκειν, μήτε μὴν τὸν μείζονα καταφρονεῖν τοῦ ἐλάττονος. οἱ γὰρ διαμεμερισμένοι, καὶ διαστασιάζοντες, καταλύσεως ἄξιοι.

Ματθαῖος

Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται.

πρὸς γαλάτ.

Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε, καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

ἰωάννης

Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί· ἵνα καὶ οὗτοι ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν.

πράξεις

Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν· ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν· ἑκάστῳ, ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως· καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν χριστῷ· ὁ δὲ καθεῖς, ἀλλήλων μέλη. ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα· καὶ τὰ ἑξῆς.

πρὸς κορ. α'

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

πρὸς κορ. α'

Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, μέλη δὲ ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ χριστός· καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε ἰουδαῖοι, εἴτε ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ τὰ ἑξῆς.

πρὸς φιλιπ.

Ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε πάντες, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατ' ἐριθείαν, ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν· μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοποῦντες, ἀλλὰ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι.

ὅρος ξα'

Ὅτι οὐ δεῖ διαπιστεῖν τοὺς συνεργοῦντας τὴν χάριν τοῦ κυρίου εἰς τὴν ἀτέλειαν αὐτῶν ἀφορῶντας· ἐν τούτοις γὰρ μάλιστα εὐδοκεῖ ὁ θεός.

Ματθαῖος

Ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.

Ματθαῖος

Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν· ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτούς, καὶ λέγειν, πόθεν ἡ σοφία αὕτη τούτῳ καὶ αἱ δυνάμεις· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται μαριάμ; καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἰάκωβος, καὶ ἰωσῆς, καὶ σίμων, καὶ ἰούδας, καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσί; πόθεν οὖν τούτῳ πάντα ταῦτα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ· ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

πρὸς κορ. α'

Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί· οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα καταισχύνῃ τοὺς σοφούς· καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά· καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ· ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Ὅτι τοὺς πιστεύσαντας τῷ θεῷ καὶ βαπτισθέντας, εὐθὺς παρασκευάζεσθαι δεῖ πρὸς τοὺς πειρασμούς, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν οἰκείων μέχρι θανάτου· ὁ γὰρ μὴ οὕτως ἑτοιμασάμενος ἀφνίδιον τῆς πειράσεως καταλαβούσης, εὐκόλως διασαλεύεται.

Ματθαῖος

Καὶ βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί· καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστεράν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· τότε ὁ ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

Ματθαῖος

Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί· προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἔθνεσι· καὶ μετ' ὀλίγα· παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ματθαῖος

Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ

δίδοται παρὰ θεοῦ τὰ χαρίσματα πρὸς τὸ συμφέρον· ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον· ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἄλλῳ προφητεία, ἄλλῳ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν· ὅτι δεῖ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δωρεὰν λαμβάνοντα, δωρεὰν διδόναι, καὶ μὴ πραγματεύεσθαι αὐτὴν πρὸς τὰς ἰδίας ἡδονάς· ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε· μὴ κτήσησθε χρυσίον, μὴ δὲ ἀργύριον, μὴ δὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν· εἶπε δὲ πέτρος, ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου ἔγειρε καὶ περιπάτει· καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτόν· Οὔτε γὰρ ἐν λόγῳ ποτὲ κολακείας ἐγενήθημεν ὑμῖν, καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς· οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ᾽ ὑμῶν, οὔτε ἀπ᾽ ἄλλων· δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς χριστοῦ ἀπόστολοι· ἀλλ᾽ ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα οὕτως ὁμειρόμενοι ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς· διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε· ὅτι ὁ τὴν πρώτην παρὰ θεοῦ δωρεὰν εὐγνωμόνως δεξάμενος καὶ σπουδαίως κατεργασάμενος εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ ἑτέρων καταξιοῦται, ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος ἥν τε προϋπάρχουσαν ἀφαιρεῖται, καὶ τοῖς ἡτοιμασμένοις ἐν καταξιοῦται καὶ τιμωρίᾳ παραδίδοται· Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ· διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται· ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες, οὐ βλέπουσι· καὶ ἀκούοντες, οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσι· καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία ἡσαΐου· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν· ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως· πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα· ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησεν ἄλλα δύο· καὶ μετ᾽ ὀλίγα· τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ· καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ὅτι οὐ δεῖ τὸν χριστιανὸν προσπάσχειν τῇ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων δόξῃ, οὔτε ἀνέχεσθαι τιμῆς ὑπερβαλλούσης, ἀλλὰ καὶ διορθοῦσθαι τοὺς οὕτω τιμῶντας, ἢ πλέον τι περὶ αὐτοῦ φρονοῦντας· Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθὸν, οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός· Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω· καὶ μετ᾽ ὀλίγα, πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς· Οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς· οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ᾽ ὑμῶν, οὔτε ἀπὸ ἄλλων· ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ προσεκύνησεν· ὁ δὲ πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν λέγων, ἀνάστηθι, καὶ γὰρ κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπος εἰμί· Τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐδημηγόρει· ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου· παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔδωκεν τὴν δόξαν τῷ θεῷ· καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξε· ὅτι τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος διαφόρων ὑπαρχόντων, καὶ οὔτε ἑνὸς δυναμένου τὰ πάντα ἀποδέξασθαι, οὔτε πάντων τὸ αὐτὸ εἶναι, δεῖ σωφρόνως καὶ εὐχαρίστως ἕκαστον ἐμμένειν τῷ δεδομένῳ καὶ συμφωνεῖν ἀλλήλοις τοὺς πάντας ἐν ἀγάπῃ χριστοῦ, ὥσπερ μέλη ἐν σώματι· ὥστε τὸν ἀποβεβηκότα ἐν τοῖς

περὶ ἐπιστ. ῥωμ.

πρὸς κορ.

ματθαῖος

πράξεις

πρὸς θεσσαλ.

ματθαῖος

ματθαῖος

ὅρος, νθ´

ματθαῖος

ἰωάννης

λουκᾶς

πρὸς θεσσαλ.

πράξεις

πράξεις

πρὸς θεσσαλ. α΄ · ματθαῖος · πράξεις · πρὸς τιμ. α΄ · ματθαῖος · λουκᾶς · ματθαῖος · ματθαῖος · μάρκος · πρὸς τιμ. α΄ · λουκᾶς · πρὸς ἐφεσ. · πρὸς θεσσαλ. β΄ · ματθαῖος · πρὸς κορ. α΄ · ὅρος, νζ΄ · λουκᾶς · ὅρος νη΄ · πράξεις

Πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε. *Ὅτι δεῖ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν πρὸς τὴν
καθημερινὴν χρείαν τοῦ σώματος εὐχαριστεῖν πρότερον τῷ θεῷ· καὶ οὕτως μεταλαμ-
βάνειν.* Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ
ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν
ἄρτον, ηὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν.
Πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον.
Ὅτι οὐ δεῖ βαττολογεῖν προσευχομένους ἐν τῷ φθαρτὰ καὶ ἀνάξια τοῦ κυρίου αἰτεῖν.
Προσευχόμενοι δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλο-
γίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐρά-
νιος ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε,
καὶ τί πίητε· καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· πάντα γὰρ ταῦτα, τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑ-
μῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρῄζετε τούτων. *Πῶς δεῖ προσεύχεσθαι, καὶ ἐν ποίᾳ τῆς
ψυχῆς καταστάσει.* Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω
ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, καὶ τὰ ἑξῆς. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Ὅταν στήκετε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι
ἔχετε κατά τινος. Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαί-
ροντας ὁσίας χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν. *Ὅτι δεῖ προσεύχεσθαι ὑπὲρ ἀλ-
λήλων, καὶ ὑπὲρ τῶν προεστώτων τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας.* Εἶπε δὲ ὁ κύριος· Σίμων Σί-
μων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ
ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. Προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ ἀγρυ-
πνοῦντες πάντοτε ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ
ὑπὲρ ἐμοῦ· ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυ-
στήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει· ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι ὡς
δεῖ με λαλῆσαι. Τὸ λοιπὸν προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ, καὶ
δοξάζηται ἐν παντὶ, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς. *Ὅτι δεῖ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσεύ-
χεσθαι.* Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γέ-
νησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. *Ὅτι οὐ δεῖ ἄνδρα κεκαλυμμένον προ-
σεύχεσθαι, ἢ προφητεύειν, οὔτε γυναῖκα ἀκατακάλυπτον.* Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι
παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστι· κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ· κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ θεός·
πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ· πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη, ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, κα-
ταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ τὰ ἑξῆς. *Ὅτι οὐ δεῖ μεγαλοφρονεῖν ἐφ' ἑαυτῷ ἐν
τοῖς κατορθώμασι, καὶ ἐξουθενεῖν τοὺς λοιπούς.* Εἶπε δὲ πρός τινας τοὺς πεποιθότας
ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην·
ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι· ὁ εἷς φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης·
ὁ φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν, ταῦτα προσηύχετο· ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ
ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· νη-
στεύω δὶς τοῦ σαββάτου· ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι· καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑ-
στὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι· ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐ-
τοῦ λέγων· ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· λέγω ὑμῖν· κατέβη οὗτος δεδικαιωμέ-
νος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ γὰρ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὁ τα-
πεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. *Ὅτι οὐ δεῖ νομίζειν δωρεὰν θεοῦ διὰ χρημάτων, ἢ καὶ δι' ἄλ-
λης τινὸς ἐπινοίας κτᾶσθαι.* Ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀ-
ποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων· δότε κἀμοὶ
τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἂν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶ-
πε πρὸς αὐτόν· τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμι-
σας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι· οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρ-
δία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης,
καὶ δεήθητι τοῦ κυρίου, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου· εἰς γὰρ χολὴν πι-
κρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. *Ὅτι κατὰ ἀναλογίαν τῆς πίστεως ἑκάστῳ*

κρίνεσθαι μὸν· δῆλον δὲ, ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις ὡς ἐκ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ τοῦ εὐαγγελίου σαφῆ γινέσθαι·
Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων,
ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων· Ὅτι οὐ δεῖ διακρίνεσθαι ἐν τοῖς ὑπὸ τῆς γραφῆς συγκε-
χωρημένοις· Μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει· ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ,
κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν·
εἰ ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ, δογμα-
τίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει κατὰ τὰ
ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων· Ὅτι οὐ δεῖ κρίνειν πρὸ καιροῦ ἀλλήλους·
ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους,
καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ
θεοῦ· ὅτι οὐ δεῖ ἐν προσωποληψίᾳ κρίνειν· εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν
σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ τί χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐ-
ποίησα ἐν σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε·
Ὅτι οὐ δεῖ κατακρίνειν, ἵνα μὴ πρότερον ἐν παρουσίᾳ αὐτοῦ τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβώσωσιν
οἱ, κἂν πολλοὶ ὦσιν οἱ κατηγοροῦντες· Λέγει νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς,
εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότε-
ρον καὶ γνῷ τί ποιεῖ· ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ· ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθε-
το τὰ κατὰ τὸν παῦλον λέγων· ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος, περὶ
οὗ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἰου-
δαίων αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ καταδίκην, πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος ῥωμαίοις
χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχει τοὺς κατηγόρους, τό-
πον τε ἀπολογίας λάβῃ περὶ τοῦ ἐγκλήματος· Ὅτι δεῖ εἰδέναι καὶ ὁμολογεῖν πᾶν τὸ
ἀγαθοῦ τὴν χάριν, καὶ αὐτῶν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων τὴν ὑπομονὴν παρὰ θεοῦ ὑ-
πάρχειν· Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ· τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ
τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται καὶ τοῦτο ἀπὸ
θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ
πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, καὶ τὰ ἑξῆς· Ὅτι οὐ δεῖ σιωπᾶν τὰς εὐεργεσίας τοῦ
θεοῦ, ἀλλ' εὐχαριστεῖν ἐπ' αὐτοῖς· Ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαι-
μόνια εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων· ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ
διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός· καὶ ἀπῆλθεν εἰς ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ὑπήντησαν αὐτῷ δέκα λε-
προὶ ἄνδρες· οἳ ἔστησαν πόρρωθεν, καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες· ἰησοῦ ἐπιστάτα,
ἐλέησον ἡμᾶς· καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες, ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι· καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν· εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρε-
ψε μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν σαμαρείτης· ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν· οὐχὶ
δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν
τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος· καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε·
χάριτι δὲ θεοῦ εἰμὶ ὅ εἰμί· Πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχα-
ριστίας λαμβανόμενον· Ὅτι δεῖ προσκαρτερεῖν ταῖς προσευχαῖς, καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις·
αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς
γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν, εὑρίσκει· καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται, καὶ τὰ ἑξῆς·
Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκα-
κεῖν, λέγων· κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει, καὶ τὰ λοιπά· Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μή πο-
τε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνί-
διος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθη-
μένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς· Ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα
καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου· Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε· γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ·

Margin notes: πρὸς κολα. — πρὸς ῥωμ. — πρὸς κολα. — πράξεις — ἰωάννης — ἰωάννης — πράξεις — ὅρος, νε' — ἰωάννης — πρὸς κορ. α — πρὸς ἐφεσ. — λουκᾶς — λουκᾶς — πρὸς κορ. α — πρὸς τιμ. α' — ὅρος, να' — ματθαῖος — λουκᾶς — λουκᾶς — πρὸς κολασ. — τῇ αὐτῇ

πρὸς ῥωμ.

φος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων, ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν, ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ;

ὅρος, νβ΄
λουκᾶς

Ὅτι οὐ χρὴ ἀδιαφορεῖν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, λυπεῖσθαι δὲ καὶ πενθεῖν ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ ὡς ἤγγισεν ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σύ, καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην σου. νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου.

πρὸς κορ. α΄

Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται· ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

πρὸς κορ. β΄

Μὴ πάλιν ἐλθόντα με πρὸς ὑμᾶς ταπεινώσῃ με ὁ θεός μου, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων.

ματθαῖος
λουκᾶς

Ὅτι οὐ δεῖ ἐφησυχάζειν τοῖς ἁμαρτάνουσι. Ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ τὰ ἑξῆς.

πρὸς ἐφεσ.

Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις, τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε.

Ὅτι δεῖ τὴν πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας συντυχίαν καταδέχεσθαι οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκεν, ἢ τοῦ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἀνακαλέσασθαι ᾧπερ ἂν τρόπῳ δυνατὸν ᾖ χωρὶς ἁμαρτίας.

ματθαῖος

Καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλούς.

λουκᾶς

Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες πάντες οἱ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ, καὶ διεγόγγυζον οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, τίς ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως οὗ εὕρῃ αὐτό; καὶ τὰ ἑξῆς.

πρὸς θεσσα. β΄.

Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ ἵνα ἐντραπῇ. καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν.

πρὸς κορ. β΄.

Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς, ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. ὥστε τοὐναντίον ὑμᾶς μᾶλλον χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος.

Ὅτι δεῖ μετὰ τὸ πληρῶσαι πάντα τρόπον τῆς εἰς αὐτοὺς ἐπιμελείας, ἐπιμένοντας τῇ ἰδίᾳ κακίᾳ ἀποστρέφεσθαι.

ματθαῖος

Ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι, ὥσπερ ὁ ἐθνικός, καὶ ὁ τελώνης.

ὅρος, νγ΄.
ματθαῖος

Ὅτι οὐ δεῖ τὸν χριστιανὸν μνησικακεῖν, ἀλλ' ἀπὸ καρδίας ἀφιέναι τοῖς εἰς αὐτὸν ἡμαρτηκόσιν. Ἐὰν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. ἐὰν δὲ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.

ὅρος, νδ΄.
ματθαῖος
λουκᾶς
πρὸς ῥωμ.

Ὅτι οὐ δεῖ κρίνειν ἀλλήλους ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῆς γραφῆς συγκεχωρημένοις. Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε, ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε. Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε.

Ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει. σταθήσεται δέ, δυνατὸς γὰρ ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν, ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. καὶ ὁ ἐσθίων, κυρίῳ ἐσθίει. εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ μετ' ὀλίγα. ἄρα οὖν ἕκαστος ὑμῶν περὶ αὐτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους

τῆς τῶν ἀδελφῶν χρείας κατὰ τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με. γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με. ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. καὶ μετ᾽ ὀλίγα. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Ἐπάρας οὖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς φίλιππον, πόθεν ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; καὶ τὰ ἑξῆς.

Ματθαῖος — *ἰωάννης*

Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιήσατε κατὰ μίαν σαββάτων. ἕκαστος ὑμῶν παρ᾽ ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων, ὅτι ἂν εὐοδῶται. ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω τότε λογίαι γίνωνται.

πρὸς κορι. α'

Ὅτι δεῖ τὸν δυνατῶς ἔχοντα, ἐργαζόμενον μεταδιδόναι τοῖς χρείαν ἔχουσιν, ὁ γὰρ μὴ θέλων ἐργάζεσθαι, οὐδὲ τοῦ φαγεῖν ἄξιος ἐκρίθη. Ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν. Ὁ κλέπτων, μηκέτι κλεπτέτω. μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. Ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι μηδὲ ἐσθιέτω.

πρὸς ἐφεσί — *πρὸς θεσσαλο.*

Ὅτι οὐ χρὴ δικάζεσθαι οὐδὲ περὶ αὐτῶν τῶν πρὸς τὴν ἀναγκαίαν σκέπην τῷ σώματι περικειμένων. Τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα, μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει. Τολμᾷ τις πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; καὶ μετ᾽ ὀλίγα. ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστὶν ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν. διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε. διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε. ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς.

ὅρος, μ β' — *λουκᾶς* — *πρὸς κορ. α'*

Ὅτι οὐ δεῖ μάχεσθαι ἢ ἑαυτὸν ἐκδικεῖν, πρὸς πάντας δὲ, εἰ δυνατὸν εἰρηνεύειν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου. Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ. καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, ἀλλ᾽ ὅστις σε ῥαπίσει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἀγάπην ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις. Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες, προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ᾽ ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας.

Ματθαῖος — *Μάρκος* — *πρὸς ῥωμ.* — *πρὸς τιμ.*

Ὅτι οὐ δεῖ, οὔτε εἰς ἐκδίκησιν ἀδικουμένου ἑτέρου ἀμύνασθαι τὸν ἀδικοῦντα. Τότε προσελθόντες, ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. λέγει δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅτι πάντες οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται.

Ματθαῖος

Καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες ἦλθον εἰς κώμην σαμαρειτῶν, ὥστε ἑτοιμάσαι αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, εἶπον, κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ, ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

λουκᾶς

Ὅτι δεῖ συμβιβάζειν καὶ ἑτέρους εἰς εἰρήνην τὴν ἐν χριστῷ. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν. εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

ὅρος, ν α' — *Ματθαῖος* — *ἰωάννης*

Ὅτι δεῖ πρότερον ἑαυτὸν διορθοῦσθαι ἐφ᾽ ᾧ τινι οὖν ἐλαττώματι, καὶ τότε ἑτέρους ἐγκαλεῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. τὴν δὲ δοκὸν, τὴν ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; ἢ, πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου. ὑποκριτά. ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρ-

Ματθαῖος — *ἰωάννης*

Λουκᾶς · *Λουκᾶς* · *πρὸς Τιμό. α΄*

Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. Εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς ὄντως ζωῆς.

Ὅρος, μη΄ · *Ματθαῖος* · *πρὸς Ῥωμ.* · *πρὸς Τιμό.*

Ὅτι δεῖ ἐλεήμονα καὶ εὐμετάδοτον εἶναι. κατηγοροῦνται γὰρ οἱ μὴ τοιοῦτοι.

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου. Ἀστόργους, ἀνελεήμονας, οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσίν. Εὐμεταδότους εἶναι κοινωνικούς. Ὅτι πᾶν ὅπερ ἂν ἔχῃ τις πλέον τοῦ δεομένου τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ὀφειλέτης ἐστὶν ἐκείνου ἀνεγ[illegible]τῆσαι, κατ' ἐντολὴν τοῦ κυρίου τοῦ καὶ δεδωκότος ἃ ἔχομεν.

Λουκᾶς · *πρὸς Κορ. α΄*

Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. Τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες. Τὸ ὑμῶν περίσσευμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα· ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται· ὁ τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασε, καὶ ὁ τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττόνησεν. Ὅτι οὐ δεῖ πλουτεῖν, ἀλλὰ πτωχεύειν, κατὰ τὸν τοῦ κυρίου λόγον.

Λουκᾶς · *Λουκᾶς* · *πρὸς Κορ. β΄* · *πρὸς Τιμ. α΄*

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. Ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν, ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους, καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς.

Ὅτι οὐ δεῖ φροντίζειν τοῦ περισσεύεσθαι ἐν τοῖς πρὸς τὸ ζῆν· οὔτε περὶ τὴν πλησμονήν, οὔτε περὶ τὸ πολυτέλειαν ἔχειν· καθαρεύειν δὲ παντὸς εἴδους πλεονεξίας καὶ καλλωπισμοῦ.

Λουκᾶς · *πρὸς Τιμ. α΄*

Ὁρᾶτε, καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ. Κοσμεῖν ἑαυτὰς μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ. Ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. Ὅτι οὐ δεῖ μεριμνᾶν τῆς ἰδίας οὐκ ἔχειν χρείας, οὐδὲ τοῖς ἑτοιμασμοῖς πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἐπιπτήζειν, ἀλλὰ τῷ θεῷ ἀποδιδόναι τὰ καθ' ἑαυτόν.

Ματθαῖος

Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας· καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλλώμεθα. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων πάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

Λουκᾶς

Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων, τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου, καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου, καὶ τὰ ἑξῆς.

πρὸς Τιμ. α΄

Τοῖς πλουσίοις τοῦ νῦν αἰῶνος παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ παρέχοντι ἡμῖν τὰ πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν. Ὅτι δεῖ φροντίζειν καὶ μεριμνᾶν περὶ

πεποιθέναι ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον· περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμίν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον, διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος, ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι ζημίαν πάντα εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου· ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην. Ὅτι ὁ ζυγὸς τοῦ Χριστοῦ χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον αὐτοῦ ἐλαφρόν ἐστιν εἰς ἀνάπαυσιν τῶν καταδεχομένων. πάντα δὲ τὰ ἀλλότρια τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον διδασκαλίας, βαρέα καὶ φορτικά. Δεῦτε πάντες πρός με οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι.

ὅρος μα'

Ματθαῖος

Ὅτι ἀδύνατον καταξιωθῆναι βασιλείας οὐρανῶν, τοὺς μὴ παιδίων πρὸς ἄλληλα ἰσοτιμίαν ἐν ἀλλήλοις μεμιμημένους. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅτι δεῖ τὸν ἐπιθυμοῦντα μείζονος δόξης καταξιωθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν τὸ ἐνταῦθα ταπεινὸν καὶ ἔσχατον ἀγαπᾶν. Ὅς τις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι πρῶτος ὑμῶν, ἔσται πάντων δοῦλος. Μηδὲν κατ' ἐριθείαν, ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν.

ὅρος μβ'

Ματθαῖος

Ματθαῖος

τοῦ ἀποστ.

Ὅτι δεῖ ἀντιπαραθέσεως τῆς ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσι φυλαττομένης ἀκολουθίας τὴν ἐπὶ τοῖς μείζοσι σπουδὴν ἀποτείνεσθαι. Ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ, ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; ἔλεγε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. κριτής τις ἦν, ἔν τινι πόλει τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα· ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος, ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει; ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ, τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός; Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Ὅτι διὰ ἀντιπαραθέσεως τῶν ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἐκ πίστεως φόβον, καὶ διὰ ἐπιθυμίας ἀξιολόγου σπουδὴν ἐπιδεξαμένων, οἱ ἐπὶ τοῖς μείζοσι καταφρονοῦντες, ἢ ἀμελῶς ἔχοντες, σφοδροτέραν ἔχουσι τὴν κατάκρισιν. Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτοὺς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς, ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶντος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε. Ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. Ὅτι οὐ δεῖ καταφρονεῖν τῶν μειζόνων ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσι σπουδὴν ἐνδεικνυμένον· προηγουμένως δὲ τὰ μείζονα τῶν πραγμάτων ἐμποιοῦντα, συγκατορθοῦν καὶ τὰ ἐλάττονα. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου· τὴν κρίσιν, καὶ τὸν ἔλεον, καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες.

ὅρος μγ'

Λουκᾶς

πρὸς τιμ. β'

Λουκᾶς

Ματθαῖος

Ματθαῖος

Ὅτι οὐ δεῖ θησαυρίζειν ἑαυτῷ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ. καὶ τίς ὁ τρόπος τοῦ ἐν οὐρανῷ θησαυρίζειν. Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς. ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει. καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν,

ὅρος μζ'

Ματθαῖος

δρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ ἰς, καὶ εὐχαριστήσας, διέδωκε τοῖς ἀνακειμένοις. ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον.

λουκᾶς

Γυνὴ δέ τις ὀνόματι μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν, εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰυ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε· κέ οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰς, μάρθα μάρθα μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά. ὀλίγων δέ ἐστι χρεία ἢ ἑνός. μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ᾽ αὐτῆς.

ὅρος λθ΄
ματθαῖος

Ὅτι οὐ δεῖ ἀμετάθετον εἶναι, ἀλλὰ ἑδραῖον ἐν τῇ πίστει, καὶ ἀμετάθετον ἀπὸ τῶν ἐν κῷ καλῶν.

Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν. οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι. καὶ γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται.

πρὸς κορ΄ α΄

Ὥστε ἀδελφοί μου ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κῦ πάντοτε.

ἰωάννης

Θαυμάζω, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον.

ὅρος μ΄.
ματθαῖος

Ὅτι οὐ δεῖ ἑτεροδιδασκαλοῦσί ποτε ἀνέχεσθαι, κἂν σχηματίζονται πρὸς ἀπάτην ἢ ἔλεγχον τῶν ἀβεβαίων.

Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ χς, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.

λουκᾶς

Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, οἳ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

πρὸς γαλάτας

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ᾽ ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω, ὡς προειρήκαμεν. καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ᾽ ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.

ὅρος μα΄
ματθαῖος

Ὅτι δεῖ πᾶν τὸ σκανδαλίζον ἐκκόπτειν, κἂν οἰκειότατόν τι καὶ ἀναγκαιότατον εἶναι δοκῇ.

Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. εἰ δὲ ὁ πούς σου, ἢ ἡ χείρ σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν, ἢ κυλλὸν, ἢ δύο πόδας, ἢ δύο χεῖρας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ.

Ὅτι τῶν ἀσθενούντων ἐν τῇ πίστει φείδεσθαι δεῖ καὶ ἀνάγειν αὐτοὺς δι᾽ ἐπιμελείας ἐπὶ τὴν τελειότητα· φείδεσθαι δὲ δηλονότι χωρὶς τοῦ παριδεῖν ἐντολὴν θεοῦ.

ματθαῖος

Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν. καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.

πρὸς ῥωμ.

Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε. Ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, ἐν πνι πρᾳότητος· σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ χῦ.

ὅρος μβ΄.
ματθαῖος

Ὅτι οὐ δεῖ νομίζειν ἐπὶ καταλύσει τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν τὸν κύριον ἐληλυθέναι, ἀλλ᾽ ἐπὶ πληρώσει καὶ προσθήκῃ τῶν τελειοτέρων.

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι.

πρὸς ῥωμ.

Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν.

ὅρος μγ΄
ματθαῖος

Ὅτι ὡς ὁ νόμος τὰς πράξεις ἀπαγορεύει τὰς φαύλας, οὕτω τὸ εὐαγγέλιον αὐτὰ τὰ κεκρυμμένα πάθη τῆς ψυχῆς.

Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις οὐ φονεύσεις. ὃς δ᾽ ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.

πρὸς ῥωμ.

Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομὴ, ἀλλ᾽ ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ ἰουδαῖος· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνι οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος, οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ θεοῦ.

Ὅτι ὡς ὁ νόμος τὸ ἐκ μέρους, οὕτω τὸ εὐαγγέλιον, τὸ ὁλόκληρον ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν κατορθουμένων ἐπιζητεῖ.

λουκᾶς

Πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.

πρὸς κολα

Ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χῦ.

Ὅτι ἀδύνατον καταξιωθῆναι βασιλείας οὐρανῶν τοὺς μὴ πλείονα τῆς ἐν τῷ νόμῳ τὴν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον δικαιοσύνην ἐπιδεικνυμένους.

ματθαῖος

Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἴ τις δοκεῖ ἄλλος

εἰσὶν ὁδηγοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. ὁ-
τι μὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα,
οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. καὶ μετ' ὀλίγα· ἐκ τούτου πολλοὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον
εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ ἰς τοῖς δώδεκα· μὴ καὶ ὑμεῖς
θέλετε ὑπάγειν; Ὅτι χυ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυ-
μένοις οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱ-
κανός. Ὅτι δεῖ τύπον τῶν καλῶν προκεῖσθαι τοῖς ἄλλοις, ἕκαστον ἐν τῷ ἰδίῳ μέτρῳ.
Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶος εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν
ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν, ὅτι ἀχαΐα μὲν παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι καὶ ὁ ἐξ ὑ-
μῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ὑμῶν ἐγενήθητε. καὶ τοῦ κυ δεξάμενοι
τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνς ἁγίου. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πι-
στεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἀχαΐᾳ. Ὅτι οἱ τὸν καρπὸν τοῦ ἁγίου πνς ἔν τινι ὁρῶν-
τες πανταχοῦ τὸ ὁμαλὸν τῆς ἀποστεβείας σώζοντι, καὶ μὴ τῷ ἁγίῳ πνι ἀνατιθέντες, ἀλ-
λὰ τῷ ἐναντίῳ ἐπιφημίζοντες εἰς αὐτὸ τὸ ἅγιον πνα βλασφημοῦσιν. Τότε προσηνέχθη
αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς, καὶ κωφὸς καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥστε τὸν κωφὸν καὶ τυφλὸν
καὶ λαλεῖν, καὶ βλέπειν. καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον μήτι οὗτος ἐστὶν ὁ υἱὸς δαδ;
οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες, εἶπον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν βεελζεβοὺλ
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. εἰδὼς δὲ ὁ ἰς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. καὶ μετ' ὀλίγα εἰ δὲ
ἐν πνι θυ ἐκβάλλω ἐγὼ τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θυ. οἷς ἑξῆς
ἐπιφέρει διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁμαρτία, καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνοις. ἡ δὲ
τοῦ πνς βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνοις. καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνς τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔ-
τε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ὅτι τοὺς φυλάσσοντας τὸν τύπον τῆς τοῦ κυ διδα-
σκαλίας μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ τιμῆς δέχεσθαι δεῖ εἰς δόξαν αὐτοῦ τοῦ κυ. ὁ δὲ μὴ ἀκούσας,
μὴ δὲ δεξάμενος κατακρίνεται. Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχε-
ται τὸν ἀποστείλαντά με. καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μὴ δὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχό-
μενοι ἐκ τῆς οἰκίας ἐκείνης, ἢ τῆς πόλεως, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ σοδόμων, καὶ γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Ὁ λαμβάνων, ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν ἀποστείλαν-
τά με. Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην
μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. καὶ μετ' ὀλίγα·
προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κω μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε.
Ὅτι ἡ κατὰ δύναμιν καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις προθυμία· εὐπρόσδεκτός ἐστι τῷ θεῷ, καὶ πα-
ρὰ γυναικῶν. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα
μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλ-
λοντας τὰ δῶρα αὐτῶν, εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα χήραν βάλλουσαν ἐκεῖ
δύο λεπτὰ, καὶ εἶπεν. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων ἔβαλεν.
ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θυ. αὕτη δὲ ἐκ τοῦ
ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν. Τοῦ δὲ ἰυ γενομένου ἐν βηθανίᾳ ἐν
οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου,
καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠγανάκτη-
σαν, λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου. ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι πολλοῦ,
καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ ἰς, εἶπεν αὐτοῖς. τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ
καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Περὶ τῆς λυδίας, ὡς δὲ ἐβαπτίσθη ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε
λέγουσα, εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε.
καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς.
Ὅτι δεῖ τὸν χριστιανὸν, καὶ τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς δεξίωσιν ἀθόρυβον καὶ λιτοτέραν ποιεῖσθαι.
Λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος. ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε. καὶ
ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους. εἶπε δὲ ὁ
ἰς, ποιήσατε τοὺς ἀνους ἀναπεσεῖν, ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄν-

ἰωάννης

πρὸς κορ.

ὅρος λ δ'
ματθαῖος

ὅρος λ ε'

ματθαῖος

ὅρος λ ς'

ματθαῖος

ἰωάννης
πρὸς φιλιπ

ὅρος λ ζ'
ματθαῖος

ματθαῖος

πράξεις

ὅρος λ η'
ἰωάννης

ὅρος, λβʹ

Λουκᾶς

τον τὸν λόγον ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. Ὅτι δεῖ τὰ ἐπιβάλλοντα ἑκάστῳ τοῖς γνωμόνοις ἀποδιδόναι. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις· ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς· τί με πειράζετε· δείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.

πρὸς ῥωμ.

Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν τιμήν, τὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν.

ὅρος, λγʹ

Ὅτι οὐ δεῖ σκανδαλίζειν. ὃς δ᾽ ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης· καὶ πάλιν, οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

πρὸς ῥωμ.

Ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. Ὅτι πᾶν τὸ ἀντικείμενον τῷ τοῦ κυρίου θελήματι σκάνδαλόν ἐστιν.

Ματθαῖος

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι· καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων· ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὅτι δεῖ καὶ τὸ συγκεχωρημένον ὑπὸ τῆς γραφῆς πρᾶγμα, ἢ ῥῆμα παραιτεῖσθαι, ὅταν οἰκοδομῶνται ἄλλοι ἐκ τοῦ ὁμοίου εἰς ἁμαρτίαν, ἢ ἐκκόπτωνται τὴν περὶ τὰ καλὰ προθυμίαν.

πρὸς κορ. αʹ

Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεός, εἰ μὴ εἷς· καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοί· ἀλλ᾽ ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι᾽ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι᾽ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει ἕως ἄρτι τοῦ εἰδώλου, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι· καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται· βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν ὑστερούμεθα· βλέπετε δὲ μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν· καὶ ἀπόλλυται ὁ ἀσθενῶν ἐν τῇ σῇ γνώσει ἀδελφός· δι᾽ ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω. Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι τινά, ποιεῖν δεῖ, καὶ ὃ μὴ ἐπάναγκες.

Ματθαῖος

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναούμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν, οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί· καὶ ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, τί σοι δοκεῖ Σίμων, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη, ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων· λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄρα γε, ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί· ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν, ἆρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. Ὅτι ἐπὶ τοῖς τοῦ κυρίου θελήμασι καὶ σκανδαλιζομένων τινῶν, αἰδοῦσθαι οὐκ ἐπιδείκνυσθαι δεῖ τὴν παρρησίαν.

Ματθαῖος

Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ· οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐτούς· τυφλοί

πωμένοι εἰσίν. σταθεὶς δὲ ὁ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν, ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις λέγει ὁ θεὸς ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. καὶ προφητεύσουσι. καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι δεῖ καὶ τοῖς ἐν τῇ φύσει, καὶ τῇ συνηθείᾳ τοῦ βίου γνωριζομένοις κεχρῆσθαι εἰς διάκρισιν τῶν γινομένων, ἢ λεγομένων. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων. ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν, ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μή τι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, διατί μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Ὅτι οὐ δεῖ τοῖς ἀλλοτρίοις τῆς τοῦ χριστοῦ διδασκαλίας ἐξομοιοῦσθαι. μιμεῖσθαι δὲ τὸν κύριον, καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ κατὰ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παρ' αὐτοῦ δύναμιν. Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν. ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν διάκονος. καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν πρῶτος εἶναι, ἔσται ὑμῶν δοῦλος. ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ; ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ. Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ. Ὅτι οὐ δεῖ ἁπλῶς, οὐδὲ ἀνεξετάστως ἀπὸ τῶν ὑποκρινομένων τὴν ἀλήθειαν συναρπάζεσθαι. ἀπὸ δὲ τοῦ διδομένου ἡμῖν παρὰ τῆς γραφῆς χαρακτῆρος γνωρίζειν ἕκαστον. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων. ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν, ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν λέγει ἀνάθεμα ἰησοῦν. Ὅτι δεῖ ἕκαστον διὰ τῶν οἰκείων ἔργων πιστοῦσθαι τὸ ἑαυτοῦ ἐπάγγελμα. Αὐτὰ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν. εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύσατε. ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία. ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτούς, ὡς θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσι. καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι οὐ δεῖ τὰ ἅγια τῇ ἐπιμιξίᾳ τῶν πρὸς τὴν κοινὴν χρείαν καθυβρίζειν. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς. καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται. ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; εἰ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρίμα συνέρχησθε. Ὅτι τὸ ἐπονομαζόμενον τῷ θεῷ μέχρι τότε ὡς ἅγιον τιμᾶν δεῖ, μέχρις οὗ τὸ τοῦ θεοῦ θέλημα φυλάσσηται ἐπ' αὐτῷ. Ἱερουσαλήμ, ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν. ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδού, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ἔρημος. Ὅτι οὐ δεῖ τὰ τοῖς ἀνακειμένοις τῷ θεῷ ἀφωρισμένα εἰς ἑτέρους ἀναλίσκειν, εἰ μή τι ἂν ἐκ τοῦ περισσεύματος. Ἦν δὲ γυνὴ ἑλληνὶς συροφοινίκισσα τῷ γένει, καὶ ἠρώτα αὐτόν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, ὁ δὲ εἶπεν. ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα, οὐ γάρ καλόν ἐστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν αὐτῷ. ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων, καὶ εἶπεν αὐτῇ διὰ τοῦ

Ματθαῖος
Λουκᾶς
πρὸς τιμό. β'
Ματθαῖος
Ματθαῖος
πρὸς ῥωμ.
πρὸς κορ. α
ὅρος, κη'
Ματθαῖος
Ἰωάννης
πρὸς κορ. α
ὅρος, κθ'
τοῦ αὐτοῦ
ὅρος, λ'
Ματθαῖος
πρὸς κορ. α
Ματθαῖος
ὅρος λα'
Μάρκος

οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν· ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι.

λουκᾶς

Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἵματί μου τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνομένῳ.

πρὸς κορ. α

Ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ.

πρὸς κορ. β

Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν· ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι, καὶ ἐγερθέντι, εἰς τὸ γενέσθαι τοὺς πολλοὺς ἓν σῶμα ἐν Χριστῷ. ὁ ἄρτος ὃν κλῶμεν οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἄρτου τοῦ ἑνὸς μετέχομεν.

Ματθαῖος

Ὅτι δεῖ τὸν μεταλαμβάνοντα τῶν [illegible] ὑμνεῖν τὸν κύριον. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ τὰ ἑξῆς· οἷς ἐπιφέρει· καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.

ὄρος, κβ'
ἰωάννης

Ὅτι ἡ ἐργασία τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλοτριοῖ τοῦ κυρίου καὶ προσοικειοῖ τῷ διαβόλῳ. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.

πρὸς ῥωμ.

Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ.

ἰωάννης
λουκᾶς

Ὅτι περὶ τὸν κύριον οἰκειότης οὐκ ἐν τῇ κατὰ σάρκα συγγενείᾳ γνωρίζεται, ἀλλ' ἐν τῇ σπουδῇ τῆς [illegible] τοῦ θεοῦ [illegible]. Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει.

Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων, ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες.

ἰωάννης

Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.

πρὸς ῥωμ.
ὄρος κγ
πρὸς ῥωμ.

Ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοί θεοῦ εἰσίν. Ὅτι ὁ ἄκων ἑλκόμενος ὑπὸ ἁμαρτίας [illegible] γνωρίζεται [illegible] προσυπαρχούσης κρατούμενον ἁμαρτίας· [illegible] λοιπὸν [illegible]. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα δὲ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι· τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθὸν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω, κακὸν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.

ὄρος κδ'
Ματθαῖος
πρὸς ἐφεσ.
πρὸς τιμ. β

Ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, ἀλλ' ἀληθεύειν ἐν παντί. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ, ναί· οὒ, οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους. Ὅτι [illegible] ζητήσεις ἀνωφελεῖς, ἢ ἐμφιλονείκους ποιεῖσθαι. Ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου· μὴ λογομαχεῖν εἰς οὐδὲν χρήσιμον ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γεννῶσι μάχας.

Ματθαῖος

Ὅτι οὐ δεῖ [illegible] λόγον ἀργὸν, ἀφ' οὗ [illegible] ὄφελος· τὸ γὰρ μὴ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως λαλεῖν, ἢ ποιεῖν [illegible] αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν λυπεῖν ἐστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

πρὸς ἐφεσ.

Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω· ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι, καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.

ὄρος, κσ'
Ματθαῖος

Ὅτι δεῖ πᾶν ῥῆμα, ἢ πρᾶγμα πιστοῦσθαι τῇ μαρτυρίᾳ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς εἰς πληροφορίαν μὲν τῶν ἀγαθῶν, ἐντροπὴν δὲ τῶν πονηρῶν. Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· γέγραπται, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.

πράξεις

καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἐξίσταντο δὲ πάντες, καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, τί ἂν θέλοι εἶναι τοῦτο. ἕτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι γλεύκους μεμε-

τος ἔχειν τὴν διάνοιαν. Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου. ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ. καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. καὶ περὶ προσευχῆς ὁμοίως.

ματθαῖος

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ ἰωάννης λέγων. διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ ἐκωλύσαμεν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε. μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν.

ἰωάννης

Τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλίψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ χριστὸς καταγγέλλεται. καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι.

πρὸς φιλιπ.

Ὅτι δεῖ τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ βαπτίζεσθαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

ὅρα κ' ματθαῖος

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. καὶ πάλιν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

ἰωάννης

Τίς ὁ λόγος, ἢ ἡ δύναμις τοῦ βαπτίσματος, τὸ ἀλλοιωθῆναι τὸν βαπτιζόμενον κατά τε νοῦν, καὶ λόγον, καὶ πρᾶξιν, καὶ γενέσθαι ἐκεῖνο κατὰ τὴν δοθεῖσαν δύναμιν ὅπερ ἐστὶ, τὸ ἐξ οὗ ἐγεννήθη. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα, ὅπου θέλει πνεῖ. καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις. ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος.

ἰωάννης

Τὸ νεκρωθῆναι μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῆσαι δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον. ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

πρὸς ῥωμ.

Ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

πρὸς κολ.

Ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, χριστὸν ἐνεδυσάμεθα. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος, οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος. οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, πάντες γὰρ ὑμεῖς ἕν ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ.

πρὸς γαλά.

Ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. ὅπου οὐκ ἔνι ἕλλην καὶ ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα, καὶ ἐν πᾶσι χριστός.

πρὸς κολα.

Ὅτι ἀναγκαία καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν αἰώνιον ζωὴν ἡ μετάληψις τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ τὰ ἑξῆς.

ὅρα κ' ἰωάννης

Ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ [illegible] ὁ ἀνὰ τῆς κατανοήσεως τοῦ λόγου, καθ' ὃν δίδοται ἡ μετάληψις τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ, προσερχόμενος τῇ κοινωνίᾳ. ὁ δὲ ἀναξίως μεταλαμβάνων, κατακρίνεται. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. καὶ μετ' ὀλίγα. εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον. ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδὲν, τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν. τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι, καὶ ζωή ἐστι.

ἰωάννης

Ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦτο ἀναξίως τοῦ κυρίου, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου.

πρὸς κορ. α.

Πῶς φασι δεῖ ἐσθίειν τὸ σῶμα, καὶ πίνειν τὸ αἷμα τοῦ κυρίου, εἰς ἀνάμνησιν τῆς τοῦ κυρίου μέχρι θανάτου ὑπακοῆς, ἵνα

πρὸς τιμό. α'

χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν. Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς.

πρὸς τιμό.

Ἔχων πίστιν, καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἥν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν. Ὅτι ἀπὸ τῆς περὶ τὰ ἐλάττονα εὐγνωμοσύνης, ἢ ἐπὶ τοῖς μείζοσι τῆς αὐταποδόσεως κρίσις δικαιοῦται.

Ματθαῖος

Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. καὶ μετ' ὀλίγα. τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Λουκᾶς

Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; Ὅτι δεῖ τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου μετ' ἐπιθυμίας ἀκορέστου ποιεῖν ἀεὶ πρὸς τὸ πλέον ἐπειγόμενον.

Ματθαῖος

Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην.

πρὸς φιλιπ

Ἐγὼ ἀδελφοὶ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ, τῶν μὲν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅτι δεῖ τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ οὕτω ποιεῖν, ὡς τό, ὅσον ἐπὶ τῷ ποιοῦντι, φωτίζεσθαι τοὺς πάντας καὶ τὸν θεὸν δοξάζεσθαι.

Ματθαῖος

Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι, ἐπάνω ὄρους κειμένη. οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Λουκᾶς

Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς.

πρὸς φιλιπ

Ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ.

ὅρος, ιϛ'

Ὅτι οὐ δεῖ ἐμποδίζειν τῷ ποιοῦντι θέλημα θεοῦ, εἴτε κατ' ἐντολὴν θεοῦ, εἴτε κατὰ λόγον ἀκολουθοῦντα τῇ ἐντολῇ. οὔτε μὴν ποιοῦντα ἀνέχεσθαι τῶν κωλυόντων, κἂν γνήσιοι ὦσιν, ἀλλ' ἐπιμένειν τῇ κρίσει.

Ματθαῖος

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτόν, λέγων, ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. καὶ τὰ ἑξῆς.

Ματθαῖος

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς, δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων. καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλεώς σοι κύριε. οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφείς, εἶπε τῷ Πέτρῳ, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

Μάρκος

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα αὐτῶν ἅψηται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

πράξεις

Ἐπιμενόντων δὲ ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην Παύλου, καὶ δήσας ἑαυτοῦ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα, οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτω δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε, καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος. τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν εἰπόντες, τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω.

πρὸς θεσσα. α'

Τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. Ὅτι τὸν ποιοῦντα ἐντολὴν θεοῦ μὴ ἐκ διαθέσεως ὑγιοῦς, κατὰ γε μὴν τὸ φαινόμενον σώζοντα τὴν ἀκρίβειαν τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας, κωλύειν μὲν οὐ χρὴ διὰ τὸ ὅσον ἐπὶ τῷ πράγματι μηδένα βλάπτεσθαι, ἐνίοτε δὲ καὶ ὠφελεῖσθαι τινὰς ἐξ αὐτοῦ, παραινεῖν δὲ αὐτῷ ἀξίαν τοῦ κατορθώματος τὴν γνώμην ἔχειν.

θέρας. τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν, ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. Ὅτι οὐ δεῖ τοῖς ἄλλων κατορθώμασιν ἐλπίζοντας, τῶν καθ' ἑαυτῶν ἀμελεῖν.

ὅρος, ιϛ'.

Ματθαῖος. Μάρκος. Λουκᾶς.

Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. Ὅτι οὐδὲν ὠφελοῦνται οἱ συζῶντες τοῖς ἀρέσκουσι τῷ θεῷ, καὶ τὸ ἑαυτῶν φρόνημα μὴ κατορθοῦντες, κἂν κατὰ τὸ φαινόμενον σώζωσι τὴν πρὸς αὐτοὺς ὁμοιότητα.

Ματθαῖος.

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν φρόνιμοι, καὶ αἱ πέντε μωραί. αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. εἶτα ἐπιφέρει μετ' ὀλίγα ὕστερον τῶν μωρῶν, κύριε κύριε ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε. λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

Λουκᾶς.

Λέγω ὑμῖν ταύτῃ τῇ νυκτὶ δύο ἔσονται ἐπὶ κλίνης μιᾶς. εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό. μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ὅπου τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.

Ὅτι δεῖ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν, ἀπὸ τῶν δεδηλωμένων ἡμῖν παρὰ τῆς γραφῆς ἰδιωμάτων, γνωρίζοντας ὁποῖός ἐστιν, ἐστοχασμένως τούτου τὰ καθ' ἑαυτοὺς διατιθέναι.

ὅρος, ιζ'.

Ματθαῖος.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

Λουκᾶς.

Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὅτι ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως. καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. ὑποκριταὶ, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον, πῶς οὐ δοκιμάζετε;

πρὸς κορ. α'.

Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶν τὸ λοιπὸν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες. καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.

Ὅτι δεῖ τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, οὕτω ποιεῖν, ὡς ὁ κύριος προσέταξεν. ὁ γὰρ ὑπὲρ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας διαπταίων, κἂν δόξῃ ποιεῖν τὴν ἐντολὴν, ἀδόκιμός ἐστι παρὰ τῷ θεῷ.

ὅρος, κ'.

Λουκᾶς.

Ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτὸν, ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μὴ δὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μὴ δὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μὴ δὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλοὺς, καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

Ὅτι οὐ δεῖ τὴν τοῦ θεοῦ ἐντολὴν διὰ τὴν πρὸς ἀνθρώπους ἀρέσκειαν, ἢ δι' ἄλλο τι πάθος ποιεῖν, ἀλλ' ἐν παντὶ σκοπὸν ἔχειν τῷ θεῷ ἀρέσαι, καὶ θεὸν δοξάσαι.

Ματθαῖος.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. εἰ δὲ μήγε μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. καὶ τὰ ἑξῆς.

πρὸς κορ. α'.

Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε.

πρὸς θεσσα.

Ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον οὕτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς. οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων. Ὅτι δεῖ τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου μετὰ συνειδήσεως καὶ διαθέσεως ἀγαθῆς πρός τε θεὸν καὶ ἀνθρώπους ποιεῖν. ὁ γὰρ μὴ οὕτως ποιῶν, καταγέλαστος.

Ματθαῖος.

Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς, καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί. ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος. ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ καθαρόν.

πρὸς ῥωμ.

Ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι.

πρὸς φιλιπ.

Πάντα ποιεῖτε

ἐστι, ἀλλά τι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.

Λουκᾶς

Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος, ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας.

ὅρος, ι'

Ὅτι τέλος ἁμαρτίας θάνατος.

Ἰωάννης

Ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν. ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν.

πρὸς ῥωμ.

Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ, τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε. τὸ μὲν γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. καὶ μετ' ὀλίγα, τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος. τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία.

Ὅτι τέλος ἐντολῆς θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος.

Ἰωάννης

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἰωάννης

Ἀλλ' ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω, καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστι.

πρὸς ῥωμ.

Νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος, ζωὴν αἰώνιον.

ὅρος, ια'

Ὅτι οὐ δεῖ καταφρονεῖν κριμάτων θεοῦ, ἀλλὰ φοβεῖσθαι, καὶ μὴ παραυτίκα τὴν ἀνταπόδοσιν ἔχει.

Ματθαῖος

Φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.

Λουκᾶς

Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν δέ, καὶ πίνειν, καὶ μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ, ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.

Ἰωάννης

Ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται.

πρὸς φιλιπ.

Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ, ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.

Ὅτι ὁ ἐπὶ τοῖς πρώτοις ἁμαρτήμασι παιδευθείς, καὶ τῆς ἀφέσεως καταξιωθείς, ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃ, χεῖρον τοῦ προτέρου κατασκευάζει ἑαυτῷ τὸ κρίμα τῆς ὀργῆς.

πρὸς ἐφεσ.

Ἴδε ὑγιὴς γέγονας μηκέτι ἁμάρτανε ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται.

Ὅτι κρίματι ὀργῆς θεοῦ τινῶν ὑποπεσόντων, τοὺς λοιποὺς φοβουμένους παιδεύεσθαι δεῖ.

Λουκᾶς

Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα πιλάτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. δοκεῖτε ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν. ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε.

πράξεις

Ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

πρὸς κορ. α'

Μηδὲ γογγύζετε καθάπερ τινὲς αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. ταῦτα δὲ τύποι συνέβαινον ἐκείνοις. ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ὑμῶν εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντηκεν.

Ὅτι καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς κακίας ἔργοις πρὸς τιμωρίαν πολλάκις παραδίδοταί τις, διὰ προϋπάρχουσαν ἀσέβειαν.

πρὸς ῥωμ.

Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα.

πρὸς θεσσ.

Ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς, διὰ τοῦτο πέμπει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει.

Ὅτι οὐχὶ πλῆθος ἁμαρτωλῶν δυσωπεῖ τὸν θεόν, ἀλλ' ὁ εὐαρεστῶν αὐτῷ, κἂν εἷς τυγχάνῃ καὶ μόνος.

Λουκᾶς

Ἐπ' ἀληθείας λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἠλιοῦ ἐν τῷ ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία, καὶ μῆνας ἕξ. ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη ἠλίας, εἰ μὴ εἰς σάρεπτα τῆς σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν.

πρὸς κορ. α'

Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ὑμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός. ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν ηὐδόκησεν ὁ θεός. κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

ὅρος, ιβ'.

Ὅτι πᾶσα ἀντιλογία, κἂν ἐκ φιλικῆς, καὶ ἀγαθῆς διαθέσεως γίνηται, ἀπαλλοτριοῖ

που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας σάῤῥας· εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ᾽ ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει δοὺς δόξαν τῷ θεῷ· καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

ὅτι ὁ ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσι μὴ πιστεύων τῷ κῷ, δῆλός ἐστι καὶ πολὺ πρότερον ἐπὶ τοῖς μείζοσιν ἀπιστῶν.

ἰωάννης Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε;

λουκᾶς Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστι.

ὅτι οὐ χρὴ λογισμοῖς ἰδίοις στηρίζεσθαι ἐπὶ ἀθετήσει τῶν ἀπὸ τοῦ κῦ λεγομένων· ἀξιοπιστότερα δὲ εἰδέναι τῆς ἰδίας πληροφορίας τὰ τοῦ κῦ ῥήματα.

Ματθαῖος Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοὶ, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι, ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με.

Ματθαῖος Ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν· καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λέγει αὐτοῖς· λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν· μήτι ἐγώ εἰμι κύριε;

πράξεις Καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτὸν, ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος, μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτὸν, ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου.

πρὸς κορ. β. Λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χῦ.

ὅτι οὐ δεῖ ἀμελεῖν τῆς τῶν ἐπιβαλλόντων γνώσεως μετὰ προσοχῆς δὲ, τὸν τοῦ κῦ λόγον ἀκούοντα, συνιέναι, καὶ ποιεῖν τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Ματθαῖος Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπεν αὐτῷ· φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν· ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

Ματθαῖος Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς· καὶ μετ᾽ ὀλίγον, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιῶν, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.

μάρκος Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούετέ μου, καὶ συνίετε.

πρὸς ἐφεσίους Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ᾽ ὡς σοφοί· ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ.

ὅτι περὶ τῶν μὴ ἐπιβαλλόντων οὐ δεῖ πολυπραγμονεῖν.

μάρκος Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς· λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ.

πράξεις Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· κύριε εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς, οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους, ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ.

ὅτι ἴδιον τῶν ἐχόντων σπουδὴν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως, τὸ, καὶ ἐπερωτᾶν περὶ ὧν δεῖ.

Ματθαῖος Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.

Ματθαῖος Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;

λουκᾶς Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις, βαπτισθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ· γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς. καὶ μετ᾽ ὀλίγα· καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, τί ποιήσομεν; ὁμοίως τελῶναι, ὁμοίως στρατευόμενοι.

πράξεις Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τὴν καρδίαν, εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, τί ποιήσομεν ἄνδρες ἀδελφοί;

ὅτι δεῖ ἐπερωτωμένῳ φροντίζειν, ἀξιολόγως ἀποκρίνεσθαι.

λουκᾶς Καὶ ἰδοὺ, νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων, διδάσκαλε, τί ποιήσας, ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν, ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται, πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν, ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ.

πρὸς κολ. Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χά-

παρακαλοῦμεν. Ὅτι τὴν κατὰ χριστὸν ἀγάπην ὁ ἔχων, ἔστιν ὅτε καὶ λυπεῖ πρὸς τὸ συμφέρειν τὸν ἀγαπώμενον. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με ποῦ ὑπάγεις. ἀλλ᾽ ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν. συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι, ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ᾽ ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν.

ἰωάννης — *πρὸς κορ. β*

Ὅτι δεῖ ἀφόβως, καὶ ἀνεπαισχύντως παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ. Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε ἐν τῷ φωτί. καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἠκούσατε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα. τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. Πᾶς οὖν, ὅς τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.
Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν. μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ.

ὅρος, σ΄ — *Ματθαῖος* — *Ματθαῖος* — *λουκᾶς* — *πρὸς τιμό. β*

Ὅτι κἂν δοκῇ τις ὁμολογεῖν τὸν κύριον. καὶ ἀκούειν τῶν λόγων αὐτοῦ. ἀπειθῇ δὲ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ κατακέκριται κἂν ἐν χαρίσμασί τισι, μαντικοῖς διά τινα οἰκονομίαν γενέσθαι συγχωρηθῇ.
Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε κύριε οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς ἀποχωρεῖτε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. καὶ τὰ ἑξῆς.
Τί δέ με καλεῖτε κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; καὶ τὰ ἑξῆς.
Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι. τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες, καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι. Ὅτι οὐ δεῖ διακρίνεσθαι, καὶ διστάζειν ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ κυρίου λεγομένοις, ἀλλὰ πεπληροφορεῖσθαι πᾶν ῥῆμα θεοῦ ἀληθὲς εἶναι καὶ δυνατὸν, κἂν ἡ φύσις μάχηται. ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ὁ ἀγὼν τῆς πίστεως.

ὅρος ζ΄ — *Ματθαῖος* — *λουκᾶς* — *πρὸς τιμό. β* — *ὅρος, η΄*

Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἦλθε πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν λέγοντες. ὅτι φάντασμά ἐστι. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν, εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων, θαρσεῖτε. ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπε. κύριε εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σὲ ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι, ἔκραξε, λέγων, κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ. καὶ λέγει αὐτῷ, ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ ἰουδαῖοι λέγοντες. πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν τὴν σάρκα δοῦναι φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.
Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ ζαχαρία διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου. καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι. καὶ μετ᾽ ὀλίγα. καὶ εἶπε ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον, κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σὲ, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα. ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.
Καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ αὐτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης

Ματθαῖος — *ἰωάννης* — *λουκᾶς* — *πρὸς ῥωμ.*

που. ἢ αὐτεχόμενον τινὸς τ καὶ ἐπ' ὀλίγον ἀφιλιούντων ἐντολῆς θεοῦ.

Ματθαῖος — Ὁ φιλῶν πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

Ματθαῖος — Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν.

ὅρος γ'. — Ὅτι πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ ἐν τῷ νόμῳ ὑπὸ τοῦ κ̅υ̅ ἐμαρτυρήθη, ἀγαπᾶν τὸν θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ δευτέρα, ἀγαπᾶν τὸν πλησίον, ὡς ἑαυτόν.

Ματθαῖος — Ὁ δὲ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. ἀγαπήσεις κ̅ν̅ τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου. αὕτη ἐστὶν ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία, αὕτη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.

Ὅτι ἔλεγχος τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὸν θεὸν, καὶ τὸν χ̅ν̅ αὐτοῦ, τὸ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρεῖν, ἀπόδειξις δὲ τοῦ ἀγαπᾶν, ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ χ̅υ̅, ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτοῦ παθημάτων μέχρι θανάτου.

Ἰωάννης — Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτὰς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.

πρὸς ῥωμ. — Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χ̅υ̅; θλίψις, ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα πᾶσαν ἡμέραν. ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. καὶ τὰ ἑξῆς.

ὅρος δ'. — Ὅτι τιμᾷ καὶ δοξάζει τὸν θεὸν ὁ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐργαζόμενος, ἀτιμάζει δὲ, ὁ παραβαίνων αὐτοῦ τὸν νόμον.

Ἰωάννης — Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς. τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω.

Ματθαῖος — Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

πρὸς φιλιπ. — Ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χ̅υ̅ πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης τῶν διὰ ἰησοῦ χ̅υ̅, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ.

πρὸς ῥωμ. — Ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις.

ὅρος ε'. — Ὅτι δεῖ ποιεῖν τοὺς μίσους πρὸς πάντας καθαιροῦντα, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν, ὑπὲρ δὲ τῶν φίλων τὴν ψυχὴν τιθέναι ὅταν χρεία καλῇ. τοιαύτην ἔχοντα ἀγάπην, οἵαν ἔχει πρὸς ἡμᾶς ὁ θεὸς καὶ ὁ χ̅ς̅ αὐτοῦ.

Ματθαῖος — Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. καὶ τὰ λοιπά.

Ἰωάννης — Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.

Ἰωάννης — Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς, μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

λουκᾶς — Καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους, καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.

πρὸς ῥωμ. — Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ θεὸς εἰς ἡμᾶς. ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων χ̅ς̅ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν.

πρὸς ἐφεσί. — Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χ̅ς̅ ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ.

Ὅτι ἀπόδειξις τῶν τοῦ χ̅υ̅ μαθητῶν ἡ ἐν αὐτῷ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη.

Ἰωάννης — Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Ὅτι ἔλεγχος τοῦ μὴ ἔχειν τὴν χ̅υ̅ ἀγάπην, πρὸς τὸν πλησίον τὸ ποιῆσαί τι τῶν βλαπτόντων, ἢ λυπούντων αὐτὸν εἰς ἐκκοπὴν τῆς πίστεως. κἂν συγκεχωρημένον ὑπὸ τῆς γραφῆς τῷ ἰδίῳ λόγῳ τὸ γινόμενον ᾖ.

πρὸς ῥωμ. — Εἰ γὰρ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ χ̅ς̅ ἀπέθανεν.

Ὅτι δεῖ τὸν χριστιανὸν καὶ τὸν λυπούμενον κατ' αὐτοῦ παντὶ τρόπῳ τὸ γε ἐπ' αὐτῷ θεραπεύειν.

Ματθαῖος — Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.

πρὸς κορ. — Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι

παρουσίᾳ τίτου· οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ᾽ ὑμῖν· ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ μετ᾽ ὀλίγα· ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν· ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλ᾽ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν· ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. Πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι, καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. Ἱκανοί τε τῶν τὰ περίεργα πραξάντων συγκομίσαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον αὐτῶν.

Πράξεις

ὅτι τοῖς μετανοοῦσιν οὐκ ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν ἡ ἀναχώρησις μόνη τῶν ἁμαρτημάτων, χρεία δὲ αὐτοῖς καὶ καρπῶν ἀξίων τῆς μετανοίας.

Ματθαῖος

Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. Ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

Λουκᾶς

ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγήν, οὐκέτι καιρὸς κατορθωμάτων, τῷ θεοῦ τὸν παρόντα καιρὸν ἐπιμερίσαντος ἐν μακροθυμίᾳ, εἰς ἐργασίαν τῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ εὐαρέστησιν.

Ματθαῖος

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου· πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, καὶ πέντε μωραί· αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ᾽ ἑαυτῶν ἔλαιον, αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν· χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ ἐκάθευδον· μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν· αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν, καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς· ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ᾽ αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα· ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι, κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πολλοὶ λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν ἀφ᾽ οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι, καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες, κύριε κύριε ἄνοιξον ἡμῖν, καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.

Λουκᾶς

Ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας· μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ᾽ ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτούς, ὡς θεοῦ διάκονοι.

πρὸς κορ. β

Ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας.

πρὸς γαλάτας β.

ὅτι ἀδύνατον δουλεῦσαι θεῷ τὸν καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις τῆς θεοσεβείας ἐπιμεμιγμένον πράγμασιν.

Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Ματθαῖος

Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ, ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστοῦ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ, μετὰ εἰδώλων;

πρὸς κορ. β

ὅτι τὸν ὑπακούσαντα τῷ εὐαγγελίῳ δεῖ πρῶτον καθαρισθῆναι ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἵνα οὕτως εὐπρόσδεκτος τῷ θεῷ γένηται ἐν τοῖς τῆς ἁγιωσύνης κατορθώμασιν.

Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς, καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. φαρισαῖε τυφλέ· καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.

Ματθαῖος

Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.

πρὸς κορ.

ὅτι ἀδύνατον μαθητὴν γενέσθαι τοῦ κυρίου τὸν προσπαθῶς ἔχοντα πρός τι τῶν παρόν-

ο΄ Περὶ τῶν τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου ἐγχειριζομένων, καὶ πότε καὶ τίνας, καὶ τί διδάσκειν, καὶ πῶς ἑαυτοὺς προκατορθοῦν τοὺς τοιούτους χρή. καὶ ὅπως ἐν τῷ κηρύγματι παῤῥησιάζεσθαι, καὶ πῶς ἐπιμελεῖσθαι τῶν πεπιστευμένων, καὶ ποίᾳ διαθέσει, καὶ περὶ ποῖα τῶν σπουδασμάτων προηγουμένως καταγίνεσθαι*, καὶ ὅπως καθαρεύειν ἀπὸ τῶν ὡς ἐπιτοπλεῖστον παρεπομένων ἐλαττωμάτων, καὶ ἐπὶ ποῖον ἄγειν μέτρον τοὺς διδασκομένους, καὶ πῶς ἀνάγειν τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, καὶ τίνα τρόπον ἔχειν τοὺς διὰ φόβον παραιτουμένους, καὶ πῶς ἀναχωρεῖν τῶν δι' ἀγνωμοσύνην μὴ καταδεχομένων. καὶ πῶς τινας χειροτονεῖν, ἢ ἀναβάλλειν* τοὺς κεχειροτονημένους. καὶ ὅτι χρὴ τὸν προεστῶτα ἕκαστον ὑπεύθυνον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι, καὶ τοῖς πεπιστευμένοις αὐτῷ εἰς τὸ περὶ ὧν ποιεῖ, καὶ λέγει πληροφορίαν.

*καταγινώσκεσθαι

*ἢ ἀποβάλλειν

οα΄ Περὶ τῶν κατὰ συνάφειαν ἐπὶ τοῖς προεστῶσι διατεταγμένων.

οβ΄ Πῶς δεῖ τοὺς διδασκομένους διακρίνειν τοὺς πνευματικοὺς τῶν διδασκάλων ἀπὸ τῶν μὴ τοιούτων, καὶ ὅπως πρὸς αὐτοὺς διατίθεσθαι, ἢ τὰ παρ' αὐτῶν δέχεσθαι.

ογ΄ Περὶ τῶν ἐν γάμῳ.

οδ΄ Περὶ χηρῶν.

οε΄ Περὶ δούλων καὶ δεσποτῶν.

οϛ΄ Περὶ τέκνων καὶ γονέων.

οζ΄ Περὶ παρθένων.

οη΄ Περὶ στρατευομένων.

οθ΄ Περὶ ἀρχόντων καὶ ὑπηκόων.

π΄ Ποταποὺς εἶναι βούλεται καθόλου ὁ λόγος τοὺς χριστιανούς, καὶ ποταποὺς τοὺς προεστῶτας.

ἈΡΧΗ ΤΩΝ ἨΘΙΚΩΝ

Ὅρος, α΄.

Ὅτι δεῖ τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ μετανοῆσαι πρῶτον, κατὰ τὸ κήρυγμα Ἰωάννου, καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. χεῖρον γὰρ τῶν πρὸ τοῦ εὐαγγελίου κατακριθέντων, οἱ νῦν μὴ μετανοοῦντες κατακρίνονται.

Ματθαῖος

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. οὐαί σοι χοραζίν. οὐαί σοι βηθσαϊδά. ὅτι, εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν. πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὅτι τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ὁ παρὼν ἐστὶ καιρός. ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἡ δικαία κρίσις τῆς ἀνταποδόσεως.

Ματθαῖος

Ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας ἀφιέναι, λέγει. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. πάλιν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Ἰωάννης

Ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ. καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

πρὸς Ῥωμαίους

Ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς; ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει. κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις ἑαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως, καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

πράξεις

Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν. καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην.

Ὅτι δεῖ τοὺς μετανοοῦντας κλαίειν πικρῶς, καὶ τὰ λοιπά, ὅσα διὰ τῆς μετανοίας ἐκ καρδίας ἐπιδείκνυσθαι,

Ματθαῖος

Καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἢ ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

πρὸς Κορινθ. β΄

Ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινούς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ἐν τῇ

παρουσίᾳ

ἀνελλιπῆ τοῖς βουλομένοις ἐσπουδάσαμεν συναγαγεῖν· παραθέντες ἑκάστῳ ὅρῳ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐμπεριειλημμένων αὐτῷ γραφικῶν κεφαλαίων, εἴτε ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, εἴτε ἐκ τοῦ ἀποστόλου, ἢ τῶν πράξεων· ἵνα ὁ ἀναγνοὺς τὸν ὅρον, καὶ ἰδὼν παρακείμενον αὐτῷ τὸν πρῶτον εἰ τύχοι, ἢ τὸν δεύτερον ἀριθμόν, εἶτα ἀναλαβὼν αὐτὴν τὴν γραφήν, καὶ ἀναζητήσας τὸ κεφάλαιον τοῦ προειρημένου ἀριθμοῦ, οὕτως εὕρῃ τὴν μαρτυρίαν πρὸς ἣν ὁ ὅρος πεποίηται· ἐβουλόμην μὲν οὖν τὰ πρῶτα καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης τὰ πρὸς ἕκαστον τῶν ἐν τῇ καινῇ συμφώνως εἰρημένα παραθεῖναι τοῖς ὅροις, ἐπειδὴ δὲ κατήπειγεν ἡ χρεία τῶν ἀδελφῶν νῦν μάλιστα σπουδαιότερον ἀπαιτησάντων ἡμᾶς τὰ πάλαι ἐπηγγελμένα, ἐμνημόνευσα τοῦ εἰπόντος· δίδου σοφῷ ἀφορμήν, καὶ σοφώτερος ἔσται· ὥστε ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἀφορμὴν αὐτάρκη ἐκ τῶν παρακειμένων εἰληφότι, ἀναλαβεῖν τὴν παλαιὰν διαθήκην, καὶ γνωρίσαι ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἐν πάσαις ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς συμφωνίαν· ἄλλως τε καὶ μιᾶς φωνῆς ἀρκούσης τοῖς πιστοῖς καὶ πεπληροφορημένοις τὴν ἀλήθειαν τῶν τοῦ κυρίου ῥημάτων· διὸ καὶ τὰ ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ οὐ πάντα, ὀλίγα δὲ ἐκ πάντων παραθέσθαι αὐτάρκες ἐλογισάμην·

ΘΕΣΙΝ ὈΡΩΝ, ὩΣ ἘΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩ, ΕἸΠΕΙΝ ΠΕΡΙ ΣΩΝ ΔΕ·

» ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-
» τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τη-
» ρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. ἅπερ τηροῦντες μὲν, τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην ἐπι-
δεικνύμεθα, καὶ ἐν αὐτῇ μένειν καταξιούμεθα καθὼς γέγραπται. μὴ τηροῦντες δὲ, ἐναν-
» τίως ἔχοντες, ἐλεγχόμεθα. ὁ μὴ ἀγαπῶν με γάρ φησιν ὁ κύριος, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ.
» καὶ πάλιν ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. θαυμά-
» ζω δὲ περισσοτέρως, ὅτι αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγοντος, μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαι-
» μόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται, χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
καὶ πάλιν, ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε
μετ᾽ ἀλλήλων. ὅθεν ὁ ἀπόστολος ἐν πᾶσι τὸ τῆς ἀγάπης ἀναγκαῖον δεικνὺς, διαμαρτύ-
» ρεται λέγων. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ
» μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. κἂν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ
» τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη με-
» θιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. καὶ μετ᾽ ὀλίγα. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταρ-
» γηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται. εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται, καὶ τὰ ἑξῆς. οἷς
» ἐπιφέρει. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα. μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγά-
πη. τούτων καὶ τῶν τοιούτων οὕτως ὑπό τε τοῦ κυρίου καὶ τοῦ ἀποστόλου διωρισμένων,
θαυμάζειν φημὶ, πῶς περὶ μὲν τὰ καταργούμενα, καὶ παυόμενα τοσαύτην ἔχουσιν οἱ
ἄνθρωποι σπουδὴν καὶ γνῶσιν*. περὶ δὲ τὰ μένοντα, καὶ μάλιστα τὴν μείζω πάντων   πτόησιν*
ἀγάπην, τὴν χαρακτηρίζουσαν τὸν χριστιανὸν, οὐ μόνον αὐτοὶ φροντίδα οὐδεμίαν ποιοῦν-
ται, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐσπουδακόσιν ἐναντιοῦνται, καὶ μαχόμενοι πληροῦσι τὸ εἰρημένον.
οὔτε αὐτοὶ εἰσέρχονται, καὶ τοὺς εἰσερχομένους κωλύουσιν εἰσελθεῖν. διόπερ παρακα-
λῶ, καὶ δέομαι παυσαμένους τῆς περιέργου ζητήσεως, καὶ ἀπρεποῦς λογομαχίας,
ἀρκεῖσθαι τοῖς ὑπὸ τῶν ἁγίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου εἰρημένοις, ἄξια δὲ τῆς ἐπουρανίου
κλήσεως φρονεῖν. καὶ ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθαι ἐπ᾽ ἐλπίδι τῆς αἰω-
νίου ζωῆς, καὶ ἐπουρανίου βασιλείας τῆς ἡτοιμασμένης πᾶσι τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντο-
λὰς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, τὰς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ μακαρίου υἱοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ κυρίου
ἡμῶν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἀληθείᾳ. ταῦτα ὑπομνησθέντες παρὰ τῆς ὑμετέρας εὐλα-
βείας ὑπαγορεῦσαι ἐν τοῖς τελευταίοις, καὶ τὸ ἑαυτῶν φρόνημα φανερὸν ποιῆσαι ὑ-
μῖν τε, καὶ δι᾽ ὑμῶν τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, εἰς πληροφορίαν ὑμῶν τε καὶ αὐτῶν ἐν ὀνόματι
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀναγκαῖον καὶ ἡμῖν ἐπιβάλλον ἡγησάμεθα πρὸς τὸ μηδαμῶς περι-
φέρεσθαί τινων τὸν νοῦν ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν ἄλλοτε μὲν ἄλλως παρ᾽ ἡμῶν ἐκτεθέντων,
ἀεὶ δὲ πρὸς τὴν ἐπισαγομένην παρὰ τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῇ ἀληθείᾳ ὑπόθεσιν. ἀναγ-
καζομένων ἡμῶν ἐνίστασθαι, μήτε μὴν διαστασιάζεσθαί τινας ἐν τῇ ἐναντιότητι τῶν ἐν
ἡμῖν τὰ ἀλλότρια ἐπιφημίζειν θελόντων, ἢ καὶ τὰ ἴδια πάθη πολλάκις ὑπὲρ τὸ συναρπά-
σαι τοὺς ἁπλουστέρους τοῦ ἡμετέρου φρονήματος καταψευδομένων. οὓς καὶ ὑμῖν φυλάξασθαι
ὡς ἀλλοτρίους τῆς εὐαγγελικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεώς τε καὶ ἀγάπης ἀναγκαῖον. μεμνῆ-
σθαι δὲ τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑ-
μῖν παρ᾽ ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω, ἵνα τηροῦντες κἀκεῖνο τὸ, προσέχετε ἀ-
πὸ τῶν ψευδοπροφητῶν καὶ τὸ στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπα-
τοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον παρ᾽ ἡμῶν, στοιχῶμεν τῷ κανόνι τῶν
ἁγίων, ὡς ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν ὄντος ἀκρο-
γωνιαίου αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει
εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν, τὸ
πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀρεθείη*. πιστὸς ὁ θεὸς   τηρηθείη*
ὁ καλῶν ἡμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρήσωμεν. χάριτι τοῦ Χριστοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
Ἀλλὰ περὶ τῆς ὑγιαινούσης πίστεως ἐν τοῖς πρὸ τούτων αὐτάρκως εἰρῆσθαι πρὸς τὸ παρὸν
λογιζόμενοι ἐντεῦθεν τὴν περὶ τῶν ἠθικῶν ἐπαγγελίαν ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πληρῶ-
σαι σπουδάσομεν. ὅσα τοίνυν εὑρίσκομεν κατὰ τὴν καινὴν τέως διαθήκην σποράδην ἀπη-
γορευμένα ἢ ἐγκεκριμένα, ταῦτα κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμῖν εἰς ὅρους κεφαλαιώδεις πρὸς τὸ

τῆς ἐπιγνώσεως τὸ ἀπέραντον, τοσοῦτον δὲ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ τῶν θείων μυστηρίων ἐν τῷ παρόντι ἀνέφικτον· ἀεὶ μὲν κατὰ προκοπὴν ἑκάστῳ προστιθεμένου τοῦ πλείονος, ἀεὶ δὲ τοῦ πρὸς ἀξίαν ἀπολιμπανομένου ἁπάντων, ἄχρις ἂν ἔλθῃ τὸ τέλειον, ὅτε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται· ὡς μήτε ἑνὸς ὀνόματος ἀρκοῦντος πάσας ὁμοῦ δηλῶσαι τὰς τοῦ θεοῦ δόξας, οὔτε ἑκάστου δὲ ὁλοκλήρου ἀκινδύνως παραλαμβανομένου. οἷον γὰρ εἴπῃ τις θεός, οὐκ ἐδήλωσε τὸν πατέρα· τῷ δὲ πατρὶ λείπει τὸ κτίστης, τούτοις δὲ πάλιν χρεία ἀγαθότητος, σοφίας, δυνάμεως, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν φερομένων ἐν τῇ ἁγίᾳ γραφῇ· πάλιν δὲ τὸ πατήρ, ὁλόκληρον κατὰ τὴν ἡμετέραν χρῆσιν, ἐὰν ἐκλάβωμεν ἐπὶ θεοῦ, ἀσεβοῦμεν· πάθος γὰρ καὶ ἀπόρροιαν, καὶ ἄγνοιαν, καὶ ἀσθένειαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἐπιφημίζει. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κτίστης· ἐφ᾽ ἡμῶν γὰρ χρεία χρόνου, ὕλης, σκευῶν, βοηθείας, ὧν ἁπάντων καθαρεύειν δεῖ τὴν εὐσεβῆ περὶ θεοῦ δόξαν ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ. τῆς γὰρ πρὸς ἀξίαν ὡς ἔφην, κἂν εἰ πᾶσαι μὲν διάνοιαι πρὸς τὴν ἔρευναν συναφθεῖεν· πᾶσαι δὲ γλῶσσαι πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν συνδράμοιεν, οὐδέποτε ἄν τις ἐφίκοιτο. ταύτην δὲ ἡμῖν τὴν ἔννοιαν σαφῶς παρίστησι καὶ ὁ σοφώτατος Σολομὼν λέγων· εἶπα σοφισθήσομαι, καὶ αὕτη ἐμακρύνθη ἀπ᾽ ἐμοῦ μακρὰν, ὑπὲρ ὃ ἦν· οὐ τῷ φεύγειν, ἀλλὰ τῷ ἐκείνοις μάλιστα φανεροῦσθαι αὐτῆς τὸ ἀκατάληπτον, οἷς θεοῦ χάριτι περισσοτέρως προσγέγονεν ἡ γνῶσις. ἡ μὲν οὖν θεόπνευστος γραφὴ πλείοσιν ὀνόμασιν ἀναγκαίως χρῆται καὶ ῥήμασιν εἰς μερικήν τινα, καὶ ταύτην αἰνιγματώδη τῆς θείας δόξης παράστασιν. ἡμῖν δὲ πάντα μὲν τὰ πανταχοῦ ὑπὸ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς περί τε πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος εἰρημένα, τὸ παρὸν ἀναλέγειν οὔτε δύναμις, οὔτε σχολή, διὰ τὸ κατεπείγειν ὑμᾶς· ὀλίγα δὲ ἐκ πάντων παραθέμενοι, ἀρκεῖν ἡγούμεθα, καὶ ταῦτα τῇ ὑμετέρᾳ συνειδήσει, πρός τε τὴν τοῦ ἡμετέρου ἐκ τῶν γραφῶν φρονήματος φανέρωσιν, καὶ τὴν ὑμῶν αὐτῶν, καὶ τῶν βουλομένων ἐν ἡμῖν πληροφορίαν. ὡς γὰρ τὰ πολλὰ μίαν ἡμῖν τὴν εὐσεβῆ ἔννοιαν διαγγέλλει, οὕτω καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων ὁ εὐγνώμων οἶμαι τὸ ἐν πᾶσιν εὐσεβὲς ἐπιγινώσκει.

*ὀργάνων

Πιστεύομεν τοίνυν, καὶ ὁμολογοῦμεν ἕνα μόνον ἀληθινὸν καὶ ἀγαθὸν* κύριον, καὶ πατέρα παντοκράτορα, ἐξ οὗ τὰ πάντα· τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἕνα τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, κύριον καὶ θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, μόνον ἀληθινὸν, δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τά τε ὁρατὰ, καὶ τὰ ἀόρατα· καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα συνέστηκεν, ὃς ἐν ἀρχῇ ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν· καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν γραφὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη· ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐκένωσε· καὶ διὰ τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος· πάντα τὰ εἰς αὐτὸν, καὶ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα ἐπλήρωσε κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρός, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν κατὰ τὰς γραφάς· ὤφθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς, ὡς γέγραπται· ἀνέβη τε εἰς οὐρανοὺς, καὶ κάθηται ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός· ὅθεν ἔρχεται ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου ἀναστῆσαι πάντας, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ· ὅτε οἱ μὲν δίκαιοι προσληφθήσονται εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ βασιλείαν οὐρανῶν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ κατακριθήσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον· ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἓν μόνον πνεῦμα ἅγιον τὸ παράκλητον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθημεν εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως· τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν ἀββᾶ ὁ πατήρ· τὸ διαιροῦν καὶ ἐνεργοῦν τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ χαρίσματα, ἑκάστῳ πρὸς τὸ συμφέρον καθὼς βούλεται· τὸ διδάσκον, καὶ ὑπομιμνῆσκον πάντα, ὅσα ἂν ἀκούῃ παρὰ τοῦ υἱοῦ· τὸ ἀγαθὸν, τὸ ὁδηγοῦν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ στηρίζον πάντας τοὺς πιστεύοντας πρός τε γνῶσιν ἀληθῆ*, καὶ ἀκριβῆ, καὶ λατρείαν εὐσεβῆ, καὶ προσκύνησιν πνευματικὴν, καὶ ἀληθῆ ὁμολογίαν θεοῦ πατρός, καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἑαυτοῦ, ἑκάστου ὀνόματος τοῦ ὀνομαζομένου, τὴν ἰδιότητα σαφῶς ἡμῖν διακρινοῦντος· καὶ περὶ ἑκάστου τῶν ὀνομαζομένων πάντως τινῶν* ἐξαιρέτων ἰδιωμάτων εὐσεβῶς θεωρουμένων. τοῦ μὲν πατρὸς ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ πατρὸς, τοῦ δὲ υἱοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ υἱοῦ, τοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος ἐν τῷ οἰκείῳ ἰδιώματι· μήτε τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀφ᾽ ἑαυτοῦ λαλοῦντος, μήτε τοῦ υἱοῦ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τι ποιοῦντος· καὶ τοῦ μὲν πατρὸς πέμποντος τὸν υἱὸν, τοῦ δὲ υἱοῦ πέμποντος τὸ ἅγιον πνεῦμα· οὕτως φρονοῦμεν, καὶ οὕτως βαπτίζομεν εἰς τριάδα ὁμοούσιον κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου

*ἀγαθὸν θεὸν

ἀσφαλῆ

*τῶν

καὶ ὑπερηφανίας κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμέ-
νων, τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος, τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούει· καὶ πρὸ τούτου
δὲ εἰρηκότος, ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι
τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν· καὶ τοῦ ἀποστόλου ἐν ὑποδείγματι ἀνθρωπίνῳ σφοδρότερον ἀ-
παγορεύοντος τὸ προσθεῖναι, ἢ ὑφελεῖν τι ἐν ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς, δι' ὧν φησιν, ὅμως ἀν-
θρώπου κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. πᾶσαν μὲν οὖν ἀλλο-
τρίαν τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας φωνὴν καὶ ἔννοιαν, οὕτως ἡμεῖς πάντοτε καὶ νῦν ἀποφεύ-
γειν ἐγνώκαμεν· καὶ τοῦ σκοποῦ δέ, ὡς προεῖπον, τοῦ νῦν ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν προκειμένου, κατὰ
πολὺ διαφέροντος τῶν ὑποθέσεων ἐκείνων, ὑφ' ὧν ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ τὸ γράφειν, ἢ εἰπεῖν
προήχθημεν· διότι τότε μὲν αἱρέσεως ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς τοῦ διαβόλου μεθοδείας
ἐσπουδάζετο· νῦν δὲ τῆς ὑγιαινούσης πίστεως ὁμολογία τε, καὶ φανέρωσις ἁπλῆ πρόκειται·
οὐκοῦν οὔτε τοῦ λόγου χαρακτὴρ ὁ αὐτὸς ἡμῖν καὶ νῦν ἁρμόζει. ὡς γὰρ οὐκ ἂν λάβοι μετὰ χεῖ-
ρας ἄνθρωπος σκεύη τὰ αὐτὰ πολεμῶν καὶ γεωργῶν, ἄλλα γὰρ σκεύη τῶν ἐν ἀδείᾳ τὰ πρὸς
τὸ ζῆν ἑαυτοῖς ἐκπονούντων, ἄλλαι δὲ πανοπλίαι τῶν ἐν πολέμῳ παρατασσομένων, οὕ-
τως οὐκ ἂν εἴποι τὰ αὐτὰ ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ ὁ τοὺς ἀντιλέγον-
τας ἐλέγχων· ἄλλο γὰρ εἶδος λόγου ἐλεγκτικοῦ, καὶ ἄλλο εἶδος λόγου παρακλητικοῦ· ἄλλη
ἁπλότης τῶν ἐν εἰρήνῃ τὴν εὐσέβειαν ὁμολογούντων, καὶ ἄλλοι ἱδρῶτες τῶν πρὸς τὰς ἀντι-
θέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἱσταμένων· ὥστε καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ἡμεῖς οἰκονομοῦν-
τες τοὺς λόγους ἡμῶν ἐν κρίσει, πανταχοῦ τοῖς πρὸς τὴν φυλακήν, ἢ οἰκοδομὴν τῆς πί-
στεως ἀκολούθως χρησόμεθα· ποτὲ μὲν τοῖς ἐν μεθοδείᾳ τοῦ διαβόλου καταλύειν πει-
ρωμένοις αὐτὴν ἀνταγωνιστικώτερον ἀνθιστάμενοι, ποτὲ δὲ τοῖς οἰκοδομεῖσθαι βουλομέ-
νοις ἐν αὐτῇ, ἁπλοϊκώτερον, καὶ οἰκειότερον αὐτὴν ἐξηγούμενοι, καὶ οὐδὲν ἄλλο ποιοῦντες, ἢ
ἐκεῖνο τὸ παρὰ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.
πρὶν δὲ ἐλθεῖν ἐπ' αὐτὴν τὴν τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν, κἀκεῖνο ἐπισημήνασθαι ἄξιον· ὅτι τὴν τοῦ
θεοῦ μεγαλειότητα, καὶ δόξαν, καὶ λόγῳ ἀπερίληπτον οὖσαν, καὶ νῷ ἀκατάληπτον· οὔτε μὲν ῥή-
ματι, ἢ νοήματι, οὔτε δηλωθῆναι, οὔτε νοηθῆναι οἷόν τε ἦν· διὰ πλειόνων δὲ τῶν ἐν φερομέ-
νων τῇ ἡμετέρᾳ χρήσει ἡ θεόπνευστος γραφὴ μόλις τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ, ὡς δι' ἐσό-
πτρου ἠνίξατο· τὸ μὲν γὰρ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἡ τελεία ἐπίγνωσις ἐν τῷ μέλ-
λοντι αἰῶνι τοῖς ἀξίοις ἀποδοθῆναι ἐπήγγελται· νυνὶ δὲ κἂν Παῦλός τις ᾖ, κἂν Πέτρος, βλέ-
πει μὲν ἀληθῶς ἃ βλέπει, καὶ οὐ πλανᾶται, οὐδὲ φαντάζεται, δι' ἐσόπτρου δὲ ὅμως βλέ-
πει καὶ αἰνίγματος· καὶ τὸ ἐκ μέρους νῦν εὐχαρίστως δεχόμενος, τὸ τέλειον εἰς τὸ μέλλον περι-
χαρῶς ἀπεκδέχεται· ὅπερ πιστοῦται μὲν ὁ ἀπόστολος Παῦλος τῷ τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ κα-
τασκευάζων τὸν λόγον· ὅτι ὥσπερ ὅτε μὲν ἤμην νήπιος ἄρτι τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λο-
γίων τοῦ θεοῦ ἐκμανθάνων, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ,
καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπείγομαι φθάσαι, τὰ τοῦ νηπίου κατήργη-
κα· καὶ τοσαύτην ἔσχον ἐν τῇ τῶν θείων καταλήψει τὴν προκοπὴν καὶ βελτίωσιν, ὥστε τὴν μὲν ἐν
τῇ ἰουδαϊκῇ λατρείᾳ ἐπίγνωσιν νηπίας φρενὸς ἐοικέναι κινήμασιν· ἀνδρὶ δὲ ἤδη τὰ πάν-
τα τελείῳ, προσήκουσαν τὴν διὰ τοῦ εὐαγγελίου γνῶσιν· οὕτως ἐν συγκρίσει τῆς ἐν τῷ
μέλλοντι αἰῶνι τοῖς ἀξίοις ἀποκαλυφθησομένης γνώσεως, καὶ τὸ δοκοῦν νῦν ἐν τῇ γνώ-
σει τέλειον, βραχύ τι καὶ ἀμυδρότερον τοσοῦτον, ὡς πλέον ἀπολιμπάνεσθαι τῆς ἐν τῷ μέλ-
λοντι αἰῶνι τρανότητος, ἢ ὅσον ἀπολιμπάνεται τοῦ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὸ δι' ἐ-
σόπτρου βλέπειν καὶ αἰνίγματι. συνιστῶσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ περὶ τὸν μακάριον Πέτρον καὶ Ἰωάν-
νην μαθηταὶ τοῦ κυρίου τῇ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἀεὶ πρὸς τὸ μεῖζον ἐπιδόσει καὶ προκοπῇ,
τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐν τῷ μέλλοντι τηρουμένης αἰῶνι γνώσεως οὐκ ἔλαττον καὶ αὐτοὶ πιστού-
μενοι οἵτινες μηδὲ τὸ ἄξιοι φανῆναι τῆς παρὰ τοῦ κυρίου ἐκλογῆς τῆς σὺν αὐτῷ διαγωγῆς, τῆς
παρὰ αὐτοῦ ἀποστολῆς, τῆς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων διανομῆς, μετὰ τὸ ἀκοῦσαι, ὑμῖν
δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, μηδὲ τὴν τοιαύτην γνῶσιν, με-
τὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν τοῖς λοιποῖς ἀπορρήτων, ὅμως ὕστερόν ποτε παρὰ αὐτὸ λοι-
πὸν τοῦ κυρίου τὸ πάθος ἀκούουσιν, ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρ-
τι· ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων μανθάνομεν, ὅτι τοσοῦτον μὲν οἶδεν ἡ θεόπνευστος γραφὴ

πνευματικῶν γραφῶν τά τε ἀπαρέσκοντα τῷ θεῷ, καὶ οἷς εὐαρεστεῖται παραθέσθαι, ὡς ἂν οἷοί τε ὦ κατ' εὐχὰς κοινὰς, ἵνα καταξιωθῶμεν χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ διδασκαλίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἀποπηδήσαντες μὲν τῆς τε τοῦ ἰδίου θελήματος συνηθείας, καὶ τῆς τῶν ἀνθρωπίνων παραδόσεων παρατηρήσεως, στοιχήσαντες δὲ τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ μακαρίου θεοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ κυρίου ἡμῶν· καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τὸν παρόντα εὐαρέστως αὐτῷ ζήσαντες, διά τε σφοδροτέρας ἀναχωρήσεως τῶν κεκωλυμένων, καὶ σπουδαιοτέρας ἐπιμελείας τῶν ἐγκεκριμένων ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς ἀθανασίας φυγεῖν μὲν τὴν ὀργὴν τὴν ἐπερχομένην ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ἄξιοι δὲ εὑρεθῆναι τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ἐπουρανίου βασιλείας τῆς ἐπηγγελμένης παρὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ πᾶσι τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ μεμνημένοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς· μεμνημένος δὲ τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ἐν χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη· ἀκόλουθον ἐμοῦ, καὶ ἀναγκαῖον ἐλογισάμην, τὴν ὑγιαίνουσαν πίστιν, καὶ εὐσεβῆ δόξαν περί τε πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος παραθέσθαι πρότερον· καὶ οὕτως ἐπισυνάψαι τὰ ἠθικά. **Τοῦ αὐτοῦ περὶ πίστεως.**

Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ χάριτι τὸ ἐπίταγμα τῆς ὑμετέρας εὐλαβείας καταμαθὼν ἄξιον τῆς ἐν χριστῷ πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπης, ἐν ᾧ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως ἔγγραφον ὑπεζητήσατε παρ' ἡμῶν ὁμολογίαν· τὰ μὲν πρῶτα ἐπαισθανόμενος τῆς ἐμαυτοῦ ταπεινώσεως καὶ ἀσθενείας, ὤκνουν πρὸς τὴν ἀπόκρισιν· ὡς δὲ ἐμνημόνευσα τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ· καὶ πάλιν καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν, ἐπικίνδυνον ἡγησάμην τὸ ἀντειπεῖν μὲν ὑμῖν, σιωπῆσαι δὲ τὴν σωτήριον ὁμολογίαν, πεποίθησιν ἔχων διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεὸν, ὡς γέγραπται· οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ τότε μὲν ἐκείνους, νῦν δὲ καὶ ἡμᾶς, καὶ τοῦτο δι' ὑμᾶς ἱκανώσαντος γενέσθαι διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος· διακόνου δὲ πιστοῦ ἴδιόν ἐστι πάντως καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὸ ὅπερ ἂν εἰς τοὺς συνδούλους οἰκονομῆσαι παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου πιστευθῇ, ταῦτα διασῶσαι τούτοις ἀνελλιπῶς, καὶ ἀκαπηλεύτως· ὥστε κἀγὼ, ἅπερ ἔμαθον ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ταῦτα ὑμῖν παραθέσθαι κατὰ τὸ ἀρέσκον θεῷ, πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον ὀφειλέτης εἰμί· εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ κύριος ἐν ᾧ εὐδόκησεν ὁ πατὴρ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι· ὁ πᾶσαν μὲν τὴν ἐξουσίαν, πᾶσαν δὲ τὴν κρίσιν λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐντολὴν δέδωκέ μοι φησὶ, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω· καὶ πάλιν, ἃ οὖν ἐγὼ λαλῶ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτω λαλῶ· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ λαλεῖ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λαλεῖ· πόσῳ μᾶλλον ἡμῖν εὐσεβές τε ὁμοῦ καὶ ἀσφαλὲς τοῦτο φρονεῖν καὶ ποιεῖν ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ; ἕως μὲν οὖν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὰς ἐπανισταμένας κατὰ καιρὸν αἱρέσεις ἐχρῆν, ἑπόμενος τοῖς προειληφόσιν, ἀκόλουθον ἡγούμην τῇ διαφορᾷ τῆς ἐπισπειρομένης ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἀσεβείας· ταῖς αὐτῇ* τύποις φωναῖς κωλύειν, ἢ καὶ ἀνατρέπειν τὰς ἐπαγομένας βλασφημίας, καὶ ἄλλοτε ἄλλαις, ὡς ἂν ἡ χρεία τῶν νοσούντων κατηνάγκασε· καὶ ταύταις πολλάκις ἀγράφοις μὲν, ὅμως* δ' οὖν οὐκ ἀπεξενωμέναις τῆς κατὰ τὴν γραφὴν εὐσεβοῦς διανοίας· ὥσπερ οὖν καὶ ὁ ἀπόστολος πολλάκις πεποίηκεν, ἑλληνικοῖς ῥήμασι χρήσασθαι μὴ παραιτησάμενος πρὸς τὸν ἴδιον σκοπόν· νῦν δὲ πρὸς τὸν κοινὸν ἡμῶν τε καὶ ὑμῶν σκοπὸν ἁρμόζον ἐλογισάμην, ἐν ἁπλότητι τῆς ὑγιαινούσης πίστεως τὸ ἐπίταγμα τῆς ὑμετέρας ἐν χριστῷ ἀγάπης πληρῶσαι· εἰπὼν ἃ ἐδιδάχθην παρὰ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς· φειδόμενος μὲν καὶ τῶν ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων ἐκείνων, ἃ λέξεσι μὲν αὐταῖς οὐκ ἐμφέρεται τῇ θείᾳ γραφῇ, διάνοιάν γε μὴν ἐκείνην, τὴν ἐγκειμένην τῇ γραφῇ διασώζει· ὅσα δὲ πρὸς τῷ ξένῳ τῆς λέξεως, ἔτι καὶ τὸν νοῦν ξένον ἡμῖν ἐπεισάγει, καὶ ἃ οὐκ ἔστιν ὑπὸ τῶν ἁγίων κηρυσσόμενα εὑρεῖν, ταῦτα ὡς ξένα καὶ ἀλλότρια τῆς εὐσεβοῦς πίστεως παντάπασι παραιτούμενος. Πίστις μὲν οὖν ἐστι συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῶν ἀκουσθέντων ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας, τῶν κηρυχθέντων θεοῦ χάριτι, ἥν τινα ἐπεδείξατο μαρτυρηθεὶς ἀβραὰμ ὅτι οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι· εἰ δὲ πιστὸς μὲν ὁ κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, πισταὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, ἐστηριγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, πεποιημέναι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι· φανερὰ ἔκπτωσις πίστεως,

καὶ ὑπερηφανίας

*ἀντιθέτοις

ὅλως*

τὰ πάντα ἐν ὑπηρέτου σχήματι διαζωσάμενον λέντιον καὶ νίπτειν τοὺς πόδας αὐτοῦ βουλόμε-
νον, εὐθὺς, ὥσπερ εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν τῆς ἰδίας ἀναξιότητος, καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ προσερ-
» χομένου καταπλαγεὶς, ἐξεβόησε· κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; καὶ πάλιν· οὐ μὴ νίψῃς τοὺς
» πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἐπὶ τούτῳ τὴν τοσαύτην εἰσδέχεται ἀπειλὴν, ὡς εἰ μὴ πάλιν εἰδὼς
τὴν ἀλήθειαν τῶν ῥημάτων τοῦ κυρίου, ἔφθασε τῇ ὑπακοῇ διορθωσάμενος τὴν ἀντιλογίαν, οὐδὲν ἂν
αὐτῷ τῶν προλαβόντων, οὐ τῶν ἰδίων κατορθωμάτων, οὐ τῶν παρὰ τοῦ κυρίου μακαρισμῶν τε καὶ δω-
ρεῶν καὶ ἐπαγγελιῶν, οὐδὲ αὐτὴ ἡ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τῆς τοιαύτης καὶ τοσαύτης εἰς τὸν μονογενῆ
υἱὸν εὐδοκίας ἀποκάλυψις ἤρκεσε παραμυθήσασθαι τὴν παροῦσαν ἀπείθειαν. ἀλλὰ ταῦ-
τα μὲν ἐὰν θέλω καταλέγειν, ὅσα εὑρίσκω ἔκ τε παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης, ἐπιλείψει με
τάχα διηγούμενον ὁ χρόνος. ἤδη δὲ καὶ ἐπ' αὐτὰς ὅταν ἔλθω τὰς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν
τῷ εὐαγγελίῳ φωνὰς αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς τὰ ῥήματα, ἃ πάσης
μὲν ἱστορίας, πάσης δὲ ἄλλης ἀποδείξεως παρὰ τοῖς πιστοῖς ἀξιοπιστότερα. πολλὴν μὲν ἐν
αὐτοῖς καταμανθάνω τῆς ἐν πᾶσι πρὸς θεὸν εὐπειθείας, ἵνα οὕτως εἴπω, ἀνάγκην. οὐδε-
μίαν δὲ ὅλως, ἐπ' οὐδενὶ πράγματι καταλειπομένην τοῖς μὴ μετανοοῦσι τῆς ἀπειθείας
συγγνώμην. εἰ μήτι ἕτερον ἔστι τολμῆσαι, καὶ μέχρις ἐννοίας λαβεῖν, πρὸς οὕτω γυμνὰς
» σαφεῖς τε καὶ ἀπολύτους ἀποφάσεις. ὁ οὐρανὸς γάρ, φησι, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λό-
» γοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα διαφορὰ, οὐκ ἔστι διαίρεσις, οὐδὲν οὐδαμοῦ ὅ-
» λως ὑπολέλειπται. οὐκ εἶπεν οὗτοι, ἢ ἐκεῖνοι, ἀλλ' οἱ λόγοι μου, πάντες ὁμοῦ, δηλονότι οὐ
μὴ παρέλθωσι. γέγραπται γάρ, πιστὸς κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, εἴτε ἀπαγορεύων ὁτιοῦν,
εἴτε προστάσσων, εἴτε ἐπαγγελλόμενος, εἴτε ἀπειλῶν, καὶ εἴτε ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀπηγορευ-
μένων, εἴτε ἐπὶ τῇ ἐλλείψει τῶν ἐπιτεταγμένων. ὅτι γὰρ ἐπίσης τῇ ἐνεργείᾳ τῶν κακῶν, καὶ τῶν
ἀγαθῶν ἔργων ἡ ἔλλειψις ἐκδικεῖται. ἤρκει μὲν καὶ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ πληροφορίαν τῇ γε μὴ
παντελῶς ἀπιστίᾳ νοσούσῃ ψυχῇ, τὸ προειρημένον ἐπὶ τῷ Πέτρῳ κρίμα, ὡς οὐκ ἀπηγορευ-
μένον τι πράξαντος, οὐδὲ μὴν πρόσταγμά τι τοιοῦτον ἐλλείψαντος, ὃ ῥᾳθυμίαν, ἢ καταφρόνη-
σιν κατηγορεῖ τοῦ ἐλλείποντος. ὑπηρεσίαν δὲ καὶ τιμὴν, τὴν παρὰ τοῦ δεσπότου μόνον ὑποδέ-
ξασθαι εὐλαβηθεὶς, τοιαύτην ἐδέξατο τὴν ἀπειλὴν, ἣν οὐκ ἔφυγεν ἂν, εἰ μὴ, καθὼς προείρη-
ται, ἔφθασε τὴν ὀργὴν τῇ ταχύτητι, καὶ σφοδρότητι τῆς διορθώσεως. πλὴν ἐπειδὴ ὁ ἀγα-
θὸς καὶ εὔσπλαγχνος θεὸς μακροθυμῶν ἐφ' ἡμῖν εὐδόκησε καὶ πολλάκις ἡμῖν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ
πολλῶν ὑποδεῖξαι, ἵνα τῷ πλήθει, καὶ τῇ συνεχείᾳ δυνηθῇ μόλις ποτὲ μοχλευθεῖσα, καὶ
καταντληθεῖσα ἡ ψυχὴ ἀποτρίψασθαι τὴν πολυχρόνιον τῆς παρανομίας συνήθειαν. ἐκεί-
νων μόνων πρὸς τὸ παρὸν μνημονεῦσαι ἀναγκαῖον τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ φοβερᾷ τῆς κρίσεως
ἡμέρᾳ ἐξ ἀριστερῶν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἱσταμένων. πρὸς οὓς ἔλεγεν ὁ πᾶσαν ἐξουσίαν
τῆς κρίσεως λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ὁ ἐρχόμενος φωτίσαι τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανε-
ρῶσαι τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ
ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. καὶ τὴν αἰτίαν ἐπήγαγεν, οὐχ ὅτι ἐφονεύ-
σατε λέγων, ἢ ἐπορνεύσατε, ἢ ἐψεύσασθε, ἤ τινα ἠδικήσατε, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων,
κἂν τὸ βραχύτατον γοῦν ἐπράξατε, ἀλλὰ τί; ὅτι τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἠμελήσατε. ἐπείνασα
γάρ φησι καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνη-
γάγετέ με· γυμνὸς, καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.
ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ χάριτι, τοῦ θέλοντος μὲν πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι,
καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, διδάσκοντος δὲ ἄνθρωπον γνῶσιν, καταμαθὼν ἐν ταῖς θεοπνεύ-
στοις γραφαῖς, καὶ γνωρίσας μὲν τὴν φρικωδεστάτην αἰτίαν τῆς τοιαύτης τῶν πολλῶν πρός τε
ἀλλήλους καὶ πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διαφωνίας. παιδευθεὶς δὲ τὸ φοβε-
ρὸν ἐκεῖνο κρίμα τῆς τοσαύτης παρανομίας, διδαχθεὶς δὲ, καὶ πᾶσαν παρακοὴν παντὸς
κρίματος θεοῦ ἐπίσης ἐκδικεῖσθαι. ἔτι δὲ καὶ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο κρίμα καταμαθὼν, τὸ ἐπὶ τοῖς
μὴ ἁμαρτήσαντας μὲν, παραπολαύσαντας δὲ ὅμως τῆς ὀργῆς, διὰ τὸ μὴ τὸν ἀγαθὸν ζῆλον
κατὰ τῶν ἡμαρτηκότων ἐπιδείξασθαι, καίτοι πολλάκις μηδὲ συνεγνωκότας τὸ ἁμάρτημα,
ἀναγκαῖον ἐλογισάμην, εἰ καὶ ὀψὲ τοῦ καιροῦ, διὰ τὸ ἀναμένειν ἀεὶ τοὺς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα τῆς
θεοσεβείας ἀνειληφότας, καὶ μὴ θαρρεῖν ἑαυτῷ μόνῳ, ἀλλ' οὐκ ἀκαίρως γε τάχα νῦν γοῦν
πρὸς ὑπόμνησιν τοῖς ἀγωνιζομένοις τὸν ἀγῶνα τῆς θεοσεβείας, ἀναλεξάμενος ἐκ τῶν θεο-

καὶ ψυχὴ ἥτις ποιήσει ἐν χειρὶ ὑπερηφανίας· χεῖρα ὑπερηφανίας καλῶν τὴν τόλμαν τῶν
ἑκουσίως ἁμαρτανόντων*, ὅπερ ὁ ἀπόστολος ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ
θεοῦ ὀνομάζει. ψυχὴ οὖν φησιν, ἥτις ποιήσει ἐν χειρὶ ὑπερηφανίας, ἢ ἀπὸ τῶν αὐτοχθό-
νων, ἢ ἀπὸ τῶν προσηλύτων τὸν θεὸν οὗτος παροξυνεῖ. καὶ ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ
ἐκείνη ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ὅτι τὸ ῥῆμα κυρίου ἐφαύλισε, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ διε-
σκέδασεν. ἐκτρίψει ἐκτριβήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη. ἡ ἁμαρτία αὐτῆς ἐν αὐτῇ. παρατη-
ρητέον ἐνταῦθα ἐκεῖνο, ὅτι, ἐὰν μὴ ἐκτρίψει ἐκτριβῇ ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ἡ ἁμαρτία αὐτῆς οὐκ
ἐν αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἐπιδειξαμένους τὸν ἀγαθὸν ζῆλον, καθὼς πολλαχοῦ
γέγραπται, καὶ πολλάκις γέγονε. καὶ ἵνα ἐκ τῶν ἡττόνων που διαθῶμεν τὸν ἐπὶ τοῖς μεί-
ζοσι φόβον τὴν κατὰ ἱερέως ἢ κριτοῦ παρακουόντων ἀγανάκτησιν, οἵαν ποιεῖται ἐν τῷ
» δευτερονομίῳ καταμάθωμεν. λέγει οὖν. καὶ ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν ποιήσῃ ἐν χειρὶ ὑπερη-
» φανίᾳ τοῦ μὴ ὑπακοῦσαι τοῦ ἱερέως τοῦ παρεστηκότος λειτουργεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι κυρίου τοῦ
» θεοῦ σου, ἢ τοῦ κριτοῦ ὃς ἐὰν ᾖ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀποθανεῖται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖ-
» νος, καὶ ἐξαρεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας φοβηθήσεται, καὶ οὐκ ἀσεβή-
» σουσιν ἔτι. πρὸς ἃ, πῶς αὖ τις ἀξιολόγως κινούμενος φρικωδέστερον καταπλαγείη, συνο-
ρᾶν ἀκόλουθον. εἶτα φησὶ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ,
πᾶν νόημα, οὐχὶ τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι. καὶ ἐνταῦθα πάλιν,
οὐχὶ τήνδε ἢ τινὰ, ἀλλὰ πᾶσαν παρακοήν. ἆρά γε ἠπάτησεν ἡμᾶς ἡ κακίστη συνήθεια.
ἆρα κακῶν αἰτία ἡμῖν μεγάλων γέγονεν ἡ διεστραμμένη τῶν ἀνθρώπων παράδοσις, τὰ
μὲν παραιτουμένη δῆθεν τῶν ἁμαρτημάτων, τὰ δὲ ἀδιαφόρως αἱρουμένη. καὶ κατὰ μὲν
τινῶν σφοδρῶς ἀγανακτεῖν προσποιουμένη. οἷον φόνου, καὶ μοιχείας, καὶ τῶν τοιούτων.
τὰ δὲ οὐδὲ ψιλῆς γοῦν ἐπιτιμήσεως ἄξια κρίνουσα, οἷον ὀργὴν, ἢ λοιδορίαν, ἢ μέθην, ἢ πλεο-
νεξίαν*, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καθ' ὧν ἁπάντων, καὶ ἀλλαχοῦ ἔδωκε τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν ὁ
» ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος, εἰπών· ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσίν. ὅπου
δὲ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ καθαιρεῖται, καὶ πᾶν νόημα εἰς τὴν
ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ αἰχμαλωτίζεται, καὶ πᾶσα παρακοὴ ἐπίσης ἐκδικεῖται, ἐκεῖ οὐδὲν ἀκαθαί-
ρετον, οὐδὲν ἀνεκδίκητον ἀφίεται, οὐδὲν τῆς τοῦ Χριστοῦ ὑπακοῆς ἐκτὸς ἀπολείπεται. κοινὸν γὰρ
καὶ μέγιστον ἀσέβημα κατὰ πάσης παρακοῆς ἔδειξεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἐκεῖνο εἰπών,
» ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. ἀλλ' ἆρα μὴ
ταῦτα λόγοι μόνον, καὶ οὐ πράγματα; ἰδοὺ τοίνυν ἐν Κορίνθῳ ὁ τὴν γυναῖκα τοῦ πατρὸς
ἔχων, οὐδὲν ἕτερον ἐγκληθεὶς, εἰ μὴ τοῦτο μόνον, οὐ μόνον αὐτὸς παραδίδοται τῷ σατανᾷ
εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς ἄχρις οὗ τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς διορθώσηται τὸ
πλημμέλημα, πᾶσαν δὲ ὁμοῦ τὴν ἐκκλησίαν. ἐπεὶ μὴ ἐπεξῆλθε τῷ ἁμαρτήματι, ἐκεί-
» νοις περιβάλλει τοῖς ἐγκλήμασι. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς; καὶ μετ' ὀλί-
» γα, καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ. καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑ-
» μῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο πράξας. τί δὲ ἄρα Ἀνανίας ὁ ἐν ταῖς Πράξεσι; τί ἄλλο κακὸν
πεποιηκὼς εὑρίσκεται, ἢ ἐκεῖνο αὐτό· ποῦ τοίνυν τοσαύτης ὀργῆς ἄξιον φαίνεται. ἴδιον
κτῆμα πωλήσας, ἤνεγκε τὰ χρήματα καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων, νοσφι-
σάμενος ἀπὸ τῆς τιμῆς· ἐπὶ τούτῳ παρ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἅμα τῇ γυναικὶ θάνατον κα-
ταδικάζεται. οὐδὲ τοὺς περὶ τῆς μετανοίας λόγους ἐπὶ τῷ ἁμαρτήματι μαθεῖν κατα-
ξιωθεὶς, οὐ τοῦ κατανυγῆναι γοῦν ἐπὶ τούτῳ καιρὸν εὑρὼν, οὐ τοῦ μετανοῆσαι προθεσμίαν
λαβών. ὁ δὲ τοῦ τοιούτου καὶ τηλικούτου κρίματος ὑπηρέτης, ὁ τῆς τοσαύτης τοῦ θεοῦ
ὀργῆς ἐπὶ τὸν ἡμαρτηκότα διάκονος, ὁ μακάριος Πέτρος, ὁ πάντων μὲν τῶν μαθητῶν
προκριθεὶς, μόνος δὲ πλεῖον τῶν ἄλλων μαρτυρηθεὶς, καὶ μακαρισθεὶς, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βα-
σιλείας τῶν οὐρανῶν πιστευθεὶς, ὅταν ἀκούῃ παρὰ τοῦ κυρίου, ἐὰν μὴ νίψω σε οὐκ ἔχεις μέρος
μετ' ἐμοῦ. ποίαν ἄρα καὶ τὴν ὁπωσοῦν λιθίνην καρδίαν οὐ δυσωπήσει πρὸς φόβον καὶ
τρόμον τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων. καὶ ταῦτα μὲν οὐδεμιᾶς ἁμαρτίας, οὐδεμιᾶς δὲ καταφρο-
νήσεως ἔμφασιν δούς. τιμῇ δὲ μᾶλλον τῇ περὶ τὸν δεσπότην ὑπερβαλλούσῃ χρησάμε-
νος, καὶ τὴν προσήκουσαν δούλῳ καὶ μαθητῇ εὐλάβειαν ἐπιδειξάμενος. ἰδὼν γὰρ τὸν
ἑαυτοῦ καὶ πάντων θεὸν, καὶ κύριον, καὶ βασιλέα, καὶ δεσπότην, καὶ διδάσκαλον, καὶ σωτῆρα, καὶ ἁμοῦ

τὰ πάντα

*παραβαινόντων

*πλεῖστα

» πλημμέλησε γὰρ πλημμέλειαν πλημμελήσει οὗτος ἔναντι κυρίου. εἰ δὲ τὴν κατὰ ἄγνοιαν οὕτως
ἀπαραίτητον τὸ κρίμα, καὶ ὑπὲρ τῆς καθάρσεως ἡ θυσία ἀναγκαία, ἣν καὶ ὁ δίκαιος ἰὼβ
μαρτυρεῖται προσφέρειν ὑπὲρ τῶν υἱῶν, τί ἄν τις εἴποι περὶ τῶν ἐν γνώσει ἁμαρτανόντων,
ἢ τῶν τούτοις ἐφησυχαζόντων; καὶ ἵνα μὴ δόξωμεν στοχασμοῖς αὐτὸ μόνον εἰκόσιν ἀναλο
γίζεσθαι τὴν κατὰ τούτων ἀγανάκτησιν, αὐτῆς πάλιν ἀναγκαῖον μνημονεῦσαι τῆς θεο-
πνεύστου γραφῆς ἀρκούσης ἐπὶ τοῦ παρόντος. καὶ διὰ μιᾶς ἱστορίας παραστῆσαι τὸ κρίμα
» τῶν τοιούτων. καὶ υἱοί φησιν ἠλεὶ τοῦ ἱερέως, υἱοὶ λοιμοί. τούτοις δὲ τοιούτοις οὖσιν, ὅτι
μὴ ἐπεξῆλθε σφοδρότερον ὁ πατὴρ, τοιαύτην ἐκίνησεν ὀργὴν τῇ μακροθυμίᾳ τοῦ θεοῦ, ὥστε
ἐπαναστάντων τῶν ἀλλοφύλων, τοὺς μὲν υἱοὺς αὐτοῦ ἐκείνους ἀναιρεθῆναι κατὰ τὸν πό-
λεμον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. ἡττηθῆναι δὲ σύμπαντα τὸν λαὸν, καὶ τούτων πεσεῖν ἱκανούς. γενέ-
σθαι δὲ καὶ περὶ τὴν κιβωτὸν τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ διαθήκης, ἃ μήτε ἠκούσθη ποτὲ πρότε-
ρον, ὥστε ἧς οὔτε ἰσραηλίταις, οὔτε μὴν αὐτοῖς ἱερεῦσιν ἅπασιν, οὐδὲ πάντοτε ἅπτεσθαι
θεμιτὸν ἦν. ὁ δὲ τόπος αὐτὴν ὁ τυχὼν ὑπεδέχετο, ταύτην ὑπὸ χειρῶν ἀσεβῶν ἄλλοτε
ἀλλαχόθεν μετακομίζεσθαι, καὶ ἀντὶ τῶν ἁγίων, εἰδώλων ναοῖς ἐναποτίθεσθαι. ἐφ᾽ οἷς
πόσον τινὰ συμβαίνειν εἶναι καὶ κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ γέλωτα, καὶ χλεύην
παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις στοχάζεσθαι πάρεστιν. ἐπὶ τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ ἠλεὶ τέλει χρησά-
μενος οἰκτροτάτῳ ἀναγέγραπται. δεξάμενος ἀπειλὴν, τοῦ, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἀπο-
κινηθήσεσθαι τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος, ὅπερ καὶ γέγονε. τοσαῦτα συμβέβηκε τῷ
λαῷ, τοιαῦτα πέπονθεν ὁ πατὴρ διὰ τὴν τῶν υἱῶν παρανομίαν. ὃς καὶ ὑπὲρ μὲν τοῦ ἰδίου
βίου οὕνεκεν, οὐδὲν ἠπάθη ποτέ. καὶ αὐτοῖς δὲ ἐκείνοις οὐχ ὑπέμεινεν ἐφησυχάσαι.
ἀλλὰ πολλὰ μὲν παρῄνει, περὶ τοῦ μηκέτι τοῖς ὁμοίοις ἐπιμένειν. μὴ τέκνα λέγων. μή.
οὐκ ἀγαθαὶ αἱ ἀκοαὶ, ἃς ἐγὼ ἀκούω περὶ ὑμῶν. σφοδρότερον δὲ κατασκευάζων τῆς ἁ-
» μαρτίας τὸ μέγεθος, φοβερώτερον αὐτοῖς παρίστη τὸν κίνδυνον. ἐὰν γὰρ ἁμαρτάνων ἁ-
» μάρτη ἄνθρωπος φησὶν εἰς ἄνθρωπον, προσεύξονται περὶ αὐτοῦ πρὸς κύριον. ἐὰν δὲ εἰς θεὸν
» ἁμάρτη, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ; ὅμως, ἐπειδήπερ ὡς εἶπον. οὐχὶ τὸν πρέποντα
ζῆλον κατ᾽ αὐτῶν ἐπεδείξατο, γέγονε τὰ εἰρημένα. τοιαῦτα μὲν οὖν πλεῖστα ὅσα κατὰ
τὴν παλαιὰν διαθήκην εὕρηται, τὰ κατὰ πάσης παρακοῆς κρίματα. αὖθις δὲ ὅταν ἐπὶ
τὴν καινὴν ἔλθω τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ οὐκ ἀπολύσαντος μὲν τῆς τιμωρίας οὔτε τὰ
κατὰ ἄγνοιαν, σφοδρότερον δὲ κατὰ τῶν ἐν γνώσει τὴν ἀπειλὴν ἐπιτείναντος, δι᾽ ὧν φη
» σίν. ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος, ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας ἑαυτὸν, μὴ δὲ
» ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια
» πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. ὅταν δ᾽ ἔρω αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὰς τοιαύτας
ἀποφάσεις, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὴν κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων ἀγανάκτησιν. τὰ
τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα πάθη, τῶν καὶ ἐν ὀπωσοῦν ἡμαρτηκότων, οὐχ ἧττονα τῶν ἐκ τῆς πα-
λαιᾶς εἰρημένων, μᾶλλον δὲ καὶ πλείονα, καταμανθάνω τοῦ κρίματος τὴν σφοδρότητα.
ἐπεὶ καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ περισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. ἰδοὺ τοίνυν καὶ ὁ μα
κάριος παῦλος ὑποδεικνὺς ὁμοῦ, τῆς τε κλήσεως τὸ ἀξίωμα, καὶ τὴν κατὰ παντὸς ἁμαρ
» τήματος ἀγανάκτησιν, οἷα φησί. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν, οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ
» δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων. λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψω-
» μα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν
ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν,
ἔνθα καὶ ἐξετάσαντα τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἐπιμελέστερον, ἔνεστι γνῶναι τὸ βούλημα τῆς
θείας γραφῆς ἀκριβέστερον, ὡς οὐκ ἀφῆκεν ἡμᾶς ἠπατημένοις τισὶ δόξαις πλάζεσθαι τὴν
ἑκάστου ψυχὴν εἰς ἁμαρτίας ὄλισθον, οἰομένην τινὰ μὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἐκδικεῖσθαι,
τινὰ δὲ ἀφίεσθαι ἀνεκδίκητα. ἀλλά τί φησι, λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα
ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, ὡς πᾶν ἁμάρτημα διὰ τὴν ἐπὶ τῷ θείῳ προ-
στάγματι καταφρόνησιν, ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ λέγεσθαι, ὅπερ
καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν δηλοῦται τρανότερον. ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἀκούσια τῶν ἁμαρ-
τημάτων ἀπαριθμησάμενος, καὶ τὰς ἐπ᾽ αὐτοῖς θυσίας διαταξάμενος ὁ θεὸς, ἔμελλον
ἤδη καὶ περὶ τῶν ἑκουσίων νομοθετεῖν τῷ λαῷ τὰ προσήκοντα, οὕτως ἄρχεται.

* τοίνυν

ἐῤῥέθη

πάντων δὲ κοινῇ ζητούντων ἐν ἑνὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τὸ τοῦ ἑνὸς κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ θέλημα τοῦ εἰπόντος,
» καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμ-
» ψαντός με πατρὸς, πρὸς ὅν φησιν· οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων
» διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμὲ, ἵνα πάντες ἓν ὦσιν. ἐπὶ τούτοις καὶ πλείοσι τοῖς σεσιωπη-
» μένοις οὕτω σαφῶς, καὶ ἀναντιῤῥήτως. ἀναγκαίαν μὲν εἶναι πληροφορηθεὶς τὴν παρὰ
πάσης ὁμοῦ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας κατὰ τὸ θέλημα τοῦ χριστοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ συμφωνίαν. ἐπι

ὀλέθριον

κίνδυνον δὲ καὶ ὀλέθριον ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους διαστάσει τὴν πρὸς θεὸν ἀπείθειαν. ὁ γὰρ
ἀπειθῶν, φησὶ, τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν. ἐκεῖνο ἀκό-
λουθον ἡγησάμην ἐξετάσαι λοιπόν. ποῖα μὲν ἄρα συγγνώμην τῶν ἁμαρτημάτων ἔχειν
δύναται παρὰ τῷ θεῷ. πόσα δέ τις καὶ πηλίκα ἁμαρτήσας, ὑπεύθυνος γίνεται τῷ κρί-

ἀναλαμβά-
νων

ματι τῆς ἀπειθείας. εὑρίσκω τοίνυν, ἀναλαβὼν τὰς θείας γραφὰς ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ και-
νῇ διαθήκῃ, οὔτε ἐν τῷ πλήθει τῶν ἁμαρτανομένων, οὔτε ἐν τῷ μεγέθει τῶν ἁμαρτημάτων, ἐν
μόνῃ δὲ τῇ παραβάσει οὑτινοσοῦν προστάγματος σαφῶς κρινομένην τὴν πρὸς θεὸν ἀπεί-
θειαν. καὶ κοινὸν κατὰ πάσης παρακοῆς τοῦ θεοῦ τὸ κρίμα. ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ τὸ φοβερὸν
ἐκεῖνο τοῦ ἄχαρ ἀναγινώσκων τέλος, ἢ τὴν κατὰ τὸν ἐν σαββάτῳ ξύλα συλλέξαντα ἱστο-
ρίαν, ὧν ἑκάτερος οὐδὲν οὐδέποτε, ἀλλ' οὐκ εἰς θεὸν ἡμαρτηκὼς, οὐκ ἄνθρωπον ἠδικηκὼς, οὐ
μέγα, οὐ μικρὸν ὅλως εὑρίσκεται. ἀλλ' ὁ μὲν, ἐπὶ μόνῃ καὶ πρώτῃ τῶν ξύλων συλλογῇ
ἀπαραίτητον δίδωσι τὴν δίκην. οὐδὲ μετανοίας τόπον εὑρών. προστάγματι γὰρ τοῦ θεοῦ
παρὰ παντὸς τοῦ λαοῦ παραχρῆμα λιθοβολεῖται. ὁ δὲ, ὅτι μόνον ὑφείλετό τι τῶν ἀναθε-
μάτων οὔπω εἰσενεχθέντων εἰς τὴν συναγωγὴν, οὐδὲ προσδεχθέντων ὑπὸ τῶν ἐπιτεταγμένων τὰ
τοιαῦτα, αἴτιος ἀπωλείας, οὐκ αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ γαμετῇ καὶ τέκνοις. πρὸς δὲ καὶ
αὐτῇ τῇ σκηνῇ σὺν πᾶσι τοῖς ἰδίοις ἐγίνετο. ἔμελλε δὲ ἤδη καὶ πάντα τὸν λαὸν πυρὸς τρό-
πον ἐπινέμεσθαι τῆς ἁμαρτίας τὸ κακόν. καὶ ταῦτα, οὔτε εἰδότα τὸ γεγονὸς, οὐδὲ συνε-
γνωκότα τῷ ἁμαρτήσαντι, εἰ μὴ ταχέως ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ἀναιρεθέντων ἀνδρῶν. συνε-
τρίβη μὲν ὁ λαὸς αἰσθόμενος τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ. ἐπιστὰς δὲ ἅμα τοῖς πρεσβυτέροις κατα-
πασάμενος χοῦν ἰησοῦς ὁ τοῦ ναυῆ, καὶ οὕτω διὰ κλήρου φωραθεὶς ὁ ἔνοχος, τὴν εἰρη-
μένην ἔδωκε δίκην. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, ὑποπτεύεσθαι μὲν τούτοις εἰκότως, καὶ ἐπ' ἄλλοις
ἁμαρτήμασιν, ἀφ' ὧν καὶ ἐν τούτοις ἑάλωσαν. μόνων δὲ τούτων ὡς χαλεπωτέρων καὶ
θανάτου ἀξίων ἐπιμνησθῆναι τὴν ἁγίαν γραφήν. ἀλλ' εἰ καὶ λίαν εἴη ὁ τοιοῦτος τολμη-
ρὸς προστιθέναι τι καὶ ὑφαιρεῖν. μὴ καὶ μαρίας ἄρα τῆς ἀδελφῆς μωσέως κατηγορήσει
πλῆθος ἁμαρτημάτων, ἧς τὴν ἀρετὴν, οὐδένα τῶν πιστῶν οἶμαι διαλανθάνειν. αὕτη κατὰ μω-
σέως ἐπειδὴ εἶπέ τι μόνον ἐν καταγνώσεως μέρει, καὶ τοῦτο ἀληθὲς, γυναῖκα γὰρ φησὶν αἰ-
θιόπισσαν ἔλαβεν ἑαυτῷ, τοσαύτης ἐπειράθη τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ θεοῦ, ὡς μηδὲ αὐτοῦ
μωσέως ἱκετεύοντος, συγχωρηθῆναι αὐτῇ τῆς ἁμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον. αὐτὸν τοίνυν ὅταν
ἴδω μωσέα, τὸν τοῦ θεοῦ θεράποντα, τὸν μέγαν ἐκεῖνον, τὸν τοσαύτης μὲν καὶ τηλικαύτης ἀ-
ξιωθέντα τιμῆς παρὰ θεοῦ, οὕτω δὲ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ μαρτυρηθέντα, ὡς ἀκοῦσαι, οἶδά σε
παρὰ πάντας, καὶ εὕρηκας χάριν ἐνώπιόν μου. τοῦτον, ὅταν ἴδω ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς
ἀντιλογίας οὐδενὸς οὕνεκεν ἑτέρου, ἢ ἵνα μόνον εἴπῃ τῷ λαῷ γογγύζοντι διὰ ἀπορίαν ὕδα-
τος, μὴ ἐκ ταύτης τῆς πέτρας ἐξάξομεν ὑμῖν ὕδωρ; τούτου μόνου οὕνεκεν εὐθὺς ἀπειλὴν
δεχόμενον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας οὐκ εἰσελεύσεσθαι, ἥτις ἦν τότε τῶν πρὸς ἰουδαίους ἐ-
παγγελιῶν τὸ κεφάλαιον. ὅταν ἴδω τοῦτον παρακαλοῦντα, καὶ μὴ συγχωρούμενον. ὅταν
ἴδω μηδὲ μιᾶς συγγνώμης διὰ τὰ τοσαῦτα κατορθώματα ἐπὶ τῷ βραχεῖ ἐκείνῳ ῥήματι
καταξιούμενον, ὄντως μὲν ὁρῶ θεοῦ ἀποτομίαν κατὰ τὸν ἀπόστολον, ὄντως δὲ ἐκεῖνο ἀληθὲς
εἶναι πείθομαι, τὸ, εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; καὶ
τί ταῦτα λέγω; ἐκείνης ὅταν ἀκούσω τῆς φοβερᾶς τοῦ θεοῦ ἀποφάσεως, ἣν καὶ κατὰ τοῦ
μίαν ἐντολὴν ἐπ' ἀγνοίᾳ παραβεβηκότος ἀποφαίνεται, οὐκ ἔχω πῶς ἐπαξίως φοβηθῶ τῆς
» ὀργῆς τὸ μέγεθος. γέγραπται γάρ. καὶ ψυχὴ ἐὰν ἁμάρτῃ, καὶ ποιήσῃ μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντο-
» λῶν κυρίου, ὧν οὐ δεῖ ποιεῖν, καὶ οὐκ ἔγνω, καὶ πλημμελήσῃ, καὶ λάβῃ τὴν ἁμαρτίαν, οἴσει κριὸν
» ἄμωμον ἐκ τῶν προβάτων τιμῆς ἀργυρίου, εἰς πλημμέλειαν πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ ἐξιλάσεται περὶ
» αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ ἧς ἠγνόησε, καὶ αὐτὸς οὐκ ᾔδει, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἐ-

πλημμέλησε

» ἀληθοῦς θεογνωσίας ἠμεληκότας· τί γάρ φησι; καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν
» ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπλη-
ρωμένους πάσης ἀδικίας, πονηρίας, πλεονεξίας, κακίας, μεστοὺς φθόνου, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ
τοῦτο νενοηκέναι οἶμαι τὸν ἀπόστολον τὸ κήρυγμα*, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, χριστὸν γὰρ εἶχεν ἐν ἑαυτῷ
» λαλοῦντα, ἀλλ' ἐξ ἐκείνης αὐτοῦ τῆς φωνῆς ὁδηγηθέντα, ἐν ᾗ φησι, διὰ τοῦτο ἐν παραβο-
» λαῖς λαλεῖν τοῖς ὄχλοις, ἵνα μὴ νοήσωσι τὰ θεῖα τοῦ εὐαγγελίου μυστήρια, ὅτι φθάσαντες
αὐτοὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν· καὶ ἐπαχύνθη
ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία, ἵνα ἔχωσιν ἀντὶ τιμωρίας, ὑπομένειν τὴν περὶ τὰ μείζονα ἀβλε-
ψίαν, οἱ προ*φθάσαντες ἑκουσίως, τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς ἀποτυφλώσαντες ἐσκοτίσθησαν·
» ὅπερ ὁ δαβὶδ φοβούμενος παθεῖν, ἔλεγε· φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω
» εἰς θάνατον· ἐκ μὲν οὖν τούτων καὶ τῶν τοιούτων, φανερὸν εἶναι ἐλογιζόμην, ὅτι καθό-
λου μὲν ἡ τῶν παθῶν κακία διὰ τὴν περὶ θεὸν ἀγνωσίαν, ἢ ἀδόκιμον γνῶσιν ἐπιτίθησιν*.
ἰδίως δὲ ἡ διαφωνία τῶν πολλῶν πρὸς ἀλλήλους διὰ τὸ ἀναξίους ἡμᾶς ἑαυτοὺς κατασκευά-
σαι τῆς τοῦ κυρίου ἐπιστασίας ἐπισυμβαίνει· πρὸς δὲ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ τοιούτου βίου, εἴ-
ποτε δὴ καὶ ἐλθεῖν ἐβουλευσάμην, οὔτε μετρεῖν εἶχον τὸ μέγεθος τῆς τοιαύτης ἀναισθη-
σίας, ἢ ἀλογίας, ἢ ἀπονοίας, ἢ διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς κακίας, ἢ οὐκ ἔχω τί εἴπω· εἰ γὰρ
καὶ ἐν ἀλόγοις οὕτω κατορθουμένην εὑρίσκομεν τὴν ἐν ἀλλήλοις συμφωνίαν διὰ τὴν πρὸς
τὸν καθηγούμενον εὐπείθειαν, τί ἂν εἴποιμεν ἡμεῖς ἐν τοσαύτῃ μὲν τῇ πρὸς ἀλλήλους δια-
στάσει; τοσαύτῃ δὲ τῇ πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου ἐναντιότητι εὑρισκόμενοι· ἢ οὐχὶ ταῦ-
τα πάντα ἡγούμεθα; νῦν μὲν εἰς διδασκαλίαν καὶ ἐντροπὴν ἡμετέραν ὑπὸ τοῦ ἀγα-
θοῦ θεοῦ προτεθεῖσθαι· ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ καὶ φοβερᾷ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ εἰς αἰσχύνην καὶ
κατάκρισιν τῶν μὴ παιδευομένων προσενεχθήσεσθαι ὑπ' αὐτῆς τοῦ κυρίου καὶ εἰπόντος ἤδη, καὶ λέ-
» γοντος ἀεί· ὅτι ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· ἰσραὴλ δέ με
» οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός με οὐ συνῆκε· καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ
» ἀποστόλου εἰρημένον, τό, εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζε-
» ται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη· καὶ τό, ἵνα μὴ ᾖ σχίσματα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ
» τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη, ὑπὸ μιᾶς δηλονότι κινούμενα τῆς ἐνοικούσης
» ψυχῆς· τίνος ἕνεκεν οὕτως ᾠκονόμηται*; ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἵνα σώζηται ἡ τοιαύτη ἀκολου-
θία τε καὶ εὐταξία, πολλῷ πλέον παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἣν εἴρηται· ὑμεῖς δέ
ἐστε σῶμα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους· κρατούσης δηλονότι καὶ συναπτούσης ἕκαστον τῷ ἄλλῳ
πρὸς ὁμόνοιαν τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀληθῶς κεφαλῆς, ἥτις ἐστὶν ὁ χριστός· παρ' οἷς δὲ οὐχ ὁμόνοια
κατορθοῦται, οὐχ ὁ σύνδεσμος τῆς εἰρήνης τηρεῖται· οὐχὶ ἐν πνεύματι πραότης φυλάττεται,
ἀλλὰ καὶ διχοστασία καὶ ἔρις, καὶ ζῆλος εὑρίσκεται· πολλῆς μὲν τόλμης ἂν εἴη μέλη χριστοῦ
τοὺς τοιούτους ὀνομάζειν, ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἄρχεσθαι λέγειν· ἁπλῶς δὲ διανοίας, μὴ μετὰ παρ-
ρησίας εἰπεῖν, ὅτι κρατεῖ ἐκεῖ καὶ βασιλεύει τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα, κατὰ τὴν τοῦ ἀπο-
στόλου φωνήν, λέγοντος μὲν ὁριστικῶς, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν,
δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε· διεξιόντος δὲ σαφῶς τοῦ τοιούτου φρονήματος τὰ ἰδιώματα,
ὡς ὅταν λέγῃ, ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; διδάσκον-
τος δὲ ἅμα ἀποφαντικῶς τό, τε χαλεπὸν αὐτῶν τῆς ἐκβάσεως, καὶ τὸ ἀκοινώνητον πρὸς
θεοσέβειαν, δι' ὧν φησιν, ὅτι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ
οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται, διότι οὐδεὶς δύναται ὁ κύριός φησι δυσὶ κυρίοις δου-
λεύειν· εἶτα αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ βοῶντος,
» δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ
» ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός· καὶ ὅτι ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν· καὶ ἐν-
» τολὴν ἔλαβον τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω· καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου τοῦ διαιροῦντος μὲν τὰ
μεγάλα καὶ θαυμαστὰ χαρίσματα· ἐνεργοῦντος δὲ τὰ πάντα ἐν πᾶσι· λαλοῦντός τε
ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ παρὰ τοῦ κυρίου ταῦτα λαλοῦντος· πῶς οὐ πολλῷ
μᾶλλον ἀνάγκη πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ σπουδάζουσαν τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν
τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, πληροῦν ἐκεῖνο τὸ ἐν ταῖς πράξεσιν εἰρημένον, ὅτι τοῦ πλήθους τῶν
πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία· οὐδενὸς μὲν δηλονότι τὸ ἴδιον βούλημα ἱστῶντος·

*κρίμα

οἱ πρὸς* τὰ φθάσαντα

ἐγγίνεται*.

ᾠκοδόμηται

ὧν ἁπάντων τὰ ἀντίγραφα διεπεμψάμην πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐν Χριστῷ ἀγάπην, ἵνα πληρωθῇ ἐν ὑμῖν, ἢ δι' ἡμῶν, τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον, ὅτι ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι.

Τοῦ αὐτοῦ προοίμιον, περὶ κρίματος Θεοῦ.

Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ χρηστότητι, καὶ φιλανθρωπίᾳ ἐν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατ' ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μὲν κατὰ παράδοσιν τῆς ἔξωθεν πλάνης ῥυσθεὶς, ἀπ' ἀρχῆς δὲ καὶ ὑπὸ χριστιανοῖς γονεῦσιν ἀνατραφεὶς, παρ' αὐτοῖς μὲν ἀπὸ βρέφους καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἔμαθον, ἄγοντά με πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Ὡς δὲ γέγονα ἀνὴρ, καὶ ἀποδημίαις πολλάκις χρώμενος, πράγμασί τε ὡς εἰκὸς ἐντυγχάνων πλείοσιν, ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις τέχναις καὶ ἐπιστήμαις,* τοσαύτην πρὸς ἀλλήλους συμφωνίαν κατεμάνθανον τῶν ἀκριβῶς μετερχομένων ἕκαστα· ἐν μόνῃ δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανε, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὴν πλουσίως ἐξέχεε, τοσοῦτον διάφορον, καὶ ὑπερβάλλουσαν τήν τε πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὴν πρὸς τὰς θείας γραφὰς διαφωνίαν τῶν πολλῶν ἑώρων· καὶ τὸ φρικωδέστατον, αὐτοὺς τοὺς προεστῶτας αὐτῆς, ἐν τοσαύτῃ μὲν τῇ πρὸς ἀλλήλους διαφορᾷ γνώμης τε καὶ δόξης καθεστῶτας, τοσαύτῃ δὲ τῇ πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναντιότητι χρωμένους, καὶ διασπῶντας μὲν ἀνηλεῶς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἐκταράσσοντας δὲ ἀφειδῶς τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐν αὐτοῖς πληρωθῆναι νῦν, εἴπερ ποτὲ τῶν ἀνομοίων ἐπιφυομένων, τὸ, ὅτι ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρῶν, καὶ πρὸς τούτοις ἐπαπορῶν, τίς, καὶ πόθεν ἡ αἰτία τοῦ τοσούτου κακοῦ, τὰ μὲν πρῶτα, ὥσπερ ἐν βαθεῖ σκότῳ διῆγον,* καὶ καθάπερ ἐπὶ ζυγοῦ, ποτὲ μὲν ὧδε, ποτὲ δὲ ἐκεῖσε ἐρρέπον. ἄλλοτε ἄλλως, ἢ πρὸς ἑαυτόν με ἕλκοντος διὰ τὴν πολυχρόνιον τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν, ἢ ἄλλως ἀπωθουμένου διὰ τὴν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς ἐπιγινωσκομένην ἀλήθειαν. Ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦτο πάσχων, καὶ τὴν αἰτίαν ἣν εἶπον πολυπραγμονῶν, εἰς μνήμην ἦλθον τῆς βίβλου τῶν Κριτῶν, ἱστορούσης μὲν, ὅτι ἕκαστος τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς* αὐτοῦ ἐποίει, δηλούσης δὲ ἅμα καὶ τὴν αἰτίαν ἐν τῷ προειπεῖν, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οὐκ ἦν βασιλεὺς ἐν Ἰσραήλ. Τούτων τοίνυν ἐπιμνησθεὶς, ἐλογισάμην καὶ περὶ τῶν παρόντων ἐκεῖνο, ὅπερ εἰπεῖν μὲν φοβερὸν ἴσως καὶ παράδοξον, κατανοῆσαι δὲ ἀληθέστατον, ὅτι μήποτε καὶ νῦν παρὰ τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μεγάλου τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου τῶν ὅλων βασιλέως, καὶ Θεοῦ ἀθέτησιν, ἡ τοσαύτη διαφωνία καὶ μάχη τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γίνεται ἑκάστου· τῆς μὲν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας ἀφισταμένου, λογισμούς δέ τινας καὶ ὅρους ἰδίους ἐκδικοῦντος ἐξ αὐθεντίας, καὶ μᾶλλον ἄρχειν ἀπ' ἐναντίας τοῦ Κυρίου, ἢ ἄρχεσθαι ὑπὸ τοῦ Κυρίου βουλομένου. Τοῦτο δὴ λογισάμενος, καὶ πρὸς τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀσεβείας ἐκπλαγεὶς, ἐπὶ πλεῖόν τε ἐρευνῶν, ἐπιμελῶς οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων ἀληθῆ εἶναι τὴν προειρημένην αἰτίαν. Ἑώρων γὰρ πᾶσαν μὲν πλήθους εὐταξίαν τε καὶ συμφωνίαν ἄχρι τότε κατορθουμένην, ἄχρις ἂν ἡ πρὸς ἕνα τινὰ τὸν ἄρχοντα σώζηται κοινὴ τῶν ἄλλων* εὐπείθεια. πᾶσαν δὲ διαφωνίαν καὶ διάστασιν ἔτι τε πολυαρχίαν ἐξ ἀναρχίας ὁδοποιουμένην. Ἐγὼ δὲ εἶδόν ποτε καὶ μελισσῶν πλῆθος νόμῳ φύσεως στρατηγούμενον, καὶ κατακολουθοῦν εὐτάκτως τῷ ἰδίῳ βασιλεῖ. Καὶ πολλὰ μὲν ἐγὼ τοιαῦτα εἶδον, πολλὰ δὲ ἤκουσα. ἴσασι δὲ καὶ πλείονα οἱ περὶ ταῦτα ἠσχολημένοι, ὡς καὶ ἐκ τούτων ἀληθὲς δείκνυσθαι τὸ λεγόμενον. Εἰ γὰρ τῶν πρὸς ἓν νεῦμα ἀποβλεπόντων, καὶ βασιλεῖ χρωμένων ἑνὶ, ἴδιον εὐταξία μετὰ συμφωνίας, ἄρα διαφωνία πᾶσα καὶ διάστασις σημεῖον ἀναρχίας. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἡ τοιαύτη πρός τε τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ πρὸς ἀλλήλους διαφωνία, καὶ ἐν ἡμῖν εὑρισκομένη, κατηγόρημα ἂν εἴη, ἢ ἀναχωρήσεως τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως, κατὰ τὸ μόνον ὁ κατέχων ἄρτι, ἕως ἂν ἐκ μέσου γένηται, ἢ ἀρνήσεως αὐτοῦ, κατὰ τὸ, εἶπεν ἄφρων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι Θεός. οὗ καθάπερ σημεῖόν τι, ἢ ἔλεγχον ἐπιφέρει, τὸ, διεφθάρησαν, καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν. Ἐνταῦθα μὲν οὖν, ὥσπερ χαρακτῆρα τῆς τοιαύτης ἀσεβείας κατὰ τὸ ἀληθὲς ἐμφωλευούσης τῇ ψυχῇ τὴν ἐπιφαινομένην κακίαν ὁ λόγος ἀπέδειξεν. Ὅ γε μὴν μακάριος ἀπόστολος Παῦλος σφοδρότερον ἐπιτρέφων εἰς φόβον τὸν τοῦ Θεοῦ κριμάτων, τὸ μὴ ἀπηλγηκότας τὴν καρδίαν, τοῦτο ἀντιτιμωρίας ὁρίζεται, καταδικάζεσθαι τοῖς τῆς

πολλήν τινα*

*καὶ οὐ συμβαίνουσαν

*ὀλίγον.

*πάλιν

ἐνώπιον

*ὅλων

τῷ ἐλαττώματι αὐτοῦ, φανεροῦσθαι τῷ προεστῶτι, ἐὰν ἄρα ὑπὸ πλειόνων ἐπιτιμηθεὶς ἐν μετανοίᾳ γένηται]ερᾳ πῆ, ἐὰν δὲ μηδὲ οὕτως διορθώσηται ἑαυτοῦ τὸ σκάνδαλον, ἐκκόπτεσθαι τοῦ λοιποῦ, καὶ ὡς ἐθνικὸν καὶ τελώνην ὁρᾶσθαι αὐτὸν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ὑπακοῆς ἐργαζομένων, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀσεβῶν καταπιπτόντων οἱ δίκαιοι κατάφοβοι ἔσονται. δεῖ δὲ καὶ πενθεῖν ἐπ᾽ αὐτῷ, ὡς μέλους ἐκ τοῦ σώματος ἐκπεσόντος. ὅτι οὐ δεῖ ἐπὶ παροργισμῷ ἀδελφοῦ ἐπιδῦναι τὸν ἥλιον, μήποτε ἡ νὺξ μεταστήσῃ μεταξὺ ἀμφοτέρων, καὶ καταλίπῃ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἔγκλημα ἀπαραίτητον. ὅτι οὐ δεῖ καιρὸν ἀναμένειν ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ διορθώσει, διὰ τὸ ἀσφαλὲς μὴ ἔχειν περὶ τῆς αὔριον, ὅτι πολλοὶ πολλὰ βουλευσάμενοι, τὴν αὔριον οὐ κατέλαβον. ὅτι οὐ δεῖ ἀπατᾶσθαι χορτασίᾳ κοιλίας, δι᾽ ἧς γίνονται φαντασίαι νυκτεριναί. ὅτι οὐ δεῖ περισπᾶσθαι εἰς ἄμετρον ἐργασίαν, καὶ ὑπερβαίνειν τοὺς ὅρους τῆς αὐταρκείας, κατὰ τὸν εἰπόντα ἀπόστολον, ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα, ἐπεὶ ἡ περισσεία ἡ ὑπὲρ τὴν χρείαν ἱκανὰς πλεονεξίας ἐμφαίνει. ἡ δὲ πλεονεξία ἀπόφασιν ἔχει εἰδωλολατρείας. ὅτι οὐ δεῖ φιλάργυρον εἶναι, οὐδὲ θησαυρίζειν εἰς ἀνωφελῆ καὶ ἃ μὴ δεῖ. ὅτι δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ ἀκτημοσύνην ἀσπάζεσθαι, καὶ κατὰ πάντα καθηλωμένον εἶναι τῷ φόβῳ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸν εἰπόντα, καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθην. δῴη δὲ κύριος μετὰ πάσης πληροφορίας, ἀναδεξαμένους ὑμᾶς τὰ εἰρημένα εἰς δόξαν θεοῦ, καρποὺς ἀξίους τῷ πνεύματι ἐπιδείξασθαι θεοῦ εὐδοκίᾳ, καὶ συνεργίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀμήν.

Τοῦ αὐτοῦ, ὑποτύπωσις ἀσκήσεως.

Τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προστάσσοντος, ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε ἐν τῷ φωτί. καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἠκούσατε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. καὶ τοῦ ἀποστόλου τῆς σιωπῆς τὸ κρίμα φοβερὸν δεικνύντος, δι᾽ ὧν φησὶ πρὸς τοὺς Ἐφεσίων πρεσβυτέρους. διαμαρτύρομαι ὑμῖν τὴν σήμερον ἡμέραν, ὅτι καθαρός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ἡμῖν δὲ τὸ αὐτὸ ποιεῖν παραγγέλλοντος, ἐν οἷς γράφει, ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἐπειδὴ κατὰ πρόσωπον διαμαρτύρασθαι πᾶσι περὶ τῶν τοῦ κυρίου προσταγμάτων οὐχ οἷός τε εἰμί, ἀναγκαῖον ἐνόμισα γράψαι γοῦν πρὸς τὴν πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ ἀγάπην. καὶ ἐμαυτὸν μὲν τοῦ κρίματος ἐλευθερῶσαι. ὑμᾶς δὲ περὶ τῶν ἐπιβαλλόντων ὑμῖν πληροφορῆσαι ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μήτε ὑμεῖς διὰ ἀγνοίας παραπέσητέ που τῷ κέντρῳ τοῦ θανάτου, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ἢ παρέλθητέ τινα ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, περὶ ἧς γέγραπται, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ζωὴ αἰώνιός ἐστι. καὶ ἐκπέσητε ταύτης, τοῦ κυρίου λέγοντος, ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν. ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μενεῖ ἐπ᾽ αὐτόν. μήτε ἡμεῖς ἔνοχοι τοῦ αἵματος τῶν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας τεθανατωμένων, διὰ τῆς σιωπῆς εὑρεθῶμεν. *προστήσεται δέ μοι τὸ κρίμα, πρῶτον μὲν τὴν αἰτίαν, καὶ τὸν κίνδυνον τῆς τοσαύτης τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, καὶ ἑκάστου πρὸς τὸν ἕτερον διαφωνίας τε, καὶ διαστάσεως. δεύτερον τὰς ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἀποδείξεις, περὶ τοῦ πᾶσαν παράβασιν ἐντολῆς θεοῦ σφοδρῶς καὶ φοβερῶς ἐκδικήσαντος. ὥστε εἰ καὶ τὰ πλεῖστά τις κατορθωκέναι δοκεῖ, ὀλίγον δέ που, ἢ καὶ μιᾶς τινος ποσοῦν ἐντολῆς ἀμελήσει. ἢ καὶ τῷ πλημμελήσαντι ἀδιαφόρως ἐφησυχάζει, καὶ μὴ ζῆλον ἀγαθὸν κατὰ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐπιδείξεται, ἐπὶ ταύτῃ μόνῃ δίκας ὑφέξει. κἂν διὰ ἀγνοίας πάθῃ τι τοιοῦτον, οὐδὲ οὕτως ἀτιμώρητος διαφύγῃ. μετὰ ταῦτα περιέξει τὴν εὐσεβῆ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ καὶ θεοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁμολογίαν. ἔπειτα τῶν ὑπὸ τῆς γραφῆς ἡμῖν διεσταλμένων τὴν γνῶσιν, ὅσων ἀπέχεσθαι χρή. καὶ περὶ ἃ μάλιστα ἐσπουδακέναι δεῖ τοὺς αἰωνίου ζωῆς, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἐφιεμένους. καὶ τὰ ἑκάστου δὲ βαθμοῦ ἢ τάγματος διαφέροντα κατ᾽ ἰδίαν ὁμοίως παραθήσεται. ἐπὶ τούτοις οἱονεὶ χαρακτῆρα χριστιανοῦ κεφαλαιώδη καὶ σύντομον ὅρον τύπον *ἔχοντα πειράσεται δοῦναι ἡμῖν ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν ὁ λόγος. καὶ χαρακτῆρα πάλιν παραπλησίως τῶν προεστώτων τοῦ λόγου τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας, ἐν οἷς τό, τε ἀπηκριβωμένον, καὶ *ἀκριβῶς κεκαθαρμένον τῆς πολιτείας διαφανήσεται. καὶ τό, ἵνα οὕτως εἴπω*, ἀξιώμα τῶν ἐν ταύτῃ διαπρεπόντων ἐκλάμψει. τούτοις ἀκολούθως ἐπισυναφθήσεται ἡμῖν, ὅσα πρὸς τὴν συζήτησιν τῆς κατὰ θεὸν ζωῆς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐπερωτηθείς, ἀπεκρινάμην.

*παραθήσεται

*ἐπέχοντα

*ἄκρως

*ὀνομάσω

θῶν, ἀναγκαῖον τὸ δὲ ἑκάστου μαρτυρίαν ἄληπτον οὖσαν καταλείψασι ἐπιγινώσκειν, τοῖς δὲ τὴν
ἀνάγνωσιν ἀσχολουμένοις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι. ὅτι δεῖ τὸν χριστιανὸν ἄξια τῆς
ἐπουρανίου κλήσεως φρονεῖν, καὶ ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ πολιτεύεσθαι. ὅτι δεῖ τὸν χριστιανὸν
μὴ μετεωρίζεσθαι ὑπὸ τοῦ νοός, μὴ δὲ ἀφέλκεσθαι ὑπό τινος ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ μνήμης, καὶ
τῶν ὑπ' αὐτοῦ θελημάτων καὶ κριμάτων. ὅτι δεῖ τὸν χριστιανὸν κρείττονα τῶν κατὰ τὸν νόμον
δικαιωμάτων γινόμενον ἐν πᾶσιν, οὐδὲ ὀμνύειν, οὐδὲ ψεύδεσθαι. ὅτι οὐ δεῖ βλασφημεῖν. ὅτι οὐ
δεῖ ὑβρίζειν. ὅτι οὐ δεῖ μάχεσθαι. ὅτι οὐ δεῖ ἑαυτὸν ἐκδικεῖν. ὅτι οὐ δεῖ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀπο-
διδόναι. ὅτι οὐ δεῖ ὀργίζεσθαι. ὅτι δεῖ μακροθυμεῖν ὁτιοῦν πάσχοντα, καὶ ἐλέγχειν ἐν καιρῷ
τὸν ἀδικοῦντα. οὐκ ἐν πάθει τῆς ἑαυτοῦ ἐκδικήσεως, ἀλλ' ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ διορθώ-
σεως κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου. ὅτι οὐ δεῖ κατὰ ἀπόντος ἀδελφοῦ λέγειν τι, σκοπῷ τοῦ διαβάλλειν αὐ-
τόν, ὅπερ ἐστὶ καταλαλιά, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ λεγόμενον. ὅτι οὐ δεῖ γελᾶν, οὐδὲ γελοιαστῶν ἀνέχεσθαι.
ὅτι δεῖ τὸν καταλαλοῦντα ἀδελφοῦ ἀποστρέφεσθαι. ὅτι οὐ δεῖ εὐτράπελα φθέγγεσθαι. ὅτι οὐ δεῖ
ἀργολογεῖν λαλοῦντά τι, ὃ μήτε πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων ἐστί, μήτε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν καὶ συγκε-
χωρημένην ἡμῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ χρείαν. ὥστε καὶ τοὺς ἐργαζομένους σπουδάζειν καθόσον δυνατὸν μετὰ τῆς
ἡσυχίας ἐργάζεσθαι. καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς λόγους πρὸς ἐκείνους κινεῖν τοὺς πεπιστευμένους, μετὰ δο-
κιμασίας οἰκονομεῖν τὸν λόγον πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, ἵνα μὴ λυπῆται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ.
ὅτι οὐ δεῖ τῶν ἐπεισερχομένων τινὰ ἐξουσίαν ἔχειν ἐγγίζειν ἢ λαλεῖν τινι τῶν ἀδελφῶν, πρὶν ἂν οἱ ἐπι-
τεταγμένοι τὴν φροντίδα τῆς ἐν πᾶσιν εὐταξίας δοκιμάσωσι, πῶς ἀρέσκει τῷ θεῷ πρὸς τὸ κοινῇ συμ-
φέρον. ὅτι οὐ δεῖ οἴνῳ δεδουλῶσθαι, οὐδὲ τὸ δὲ κρέα ἐμπαθῶς ἔχειν, καὶ καθόλου τὸ δὲ οὐδὲν βρῶ-
μα, ἢ πόμα φιληδονον εἶναι. ὁ γὰρ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ὅτι τῶν διδομένων ἑκάστῳ εἰς
χρῆσιν, οὐδὲν ὡς ἴδιον ἔχειν, ἢ ταμιεύεσθαι χρή. ἐν μέντοι γε τῇ φροντίδι πᾶσιν ὡς δεσποτικοῖς προ-
σέχειν, καὶ μηδὲ τῶν παραρριπτομένων, ἐὰν οὕτω τύχῃ, παρορᾶν. ὅτι οὐ δεῖ, οὔτε ἑαυτὸν ἑαυτοῦ εἶναί τι-
να, ἀλλ' ὡς ὑπὸ θεοῦ παραδοθέντα εἰς δουλείαν τοῖς ὁμοψύχοις, οὕτω καὶ φρονεῖν, καὶ ποιεῖν πάντα.
ἕκαστον δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι. ὅτι οὐ δεῖ γογγύζειν οὔτε ἐν τῇ στενοχωρίᾳ τῶν πρὸς τὴν χρείαν, οὔτε ἐν
τῷ καμάτῳ τῶν ἔργων ἐχόντων τὸ κρίμα ὑπὲρ ἑκάστου, τουτέστι τῶν πεπιστευμένων τὴν τούτων ἐπίσκεψιν.
ὅτι οὐ δεῖ κραυγὴν γενέσθαι, οὐδὲ ἄλλο τι σχῆμα, ἢ κίνημα, ἐν ᾧ χαρακτηρίζεται θυμὸς ἢ μετεωρι-
σμὸς ἀπὸ τῆς πληροφορίας τοῦ παρεῖναι τὸν θεόν. ὅτι δεῖ τῇ χρείᾳ συμμετρεῖν τὴν φωνήν. ὅτι οὐ δεῖ
τραχέως, ἢ καταφρονητικῶς τινὶ ἀποκρίνεσθαι, ἀλλ' ἐν πᾶσι τὸ ἐπιεικὲς καὶ τιμητικὸν πρὸς πάντας
ἐνδείκνυσθαι. ὅτι οὐ δεῖ ἐννεύειν ὀφθαλμῷ μετὰ δόλου, ἢ ἄλλῳ τινὶ σχήματι μέλους κεχρῆσθαι, ὃ λυπεῖ τὸν
ἀδελφόν, ἢ καταφρόνησιν ἐμφαίνει. ὅτι οὐ δεῖ καλλωπίζεσθαι ἐν ἱματίοις ἢ ὑποδήμασιν, ὅ, περπε-
ρεία ἐστίν. ὅτι δεῖ εὐτελέσι κεχρῆσθαι τοῖς πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος, καὶ μὴ πρὸς δαψίλειαν ἀνα-
λίσκειν οὐδέν, ὅπερ ἐστὶ παράχρησις. ὅτι οὐ δεῖ τιμὴν ἐπιζητεῖν, ἢ πρωτείων ἀντιποιεῖσθαι. ὅτι δεῖ
ἕκαστον ἑαυτοῦ προτιμᾶν πάντας. ὅτι οὐ δεῖ ἀνυπότακτον εἶναι. ὅτι οὐ δεῖ ἀργὸν ἐσθίειν τὸν ἐργάζεσθαι
δυνάμενον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀσχολούμενον τὸ δὲ τῶν κατορθουμένων εἰς δόξαν θεοῦ, ἐκβιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς
τὴν σπουδὴν τοῦ κατὰ δύναμιν ἔργου. ὅτι δεῖ ἕκαστον δοκιμασίᾳ τῶν προεστώτων μετὰ λόγου καὶ πλη-
ροφορίας οὕτω ποιεῖν πάντα, μέχρι καὶ αὐτοῦ, τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν εἰς δόξαν θεοῦ. ὅτι οὐ δεῖ ἀφ' ἑτέ-
ρου ἐργαστηρίου εἰς ἕτερον μεταβαίνειν, ἄνευ τῆς δοκιμασίας τῶν εἰς τοῦτο διατεταγμένων ἕκαστον,
εἰ μή που τὶς ἀπαραίτητος ἀνάγκη εἰς βοήθειαν τοῦ ἀδυνατήσαντος αἰφνίδιον καλοίη. ὅτι δεῖ ἕκα-
* ἢ ἀντιλέγειν — στον μένειν ἐν ᾧ ἐκλήθη, καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τὸ ἴδιον μέτρον, ἢ ἐπεμβαίνειν τοῖς ἐπιτεταγμένοις, εἰ
μή τι ἂν οἱ τοῦτο πεπιστευμένοι δοκιμάσωσι, πῶς ἀρέσκει τῷ θεῷ. ὅτι οὐ δεῖ κατὰ φιλονεικίαν ἢ ἔριν
* ἄλλου — τὴν πρός τινα, ποιεῖν τι. ὅτι οὐ δεῖ φθονεῖν τῇ ἀλλήλων εὐδοκιμήσει, ἢ ἐπιχαίρειν ἐλαττώμασι τι-
νός. ὅτι δεῖ ἐν ἀγάπῃ χριστοῦ λυπεῖσθαι μὲν καὶ συντρίβεσθαι, ἐπὶ τοῖς ἐλαττώμασι τοῦ ἀδελφοῦ,
εὐφραίνεσθαι δὲ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν. ὅτι οὐ δεῖ ἀδιαφορεῖν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἢ ἐφησυ-
χάζειν αὐτοῖς. ὅτι δεῖ τὸν ἐλέγχοντα ἐν φόβῳ θεοῦ μετὰ πάσης εὐσπλαγχνίας ἐλέγχειν, σκοπῷ τοῦ
* καταδέχεσθαι προθύμως ἐγκαλοῦντα — ἐπιστρέψαι τὸν ἁμαρτάνοντα. ὅτι δεῖ τὸν ἐλεγχόμενον, ἢ ἐπιτιμώμενον ἀνέχεσθαι, γνωρίζοντα τὸ
ἑαυτοῦ ὄφελος ἐν τῇ διορθώσει. ὅτι οὐ δεῖ ἐγκαλουμένου ἄλλου τινός, ἄλλον ἐνώπιον [illegible], ἢ
ἑτέρων τινῶν ἀντιλέγειν τῷ ἐγκαλοῦντι. ἐὰν δὲ ἄρα ποτὲ ἄλογον φανῇ τὸ ἔγκλημα τινὶ κα-
τ' ἰδίαν κινεῖν τὸν λόγον πρὸς τὸν ἐγκαλοῦντα, καὶ πληροφορεῖν, ἢ πληροφορεῖσθαι. ὅτι δεῖ, ὅση δύνα-
μις, ἕκαστον θεραπεύειν τὸν ἔχοντά τι κατ' αὐτοῦ. ὅτι οὐ δεῖ μνησικακεῖν τῷ ἁμαρτήσαντι, καὶ μετα-
νοοῦντι, ἀλλ' ἐκ καρδίας ἀφιέναι. ὅτι δεῖ τὸν λέγοντα μετανοεῖν ἐπὶ ἁμαρτήματι, μὴ μόνον κατανυ-
γῆναι ἐφ' ᾧ ἥμαρτεν, ἀλλὰ καὶ καρποὺς ἀξίους ποιῆσαι τῆς μετανοίας. ὅτι ὁ ἐπὶ τοῖς πρώτοις ἁ-
μαρτήμασι παιδευθείς, καὶ τῆς ἀφέσεως καταξιωθείς, ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃ, χεῖρον τοῦ προτέρου κα-
τασκευάζει ἑαυτῷ τὸ κρίμα τῆς ὀργῆς. ὅτι δεῖ τὸν μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν ἐπιμένοντα

ἀπὸ κραιπάλης, καὶ μέθης, καὶ μεριμνῶν βιωτικῶν ἀπέχεσθαι. μετὰ δόλου μὴ ὁμιλεῖν, μηδὲ ὅλως
φθέγγεσθαι κατά τινος. μὴ καταλαλεῖν, μηδὲ ὅλως ἡδέως ἀκούειν καταλαλιᾶς. μὴ ταχέως πι-
στεύειν κατά τινος, μὴ τυραννεῖσθαι ὑπὸ θυμοῦ. μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ ἐπιθυμίας. μὴ εἰκῆ ὀργίζε-
σθαι τῷ πλησίον. μὴ κρατεῖν μῆνιν κατά τινος. μὴ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόναι. μᾶλλον λοι-
δορεῖσθαι, ἢ λοιδορεῖν. τύπτεσθαι, ἢ τύπτειν. ἀδικεῖσθαι, ἢ ἀδικεῖν. ἀποστερεῖσθαι, ἢ ἀποστερεῖν. περὶ
δὲ πάντων χρὴ τὸν μοναχὸν ἐγκρατεύεσθαι ἀπὸ συντυχίας γυναικῶν, καὶ ἀπὸ οἰνοποσίας, ὅτι οἶνος
καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσι συνετούς. καὶ κατορθοῦντας κατὰ τὸ δυνατὸν, τὰς τοῦ κυρίου ἐντολὰς μὴ ἀκη-
διᾶν, ἀλλὰ τὸν μισθὸν, καὶ τὸν ἔπαινον παρ' αὐτοῦ ἐκδέχεσθαι, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ποθεῖν τὴν ἀπόλαυ-
» σιν. τό, τε ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ πρὸ ὀφθαλμῶν ἀεὶ ἔχειν, καὶ λέγειν. προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παν-
» τὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. καὶ ὡς μὲν υἱὸς ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἰσχύος, καὶ διανοίας,
καὶ τῆς δυνάμεως ἀγαπᾶν τὸν θεόν. ὡς δὲ δοῦλος εὐλαβεῖσθαι καὶ φοβεῖσθαι, καὶ ὑπακούειν αὐτῷ, καὶ
μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν σωτηρίαν ἑαυτοῦ κατεργάζεσθαι, τῷ πνεύματι ζέειν, ἐνδεδυμένον εἶναι τὴν πανοπλίαν
τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τρέχειν οὐκ ἀδήλως, καὶ πυκτεύειν ὡς οὐκ ἀέρα δέροντα, καὶ καταπαλαίειν τοὺς ἐχθροὺς
ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς σαρκὸς καὶ ἐν τῇ πτωχείᾳ τῆς ψυχῆς. καὶ πάντα τὰ διατεταγμένα ποιεῖν, καὶ ἀ-
χρεῖον ἑαυτὸν λέγειν. εὐχαριστεῖν τῷ ἁγίῳ καὶ ἐνδόξῳ, καὶ φοβερῷ θεῷ, καὶ μηδὲν κατ' ἐριθείαν καὶ κενοδο-
ξίαν ποιεῖν. ἀλλὰ διὰ τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀρέσκειαν. ὅτι ὁ θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων.
μὴ καυχᾶσθαι τὸ σύνολον, μηδὲ ἐγκώμια ἑαυτοῦ λέγειν, μηδὲ ἄλλου ἐγκωμιάζοντος ἡδέως ἀκούειν.
ἐν κρυπτῷ δὲ πάντα δουλεύειν, καὶ μὴ πρὸς ἐπίδειξιν ἀνθρώπων ποιεῖν. ἀλλὰ μόνον τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ ἔ-
παινον ζητεῖν. καὶ τὴν φοβερὰν καὶ ἔνδοξον αὐτοῦ παρουσίαν ἐννοεῖν. τὴν μετάβασιν τὴν ἐντεῦθεν. τὰ ἀπο-
κείμενα ἀγαθὰ τοῖς δικαίοις. ὁμοίως τὸ ἡτοιμασμένον πῦρ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπὶ
πᾶσι δὲ τούτοις τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ μνημονεύειν. ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς
τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. καὶ σὺν τῷ Δαβὶδ προλέγειν, τοῖς φυλάσσουσι
τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἀνταπόδοσις πολλή. μισθὸς πολύς. καὶ στέφανοι δικαιοσύνης. αἰώνιοι σκηναί,
ζωὴ ἀτελεύτητος, χαρὰ ἀνεκλάλητος, μονὴ ἀκατάλυτος παρὰ τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ
πνεύματι τῷ ἐν οὐρανοῖς ἀληθινῷ θεῷ. ἐμφανισμὸς προσώπου πρὸς πρόσωπον. μετὰ ἀγγέλων χορεία,
μετὰ πατέρων, μετὰ πατριαρχῶν. μετὰ προφητῶν, μετὰ ἀποστόλων, καὶ μαρτύρων, καὶ ὁμολογητῶν, καὶ τῶν ἀπ'
αἰῶνος θεῷ εὐαρεστησάντων, μεθ' ὧν εὑρεθῆναι σπουδάσωμεν. χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δό-
ξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς κανονικήν.

Ὀκνηροὺς ἡμᾶς ποιεῖ πρὸς τὸ γράφειν, τὸ μὴ πεπεῖσθαι τὰς ἐπιστολὰς ἡμῶν πάντως ἐγχειρίζεσθαι τῇ
σῇ ἀγάπῃ. ἀλλὰ κακίᾳ τῶν διακονουμένων μυρίοις προσεντυγχάνειν ἑτέροις. καὶ μάλιστα νῦν. οὕτω
τεταραγμένων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην πραγμάτων. διόπερ ἀναμένω τρόπον τινὰ μεμφθῆναι καὶ ἀπαι-
τηθῆναι βιαίως τὰς ἐπιστολάς. ὥστε αὐτῷ τούτῳ τεκμηρίῳ χρήσασθαι τῆς ἀποδόσεως. καὶ γρά-
φοντες ἓν ἔργον ἔχομεν τῆς καρδίας ἡμῶν, φυλάσσειν τὴν μνήμην τῆς κοσμιότητός σου. καὶ προσεύ-
χεσθαι κυρίῳ τῷ θεῷ δοῦναί σοι τελέσαι τὸν δρόμον τῆς ἀγαθῆς πολιτείας καθὰ προείλου. τῷ ὄντι
γὰρ οὐ μικρὸς ἀγὼν ὁμολογοῦντι τῆς ἐπαγγελίας τὰ ἐφεξῆς ἐπαγαγεῖν. τὸ μὲν γὰρ προελέσθαι τὴν
κατὰ τὸ εὐαγγέλιον πολιτείαν παντός. τὸ δὲ καὶ μέχρι τῶν σμικροτάτων ἄγειν τὴν παρατήρησιν, καὶ μη-
δὲν τῶν ἐκεῖ γεγραμμένων παρορᾶν, τοῦτο πάνυ ὀλίγοις τῶν εἰς ἡμετέραν γνῶσιν ἡκόντων κατόρθωται,
ὡς καὶ γλώσσῃ πεπεδημένῃ κεχρῆσθαι, καὶ ὀφθαλμῷ πεπαιδαγωγημένῳ κατὰ τὸ βούλημα τοῦ
εὐαγγελίου, καὶ χερσὶν ἐνεργεῖν κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς εὐαρεστήσεως. καὶ πόδας κινεῖν, καὶ ἑκάστῳ τῶν με-
λῶν οὕτω κεχρῆσθαι, ὡς ἐξ ἀρχῆς ὁ δημιουργὸς ἡμῶν ᾠκοδόμησέ τε καὶ ᾠκονόμησε. τὸ ἐν τῇ κατα-
στολῇ κόσμιον, τὸ ἐν ταῖς συντυχίαις τῶν ἀνδρῶν πεφυλαγμένον. τὸ ἐν βρώμασιν αὔταρκες. τὸ ἐν τῇ
κτήσει τῶν ἀναγκαίων ἀπέριττον. ταῦτα πάντα μικρὰ μὲν ἁπλῶς οὕτω λεγόμενα. μεγάλου δὲ ἀ-
γῶνος εἰς τὸ κατορθωθῆναι χρῄζοντα, ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας εὕραμεν. καὶ μὴν τὸ ἐν ταπεινοφροσύ-
νῃ τέλειον. ὡς μήτε προγόνων περιφανείας μεμνῆσθαι, μήτε εἴ τι ἡμῖν ὑπάρχει ἐκ φύσεως πλεονέ-
κτημα, ἢ κατὰ σῶμα, ἢ κατὰ ψυχὴν τούτῳ ἐπαίρεσθαι. μήτε τὰς ἔξωθεν περὶ ἡμῶν ὑπολήψεις
ἀφορμὴν ἐπάρσεως, καὶ φυσιώσεως ποιεῖσθαι. ταῦτα τοῦ εὐαγγελικοῦ ἔχεται βίου, τὸ ἐν ἐγκρατείᾳ
[εὔτον]ον, τὸ ἐν προσευχαῖς φιλόπονον. τὸ ἐν φιλαδελφίᾳ συμπαθές. τὸ πρὸς δεομένους κοινωνικόν,
τὸ τοῦ φρονήματος καταβεβλημένον. ὁ συντριμμὸς τῆς καρδίας, τὸ τῆς πίστεως ὑγιές. τὸ ἐν σκυθρω-
πότητι ὁμαλόν. μηδέποτε ἡμᾶς τῆς ἐννοίας ἐπιλειπούσης τοῦ φοβεροῦ καὶ δυσπαραιτήτου δικαστη-
ρίου, πρὸς ὃ ἐπειγόμεθα μὲν ἅπαντες, μέμνηνται δὲ αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἔκβασιν ἀγωνιῶσιν ἐλά-
χιστοι. πολλῶν δὲ ὄντων τῶν ὑπὸ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς δηλουμένων, καὶ τῶν κατορθοῦσθαι ὀφειλόν-
των τοῖς ἐσπουδακόσιν εὐαρεστῆσαι τῷ θεῷ, περὶ μόνων τέως τῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος κινηθέντων παρ' ἡ-
μῶν, ὡς καὶ ἔμαθον ἐξ αὐτῆς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, ἐν συντόμῳ ὑπομνῆσαι, ἢ εἰπεῖν προεθυμή-

*μὴ ἐν τῇ ἀτονίᾳ

πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ ἐν ἑαυτῇ φέρουσα. καὶ πρῶτον μὲν πάντων τὴν πανάρετον ταπείνωσιν, ἐπιφερομένην τὸν ἑσμὸν τῶν ἀγαθῶν. ἔπειτα τό, ἐπείνασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με. ξένος καὶ ἀσθενής, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ διηκονήσατέ μοι. καὶ μάλιστα ὅταν τὸ χρεωστούμενον ἐκτελῆται ἐν ταπεινῷ τῷ φρονήματι. ἐπάρσεως χωρίς, ὀργῆς τε καὶ γογγυσμοῦ. γίνου ζηλωτὴς τῶν ὀρθῶς βιούντων, καὶ τούτων τὰς πράξεις ἔγγραφε τῇ σῇ καρδίᾳ. εὔχου γενέσθαι τῶν ὀλίγων. σπάνιον γὰρ τὸ ἀγαθόν. διὸ καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. μὴ πάντων λογίζου σώζεσθαι τῶν ἐν τῇ κέλλῃ, φαύλους τε καὶ ἀχρήστους, οὐ γὰρ οὕτως ἔχει. προσέρχονται πολλοὶ γὰρ τῷ ἐναρέτῳ βίῳ, ὀλίγοι δὲ τὸν ζυγὸν αὐτοῦ καταδέχονται. βιαστῶν γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν, εὐαγγελικὸς ὁ λόγος. βίαν ἐκάλεσε τὴν τοῦ σώματος καταπόνησιν, ἣν ὑπομένουσιν ἑκουσίως οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ ἐν τῇ ἀρνήσει τῶν οἰκείων θελημάτων, καὶ τῆς ἀναπαύσεως τῆς τοῦ σώματος. φυλακῇ δὲ πασῶν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. εἰ τοίνυν βούλει ἁρπάσαι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, γενοῦ βιαστής. ὑπόζευξον τὸν αὐχένα τῷ ζυγῷ τοῦ Χριστοῦ. σφίγξον τὰ ζεῦγλα περὶ τὸν τράχηλόν σου. θλίβε τὸ αὐτὸς τὸν σὸν αὐχένα. λέπτυνον αὐτὸν τῷ πόνῳ τῶν ἀρετῶν, ἐν νηστείαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν ὑποταγῇ, ἐν ἡσυχίᾳ, ἐν ψαλμῳδίαις, ἐν προσευχαῖς, ἐν δάκρυσιν, ἐν χειρεργίᾳ, ἐν ὑπομονῇ πάσης θλίψεως ἐπερχομένης σοι ἔκ τε δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων. μή σε πεισάτω τῷ χρόνῳ ἐνδοῦναι τοῖς πόνοις λογισμὸς ὑψηλόφρων, ἵνα μήπου πρὸς ταῖς θύραις τῆς ἐξόδου γυμνὸς ἀρετῶν καταληφθείς, ἔξω τῶν πυλῶν τῆς βασιλείας εὑρεθῇς. μήτε βαθμὸς κλήρου ἐπαιρέτω, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεινούτω. προκοπὴ γὰρ ψυχῆς προκοπὴ ταπεινώσεως. ὑστέρησις δὲ καὶ ἀτιμία ἐξ ὑψηλοφροσύνης τίκτεται. ὅσον ἐγγίζεις τῶν ἱερατικῶν βαθμῶν τοῖς μείζοσι συμβαίνειν, τοσοῦτον ταπείνου σεαυτόν, δεδοικὼς τὸ ὑπόδειγμα τῶν υἱῶν Ἀαρών. ἐπίγνωσις θεοσεβείας, ἐπίγνωσις ταπεινώσεως καὶ πραότητος. ταπείνωσις, Χριστοῦ μίμησις. ἔπαρσις δὲ καὶ παρρησία, καὶ ἀναίδεια τοῦ διαβόλου μίμημα. γίνου μιμητὴς Χριστοῦ, καὶ μὴ ἀντιχρίστου. θεοῦ, καὶ μὴ ἀντιθέου. δεσπότου, καὶ μὴ δραπέτου. ἐλεήμονος, καὶ μὴ ἀνηλεοῦς. φιλανθρώπου, καὶ μὴ μισανθρώπου. τοῦ νυμφῶνος, καὶ μὴ τῶν τοῦ σκότους. μὴ σπεύσῃς καλέσαι* ἀδελφότητα, ἵνα μὴ ἐπιθήσεις ἀλλοτρίους φόρτους ἁμαρτημάτων ἐπὶ σῷ τραχήλῳ. ἑκάστης ἡμέρας ἐργασίαν ἐπισκεπτόμενος, σύμβαλε τῇ πρὸ αὐτῆς, καὶ σπεῦδε πρὸς τὴν βελτίωσιν. πρόκοπτε ταῖς ἀρεταῖς, ἵνα ἐγγὺς γένῃ τῶν ἀγγέλων. ἐγχρόνιζε τῇ κέλλῃ οὐχ ἡμέρας, οὐδὲ μῆνας, ἀλλὰ πολλῶν ἐτῶν περιόδους. ἀνύμνησον τὸν δεσπότην ἐν νυκτί, καὶ ἐν ἡμέρᾳ. μιμούμενος τὰ χερουβίμ. ἂν οὕτως ἄρξῃ, οὕτω δὲ καὶ τελέσῃς τὴν τεθλιμμένην ὁδεύσας ὁδὸν ἐν τῷ βραχεῖ σου χρόνῳ τῆς ἀσκήσεως, θεοῦ χάριτι εἰσελάσῃ εἰς τὸν παράδεισον, ἐν φαιδρότητι λαμπάδος τῆς ψυχῆς. Χριστῷ συναγαλλόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

*κελλῶσαι ἀδελφότητι

Τοῦ αὐτοῦ λόγος περὶ ἀσκήσεως, πῶς δεῖ κοσμεῖσθαι τὸν μοναχόν.

Δεῖ τὸν μοναχὸν πρὸ πάντων ἀκτήμονα βίον κεκτῆσθαι. σώματος ἐρημίαν, καὶ κοσμιότητα σχήματος. φωνὴν σύμμετρον, καὶ λόγον εὔτακτον. τροφὴν καὶ ποτὸν ἀθόρυβον καὶ μετὰ εὐσταθείας*. ἐπὶ πρεσβυτέρων σιωπᾶν, ἐπὶ σοφωτέρων ἀκροᾶσθαι. πρὸς τοὺς ἴσους ἀγάπην ἔχειν, πρὸς τοὺς ἐλάττους ἀγαπητικὴν συμβουλίαν. ἀπὸ τῶν φαύλων καὶ σαρκικῶν, καὶ φιλοπραγμόνων ἀναχωρεῖν. πλείονα νοεῖν, ὀλίγα φθέγγεσθαι. μὴ θρασύνεσθαι λόγῳ, μὴ δὲ περιττεύειν ὁμιλίαις. μὴ πρόχειρον γίνεσθαι περὶ γέλωτα. αἰδοῖ κοσμεῖσθαι. κάτω τὸ βλέμμα ἔχειν, ἄνω δὲ τὴν ψυχήν. μὴ ἀντιλέγειν ἀντιλογίαις, εὐπειθῆ εἶναι, κοπιᾶν ταῖς χερσί. μνημονεύειν τῶν ἐσχάτων πάντοτε. τῇ ἐλπίδι χαίρειν, τῇ θλίψει ὑπομένειν. ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι. ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν. πρὸς πάντας ταπεινὸν εἶναι. μισεῖν τὴν ὑπερηφανίαν. νήφειν καὶ τηρεῖν τὴν καρδίαν ἀπὸ λογισμῶν πονηρῶν. θησαυρίζειν ἐν οὐρανῷ δι' ἐντολῶν. ἑαυτὸν ἀνακρίνειν περὶ τῶν λογισμῶν τῶν καθημερινῶν καὶ πράξεων. μὴ ἐμπλέκεσθαι ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις καὶ περιττολογίαις. μὴ περιεργάζεσθαι τὸν τῶν ῥαθύμων βίον, ἀλλὰ ζηλοῦν μόνον τὸν τῶν ἁγίων πατέρων. συγχαίρειν τοῖς κατορθοῦσιν ἀρετήν, καὶ μὴ φθονεῖν. συμπάσχειν τοῖς πάσχουσι, καὶ συνδακρύειν, καὶ σφόδρα τούτοις πενθεῖν. μὴ μέντοι κατακρίνειν, μὴ ὀνειδίζειν τὸν ἀποστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας. μηδέποτε δικαιοῦν ἑαυτόν. πρὸ πάντων ἁμαρτωλὸν ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἑαυτὸν ὁμολογεῖν. νουθετεῖν τοὺς ἀτάκτους. παραμυθεῖσθαι τοὺς ὀλιγοψύχους. ὑπηρετεῖν τοῖς ἀῤῥώστοις, πόδας ἁγίων νίπτειν. ξενοδοχίας, καὶ φιλαδελφίας ἐπιμελεῖσθαι. μετὰ τῶν οἰκείων τῆς πίστεως εἰρηνεύειν. αἱρετικὸν ἄνθρωπον ἀποστρέφεσθαι. τὰ ἐνδιάθετα βιβλία ἀναγινώσκειν. ἀποκρύφοις ὅλως μὴ ἐντυγχάνειν. περὶ πατρός, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος μὴ συζητεῖν, ἀλλὰ ἄκτιστον, καὶ ὁμοούσιον τριάδα μετὰ παῤῥησίας λέγειν καὶ φρονεῖν, καὶ τοῖς ἐπερωτῶσι, λέγειν, ὅτι βαπτίζεσθαι δεῖ, ὡς παρελάβομεν. πιστεύειν δέ, ὡς βεβαπτίσμεθα, δοξάζειν δέ, ὡς πεπιστεύκαμεν. ἐν ἔργοις καὶ λόγοις καλοῖς ἀναστρέφεσθαι. μὴ ὀμνύειν τὸ σύνολον. μὴ διδόναι τὸ ἀργύριον ἐπὶ τόκῳ. μὴ σῖτον, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, ἐπὶ πλεονασμῷ.

*ἡσυχίας

ἀπὸ

μένης, ἣν ἴσχυσεν ἀνάψαι Ναβουχοδονόσωρ ὁ βασιλεὺς ἀπλήστως κατετόλμησεν· εἰκόνα χρυσῆν θεο
ποιουμένην ἀργὴν ἀπέδειξαν· καὶ τὴν ἐν πολλῷ χρόνῳ κατασκευασθεῖσαν ὑπὸ τῆς σατανικῆς ὕ
βρει τῆς τοῦ θεοῦ δόξης λάφυρα λαβόντος, τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ προσκυνήσασιν· αὐτὸν τὸν ἔχθιστον βα
σιλέα, καὶ ἅπαν τὸ κατὰ τοῦ θεοῦ στρατόπεδον σὺν πάσῃ τῇ κτίσει ὑμνεῖν τὸν θεὸν παρεσκεύασαν·
καὶ ἵνα πάντα συνελὼν εἴπω, εἰ κρατήσεις γαστρός, οἰκήσεις τὸν παράδεισον· εἰ δὲ οὐ κρατήσεις, γέγο
νας θανάτου παρανάλωμα· γενοῦ πρὸς θησαυροὺς τῶν ἀρετῶν, καὶ ἔχε κλεῖδα τοῦ πνικοῦ σου
πρὸς γλῶσσαν· αὐτίκα σου ἀνοιγέτω τὸ στόμα πρὸς μετάληψιν ἄρτου, καὶ αὐτὴ ἀποκλειέτω· μὴ πα-
ραδέξῃ σύμβουλον τὸν ὄφιν, αὐτίκα λαλῶν συμβουλίᾳ συλαγωγῆσαί σε θέλοντα μέχρι γλώσσης γεύ
σεως· φυλάττου λαθροφαγίας ἁμαρτίαν· εἰ γάρ σε ἐν μικρῷ τρέψαι ἰσχύσει, ἐκβαλεῖ σε τῆς πάλης,
καὶ συνέχει σε τοῖς δεσμοῖς· μὴ ὕπεχε τὰ ὦτά σου παντὶ λαλοῦντι, καὶ μὴ ἀποκρίνου παντὶ ἀδολε
σχοῦντι· ἐν ὁμιλίαις τῷ σκοπῷ τῆς ἀσκήσεώς σου ἐμποδίζειν συμβαινούσαις· ἀγαθῶν διδαγμάτων
γίνου ἀκροατής, καὶ τῇ τούτων μελέτῃ συντήρει τὴν καρδίαν· φύλαττέ σου τὰ ὦτα ἀπὸ κοσμικῶν
διηγημάτων, μή που ῥαντίσματι βορβόρου τὴν ψυχήν σου σπιλώσῃς· μὴ κάμνε ἐνακροᾶσθαι τὰ παρ'
ἑτέρων λαλούμενα· μὴ δὲ βάλλε κεφαλήν σου ἐν μέσῳ τῶν ὁμιλούντων, ἵνα μὴ καὶ σὺ μυκτηρισθῇς,
καὶ αὐτοὺς καταλάλους ποιήσῃς. μὴ ἔσο περίεργος, μὴ δὲ πάντα βλέπειν θέλε, ἵνα μὴ ἰχῶρας
παθῶν τῇ διανοίᾳ σου καταχέῃς· χρειωδῶς ὅρα, χρειωδῶς ἄκουε, χρειωδῶς λάλει, χρειωδῶς ἀπο-
κρίνου· ἐπὶ μείζονί σου μὴ προπετάσει καθίσαι· εἰ δὲ καὶ προτραπῇς, μὴ γίνου συγκάθεδρος·
ἀλλὰ παρακλεψάμενος ὧδε κἀκεῖσε, σπεῦσον ἀφεῖσθαι ὑποβαίνουσαν καθέδραν, ἵνα σε δοξά-
σῃ ὁ θεὸς τῇ ταπεινώσει· ἐρωτώμενος ἀποκρίνου πρεπούσῃ φωνῇ, καὶ ταπεινῇ· μὴ ἐρωτώμενος ἡσυ
χίαν ἄγε· ἑτέρου ἐρωτωμένου, σφίγγε τὸ στόμα σου, μὴ ἐκ προπετοῦς καρδίας συνωθουμένη ἡ
γλῶσσά σου διαρρήξασα, πλήξῃ τινὰ τῶν ἀκριβούντων τὴν ἄσκησιν, καὶ ὑπὸ τὰ δεσμὰ τῶν ἐγκλημάτων σε κα-
ταστήσῃ· καθεζόμενος δὲ, οὐκ ἐπιρρίψεις τῷ ἑτέρῳ ποδὶ τὸ σκέλος σου· ἀπροσεξίας γὰρ τοῦτο, καὶ
μετεωριζομένης ψυχῆς· διαλεγόμενος τῷ ἐλαχιστοτέρῳ σου, ἢ καὶ ἐρωτώμενός τι παρ' αὐτοῦ, οὐ ποιή-
σεις ῥαθύμως τὰς ἀποκρίσεις, ὑπερφρονῶν τοῦ ἀδελφοῦ τῶν ὕβρει θεοῦ· ὁ γὰρ ἀτιμάζων πένητα, πα
ροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτὸν φησὶν ἡ παροιμία· προπηδάτω ὁ τῆς παρακλήσεως λόγος τῶν λοιπῶν
σου ῥημάτων, κυρῶν σου τὴν τοῦ πλησίον ἀγάπην· πιεζέσθω καὶ μῖσος, καὶ πληρέστατος τῆς διαλέξεως ἐν
φαιδρῷ τῷ προσώπῳ, ἵνα δῷς εὐφροσύνην τῷ σοὶ διαλεγομένῳ· ἐν παντὶ κατορθώματι τοῦ πλη
σίον σου εὐφραίνου καὶ δόξαζε τὸν θεόν, σὰ γάρ εἰσι τὰ ἐκείνου κατορθώματα, ὡς καὶ τὰ σὰ ἐκείνου·
τὰς πρωτοκλισίας, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συνελεύσεσι παραιτοῦ· τὸν ἔσχατον τόπον με
ταδίωκε, ἵνα ἀκούσῃς μᾶλλον, φίλε προσανάβηθι· ἐπὶ τραπέζης μὴ ἀχρημείτω ἡ χείρ σου ἡ ἀριστε-
ρά, μὴ δὲ κατωθείτω τῆς δεξιᾶς· ἀργείτω δὲ μᾶλλον, εἰ δὲ μὴ καὶ ὑπουργείτω τῇ δεξιᾷ· πά
σης προσευχῆς σου προσκλήσει, ὑφηχείτω τὸ στόμα σου, καὶ μέχρις ἐσχάτης προσευχῆς παράμενε
τῷ κανόνι, μεγάλην ζημίαν ἡγούμενος τὴν ἀπόλειψιν· εἰ γὰρ σιτούμενος διὰ τὴν τῆς σαρκός σου σύστα
σιν δυσαποσπάστως ἔχεις πρὸς τὴν τράπεζαν πρὸ τῆς κατὰ χρείαν συμπληρώσεως, καὶ οὐκ αὖ ῥᾳδίως
τοῦτο ποιήσεις ἄνευ πολλῆς ἀνάγκης, πόσῳ δὴ μᾶλλον τῇ πνευματικῇ σε τροφῇ παραμένειν, καὶ τῇ
προσευχῇ ἐνισχύειν τὴν σεαυτοῦ ψυχήν· ὅσον γὰρ διαφέρει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ τῶν
ἐν γῇ, τοσοῦτον διαφέρει ψυχὴ σώματος· ψυχὴ οὐρανοῦ μίμημα, ἐν αὐτῇ γὰρ κατοικεῖ ὁ κύριος· σὰρξ
δὲ ἐκ γῆς ὑπάρχει, ἐν ᾗ κατοικοῦσι θνητοὶ ἄνθρωποι, καὶ ἄλογα ζῶα· τοίνυν συμμέτρει πρὸς τὰς ὥρας
τῶν προσευχῶν τὰς χρείας τοῦ σώματος, καὶ ἕτοιμος γίνου μὴ ὑπακούειν λογισμῷ ἀποσπῶντί σε τοῦ
κανόνος· ἔθος γὰρ τοῖς δαίμοσι κατὰ τὰς ὥρας τῶν προσευχῶν προφάσει δῆθεν εὐλογοποιοῦ αἰ-
τίας ἐπάγειν ἡμᾶς πρὸς ὑποχώρησιν ἵνα ἀπαγάγωσιν ἡμᾶς εὐλογοφανῶς τῆς σωτηριώδους εὐ-
χῆς· μὴ εἴπῃς προφασιζόμενος, οἴμοι τὴν κεφαλήν, οἴμοι τὴν κοιλίαν, ὀδύνης ἀνυπάρκτου, ἀδήλους
μάρτυρας προϊσχόμενος, καὶ ἀναπαύσεως χάριν ἐνδιδοὺς τῇ εὐτονίᾳ τῆς ἀγρυπνίας, οὐχί, ἀλλὰ καὶ
μᾶλλον ἔχε κρυπτὰς προσευχάς, ἃς βλέπει ὁ θεὸς ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ·
ἔχε παρεμπόρευμα πολιτείας ἀρίστης, ἵνα εὕρῃς πλοῦτον ἀπόκρυφον ἐν ἡμέρᾳ ἀνάγκης· ἐν ταῖς ἐ-
φημερίαις τῆς διακονίας σου σὺν τῷ κόπῳ τοῦ σώματος ἔχε παρακλητικὸν λόγον πρὸς ἀγάπησιν
τῶν διακονουμένων, ἵνα γένηται εὐπρόσδεκτος ἡ διακονία σου ἅλατι ἠρτυμένη· μὴ ἐάσῃς τὰ ἐπιβάλ
λοντά σοι ἔργα ἕτερον ποιῆσαι, ἵνα μὴ καὶ ὁ μισθὸς ἀρθεὶς ἀπὸ σοῦ, ἑτέρῳ δοθῇ, καὶ ἐν τῷ σῷ πλού
τῳ ἄλλος δοξασθῇ, σοῦ ταπεινουμένου· ποίει τὰ ἔργα τῆς διακονίας σου εὐσχήμως καὶ ἐπιμελῶς, ὡς
τῷ Χριστῷ διακονῶν· ἐπικατάρατος γάρ φησι πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς· φοβοῦ τὴν [illegible],
καὶ ὑπερφρονήσεως παράχρησιν, καὶ εὐτελῆ δοκεῖ εἶναι τὰ ἐν χερσί σου διακονήματα ὡς θεοῦ ἐπο-
πτεύοντος· μέγα τὸ τῆς διακονίας ἔργον, καὶ βασιλείας οὐρανῶν πρόξενον· σαγήνη γάρ ἐστι τῶν ἀρετῶν,

ἀτακτείτω

τε πείθων σου λογισμοὺς σοῦ ἔνδον, ἄβατον εἶναι τὴν πάντος ἑτέρου τόπου συνηθείας δι'
» ἀνάπαυσιν. νέος ὢν εἴτε τὴν σάρκα, εἴτε τὸ φρόνημα, φεῦγε τὴν συνδιαγωγὴν τῶν ὁμηλί-
» κων, καὶ ἀποδίδρασκε ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ φλογός. πολλοὺς γὰρ ἐμπρήσας δι' αὐτῶν ὁ ἐχθρὸς
τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παρέδωκε. πνευματικὴν δῆθεν ἀγάπην εἰς τὸ τῆς πενταπολιτῶν μυσαρὸν
βάραθρον ἐγκαταρρίψας αὐτούς. καὶ τοὺς ἐν τῷ πελάγει καὶ παντὶ ἀνέμῳ καὶ κλύδωνι
διασωθέντας, ἔσω τῶν λιμένων ἀμεριμνοῦντας, σὺν αὐτάνδρῳ τῷ σκάφει τῷ βυθῷ πα-
ραδέδωκεν ἐν καθέδρᾳ πρὸ πολλοῦ καθεζόμενοι ἀπ' αὐτοῦ. ἐν ἀνακλίσει ὕπνου μὴ γέτνια-
ζέτωσάν σου τὰ ἐνδύματα τοῖς ἐκείνου. μᾶλλον δὲ καὶ χρήσω γέροντι μεσίτῃ. ἡνίκα δέ σοι δια-
λέγεται, ἢ αὐτὸς πρόσωπον ψάλλει, κάτω νεύων, αὐτῷ φθέγξαι αὐτῷ, μήπως τῇ εἰς τὰ πρό-
σωπα ἐνατενίσει σπέρμα ἐπιθυμίας ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν κακῶν ἐπισπορέως δεξάμε-
νος, δράγματα φθορᾶς καὶ ἀπωλείας καρποφορήσῃς. ἐν οἴκῳ, ἢ ἐν τόπῳ, οὗ οὐκ ἔστιν ὁ βλέ-
πων τὰ ἔργα ὑμῶν, μὴ ἀριθμῆς μετ' αὐτοῦ. προφάσει μελέτης θείων λογίων, μὴ προφά-
σει ἑτέρας ὁποιασοῦν, καὶ ἀναγκαιοτάτης χρείας, οὐδὲν γὰρ ἀναγκαιότερον ψυχῆς, ὑπὲρ
ἧς Χριστὸς ἀπέθανεν. μὴ πίστευε δολουργῷ λογισμῷ ὑποτιθεμένῳ σοι, τὸ ἀσκανδάλιστον εἶναι
αὐτὸ τοῦτο σκάνδαλον εἶναι πληροφορούμενος. πολλῇ τε τῇ πείρᾳ τῶν πεπτωκότων πρό-
φανές σοι ταῦτα ἀναχόμενος. πίστευε τοῖς ἐμοῖς λόγοις ἐκ φιλαδέλφου καρδίας προφε-
ρομένοις πρόσεχε γέρουσι δυσεντάκτοις, οἵτινες λόγοις μὲν παροιμιῶν ἀλείφουσι τοὺς νέους
πρὸς τὰς ἐναρέτους πράξεις, βλάπτουσι δὲ προσώπῳ οὐδαμῶς. πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν
καρδίαν. ὥσπερ γὰρ χρυσὸς κατασκοπεῖται μὲν ἀδιαλείπτως ὑπὸ τῶν κλεπτῶν ἐν νυκτὶ
καὶ ἐν ἡμέρᾳ, ἁρπάζεται δὲ ἀπροσδοκήτως, καὶ οὐ γινώσκεις. ὅρα μήποτε πλανήσῃ ὁ ἐχθρὸς τῇ τοῦ
προπάτορος ἁμαρτίᾳ. καὶ τὸ τάχος σε ἐκβάλῃ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς. ὁ γὰρ τὸν Ἀδὰμ
τῇ τῆς βρώσεως κλοπῇ ὑφελκύσας τῆς ζωῆς, προσδοκήσας δὲ καὶ ἰσχυρῶς ὑποσκελίζειν,
οὐκ ἂν τραπήσεται. πολλῷ μᾶλλον καὶ σοὶ κεράσαι τὸ πρῶτον αἴτιον τῶν κακῶν, ἰσχυ-
ρὸν δηλητήριον τοῦτο γινώσκων. τὸ γὰρ τῆς γαστριμαργίας πάθος οὐκ ἐν πλήθει βρωμάτων
τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἐπιδείκνυσθαι πέφυκεν, ἀλλ' ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ μικρᾷ γεύσει. εἰ τοίνυν ἐπι-
θυμίᾳ βραχείας τινὸς γεύσεως ἰσχύσει σε ὑποβάλλειν τῷ τῆς γαστριμαργίας πάθει, ἀ-
καματώσει σε τῷ θανάτῳ παραδώσει. ὥσπερ γὰρ φύσις ὕδατος πολλοῖς ὀλκοῖς προσδιαμε-
ρισμοὺς ἡ πάντα τὸν πέριξ τοὺς ὀλκοὺς τόπον θάλλειν παρασκευάζειν, οὕτω καὶ τὸ τῆς γαστρι-
μαργίας πάθος, εἰ ἀναδοθῇ σου τῇ καρδίᾳ, πάσας σου τὰς αἰσθήσεις ποτίζον ὕλην κακίας
ἐν σοὶ καταφυτεύσει, θηρίων κατοικητήριον τὴν σὴν ψυχὴν καταστήσει. πολλοὺς γὰρ
ἐγὼ πάθεσι κρατηθέντας εἶδον ἐν ὑγείᾳ γενομένους, οὐδένα δὲ ἐκ παντὸς λαθροφάγον, ἢ γαστρί-
μαργον οὐκ εἶδον. ἀλλ' ἢ ἀπορραγέντας τοῦ ἐγκρατοῦς βίου, καὶ τῷ κόσμῳ διαφθαρέντας,
ἢ τοῖς ἐγκρατευομένοις ἐναποκρύπτεσθαι πειρωμένους καὶ τῷ διαβόλῳ τῇ ἡδυπαθείᾳ συνα-
σπιζομένους. ψεῦσται γάρ εἰσιν οὗτοι, πολύορκοι, ἐπίορκοι, αὐθάδεις, ἀπλήκτοι, ἀνα-
κράκται, ἀρνησίφαγοι, ἀνελεήμονες, ἀβροδίαιτοι, μεμψίμοιροι, ἐρασταί, σκοτεινοχαρεῖς,
πάσης τῆς ἐναρέτου πολιτείας αὐτεργάται ἑκούσιοι. ἵνα γὰρ τὸ τῆς γαστριμαργίας πά-
θος σκεπάσωσι, τῷ ἑσμῷ τῶν κακῶν περιπίπτουσιν. οἵτινες τῷ μὲν σχήματι εἰσὶν ἐν τοῖς
σωζομένοις, τοῖς δὲ πράγμασιν, ἐν τοῖς κατακεκριμένοις. αὕτη τὸν Ἀδὰμ θανάτῳ παρέ-
δωκε, καὶ τῷ κόσμῳ συντέλειαν ἐπήγαγε, διὰ τὴν τῆς γαστρὸς ἡδονήν. Νῶε γελᾶται, καὶ
Χὰμ κατηρᾶται. Ἠσαῦ τῶν πρωτοτοκίων ἐκπίπτει, καὶ τοῖς Χαναναίοις ἐπιγαμβρεύε-
ται. Λὼτ θυγατρόγαμος γίνεται, γαμβρὸς ἑαυτοῦ καὶ πενθερός. ὁ πατὴρ ἀνήρ, καὶ ὁ πάπ-
πος πατήρ, ἑκατέρωθεν τοὺς ὅρους τῆς φύσεως ἐνυβρίζων. αὕτη καὶ τὴν τοῦ Ἰσραὴλ εἰδώλου προσ-
κύνησιν ἐποίησε, καὶ τούτων τὰ κῶλα ἐν τῇ ἐρήμῳ πεσεῖν παρεσκεύασεν. αὕτη καί τινα τῶν
προφητῶν τὸν ἐλέγχῳ ἀνοσιουργοῦ βασιλέως ἀποθυμιάσαντα, ἄγριον θηρὸς βορὰν
πεποίηκε. καὶ ὃν οὐκ ἴσχυσεν Ἱεροβοὰμ ὁ βασιλεὺς σὺν πάσῃ τῇ βασιλικῇ δυνάμει ἀμύνα-
σθαι, τῇ τῆς γαστρὸς ἀπάτῃ ληφθείς, ἐλεεινὸν θάνατον ἀποφέρεται. Δανιὴλ δὲ ὁ ἐπιθυ-
μιῶν ἀνὴρ κρατήσας γαστρός, βασιλείας Χαλδαίων κατεκυρίευσεν, εἰδώλων καθαιρέτης
γενόμενος, καὶ δράκοντος ἀναιρέτης[*]. λεόντων παιδαγωγός, ἐναν θρωπήσεως θεοῦ προαγο-
ρευτής, καὶ μυστηρίων ἀποκρύφων ἐξηγητής. γαστρὸς ἡδονῆς ἀνώτεροι φανέντες οἱ τρεῖς
ἅγιοι παῖδες, ὀργῆς βασιλικῆς ὑπερεφρόνησαν, καὶ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης καμίνου τῆς καιο-
μένης,

πρόφανέ σοι ταῦτα φανήσονται

* φύσις

* αὐθαιρέτης

γίνεσθαι κατὰ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, θεοῦ φωνῇ, καὶ οὐ διασφαλήσεται. ἀθλητικῷ νόμῳ δεῖ σε
πολιτεύεσθαι. εἰ δὲ μή, οὐ στεφανοῦσαι, καθὼς εἶπεν ὁ ἀπόστολος· καὶ ἐὰν ἀθλῇ τις, οὐ στε-
φανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. εἰ τοίνυν ὀρέγῃ θεοῦ χάριτι, πάντως γὰρ ζητήσας εὑρή-
σεις ἀγαθῶν ἔργων διδάσκαλον, τήρησον παρ' ἑαυτῷ μηδὲν παρὰ γνώμην αὐτοῦ διαπράττε-
σθαι. ἅπαν γὰρ τὸ ἔξωθεν αὐτοῦ γινόμενον, κλοπή τίς ἐστι καὶ ἱεροσυλία πρὸς θάνατον ἄ-
γουσα, οὐ πρὸς ὠφέλειαν, κἂν δοκῇ σοι ἀγαθὸν εἶναι. εἰ γὰρ ἀγαθόν, τίνος οὕνεκεν λάθρα,
καὶ μὴ ἐν τῷ φανερῷ γίνεται; ἐρώτησον τὸν λογισμόν σου τὸν ληστεύοντά σε διὰ τῶν δεξιῶν μη-
χανώμενον, διὰ τῶν ἀγαθῶν δῆθεν παρακουσμάτων, τὰς ἀριστεράς σοι προξένους παρασκευά-
ζει. μὴ θέλε διορθοῦν ἐπασμοὺς θηριοδηκτῶν, ἄπειρος ὢν τοῦ ἐπᾴδειν, μήπως ἐπισπασά-
μενος τὸν ὄφιν, καὶ περιδραχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, εἶτα ἀδυνάτως ἔχων πρὸς τὴν ἀντίστασιν, ἀσυγ-
γνώστως ἀναλωθῇς ὑπ' αὐτοῦ. μὴ ὑπερβάλλου ἀσθενείᾳ σαρκός, καὶ τιμὴν ἐπιζήτει· σαρκικὸς
γὰρ οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος. μὴ πειραθῇς τι τῶν ἐν συνηθείᾳ τῆς ἀληθείας παραχαράξαι,
καὶ τῇ οἰκείᾳ καινότητι ὑποσκελίζειν μὲν τοὺς ἀγωνιζομένους, ἑαυτῷ δὲ φόρτον ἁμαρτη-
μάτων ἐπισωρεύειν. μὴ ἐν στρωμνῇ ἁπαλωτέρᾳ μὴ ἐν ἐνδύμασιν, ἢ ὑποδήμασιν, ἢ ἑτέρῳ τι-
νὶ σχήματι, ἢ βρωμάτων παραλλαγῇ, ἢ τραπέζῃ ὑπὲρ τὸν τῆς ἀποταγῆς σου χρόνον. ἢ ἐν
στάσει, ἢ ἐν καθέδρᾳ ἢ ἐν ἐργοχείρῳ ἀναπαυτικωτέρῳ, ἢ καθαρειοτέρῳ. ταῦτα γὰρ πάντα
οὐ μόνον ὑποχεῖταί σοι, ἀλλὰ καὶ ἐπικτούμενα οὐκ ἀγαθὴν ἕξουσιν ἔκβασιν. καὶ γὰρ εἰ
μὴ ἐν τάχει ἐπιγνοὺς καὶ διαβολικὴν εἶναι παιδαγωγίαν* ἐκκόψεις ἐκ τῆς σῆς καρδίας, ἐκ-
πτῶσίν σοι τῆς ἐν χριστῷ πολιτείας κατασκευάζουσιν. ἀλλὰ θέμενος ἐν σεαυτῷ πάντων ἀνθρώπων
εἶναι ἀτιμότερον καὶ ἁμαρτωλότερον, ξένον τε, καὶ ἀλήτην, καὶ κατοικτρὸν* παρειλημμένον
ὑπὸ τῶν πρὸ σοῦ ἀποταξαμένων, σπούδαζε πάντων εἶναι ἔσχατος, καὶ πάντων δοῦλος. ταῦτα
γάρ σοι οἴσει τιμήν, καὶ δόξαν ἀληθινήν,* οὐ κενήν. ὦτα ἔχων κεκοσμημένα πρὸς ὑπακοήν, καὶ
χεῖρας ἑτοίμους πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἠκουσμένου. στόμα ἔχε σιγηρόν, καὶ καρδίαν περί-
βλεπτον. ἔσο ἀργὸς περὶ ἀργολογίαν. συνεχῶς δὲ καὶ ἐπιστήμων πρὸς τὰς σωτηριώδεις
τῶν θείων γραφῶν ἀκροάσεις. ἥττω σοι πικρὰ γεῦσις ἡ τῶν κοσμικῶν διηγημάτων ἀκρόασις·
γλυκεῖα δὲ μέλιτος τὰ τῶν ὁσίων ἀνδρῶν διηγήματα. πρὸς τὴν μίμησιν σπούδαζε τῶν προα-
σκησάντων ἐν τοῖς ἤθεσι, καὶ μὴ ἐκδέχου διδάσκεσθαι ἕκαστον. τοῖς μείζοσι τῶν ἀρετῶν ἐπικτεί-
νεσθαι ἀγωνίζου, καὶ τῶν ἐλαττόνων μὴ ἀμελεῖν. σφάλματος μὴ περιφρόνει, καὶ μικρότερον
παντὸς κνωδάλου ᾖ. ἀλλὰ σπούδαζε μᾶλλον πρὸς τὴν διὰ μετανοίας ἐπανόρθωσιν. καὶ
πολλοὶ πολλὰ σφάλλονται μεγάλα τε καὶ μείζονα, καὶ μένουσιν ἀμετανόητοι. μὴ γίνου ἀλλο-
τρίων πταισμάτων δικαστής, ἔχεις γὰρ κριτὴν δίκαιον, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα
» αὐτοῦ. σὺ τὸ σὸν κράτει, καὶ κοῦφον ποίει ὅσον σοι δύναμις τὸ σεαυτοῦ φορτίον. ὁ γὰρ βα-
» ρύνων τὸν φόρτον αὐτοῦ, αὐτὸς καὶ βαστάσει αὐτόν. μετάνοια σωτηρία, ἄνοια δὲ μετα-
νοίας θάνατος. κρύπτε σεαυτὸν ἀπὸ τῶν εἰδοτέρων ἀνθρώπων. φανέρου δὲ σεαυτὸν ὡς τὰ
πολλὰ τῷ θεῷ. πᾶσαν προέλευσιν παραιτοῦ, ὅσον ἐστὶν ἐν σοί, φεύγων τὰς τῆς καρδίας
διαχύσεις. ἐξῆλθες γάρ σου τῆς κέλλης, ἀπέλιπες τὴν ἐγκράτειαν, ἐνέκυψας τῷ κόσμῳ,
συνέτυχες πόρνῃ γυναικί, ἥ σου καταγοητεύσασα, τοῖς μὲν ἐρεθιστικοῖς λόγοις τὰς ἀκοάς,
τῇ δὲ τοῦ προσώπου περικαλλείᾳ τὰς ὄψεις. λίχνοις δὲ τοῖς ἐδέσμασι τὰς γεύσεις, ὥσπερ
ἀγκίστρῳ ἄξει πρὸς ἑαυτήν. εἶτα περιπλακεῖσά σου τοῖς μέλεσι, καὶ ἐνστηρισαμένη ἐν
ἑαυτῇ, καταμαλάσσουσα τὸ στερρὸν τῆς πρὸς τὴν ἐγκράτειαν ἐπιθυμίας οὕτω τε ἠρέ-
μα ὑφελκύσασά σε τῆς κατ' ἀρετὴν πολιτείας ἐν ἑαυτῇ διαφθείρει. εἰ δὲ καὶ βοηθού-
μενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ διαδρᾶσαι δυνηθῇς τὰ ταύτης δίκτυα, ἐπανήκεις μὲν τῇ κέλλῃ, ἀλλ'
οὐχ ὁ αὐτός. πάρεργος δέ τις καὶ νενοσηκώς, καὶ πρὸς ἅπαν ἔργον τῶν ἀρετῶν δυσάρεστος.
πολλῷ δὲ χρόνῳ ἐπανελθεῖν εἰς τὴν οἰκείαν ἕξιν δυνάμενος. στενοχωρήσει γάρ σε τοῖς λο-
γισμοῖς ἡ πρὸς ἑκάτερον βίον ἐπιθυμία. καὶ πολλῷ καμάτῳ δυνήσῃ δοῦναι τῇ ψυχῇ
τὰ νικητήρια. εἰ τοίνυν συμβῇ σε κατὰ περίστασίν τινα ἐκδημῆσαι τῆς κέλλης, περι-
θωρακισμένος τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνιδρυσάμενος τῇ χειρὶ τὴν ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, καταπα-
λαίσας πάσῃ ἐγκρατείᾳ τὰς τῶν ἡδονῶν προσβολάς, καὶ τῆς χρείας γενόμενος, ἀποπή-
δησον μὴ ἐγχρονίσῃς, ἀλλ' εὐθὺ τῷ πτερῷ χρησάμενος πρὸς τὴν ἐπάνοδον, ὥσπερ τις ἄκακος
περιστερὰ πρὸς τὴν ἐκπέμψασάν σε κιβωτὸν αὐτομολήσας, ἐν στόματι φέρων τὰ ἔλεη χριστοῦ. οὕτω

*ἐπασμοὺς θηριοδηκτῶν, ἄπειρος ὢν τοῦ ἐπᾴδειν

*τὴν μεθοδείαν

*κατ' οἶκον

*οὐκ ἐκείνην.

γων, ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω· μὴ τοίνυν ἀναπείσῃς ὦ οὗτος, ὁ πρὸς κοινωνίαν γυναι-
κὸς προῃρημένος, ὡς ἐπ᾽ ἐξουσίας ἔχων τὸν κόσμον περιβαλέσθαι, πλειόνων γάρ σοι πό-
νων, καὶ φυλακῆς χρεία πρὸς τὴν τῆς σωτηρίας ἐπιτυχίαν· ἅτε δὴ καὶ ἐν μέσῳ τῶν πα-
γίδων, καὶ τοῦ κράτους τῶν ἀποστατικῶν δυνάμεων οἰκεῖν ἐκλεξαμένῳ, καὶ τοὺς ἐρεθισμοὺς
τῶν ἁμαρτιῶν ἐν ὄψεσιν ἔχοντι, καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν ἐπιθυμίαν νύκτωρ τε, καὶ μεθ᾽ ἡμέ-
ραν ἐκμοχλευομένῳ πάσας σου τὰς αἰσθήσεις· γίνωσκε τοίνυν, ὡς οὐ διαδράσεις τὴν
πρὸς τὸν ἀποστάτην παλαίστραν, οὐδὲ τῆς τούτου νίκης καθάψῃ ἄνευ πόνων πολλῶν
τῶν ὑπὲρ φυλακῆς τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων. πῶς γὰρ δυνήσει ἀρνήσασθαι τὴν πρὸς τὸν
ἐχθρὸν μάχην ἐν τῷ σκάμματι τῆς μάχης διάγων; ὅπερ ἐστὶ τοῦτο ἡ ὑπ᾽ οὐρανὸν γῆ, ἐν ᾗ
ἐμπεριάγειν τοῦτον καὶ ἐμπεριπατεῖν, ὡς κύνα λυττῶντα τίνα καταπιῇ, ἀπὸ τῆς τοῦ ἰὼβ
γραφῆς διδασκόμεθα. εἰ τοίνυν ἀρνῇ τὴν πρὸς τὸν ἀνταγωνιστὴν μάχην, μέτελθε εἰς
ἕτερον κόσμον, ἐν ᾧ αὐτὸς οὐκ ἔστι, καὶ ὑπάρξει σοι ἡ τῆς πρὸς αὐτὸν πάλης ἄρνησις, καὶ
τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων* ἀκίνδυνος ἀργία. εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, σπεῦδε πρὸς τὴν μά-
θησιν τῆς κατ᾽ αὐτοῦ ἀθλήσεως, διδασκόμενος ὑπὸ τῶν γραφικῶν παλαισμάτων τέχνην·
ἵνα μὴ ὑπὸ ἀγνοίας ἡττηθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ, τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραδοθῇς. καὶ ταῦτα μὲν ὅ-
μως ἐν παραδρομῇ πρὸς τοὺς ἐν συζυγίαις ἀκινδύνως τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ χριστοῦ φυλακῆς
καταμελοῦντας εἰρήσθω. σὺ δὲ ὁ τῶν οὐρανίων πολιτευμάτων ἐραστὴς, καὶ τῆς ἀγγελικῆς
διαγωγῆς πραγματευτής, καὶ τῶν ἁγίων μαθητῶν τοῦ χριστοῦ συστρατιώτης γενέσθαι ἐπιθυ-
μῶν, τόνωσον σεαυτὸν πρὸς τὴν ὑπομονὴν τῶν θλίψεων, καὶ ἀνδρείως πρόσελθε τῇ συγ-
κλήτῳ τῶν μοναχῶν. καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς σου ἀνδρίζου, μὴ καθελκυσθῇ-
ναι ὑπὸ τῆς προσπαθείας τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν, τῇ ἀνταλλαγῇ τῶν θνητῶν, πρὸς
τὰ ἀθάνατα ἐνισχυόμενος. ἡνίκα δὲ τῶν προσόντων σοι πραγμάτων ποιῇ τὴν ἀπόθεσιν, ἔσο
ἀκαμπὴς, προπέμπειν αὐτὰ εἰς οὐρανοὺς πληροφορούμενος. τοῖς μὲν κόλποις τῶν πτω-
χῶν ἐναποκρύπτων αὐτά. παρὰ δὲ θεῷ εὑρήσων σὺν πολλῇ τῇ προσθήκῃ. φίλους
δὲ καὶ συνήθεις διασπώμενος, μὴ γένου περιθλιβὴς, χριστῷ συναπτόμενος, τῷ ὑπὲρ σοῦ σταυ-
ρωθέντι. οὗ, τί ἂν λογιστέον ὑμῖν φιλικώτερον; ἡνίκα δὲ συνεργίᾳ θεοῦ τὴν πρώτην ταύ-
την πυγμὴν νικήσῃς τὸν σὸν ἐχθρὸν, μὴ ῥίψῃς σεαυτὸν ὥσπερ τι τῶν ἀτίμων σκευῶν. ἤδη
γὰρ τῇ ἀποταγῇ τῶν γηΐνων πραγμάτων τετίμηκας σεαυτὸν παρὰ χριστῷ, ἀλλ᾽ ἐν πολλῇ
φροντίδι καὶ περινοίᾳ ποίησαι εὑρεῖν ἄνδρα πρὸ ὁδὸν τῆς σῆς πολιτείας ἀπλανῆ, καλῶς
ἐπιστάμενον ὁδηγεῖν τοὺς πρὸς θεὸν πορευομένους, κομῶντα ταῖς ἀρεταῖς, ἐκ τῶν οἰκείων ἔργων
τὴν μαρτυρίαν ἔχοντα τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης. γνῶσιν ἔχοντα τῶν θείων γραφῶν, ἀπε-
ρίσπαστον, ἀφιλάργυρον, ἀπράγμονα, ἡσύχιον, θεοφιλῆ, φιλόπτωχον, ἀόργητον, ἀμνησίκα-
κον, πολὺν εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἐγγιζόντων αὐτῷ, ἀκενόδοξον, ἀνυπερήφανον, ἀκολάκευτον,
ἀπερίτρεπτον, μηδὲν προτιμῶντα τοῦ θεοῦ. καὶ εἰ εὕροις τοιοῦτον, ἔκδος σεαυτὸν αὐτῷ, ἅ-
παν θέλημα σὸν ἀποπτύσας, καὶ ἔξω ῥίψας, ἵνα εὑρεθῇς ὡς καθαρὸν ἀγγεῖον, τὰ ἐν σοὶ*
βαλλόμενα ἀγαθὰ διατηρῶν πρὸς ἔπαινον καὶ δόξαν. εἰ γάρ τι ἐγκαταλίπῃς ἑαυτῷ
τῶν προϋπαρξάντων ἐν σοὶ παθῶν, εἰς ὀξίνην μεταποιήσας τὰ ἐμβεβλημένα ἐν σοὶ ἀ-
γαθὰ ἔξω βληθήσῃ ὥσπερ τι τῶν ἀτίμων σκευῶν. αὕτη δευτέρα πάλη πρὸς τὸν ἀντα-
γωνιστὴν τῆς σωτηρίας ἡμῶν. ἀγαθῶν γὰρ διδασκάλων, ἀγαθὰ τὰ μαθήματα. πάν-
τως που καὶ κακῶν κακά. ὅταν γὰρ μὴ ἰσχύσῃ ὁ πονηρὸς ἡμῶν ἀντίπαλος πεῖσαι ἡμᾶς
ἐναπομεῖναι τῇ τοῦ κόσμου συγχύσει καὶ ἀπωλείᾳ, σπουδάζει πεῖσαι, μὴ ἀκριβεῖ βίῳ ἑαυτοὺς
ἐκδοῦναι*. ἢ ἀνδρὶ πάντα ἡμῶν τὰ ἁμαρτήματα ὑπ᾽ ὄψιν ἄγοντι καὶ διορθουμένῳ,
ἀλλά τινι τῶν δοξομανούντων, καὶ τὰ οἰκεῖα πάθη προφάσει συγκαταβάσεως τῆς πρὸς
τοὺς συζῶντας συνιστῶντι, ἵνα οὕτως ἀσυμφόρως πάλιν μυριοπαθεῖς ἡμᾶς ποιήσας, ὑπὸ
τὰ οἰκεῖα δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας ἡμᾶς καταστήσῃ. εἰ δὲ ἐκδοὺς σεαυτὸν πολυαρέτῳ ἀνδρὶ,
γενήσῃ κληρονόμος τῶν ἐν αὐτῷ ἀγαθῶν. μακαριστότατος τότε παρὰ θεῷ, καὶ ἀνθρώποις. εἰ δὲ
φειδοῖ τοῦ σώματος ζητοίης πρὸς τὰ ἐν σοὶ πάθη συγκαταβατικὸν διδάσκαλον, ἢ μᾶλλον
εἰπεῖν συγκαταπίπτοντά σοι, μάτην ὑπέστης τὸν τῆς ἀποταξίας ἆθλον, ἐμπαθεῖ βίῳ ἑαυ-
τὸν ἐκδεδωκὼς, τυφλῷ ὁδηγῷ χρησάμενος, καὶ ὑπὸ βόθυνον προβιβαζόμενος. ἐὰν γὰρ
τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται. ἀρκετὸν γὰρ τῷ μαθητῇ
γενέσθαι

*δογμάτων

*ἐν σεαυτῷ

ἐπιδοῦναι*

Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἀσκητικός, καὶ παραίνεσις περὶ ἀποταγῆς βίου, καὶ τελειώσεως πνευματικῆς.

Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, φησὶν
ἡ θεία φωνή. ἔστι τὴν ἐκεῖ ἀνάπαυσιν, ἔστι τὴν ἐντεῦθεν αἰνιττομένη. *πλὴν οὖν προσ-
καλεῖται ἡμᾶς, τοῦτο μὲν, τὸν φόρτον τῆς πολυκτησίας, διὰ τῆς εἰς τοὺς δεομένους ἀπο-
δόσεως προτρέπουσα ἀποβαλέσθαι. τοῦτο δὲ, τὸν ἐκ τούτου προσγινόμενον ἡμῖν γόμον
τῶν ἁμαρτημάτων διὰ τῆς εὐποιΐας καὶ ἐξαγορεύσεως ἀπορρίψαντας, προσδραμεῖν τῷ
σταυροφόρῳ βίῳ τῶν μοναχῶν. ὁ τοίνυν ὑπακοῦσαι Χριστῷ προῃρημένος, καὶ πρὸς τὸν πτω-
χὸν καὶ ἀπερίσπαστον βίον ἐπειγόμενος, θαυμαστὸς ὡς ἀληθῶς, καὶ μακαριστός. ἀλλὰ
παρακαλῶ, μὴ ἀδοκιμάστως τοῦτο ποιείτω, μηδὲ ὑπογραφέτω ἑαυτῷ ἀνεκτότητα βίου,
καὶ σωτηρίαν ἄμαχον, ἀλλὰ μᾶλλον προγυμναζέτω ἑαυτὸν πρὸς δοκίμησιν ὑπομο-
νῆς θλίψεων σωματικῶν τε καὶ πνευματικῶν. ἵνα μὴ ἀπροσδοκήτοις ἑαυτὸν ἐμβαλὼν πα-
λαίσμασιν, εἶτα ἀδυνατῶν πρὸς τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐπερχομένων αὐτῷ δοκιμιῶν, ἀρε-
θῇ παλινδρομῶν πρὸς τὰ, ἀφ᾽ ὧν ἐξελήλυθε, σὺν αἰσχύνῃ καὶ γέλωτι, μετὰ κατακρίσεως
ψυχῆς ἐπανερχόμενος τῷ βίῳ. καὶ πολλοῖς σκάνδαλον γινόμενος, ἀδυναμίας ὑπο-
λήψεις πᾶσιν ἐμποιῶν τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας, οὗ τὸν κίνδυνον ἴσασι πάντες, οἱ τὰ εὐαγγέ-
» λια ἀναγινώσκοντες. ἐν οἷς λέγει ἡ θεία φωνή. Συμφέρει αὐτῷ ἵνα μύλος ὀνικὸς περι-
» κεῖται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται* εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν
» μικρῶν τούτων. οὐ γὰρ μόνος ὑπεύθυνος ἔσται τῇ καταδίκῃ τῆς λιποταξίου, ἀλλὰ καὶ
τῆς τῶν ἀνατρεπομένων ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀπωλείας. κἂν δόξῃ φρενοβλαβέσι λογισμοῖς πεί-
θειν ἑαυτὸν ἐν τῷ βίῳ διάγοντα ἀγαθοεργίαις διαμονίζειν τὸ θεῖον, ὅπερ ἐστὶν αὐτῷ ἀδύνα-
τον. ὁ γὰρ μὴ ἰσχύσας ἐν τῷ δυσαμαρτήτῳ βίῳ διὰ τὸ ἀπερίσπαστον ἐνεγκεῖν τὰ πα-
λαίσματα τοῦ ἐχθροῦ, πῶς ἐν τῷ πολυαμαρτήτῳ, καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀρχομένῳ βίῳ δυνήσε-
ται κατορθῶσαί τι τῶν ἐναρέτων; ἵνα δὲ καὶ δόξῃ τις διορθοῦν ἑαυτοῦ τὸν οἰκεῖον βίον, τὸ
ἔγκλημα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐγκαταλείψεως οὐκ ἐκφεύξεται, καθὰ καὶ οἱ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ δη-
» λούμενοι μαθηταί, περὶ ὧν φησὶν ὁ θεῖος εὐαγγελιστής. πολλοὶ δὲ τῶν μαθητῶν ἀπῆλ-
» θον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι περιεπάτουν μετὰ Ἰησοῦ, λέγοντες, σκληρός ἐστιν ὁ λόγος αὐτοῦ,
» τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ φιλάνθρωπος θεὸς κηδόμενος τῆς ἡμῶν σω-
τηρίας εἰς δύο διεῖλε βίους τὰ* τῶν ἀνθρώπων, συζυγίαν λέγω καὶ παρθενίαν. ἵνα
ὁ μὴ δυνάμενος ὑπενεγκεῖν τὸν τῆς παρθενίας ἄθλον, ἔλθοι ἐπὶ συνοίκησιν γυναικός,
ἐκεῖνο εἰδὼς, ὡς ἀπαιτηθήσεται λόγον σωφροσύνης καὶ ἁγιασμοῦ, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐν
συζυγίαις, καὶ τεκνοτροφίαις ἁγίους ὁμοιώσεως. οἷος ἦν ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ
Ἀβραάμ, ὃς τῇ τοῦ θεοῦ προτιμήσει τὸν μονογενῆ θυσιάζων ἀσυμπαθῶς, ἐμεγαλαύχει.
καὶ τὰς τῆς σκηνῆς αὐτοῦ θύρας διαπεπετασμένας εἶχε πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐπιξε-
νοῦσθαι μελλόντων ἑτοιμαζόμενος. οὐ γὰρ ἤκουσε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ
δὸς πτωχοῖς. καὶ τὰ μείζονα τούτων ἐπεδείξατο Ἰώβ, καὶ ἕτεροι πλεῖστοι, Δαβίδ τε καὶ
Σαμουήλ. ἐν δὲ τῇ νέᾳ διαθήκῃ, οἷος Πέτρος ἦν, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀποστόλων. ἀπαιτηθή-
σεται γὰρ πᾶς τοὺς καρποὺς τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης, καὶ τὸν πλησίον. καὶ τῆς παρατροπῆς
τῶν ἐντολῶν τούτων. καὶ παρ᾽ ὧν τίσει δίκας. καθὼς καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις δηλοῖ
» λέγων. ὁ ἀγαπῶν πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὃς ἂν μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ
» καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ
» δύναταί μου εἶναι μαθητής. ἆρά σοι δοκεῖ καὶ τοῖς ὑπογυναίοις πείθεσθαι τὰ εὐαγγέ-
λια; ἰδοὺ, συσαφηνίσαί σοι, ὡς πάντες ἄνθρωποι ἀπαιτηθησόμεθα τὴν πρὸς τὸ εὐαγγέ-
λιον ὑπακοήν, μοναχοί τε, καὶ οἱ ἐν συζυγίαις. ἀρκέσει γὰρ τῷ ἐπὶ γάμον ἐλθόντι ἡ συγγνώ-
μη τῆς ἀκρασίας, καὶ τῆς πρὸς τὸ θῆλυ ἐπιθυμίας καὶ συνουσίας. τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἐν-
τολῶν πᾶσιν ὁμοίως νενομοθετημένα οὐκ ἀκίνδυνα τοῖς παραβαίνουσι. καὶ γὰρ εὐαγγε-
λιζόμενος ὁ Χριστὸς τὰ τοῦ πατρὸς ἐντάλματα, τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ διελέγετο. εἰ δέ που συνέβη καὶ
κατ᾽ ἰδίαν ἐπερωτηθέντα αὐτὸν ἀποκρίνασθαι τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, διεμαρτύρατο λέ-

*πλάνης

*κρεμασθῇ

*ῥιφῇ

*τὴν τῶν ἀνθρώπων διαγωγήν,

σῃ γενέσθαι, καὶ τὸ στράτευμα τὸ ἑαυτοῦ θελήσῃ συμβαλεῖν τῷ στρατεύματι τῷ ὑπεναν-
τίῳ, ἐν τούτῳ δὲ σὺ πρὸς πάντα πόνον ἀήττητος ἔσο τῇ παρασκευῇ, καὶ πρὸς κίνδυνον
ἄτρεπτος τῇ ψυχῇ, καὶ γῆν ἐκ γῆς μετανίστασο προθύμως, καὶ θάλατταν ἐκ θαλάττης.
» ὅταν γὰρ διώκωσιν ὑμᾶς φησι, φεύγετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, καὶ εἰς δικαστήριον, ὅταν δέῃ
καλεῖσθαι, καὶ πρὸς ἄρχοντας παραστῆναι, καὶ δήμων ἐπαναστάσεις ὑπενεγκεῖν, καὶ δημίου
βλέμμα φοβερὸν ἰδεῖν, καὶ σκληρὰν ἀκοῦσαι φωνὴν, καὶ κολαστηρίων ὄψιν ὑπομεῖναι
χαλεπὴν, καὶ πειραθῆναι βασάνων, καὶ μέχρι θανάτου διαγωνίσασθαι. μὴ ἀπειθήσῃς
πρὸς ἅπαντα ταῦτα, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων τὸν ὑπὲρ σοῦ ἐν τούτοις γενόμενον χριστὸν, εἰδὼς
ὅτι διὰ τὸν χριστὸν ἐν τούτοις γενέσθαι σε δεῖ, καὶ νικήσεις ἐν τούτοις. νικητῇ γὰρ ἀκολουθεῖς βα-
σιλεῖ, τῆς νίκης αὐτοῦ βουλομένῳ σε γενέσθαι κοινωνόν. οὐδὲ γὰρ ἀποθανὼν ἡττήθης, ἀλλὰ
τότε δὴ καὶ τελεώτατα νενίκηκας ἄχρι τέλους, ἄτρεπτον φυλάξας τὴν ἀλήθειαν σεαυτῷ,
καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παῤῥησίαν ἀμετακίνητον σχών. ἀπὸ τοῦ θανάτου πρὸς αἰώ-
νιον ὁδεύσεις ζωὴν, ἀπὸ δὲ τῆς πρὸς ἀνθρώποις ἀτιμίας, εἰς τὴν δόξαν τὴν παρὰ θεοῦ.
καὶ ἀπὸ τῶν ἐν κόσμῳ θλίψεων καὶ κολάσεων, εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις τὰς σὺν
ἀγγέλοις. γῆ σε πολίτην οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλ᾽ οὐρανὸς ὑποδέξεται. κόσμος ἐδίωξεν,
ἀλλὰ βαστάσουσιν ἄγγελοι παραστῆσαι χριστῷ, καὶ φίλος κληθήσῃ, καὶ τὸν ποθεινότατον ἔ-
παινον ἀκούσεις. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, στρατιῶτα γενναῖε, καὶ μιμητὰ τοῦ δεσπότου,
βασιλέως ἀκόλουθε, ἐγώ σε τοῖς ἐμοῖς ἀμείψομαι δώροις, ἐγὼ τῶν σῶν ἀκούσομαι λό-
γων, ἐπεὶ καὶ σὺ τῶν ἐμῶν. αἰτήσεις ἀδελφῶν σωτηρίαν καταπονουμένων, καὶ τοῖς
μύσταις τῆς ἱερᾶς ἀγάπης. λήψῃ παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν τῶν ἀγαθῶν μετουσίαν. χο-
ρεύσεις δὲ τὰς αἰωνίους χορείας, καὶ μεταξὺ τῶν ἀγγέλων στεφανηφορήσεις, βασιλείαν
κτίσεως ὑπὸ τῷ βασιλεῖ, καὶ συνδιαιωνίζων μακαρίως τῷ τῆς μακαριότητος χο-
ρῷ. εἰ δὲ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ σε καταλεῖψαι ἔτι μετὰ τοὺς ἀγῶνας θέλοι, ἵνα καὶ πλείο-
νας ἀγῶνας, καὶ ποικίλους διαγωνίσῃ, καὶ τρόπαις ἐκ τῶν ἀοράτων καὶ ὁρατῶν πολε-
μίων πολλοὺς, μεγάλη σοι καὶ κατὰ γῆν ἡ δόξα. καὶ παρὰ τοῖς φίλοις ἔσῃ τίμιος,
προστάτην σε, καὶ βοηθὸν, καὶ πρεσβευτὴν ἀγαθὸν ἀρηκόσιν. οὗτοι θρέψουσιν ὡς
στρατιώτην ἀγαθὸν, οὗτοι τιμήσουσιν ὡς ἀριστέα γενναῖον. οὗτοι δεξιώσονται, καὶ με-
τὰ χαρᾶς ὑποδέξονται ὡς ἄγγελον θεοῦ δεχόμενοι, καθὰ παῦλος φησὶν, ὡς χριστὸν ἰη-
σοῦν. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς θείας στρατείας τὰ παραδείγματα. διαλέγε-
ται δὲ οὐκ ἀνδράσι μόνοις ὁ λόγος. στρατεύεται γὰρ καὶ τὸ θῆλυ παρὰ χριστῷ τῇ ψυχικῇ
ἀνδρείᾳ καταλεγόμενον εἰς τὴν στρατείαν, καὶ οὐ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν ἀποδοκι-
μαζόμενον. καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἠρίστευσαν ἀνδρῶν οὐκ ἔλαττον. εἰσὶ δὲ, αἳ καὶ μειζό-
νως εὐδοκίμησαν. ἐκ τούτων εἰσὶν, αἱ τῆς παρθενίας πληροῦσαι τὸν χορόν. ἐκ τούτων αἱ
τοῖς ἀγῶσι τῆς ὁμολογίας καὶ ταῖς νίκαις τῆς μαρτυρίας ἐκλάμ[illegible]. ἠκολούθουν δὲ
» καὶ αὐτῷ τῷ κυρίῳ κατὰ τὴν παρουσίαν, οὐκ ἄνδρες μόνον, ἀλ[illegible]ναῖκες, καὶ δι᾽ ἀμ-
» φοτέρων ἡ λειτουργία τοῦ σωτῆρος ἐπετελεῖτο. το. οὕτων, καὶ [illegible]ων ἀποκειμέ-
νων τῇ στρατείᾳ τῇ κατὰ χριστὸν, ἐπεθυμήσασαν καὶ πατέρες παίδων, [illegible] μητέρες θυγατέ-
ρων. προσαγάγωσαν τὰ αὐτῶν γεννήματα χαίροντες ἐπὶ ταῖς αἰωνίοις ἐλπίσιν, ὧν οἱ
παῖδες αὐτοῖς μεθέξουσι, προστάτας ἔχειν παρὰ χριστῷ, καὶ πρεσβευτὰς ἀγαθοὺς ἐπιθυ-
μοῦντες. καὶ μὴ μικρόψυχοι τοὺς δὲ τοὺς παῖδας γενώμεθα. μηδὲ φοβηθῶμεν εἰ πονέσουσιν,
ἀλλ᾽ εὐφρανθῶμεν, ὅτι δοξασθήσονται. παραστήσωμεν τῷ κυρίῳ τὰ δοθέντα παρ᾽ αὐτοῦ, ἵνα
καὶ τῆς εὐδοκιμήσεως τῶν παίδων γενώμεθα κοινωνοὶ, συμπροσάγοντες ἑαυτοὺς
καὶ συμπαριστῶντες. τοῖς δὲ οὕτω προτεθυμημένοις, καὶ οὕτως ἀγωνιζομένοις, καλῶς
» αὖθις ἐκ τοῦ ψαλμῳδοῦ λέγοι, εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ κυρίῳ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ
» τὴν γῆν. καὶ κατὰ τὸν μωσέα ἀρέσεται τοὺς δὲ αὐτῶν. * εὐλόγει κύριε κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.
» κάταξον ὀσφὺν ἀνθεστηκότων αὐτοῖς. ἀνδρίζεσθε ὡς γενναῖοι, δράμετε γενναίως τὸν
δρόμον ἐπὶ τοῖς αἰωνίοις στεφάνοις, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶ-
νας. ἀμήν.

κοινωνίαν

*εὐλόγησον κύριε τὰ ἔργα αὐτῶν.

τοῦ αὐτοῦ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ ΑΣΚΗΤΙΚΑ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἄλλα μὲν τοῦ βασιλέως τὰ πρὸς τοὺς ὑπηκόους νομοθετήματα· μείζονα δὲ καὶ βασιλι-
κώτερα τὰ πρὸς στρατιώτας παραγγέλματα. *ἅτε δὴ στρατιωτικῶν παραγγελμάτων
κηρυσσομένων, προσεχέτω ὁ τῆς ἄνω καὶ μεγάλης ἀξίας ἐπιθυμῶν, ὁ Χριστοῦ διὰ παντὸς
παραστάτης εἶναι βουλόμενος· ὁ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀκούων φωνῆς, Ἐάν τις ἐμοὶ
διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καί, Ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔστω. ποῦ
Χριστὸς ὁ βασιλεύς; ἐν οὐρανῷ δηλαδή. ἐνταῦθά σε ποιεῖσθαι τὸν δρόμον στρατιῶτα προσήκει.
ἐπιλάθου τῆς κατὰ γῆν ἀναπαύσεως πάσης. οὐδεὶς στρατιώτης οἰκίαν κατασκευάζει, οὐδὲ
κτήσεις ἀγρῶν περιβάλλεται, οὐδὲ ἐμπορίαις ποικίλαις χρημάτων πορισμοῖς ἐγκατα-
μίγνυται. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολο-
γήσαντι ἀρέσῃ. τροφὰς στρατιώτης ἔχει βασιλικάς, οὐ δεῖ πορίζειν ἑαυτῷ τροφάς, οὐδὲ
περὶ τοῦτο ἀσχολεῖσθαι. οἶκος ἀνέῳγεν αὐτῷ πανταχοῦ παρὰ τοῖς ὑπηκόοις, ἐκ βασιλέως
προστάγματος. οὐ δεῖ περὶ οἰκίας αὐτῷ διαπονεῖσθαι. ἐν πλατείαις ἡ σκηνή, καὶ πρὸς
ἀνάγκην ἡ τροφή, καὶ ποτὸν ὕδωρ, καὶ ὕπνος τοσοῦτον, ὅσον ἡ φύσις δίδωσιν. ὁδοι-
πορίαι δὲ, καὶ ἀγρυπνίαι πολλαί. καρτερίαι, πρὸς καύματα, πρὸς ψύχος. ἀγῶνες, πρὸς
ἐναντίους. κίνδυνοι μέχρι τῶν ἐσχάτων. θάνατος ἂν τύχῃ πολλάκις. ἀλλὰ θάνατος ἔν-
δοξος. τιμαί τε, καὶ δῶρα βασιλικά. ἐπίπονος ἐν πολέμοις ὁ βίος, λαμπρὸς ἐν εἰρήνῃ.
γέρας ἀριστείας, καὶ στέφανος καλῶς βεβιωκότι ἐν κατορθώμασιν, ἀρχὴν ἐγχειρισθῆναι,
φίλον βασιλέως κληθῆναι· παραστῆναι πλησίον· δεξιώσεως τυχεῖν, ἐκ χειρὸς βασιλέως τε-
τιμῆσθαι, καὶ παρὰ τοῖς ὑπηκόοις περιΐστασθαι, καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν ἔξωθεν φί-
λων, ὧν ἂν βούλωνται. ἄγε δὴ στρατιῶτα Χριστοῦ, μικρὰ διὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων λαβὼν παρα-
δείγματα, ἐνθύμησιν λάβε τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. ἄοικός σοι, καὶ ἄπολις, καὶ ἀκτήμων
*προκείσθω βίος. αὐτὸς ἔσο, λελυμένος ἀπὸ πασῶν κοσμικῶν φροντίδων. μή σε δεσμά-
σῃ γυναικὸς ἐπιθυμία, μή σε φροντὶς παιδός. ἀδύνατον γὰρ ἐν τῇ θείᾳ στρατείᾳ τοῦτο.
τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν, οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ. οὐ νικᾷ σε σώμα-
τος φύσις, οὐδὲ ἄγχει σε μὴ βουλόμενον. οὐ δεσμώτην ἀντ' ἐλευθέρου ποιεῖ. οὐ ζητεῖ ἐν
γῇ καταλιπεῖν παῖδας, ἀλλ' ἀναγαγεῖν εἰς τὸν οὐρανόν. οὐ σωματικοῖς προσκολλᾶσθαι
γάμοις, ἀλλὰ πνευματικῶν ὀρέγεσθαι. ἄρχειν ψυχῶν, καὶ παιδογονεῖν πνευματικῶς.
τὸν νυμφίον μιμοῦ τὸν οὐράνιον. καθαίρει πολεμίων ἀοράτων ἐπαναστάσεις. ἀρχαῖς καὶ
ἐξουσίαις πολεμεῖ, ἐξελαύνων αὐτάς. πρῶτον μὲν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἵνα μηδένα κλῆρον
ἔχωσιν ἐν σοί. ἔπειτα τῶν σοὶ προσφευγόντων καὶ σὲ προβαλλομένων ἡγεμόνα καὶ
πρόμαχον τῶν διὰ τοῦ σοῦ λόγου φυλαττομένων. καθαίρει λογισμοὺς ἐπανισταμένους τῇ
πίστει τοῦ Χριστοῦ. πολεμεῖ διὰ τοῦ λόγου τῆς ἀσεβείας πρὸς τὸν ἀσεβῆ καὶ πονηρὸν λογι-
σμόν. λογισμοὺς γάρ φησι καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώ-
σεως τοῦ θεοῦ. καὶ μάλιστα μὲν θάρσει τῇ τοῦ μεγάλου βασιλέως χειρὶ φοβούσῃ καὶ τρο-
πουμένῃ τοὺς ὑπεναντίους, ἐπειδὰν μόνον φανῇ. ἐπὰν δὲ καὶ διὰ κινδύνων ἀγαθὸν θελή-

*ἅτε οὖν

Χριστιανὸς στρατιώτης.

*προσκτάσθω

to, quæ te nuper nihil tale cupientem, neq; etiam cogitantem splendore huius dignitatis tam legitime, tam rite, tam sancte ad seipsam inuitauit, ut in tantis perturbationibus fidei, dissensionibusq; ac scandalis inobedientium filiorum adiuta, sicut par est, studijs ac moribus tuis: solidetur in Domino et dirigatur in laudem et gloriam Domini et Saluatoris nostri IESV CHRISTI: Qui cum patre et spiritusancto uiuit et regnat Deus per omnia seculorũ secula Amen.

possidere, consanguineos suos negligere, secularium amicitias fugere, claustrum silentiumq; diligere, publicum euitare, nullo modo à congregatione discedere, Crucem tollere tantumq; amplecti quam sibi elegerunt in partem, eamq; corde & corpore assidue circunferre. Habent Prælati & Episcopi hinc multa quæ hauriant, quibus greges suos optime regant formentq; in CHRISTVM. Habent & Plebes fidelium (quando nullus gradus, uel sexus, nulla est ætas intra Ecclesiam, quam iste non doceat) quid faciant etiam ipsæ, quid ue offerant præpositis suis in obsequium CHRISTI, siue uir, siue mulier, siue liber, siue seruus, siue senex, siue adolescens, siue pater, siue filius, omnibus enim loquitur qui in CHRISTO renati CHRISTVM induerunt, hortando eos post rectam fidem ad patientiam, ad contemptum huius mundi, ad castigationem carnis, ad imitationem Domini & Saluatoris nostri IESV CHRISTI, docens etiam quis habitus, quis uocis modus, quis gestus corporis atq; membrorum, quæ uerba, qui mores deceant Christianum. Clerici insuper nostri habent ipsi quoq; non pauca quæ discant inter quæ etiam illud, ut non tam facile in priuatorum uel secularium domibus celebrent diuina mysteria. Quin etiam fratres quondam nostri, qui Sathanæ calliditate decepti nuper ab Ecclesia catholica discesserunt, et ipsi profecto inuenient hic multa quibus ad resipiscendum à suis erroribus, ac ad eandem sanctam Matrem Ecclesiam reuertendum plurimum adiuuentur, atq; illud in primis scilicet non esse deserendam Ecclesiam CHRISTI propterea quod intra illam & malos plerunq; homines esse contingat, tum discent quid eos sapere, quid ue sentire oporteat de potestate, & unitate Ecclesiæ, de Ecclesiasticis Sacramentis, de fide & operibus, de libero uoluntatis arbitrio, de religiosis Votis, de ieiunio, deq; alijs multis, modo recte ac diligenter attendant quæ legunt, et errores suos uelint magis corrigere q̃ tueri, à quibus olim eos reuocare Tu quoq; scribendo et disserendo optime Pater non destitisti priusq̃ uel ipsi te audire, uel tu eos talia docere ob gradum apostolicæ dignitatis tantopere tenereris. Fuisti hactenus membrum corporis, iam uero membrum es capitis, hinc itaq; recte intelligis nunc eos quandiu curari possunt ad te multo magis q̃ prius atq; aliter pertinere, Nam quos ante hac ad unitatem corporis redire scribendo hortatus es: posthac exemplis atq; orationibus tibi expugnandi, monendi, sanandiq; sunt, ac benignissime pertrahendi, sic tamen, ut eosdem, ubi opus fuerit etiam arguendo et disserendo nihilominus cures, atq; intrare compellas, ut si forte ob mores nostros seipsos ita praeciderunt: moribus item nostris, uel saltem alicuius nostrorum reuocentur, subijciantur'q; capiti suo ad obediendum fidei in obsequium CHRISTI. Quamobrem uolumen hoc sanctissimi Viri dignum quidem semper ingenio et studijs tuis, istorum causa fit, ut temporibus nostris tibi potissimum debeatur, tuq; in doctrina ipsius ad prædicandum alijs ueritatem sectanda et astruenda inuicem debeas plurimum ocij adhibere et diligentiæ, non pro reparatione eorum modo, qui ceciderunt: uerum etiam pro Ecclesiæ catholicæ ædificatione, omniumq; fidelium fructu, nec non sanctæ sedis istius ornamento et adiumen-

Lutteranos [illegible] ... [illegible]

liter in domo Dei conuersari debeant, ut corpus animumq; exerceant ad paupertatem retinendam, castitatemq; non modo carnis, sed spiritus & cogitationum: nec non ad dimicandum fortiter contra seipsos per obedientiam, ut apposita semel manu ad aratrum retro amplius nunq respiciant. Hinc de religiosorum studijs atq; exercitationibus singillatim loquens docet quomodo & quandiu orandum, quo ordine psallendum, cur & quomodo manibus operandum, item quanto studio cogitationes regere, iram frenare, à risu & crapula abstinere, q humiliter fratribus seruire, senioribus obedire, seipsos abnegare, ultimum locum eligere oporteat discipulos & imitatores CHRISTI: addens quomodo infirmiores tolerandi, peccatores corrigendi, ægroti curandi, hospites suscipiendi, quantopere mulierum consortia euitanda, secularium q; et consanguineorum familiaritates fugiendæ in quibus potissimum abscondi solent insidiæ et laquei inimici. Multa quoq; de cibi et potus abstinentia, de ieiunijs, de silentio, de uigilijs alijsq; exercitationibus sanctis, & quid dicam? quando neq; de uestimento, neq; de calciamentis, neq; de zona admonere desistit Philosophos CHRISTI. Verum, ut ad eas uirtutes, quæ sunt propriæ Christiani ueniamus q multa et utilia hic propè semper, immo non nisi semper atq; omnia tradit ad ædificandam in nobis fidem, spem, charitatem, asserens ante omnia exercendam quasi fundamentum uitæ spiritualis patientiam, humilitatem, mansuetudinem, deinde cæteras uirtutes, ut in omnibus semper honorificetur Deus, et ædificetur proximus. Multa præterea de oppositis uitijs disseruntur eorumq; periculis ac remedijs, quæ facile legentibus patent. Illud autem in hoc Viro mirabile uideri potest ob uitæ sanctitatem, excellentemq; doctrinam ipsius et multiplicem rerum experientiam, quòd quamuis de quacunq; re ei disserere placuisset non nisi sapientissime loqui posset: nihilominus uideas eum omni conatu fugere et quasi formidare, ne quid ipse per se in hoc opere tradere uel seruandum sua authoritate præcipere cuipiam uideatur, adeo in omnibus et per omnia solum prædicat CHRISTVM, Præponit enim ferè in singulis, de quibus locuturus est exemplum uel uerbum Domini ex Euangelio uel Apostolo, adeo quòd dum aliud agere uidetur, in hoc etiam prodest, quòd supra ducentos scripturæ locos legentibus interpretatur, tam commode, tam opportune, tam uere, ut sensum quidem scripturæ qui per se latebat, in littera obseruatum solummodo reuelare, alijsq; ostendere uelle uideatur, non autem ipse inuenire excogitando & disserendo ut fit: nihil omnino neq; a seipso, neq; ab alijs sibi postulans credi. quo fit, ut quo magis aliquid asserere uel iubere formidat, tanto persuadeat uerius, iubeatq; uehementius, magisq; legentium animos trahat atq; accendat in amorem sapientiæ, cum omnes ad eam ita hortetur, ut sola iubeat charitas CHRISTI, quæ in ore ipsius loquitur & spirat in pectore. Habent igitur hinc Monachi omnesq; religiosi uiri & mulieres per ea quæ legunt, quo pacto ad Deum conuersi in uia eius tutissime progredi & proficere possint, si doctrinam docentis non spernant, præsertim ubi eos monet nihil proprium

re, atq; euitare oporteat, ut apud Deum recte uiuere iudicemur, et in nobisipsis non tam uideri boni, uel dici, q̃ existere ualeamus. Multi enim appetunt rectum non recte, faciuntq; quod bonum est non bene, quibus per Moysen Dominus dicit: iuste quod iustum est persequeris. Primo itaq; loco in tractatu Ethicorum statuit pœnitentiam iuxta prædicationem Saluatoris, asserens ab ea necessario incipiendum Christiano, declarans etiam tempus, locum, modumq; ipsius et fructus. Deinde distinctis diuersis fidelium gradibus docet ordines intra Ecclesiam constitutos persequens singulos, plurimisq; sententijs noui testamenti in unum collectis atq; dispositis, elicit ex ijs uaria argumenta ad formandos mores et ad cognitionem pertinentia lucidissimæ ac solidissimæ ueritatis in obedientiam mandatorum Dei, ubiq; docens authoritate non sua, sed scripturarum qua in re locus ille maxime excellere uidetur, ubi enumeratis ferè omnibus scripturæ locis quibus Dominus monendo uel præcipiendo, ut aliquid fiat promittit obedientibus præmium uitam æternam: mox è regione alios statuit recensendo, quibus uerbis, quibusue causis minetur supplicium transgressoribus, prohibendo hoc aut illud ne fiat. per quæ hæc omnia unumquenq; fidelium deducens in finem proprium professionis suæ, ostendit primo quales esse oporteat eos quibus prædicatio uerbi CHRISTI commissa est in Ecclesia & cura gregis ipsius, ut ueri præpositi sint, ueriq; Episcopi: deinde expressa imagine ueræ fidei, ac forma cuiuslibet renascentis in CHRISTO, declarat quid proprium fidei, quid proprium Christiani. Hinc interpositis quibusdam Sermonibus persequens materiam τῆς ἀσκήσεως prius non nulla latius differit, deinde pressius reliqua, sicut dictum est. Incipiens itaq; a duobus præceptis Charitatis, in quibus omnis perfectio religionis consistit, docet ea per quæ corpus animumq; exercere quis debet ad acquirendam exercendamq; charitatem Dei et proximi, deducensq; ex ea uelut ex fonte quid nam facere, uel non facere oporteat militem CHRISTI cupientem posthac in nouitate uitæ ambulare, et sublata Cruce sequi Dominum suum dicentem, Qui uult uenire post me abneget semetipsum & reliqua: ostendit primum necessario renunciandum omnibus, quæ in hac uita possidentur, declinandumq; a turba, ut IESVS inueniri & retineri possit. relinquenda est enim patria, cognatio, amici, relinquenda negocia, diuitiæ, occupationes, familiaritates, atq; in primis uoluntas propria, sæpius reuocans ad memoriam uerbum Domini dicentis, descendi de cœlo non ut faciam uoluntatem meam, quam certe si fecisset errare non poterat Mox plurimis rationibus commendato instituto religionis & proposito uiuendi in Monasterio in societate multorum sub iugo CHRISTI: ostendit quomodo fratres instituendi sunt, qui se Domino offerre per hanc uiam & consecrare decreuerunt; quandiu probandi, quibus laboribus exercendi, quando recipiendi, quo studio regendi et perficiendi, tradens etiam nonnulla de solitarijs, & de sanctimonialibus fœminis, quas hic uocat canonicas: quibus in libello de Virginitate suppletur quicquid in hoc desiderari posset. Illi quoq; (ubi semel recepti fuerint) discunt q̃ fide

*quod ignoremus adhuc plurimum loci remanere, in quo sese aliorum industria post cona-
tus nostros exercere possit pro* CHRISTI *gloria, et proximi utilitate: uerum ita
commemoramus, ut per ea aliquos excitemus ad æmulandum nos bona æmulatione, pro-
uocamusq́; fratres nostros ad id cum charitate supplendum et corrigendum in quo
lapsi sumus. Igitur hæc ita se habent, nunc cætera explicemus. Opus ipsum diui-
ditur in partes plures, sed melius est ut prius totum uolumen diuidamus. In hoc uo-
lumine tria opera continentur, inter se quidem diuersa, eiusdem tamen Authoris,
uidelicet primum τῶν ἀσκητικῶν secundum de uirginitate Tertium contra Euno-
mium. Primo operi annexus est tractatus Ethicorum collectus potissimum ex Euan-
gelio et Apostolo. Secundo de uirginitate adiungitur sermo de Paradiso. Tertio ad-
ditur etiam aliquid in fine contra Sabellianos quæ omnia ab hoc Pontifice fuisse
composita nemo dubitat. De primo & tertio meminit beatus Hieronymus in libro de
Ecclesiasticis scriptoribus De secundo beatus Gregorius Nazanzenus in laudibus Ba-
silij sui, quanq̃ nec primum ibi tacet omnino nec tertium: dum alterum προτρεπτικοὺς
alterum ἀντιῤῥητικοὺς λόγους appellat καὶ σοδομιτικὸν πῦρ. Itaq;, ut ad primum re-
deamus, post prologum et nonnullos sermones ἀσκητικοὺς καὶ παραινετικοὺς Sequi
tur homologia catholicæ fidei Post hanc tractatus Ethicorum quem diximus,
cui succedunt etiam alij sermones ἀσκητικοὶ, inde Author persequens tractatum τῆς
ἀσκήσεως per interrogationem et responsionem eum bifariam diuidit Nam primo
agit rem copiosius per responsiones seu definitiones quasdam latiores, quam partem
ipse appellat ὅρους κατὰ πλάτος secundo contractius per responsiones breuiores.
hanc uocat κατ᾽ ἐπιτομὴν Tertio loco ponuntur διατάξεις quas dicere solemus consti-
tutiones, ualde quidem utiles & necessariæ tum solitarijs tum etiam Cœnobitis.
Sequitur deinde Epistola ad Chilonem eiusdem propè argumenti, cum alia ad Mona-
chum lapsum Postremo ponuntur Sermones duo de Baptismo Nam et hos inueni-
mus in multis exemplaribus Partes igitur operis τῶν ἀσκητικῶν et quasi membra ip-
sius ferè hæc sunt. Quantæ autem utilitatis et excellentiæ sit hoc opus facile in-
telligemus, si titulum ipsius attenderimus intentionemq́; scriptoris. Sumitur enim ab
ea re in qua uersatur uidelicet ab usu atq; exercitatione uirtutis Si quidem omnis
conatus Authoris huc potissimum respicit, ut doceat nos non modo uitia fugere ac uir-
tutem eligere, quod ferè omnes faciunt: uerum ipsam exercere, ut scilicet electa se-
mel uirtute constanter in ea perseueremus, uiuendo & operando ut decet, neq; enim
sufficiebat huic Viro malos tantum corrigere atq; hortari ad bonum, nisi etiam doce-
ret iam bonos, quo pacto se exercerent, ut fierent meliores. Quamobrem cum
reliqui authores, idemq́; iste uir summus in alijs homilijs & tractatibus suis interpre-
tando et suadendo uirtutis uiam tantum ostendat: in hoc opere urget nos trahitq́;
uehementer ad recte uiuendum, ac secundum id quod ostenderat, operandum, do-
cens quanto conatu, quo tempore, quibus modis, quáue intentione singula nos face-*

gulariter conferre. Intelliget enim (ut spero) qui ista tentauerit, rem sibi esse cum pluribus Codicibus simul: qui tanquam communicato inter se consilio et iunctis uiri-bus sextum hunc nostrum non tam adiuuisse & suppleuisse uideri possint, quàm re-stituisse ex integro, ac denuo peperisse. Fuit certe labor noster ingens, sed non in iucundus. Comperiebamus enim quotidie ferè in singulis aliquid deesse, idq́; prout cæteri Codices arguebant, diligentius complebamus in nostro, experiebamurq́; illo-rum quemlibet, ubi forte socium suppleuisset in uerbo uel in syllaba (ut fit) siue in littera ita affectum, ut non minus ipse alterius auxilio indigeret, nam deerat ple-runq; in eo non littera tantum aut syllaba, sed sententia integra, neq; una tantum, sed plures simul multorum uersuum, fiebatq́;, ut plura aliquando quis restitueret cen-sori suo, quam accepisset, plurimumq́; adiutum se ille fateretur ab eo quem ipse an-te correxerat. Ad hæc cum Author opus suum in partes diuiserit. (ut dicetur infe-rius) offendimus quendam sermonem in medium duarum partium obrepsisse: quem alij Codices, neq; in eo loco, neq; alibi omnino habebant, eumq́; arguebat illegiti-mum quasi alienos fines occupasset, et operis ipsa diuisio et præfatio Authoris, nec non absoluta præceptio & disceptatio præcedentis partis et proœmium subsequentis, quin etiam genus scribendi et disserendi diuersum à reliquis scriptis beati Basilij, modusq́; alius citandi scripturas apparebat in eo manifestius. hoc idem euenit in canonicis pœ-nis quæ hic appellantur ἐπιτίμια Nam multo plures inueniebantur descriptæ in uno Codice q̃ in reliquis tribus, apparebatq́; in pœnis illis diuersitas loquendi a primis, & nonnullarum dictionum nouitas, nec non uocabula quædam peregrina et uulgaria ab eo loco legere incipiebamus, ubi aliorum Codicum pœnæ desinebant, hæc tamen sicut in illo Codice inuenimus in fine posita sunt, ne quid deesset his qui etiam ta-libus recte uti nouerunt. Obseruabatur insuper nonnulla diuersitas nunc uerborum, nunc sententiarum inter ipsa exemplaria, qua in re quamuis tutius uideretur propo-situm utrunq; seruandi, et in margine describendi, ut libera facultas daretur lecto-ri eligendi quod uellet: quia tamen hoc in primis huius uoluminis paginis nimis an-xie seruatum fuisse quibusdam uidebatur, rem ita deinceps temperauimus, ut adhi-bita maiori diligentia, minus sæpe in reliquis hoc facere cogeremur. Verumtamen neq; in his, neq; in alijs unq̃ suppletionibus nostris aut emendationibus etiam sylla-barum uel elementorum proprium sensum secuti sumus, sed exemplariorum tantum fidem atq; consensum. Sed et in quibusdam eorum, si qua aliquando nobis exorta dif-ficultas, uel quæ non ad modum leuis uideretur dubitatio occurrisset, idem seruaui-mus: Nam confestim recurrebamus ad uiua exemplaria hoc est ad uiros eruditos non solum litteris, ac linguarum peritia, uerum etiam sub iugo CHRISTI & in reli-gione assidua exercitatione uersatos: quos optime nouit diligitq́; etiam Paternitas tua. Hæc tamen non ideo dicimus quia arbitremur nos tali diligentia omnia assecutos, uel

REVERENDISS IN CHRISTO PATRI
D GASPARI CONTARENO TIT
S VITALIS S R E PRES-
BYTERO CARDINALI

SALVT IN DOMINO

GRATIA Domini nostri IESV CHRISTI & diligentia tua Reuerendissime pater effectum est, ut beati Basilij ἀσκητικόν (quod opus author ipse Episcoporum sanctissimus & doctissimus pro communi utilitate Ecclesiæ studiose elaborauit) nunc primum editum, nunc primum catholicorum desiderijs uirorum & mulierum donatum censeri possit: quando antehac tam rari habebantur huiusmodi libri, adeoq; difficilis erat eorum inspiciendorum nedum describendorum facultas: ut paucis quibusdam exceptis diligentioribus forte, uel fœlicioribus, reliqui omnes quamuis docti & pij, uix famam operis huius uel nomen agnoscerent Erant quippe pauci (ut diximus) presertim apud nos, & ij pauci multa cura seruabantur in Bibliothecis publicis, & in nonnullis Monasterijs. Addebatur huic, etiam alia difficultas, seu potius negligentia, Multi enim cum legissent illa fragmenta a Rufino presbytero Aquilegiensi translata sub appellatione ac titulo Regulæ beati Basilij, nihil amplius cogitantes neq; melius quicquam nec aliter de ea re sensisse, uel scripsisse hunc Virum arbitrantes quàm quod ipsi in paruo illo ac diminuto libello translatum legerent: ilico frigescebant, adeo ut suamet cogitatione decepti, quasi consumpta iam spe, remitterent omne studium diligentius inquirendi. Inter hæc incommoda refulsit nobis gratia Domini per amplitudinem tuam, Ipse enim te, ut negocio tam pio & utili opem ferres induxit, uoluitq; tam probitate & humanitate ista tua omnibus prodesse ut uelis: quàm authoritate ut possis. Itaq; ope atq; industria tua tria antiqua exemplaria ex Bibliotheca publica ciuitatis tuæ, hoc est Reipublicæ Venetorum liberalissime nobis concessa sunt quibus ad hanc rem quoad uellemus uti liceret: Quartum obtinuimus ex Monasterio sanctæ Iustinæ Congregationis Cassinensis, studio & diligentia Nobilissimi uiri atq; doctissimi Rainaldi Poli Britanni, qui etiam ex his omnibus Codicibus studiose inter se collatis unum elegit, ac per familiarem suum optimum iuuenem, quantum nobis describendum diligentissime curauit; quem nos sexto loco acceptum postea non minori diligentia usi, ad hunc modum quem uides, imprimendum curauimus. In collatione autem quatuor exemplariorum uniusq; descriptione (ut diximus) quantum fuerit laboratum, quantumue profecerimus, facile iudicabit quisquis uoluerit hunc nostrum cum quouis alio Codice sue

OPERA QVÆDAM BEATI BASILII CÆSARIENSIS EPISCOPI

Tractatus Ethicorum
Regula, siue τὰ ἀσκητικά
De Virginitate
Contra Eunomium
Item Sermones & Epistolæ non nullæ insertæ in regula: Quæ omnia diligēter recognita nunc primum impressa sunt.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ τῆς Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας ἀρχιεπισκόπου συγγράμματά τινα.

Βιβλίον ἠθικῶν
Διάταξις τοῦ τῶν μοναχῶν βίου, ἤτοι τὰ ἀσκητικά.
Περὶ Παρθενίας.
Κατὰ Εὐνομίου.
Πρὸς τούτοις, λόγοι καὶ ἐπιστολαί τινες τοῖς ἀσκητικοῖς παρεμβεβλημέναι. ἃ πάντα ἐπιμελῶς ἐπανορθωθέντα νῦν πρῶτον ἐντετύπωται.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΒΙΟΣ

Venetiis anno Salutis M D X X X V Mense Nouembri

Non sine Priuilegio, mulctáque pecuniaria, & excommunicationis poena, pro ut in mulctis nostris Priuilegiis continetur.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
69
4 G
33
ROMA